Textus paruoꝝ naturaliū Areſtotelis cuꝫ cōmētario clariſſimo ſcđm doctrinā Alberti magni Epiſcopi Ratiſponēſis

De ſenſu et ſenſato
De memoria et reminiſcentia
De ſomno et vigilia
De lōgitudine et breuitate vite
De iuuentute et ſenectute
De inſpiratione et reſpiratione
De vita et morte
De motu animalium
De motu cordis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Vonia͂ aute͂

de anima ſm ſeipam determinatu͂ eſt. ⁊ de virtute qualibet ex pte ipſius. ꝯſequens eſt facere ꝯſideratione͂ de aialibus ⁊ vitam habentibꝫ omibus que ſunt ꝓprie et co͂munes opationes eoꝝ. Que igit̃ dicta ſt̃ de anima ſubyciantur. de reliquis autem dicamus et primo de primis

¶ Iſte eſt liber de ſenſu et ſenſato q̄ primus eſt inter eos qui dicunt̃ de paruis naturalibꝫ qui et annexi ſunt libro de aia diſpone͂tes ad ea q̄ dicenda ſunt in libris de vegetabilibꝫ ⁊ plantis ⁊ de aialibꝫ Et diuidit̃ prima ſui diuiſione in ꝑtem ꝓemiale͂ ⁊ exequutiua͂. que incipit ibi (Sꝫ de ſenſu ⁊ ſentire q̄d ſit) Pars ꝓemialis ſubdiuiditur in quattuoꝛ ꝑticulas. In ṗma ponit co͂tinuatione͂ libroꝝ phyſicaliu͂. ſequentiu͂ libꝛu͂ de aia. In ſc̄da oſtendit ꝙ ad phyſicu͂ ſpectet determinare de paſſionibꝫ corpis aiati in co͂i. In tercia o͂ndit ſpecialiter ꝙ ad phyſicu͂ ſpectat conſiderare de ſanitate ⁊ egritudine. In quarta ꝓbat paſſiones has de quibꝫ fit me͂tio in libris paruoꝝ naturaliu͂ ee͂ co͂es aie ⁊ corpi. Secunda ibi (Videnf̃ au͂t) Tercia ibi. (Nec em͂ ſanitate͂ nec infirmitate͂) Quarta ibi (Q; au͂t dicta co͂ia ſint aie ⁊ corpori Quantu͂ igit̃ ad prima͂ ꝑticula͂ dr̃ phs Q͂m de aia determinatu͂ eſt ſm ſe ⁊ de potentijs eius ſm ꝙ ab aia dependent Reſtat ꝯn̄ter determinandu͂ de aialibꝫ ⁊ vita͂ ꝑticipantibꝫ ſcꝫ de plantis. q̄rum aia eſt formale ṗncipiu͂. o͂ndendo ṗmo que ſt̃ operationes ꝓprie aiatoꝝ. ⁊ que co͂es. Et q꞉ opationes iſte ſic ſe habe͂t ꝙ queda͂ incipiu͂t ab aia et terminant̃ in corꝑe. q̄dam vero eco͂uerſo. Ideo ea q̄ in libro de aia dicta ſunt his dice͂dis ſupponunt̃ De reliquis au͂t q̄ ſequunt̃. ⁊ ꝓbant̃ ꝑ illa. que ſcꝫ ſunt aiatoꝝ inquantu͂ aiata ſunt. dice͂dum erit. ſcilꝫ in libris q̄ poſt ſciam libri de aia inducendi ſunt Et ṗmo de ṗmis ſcꝫ de co͂ibus. et poſtea de ꝓprijs ſm ordine͂ debitum ſcie naturali. in qua a co͂munioribus ꝓcedendum eſt.

Videnf̃ au͂t maxime ta͂ ꝓpria q̄ꝫ co͂ia animaliu͂ etia͂ ⁊ corpis ⁊ aie puta ſenſus. ⁊ memoria. ⁊ ira. ⁊ deſideriu͂. ⁊ oino appetitus. ⁊ cu͂ his gaudiu͂ ⁊ triſticia. Hec em͂ fere inſunt oibus aialibus Cu͂ his au͂t hec quide͂ oim vita ſunt ꝑticipantiu͂ co͂ia. hec vero aialiu͂ quibuſda͂. inexiſtu͂t au͂t iuxta hec q̄ttuoꝛ ꝯiugationes numero. veluti vigilia ⁊ ſomnꝰ. iuue͂tus ⁊ ſenectus. reſpiratio ⁊ expiratio. ⁊ vita ⁊ moꝛs. de quibꝫ conſiderandu͂ eſt quid eſt vnu͂quodq̄ꝫ eoꝝ ⁊ quibus de cauſis accidit. Veru͂ em͂ eſt phyſici de ſanitate ⁊ infirmitate ṗma inuenire principia

¶ Hic o͂ndit phs q̄re neceſſariu͂ eſt de hmo͂i paſſionibꝫ co͂ibus aiati corpis determinare. ⁊ hoc tali ro͂ne. Naꝫ ſi opationes ta͂ ꝓprie q̄ꝫ co͂es ipſoꝝ aiatoꝝ eſſent ſolius aie quaſi ab ea du͂taxat depe͂dentes. ſufficienter de eis determinatu͂ eſſet in libro de aia. Nu͂c au͂t ſunt totius co͂iuncti no͂ ſolu͂ ab aia ſed a corꝑe etia͂ depe͂dentes. ⁊ ea ro͂ne ad phyſicu͂ in libris ſequentibꝫ libꝛu͂ de aima. de illis ſm ꝙ a corꝑe depende͂t reſtat determinare. Operationes auteꝫ et paſſiones aiatoꝝ ⁊ aialiu͂ co͂es ⁊ ꝓprie que ſunt totius co͂iuncti. ſunt inq̄t phs ſenſus. memoria. ira. deſideriu͂. ⁊ oino. hoc eſt vliter. appetitus Et cu͂ his gaudiu͂ ⁊ triſticia. Hec em͂ fere inſunt oibus aialibus. Dicit̃ fere ꝓpter memoria͂ que no͂ ineſt oibus aialibꝫ. ſed tm͂ ꝑfectis. Et ſubdit phs. ꝙ preter ea q̄ dicta ſunt. queda͂ ſunt co͂ia oibus vita͂ ꝑticipantibꝫ ⁊ no͂ ſolu͂ aimalibus. queda͂ vero inſunt ſolu͂ aialibꝫ ſed non oibus. queda͂ au͂t inſunt ſolis ⁊ oibꝫ. Et q̄ his tribꝫ modis ꝓprij ꝓpria ſunt. faciu͂t q̄ttuoꝛ coniugationes vt vigilia ⁊ ſomnus. q̄ ꝯueniu͂t omi ⁊ ſoli. Iuuetus ⁊ ſenectus. q̄ co͂ueniu͂t omi ſed no͂ ſoli. Inſpiratio ⁊ reſpiratio q̄ co͂ueniu͂t ſoli ſed no͂ omi. Moꝛs vero ⁊ vita que no͂ hn̄t ſe vt paſſiones viuentiu͂. ſed vt ṗuatio ⁊ habitus. ꝯueniu͂t omi aiali. ſed no͂ ſoli. ſicut iuuetus ⁊ ſenectꝰ. De quibꝫ ſuis locis co͂ſiderandu͂ quid vnu͂q̄dq̄ꝫ illoꝝ ſit. et q̄bus de cauſis accidu͂t. q̄bus vt dictuꝫ eſt co͂ueniunt. Et no͂ ſolu͂ de his determinandu͂ reſtat. ſed ⁊ de ſanitate et infirmitate quantu͂ ad ṗncipia ṗma ⁊ co͂ia talium

Nec em͂ ſanitate͂ nec infirmitate͂ poſſibile fieri carentibꝫ vita. Quare phyſicoꝝ plurimi ⁊ medicoꝝ q̄ magis phyſice arte͂ ꝯſequunt̃. Hi q̄de͂ finiu͂t ad ea q̄ de medicina Hi vero ex his quidem de natura incipiunt de medicina

¶ Hic ꝓbat q̄d dictu͂ eſt videlicet ꝙ ad phyſicuꝫ ſpectat determiare de ſanitate ⁊ egritudīe q̄ntu͂ ad ṗma principia co͂ia. ro͂ne ⁊ ſigno. Ro͂ne ſic. Quia corpus viuu͂ eſt ꝑpriu͂ ſubiectu͂ ſanitatis ⁊ egritudis. carentibꝫ em͂ vita repugna͂t ſanitas ⁊ egritudo. Ad phyſicu͂ au͂t ſpectat conſiderare de corꝑe viuo ⁊ ṗncipijs vite. ergo ad eunde͂ ꝑtinet co͂ſiderare de ſanitate ⁊ egritudine. ⁊ ṗncipijs co͂ibus earu͂. A ſigno ſic ꝓbat. Quia plurimi phyſicoꝝ et plurimi medicoꝝ q̄ magis phyſica arte vtunt̃ conterminales ſt̃ et ad inuice͂ ſuis co͂ſiderationibꝫ terminant̃. Naꝫ phyſici venie͂tes ab vlibus ad ꝑticularia termina͂t co͂ſideratio͂es de aiatis. ſalte͂ ad ea q̄ ſunt ſcie medicinalis. cuiuſmo͂i ſt̃ cauſe ꝑticulares ſanitatis ⁊ egritudis Medici au͂t phyſice arti intendentes ꝑticulares egritudines. in ſigna et cauſas et accidentia co͂munia reſoluunt aſcendendo. eo ꝙ morbum non ſanant niſi remota cauſa morbi

Q; au͂t dicta co͂ia ſint aie ⁊ corpi no͂ immanifeſtu͂ eſt. Omia em͂ hec cu͂ ſenſu accidu͂t. hec a͂t ꝑ ſenſum. q̄dam au͂t paſſiones huius entis exiſtunt. Hec vero habitudines. hec au͂t ꝯſeruationes ⁊ ſalutaria. Hec vero corruptio͂es ⁊ priuationes. Senſus au͂t q͂m ꝑ corpus ſit aie manifeſtu͂ ⁊ ꝑ ſermone͂ et abſq̄ꝫ ſermone.

¶ Hic ꝓbat phs. q̄d prius ſuppoſuerat paſſiones ⁊ operationes co͂es eſſe corpi et aie. Et hoc in effectu tali ro͂ne. Senſus eſt paſſio co͂is corpi et aie. imo quodam̄o͂ per corpus ineſt aie. vt pꝫ ſermone definitiuo ſeu definitione. Na͂ ſi definiat̃ ſenſus aliq̄s. definit̃ ꝑ hoc q̄d eſt virtus ſita in organo. Patet etiaꝫ abſq̄ꝫ ſermone definitiuo. ſcꝫ ꝑ opatione͂ q̄ ſine inſtrume͂to corꝑali no͂ ꝑficit̃. Sed paſſio

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

nes et opationes ꝑdicte cū ſenſu accidūt vt inſpiratio et reſpiratio. Aut ꝑ ſenſum vt memoria et reminiſcentia. Quedā vero paſſiones ſenſuū ſunt vt ſomnus ⁊ vigilia. Quedā habitudines ſenſuū vt diuerſe harmonie ſanitatū. Quedā cōſeruatōes ſenſuū vt appetitus ⁊ deſideriuꝫ Quedā corruptōes ſenſuū ſicut infirmitates diuerſe differētie. Queda ſunt ſalutaria ſenſuū vt iuuētus. Priuationes vero ſꝫ mortes animatoꝝ. Si ergo ſenſus ſit cōmunis paſſio anime ⁊ corpori patet manifeſte vnūquodqꝫ nominatoꝝ cōmune eſſe corpori et anime

Queſtio circa textum expoſitum. Utruꝫ ad philoſophie naturalis cōplementū reqͥrant̄ etiā cū libris ꝑcedentib⁹ et ſequētib⁹ ꝑncipalib⁹ libri paruoꝝ naturalium

¶ Et arguit̄ ꝙ non Primo. qꝛ de ſingulis ptib⁹ et ſpēb⁹ corpis mobilis agit̄ in libris ꝑcedētib⁹ ⁊ ſequētib⁹. vt pꝫ in decurſu totius phie natural. ¶ Scđo ſic. Eiuſdē ſcie ē cōſiderare de ſubiecto ⁊ ꝓprietatib⁹ eiuſdē. Sed potētie de qͥbus agit̄ in libris ꝑuoꝝ naturaliū ſunt potētie et ꝓprietates aie. ḡ ad librū de aīa ſpectat de hmōi determinare. ¶ Tercio. De his oīb⁹ agit̄ ſm ꝙ ſunt totius ꝯiūcti ⁊ a corpe depēdent in libro de aīalib⁹ et de vegetabilibus et plātis. Non ḡ ad phie naturalis ꝯplementū reqͥrunt̄ libri ꝑuoꝝ naturaliū. In oppoſituꝫ eſt auctoritas Areſto. libros ꝑuoꝝ naturaliū ponētis. ¶ Pro rñſione ad queſitum ordinantur duo diſcurſus. Quoruꝫ primi maior propoſitio eſt hec.

Maior De corpe aīato ſpectat ad phyſicū triplex ꝯſideratio **Minor** Prima ē aie ſm ſe. ſcđa de paſſionib⁹ ſibi ⁊ corpi cōībus. tercia de corpis aīati ſingulis ſpēbus **Cōcluſio** Igitur inter librū de aīa ⁊ librum de vegetabilibus et plantis ſiue de aīalibus mediant libri qui intitulant̄ de paruis naturalibus

¶ Prima et ſcđa ꝓpōnes patent. qꝛ pͥma eſt de corpe aīato quantū ad formale eius ꝑncipiū qđ eſt aīa de q̄ agit̄ in libro de aīa. Et nō ſolū de aīa. ſed ⁊ de potentijs aie ſm ꝙ ab aīa vt hmōi depēdent. Hic aūt in libris ꝑuoꝝ naturaliū agit̄ de potētijs aie ſm ꝙ ſunt totius cōiuncti. et ꝑncipaliter ſe tenēt ex pte corpis. ⁊ hoc ſꝑ in cōi ⁊ ſm rōnem genericā. Et hec eſt ſcđa cōſideratio corpis aīati q̄ opponit̄ qͥdammō pͥme. qꝛ ſicut pͥma eſt corpis aīati in cōmuni q̄ntū ad ꝑncipiū formale Ita hec eſt corpis aīati in cōi q̄ntū ad materiale eſſe organicū. q̄ ꝓportionat̄ aie nō ſm eēntiā accepte q̄ ꝑficit materiā pͥmā ſed ſm eſſe poteſtatiuū q̄ ꝑficit corpus organicū. De corpis aūt aīmati ſpēb⁹ ſingulis in libris de aīalib⁹ ⁊ de vegetabilib⁹ ⁊ plantis. ¶ Cōclo ſeqͥtur ex pͥmiſſis ⁊ hoc q̄ntū ad pͥmaꝫ ptē Generale eīm ſpēale in phyſica ꝯſideratōne ꝑcedit. ḡ libros de vegetabilib⁹ et plātis (in qͥbus agit̄ de corporis aīati ſingulis ſpēbus) ꝑcedūt libri de aīa ⁊ ꝑuoꝝ naturaliū in quib⁹ agit̄ de cōiorib⁹ nature. Et qꝛ aīa dignior eſt corpe. et potētia corporea potius ab aīa qꝫ a corpe depēdet et ꝓcedit. Igitur cū in libro de aīa agat̄ de aīa et potentijs eius ſm ꝙ ab aīa ꝑncipaliter depēdēt. ⁊ in libris paruoꝝ naturaliū de potētijs ſm ꝙ ꝑncipaliter a corpe dependēt. pͥor eſt liber de aīa his libris. Et ita libri ꝑuorum naturaliū medij ſunt inter librū de aīma ⁊ libros de vegetabilib⁹ et plātis. ⁊ de aīalib⁹. Scđa ps pꝫ. qꝛ hic nō agit̄ de aliq̄ pte ꝑncipali contenta ſub corpe mobili in cōi qđ eſt ſubiectū phie natural. ſicut in ꝑncipalib⁹ libris philoſophie natural. ſed de ptib⁹ poteſtatiuis corpis aīati. ſ. de potētijs ſm eſſe materiale q̄ depēdent a corpe ꝑncipaliter. Et qꝛ de his reqͥritur ſpēalis tractatus. iō in ſupplementū annexi ſꝫ iſti libri libro de aīa. et aīcedēter ꝑuij libris ꝑncipalib⁹ poſteriorib⁹. Et ꝑ ꝯñs dicunt̄ libri ꝑuoꝝ naturaliū. qꝛ in eis agit̄ de naturalib⁹ ꝑuis. ſcꝫ de paſſionibus et potētijs corpis aīati. ſm ꝙ ꝑncipaliter a corpore dependēt vt dictū eſt. Arguit̄. In libro de aīa agit̄ de pte eſſentiali corpis aīati ⁊ nō de pte ſubiectiua corporis mobilis in cōi. ḡ nō dꝫ ꝯputari inter ꝑncipales libros

¶ Solo. negāda eſt ꝯñā. qꝛ aīa eſt ꝑncipalis ps eſſentialis aīati corpis a q̄ totū eſſe aīatū ⁊ potētiaꝝ corpis aīati ꝑncipalit̄ depēdet. et ḡ ꝯputat̄ merito inter libros naturales ꝑncipales. Hic aūt in libris paruoꝝ naturaliuꝫ agit̄ de partib⁹ poteſtatiuis corpis aīati ſm ꝙ a pte eēntiali minus ꝑncipali corpis aīmati dependent

Secūdus diſcurſus **Maior** Inter hos liber de ſenſu ⁊ ſenſato ꝯgrue ponit̄ pͥmo loco **Minor.** Preueniret eū liber de intellectu et intelligibili. ſꝫ eius cōſideratio nō eſt natural. ſed pͥmi phi. **Conclo** Igit̄ in hoc libro fit maioꝝ libroꝝ ſequentiū quedam proemizatio.

¶ Prima ꝓpō pꝫ. qꝛ oportet ꝑ magis ſilia ad diſſilia ꝓcedere ſed in libro de aīa determinatū eſt de aīa ſm ſe. et int̄ opa cōia aie ⁊ corpi ipm ſentire et ſenſus magis ad aīam ptinēt qꝫ ad corpus. iō de illis in libro de ſenſu ⁊ ſenſato tanqꝫ in pͥmo libro paruoꝝ naturaliū determinandū eſt alās pͥus determinanduꝫ eſſet de potentijs in paſſionib⁹ cōmuniorib⁹. cōuenientib⁹ ſcꝫ omibus viuentibus

¶ Arguit̄. Precederet ḡ hūc libꝝ liber de memoria et reminiſcētia ſeu liber de ſenſu et ſenſibili interiorib⁹. quia in eo agitur de ſenſu et ſenſibili interioribus. que magis ad animaꝫ ptinēt qꝫ ſenſus exterior. ¶ Solo. negāda eſt ꝯñā. Tum qꝛ liber de memoria et reminiſcētia tractat⁹ eſt hui⁹ libri de ſenſu et ſenſato ſaltē ſm diuiſionē grecoꝝ. Tum qꝛ licet ea rōne pͥor eſſet ꝯſideratio ſenſus interioris et ſui ſenſibilis. qꝛ tn̄ noticia eoꝝ q̄ntū ad nos. ex noticia exterioris ſenſus et ſui ſenſibilis dependet. ꝯgrue ꝑcedit ꝯſideratio ſenſus exterioris et ſui ſenſibilis. ¶ Scđa ꝓpō quantū ad pͥmā partē pꝫ. qꝛ in opatione intellectiua aīa magis operat̄ nō cōicans corpi. ⁊ ſic illa operatio ē aie magis ꝓpria. et pͥor ⁊ dignior. et ꝑ ꝯñs liber de intellectu et intelligibili ꝑcederet ⁊ eſſet ꝯplemētū libri de aīa quātū ad terciū libꝝ. ſicut liber de ſenſu ⁊ ſenſato eſt ꝯplemētū libri de aīa q̄ntū ad ſcđm. Sed qꝛ in tercio de aīma ſatis dcm̄ eſt quantū ad phyſicā ptinet ꝯſiderationē de intellectu ⁊ intelligibili ſm ſe. q̄ mō ſcꝫ ſe habeat ad intelligibile materiale ꝑ ꝯuerſionē ad phātaſmata intelligēdo iō nō opꝫtet deſuꝑ ſpēalē fieri tractatū. De intellectu āt ſm ꝙ eſt ab aīa ſm eſſe ſuꝑius ⁊ vt intelligentia eſt ⁊ de intelligibili ſic ſibi ꝓportionato (qđ ē intelligibile diuinū ſeparatū) illic nihil dcm̄ eſt reſolutorie. ſed ſolū dubitatiue. Quia dubitatū eſt q̄mō intelligat intellectus ſe et ſeparata ſine ꝯuerſione ad phātaſmata. ḡ de intellectu vt ſic cōſiderato et de intelligibili. ſpēaliter reſtat determinatio. Sed hec vt dc̄ ſcđa ps ꝓpōnis non eſt naturalis phi

nec cõſideratio phyſica.ſed ꝑmi p hĩ ꝛ metaphyſica. Et
ergo tractat⁹ de intellectu ꝛ intelligibili quẽ ab Areſto.
poſitũ ꝛ nobis trãſlatũ nõ habem⁹.ſed ab Alberto poſi-
tũ.ↄputari nõ dꝫ inter libros ꝑuoꝝ naturaliũ ſed ꝑuorũ
metaphyſicaliũ.q̃les vtiqꝫ plures ſꝫ vel ſaltẽ fieri pñt q̃
ſunt in ſupplementũ metaphyſice ſeu ꝑme phĩe ꝑncipal'
Vñ ſicut inueniunt libri ꝑuoꝝ logicaliũ ꝛ ꝑuoꝝ natura
liũ. Ita ꝑuoꝝ mathematicaliũ et metaphyſicaliũ inueni
unt qui ſꝫ in ſupplemẽtũ ꝑncipaliũ ordinari ¶ Cõcluſio
ſeqt̃ur ex ꝑmiſſis. Hoc em̃ eſt de more phĩ in initio libro
rũ eiuſdẽ ordinis ponere oĩm librorũ eiuſdẽ ordinis proe
miũ. Sicut in libro prioꝝ ꝓemiꝫat in librũ nõ ſolũ poꝝũ
ſed poſterioꝝ.eo q̃ ãbo ſꝫ de reſolutõe ↄcluſiõis ſyllogiſ-
mi Et in li° phyſicoꝝ ponit ꝓemiũ cõe toti naturali phĩe

Ad rõnes. Ad primam

dõm eſt.q̃ licet in ꝑncipalibꝫ libris phyſicalibꝫ mẽtio fiat
ſufficiẽter de corꝑe mobili ꝛ ſingul' ꝑtibꝫ eius ſubiectiuis
et ꝑncipali ſaltẽ ꝑ eſſentiã ꝑtes.ſ.forma.nõ tñ de paſſiõibꝫ
et potẽtijs ꝑtiũ integliũ corꝑis mobil'.neqꝫ de potentijs
totius aĩati corꝑis ſm ꝓpriã entitatẽ eaꝝ ꝑncipalit' in cõi
Et iõ ad habendũ noticiã de hmõi reqrunt q̃dã libri mi
nus ꝑncipales q̃ intitulant de ꝑuis naturalibꝫ. ¶ Ad ſe-
cundã dõm q̃ vtiqꝫ in libro de aĩa determinat de poten-
tijs aĩe.ſꝫ nõ determinat de eis q̃ ſꝫ totius ↄiuncti ꝛ ſm
q̃ ꝑncipalit' dependẽt a corꝑe.ſed dũtaxat ſm q̃ ab ani-
ma depẽdent ¶ Ad terciã dõm.q̃ licet de eis fiat men-
tio in libris de vegetabilibꝫ ꝛ plãtis. et in libro de aĩalibꝫ.
nõ tñ ſm rõem generalem.ſed ſpecialem

Incidũt dubia. Primũ

Quid ſit ſubiectũ huius libri. ¶ Solõ. Corpus ſenſiti-
uũ ſm q̃ ſubſtat paſſioni ſenſus. Cui⁹ rõ eſt.q꞉ idẽ ẽ ſub
iectũ ſcie ꝛ paſſiõis ꝓprie illius ſcie. Hmõi eſt corp⁹ ſenſi
tiuũ vt hmõi.q꞉ ſenſus in cõi de q̊ hic vt de paſſione agit
hꝫ corpus ſenſitiuũ ꝓ ſubiecto.ğ ſenſitiuũ corp⁹ ꝓut ſub-
ſtat paſſioni ſenſus.eſt ſubiectũ. Vñ ſicut corpus aĩatuꝫ
inquantũ ſubſtat paſſionibꝫ totius viuẽtis eſt ſubiectuꝫ
libroꝝ ꝑuoꝝ naturaliũ in cõi. Ita corpus ſenſitiuũ vt di-
ctũ eſt ſubiectũ ẽ hui⁹ libri. Nõ em̃ agit hic de potẽtijs to
tius corꝑis aĩati ſm q̃ ꝑncipalit' depẽdent ab aĩma.q꞉ de
eis in libris de aĩa ſufficiẽter determinatũ eſt. Sed ꝓut
etiaꝫ ſꝫ corꝑis et in corꝑali organo ſubiectãt Et ꝑterea
agit in hoc libro de ſenſu ꝛ ſenſato de materiali diſpõne or
ganoꝝ. De ſenſibilibꝫ aũt hic agit ſm q̃ potẽtijs ſic ac-
ceptis ꝓportionant ꝛ ꝓut ad potẽtiã hmõi motũ faciũt.
Et ita nõ intitulat liber hic ꝑmus de ſenſu ꝛ ſenſato. dic
tus a ſubiecto ſed a paſſione ꝛ ei⁹ obiecto Arguit Si
corpus ſenſitiuũ ponit hui⁹ libri ſubiectũ.ğ liber de ſenſu
et ſenſato nõ erit de nũero ꝑuoꝝ naturaliũ.q꞉ corp⁹ ſenſi
tiuũ eſt ꝑs ꝑncipal' ſubiectiua corꝑis mobil' in cõi ¶ So
lutio.negãda eſt ↄñtia.q꞉ nõ dꝛ corpus ſenſitiuũ abſolu-
te ſubiectũ.ſed ꝓut ſubſtat potentie ſenſitiue. tale aũt nõ
eſt totũ corpus primo ꝛ ꝑ ſe.ſed ꝑs organica eius.

Secundum dubium eſt

Quare phs enumerãdo in textu paſſiones cões toti cõ-
iuncto.ſ.ſenſũ memoriã. irã.deſideriũ ꝛc. dꝛ q̃ fere inſꝫ
oĩbꝫ aĩalibꝫ Solõ. ꝓpter mẽoriã q̃ non ineſt niſi aĩalibꝫ
ꝑfectis. Alijs aũt aĩalibꝫ imꝑfectis inſꝫ ſenſus.ira.deſi-
deriũ.ꝛ oĩno ſiue vlr appetitus. Appetitiuũ aũt ꝛ paſſio
nes ei⁹.nõ ſeꝑant a ſenſitiuo q̃ꝓpt' appetitiuũ ꝛ ſenſitiuũ
nõ faciũt diſtinctũ gdũ vite ſicut ſenſitiuũ et motiuum.

Tercium dubium eſt

Quare phs nõ facit mentionẽ de imaginatõe. eſtimatõe
et phãtaſia ſicut de mẽoria ¶ Solõ.q꞉ imaginatio. eſtima
tio.ꝛ phãtaſia cũ ſenſu ↄueniũt.q꞉ ſꝫ pñtiũ vel q̃ſi pñtiuꝫ
Sꝫ mẽoria eſt ꝑteritoꝝ inq̃ntũ ꝑterita ſꝫ. Licet em̃ ſen
ſibilia ſenſuũ interioꝝ ſint vl' eſſe poſſint abſentia.circa ea
tñ verſant illi interiores ſenſus velut circa pñtia. Et ita
ſolũ memoria eſt preteritoꝝ vt hmõi

Quartum dubium eſt.

Quare phs dꝛ. ira.deſideriũ.ꝛ oĩno appetitus ¶ Solõ
poſt ſenſum ꝛ mẽoriã.quibꝫ denotant potẽtie apprehẽſiue
cões toti ↄiũcto.ponit potẽtias appetitiuas.q̃ in aĩalib⁹
ſꝫ due.ſ.appetitus iraſcibil' et ↄcupiſcibil'. vt dꝛ.iij.de aĩa.
Per h̃ ğ q̃ dꝛ phs irã.tangit appetitũ iraſcibilẽ.ꝛ p h̃ q̃
dꝛ deſideriũ tãgit appetitũ ↄcupiſcabileꝫ. Ab ira em̃ q̃ eſt
paſſio appetit⁹ iraſcibil'.ꝛ a deſiderio ſeu ↄcupiſcẽtia q̃ eſt
paſſio appetitus ↄcupiſcibil' tanqꝫ a paſſiõibꝫ manifeſtio-
ribꝫ ꝑdicte due vires denoiant.vt ↄcupiſcibil' a deſiderio
ſeu ↄcupiſcẽtia ꝛ iraſcibil' ab ira Sꝫ q꞉ ſꝫ q̃dã alie paſſio
nes vtriuſqꝫ appetitus.vt iplicãdo irã q̃nqꝫ ſꝫ paſſiones
appetitus iraſcibil'.ꝛ ſex appetit⁹ cõcupiſcabil'. implican-
do deſideriũ. Iõ ad hmõi innuẽdũ ſubiũgit. ꝛ oĩno appe
titus.vt deſignet oẽs paſſiões totius ↄiũcti ad appetituꝫ
vtriuſqꝫ ꝑtinẽtes. Verũ ſpẽaliter in textu noiat duas di-
cẽdo ꝛ cũ his gaudiũ ꝛ triſticia.q꞉ gaudiũ ꝛ triſticia ſunt
paſſiões q̃ſi finales ꝛ vltĩe In ↄcupiſcibili em̃ reſpectu bo
ni ſenſibil'.finalis paſſio ẽ gaudiũ.ꝛ reſpectu mali triſticia
Iraſcibilis aũt q꞉ eſt ꝓpugnatrix ↄcupiſcibil' in ea non ꝑt
eẽ finalis paſſio ſimplr' ſed ſolũ reſpectiue q̃ eſt ſibi final' in
ter paſſiones in ea exñtes. ꝛ hec eſt ira. ¶ Pro cuius de
claratõe Nota q̃ paſſiões appetit⁹ vtriuſqꝫ diuerſificant
ſm diuerſitatẽ obiectoꝝ.diuerſimode mouẽtiũ appetitũ
cõcupiſcibilẽ vel iraſcabilẽ. Obiectũ aũt mouẽs appetitũ
cõcupiſcabilẽ eſt duplex.ſ.bonũ qδ mouet attrahendo.et
malũ qδ mouet repellẽdo. Bonum ſenſibile attrahẽdo
mouet appetitũ ↄcupiſcibilẽ tripl'r.ſcꝫ inclinãdo.cauſan-
do q̃ndã aptitudinẽ ꝛ ↄnaturalitatẽ ad bonũ.qδ ꝑtinet
ad paſſionẽ amoris. Scd̃o dat ei motũ ad aſſequendũ bo
nũ amatũ nõ habitũ.qδ ꝑtinet ad paſſionẽ deſiderij vel
cõcupiſcẽtie. Tercio inq̃ntũ iã habitũ ꝛ ↄiunctũ eſt. affi
cit appetitũ delectatõne ſeu gaudio. Malũ vero qδ mo
uet repellẽdo.ſil'r tripl'r afficit ↄcupiſcabilẽ appetitũ. Naꝫ
ꝑmo ꝑ oppoſitũ ad bonũ afficit appetitũ odio. Scd̃o ma
lũ ſm q̃ iminet.nondũ tñ ↄiunctum afficit appetitũ fuga
ſeu abominatõe. Tercio ſm q̃ cõiunctũ eſt et pñs infert
paſſionẽ triſticie. In paſſionibꝫ aũt iraſcibil' appetitus ꝑ-
ſupponit q̃dã aptitudo vel inclinatio ad ꝓſequendũ bo-
nũ vel fugiendũ malũ in appetitu ↄcupiſcibili q̃ abſolute
reſpicit bonũ vel malũ. Et reſpectu boni nondũ habiti ẽ
ſpes vel deſꝑatio.ſpes ꝑ moduꝫ acceſſus.ꝛ deſꝑatio per
modũ receſſus. Reſpectu mali vero adiacentis eſt timor
vel audacia Timor ꝑ modũ receſſus.ꝛ audacia ꝑ modũ
acceſſus. Reſpectu aũt boni adepti non eſt iraſcibili aliq̃
paſſio.q꞉ vt ſic nõ hꝫ rõem ardui. Sꝫ ex malo iniacẽte ſe-
quit paſſio ire cui nulla paſſio opponit. q̃a cauſat ex malo
iniacẽte difficili ꝛ arduo.ad cui⁹ pñtiaꝫ neceſſe eſt q̃ aut
appetitus ſuccũbat ꝛ ſic nõ exit terminos triſticie que eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

paſſio cõcupiſcibilis. aut hꝫ motũ ad inuadendũ malũ lẽſiuũ qḋ ptinet ad irã. Motũ aũt ad fugiendũ habere nõ pt. q꞉ malũ circa qḋ verſat̃ iã ponit̃ vt pñs vel pteritũ. et ſic motui ire nõ ↄtrariat̃ aliq̃ paſſio ſm ↄrietatẽ acceſſus vel receſſus. Silr nec ſm ↄrietatẽ boni ⁊ mali. q꞉ malo iã iniacẽti opponit̃ bonũ iã adeptũ. qḋ vt ſic nõ pt habere rõem ardui vel difficil. nec poſt adeptionẽ boni remanet alius motus q̃ ↄcitatio appetit⁹ in bono adepto q̃ ptinet ad gaudiũ. qḋ eſt paſſio ↄcupiſcibil. Et ſic motui ire nullus motus aie ↄrius eſſe pt. ſꝫ ſolũ ſibi ꝓuatiue opponit̃ ceſſatio ab ira. Vñ phs in rhetorica ſua dr q̃ miteſcere opponit̃ ei qḋ eſt iraſci. nõ quidẽ ↄrie ſed ꝓuatiue vl negatiue. Sic ḡ in cõcupiſcibili ſt̃ tres cõiugatões paſſionũ oppoſitaꝝ. ſcꝫ amor odiũ. deſideriũ ⁊ fuga. gaudium ⁊ triſticia. In iraſcibili ſt̃ due. ſ. ſpes ⁊ deſperatio. timor ⁊ audacia. Et addit̃ illis ira cui nulla ↄrie opponit̃. Sunt ergo oẽs paſſiões ſpẽ dr̃ntes ex toto vndecim. Sex in cõcupiſcibili. ⁊ quinqꝫ in iraſcibili.

Quintum dubium eſt

Quare dr phs vbi phyſicus deſinit ibi medicus incipit. ¶ Solõ. hec v̾ba formalit̃ in textu nõ ponunt̃ a phõ. ſed virtualit̃. Rõ aũt hui⁹ dicti tal' eſt. Quia vt ſup̃ circa textũ tactũ eſt phs ⁊ medic⁹ ſt̃ artifices ↄterminales ⁊ q̇dã mõ ſubalternatõis cõiter dicte ſubalternãt̃. Siq̇dẽ phs ab vniuerſalioribꝫ nature ꝓcedẽs via ↄpõnis deſcendit ad pticularia. et ab vlibꝫ p̃ncipijs ſanitatis et egritudis ad pticularia. Medic⁹ vero q̇ ẽ artifex ſenſibil' aſcẽdit a pticularibꝫ p̃ncipijs ſanitatis ⁊ egritudis ad vlia ⁊ cõia. Et iſtud intelligẽdũ de vero medico artificiali p hitũ ſcie medicinal. ⁊ nõ de empirico. Licet eñ empiricus incipiat vbi phs deſinit. nõ tñ ſcialiter ſanitatẽ ⁊ egritudinem pticulares in cauſas pticulares reſoluit

Sextum dubium eſt.

An cõſideratio ſanitatis et egritudinis cõis ſit medico ⁊ naturali phõ ¶ Et videt̃ q̃ nõ. q꞉ natural' phs verſatur circa opabilia a natura p habitũ ſcie ſpeculatiue. Medicus circa opabilia ab arte p habitũ practicũ. Idẽ aũt nõ videt̃ ſpeculabile ⁊ opabile. ſicut nec eadẽ eſt ſcia ſpeculatiua ⁊ practica. ¶ Preterea. eadẽ ratõne alia artificialia eſſent cõia artifici ⁊ naturali phõ qḋ falſum eſt. ¶ Solõ. Artificialia ſt̃ duplicia. Quedã pure artificialia. q̃ꝝ forma oino ab arte eſt. vt dom⁹ lectul⁹ ⁊ hmõi. ⁊ taliũ artificialiũ cõſideratio ꝓpria eſt artifici. inq̃ntũ ſaltẽ artificialia ſt̃. q꞉ grã ſue materie ſt̃ naturalia ⁊ phyſice cõſiderationis. Alia ſt̃ artificialia q̃ depẽdent a natura ⁊ arte ſil'. ſicut ſanitas q̃ eſt a natura ⁊ ab arte medicine. p̃ncipalit̃ a natura. ⁊ miniſterialit̃ ab arte. Et hoꝝ artificialiũ ↄſideratio cõis eſt phõ ⁊ artifici. q̃propter ſanitatis ⁊ egritudinis ↄſideratio cõis eſt medico ⁊ naturali phõ. Differenter tñ. q꞉ natural' phs ↄſiderat ſanitatẽ et egritudinẽ ſpeculatiue. medicus v̾o p̃ctice. Vñ cũ habit⁹ ſpeculatiu⁹ ⁊ p̃cticus ſpẽ diſtinguant̃ ⁊ act⁹ eliciti eoꝝ. hinc ↄſideratio ſanitatis ⁊ egritudis vniuoce nõ ẽ cõis medico ⁊ naturali phõ. Ex q̃ inferunt̃ tria. Primũ q̃ ſanitatis et egritudinis ſcia poti⁹ eſt ſpeculatiua q̃ p̃ctica. q꞉ plus a natura q̃ ab arte depẽdet. Scdm q̃ necẽ eſt pfectũ medicũ eſſe pfectũ phm. q꞉ miniſter pfecte ſuo dño miſtrare neq̃t niſi virtutẽ ſui dñi intelligat et volũtatẽ. cũ ḡ natura p̃ncipaliter ſanitatẽ operet̃ necẽ eſt medicũ pfectũ intelligere virtutẽ ⁊ ptãtẽ opantis nature. non ſolũ nature ↄiuncte. ſcꝫ infirmi et patientis ſed nature vlis celeſtiũ corpoꝝ ⁊ herbaꝝ medicinaliũ. Terciũ ẽ. q̃ cũ hec oia ↄgnoſcere ſit difficillimũ imo infirmitati hũani intellectus naturalit̃ impoſſibile. Jõ lꝫ poſſint eſſe medici reſpectiue pfecti. nõ tñ ſimplr. q꞉ nõ pt hõ purus naturalit̃ oim herbaꝝ ⁊ hoim naturã cogñſcere. et q̃litatẽ ⁊ v̾tutes locoꝝ. ⁊ maxime corpoꝝ celeſtiũ ⁊ aſtroꝝ oim. cũ aſtra ſint a nob naturalit̃ innũerabilia. Vñ ꝓblema neutrũ ẽ. Si aſtra ſint paria. q̇a nõ ſt̃ rõnes ad vnã vel alterã. Facilius aũt eſt ↄgnoſcere ſi aſtra ſint paria q̃ aſtroꝝ oim ↄgnoſcere virtutẽ ⁊ poteſtatẽ. ¶ Ad p̃mũ dõm. q̃ eodẽ mõ nõ pt idẽ ẽẽ ſpeculabile ⁊ opabile. Sꝫ nõ repugnat idẽ diuerſimode ẽẽ opabile ⁊ ſpeculabile. et p ↄñs euſdẽ materialit̃ accepti ſciaꝫ ẽẽ ſpeculatiuã ⁊ practicaꝫ. Hmõi eſt ſanitas et egritudo Nã p̃ncipaliter ſanitas ẽ ſpeculabil' et miſterialit̃ opabil' ab arte. Et iõ necẽ eſt medicũ a naturali phõ ſua p̃ncipia quodãmõ accipe. ſicut gubnator ab aſtrologo Et hec eſt rõ q̃re medici bñ artẽ ꝓſequẽtes a naturalibꝫ incipiunt.

Sꝫ de ſenſu ⁊ ſentire q̇d ſit ⁊ q̃re accidit aialibꝫ hec paſſio dcm̃ eſt p̃us in his q̃ de aia Aial aũt ſm q̃ aial necẽ eſt vnũq̇dq꞉ habere ſenſum Per h̃ eñ determinam⁹ aial ẽẽ ⁊ nõ aial. Proprie aũt ſm vnũq̇dq꞉ guſt⁹ ⁊ tact⁹ inſeq̇tur oia necãrio. Tact⁹ ꝓpter dictã cãm in his q̃ de aia guſtus v̾o ꝓpter eſcã. delectabile eñ ⁊ triſtabile diſcernit ipo ſm eſcã vt hec q̇dẽ fugiãt. hec aũt ꝓſequant̃ Et oino ſapor ẽ nutritiue ptis aie paſſio. Sẽſus aũt q̃ p exteriora ꝓficiſcẽtibꝫ ipis inſunt quẽadmodũ odorat⁹. audit⁹. viſus Oibꝫ eñ hñtibꝫ vitã cã ſalutis inſt̃ vt ꝓſicietia ꝓſequant̃. mala aũt et corruptiua fugiant

¶ Iſta eſt ps executiua. In q̃ phs p̃mo exequit̃ de ſenſu et ſenſibili exteriori in h̃ libro. poſtea de ſenſu ⁊ ſenſato interioribꝫ in lı̊ de mẽoria ⁊ reminiſcẽtia q̃ ſm grecos tractat⁹ eſt huius libri de ſenſu ⁊ ſenſato. Diuidit̃ aũt ps iſta executiua libri de ſenſu et ſenſato exteriori in tres tractatus. In q̃ꝝ p̃mo agit̃ de ſẽſu exteriori. In ſcdo de ſenſibili ſenſato exteriori. In tercio tractat ꝓitudinẽ ſenſibiliũ ad ſenſus. tres dubitatõnes ſoluendo. Scds ibi (De ſenſibilibꝫ aũt) Terci⁹ ibi (Obijciet aũt aliq̇s) Primus tractatus ſubdiuidit̃ in tria capl'a. In q̃ꝝ primo ꝓſupponit aliq̃ q̃ dicta ſt̃ in libro de aia. In ſcdo agit de organo ſenſuũ ſm opinionẽ antiq̃ꝝ. In tercio de organis ſenſuũ ſm opinionẽ ꝓpriã Scdm ibi (In q̇bꝫ aũt hñt fieri.) Terciũ ibi (Igit̃ ſiq̇dẽ in his accidit ſicut dixim⁹) Primũ capitulũ ſubdiuidit̃ in duas ptes. In q̃ꝝ p̃ma facit qḋ dcm ẽ In ſcda oñdit q̃liter pticipãtibꝫ prudẽtiã ſpẽaliter dant̃ ſenſus. viſus. ⁊ auditus. ad vtilitatẽ. Scda ibi (Hñtibꝫ aũt prudẽtiã) Quãtũ igit̃ ad p̃mã ptẽ phus tria ſuppõnit dicta in lı̊ de aĩma. Primũ q̃ de ſenſu ⁊ ſentire q̇d ſit vtriuſq꞉ eoꝝ. ⁊ q̃re hec paſſio ſenſus aialibꝫ accidat dictuꝫ eſt in lı̊ de aia. Dcm ẽ eñ ibi q̃ necẽ eſt oẽ aial habere ſenſum. Cui⁹ rõ eſt. q꞉ p h̃ differt aial a nõ aiali. q꞉ ſenſuꝫ hꝫ vñ ſenſibile ẽ aialis dr̃ña. Scdm ſuppoſitũ ẽ q̃ duo ſenſus ſt̃ necãrij cuilibet aiali. ſ. tactus ⁊ guſt⁹ Tact⁹ q̇dẽ ꝓpter cãm in libro de aia tactã. Guſt⁹ v̾o ꝓpter eſcã ⁊ nutrimentũ. q꞉ guſt⁹ diſcernit ↄueniẽs a diſcõueniẽti in nutrimẽ

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Senſuũ alius neceſſariꝰ alius utilis

to. vt cõueniẽs aial ꝓſequat. ⁊ diſcõueniens fugiat. Sapoꝛ eñ vtr qꝛ eſt obiectũ guſtus ⁊ a guſtu diſcernit eſt paſſio nutrimẽti reſpiciẽtis nutritiuã ꝑtẽ aĩe. Terciũ ẽ ꝙ viſus. auditꝰ. ⁊ olfactꝰ. q̃ ꝑ exterioꝛa media ſeu extrinſeca imutant a ſuis ſenſibilibꝫ cõiter inſt̃ aialibꝫ ꝑfectis q̃ mouentur ſm loca. inquirendo nutrimentum conueniens. et diſconueniens fugiendo

Habẽtibꝫ ãt prudẽtiã cã q̃d boni grã Multas eñ annũciãt drñas ex quibꝫ ↄtẽplabiliũ in eſt diſcretio ⁊ agibiliũ. Hoꝝ aũt ipoꝝ ad neccãria q̃dẽ melioꝛ eſt viſus ⁊ ſm ſe plurimuꝫ. ſcõm accñs aũt auditꝰ. Multas q̃dẽ eñ drãs ⁊ multimodas viſus annũciat potẽtia. qꝛ omĩa coꝛꝑa coloꝛe ꝑticipãt. Quare ⁊ cõia magis ꝑ hũc ſentiũt. Dico eñ cõia. magnitudinẽ. motũ. figurã. et nũerũ. Auditꝰ aũt ſoni drãs tm̃. paucis aũt et ea q̃ vocis. Scõm vero accñs ad prudentiã auditus plurimã ↄfert ꝑtẽ. Sermo eñ audibil' cã eſt diſcipline nõ ſm ſe ſed ſm accñs. ex duobus eñ ↄſtat. Noĩm ꝟo vnũq̃dq; ſymbolũ eſt Quare ſapiẽtioꝛes a natiuitate ꝑuatoꝝ vtroq; ſenſu ſunt ceci mutis ⁊ ſurdis. De virtute itaq; quã habet ſenſuum vnuſquiſq; dictum eſt

¶ Hic ↄñter in ſcđa ꝑte huiꝰ capli oñdit phus ꝙ aialibꝫ ꝓudẽtiã ꝑticipantibꝫ ⁊ diſciplinã. vtiles ſt̃ duo ſenſus aliĳ ſcꝫ viſus. ⁊ auditꝰ Inter q̃s melioꝛ ẽ viſus ꝑ ſe. auditus ꝟo ꝑ accñs. Primũ ſic ꝓbat. qꝛ hi duo ſenſus enũciãt nob pluriũ rerũ drãs. ⁊ oñdunt ex q̃bꝫ ineſt nob diſcretio tã ſpeculabiliũ ſm intellectũ ſpeculatiuũ q̃ȝ oꝑabiliũ ſm intellectũ practicũ. Scõm ꝓbat. ⁊ p̃mo ꝙ viſus excedat auditũ. et h̃ duplr. Primo qꝛ viſus ẽ melioꝛ auditu q̃ntũ ad neccãria aſſequẽda. et ad vitãdũ nociua. Scđo. qꝛ pluriũ rerũ drãs oñdit viſus q̃ȝ auditus. Viſu eñ oĩa coꝛꝑa cognoſcunt. ꝑ eo qꝛ oĩa coꝛꝑa coloꝛe ꝑticipãt. q̃ eſt viſus ꝓpriũ obiectũ. Per viſuꝫ etiã magis ↄgnoſcimꝰ ſenſibilia cõia. q̃ ſt̃ magnitudo. figura. motꝰ. nũerus ⁊c. q̃ȝ ꝑ auditũ vel quẽcũq; aliũ ſenſuꝫ. Et ita nõ ſolum multas oñdit viſus drãs. ſed multimodas. h̃ eſt diuerſoꝝ modoꝝ q̃a ſenſibilia ꝑ ſe ⁊ ꝑ accñs. ꝓpria ⁊ cõia Auditus ãt ſoluꝫ ꝑ ſe oñdit ſoni drãs ⁊ vocis. paucis ãt aialibꝫ auditꝰ vocum drãs annũciat. q̃ ſaltẽ cũ imaginatõe ꝓferunt. Scđo probat auditũ excedere viſuꝫ ꝑ accñs ad prudẽtiã aſſequendã. Et hoc ſic. qꝛ ſmo auditꝰ eſt cã diſcipline. nõ ſm ſe ⁊ ſm drãs ſonoꝝ. ſed ꝑ accñs. inq̃ntũ ſmo ↄponit ex ſignificatiuis noĩbꝫ duobꝫ. Vnũq̃dq; ãt noĩm ſymbolum eſt Cũ igit oĩa viſibilia noĩbꝫ ſcari pñt et multa inuiſibilia. iõ ꝑ accñs auditꝰ plꝰ ↄfert ad prudẽtiã ⁊ ſciaꝫ q̃ȝ viſus. Ex q̃ infert phs coꝛrelariũ ꝙ ceci a natiuitate ſt̃ prudentioꝛes ſurdis a natiuitate. q̃s neccẽ eſt eẽ mutos. Epilogãdo g̃ ↄcludit phs in fine capli dicẽs ꝙ de ꝟtute igit quã hꝫ vnuſquiſq; ſenſuũ dcm̃ eſt. ſ. in h̃ textu. ⁊ in. ij. de aĩa.

Incidũt dubia. Primũ

Vtrũ oĩe aial neccãrio habeat ſenſuꝫ ¶ Et videt ꝙ non. qꝛ ſi ſic. h̃ eſſꝫ ex eo. qꝛ ꝑ ſenſuꝫ differt aial a nõ aiali. ſed h̃ nõ. qꝛ drã aialis nõ eſt ſenſus ¶ Soº ſic. vt videt phs dicero in textu. qꝛ ſenſibile eſt ꝑ ſe eẽntialis aialis drña cõſtitutiua Rõne aũt coꝛꝑis aiati ſenſibil' (q̃ ſt̃ ꝑncipia ↄuertibilia aialis) ↄuenit ꝑ ſe in ſcđo mõ ꝑſeitatis aiali paſſio q̃ eſt ſenſus. Preterea. Aial q̃dlibet neccãrio aliquã natũ ẽ habere cognitõem. qꝛ in h̃ differt a nõ aiali. ⁊ quanto cognitõe fuerit ꝑfectius tãto ipm ceteris ẽ aialibꝫ nobiliꝰ ꝑfectõem cognitõis hmõi nõ hñtibꝫ Ad minꝰ g̃ oẽ aial ẽ cognoſcitiuũ. q̃uis in aliq̃bꝫ in infimo cognitõis g̃du. et ꝑ ↄñs ad minꝰ oẽ aial ſenſum hꝫ. ſaltẽ ſm rõem potentie lꝫ nõ habeat q̃dlibet aial ſenſuꝫ ſpūalit ꝑ ſpũm ſenſitiuũ ꝑfectũ. vt pꝫ in doꝛmiẽtibꝫ Eſt g̃ ſenſus. drã aialis. nõ eẽntial' ⁊ magis ꝓpria in p̃mo mõ ꝑſeitatis aiali ↄueniẽs ſed ꝓpria in ſcđo mõ ꝑſeitatis. Et ꝑ hoc pꝫ ſolutio obiecti
¶ Vtꝝ ãt ſint q̃dã aialia imoꝛtalia ſicut voluit Platonicoꝝ ſchola. Et an coꝛꝑa celeſtia hmõi eẽ poſſint. pñtis ſpeculatõis nõ ẽ. ſed altioꝛis facultatis req̃rit indagineꝫ.

Secundum dubium eſt

Vtrũ aial neceſſario habeat guſtũ ⁊ tactũ. ¶ Et videt ꝙ nõ. vt in apoplecticis ⁊ epilẽticis ¶ Solõ ſic. dñter tñ Qđ p̃mo pꝫ de tactu. qꝛ aiali cuilibet vt pꝫ debet vis aliq̃ cognitiua. maxime aũt ſibi neccãria eſt illa q̃ cognoſcitur coꝛruptiuũ ⁊ ſaluatiuũ eiꝰ. Hmõi eſt tactus. Qđ ſic oñditur. qꝛ oĩe aial eſt cõplexionatũ debita ↄmenſuratõne qualitatũ p̃maꝝ. qua diſſoluta coꝛrumpit aial. Sed tactus rõne oꝛgani medietas eſt qualitatũ tangibiliũ. ergo ipſius tactus eſt inequalitatẽ hmõi coꝛruptiuã cognoſcere. Scđo pꝫ de guſtu. qꝛ aial nedũ eſt coꝛpus mixtũ complexionatũ. ſꝫ ⁊ viuũ qđ eget nutrimẽto ſue nature ꝓpoꝛtionabili. g̃ cũ guſtꝰ diſcernat nutrimentũ cõueniẽs a diſcõuenienti. etiã guſtus eſt aiali neccãrius. Et q̃nq; ambo ſint neceſſarĳ aiali ꝑ eo qꝛ ꝑ eos aialia cognoſcũt q̃ aiali ſunt neceſſaria. tamẽ tactus eſt guſtu magis neceſſarius Quia ſine tactu aial nõ pt̃ eſſe aial ꝑ quocũq; tp̃e. q̃a ſine eo nullus eſt ſenſus. eo ꝙ oẽs ſenſus in oꝛgano tactus materialiter fundant. ſine guſtu aũt licet nõ diu. tñ ꝑ aliq̃ quo tp̃e aial ſubſiſtere pt̃. ¶ Ad rõem in oppoſitũ dicẽdũ ꝙ licet in illis nõ ſit tactus q̃ntũ ad actum ſcõm. ⁊ q̃ ad eſſe ſuũ habitualiter ꝑfectũ. qđ hꝫ delegatõe ſpirituuꝫ aialiũ a p̃º ſenſitio ꝑ neruos ſenſitiuos ad oꝛgana ſenſuuꝫ exterioꝝ manãtiũ. ⁊ h̃ ꝓpter oppilatõem meatuũ ꝑ quos hmõi ſpũs fluũt. eſt tñ in eis tactus q̃ntũ ad actũ p̃mũ

Tercium dubium eſt

Vtrum guſtus ſit quidã tactus ¶ Solõ. nõ foꝛmaliter quia guſtus ⁊ tactus ſunt ſenſus ſpecie diſtincti ⁊ diſparati. quapꝛopter non habet ſe guſtus vt inferius quodã ad tactũ. Sed dicit quidã tactus ꝓpter eius cũ tactu ꝓpinquitatẽ ⁊ ſimilitudinẽ. Fit eñ guſtus ꝑ mediuꝫ intrinſecum in actu per ſuum ſenſibile ſicut tactus. Eſt etiam ſenſus animali cuilibet neceſſarius. quia cum tactu dĳudicat ea ſine quibus animal nequit ſaluari. eſt eñ diſcretiuus nutrimenti ad animalis cõſeruationem req̃ſiti. hoc autem non conuenit ſibi prout dĳudicatiuus eſt ſapoꝛum non neceſſarioꝝ ad animalis conſiſtentiã. Dicitur etiam quidam tactus materialiter ratione oꝛgani. quia oꝛganum guſtus materialiter conſideratum eſt oꝛganum tactus. ſed hoc eſſe habet cõmune tactus cũ omnibus ſenſibus exterioꝛibus. imo interioꝛibus. qꝛ materialiter oꝛganũ cuiuſlibet ſenſus ẽ etiam aliq̃ mõ oꝛganũ tactus. vt experimento notum eſt de ſingulis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quartum dubium eſt.

Utrū aīalibꝫ ꝑfectis oēs q̄nq̄ ſenſus ſint neccārij. ¶ Et videt̄ ꝙ nō. q̄ ſine viſu. auditu. ⁊ maxīe olfactu ſubſiſtere pn̄t. ¶ Solō. ſic ꝑ ſe. q̄ aīalia ꝑfecta q̄ ꝓpter nobilitatem ſue ꝯplexiōis nō pn̄t habere cū imꝑfectis nutrimētū eis coīunctū. neccārio mouent̄ motu ꝓgreſſiuo. q̄ a remotis nutrimētū inq̄rūt ꝯueniēs ſue ꝯplexioni ipm ꝓſequēdo. et oppoſitū fugiēdo. A remotis aūt cognoſcunt tribꝫ ſenſibꝫ. ꝑ mediū extrinſecū cognoſcētibꝰ ſua ſenſibilia. ſ. ꝑ viſum. auditū ⁊ olfactū q̄bus nutrimentū diſtās ꝑcipi pt vel id qḋ ē aīalis corruptiuū vl' ſaluatiuū ſm̄ indiuiduū tm̄ vel ſm̄ ſpēm ¶ Ad rōem dōm ꝙ tactꝰ ⁊ guſtꝰ ſt̄ neceſſarij ſimplr̄ abſoluta necītate. q̄ ſine eis aīal nequit ſaluari vt dictū eſt. ſed alij ſenſus ſt̄ neccārij necītate finis ſiue q̄ ad bn̄ eē. vt ſi debeāt cōuenieter bn̄ ⁊ facilit̄ ꝑ ſe nutrimētū diſtans inq̄rere neccārij ſt̄ eis alij ſenſus. quibꝫ in eis eſt apphēſio ſenſibil' loci. ⁊ eoꝝ q̄ ſt̄ in loco. ⁊ ſic aīalibus ſt̄ cā ſalutis. vt cōueniētia ꝓſequant̄. ⁊ corrūpētia fugiāt. Dicit āt Alb. ꝙ dupl'r dr̄ aliq̄d neccāriū. Primo id dr̄ neccāriū ſine q̄ res nō eſt id qḋ ē. ⁊ ꝑ qḋ id eſt qḋ eſt. ⁊ ſic ſolū tactus ⁊ guſtus vt eſt q̄dā tactꝰ ſt̄ neccārij Scḋo dr̄ neccāriū id ꝑ qḋ res nō ꝯſtituit̄ in eē ſed ſine q̄ res non ſaluat̄ in eē. ⁊ ſic oēs ſenſus ſt̄ neccārij. q̄ dirigunt ad adiuuātia. ⁊ docent fugere nociua. Preter tn̄ necītatē ſt̄ vtiles viſus ⁊ auditus ad diſciplinā. Uerū ꝙ inter aīalia ꝑfecta ⁊ imꝑfecta ſt̄ q̄daꝫ medio mō ſe hn̄tia. q̄bꝫ nō inſt̄ oēs q̄nq̄ ſenſus ꝑ ſe. vt pꝫ de talpa q̄ viſu caret. q̄ aīal terreſtre ⁊ ſubterraneū eſt. ⁊ de apibꝫ q̄ carēt auditu. Licet em̄ materiale ſoni ꝑcipiāt tactu. ſ. motū localē. q̄ ad pulſum peluis ꝯgregant̄. tn̄ ſonū formalit̄ nō ꝑcipiunt auditu. Et q̄ virtus vnita fortior eſt ſeipa diſpſa. iō aīalia aliquo ſenſu carentia naturalit̄. vno ſenſu vel alio viuaciora ſunt alijs q̄buſdā aīalibꝫ. et ita vident̄ ſenſibilia aliq̄ ꝑcipe quoꝝ ſenſum nō hn̄t. Un̄ talpe ſt̄ boni auditus. et apes aliq̄ mō boni tactus. q̄propter vident̄ talpe viſibilia cognoſcere. ⁊ apes ſonos quoꝝ ꝓprios ſenſus non hn̄t. Nec videt̄ ꝓbabile ꝙ ſub pelle oculos habeat talpa. cū fruſtra eos haberet. q̄ eis nec actu nec aptitudine valeat videre. Un̄ dt̄ phs in poſtp̄dicamētis. Uiſus et cecitas pn̄t fieri circa aīal ſm̄ genus. quia talpa viſu caret

Quintum dubium eſt

Utrū ſint tm̄ duo ſenſus diſcipline. ¶ Et videt̄ ꝙ non q̄ om̄is ſenſus eſt ſenſus diſcipline. q̄ p̄mo poſterioꝝ dr̄. Deficiēte ſenſu neceſſe eſt deficere ſciam ſenſibilis illius ſenſus. q̄ oīs doctrina ⁊ diſciplina intellectiua fit ex p̄exiſtēti cognitiōe ſenſitiua ¶ Solō ſic. ſcꝫ viſus ⁊ auditꝰ dupliciter. Tū p̄mo. q̄ pluriū reꝝ drn̄as oñdunt ceterī ſenſibus. quāto aūt ſenſus vniuerſalioris fuerit obiecti tanto amplꝰ potētie intellectuali circa vl'ia negociāti ad diſcipline ⁊ doctrine acq̄ſitiōem nō ſolum ſpeculatiue. ſed ⁊ practice deſeruit. Tum ſecūdo. quia quāto potentia fuerit ſpūalior tanto ſpūali intellectiue potētie ſimilior. et ꝑ cōſequens ad diſciplinā inſtrumentaliter vtilior. Hmōi aūt ſunt viſus ⁊ auditus. ergo hi p̄cipue ſunt ſenſus diſcipline. Et ſignū huius eſt. vt dt̄ phs p̄mo metaphyſice. Hoꝝ ſenſuū maior dilectio ad finē hmōi. Licet ergo quilibet ſenſus ſit ſenſus diſcipline reſpectu ſui ſenſibil'. vt tāgit rō ante oppoſitū. Non tn̄ ſimplr̄ vl'iter ſeu adeo eminenter ſicut hi duo ſenſus. et ergo ꝑ quandā antonomaſiam ſenſus diſcipline dicunt̄. Et hoc in ordine ad exteriores. q̄ interiores plus intēſiue ad diſciplinā cōferunt vn̄ viuaciores interioribꝫ ſenſibꝫ ⁊ quaſi ſtupidi exterioribꝰ maxime ſunt diſciplinabiles ſaltē ſpeculabilibꝫ. ad quoꝝ noticiā nō req̄ritur ſenſuuꝫ experientia. Et tāto interior ſenſus eſt magis vtilis ad diſciplinā quāto fuerit ꝑfectior et intellectui vicinior. cuiuſmodi videt̄ phātaſia ad quaꝫ ſe neccārio reflectit humanus intellectus. deinde cogitatiua. deinde memoria. deinde imaginatiua. deiñ ſenſus cōmunis. Om̄es aūt hi ſenſus dicunt̄ differēter ſenſus diſcipline. nō quaſi ſint ſubiectū diſcipline ꝓprie dicte (que eſt intellectualis habitus a doctrina. diuiſe vel indiuiſe. iuxta diuerſum modū accipiendi diſciplinā) vt ſcꝫ gtūs conſtruat̄ in habitudine demōſtratōis eſſentie. ſed cauſat̄ inſtrumentaliter effectiue vt gtūs regat̄ ex vi effectus cauſe inſtrumētalis. Dico diſcipline ꝓprie dicte. q̄ ſi diſciplina accipiat̄ cōiter. ꝓ habitu quodā ex repetitis actibꝫ genito quo ꝓmpte ſic vel ſic ſenſibꝫ vti contingit vtiq̄ poterunt ſic eſſe diſcipline hmōi ſubiectū ſenſus. Sic em̄ bruta aīalia canes ⁊ equi elephātes. ⁊ breuiter omnia aīalia viſum ⁊ audituꝫ hn̄tia diſciplinant̄ ⁊ diſciplinabilia ſunt. Iſtud etiā intelligendū eſt de potētijs ſenſitiuis ſm̄ ſe acceptis. q̄ ſm̄ ꝙ ꝑ ꝑticipatione rōnis efficiunt̄ rōnabiles. ſunt et eſſe poſſunt habituū ſaltē moraliū ⁊ quodammodo intellectualium ſubiectum

Sextum dubium eſt.

Utrū ſimplr̄ viſus ſit auditu ad diſciplinā vtilior ¶ Et videt̄ ꝙ ſic. q̄ oīm reꝝ drn̄as ꝑ accn̄s oñdit quas oñdit auditus. q̄ ſcripta videri poſſunt. et cū hoc reꝝ plurium drn̄as ꝑ ſe oñdit q̄ꝫ auditus. ¶ Scḋo. q̄ plus diligimꝰ viſum q̄ꝫ auditū. g̃ cum ꝓpter cognitiōes hos ſenſus duos plus diligimus. videt̄ viſus ſimplr̄ ad diſciplinā vtilior. ¶ Pro ſolutione nota ſm̄ Alber. in ꝯmētis. ꝙ dupliciter intellectualis diſciplina ſpeculatiua vel practica fit in nobis. ſ. ꝓpria inuētione inueniendo. vel alterius informatōe addiſcēdo. Quantū ad p̄mū modū viſus ꝑ ſeipſum ſolū ſumptus eſt vtilior auditu. Sed q̄ntū ad ſcḋm modū ſcꝫ ipi addiſcēti ⁊ ꝑ alterius doctrinā diſciplinā capienti ſm̄ accn̄s melior eſt auditus. Et ita ſe mutuo excedunt diuerſa habitudine ⁊ diuerſimode. vt dt̄ phs in textu. Simplr̄ tn̄ auditus eſt ad diſciplinā ⁊ doctrinam vtilior ꝓpter duas cauſas. Prima. voces nō ſoluꝫ rep̄n̄tant res ſed ⁊ habitudines reꝝ penes cōuenientiā ⁊ drn̄am q̄ diſciplina ⁊ doctrina neceſſario cognoſcunt̄. Hoc aūt nō faciunt colores q̄ viſu cognoſcunt̄. Scḋa rō ſumit̄ ex infirmitate intellectus noſtri. q̄ em̄ ꝓpter imꝑfectionē intellectus noſtri plus reꝝ noticias accipimus addiſcendo q̄ꝫ ꝓpria induſtria inueniēdo. iō ſimplr̄ ⁊ vl'r auditus eſt vtilior ad diſciplinā. ⁊ hoc in ſpeculabilibꝫ potiſſime ⁊ in agibilibꝫ p̄cticis Sꝫ in p̄ctic' factibilibꝰ (q̄ꝫ forme ſt̄ de q̄rta ſpē q̄litatis ⁊ de nūero ſenſibiliū ꝯmuniū q̄ maxīe viſu ꝯgnoſcunt̄) aliq̄liter excedit viſus. Quaꝓpt̄ lꝫ ceci ſimpliciter ſt̄ ſurdis plus diſciplinabiles. in certo tn̄ genere ſcꝫ factibiliū q̄nolibet ſt̄ ſurdi cecis diſciplinabiliores. et hoc ex eo q̄ viſu artificialia cognoſcunt̄ ꝑ ſe. Etiā q̄ opa artis nō pn̄t ꝑfici ſine viſu. eo ꝙ fiūt manibꝫ ⁊ alijs inſtrumentis. que in ſuo opere viſu dirigunt̄. ¶ Ad rōnes. Ad p̄mā dōm. ꝙ viſus illas oīm reꝝ drn̄as nō oſtendit niſi mediante auditu. quia ſcripta non ſignificant niſi ꝑ medium vocū ꝑ quas rep̄n̄tant paſſiones aīe ⁊ ex ꝯn̄ti res.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

aialibus diſciplinā pticipantibus cōferūt

¶ Ad ſcōm dōm ꝙ viſum magis diligimus nō eſt. quia vſr ad cognitionē vtilioꝛ ſed pticulariť. qꝛ ſcꝫ res certas q̄s cognoſcim⁹ ſeipis oñdit ⁊ nō ſigna reꝝ tm̄. Vñ dicit Ouidi⁹. Segni⁹ irritāt animū immiſſa p aures. Quaꝫ q̄ ſunt oculis ſubdita fidelib⁹. Et hoc verum eſt quādo auditus ſecum non fert probationem.

Septimū dubium eſt.

Utrū oia corpa coloꝛe pticipāt. ¶ Et videť ꝙ nō. qꝛ nō oia corpa ſꝫ colorata. cū coloꝛ ſit paſſio mixti. multa aūt ſꝫ ſimplicia corpa pter mixta ¶ Solō. ſic. vt dictuꝫ eſt in textu. Cui⁹ rō ē. qꝛ vt infra patebit lumē eſt coloꝛis ſubſtātia ſeu hypoſtaſis. ⁊ iō vnūqḋqꝫ tantū pticipat de coloꝛe q̄ntū pticipat de lumie. cūꝫ ģ oib⁹ corpibus talis luminis pticipatio aliq̄liter cōuenit rōne diaphaneitatꝭ oibus corpibus analogice cōis. oia corpa coloꝛe q̄dāmō pticipāt. Licet ģ oia corpa ꝓprie nō dicanť colorata tamē oia coloꝛe pticipāt inq̄ntū actu diaphana ſunt et vt ſic p diaphaneitatē efficiunť luminis (qḋ eſt coloꝛꝫ ſuba) pticipia. Et p hoc pꝫ ſolutio ad rōem in ꝯtrariū factam

Octauum dubium eſt.

Utrū vnūqḋqꝫ noim ſymbolū eſt ¶ Solō. ſic. Duplr. ſ. ex pte rei a cui⁹ ꝓprietate nomē inſtituēs afficiť q̄ ſepe etiā in noie reſonat. ⁊ ex pte loquētis ⁊ noie inſtituto vtētis. qꝛ nomē inſtrumentū ꝟtutis interp̄tatiue eſt. q̄ eſt virt⁹ naturaľ operās p inſtrumēta naturalia q̄ eſt virt⁹ imaginatiua cū inſtrumētis naturalib⁹ ad vocis formationē req̄ſitis. Vñ nomē cū imaginatōe et intentōne p legitima inſtrumēta formať. Et ꝓpter hoc ſermo ex noib⁹ integratus ē inſtrumētū q̄ ſcia vel ꝯceptus docētis ſiue loquentis trāſferť in aiam diſcipuli vel audiētis. Et p hoc ſymbolū ſeu hāc nois virtutē btūs Hieronym⁹ in ꝓlogo ſuper geneſim in noib⁹ energiā aſſerit dicens Hꝫ neſcio qḋ latētis energie viue vocis actus q̄ in aures diſcipuli de auctoꝛis oꝛe trāſfuſa fortius ſonat. Hui⁹ aūt ſymboluꝫ duplex. ab alijs ḋr vita duplex vocis ſeu nois. vt ſymbolū p̄mū vita p̄ma. ⁊ ſcōm vita ſcḋa. et iō nomē ſcriptum mortuū ḋr vita ſcḋa. licet nō vita p̄ma. et ḋr ad rep̄ntandū inefficaci⁹. Ex q̄ patꝫ inſufficiēter q̄ſdā dicere noia ex nudo pacto ſignificare Jā em̄ oñſum ē noib⁹ ineē duplex ſymbolū. p q̄ꝝ p̄mū ſcant ad placitū. ⁊ nō ad nudā volūtatē. ſꝫ regulatā rei ꝓprietate pſuaſibiliter. ⁊ nō ꝓbabiliť. neqꝫ necc̄ario inſtituentē inclinare. Per ſcōm vero q̄dammō ſcant naturaliter. qꝛ affectū ipſius audientis q̄dāmō naturaliť excitāt vt ſcationi nois ad plurimū ſcātis vigilātius intēdat. Vñ ſicut p ſymbolū p̄mū. nomē immutat intellectū. ad auditū ꝯuerſuꝫ. ⁊ de ſymbolo q̄ ad placitū nomē ſcat inſtructū. Jta ſymbolū ſcōm imutat affectū. mediāte intellectu ad auditū ꝯuerſuꝫ. Quapropter ad affectū ſpc̄aliter generandū ſꝫ diuerſi modi ꝓnūciandi ⁊ cantādi et ſup vna ſyllaba. ꝓpter ħ qn̄qꝫ diuerſa ⁊ lōga neumata multiplicanť Hinc etiā ḋr Orpheus dixiſſe Pricipes me ad ſua cōuiuia vocāt vt ex me delectentur. Ego aūt delectoꝛ ex eis. qꝛ q̄cunqꝫ voluero eoꝝ aios inflectere poſſum. Et qꝛ nō eq̄ apte noia a ꝓprietatib⁹ iponunť nō eq̄ rōnabiliť pſuaſiue ſcāt. Et qꝛ nō eq̄ etiā pronunciant nō eq̄liter audiētes naturaliter afficiunt

Nonum dubium eſt.

Quare ſurdi a natiuitate necc̄ario ſunt muti. ¶ Solō nō ꝓpter impotentiā virtutis interp̄tatiue quā q̄ntum ad oia naturaliť ſibi citra habitū ꝯpetentia pn̄t habere pfectiſſimū. Sꝫ ꝓpter ħ quia cōione nō hn̄t in auditu vocū ſaltē ad placitū ſcantiū Jō q̄ ad hmōi voces ad plurimū ſcātes ſunt muti. talis em̄ cōio fit p auditū q̄ inſtruimur ſup ſcatione noim ⁊ informamur de idiomatib⁹ diuerſ. Vñ ſi q̄s nunq̄ꝫ voces ſcatiuas vnius vel alterius idiomatis audiēdo ꝯſuetudie vel alŕs didiciſſet. eſſꝫ oib⁹ mutus q̄ntū ad voces ad placitū ſcatiuas. ad oēs nō idem ſcātes. Ois ģ ſurd⁹ a natiuitate ē mut⁹. ſꝫ nō ecōuerſo. qꝛ a natiuitate deficiēs in ligua ē mut⁹. ſꝫ nō ſurd⁹ necc̄a⁹

Decimum dubium eſt

An prudētia poſſit ineē aialib⁹ rōne carentib⁹. ¶ Solō. Diſtinguēduꝫ eſt de prudētia. Quia prudētia accipitur vno mō ꝓprie p habitu cōſiliatiuo et deliberatiuo de medijs ad aliquē finē. Et hoc mō ſolū ꝯpetit rōem hn̄tibus. Alio mō accipiť cōiter ꝓ naturali q̄dā diſpōne q̄ ineſt aliquib⁹ noticia p̄ntiū p̄teritoꝝ. ⁊ q̄daꝫ futuroꝝ inſtinctus. Et hoc mō prudētia brutꝭ ꝯpetit. ⁊ maxie illis attribuiť q̄ ex inſtinctu nature circa futura ſibi de necc̄arijs ꝓuidēt. Et ſic ḋr ſapiēs ad pigrū. Surge piger ⁊ a formica diſce prudētiā. Vñ deficit ⁊ prudētia aialib⁹ brutis rōne carētib⁹ quantū ad verā rōem prudētie. noticia ſcꝫ futuroꝝ. et perfecta collatio p̄ſentiū preteritoꝝ ⁊ futuroꝝ ad inuicem in ordine ad aliquem finem

Jn quib⁹ aūt hn̄t fieri corporis inſtrumēta. Nūc q̄dē q̄rūt ſm elemēta corpoꝝ. Nō potentes āt q̄ttuoꝛ q̄nqꝫ extītib⁹ coaptare capiunt de q̄nto. Faciūt aut oēs viſum ignis q̄a paſſionis cuiuſdā ignorant cām. Conſtricto em̄ et moto oculo videtur ignis lucem. Hoc autē in tenebris videtur accidere aut palpebris ſupuelantibus. fiunt em̄ tunc tenebre.

¶ Jſtud ē ſcōm ca. hui⁹ tractat⁹ Jn q̄ poſtq̄ꝫ phs reſumpſit ea q̄ ſunt neceſſaria ad p̄ſentem cōſiderationē de virtutibus ſenſitiuis. Cōſequēter accedit ad principale ꝓpoſitum applicādo ſenſus cōſiderationē ad corpalia organa Et ita in hoc caplō determinat de organis ſenſuū exterioꝝ ſm opinionē āntiq̄ꝝ. Jn ſequēti vero vt ſup dictū eſt ſm opinionē ꝓpriā Et diuidiť in tres ptes p̄ncipales Jn prima recitat ⁊ reprobat opinionē Platonis ⁊ Empedoclis. Jn ſecunda opinionē Democriti. Jn tercia ſpecialiter reuertiť oſtēdendo contra Platonē ⁊ Empedoclem viſionem non fieri extramittendo. Secūda ibi (Democritus aūt) Tercia ibi (Jrrōnabile videť) Prima ſubdiuiditur in duas. Jn p̄ma opiniones Platonis ⁊ Empedoclis recitat. Jn ſecūda eas reprobat Secūda ibi (Habet aūt dubitatōem) Quantū igiť ad primā pticulā ḋr phs ꝙ antiqui et maxime Platonici q̄rentes de natura organoꝝ vel ſenſitiuoꝝ (que ſunt inſtrumēta ſentiendi.) et hoc quantū ad prima corpa. ſcꝫ elemēta q̄ dominātur in inſtrumētis ſeu organis ſenſuū. ⁊ nō potentes quattuoꝛ elemēta quinqꝫ ſenſuū organis coaptare. dicunt organū viſus a dominio eſſe de natura ignis. et organis duobus duorum ſenſuum ſcilicꝫ viſus ⁊ olfactus coaptant vnum elementum ignis ſcilicet. Habēt autem illam opinionem quia ignorantiaꝫ cuiuſdam paſſionis. videlicet quia conſtricto oculo et celeriter moto vel percuſſo deſu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

per vehemēter. videt᷑ oculus ignē lucentē emittere. Et aliqñ qñ ſubito mouet᷑. videt᷑ ignē lucentē effundere ſuꝑ viſum. Habet aūt fieri in tenebris vel qñ oculi velantur palpebris. quia cū tūc lumen forinſecus ingredi nequeat fiunt tenebre. Et ideo vt inquiunt nemo dicere p̄t ꝙ lumen lucens extra viſum tunc oculū ingrediatur.

Hȝ aūt dubitationē ⁊ hoc aliā Si em̄ nō eſt latere ſentientē ⁊ videntē viſibile quid ergo neceſſe erit ſe videre oculum. quare ergo quieſcēte illo hoc non accidit.

¶ Hic ꝯñter in ſcđa ꝑticula reprobat dictā antiquorū opinionē. Et duo facit Primo em̄ reprobat dictā opinionē quantū ad h̄ ꝙ dr̄ oculus de natura ignis Scđo quātū ad hoc qđ ex illo ſequitur ſcȝ ꝙ viſio fiat extramittendo Scđm ibi (Om̄ ſi ignis) Circa p̄mū iteꝝ duo facit Primo ponit inſtantiā q̄ opinionē reprobat. Scđo motiuū antiquoꝝ ſoluit. ibi (Cauſa aūt huius obiectōis) Quātū igit᷑ ad primū dr̄ phs. Si oculus ſit de natura ignis a dominio q̄re tūc ocul⁹ q̄eſcēs ⁊ nō ꝑcuſſus nō videt᷑ lumē effundere. Si em̄ ignis i eo dn̄aret᷑ ſꝑ emitteret viſibilē lucē etiā ſi nō moueat᷑. ꝑ ꝯñs ſemꝑ videret᷑ Si em̄ viſibile obijciat᷑ viſui qđ ſaltē videt᷑ ꝑ ſeipm̄ ſicut lumen. hoc non cōtingit videntē latere. Ignis aūt iſte qui eſt de oculi cōpoſitione ſemꝑ ſibi obijcitur lumine ſuo

Cauſa aūt huius obiectōis et putādi ignem viſum eſt hinc ſumēda. Leuia em̄ in tenebris nata ſunt fulgere. Nō tñ lucē facere. Oculi aūt vocatū nigrū ⁊ mediū leue. Apparet autē hoc moto oculo. q2 accidit q̄ſi duo fieri vnū. Hoc aūt celeritas facit motus. vt videat᷑ aliud eē videns ⁊ viſum. Quare ⁊ nō fit niſi celeriter ⁊ in tenebris hoc accidit. Leue em̄ natū eſt in tenebris fulgere. quēadmodū quedā capita piſciū ⁊ ſepie turbidū ⁊ lente moto nō accidit vt videat᷑ ſimul duo eſſe vidēs ⁊ viſum. Illo autē mō ipſe ſeipm̄ videt oculus. quēadmodū in refractiōe.

¶ Hic ꝯñter phs aſſignat verā cām q̄re in tenebris videt᷑ aliqñ micare ignis ex oculo. ⁊ ꝑ hoc ſoluit᷑ antiquoꝝ dubitatio et ignorātia. et ꝑ ꝯñs reprobat᷑ opinio q̄ ad h̄ q2 dicit oculū de natura ignis. Et dr̄ ꝙ vera cā dicte dubitatōis. q̄ antiq̄ putabāt oculū de natura ignis hinc ſumēda eſt. Quia leuia oīa hñt aliq̄d lucis. et nata ſūt fulgere. licet non oīa lucē faciāt. ⁊ ita in tenebris nata ſunt fulgere licet nō lucere. Sicut ꝓbāt capita piſciū. et humor turbidus quē emittit piſcis q̄ ſepia latine ⁊ grece ſepion dr̄. Sed nigrū ⁊ mediū oculi leue quoddā eſt. q2 humor criſtallinus q̄ ꝑ foramē vuee patet. g̃ oculus rōne illi⁹ nigri humidi leuis. natus eſt fulgere in tenebris. Apparet aūt oculus fulgere qñ adeo celeriter mouet᷑ vel ꝑcutit᷑ ꝙ q̄ſi ſubito fit in duob⁹ ſitib⁹. ita ꝙ ꝓpter celeritatē vn⁹ oculus apparet q̄ſi duo. et in diuerſis ſitib⁹ fit oculus vidēs et id qđ videt᷑. Qñ em̄ celeriter mouet᷑ vel ꝑcutit᷑ oculus humor oculi fulgidus diuaricat᷑ ſubito ⁊ lumē in ipo humore. et q2 ocul⁹ ſpeculū viuū eſt ⁊ cuȝ ſue vite opatio ſit videre. idō ꝑ celerē motū oculus ſm̄ vnā ꝑtem humidi ꝑ motū q̄ſi ab altera aliq̄liter diuiſam ⁊ in ſitu diſtantē. videt fulgorē ab altera ꝑte micantē. ſicut ꝯtingit in refractiōe qñ idē vno ſitu ſubito refrāgit᷑ ſuꝑ ſeipm̄ in alio ſitu

Om̄ ſi ignis eſſet quēadmodū dicit Empedocles ⁊ in Thimeo ſcribit᷑ et accideret videre exeūte. quēadmodū ex lucerna lumē. q̄re non ⁊ in tenebris videt vtiq3 viſus. Dicere aūt ꝙ extinguat᷑ in tenebris egrediēs. ſicut Thime⁹ dr̄ vanū eſt oīno Que em̄ extinctio luminis eſt. extinguit᷑ em̄ aut humido aut frigido calidū et ſiccū q̄lis videt᷑ quidem in carbonib⁹ ignitis. ⁊ flāma quoꝝ neutrū in lumīe apparet exiſtens. Si igit᷑ eſt quidē ſed ꝓpter debilitatē latet nos oportebat ꝑ diē ⁊ in aq̄ extingui lumīe. ſed ⁊ in glaciebꝫ magis fieri tenebras. flāma em̄ ⁊ ignita corꝑa patiunt᷑ hec. Nūc āt nihil tale accidit.

¶ Hic ꝯñter phs reprobat opinionē antiquoꝝ. ſcȝ platonis ⁊ empedoclis quantū ad ſcđm qđ ad p̄mū eoꝝ dictū ſequitur videlȝ ꝙ viſio fiat extramittendo ꝑ emiſſionē luminis ab oculis. Et duo facit. Primo oñdit viſionē nō fieri extramittēdo ſoluēdo duas inſtātias Platonis Secūdo ſpēaliter oñdit inſufficiētiā dicti Empedoclis. Secundū ibi (Empedocles aūt.) Dicit g̃ p̄mo ꝙ ſi viſus eſſet ignee nature a dominio eoꝝ q̄ ſunt in oculo ſicut dr̄ Empe. ⁊ in Thimeo Plato. tūc viſio fieret extramittēdo ſcȝ ꝑ emiſſionē luminis ignis ꝑ tunicas oculi quēadmodū diffundit᷑ ⁊ emittit᷑ lumē ꝑ ꝑuiā pellē lucerne Sed h̄ ē impoſſibile. Qđ ſic ꝓbat phs. Quia ſi ſic lumē vidēdo egrederet᷑ ab oculis videntiū. cōtingeret videre in tenebris. qđ falſum eſt. nō g̃ fit viſio extramittēdo ꝑ luminis emicatōem ab oculis. Nec valet ſi dicat᷑ quemadmodū Plato in Thimeo ꝙ lumē egrediēs ab oculis extinguatur in tenebris. Immo hoc dicere oīno vanū eſt. cū tenebre ſint oīno nihil. Et hoc ꝓbat phs ſic q2 calidū ⁊ ſiccū ſicut eſt ignis extinguit᷑ ab aliq̄ ſibi ꝯtrario ſicut ꝑ frigidū et humidū. ⁊ ſic extinguit᷑ in materia terreſtri carbonū. ⁊ in materia aerea ſicut in flāma q̄ eſt fumus ſuccēſus. Sȝ neutro hoꝝ modoꝝ lumē extinguit᷑. Nec valet ſi dicat᷑ ꝙ lumē ignis micās ex oculis ſit ſaluatū in tenebris. ſed ꝓpter abſentiā luminis exterioris debilitat᷑ ⁊ infrigidat᷑ ꝑſpicuū diaphanū. ⁊ frigiditas debilitat ignē oculoꝝ. ⁊ ita ꝓpter debilitatē ei⁹ nō emicat. ſed nos latet. ita ꝙ ipo videre nō poſſumus. Sed hoc dici nō p̄t. Qđ ꝓbat phs tripliciter Primo q2 ſi ſic dicatur. multo magis in die extingueret᷑. q2 maius lumē minus offuſcat. Preterea ſecundo. ſic magis extingueret᷑ in aq̄. q2 aq̄ ei magis cōtrariat᷑ q̄ȝ diaphanū infrigidatū in tenebris ex luminis exterioꝝ abſentia. Preterea tercio. Oporteret ſic ꝑfectas fieri tenebras in glacie. q2 illa excellēti frigiditate totū extingueret ignē oculoꝝ. Flamma em̄ ⁊ corꝑa ignita ſicut carbones patiuntur ab aqua. Nunc autem nihil talium videmus accidere. ergo lumē emicans ꝓpter luminis extrinſeci abſentiam non extinguitur ſui debilitate.

Empedocles aūt videtur exiſtimare ꝙ exeunte lumīe ſicut dictū eſt videre. Ait em̄ vt q̄s ꝓgreſſū meditās ꝑparat lucernā hyemalē ꝑ nocte ignis ardētis accēdēs vt oīm vētoꝝ ipedit⁹ ꝓhibeat. vētoꝝ ei ſpūm diſꝑgit flātiū. lumē āt

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De organis ſenſuū ſcd̄m opinionē antiquorū

extra diſſiliens quantū magis expaſſum fuerit
illuſtrat per veluz domitis radijs q̄d in merin
gis conculcatū antiquū lumē ſubtilibus lineis
diffunditur circulo ꝑ pupillā que aque quidez
ꝓfundū reuelauerunt circūfluentis. lumen aūt
extra ꝑuenit qn̄ magis expaſſum fuerit. Aliquā
do q̄dem igitur ſic videre ait. Aliquādo autez
defluxionibus his que ab his que videntur

¶ Hic ſpēaliter oſtendit phus inſufficientiā dicti Em
pedoclis. Nam Empedocles videt̄ eſtimare ꝙ viſio fiat
emiſſione luminis ab oculo ſicut a lucerna corporis. Ita
ꝙ ſicut per noctem tempore hyemali ambulare volēs p̄/
parat lucernam per cuius pellem lumen ignis diffundit̄
ſine extinctione eius que poſſet fieri per ventorum impe
tus. ⁊ tanto amplius illuminat quanto amplius diffundi
tur. Sic etiam natura animalis videntis oculum tanq̄
lucernam parat. per cuius meringā ſeu tunicas antiquū
inculcatum ⁊ velatum lumen ignis ſubtilibus radijs ſi/
ue lineis viſualibꝰ diffunditur que linee viſuales diffun/
duntur per totum circulū oculi. intus illuminātes ⁊ reue
lantes profundū aque. circūfluentis in oculo inter tuni
cas certas. Et quanto hoc lumen magis expaſſum fue/
rit tanto fortius ad extra illuminat. vnde nō ita clare ad
extra illuminat acſi non eſſet lumen huiuſmodi per tuni/
cas oculi velatum. Et quāq̄ Empedocles ſic dixerit ta
men aliquādo dixit viſionē fieri defluxionibꝰ quibuſdaz
a rebꝰ viſibilibꝰ. Et ita opinio Empedoclis videt̄ inſuffi
ciens. q̄ꝛ ſibi ꝯtradicit. Dixit em̄ viſionē aliq̄n fieri extra
mittendo. vt dictū eſt. Aliq̄n vero intus ſuſcipiendo.

Democritus autem quoniāquidē aquā di/
xit eſſe bene dicit. Q autem putauit ipſum vide
re illā eē apparitionē non bene. Hoc autem ac/
cidit quoniā oculus leuis eſt et eſt non in illo ſi/
cut in vidente. paſſio enim refractio eſt. Sed
omnino de apparentibꝰ et de refractione non/
dum ipſi manifeſtū erat vt videtur. Incōgruū
autem erat et non ſuperuenire ipſi dubitare q̄/
re ſolus oculus videt. Nullum autem aliorum
in quibꝰ apparēt idola Q viſus nanq̄ eſt aque.
verū q̄dem. nō tm̄ accidit videre ſm̄ ꝙ aqua eſt
ſed ſm̄ ꝙ eſt perſpicuū. quod et aque et aeri cō/
mune eſt. Sed magis ſeruabilius eſt aqua ae/
re ⁊ magis ſpiſſum. Quare pupilla et oculus
aque ſunt. Et hoc eſt quod in ipſis operibꝰ ma
nifeſtum. Videtur enim aqua ꝙ diſcurrit cor/
ruptis oculis et in om̄ino nouiter formatis fri/
giditate excedens et claritate. Et album oculi
in habentibus ſanguinē pingue ⁊ craſſuz prop
ter hoc eſt vt permaneat humidū et incoagula
tum. et ideo corpus minime rigens eſt oculus
Nulli em̄ quod infra palpebras eſt vnq̄ riguit
Animaliū vero que ſine ſanguine ſunt dure pel
lis ſunt oculi. et hec facit protectionem

¶ Hic ꝯſīter quantū ad p̄ncipalē partē huius capl'i reci
tat et reprobat opinionē Democriti quantū ad aliquid
et quantū ad aliquid approbat dicens. ꝙ Democritus
in hoc ꝙ dicit naturaz oculi a dominio eſſe de natura aq̄
bene dixit. In hoc autem ꝙ putauit ꝙ ipſum videre per
oculū nihil aliud eſſet niſi apparitio ſeu pictura forme ſen
ſibilis ſcꝫ in exteriori pelle oculi que cornea vocatur. ⁊ ꝙ
hec figura ſeu forma eſſet q̄dam defluxus ꝑ aliquod ſub/
ſtantie rei viſibilis non bene dixit. Sc̄dm primo probat
phus tali medio. Quia ꝙ in oculo rep̄ſentet̄ forma viſibi
lis quaſi in ſpeculo nō conuenit oculo ſm̄ ꝙ eſt inſtrumen
tum et organū videndi ⁊ vt in videte. Sed eſt in eo vt
in corpore leui. ⁊ eſt cauſaliter refractio viſibilis forme ſeu
paſſio quedam ꝑfectiua in oculo facta ꝑ refractionez for
me viſibilis. De qua nondum Democritus ſufficiēter
certus fuiſſe videt̄. Talis autē apparitio forme viſibilis
per refractiōem non eſt viſio. Quia ſi ꝑ hm̄oi apparitio/
nem viſibilis in oculi exteriori tunica fieret viſio tūc nō
ſolum oculus videret. ſed etiam alia om̄ia in q̄bus idola
apparent. qd̄ falſum eſt. Non eſt ergo ipſum videre ſiue
viſio. apparitio forme viſibilis in exteriori oculi tunica q̄
cornea dicit̄. Primū autē dictum Democriti ꝙ oculus
ſit de natura aque a dominio dr̄ phus veruz eſſe nō ſm̄ ꝙ
aqua. ſed ſm̄ ꝙ aqua eſt ꝑſpicuū perſpicuitate ſpiſſa ⁊ cō
ſeruatiua forme ſeu ſp̄ei viſibilis. qualis non eſt in aere. li
cet aeri ⁊ aque igni ⁊ celo ꝑſpicuitas ſit analogice cōmu/
nis. Q aūt ſit de natura aq̄ a dominio hoc manifeſtum
eſt ex operibꝰ ⁊ paſſionibꝰ eius. Quod ꝓbat phus tribꝰ
ſignis. Primū eſt ex corruptis oculis ex inciſione tunica/
rū eius aqua effluit. Idē aūt eſt principiū cōſtitutionis ⁊
reſolutōis. Sc̄dm ſignū eſt. q̄ꝛ in embrionibꝰ nouiter for/
matis. in loco oculoꝝ videtur aqua frigida ⁊ clara. Ter
ciū ſignū eſt. quia albumē oculi in habentibꝰ ſanguinez eſt
pingue ⁊ craſſum vt cōſeruet humidū cryſtallinū in quo
eſt virtus viſiua abſq̄ ꝯgelatione q̄ diminuit̄ ꝑſpicuitas
humidi vel viſus. pinguedo em̄ rōne ſue caliditatis hu/
midū oculi a congelatione ꝓſeruat. Et iō nulli vnq̄ qd̄
infra palpebras eſt riguit. Aīalia aūt que ſunt ſine ſangui
ne oculos habētia dure pellis duriciē habēt pellis ad pro
tectionē humidi a cōgelatione.

Irrationabile vero eſt om̄ino exeunte quo
dam viſum videre ⁊ aut extendi vſq̄ ad aſtra
aut quodā tenus prodeūte quaſi coadherere ſi/
cut q̄dā dicunt Iſto em̄ melius eſt in principio
cōiungi oculi. Sed ⁊ hoc ſtultuz. Quid em̄ eſt
cōiungi lumen lumini vel q̄uo poſſibile eſt hoc
non em̄ quodlibet cōiungitur cuilibet et inte/
rius exteriori quoniā meringa intereſt

¶ Cōſequēter in tercia ꝑte p̄ncipali huius capl'i reuertit̄
oñdendo ꝯtra platonē ⁊ empe. viſionē nō fieri extramit/
tēdo. Et hoc tali medio. Si viſio fieret extramittēdo vl'
ḡ fieret extramittendo ſimplr̄ ꝑ emiſſionē lumis vſq̄ ad
rem viſam ſicut videt̄ dixiſſe empedocles. vel ad certum
ſpaciū ſolū. ſicut videt̄ dixiſſe plato. Nullū hoꝝ dici pōt.
Nō p̄mū. q̄ꝛ cū videamus aſtra oporteret lumē egredi ab
oculo vſq̄ ad aſtra. qd̄ irrōnabile eſt. ⁊ impoſſibile. maxi/
me ſm̄ eos q̄ dicūt lumē eſſe corpus. Silr̄ ſecundū eſt in
cōueniens. Quod ſic ꝓbat. quia melius eſt ꝙ lumen ex
terius ꝯiungeret̄ interiori ſtatim in p̄ncipio vel in extremi
tate oculi quemadmodū Democritus poſuit formam

rei viſibilis eſſe in exteriori pelle vel tunica oculi Sz hoc ſtultū eſt. ſaltem ſm Platonē ſi querat ab eo quid ſit lu/men lumini cōiungi. ꝛ quomō hoc ſit poſſibile. Cuz em̄ Plato ſicut Empedocles poſuit lumē ꝛ radios corpa eē erit impoſſibile ſibi inuenire modū vnionis hoꝝ. Qđ ſic ꝓbaṫ. Nō em̄ qđlibet corp⁹ pt ꝯiūgi cuilibz. qꝛ nō pn̄t cōiungi inter q̄ eſt ſꝑ mediū. cū g̃ int̄ interius lumē oculi et inter exterius tanq̄ꝫ duo corpa ſiue ſolida intercidat me/ringa que eſt tunica oculi. non poterūt ſaltez ſm opinio/nem Platonis ſicut nec Empedoclis cōiungi

Qꝫ quidē igiṫ ſine lumine videre impoſſibile dictū eſt in alijs. Sz ſiue lumē ſiue aer eſt q̄d ē inter rē viſam ꝛ oculū motus q̄ ꝑ ipſam facit vi/dere. Et rōnabiliter ꝙ interius aq̄ eſt. Aq̄ em̄ ꝑſpicua eſt. Videṫ aūt ſicut exterius nō ſine lu/mine Ita ꝛ interius. ꝑſpicuū em̄ optet eē. necē eſt aquā eē. qꝛ nō eſt aer. Nō em̄ in vltimo ocu/li aīa aut aīe ſenſitiuū eſt ſed manifeſtū qm̄ inte/rius. Quare necāriū ꝑſpicuū eſt ꝛ receptibile luminis qđ eſt interius oculi. Et hoc etiā ex acci/dentib⁹ manifeſtū. Iā em̄ q̇buſdaz vulneratis in bello iuxta tp̄a ita vt abſcinderenṫ pori oculi accidit fieri tenebras ſicut lucerna extincta Igiṫ ſiq̇dem in his accidit ſicut dictum⁹ manifeſtū ꝙ ſi oportet ſm hūc modū attribuere ꝛ aſſignare vnūquodq̄ꝫ ſenſitiuoꝝ vni elementoꝝ. oculi q̇/dem viſiuum aque eſtimandum.

¶ Hic cōſequēter in hoc tercio caplō ph̄us determinat de natura organoꝝ ſenſitiuoꝝ ſm veritatē ꝛ opinionem ꝓpriam. Et diuiditur in duas ptes. In prima determi/nat de organo viſus. In ſecūda de organis alioꝝ ſenſuūz ibi (Aeris vero ſonoꝝ) Quantū ad primā partē dt ph̄s duo. Primū eſt ꝙ organū viſus ſit de natura aque. impli/cans viſionē fieri intus ſuſcipiendo. Secunduz eſt. ꝙ or/ganū quantū ad virtutem viſiuā nō ſit foris in exteriori oculi pte. ſed interius. verſus cerebrum ꝓtenſum ad pri/mū ſenſitiuū. Primū ꝓbando p̄mittit quandā ſuppoſiti/onem dicens. ꝙ ſit impoſſibile videre ſine lumīe vt dictū eſt in libro de anima Siue aūt ſit lumē velut corpus me/dium vt volebāt antiqui ponētes lumen corpus. ſiue aer ꝑſpicuus ſit id quod eſt inter rem viſam ꝛ viſuz qui eſt in centro medio humoris cryſtallini. Hoc tamē ſemꝑ veꝝ eſt et certū ꝙ deriuatio ſcz forme vel ſpeciei viſibilis que ē per paruitatē ꝑſpicuoꝝ oculū conſtituentiū tā exterius q̄ꝫ interius faciat viſionē ꝛ ꝑficit ipſuz videre. Et ita om/nia illa parua ſunt deferētia formā viſibilē ad humidum cryſtallinū. a quo ꝯſiter delegatur ꝑ ſpūm viſiuū vſq̄ꝫ ad primū ſenſitiuū. vnde elicitur ꝙ etiā ſit intus ſuſcipiendo Illo ſic ſuppoſito ꝛ cōſiderato ponit ph̄us intentū dicēs ꝙ rōnabile eſt id quod interius eſt ipſius oculi eſſe aqueū Quod ꝓbat in effectu tali rōne. Quia vt dictū eſt non cōtingit videri ſine lumine. ꝛ ita mediū videndi diapha/num eſt. ergo rōnabile eſt organū viſus etiā eſſe diapha/num. Et per cōſequēs de natura corporis diaphani Nō ignis. quia ignis nimis actiuus oculū deſtrueret. Non ce/li. quia hoc nō intrat compoſitiōem corpoꝝ. Nō aeris. q̄a diaphanitas oculi talis eſt vt ad tempus valeat ſpecies cōſeruare. Aer autem propter tenuitatē non eſt reſerua/tiuus ſed delatiuus. Relinq̇tur ergo ꝙ ſit de natura aq̄. Secundū autē ſcz ꝙ anima oculi ſeu virtus viſiua nō ſit in exteriori oculi parte ſed interius ꝛ in primi ſenſitiui or/gano (quod etiam neceſſe eſt eſſe perſpicuū) probat expe/rimento. Nam aliqui vulnerati in bello circa tempora ce/ci facti ſunt. eo ꝙ nerui abſciſſi fuerunt qui obtici dicūtur per quoruz poros virtus viſiua decurrit ad oculos. Ab/ſciſſis neruis illis ꝛ poſtea reſanatis propter duriciem ci/catricis obſtruitur porus. per quez lumen a cryſtallino humido oculi vectum. ꝑ ſpiritū ingredi habuit. ꝛ ideo te/nebre fiunt ſicut quādo lucerna extinguitur. Ex his er/go patet ꝙ ſi ſenſuū inſtrumenta ſeu organa elemētis ad/aptentur tunc manifeſtū eſt ꝙ oporteat ſenſibus attribue/re elementa ſm hunc modum ꝙ oculi dicantur a domi/nio de natura aque.

Aeris vero ſonoꝝ ſenſitiuū Ignis aūt odo/ratiuū. qđ em̄ actu odoraṫ hoc potētia odorati/uū. ſenſibile em̄ facit agere ſenſum. Quare ne/ceſſe ipm̄ potētia prius exiſtere. Odor vero fu/malis euaporatio eſt. Fumalis aūt euaporatio ab igne. ꝓpter q̄d ꝛ cerebrū loco odoratus pro/priū ſenſitiuū. potētia em̄ calida q̄ frigidi mate/ria eſt. Et oculi aūt generatio eundē habet mo/dum. A cerebro em̄ conſtat. Cerebrū aūt frigi/dius et humidius om̄ibus partib⁹ corporis. Tactiuū aūt terre. guſtatiuū vero quedaz ſpe/cies tactus eſt ꝛ om̄ino circa cor ſenſitiuū eſt ip/ſoꝝ ſcilz guſtus ꝛ tactus. Cor em̄ oppoſitū eſt cerebro ꝛ ē calidiſſimū ptiū. Et de ſenſitiuis q̇/dē partib⁹ corporis hoc modo ſit determinatum

¶ Hic conſequenter in ſecūda parte huius capituli oſtē/dit cuius nature ſint organa aliorum ſenſuūz. Dicens ꝙ organū ſenſitiuū ſonorum (hoc eſt auditus) eſt de natura aeris. Organum autem odoratiuū eſt de natura ignis. Quod probat ph̄us. Quia organū olfactus debet eſſe tale in potentia quale eſt odorabile in actu. quia ſenſibile agendo in ſenſum actuat ipſum. vt ſic paſſus a ſenſibili eius formā ſpiritualiter ſuſcipiendo valeat agere. Sed cum odor cauſaliter ſit fumalis euaporatio. quia formali/ter eſt qualitas. Fumalis autem euaporatio eſt ab igne. ergo organū olfactus eſt calidum ꝛ igneū in potētia. In potentia dico quia actu frigidum. Quapropter organū olfactus propinque ſitum eſt cerebro quod eſt potētia ca/lidum ꝛ actu frigidum. Et in hoc cōuenit organuz odo/ratus cum organo viſus. quia eundē habet modū gene/ratio oculi ſicut generatio organi odoratus. qꝛ a cerebro fiunt quod eſt frigidius et humidius om̄ibus partibus corporis. Ideo etiam organum olfactus eſt actu frigidū licet non potentia. Viſus etiam organū frigidū eſt. Or/ganum autem tactus attribuitur terre. Et ſimiliter gu/ſtus inquantū eſt ſpecies tactus eſt terreum. et ideo cir/ca cor eſt inſtrumentum ꝛ organū vtriuſq̄ꝫ eoruz. Quia cerebrum et cor in complexione opponuntur. Et ideo ſi/cut cerebrum eſt inter membra principalia animalis fri/gidiſſimum. Ita cor calidiſſimuz. tantū autem calorem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

non retineret niſi tantū eſſet ex carne ſolida dura ⁊ terreſtri. talis aūt caro maxime eſt nature terreſtris. Habet ḡ tactus organū excellentiſſime circa cor. q̄ꝛ cor excellentiſſime tāgit. eo ꝙ eſt fons tactiue virtutis. Et ſic etiam dicitur de organo guſtus ſm̄ ꝙ quidā tactus eſt. al's ſm̄ ꝙ ē diſcretiuus ſapoꝝ ſic habet linguā pro inſtrumēto Epilogando ergo cōcludit ꝙ de ſenſitiuis partibus ſiue de organis ſenſuū dictum eſt hoc modo.

Mouet̄ queſtio circa textum nunc expoſitū. Utrū viſus habeat fieri extramittendo vel intus ſuſcipiendo.

¶ Et videt̄ ꝙ extramittēdo. Quia ſi ſolū fieret intus ſuſcipiēdo ſufficeret ad aliq̄d videndū apertio oculi. cuius cōtrariū experimur. Nam volētes a remotis quippiā videre vel al's acute. aliquo mō claudimus palpebras ⁊ velādo conſtringimus oculū quaſi faceremus conatū ad aliq̄d ab oculo emittendū. ¶ Scd̄o. Si viſio fieret intus ſuſcipiendo ergo a colore pateret̄. ⁊ ꝑ ꝯñs eſſet color q̄litas actiua q̄d falſum eſt ¶ Tercio. Multa aīalia vt catti. veſpertiliones. lupi. de nocte vident. ḡ viſio fit extramittēdo. ¶ Quarto. Uiſio eſt actio. actio aūt fit emittēdo. ⁊ nō intus ſuſcipiendo ¶ Quinto. Oculi mulierū menſtruū patientiū et baſiliſci infectiui ſunt. ḡ fit viſio extramittēdo. ¶ Sexto. Apparet a ſigno. Nā de mane expgefactus ſubito anteq̄ꝫ totū humidū ab oculis recedat vidēs. videt ab oculis ſuis dirigi radios q̄ſi igneos. Illi aūt radij ſunt lumen ab oculis diffuſum. ḡ viſio fit extramittēdo In oppoſitū arguit̄ ſic. Si viſio fieret extramittēdo lumen viſibile ab oculis. tūc plures ſimul iuncti melius viderēt vno tm̄. q̄ꝛ a pluribꝫ cōiunctis oculis maius lumen diffunderet̄. Sed hoc euidēter falſum eſt. ḡ ⁊c̄. ¶ Pro viſione ordinantur duo diſcurſus. Quoꝝ ꝑmi Prima ꝓpoſitio eſt hec.

De viſionis mō quadruplex inuenit̄ phoꝝ opinio Scd̄a Quaꝝ due dicūt viſionē fieri extramittēdo. relique vero intus ſuſcipiendo.

Cōcluſio Igit̄ poſt triplicē antiquoꝝ ſententiā Areſtoteles ponit opinionem ꝓpriam

¶ Patet totus iſte diſcurſus ſimul. Nā vt refert Auicēna Auerrois ⁊ Hali in ꝑſpectiua ſua q̄ttuor inueniūtur antiquoꝝ opiniones de viſionis mō. Quaꝝ due ſcꝫ Platonis ⁊ Empe. aſſerūt viſionē fieri extramittēdo. Alie aūt due ſcꝫ Democriti ⁊ Areſto. viſionē dicūt fieri intus ſuſcipiendo. Et ſicut oino Empe. cū platone nō ꝯcordat. ita nec Democritus cū areſto. Uñ ꝑma opinio Empe. antiquiſſima dixit viſum eſſe de natura ignis a quo continue emittit̄ lumē ſufficiēs ad oīm viſibiliū diſcretōem ſeu manifeſtationē. Et cū lumē ab om̄i lumioſo egrediat̄ ſub figura pyramidis. dicebat idē Empedocles. ꝙ tot egrediant̄ pyramides ab oculo vidētis. q̄t videt viſibilia. et baſim poſuit in rebꝫ viſis. conū aūt in oculo vidētis Adiūxit etiā. cū om̄i homini in terra habitāti appareāt ſex ſigna q̄ ſub ſe habēt totū hemiſperiū. ꝙ ab oculis cuiuſlibet videntis egrederet̄ pyramis lumis que repleret totū hemiſperiū. ſufficiēs ad cōtuendū oia viſibilia. Inſup q̄ꝛ pyramidalis figura deſcribi nō p̄t niſi in corꝑe. cōceſſit lumen ab oculo egrediēs eſſe corpus. Et ꝙ linee extenſe ſm̄ rectitudinē huius corꝑis eſſent radij viſuales ⁊ ꝙ ſint partes corꝑis pyramidalis radioſi. et ꝑ ꝯñs corꝑa. Preterea dixit amplius. ꝙ in medio pyramidis viſualis eſſet vnus radius mobilis cadēs a puncto oculi ꝑ centrum baſis pyramidis q̄ vocat̄ a phis ſagitta. Alia aūt oia cōfuſe videtur Et in hāc opinionem directe ꝯſentit Euclides. ⁊ poſtea multo tꝑe Jacobꝰ achindeus q̄ multas demōſtrationes de viſu ſuꝑ hāc opinionē fundauerūt. Sunt etiā nōnulli latinoꝝ q̄ in eiuſdē opinionis incidūt ſententiā. Oēs em̄ in hoc cōueniūt ꝙ nihil ſenſibiliū formaꝝ eſt in aīa. ſed ſicut ſpūs lumioſi in corꝑe diſcurrētes vehunt virtutē aīe ad diuerſas ptes corporis. ita viſuales radij pyramidaliter ꝓtenſi vſqꝫ ad viſibile vehunt virtutē viſiuā vſqꝫ ad rem viſam vt diſcernat eā ꝑ radios accipiēdo formas radioꝝ. Plato aūt in Thimeo vt explanat Calcidius conuenit in hoc cū Empe. q̄ꝛ dixit viſum eſſe igneū et viſionē fieri extramittēdo. ſed nō ſimplr̄. q̄ꝛ dixit lumē oculi nō eē ſufficiēs ad oīm pyramidū impletionē que diriguntur ab oculo ad viſibilia. Dixit em̄ emitti vnū ſimplicē radiūꝫ a lumīe oculi ⁊ illū cōiungi lumini obuiā ſibi venienti. et in aere miſceri. ⁊ ſic ꝑ hoc obuiū lumē dixit radiū illū ſimplicē diſgregari pyramidaliter. ⁊ tandē ꝑ fortius lumē exterius ꝑ totū hemiſperiū cōtuendū poſſe ſufficere. Et q̄a in tenebris deficit lumen exterius. iō dixit in tenebris radiū illū a ſui pyramidali diffuſione deficere. licet ꝓprie nō extinguat̄. Dixit etiā om̄ia ſenſibilia eſſe in aīa ⁊ ꝑ radios viſuales tangētes viſibilia ⁊ vehētes virtutē viſiuaꝫ vſqꝫ ad res viſas excitari ipam aīam. vt cōuertat̄ ad ipa ſenſibilia que ſunt apud ipam recōdita ſm̄ naturā. Sagittā etiā viſiuā in medio pyramidis poſuit (qua fit de re viſibili certificatio) ſicut Empe. Inſup poſuit mediū eſſe neccāriū ad viſionē. nō ꝓpter forme viſibilis ſpūalizationē. Sed ꝓpter receptōem pyramidis ꝑfectā q̄ nō p̄t deſcribi niſi in ſpacio aliqliter diſtenſo. Poſuit etiā cuꝫ Empe. radiūꝫ et lumē eſſe corꝑa eodē motiuo. Et ꝙ ſm̄ oēm verticationē oculoꝝ egrediant̄ pyramides multe vt ſit ꝑfectior viſus et ꝙ egrediat̄ lumē a ſpū lucido viſiuo (q̄ eſt in anteriori ꝑte cerebri) ꝑ neruū obticū ad oculū q̄ ex lumīe ⁊ oculo tāq̄ꝫ ex lāpade effundit̄ ꝑ tunicas oculi (que ꝑuie ſunt) ſicut egredit̄ lumen lāpadis ꝑ vitrū vel pelleꝫ. Cōueniūt ergo Plato ⁊ Empe. in hoc ꝙ virtus viſiua ab oculo vehat̄ ꝑ radium vſqꝫ ad rem viſaꝫ ibi ſentiēs. aut ſimplr̄. ſicut dixit Empe. aut ſm̄ excitatōnem ſicut placuit platoni. Et vt ſic Alphorabius Galixtus ⁊ Orpheus huic erronee opinioni adheſerūt adeo ꝙ dixerūt aerē ſentiētē eē ¶ Duaꝝ aūt aliaꝝ opinionū dicentiū viſionē fieri intus ſuſcipiendo vna fuit Democriti. ⁊ alia Areſt̄. Opinio democriti fuit ꝙ forma viſibilis eēꝫ decurſus quidā viſibilis ad oculos ita ꝙ materiale aliq̄d reſolueret̄ a re viſa ⁊ veniret ad oculū ⁊ in oculi exteriori ſuꝑficie depingeret̄. Et ſic viſuꝫ dicebat quendā tactū. ac ſi diceremus ꝙ ſuꝑficies ꝯtinēs colorē ⁊ figuraꝫ ſolueretur a re viſa ⁊ ad oculos deueniret. Hāc aūt reſolutiōem oino de re nihil minuere dicebat. eo ꝙ ſuꝑficies nihil hꝫ ſpiſſitudinis. q̄ꝓpter ablata ſuperficie ab oculo nihil dixerunt eſſe deꝑditū de corꝑe. Uñ iſte Democritus dixit nihil āplius reqri ad viſum niſi ꝙ imago ſuꝑficialis a re reſoluta ⁊ decurrēs depingeret̄ in exteriori tunica oculi que cornea vocat̄. que eſt polita ſicut ſpeculū In qua tunica plato dixit eſſe virtutē viſiuā oculi. eo ꝙ idem plato dixit eſſe oculū aīatū. ⁊ ſpeculuꝫ dixit videre ſi eſſet vis ſiue poteſtas vite in ſuꝑficie ſpeculi. Areſtoteles aūt oēs has opiniones deſtruxit dicēs viſibile ſm̄ eſſe ſpūale ⁊ intētionale primū effici in medio. ⁊ poſtea in ocu

lo. ⁊ moueri ſpēm rei viſibilis ad interius oculi vbi in hu
mido cryſtallino eſt vis viſiua. ⁊ vlterius ꝓrendi ꝑ ꝯca
uitates nerui obtici in ſpū deferēte vſqꝫ ad locū pmi ſen
ſitiui qḋ eſt ſenſus cōis. Fuit etiā opinio Areſto. vt dixit
Cōmentatoꝛ Auerrois. lumē qḋ eſt in oculo aīalis ope
rans. ab exterioꝛi intus ingredi ⁊ non emitti aliq̄ modo
Preter has autē opiniones fuit quedā nouella opinio q̄
potius inquit Albertus infamia eſt q̄ꝫ opinio. Et fuit eo/
rū qui dicebāt nos videre intus ſuſcipiēdo ⁊ extramit/
tendo. qꝛ dicūt nos radios emittere. ⁊ foꝛmas ſuſcipere.
Sed qꝛ illa dicta ad cauſas non adaptarūt. iō ꝯtēnenda
ſunt Hec aūt ſtꝫ dicta antiquoꝝ ſapiētū de natura viſus

Scḋs diſcurſus Maioꝛ Viſus ſicut ceteri ſenſus virtus ē paſſiua Minoꝛ Fit paſſio intus ſuſcipiēdo ab exterioꝛi actiuo Cō cluſio Fit igitur viſus ſuſcipiēdo intus ⁊ nō extramittendo.

¶ Prima ꝓpō pꝫ ꝑ pħm. ij. de aīa dicentē ſenſum eſſe vir
tutē paſſiuā. Verū tn̄ antiq̄ dixerūt int̄ ſenſus exterioꝛes
ſolū viſum fieri extramittēdo. ⁊ virtutē eſſe actiuā. paſſi/
uis ceteris foꝛmalioꝛē. ⁊ ꝑ ꝯñs dignioꝛē. Et hoc ex eo. qꝛ
nō videbāt q̄ñ coloꝛ viſus obiectū deferri poſſꝫ ad viſū
cū nō poterāt inuenire actiuū aliqḋ in coloꝛe. deferēs co/
loꝛē ad viſum ſicut in ſenſibilibꝫ alioꝝ ſenſuū poſuerunt.
vt in ſonis deferēs ad auditū eſt motus localis. in odoꝛi
bus eſt calidū. in ſapoꝛibꝫ aūt ⁊ tangibilibꝫ difficultas nō
eſt. q̄m ipſa materialiter ad oꝛgana ſenſuū ſuoꝝ ſentiētiuꝫ
ꝑ mediū ꝯiunctū ꝑueniunt. ¶ Scḋa ꝓpō ptꝫ. qꝛ paſſio
dꝛ a patin grece qḋ idē eſt qḋ ſuſceptio latine. Vñ in q̄li/
bet paſſione ſiue coꝛruptiua. ſiue ꝑfectiua fit intus a paſ
ſo ſuſceptio. ſalꝫ foꝛme. ſm eſſe q̄dem reale vt in paſſione
coꝛruptiua. vel ſm eſſe intētionale. vt in paſſione ꝑfecti
ua. ¶ Cōcluſio ſeq̄tur ex p̄miſſis. Amplius tn̄ ſic veri/
tas eius oſtēdi pt̄ indirecte. qꝛ viſio nō fit extramittendo
ſicut dixit Empe. neqꝫ vt dixit Plato. g̃ viſio non fit ex/
tramittēdo. ⁊ ꝑ ꝯñs intus ſuſcipiēdo. Añs pꝫ multiplr̄.
Primo qꝛ tūc melius viderēt plures ſil̄ vidētes q̄ꝫ vnus
tm̄. qꝛ mediū ꝑ plures ſil̄ videntes ꝑfectius illuminaret̄
q̄ꝫ ꝑ vnū. ſi ab oculis lumē emicaret ad viſibiliū reuelati
onē. Scḋo. multi debilē viſum hñtes ſil̄ ſtādo videntes
ꝑfectius viderēt vno ſeoꝛſum limpide vidēte. qḋ falſum
eſt. Tercio. cū Empe. poſuerit lumē eſſe coꝛpus. ⁊ pyra/
midē radioſam coꝛpus. nō videt̄ poſſibile q̄ a coꝛpuſculo
oculi poſſint tot pyramides egredi implētes totū hemiſ/
periū. ⁊ iō rōnabilius dixit plato q̄ ad viſionē ꝑficiendā
requirat̄. q̄ lumini egredienti occurrat lumē extrinſecū vt
ſic adunata ſil̄ extēdant̄ ꝑ totū hemiſperiū. Quarto. ſi vi
ſio fieret ꝑ emiſſionē luminis pyramidaliter ab oculo mi/
cātis ⁊ ꝓcedētis. vel g̃ lumē ꝑ ſeipm̄ facit viſionē. aut ſm
q̄ vnitū eſt diaphano intermedio inter oculū ⁊ rē viſam.
Et q̄litercūqꝫ dicat̄ dubiū eſt. An mediū illud ſiue lumē
ſolū. ſiue diaphanū illuminatū ꝑficiat viſionē. Ita q̄ ſit in
ſtrumentū ſeu oꝛganū vidēs ⁊ cū hoc reddēs ſenſibile p̄/
mo ſenſitiuo. aut ſit ſolū reddēs p̄mo ſenſitiuo tanq̄ꝫ me
diū deferēs. Si dicat̄ primū quēadmodū dixerūt antiq̄.
tunc ſequeret̄ cū lumē illud pyramidaliter egrediat̄ per
coꝛpa celeſtia vſqꝫ ad aſtra maxime ſm Empedoclē. et
cum ipſe cū platone dixit lumē coꝛpus. ⁊ radios pyrami
dales. q̄ opteret celū eſſe poꝛoſum. vt radij pyramidales
ipſum poſſent penetrare qḋ abſurduꝫ eſt. Opteret ſcḋo
q̄ totū lumē pyramidaliter egrediēs implēs totū hemiſ
periū efficeret̄ ſentiēs qḋ eſt abſurdius. Opteret tercio
cum lumē pyramidaliter egrediēs ꝯiungat̄ lumini exte/
rioꝛi ſtellaꝝ ſolis. lune. q̄ totū lumē oīm lucentiū efficere
tur ſentiēs. qḋ abſurdiſſimū ē. Si āt dicat̄ q̄ lumen egre/
diēs nō ſolū ſentiat ſed mediū illuminatuꝫ vel vtrūqꝫ ſil̄.
tūc ſeq̄ret̄ q̄ totū mediū ſcꝫ aer ⁊ etiā celū fieret ſentiēs ⁊
q̄ ꝑ alternatōem emiſſiōis luminis ſepe aer ⁊ celū mutarē
tur in virtute ſenſitiua. totiēs ſcꝫ q̄tiens ꝯuertit̄ ⁊ auertit̄
intuitus oculoꝝ. Si āt dicat̄ ſcḋm p̄ncipale q̄ mediū il/
lud inter rē viſam ⁊ videntē ſit diaphanū illuminatū. de/
ferēs tm̄. ⁊ nō ſentiēs. et nō inſtrumentū vidēs. tūc neceſ
ſe eſt illud mediū aliq̄d pati a virtute viſiua oculoꝝ. Sꝫ
hoc nō. qꝛ illa paſſio vt dcm̄ eſt nō eſt ſenſus viſus ſeu po
tētia viſiua. qꝛ tūc mediū fieret ſentiēs. Nec pt̄ dici q̄ paſ
ſio ſit lumē. qꝛ iā ꝯceſſū ē q̄ lumē ſit mediū. g̃ nō ē deferēs
Nec pt̄ dici q̄ ſit caloꝛ vel frigus vel ſilis qualitas. qꝛ tūc
oppoſitū eius ſentiri nō poſſet. Nec pt̄ dici q̄ ſit q̄litas in
noīata. qꝛ tūc mirū eſſet q̄ñ hec q̄litas ab auctoꝛibꝫ po
tuit eſſe ſcita. ⁊ ſi ſcita. g̃ aliq̄ mō ſaltē noīari potuit Et ſi
dicat̄ q̄ mediū ſit diaphanū ⁊ q̄ ꝑ ipm̄ lumē deferat̄. tūc
cū lumē patiat̄ a virtute viſiua difficultas erit ſicut p̄us
q̄d patiat̄ ⁊ q̄liter virtutē deferat Quinto. ſm hanc opi
nionē res alōge viſa nō appareret minoꝛis quantitatis q̄ꝫ
in ſe eſt. qḋ falſum eē docet expiētia. Sequela pꝫ. qꝛ nō
videret̄ ſub acutioꝛi angulo q̄ꝫ ſi a ꝓpinquo videat̄. Qḋ
nō accidit ſi dicat̄ viſio fieri intus ſuſcipiēdo. Hec ad p̄/
ſens breuitatis cā ſufficiāt cū dictis phi ad improbandū
opiniones Empe. ⁊ Platonis. Diffuſioꝛ aūt ⁊ ꝓfundioꝛ
haꝝ opinionū inualidatio ponit̄ in tribꝫ diſgreſſionibus
circa hūc textus paſſum ab Alberto in cōmento ſuo.

Adrōnes. Ad primam

dōm q̄ oculū nō cōprimimus acute volētes videre eo ſi/
ne vt ab oculis lumē vel virtutē viſiuā exp̄mamus ꝑfec
tius. Sed vt vis viſiua ⁊ cryſtallinus humoꝛ adunent̄.
et ex ipa adunatione cōfoꝛtent̄. qꝛ om̄is virtus materia/
lis potētioꝛ eſt adunata q̄ꝫ ſparſa ⁊ multiplicata. Cōfoꝛ
tat̄ aūt viſus nō ſolū illa cōpreſſione ꝓpter adunationem
humidi cryſtallini. ſed propter adunatōem ſpūs viſiui a
neruo obtico ꝓxime ⁊ oꝛiginaliter a p̄mo ſenſitiuo in ocu
lū decurrētis. Ille eñ lucidus eſt. ideo diuaricat̄ luce ni/
mia foꝛinſecus oculū occupante ex ſymbolo qḋ hꝫ cū lu/
mine exterioꝛi. Et ad hmōi diuaricatōem coopatur di/
rectio aīe in vigilia. ſpūs a p̄mo ſenſitiuo ad exterioꝛa fun/
dentis. Quapꝛopt̄ natura oꝛdinauit eminētia cilia groſ/
ſa ⁊ nigra vt adunent ſpūm viſiuū. ⁊ ꝑ ꝯñs viſuꝫ. Unde
aīalia melius ⁊ acutius vidētia habēt cilia eminētioꝛa ⁊
nigrioꝛa quēadmodū herodius. Huius etiā ſignū eſt q̄
cum tenebre ſunt ꝯtra viſum denſe. ita q̄ lumē abūdan/
ter nō ꝓrendit̄ ad oculos vidētis ꝯtingit videre ſtellas
ſicut in nocte. ⁊ tp̄e eclipſis ſolis. ⁊ in die ab his q̄ ſtꝫ in lo
co ꝓfundo puteali. Hinc etiā eſt q̄ volens acute videre
obumbrat viſum manu vel ſili aliquo ¶ Ad ſcḋam dicē
dum. q̄ coloꝛ nō agit in viſum niſi ſm q̄ eſt in actu per lu/
men nō emiſſum ab oculo. neqꝫ ꝑ lumē ignis quod qui/
dem vocant imbibitū. ſed ꝑ lumē extrinſecū. Et illo exi
ſtens in actu duplr̄ agere poteſt in viſum. Uno mō acti
one ꝑfectiua ⁊ ſpūali. Alio mō quaſi materiali ⁊ coꝛrup/
tiua. non in rōne coloꝛis. ſed potius luciditatis. quo mō
coloꝛ vehemēter albus ſeu lucidus viſum diuaricat ⁊ de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bilitat. Rōne ꝗ̄ formalis in colore color eſt q̄litas actiua Quod nō ſic intelligendū quaſi color in rōne ꝓpria quā q̄litas ſcd̄a eſt nō agat. ſed ꝙ lumē vt ſimplex q̄litas acti onē hmōi faciat. qm̄ vt infra patebit color quidditatiue eſt lucis ꝑticipatio in ꝑſpicuo terminato. vel q̄litas q̄daʒ ſcd̄a ex luminis extrinſeci ꝑticipatiōe in ꝑſpicuo terminato reſultās. ⁊ vt ſic pt formaliter ſuā ſimilitudinē de ſe dif fundere in viſum medio illuminato ❡ Ad terciā dicendū ꝙ aialiū q̄rundā oculi vtiq3 lucēt ſicut eoꝝ q̄ ſunt calidio ris cerebri et q̄ ꝑtes habēt ignitas in oculis. ſicut leo. lu pus. ſerpens. cattus. quoꝝ oculi q̄olibet illuminant me diū ad viſibiliū manifeſtatōem vt de nocte venari valeāt dirigentib⁊ ⁊ cooperantib⁊ auditu ⁊ olfactu. q̄ eſt cōiter in aialib⁊ bonus. Immo oīm aīmaliū ⁊ maxime q̄drupe duʒ oculi aliq̄ mō. licet analogia q̄dam lucidi ſunt. ita vt etiā aliq̄liter in tenebris videāt. Sed tñ ex hoc nō eſt cō cludendū viſionē fieri extramittēdo. q2 licet ab illoꝝ aīa liū oculis lumē ſplēdeat. tñ ꝑ ipm nō fit viſio immedia te ſed ꝑ ſpēm viſibilē a re viſibili ꝑ lumē hmōi ad oculuʒ venientē3. Et ꝓpterea eſto ꝙ oculi oīm eſſent de natura ignis a dominio. fieret nihilomin⁹ viſus intus ſuſcipiēdo ſpēm rei viſibilis. ❡ Ad quartā dōm ꝙ viſio eſt añcedē ter paſſio ꝑfectiua q̄ viſus ſuſcipit ſpēm rei viſibilis. cōſe quēter aūt eſt actio nō trāſiens. Ita ꝙ actione illa viſibi le vidētis formā ſuſcipiat ſed immanēs in vidēre. Et q̄a nihil influit viſus viſibili ſed ab eo ſuſcipit. potentia dicit̄ paſſiua reſpectu viſibilis ⁊ reſpectu ei⁹ nullo mō actiua. Eſt ergo viſio paſſibilis actio. nō trāſiens ſed imanens. et hoc ſm eſſe. licet ſm dici ⁊ grāmaticaliter verbo acti ui generis deſignet̄. vt eſt videre. ❡ Ad quintā dicendū negādo ꝯñam. qm̄ actio hmōi q̄ oculi mulierū menſtruo ſaꝝ agūt. aera mūda ſpecula ⁊ pueros inficiēdo. nō ē ocu loꝝ inquantū in eis eſt virtus viſiua ⁊ inquantū organa ſt̄ aīe ad vidēdū. ſed inq̄ntū corꝑa ſt̄ vl' corꝑis ꝑtes ta lis ꝯplexionis vel nature. q̄ꝓpter ab eis diffundit̄ virtu te reſolutiui caloris oculoꝝ. vapor infectiuus aeris. ſpe culoꝝ. ⁊ ceteroꝝ. Silr̄ dr̄ de oculis baſiliſci. ❡ Ad ſextaʒ dōm ꝙ hoc euenit ꝓpter ſupfluū humidū ꝑ oculos deflu ens oculū indiſponēs. Hoc em̄ humidū fluxu ſuo cuʒ ſit fulgidū facit apparere ſplendorē ab oculo micantē differē tem. ſm diuerſum motuʒ humoris oculū indiſponentis. Q̄ʒ aūt aliq̄ñ ꝑ naſum videat̄ effundi lumen dicit Alber tus nō fieri niſi ex abūdantia humoris in oculo cōtenti. in ſe lumē habētis. ⁊ iō cū inundat ꝯſus conū naſi ꝑ fora mē vuee q̄ vocat̄ cornea. aliq̄d lumis micat ſuꝑ naſum.

Incidunt dubia textua

lia. Pzimū eſt. Utrū oculus ſit de natura aque ❡ Solō cū oculus mixtū quoddā ſit. ꝯplexionatū tñ. ⁊ cum q̄dli bet mixtū etiaʒ cōplexionatū a dominio ſit alicuius ele menti. adeo oculus dr̄ a dominio de natura alicu⁹ elemē ti. Et hoc eſt aqua vt cōcorditer dicunt Areſtoteles et Democritus vt etiā in textu ꝓbatū eſt. Uñ licet ocul⁹ ex diuerſis ꝑtibus ſit ꝯpoſitus vna tñ eius ꝑs principa lioꝛ eſt cryſtallinū humidū in quo reſidet anima oculi q̄ ē ꝑtātiue virtus viſiua nō inq̄ntū hūidū ſʒ inq̄ntū ꝑſpicuū illuminabile ⁊ cōſeruatiuū. Debet aūt eſſe illuminabile quia ſolū ꝑſpicuū nō ſufficit ad viſum ſed req̄ritur lumē exterius actuans ꝑſpicuū. ⁊ ſic actuatum ſuſcipit ſpēm vi ſibilē ⁊ non alr̄. Sicut em̄ ꝑſpicuuʒ exterius non ſuſcipit ſpēm niſi illuminatū. ita nec interius niſi illuminatū. De bet etiam eſſe cōſeruatiuū forme viſibilis aliq̄liter. hmōi aūt eſt aqua tantū. ergo aqueū eſſe debet organuʒ viſus. Quod patet experimētis trib⁊ p̄ter ea que nominant̄ in textu. Pzimū ē. q2 ſi oculus poſt inſpectōem diuturnā ex cellētis viſibilis ſcʒ claritatis luminis vel albedinis ꝯuer tat ſe ſtatim ad colores minus claros. vident̄ ſibi cōtecti panno albo et ſubtili. qui tñ paulatim deficit. quod atte ſtatur ꝑſpicuū conſeruatiuū in oculo dñari quale eſt ꝑ ſpicuū aqueū. Secundū eſt. ꝙ diu motus in curru et po tiſſimū nauigio in aquis. cōuertendo viſum ad terraʒ vel ad ſilia viſibilia. q̄ſcentia videbunt̄ illi moueri. qd̄ ideo accidit. q2 organū viſus eſt de natura ꝑſpicui. forme ſenſi bilis ad tēpus cōſeruatiui. cuiuſmodi eſt aqua. Terciuʒ eſt ꝙ diu ſedēs in carcere tenebroſo ſubito ad locuʒ luci dū cōuerſus ⁊ in eo diu oculis aſpiciēdo inertus efficitur aliq̄ñ ꝑ antiparistaſim cecus. ꝓpter cōgelatōnem humidi cryſtallini vel alterius humidi quod eſt de cōpoſitōe ocu li vt infra patebit. qua ꝯgelatiōe cōfundit̄ viſus ⁊ ſeq̄tur cecitas. ⁊ forte conuertunt̄ oculi in figurā lapidis. Hoc aūt accidit. quia organū viſus eſt aqueū. ꝑ lumen em̄ ex trinſecū circūfulgens excitat̄ calor. ꝓpter reuerberationem que fit in leuitate oculi. ⁊ ſic ꝑ antiparistaſim adunat̄ fri gus oculi ⁊ expellit̄ a foris ad intra cōſtringendo ⁊ cōge lando humiduʒ oculi. Arguit̄. ſupius dcm̄ eſt oculos quorundā aīaliū nocte videntiū habere in ſe partes igni tas ⁊ habere cerebrū ceteris aīalibus calidius. non ergo oculi vl̄iter ſunt aquee nature. ❡ Solō. ſicut cerebrum oīm aīmaliū ſimplr̄ ē phlegmaticū ⁊ aquee nature. ⁊ ſm quid in ordine ad certa aīalia pt dici cholericū. Ita dicē dum eſt de oculo. quia ſimplr̄ oīm oculi ſunt aquee com plexionis. ſed reſpectiue aliqui vident̄ ignee. quia plus participant de igne oculorum

Secundum dubium

Ex quot ꝑtibus cōponit̄ oculus ❡ Soᵒ. vt ex dictis au ctoris ꝑſpectiue cōis pʒ. Oculus ꝯſtat ex trib⁊ humori bus ⁊ ex ſeptē tunicis. hoc mō. Nā ꝑs illa ꝑncipalis in q̄ reſidet viſiua virtus tenera eſt. ⁊ multum paſſibilis. alr̄ em̄ nō ꝯgrueret ſubtilitati ſpirituū a ꝑmo ſenſitiuo pro fluentiū ⁊ immaterialitati ſpēꝝ viſibiliuʒ. nec ſenſibiliter immutari poſſet. ⁊ hec ꝑs eſt humidū cryſtallinū qd̄ cuʒ ſit facile leſibile fortiorib⁊ circūcipit̄ ne ledat̄. Uñ primo ponit̄ tunica exterior q̄ cōſolidatiua dr̄. fortis et pinguis ad retinendū oculū in ſui diſpōne Intra quā eſt tunica q̄ cornea dr̄ q2 cornu eſt ſilis. fortis etiā ⁊ aerea ⁊ diaphana vt ſit ſpēb⁊ ꝑuia. Et hec diuidit̄ in duas ꝑtes ſemiſphera les. quaꝝ anterior dr̄ cornea Interior vero dr̄ ſclirotica q̄ cōiuncte ꝯſtituūt ſpheralē vnā tunicā. ⁊ hec naſcit̄ a du ra matre q̄ eſt tela q̄dā cerebrū forinſecus circūdās. In fra hāc eſt alia tunica q̄ dr̄ cōiter vuea ad vue ſilitudineʒ nigra vt in ea obſcuret̄ humor in q̄ virtus viſiua viget. et hec fortis etiā eſt ad cuſtodiendū humorē in eo cōten tū ne reſudet ex ea. hñs verſus anterius foramē circula re vt trāſeat ꝑ eā ſpēs viſibilis. Et hec ſilr̄ duas ꝑtes hʒ vt ꝑor. ⁊ ꝑma interior dr̄ cornea. ſecūda poſterior ſecū dina. Et naſcit̄ a tela cerebri q̄ dr̄ pia mater q̄ eſt cerebꝝ ꝓxime inuoluēs Infra hāc eſt humor albugineus ſilis al bumini oui ⁊ eſt diaphan⁹ vt ꝑ eā ſpēs libere deferātur. Humidus vt humectet humorē glacialē ne tela illū cir cundās ſiccitate corrūpat̄ Et hui⁹ anterior ꝑs ſemiſphe ralis vocat̄ aranea. ⁊ poſterior retina. Intra hāc telaʒ eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

humidū cryſtallinū cryſtallo ſil'e ꝑſpicuū ⁊ aliq̄liter ſpiſſuȝ ꝓpter cās tactas. ⁊ diuidit̄ in duas ꝑtes. ſ. in anteriorē toti oculo cōcentricā q̄ eſt ſemiſpherali maior ⁊ dr̄ cryſtallinū ſeu glaciale. ⁊ in poſteriorē minorē. q̄ vitrea dr̄. ⁊ eſt anteriori ꝑte ſubtilior. Et hi duo humores ꝯiuncti tela aranea inuoluunt̄ ne fluāt inordinate. Nō ſolū ꝗ ꝑncipal' oculi ꝑs eſt de natura aq̄. veruȝ et ꝑtes q̄dā alie. Immo fere oēs. licet nō eodē mō. ſed multipl'r diuerſimode. Cui⁹ rō eſt. qꝛ oculus vt inq̄t Albertus naſcit̄ a cerebro. qḋ aqueū eſt ⁊ frigidū ⁊ humidum. ⁊ iō oculus ⁊ frigidus. ⁊ humidus. imo frigidior eſt cerebro. Non eñ cerebrū eſt omnibus mēbris ſimpl'r frigidius ſȝ ꝑtib⁹ ꝑncipalib⁹ q̄ ſ꜡ cor epar. ⁊ teſticuli. Solēt aūt oculi ꝑtes q̄ntū ad tres tunicas ⁊ q̄ ad tete ſine diuiſiōe et q̄ ad humores ꝯphendi in his trib⁹ verſib⁹. Cōſolidata ꝑma poſt cornea. poſtq; ſit vua. Hinc albugine⁹. hinc anterior glacial'. Vitreus interior. ſed aranea circuit illos. Ex oib⁹ aūt his ꝑtib⁹ conſtituit⁹ ocul⁹ virtutē vidēdi nō hȝ ſeu aīe virtutē viſiuaȝ niſi ꝑ neruos fuerit cōtinuatus ꝑmo ſenſitiuo a quo tanq̄ a fonte ſpirituū ſenſitiuoꝝ manantes ſpiritus ſenſitiui diſponunt oculum ad actum videndi

Tercium dubium eſt

Cui⁹ figure ē oculus. ¶ Solō. Rotūde figure. Et hoc ꝓpter tres cās. Prima ē facilitas mot⁹ ⁊ reuolutiōis ſeu verticatōis quā ſepe fieri opȝ vt iuxta mutatōem ſagitte viſibilis q̄ eſt linea radioſa recta a re viſibili ad oculū ꝓtenſa res diuerſimode videat̄ determiate. Scḋa. qꝛ capacitati maiori ꝯgruit q̄m eſt figura capaciſſima maxīe iſoperimetron. i. figuraꝝ ꝯmēſurabiliū. Tercia ratō. ſi eſſȝ recte figure nō poſſet vidēs vno aſpectu videre rē ꝑfecte niſi oculis eq̄lē qḋ falſum eſt. Seq̄la pȝ. qꝛ viſio fit ꝑ lineas rectas radioſas ꝑpēdiculariter ſuꝑ oculū orientes. q̄rū cōcurſus eſt in centro oculi. quapropter nō venirent ſuꝑ oculū ꝑpendiculares niſi a ſuꝑficie rei viſibilis equali ſuperficiei viſus ſeu oculi

Quartum dubium eſt.

Quare nō ꝯtingit ſil' videre ſurſum ⁊ deorſum ¶ Solō qꝛ a ꝑ° ſenſitiuo qḋ eſt ſenſatōis fons ꝓtendunt̄ duo nerui viſiui ſe interſecātes ad duos oculos ſub fronte. ita ꝙ terminatio oculoꝝ fit ſuꝑ neruoꝝ extremitates. ita ꝙ per iſtos neruos vis viſiua ꝑ ſpūm viſiuū ad oculos tanq̄ ad inſtrumēta ſentiēdi deſcēdit. In ſignū cuius ꝑciſis ill' neruis circa tp̄a q̄ obtici dicunt̄ fit cecitas. Et ſi nerui reſolident̄. tñ ꝓpter duriciē cicatricis oppilant̄ ⁊ obſtruunt̄ pori ꝑ q̄s ſpūs fluit ad cryſtallinū humiduȝ. iō tenebre manet ⁊ cecitas. Iſti aūt nerui duo directi ad interiorē ꝑtē faciei ſe interſecāt. q̄ꝝ vn⁹ vadit ad dextrū oculū. ali⁹ ad ſiniſtrū. Licet q̄dā ꝯtrariū dicāt ponētes neruos illos cōiūgi ſine interſectōe. Ita ꝙ fiat vna ꝯcauitas vtriuſq; qḋ falſum eē cōuincit̄ expimēto qḋ refert Alb. de q̄dā milite q̄ tpē ſuo vulnerat⁹ in tpē ſiniſtro dextrū amiſit oculum. Et rōe hmōi interſectionis res viſa ꝑ duos oculos vna apparet. Et eadē rōe dū vnus oculus mouet̄ ad aliquē ſitū etiā ſic mouet̄ reliqu⁹. ita ꝙ nō niſi ꝑ abuſuȝ ⁊ violētiā oculi trahunt̄ ad diuerſos ſitus ſil'. qḋ ſi fiat vis viſiua in vtroq; debilitatur. ita ꝙ neuter ꝑfectum de viſibilib⁹ in diuerſis ſitibus iudicium ferre poteſt

Quintum dubium eſt

Quare vnū apparet aliq̄n viſui duo ¶ Solō Alb. Hoc accidit dupl'r. ſcȝ ex ꝑte vidētis ⁊ ex ꝑte viſibilis Ex ꝑte vidētis accidit q̄ttuor de cauſis. Prima ē remotio neruorū obticoꝝ a loco q̄ ſe interſecāt ⁊ ꝯtingūt. Per eā eñ accidit ſpēs viſibiles a duob⁹ oculis receptas ꝑ ſpūm viſiuū ad ſenſum cōem trāſeūtes nullibi in pūcto aliq̄ ꝯiūgi. Et h̄ ꝯtingit q̄ncūq; ꝯpmit̄ vn⁹ oculoꝝ q̄ſi ſemicirculus ſuppōne digiti. Scḋa cā eſt. qꝛ ſpūs viſiu⁹ q̄ vehit virtutē viſiuā aīe ad organa ꝓpter aliquā ventoſitatē interclusam in ſpū vel in oculo vel ꝓpter calorē aliquē innaturaleȝ agitantē ipm ſpūm mouet̄ extra metas menſure natural' dextrorſum ⁊ ſiniſtrorſuȝ in oculo. et iō accipit formaȝ q̄ſi motā a dextro in ſiniſtrū. ⁊ iō cū ad diuiſionē ſpūs penes dextrū ⁊ ſiniſtrū. ſpēs viſibilis rei variat̄ ꝯ̄ſus dextrū ⁊ ſiniſtrū. id qḋ ꝑ hmōi ſpēm apprehendit iudicat duo. ſitib⁹ dextri ⁊ ſiniſtri diſtincta. Tercia cā eſt redūdatio ſpūs in oppoſita. ſcȝ ad intra ꝯ̄ſus ſenſum cōem. ⁊ ad extra ꝯ̄ſus humidū cryſtallinū oculi vt imbuat̄ ſpē viſibili. tunc eñ ſpūs ſic mot⁹ cōtinue reddit ſenſui cōi ⁊ accipit ita ꝙ anteq̄ ꝯpleat̄ redditio q̄ ad ſenſum cōem inchoat̄ acceptio a re viſibili ꝑ oculū. q̄diu ſaltē ſenſibile manet ꝑſens. Et tūc videt̄ motu ſpūs in oppoſita vnū duo. q̄ꝝ vnuȝ ſtet añ aliud. Et accidit iſte motus ſpūs aliq̄n ex multo humore calido ſicut in ebrijs. qꝛ calor mouet ad oppoſita ⁊ humidū multiplicat fluxū. ⁊ ex eodē fundamēto frequenter decipit̄ viſus circa motū quē videt. Nā cū q̄s nauigat eo ꝙ vnā ꝑtē accipit ipius mot⁹ ⁊ anteq̄ ſenſui cōi reddat immutat̄ ab alia. ⁊ anteq̄ illā reddat imutat̄ a tercia. ⁊ ſic deinceps Et ſic tādē ex freq̄ntia mot⁹. ſpūs q̄ in motu etiā ſeq̄tur motū rei viſibilis vel diſpōem ſenſibilis mot⁹. cōtingit ꝙ videant̄ ſibi oia moueri. Sil'r accidit ex eodē fundamēto ſi extremitas virgule flexibil' circumducat̄. videt̄ deſcribere baſim pyramidis Et hec cā eſt quare gutta cadēs videat̄ linea recta. Hinc etiā accidit ꝙ vētoſitate vl' ſili aliq̄ cā. vertiginē in anteriori ꝑte capitis cauſante. oia videant̄ moueri ⁊ cadit hō ad ꝑtē ad quā ſe tenet tanq̄ cadat altera ꝑs ſub ipſo. Quarta cā ē cōpreſſio vel expſſio tunice ꝑforate q̄ dr̄ vuea Cū eñ ꝯpmit̄ intus ⁊ cedit ad interi⁹ oculi tūc coanguſtat̄ foramē ⁊ videt̄ res minor q̄ ſit in veritate. Aliq̄n aūt cedit ad exteri⁹. ⁊ tūc foramē dilatat̄ ⁊ videt̄ res maior q̄ ſit. Qn̄ ſubito cedit int⁹ ⁊ verſus exterius tūc vna res iā maior vel minor ſe viſa indicatur due. Ex ꝑte aūt viſibil' vnū videt̄ q̄ſi duo ꝓpter duo ſubiecta in q̄b⁹ eē videt̄. ſcȝ vnū in q̄ hȝ eē materiale ⁊ aliḋ in q̄ videt̄ habere eē ſpūale. ſicut in ſpeculo. ſi ſaltē ſit in ſpeculo vt in ſubiecto. Et ſi in eo nō ſit (vt ꝓbabilius dicit̄) tūc tñ in eo eſſe videt̄ quod ad ꝓpoſitū ſufficit

Sextum dubium eſt.

An hñs ſolū vnū oculum plus habeat q̄ dimidiū viſus ¶ Solō. ſic. Et h̄ eſt ex eo. qꝛ in hñte dūtaxat vnū oculū virtus viſiua ꝑ ſpūm viſiuū (qui decurrit ꝑ duos neruos obticos) retrahit̄ tūc totaliter ad alterū oculū eo ꝙ fugit ocūi ⁊ inundat ad vnū oculū. cū igit̄ virtus vnita fortior ſit ſeipā diſpſa. hñs tñ vnū oculū plus hȝ q̄ viſus mediū Et ſil'r dōm eſt de oib⁹ potētijs ⁊ virtutibus organicis q̄ aliquā hñt in ſuis inſtrumētis pluralitatē. vt viſus duorum oculoꝝ. ⁊ auditus duarum aurium. ⁊ ſic de alijs

Septimū dubium eſt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Verũ om̃ia corpa ſint nata fulgere. ¶ Solõ. nõ oĩa. ſed determiata. ſcꝫ lenia. q̃ ſunt plana ⁊ polita. cuius vna ps nullo mõ aliã obũbrat nec impedit a lucis ꝑceptione vl' reflexione. Tale aũt lene ſcꝫ planũ ⁊ politũ maxime ẽ humidũ vel humido terminatũ. qꝛ humidũ talis nature ẽ ꝙ eius vna ps ad aliã fluit ⁊ nulli alteri ſupeminet. ⁊ iõ om̃e actu humidũ ⁊ ſpiſſuꝫ eſt politũ. Silr eſt ſi ſit ex humido. cuiuſmõi ſunt vitra et metalla q̃ frequẽter ſplẽdẽt ꝓpter eandẽ cãm. Silr fit qñ aliqđ eſt terreſtre. humido tñ terminatũ ⁊ coagulatũ ſicut ſunt capita ⁊ ſquame piſciũ. Hec eñ oĩa inquantũ ſunt ꝑſpicua nõ ꝑſpicuitate puia. ſed termiata ⁊ ſpiſſa ⁊ polita. lucẽt. ⁊ aliqđ lucis habent licet nõ oĩa faciãt lucẽ ſimplr. ſed ſolũ illa in quibus aliq̃ dominio eſt ignis natura. Et hac rõne oculi fulgẽt. Lux eñ eſt actus ꝑſpicui ⁊ ꝑfectio naturalis. om̃is autẽ actus in ꝓpria ſua materia fieri habet

Octauum dubium eſt.

Vtrũ fulgor ꝓpter celeritatẽ motus oculi p̃t ab eodem oculo videri a q̃ emittit. ¶ Solõ. licet ab oculo aĩaliũ fulgor ꝓcedat. nõ tñ ab oĩm aĩaliũ oculo ꝓcedit fulgor. ſufficiens ad certoꝝ viſibiliũ apprehenſionẽ. ſed q̃rundã tñ et iõ ab oculo taliũ aĩaliũ fulgor ꝓcedens videri p̃t oculis q̃ſcentibꝫ. Sed ab oculo alioꝝ aĩaliũ fulgor ꝓcedẽs nõ videt ab eodẽ. niſi moto oculo celeriter. Cuiꝰ cã ẽ. q̃a tũc oculus ſubito fit in duobꝫ ſitibꝫ. ⁊ iõ fulgor micans ex ipo in ſitu pmo. ſubito videt ab eodẽ in ſitu ſcđo añq̃ diſpareat Sed ꝯtra Nulla celeritas motus ad h̃ ſufficere p̃t. qꝛ motus oculi q̃ntũcunq̃ ſit velox. fit tñ in tpe. diffuſio aũt lumis ⁊ fulgoris ꝑ p̃ñtiã fulgẽtis inſtãtanea eſt et ceſſatio ꝑ abſentiã ſilr inſtãtanea. g̃ q̃ntũcunq̃ oculꝰ celeriter moueat. impoſſibile ẽ ꝙ pupilla pus veniat ad ſitũ ſcđm ex ſitu pmo q̃ȝ ceſſat ille fulgor. Solõ Alexãdri peripatetici Pupilla eſt corpꝰ diuiſibile in ꝑtes iõ celeriter moto oculo cũ aliqua pncipalis ps pupille incipit ad aliũ locuꝫ ꝑuenire. adhuc ille fulgor micat ex reſidua ꝑte eiuſdẽ pupille. q̃ nondũ illũ locũ dimiſit. ⁊ ſic ſm illã ꝑteꝫ in ſcđo ſitu videt fulgorẽ reſplẽdentẽ. ex ꝑte in primo ſitu adhuc exñtẽ. Qđ declarãdo Albtus dr. ꝙ ſicut illđ qđ celeriter fert vnũ exñs eſt q̃ſi duo in om̃i intermedio motus q̃ mouet. Ita etiã oculus vnꝰ qñ ſubito mouet. efficitur vt duo. vt ſcꝫ vidẽs ⁊ viſuꝫ in diuerſis ſitibꝫ Qđ pꝫ exẽplo. Nã ſi q̃s candelã in tenebris teneat ſup aquã q̃ ẽ in vaſe nigro in tenebris ⁊ nõ in luce diei. tũc ſpeculũ luminis cãdele apparebit in aq̃. quã eandẽ aquã ſi mouea ſubito. vel celeriter ꝑcutiã eam. vel aliter diſpgat. diuaricabit forma cãdele in tota aq̃ ſupficie ⁊ paulatim q̃ſcente aq̃ quieſcet ſpeculũ ſeu imago in loco vno ſupficiei aque. Et eodẽ mõ dđm eſt de lumie. Qñ eñ oculus celeriter mouetur vel aliter mouet. diuaricat ſubito humor qui eſt in oculo. ⁊ lumẽ qđ eſt in humore. Et qꝛ oculus viuũ ſpeculũ eſt. cuiꝰ opatio vitalis eſt videre. iõ tũc lumen eius ſic diffuſum. videt ꝑ ipm oculũ. ſicut ſi aq̃ eſſet videns tunc vna ps videret aliã cũ lumie qđ eſt in ipa qñ aqua celeriter moueret. Et totum hoc facit celeritas motus ꝓpter quem aliud eſtimatur videns ⁊ viſum.

Nonum dubium eſt.

Vñ ꝓuenit diuerſitas videntium circa vidẽdi modum ¶ Soº ex duobꝫ. ſ. diuerſitate ſpirituũ. ⁊ ex diuerſitate ſitus organi. ꝓter eã que ex diuerſa ꝯplexiõe eſt ipius oculi. ⁊ ſm diuerſam etatẽ. Primũ pꝫ videlꝫ ꝙ ex diuerſitate ſpirituũ. qꝛ ſpũs viſiuus eſt id q̃ oculus habilitat ad actum vidẽdi. ⁊ iõ deficiẽte ſpũ viſiuo deficit virtus viſiua et iõ debilitat virtus viſiua. Vñ quãto ſpũs ille fuerit lucidior. aereor. ⁊ ſubtilior. tãto ꝑ eũ oculus videt ꝑfectius ſicut organa alioꝝ ſenſuũ ꝑ ſuos ſpũs optimos optie ſentiũt. Et iõ a ſenibꝫ in q̃bus ſpũs debilis eſt. ⁊ ab exiccatꝭ ex vigilia ⁊ ſtudio nõ vident viſibilia ꝓpe oculos ſed eminus ad aliquã diſtantiã. qꝛ qñ viſibile ẽ iuxta oculos tũc ad directũ oculi nõ dirigunt niſi pauce ꝑtes rei viſibilis ꝑ radios viſibiles. ⁊ quedã ſunt ſup oculũ. ⁊ quedã infra. ⁊ q̃dam a latere diuertunt a directo oculi. qm̃ viſio fit ſub figura pyramidali. cuiꝰ baſis eſt in re viſa. ⁊ conꝰ in oculo. Qñ aũt res viſa fuerit ꝓpinq̃ viſui' tũc conus eſt groſſus ⁊ minꝰ de ꝑtibꝫ rei viſibil' manifeſtat. Et q̃a ſpũs in illis debil' eſt. iõ ꝑtes hmõi non ꝑcipiunt. Cũ aũt viſibile magis remoueat. tũc magis ex directo ꝑcipiunt. eo ꝙ magis tũc dirigunt linee q̃ ſunt inter viſuꝫ ⁊ viſibile. Regulariter g̃ verũ eſt ꝙ in determiata diſtãtia quantuꝫ eſt ex ꝑte ſpirituũ melius ꝑcipiunt viſibil' dñe q̃ȝ in nimis modica. Scđm de ſitu pꝫ. qꝛ hñs humorẽ cryſtallinũ nõ in cẽtro oculi ſꝫ ꝟſus inferiorẽ ſupficiẽ oculi nõ videt niſi de ꝓpinq̃. qꝛ ſpẽs viſibilis in lumie vecta directe nõ ingredit ad humorẽ cryſtallinũ niſi fuerit eleuata res viſibilis ſup oculũ ⁊ q̃ſi iuxta oculũ. Verũ qꝛ humidũ cryſtallinũ in talibꝫ pleniq̃ȝ magis eſt adunatũ qꝛ abſconditũ. iõ ex ea ꝑte acutius videt ceteris ſicut etiã hñtes oculos ꝑuos et magis in capite ꝓfundatos. Quo ꝯtra q̃ magnos habẽt oculos ⁊ eleuatos q̃ſi extra caput. mali ſtꝫ viſus. qꝛ in eis viſiua virtus cum ſpũ viſiuo nõ eſt adeo adunata. Spũs etiã viſiuus in eis ꝓpter ſymbolũ exterioris luminis nimis diſtrahit Et qꝛ ꝯplexio diuerſa facit diuerſificari ſpiritus. ⁊ ſilr etas. iõ ex ꝑte ꝯplexionis ⁊ etatis variat etiã modus videndi. Vñ ſanguineus ceteris paribꝫ meliꝰ videt. ⁊ iuuenis in debita etate ꝯſtitutus videt melius ſene vel nimis iuuene. Et ꝓpterea dr Areſto. in. ij. de aĩma Si ſenex haberet oculos vt iuuenis videret vt iuuenis

Decimum dubium eſt

Vtrũ ex hoc ꝙ idolũ rei viſibilis depingit in oculo cõuenienter cõcludat ꝙ viſio fiat intus ſuſcipiendo ¶ Et videt ꝙ non. qꝛ idolũ rei viſibilis nõ videt in oculo depingi Quod patet ex duobꝫ. Primo. oculo quieſcente ad motũ rei obiecte mouetur idolũ vel imago. accidens autem mouet ad motũ eius in quo eſt Hinc etiaꝫ Gilbertus videtur dicere imaginẽ non eſſe in ſpeculo. cum igit idolum ſeu imago ſe habeat ad oculũ ſicut imago ad ſpeculũ. non videt idolum rei viſibilis in oculo videntis. ¶ Secundo Si idolũ ſeu imago rei viſibilis eſſet in oculo. tunc oculꝰ in quo hmõi imago vel idolũ eſſet. idoluꝫ hmõi videret quod falſum eſt. qꝛ ille in cuius oculo idolũ apparet. idolum nõ videt. ſed alius in cuius oculo nõ apparet ¶ Solutio. ſuppoſito ꝙ imago rei viſibil' fiat in oculo. vtriq̃ȝ efficaciter cõcludi poteſt viſionem fieri intus ſuſcipiendo. Et ideo videndũ eſt ſi imago rei viſibilis fiat in oculo. ¶ Pro quo aduertendũ ꝙ circa hoc inueniunt opiniões diuerſe. Nam q̃dam dicũt ꝙ non ſit in oculo. ſicut imaginem rei viſibilis negãt eſſe in ſpeculo. ſicut Empedocles et ſui ſequaces dicentes viſionẽ fieri extramittendo. Et huius opinionis videt etiam fuiſſe Gilbertus porritanꝰ qui dixit imaginẽ nõ eſſe in ſpeculo in q̃ apparet. Sed in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aere extremo tangēte ſpeculū. Qđ ꝓbabant ꝑ rōnes in oppoſitū obiectas. Sꝫ hec opinio falſa ē ſm mentē Ari. et alioꝝ peripateticoꝝ. Qđ ꝓbaf duabꝫ rōnibꝫ. Prima eſt. qꝛ cū viſus ſicut cetere potētie apprehēſiue ſenſitiue ſit virtus paſſiua. nō p̄t eē ꝑncipiū vidēdi, niſi fuerit paſſibiliter ꝑfectus. necē eſt ꝙ vt a viſibili. paſſione q̄dā ꝑfectiua patiaf. ſuſcipiēdo mutatōe quadā ſpūali formā ſeu idolū rei viſibilis. q̄ cū loco ⁊ ſubiecto ab ipo oculo non ſepaf in oculo eſſe đr. Scđa rō. Sicut em̄ lumē hꝫ eſſe in perſpicuo ꝑuio ita ⁊ termiato. ⁊ ꝑ ꝯñs cū in vtroqꝫ ꝑſpicuo habeat intētionale eſſe. Ideo intētionalizādo colorē dat coloꝝ intētionibꝫ eſſe in medio ꝑuio. ⁊ etiā in termiato perſpicuo maxie polito et terſo. Et ꝓpterea imago eſſe p̄t in ſpeculo ⁊ in oculo. nō ſm eſſe reale ⁊ materiale. ſed intentionale ⁊ ſpūale. q̄le ꝑmo accipit in medio ſm ꝙ actu lucidū eſt. Hec aūt forma ſeu potius forme intētio nō facit mediū q̄le. qꝛ tūc nō poſſꝫ ab eodē pūcto aeris videri albū et nigrū. qđ falſum eſſe pꝫ de duobꝫ diametraliter ſibi oppoſitis ꝯtra ſe aſpiciētibꝫ. quoꝝ vnus videt albū. ⁊ alius nigrū. In eodē em̄ pūcto medij eſt intētio albi ⁊ nigri ſine ſui deſtructōe. Si em̄ ſe deſtruerēt ⁊ ꝯfunderēt. ad viſum diſtincte nō ꝑuenirēt. Quapropter imago rei viſibilis eſt in oculo ſicut idolū in ſpeculo. non ſicut in ſubiecto ꝓprio. qꝛ cū nō ſit q̄litas ſed q̄litatis intētio nō eget ſubiecto ſicut q̄litas ſm eſſe reale accepta. In ſignū cuiꝰ imago rei viſibilis eſt in oculo. nō ſm ſup̄ficiē ſed punctū. q̄a qđ ineſt alicui ſm ſup̄ficiē certā toti. nō p̄t ineſſe eidem ſm illius ſup̄ficiei partē. Sed imago rei viſibilis p̄t apparere in oculo paruo ſicut in magno. ſicut etiā đr de idolo in ſpeculo. Et ꝓpterea ſi frangaf ſpeculū in ꝑtes diuerſas varianf ⁊ multiplicanf imagines ſm multitudinē ꝑtium ſpeculi. Vñ imago ꝓprie in ſpeculo vel in oculo non habet longitudinē vł latitudinē ſm eſſe reale. ſed intētionē lōgitudinis ⁊ latitudinis hꝫ. ſicut intentōem figure et coloris. He intentōnes đt Albertus varianf ſm diuerſitatem ſuſcipientiū diaphanoꝝ. Nam in corꝑibus in ſuis dimenſionibꝫ figuraliter intermiatis et ꝑſpicuis ꝑſpicuitate ꝑuia ſcꝫ in aere ⁊ aqua nō habēt figurā determinatā. Sed in corꝑibus terminataꝝ dimenſionū ⁊ in figuratis et in ꝑſpicuis ꝑſpicuitate termiata opaco terreſtri habēt figurā ſicut in oculo ⁊ in corꝑe ſpeculari. Eſſe aūt figuratum nō accipit intētio a medio ꝑuio. ꝑ qđ diffundif. cū in eo tale eē nō habeat. niſi accipiamus mediū ꝑuiū inq̄ntum ſtat ſub poteſtate ꝑmi mouētis ſcꝫ coloris. ꝑ actum ſue forme ſe diffundētis. Sed potius hꝫ ꝓportionis ſimilitudinē in colore ⁊ figura ex ꝑte ſuſcipientis ꝑſpicui terminati. Forma em̄ agētis nō ſuſcipif in patiente ſm ꝙ eſt in agente. ſed ſm congruentiā patientis. ¶ Per hoc ad obiecta. Ad primū đdm ꝙ idolū vel imago nō mouef ꝓprie ad motū rei obiecte. ſed noua alia ⁊ alia in diuerſis ſitibꝫ ſup̄ficiei vel oculi generaf. Cum em̄ oia viſibilia agente lumie fiant. non habēt generatōnem niſi lumis. Et iō ſicut ſola oppoſitio luminaris ad rectā diametrū ſufficit ad luminis generatōnem ꝑ om̄es ꝑtes ꝑſpicui que recte luminari opponunf Ita etiā ad omnē figuraꝝ ⁊ coloꝝ generatōem nō exigif aliud niſi recta oppoſitio rerū viſibiliū ad ꝑſpicua terminata ⁊ intermiata vt dcm̄ eſt Et in hac parte auctoritas Gilberti inſufficiēs eſt dicētis imaginē in oculo nō eſſe. neqꝫ in ſpeculo ſicut in ſubiecto niſi dicamus ꝙ nō ſint in eis ꝓprie vt in ſubiecto more qualitatū materialiū ⁊ realiū. Vel ſecūdo dici p̄t ꝙ duplicia ſunt accidētia. q̄dam ſunt abſoluta. ⁊ q̄dam reſpectiua. Abſoluta ſunt duplicia. q̄dā dependēt a ſubiecto materialiter et cauſalif. q̄dam materialiter ſeu ſubiectiue tm̄. ⁊ cauſaliter aliūde dependēt ſicut lumen Per hoc ergo dicendū ꝙ licet accidētia abſoluta materialiter ⁊ cauſalif a ſubiecto dependentia nō moueanf q̄ſcente ſubiecto. tamē accidētia reſpectiua mutanf alio mutato. vt pꝫ de paternitate. Et ſiłr accñtia que dependēt a ſubiecto. ſubiectiue et materialiter tm̄. ⁊ non cauſaliter ſicut lumen vel color ſm eſſe formale. ⁊ maxime coloris intentio. ¶ Ad ſecundū dicif ꝙ neganda eſt ꝯñtia. qꝛ imago in oculo non eſt id quod videf ab habēte imaginē. ſed id quo. Ab eo ergo q̄ hꝫ imaginē in oculo nō videtur imago ſed res imaginata ab alio aūt videri p̄t in oculo eam habētis ſicut videtur imago rei viſibilis obiecte in ſpeculo.

Vndecimū dubiū eſt

Vnde eſt ꝙ reſplēdentia lumīs. color tegif terſi ⁊ politi corporis. ¶ Solo. hoc eſt ex eo ꝙ corꝑa terſa et polita q̄lia ſunt ſpecularia reflectūt ſimul et diuaricāt ſuꝑ ea incidens lumen. ⁊ ideo in oppoſitū multiplicant ipſum. Hoc aūt ideo eſt. qꝛ ſunt ſup̄ficiei polite. Politū aūt hmōi nature eſt propter cōuenientiā quā habet ad lumē ꝙ multiplicatur lumen ſuꝑ ipm. ⁊ ꝓpter hmōi lumis multiplicationē et exuberantiā tegif color coꝝ. nō q̄dem ſp. ſed quādo ſunt in lumie. ⁊ ſic videnf ſplendida ⁊ radiantia.

Duodecimū dubiū eſt

Quare non fit viſio niſi ad rectam oppoſitōem rei viſibilis. ¶ Solutio Alberti. Licet nō cōcedamus viſionē fieri extramittēdo ꝑ emiſſionē radioꝝ viſibiliū ꝓrenſoꝝ diametraliter ad res viſas. tamē viſio nō fit niſi ad rectā oppoſitōem viſus ad rem viſam. Cuius ratō eſt. qꝛ colores ſeu colorum ſimilitudinē nō recipit niſi diaphanū illuminatum. Ideo oportet lucē eſſe actu in diaphano ad hoc ꝙ fiat viſio. Et nō ſolum in diaphano terminato in quo eſt viſibilis color. ſed in medio ꝑ quod intētio coloris diffundif. ⁊ in ipſo humido cryſtallino. Lumē autem eſt illius nature ꝙ formas quas abſtrahit nō reddit niſi ei in quod ſm rectā oppoſitōem procedit. Si autē lux talis eſſet ꝙ afficeret diffundendo vndiqꝫ ad omnē differentiā poſitionis. tunc viſus eſſet om̄is rei que quocūqꝫ modo per mediū deferēs viſui cōiungeref. Sicut auditus ē omnis ſoni. quia aer violēter motus vndiqꝫ inundat. et ſiłiter tactus eſt om̄is calidi qualitercūqꝫ tactui coniuncti.

Sed contra. luminis diffuſio orbicularis eſt. ergo ad omnē differentiā debet fieri viſio. ¶ Solutio. licet lumen orbiculariter diffundatur. ſolum tamē fit viſio ſub figura pyramidali radioſa a baſi rei viſibilis oppoſite ſuꝑ viſum perpendiculariter orientem.

Decimūtertiū dubiū eſt

An organū auditus ſit de natura aeris. ¶ Pro ſolutiōe notandū ꝙ organū auditus eſt auris cum vniuerſis ipm integrantibꝫ. Ad eius autē integritatē req̄ritur. Primo quoddā mixtū aereum ſeu aer. nō tamē pure elemētaris. ſed cōplexionatus Secūdo req̄ritur tympanū auris qđ eſt neruus tactiuꝰ qui expāditur in exteriori auris. Tercio req̄ritur materia cartilaginoſa que ſunt latera auris verſus extra extenſa. ⁊ hec ſunt dura vt percuſſa bene ꝑcutiant. ⁊ verſus exterius ſunt lata vt bene hauriāt ſonū et ſunt verſus interius foramina tortuoſa vt ꝓlibeatur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aer exire. Natura etiam fecit aurem tanꝗ̃ purgatoꝛium cholere. vt virtute defluētis cholere tympanū auris ⁊ latera aurꝭ ſicca ⁊ dura maneāt. ⁊ tāto meli⁹ ad ſonoꝝ perceptōez ſeruiāt Pellis eīm tympani ſicca bn̄ ſonat. ⁊ choꝛde ſicce in inſtrumētis muſicalibus. emollite autem ſonū perdunt. ⁊ due aures ſic diſpoſite cōtinuantur per duos neruos ſe interſecantes pꝛimo ſenſitiuo. ſicut pꝰs dictuʒ eſt de oꝛgano viſus. Per hoc ergo ad queſitū dicendum ꝙ totum oꝛganuʒ non eſt de natura aeris a dominio. ſed vna partiū pꝛincipaliū. ſcʒ aer ille immobilis. Nō tamen vt videtur ſentire Albertus. aer eſt pars pꝛincipaliſſima imo neruus auditiuus ſeu tympanū inuoluens videtur pꝛincipaliſſima quoniam pulſatur ab aere intrinſeco moto et pulſo ab extrinſeco. qui eſt intrinſeco connaturalis. tunc fit auditus

Decimūquartū dubiuʒ.

Utrum aer ſit immobilis. ¶ Et videt̄ ꝙ non. quia aer in meringa auris incluſus pꝛopꝛio motu ſemp mouetur tremēdo pꝛopter caloꝛeʒ auris ¶ Solutio Alberti. ſic. vt ſentire poſſit ſonoꝝ differētias quaſlibet. Si eīm moueret̄. exterioꝛes motus nō reciperet niſi cōfuſe. hinc obſurdeſcūt illi qͥbus aer in auribꝫ incipit vehementer moueri Et hec eſt cauſa ſm Albertū ꝙ quando aliquis mergit caput ſub aqua adhuc audit ſonos qui fiūt ſuper aquam ꝗ̃diu manet meringa plena aere hmōi. qꝛ ſoni intentio p aquā vt per mediū tm̄ diffuſa veniēdo ad aerem qui eſt in aure percutit tympanū auris ⁊ facit audituʒ. quod dīt ſe Albertus expertū eſſe. Uerū aqua percutiēs aerē qui eſt in aure multū cōfundit ſonū ſub aqua auditū Ad rōem in oppoſitū dicendū. ꝙ aer ille eſt immobilis motu violento et motu alieno quo extrinſecus mouetur. eſt tamen mobilis ⁊ mouet̄ motu naturali ꝓpꝛio. Ueruʒ ſi per ſpūm inaturalē intꝰ innaturalit̄ moueat̄ ſurditatē iducit

Decimūquintū dubiuʒ

Utrū oꝛganuʒ olfactus ſit de natura ignis. ¶ Et videt̄ ꝙ non. quia dicit̄ ſecūdo de anima. ꝙ oꝛganuʒ olfactus ſit de natura aeris ⁊ aque. ⁊ ꝙ nullius potentie oꝛganuʒ ſit de natura ignis pꝛopter nimiā actiuitatē. ¶ Solutio. ſic ſm potentiā. ſm actum aūt eſt de natura aeris et aque. Pꝛimū patet. quia eſt medietas ignitoꝝ odoꝛum. Omnis aūt odoꝛ eſt calidus ⁊ ſiccus effectualiter ratione fumalis euapoꝛationis cū qua diffundit̄. ergo cū oꝛganum olfactus ſit tale in potētia qualis eſt odoꝛ in actu. ſm ꝙ fumali euapoꝛatione diffundit̄. neceſſe eſt ꝙ oꝛganū olfactus ſit calidum in potētia. Secōm ꝓbat ratio in oppoſitū facta. Unde oꝛganū olfactus ſm eſſe pꝛimū quod eſt velut ſomnus eſt frigidū ⁊ humidū ſicut cerebꝛuʒ ſub quo ꝓxime collocat̄. Sed quantuʒ ad eſſe ſecundū (quod eſt velut vigilia ⁊ ab obiecto ſibi cōueniēs) eſt calidū ⁊ ſiccū et in hoc habet ſymboluʒ cum igne. Et pꝛopter hoc animalia quoꝝ cōplexio magis accedit ad calidum ⁊ ſiccuʒ ſunt melioꝛis olfactus alijs aīalibus. Arguit̄. ex hoc videt̄ plato bene dixiſſe oꝛganum viſus eſſe de natura ignis. quia licet ſm actum ſit de natura aque. tm̄ ſm potentiam eſt de natura ignis ſicut olfactus oꝛganū. Solutō non eſt ſimile. quia oꝛganuʒ olfactus eſt actualiter de natura aque ſm ꝙ eſt in potentia ad calidū ignis. Oꝛganū aūt viſus eſt de natura aque inquantū ꝑſpicuū quoddā et vt in potentia eſt ad lumen quod non eſt qualitas ignis vt hmōi ſed pⁱmi alterātis Sed contra Ignis eſt lucidus actu. ſaltem in materia aliena ſicut ⁊ calidus eſt Ideo videt̄ ꝙ adhuc eadem rōne deberet oꝛganū viſus dici de natura ignis ſicut oꝛganū olfactus Solutio. nihil pꝛohibet oꝛganū viſus dici de natura ignis inquantū ignis lucidus eſt eodē modo quo olfactus oꝛganū attribuitur igni inquantū eſt calidus ⁊ ſiccus. Sed Ariſtoteles impꝛobat opinionē antiquoꝝ pꝛo quāto ponebant oꝛganū eſſe actu lucidū vt viſus haberet virtutē actiue lumē emittēdi ⁊ agendi in viſibilia. Ponebant eīm viſionē fieri extramittēdo. Uel dīr ſm Alb. ꝙ ignis p lucē nō pt actuare oculū igniēdo ⁊ calefaciēdo ſicut ignis calido ⁊ ſicco actuat olfactuʒ. quia per hoc deſtrueret̄ oculus nec ignis per ſuam lucem actuat oculum ꝯuertibiliter. ſed lux in cōmuni cōuertibiliter oculum actuat.

Xvj. dubiū

Quare inſpirātes foꝛtes odoꝛes ⁊ ad ſolē reſpiciētes freqnter ſternutāt ¶ Pꝛo ſolutōe notandū ſm Alb. ꝙ ſicꝫ natura oꝛdinauit refrigerās p reſpiratiōem ingredi ad coꝛ et ad pectꝰ p coꝛdis refrigeratōne. ita oꝛdinauit ꝙ actu calidū ingreſſuʒ habeat ad frigidiſſimū. ad mitigatiōem frigiditatis eiꝰ qḋ inter mēbꝛa pͥncipalia frigidiſſimū ē. cuiuſmōi eſt cerebꝛū. Scḋo notandū. ꝙ ſternutatio nihil aliud ē niſi qͥdā motꝰ expulſionis aliꝰ repugnātis a cerebꝛo Per h̄ ḡ dōʒ ꝙ foꝛtes odoꝛes inſpirati nimis cerebꝛū calefaciūt. ⁊ ſilr̄ lumē ſolis ingrediēs p oculos ⁊ neruos vſq; ad pꝛimū ſenſitiuū. ⁊ p ꝯn̄s cerebꝝ. ⁊ iō ꝓpellendo repugnās cerebꝛo. motū faciūt expulſionis qui eſt ſternutatio. Un̄ quicqͥd inſpirādo vel alr̄ cerebꝛo repugnans qualitercūq; applicatur ſternutationem inducit

Xvij. dubiū

Quare rheumatici male audiūt. videt. ⁊ odoꝛāt ¶ Soꝰ ꝓpt̄ abūdantiā rheumatū deſcēdētiū a cerebꝛo p neruos ſenſitiuos illoꝝ ſenſuū. qꝛ rheumata plꝰ indiſponūt oppilādo oꝛganū olfactꝰ qḋ ē cerebꝛo viciniſſimū. ideo plus impediūt olfactū Et qꝛ rheumata rōe qͥlitatis plus repugnāt oꝛgano auditus qḋ hūido ⁊ calido qūolibet ꝑficit̄. vt dictū eſt. Ideo licet ꝓpter vicinitatē plus impediāt viſuʒ ꝓpter ꝓpinquitatē oculoꝝ ad cerebꝛū. tm̄ ꝓpter repugnantiam qͥlitatis rheumatis plus impediūt auditū

Xviij. dubiū

An oꝛgana tactꝰ et guſtꝰ ſint de natura terre. ¶ Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ tūc mēbꝛa magꝭ terrea eēnt plꝰ ceteris tactu ⁊ guſtu vigētia. qḋ falſuʒ ē Scḋo. guſtꝰ ⁊ tactꝰ ſūt diſtincti ſenſus. ḡ nō pn̄t hr̄e oꝛganū eiuſdē ꝯplexiōis Soꝰ ſic. Qḋ pͦ pʒ de tactu. qꝛ ad h̄ ꝙ oꝛganū tactꝰ ſit i potēa ad qͥlitates tāgibiles ꝯrias oʒ ipm eē redactū ad tēperamētū mediū qͥlitatū hmōi. Et qꝛ t̄ra minꝰ hʒ de ꝟtute actiua ꝗ̃ alia elemēta. qꝛ fex oīm elemētoꝝ ē. necce ē in oꝛgano tactꝰ eē plꝰ de t̄ra ſm ꝗ̃titatē. Scḋo idē pʒ de guſtu. Qꝛ guſtꝰ eſt qͥdā tactꝰ. iō elemēto terre attribuit̄. Uerū tm̄ ſicut oꝛganū olfactꝰ eſt actu frigidū ⁊ hūidū. ⁊ potētia calidū ⁊ ſiccū. Ita oꝛganū guſtꝰ ē actu frigidū et ſiccū. tm̄ potēa hūidū. ſ. hūiditate ſaliuali. ⁊ hoc qͥ ad bn̄ eē. ¶ Ad obiecta in oppoſitū Ad pͥmū dōm ꝙ oꝛganū tactꝰ nō eſt ſimplr̄ terreū. qꝛ capill̄. oſſibꝫ. vnguibꝫ. ⁊ dentibꝫ nō ſentimus. niſi inqͥntū aliqͥbꝫ taliū neruī ꝓmixti ſūt in extremitate ſicut accidit dentibꝫ. ſʒ dīr terreū ꝓpter cāmiā dictaʒ. ¶ Ad ſcḋʒ dōm ꝙ guſtꝰ nō ē tactꝰ foꝛalit̄. qꝛ tūc nō eēnt qͥnq; ſenſus exterioꝛes. ſʒ dīr qͥdaʒ tactꝰ qͥdāmō. quia ſcʒ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

id qđ eſt materiale in guſtu eſt tãgibile. Et ꝓpter hoc.qꝛ vterqʒ coꝝ ſentit ꝑ mediũ intriſecũ Et ita formalit̃ orga nice diſtinguunt̃ nõ ſolũ q̃ ad bñ eẽ.ſʒ etiã q̃ ad eẽ ſimplr̃.

Decimũnonũ dubiũ eſt

Utrũ tactus ⁊ guſtus inſtrumẽta ſua habeant circa coꝛ. ¶ Et videt̃ ꝙ nõ.qꝛ organũ tactus videt̃ neruus tacti uus expãſus lõgitudinalit̃ latitudinalit̃ ⁊ ꝓfundialiter ꝑ totũ corp⁹ ⁊ a cerebro oriri cũ ſpũ tactiuo. Silr̃ neru⁹ in lingua a cerebro ꝓtenſus mediãte ſpũ aialis guſtatio videt̃ eẽ organũ guſt⁹. Uñ in lingua ſapores ſentimus et nõ circa coꝛ vt manifeſtũ eſt ¶ Solũ ſic. vt đ textus Et hoc ꝑmo pʒ de tactu duplici rõe. Prima qꝛ cerebꝝ ⁊ coꝛ in ꝯplexione opponunt̃. ⁊ iõ optet coꝛ eẽ calidiſſimuʒ int̃ ꝑncipalia mẽbra.ſicut cerebꝝ inter ꝑncipalia mẽbra fri gidiſſimũ. Et hinc eſt ꝙ hñtes ꝑuũ caput ꝑ ꝯparationem ad alia mẽbra ſũt impetuoſi ⁊ vehemẽter actiui. qꝛ calorẽ cordis ꝑuitate cerebri tꝑare nõ pñt. Quo ꝯtra exceden tes capitis magnitudine ſũt nimis tardi ⁊ pigri. qꝛ caloꝛ cordis in talib⁹ cerebri magnitudine impedit̃. Dʒ g̃ or ganuʒ tact⁹ qđ eſt terreũ eſſe in calidiori loco corꝑis.ſ.in corde. vt ꝑ caliditatẽ cordis frigiditas reducat̃ ad tẽpe riẽ. Scđa ratõ eſt.qꝛ lʒ tactus vbiqʒ ꝑ totũ corpus ſen tiat tãgibilia.tñ coꝛ excellẽtius ſentit oĩb⁹ menbris.et eſt fons tactiue virtutis. ⁊ vt ab ipõ ṽtus illa ad oĩa alia me bra ꝓcedat. Scđo pʒ de guſtu.qꝛ guſt⁹ eſt q̃dã tactus ⁊ ſꝫm hoc ad coꝛ tanq̃ʒ ad fontẽ cũ ſenſu tact⁹ refert̃ ¶ Ad obiecta. Ad primũ dđm ſꝫm Alb. in li° de hoĩe. ꝙ tactus duplr̃ ꝯſiderat̃.ſ.in rõe forme ⁊ in rõe potẽtie iudicatiue. In rõe forme ſic hʒ totũ corpus ꝓ organo et nõ vtit̃ aliq̃ medio ſed magis ſentit in ꝑtib⁹ illis q̃ magis ad eq̃litatẽ accedũt ⁊ magis ꝑticipãt ſpũm ſenſibilẽ. ⁊ ꝓpterea.oſſa. cerebrũ.capilli.⁊ cornua ⁊ vngues.nõ ſentiũt niſi ſꝫm quẽ dã modũ.ſcʒ inq̃ntũ ꝯpoſita ſũt talia pãniculis neruoſis. in q̃ꝝ diſſolutõe ſentit̃ doloꝛ. Cuʒ eñ tactus ſit ſicut for ma corꝑis aĩati.ꝯplet totã materiã ſuã. ⁊ ꝓpter hoc per cipit q̃cq̃d immutat cutẽ vel neruũ. ⁊ hoc mõ ꝑncipaliter ẽ in corde qđ eſt ꝑncipiũ toti⁹ corꝑis. ⁊ ꝑ fila neruoꝝ ꝯti net totũ corpus. Scđo ꝯſideratur inq̃ntũ eſt potẽtia iudi ciaria tangibiliũ.ſic fluit a cerebro ⁊ nõ eſt in ipõ niſi q̃ ad pãniculos neruoſos q̃bus cingit̃ ⁊ diſtinguit̃ cerebrum. Fluit aũt a cerebro ꝓxime. ⁊ originaliter a corde. ⁊ eſt in neruo. ⁊ ꝑ neruũ vadit ad carnẽ.cui etiã nerui tactiui cõ mixti ſũt vſqʒ ad cutẽ tanq̃ʒ ad mediũ tactus.et ita tact⁹ eſt ſubiectiue in neruo. Et iõ vbi maioꝛ eſt neruoꝝ vnio ibi eſt fortioꝛ tactus. Hinc ſub planta pedis fit titillatio et ſub aſcellis ⁊ in locis vbi nerui ꝯcurrunt. ¶ Ad ſcđm dđm ꝙ guſt⁹ inq̃ntũ eſt ſenſus alimẽti eſt ꝯmixtus ex ca lido.frigido.humido.⁊ ſicco. ⁊ q̃ ad hoc hʒ inſtrumentũ ſuũ circa coꝛ. Alimentũ etiã hʒ dñas tangibiliũ ⁊ digeri tur a calore cordis. ⁊ ꝓ tanto đr guſtus hr̃e ſuũ inſtrumẽ tũ circa coꝛ ſicut tactus. Si aũt accipiat̃ guſtus vt poten tia diiudicatiua ſapoꝝ ſic hʒ ꝓ ſuo inſtrumẽto linguã. ma xime ſꝫm ꝑtem poſteriorẽ. In ſignũ cuius epicuri deſide rabãt lõga colla.nõ lõgas ſeu latas linguas vt diu ꝑſen tia boni alimẽti delectarent̃. Sed cõtra.đr Galienus ꝙ digeſtio fiat a calore epatis.in q̃ etiã viget maxime vir tus digeſtiua.g̃ ſꝫm ꝙ guſtus et tactus ſũt ſenſus alimẽti habebũt magis inſtrumẽta ſua circa epar q̃ʒ circa coꝛ.

¶ Solũ ſꝫm Auicennã in libro de animalib⁹. ⁊ ſꝫm Auer roim in caplõ de corde qui determinãt ꝯtrarietatẽ Are ſtotelis ⁊ Galieni.ꝙ in veritate eſt q̃dam preparatio ali menti in epate. vt đ Galienus. cui non cõtradicit Are ſtoteles. Sed illa ꝑparatio non ſufficit niſi in virtute ca loris cordis. Quia ſicut coꝛ eſt effectiuũ principiũ ⁊ fon tale ipſius vite in omnib⁹ menbris. Ita etiam eſt fonta le principiũ nutrimenti. Sed in ſtomacho eſt quedã pre paratio.et vlterioꝛ fit in epate.cõpletiuã aũt formã nutri mentũ nõ accipit niſi a calore cordis. ⁊ quo ad hoc guſt⁹ et tactus dicunt̃ habere inſtrumenta ſua circa coꝛ.

Vigeſimũ dubium eſt.

Quomodo tactus poteſt ſentire q̃litates tangibiles. cũ tamẽ ſint oẽs de cõpoſitione organi. ¶ Solutio. tac tus qualitates tangibiles non ſentit. eo modo quo ſunt de eius ꝯpoſitione ſꝫm illam medietatẽ tẽperamenti. Sʒ vt priuatus excellentia qualitatũ tangibiliũ vt ſcilʒ eſt in potentia ad illas. Unde tactus ſimile ſibi calidũ.molle. durum. ⁊ hmõi non ſentit. Cuius ſignũ eſt ꝙ febricitan tes ſentiunt calorem innaturalẽ.eo ꝙ excedit calorẽ com plexionis eorum. Sed ethici maiorẽ habentes caloreʒ fe bricitantib⁹ non ſentiunt eum.quia caloꝛ in eis mẽbra in format et factus eſt eis quaſi naturalis

De ſenſibilibus auteʒ his que ſꝫm vnũ quodqʒ ſenſitiuũ puta dico colore. ⁊ ſo no.et odore.guſtu.et tactu. vniuerſali ter dictum eſt que actio ipſorum in his que de anima et quid operari ſꝫm vnũquodqʒ ſenſitiuo rum. Quid autem oporteat dicere quodlibʒ eo rum ſcʒ quid coloꝛ.quid ſonus.quid odoꝛ.quid ſapoꝛ. et ſimiliter quid de tactu conſideranduʒ eſt.et primo de colore. Eſt q̃dem igitur vnum quodqʒ dupliciter dictum. hoc quidẽ actu. hoc vero potentia. Quoniã quidẽ igitur actu coloꝛ et ſonus quomõ eſt idem vel alterũ. his qui ſꝫm actum ſenſibus. puta viſioni et auditioni dic tum eſt in his que de anima. Quid autem vnũ quodqʒ eorum exiſtens faciat ſenſum et actum nunc dicamus. Quemadmodũ igitur dictum eſt de lumine in alijs ꝙ ſit coloꝛ ꝑſpicui ſꝫm ac tum. quãdo enim vtiqʒ ineſt ignitum in perſpi cuo preſentia lumen eſt. priuatio vero tenebre Quod autem dicimus. quod eſt perſpicuũ nõ eſt ꝓprium aeris vel alicuius ſic dictoꝝ corpoꝝ ſed eſt q̃dam cõmunis natura ⁊ motus q̃ ſeꝑa ta q̃dem nõ eſt. In his vero eſt ⁊ in alijs corpo rib⁹. In his quidẽ magis. in alijs aũt minus

¶ Iſte eſt ſecundus tractatus huius libri. In quo poſtq̃ʒ in precedenti tractatu viſum eſt de ſenſu. In hoc ſecũdo tractatu proſequitur de ſenſibili ſeu ſenſato trium ſen ſuum.ſcʒ de colore.ſapore.et odore.que agunt in ſenſum Et ſꝫm hoc ꝑmo diuiditur tractatus in tria capitula In primo agitur de colore. In ſecundo de ſapore. In tercio vero de odore. Secundũ ibi(De odore autẽ ⁊ ſapore) Terciũ ibi(Eodẽ mõ voluit intelligi) Primũ caplm di uidit̃ in duas ꝑtes ꝑncipales In ꝑma ſcrutat̃ definitõeʒ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De quidditate coloris et ſpeciebus eiuſdem

et quidditatẽ coloris In ſcd̄a tractat etiã de eſſe poteſtatiuo ſeu de ſpeb⁹ in q̄s diuidit᷑. Scd̄a ibi (Eſt ḡ ineē.) Prima ſubdiuidit᷑ in duas ꝑticulas. In ꝑma ponit intẽtionẽ. In ſcd̄a eandẽ exeq̄tur. ibi (Quemadmodũ igit᷑) Quantũ igit᷑ ad ꝑmã ꝑticulã ⁊ ꝓemialẽ d̄r. Qꝫ de ſenſibilib⁹ vniuſcuiuſqꝫ ſenſus ſcꝫ de colore. ſono. odore. de guſtu ⁊ tactu. Hoc eſt de guſtato ſiue ſaporib⁹ ⁊ tactis ſiue q̄litatib⁹ tangibilib⁹ vl̄r ⁊ in cōi nō deſcendendo ad ſpēs eoꝝ dictũ eſt in libro de aīa ⁊ etiã ibi dictũ eſt de eis ſm̄ eſſe formale q̄ agũt in ſuũ ſenſum Hic ꝯñter ꝯſiderandũ reſtat de ipis nō vl̄r. ſed ꝑticularit᷑ magis ſm̄ eoꝝ eſſe abſolutũ ⁊ q̄ddicatiuũ. oſtẽdendo q̄d vnũq̄dꝫ eoꝝ ſit. Et ꝑmo de colore. Dictũ eſt etiã in libro de aīa q̄ñ vnũq̄dqꝫ hoꝝ ſenſibiliũ dupl'r d̄r. ſcꝫ actu vt immutat ſenſum et in potẽtia imutãdi ſenſum. ⁊ q̄ñ ſenſibile in actu ſit idẽ ſenſui in actu. Nũc reſtat d̄cm̄ de vnoq̄qꝫ ſenſibiliũ in actu. q̄d facit opationẽ in ſenſum q̄d ſit ꝑ ſeipm̄ definitiue Dictũ eſt etiã de lumie in libro de aīa q̄ lumẽ ſit color ꝑſpicui ſm̄ q̄ ꝑſpicuũ eſt in actu. In ſignũ cui⁹ q̄ñ ignitũ corp⁹ vel lucēs eſt p̄ñs. tũc p̄ñtia illi⁹ eſt lumẽ in ꝑſpicuo. et eius ꝑuatio tenebre. Et ſubdit ph̄s. q̄ h̄ ꝑſpicuũ cui⁹ lumẽ eſt actus nō eſt ꝓpriũ aeri vel aq̄ vel alicui corporũ Sed eſt q̄dã cōis natura ⁊ virt⁹ paſſiua ⁊ receptiua nō ſeꝑata vt platonici voluerũt. Sꝫ eſt oīb⁹ corꝑib⁹ ſm̄ q̄ndã analogiã cōis. vt in his magis inuenit᷑ vt in celeſtib⁹. et in his ſcꝫ inferioribus minus

Queãdmodũ igit᷑ ⁊ corpoꝝ neceſſe eſt vltimũ eē ⁊ huius vtriuſqꝫ. Lumis igit᷑ natura in determiato ꝑſpicuo ē. Ipſius ãt q̄d in corꝑib⁹ ꝑſpicui vltimũ. q̄d q̄dẽ erit vtiqꝫ aliq̄d. palam. Q̄ aũt hoc ſit color ex accñtib⁹ manifeſtũ. Nãqꝫ color in extremitate aut extremitas eſt. vñ et pythagorici epiphaniã vocabant. Eſt q̄dẽ em̄ in corꝑis extremitate ſed nō extremitas corꝑis Sed eandẽ naturã manifeſtũ opꝫtet exiſtimare q̄ exterius colorant᷑. hãc ⁊ interius. Vident᷑ ãt aer ⁊ aqua colorata. et em̄ aurora tale. ſed ibi q̄dem. q̄m̄ indetermiato accidit. nō eundẽ colorẽ hꝫ accedentib⁹ ꝓpe. ⁊ lõge. nec aer nec in aere. In corꝑibus vero niſi ꝯtinēs faciat trãſmutationẽ determinata eſt ⁊ phãtaſia coloꝝ. Manifeſtũ eſt igit᷑ q̄ idẽ ⁊ ibi ⁊ hic ſuſceptiuũ colorũ eſt. ꝑſpicuũ ergo ſm̄ q̄ exiſtit in corꝑibus. colores facit ꝑmutari. ineſt aũt aut plus aut minus in oībus. Q̄m̄ autẽ in extremitate color lumis vtiqꝫ extremitas aliqua hmōi erit. Quare color vtiqꝫ erit ꝑſpicui extremitas in determiato corꝑe. Et ipſoꝝ ꝑſpicuoꝝ puta aque. et ſi q̄dem aliud tale q̄runcunqꝫ videt᷑ aliq̄s color ꝓprius eſſe ſm̄ extremitatẽ ſimiliter omnibus ineſt

¶ Hic ꝯſequenter exeq̄tur intentionẽ ſuam oſtendẽdo quid ſit color. Et in effectu ponit hanc definitōem coloris. ſcꝫ Color eſt extremitas ꝑſpicui in corꝑe terminato quã ſm̄ tres ꝑticulas eius ſm̄ ordinẽ probat vt ex textu colligi poteſt. Et ꝑmo primã qua dicit color eſt extremitas. ⁊ hoc ſic Quia cũ cuiuſlibet corporis ſit aliq̄d vltimũ quod eſt ſuꝑficies. hoc aũt vltimũ in quolibet corpore cõtinet naturã ꝑſpicui ſm̄ quã natum eſt affici lumine ſeu natura lucis. Cum igit᷑ neceſſe ſit in omnibus corporibus vltimũ ſm̄ q̄ ꝑſpicuũ eſt in actu fieri per lumẽ, color erit extremitas ꝑſpicui ſm̄ q̄ ē in vltimo ſcꝫ in ſuperficie Unde dicit Areſtoteles q̄ neceſſe eſt colorẽ eſſe extremitatem vel in extremitate. Quod probat auctoritate pythagoricoꝝ qui dicebant colorem epiphaniã. id eſt ſuꝑ apparitionẽ. Uerum tamẽ eſt q̄ licet color ſit extremitas perſpicui. tamẽ non eſt extremitas corporis que eſt ſuperficies. ſicut natura perſpicui que eſt in perſpicuis corporibus nō eſt ipſa corpora ꝑſpicua ſed eſt in ipa extremitate que eſt ſuꝑficies Et hoc gratia diaphaneitatis ſicut dicit ſecũda pars definitionis. Quã ſic probat. quia color ineſt corpori ſm̄ q̄ eſt ſuſceptiuũ luminis. ſed corpus eſt ſuſceptiuũ luminis ratione ꝑſpicui. ergo color non eſt extremitas cuiuſcũqꝫ ſed perſpicui. Maior patꝫ. quia ſm̄ q̄ corpora diuerſimode lumen recipiunt diuerſimode colorãtur. Sed minorẽ probat phus. Nam eandẽ oportet exiſtimare naturam qua q̄dam exterius et ſuperficietenus colorant᷑. ⁊ aliqua interius. vt aer et aqua ⁊ hec natura ē perſpicuitas. quia ſm̄ q̄ diuerſimode ineſt corporib⁹ his plus. ⁊ his minus. diuerſimode facit lumen participari, ⁊ corpora colorari Vident᷑ em̄ aer et aqua colorari. Aer q̄dem in aurora videt᷑ habere colorem aureũ ratione ꝑſpicui eius aliqualiter condẽſati per frigiditatẽ noctis. ita q̄ lumen omino libere non penetrat. ſed afficit᷑ ſm̄ naturam perſpicui. Simili᷑ fit in aqua Sed tamẽ differũt ſic colorata interius ab alijs ſuꝑficietenus coloratis. Quia interius colorata non eũdem habent colorem accedentibus prope. ⁊ longe ſtantibus. Alia aũt eundem ſeruant colorem ſiue prope ſiue longe ſtantib⁹ in certa ſaltem diſtancia. ⁊ ita de illis eſt determinata phantaſia et eſtimatio de eorum colore. Quod verum eſt niſi locus cõtinens corpora aliquãdo facit trãſmutationẽ ad aliũ colorẽ q̄ ſit ille quẽ habet ex participatione luminis liberi in ꝓprio ſuo perſpicuo. Nam aliquãdo ſolis lumen ſplendēs per vitrum rubeum. cõtrahens naturam illius diaphani cõſtituit colorem illum in corpore cui incidit. mutando eius ꝓpriũ colorem. Eſt igitur color extremitas perſpicui vt dicit ſecũda pars definitionis. quia in extremitate eſt ſuperficiei. ſcꝫ ratione diaphani. Tercia autem pars ſic oñditur. Quia eſt ſolũ in illo corpore quod terminat viſionem. ſed viſio non terminat᷑ omino ad corpus ꝑſpicuum perſpicuitate peruia. ſed ad corpus ꝑſpicuũ perſpicuitate terminata. ſcꝫ opacitate terreſtri. ⁊ quanto plus fuerit terminata tanto eſt ꝑfectior phantaſia coloris. vt dictũ eſt. Unde ſi aqua ⁊ hmōi videant᷑ colorata proprio colore ſolum eis cõuenit ratione illa qua perſpicua terminata ſunt. vnde ſi nō fuerit ꝑſpicuũ in eis vere terminatum nō habẽt verum colorem ⁊ determinatũ ⁊ proprium.

Eſt ergo ineſſe in perſpicuo hoc quod quidem et in aere facit lumen. Eſt autem non ſed priuatum eſſe. Quemadmodũ igitur ibi hoc quidem lumẽ. hoc vero tenebre. Ita ⁊ in corporibus album et nigrum inſit.

¶ Hic ꝯñter in ſcd̄a ꝑte ꝑncipali capl'i tractat de ſpeb⁹ coloꝝ. ⁊ ꝑmo de extremis. ſecũdo de medijs. Et ſm̄ hoc diuidit᷑ in duas ꝑtes. Scd̄a ibi (De alijs ãt) In ꝑma d̄r

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝙ ſicut ſe habent lumen ⁊ tenebre in aere ſeu in ꝑſpicuo
paruioꝛ. ita ſe habēt albū ⁊ nigrū in alijs coꝛporibꝫ ſcilicet
perſpicuis ꝑſpicuitate terminata

De alijs aūt coloꝛibꝫ iam diuidētes q̄t mo-
dis cōtingit fieri dicenduꝫ. Contingit eīn ſecꝰ
inuiceꝫ eſſe poſitis albo et nigro ita ꝙ vnūqđ-
qꝫ eoꝝ ſit inuiſibile ꝓpter paruitatē Quod aūt
ab amboboꝫ viſibile ſit fieri. hoc eīn neqꝫ album
p̄t videri neqꝫ nigrū. Qm̄ aūt neceſſe quidē eſt
quendā coloꝛē habere. neutrū aūt hoꝝ poſſibi-
le eſt neceſſe eſt cōmixtū eſſe ⁊ ſpēm quandā co
loris aliā Eſt quidē ergo ſic accipe plures colo
res eſſe q̄ꝫ albū et nigrū. Multos aūt ꝓportio
ne. Tria eīn ad duo ⁊ tria ad quattuoꝛ. ⁊ ſm̄ ali
os numeros eſt ſecus inuicem iacere. Hi autē
oīno ſm̄ nullā ꝓportionē ſunt ſed ſm̄ abundan
tiā et defectū quoddā incōmenſurabile. Eodē
itaqꝫ modo hoc opoꝛtet habere ſicut in conſo-
nantijs qui quideꝫ in numeris ꝓpoꝛtionatiſſi-
mis coloꝛes. quemadmodū ibi in cōcoꝛdātijs
Hi aūt delectabiliſſimi coloꝝ eſſe videnꝰ velu
ti coccineus ⁊ puniceus. Pauci aūt tales prop
ter cauſam ꝓpter quā quidē ⁊ ſymphonie pau-
ce. Qui aūt nō in numeris alij coloꝛes. vel etiaꝫ
coloꝛes oēs in numeris eſſe inoꝛdinatos aut
et hos ipos qn̄ nō puri ſtꝫ. qꝛ nō ſunt de nume-
ro tales fieri. vnus ſiqđē modus generationis
coloꝝ hic eſt. Unus autē apparere ꝑ alternos
quēadmodū aīaliū pictoꝛes faciūt alterū colo-
rem ſuꝑ alterū. manifeſtioꝛē ſupponētes. quem
admodū qn̄ in aere vel in aq̄ volūt aliquid face
re apparēs. Et quēadmodū ſol ſm̄ ſe quidē al-
bus videꝰ. per caliginē vero ⁊ fumū puniceus.
Multi ei ⁊ ſic erūt coloꝛes eodē mō ꝑus dicto
ꝓpoꝛtio eīn erit vtiqꝫ q̄dā eoꝝ q̄ in ſuꝑficie ad
eos q̄ i ꝓfundū Quidā āt ⁊ oīo nō ſtꝫ in ꝓpoꝛtōe

¶ Hic in ſcđa p̄te tractat de coloꝛibꝫ medijs Et pº ſm̄
opinionē antiquoꝝ. Scđo ſm̄ veritatē ⁊ opinionē ꝓpꝛiaꝫ
Et ſm̄ hoc diuidiꝰ in duas p̄tes. In quaꝝ p̄ma facit p̄i
mū. In ſcđa ſcđm. Scđa ibi (Si aūt mixtio) Prima p̄s
rurſus ſubdiuidiꝰ in duas In p̄ma recitat opiniones an
tiquoꝝ. In ſecūda reprobat eas. Secūda ibi (Niſi q̄s.)
Quantū igiꝰ ad primā p̄tem ponit intentōem ſuā dicēs
ꝙ de alijs coloꝛibꝫ medijs. eos diuidēdo et diſtinguendo
nūc ꝯnter dōm eſt. Recitat aūt duas opiniones. Qua-
rū prima fuit Democriti ⁊ Leucippi. Alia vero Anaxa
goꝛe. Democritus ⁊ Leucippus dicūt coloꝛes medios
fieri ꝑ iuxtapōem extremoꝝ coloꝝ albi ⁊ nigri ſic ſe habē-
tiū ꝙ qđlibet extremoꝝ ꝓpter paruitatē ſit inuiſibile. Ex
talibꝫ eīn iuxta ſe poſitis vt dicūt reſultās eſt viſibile ne-
qꝫ tn̄ albū neqꝫ nigrū ⁊ cū ſit tale viſibile nec vt albū nec
vt nigrū neceſſe eſt videri mediū coloꝛē cōmixtū ex vtro-
qꝫ q̄ eſt alius ſpēi ab extremis. Et ſic iuxta diuerſum mo
dū cōmixtionis ⁊ iuxtapōnis minimoꝝ extremoꝝ colo-
rū ſm̄ diuerſum ꝓpoꝛtōis modū ꝯcludūt ſpēs coloꝝ me-
dioꝝ variari et multiplicari. Et qꝛ hec cōmixtio fieri p̄t
ſeruata debita ꝓpoꝛtōe q̄lis eſt triū ad duo vt ſint tres p̄
tes vnius ⁊ due alterius. vel triū ad q̄ttuoꝛ vt ſint tres
vniꝰ. ⁊ q̄ttuoꝛ alteriꝰ. Poteſt etiā fieri nō ſeruata debi-
ta ꝓpoꝛtōe ſed tm̄ ſm̄ abūdantiā ⁊ defectuꝫ. ita ꝙ de alio
ſit plus. de alio minꝰ abſqꝫ ꝓpoꝛtōe ſicut fit ſm̄ eos in nu-
meris quos dicūt nō cōmenſuratos quēadmodū accidit
in cōſonātijs muſicalibꝫ. ideo contingit fieri medios colo
res delectabiliſſimos. ſicut ſunt coccineus ⁊ puniceus. q̄-
les pauci reperiunꝰ ꝓpter eandē cām ꝓpter quā pauciſſi-
me reperiūtur ſymphonie muſicales. Illi aūt medij colo
res qui cauſanꝰ ab extremis ſine debita ꝓpoꝛtiōe. Alij ſtꝫ
a delectabilibꝫ ⁊ ſunt indelectabiles. Si autē quis dicat
oēs coloꝛes eſſe in numeris. eo ꝙ abūdantia ⁊ defectꝰ
eſt quidā numerus nō ꝓpoꝛtionatus. tunc opoꝛtet quoſ-
dam eſſe medios coloꝛes oꝛdinatos ſeu in debita ꝓpoꝛti
tione cauſatos qui ſunt delectabiles. Alios vero inoꝛdi-
natos. quia nō fiunt ex debita ⁊ ꝓpoꝛtionata cōpoſitio-
ne extremoꝝ. qui etiā dicunꝰ nō puri. quia non conſtant
in numero ꝓpoꝛtionato. Hoc ergo modo quidā dixerūt
medios coloꝛes fieri. Sed alius eſt modus Anaxagoꝛe
dicētis ꝙ coloꝛes medij generenꝰ ꝑ ſuꝑpoſitionē alternaꝫ
vnius coloris extremi ſuꝑ alium ſiue albus ſuꝑponaꝰ ſiue
niger. ſemꝑ eīn reſultat coloꝛ medius ꝑ hoc ꝙ alter extre
moꝝ alteri ſuꝑponiꝰ. Quod ꝓbabat duobus exemplis.
Primū eſt in artificialibꝫ. Nam pictoꝛes illo mō faciunt
coloꝛē vnū ponētes ſcꝫ manifeſtioꝛē. ⁊ alterum ſuperpo-
nentes. Ita tamē ꝙ nō oīno tegat ſuꝑpoſitū coloꝛē. ⁊ hoc
quidē faciunt qn̄ depingunt aliq̄d quaſi ſtans in aere vel
natans in aqua. tūc eīn coloꝛē imaginis aīalis ponūt pri-
mo ⁊ ſuperducūt illis coloꝛē tenuē diaphanū. non tegen
tē neqꝫ coloꝛē neqꝫ figurā imaginis. Secundū exempluꝫ
eſt in naturalibꝫ. Nā ꝑ hunc modū ſol q̄ ſm̄ ſe albꝰ et lu-
cidus videꝰ. tranſparēs ꝑ caliginē ⁊ fumū apparet puni
ceus. Et quēadmodū Democritus ⁊ Leucippus mul-
titudinem medioꝝ coloꝛum dicebāt fieri ex diuerſa com
mixtione ꝓpoꝛtionata vel non ꝓpoꝛtionata. Ita etiā ꝑ di
uerſum modū ſuꝑponendi verſus ꝓfundū et ſuꝑponen-
di verſus ſuꝑficiem extremos coloꝛes ſm̄ debitam ꝓpoꝛ-
tionem vel extra debitam propoꝛtionem ponebant me-
dios coloꝛes multiplicari

Dicere āt ſicut antiq̄ defluxionē eſſe coloꝛeꝫ
et videri ꝓpter talē cām incongruū. oībus eīn
modis ꝑ tactuꝫ neceē ipm facere ſenſum. Quare
mox melius eſt dicere ꝑ moueri intermediū ſen
ſus a ſenſibili fieri ſenſum q̄ꝫ tactu ⁊ defluxioni
bus in ſecꝰ inuicē ſibi poſitꝫ. Igiꝰ neceſſe ſicut
magnitudinē accipe inuiſibilē. ita ⁊ tps inſenſi
bile aūt vt lateāt motꝰ ꝑueniētes ⁊ vnuꝫ puteꝰ
eſſe ꝓpter ſil'apparere. Hoc aūt nulla necitas.
ſed q̄ in ſuꝑficie coloꝛ imobilis exñs ⁊ motus a
ſuppoſito nō ſilēm facit motū. Quare aliud ap
parebit ⁊ nec albū nec nigrū. Quare ſi nō ꝯtin-
git nullā magnitudinē eſſe inuiſibilē ſed quāli
bet ab aliq̄ diſtātia viſibilē ⁊ hec quidē coloꝝ
cōmixtio. ⁊ illo āt mō nihil obſtat q̄n appareat
quidam coloꝛ communis eis qui cum a longe.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De ſpeciebus coloris ſiue coloribus medijs

Qm̄ em̄ non eſt vlla magnitudo inuiſibilis in his que deinceps conſiderandū eſt

¶ Hic ꝯñr phs reprobat has opiniones. Et primo ſil' coniunctim. Scḋo ſeorſum q̄ntū ad id in q̄ differebāt. Cōiunctim eas reprobat q̄ntū ad id in q̄ cōuenit̄. Oēs em̄ antiq̄ ſcꝫ Anaxagoras ꝛ p̄cipue Democritꝰ ꝛ Leucippus in hoc ꝯuenit̄ ꝙ dicebant ſenſum viſus fieri ꝑ reſolutōem alicuius a corꝑe colorato qḋ ꝑ mediuꝫ decurreret ſucceſſiue vſqꝫ ad viſum ꝛ tāgeret ipm. ꝓpter hoc ponētes viſum eē quendā tactū. Hoc autē eſt incōgruū et incōueniēs. qꝛ licet (ꝓpter h̄ ꝙ oībus ſenſibꝫ ſentimꝰ intꝰ ſuſcipiēdo) q̄libet ſenſus ſit q̄dam tactus. nō tn̄ ꝓprie vt iſti putabant. Solū em̄ tactus ꝓprie dictus q̄ eſt corꝑis ſenſibil' in guſtu ꝛ tactu eſt. In alijs autēꝫ tribꝫ ſenſibꝫ eſt ſpēi ſimplicis. ꝛ iō metaphorice ſenſibilia illoꝝ ſenſuū tāgūt ſuos ſenſus. Et p̄terea cū viſio p̄cipue inter ceteros ſenſus fiat ſubito non eſt dōm cū antiq̄s ꝙ veniat viſibile ſucceſſiue ꝑ realē decurſum alicuiꝰ materialiter reſolubil' ad viſum. ſicut in tactu reali tāgibile ſucceſſiue mouetur ad tactū. ſed fit mox ꝛ ſubito. Diuiſim ꝑus reprobat poſitōem Democriti ꝛ Leucippi dicēs. ꝙ ſi fierent colores medij ꝑ iuxtapoſitōem minimoꝝ extremoꝝ coloꝝ. tunc nō fieret color medius vere. ſed ſolū phātaſtice ꝛ deceptiue. qꝛ iudicarent̄ duo extrema eē vnū mediū ꝓpter ſic' apparere. qḋ vtiqꝫ nō eſt necc̄ariū dicere. Sequelā ꝓbat. qꝛ dicūt extrema ꝓpter ꝑuitatē inſenſibilia. ꝛ ꝑ ꝯñs tps in q̄ qḋlibet taliū ſentit̄. Sicut em̄ magnitudo ſenſibil' eſt vel inſenſibilis. Ita ꝛ tps quo hm̄ōi magnitudo ꝑcipit̄. Si ergo illa athoma extrema cōiungant̄ ſolū ſm locū (vt ipſi dixerūt) nō erit vnū vere mixtū. ꝛ ita nō erit vere vnus medius color. In oībus em̄ loco tm̄ ꝯpoſitis nō eſt ſenſibile aliqḋ cōpoſitū niſi rōne ꝯponentiū. nec hꝫ qualitateꝫ aliquā niſi q̄ eſt ſuoꝝ ꝯponentiū. Et qꝛ ꝓpter inſenſibilitatē tp̄is extremoꝝ ſenſibiliū dicūt extrema inſenſibilia, et ꝯpoſitū mediū ſentiri. iō nō ponūt aliqḋ verū mediuꝫ ſed ſolū deceptiue. Hoc aūt incōueniēs nō ſeq̄tur ad dictū Anaxagore ꝛ coꝝ q̄ dicunt colores medios fieri ꝑ ſupꝑpoſitōem extremoꝝ. ꝛ iō illi melius dixerūt alijs. Color em̄ ſuppoſitus mobilis ꝛ alterabilis eſt a ſibi ſubiacente ſicut om̄e diaphanū mouet̄ ꝛ alterat̄ ab eo qḋ ꝑ ipm videt̄. Et iō qn̄ ſic alterat̄ et mouet viſum. tūc nō facit ſibi ſil'em motū purū. Sed mouet in forma eiꝰ q̄ alterauit ipſum. q̄ſi ꝑmixta cū forma ꝓpria. vt ſup̄ oñſum ē de ſole viſo ꝑ fumū q̄ apparet puniceꝰ. Ille em̄ color ē fumi ſub altitudine ſolis colorati. ꝛ iō color ille medius ex extremis reſultās ſtatim apparet aliꝰ ab albo ꝛ nigro. Et ſic nō opꝫ ꝑus in eiꝰ ꝯ̄ſtōe accipe colorē albū. ꝛ poſtea nigrū. et tūc cōpoſitū colorē ex vtriſqꝫ. ꝛ extrema latere nos ꝓpter inſenſibilitatē tp̄is ſicut in p̄dicta opinione d̄r. qꝛ ex ſupnatatione ꝛ ſuppoſitōe cauſat̄ actꝰ realiter mediꝰ q̄ neuter extremoꝝ eſt. Et ſm hāc opinionē etiā non opꝫ dicere ꝙ aliq̄ magnitudo corꝑis colorati ſit inuiſibilis. ſed potiꝰ dicemus q̄ūlibet viſibilē ab aliq̄ diſtātia determinata maiori vel minori. Hec igit̄ ſm veritatē eſt coloꝝ extremorū ꝯmixtio. nō q̄dem ſm rē ꝛ ſimplr̄. ſed ſm ꝙ ꝑueniunt ad ſenſum. Quo ad hoc aūt reprobat ꝯñter phs opinionem Anaxagore ſpēaliter hoc mō. qꝛ ipe Anaxagoras in re nō poſuit aliquē verum mediū colorē ſm ꝙ color medius eſt in re colorata ſm ſe. ſed ſoluꝫ poſuit colores medios ſm ꝙ ꝑuenit̄ ad ſenſum diffuſione extremoꝝ ꝑ ſe inuicē ꝛ ꝑ mediū. In re em̄ alter eſt color lucidus ſolis ꝛ fumi ſeu caliginis. ſed qn̄ venit̄ ad ſenſum tūc vniunt̄ et immutāt in altero reſultāte ꝑ modū coloris medij. Secundū p̄cedentē aūt opinionē licet longe ſtanti appareat ex cōiunctōne albi ꝛ nigri ꝓpter paruitatē inſenſibilium in certa diſtātia. tn̄ ꝓpe ſtans diſcernit in tali cōpoſito athomos albos ꝛ nigros ꝛ nō mediū. Inferius em̄ oſtendendum eſt ꝙ non ſit aliqua magnitudo inuiſibilis.

Si autem eſt ꝯmixtio corꝑoꝝ nō ſolum ſm hunc modū quē putant quidā ſolum ſecus inuiceꝫ poſitis minimis immanifeſtis aūt nobis ꝓpter ſenſum. Sed oīno omniuꝫ apud om̄es ſicut in eis q̄ de ꝯmixtione dictū eſt vniuerſaliter de om̄ibus. Illo em̄ modo miſcent̄ hec ſolum quecūqꝫ cōtingit diuidere ad minima. quemadmodū homines equis aut ſemina. hominū em̄ hominē mīmū. equoꝝ vero equū. Quare horū ſecus inuicē poſitiōe multitudo cōmixta eſt. q̄ ſimul vtroꝝūqꝫ. hominū vero vnū vni equo nō dicimus cōmiſceri. Quecūqꝫ vero nō diuidūtur ad minimū. hoꝝ cōmixtione non contingit fieri ſm hunc modū. ſed miſceri ex toto. que q̄dem ꝛ cōmiſceri maxime nata ſunt. Quomodo autem hoc fieri poſſibile in eis que de mixtione dictum eſt prius. Simul aūt que ſit neceſſitas cōmixtis illis et colores miſceri manifeſtuꝫ eſt. et hanc cauſaꝫ eſſe principalē ꝙ multi ſunt colores. ſed non per ſupnatationē vel ſecū inuicem poſitionē. Nō em̄ de lōge quidē. de ꝓpe aūt nō videtur mixtoꝝ vnus color ſed vndiqꝫ

¶ Hic ꝯ̄ſequenter recitatis ꝛ ꝓbatis antiquoꝝ opinionibus de modo generationis medioꝝ coloꝝ tractat de eiſdem ſm opinionē ꝓpriam. Et diuidit̄ in duas particulas. In prima facit quod dictum eſt. In ſecūda oſtendit modū quo multiplicant̄ medij colores. Scḋa ibi (Multi autem erunt) Quantū ad primā dicit phus in effectu. Si id eſt quia mixtio corꝑoꝝ non fit ꝑ ſolaꝫ iuxtapoſitio minimoꝝ ꝛ ꝓpter paruitatē inſenſibiliuꝫ. ſed ꝑ mutuam trāſmutationē miſcibiliū adinuicem ſicut de mixtione in libro perigeneos vniuerſaliter ſm ꝙ om̄ibus cōpetit dictum eſt. ergo manifeſte neceſſariū erit ꝑ talium mixtionē colores extremos miſceri ad medioꝝ cōſtitutionē multiplicē ꝛ variā. Cōſequentia tenet. quia mixtis cauſis neceſſe eſt effectus miſceri ſm cauſaꝝ cōmixtioneꝫ. Cauſe autem coloꝝ extremoꝝ miſcibiliū que ſunt ꝑſpicuū cum opacitate miſcibiliū elementoꝝ diuerſimode miſcentur ergo et extremi colores diuerſimode miſcentur ad mediorum cōſtitutionē non per ſupnatationem vel iuxtapoſitionē qua non equaliter ꝓpe ꝛ longe ſtantibꝫ color appareret. ſed per veram mixtionē qua vndiqꝫ equaliter appareret. Anñcedens ꝓbat phus. quia ꝑ hoc ꝙ congregant̄ localiter non miſcent̄ vera mixtione minima ſm ꝑtes ſubiectiuas que ſunt indiuidua. vt hic hō ꝛ hic hō. hic equꝰ et hic equus. ſiue fuerint eiuſdē ſpeciei ſiue diuerſaꝝ ſpecierū. neqꝫ minima ſm ꝑtes quātitatiuas. ſed ſolum illa vere miſcent̄ que ſm formas alterabiliter tranſmutātur quemadmodū prius de mixtione dictum eſt.

Multi aũt erunt colores qm̃ multis contin git ꝓportionibus cõmiſceri ſibi inuicẽ cõmixta et hoc quidẽ in numeris. Hoc aũt ſm abũdan/ tiam ſolum ⁊ alia eodẽ mõ. q̃ quidẽ in ſecus in/ uicem poſitis coloribꝫ. aut de ſupnatatione cõ tingit dicere ⁊ de mixtis. Sed qua de cã coloꝝ ſpecies determinate ⁊ nõ infinite. ⁊ ſapoꝝ et ſo/ norũ. poſterius conſiderandũ Quid quidẽ igit̃ ſit color et q̃ de cã multi colores dcm̃ eſt. De ſo no ãt ⁊ de voce ꝑus in his q̃ de aĩa dictum eſt

¶ Hic ꝯñter in ſcða ꝑticula oñdit quõ fiat multitudo co loꝝ medioꝝ dicẽs. ꝙ multitudo coloꝝ medioꝝ cãt̃ ex mĩ tis ⁊ diuerſ modis cõmixtõis corpoꝝ miſcibiliũ ex ꝑſpi/ cuo et opaco. Vñ q̃dã ſtꝫ ꝯmixtões ſm debitã ꝓportio/ nem. hoc eſt ſm numeros ꝓportionabiles. vt ſcʒ ſit triplũ ꝑſpicuũ cũ ſimplo opaco. vel ecõuerſo. Quedã vero nõ ſer uata debita ꝓportione in numeris. ſed ſm ſupabundãtiã vnius ⁊ defectũ alterius q̃litercũq;. queadmodũ ſm pri/ mã opinionẽ multiplicari dicunt̃ ꝑ diuerſam iuxtapoſitio nem minimoꝝ. ⁊ ſm ſcðam ꝑ ſuppoſitionẽ vnius ad aliuʒ. Quare aũt ſpẽs coloꝝ determinate ſunt ⁊ non infinite. ⁊ ſapoꝝ. ⁊ ſonoꝝ. ⁊ ſic de alijs ſenſibilibꝫ ſenſuũ poſtea dicẽ/ dum eſt. qꝛ vna eſt rõ de oibus. Epilogãdo. g̃ et ꝯcludẽ/ do in fine dt̃. q̃d ſit color ⁊ que ſit cauſa multitudinis colo rum dictum eſt. De ſono autem ⁊ de voce prius ſufficiẽ/ ter dictum eſt in libro de anima

Incidũt dubia. Primũ

An ꝑſpicuũ ſit cõe omnibꝫ corporibꝫ ¶ Solõ. Perſpicui tas eſt natura cõis Nõ vt voluerũt platonici q̃ſi a corpibꝫ quibuſlibet ſepata. ſed in oibus analogice repta ꝑ quam vniuerſa corpa ſtꝫ lumis capacia. Et hoc manifeſtũ eſt tã in ſimplicibꝫ corpibꝫ q̃ʒ in mixtis. Magis em̃ ꝑſpicuũ eſt celũ q̃ʒ ignis. ⁊ ignis magis q̃ʒ aer. ⁊ aer magis q̃ʒ aqua. ⁊ aq̃ magis q̃ʒ terra. q̃ ſolũ ſm extremitatẽ ꝑſpicuitateʒ hʒ In ꝯmixtis ẽ plus q̃ʒ in terra. ⁊ minꝰ q̃ʒ in igne aere ⁊ aq. qꝛ in mixtis ꝑſpicuũ eſt terreſtri opaco ꝑmixtũ. ⁊ iõ vtrũ q̃ʒ ea ꝑte tẽperat reliquũ. Veꝝ tñ ẽ ꝙ hec multiplex ana/ logia generaliter ad tria genera reducit̃ Vñ in ꝑmo gene re ſunt oĩa lucẽtia vt ſol. ⁊ aſtra reliq̃. in quibꝫ ꝑſpicuuʒ eſt receptiuũ lumis cũ plenitudine ⁊ exuberãtia. In ſcðo ge nere ſtꝫ ea q̃ ſunt media diffuſionis lumis. ⁊ hec dicunt̃ ꝑ/ ſpicua q̃ntũ ad id a q̃ nomẽ imponit̃. qꝛ ſtꝫ ꝑuia q̃ nõ ſoluʒ in extremitate ſed ꝑ longũ latũ ⁊ ꝓfundũ lumẽ ſuſcipiũt. In tercio ⁊ infimo genere ſtꝫ ꝑſpicua ſolũ ſm extremitatẽ ſupficialẽ q̃ dicunt̃ ꝑſpicua opacitate terminata. In ꝑmo genere ſunt multi gradus. Nã quedã ſtꝫ alijs magis ꝑ/ ſpicua. vt aſtra plus q̃ʒ mixta lucẽtia. in q̃bus dñatur per ſpicuũ ignis. ⁊ inter aſtra vnũ magis altero ꝑſpicuuʒ eſt. Vñ ſol ꝑmũ gradũ ⁊ ſummũ ꝑſpicuitatis ꝯtinere videt̃. et ꝓpterea hʒ lumẽ tanq̃ʒ qualitatẽ ſibi maxime naturaleʒ Alia aũt vt egregiores ꝑhi dicũt lumẽ ipm̃ hñt velut q̃li/ tatẽ aduenticiã. ⁊ a ſole ſolũ lucẽte lumẽ ſuſcipiũt. Silr̃ in 2º gñe g̃dus inueniũt̃. Nã corpa celeſtia plus ſtꝫ diapha na ꝑter aſtra q̃ʒ ignis aer vel aq̃. ⁊ ignis plus q̃ʒ aer. ⁊ aer plꝰ q̃ʒ aq̃. ⁊ hec plus mixtis Proportionabilr̃ etiã in 3º ge nere gradus ſunt. Nã in mixtis plus inuenit̃ q̃ʒ in terra. Et ſimilr̃ in mixto in quo plus eſt terre q̃ʒ alioꝝ elemen/ torum plus eſt ꝑſpicuitatis. Et ſilr̃ plus eſt ꝑſpicuita/ tis vbi ꝑtes eq̃liter iacent. cuiuſmodi ſunt polita q̃ʒ vbi ſeſe obũbrant. Et quia ꝑſpicuitas eſt velut q̃litas paſſi/ ua qua proxime corpa ſunt capacia luminis. Ideo iuxta hanc varietatẽ q̃litas lumis diuerſimode cõuenit corpibꝫ Vñ ꝑmi generis dicunt̃ lucida vel lucẽtia. ſcði generis il/ lumiata. Sʒ tercij generis ſtꝫ colorata vel fulgida

Secundum dubium

An potẽtia ꝑſpicuitatis. ⁊ lumẽ actus eius ꝓprius. prius cõueniant elemẽtis et elemẽtatis q̃ʒ q̃litates ꝑme tangi/ biles ¶ Et videt̃ ꝙ nõ. quia q̃litates elementares diſpo/ nunt ad diaphaneitatẽ ⁊ lumen. In ſignũ cuius iuxta di/ uerſam diſpõem hm̃õi diuerſimode ſuſcipiunt̃. ¶ Et pre/ terea ſic oporteret eſſe plures q̃litates ꝑmas q̃ʒ quattuor. ¶ Solõ ſic. vt dt̃ Albertus. ⁊ hoc natura ſaltem. Sicut em̃ lumen nõ eſt ꝓprietas ignis ſed eſt cõis analoga cõmu nitate corporibꝫ celeſtibus ⁊ inferioribꝫ. Ita ⁊ perſpicui/ tas vt dictum eſt. et ideo non conſequunt̃ qualitates ele/ mentares in elementis ⁊ elemẽtatis. ſed precedunt.

¶ Ad obiecta Ad primũ dicendũ. ꝙ negãda eſt ꝯña Nam raritas diſponit ad calorẽ. ⁊ tamẽ caliditas eſt q̃li/ tas preuia. Silr̃ accidẽtia diſponũt ad ſubſtantialem formã. ⁊ tñ ſunt poſteriores ſubſtantiali forma. Vñ ſicut qualitates elemẽtares ſunt poſteriores formis ſubſtãtia/ libus elementoꝝ. ad quas tamẽ diſponũt ſm ꝙ ſtant ſub poteſtate ſubſtãtialis agentis. generãtis ſcʒ. Ita qualita tes elemẽtares diſponunt ad perſpicuũ ⁊ lumen inquan/ tum diſponũt ad ſubſtantialẽ formã elementoꝝ. quã ta/ lis vel talis ꝑſpicuitas cõſeq̃tur cui tale lumen proportio natur. ¶ Ad ſecundũ dicendũ. ꝙ ſolum ſunt q̃ttuor qua/ litates prime alterabiles ſm quas corpora ſenſibiliter in inuicem tranſmutant̃. ſunt tamen plures qualitates pri/ me ſimpliciter. Unde lumẽ eſt qualitas ꝑma ſimpliciter in his in q̃bus inuenitur. cui ſicut ꝓpria potentia ꝑſpicuũ ꝓportionat̃. ⁊ ꝓportionabilr̃ dici pt̃ de opacitate q̃ q̃dãmõ cõtrarie opponit̃ diaphano ſeu ꝑſpicuo ꝙ ſcʒ prꝰ natura inueniat̃ in terra q̃ʒ frigiditas ⁊ ſiccitas

Tercium dubium eſt

An definitio coloris a ꝑho in textu aſſignata ſit ſufficiẽs et bona. ¶ Et videt̃ ꝙ non. quia extremitas genere dif/ fert a colore. ⁊ ꝑſpicuũ ſpecie. vtrunq; ergo inſufficienter in definitione coloris ponit̃. ¶ Secũdo. Corpora ſunt co lorata ad intra. ergo nõ eſt extremitas ꝑſpicui. ¶ Tercio Corpus terminatũ eſt alterius generꝫ a colore. quia ſub ſtantia eſt. ergo male definitur per corpus terminatum ¶ Quarto. Fruſtra ponit̃ terminato. quia quodlibet cor pus cum ſit finitum. eſt terminatũ figura. que eſt quanti/ tatis forma ex terminatione quãtitatis derelicta. ¶ So/ lutio ſic. Quoniã vt infra patebit color cõſtituit̃ ex lumĩe et diaphano velut ex actu ⁊ ꝓpria potentia. ex lumine ve lut actu. ⁊ diaphano velut potẽtia. Non quidem ex quo cũq; diaphano. ſed opacitate terreſtri terminato q̃ð non eſt ꝑuiũ. neq; ſm totum. ſcʒ longũ. latum. et profunduꝫ illuminabile. ſed dũtaxat ſm longũ ⁊ latũ ſupficialiter. g̃ cum hec tanq̃ʒ coloris principia in hac dicta definitione ponantur ipſa vtiq; ſufficiens eſt et bona. Formale em̃ ſeu actus tangit̃ in hoc q̃ð dr̃ extremitas. ⁊ potẽtia pro/ pria in hoc q̃ð dr̃ ꝑſpicui in corpe terminato vel deter/ minato. Ad obiecta. Ad ꝑmũ dcm̃ ꝙ extremitas

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

nō nominat in ꝓpoſito vltimū corꝑis qđ ē ſupꝑficies ſʒ nominat actū luminis q̄ act⁹ eſt velut extremū potētie ſue ꝓprie q̄ eſt ꝑſpicuitas terminati corꝑis. vñ actus eſt velut extremū et finis ⁊ vltimū potētie. Alij aūt dicūt quemadmodū etiā cōiter dici ſolet ꝙ extremitas in dicta diffinitione nominet vltimū ꝑſpicuitatꝭ q̄ ſupꝑficialr̄ ē extenſa et terminata in corꝑe vt ſit ꝑdicatio materialr̄ qñ đr color eſt extremitas ꝑſpicui. qꝛ entitas coloris non eſt formaliter illud vltimū ꝑſpicuitatis terminate opacitate terreſtri. ſʒ aliqđ reſultans ex incidentia luminis in ꝑſpicuo terminato corꝑis. Et qꝛ formalis illa entitas coloris in vltimo eſt ꝑſpicui ſicut vltimū ꝑſpicui in vltimo corꝑis. Ideo qñ đr extremitas ꝑſpicui nō regiť gtūs ille ex vi effect⁹ cauſe formalis ſed ex vi demonſtrationis eſſentie quo mō ꝓprietas regit ſubiectum. Ad ſcđm dđm ꝙ corpus verſus ꝓfundū ē ꝑſpicuū ⁊ coloratum ſꝫm potentiā. ⁊ nō ſꝫm actū ſimplr̄. ⁊ hec potentia reducitur ad actū ꝑ diuiſionē. qua fiunt diuerſe ꝑtes et diuerſa earꝫ vltima ⁊ ꝑ ꝯñs ꝑſpicuitates. Dixi ſimplr̄. qꝛ corpora qđā q̄ nō ſunt ſimplr̄ opacitate termiata ſʒ ſꝫm q̄d illa ſunt quolibet intus terminata actu. ſed non ſimplr̄. Vñ đr de illis .p. in textu. ꝙ phantaſia de colore talium nō eſt eadem ꝓpe et longe ſtātib⁹. vt ſuꝑ dictū fuit in expoſitōe text⁹. qꝛ diſtantia facit apparenter ad diuerſitatem terminatōis. Ad tertiū dđm ꝙ neganda ē ꝯñ. qꝛ accñs cū ſit dependens ad ſubiectū et plerūqꝫ a ſubiecto ſi ꝑfecte definiri debeat. definitōez eius ſubiectū et ſubſtātia alterius generis ingrediť vel loco generis vel drñe. Loco generis ⁊ in recto qñ in ꝯcreto. loco drñe vero ⁊ in obliquo ſi abſtracte definiať Ad quartū dđm Licet oē corpus ſit terminatū ꝑ terminos ſue magnitudinis ſcʒ determinate ſicut mixta ꝑfecta ⁊ multa ſilīa. vl̄ indeterminate vt ignis aer et aqua. q̄ ꝓpterea dicunť eē interminatarꝫ dimenſionū termiatōe. ſ. determinata. nō tñ oīa ſunt terminata opacitate terreſtri. ⁊ ꝓpterea non fruſtra addiť ꝑticula illa. corꝑis termiati vl̄ determiati.

Quartum dubium eſt.

Vtrꝫ oīa tā ſimplicia q̄ʒ mixta ſint colorata. Solutō Licet oīa corꝑa colore ꝑticipent. nō tñ oīa ſunt colorata ſed aliqua. Et hoc inequaliter. Primū pʒ ex dictis. ſuꝑ Scđm pʒ Nā aer ⁊ ignis ꝓpter nimiā ſuā ꝑuietatē in ſua ꝓpria natura accepti et ꝓpter defectum opacitatis ꝑſpicuitatē terminātꝭ. nō ſunt colorati neqꝫ lucidi Ignis eñ in ꝓpria materia nō lucet neqꝫ aer. licet poſſint ambo illuminari extrinſeco lumine. nec ſtꝫ etiā colorati. Dixi in ꝓpria natura et materia. qꝛ ignis in materia aliena vt in flamma ⁊ carbone vel hmōi vtiqꝫ colorať vel poti⁹ lucet. Et ſilr̄ aer ſui inſpiſſatōe ꝑ noctis frigiditatē in oriente a quo defuit diu ſolis calor afficiť lumine ⁊ coloratus apparet. ⁊ qꝛ qñqꝫ hʒ in ſe diffuſa ꝯbuſta ꝑſpicua a frequēti ꝑcedentiū dierꝫ calore. iō videtur coloris aurei. Aqua etiā in ꝓpria natura ⁊ corꝑa celeſtia ꝓpter ſue diaphaneitatis maiorē denſitatē qua lumen tenent lucide apparent. nō tñ colorate ꝓpť opacitatis carentiā ꝑſpicuitatē terminantis. Quapropť ſola terra inter corꝑa ſimplicia đr eſſe colorata. ſʒ nō lucida. Mixta ṽo ꝓprie ſunt colorata nō ſolū vno colore. ſʒ ſꝫm oēs colorū ſpēs et hoc ꝓpter multiformē diſpōem cōmixtionis eorꝫ ex ſimplicibus. Et ſunt colores in mixtis vere ꝑ ſolidā exiſtentiā et nō mutabiliť et phātaſtice ſicut ſunt in quibuſdā ſimplicib⁹ alteratꝭ aliq̄liter vt dictū eſt. Nā in talib⁹ colores nō eodē mō apparēt ꝓpinq̄s ⁊ remotis. nec ꝯſiſtunt ꝑmanēter ſicut in mixtis. vt pʒ de colorib⁹ Iridis ⁊ halonis q̄ apparent in aere vaporabiliter ꝯdēſato In mixtꝭ ꝑfecta ſaltē mixtione ſunt colores ſtabiles et veri. equaliter ꝓpe ſtantib⁹ ⁊ longe ſtantib⁹ apparētes. Verꝫ tñ cōtingit in mixtis colores ꝑ accñs variari ſeu mutari dupliciter. Primo ꝓpter politurā ꝑtiū extremaliū et leuitatē ſuꝑ talia eñ lumen incidens ꝯſtituit ſplendorē potius q̄ʒ colorē. Scđo. qꝛ lumen ſuꝑ hmōi incidens ꝑ mediū ꝑſpicuū vtrūqꝫ coloratū vel terminatū afficiť. Et ꝓpter hoc lumē ſolis incidens ꝑ nubem aquoſam generat colorem viridē et ꝯñr penetrans ſuꝑ parietē ꝯſtituit colorem in pariete imo ſi incidat amplius ꝑ plantas ꝯſtituit ſilitudinē plantarꝫ viridiū in pariete. Ex defectu etiam luminis fit q̄dā remiſſio coloris a ꝑfectōe ſui actus. Nā tpe eclipſis ſolis corꝑa vehemēter alba palleſcūt Et fulgentē hñtia albedinē in lumine ſolis pallida apparēt ad lumē lune. imo penit⁹ deficiēte lumie ſꝫm opinionē Alberti mutať color in ꝑuatōem. ſʒ nō in oppoſitū habitū. Sec⁹ de mixtꝭ ipꝑfectꝭ. qꝛ in talib⁹ plerūqꝫ nō ē color ꝑmanēs ⁊ ver⁹. ſʒ phantaſticus et nutans ſicut in aere condenſato aliqualiter. vt dictum eſt.

Quintum dubium eſt

An color ſit qualitas ſimplex. Et videtur ꝙ non qꝛ ex actu ⁊ potētia cōponiť. ſ. ex lumie ⁊ ꝑſpicuo. Solutio Color etſi ſit q̄litas ſimplex. Nō eſt tñ qualitas ꝑma. Primū pʒ. qꝛ oē accñs eſt ſimplex Sed color ē accñs. qꝛ ē qualitas. ḡ eſt qualitas ſimplex. Maior pʒ. qꝛ ſi accñs eēt cōpoſitū ex materia ⁊ forma tūc eēt ſuba. quicq̄d eñ hʒ materiā ex q̄. ꝑtē ſui. ē ſuba ꝑ ſe ſubſiſtēs Preterea Oīs forma eſt ſimplex. color eſt forma accidentalis. ḡ eſt ſimplex qualitas. Scđm pʒ. qꝛ ex ꝑmis qualitatib⁹ dependet videlicʒ ꝓxime ex lumine ⁊ ꝑſpicuo. quolibet etiā depēdet ex q̄litatib⁹ elemētarib⁹. ſꝫm ꝙ ſua mixtione variāt naturā diaphani qđ ē ꝓximū materiale coloris. Ex q̄ pʒ ꝙ nō oīs q̄litas ſimplex ꝑma ē Sʒ q̄libet ꝑma qualitas eſt ſimplex. quapropť ſe hñt ſicut ſuperi⁹ ⁊ inferius. Licet eñ qualitas q̄libet nō ſit ſimplex ſimplicitate ꝑ ſterilitatē q̄ excludit virtutis fecūditatē. qꝛ ſic ſolū q̄litates ꝑme ſunt ſimplices. Sunt tñ oēs ſimplices ſimplicitate excludēte cōpōez. q̄ ē ex eſſentialib⁹ ꝑtib⁹ totū aliqđ ꝯſtituentib⁹. Ad rōem in oppoſitū factā. (Ad rōem) Dđm ꝙ neganda eſt ꝯñ. qꝛ nō oē illud ē cōpoſitū ſꝫm eſſe (inquit Albertus in cōmento) cuius eſſentia fluit ex plurib⁹. Quelibet eñ forma dans eſſe ⁊ ſpēm fluit a plurib⁹ q̄ ſunt ꝑncipia in eodē genere ꝑdicamenti. ⁊ tñ ē ſimplex forma ſpecifica ſicut humanitas q̄ eſt ex ſubſtātia ⁊ intermedijs generib⁹ oīb⁹ ⁊ drñtijs. Nec tñ eſt cōpoſita hoc mō cōpoſitōis quo dicim⁹ cōpoſitum eſſe hoc aliquid in natura ſicut hunc hoīez Eſt etiā drña ſimplex ⁊ tñ exit a genere et ſuꝑiorib⁹ generib⁹ et differentijs. Aliq̄d eñ eſſe ex aliquo nō facit cōpōez ſimplr̄. ſʒ facit eſſe magis determinatū. Et iō rōnale nō eſt magis cōpoſitū q̄ʒ ſenſibile. ſʒ ſit magis determiatū. qꝛ paucioribus ꝯuenit. Et tales forme potentialr̄ habēt in ſe virtutes eorꝫ ex q̄b⁹ ſunt. ſʒ nō cōponanť ex naturis diuerſis. Patʒ igiť ꝙ nō ſequiť. Color ē ex ꝑſpicuo terminato ⁊ lumine. ḡ ē cōpoſit⁹. qꝛ color nō cōponiť proprie ex diaphano ⁊ lumine tāq̄ʒ ex ꝑtib⁹ eſſentialib⁹ qꝛ

vnione reſultaret color. q2 diaphanū nõ hʒ ſe ſicut potē-
tia vel materia ex qua reſpectu coloris. ſicut corpus in
cõſtitutõe hoīs. ſʒ hʒ ſe ſolū vt materia in qua. vt dictū ē
Ita ꝙ ꝑſpicuū terminatū eſt ſubiectū quo. ipſius colo-
ris. Et ꝓpterea dī Albertꝰ ꝙ potiꝰ totū eē coloris ē al-
tez ipoz. ſcʒ ipm lumen ſic vel aliter a determinato ꝑ-
ſpicuo ꝑticipatū. Sed ꝯtra. Lumē eſt qualitas pri-
ma nõ hñs ꝯtrariū ⁊ accidit ſibi eē ꝑticipatū. Sʒ color
eſt qualitas ſcđa hñs ꝯtrarietatē ſub ſe. ⁊ eſſe ꝑticipatū
eſt ſibi eſſentiale. Solō Uez eſt ꝙ lumē ſm ſe et in
ſui puritate nõ ē color vt ꝓbat argumentū tñ lumē ꝑti-
cipatū eſt color. Un̄ dī Albertꝰ ꝙ lumē nõ ē hypoſtaſ
coloris niſi vt ꝑticipatū. Loquendo aūt magis ꝓprie vi-
detur potius color actus vel q̄litas ſcđa reſultans ex ꝑ-
ticipatõe luminis in ꝑſpicuo terminato ſic vel ſic ꝗʒ ꝙ ſit
lumen ꝑticipatū. q2 lumē ꝑticipatū eſt q̄litas ꝑma. ſʒ ex
eius participatõe reſultat q̄litas ſcđa. Un̄ nõ eſt ꝯrie-
tas coloris ex lumine cui nihil ꝯriaſ. ſʒ ex ꝯrijs diſpoſitõ-
nibꝫ ꝑſpicui q̄ ſunt opacitas ⁊ trãſparētia ꝑtiū determi-
nati corꝑis in ſuꝑficie ꝯtinēre. Sʒ ꝯtra. dī Areſto. in
textu ꝙ lumē ſit color ꝑſpicui. Solō Loq̄tur h̄ de co-
lore cõiter. Uel dōm ꝙ ſit ꝑdicatio cauſalis. q2 lumen
in ꝑſpicuo terminato eſt cauſa coloris

Sextum dubium eſt.

An color habeat eſſe in tenebris. Et videſ ꝙ ſic ex
opinione vulgi. Preterea Color ē qualitas ꝑmanēs
imo eſt paſſibilis q̄litas ⁊ ſolū aliq̄n ē paſſio vt q̄n cauſa-
tur ex paſſione tranſeunte ſicut rubedo ex verecūdia.
Solō Diſtinguēdū eſt q̄m vt dī Albertꝰ ſuꝑ. ij. de aīa
Color hʒ eē duplex. ſ. materiale ⁊ formale. Materiale ē
ꝑſpicuū terminatū ſm ꝙ eſt in extremitate q̄ eſt corꝑis
ſuꝑficies ⁊ hoc materiale q̄dāmõ fit ꝑ q̄litates alterabi-
les materiā trãſmutātes q̄ ſꝫ calidū. frigidū. ſiccū ⁊ hu-
midū. Hec em̄ diuerſimode variātia ſuꝑficiē corꝑis ter-
minati q̄ʒtū ad diaphanietatē ſeu ꝑſpicuitatē in eo exñtē
diuerſos inducunt colores. Et tñ ſm veritatē nullū ho-
rum ē ꝓ ſe de rõne formali ⁊ q̄dditate coloris Hoc mõ ꝑ
de colore loquēdo dicimꝰ colores eē in tenebris ⁊ colorē
eē paſſibilē q̄litatē. Sʒ cū hmõi potiꝰ ſit ſubiectū colo-
ris q̄ʒ color. nõ ē hmõi natū immutare viſum. q2 nullū ſen-
ſibile agit in ſenſum niſi in actu ꝑ formā. Eſſe āt forma-
le ⁊ actuale ē a lumine qđ ſm phm ē hypoſtaſ coloris. ꝑ
hoc em̄ ꝙ lumē ꝑſpicuo (de q̄ nūc dictū eſt) ꝑticipaſ. re-
ſultat actuale coloris eē ⁊ eſſentia eiꝰ. Un̄ materiale co-
loris. ē coloris ꝓprie dicti ſubiectū. Et q̄ʒtū ad hoc eē co-
lor nõ hʒ eē in tenebris. Et cū eē materiale coloris non
ingrediaſ coloris eſſentiā vel ſubām. nõ ē ꝓprie color. ſed
ē q̄litas q̄dā ſcđa luminis ꝑticipatia. Quaproptꝫ nõ req̄-
riſ lumē ſolū ad medij viſibilis illuminatõem vt q̄dā di-
cunt. vel ad coloris in actu exñtis manifeſtationē. ſed re-
q̄ritur ad coloris q̄dditatiuā entitatē. Et ideo dī phus
ꝙ color eſt motiuus viſus ſm actū lucidi. hoc ē ſm actū
eſſentialē ſeu ſubālem ⁊ q̄dditatiuā entitatē eius qđ eſt
lumen. Non intrinſecū tñ. vt q̄dam volunt quod eſt lu-
men ignis. Tum q2 ratõne talis luminis corpora ꝓprie
nõ apparent colorata. ſed potius lucida ſeu noctilucētia.
Tum etiam. q2 lumen tale cum habeat ꝓ ſuo ſubiecto
ꝑſpicuum eſſet in extremitate corꝑis ⁊ ꝑ ꝯſequens poſ-
ſet videri in tenebris. q2 lucida in tenebris videnſ. Sed
extrinſecum eſt diffuſum ſuꝑ ꝑſpicuum terminatum.

¶ Per hoc ad obiecta. Ad ꝑmum dōm ꝙ vulgus lo-
quitur de colore improprie. appellando materiale colo-
ris ipm colorem. Et ꝑ hoc etiam patʒ ſolutio ad ſe-
cundū. q2 color habet materialr̄ eſſe ꝑmanens. ſed nõ q̄ʒ-
tum ad eſſe q̄dditatiuū. Sed tñ q2 in quibuſdā materia-
le nõ eſt ꝑmanens et ſtabile ſed ad paſſionis impetum
mutaſ. ideo ex luminis incidētia in tali ꝑſpicuo fit color
inſtabilis habens ſe ꝑ modum paſſionis tranſeuntis. ſi-
cut patʒ de rubedine ex verecundia cauſata. In alijs āt
materiale eſt ſtabile. ⁊ ideo lumen incidens ſemꝑ conſti-
tuit eundē colorē qui ex ea parte videtur ꝑmanens. tñ
nõ eſt ꝑmanens in ſuo quidditatiuo eſſe ſed ſolū in ma-
teriali ⁊ ſic quātum ad formale ꝓprie nõ poteſt dici paſ-
ſibilis qualitas ſed paſſio. Sed quantū ad materiale
aliquādo paſſio diciſ et aliq̄n paſſibilis qualitas. Ue-
rum tñ vt refert Albertus in ꝯmento inueniunſ quat-
tuor opiniones ponentiū colorē habere eſſe in tenebris
qui dicunt lumen ſaltem extrinſecū nõ eſſe ſubſtantiam
et materiā coloris ſʒ ſolum req̄ri ad coloris manifeſta-
tionem. De quibus opinionibꝫ ꝓlixe tractat idem Al-
bertus in cõmento. Prima opinio eſt dicentiū ꝙ color
ſit ipa ꝑſpicuitas terminati corꝑis. Dicunt em̄ ois ꝑ-
ſpicui hanc eſſe naturā ꝙ quādo cõminuitur efficiſ pul-
uis eius albus ſicut apparet in niue. glacie. ⁊ vitro. ⁊ cri-
ſtallo. Et hoc ex eo q2 cū cõminuūſ ꝑſpicuū nulla eiꝰ
ꝑs alteri ꝯtinuaſ ſed q̄libet eſt in ſeipa terminata ⁊ ideo
efficitur puluis nõ ꝑuius. Quia ꝓ ſo ꝑſpicuū qđlibet ha-
bet aliq̄d luminis. ideo vna pars ſuum lumē reflectit ſu-
per aliā ⁊ efficiſ in eis lumen q̄ſi calcatū ⁊ ſpiſſatū ex ta-
li reflexione ꝑtiū ad inuicem. ⁊ ita cauſaſ albedo vel cā-
dor. Alij ſcđo dicunt ꝙ nigredo ſit certiſſima natura co-
loris. ⁊ ꝙ albedo ſolum accidat tranſlucēti ꝑuio. Si em̄
vt inquiunt nigredo eſſet ꝑuatio coloris quēadmoduʒ
ſuperius determinatū eſt. tunc poſſet quelibet colorem
tingēdo de facili recuꝑare eo ꝙ ꝑuatio facit ſubiectū na-
tum forme ſubſtare. Nunc aūt ſuꝑ nigrū colorē tincto-
res nullū aliū tingere poſſunt ſicut ſuꝑ quelibet aliū tin-
gunt album Tercio ſunt alij qui dicunt oīa elementa
ꝑuia ſm plus et minus et cū cõponunſ ita ꝙ minimum
vnius ſit cū minimo alterius diuiſa ꝑtiū ꝑuietas. irra-
diat intrinſeco lumine ſuꝑ totam ſuꝑficiē. ⁊ ꝯdenſatum
ſic irradians lumen in terminato corꝑe reddit colorē al-
bum. quādo ſuꝑficies minimoꝝ cõponunſ cõpõne pla-
na. ꝙ vna ꝑs alteri nõ emineat obtenebrando. quādo āt
anguloſe ponunſ obumbrant ſe ꝯſtituendo colorem ni-
grum. Et hec opinio ꝯuenit cū ꝑma iam narrata. eo ſo-
lo excepto. q2 nõ ponit hoc aliquod opacū ex natura ſi-
cut ꝑma ſed ex poſitõne anguloſa ꝑtium in ſuꝑficie exte-
riori. Alij aūt quarto dicunt ꝙ ꝑuietas oīno nihil fa-
ciat ad colorē ſed ꝙ habeant colorē ipſa corꝑa ex ſua na-
tura ⁊ ex ſeipis in ſuꝑficie ⁊ in ꝓfundo ſed q2 aliquādo
in corꝑe ſunt pori vacui in quos penetrat lumen. idō hec
videntur intus alba ſi ſint alba. aliq̄n aūt nõ ſunt poroſa
et hec nõ apparent intus alba ſi ſint alba. Naʒ opinio-
num ꝑma q̄ eſt auicenne licet ceteris ꝓbabilior tñ dimi-
nuta eſt. q2 nõ ſolū ꝯtritõe ⁊ diuiſione ꝯtinui fit albū ſed
etiam decoctõe vt patʒ de calce ⁊ gipſo ⁊ ouis. q̄ coctu-
ra efficiunſ alba. Tum etiā. q2 nõ oſtendit que ſit albe-
dinis natura ꝑma Sed ſolū oſtendit quō ꝑ diuiſionem
ꝑſpicui cauſetur. cū tamē corꝑa ſint alba ꝑſpicuitatē in-
diuiſam habētia. Tum q2 eſt ꝯtra phm dicentē lumen
eſſe ſubſtantiā ⁊ hypoſtaſim coloris. Lumen em̄ qđ dī

de natura ꝑſpicui intrinſecũ ꝑſpicuo nõ ponit ſubſtãtiã et coloris hypoſtaſim. ſ; poti⁹ terminatũ ꝑſpicuũ. Tũ; q: lumen intrinſecum apparens vt ſic non facit coloris manifeſtatõem ſ; occultatõem. q: rõe illius luminis apparent corpa poti⁹ lucida ꝗ̃ colorata. Silr ſcđa opinio q̃ ad hoc vera eſt ꝙ nigredo nõ ſit pura coloris ꝓuatio Sed falſa eſt ꝙ ſit veriſſima coloris natura cũ ſit infim⁹ et imꝑfectiſſimus color. Tercia opinio falſa eſt. Tũ; q: vt dictũ eſt nõ ponit opacũ aliqđ in reꝝ natura Tũ; q: ex ſola ꝑuitate nõ pt oriri coloꝝ diuerſitas. q: ſpiſſitudo nõ ẽ cã albi neq; raritas Silr neutrũ illoꝝ eſt cã nigri Tum ſi ꝑuitas eſſet cã albedinis maxime ꝑua eſſent alba qđ falſum eſt. q: ſunt lucida vel luminoſa mag; ꝗ̃ alba. Quarta aũt ſilr falſa eſt Nã ſi corpa ẽẽnt int⁹ colorata tunc intus appareret vtriq; color taliũ. nihil em̃ videt̃ poſſe aſſignare qđ colorẽ hmõi tegere debeat. Nõ pt dici ꝙ ſit poroſitas. q: illa poti⁹ facit ad manifeſtationem ꝓpter tranſitũ luminis ꝑ ipſam. Preterea Coloratum abſcondit ⁊ tegit corpus qđ eſt poſt ipm. ſi g̃ oia corpa ſunt hmõi tunc oia corpa abſconderent alia poſt ſe. qđ falſum eſt. vt pz in pila cryſtallina vel hiacynthina. Relinq̃tur g̃ ex his oib; ꝙ lumẽ nõ intrinſecũ ſ; extrinſecũ ſit de ſuba coloris. vt ſup̃ dictũ ẽ. ⁊ ꝓpterea non h; color ſimplr ꝓpriũ eſſe in tenebris. ſed ſolum ſm q̃d ꝗ̃tum ad materiale.

Septimum dubium eſt

An nigredo ſit verus color Et videt̃ ꝙ nõ. q: videt̃ ꝓuatio coloris albi. Priuatio ãt nõ ẽ ver⁹ color Preterea Tenebra nõ ẽ color. g̃ nec nigredo. ꝯña patz. q: vt dicit phus. ſicut ſe habent tenebra ⁊ lux in perſpicuo ꝑuio. ita color albus et niger in perſpicuo terminato.

Solo Sic. q: hab; cauſam poſitiuam. tam ex parte materie q̃ eſt ꝑſpicuũ ꝗ̃ ex ꝑte forme. q̃ eſt lumen. Nã ꝑſpicuũ clarũ lumen ſuſcipiens eſt ſubiectũ ſeu materiale albedinis. ⁊ ꝑſpicuũ in q̃ vincit opacũ terreſtre ẽ materiale nigredinis. ⁊ vtriuſq; formalis hypoſtaſis ẽ lumẽ qđ in ſe vnũ eſt. ſ; q: ꝑticipatio eius alia ⁊ alia ẽ ſm diuerſitatẽ ꝑſpicui diuerſimode terminati. iõ ali⁹ ⁊ alius color ꝯſtituit̃ luminis incidentia. vñ null⁹ color ſine lumine ẽẽ pt. Et ꝑterea ſi nõ ẽẽt ver⁹ color. ſ; ꝓuatio. tunc qđ nigro colore coloratũ ẽ facile quẽlibet colorẽ recipe poſſet eo ꝙ ꝓuatio in natura facit materiã eſſe capacem cuiuſlibet forme ſui generis. Hoc aũt falſum eſt. q: nigro colore coloratũ difficillime aliũ colorẽ ſuſcipit. Ad obiecta Ad ꝓmũ dđm ꝙ nõ eſt pura ꝓuatio. ſed eo mõ quo determinate vnũ ꝯrioꝝ eſt ꝓuatio reſpectu alteri⁹. l; em̃ qđlibet ꝯrioꝝ indifferẽter ſit ꝓuatio alteri⁹ in ꝗ̃tũ đt alterius carentiã cũ ſubiecto apto nato. tñ alteꝝ determinate ſꝑ in oib; ꝯrijs ſpẽaliter đr ꝓuatio. vt frigidũ reſpectu calidi. ſiccũ reſpectu humidi. graue reſpectu leuis. vt ex cauſis ⁊ effectib; taliũ oñdi pt. Et ſic nigrũ đr ꝓuatõ albi. minus em̃ eſt in hñte nigrũ colorẽ de lumine ꝗ̃ i habente colorẽ albũ. Quia lumẽ idẽ ⁊ eque fortiter diffuſum nõ equaliter ſuſcipit̃. ſ; ſm magis ⁊ min⁹ ſm ꝑſpicui varietatẽ q̃ quãto fuerit maior vincens opacũ tanto abũdanti⁹ ceteris parib; lumẽ ſuſcipit̃ Ad ſcđm dđm ꝙ illa ſilitudo nõ eſt in oib;. ſ; ſolũ in h̃. Quia color albus cauſatur ex luminis plenitudine et abundantia. color niger ex abundantis carentia. ⁊ hoc ꝓpter inequalitatẽ ꝑſpicui idẽ lumẽ diuerſimode cũ maiore vel minori plenitudie ſuſcipiẽt; S; nõ ẽ ſilitudo i h̃. q: tenebra ẽ lumis pura ꝓua°. nigredo ãt ñ ẽ pura ꝓua° coloris albi

Octauum dubium eſt

Que eſt vera generatio medioꝝ coloꝝ Pro ſolutõe Notandũ ꝙ ver⁹ color fit ex ꝑſpicuo terminato ⁊ lumine. Et q: ꝑſpicuũ eſt duplex ſ. vnũ in q̃ omnino vincitur opacũ. qđdã in q̃ vincit̃ ꝑſpicuũ Quedã ſunt medio mõ ſe hñtia. ⁊ hec differẽter variant̃ ſm varietatẽ ꝓportõis ꝑſpicui cũ opaco Scđo notandũ. ꝙ drã coloꝝ ⁊ mixtio medioꝝ ex extremis nõ ꝓuenit originaliter ex diuerſitate luminis. ſ; ex ꝑte ꝑſpicui cũ opaco termĩante ꝑſpicuũ diuerſimode ꝓportõnati Dixi ꝓportionati. q: diuerſa vnius luminis ꝑticipatio diuerſitatẽ efficit colorum. Per hoc g̃ ad q̃ſitũ dđm. ꝙ vera generatio medioꝝ colorum ꝓuenit nõ ex ſuppõe ⁊ ſuppõne extremoꝝ colorũ neq; ꝑ iuxtapoſitõnem vt in textu oſtenſum eſt. ſed extremoꝝ ꝑmixtione. q̃ ꝓcedit originaliter ex diuerſa cõmixtione ꝑſpicui cũ opaco terreſtri. Per hoc g̃ ꝙ extremi colores ꝑmiſcent̃ ꝗ̃tũ ad ſuũ materiale colores medij cauſant̃. qm̃ rõne materialis extremi colores ſunt vere ꝯrij. ꝯria ãt nata ſunt miſceri. S; ꝗ̃tũ ad formale nõ drñt. niſi forſan ꝓuatiue mõ ſup̃ expreſſo. ꝓuatia aũt nõ ſunt nata miſceri ad inuicẽ ſicut nec q̃cũq; alia oppoſita a ꝯrijs. S; q: materiale in colorib; qđ ẽ ꝑſpicuũ terminatũ nõ variat̃ ꝑmixtione q̃cũq; ſm ſe. ſ; grã q̃litatũ primarum ⁊ rõne elementoꝝ miſcibiliũ. iõ ex taliũ diuerſa mixtione fiunt diuerſi colores medij.

Nonum dubium eſt.

An colores medij ab extremis ⁊ ab inuicẽ ſint ſpẽ diſtincti Et videt̃ ꝙ nõ. q: drñt ſolũ ſm magis ⁊ min⁹ in ꝑſpicuo ⁊ lumine. Magis aũt ⁊ min⁹ ſpẽm nõ variant Preterea Mediũ nõ diſtĩguit̃ ſpẽ ab extremis. g̃ colores medij ab extremis nõ diſtinguunt̃. Solo Sic. Quia l; drñe ſpecifice coloꝝ originalr ſumant̃ ex parte diaphaneitat; termĩate. ꝓxime tñ ſumunt̃ ex diuerſa luminis ꝑticipatõne q̃ cũ ſit alia ſpẽ in extremis ⁊ medijs ad inuicẽ ⁊ ad extrema relat; ſm diuerſam ꝯſonantiã ⁊ ꝓportionẽ luminis ad ꝑſpicuũ termĩatũ. iõ tã extremi ꝗ̃ medij inter ſe ſpẽ drñt. Ad obiecta Ad ꝓmũ dđm ꝙ mag; ⁊ min⁹ in eodẽ ſpẽm nõ variant. ſ; vtriq; in diuerſ Et ſi dicat̃. Mag; lumẽ ⁊ min⁹ ſpẽ nõ drñt neq; magis ꝑſpicuũ ⁊ min⁹. g̃ nec color in q̃ ẽ plus de ꝑſpicuo et plus de lumine ab eo in q̃ ẽ min⁹ de ꝑſpicuo ⁊ de lumĩe Dđm ꝙ nõ eſt ſilr. q: l; illa extrema ſm mag; ⁊ min⁹ ſe hñtia ſꝑ ſpẽ nõ differãt. tñ ꝓportio extremoꝝ drñtiu; ſm magis ⁊ minus eſt ſpẽ altera ⁊ altera. vt altera ẽ ꝓportio triũ hoim ad quattuor. ⁊ trium ad ſex. Cum ergo color ſit qualitas reſultans ex certa ꝯſonantia vel ꝓportione ꝑſpicui illuminati ad opacũ terminans. iõ nõ obſtante ꝙ diaphaneitas ſiue ꝑſpicuũ opacitas ⁊ lumẽ que ſunt diuerſoꝝ ꝓncipia differant ſolũ ſm mag; ⁊ minus. colores tñ diuerſa ꝓportõe ex illis reſultantes ſpẽ differunt Ad ſcđm dđm ꝙ mediũ qđlibet nõ ẽ euiſdem ſpẽi cum extremis. ſed ſolũ mediũ aliquod. qđ nõ eſt determinate entitatis niſi ratõne alterius extremoꝝ ſicut motus mediũ eſt inter duos terminos. accipiens ſpẽm a termino ad quem. ⁊ ſimilr tepidum ſic medium eſt inter calidum et frigidum. Sed mediũ determinate entitatis ab extremis ſpẽ diſtinguit̃. ⁊ illo mõ medij

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

colores dicunꝛ hr̃e rõeʒ mediȷ̃ Et q̃ꝛ nõ ꝑticipãt colores
rõem mediȷ̃ eſſentialr̃. ſʒ virtualr̃. ideo nõ ſunt cõpoſiti
ores extremis per ſubſtantiam ſed bene per virtutem.

Decimum dubium eſt.

An ſint ſolũ ſeptẽ ſpẽs coloꝝ. Et videꝛ ꝙ nõ. q̃ꝛ inꝛ
extremos colores pt̃ eẽ motꝰ ꝯtinuꝰ. in infinitũ diuiſibi
lis. ꝑ diuiſionẽ hm̃õi dari poterunt infinite ſpẽs colorũ
Preterea A nõ nullis plures multo diſtiguunꝛ ſpẽs
ſm̃ diuerſam diaphani ꝛ opaci ꝑmixtionẽ. Soꝰ Sũt
ſeptẽ colorũ ſpẽs ꝑncipales. ſcʒ duo extremales. ſ. albuʒ
et nigrũ. ꝛ q̃nq̧ mediȷ̃. Quoꝝ ꝑmũ vocat nõ h̃. ſed po
ſtea glaucũ. ſcd̃m puniceũ. terciũ rubeũ. quartũ purpu/
reũ. q̃ntũ viridẽ. Et hoꝝ coloꝝ ſufficiẽtia ſic haberi pt̃
Nã oĩs color vel ẽ extremꝰ vel medius. Si ꝑmũ. hoc ẽ
duplr̃. q̃ꝛ vel generaꝛ ex dñio ꝑſpicui ſuꝑ opacũ ꝛ ꝑ ꝯñs
ex abũdãtia luminis ꝛ eſt ſic color albꝰ. vl̃ ex dñio opaci
ſuꝑ ꝑſpicuũ. ꝛ ꝑ ꝯñs ex defectu luminis. ꝛ ſic ẽ color ni/
ger. Si ſit color mediꝰ. hoc eſt duplr̃. q̃ꝛ vel eſt mediꝰ ꝑ
ꝑticipatõem ꝛ eq̃diſtantiã. vel ꝑ ꝑticipatõem. Si ꝑmũ
ſic eſt color rubeus. Si ſcd̃m. hoc eſt duplr̃. q̃ꝛ vel me/
diat inter albũ ꝛ rubeũ. vel inter nigrũ ꝛ rubeũ. Si pri/
mum. hoc ꝯtingit duplr̃. q̃ꝛ vel plus accedit ad albedinẽ
et ſic ẽ color glaucus. vel flauus. vel ſuꝑpalidꝰ. vel plus
accedit ad rubeũ. ꝛ ſic ẽ color puniceꝰ q̃ grece dr̃ allur/
gus ſiue citrinus. Si ſcd̃m. hoc ẽ. ſi mediat inter rubeũ
et nigrũ ꝯtingit duplr̃. q̃ꝛ vel plus accedit ad nigrum ꝛ
ſic ẽ color viridis. vel ad rubeum. ꝛ ſic eſt purpureus.
Ad obiecta Ad ꝑmũ ẽ dd̃m ꝙ negãda ẽ ꝯña. quia
media q̃ ſic ex ꝯtinuitate motꝰ in infinitũ diuiſibilis ac
cipi pñt ſm̃ potentiã nõ ſunt determiate nature ꝛ ſpẽi.
ſicut nec motus. cũ ſint ꝑtes homogenee ipiꝰ motꝰ. Ali
as eñ in motu alteratõis q̃ ẽ de extremo colore in extre
mum. nõ ſolũ acciperenꝛ media infinita ſm̃ potẽtiã. veꝝ
in motu q̃ ẽ de extremo in mediũ. alii etiã extremo q̃tũ/
cũq̧ ꝯiunctũ. Et hoc ex eo. q̃ꝛ q̃libet motus ꝓpter conti
nuitatẽ in ifinitũ diuiſibilis ẽ. cũ g̃ media inꝛ extremos
colores ſint determinate entitatꝭ ꝛ ſpẽi. nõ accipiunꝛ per
diuiſionẽ motꝰ alteratõis q̃ ẽ inꝛ extremos colores ſʒ ꝑ
certe ꝓportõis eq̃litatẽ q̃ ꝓportionibꝰ certꝭ mediȷ̃ colores
ex extremis cõponunꝛ. cognito ãt in q̃t ꝓportionabiliter
accipi pñt mediȷ̃ colores inꝛ extremos. habeꝛ certꝰ nũerꝰ
coloꝝ. ſ. ſeptenariꝰ. Sʒ ꝯ. Sicut inter albũ ꝛ nigrũ ẽ
mediũ vnũ ꝑ eq̃diſtantiã ꝛ ꝑticipatõem qd̃ ẽ rubeũ. et
q̃tuor ꝑ ꝑticipatõem tm̃. Jta a ſilr̃ inꝛ albũ ꝛ rubeum
īmmo inꝛ q̃ſliber colores q̃ntũcũq̧ ſibi vicinos pt̃ eẽ me
diũ vnũ ꝑ eq̃diſtãtiã. ꝛ alia q̃tuor ꝑ ꝑticipatõem. ergo
adhuc erũt ifinite coloꝝ ſpẽs. Solõ Si accipiamus
medium inter duo extrema ꝓut ĩdeterminate ẽ nature
et ſpẽi qd̃ identificaꝛ extremis. ita ꝙ identificaꝛ alteri ex
tremoꝝ ſicut motꝰ ſuo termĩo. tunc videꝛ ꝓcedere argu
mentũ. q̃ꝛ ſic accipiꝛ motꝰ q̃libet ſub rõe ꝛ ſiĩtudĩe alicu
ius magnitudinis ſeu diſtãtie ꝯtinue in ꝑtes diuiſibil.
Sʒ ſi loq̃mur de medio qd̃ ẽ ſpẽ diſtinctũ. a q̃libet extre
moꝝ ex q̃bꝰ cõponiꝛ. falſum ẽ qd̃ in argumento aſſumiꝛ.
Aſſumiꝛ eñ ꝙ inter mediũ ꝑ eq̃diſtantiã ꝛ alteꝝ extre/
mũ poſſit dari mediũ determiate ſpẽi ꝑ eq̃diſtantiã qd̃
falſum ẽ. Qd̃ declarat Albertꝰ Nã ſi inꝛ. a. et. b. mediat
ꝑ eq̃diſtantiã. c. tũc nõ pt̃ inter. a. et. c. dari mediũ ꝑ eque
diſtantiã. Quia deꝛ tale. et ſit. d. hoc plus habebit de. a.
q̃ de. c. q̃ꝛ. c. aliq̃d hʒ de. a. ꝛ cũ ipm̃. d. ꝑticipet de. a. ꝛ de
c. ꝑticipante de. a. habebit duo de. a. ꝛ vnũ de. c. tm̃. Et
iõ ꝯcludit Albtꝰ ꝙ nõ pt̃ dari inter albũ ꝛ rubeũ mediũ
ꝑ eq̃diſtantiã. tantũ hñs de rubeo q̃tũ de albo. nec iter
rubeũ ꝛ nigrũ. Cũ g̃ ſolũ ſit vnũ mediũ inꝛ extrema per
eq̃diſtantiã dabile ꝛ cũ denꝛ inter alteꝝ extremoꝝ ꝛ me
diũ ꝑ eq̃diſtantiã media ꝑ ꝑticipatõeʒ ineq̃le. illa ãt ſolũ
ſꝭ duo. q̃ꝝ vnũ accedit ad extremũ plus. ꝛ alteꝝ plꝰ ad
mediũ. ꝛ ſic inꝛ vnũ mediũ ꝑ eq̃diſtantiã ꝛ duo extrema
erunt ſilr̃ q̃tuor media ꝑ ꝑticipatõem ꝛ nõ ꝑ eq̃diſtãtiã
et ꝑ ꝯñs erunt ſolũ ſeptẽ coloꝝ ſpẽs iuxta formalẽ ꝓpor
tionẽ acceptã in genere. Si q̃s ãt in illis ꝓportionibꝰ ve
lit ad ſpẽm deſcendere ꝛ ad materiã erũt plures ſpẽs co
loꝝ. Et iõ vt ſcd̃o argutũ fuit q̃dã multo plures ponũt
ſpẽs coloꝝ q̃ ſeptẽ Sunt g̃ ſolũ ſeptẽ ſpẽs coloꝝ forma
liter diſtincte ſm̃ ꝙ notabilr̃ diſcerni pñt tã q̃ ꝑncipales
et magis note. ſunt tñ plures minꝰ ꝑncipales ſpẽs. Et
ꝑter illas ꝑncipales. ꝛ minus ꝑncipales formalr̃ diſtin/
ctas. inueniunꝛ multiplicari ex ꝑte ſubiectoꝝ in infinitũ
indiuidualiter. ꝛ in q̃libet ſpẽ penes eſſe intenſum. ꝛ re/
miſſum. Quilibet eñ color cuiuſcũq̧ ſpẽi fuerit pt̃ ſm̃ eẽ
qd̃ hʒ in ſubiecto intẽdi ꝛ remitti. quõ diſtinguiꝛ minus
albũ a magꝭ albo in eadem ſpecie. ꝛ ſilr̃ dr̃ de oĩbꝰ aliȷ̃s.

Undecimum dubiũ eſt.

An tribus modis cõtingat fieri tranſitum de albo in
nigꝝ. vt teſtaꝛ auicẽne dictũ Et videꝛ ꝙ nõ. q̃ꝛ dictũ ẽ
ſuꝑ. ꝙ color nihil aliđ ẽ niſi eẽ qddã luminis in ꝑſpicuo
termiato. q̃ꝓpꝛ albũ videꝛ nihil aliud eẽ q̃ lumẽ claruʒ
in determinato ꝑſpicuo. ꝛ nigredo eiuſdẽ ꝑuatio. q̃ con
ceſſo nõ poterit eẽ tranſitꝰ ille. niſi vno mõ tm̃. vt ꝑmo
ſit ſuꝑpallidũ. deĩn pallidũ. ꝛ ſic ꝯtinue in nigrũ Soꝰ
Sic. vt dr̃ Auicen. Nos eñ ſi ꝯſideremus ea q̃ freq̃n/
ter accidũt. tunc albũ venit in nigꝝ tribꝰ modis Quoꝝ
vnus ẽ ꝓprꝰ q̃ñ ſolũ albũ ꝛ purũ moueꝛ in nigꝝ. vt pri
mo efficiaꝛ ſuꝑpallidũ. deinde pallidũ. deĩn fuſcũ. ꝛ tũc
nigrũ. Aliq̃ñ ſcd̃o fit ꝑ hoc ꝙ ꝑmo albũ moueꝛ ad ſub/
rubeũ vel croceũ. deĩn ad rubeũ. ꝛ ſic ad purpureũ. ꝛ de/
inde ad nigꝝ. Aliq̃ñ tercio fit q̃ñ ex albo ſtatim fit viri/
de. ꝛ poſtea intenſa viriditas. ꝛ deĩn nigꝝ. Cuiꝰ rõ eſt.
Quia cũ albꝰ color cauſeꝛ ex dñio ꝑſpicui ſuꝑ termiatũ
ſeu opacũ. iõ ſi paulatĩ abſolute ſine reſolutõe alicuiꝰ fu
mi opacũ icipiat vincere ꝑſpicuũ tũc luminis incidẽtia
mutaꝛ color albꝰ in nigꝝ ꝑmo mõ. Si ꝟo fiat reſolutio
alicuiꝰ materie vaporoſe actõis ꝛ reſplẽdentia luminis
ſuꝑ corpꝰ. albo colore colloratũ. hoc ꝯtingit duplr̃. q̃ꝛ vel
illud reſolutũ multũ hʒ terreſtreitatꝭ ꝛ opacitatꝭ paula
tim ꝑſpicuũ vincẽtꝭ. ꝛ tunc ex albo fit tranſitus in nigꝝ
ſcd̃o mõ. Uel ſcd̃o illđ luminis reſplendentia reſolutuʒ
ab hñte colorẽ albũ ẽ aqueũ humidũ tenue ꝛ paulatĩ ad
maiorẽ groſſiciẽ declinãs. ꝛ ſic fit trãſitus de albo in ni/
grũ tercio mõ. Et nõ ſolũ iſtis modis. ſʒ pluribꝰ fieri pt̃
ſm̃ diuerſum modũ reſolutõis materie ꝑ luminis ꝟtu/
tem incidẽtꝭ ſuꝑ coloratũ colore albo. Uñ ſi ſuꝑ album
fulgens reuerbereꝛ vaporoſum ꝑſpicuũ mixtũ ex aq̃o ꝛ
terreo ſubtili bñ mixto cũ humido vaporãte erit ſtatim
poſt albũ tranſitꝰ in croceũ ſiue ſubcitrinũ ꝛ citrinũ. ꝛ ſic
deinceps. Si ãt ſit aereũ vaporoſum ꝑmixtũ ſubtiliſſi/
mo terreo bñ cõmixto ꝛ aduſto. erit color hiacynthinꝰ.
Et ſic ex eẽ luminis diuerſo in ꝑſpicuo erit accipe colo/
rũ naturã ꝛ oẽm coloꝝ diuerſitatẽ ꝛ mutatõem. Ad
obiectũ ãt dd̃m ꝙ nõ valet ꝯña. vt pʒ ex nũc dictꝭ. Nõ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eñ opꝫ ꝓpterea ponere vt q̄dā volunt colorē eē aliq̄d reale diſtinctū ꝑter lumen vel luminis ꝑticipatōem ſaltem extrinſeci in ꝑſpicuo ſicut aliq̄ nitunť oſtendere. Suppoſito eñ queadmodū veritas hꝫ ꝙ color ſit q̄litas reſultans ex luminis extrinſeci incidētia in ꝑſpicuo termīnato vtriqꝫ ſaluari pt multiplex modus tranſmutādi colorem album in nigrum.

Duodecimū dubiuꝫ eſt.

An nigrū ſit tranſmutabile in albū. Et videť ꝙ nō. qꝛ nigrū nō recipit aliū colorē. vt pꝫ exꝑimento de tingentibꝰ q̄ nigꝝ in aliū colorē nō mutant. ꝛ ex hoc videť ꝙ nō ſit ꝑuatio albi ſicut tenebra lucis. Solutō Duo ſunt modi tranſmutandi colores (Inq̄t Albertꝰ) ſ. tingēdo ꝛ tranſmutando. Per hoc ģ ad q̄ſitū dōm ꝙ tingēdo nō ꝯtingit colorē nigrū mutare in albū ꝓ eo. qꝛ tinctura nigri ē in ſubā corroſiua ꝛ nō ꝑmittit ſibi aliū colorez in ſuꝑficie ſuꝑlinitū vel ſuppoſitū coherere. tranſmutādo āt bñ permutať nigrū in albū ꝛ in quelibet aliū colorē. Ceruſa eñ q̄ ē genꝰ coloris, lꝫ ſit nigra cū de plūbo facta ſit. tñ ſepe tranſmutata efficiť alba Idē eñ accidit de puluere ferri q̄ niger ē. Et hoc inq̄t Albertꝰ melius fit a natura. eo ꝙ natura ſp̄ tranſmutādo opať. Ad trāſmutatōes āt ars nō ſufficit ꝓpter defectū mouentꝭ Calidū eñ vel frigidū in natura tranſmutans moueť a celo. cuiꝰ virtus eſt ipa natura ſicut q̄ðlibet inſtrumētale opans in ſe hꝫ ꝟtutē ſui motoris. Calidū āt vľ frigidū mouens ꝑ artē nō hꝫ hanc virtutē. ꝛ iō raro ꝑtingit ad ſpēm q̄ q̄riť. niſi ꝑ artē q̄rať hora in q̄ celū cū arte opať. Et ꝑ h pꝫ ſolō ad obiectū. qꝛ ꝓcedit de tinctura

Decimūtercīū dubiū eſt

An albū viſuꝫ ꝑ nigꝝ appareat rubeū Et videť ꝙ nō qꝛ lumen reſplendēs ꝑ vitꝝ rubeū. vel albū viſum ꝑ rubeū diaphanum. apparet rubeū ꝛ nō apparet color medius. ģ album viſum ꝑ nigrū nō apparebit rubeū. ſꝫ apparebit nigꝝ. lumē eñ et pyramis radioſa a corꝑe lucido ꝓcedens afficiť diaphano ꝑ qð diffundiť ꝛ ſeq̄tur naturā eiꝰ Solō Sic. vt ī textu dꝛ ꝛ habeť etiā in p̄mo libro methaurorꝝ. Cuius rō eſt. qꝛ vt ſuꝑ circa textū dictū ē. Om̄e diaphanū moueť ꝛ alterať ab eo qð ꝑ ipm̄ videť. Et iō cū albū videť ꝑ nigꝝ. tunc mediū diaphanū qð ē nigꝝ moueť ꝛ alterať ꝑ albū ꝑ ipm̄ diffuſum. ꝛ alterando hoc mediū ſeq̄tur etiā ꝯditōem alterabilis medij ꝑ qð diffundiť. ꝛ ita ex extremis coloribꝰ albo ꝛ nigro reſultat color medius. ſ. puniceus vľ rubeus. imo ſ̄m diuerſam habitudinē medij nigri ꝑuij ad albū ꝑ illud mediuꝫ viſibiliter diffuſum. reſultat alius ꝛ alius color medius Rubeus āt reſultat qñ videť albū abſolute ꝑ nigꝝ. Ita ꝙ nigꝝ nō vincit q̄dāmodo albū ꝑ ipm̄ diffuſum Et qꝛ ſpēs ꝯriorꝝ nō ꝯrianť. ꝛ ꝓprie ꝓpter hoc nō miſcenť. ideo nō videť color ille medius reſultare ex eo ꝙ ſpēs albi et nigri ꝑ idē mediū veniunt ad ſenſum. Ad obiectum dōm ꝙ tripľr diffundiť lumen viſibile ꝑ mediū. Primo mō diffundiť ꝑ ipm̄ in ſua puritate acceptū in ꝯtū purꝝ ꝑſpicuū ꝛ ꝑuiū nullo mō coloratū. ꝛ ſic manet lumen in ſua puritate ꝑ hmōi diffuſionē Diffundiť aūt ſcðo ꝑ mediū in ꝯtū ē mediū ꝑfecte coloratū. ſicut vitꝝ rubeuꝫ vľ blaueū. ꝛ ſic vt ꝓbat obiectio lumen ꝑ tale mediū diffuſum ſeq̄tur naturā eius ꝑ qð diffundiť. vt ſi ꝑſpicuū fuerit rubeū. lumen illud penetrans ꝯſtituit in obiecto corpore colorē rubeū. Si viride colorē ꝯſtituit viridē. ꝛ ſic de alijs oībꝰ coloribꝰ. excepto medio. colorato colore nigro. Quia lumē mediū tali colore coloratū nō penetrat. ſꝫ reuerberať. vñ videmus nigꝝ vitꝝ ꝑ trāſitū luminis colorē ſuū alteri nō dare ſicut alio colore colorata. Tercio diffundiť lumē ꝑ mediū nō ꝑfecte coloratum. ꝛ ſic lumen penetrās mediū ꝯſtituit colorē mediū. Et ſic itelligēdū ē dictū phi dicētꝭ albū viſuꝫ ꝑ nigꝝ apparet rubeū

Decimūquartū dubiū ē

Quare ſol de mane ꝛ veſpe apparet maior ſeipo in meridie Solō. qꝛ viſibile viſum ꝑ mediū denſius. apparet minꝰ ſeipo ꝑ mediū magꝭ ꝑuiū ꝛ minꝰ denſum. qꝛ in occurſu medij denſioris radij viſibilis rei refrāgunť ad ꝑpendiculū. ſicut in occurſu medij rarioris refranguntť a ꝑpendiculo. ꝛ ſic rē viſibilē repñtant ſub maiori quātitate. In ſignū cuius res viſa ꝑ berillū apparet maior q̄ꝫ alias ſine berillo viſa. ꝛ tanto apparet maior quāto vitꝝ fuerit denſius. Cū ģ inter ſolē ꝛ viſum in oriente ꝛ occidēte ſint vapores aſcendentes q̄ nō ſunt inter nos ꝛ ſolem exiſtentē in medio celi. ideo aſtrū ſolis maius apparet in oriente ꝛ occidente ſeipo exiſtente in meridie

Decimūquintū dubiū ē

Quare in ſpeculo ſoli oppoſito videť ſolū ſol. In ſpeculo āt in aq̄ poſito videť planeta circa ſolē poſitꝰ Soº Quia radij ſolis cadētes ſuꝑ ſpeculū nudū fortitudine ſue irradiatōis ꝛ inceſſus ipediūt apparitōnem minoris planete. Sꝫ icidētes in aquā ſuꝑ ſpeculū debilitanť in aqua ſua refractōne. ꝛ ideo in aqua nō impediunt apparitōem alterius planete.

Decimūſextū dubiū eſt.

Quare in collo colūbe ꝓpter diuerſum ſitum apparēt diuerſi colores Solō Quia illi colores videnť ꝑ aliquā reuerberatōem ſplendoris ꝓpter vnionē plumarꝝ. Ideo ſ̄m diuerſitatē ſitꝰ aſpicientiū variať diſpoſitio coloris ꝓpter diuerſaꝫ figurā reuerberatōis. Sicut pꝫ in Iride

Hic poſſent moueri dubia de quolibet colore in ſpē. Sed ad vitandū ꝓlixitatē deſuꝑ ſuꝑſedendū eſt.

De odore vero et ſapore dicendū Fere eñ eadem ē paſſio. nō in eiſdē aūt ē vtrūqꝫ eorꝝ Manifeſtiꝰ āt eſt nobis ſaporꝝ genus q̄ꝫ odorꝝ Huius aūt cauſa qm̄ peiorē q̄dem habemus alijs animalibꝰ odoratū. ꝛ ipis ſenſibꝰ q̄ in nobis Tactum vero certiſſimū oīm animaliū babemus. Guſtus vero tactus quidam eſt

Iſtð ē ſcðm capitulū in q̄ phs ꝓſeq̄ť de ſapore. Et diuidiť in duas ꝑtes ꝓncipales. In q̄rꝝ p̄ma determīat de ſapore oñdēdo q̄dditatē eiꝰ. In ſcða de ſpēbꝰ eiꝰ. ibi (Queadmodū āt colores) Prima ꝑs rurſus ſubdiuiditur in duas ꝑtes. In p̄ma recitat tres falſas opiniones de ſapore. In ſcða eas reprobat oñdendo verꝝ modū generatōis ſaporis. ipm̄ definiēdo. Scða ibi (Horꝝ ſicut empedocles) Prima iterꝝ ſubdiuidiť in duas. Prima ē p̄abulareꝭ. Scða executia. Scða ibi (Qð q̄dē igiť)

Quantū igit̃ ad p̄mā partē dr̄ p̄hs ꝙ de ſapore ꝛ odo/re nunc dōm p̄miſcue q̄dā mō. Et p̄mo de ſapore. Pri/mum ꝓbat p̄hus. q꞉ fere eadē eſt paſſio ſeu q̄litas odo/ris et ſaporis cū vtrūqꝫ ſit ſequela cōplexionis nutrimē/ti. ſꝫ nō ſunt in eiſdē ſubiectꝭ ꝓpꝛijs. velut in materia eo/rum. Sapoꝛ em̄ eſt in humido ꝯplexionali paſſo a ſicco Odoꝛ āt in ſicco ꝯplexionali paſſo ab humido. Scōm p̄tꝫ. q꞉ ſapoꝛ eſt nobis notioꝛ odoꝛe. Cuius cā eſt. q꞉ ol/factū alijs aīalibꝫ habemus peiorē. ꝛ peiorē alijs ſenſibꝫ q̄ in nobis ſunt. Et cū guſtus ſit q̄dā tactus quē habe/mus certiſſimū oīm aīaliū. iō guſtū etiā habem⁹ certiſſi/mum. Quapꝛopter de ſapoꝛe tāqꝫ de nobis notioꝛi pri/mo determinandum eſt.

Qd̄ q̄dem igit̃ aqua natura vult inſipida eſt neceſſe eſt Itaqꝫ in ip̄a aquā habere genera ſa/poꝝ. inſenſibilia propter ꝑuitatē ſm̄ ꝙ empe/docles dr̄. vl̄ materiā talem ineſſe quēadmodū panſperma ſapoꝝ. ꝛ om̄ia quidem ex aqua fieri alia q̄dem ex alia parte. nullam habente differē/tiam aqua ꝛ faciens eſſe differentiā acſi calidū et ſolem dicat quis.

Hic ꝯn̄r exeq̄tur intentōem ſuā de ſapoꝛe recitando tres opiniones falſas de ſubiecto eius Dicens ꝙ lꝫ aq̄ de ſua natura ſit actu inſipida. ip̄a tn̄ eſt radix oīm ſapo/rum. ꝛ in ſe virtualr̄ oēs ſapoꝛes ꝯtinet vt antiq̄ trifarie imaginati ſunt Nā p̄mo empedocles ꝛ anaxagoꝛas dix/erunt ꝙ oīa genera ſapoꝝ actu ſunt i aqua. ſꝫ ſunt inſen/ſibilia ꝓpter ꝑuitatē partiū ſapidaꝝ atomaliter reſper/ſaꝝ ꝑ aquā. Alij vero ſcd̄o dixerunt ſapoꝛes eē in aqua potentialr̄ nō ſolū materiali ſꝫ effectiua quaſi aqua eſſet panſperma. i. vl̄e ſemen oīm ſapoꝝ. Et ſic ſicut ex alia ꝑ/te ſeminis ſit alia ꝑs animati coꝛpis. ſcꝫ manus. pes. vel oculus. Ita dicebant iſti ex alia ꝑte aque fieri aliū ſapoꝛē et aliū. Tercio aūt dixerunt alij ꝙ aqua ſm̄ actū nullā habeat drām ſapoꝝ. ſed ſolū potentia materiali q̄ ab ex/trinſeco mouente. ſ. calido vel ſole ad actū ꝑducitur.

Hoꝝ autē ſicut empedocles dicit multū ap/tum mendaciū. Videmus em̄ cōmutari ꝑ calo/rem ſapoꝛes allatis fructibꝫ ad ſolem ꝛ ignitū. tanqꝫ non in aqua trahere ſapoꝛes tales factos ſed in ip̄o fructu tranſmutatos. ꝛ reſudantes. et iacentes. pꝛopter tempus auſteros a dulcibus et amaros. ꝛ oīmodos factos ꝛ decoctos. ꝛ ad om̄ia ſapoꝝ genera. vt eſt dicere tranſmutatos Similiter aūt ꝛ panſperme materiā eſſe aquā eſt impoſſibile. Ex eodem em̄ videmus ſicut ex eſca factos aliquos ſapoꝛes. Reſtat igitur in pati aliq̄d aquā tranſmutari Ex q̄dem igitur nō a calidi ſolum virtute accipit hanc virtutē quā dicimus ſapoꝛem manifeſtū eſt. Subtiliſſimū em̄ omniū humoꝝ aqua eſt. ꝛ ip̄o oleo. ſed ꝓten/ditur oleum plus qꝫ aqua pꝛopter viſcoſitatem aqua vero fragilis eſt. Quare ꝛ grauius ē ſer/uare aquam in manu qꝫ oleum. Quoniā autē calida facta aqua non apparet. ingroſſata aqua ip̄a ſola. manifeſtum quoniā alia quedam vtiqꝫ erat cā. Sapoꝛes em̄ in fructibꝫ hi exn̄tes oēs groſſitudinē hn̄t. magꝭ calidū aūt concauſa qꝫ cauſa. Apparent autē ſapoꝛes quotcūqꝫ q̄dem in fructibus hi exiſtētes ꝛ in terra. Quare mul/ti antiquoꝝ phyſiologoꝝ dicunt talem eē aquā per qualēcunqꝫ terram tranſeat. ꝛ hoc manife/ſtum eſt in ſalſis aquis maxime. Sal em̄ quedā terre ſpecies eſt. Et que ꝑ cinerē colate ip̄o ama/ro exiſtente amaꝝ faciunt ſapoꝛem. Sunt quo/qꝫ fontes multi. Hi q̄dem amari. alij vero acu/ti. hi āt oīmodos habētes ſapoꝛes aliquos. Ra/tionabiliter itaqꝫ in naſcentibꝫ ſit ſapoꝝ genus maxime. pati em̄ natum eſt humidū quēadmo/dum ꝛ alia a ꝯtrario. Cōtrariū āt ſiccū. Quare et ab igne patit̃ quid. Sicca em̄ ignis natura. Sed pꝛopꝛiū ignis calidū eſt. terre vero ſiccū: ſicut dictū eſt in his que de elementis. Quare quidē igitur ignis ꝛ terra. nihil natum eſt facere vel pati nec aliud quicqꝫ. Ex āt ineſt ꝯtrarietas in vnoquoqꝫ. hec oīa ꝛ faciunt ꝛ patiunt̃. Quē/admodū ḡ q̄ lauāt i humido coloꝛes ꝛ ſapoꝛes talē faciūt habere aquā. ſic ꝛ natura ſiccū ꝛ ter/reū ꝛ ꝑ ſiccū terreū colans ꝛ mouēs ꝑ calidū q̄le qualeq̄d humidū facit Et hoc eſt ſapoꝛ. facta ad dito ſicco paſſio. in humido guſtus ſm̄ poten/tiam alteratiua in actum. Ducit em̄ ſenſitīm ad hoc potentia p̄exiſtens. Non em̄ ſm̄ diſcere. ſꝫ ſm̄ ſpeculari eſt poſſibile ſentire.

In hac ſcd̄a ꝑte p̄hus repꝛobat has tres opiniones oñdēdo veꝝ modū generatōis ſapoꝝ. Et diuidit̃ in du/as ꝑticulas. In p̄ma repꝛobat opiniones. oſtendēdo ꝙ nō ſolū humidū ſed ſiccū cū calido req̄rant̃ ad generatō/nem ſapoꝝ. In ſcd̄a ſpecificat quale ſiccū ꝛ humidū ſapo/rum p̄ncipia ſunt. Scd̄a ibi (Qm̄ āt) Quantū igit̃ ad p̄mā repꝛobat opiniones. ꝛ p̄mo p̄mā. dicens ꝙ dictū empedoclis eſt apertū mendaciū. q꞉ videm⁹ in fructibꝫ ſapoꝛes mutari ꝑ virtutē calefactiuā ſolis. vel alicu⁹ ig/niti vel innati caloꝛis ip̄oꝝ fructuū. nō attrahendo ꝛ cō/gregando diſꝑſos ſapoꝛes minutos in ꝑtibus. ſꝫ alterā/do ꝛ tranſmutando fructus ꝛ decoquendo ſuꝑfluū hu/midū. Sic em̄ fruct⁹ imaturi ſapoꝛis auſteri vel amari iacentes ad tp̄s. caloꝛe ſolis vel igniti vel ꝓpꝛio innato caloꝛe reſudantes ad aliū ſapoꝛē mutant̃. ſ. dulcioꝛē. tali etiā decoctōne ꝛ alteratōne videmus fieri mutatōnem ſm̄ oīm ſapoꝝ genera. Scd̄am ꝯo opinionē repꝛobat ta/li rōne. Si aqua eſſet panſperma oīm ſapoꝝ. tunc ſe ip̄aꝫ nullo oꝑante extrinſeco ad diuerſos ſapoꝛes moueret. ħ āt eſt impoſſibile. Quia videm⁹ ex eodē nutrimēto per calidū elixatū vel aſſatū ꝑ artē vel naturā ſapoꝛes mu/tari. neceſſe eſt ḡ aquā ab aliq̄ aliquam trāſmutatōnem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pati ſi in ea ſapores fieri debeant. ſicut dr̃ tercia opinio.
Que tñ nõ eſt ſimplr̃ vera. qꝛ ſimplex aqua elementaris
oim̃ humidoꝝ ſubtiliſſimũ eſt. etiã ipo oleo. Licet em̃
oleũ ꝓpter viſcoſitatẽ plus ꝓcedat ⁊ mag᷒ ſe diffundat.
tñ ſimplr̃ humidũ aqueũ ſubtilius eſt. qꝛ difficili⁹ in cõ
cauo manus teneri pt̃. Et ꝓpter hanc aque nimiã ſubti-
litatẽ quãtũcunqꝫ virtute calefactiua tranſmutet̃ nõ in-
craſſat̃ vel inſpiſſat̃ ſicut cõmixta humida. ſꝫ poti⁹ ſubti-
liat̃. ḡ ſola aqua nõ pt̃ eſſe ſubiectũ ſeu cã materialis pri
ma ſapoꝝ. ſꝫ aqua nõ pura. mixta. vel ꝯplexionata. ſicut
in fructibꝫ. Humidũ em̃ in talibꝫ ꝑ decoctiõem inſpiſſa-
bile eſt. Et iõ ſolo calido agẽte in humidũ aqueũ nõ cau
ſatur ſapor. ſꝫ calidũ ſaltẽ digeſtiuũ ẽ ꝯcauſa ſapoꝝ. agẽ-
do ſcꝫ in humidũ aqueũ paſſum a ſicco. Qđ ꝓbat phs
ꝑ tria ſigna. Primũ ẽ. qꝛ humidũ aqueũ in plantis et in
terrenaſcentibꝫ ꝑ hoc ꝙ aliq̃d a terra patit̃. ſapidũ reddi
tur. Scđm ſignũ. qꝛ multi phyſiologoꝝ ſeu phoꝝ q̃ de
rebꝫ nature loquuti ſunt dixerunt humidũ aqueũ eẽ illi⁹
ſaporis qualis eſt diſpoſitio ⁊ cõplexio terre ꝑ quã de-
currit. qđ maxime manifeſtũ eſt in amaris aquis ⁊ i ſal
ſis. Sal em̃ q̃dã ſpẽs terreẽ. Silr̃ aque ꝑ cineres ama-
ros colate amari ſunt ſaporis. Silr̃ ⁊ fontes diuerſificã
tur ꝓpter hoc in ſaporibꝫ. vt q̃dã ſint amari. q̃dam acuti.
alij alios quoſlibet recipiunt ſapores ꝓpter diuerſitatẽ
terre ꝑ quã aque eoꝝ tranſeunt. Terciũ ſignũ ꝯforme
ꝑmo eſt ꝙ terrenaſcẽtia q̃ hñt oẽs vires a terra. diuerſi-
ficant̃ in ſaporibꝫ ꝓpter diuerſitatẽ terre ⁊ ſicci terrei. Et
rõnem oim̃ hoꝝ ſignoꝝ ſubiungit phs. Quia humidũ
qđ eſt ſubiectũ ſaporis patit̃ a ſuo ꝯtrario ſicut alia cõ-
traria. ſed ſiccũ eſt ſibi ꝯtrariũ. ⁊ ideo patit̃ quolibet ab
igne. qꝛ ignis eſt ſiccus. Vel qꝛ magis ꝓpria q̃litas ig
nis ẽ caliditas. ſicut terre ſiccitas. ſicut in. ij. libro de ge-
neratõe dictũ eſt. Ideo licet ignis ⁊ terra quo ad ſiccita
tem nõ agant ad inuicẽ agunt tñ in aquam ꝑ ſiccitatẽ. ⁊
plus terra ex ea parte q̃ꝫ ignis. eo em̃ quo aliqua contra
ria ſunt. nata ſunt in inuicẽ agere ⁊ pati. Ex his ḡ oibꝫ
infert modũ generatõis ſaporis ex humido. ⁊ ſicco. ⁊ ca
lido. dicens ꝙ quẽadmodũ illi q̃ lauant corpa colorata
vel ſaporoſa in humido aqueo. talẽ faciunt aquã habere
colorẽ ⁊ ſaporẽ qualẽ hñt corpa lauata. Sic qñ humidũ
aqueũ colat̃ ꝑ ſiccũ terreũ digerente ⁊ coquente calido
q̃lificat̃ ſapore ⁊ reddit̃ ſapidũ. Ex quo ꝯcludit̃ defini-
tio ſeu natura ſaporis. hec videlicꝫ. Sapor eſt paſſio hu
midi facta a ſicco ꝑ actiõem calidi digeſtiui. alteratia gu-
ſtus de potẽtia ad actũ. Que definitio tota ſeq̃t̃ ex dict᷒
excepta vltima ꝑticula q̃ dr̃ alteratia guſt⁹. Quã ſic ꝓ-
bat phs. qꝛ ꝑ ſaporẽ ſenſus guſt⁹ fit actu opanſ ſeu gu-
ſtans ⁊ ducit̃ de potentia ad actũ nõ talẽ q̃lis ẽ addiſce-
re q̃ accipit̃ nouus habit⁹. ſꝫ qualis eſt ſpeculari.

¶ Qm̃ ãt nõ ois ſicci ſꝫ nutritiui. ſapores autẽ
paſſiones ſunt. aut ꝑuatões. opꝫ ſumere. hinc
qm̃ nec ſiccũ oportet ſumere abſqꝫ humido ne-
qꝫ humidũ abſqꝫ ſicco. Eſca em̃ ipis animalibꝫ
nihil vnũ ſolũ ſꝫ cõmixtũ neqꝫ ipis plantis ſed
mixtum. Et ſicut oblati cibi aialibꝫ tangibilia q̃
dem ſenſibilia augmentũ facientia ⁊ decremen
tum. Hoꝝ em̃ frigidũ oblatũ hec em̃ faciunt et
augmentũ ⁊ decrementum. Nutrit aũt ſcḋm ꝙ
guſtabile oblatum. Omnia em̃ nutriunt̃ dulci

ſimpliciter vel cõmixto. Oportet q̃dem igitur
de his determinare in his que de generatõne.
Nunc aũt quantũ ad neceſſe tãgere de ipis. Ca
lidum em̃ augmentat et ſtruit nutrimentũ. eo
ꝙ leue quidem attrahit. amarum autẽ ⁊ ſalſum
relinquit propter grauedinẽ. Quod itaqꝫ facit
in exterioribus corporibꝫ exterior calor. hoc q̃-
dem in natura animaliũ et plantaꝝ. quare nutri
untur dulci. Cõmiſcentur autẽ alij ſapores ad
cibum eodem modo ſalſo ⁊ acuto pro cõdimen
to. hoc autem propter contrahere. eo ꝙ nimis
nutrimentũ ſit dulce ⁊ ſupnatatiuũ

Hic ampli⁹ qđ dictũ ẽ ſpecificando dr̃ phs ꝙ ſapor
nõ cauſat̃ a q̃cũqꝫ ſicco. ſicut nec a q̃cũqꝫ humido. ſed ab
humido ⁊ ſicco mixt᷒ cõplexionalibꝫ ſeu nutritiuis. Qđ
ꝓbat tali rõne. qꝛ ſapor eſt paſſio nutrimenti. nutrimen
tum aũt ſeu eſca ſiue aialiũ ſiue plantaꝝ mixtũ q̃dã eſt
in quo nõ eſt humidũ abſqꝫ ſicco. nec ſiccum abſqꝫ humi
do. ſꝫ humidũ cũ ſicco. ⁊ hoc eſt ſubiectũ ſaporis. Decla
rat aũt maiorẽ dicte ratõis. ſ. ꝙ ſapor ſit paſſio nutrimẽ-
ti. Quia cibi ſeu nutrimentũ oblati animalibꝫ deſeruiũt
ad duo. ſcꝫ ad augmentũ ⁊ decrementũ ⁊ ad eſſe indiui-
duale nutriti. Ad augmentũ ⁊ decrementũ q̃dem in q̃
tum tangibile. calidũ ſcꝫ vel frigidum. Calidũ em̃ mo-
uendo a centro verſus circũferentiã cauſat augmentũ
frigidũ vero mouendo a circũferentia verſus centꝝ facit
decrementũ. Vñ in iuuentute regnante calore viuentia
creſcunt. in ſenectute vero ex dñio frigidi decreſcũt. Ci-
bi aũt ſcḋm ꝙ guſtabiles ſunt ⁊ saporẽ habentes nutriũt.
Cuius ſignũ eſt. Quia viuentia nutriunt̃ dulci vl̃ ſim-
plici vl̃ cõmixto. ſ. cũ alijs ſaporibꝫ. Et qñ dulce ipi⁹ nu
trimenti cũ alijs ſaporibꝫ mixtũ eſt tunc natura eius qđ
nutrit̃ attrahit dulce ⁊ reijcit amaꝝ. Quibꝫ ãt nutriunt̃
aialia dictũ ẽ. ij. de generatõe. Sed h̃ dđm de ipo nutri-
mento q̃tũ neceſſe ẽ ad hanc materiã quã mõ tractam⁹
Calidũ em̃ actiue augmẽtat ⁊ ſtruit ⁊ termiat digerẽdo
et decoquẽdo nutrimẽtũ. q̃ ꝑparato dulce q̃dẽ qđ ẽ leue
natura attrahit. qꝛ calidũ ⁊ humidũ. Amaꝝ ãt ⁊ ſalſũ
qđ graue ⁊ terreſtre ẽ. qꝛ nõ ẽ natũ ſuſcipe formã ei⁹ qđ
nutrit̃ neqꝫ ad ipm moueri. natura derelinq̃t ⁊ reijcit. Qđ
itaqꝫ facit calor ignis vel ſolis exterior in exterioribꝫ cor
poribꝫ eleuãdo ⁊ attrahẽdo ſubtile ⁊ leue. Hoc i corpibꝫ
aiatis. ſ. aialiũ ⁊ plãtaꝝ facit natura ꝑ naturalẽ calorẽ et
digeſtiuũ. eleuãdo ſubtile ⁊ qđ dulce ⁊ potabile ẽ. Et iõ
oia nutriunt̃ dulci. Cui nõ obſtat ꝙ cibis exteri⁹ ꝑpara
tis alij ſapores cõmiſceant̃. qꝛ hoc ſolũ fit ꝓpter ꝯdimen
tum. qđ oportet fieri maxime cũ ſapore acuto ⁊ ſalſo. lin
guam penetrantibꝫ ⁊ faſtidium tollentibꝫ. qꝛ alias nutri
mentũ dulce nimis nutritiuũ. ꝓpter ſui leuitatem ſupna
tando repletiõem faceret. appetitum tolleret. ⁊ abomina
tionẽ faceret anteqꝫ eſſet ſaturitas ad ſufficientiã nutri
ti. ⁊ ideo oportet ꝙ miſceatur alijs ſaporibus. ⁊ ꝑcipue
illis duobus. ⁊ per ꝯſequens graui cum quo deſcendat
ad inferiora ventris in animalibꝫ. vt ex vacuitate ſupio-
ris ſcꝫ orificij ſtomachi deſideriũ ad cibum excitetur.

¶ Quemadmodũ autem colores albi et nigri
cõmixtione ſunt. ſic et ſapores a dulci ⁊ amaro.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Et ſm̄ proportionē eam aut vt eo ꝙ magis vel minus vnuſquiſqꝫ ē. ſiue ſm̄ numeros quoſdā cōmixtiones ⁊ motus ſiue indeterminate. Qui āt delectatōem faciunt cōmixti. hi in nūerꝫ ſolū

Hic tractat de ſpeciebus ſaporum

In hac ſcd̄a pte ƥncipali huius capituli pħs tractat de ſpēbus ſapoꝝ. Et diuidit̄ in duas pticulas. In prima facit q̄ d̄ dictū eſt. In ſcd̄a reprobat opiniones antiq̄rum de natura ſenſibiliū in cōmuni ⁊ ſpēaliter de ſenſu guſtus. Scd̄a ibi. Democritus. Prima ſubdiuidit̄ in duas pticulas. In ƥma oſtendit modum quo fiunt ſapores medij. In ſcd̄a enumerat ſapoꝝ ſpēs. Scd̄a ibi. (Qꝫ q̄dē ergo pinguis) Quo ad ƥmā pticulaꝫ igit̄ d̄r ꝙ ſicut medij colores fiunt cōmixtione albi ⁊ nigri. ſic ſapores medij fiunt cōmixtione dulcis ⁊ amari. ⁊ hoc dupliciter. Primo ſm̄ debitā ꝓportōem in numeris ſm̄ naturam guſtus. cuiuſmodi ſunt ſapores delectabiles. ſiue ſm̄ indeterminatā ꝓportōem. ſ. ſm̄ abundantiā ⁊ defectum. Quotquot em̄ ſapores medij delectabiles ſunt guſtui illi reſultant ex extremis ſm̄ debitā ꝓportionē in numeris. Vn̄ d̄r Albertus ꝙ ſignum illius eſt. qꝛ ars coquinaria ⁊ medicina q̄n cōponunt ad delectatōnem vel ſanitatē numeꝝ ⁊ pondus doſium attendūt cōponentiū

Commixtio extremorum ſaporum fit dupliciter

Qui q̄dem ergo pinguis eſt dulcis ſapor. Amaꝝ vero ⁊ ſalſum fere idem ſunt. Ponticus vero ⁊ auſterus. ⁊ ſtipticus ⁊ acutus in medio. Fere em̄ eq̄les humidoꝝ ſpecies ⁊ coloꝝ ſunt. Septē em̄ amboꝝ ſpēs Si q̄s ponat ſicut rationabile liuidū nigrū aliq̄d eſſe. Relinquit̄ em̄ flauum q̄dem albi eſſe queadmodū vnctuoſuꝫ eſt dulcis. puniceuꝫ vero ⁊ alurgon. ⁊ viride. kyamiū in medio albi ⁊ nigri. Alij vero mixti ſunt ex his. Et queadmodū nigꝝ eſt ƥuatio in pſpicuo albi. ita amarū ⁊ ſalſum dulcis in nutrimentali humido. Quare cinis amarus cōbuſtorū oīm Exhalatū em̄ eſt ex ipis potabile.

Hic enumerat et diſtinguit ſapores ad colores

In hac ſcd̄a pticula enumerat ⁊ diſtinguit ſapores ꝓportionabiliter ad colores dicens ꝙ inter ſapores extremos ſapor pinguis eſt quaſi dulcis. hoc eſt vicinus dulci. ⁊ ſapor ſalſus eſt fere amarus. qꝛ ſibi vicinus. ponticꝰ vero ⁊ auſterus. ſtipticus ⁊ acutus ſunt in medio Fere em̄ eedem ſunt ſpēs humidoꝝ ſeu ſapoꝝ (q̄ ſunt paſſiones humidoꝝ) ⁊ ipoꝝ coloꝝ. qꝛ ſepte ſunt ſpēs amboꝝ. Et habent ſe hincinde ꝓportionabiliter ⁊ hoc ratōnabiliter. Quia ſicut in coloribꝫ liuidū ſe habet ad nigrum. ita in ſaporibꝫ ſalſum ad amaꝝ. Et ſicut in coloribus ſe habet flauum ad albū. ita pingue ad dulce. Et ſicut in medio albi ⁊ nigri ſunt colores puniceus. id eſt rubeus. et alurgon. id eſt citrinus. ⁊ viride ⁊ kyamis. id eſt celeſtis ſiue blauius differenter ſe habentes ſm̄ diuerſam cōmixtionem. Sic etiam iter ſapores extremos ⁊ iā nominatos qui ſunt vicini extremis ſunt ſapores nominati medij. Et queadmodū nigrum eſt ƥuatio albi in perſpicuo. ita amarū et quodāmodo ſalſum ſunt priuatio dulcis humidi nutrimentalis In ſignum cuius cinis cōbuſtoꝝ oīm amarus eſt. qꝛ quod dulce ⁊ potabile fuit exhalatum eſt in ipis.

Democritus aūt et plurimi phyſiologoꝝ q̄cunqꝫ dicunt de ſenſibꝫ incongruiſſimū aliq̄d faciunt. omia em̄ ſenſibilia tangibilia faciunt. et em̄ ſi hoc taliter ſe habet manifeſtū ē ꝙ ⁊ aliorum ſenſuū vnuſquiſqꝫ tactus eſt. Hoc autē ꝙ impoſſibile ſit non difficile eſt diſcernere. Amplius autē cōmunibus ſenſuum omniū vtūtur quaſi proprijs. Magnitudinē em̄ ⁊ figuram. et aſperū ⁊ lene. Amplius autē acutum ⁊ obtuſuꝫ quod in glebis cōmunia ſunt ſenſuum et ſi non omniū. ſed viſus et tactus quare ⁊ de his decipiuntur. de ꝓprijs autē non decipiunt̄ velut viſus de colore ⁊ auditus de ſonis. Quidam aūt ꝓpria ad iſta reducunt queadmodū democritus. albū q̄dē ⁊ nigꝝ. hoc q̄dem aſperuꝫ d̄r eē h̄ ꝓ lene eē. Ad figuras āt reducit ſapores Quāuis autē nullius vel magis viſus eſt omia cōmunia cognoſcere. ſi ergo guſtus magis minima q̄dem certiſſimi ſenſus eſt diſcernere circa vnūquodqꝫ genus. Quare ⁊ oportebit guſtuꝫ et alia cōmunia ſentire maxime et figuraꝝ eſſe diſcernentiſſimū. Amplius aūt ſenſibilia q̄deꝫ omia habent ꝯtrarietatē. velut in colore nigro album. In ſaporibꝫ dulci amaꝝ. Figura āt figure non putat̄ eſſe ꝯtrarium. Cui em̄ poligoniaꝝ circūferens ꝯtrariū. Amplius et figuris exiſtentibꝫ infinitis neceſſe eſt ſapores eſſe infinitos. Quare em̄ hoc q̄dem faciet ſenſum. hoc vero nō faciet. De ſapore ⁊ guſtabili quidē igitur dictum eſt. Alie nāqꝫ paſſiones ſaporum ꝓpriam habent ꝯſiderationē in pħia q̄ de plātis

Reprobat tres falſitates

Hic ꝯſequenter in ſecūda pticula ƥncipali reprobat pħus tres falſitates quas poſuerunt antiqui. ſcꝫ democritus ⁊ ſui ſequaces. Prima falſitas poſita a democrito ⁊ a plurimis alijs phyſiologis. qui ſcꝫ de ſenſibilibus loquuti ſunt ē. qui aſſerunt omia ſenſibilia tāgibilia Qd̄ pħus reprobat tali medio. Si omia ſenſibilia eſſent tāgibilia. tunc vnuſquiſqꝫ ſenſuū eſſꝫ tactus quod impoſſibile eſſe nō eſt difficile diſcernere. qꝛ ſcꝫ tactus ſentit ꝑ medium intraneū. Alij ƥter guſtum ꝑ extraneū. Scd̄a falſitas eſt ꝙ idem nominati vtunt̄ ſenſibilibꝫ cōmunibꝫ tāqꝫ ꝓprijs. Magnitudo em̄ ⁊ figura aſperū ⁊ lene acutum ⁊ obtuſum que ƥncipaliter in glebis terreſtribꝫ ſtꝫ cōmunia ſunt ſenſibilia pluriū ſenſuum. Et ſi non oīm tamē duoꝝ ſcꝫ viſus ⁊ tactus. ⁊ his vtuntur tanqꝫ proprijs. Quod vtrūqꝫ falſum eſſe oſtendit pħus virtualit̄ duabꝫ rationibꝫ. Prima. qꝛ ſenſibilia propria vno ſenſu ꝑcipiuntur per ſe. ſed ſenſibilia cōmunia iam nominata nō vno ſenſu ꝑcipiuntur. ergo ſenſibilia cōmunia diſtinguuntur a proprijs. licet em̄ ſenſibilia cōmunia iam nominata nō ꝑcipiantur equaliter ab omnibus ſenſibꝫ. tn̄ viſui ⁊ tactui ſunt cōmunia. Scd̄a ratio. Senſus circa ſenſibilia propria non decipitur. ſed circa iſta nominata ſenſibilia cōmunia ſenſus decipiuntur. ergo non ſunt

2a falſitas — *Probat duabus rationibus* — *2a ratio*

ſenſibilia ꝓpria. ſ; cōia a ꝓpriȷs diſtincta. Tercia falſitas ē democriti q̄ reduxit ſpēalit̄ ſenſibilia viſibilia ſiue colores ad figuras. Dixit eñ nigꝝ ēē aſpeꝝ. q: ſc; vna ps ei⁹ alteri ſupeminet eā obūbrando. ⁊ albū ēē leue. q: in eo ptes eq̄liter iacētes ſe nō obūbrant. Siliꝛ ſapores reduxit ad figuras eo q: in ſaporib⁹ inuenit̄ acutū ⁊ obtuſum ſicut in figuris. ⁊ i hoc equocatōe decept⁹ fuit. Hāc ūt falſitatē q̄ ad ſapores oſtendit ph's trib⁹ rōnib⁹. Prima. q: nullus ſenſus cognoſcit figuras. q: ꝓpria ſenſibilia etſi eſſent alicui ſenſui ꝓpria. maxime ēēt viſus q̄ oīa ſenſibilia cognoſcit qd̄ falſum ē. In libro eñ de aīa ꝓbatū eſt ꝙ ſenſibilia cōia ꝑ ꝯn̄s ſentiunt̄. S; ſi ſapores eēnt figure ſeq̄ret̄ ꝙ guſtu maxime ſentirent̄ figure ⁊ figuraꝝ dñe. ⁊ ſic intellectu ad guſtū ꝯuerſo maxime cognoſceremus geometricalia. ſc; figuras ⁊ alia ſenſibilia cōia qd̄ falſum ē. Scd̄a rō. q: oīa ſenſibilia ꝓpria hñt ꝯ̄riū. ſicut in colore ꝑma ꝯ̄ria ſunt albū ⁊ nigꝝ. In ſapore dulce ⁊ amaꝝ. Figure āt nihil ē ꝯ̄riū. ḡ ſapores nō ſunt figure. Si eñ eſſet ꝯtrarietas in figuris. maxime eſſet inter figurā circularē q̄ eſt ſimpliciſſima ⁊ pologoniā q̄ ē pluriū angulorꝫ ex lineis rectis cōpoſita. ſ; figura circularis ſeu circūferens non videt̄ alicui ꝯ̄riari. Debēt eñ ꝯ̄ria maxime diſtare. ſ; q̄libet figura poligonīȷ pt̄ dari poligonior. Tercia rō. Figure ſunt infinite ſm nūeꝝ angulorum ⁊ lineaꝝ. Si ḡ ſapores eſſent figure. ſapores eſſent infiniti. qd̄ falſum eſt. q: nō videt̄ q̄re vn⁹ ſapor ſentiret̄ ⁊ nō alius. Si āt eſſent infiniti ſentiri nō poſſent. quia ſenſus nō diſcernit infinita. Epilogādo ḡ ꝯcludit ph's ꝙ de ſapore ⁊ guſtabili q̄ de hoc mō determinatū ē. De alȷs āt ſaporꝝ paſſionib⁹ cauſatis ex calido digerente q̄ ꝓpriā req̄rūt ꝯſideratōem aget̄ in libro de plantis

Circa iſtud capitulū expoſitū incidūt q̄dā textualia dubia.

Primū ē. An cōuenient̄ poſt tractatū de colorib⁹ ꝓxime ⁊ imediate ph's determinet de ſaporib⁹. Et videt̄ ꝙ nō. q: ꝑus eēt determinandū de ſonis ⁊ de odorib⁹. eo ꝙ maiorē hñt ꝯueniētiā cū colore. tum q: ſpūaliores ſunt. tum q: ſentiūt̄ ꝑ mediū extrinſecū. cū ḡ ordo ꝓceſſus ſcientifici debeat eē ꝑ ſilia. incōuenient̄ ꝑus determinat̄ de ſaporib⁹. Solutio. Sic. vt dt̄ ph's. q: a notiorib⁹ nobis ad min⁹ nota ꝓcedēdū ē. Sapores aūt ſunt nob̄ odorib⁹ notiores. ḡ ꝑus q̄ȝ de odorib⁹ mētio fiat ꝯueniēter ꝑmittit̄ tractat⁹ de ſapore. Maior manifeſta ē. ꝓpriū ei nob̄ ē diſcurrere rōnādo de noti noticia ad ignoti noticiā. ē ḡ a notiorib⁹ ꝓcedēdū. S; minor p;. q: guſtū habem⁹ optimū iq̄ȝtū q̄dā tact⁹ ē. olfactū v° ipfectiorē;. Ad rōes. Ad ꝑmā dōm ꝙ ꝓceſſus nr̄e cognitōis debet eē ꝑ ſilia ceteris paribus ⁊ niſi aliud ipediat. ſicut accidit in ꝓpoſito. Qd̄ āt dr̄ de ſono ſoluit̄ ꝑ hoc ꝙ l; ſonus nob̄ forſan certior ſit. tñ q: vt q̄dā dicūt idē ē ēē ſoni ſm ꝙ imutat ſenſu; ⁊ ſm ei⁹ naturā. ⁊ hoc potiſſime q̄ ad eius dr̄ās q̄ ſunt voces ſcatiue. vel maxime q: ei⁹ ēē ſtat in fieri. de q̄ cū ſatis in libro de aīa determiatū ē. Ideoq̄ȝ hic de ſono nō determinat. ſ; ſtati p⁹ tractatū de colorib⁹. de ſaporib⁹ mētionem facit. Et ſilr̄ l; tāgibiles q̄litates ſint nob̄ notiores q̄ȝ ſapores. ⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝑus de eis eēt determinādū. tñ q: de eis ſufficient̄ determiatū ē i libro de generatōe. ⁊ in libro methaurorꝫ. ideo de illis hic nō fit mentio.

Secundum dubium eſt

Vtꝝ olfactū hō ceteris aīalib⁹ habeat peiorē. Et videtur ꝙ nō. q: ꝑcipit odores delectabiles ꝑ ſe q̄ a brutis nō ꝑcipiunt̄. Solō. Homo h; olfactū peiorē ceteris ſenſib⁹. ⁊ ceteris fere aīalib⁹ q̄ ꝑfecta ſunt ſm numeꝝ ſenſuū. Primū p;. q: l; in natura potentie. excellentior ſit olfactus guſtu ⁊ tactu. q: ſpūalior virtus aīe. tñ ꝓportionabiliter loquendo viuacitas ⁊ ꝑfectio exercitȷ illi⁹ potētie i hoīe ipfectior ē alȷs ſenſib⁹. ⁊ h̄ q: plerūq̄ȝ organū olfactus in quo eſt vis olfactiua hyꝑboli cerebri ipedit̄ ⁊ indiſponit̄ in hoīe. Nec in hoc culpari pt̄ natura cui⁹ ordinata ē actio. q: cū ſit ille ſenſus minime neceſſari⁹ hoī natura ordinauit organū ſub cerebro. vt inſpiratōe odorum q̄ diffundunt̄ calore. humiditas ⁊ frigiditas cerebri mitigarent̄. Scd̄m p;. q: hō in ꝓportione ſui corpis ſicut magnitudine cordis excedit cetera aīalia. Ita et magnitudine cerebri qd̄ ē frigidū ⁊ humidū. Qd̄ etiam ꝯgruit vt in hoīe organa interiorꝫ ſenſuū ꝑfecti⁹ diſtinguant̄. ⁊ ꝑ ꝯn̄s eo ꝑfecti⁹ intellectui ſubſeruiāt. Et cū ꝓxime ſub cerebro colloceī organū olfact⁹ in hoīe. igit̄ frigiditate ⁊ humiditate cerebri a ſua viuacitate in hoīe impedit̄. ⁊ q̄nq̄ȝ ꝑ accn̄s ꝓpt̄ deſcenſum rheumatū oīno impedit̄. Dixi notant̄ (fere) ꝓpt̄ q̄dā aīalia aq̄tica q̄ꝝ cerebra inquit Albert⁹ ſunt valde frigida q̄ forſan nob̄ hñt peiorē olfactū. Ad obiectum dōm ꝙ bruta aīalia hmōi nō videnī ꝑcipere. q: cū eis nō ꝯferāt ad ēē indiuidui vel ſpēi. de talib⁹ nō aduertūt. vel ad eos ꝑceptos nō mouent̄. ſicut nec mouent̄ pulchritudine coloris. vel harmonia ſoni. Ab his eñ ſenſibilib⁹ ſolū mouent̄ q̄ cōferunt eis ad nutrimentū vel ad ſpēm. Vtꝝ ſi odores q̄dā fetidi adeo ſunt corrupti ꝙ etiā iſpirati fumali euaporatione officiant hmōi odores grauiter ferunt vt poſtea patebit.

Tercium dubium eſt

Quare hoīes boni olfact⁹ cōiter ſunt fatui. So°. Habentes bonū olfactū hñt cerebrū infra debitā q̄ȝtitatem ꝑuū. q: magnitudine cerebri ipedit̄. ⁊ cū organa iteriorꝫ ſenſuū ſitū ſuū habeant in cellulis cerebri. in modica et ꝑua q̄ȝtitate cerebri nō pñt adeo ꝯuenient̄ diſtingui. vt organū q̄ōlibet ſuū habeat ꝯplementū. Et cū ſm phm tercio de aīa neceſſe eſt intelligentē phantaſmata ſpeculari ⁊ habere vſum ꝑfectū interiorꝫ ſenſuū. igit̄ ex indiſpoſitōe taliū q̄ ꝓuenit ex ꝑuitate cerebri ſeq̄t̄ defectus vſus rōis. ac ꝑ h̄ exītes boni olfact⁹ cōiter ſunt fatui.

Quartum dubium eſt.

Quare fruct⁹ nouellaꝝ arborꝝ nō ſunt adeo boni ſicut antiquaꝝ. Solō. q: in eis nō ē humidū. ita bene digeſtum ſicut in antiq̄orib⁹. Propter eñ variū modū digeſtionis humidi ſapores variant̄. In ſignum cuius poma acria dulceſcunt aſſa vel elixa. Unde notat Albertus ꝙ calor ſolis ſeu celeſtis in humidum fructuum agendo. primo determinat ipſum ad ēē humidi ꝯplexionalis. Deinde reſudat ſuperfluum humidum quod vaporabiliter eſt in eis calore ſolis. Et quia hoc humidum eſt vaporoſum. et humidum vaporoſum ſi debeat fieri dulce hoc fit cum egreſſu caloris quem fructus contrahunt a loco ſue generationis. ſicut vinum quando bullit in vua anteq̄ȝ vindemietur. Deinde oportet ꝙ fructus iaceant ad tp̄s q̄ñ bullit humidū eorꝫ. ſicut vi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

num bullit ī dolio a duplici calore. loci ſcꝫ ⁊ naturali agitatū. ⁊ tunc egrediente calido loci reſidet calidū cōplexionale ⁊ humidū vaporabiliter in fructibꝫ diſpſum coadunaꝛ ad aqueū Et hec ambo efficiunꝛ ꝓprīū caloris naturalis ſubiectū. ⁊ tunc fructus hn̄t debitū ſuū ſaporem. Et ideo patꝫ ꝙ ſapor debitus fit alterante calido ꝯplexionali ipm̄ humidū ꝯplexionale. vn̄ poſſet calor in humidū nimis agendo dulce reddere amarum

Quintum dubium eſt

Utrū oīm humidoꝝ ſubtiliſſimū ſit aqua. Et videꝛ ꝙ nō. qꝛ humidū aereū eſt ſubtilius Solō Sic. vt dꝛ phus in textu ⁊ ſigno demonſtrat. Et ꝯfirmaꝛ. Nā qꝛ ſolū humidū aque. ita purū eſt ⁊ ſubtile. ideo nō ē aqua elixabilis. ⁊ qn̄ bullit in nullo inſpiſſaꝛ ꝑ elixatōem. ſicut alia humida cōmixta. Ad obiectōem dōm ꝙ nō eſt ſimplr̄ ſimpliciſſimū ſed ſolū inter ea q̄ incorꝑabilia ſunt ꝑ nutrimentū qđ dꝛ ſaporis ſubiectū. humidū em̄ aereū nō eſt incorꝑabile ꝑ alimenta.

Sextum dubium eſt

An ſolū ſeptē ſint ſpecies ſapoꝝ. Et videꝛ ꝙ non. qꝛ dꝛ phus in textu ꝙ fere equales ſunt ſpēs humidoꝝ ſeu ſapoꝝ ⁊ coloꝝ. Si ḡ fere ſint equales nō videnꝛ omnino equales. ⁊ ꝑ ꝯn̄s cū ſeptē ſint ſpēs coloꝝ nō erunt p̄ciſe ſeptem ſpēs ſapoꝝ. ¶ Preterea In textu enumerantur octo ſpēs ſapoꝝ. ſ. dulcis. amarus. pinguis. ſalſus. ponticus. auſterus. ſtipticus. ⁊ acutus ¶ Preterea Inter ꝯtraria pn̄t ſumi media infinita. Ut. vi. phyſicoꝝ. In quolibet fieri accipi pn̄t facta eſſe infinita. Et ꝓpterea Auerrois ⁊ Alphorabiꝰ dicunt ꝙ medij colores. ſapores. ⁊ odores multiplicanꝛ in infinitū ¶ Solō Sicut dictū fuit de coloribꝫ. Ita dōm eſt de ſaporibꝫ ꝙ ſeptē ſint in genere ꝓportionabiliter accipiendo ſenſibilia ſapoꝝ. ſ. duo extrema ⁊ quinqꝫ media. Quoꝝ vnū ſumiꝛ ex ꝓportione eq̄litatis ꝑ eq̄diſtātiā inter extrema et alia duo ꝑ abundantiā vniꝰ extremi ſuꝑ mediū vel ꝑ abundantiā medij ſuꝑ extremū. ⁊ ſilr̄ reſidua duo inter aliud extremū ⁊ mediū eq̄diſtans ſumenda ſunt. Poteſt aūt iſtud dictū ad practicā hoc mō deduci. Nā oīs ſapor vel eſt extremus vel medius. Si p̄mum hoc ē dupliciter. qꝛ vl̄ cauſaꝛ ab humido ꝑfecte ⁊ debite digeſto a ſicco terreſtri digerente calido. ⁊ ſic ē ſapor dulcis. vel ab humido ꝯſumpto ⁊ oīno exterminato. ⁊ ſic eſt ſapor amarꝰ. Si ſit mediꝰ hoc accidit duplr̄. qꝛ vel mediat ꝑ equidiſtantiā. ⁊ ꝑ ꝑticipatōem ſilr̄. vel ꝑ ꝑticipatōēꝫ tm̄. Si p̄mū ſic ē acutꝰ. Si ſcōm. hoc ꝯtingit iteꝝ duplr̄. qꝛ vel mediat inter dulce ⁊ acutū. vel inꝛ acutū ⁊ amaꝝ. Si p̄mū hoc eſt duplr̄. qꝛ vel magis accedit ad dulce et ſic eſt ſapor pinguis. vel magꝭ ad acutū. ⁊ ſic ē auſterꝰ ad quē reduciꝛ acerbꝰ ⁊ acetoſus. Si ſcōm h̄ē duplr̄. qꝛ vl̄ plus accedit ad amaꝝ. ⁊ ſic ē ſalſus. vel plus ad acutum. ⁊ ſic ē ponticꝰ ¶ Ad rōes Ad p̄mā dōm ꝙ ſumēdo ſpēs ſapoꝝ penes formalē ꝓportōem in genere ſunt ſolū ſeptē ſpēs ſapoꝝ ſicut coloꝝ. vt dictū ē. Ad ſpēm āt deſcēdendo in his ꝓportionibꝫ ⁊ p̄cipue ad materiā ſunt plures ſpēs ꝙ̄ ſeptē. Immo ad materiā deſcendēdo plures ſpēs ſunt ſapoꝝ ꝙ̄ coloꝝ. vt dꝛ Albertꝰ. qꝛ cū ex pluribꝫ ꝯſtituaꝛ ſapor ꝙ̄ color nec̄ē ē plures eē drās ſaporis ꝙ̄ coloris. Qđ ꝓbat opꝰ nature q̄ plures ſapores opaꝛ in plātꝭ q̄ ſunt eiuſdē coloris. vn̄ diuerſitas cōplexionis plus diuerſificat ſapores ꝙ̄ colores. Cuiꝰ cā ē. qꝛ in vno tm̄. ſ. in diaphano qđ ꝯſtituūt ⁊ cōponūt ipa corꝑa inuenitur color. diaphanū aūt nō ē corpoꝝ ſm̄ ꝙ cōplexionantur adinuicē. ſꝫ ex ꝯuenientia eoꝝ quā hn̄t cū ꝑſpicuo ſuperiori corꝑe Sapor āt aliq̄ mō ex oībꝫ ꝯplexionātibus corꝑa ꝯſtituiꝛ ¶ Ad ſcđam dōm. ꝙ ſtipticꝰ ad ponticū reduciꝛ. qꝛ vt dꝛ Albertꝰ ſibi ꝓpinq̄ ſunt qm̄ ſtipticꝰ cauſaꝛ ex multo terreſtri qđ ꝑ calidi defectū nō ē ſubtiliatū et iđ alterat humidū ꝯplexionale ad modū terre. ꝓpter qđ terreſtris ē ſapor ille. Ponticus aūt ē fortiſſime terreſtreitatꝭ ⁊ exiccatōis. Silr̄ acer ſapor ⁊ acetoſus qui idē ē qđ auſterꝰ adinuicē hn̄t ꝓpinquitatē. Nā acer ſeu auſterus q̄ ē iuxta acutū cauſaꝛ ex calido alterāte ſiccū qđ alteratū alterat humidū an̄ ꝯpletionē ſui ⁊ decoctionem ꝑ calidū cōpletā. ⁊ iđ iſte ſapor ē fructuū an̄ maturitatē. Cui etiā ſm̄ Galienū nō attribuiꝛ calefacere ⁊ ſoluere ſicut acuto. ſꝫ ſolū ſoluere Et ſicut acer ē an̄ ꝯpletionem ⁊ digeſtionē cōpletā. ita acetoſus ē poſtꝙ̄ ex acutꝭ humidū euaporauit calidū cōplexionale. illđ em̄ ē frigide ſubē ⁊ tn̄ acute actōis ꝓpꝛ q̄ſdā ꝑtes ſicci cōbuſtas in ipo. ꝓpꝛ qđ dꝛ ꝙ acetū ē hebes in ſubā. ⁊ acutū in actōe ¶ Ad vltimā dōm ꝙ lꝫ media ſine ꝓportōne accepta poſſint eē īfinita nō tn̄ ſi accipianꝛ ſm̄ determiatas ꝓportiones. Nō em̄ oīa ſm̄ diuerſitates ꝓportionū naturaliū accipi pn̄t. qꝛ multe ſunt ꝓportōes in ꝯtinuis q̄ nō ſunt in diſcretis. Etiā multa ꝯtinua nō ſunt ſibi ꝓportionabilia niſi ſm̄ abundantiā indeterminatā ⁊ defectū.

Septimum dubium eſt

Quare ſudor ē amarꝰ Solō Quia in ſudore ē q̄đdā terreſtre acutū ⁊ indigeſtū ab humido aqueo qđ cauſat ſalſedinē ⁊ amaritudinē. Hinc antiqui dicebāt aquam maris ſalſam. eſſe terre ſudorem.

Octauum dubium eſt.

Quare amara ⁊ ſalſa nō cito putreſcant ſicut dulcia et pinguia Solō Quia ī amarꝭ ⁊ ſalſis ē q̄dā aduſtio ꝑ caliditatē q̄ corrodunꝛ ⁊ digerunꝛ aquei humores ſuperflui q̄ putrefactōis p̄ncipiū ſunt.

Nonum dubium eſt

An figure ſint potētia īfinite. Soº Sic. nō em̄ inquit Albertꝰ accipiunꝛ penes formales ꝓportōes ſicut ſenſibiliū drn̄e. vt ſuꝑ dictū ē. ſꝫ potiꝰ accipiunꝛ ſpēs eaꝝ penes nūeꝝ anguloꝝ. cū āt nūerꝰ potētia creſcat in īfinitū ꝑ formales drās opꝫ etiā figuras in īfinitū creſcere. ⁊ formaliter in īfinitū multiplicari ꝑ nūeꝝ āguloꝝ. Et ꝓpterea ſenſibilia ſm̄ democritū formaliter in genere multiplicata creſcunt in infinitum.

Eodē ꝓo mō opꝫ intelligere ⁊ circa odores Qđ em̄ facit in humido ſiccū h̄ facit in gn̄e alio enchimū humidū i aere ⁊ in aq̄ ſilr̄. Cōe aūt de his nūc q̄dē dicemꝰ ꝑſpicuū. Eſt odorabile nō ſm̄ ꝙ ꝑſpicuū ſꝫ ſm̄ ꝙ lauabile ⁊ mūdabile enchime ſiccitatꝭ Nō em̄ ſolū in aere ē ſꝫ ⁊ i aq̄ qđ odoris ē Manifeſtū ē āt i piſcibꝫ ⁊ oſtracodermis. videnꝛ em̄ odorare nec aere exn̄te in aqua. Suꝑnatat em̄ aer cū infuerit. nec ipa reſpirāt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De odoris quidditate ſiue eſſentia

Si quis ergo ponat aerem et aquam vtraq; humida. erit vtiq; que in humido enchimi ſicci natura odor. ꝛ odor ꝛ odorabile tale. Qm̄ vero ſic ab enchimo paſſio eſt manifeſtū eſt ꝛ ꝑ habē tia et non habentia odorem. Elementa em̄ inodorabilia velut ignis. aer. aqua. terra. q2 ſicca ꝛ humida coꝝ achima ſunt niſi quod cōmixtū faciat propter qđ ꝛ mare habet odorē. habet em̄ humorē ꝛ ſiccitatē ꝛ ſal magis nitro odorabile eſt. Manifeſtū etiā ꝙ ab his effluit oleū Nitrū aūt terre eſt magis Amplius lapis inodorabile. achimus em̄. ligna etiā odorabilia enchima et hoꝝ aquatica minus. Amplius in eis q̄ metallantur aurū inodorabile. achimū em̄. Es āt odorabile ꝛ ferrū. Quādo vero exuritur humidum inodorabiles ſcorie fiunt. Argentum vero et ſtannū. his quidē magis odorabilia. his vero minus. aquatica em̄.

In hoc tercio caplo phus determinat de odore poſt q̄ in p̄cedenti determinatū eſt de ſapore. Et diuidit in duas ptes In quaꝝ p̄ma determinat de odore ſ̄m ſe In ſcd̄a de mō odorandi. Scd̄a ibi (Propter hoc fit) Prima rurſus ſubdiuiditur in duas. In p̄ma determinat et oſtendit odoris q̄dditatē. In ſcd̄a determinat de ſpēbꝫ eius. Scd̄a ibi. Adhuc aūt ſiquidē. Prima iteꝝ in duas pticulas ſubdiuidit. In p̄ma facit qđ dictū eſt. In ſecunda excludit quandā falſam opinionē antiquoꝝ circa naturā odoris. Scd̄a ibi (Videtur aūt in q̄buſdā) Quantū ad p̄mā partē tria facit. Primo oſtendit q̄ ſint p̄ncipia odoris. ſcd̄o q̄d mediū. tercio ꝙ enchimuꝫ humidū ſit p̄ncipium effectiuū odoris. De p̄mo dı̄t phus ꝙ ſicut in generatōe ſaporis p̄ncipiū effectiuū eſt ſiccum et humidū paſſiuū. Ita in ſcd̄o genere ſcꝫ in genere odoris p̄ncipiū effectiuū eſt humidū enchimū. id eſt humidū cōplexionale. ſ. radicale vl̄ nutrimentale. ꝛ ſiccū paſſiuum. Et ita ꝓpriū ſubiectū odoris eſt ſiccum paſſiuum ab humido enchimo ſeu humido cōplexionali. In aere aūt et in aqua nō eſt ſicut in ſubiecto. ſed ſicut in medio. qđ erat ſcd̄m p̄ncipale oſtendendū. De q̄ declarādo ſic dı̄t ꝙ aeri ꝛ aque cōe eſt eē mediū diffuſionis odoꝝ. nō inq̄ tum ꝑſpicua ſunt ſꝫ ſ̄m ꝙ humida ſunt. mūdabilia q̄dā et lauabilia enchime ſiccitatis vel enchima ſiccitate. hoc eſt ſpū ſeu fumali euaporatōne corpoꝝ odorabiliū. Si em̄ nō eſſent mūdabilia ab ipis odoribꝫ nō poſſent oim odores recipere. et ſi nō eſſent q̄ſi ablutiua odoꝝ ab ipis p̄mis odorātibꝫ tūc nō deferrēt odores ad olfactū tanq̄ media. Qꝫ aūt hec duo queadmodū dictū eſt ſint media diffuſionis odoꝝ ꝓbat phs ſpēaliter de aqua Manifeſtū em̄ ē de aere. De aqua ḡ ſic ꝓbat. Nā piſces et oſtree in aquis viuentes. odores ꝑcipiūt. et q̄dā aīalia dure teſte ꝛ diuerſipellia ingrendo olfactu a remoto nutrimentū qđ videre nō poſſunt. Eſt ḡ aqua mediū diffuſionis odoꝝ. Nec p̄t dici ꝙ piſces exntes in aqua et aīalia de quibꝫ dictū eſt odorent ꝑ aerem exn̄tem in aqua qm̄ aer ſupnatat aque ꝛ nō niſi ꝑ violentiā in aqua ꝯtineri p̄t. Nec p̄t dici ꝙ reſpirando attrahunt a foris aerē ꝑ aquam. ſic ꝯn̄r odorando. q2 aīalia hm̄oi nō reſpirant

Ex illis ḡ ꝯcludit phus. ꝙ ſi q̄s ponat aerē et aquā humida q̄daꝫ ꝛ mundabilia ꝛ lauabilia enchima ſiccitate vt dictū eſt. tunc erit vtiq; mediū diffuſionis odoꝝ cōe humido. in quo aer ꝛ aqua hm̄oi ꝯueniunt. Et id enchimi ſicci qđ eſt in humido hm̄oi lauabili ꝛ mundabili aeris ꝛ aque cōmuni erit naturaliter odor ꝛ ipm odorabile ſeu odoratiuū. hoc eſt potētia olfactiua erit virtute tale quale ſ̄m actum eſt mediū ab odore alteratū. Terciū aūt videlꝫ ꝙ enchimū humidū ſit p̄ncipiū effectiuū odorum ꝓbat phus ꝑ habentia ꝛ nō habētia odores tripl̄r Primo in elementꝭ miſcibilibꝫ. ſcd̄o in mixtis foſſibilibꝫ tercio in metallicis. In elementis ꝓbat. Nā elemēta. ſ. ignis. aer. aqua. ꝛ terra. q2 ſicca ſunt ꝛ humida ſimplici ſiccitate ꝛ humiditate ꝛ per ꝯn̄s achima. i. ſine humido ꝯplexionali. ideo in ſua puritate accepta ſunt inodorabilia. cōmixta aūt aliquo mō odorabilia ſunt ſicut ptꝫ de mari quod aliqualiter habet humidū enchimū. rōne humidi ꝛ ſicci cōmixtoꝝ. Et ex eadē cauſa ſal eſt magꝭ odorabile q̄ nitrū. eo ꝙ eſt nitro humidius. ꝛ ideo reſolubilius odoriſeꝝ. Ab vtroq; em̄ diſtillando effluere poteſt oleum. ſed abundantius a ſale q̄ a nitro. q̄propter etiaꝫ ſal eſt plus odoriferū nitro. Scd̄o probat in mixtis foſſibilibꝫ. ſ. de lapidibꝫ. Nam lapis ſaltem durus terreꝰ nō vnctuoſus nō eſt odorabilis. Ligna aūt. quia enchima vl̄r aliquid habent odoris. minus tamē aquatica. ꝓpt frigiditatē qua impeditur humidum agere in ſiccum. Tercio probat de metallicis que ſcꝫ ſunt metallata per artem vel que talia ſunt per naturam Nam quedā plus ſunt alijs odorabilia. q2 quedam achima ſunt ſicut aurū qđ inodorabile eſt. Es aūt et ferrum odorabilia ſunt q2 nō bene cōmixta. cum em̄ humidum ꝛ ſiccum in ipis ad inuicem agendo faciant enchimū humidum. ideo ꝑ cōſequens redduntur odorabilia plus omnibus metallis Verum quando exuritur humidū in eis tunc ſcorie eorum ex reſoluto inodorabiles fiunt. Argentum vero ꝛ ſtannum ſunt magis odorabilia q̄ aurū ꝛ lapides ſꝫ minus q̄ es ꝛ ferrum. q2 aquatica ꝛ humida magis ſunt et ideo impeditur paſſio humidi ſicut in plantꝭ aq̄ticis.

☞ Enchimus ab en quod eſt in. ꝛ chimꝰ ſuccoſitas Alij dicunt ab eu bonum. ꝛ chimus. quaſi bona ſuccoſitas. p̄mum tamē appropriatius dicit Sic de achimo. ab a quod eſt ſine ꝛc.

☞ Iſidorus Nitrū a regione nitria egypti eſt dictuꝫ ex quo medicine fiunt ꝛ ſordes corpoꝝ ac veſtium abluuntur. Huius natura nō multum a ſale diſtat. habet em̄ naturam ſalis. ꝛ ſimil̄r oritur caneſcentibꝫ ſiccitate litoribus.

Videtur aūt a quibuſdā fumalis euaporatio eſſe odor cōmunis exn̄s aeri ꝛ terre. ꝛ oēs dicunt ſuꝑ hoc de odore Quare et eraclitus ſic dicit ꝙ ſi oīa entia fumus fiant ꝙ nares vtiq; diſcernant. Ad odores aūt oēs inferunt hi quideꝫ tanq̄ exhalatōem. hi vero ſicut euaporatiōem. hi aūt vtraq; hec. Eſt autē vapor quidem humiditas quedam Fumalis vero exhalatio ſicut dictum eſt cōmune eſt aeri et terre conſtituitur et ex illa quidē aqua ex hac ꝟo quedā terre ſpēs. Sꝫ neutꝝ hoꝝ videt. Vapor em̄ aq̄ ē. fumalis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vero euaporatio impoſſibile eſt in aqua. odorāt enī que in aqua ſicut dictū eſt prius. Amplius euaporatio ſiliter dʳ effluxionibꝰ. ſi igitꝰ nec illa bene. nec iſta bñ. Qm̄ ergo ꝯtingit recipe humidū. ⁊ illud qḋ eſt in ſpū et illud qḋ eſt in aq̄ ⁊ pati aliq̄d ab enchima ſiccitate nō īmanifeſtuʒ. etenī aer humidus eſt natura.

Hic ꝯñr excludit falſam opinionē antiquoꝝ de odoris quidditate ⁊ entitate dicēs ꝙ q̄buſdā videtꝰ ꝙ odor ſit fumalis euaporatio et nō q̄litas ſimplex genita ī medio ab eo qḋ fumalitꝰ euaporat Et hanc euaporatōem dicunt cōem eſſe terre ⁊ aeri. Terre ſicut illi a quo reſoluitꝰ et aeri in quo ⁊ ꝑ quē diffunditꝰ. Omnes etiā de natura odoris loquentes hoc quaſi ꝓ fundamento ſupponunt. Vñ Eraclitus dʳ. ꝙ ſi oīa entia fumus fiant tūc nares vtiq; oīa diſcernerent. Oēs ergo antiq̄ aſſerunt odoris naturā eſſe fumalē euaporatōem. ſ. vel exhalatōem q̄ndam q̄ eſt de natura terre vt dicūt. vel vaporē q̄ ē de natura aque vt dicunt alij. Vel vtrumq; quemadmoduʒ opinantur alij. Sed totum iſtud reprobat ſcʒ ꝙ odor non ſit exhalatio neq; vapor. Et hoc duabus ratōnibꝰ Quaꝝ pͥma eſt. Odores diffunduntꝰ ꝑ aquā. q̄ꝛ aīalia in aquis odores ꝑcipiunt. vt ſup̄ dictū eſt. ſʒ fumalꝭ euaporatio ſiue ſit vapor ſiue exhalatio ꝑ aquā diffundi nō pt. Scḋa rō Quia ſilꝛ eſt dicere odorē eſſe fumalē euaporatōem et colores eē defluxiones paruoꝝ corpoꝝ ſed illud nō bñ dʳ de coloribꝰ vt ſupͣ paruit. ḡ nō bñ dicitꝰ de odoribꝰ. Nā ſeq̄retꝰ ꝙ ſenſus vtriuſq; tā odoris q̄ȝ coloris eēt tactus. Ex quibꝰ infert pħus duo corrollaria. Quoꝝ pͥmū eſt. Nō īmanifeſtū eſt ꝙ humidū qḋ ē in ſpū hoc ē in aere q̄ vtiq; natura humidꝰ ē ⁊ humidū aq̄ ſe habeant vt mediū odoris inq̄ntū nata ſunt pati enchima ſiccitate. ⁊ iō ſicut odor in aqua non eſt fumalis euaporatio. ita nec in aere Scḋm corollariū eſt ꝙ manifeſtū eſt in humidis humiditate aquea ⁊ groſſa ⁊ in aere qui eſt humidus humiditate ſpirituali corꝑa odorifera facere odores ſuos ꝑ hoc ꝙ hmōi lauantꝰ enchima ſiccitate. q̄ꝛ humida aquea humiditate lauata ⁊ paſſa ꝑ ſiccū cōtrahunt saporē ⁊ ꝓpter hoc ꝓportionabiles ſunt odores humoribus hoc eſt ſaporibus.

¶ Adbuc aūt ſiquidē ſilꝛ in humidis faciet et in aere quēadmodū lauat ſiccū Manifeſtū qm̄ oportet ꝓportionabiles eſſe odores humoribꝰ. Sed adbuc hoc in quibuſdā accidit. Etenī et acetoſi et dulces ſunt odores et auſteri. et pontici. et craſſi. ⁊ amaris ꝓportionabiles dicat q̄s vtiq; putridos. Quare quēadmodū illa difficilis potatōis putrida diaſanapeuta ſunt. Manifeſtū ergo qm̄ qḋ in aqua ſapor hoc in aere et in aqua odor. ꝓpterea frigus ⁊ cōglutinatio et ſapores hebetant ⁊ odores exterminant. Calidum enī quod mouet et generat auferunt infrigidatio et conglutinatio.

Hic ꝯñr pħs tractat de ſpeciebꝰ odoris et diuiditꝰ in duas ꝑtes. In quaꝝ pͥma determīat de ſpeciebꝰ odoris in cōi cōꝑando odores ad ſapores penes ꝯuenientiam ad inuicē. In ſcḋa de ſpeciebꝰ odoris in ſpeciali. Scḋa tangitꝰ ibi. Spēs aūt odorabilis. Quantū ad pͥmam dr ꝙ ſi odores fiant vt dictū eſt ꝑ hoc ꝙ humidū natū ē lauari enchima ſiccitate ⁊ ſilꝛ ſapores quēadmodū dictuʒ eſt in ꝑcedenti ꝑticula tūc fere ꝓportionabiles ſunt odores ſaporibꝰ. ⁊ hoc triplꝛ. ſ. in ſpeciebꝰ. in medio. et in pͥncipio effectiuo. In ſpeciebꝰ. q̄ꝛ ſunt odores q̄dā ſicut ſapores. vt acetoſi et dulces. auſteri. ⁊ pontici. pingues ſeu craſſi. ⁊ q̄dā ſunt amarū saporē habentibꝰ ꝓportionabiles. ſicut odores putridi quapropꝛ ſicut habentia saporem amarū difficilis ſunt potatōis ad guſtandū ita habentia odorē putridū difficilis ſunt odoratōis. Vñ putrida ſunt diaſanapeuta Scḋo ꝯueniunt quodāmō (vt ex nūc dictis ſequitꝰ) in medio. q̄ꝛ ſicut ſapor eſt in aqua ſicut in medio ꝑ qḋ ꝯtingit ad guſtuʒ. Ita in aere et in aqua eſt odor ſicut in medijs ꝑ q̄ ꝯtingit ad olfactū Conueniunt etiā ꝓpter hoc. tercio in pͥncipio effectiuo qḋ eſt calidū. q̄ꝛ ſicut frigus reſtringit et hebetat ſapores. ita ⁊ extermināt odores. Calidū enī qḋ eſt effectiuū ⁊ motiuum pͥncipiū vtriuſq; infrigidatōe auferꝛ ⁊ ꝯglutinatōne ſeu ꝯgelatōe intus saporē ⁊ odorē retinente.

Species aūt odorabiles due ſunt. Non enī ſicut dicūt quidā nō eſt ſpēs odorabilis ſed determinandū quō ſunt et quō nō ſunt. hoc q̄deʒ enī eſt ſcḋm ſapores ordinatū ipoꝝ ſicut dictū ē. et delectabile et triſtabile hn̄t ſcḋm accn̄s. qm̄ eſt nutritiui paſſio hec. appetentibꝰ q̄dē delectabiles odores eoꝝ ſunt. Plenis aūt et nihil egentibus neq; odores. Et eſca habens odores q̄buſcunq; nō delectabilis neq; his. Quare iſte q̄dē velut diximus ſcḋm accidens quidē habebit delectabile et triſte propter qḋ om̄ibꝰ ſunt cōmunes animalibꝰ. Quidā aūt ſcḋm ſeipos delectabiles odores ſunt quēadmodū illi q̄ florū. Nihil enī vel magis vel minus ad eſcā aſſequuntꝰ neq; cōferunt ad deſideriū quicq̄ȝ. ſʒ cōtrariū magis. Verū enī eſt ꝙ Euripedē vituꝑans Tracius dixit qn̄ lentem decoquis nō infundas myron. Qui aūt nunc cōmiſcent ad potationes tales virtutes vim faciunt ꝑ vſum delectatōi do nec vtiq; a duobꝰ ſenſibꝰ fiat delectabile quēadmodū vnū ab vno Hoc quidē igitꝰ odorabile ꝓpriū hoīs eſt. qui aūt ſcḋm ſapores eſt ordinatus et alioꝝ aīalium. ſicut dictum eſt prius. Et illorum quidē qui ſcḋm accn̄s hn̄t delectabile diuiduntur ſpēs ſcḋm ſapores Iſtius aūt nō iā ꝓpter naturā ipius eſce eē. ſed ſcḋm ſeipam delectabilē atq; triſtem. Cauſa aūt eſt ꝓpriū hoīs talem eē odorē propter frigus qḋ circa cerebrū Frigido enī natura exiſtente cerebro et ſanguine qui circa illud eſt in venis exiſtente ſubtili et puro. de facili aūt infrigidabili. propter qḋ et cibi fumoſitas infrigidata propter locū infirmātia rheumata facit. Hominibꝰ ad adiutoriū aūt ſanitatꝭ facta eſt iſta ſpēs odoris. Nihil enī ē aliud opꝰ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ipſius ꝙ hoc. hoc autẽ facit manifeſte. Cibus autẽ delectabilis exiſtẽs. et ſiccus. ⁊ humidus multotiens infirmans eſt. Que autẽ ab odore ſm ſeipm odorifera qualitercũqꝫ ſe habeat vtilis vt eſt dicere ſemper.

¶ Hic ꝯñter phs determiat de ſpẽbus odoris in ſpẽali dicens ꝙ nõ eſt dõm vt q̃dam dicũt ꝙ odoris nõ ſint due ſpẽs ſicut illi q̃ aſſerũt odorẽ delectabilẽ ꝑ ſe. nõ eẽ ſpẽm odoris. Et ideo videndũ eſt nunc quõ odor hmõi ꝑ ſe delectabilis ſit ſpẽs. ⁊ quõ nõ eſt ſpẽs. Vñ ſubdit phs ꝙ ꝓma ſpẽs ſeu genus ſumit ſm analogiã ⁊ ordinẽ ad ſapores ⁊ eſt delectabilis ⁊ triſtabilis ſm accñs Cuius rõ eſt qꝛ odor hmõi eſt paſſio nutrimẽti ſeu ſeq̃la cõplexionis nutrimẽti qð ſolũ delectat famelicos ⁊ cibo egẽtes. cibo aũt nõ egẽtes ſcꝫ repletos nõ delectat. et ideo odor ſicut ſapor hmõi ſolũ delectat eſuriẽtes ⁊ nõ repletos. ⁊ ꝑ ꝯſequẽs eſt delectabilis ꝑ accñs. qꝛ nõ ſꝑ ⁊ oibus ſed aliquãdo ⁊ aliq̃bus delectabilis eſt. Et qꝛ nutrimentũ cõuenit oibus aialibꝫ. iõ infert ꝑ modũ corollarij ꝙ hec ſpẽs. ſcilꝫ odor delectabil' et triſtabil' ꝑ accñs cõis eſt oibus aialibꝫ. Alia aũt eſt ſpẽs ſeu genus odorꝝ q̃ ꝑ ſe ſunt delectabiles. ſicut odores florꝝ. Qð ꝓbat phs. qꝛ iſti odores non magis vel minus ſequunt̃ eſcã et ſaporẽ neqꝫ cõferũt ad deſideriũ. ſed potius ad ꝯtrariũ. ſcꝫ ad abominatõem. ſicut ea que multũ ſunt aromatica. Quod ꝓbat a ſigno. Nã thracius cociũ ſuũ Euripedẽ vituperãs. dedit pceptum dicẽs. Nõ infundas myron in lentẽ dũ decoquis eã. Eſt eñ myron vt dr̃ Dionyſius ariopagita cõfectio vnguẽti odoriferi ex balſamo ⁊ oleo. Odoriferũ aũt ⁊ aromaticũ balſami. tollit appetitũ ⁊ generat faſtidiũ. et ideo lẽtes thracij ineſibiles facte fuerũt ex cõdimẽto. Nec obſtat ꝓdictis ꝙ q̃dam miſcent aromata in potatiões ſuas q̃s bibũt. ſicut qñ fit vinũ conditũ vel claretũ. qꝛ illi nõ augẽt niſi ꝑ hoc deſideriũ cibi. Sed potius ꝑ viſum vim faciũt id eſt violentiã naturali delectationi vt ꝑueniant ad hꝫ ꝙ idem ſit delectabile duobꝫ ſenſibꝫ. vel ſm Albertũ faciũt vim. i. virtutẽ ꝯpoſitã delectatõis duorꝫ ſenſuũ. guſtus ⁊ olfactus a duobꝫ ſenſibꝫ ꝑ viſum talis potatõnis. Sicut eñ in ſimplicibꝫ ꝑficit̃ delectatio ab vno illorꝫ ſenſibiliũ Ita in mixto odorifero q̃ritur delectatio ꝓpria olfactui ſicut qñ ſimplex eſt. ⁊ in eodẽ querit̃ delectatio guſtus. Et ſubdit phs duplicẽ eſſe drãm inter odorabile ꝑ ſe ⁊ ꝑ accidẽs dicens. ꝙ iſtud odorabile ſcꝫ delectabile ꝑ ſe. ꝓprium eſt homini. Odorabile aũt ꝓportionabile ſaporibꝫ cõe eſt omibus aialibus. vt dcm̃ eſt. Et hec eſt ꝓma differentia. Scd̃a drña ẽ. Spẽs odoris delectabilis ꝑ accñs (in q̃s diuidit̃) multiplicant̃ ⁊ nominant̃ ſm ſpẽs ſaporis. Species aũt odoris delectabilis ꝑ ſe. ꝓpter eſcã. ſic non multiplicant̃ neqꝫ noiant̃. ſed ſm odorabilia vt alius eſt odor roſarꝝ. alius violarꝝ ⁊c. Qꝫ aũt odor delectabilis ꝑ ſe vt tãgit in ꝓma drña ſit ꝓpria homini ꝓbat. qꝛ hõ ſm ꝓportionem ſui corpis vt dcm̃ eſt maximũ habet cerebrũ qð eſt natura frigidũ. Ipm aũt ſua frigiditate ſanguinẽ ſubtilẽ exiſtentẽ circa cerebrũ in venis anguſtis. nutrientẽ ipm cerebrũ infrigidat. ⁊ fumoſitates aſcẽdentes a loco digeſtionis vſqꝫ ad ipm nimis infrigidãdo facit rheumata in firmitatẽ multiplicẽ inducẽtia. cũ ḡ iſte odor delectabilis ꝑ ſe ſua caliditate hmõi frigiditatẽ tẽperet. iõ ſoli homini ad ſanitatẽ quã manifeſte ꝯfert ſuffragat̃. ⁊ hec ſanitas in hoie ſola eſt finis odoris hmõi. Spẽs vero odoris delectabilis ꝑ accñs. ſcꝫ rõe nutrimẽti ſeu cibi. nõ ꝯfert ad ſanitatẽ. ſed ꝓpter ſuꝑfluitatẽ humiditatis vel ſiccitatis multotiẽs infirmitatẽ cauſat. Odorifera aũt ſm ſe delectabilia vt eſt dicere ſꝑ vtilia ſt̃ ad ſanitatẽ. Addit vt ẽ dicere. qꝛ ꝓpter abuſum poſſent egritudinẽ inducere.

Incidũt dubia circa textu expoſitũ.

Primũ eſt. Quid eſt ꝓpriũ odoris ſubiectũ ¶ Solõ. Subiectũ qð eſt corpus mixtũ. Subiectũ aũt quo. ꝓximũ eſt ſiccũ paſſum ab humido enchimo. hoc ẽ ab humido intrinſeco alimẽti. Chimus eñ ſuccoſitas cibi eſt ſeu nutrimẽti. iõ enchimũ humidũ intrinſecũ humidũ alimẽti dr̃. Tale aũt ſiccũ ſm actũ nihil aliud eſt niſi ſpũs reſolutus ab hmõi humido. In aere eñ ⁊ in aqua ẽ nõ velut in ſubiecto. ſed vt in medio ſm eſſe. nõ reale. ſꝫ intẽtionale. ⁊ hoc ſi accipiant̃ in ſua ſimplicitate elemẽtari. Quia ſi accipiant̃ ꝓ mixto in q̃ dominant̃ ſingulariter iſta elemẽta vtriqꝫ tũc ſunt odoris ſubiecta. Sic eñ Areſtoteles dr̃ ſal ſpẽm terre nõ ſimplicis. ſꝫ mixte. ꝓpter vnctuoſum humidũ quo humidius eſt nitro. reſolubilius odoriferũ. Qð ꝓbat. qꝛ licet ab vtroqꝫ effluat oleũ. plꝰ tñ a ſale. Effluit aũt oleũ ab eis. Inq̃t Albertus ſi ad ignem lente ponat̃ ſal. vel nitrũ in vaſe quo fit diſtillatio. ſcꝫ in alẽbico. Primo eñ ſic nõ fluit niſi aq̃ vel aqueũ humidũ. Qð ſi iterato lente igne diſtillet̃ ꝓfluit oleũ. qð nõ fieret niſi haberẽt ꝓter ſiccitatẽ aliqð humidũ enchimũ ſpiratiuũ ⁊ ſiccitatẽ odoriferã. Sic igit̃ videt̃ ab omni mixto odorifero oleum diſtillari poſſe

Secundum dubium

An ſint aliq̃ odores delectabiles ꝑ ſe q̃ nõ ſunt ſeq̃la cõplexionis nutrimẽti ¶ Et videt̃ ꝙ nõ. qꝛ odor nõ inuenit̃ in ſimplicibꝫ ſed in mixtis ꝯplexionẽ hñtibꝫ. talia aũt ſt̃ ſapida. Qð ꝯfirmat̃. qꝛ oẽ odoriferũ eſt ſapidũ. ⁊ econuerſo. ex eiſdẽ eñ ꝓncipijs dependẽt. licet nõ eodẽ modo. ¶ Solõ. ſic. vt dr̃ phs in textu. Quidã eñ odores cõferunt ad nutrimentũ. ⁊ q̃dam obſunt. auferẽtes hyꝑbolem ⁊ exceſſum frigiditatis cerebri. ¶ Ad argumẽta dicendũ. ꝙ odores oẽs ſiue delectabiles ꝑ ſe ſiue ꝑ accidẽs ſunt aliq̃ mõ ſequela ꝯplexõis nutrimẽti. Odorifera eñ que ꝑ ſe ſunt delectabilia etiã nutriũt vt ꝓbant argumẽta. Verũ qꝛ illa odorifera pleriqꝫ nõ ſunt cõueniens nutrimentũ aialiũ. ⁊ ꝓcipue hoim. ⁊ cũ eorꝫ odor ordinet̃ ad auferẽdũ cerebri diſtẽperantiã. iõ nõ dr̃ ſeq̃la ꝯplexionis nutrimẽti. ſicut odor eorꝫ corporꝫ q̃ ſunt aialiũ odoratiũ verũ nutrimentũ. Et ꝑ hoc patet ſolutio ad ſcd̃m.

Tercium dubium eſt

Vtrũ odores delectabiles ꝑ ſe impediãt deſideriũ cibi. ¶ Et videt̃ ꝙ non. qꝛ quãto plures ſenſus circa idẽ ſenſibile delectant̃ tanto ipm ſenſibile plus natũ eſt ſenſuꝫ afficere. ¶ Solõ. ſic. Et hoc vt inq̃t Albertus qñ ſentiunt̃ de ꝓpe. qꝛ tũc ingrediunt̃ in corpa. ꝑ vaporẽ orificia venarũ implentẽ. vñ ex repletõe fit ꝙ cibũ non deſideret Et hic ẽ vnus modus attenuãdi eos quorꝫ natura guloſa eſt ⁊ famelica ¶ Ad argumẽtũ dõm. ꝙ lꝫ ꝑ hoc idẽ ſenſibile plꝰ ſit delectabile ſimplr̃. nõ tñ vni ſenſui. ſ. guſtꝰ q̃ eſt ſenſus alimẽti. imo ꝑ hoc potius remittit̃ delectatio vnius ſenſus. vt dictum eſt

Quartum dubium eſt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Utrũ odores delectabiles ꝑ ſe auferãt hyꝑbolem ꝛ fri/
giditatẽ humiditatis cerebri. ¶ Et videt̃ ꝙ nõ. quia vt
Galienus ꝛ alij auctores tradũt rheuma ex calida cã et
ex frigida generat̃. g̃ nõ pt calido euaporatiuo odoꝝ de/
lectabiliũ ꝑ ſe cerebrũ a rheumate preſeruari vel liberari.
¶ Solõ ſic. qꝛ a loco digeſtionis fumus eleuatus ad ca/
put ꝛ in capite reſoluit̃ ſicut fumus in olla coopta. ꝛ tũc
redit in phlegma Si ãt in cerebro nimis infrigidet̃ rheu
ma efficit̃ deflues a capite ad diuerſas corꝑis ptes. ꝛ ge
nerat alias ꝛ alias infirmitates. Ita vt rheuma q̃ſi dicat̃
egritudinũ mater Et iſtud maxime accidit in his in qui
bus multũ eſt de cerebro et vbi cibꝫ ſubtilioꝛ de facili in/
frigidabil' eſt. cũ ergo odoꝛ delectabilis ꝑ ſe in ſpiritu ae/
reo ꝑtingit ad cerebꝝ. igit̃ caliditate ſua ꝛ ſiccitate. ꝛ etiã
aeris cũ quo attrahit̃ mitigat̃ cerebri frigiditas. ꝛ ſic con
tra rheumatis generatõem pſtat cerebro adiutorium.
¶ Ad argumentũ aũt dõm ꝙ ex calido nũq̃ꝫ fit rheuma
ꝑ ſe ſed ꝑ accñs. vt ſi cerebrũ ab aliq̃ ꝑ accñs ſit calefactũ
et tũc ſi ex calore ſuo de ſtomacho nimis attrahat de hu/
mido. ita ꝙ trahẽdo nimis oppilet vias et obruat ſeipm
et non vincat̃ calore ſed infrigidet̃. fit rheuma Fit g̃ ꝑ ſe
ſꝑ rheuma frigiditate ſicut etiã ex ꝓxima cã. Et lʒ odo/
riferũ q̃nq̃ꝫ ſit frigide ꝯplexiõis ſicut pʒ de cãphora vl' ro
ſa. tñ qꝛ diffundẽdo odorẽ eſt calidũ. iõ odoriferũ delecta
bile ꝑ ſe eſt ꝯtrariũ (vt dcm̃ ẽ) nimie frigiditatis ꝛ humi
ditatis capitis que maxime abundat in anteriori ꝑte ca
pitis que magis medulloſa eſt ꝛ humida ꝓpter multitu/
dinem ſenſuũ qui ſunt in anteriori parte capitis

Quintum dubium eſt

Utrum odores delectabiles ꝑ ſe ſolũ ꝑcipiant̃ ab homi/
nibus ¶ Et videt̃ ꝙ nõ. qꝛ vt ſupra dictũ eſt hõ inter ce/
tera aĩalia exceptis q̃buſdã aq̃ticis hʒ peſſimũ olfactum
Sed ſi hõ ꝑciperet odores delectabiles ꝑ ſe q̃ ꝑcipere ne
queũt bruta aĩalia. ſicut videt̃ dicere Areſto. hoĩm olfac/
tus eſſet optimus. Preterea odoꝛ diffundit̃ cũ fuma
li euaporatõe ꝛ attingit vtiq̃ꝫ organũ olfactus in aĩalibꝫ
alterando ipm. etſi nõ ſit hyꝑbole frigiditatis ꝛ humidi
tatis in talibꝫ nocebit eis hm̃õi odoꝛ. ¶ Solõ. ſic. vt dt
phs in textu. qꝛ nõ ꝯferunt odores hm̃õi niſi dũtaxat ho
minibꝫ. ¶ Et ad rõem dõm. ꝙ licet bruta hm̃õi odores
ꝑcipiant. in eis tñ nõ delectant̃ ſicut hoĩes. ꝛ qꝛ nõ ꝯferũt
eis ad nutrimentũ ꝓ ꝯſiſtẽtia indiuidualis ſui eſſe. neq̃ꝫ
ad ꝓpagatõeʒ nature ꝓ ſalute ſpẽi neq̃ꝫ ad auferẽdũ hyꝑ/
bole frigiditatis ꝛ humiditatis. iõ nõ afficiunt̃ ab illis. et
ꝑ ꝯñs vident̃ ſe circa odorabilia taliũ odoꝝ habere qua/
ſi nõ ꝑciperẽt. Sicut a ſili q̃nq̃ꝫ viſibilia certa videant. qꝛ
tñ illa nõ ꝯferũt ad nutrimentũ vel ad ſalutẽ ſpẽi ab illis
nõ afficiunt̃. ꝛ iõ circa ea ſe hñt q̃ſi ea nõ viderẽt. ¶ Ad ſe
cundũ dõm. ꝙ cũ talia aĩalia nõ delectent̃ odoribꝫ hm̃õi
nõ eos fortiter attrahũt. ſed debiliter ꝛ raro. ꝛ iõ inſpira
tione coꝝ nõ ledunt̃. Uñ etiã homo nõ iuuat̃ ex modico
odoris. ſed potius ex eo ꝙ delectans in talibꝫ ſepe ꝛ mul
tum attrahit odores hm̃õi. cũ eñi modicũ ſit calidus et
ſiccus parũ attractus non auferret hyꝑbolem cerebri

Sextum dubium eſt.

Quare homo non odorat corpora que prius comedit.
¶ Solutio. quia organũ olfactus eius actuatũ eſt ſpecie
odoris talis comeſti nutrimẽti. ꝛ qꝛ intus exiſtẽs ꝓhibet
extraneũ. ideo non odorat homo q̃ prius comedit. Et iõ
qui comederit allia non odorat allia ab alijs comeſta niſi
forſan imperfecte.

Septimũ dubium eſt.

Utrum ſapoꝛ ꝛ odoꝛ inueniant̃ potius in plantis vel in
aĩalibus. ¶ Solõ. potius in plantis (inq̃t Albertus) eo
ꝙ in plãtis ꝑcipue agentia ſunt q̃litates ꝑme cum nõ ha
beant niſi ꝑtem ꝑtis aĩe. ꝛ ita magis cõditioni naturalis
actionis derelinquunt̃ q̃ꝫ in aĩalibus in quibꝫ magis re/
dacte ſunt ad medietatẽ tẽperamenti ꝛ magis ab aĩme
ꝑtãte finalit̃ ꝯtinent̃ ad cuiꝫ opatões ordinant̃. ꝛ ita in
eis nõ ita manifeſtant̃ opatões ꝛ actiões q̃litatũ primaꝝ

Octauum dubium eſt.

Utrum ſapores ꝛ odores delectabiles ꝑ accidẽs in om
nibꝫ ꝓportionabiliter ſe habeant. ¶ Solutio non vliter.
Nam ſapores frigore cauſati vt ponticus ꝛ ſtipticus non
in omnibus rebus proportionantur odoribus. Sed in
quibuſdã aduenientẽ calido euaporatiuo amplius humi/
dũ digerit̃. quod eſt in eis. ꝛ iõ cũ vaporat melioꝛ ẽ odoꝛ
q̃ꝫ ſapoꝛ. quia reſoluitur odoꝛ ab euchimo magis decoc/
to. In quibuſdã aũt magis groſſis ꝛ viſcoſis. ſcʒ a quibꝫ
non ſeparat̃ pars humidi magis digeſti. ſed vaporatum
ab ipſo humido cõplexionali remanet ibi eſt regulariter
proportio odoris et ſaporis.

Et ꝓpter hoc fit ꝑ reſpiratiõem non omnibꝫ
ſed hominibꝫ ꝛ ſanguinẽ habentibꝫ velut qua/
drupedibꝫ et magis ꝑticipantibꝫ nature aeris.
Aſcendẽtibus nanq̃ꝫ odoribꝫ ad cerebrũ prop
ter leuitatẽ caloris qui in ipis. ſanus habẽt cir
ca hunc locũ. Odoris nanq̃ꝫ virtus natura ca
lida eſt. Utitur nãq̃ꝫ natura reſpiratiõe ad duo
vt operoſe quidẽ ad thoracis adiutoriũ vt ad/
uenticie ad odorẽ reſpirante eñi ſicut ex tranſitu
facit per nares motũ ꝓprium. Propter autem
homis nature tale genus odoris quia plus ce/
rebrũ ꝛ humidius habet alijs aĩalibus vt ſm̃
magnitudinẽ. Propter hoc eñi ꝛ ſolum vt eſt
dicere ſentit alioꝝ animaliũ homo. et gaudet
floꝝ ꝛ talium odoribꝫ Cõmenſurat̃ eñi coꝝ ca/
loꝛ ꝛ motus ad hyꝑbolem eius que in loco fri/
giditatis et humiditatis. Alijs vero quecunq̃ꝫ
pulmonẽ habent per reſpirare. alterius gene/
ris odoris ſenſum dedit vt nõ duo ſenſitiua fa/
ciat. ſufficit eñi vnũ. qm̃ quidẽ ꝛ vt reſpiranti/
bus quemadmodũ hominibꝫ vtroruq̃ꝫ odora/
biliũ ſi ſpirantibꝫ quidem omnibus fit ſpirare
vno modo. hoc enim videtur in his alterorum
ſolum exiſtens ſenſus

¶ Hic ꝯñter phus ~~in quarto capitulo~~ tractat de mõ odo/
randi animaliũ. Et diuidit̃ in duas ptes. In ꝑma facit
quod dictũ eſt. In ſcđa cõparat ſenſum olfactus alijs
ſenſibus excludẽdo falſam opinionem pythagoricoꝝ de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

odorādi aīaliū reſpirantiū et non reſpirantium

odoribꝫ. Scđa ibi (Videꝛ aūt ſenſus.) Prima ſubdiuidiꝛ in duas ꝑtes. In ꝓma oſtendit modū vt dcm̄ eſt. In ſcđa excludit quandā obiectōem. Scđa ibi (Siľr autē) Prima iterū in duas diuidiꝛ. In ꝓma declarat modum odorādi animaliū reſpirantiū. In ſcđa declarat modum odorādi aīaliū nō reſpirantiū. Scđa ibi (Que vero nō) Quantū igiꝛ ad primā partē dr phs. ꝙ quedā aīalia odores reſpirādo ꝑcipiunt ſeu reſpirādo olfaciūt ſicut homines. ꝛ aīalia multū calidū ſanguinē habētia vt qdrupedia. ꝛ ea que multū ꝑticipant de natura aeris ſicut aues. Et hoc quidē ꝓmo ꝓbat de hōibus. Nā odores aſcendūt ad cerebrū virtute caloris ignei eos reſoluētis ꝛ leuificātis. ꝛ ita ꝑ ꝑ̄ando ſua caliditate hyꝑbolē ſiue exceſſum frigiditatis ꝛ humiditatis cerebri ſanitatē inducūt. Ad cerebꝝ aūt hmōi odores nō ꝑueniūt niſi reſpirādo. ergo hmōi aīalia odores reſpirādo ꝑcipiūt. Minorē ꝓbat ꝑ. q꞉ reſpiratōe natura vtitur ad duo. ſ. ꝓmo ꝛ ꝑncipaliter opoſe ꝛ neccārio ad refrigeriū thoracis. ꝛ ſecūdario ꝛ aduenticie ad odoꝝ ꝑceptōem. In ſignū cuius qñ in ſpū attracto ꝑ reſpiratōem exhalat couenies odor. tūc ꝑ nares reſpirādo fortiter attrahiꝛ. Maxime aūt iſte modus reſpirādi ꝯuenit hōibꝫ. Quia ꝓpter magnitudinē ꝛ abundātiā humiditatis ꝛ frigiditatis cerebri in hōibꝫ ſuꝑ alia aīalia reſpirādo ꝑcipiunt odores nō ſoluꝫ delectabiles ꝑ accñs cū alijs aīalibꝫ. ſed aliud genus odoꝝ delectabiliū ꝑ ſe ſicut ſunt odores floꝝ ꝛ hmōi. qm̄ calor taliū (q̄ diffunduntꝛ auferendo hyꝑbolē cerebri) reducit cerebrū ad debitā ꝯmenſuratōem ꝛ habitudinē. Alia aūt aīalia reſpirātia ꝛ pulmonē hñtia ſolū ſentiunt odorē alterius generis. ſ. q̄ eſt delectabilis ꝑ accñs. ꝛ ſic nō ſunt duo genera odoꝝ que ſentiūt. cum ſufficiat eis vnum.

Que vero nō reſpirāt ꝙ q̄dem habēt ſenſuꝫ odorabilis manifeſtū eſt ꝛ piſces ꝛ enthomoꝝ genus oē. diligēter ſentit alonge ꝓpter nutritiuā ꝓpriꝫ ſpēm odoris remota multum a ꝓpria eſca queādmodū apes faciūt ad mel ꝛ paruaꝝ formicaꝝ genus q̄s q̄dem vocāt ſcurpas ꝛ marinoꝝ purpure ꝛ alioꝝ multa talium animaliū acute ſentiunt eſcam ꝓpter odorē. Propter q̄d vtiqꝫ dubitabit aliq̄s quomō ſentiunt odorē ſi ſpirantibꝫ q̄dem omībus fit ſpirare vno modo Hoc em̄ videꝛ in reſpirantibꝫ accidens omnibus. Illoꝝ autē nullū reſpirat ſentiunt tamen Si non aliq̄s ꝑter quinqꝫ ſenſus alius. hoc aūt impoſſibile. odorabilis em̄ olfactus. Illa vero hec ſentiunt. Sed non forte codē modo ſed reſpirantibꝫ q̄dam ſpūs aufert ſuꝑiacens quemadmodū cooꝑculū quoddā. Quare nō ſentiūt non reſpirātia. his autē non reſpirantibꝫ ablatum eſt hoc. Quemadmodū in oculis. quedam em̄ animaliū habent palpebras quibꝫ non reuelatis minime poſſunt videre. Que autē habēt duros oculos non habent. quare non egent vllo quod illa reuelent. Sed vident a facultate ineꝗſtente illis ſtatim

¶ Hic ꝯſequēter oñdit modū olfaciendi animaliuꝫ non reſpirantiū dicēs. ꝙ aīalia nō reſpirātia odores ꝑcipiunt cuiuſmodi ſunt piſces ꝛ oīne genus atomoꝝ. ſcꝫ indiuiſibiliū propter ſui paruitatē. Quod probat a ſigno. q̄a de longe mouenꝛ proſequēdo cibos. etiam in tenebris. quod nullo ſenſu q̄ꝫ olfactu facere poſſunt. Quod patꝫ de apibꝫ que olfactu vtunꝛ ad mellis inq̄ſitionem. Et de quibuſdam paruis formicis quas quidam ſcurpas dicunt. Et ſimilis cōditionis de genere marinoꝝ animal quoddam eſt quod purpureus habet nomē. ideo ꝙ ſanguie ſuo purpura tingiꝛ. vel quia purpure aſſimilatur et multa taliuꝫ animaliū nō reſpirantiū acute et longe ſentiūt eſcam per ſolum odorē. Et ſubdit phus quandā dubitatōnem dicens. ꝙ licet manifeſtū ſit ꝙ odores ſentiant animalia huiuſmodi nō reſpirātia. non tamē adeo manifeſtuꝫ eſt quo inſtrumēto ſiue quo ſenſu ꝛ q̄modo ſentiant. Nam cum ſpirantibꝫ animalibus omībus ſolū couenīat odores ꝑcipere vno modo ſcꝫ inſpirādo odorem. Inſpirare auteꝫ iſtis animalibꝫ non couenit. ideo cum ſentiant odores. videtur ꝙ ſentiant odores ꝑ olfactum alterius ſpeciei ab olfactu reſpirantiuꝫ. ꝛ ſic videnꝛ ſexto ſenſu ſentire. Qđ eſt impoſſibile. quia eſt vnū obiectū odorabile in ſenſum actiuū. ergo vna potētia paſſiua nata ab illo pati que eſt potētia olfactiua. Hanc ergo difficultatē remouēdo dr phus ꝙ ſit vna potētia qua ꝑcipiunt aīmalia tam reſpirātia q̄ꝫ non reſpirātia odores. ſed nō eſt in eis idem odorādi modus. Quia cum in reſpirantibꝫ organū olfactus pelliculā quadā opertū eſt. ideo reſpiratione ſolū olfaciūt. quia reſpiratio operculū leuando diſcooperit organuꝫ olfactꝰ ſicut accidit in follibus artis fabrilis. In non reſpirantibus aūt nihil eſt tegens organum. ſed nudū eſt. Quemadmodū em̄ oculi animaliū palpebras habentiū non vident niſi palpebris apertis ꝛ reuelatis. Oculi animaliū palpebras non habentium non egent aliquo reuelante. ſed ſtatim vident ab innata facultate viſibile pſens Et ſic quidē viſus vnus eſt in rōne potentie ſolum accidentaliter differens in carentibꝫ palpebris ꝛ nō carentibus ita olfactus in reſpirantibus et non reſpirantibus ſolum accidentaliter eſt differens

Similiter autē ꝛ alioꝝ animaliū quodlibet non indignaꝛ de his que ſm̄ ſeipſa fetidorum ſm̄ odorē niſi quod accidit corruptiuū exiſtens Ab his aūt corrumpiꝛ ſiliter quemadmodū et homines a carbonū fumo patiunꝛ grauedineꝫ capitis ꝛ corrumpunꝛ multotiēs ſicut a ſulphuris virtute ꝛ corrumpunꝛ alia aīalia et fugiunt ꝓpter paſſionē. ipſa autē ſm̄ ſeipſam auteꝫ non curant fetiditatem q̄ꝫuis multa creſcentium fetidos habent odores niſi quid conferāt ad guſtam velut edulium illis.

¶ Cōſequenter circa predictā ſolutionē dr phus. ꝙ ſimiliter nō diuerſificaꝛ eſſentialiter potentia olfactiua in rōne illa. q꞉ in q̄buſdā. ſcꝫ hominibꝫ ꝑcipit odores ꝑ ſe et ꝑ accñs delectabiles. ꝛ in alijs aīalibus ſolū ꝑcipit odores ꝑ accñs delectabiles. Qđ aūt olfactus ſolū delectabiles ꝑ accñs ꝑcipiat in aīalibꝫ alijs ab hominibꝫ ꝓbat ꝑ. Quia nullū taliū aīmaliū indignaꝛ ſeu grauiter fert fetidos odores ſm̄ ſe triſtabiles. niſi ꝑ accñs inq̄ntū corrup

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tiui ſunt. Corrūpitur em̄ ab illis odoribꝫ animal quēadmodū hoīes a fumo carbonū patiunt̄ grauedinē capitis. et multotiēs corrumpūtur ꝛ a virtute ſulphuris. et ideo aīalia hmōi odores ꝑ accn̄s ſcꝫ ꝓpter corruptōem fugiūt fetidū aūt odorē ꝑ ſeipm̄ non curāt ſicut homo. q̄uis ſepe ſint inter eoꝝ nutrimēta fetida. Multa em̄ terrenaſcentiū vt plante fetidi ſūt odoris valde. ſed fetiditatē talium nō curāt niſi cōferat vel noceat ipis ad eoꝝ eduliū.

Videtur aūt ſenſus q̄ eſt odorandi imparibus exiſtentibꝫ ſenſibꝫ ꝛ numero habente mediū imparis ꝛ ipē medius eſſe tactiuoꝝ quemadmodū tactus ꝛ guſtus ꝛ ꝑ alia ſenſitiuoꝝ velut viſus ꝛ auditus. Quare ꝛ odorabile nutritiuoꝝ eſt paſſio q̄dam. hoc aūt eſt in eodē genere Et audibilis aūt. ꝛ viſibilis. q̄re ꝛ in aere et in aqua odorant̄. Quare eſt odorabile commune aliq̄d hoꝝ amboꝝ quod ꝛ tactuali ineſt et ꝑſpicuo ꝛ audibili. Quare rōnabiliter odoratio aſſimilata eſt ſiccitati in humido. ꝛ ſenſibili velut tinctura q̄dam et lotura. Quomō quidem igitur ſpecies oportet dicere ꝛ q̄modo non oportet odorabilis. intantū dictum eſt.

¶ In hac ſcd̄a pte ꝑncipali huius capl'i ꝯpat ſenſum olfactus alijs ſenſibꝫ. Et diuidit̄ in duas ꝑticulas. In prima facit q̄d dictū eſt. In ſecūda excludit errorē quendaꝫ antiquoꝝ pythagoricoꝝ. Scd̄a ibi. (Q̄ð aūt quidaꝫ pythagoricoꝝ) Quo ad primā partē dicit. ꝙ ſenſibꝫ exiſtentibus in numero impari. ſcꝫ q̄nario in quo mediū eſt indiuiſibile inter duo equalia. ipē olfactus medi9 eſt inter tactum ꝛ guſtū. ſentiētes ꝑ contactū ſiue ꝑ mediū intrinſecum. ꝛ inter viſum ꝛ auditū ſentiētes ꝑ mediū extrinſecū Quod ſic ꝓbat. q2 odoratus ꝑticipat cum vtriſq3. cōuenit em̄ cū tactu ꝛ guſtu qui ſunt ſenſus nutrimēti. inquātum odor eſt paſſio nutrimēti. ꝛ ſic odor eſt in eodē genere cū tangibilibꝫ. Et q2 odor ꝑcipit̄ ꝑ mediū extrinſecū quod eſt aer ꝛ aqua ab olfactu. ideo vt ſic olfactus cōuenit cū viſu ꝛ auditu. Sicut ergo odor eſt cōmune tangibili nutrimēto ꝛ etiam medio vt perſpicuo ꝛ vt audibili. Odor em̄ aſſimilat̄ enchime ſiccitati diffuſibili in humido lauatiuo hmōi ſiccitatis. Sic olfactus eſt tanq̄ʒ medium quoddā cū tactu ꝛ guſtu. ex vna ꝑte. ꝛ viſu ꝛ auditu ex alia ꝑte. Epilogando ergo in fine cōcludendo dicit ꝑhus. tantū ſit dictum a nobis quomō oportet accipere ſpecies odoris et quomodo non

Q̄ð aūt q̄dam pythagoricoꝝ dicunt nō eſſe rationabile. Nutriri nanq̄ʒ dicunt q̄dam animalia odoribꝫ. Primū q̄dem em̄ videmus quoniā cibū oportet eſſe compoſitū et em̄ ea nutrita non ſunt ſimplicia. quare ꝛ ſupfluitas fit cibi aut in ipſis aut extra ſicut in plantis. Amplius aūt neq̄ʒ aqua vl'r neq̄ʒ ipa ſola nutrire incōmixta exiſtēs. corꝑale em̄ aliquod opꝫtet eſſe cōſtitutum. Amplius multominus rōnabile aerē corpulentū fieri. Cum bis aūt q̄m̄ omnibꝫ eſt aīalibus locus receptiuus cibi a quo q̄n̄ cibus ingredit̄. recipit corpus. Odorabilis aūt ſenſitiuū in capite ꝛ cum ſpirituali intrat fumoſitate. Quare ad ſpiratiuū vtiq̄ʒ vadet locū. Quod q̄dem igit̄ non cōfert ad nutrimentū odorabile ſcd̄m ꝙ odorabile manifeſtū eſt. Et tm̄ ad ſanitatem. ꝛ ex ſenſu ꝛ ex dictis manifeſtū Quare q̄d ſapor in nutritiuo eſt ꝛ ad nutriēda hoc ad ſanitatē odorabile. Scd̄m vnūquodq̄ʒ q̄dem ergo ſenſitiuū determinetur hoc modo

¶ In hac ſecūda ꝑticula excludit ꝑhs dictū pythagoricoꝝ dicens. ꝙ dictū pythagoricoꝝ quo poſuerūt aīalia nutriri odoribꝫ irrōnabile eſt. Quod ꝓbat tribꝫ rationibus. Prima. neceſſariū eſt nutrientē cibū eſſe cōpoſitum ſicut nutritū. hn̄tē eē materiale corꝑale ꝛ incorꝑabile nutrito. Uidemus em̄ in cibo aſſumpto ſupfluū reijci taꝫ in his qui recipiūt nutrimentū indigeſtū cum ſuperfluo intra ſe ſicut in aīalibꝫ habentibꝫ ſtomachū ꝛ alia loca quibus fit ſeparatio benigni a ſupfluo q̄d etiā ſuis locis diuerſificat̄. q̄ʒ etiā in plātis que ſegregāt ſupfluū extra ſe Nō pt̄ aūt talis ſegregatio benigni fieri a ſupfluo in ſimplici. ſed odor eſt q̄litas ſimplex a qua nihil ſegregari pt̄. g̃ non cōtingit aīmalia odoribꝫ nutriri. Scd̄a rō q̄ ſumit̄ ex medijs in q̄bus odor hꝫ eſſe. Nam ſicut odor ſcd̄m ſe non nutrit. ita nec ex parte ſuoꝝ medioꝝ. q̄ ſunt aqua ꝛ aer. Aq̄ em̄ incōmixta ꝛ ſola nō eſt nutritiua ꝓpter ſimplicitateꝫ et multominꝰ aer ꝓpter ſubtilitateꝫ nutrire pt̄. ergo rōne hoꝝ medioꝝ non cōuenit odoribꝫ ꝑ accidēs nutriri. Tercia rō ſumit̄ ex parte loci ad quē odores ſpirādo ꝑueniūt Quia cibus nutritiuus recipit̄ in ventrē ꝛ ſtomachum tanq̄ʒ ad locū digeſtionis. ſed odores nō ingrediunt̄ ventrem ſed caput in quo eſt ſenſitiuū organū olfactus et cū ſpūali intrat fumoſitate vadit ad locū ſpiratiuū ſcilicꝫ ad pulmonē. ergo nō nutrit̄ aīal odoribꝫ vt hmōi. Et ſubdit ꝑhs. ꝙ licet nō nutriat odor ad ſanitateꝫ. tamē vtilis eſt. vt ex dictis manifeſtuꝫ eſt. ꝛ ergo q̄d ſapor facit in eo q̄d nutrit̄ ad nutritionē. hoc odor facit ad ſanitatē Recapitulādo g̃ in fine dt̄. De vnoq̄ʒ ſenſu dcm̄ ſit hoc mō.

Circa textum huius tractatus mouet̄ hec queſtio principalis.

Utrū ſapor ꝛ odor ſint q̄litates guſtu ꝛ olfactu ſenſibiles et ad inuicem ꝓportionabiles

¶ Et videt̄ ꝙ non. q2 cum ſapor ꝛ odor ſint qualitates nutrimēti debent ꝑtinere ad vnū ſenſuꝫ nutrimēti. Nec vident̄ habere ꝓportionem cum cōſiſtant in cōtrarijs ex q̄ ſapor eſt in humido ꝛ odor in ſicco. Sunt ꝑterea odores duplices. ſcꝫ delectabiles ꝑ ſe ꝛ ꝑ accidēs. Odor āt delectabilis ꝑ ſe ſolum ſapori videtur ꝓportionari. ¶ In oppoſitum eſt ꝑhs in textu. Et pro reſpōſione ordinant̄ duo diſcurſus. Quoꝝ ꝑmi ꝑma propoſitio eſt.

Maior ¶ Tam ſapor q̄ʒ odor eſt ſequela cōplexionis nutrimēti. nō tamē ſunt eiuſdē ſubiecti ꝓprij ¶ Secūda propoſitio ¶ Eſt ſapor in humido cōplexionali aliq̄d paſſo a ſicco hmōi.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Odor eſt qualitas a fumali euaporatōe diſtīcta

econtra eſt odoꝛ in ſicco. tñ paſſo a ↄplexionali humido ¶ Cōcluſio. ¶ Igitur cum ſapoꝝ genus eſt nobis notius accipimus odores ꝓpoꝛtionabiliter a ſapoꝛibus.

¶ Prima ꝓpō quantū ad primā partē pꝫ. qꝛ ſapoꝛ ꝛ odoꝛ ſolū inueniunꝭ in his que nata ſunt nutrire. elementa em̄ neqꝫ nutriunt neqꝫ odoꝛabilia ſunt inquantuꝫ in ſua ſimplicitate accipiunꝭ. ꝛ cū non ſint ſube ſed q̄litates ſenſibiles. ideo dicunꝭ accn̄tia que nutrimentuꝫ vt hmōi conſequunꝭ. Et qꝛ ſunt accidētia que atteſtanꝭ ſup ↄplexione nutrimenti. ideo dicīꝭ ſequela cōplexionis nutrimenti non tamē ſequunꝭ nutrimentū abſolute. ſed rōne mutue actōis humidi ꝛ ſicci. q̄ pficiꝭ calido. Humidū em̄ ꝛ ſiccū q̄litates ſunt paſſiue q̄ nō ſunt ad inuicē actiue niſi mediāte calido digerēte. Vn̄ dictū eſt in textu ꝙ frigus hebetat ſapores ꝛ exterminat odores. Verū tn̄ eſt ꝙ frigidū p accn̄s etiā ad ſapores operaꝭ. nam cū vapoꝛabiliter diffundiꝭ humidū ſapidū in cibo. ita ꝙ propter hoc ſapoꝛ eius nō eſt adunatus. tūc p frigidū ↄſtringiꝭ humidū ad centrū ꝛ adunaꝭ. et ita ſapoꝛ ſui adunatione foꝛtificatur. Quantū ad ſcd̄am ptē pꝫ. qꝛ licet habeāt idē ſubiectū qḋ videlꝫ ip̄m nutrimentū. nō tn̄ quo ꝓximū. qꝛ ſapoꝛis ꝓximū ſubiectū eſt humidū cōplexionale. ꝛ odoꝛis ſiccū complexionale Differēter aūt ſequunꝭ nutrimentū. Nam ſapoꝛ ſeqtur nutrimentū vt dictū eſt. et hoc imediate. ſed odoꝛ mediate ſcꝫ mediāte fumali euapoꝛatione ¶ Scd̄a ꝓpō pꝫ quantū ad primā partē. qꝛ illud eſt ꝓximū ſubiectum ſapoꝛis qḋ in ſe nullū hꝫ ſapoꝛē actu. ꝛ cum ſapoꝛ ſit paſſio nutrimēti qḋ actu humidū eſt opꝫtet ꝙ ſubiectum ſapoꝛis ꝓximū ſit humidū inſipidū. ꝛ hoc vel aque vl' aeris. Nō aeris. qꝛ hoc eſt humidū ſpūale non incoꝛpabile nutrito. ḡ opꝫtet ꝙ ſit humidū aqueū. nō purū ſed ↄplexionale. paſſum a ſicco ↄplexionali. ꝛ hoc calido digerente. ſicut phus declarat in textu. ꝛ ideo varie digeſtiones varios faciunt ſapores. Dicit aūt Albertus ꝙ nō ſit paſſio humidi facta a ſicco ↄmixto p ſubam cū humido. ſed potius eſt humidi in quo eſt virtus ſicci. ꝛ ideo eſſe ſapoꝛis eſt ſimplex. licet em̄ humidū ſine cōmixto ſicco non nutriat. nō tn̄ ſubiectū ſapoꝛis eſt ſiccū ſed humidū. ꝛ eſſe ſapoꝛis in ipſo eſt alteratio humidi p ſicci virtutē calido agēte ꝛ terminānte. Quantū ad ſcd̄am ptē pꝫ. qꝛ licet odoꝛis ſubiectū qḋ. idē ſit cū ſubiecto ſapoꝛis. tn̄ ſubiectuꝫ quo. oppoſitū eſt. nō humidū ſed ſiccū. nō quodlibet ſed ſiccum cōplexionale ꝛ nutrimētale. Reſultant ḡ ſapoꝛ ꝛ odoꝛ ex eiſdē pncipijs eiuſdē nutrimēti. cōtrario tamē mō. q2a qḋ eſt paſſiuū in odoꝛibꝰ eſt actiuū in ſapoꝛibꝰ. ꝛ econuerſo.

¶ Concluſio quantū ad primā ptem pꝫ ex dictis in textu. ꝓpter certitudinē em̄ guſtus ſup olfactuꝫ in nobis. ſapoꝝ genus nobis notius eſt q̄ odoꝝ genus. Et qꝛ ex eiſdem pncipijs ↄtrarijs ad inuicē agentibꝰ cōtrario oꝛdie depēdent ſapores ꝛ odores. ideo habent ꝓpoꝛtionabiles ſpēs. licet nobis ineq̄liter notas. quapropter ex ſapoꝛibus odores accipimus. ꝛ cognoſcimus. ꝛ nominamus

¶ Scd̄s diſcurſus. Maioꝛ Ab inuicem ſepabilia realiter nō identificanꝭ ſubſtātialiter Minoꝛ. Odoꝛ ꝛ fumalis euapoꝛatio ſeparanꝭ hoc modo Cōcluſio Quapropter falſa eſt eorum opinio qui dicūt ꝙ odoꝛ ſit huiuſmodi euapoꝛationis reſolutio

¶ Maioꝛ ꝓbaꝭ p illā maximā. p. q̄rto metaphyſice dicētis illa eſſe eadē ſubaliter que eadē generatione generanꝭ et eadē coꝛruptione coꝛrūpunꝭ. Sed que ſunt ab inuicē realiter ſepabilia non generanꝭ eadem generatione neqꝫ eadē coꝛruptione coꝛrumpunꝭ. ḡ nō ſunt eadēꝫ ſubaliter ¶ Preterea. q̄ differunt dr̄ia reali ſunt realiter diſtincta. qꝛ dr̄ia diſtinguit ꝛ ſepat. Sed ab inuicē ſepabilia differūt dr̄ia reali. ḡ ſunt ſubaliter diſtincta. Nam eodēꝫ mō aliq̄ ſunt diſtincta q̄ mō ſunt ſepabilia. Nam ſi realiter in ſecūda opatione intellectus aliq̄ ſint ſepabilia. illa etiam ſunt realiter diſtincta. Que aūt in pma opatione tm̄ ſeparabilia ſtꝫ minꝰ diſtinguunꝭ. ꝛ hoc diuerſimode ſm̄ diuerſos gradus. Nā plus diſtinguiꝭ paſſio a ſuo ſubiecto q̄ materia ꝛ foꝛma ab eo cuꝰ ſtꝫ. ꝛ plus materia diſtinguiꝭ a toto q̄ foꝛma. ꝛ plus foꝛma ptis q̄ foꝛma totius. et plus foꝛma totius p modū generis vel dr̄ie deſignata q̄ definitio ex vtriſqꝫ ſimul. Et ſic loquēdo de diſtinctione generaliꝭ. ſicut oīa ab inuicē ſepabilia ſtꝫ diſtincta ita oīa inſepabilia nō ſtꝫ diſtincta. ¶ Minoꝛ pꝫ teſtimonio phi oſtēdentis odoꝛē inueniri in aq̄s in q̄bus nō eſt repibilis fumalis euapoꝛatio. ſepanꝭ igiꝭ loco. Separanꝭ etiā ſubiecto. qꝛ fumalis euapoꝛatio cum ſit ſuba nō habet ſubiectū. Odoꝛ aūt ſenſibilis q̄litas eſt exiſtens in coꝛpe odoꝛabili ſicut accn̄s eius. ¶ Concluſio ſeqtur ex pmiſſis. Pro eius tn̄ clarioꝛi veritate aduertenduꝫ ꝙ nō eſt nobis ſermo de fumali euapoꝛatione vel vapoꝛe a terra vel aq̄ elementis ſimplicibꝰ reſoluta. ſed de exalatione a coꝛpe cōplexionato ſeu mixto reſoluta. diſtincta a vapoꝛe. De q̄ duplex inueniꝭ opinio. Nā ſm̄ Albertū. quidam phi ſcꝫ plato ꝛ eraclitus dixerūt odoꝛē eſſe fumaleꝫ euapoꝛatōem rei odoꝛabilis. Et hanc opinionē imitaꝭ Auicēna cōcedens mediū ſenſus nō eſſe necc̄ariū ad hoc ꝙ fiat ſenſus ſm̄ actū. ſꝫ ad bene eſſe ip̄ius. ꝛ ideo dt̄ ꝙ ſi aliqḋ ſenſibile cōiungi poſſet ſenſui ſm̄ eſſe ſpūale ſine medio. tunc nō exigeret mediū. vt pꝫ de lumine qḋ ſine medio videri poteſt. ꝛ tale dt̄ eſſe euapoꝛationem. qꝛ illa ſpiritualis eſt. Areſtoteles aūt quē imitaꝭ Auerrois cōmentatoꝛ dt̄ expꝛeſſe odoꝛē eſſe qualitatē a fumali euapoꝛatione diſtinctā vt expꝛeſſe dt̄ et oſtēdit in textu. licet q̄dam aſſerūt Areſtotelē ip̄m nō intelligēres eū dixiſſe odoꝛē eē fumalē euapoꝛationē. Quod cōfirmaꝭ. qꝛ ſi odoꝛ eſſet fumalis euapoꝛatio ſenſibile realiter veniret ad ſenſum et nō egeret medio niſi ad bene eſſe. quod falſum eſt. qꝛ ſenſus nō eſt ſuſceptiuus ſpēꝝ cū materia. ¶ Preterea non veniret coꝛpus odoꝛabile ad ſenſum olfactus niſi per aliquod ſue materie qḋ falſum eſt. Solet iſtud etiam cōfirmari experimēto. qꝛ in cede grandi facta in terra grecoꝝ venerūt ad cadauera vultures ꝛ tigrides ab odoꝛe tracti qui nunq̄ antea in terra illa viſi fuerant. ꝛ locus vbi pus viſi fuerant diſtabat a loco cedis ſpacio quingētaꝝ leucaꝝ. Per tantū aūt ſpaciuꝫ fumalis euapoꝛatio diffundi nō poteſt cum fumus ſit q̄dam ſubalis pars coꝛpoꝛis fumātis. reſolutus ab ipſo. ꝓpter quod fumās leuius efficitur quādo multū fumauerit. cum ergo a coꝛpe odoꝛifero odoꝛ diffundaꝭ ſpherice ꝛ oꝛbiculariter nō poſſet a coꝛpibus illis in tam modico loco cōtentis fuiſſe diffuſus circulariter ad ſpaciū quingentaꝝ leucaꝝ. eſto etiā ꝙ fumꝰ fuiſſet adeo rarus ſicut ignis. quod eſt impoſſibile. quia ex vno pugillo terre fiunt ſolum mille pugilli ignis. Ad illud tamē experimentū rn̄dit Auicēna ꝙ non pceperunt odoꝛe cadauera hmōi ſed viſu. cum em̄ altiſſime volent ꝛ acutiſſimi viſus ſint. ideo cum quāto vidēs fuerit ſitu al/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tioꝛ tanto videt remotius. aues hmōi ad tantā diſtantiā videre poterāt. Uel dʼr ꝙ forſan validis ventis poterant fumi ad tantā diſtantiā ꝓpelli. Has igit᷑ ſolutiones Auicēne Albtus nō reijcit. licet opinionē eius falſam fateat᷑. Immo dʼr ꝙ ꝓpter hoc experimentū nō oporteat dicere odorē nō diſtingui a fumali euaporatione. ſed potius dʼr hoc ſcꝫ ꝙ odoꝛ nō ſit fumalis euaporatio ⁊ ꝙ ſit ab eo ſepabilis. Pro cuius intellectu ponit aliud experimentū de cāphora. qꝛ in aqͣ miſſa pua pticula cāphore inficitur aqͣ. multo lōgius ꝗ̄ cāphora poſſet p fumū extēdi Odoꝛ ergo ſicut alia ſenſibilia diffundit᷑ ſine oīmi materia p eſſe ſpūale. Nec valet dcm̄ qͣrundā volentiū vtriuſqꝫ opinioni et Areſtotelis ⁊ Platonis ſatiſfacere dicentiū ꝙ odoꝛ ſit euaporatio ſpūalis ⁊ nō materialis Quia ſi vocāt ſpūalē euaporatōem corpus raꝝ ⁊ tenue ſicut eſt aer. tūc oīs euaporatio ſpūalis eſt. Si aūt ſpūalem euaporatōem vocant alteratōem mediꝫ que fit ſola ⁊ ſimplici qͣlitate odoris. tunc non ſaluāt Platonē. qꝛ ipſe hoc negat. Et inſuper improprie loquunt᷑. qꝛ ſpūs in phyſica corpus ſubtile eſt ⁊ aereū. Sed in ꝯtrariū arguit᷑ Pomū qḋ diu odorat᷑ p exiccationē odoris leuius efficit᷑ ⁊ citius putreſcit. Siliter odores venenoſi aīalia necāt ⁊ hoīes. Preterea odores p ventos impediunt᷑ qḋ non fieret ſi ſpūaliter tm̄ diffunderent᷑ ſicut coloꝛ. Solutio. argumēta qbus Auicenna ſuū ꝓpoſitum ꝓbare niſus eſt concludunt ꝙ odoꝛ nō reſoluit᷑ a corpe odorifero niſi mediāte fumali euaporatione. quapropter ſup̄ dictū eſt ꝙ odoꝛ non reſpicit nutrimentū immediate ſicut ſapoꝛ. ſed mediāte fumali euaporatione. cuius reſolutione minorant᷑ corpa a qbus reſoluunt᷑. ⁊ qꝛ illis mediantibꝫ odoꝛ diffundit᷑ a corpe odorifero ſeu a nutrimēto. ideo inquantū hmōi fumales euaporationes ventis impediunt᷑ etiā odores p ventos impediunt᷑. Nec eſt ſile de coloꝛe. qꝛ odoꝛ hꝫ eſſe in medio ad certā diſtantiā reale. nō aūt coloꝛ ſed ſoluꝫ ſpūale. Et qꝛ fumus a corpibus venenoſis reſolutus venenoſus ē. Ideo vt ſic inſpiratꝰ p poros occultos ⁊ ad interiora animaliū corrūpit ⁊ necat hoīes ⁊ animalia. Odores autē ſm̄ eſſe ſpūale a quocūqꝫ reſoluant᷑ non inficiunt ſicut nec viſibilis qualitas ſm̄ eſſe quod habet in medio inficit. Ad rōnes principales patet ſolutio ex dictis

Incidūt dubia circa tex

tum expoſitū. Primū eſt. Utrum olfactus vnus ſit ſpē in reſpirantibꝫ ⁊ nō reſpirātibus ¶ Et videt᷑ ꝙ nō. qꝛ diuerſitas principioꝝ infert diuerſitatē principiatoꝝ. Sed principia olfactus in reſpirantibꝫ ⁊ nō reſpirantibꝫ ſꝫ diuerſa. imo in oībus aīalibus. Unde dici ſolet ſm̄ opinionē Alberti ꝙ viſus in homine ⁊ in aſino ſpecie differūt

Preterea. potentia olfactiua eſt virtus organica. ergo diuerſitas organoꝝ in reſpirantibꝫ ⁊ nō reſpirantibꝫ arguere videt᷑ diuerſitatē ſpecificam. Solutio. ſic. Non obſtante ꝙ qͣdam dixerūt reſpirātia nō eundē habere ſenſuꝫ olfactus cum nō reſpirantibꝫ. tamē contrariū dicendum eſt. Cuius ratio eſt. qꝛ odoꝛ eſt vnum aliquod actiuū in ſpecie inferēs paſſionē oībus olfacientibꝫ. ergo odoratus ipſoꝝ eſt vnius rōnis ⁊ nature ſpecifice quo ad odorum pceptiuā potentiā. Cōſequentia patet. quia quorūcūqꝫ eſt vnū aliquod actiuū ſpecie. ꝓpriam inferens paſſionē. hoꝝ potentie paſſiue ſunt vnius ſpeciei ſeu rationis Licet em̄ ſpecie ſentientiū differant ⁊ inquantū vires ſꝫ in animalibꝫ ſpecie diſtinctis. vt probat argumentuꝫ primū. tamē in ratione potentie idētificantur inquantū ipſa potentia nata eſt ab obiecto pati. idē em̄ actiuū ⁊ actiuū eſt omniū olfactuū. Et quia organū medietas qͣdā eſt contrarioꝝ ſenſibiliū. ideo ſubſtātialiter organū eſt in oībus vnū. licet accidētaliter multipliciter variatū Et eſt due papille dicit Albertus in cōmento ſup de anima ad modū papillaꝝ (que ſunt in māmillis) in parte anteriori cerebri cōſtitute. porrecte directe contra oſſa triangularia naſi. ⁊ in qͣbuſdam ſunt coopte tenui pelle ne ledātur ex aere ⁊ vapore attracto. Nec habēt motū ex ſeipſis pelles ille. ſed vento ſeu aere inſpirato exufflante eleuantur. ⁊ tunc odores ſimul cuꝫ aere venientes immutāt eas. Cuius ſignū eſt. ꝙ ſtrictiſſimū habētes naſum ꝓpter clauſuram foraminuꝫ que p oſſa triangularia aſcendunt aut non odorant oīno aut valde paruꝫ. In qbuſdam vero non ſunt cooperte. Sicut em̄ inuenit᷑ differētia in animalibus quo ad oculos. quia qͣdam nō habēt palpebras. quedam aūt habēt. ſic eſt in olfacientibus quo ad coopertulum papillaꝝ in qbus reſidet p cōtinuationē ad neruum obticū virtus olfactiua. ¶ Et p hoc patet ſolutio ad ſecundū. quia non eſt eſſentialis. ſed accidētalis diuerſitas non quo ad determinatā ſpeciem animalis. quia omnibꝫ regulariter indiuiduis certaꝝ ſpecieꝝ ꝯuenit. ſed quo ad totum genus animaliū olfacientium

Secundum dubium

An reſpirātia ⁊ nō reſpirantia equaliter virtuteꝫ habeāt olfactiuā. ¶ Solutio. non reſpirantia meliorē habēt olfactum reſpirātibus. Et inter reſpirantia quo ad olfactum eſt multiplex analogia: in cuius fere vltimo gradu videtur eſſe homo. exceptis quibuſdā piſcibus ⁊ animalibus marinis. Primū ſcꝫ ꝙ in non reſpirantibꝫ ſit olfactus vigoroſioꝛ patet ex differētia viſus ⁊ olfactus. quia licet cōueniant quo ad ſimilitudinē illam que eſt habere velamina. quia ſcꝫ habētia viſum velatū non poſſunt videre niſi ſublato velamine ſicut habētia olfactum velatum olfacere nō poſſunt niſi velamine reuelato. tamē hoc habēt differētie. quia habētia oculos velatos lachrymabilibꝫ palpebris qbus oculi cuſtodiunt᷑. et diſponunt᷑ ad debite videndum. melius vidēt non habētibus oculos palpebris velabiles. Habētia em̄ duros oculos et pcipue aquatica nō bene ſentiunt colores. Immo differētie medioꝝ colorum ſunt eis immanifeſte. excellentias aūt ſentiunt qͣ cuꝫ terrore ſunt. Nam excellētia viſibilis cum terrore immutat oculū. pcipue multū humidū humiditate aliena. eo ꝙ humiditas talis mouet᷑ ⁊ diſcurrit in oculo. ⁊ foramina receptiua lucis vel albedinis diuaricat. et ſic facit apparere monſtruoſe formā viſibilis Cuiꝰ experimentū eſt in nobis Si em̄ hō indigeſta humiditate diſcurrēte p oculum ſubito videat candele lumē. hoc lumen iudicabit᷑ magne coruſcationis vel incendij. ⁊ ꝓpter hoc terretur quo ad viſum Nō habētia aūt olfactum velatū melius olfaciūt. qꝛ habēt organū magis liberum ad quod eſt odoris liber ingreſſus. Unde organū olfactus in nō reſpirātibus propter ſiccitatem vel paruitatē cerebri nō eget operculo nec eſt ita humidū naturaliter ſicut in reſpirantibꝫ. ergo reſpirātibus meliorē habēt olfactum nō reſpirātia. Preterea. reſpirātia ſolum olfaciunt in aere. ⁊ nō in aqua. que tamē eſt mediū diffuſionis odorū. Et nō poteſt in reſpirantibꝫ potētia olfactus ſine reſpiratiōe fieri in actu. Nō reſpirātia aūt in aere ⁊ in aqua olfaciūt. ⁊ ſine reſpiratiōe

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

fit olfactus eoꝝ in actu. Veruꝫ quia inſpiratio nō ſolum ſeruit ad apertionē. ꝛ ad detectionē papillaꝝ. ſed etiā ad fortem odoꝝ attractionē. ideo etiam ex ea pte ſm quid reſpirātia excedunt nō reſpirātia. Scdm patet. quia cuꝫ homo ꝓpter magnitudinē cerebri ꝛ humiditateꝫ eius ſit peſſimi olfactus. ergo nō diſcernit minimas odoꝝ differentias ſed magnas. ꝛ ita nō diſcernit odorabilia ꝑ odores ſicut faciunt multa aīalia. que res eiuſdē ſpeciei indiuiduales ꝑ odores diſcernunt. ſicut canes q̄ diſcernūt veſtigia vnius cerui a veſtigijs alterius queꝫ etiam ſic inſequentes inueniūt. Diſcernūt etiā veſtigiū vnius homis a veſtigijs alterius. ſicut patꝫ in canibus q̄ inueniūt furē. Hoc aūt multo melius inquit Albtus facerēt non reſpirantia aīalia ſi eſſent ita diſciplinabilia ſicut canes. Pauca eīn aut nulla aīalia ſanguinē nō habētia diſciplinabilia ſunt. Pauciſſimis ergo aquaticis exceptis. homo ē peioris olfactus. Unde nō regulariter ſunt oīa nō reſpirantia reſpirātibus melioris olfactus. ſed frequēter. ꝛ ꝗ nō obſtat. dictis aquaticis quibuſdā pauciſſimis. homines eſſe melioris olfactus. Verū etiam eſt quoniā cū homo intellectualis nature ē. ideo ſibi ꝑ ceteris ex ea parte conuenit de differentijs odoꝝ intēdere. cōparando eas ad inuicē. tamē ſimplr ſenſus olfactus nō eſt ꝑfecte q̄ntum ex parte organi in eo ꝑfectus. nec bene odoꝝ diſcretiuus. Verū etiam quia odores liberius ꝑ aerem diffundunt velut per medium aptius. Ideo ex ea pte ꝑfectius olfaciunt reſpirātia. ꝛ ad hoc etiam confert fortis attractio odoris que fit ꝑ reſpirationem.

Tercium dubium eſt

Quomō odor diuerſimode reſpicit ipm odorabile et fumalē euaporatōem. ¶ Solutio. cōuenienter ꝛ differēter Cōuenienter quia vtrūqꝫ eſt odoris ſubiectum. Sꝫ differēter quia odor in medio exiſtēs habet fumalē euaporationē pro materia. ꝛ als non eſt in ipſa. neqꝫ etiam eſt in ea ꝑmanenter ſicut in corpore odorabili. Preterea. in odorabili habet eſſe potētiale. ſed actuale in fumali euaporatione. Item In odorabili habet eſſe tm̄ materiale. Sed in fumali euaporatione ꝓpter ſubtilitatē eius habꝫ eſſe q̄dammō etiam intētionale ꝛ ideo fumalis euaporatio eſt odori quodāmō loco medij. ꝛ inquantū cū tali fumo deferꝰ ad olfactū tēperat vel diſcraſiat olfactū diuerſimode ſm fumalis euaporatiōis diuerſitatē. ꝛ cuꝫ odor per talem fumalem euaporationem venit ad olfactū agit in ipſum inquantū habet eſſe in fumali euaporatione vt in medio. ꝛ non vt in ſubiecto.

Quartum dubium eſt.

Utrum nō reſpirantia ſicut reſpirātia odoribus corrumpanꝰ. ¶ Et videtur ꝙ nō. quia non poſſunt aīalia corrūpi odoribus ſm eē formale. ſed quātū ad eſſe materiale. quod eſt fumalis euaporatio que in aquis locum nō habꝫ in qua ſunt ea aīalia que nō reſpirando olfaciunt. ¶ Solutio ſic. vt dicit Albertus. quod ꝓbat experimēto. Nam ſulphur in lacunis proiectum. odore interficit piſces. Occurrunt eīn eis odores in medio ſine aeris vel aque attractione. eo ꝙ inſtrumenta odoratus in eis diſcooperta ſunt. ad que liberum habent ingreſſum per medium per quod eſt odoratus. ¶ Et ad argumentum dicendū. ꝙ licet odores nō corrūpant niſi ꝑ eſſe materiale. maxime quod habēt in medio. tamē piſces et animalia nō reſpirantia in aquis odoribus materialiter acceptis ledi poſſunt. quia corpora que nata ſunt odorem ſpirare per hoc ꝙ ſua materiali actione alterant aquā que ē medium diffuſionis odorum quodāmodo ſicut aer ledi poteſt. Et licet fumalis euaporatio ꝑfectum eſſe nō habeat in aqua ſicut in aere. vtiqꝫ tamen habet eſſe vtcunqꝫ in aqua. quantū ſcꝫ ad fieri. quādo ſaltem a fundo. aqua calore apprehēditur. Nō enim ſolum ab aque ſuperficie fumus aſcendit. Verū etiam a fundo aque penetrando aſcendit vſqꝫ ad aerem. ꝛ odores cum tali fumo venientes ad organa animaliū nō reſpirantiū interficiunt q̄ndoqꝫ ea. Qꝫ autem reſpirādo odorē materialiter acceptuꝫ corrumpanꝰ probat Albertus experimēto. Naꝫ a fumo carbonuꝫ capita grauedine opprimunꝰ. eo ꝙ groſſus et ſiccus nimiū eſt talium vapor. Et hac de cauſa tēperanꝰ infuſiōe vini ꝛ ſalis vt fumus per hoc ſubtilietur ꝛ humectetur ac ꝑ hoc minus ledat. Quando aūt ſic nō temperātur carbonū fumi ꝛ facti ſunt carbones de lignis viridibꝫ groſſe cōmixtis ꝛ terreſtribus. tunc ſepe interficit homines fumus eorum. ꝑcipue ſi in arto loco maneat incluſus vt diffundi non poſſit nec euaporare. Et ex tali caſu inquit Albertus nuꝑ in Colonia pauperes tres in quadam camera apud carbones mortui inuenti ſunt. Sīliter multi moriunꝰ a ſulphuris virtute. ꝛ virtute diuerſoꝝ afflatuum ſicut argenti viui qui ſpiritus ab alchimicis vocaꝰ. ꝛ tales fugiunt animalia

O Bijciet autem aliquis. Si omne corpus in infinita diuiditur. ꝛ paſſiones ergo ſenſibiles. puta color et ſapor et odor ꝛ grauedo et frigiditas et calidum et leue et durum et molle.

¶ Iſte eſt tractatus tercius ꝛ vltimus huius libri. In quo phs ſoluit tres dubitatōes de ſenſibilibꝫ ex q̄bꝫ antiqui occaſionē erroris ſumpſerūt. Prima eſt de ſenſibilibꝫ in ſe cōſideratis Scda eſt de eis ꝑut ſꝫ in motu ad ſenſuꝫ Tercia eſt de eis ſm ꝙ iā in ſenſu exiſtūt ꝛ actū ſentiēdi ꝑficiūt. Et ſm hoc diuidiꝰ phs tractatꝰ in tria capla Secundū ibi (Obijciet aūt aliqs) Terciū ibi (Eſt aūt quedam obiectio alia) Primū caplm ſubdiuidiꝰ in tres ptes In pma mouet q̄ſtionē. In ſcda ad ptes obijcit. In tercia eā ſoluit Scda ibi (Aut impoſſibile) Tercia ibi (De ſolutōe aūt hoꝝ) Proponit ꝗ pmo q̄ſtionē dicēs An ad diuiſionē corpoꝝ ſenſibiliū diuidi poſſint in infinitū paſſiones ſenſibiles que ſunt color. ſapor. odor. grauedo. frigiditas. caliditas. leue. durum. et molle

Aut impoſſibile. actiuū enim eſt vnūquodqꝫ ipſorum ſenſus. In eo eīn quod poſſunt mouere illum dicunt oīa. quare neceſſarium ſenſum in infinita diuidi ꝛ omnē magnitudinē eē ſenſibilem. Impoſſibile eīn album quidē videre. non aūt quantū. Si eīn non ſic. vtiqꝫ cōtinget aliquod corpus nullū habens colorē neqꝫ grauedinē neqꝫ talē aliā paſſioneꝫ. q̄re nec oīno ſenſibile. hec eīn ſenſibilia ſunt Senſibile igiꝰ erit cōpoſitū nec ex ſenſibilibꝫ. Sꝫ necē nō ſolū ex mathematicꝭ. Amplꝰ cui adiudicabimꝰ h. aut ꝯgnoſcemus. niſi intellectui. ſꝫ non intelli-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

gibilia. Nec em̄ intelligit intellectus que exte/rius niſi cũ ſenſu. Sed ſi hec habẽt ſic videt̃ teſtificari illis qui indiuiſibiles faciũt magnitu/dines. Sic q̄dem vtiqꝫ ſoluetur ſermo ſed hoc impoſſibile. dictum eſt enim prius in ſermoni/bus qui ſunt de motu.

¶ In hac ſcđa pte capli arguit ad ptes huius queſtõis Et pmo ad partẽ negatiuã. ſcđo ad affirmatiuã. Ad partem negatiuã arguit tali rõne. Nam ſi qlitas ſenſibilis diuideret̃ in infinitũ ſequeret̃ ꝙ ſenſus ⁊ ipm ſentire diuiderent̃ in infinitũ. ſequeret̃ etiam oẽm magnitudinẽ eẽ ſen/ſibilẽ. Sed hoꝝ vtrunqꝫ falſum eſt ⁊ impoſſibile. ꝑ qua/litas ſenſibilis nõ poteſt in infinitũ diuidi. Maiorẽ pro/bat q̃ ad primã partẽ. q̄ vnũquodqꝫ ꝓpriũ ſenſibiliũ eſt actiuũ in ꝓpriũ ſenſum. In hoc em̄ ꝯſiſtit rõ ſenſibilis ꝓ/prij vt poſſit mouere ſenſum. et om̄ia q̃ ſenſibilia ſunt eo dicunt̃ ſenſibilia. q̄ pñt mouere ſenſum. Quo ad ſcđam partẽ ſic ꝓbat. q̄ impoſſibile eſt videre albũ ⁊ nõ quantũ Minor pꝫ. q̄ minimũ in qđ pt diuidi albũ impoſſibile ẽ videre. ⁊ ita non pt om̄is magnitudo q̄ntũcunqꝫ parua ſenſibilis eẽ. ⁊ p ꝯñs virtus ſentiẽdi ⁊ ſentire nõ diuiduntur in infinitũ. ¶ In oppoſitũ ⁊ p pte affirmatiua arguit phs tali rõne. Si qlitas ſenſibilis nõ diuideret̃ in infini/tum. ſequeret̃ ꝙ erit dabile aliquod corpus carẽs om̄i q̄/litate ſenſibili qđ ſcꝫ nec habebit colorẽ nec grauedinẽ neqꝫ aliquã ſilem ſenſibilẽ paſſionẽ ⁊c̃. ⁊ ita p diuiſionẽ derelinquent̃ corpa om̄o inſenſibilia. qđ eſt incõueniens. ꝑ pt in infinitũ diuidi qlitas ſenſibilis ad diuiſionẽ corpis in q̃ eſt ⁊ ſubiectat̃. Maior nota eſt. q̄ poſtqꝫ ſteterit diuiſio ſenſibiliũ qlitatũ corpus in q̃ ſubiectat̃ adhuc erit diuiſibile in ptes q̃ erũt corpa. Sed minorẽ ꝓbat phus dupłr. ducẽdo ad duplex incõueniens. Primũ eſt. q̄ cum eadeꝫ ſint pncipia cõſtitutionis ⁊ reſolutionis corpus ſenſibile eſſꝫ ex inſenſibilib' cõpoſitũ ⁊ ex mathematicis qđ falſuꝫ eſt. ex nihilo em̄ nihil fit. ⁊ ita ex non ſenſibili ſimplr. nõ pt fieri ſenſibile. Nec ex mathematicis fieri poſſunt. q̄a ma/thematica nõ ſunt pncipia corpoꝝ ſenſibiliũ. Secũdum incõueniẽs eſt ꝙ hmõi inſenſibilia nõ poſſunt a nobis cognoſci. q̄ nõ ſenſu cum ſint inſenſibilia. nec intelligibilia. q̄ nihil intelligit intellectus quod exterius ſenſu nõ appre/hendit̃. Nec valet ad ſoluendũ dictam dubitatõnem ꝙ dicat̃ vt q̄dam q̃ ſcꝫ om̄ia ſenſibilia ex indiuiſibilib' ꝯpo/ni dixerũt ⁊ magnitudines eẽ indiuiſibiles. hoc eẽ falſuꝫ oñſum eſt ſupius in ſmonib' de diuiſiõe mot'. ſ. vi. phyſi.

De ſolutõe aũt eoꝝ ſimul erit manifeſtũ. Et q̃re terminate ſpẽs coloꝝ ⁊ ſaporum ⁊ ſonoꝝ et alioꝝ ſenſibiliũ. Quoꝝ q̄dem em̄ ſi ſunt vltima neceſſe terminata eſſe q̃ intus. ꝯtraria autẽ vltima Om̄e em̄ ſenſibile hꝫ cõtrarietateꝫ. velut in colore album ⁊ nigrũ In saporib' dulce ⁊ amarũ. et in alijs vtiqꝫ om̄ibus. vltima ſunt que cõtraria. Continuũ quidẽ igit̃ ad infinita diuiditur inequalia. ad equalia vero finita. quod autẽ nõ ẜm ſe continuũ in ſpecies finitas. Om̄ ergo paſſiones q̄dem vt ſpẽs dicendũ. exiſtũt aũt in cõtinuitate et in his ſumendũ. q̄ quod poten/tia ⁊ quod actu aliud Et ꝓpter hoc decimũ milleſimũ milij latet viſum. q̄uis viſus ſupueniat et q̃ in dieſi ſonus latet. q̄uis cõtinuus exiſtẽs audit̃ om̄is cantus. diſtãtia vero interexiſten/tis ad vltima latet. Similiter aũt ⁊ in alijs ſenſibilib' parua om̄o. potẽtia nanqꝫ viſibilia ip/ſa. actu autẽ non. niſi quãdo ſepauerint. Etem̄ ineſt potẽtia que pedalis bipedi. actu itaqꝫ diuiſa Separate aũt tante ſupabundãtie rõnabiliter vtiqꝫ reſoluunt̃ in cõtinẽtia. velut minimus ſapor mari infuſus. q̄nimo qm̄ neqꝫ ſenſus ſupabũdantia ẜm ipam ſenſibilis nec ſeparata Potentia em̄ ineſt certiori ſupabũdantia. Nec tm̄ ſenſibile ſeparatũ erit actu ſentiri. ſed tñ erit ſenſibile. Potẽtia em̄ eſt. ⁊ actu erit adueniens Q̄ q̄dẽ igit̃ q̄dã magnitudines ⁊ paſſiones latẽt. ⁊ ꝓpter quã cãm. ⁊ q̄uo ſenſibilia. ⁊ q̄uo nõ dictũ eſt Cũqꝫ aũt vtiqꝫ inexiſtẽtia ſic quãta q̄dã ſint vt actu ſenſibilia ſint. ⁊ nõ ſolũ qđ in toto ſed et ſeorſum finita neceſſe eſt ẜm aliquẽ numeruꝫ et colores ⁊ ſapores ⁊ ſonos eſſe

¶ In hac tercia pte ſoluit phs dictã dubitatiõem dicẽs ꝙ dubitatõem dictam ſoluẽdo ſimul manifeſtabit̃ ꝙ fini/te ⁊ terminate ſint ſpẽs qlitatũ ſenſibiliũ ſcꝫ coloꝝ. ſapoꝝ ſonoꝝ ⁊ alioꝝ ſenſibiliũ. Anteqꝫ ergo dictã dubitationeꝫ ſoluat Primo oñdit qlitates ſenſibiles nõ diuidi in infinitũ q̃ ad ptes ſubiectiuas q̃ ſtꝫ ſpẽs eaꝝ ⁊ ptes ẜm formaꝫ. Et h tali rõe. q̄ qlitates ſenſibiles ſaltẽ vni' gñis ad inuicẽ ꝯriant̃. om̄e em̄ ſenſibile hꝫ ꝯriũ. In ꝯrietate aũt inueniunt̃ duo extrema vltima. q̃ necẽ eſt eẽ terminata. ꝑ extrema ſenſibiliũ qlitatuꝫ ꝯriaꝝ ſtꝫ finita q̄ duo. Et q̄ inter duo extrema fit mot' finit'. opꝫ media p q̃ eſt mot' eẽ finita. ⁊ ſic etiã erũt finita media inter duo ſenſibilia ꝯria Oſteſa ꝑ finitate ſpeꝝ ſeu ptiũ ſubiectiuaꝝ qlitatũ ſenſi/biliũ ſoluit dictã dubitatõem dicẽs in effectu qlitates ſenſibiles finitas eſſe q̃ ad ptes integrales ⁊ q̄ntitatiuas in q̃s p accñs diuidunt̃ ad diuiſionẽ corpoꝝ in q̄bus ſunt. Pro q̃ ſupponit tria. Primũ eſt qđ dcm̄ eſt. iij. phyſicorũ de infinito videlꝫ ꝙ qñ cõtinuũ diuidit̃ p ineq̄lia. tũc diuiſione tali fit ꝓceſſus in infinitũ vt dꝛ aliq̄d diuidi in duo et medietas iterũ in duo. ⁊ ſic de alijs ꝯñter. Si aũt diuidat̃ in q̄cunqꝫ eq̄lia vt in tres tercias. ⁊ in tres q̄rtas. ⁊c̃. vel in alia eq̄lia. Illa abſqꝫ dubio meſurabũt totũ. ⁊ talis diuiſio ſtabit. Scđm ſuppoſitũ eſt. Qđ ẜm ſeipm non eſt cõtinuũ. hoc nõ diuidit̃ diuiſione cõtinui niſi p accñs. ſed in ſpecies oppoſitas, et ergo non diuiduntur qualitates ſenſibiles ad diuiſionem cõtinui. ſed ſolum in partes ſubiectiuas p accidens. ergo ſolum ad diuiſionẽ cõtinui diuidunt̃ in quo ſunt. Terciuꝫ ſuppoſitum eſt ꝙ aliud eſt ſenſibile potentia aliud actu. Quod declarat phus per exẽpla. Primo de viſu Nam decimamilleſima pars milij non eſt actu viſibilis. ſed totum videtur cuius eſt ps Similit̃ ſcđo declarat hoc de auditu. Nã ſoni minima ps et ſoni minima dr̃ña que dꝛ dieſis grece ⁊ apud muſicos cõma cõmatis (exiſtẽs illud quo ſemitoniũ maius excedit ſemitoniũ minus) dꝛ actu inaudibilis. q̄uis ois hoc eſt

totus cantus audiaꝛ. cuius diaſis ps eſt. ⁊ ita totũ ſenſi-
bile eſt actu. ſed diſtãtia tñ minimaꝝ partiũ medij qđ in
tereſt latet. ⁊ eſt inſenſibilis ſm actuꝫ. Et ſiliter dđm ē de
ſenſibilib⁹ alijs alioꝝ ſenſuũ. q2 in oibus pua ſunt potẽtia
ſenſibilia ⁊ nõ actu ſicut bipedale ineſt potentia in pedali.
Albtus aũt aliter textũ exponẽdo ꝓbat h̄ ꝑ lociũ a mi
nori dicẽs. ꝙ greſſibile qđ ꝑ definitõem ꝯuenit homi qñ-
qꝫ potẽtia ⁊ virtute ineſt bipedi ⁊ nõ actu. ḡ id qđ eſt po
tẽtia ſenſibile pt fieri in actu ſenſibile. Qñ eñ abũdantie
et excellẽtie ſenſibiliũ ſepanꝛ. tũc reſoluunꝛ in cõtingentia
que ſtꝫ virtute tñ ſenſibilia ⁊ non actu. ſicut rheumon ſe-
paraꝛ ⁊ diuidiꝛ ſubtiliſſimus nari infuſus. q̄ etiã diuidiꝛ
in ea q̄ tñ potẽtia ſtꝫ odorabilia. Uel vt cõiter dici ſolꝫ
ſm ỽba text⁹ ꝑut in exẽplarib⁹ modernis hẽm⁹ ſic. ſ. Qñ
abũdãtie ⁊ excellẽtie ſenſibiliũ diuidũꝛ. reſoluũꝛ in ꝯtinẽ-
tia ſic minim⁹ ſapoꝛ infuſus mari Uñ cũ abũdãtia ipſi⁹
ſenſibiľ actu nõ ſit ſepata tũc ſentiꝛ ſenſibile. et q̄diu ꝑ di-
uiſionẽ ſenſibiľ manet ꝑtes ꝑ diuiſionẽ derelicte ſupabũ-
dãtes ad mouendũ ſenſum. tãdiu pñt eſſe actu ſenſibiles
ſed qñ diuidunꝛ in ꝑtes mĩmas actu nõ hñtes abũdan-
tiã mouẽdi ſenſum. tũc ſtꝫ potẽtia ſolũ ſenſibiles ⁊ non ac
tu. Ex q̄bus ſic ſuppoſitis ꝯcludit phs ꝑncipale ꝓpoſitũ
et ſolutõem dubij. ſ. ꝙ q̄dã magnitudines ⁊ paſſiões ſeu
ſenſibiles q̄litates latent ꝓpter paruitatẽ tãq̄ actu inſen
ſibiles. ſenſibiles tñ potẽtia. Quapropter q̄litates actu
ſenſibiles nõ poſſunt diuidi in infinituꝫ. ſed ſunt numero
determinate. vt determĩate ſtꝫ ꝑtes coloris ſaporis ⁊ ſo-
ni. Sed potẽtia ſenſibiles q̄litates. diuiſibiles ſunt ad di
uiſionẽ magnitudinis rerũ naturaliũ. ⁊ non ſunt numero
determĩate. Senſus igiꝛ ⁊ ſentire determĩata ſunt ſm ea
que actu ſtꝫ ſenſibilia. ⁊ nihilomin⁹ q̄litates ſenſibiles ſtꝫ
diuiſibiles ad diuiſionẽ corpoꝝ ſenſibiliũ in quib⁹ ſtꝫ. Et
nõ diuiduntur in inſenſibilia ſimpliciter actu et potẽtia.
ſed actu tñ. que tamen ſunt potentia ſenſibilia. et inq̄n-
tum potentia ſenſibilia. a nobis cognoſcibilia ſunt primo
ſenſu. ⁊ ex cõſequenti intellectu

Incidũt dubia. Primũ

Utrũ q̄litas ſenſibilis ſit diuiſibilis. ¶ Et videꝛ ꝙ non.
quia eſt ſimplex forma que diuidi nõ poteſt Preterea.
quãta nõ eſt. ergo non eſt diuiſibilis. nihil eñ diuidiꝛ ni-
ſi quantũ ¶ Solutio. ſic. duplr. ſcꝫ ꝑ ſe in ꝑtes ſubiecti-
uas. ⁊ in ꝑtes integrales ꝑ accidens ad diuiſionẽ ſubiec
ti cui ineſt. Omis eñ ſenſibilis q̄litas q̄ eſt terminus al-
terationis eſt nata intẽdi et remitti extẽſione quãtitatis
ꝑter intenſionẽ ꝑ radicatõem eius in ſubiecto Ad rõ
nes Ad primã dđm. ꝙ licet nõ ſit diuiſibilis ꝑ ſe in par-
tes quãtitatiuas et integrales. vtiq̄ꝫ tñ ꝑ accidens diui-
di etiam poteſt in partes eſſentiales ⁊ definitiuas. vt di-
ctũ eſt. Non eñ dꝛ ſenſibilis q̄litas quaſi ꝑticulariter ac
cepta que diuidiꝛ in partes ſubiectiuas ſed ỽſiter accep-
ta ¶ Ad ſcđam patet ſolutio ex dictis. quia eſt ꝑ accñs
quanta et per accidens diuiſibilis.

Secundum dubium eſt

Utrum ſit diuiſibilis in infinitũ. ¶ Et videꝛ ꝙ ſic. quia
ꝑ accidens eſt quãta. ergo diuidi pt per accidens in infi
nitũ. ¶ Solutio. non. Nec quo ad ꝑtes ſubiectiuas. nec
quo ad ꝑtes integrales. Nõ quantũ ad ꝑtes ſubiectias.
q2 ille ſolũ ſunt determinate. vt pꝫ inductiue de ſenſibili-
bus q̄litatib⁹ omniũ ſenſuũ tam viſus q̄ꝫ auditus ⁊ alio
rum ſenſuũ. Et hoc quidẽ verũ eſt ſi loquamur de parti
bus que accipiunꝛ ſm debitã ꝓportionẽ. vt ſupra dictuꝫ
eſt. ⁊ que ſunt determinate ſpẽi ab extremis. q2 alˢ inter
cõtraria poſſent accipi infinite ꝑtes ſm potẽtiam. nõ ſo-
lũ ex ꝑte ſpacij qđ eſt in genere quãtitatis et eſt quãtitas
in mobili. ſed quantũ ad intenſionẽ forme que formaliꝛ
in motu fluit. Nec etiã quantũ ad ꝑtes integrales quas
hꝫ ꝑ accñs. q2 in illis ꝑtibus q̄litas ſenſibilis finitatẽ ha-
bet ⁊ infinitateꝫ ſm exigentiã ſubiecti ſeu rei naturalis in
qua eſt. Res autẽ naturalis finita eſt. ⁊ iõ nõ pt diuidi in
infinitas ꝑtes eiuſdẽ quãtitatis. In ꝑtes aũt eiuſdẽ pro
portionis diuidi pt res naturalis ⁊ q̄litas ſenſibilis in ea
exiſtẽs in infinitũ ſub rõne corporis mathematici. ⁊ ſub rõ-
ne phyſica ⁊ generica ꝑut nõ eſt ꝑ ſpẽm determĩata. cuꝫ
q̄litas ſenſibilis nõ eſt in corporib⁹ ꝑut ſunt ꝯſideratio-
nes mathematice ſed phyſice. Ideo ad diuiſionẽ corpoꝝ
ſm rõem mathematicã non pt q̄litas ſenſibilis diuidi in
infinitũ ſeu in infinitas ꝑtes. Uerum q2 q̄litas ſenſibilis
non cõſeq̄tur rem naturalẽ ſm ꝙ ꝑ ſpẽm determĩata eſt.
ſicut ꝓprietates ſequẽtes ſpẽm. Ideo videꝛ velle Albtus
ꝙ poſſit q̄litas ſenſibilis in ꝑtes infinitas diuidi ſm po-
tentiã. nõ ſolũ nobis ⁊ quo ad nos ſed ſimplr. Sicut ex-
preſſe habet Areſtoteles ſexto phyſicoꝝ. q̄ loquens de al
teratione que eſt ad q̄litates ſenſibiles dicit ꝙ in alterati
one aũ oĩe alteratũ eſt alteratũ eſſe in cõmuni. ⁊ nõ eſt da
bilis ꝑma alterationis pars. Licet ergo q̄litas ſenſibiľ nõ
poſſit in infinitũ diuidi ꝑut eſt in aliqua re naturali deter
minata ꝑ ſpẽm. tñ rõe ſui ſubiecti cõis. phyſice accepti pt
diuidi in infinitũ in ꝑtes eiuſdẽ ꝓportionis. q̄ tñ oẽs ꝑ di
uiſionẽ accepte nõ ſunt actu ſenſibiles ſed potẽtia vel ac
tu. Si aũt ꝯtrariũ dicaꝛ ſequeꝛ ꝙ fieret ex nõ ſenſibilib⁹
actu ⁊ potentia aliqđ ſenſibile. ⁊ ita aliq̄d fieret ex nihilo
qđ falſum eſt ⁊ impoſſibile. Nõ ḡ videꝛ dicendũ ſicut q̄-
dam aũt hunc textũ exponentes. ꝙ q̄litas ſenſibilis non
poſſit in infinitũ diuidi in ꝑtes eiuſdeꝫ ꝓportionis. Nam
deꝛ ps indiuiſibilis. ſi ergo diuidatur corpus in quo eſt ⁊
manet ps q̄litatis indiuiſibilis tũc ſenſibile erit cõpoſituꝫ
ex mathematicis qđ eſt platonizare. ⁊ ꝑ ꝯñs illa ps indi
uiſibilis eſſꝫ integraliter ex partib⁹ corporis inſenſibilibus
actu ⁊ potentia. Nam mathematica nec actu nec poten
tia ſunt ſenſibilia vt hmõi. Si aũt diuidaꝛ ergo nõ eſt in-
diuiſibilis. ¶ Aduertendũ tamẽ ꝙ nõ ſolum eſt diuiſibi
lis in infinitũ modo nunc dicto ſenſibilis qualitas ſm ꝙ
eſt q̄nta ꝑ accñs extẽſiue. ſꝫ etiã ꝙ eſt q̄nta intẽſiue. eo ſiq̄-
dẽ mõ eſt diuiſibiľ ſicut q̄nta Sed ꝯ. potẽtia ſenſitiua
et act⁹ ꝓportionanꝛ obiectis q̄ ſtꝫ ſenſibiles q̄litates. ſꝫ po
tẽtie ſtꝫ determĩate. ꝯſequunꝛ eñ ſpecificã formã Solo.
potẽtie ꝓportionanꝛ obiectis ſm ꝙ ſtꝫ in actu. et ita ſtꝫ ꝑ-
tes q̄litatis actu ſenſibiles. etiã actu determĩate ſic ponẽ

Tercium dubium eſt

Utrũ ꝑtes q̄litatis ſenſibiľ ſint ꝑus ſenſibiles q̄ꝫ tota q̄li-
tas ¶ Et videꝛ ꝙ ſic. q2 totũ hꝫ eẽ ex ꝑtib⁹. tota ḡ ſenſibi
lis q̄litas erit ſolũ ſenſibilis ꝑ ꝑtes ¶ Solõ. nõ. Cui⁹ rõ
eſt. q2 ꝑtes in toto hñt eẽ in potẽtia. qñ aũt ſepanꝛ accipi-
unt eẽ actu. ⁊ cũ nihil ſentiꝛ niſi in actu. iõ ꝑtes ſenſibilis
nõ ꝑus ſentiunꝛ toto. ſed totũ ꝑ ſe ſentiꝛ. ⁊ ꝑtes ꝑ ꝯñs in-
q̄ntũ ſunt in toto ⁊ ſub actu totius. Ex quo patꝫ falſitas
dicti q̄rundã mathematicoꝝ dicentiũ. ꝙ nullum totũ ſi-
mul videaꝛ. ſed ꝙ viſus currat ꝑ ꝑtes ipius viſibilis qua
ſi videre eſſet cõtinuũ ſicut ⁊ moueri. Decipiunꝛ eñ illi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝙ ꝑtes ꝯtinui viſibilis nõ ſunt actu viſibiles. ſed ſolũ potẽtia. Vñ viſus vtit̃ quodãmodo toto viſibili tanq̃ quodam indiuiſibili in ſuo gñe. nõ quidẽ vt indiuiſibili ſimplr. ſʒ vt potẽtia eſt diuiſibile. actu indiuiſum. Verum tñ ꝯtingit viſum vti ꝑtib⁹ viſibilis indiuiſi. q̃ſi eſſet diuiſuʒ. ſicut dũ ſigilla tũn inſpicit vnã ꝑtem poſt aliã. ſed tñ ſic nõ ꝓcedit vſq̈ ad q̈ſcũq̈ minimas ꝑtes. ꝙ ſit̃ dabiles adeo ꝑue q̈b⁹ minores videri nõ pñt. Ille tñ minores dabiles ſit̃ potẽtia viſibiles. licet nõ actu. ¶ Ad rõem dõm. ꝙ licet qualitas ſenſibilis tota accipiat eẽ ex ꝑtib⁹. nõ tñ vt actu ſenſibilib⁹. ſed ſolũ potẽtia. vt dcm̃ eſt. Vñ vt potẽtialiter eſt in q̈libet ꝑte ſenſibili. nõ eſt totũ ſenſibile. Sed ꝑ actũ ꝓpriũ. quẽ nõ hʒ ex ꝑtib⁹ ſeorſum ſumptis. ſed ſil̃ ſumpt̃ et vnitis. q̃ nihil aliud ſit̃ q̃ totũ integrũ ſm̃ eſſe integri vt hmõi acceptũ. ꝙ totũ pt habere eẽ in actu ꝑ ſpẽalem formã ꝑ quã diſtinguit̃ a ꝑtib⁹ ſil̃ collectis. Etiã diſtinguit̃ a ꝑtib⁹ ſil̃ ſumptis. ſʒ non vnitis. ⁊ ꝙ vt ſic eſt ſenſibile in actu. quia vt ſic diuiſuʒ. ideo ꝑtes tam ſimul ſumpte q̃ ſeorſum ſumpte ſentiunt̃ ꝑ ꝯñs ſcʒ rõne totius

Obijciet ãt vtiq̈ aliq̈s Aut ꝑueniũt ſenſibilia vel motus q̃ a ſenſibilib⁹ q̃litercũq̈ fiat ſenſus cum operent̃ in mediũ ꝑmo. quẽadmoduʒ odor videt̃ facere ⁊ ſonus. Propius eñ prius ſentit aliq̃d odorẽ. ⁊ ſonus poſterius ictu. Venit ne ergo ita ⁊ viſibile ⁊ lumẽ. Quẽadmoduʒ et Empedocles dr̃ attingere ꝑus qđ a ſole lumen ad mediũ priuſq̃ ad viſum aut ad terram Putabit̃ aũt vtiq̈ hoc ratõnabiliter accidere. Motũ eñ videt̃ ab aliquo in aliud. Quare neceſſe eſt quoddã tẽpus eſſe in quo mouetur ab altero in alterũ. Tẽpus autem omne diuiſibile quare erat quãdo videbatur: ſed adhuc ferebatur radius in medio

¶ Iſtud eſt ſcđm caplm. In quo ph̃s ſoluit ſcđam queſtionẽ que ꝑtinet ad immutatõem ſenſus a ſenſibili. Et diuidit̃ in duas ꝑtes. In ꝑma ꝑte mouet queſtionẽ. In ſcđa eam ſoluit. Scđa ibi (Vel circa ſonũ quidem.) Prima pars ſubdiuidit̃ in duas ꝑticulas. In ꝑma mouet q̃ſtionem. In ſecũda remouet quandã falſam obiectioneʒ. Scđa ibi (Etſi oĩe ſimul audit. Quantũ ad primã ꝑticulã mouet hanc queſtionẽ An oĩa ſenſibilia quantũ ad motũ quo immutãt ſenſum ꝑueniãt ad ſenſum ſubito vel ſucceſſiue. Ita ꝙ ꝑus immutãt mediũ q̃ ſenſum. Quẽadmodũ odor ⁊ ſonus que ſunt ſenſibilia olfactus et auditus ſucceſſiue veniunt ad ſenſum auditus ⁊ olfactus. Prius eñ odor de ꝓpinquo ſentitur q̃ de remotis. Sonus etiam poſterius venit ad audituʒ q̃ fiat ꝑcuſſio cauſans ſonũ. Dubiũ ergo ⁊ difficultas ſolũ ſtat in hoc. An viſibile ⁊ lumẽ ꝑus immutẽt mediuʒ q̃ viſum ſicut videt̃ dixiſſe Empedocles q̃ poſuit ꝙ lumẽ ſolis ꝑus ꝑueniat ad mediũ q̃ ad viſum. ⁊ ꝑus ad viſum q̃ ad terram. plus diſtantẽ a ſole q̃ viſus. Et ꝓ ꝑte affirmatiua queſiti arguit ph̃s tali rõne. Viſibile venit ad viſuʒ mediãte motu q̃ eſt de termio a q̃ in terminũ ad quẽ. g̃ neceẽ eſt eſſe quoddã tẽpus in quo mouet̃ de termino a quo in terminũ ad quẽ. Tempus aũt oĩe eſt diuiſibile. ⁊ eſt diuiſio talis in tpe qualis eſt in ſpacio. ſi eq̃li velocitate mobile moueat̃. ⁊ ideo minus ſpaciũ citius ⁊ prius ꝑtranſit q̃ maius. et ſic in ꝑma ꝑte tpis eſt in ꝑma parte ſpacij. et prius in medio q̃ in fine. Cũ ergo radius ⁊ lumẽ ſeu viſibile ꝑ mediũ veniant ad viſum. iđ q̃ñ nondũ venerũt ad viſum ꝑus fuerunt ⁊ mouebant̃ in ſpacio medio.

Etſi omne ſil̃ audit ⁊ audiuit ⁊ oĩno ſentit et ſenſit et, non eſt generatio eorum. ſed ſunt abſq̈ fieri. tamen nihil minus quẽadmodũ ſonus iam facto ictu nondũ apud auditum. Manifeſtat aũt hoc ⁊ litterarꝫ traſfiguratio quẽadmodũ facta latione in medio. Non eñ dictũ videtur audiuiſſe ꝙ traſfiguraẗ aer delatus. Sic ergo et color ⁊ lumẽ Non eñ in eo q̃d q̃ñocunq̈ habet hoc q̃dem videt. hoc vero videt̃ quẽadmodũ equalia ſunt. Nullum eñ optet alicubi vtrunq̈ eſſe. equalib⁹ enim factis nõ differt vel prope vel longe ad inuicem eſſe

¶ Hic ꝯñter ph̃us remouet quandã obiectiõem dicẽs ꝙ ſi aliquis dicat ꝙ tota forma ſenſibilis ſimul veniat ad ſenſum et non pars eius vna ꝑmo ⁊ poſtea alia. totus eñ ſonus ſimul auditur ⁊ nõ per partes et ſonũ hunc totuʒ ſimul audit ⁊ audiuit. ⁊ vniuerſalit̃ totum ſenſibile in q̈libet ſenſu ſimul accipit̃. ita ꝙ ſimul ſenſus quilibet ſentit et ſenſit. Hoc nõ impedit dictã rõnem Nec refert quia de tota forma ſenſibili querit̃ quomõ veniat ad ſenſum. Licet eñ ſenſibiliter non ſit ſucceſſiua generatio ſenſibilis qualitatis in ſenſu ſm̃ eſſe quod habet in ſenſu ꝑ ſpẽm et intentionem. quia ſcʒ ſic eſt abſq̈ fieri ſucceſſiuo et tota forma ſenſibilis eſt ſimul in ip̃o ſenſu. tamẽ qualitas ſenſibilis venit ad ſenſum ſucceſſiue ꝑ medium. licet totũ ſenſibile ſimul moueat̃. Sicut patet de ſono veniente ad auditum ſucceſſiue quãdo iam ꝑ aliquod tẽpus factus fuit ictus ꝑmi ꝑcutientis. Probat etiã ⁊ manifeſtat hec figura litterarꝫ que fit in aere moto localiter. Nã vox litterata diu ⁊ lõge dicta non ſtatim auditur. q̃ñ dr̃. Sed iđ ſonus totus ſucceſſiue venit ad auditũ. q̃m aer in quo ẽ ſonus transfert̃ circulariter ꝑ locũ ſucceſſiue ad auditũ Ergo etiã ſic erit de lumie ⁊ colore dicendũ ꝙ ſcʒ veniãt ſucceſſiue ad viſum. Quod cõfirmat. ꝙ licet viſus ⁊ viſibile ſint relatiua. nõ tamẽ talia qualia relatiua ſunt equalia Equalia eñ ſunt eq̃lia ⁊ ad inuicẽ eq̃liter referunt̃ relatõne equalitatis ex quacunq̈ diſtãtia. ſed ſic non eſt de viſu et viſibili. Viſus eñ nõ videt quodcũq̈ viſibile. ⁊ viſibile non videtur actualiter ſemꝑ a viſu. vt ſic actu ad inuicem referantur. quia non referuntur ſic ad inuiceʒ niſi ex determinata diſtantia viſus ⁊ viſibilis.

Vel circa ſonũ quidẽ ⁊ odoreʒ hoc accidere rõnabile. quẽadmodũ enim aer ⁊ aq̃ cõtinua q̃dem. partibiles autẽ amborꝫ motus. ꝓpter q̃d et eſt quidẽ vt ideʒ audierat ꝑmus ⁊ extremus et odoret. eſt aũt q̃ñ nõ Videt̃ aũt q̈buſdã eẽ obiectio ⁊ de his. Impoſſibile enim dicũt quidã alium ꝑ alium idem audire ⁊ videre ⁊ odorare. non enim poſſibile eſſe multos et ſeorſum exiſtentes audire et odorare. Intercipiens eñ ipſum ipſius eſſe vel mouens primũ puta tota

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

num vel thus vel ignē eundē et vnum numero ſentiūt oēs. Id aūt quod iā propriū alterū numero. ſpecie aūt idem. quare ſimul multi vidēt et odorāt ⁊ audiūt. Sunt autē neqꝫ corpa hec. ſed paſſio ⁊ motus quidā. Nō eñ vtiqꝫ hoc accideret. neqꝫ ſine corpe. De lumie aūt alia eſt rō Per ineſſe eñ aliqͩd lumē eſt. ſed nō motus aliqͩd. Oino aūt nec ſilr in alteratione ſe hꝫ ⁊ latione. Lationes nāqꝫ rōnabiliter in medio ꝓus attingūt. Videt̄ aūt ſonus eſſe lati cuiuſdaꝫ motus. Quecūqꝫ vero alterant̄ nō adhuc ſilr. contingit eñ ſil' totū alterari. ⁊ nō dimidiū prius: velut aquā ſil' oēm coagulari. Attñ ſi fuerit; multū qꝺ calefit aut coagulat̄. habitū ab habito patit̄. Primū aūt aut ipo faciēte trāſmutari neceſſe eſt ſil' alterari ⁊ ſubito. Eſſꝫ aūt vtiqꝫ ⁊ guſtare queādmodū odoꝛ ſi in humido eſſem⁹ et remoti⁹ añ tāgere ipm ſentirem⁹. Rōnabilit' aūt quoꝝ eſt intermediū ſenſitiuū non ſil' oīe pati niſi in lumine ꝓpter ꝑdicta. ꝓpter hoc autē ⁊ dicimus videre. Lumen autem facit videre.

¶ In hac ſcꝺa pte ꝑncipali ponit .p. verā ſolutionē dicte dubitatōis. Et in effectu ſolo ſtat in hoc ꝙ oīa ſenſibilia ꝗ ſentiunt̄ ꝑ mediū extrinſecū ꝓus imutāt mediū ꝗꝫ ſenſum excepto ſenſibili ſenſus viſus .ſ. lumie ⁊ coloꝛe ſeu viſibili. Et ꝓ euidētia hui⁹ ſolutōis ponit .p. duas dr̄ās lumis ⁊ viſibil' ad q̄litates ſenſibiles ipius audit⁹ ⁊ olfactus ſcꝫ odoꝛes ⁊ ſonos. Prima ē ꝙ rōnabile eſt h̄ accidere circa ſonū ⁊ odoꝛē .ſ. ꝙ ſucceſſiue veniāt ad ſenſuꝫ ſuū qꝛ aer ⁊ aq̄ ꝗ ſunt media ſoni ⁊ odoꝛis .lꝫ ꝯtinuitatē habeant a ꝑmo ſonāte ⁊ odoꝛem ſpirāte vſqꝫ ad ſenſum. tñ in eis ſtꝫ motus ſucceſſiui ſm ptes ſuas ſm ꝙ ꝑ aerem et aquā odoꝛ ⁊ ſon⁹ diffundunt̄ queādmodū fit in motu ꝓiectōis de ꝗ dcm̄ eſt .viij. phyſicoꝝ ꝙ ſint multi mot⁹ ſibi ſuccedētes ꝓpter diuerſitatē ptiū medij ſuꝑ ſe inūdantiū et ſicut in motu ꝓiectōis idē ē ꝓiectū qꝺ diuerſis motib⁹ ſucceſſiue mouet̄ ita cū ſon⁹ ⁊ odoꝛ ſic ꝗdāmō veniāt ſucceſſiue ꝑ mediū videt̄ ꝗdāmō idē ſon⁹ quē audit ſtans ꝓpinqui⁹ iuxta ꝑmū ſonās ⁊ ꝗ extrem⁹ eſt ⁊ diſtātioꝛ. et ꝗdāmō nō idē. ⁊ ſilr videt̄ idē odoꝛ quē ꝑcipit ꝓpinqͦꝛ odorabili et diſtātioꝛ. ⁊ ꝗdāmō nō idē. Quō aūt ſit idē ſon⁹ a diuerſis ſic auditus et quomō nō idem. ⁊ ſilr quō odoꝛ idē ⁊ nō idē declarat ꝯñr .p. dicēs ꝙ ꝗbuſdā videt̄ impoſſibile ꝙ idē nūero ſenſibile ꝑ aliā ⁊ aliā ptē medij. audiat̄. videat̄. vl' odoꝛet̄. Quia forma ſenſibil' eē ꝗddā hꝫ in medio. Ois aūt forma diuerſificat̄ ſm diuerſitatē ei⁹ in ꝗ ē. Cum igit̄ diuerſe ptes medij ſint diuerſa ſubiecta nō pt idē ſm idē eē in diuerſis ptib⁹ medij. Et ita nō pt idē ſonus ferri ad aures diuerſoꝝ. ⁊ idē odoꝛ ad olfactū diuerſoꝝ. etiā ſilr ꝗdāmō diſtantiū. Nec eſt ſile de ꝓiecto. qꝛ ꝓiectū idē manet. qꝛ nō hꝫ eſſe formale in medio ſicut ſon⁹ et odoꝛ. Licet ḡ mouēs ꝑmū ſcꝫ ſonās vel odorabile. ſcꝫ totanū vel thus ſit idē numero. intercipit̄ tñ in medio ⁊ diuerſificat̄ ſtatim ⁊ multiplicat̄. Et ſilr lumē ſic diuidit̄ ſm ptes ab inuicē diuiſas. Et ſic ꝑcipit̄ a diuerſis ſentientib⁹ idē ſenſibile ſpē. ſed nō numero. ⁊ ita eſt idē ſpē ⁊ nō idē numero Nō eñ hmōi forme ſenſibiles ſunt corpa ſicut ꝓiectū. ſed paſſiones ⁊ motōes formales ꝑmoꝛum ſenſibiliū. ⁊ hoc eſſe nō habēt ſine corpe. neqꝫ idē eſſe in diuerſis corpibus. Sic ḡ nō ꝯtingit ſil' ⁊ ſubito audire ⁊ olfacere ſed ſucceſſiue. Sed ſonus ⁊ odoꝛ in medio ſunt añ ꝗꝫ in ſenſu. ⁊ ꝓus in vna pte medij ꝗꝫ in alia. De lumie āt et viſibili eſt alia rō. In eo eñ ꝙ aliqꝺ aliud eſt. lumen eſt nō quidē ꝙ ſit relatiuū. ſed eſt ad aliqͩd ꝓ eo. qꝛ ſp eſt alicui⁹ .ſ. mot⁹ localis lumioſi corpis ⁊ illi⁹ finē ꝯſeqͥtur illuīatio ꝑſpicui ſubito. ⁊ ita lumē diffundit̄ in inſtāti. et ē alteratio ſubitanea ꝗ ſil' eſt cū mutato eē motus local' corporis lucidi. Scꝺa dr̄ña ſumit̄ ex diuerſitate motus local' ad motū alteratōis ⁊ vnius alteratōnis ad aliā. Vñ dr ꝙ nō eſt ſile de alteratōe ⁊ motu locali ꝗ ad eſſe ſucceſſiuū Quod ꝓbat. qꝛ ois motus localis eſt ſucceſſiuus ⁊ ꝓus mobile eſt in vna pte medij ꝗꝫ in alia. ⁊ ita cū ſonus fit cū motu locali ⁊ eſt alicuius localit' moti ſcꝫ aeris. ideo diffuſio eius neqͥt eſſe inſtātanea. Sic aūt nō eſt in alteratōne q̄liter. Cōtingit eñ ſil' totū mobile alterari. ⁊ non dimidiū ꝓus vel vnā ptem añ aliā ſicut ꝯtingit totaꝫ aquā ſil' cōgelari ſeu coagulari. Et ſilr dici poſſet ꝙ ꝯtingeret aliqꝺ ſm ſe totū ſil' calefieri vt qñ multuꝫ de aq̄ ſil' coagulat̄ vel calefit. tūc eñ vnū habitū trāſmutat̄ ab altero. hoc ē vna ps magna ſeu multa coagulata vel calefacta ſil' coagulat̄ ab altera ſibi ꝓxima ꝗ ſe hꝫ ad aliā ſicut qꝺdā habitū. Et qꝛ ꝑma ps alterata eſt tota ſil' ſine ſucceſſione ptiū ſuaꝝ. iō ps tota ſil' ſubiecto alterata eſt. Nō eſt tñ neceſſariū oīa ſil' alterari ⁊ ſubito qꝛ nō ois alteratio facta ē a fine motus alicui⁹ ⁊ nō ab ipo motu. Si eñ ſubito fieret ois alteratio. tūc etiā guſtatio ſiue guſtabil' diffuſio in humido lingue eſſet ſil'. ⁊ odoꝛis diffuſio in medio in humido aeris ⁊ aq̄ qꝺ falſum eſt. qꝛ in iſtis medijs ſentim⁹ odoꝛes ⁊ ſapoꝛes ꝓus in eo qꝺ remoti⁹ eſt alibi añqꝫ tangamus ipm in ſenſu. qꝛ ꝓus ꝑcipit ꝓpe ſtās ꝗꝫ ſtans longe. ⁊ ḡ qñ lōge ſtamus depꝛehendimus ſigno ſenſibili formā ſenſibilis ꝓus eſſe in ꝓpinquo ꝗꝫ in remoto Cōcludit ḡ ex oib⁹ his .p. ꝙ rōnabile ē dicere ſenſibilia ꝗ imutāt ſenſum ꝑ mediū extrinſecū in ꝗ hñt aliqꝺ eſſe. nō ſil' totū ſine ſucceſſione ptiū eſſe in medio. ⁊ in ſenſu. ꝑter lumē ⁊ q̄litates viſibiles. ſcꝫ coloꝛes. que tamē non agunt in mediū ⁊ ſenſum niſi ratione luminis. ⁊ ita rōe luminis ſubito imutant. lumen eñ facit videre coloꝛes

Incidūt dubia. Primū

Quid mouit Empedoclem ad dicenduꝫ viſibile prius eſſe in medio ꝗꝫ in ſenſu. et prius in parte medij ꝗꝫ in toto. ¶ Solutio. quia dixit lumen et radiū luminis eſſe corpus. Oē aūt corpus mouet̄ in tempoꝛe. vt ꝓbatum eſt ſexto phyſicoꝝ. Et quod in tēpoꝛe mouetur taleꝫ habet diuiſionē in tpe qualē in ſpacio ſi eque velociter moueat̄. et iō ad minus ſpaciū ꝑuenit citius. ⁊ ad maius tardi⁹.

Secundum dubium eſt

Quare non mouet phus difficultatem de ſenſibilibus ſenſus tactus. ⁊ guſtus. ſicut de ſenſibilibus alioꝛū triuꝫ ſenſuum. ¶ Solutio. quia ſenſus guſtus et tactus ſentiunt per medium intrinſecum. et ideo de ſenſibilibus illoꝛum ſenſuum nō eſt difficultas. quia ſimul ſunt in medio et ſenſu. Sed alij tres ſenſus ſentiunt ſua ſenſibilia per medium extrinſecum. ⁊ ideo de illis difficultas eſt. et maxime de qualitatibus viſibilibus.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Sed ɔtra. dr in fine textus ꝙ ſapores ſicut odores diffundunt̃ p̱ mediũ ſucceſſiue ¶ Solo. vtriqʒ verũ eſt ſapores ſucceſſiue in humido diffundi vt dr in textu. qr ſtʒ q̃litates ɔtrariũ hñtes. extẽſibiles etiã ad extẽſionẽ ſubiecti. ⁊ ſilr dr de q̃litatib; tãgibilib;. Sʒ non eſt tñ tẽporalis ordo prioritatis quo prius ſit in medio q̃ʒ in ſenſu. cuʒ medium ſit intrinſecum organo

Tercium dubium eſt

Utrũ audiẽs ſil' audit ⁊ audiuit. vel aliq̃ ſenſu ſentiẽs ſil' ſentit ⁊ ſenſit. ¶ Et videt̃ ꝙ nõ. qr intellectus noſter intelligit cũ cõtinuo ⁊ tpe. g̃ maxime ſenſus ſentit tpe cõtinuo. actus aũt q̃ ɔtinuo tpe mẽſurat̃ nõ hʒ ſil' fieri ⁊ factũ eſſe. ⁊ ita cũ ſentire ſit in tpe non vident̃ ſil' eſſe ſentire et ſenſiſſe. ¶ Solo. cuiuſlibet ſenſus ſentire ſil' eſt cuʒ ſenſiſſe. vt dr phs in textu. Cui⁹ rõ eſt. qr in om̃i mutatõe inſtãtanea. ſil' in nũc tpis ſtʒ mutari ⁊ mutatũ eſſe. Nũc tpis dico qr inſtãti nature mutatio mutatũ eẽ precedit. cuʒ ergo ſentire ſit inſtãtaneũ ⁊ in nũc tpis fiat. ſimul ſunt in ſtanti tpis ſentire ⁊ ſenſiſſe. licet nõ inſtãti nature ¶ Ad rõem dcm̃ ꝙ ſentire accipit̃ duplr. Uno mõ put eſt patiẽdo formã rei ſenſibilis ſuſcipe ⁊ ſic fit in inſtãti tẽporis Scdo mõ accipit̃ p actõe hmõi paſſionẽ ſequẽte quo ſentire dr q̃ de ſenſibili ſenſibile iudiciũ hʒ. ⁊ hoc mõ fit cũ cõtinuo tpe. ſicut cuiuſlibet potẽtie organice opatio. licʒ em̃ paſſio firmata ſit in eodẽ motu cũ actiõe. ⁊ p ɔñs rõe motus ſeu mutatõis. inſtãtanea ſit paſſio vel tpalis. ⁊ etiam actio. ⁊ ecõuerſo. vt ſi in mutatõe fundent̃ ſunt inſtantanee. etſi in motu ꝓprie dicto ſunt ſucceſſiue. tñ q̃a ſentire nõ eſt actio inferẽs paſſionẽ ſenſus a ſenſibili ſed eã ſequit̃ Ideo nõ repugnat actionẽ ſentiẽdi tpalem eẽ ⁊ paſſionez eſſe inſtãtaneã. Et rõne iſtius actõis tpalis ſentiẽdi tam interiori q̃ʒ exteriori ſenſu dr intellectus humanus intelligere cũ ɔtinuo ⁊ tpe. Uerũ tñ ꝓprie intellectus nõ dicit̃ intelligere cũ cõtinuo ⁊ tpe q̃ſi intellectio dicat̃ mẽſurari tẽpore vel etiam potẽtia ſenſitiua ſibi ſubſeruiens. Sed quia non intelligit ſine phãtaſmate. phãtaſma aũt eſt rei tẽporalis ⁊ cõtinuitatẽ quantitatis habentis

Quartum dubium eſt.

Utrũ idem ſonus numero veniat ad aures diuerſorum. ¶ Et videt̃ ꝙ ſic. qr diffuſio ſoni fit p modũ motus ꝓiectorum. vt dr. p. ſed ꝓiectũ ẽ vnũ ⁊ idẽ nũero in toto motu. g̃ ſonus erit vnus numero. Et hoc ɔfirmat̃ dicto platonis dicẽtis. Unũ ⁊ idẽ verbũ numero fieri in aurib; diuerſorum. ¶ In oppoſitũ eſt dcm̃ phi ⁊ pluriũ aliorum dicentiũ hoc eſſe impoſſibile. ¶ Solo. diſtinguendũ eſt de ſono. Nã ſonus accipit̃ duplr. Uno mõ ẽm eẽ reale qd hʒ in medio p motũ localẽ. Scdo modo ẽm eſſe intẽtionale. Primo mõ ſonus accipit vnitatẽ numeralẽ ab aere velut a ſubiecto. ⁊ ꝓpterea ſi aer maneat ɔtinuus videtur eẽ ⁊ manere ſonus vnus numero. ſed ad diuiſionẽ aeris diſcõtinuat̃ ſonus. Uerũ ſi aer cõtinuus mãſerit. ⁊ tñ ſon⁹ nõ ſit in aere ẽm vnũ motũ. iterum nõ erit vnus ſonus. ſicut nõ eſt vna albedo q̃ eſt in diuerſis ptib; parietis indiuiſi. dũ modo fuerit ſitualis diſtinctio albedinis. Et qd plus eſt ſi motus localis quo defert̃ ſonus in aere ſit p diuerſas inundatões multiplicatus tũc etiã neccãrio erit ſon⁹ multiplicatus iuxta inundationes diuerſas ſicut motus ibi multiplicat̃. Nõ eſt em̃ aer ſubiectũ qd ipſius ſoni. niſi per ſubiectum q̃. qd eſt motus violẽtus ipſius aeris Et quia non venit ad aures diuerſorum ſub continuitate ⁊ vnitate vnius motus aeris. idõ nõ eſt vnus ſonus ad diuerſas aures ꝓlatus. Si vero cõſideret̃ ſcdo mõ. tunc dcm̃ ꝙ ali⁹ ſit ⁊ alius numero. ⁊ ẽm illos q̃ dicunt intentiõem ſoni in medio ſubiectari. Scdm̃ illos aũt q̃ dicũt intentiõem nõ indiuiduari p mediuʒ nec habere eſſe numerale in medio. cõtrariũ dici pt. Unñ ꝓprie ẽm illã opinionẽ loquẽdo intentio nõ dr habere vnitatẽ numeralẽ. Illa em̃ cõpetit reb;. intentio aũt nõ eſt res ſed rei intentio ſeu ſilitudo. ⁊ idõ nõ hʒ rei realis vnitatẽ neqʒ diuerſitatẽ. ſicut nec virtus ad rem dr eſſe res ſed ad rẽ. ¶ Ad rõem dcm̃ ꝙ nõ eſt ſimile. qr proiectũ velut res q̃dam mobilis manet vna ⁊ eadem p totũ motũ. ſed ſonus nõ eſt id qd mouet̃. ſed aer. ſonus aũt exiſtẽs in aere moto eſt in aere ipo. ſicut accñs in ſuo ſubiecto et ſicut paſſio ex eius motu cauſata. ita ꝙ eſſe ſoni et eſſe motus ſimul ſunt. ¶ Ad dictũ aũt platonis dcm̃ ꝙ ea facilitate qua aſſumitur cõtemnitur

Quintum dubium eſt

Utrũ lumẽ ſit ad aliquid ſicut videt̃ innuere phs in textu. ¶ Solo nõ. cũ ſit q̃litas ſimplex p̃mi corporis alterantis habẽs ſe p modũ habitus vel diſpõnis. talis aũt nequit eſſe ad aliq̃d niſi forſan fundamẽtaliter. Et ſilr nec viſibile qd eſt in actu p lumẽ dr ad aliq̃d niſi ẽm ꝙ refert̃ ad ſenſuʒ viſus ſub rõe obiecti nec vt ſic ẽ ad aliq̃d ẽm eẽ ſed ẽm dici. ¶ Ad rõem dcm̃ ꝙ lumẽ dr ad aliquid ſicut ad motũ localẽ corporis lucidi. nõ q̃ſi motũ ſequat̃ vt cõtinu⁹ eſt. ⁊ vt eſt in rõne mutari acceptus ſed rõe mutati eſſe. ſeq̃tur em̃ finẽ motus qui cũ ſit indiuiſibilis ⁊ in momento. g̃ etiã illuminatio indiuiſibil' eſt et in momẽto. Unñ p hoc ꝙ corpus lucidũ cõtinue mouet̃ non ſeq̃tur ꝙ luminis diffuſio ſit ɔtinua. qr lumẽ fit pñs medio ſil' ⁊ in inſtãti p tota pte ad quã extẽdit ſe vis illumĩatiua corporis lucidi. vt eo inſtãti q̃ ſol pñs ẽ hemiſperio. totũ ẽ ſubito illumĩatũ.

Sextum dubium eſt.

Utrum cõtingat aliquã alteratiõem eſſe inſtantaneam. ¶ Et videt̃ ꝙ ſic. Nã illumĩatio inſtãtanea ẽ Et cõfirmat̃ auctoritate phi in textu adducẽtis etiã de hoc exemplũ de ɔgelatõe. ɔtingit em̃ inq̃t totam aquã ſil' ɔgelari. ¶ Solo. Alteratio ꝓprie dicta q̃ eſt motus ꝓprie dictus eſt tpaliter ſucceſſiua ſicut mot⁹ localis. qr q̃libet talis alteratio eſt de ɔ̃rio in ɔ̃riũ. Unñ ſicut in motu locali tps cõmẽſurat̃ diſtãtie magnitudĩs ſup quã fit mot⁹ ita in motu alteratõis ꝓprie dicte tps ɔmẽſurat̃ diſtãtie eẽ intẽſibilis forme fluẽtis de ɔ̃rio in ɔ̃riuʒ. Unñ plus tpis req̃rit̃ ad hoc ꝙ ex calido fiat frigidũ q̃ʒ tepidũ. Ois g̃ alteratio q̃ eſt inter ɔ̃ria ꝑmiſcibilia ad inuicẽ ſp ẽ ſucceſſiua. Illa aũt q̃ eſt de ꝑuatione in habitum ſeu de nõ ſubiecto in ſubiectũ eſt inſtãtanea ſicut illumĩatio q̃ nõ eſt motus ſʒ mutatio quedã Et talis alteratio eſt ab aliq̃ fine motus et non eſt a motu continuo. ⁊ ſic etiaʒ qr generatio eſt ab aliquo fine motus alterationis ipſa eſt inſtãtanea. ¶ Et per hoc patet ſolutio ad primã rõem. ¶ Ad ſcdam dicẽdum ꝙ cõtingit aquã ſimul cõgelari non ſic quaſi ſubito forma frigiditatis congelatiue fiat in aqua. quoniã eſt de cõtrario in ɔtrariũ inter que nõ eſt mutatio nec alteratio que poteſt eſſe ab aliquo fine motus. Sed ſic intelligitur qr nõ vna ps prius alterat̃ alia. et ſic non eſt ſucceſſio quo ad ptes alterabilis. ita ꝙ vna ps aq̃ prius congeletur. et ſic ɔ̃ñter alia ſed eſt ſucceſſio totius ptis cõgelabilis aq̃

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De immutatõe viſus et audit⁹ a ſuis ſenſibilibus

in forma frigiditatis congelatiue

Septimum dubium eſt

Quare in abſentia illuminantis nõ manet lumen in ꝑſpicuo ſicut in abſentia calefacientꝫ manet calor in calefactibili calefacto Solõ Quia illa forma paſſo ab agẽte impreſſa manet in paſſo mobili qñ ſuſcipit̃ ab agente immobili paſſo. vt in ꝓprio ſubiecto. ita ꝙ nõ ſit ſubiecto aduenticia. Lumen aũt fit a corꝑe lucido in ꝑſpicuo tanq̃ q̃litas eius aduenticia ⁊ nõ ſuſcipit̃ in ipo vt in ꝓprio ſubiecto ſicut alie q̃litates ad quas eſt alteratio ꝓprie. g̃ nõ manet in abſentia illuminantis. Minor patꝫ qꝛ cũ forme ſubſtantiales ſint ṗncipia qualitatũ ⁊ oĩm actionũ earundẽ. ideo illa qualitas nõ recipit̃ ſm eſſe naturale in aliquo. vt in ꝓprio ſubiecto que nõ diſponit ipſum ſubiectũ ad formã ſubſtãtialẽ illam cuius eſt talis q̃litas inſtrumentũ. ſed diaphanũ nõ eſt ſuſceptiuũ forme ſubalis corꝑis lucidi q̄ eſt ṗma radix luminis. nec ꝑ receptõem luminis diſponit̃ ad formã agentis. ſ. corꝑis lucidi. iõ recipit̃ lumen vt q̄dã qualitas aduenticia ⁊ nõ manet abſente illuminante. nec eſt ṗncipiũ actõis in aliud. ⁊ iõ ꝓprie vna ꝑs aeris nõ illuminat̃ ab alia. ſꝫ tot⁹ a ṗmo illuminãte. Proprie dico. qꝛ ꝑ reflexionẽ ꝯtingit vnã partẽ ab altera illuminari. Secus aũt eſt de calido et frigido. Nã calidũ recipit̃ in aqua. qꝛ calidũ ꝯſeq̄tur formã ignis ad quã diſponit aquã vel aque materiã q̄ eſt in naturali potentia ad formã ignis. ⁊ iõ vna ꝑs aq calefacta etiã aliã calefacit. Silr̃ dr̃ de odore ⁊ ſonis et hmõi q̃litatib⁹. Sꝫ ꝯtra Lumẽ ſeq̄tur formaꝫ ignis ad quã ꝑſpicuũ aeris eſt in potentia. g̃ nõ eſt lumẽ qualitas aduenticia Solõ Lumẽ nõ ſeq̄tur formã ignis vt hmõi neq̧ aliquã q̃litatẽ elementarẽ. Immo p̄cedit etiã diaphanũ ſuſceptiuũ luminis q̃litates elemẽtares. Sꝫ inuenit̃ in igne inq̃tũ aliquo mõ accedit ad naturã celeſtis corꝑis ad cuius formã nullũ corpus eſt in potẽtia ꝑ ſuam materiã. Vel dici pt̃ ⁊ melius ꝙ eo mõ quo aliq̄d eſt in potentia ad formã ignis lucẽtis. Ita etiaꝫ ẽ in potentia ad lumẽ tanq̧ ad q̃litatẽ nõ aduenticiã. Sꝫ qꝛ ignis nõ lucet in materia ꝓpria. Ideo ex hoc ꝙ aliqua in ignẽ mutant̃ nõ fiunt lucida. ſꝫ ex hoc ꝙ nata ſunt trãſmutari ad eẽ mixti in quo dominat̃ ignis ⁊ in talib⁹ ẽ lumen lucens qualitas quodãmodo naturalis

Eſt autẽ q̄dam obiectio ⁊ alia talis circa ſenſus. Utrũ ꝯtingit duos ſimul ſentire in eodẽ et indiuiſibili tp̄e vel non Si autẽ ſemꝑ maior motus minorẽ depellat propter quod delata ſub oculis non ſentiunt ſi fuerint vehemẽter in aliquid intẽdentes. vel timẽtes. vel audiẽtes multum ſonum. hoc itaq̧ ſupponatur. Et ꝙ vnũquodq̧ magis eſt ſentire ſimplex exiſtẽs. q̧ cõmixtũ velut vinum intempatũ. ⁊ mel ⁊ colorem et notã ſolam q̧ in diapaſon que obſcurant ſe inuicem. Hoc aũt faciunt ex quib⁹ vnum aliquid fit. Si igitur maior minorem motum depellit. Neceſſe ſi ſimul ſint ⁊ ipm̃ minus ſenſibilem eſſe q̧ ſi ſolus eſſet. Aufert̃ eñ aliq̄d minoris cõmixtione. Siquidẽ oĩa ſimplicia magis ſenſibilia ſunt. Si igitur equales fuerint alteri exiſtentes. neuter erit ſenſibilis. Obſcurat eñ alter alterũ. ſimplicẽ aũt nõ eſt ſentire. Quare aut nullus erit ſenſus aut alter ex vtriſq̧. qđ q̄dem ⁊ videtur fieri ex cõmixtis in quocunq̧ cõmiſceant̃. Qm̃ ergo ex q̄buſdã q̄dem fit aliq̄d ex q̄buſdã vero non fit. Talia ãt ſunt q̄ ſub alio ſenſu. cõmiſcentur eñ quorum vltima contraria. Non eſt ãt ex albo ⁊ acuto vnũ fieri niſi ſm accidẽs. ſed non ſicut ex acuto ⁊ graui ſymphonia. ergo nec ſentire ꝯtingit ipa ſimul. equales eñ exiſtentes ipoꝝ motus exterminabunt inuicem qm̃ vnus nõ fit ex illis Si vero inequales melior faciet ſenſum. Adhuc ſic magis duo ſil̃ ſentiet vtiq̧ aĩa vno ſenſu quoꝝ vn⁹ ſenſus velut acutũ ⁊ graue. Magis eñ ſimul mot⁹ vnius tp̄e ipius q̧ duoꝝ. puta viſus ⁊ audit⁹ Uno aũt ſimul duo nõ eſt ſentire ſi nõ mixta fuerint. Mixtura eñ vult vnũ eſſe. Unius ãt ſil̃ vnus ſenſus. vnus aũt ſimul tp̄e. Quare neceſſe ſil̃ mixta ſentire. qꝛ vno ſenſu ſm actũ ſentit. Unius q̄dem eñ numero qui ſm actũ vnus. Specie aũt qui ſm potentiã vnus Et ſi vnus. ergo ſenſus q̄ ſm actũ vnũ. illud dicit cõmiſceri. ergo neceſſe ipa. qñ ergo non fuerint mixta duo erunt ſenſus qui ſm actum. ſed ſm vnam potentiam ⁊ indiuiſibile temp⁹ vnã neceſſe eſt eẽ opationem. Unius aũt qui ad ſemel vſus ⁊ mot⁹ vnus. vna aũt potentia. Non ergo contingit duo ſimul ſentire vno ſenſu. Atuero ſi ea q̄ ſm vnũ ſenſum ſimul impoſſibile ſi ſint duo. palaꝫ qꝛ minus adhuc que ſm duos ſenſus cõtingit ſimul ſentire velut albũ ⁊ dulce. Videt̃ eñ qđ q̄dem vnum numero aĩa vllo alio dicere niſi in eo quod ſimul. Ex aũt vnũ ſpẽ iudicante ſenſu ⁊ ipo mõ. Dico ãt hoc qꝛ forte albũ ⁊ nigꝝ alteꝝ qđ ꝓprium idem iudicabit ſpẽ. ipe indicabit. ⁊ dulce ⁊ amaꝝ idem q̄dem ipe. ab alio aũt alius ſed alter vtrũq̧ ꝯtrarioꝝ. Eodẽ aũt mõ ſibiip ſis coelementaria puta ſicut guſt⁹ dulce. ita viſus album. ⁊ ſicut iſte nigꝝ ita ille amaꝝ. Amplius ſi ꝯtrarioꝝ motus ꝯtrarij. ſimul aũt cõtraria in eodẽ ⁊ atomo non ꝯtingit eſſe. ſub ſenſu aũt vno ꝯtraria ſunt velut dulce ⁊ amarum. Non vtiq̧ continget ſentire ſimul. Simil̃r aũt palam ꝙ neq̧ q̄ non ꝯtraria. hic q̄dem eñ albi ſunt. hic aũt nigri. ⁊ in alijs ſimil̃r velut ſapor. hic q̄dem dulcis. hic vero amarus. Nec q̄ cõmixta ſimul. ꝓportiones eñ ſunt oppoſitoꝝ

velut diapaſon in diapente niſi ſicut vnum ſentiatur. Sic aūt vna ꝓportio extremitatū fit aliter autē non. Erit em̄ ſimul hic quidē multi ad paucum. vel imparis ad parem. Hic aūt pauci ad multum. vel paris ad imparem. Si v̄o plꝰ adhuc diſtant abinuicē ⁊ differunt coelementaliter q̄dem dicta. in alio autē genere q̄ꝫ que in eodem genere. Dico autē puta dulce ⁊ album voce coelementaria. genere autē alia. dulce vero a nigro multo ampliꝰ ſpē differt q̄ꝫ album Adhuc vtiq̄ꝫ minus cōtinget ipa ſimul ſentire q̄ꝫ q̄ genere. Quare ſi non hec. nec alia.

In hoc tercio ⁊ vltio caplo phus mouet ⁊ ſoluit terciā queſtionē q̄ ꝯperit ſenſibilibꝫ ſm ꝙ iā actu ſunt i ſenſu ⁊ actū ſentiendi ꝑficiūt. Et diuidit in tres ꝑtes ꝑncipales In ꝑma mouet queſtionē. In ſcd̄a reprobat q̄ndā falſam ſolutōem. In tercia ponit ſolutōem verā incidētaliter ſoluēdo q̄ndā difficultatē de indiuiſibili. Scd̄a ꝑs tāgit ibi (Q̄ꝫ āt q̄dā eoꝝ) Tercia ibi (Igit ſm ꝙ indiuiſibile) Quātū ad ꝑmā ꝑtē mouēdo q̄ſtionē terciā dt Q̄ꝫ ſit q̄dā obiectio ſiue difficultas An ꝯtingat duos ſenſus i eodē ⁊ idiuiſibili tp̄e ſentire Et ꝙ nō ſiue ꝓ ꝑte negatiua q̄ſtionis. Arguit phs tribꝫ rōibꝫ vl' q̄ttuor. Quaꝝ ꝑma initit duabꝫ ſuppōnibꝫ Quaꝝ ꝑma que āpliꝰ in de ſomno ⁊ vigilia tractari hꝫ. ē. ꝙ motꝰ maior depellit minorē. Quā ꝓbat a ſigno. Nā vehement' i aliq̄d intēdētes vl' timētes vl' multū ſonū audiētes. viſibile ſup oculos delatū nō vident. Scd̄a ſuppō. Senſibile ſimplex meliꝰ ſentit q̄ꝫ idē mixtū cū alio. ſicut vinū intꝑatū ſeu nō mixtū fortiori motu mouet guſtū q̄ꝫ mixtū cū aq̄ vel alio. Silr mel magꝭ ſentit intꝑatū q̄ꝫ tꝑatū ⁊ mixtū. Et color magꝭ ſentit imixtꝰ q̄ꝫ mixtꝰ Et ſilr nota ſiue vox ſimplex acuta magꝭ mouet ſenſuꝫ auditꝰ q̄ꝫ diapaſon q̄ ē vox mixta cū ꝯrio. Et rō huiꝰ ſuppōnis ē. q2 ſenſibilia ſil' mixta obſcurāt ſeiuicē ⁊ alterat' vnū ab alio Talia ſenſibilia ſic ſe obſcurātia ſunt illa ex q̄bꝫ mixtis vnū aliq̄d fieri pt. Et in talibꝫ vnūq̄dq̄ꝫ miſcibiliū minꝰ fit ſenſibile ꝓpt' mixtionē cū altero. q2 ab vno q̄ꝫ aliquid aufert' Iſtis ſuppōnibꝫ ſic ꝑmiſſis format' rō ꝑma ſic Si ſenſibilia diuerſa ſil' ſentirent'. vel ḡ eq̄lis v̄tutꝭ ſtꝭ i mouendo ſenſuꝫ. ⁊ tūc ſi fuerint ſenſibilia vniꝰ generꝭ neutrū illoꝝ ſenſibiliū erit ſenſibile. q2 vnū obſcurabit alteꝝ ſꝫ mixtū aliq̄d ex vtriſq̄ꝫ ꝯrijs ſenſibilibꝫ vniꝰ gn̄is q̄ ad inuicē ſunt miſcibilia ſicut ſunt ſenſibilia eiuſdē gn̄is q̄ꝝ vltia ⁊ extrema ꝯria ſunt. ⁊ ſic nō ſentient' ſil' plura ſꝫ vnū mixtū Si v̄o fuerint diuerſoꝝ ſenſuū ſicut acutū ⁊ albū et fuerint eq̄fortia i mouēdo ſenſus ſuos. mutuo ſe ipedient ⁊ extermiabūt ſe. Neq̄ꝫ mixtū. q2 ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū neq̄unt miſceri. vt non miſcet' albū cū acuto neq̄ꝫ ex eis fit vnū aliq̄d ꝑ accn̄s h̄ ē ſubiecto. Si v̄o diuerſa ſenſibilia ſiue eiuſdē gn̄is ſiue diuerſoꝝ geneꝝ fuerint ineq̄lis v̄tutꝭ in mouēdo ſenſuꝫ vel ſenſus. tūc fortiꝰ in mouēdo faciet ſenſuꝫ ꝑ ꝑmā ſuppōem. ⁊ ſic ſenſibile minus mouēs nō ſentiet'. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō ſentient' plura ſenſibilia ſil' ⁊ ſel'. Scd̄a rō. q̄ tāgit ibi Adhuc aūt. pt ſic formari. Duo ſenſibilia eiuſdē ſenſus nō pt ſil' ſentire aīa ipſo vno ſenſu. ſi nō ſint ipa ſenſibilia duo mixta. vt acutū et graue. ḡ nō pn̄t ſil' ſentiri ab aīa duobꝫ ſenſibꝫ ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū. Cōſequētia pꝫ. q2 magꝭ ſil' eē pn̄t motus ſenſibiliū duoꝝ vniꝰ ſenſus ꝓpt' maiorē ꝯuenientiā q̄ꝫ duoꝝ ſenſuū. ſ. auditꝰ ⁊ viſus. Añs ꝓbat. q2 diuerſorum ſenſibiliū ſunt diuerſe ſenſatōes. ſꝫ vniꝰ ſenſus ſil' et ſemel nō ē niſi vna ſenſatio. q2 vniꝰ rei nō pt eē ſil' ⁊ ſemel niſi vnꝰ ſenſus ſeu vna opatio. Vn̄ vnꝰ nūero ſenſus ē q̄ actōe ſentiendi vnꝰ ē. Spē v̄o vnꝰ ē. q̄ v̄tute ſpecificāte vnꝰ ē. ſicut vna v̄tus ē viſus. ⁊ alia auditꝰ. Et ꝓpterea ſi vnꝰ nūero ſenſus ſeu ſenſatio ſit q̄ actōne ſentiendi vnꝰ ē nō pn̄t plura ſentiri vt plura. ſꝫ ſi ſil' ſentiant'. ſentientur vt mixta. Et ſi nō ſentiunt' vt cōmixta. erunt duo ſenſus nūero ſm actū ſentiendi. lꝫ vnꝰ ſm naturā potentie. Tercia rō q̄ tāgitur ibi (At vero ſi ea) pt ſic formari Impoſſibile ē vt dictū ē vno ſenſu ſentire ꝯria ſeu diuerſa nō cōmixta ſub rōe vniꝰ. ḡ palā ipoſſibile ē ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū ſicut albū ⁊ dulce ſil' ⁊ ſemel ſentiri Cōña et añs patēt ex dictꝭ. Nā lꝫ aīa vna nūero exn̄s ⁊ vna virtus aīe videat' ſil' iudicare q̄ ſunt ſil' in vno ſubiecto ſpē diuerſa ſm formā ſenſibilē ſicut dulce ⁊ albū in lacte Nō tn̄ facit h̄ niſi ꝑ diuerſas v̄tutes. vt vna vis aīe ſenſus cōis facit h̄ ꝑ diuerſas potētias ſenſitiuas exteriores. q̄rū vna ſcꝫ viſus. ē illiꝰ ſcꝫ albi ⁊ nigri. Alia videlꝫ guſtꝰ ē alteriꝰ. ſ. dulcis ⁊ amari. ⁊ oīm hoꝝ ſil' ē ſenſus cōis Potentijs em̄ coelementant' ſua ſenſibilia. vt ſicut guſtus ⁊ dulce ſe h̄nt ita viſus ⁊ albū. ⁊ ſicut ſe h̄nt guſtꝰ ⁊ amaꝝ ita viſus ⁊ nigrū. Et q2 huiꝰ rōis fundamentū idē ē cū ꝑcedēti. iō q̄dā textū hūc trāſeūtes nō ponūt hāc terciā rōem. Quarta rō q̄ ſm aliq̄s ē tercia tāgit ibi (Ampliꝰ ſi ꝯrioꝝ motꝰ) Et ē in effectu talis. Contrarioꝝ motꝰ ſunt contrarij. ꝯtraria āt in eodē ⁊ atomo ſeu vno tempore eſſe non poſſunt. ergo immutatōnes contariorum ſenſibilium in eodē ſenſu eē non poſſunt. Et ſic relinquit' ꝙ duo ſenſibilia eiuſdē gn̄is q̄ ſunt vel ꝯria ſimplr ſil' et ſemel in eodē ſenſu eē ⁊ ab eodē ſenſu ſentiri nō pn̄t Vn̄ ſub guſtu ſunt dulce ⁊ amaꝝ q̄ ſil' ſentiri nō pn̄t. ſilr q̄ nō ſunt ꝯria ꝑ ſe ſꝫ ꝑticipatōe extremoꝝ vt media non pn̄t ſil' ſentiri vt int' albū ⁊ nigꝝ ſunt media q̄ꝝ vnū plus albi hꝫ ⁊ alteꝝ nigri. ⁊ ſic illoꝝ extremoꝝ ꝑticipatōne ꝯriant' Silr dꝛ de alijs ſenſibilibꝫ alioꝝ ſenſuū. Cōmixta āt ex ꝯrijs ſentiri nō pn̄t ab vno ſenſu inq̄ꝫtū diſtincta ſunt ſꝫ tm̄ ſm ꝙ ꝓportōes ſunt ⁊ ſm ꝙ h̄nt rōem alicuiꝰ vnius medij ſm certā ꝓportōem ex extremis ꝯſtituti. ſicut diapaſon audit' ſicut vnū aliq̄d mediū ex extremis reſultās et ſilr diapēte. Si āt q̄litates ſenſibiles plus dn̄āt iſtis ꝯrijs ⁊ medijs ꝯrioꝝ. ſicut q̄litates diuerſoꝝ ſenſuū q̄ nō ſunt vniꝰ gn̄is ſꝫ diuerſoꝝ. tāto minꝰ vno ſenſu videt' poſſe ſentiri. ſicut dulce ⁊ albū q̄ ſunt voce coelemētaria gn̄e āt alia. dulce v̄o ⁊ nigꝝ adhuc multo āpliꝰ dn̄t q̄ꝫ albū ⁊ dulce. ⁊ iō minꝰ ſil' ſentiri pn̄t. q̄to em̄ plus dn̄t q̄litates ſenſibiles tāto minꝰ vident' ſil' vno ſenſu ſentiri poſſe. Et ḡ ſi q̄litates ſenſibiles ꝯrie eiuſdē gn̄is nō pn̄t ſil' ſentiri nec q̄litates diuerſoꝝ geneꝝ ⁊ diuerſoꝝ ſenſuū

Q̄d āt dicūt q̄dā eoꝝ q̄ circa ſymphonias ꝙ nō ſil' q̄dē ꝑtingūt ſoni. Vident' āt decipe ⁊ latent cū tp̄s inſenſibile fuerit vtꝝ recte dꝛ vl' nō. Forte em̄ vtiq̄ꝫ dicet aliq̄s ⁊ non ex hoc putare ſil' videre ⁊ audire. q2 intermedia tp̄a latent his Aut non hoc verum.

Conſequent' in ſcd̄a ꝑte huiꝰ capli phs ponit ⁊ reprobat q̄ndā falſam ſolutōem ad queſtionē ſupiꝰ motā Et diuidit in duas ꝑticulas. In ꝑma recitat eā. In ſcd̄a re-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

et actum ſentiendi perficiunt

probat. ibi (Aut nō h̄ vex̄) Quātū ad p̄mā p̄ticulā dr̄ q̄ q̄dā ph̄i ꝑpt̄ dictas rōes q̄s putabant ↄcludere circa ſymphonias dicūt q̄ ſoni diuerſi nō p̄ueniūt ſil' ad auditum. ſ3 ſucceſſiue vn⁹ poſt aliū ip̄ceptibili t̄pe ⁊ q̄ h̄ nos lateat ꝑpt̄ t̄pis inſenſibilitatē vñ decipit̄ inq̄unt auditus putās ſil' audire q̄ t̄n audit ſucceſſiue. Videndū ḡ circa h̄ An recte vel nō recte dixerint videl3 q̄ ſil' ↄtingat videre ⁊ audire. q2 itermedia t̄pa latēt vl' nō ē t̄ps īſenſibile

Neq3 ↄtingit t̄ps inſenſibile eē nullū neq3 latere. ſ3 oīa q̄cūq3 ↄtingit ſentire Si eīn q̄n ipſe ſeip̄m ſentit vel aliū in ↄtinuo t̄pe. non ↄtingit tunc latere. q2 eſt. Eſt aūt aliq̄d in ↄtinuo. ⁊ t̄n q̄ntū oīno inſenſibile ē Manifeſtū ex his q̄ tūc latebit vtiq3 ſi ē ip̄e ip̄m ⁊ q̄d videt ⁊ q̄d ſentit ⁊ ſi ſentit. Ampli⁹ nō vtiq3 erit nec t̄pus nec vlla res q̄ ſentit in q̄ nō ſit. q2 in hui⁹ aliq̄ vel q2 iſtius aliq̄d videt. Si q̄dē ē aliq̄ magnitudo ⁊ t̄pis et rei inſenſibilis oīno ꝑpt̄ p̄uitatē. Si eīn totam videt ⁊ ſentit eodē ↄtinuo t̄pe non eo q̄ in hui⁹ aliq̄ auferat̄. q̄. g. b. in q̄ nō ſentiebat̄. Nō ḡ in hui⁹ aliq̄ vel iſtius aliq̄d velut terrā videt totā. q̄n h̄ ip̄ius ⁊ in anno ābulat q̄n in hac p̄te t̄pi⁹ Atuero in. b. g. nihil ſentit. eo ḡ q̄ in hui⁹ aliq̄ ſc3. a. b. ſentit dr̄ totū ſentire. a. b. ⁊ totā Eadem āt rō ⁊ in. a. g. ſp̄ eīn in aliq̄ ⁊ in aliud. totū āt nō ē ſentire. a. g. b. Oīa igit̄ q̄dē ſenſibilia ſt̄. ſ3 nō vident̄ q̄cūq3 ſt̄ Sola eīn magnitudo videt̄ ⁊ q̄d q̄ttuor cubitoꝝ alōge ſ3 nō videt̄ q̄ntū cūq3. ſ3 aliq̄n īdiuiſibile Videt̄ āt nō īdiuiſibile Dicta āt ē cā in anterioribꝫ dict̄ de h̄ Q̄ q̄dem igit̄ nullū ē t̄ps inſenſibile manifeſtū ex his.

Hic ↄ̄ir ſolutōem illā reprobat oñdēdo t̄ps nō eē inſenſibile in q̄ fit ſenſatio duabꝫ rōnibꝫ. Quaꝝ prima ſic formari p̄t. Si eēt t̄ps īſenſibile in q̄ aliq̄d ſentit̄ tūc idē eēt ſenſibile ⁊ īſenſibile h̄ ē incōueniēs. ḡ nullū t̄ps ē inſenſibile in q̄ ſaltē aliq̄s ſentit aliq̄d Seq̄la p3. Quia q̄ñtūcunq3 aliq̄s accipit aliq̄d a ſenſibili tūc ſentit ſe accipe illd̄ ſenſibile ſenſibili cognitōe. ita q̄ non lateat eū q̄d ſic accipit. vt ſi q̄s ſeip̄m ſentiat vel aliū in ↄtinuo t̄pe tūc nō latet eū q̄ ip̄e ſit vel ali⁹ quē ſentit. Eſt eīn talis ſenſus p̄ formā ſenſibilis īformat⁹ ⁊ tant⁹ ē ſenſus q̄ntum accipit de ſenſibili. Manifeſtū āt ē hoīem vel aliq̄d alid̄ eē in q̄dā ↄtinuo t̄pe ⁊ h̄ ſentit. Si ḡ t̄ps in q̄ ē q̄ñtūcūq3 etiā p̄uū. ſit īſenſibile. tūc latebit illū homiem q̄ ip̄e in illo tempore ſit. et ita latebit eum ſi ipſe in illo tempore videat ſe. vel aliq̄d aliud. vel ſentiat. ⁊ ſic idem latebit et nō latebit. ⁊ cū t̄ps nō ſentiat̄ ſicut res ſenſibilis p̄manens p̄ ſe. ſ3 ſentit̄ t̄ps. q2 ſentit̄ aliq̄d in t̄pe. idē t̄ps erit ſenſibile ⁊ īſenſibile ꝑpt̄ ſui p̄uitatē ⁊ īdiuiſibilitatē Secūda rō q̄ tāgit̄ ibi (Ampli⁹ nō vtiq3) p̄t ſic formari. Si eēt aliq̄ magnitudo rei ſenſibil' vel t̄pis īſenſibil' oīno ꝑpt̄ p̄uitatē tunc tota magnitudo rei ſenſibil' vel totum t̄ps nō eēt p̄ ſe ſenſibil' ⁊ ſ̄m ſe totā q̄d falſum ē. ḡ non ē aliq̄ p̄s magnitudinis vel t̄pis oīno īſenſibil' ꝑpter p̄uitatē. Seq̄lā ꝓbat. q2 nullū ē t̄ps in q̄ p̄ ſe ſentit̄ aliq̄d in cuius aliq̄ p̄te nō ↄtingit idē ſentiri. nec ē ſenſibil' res p̄ ſe ſenſibilis cui⁹ p̄s aliq̄ oīno ſit īſenſibil'. Si eīn totā rē ſentit aliq̄s in toto t̄pe et nō ↄtingit p̄tē ſenſibilis ꝑpt̄ p̄uitatē ſentiri. nec in p̄te t̄pis cōtingit ſentiri ꝑpt̄ p̄uitatē t̄pis tūc totū nō erit ſenſibile p̄ ſe nec in toto t̄pe erit p̄ ſe ſenſatio. ſ3 p̄ accñs. ſicut q̄s terrā totā dr̄ videre. q2 p̄tē ei⁹ videt. ⁊ in anno q̄s dr̄ ābulare. q2 in p̄te anni ābulat Exempli grā Sit totū ſenſibile. a. b. et t̄ps totu3 in q̄ ſentit̄ d. g. tūc ſi auferat̄. g. a toto t̄pe ⁊ a toto ſenſibili auferat̄. b nō erit totū ſenſibile. ſ. a. b. p̄ ſe. Nec in toto t̄pe. d. g. ſ3 p̄ accñs ſeu p̄ ſynechdochen. Et eodē mō dōm ē de. a. g. Semp̄ eīn q̄d p̄ ſe ſentit̄ in aliq̄ t̄pe in p̄te q̄libet illi⁹ t̄pis ↄtingit fieri ſenſatōem. ⁊ q̄libet p̄s illi⁹ aliq̄ mō ſenſibil' ē. Vñ totū. a. b. nō ē ſenſibile p̄ ſe niſi p̄tes eius aliq̄ mō ſint ſenſibiles. Relinq̄t̄ ḡ q̄ oēs p̄tes ſenſibiles ſunt. ſ3 actu nō ſentiāt̄ vel videant̄. ſ3 ſolū q̄ determiate q̄ñtitat̄ ſunt ſicut magnitudo q̄ttuor cubitoꝝ alonge videt̄. ſed t̄n nō videt̄ q̄ntūcūq3 ⁊ q̄cūq3 mō ſeu oīmō. q2 in ip̄a magnitudine ſunt īdiuiſibilia q̄ videri nō p̄nt. cui⁹ cā ſupra dicta ē. Cōcludit ḡ ph̄s q̄ nullū eſt tempus inſenſibile in quo ſaltē fit viſio.

De p̄us āt dicta obiectōe ↄſiderandū vtꝝ cōtingit plura ſil' ſentire aut nō ↄtingit Sil' āt dico in vno īdiuiſibili t̄pe ad inuicē Primū q̄dē igit̄ vtꝝ ſic ↄtingat ſil' q̄dē. altero āt aīe ſentire ⁊ non īndiuiſibili. Sic āt īdiuiſibili vt oī exñte ↄtinuo vel q̄n p̄mū q̄dē ea q̄ ſ̄m vnū ſenſu3. velut dico viſum ſi ē alio ſentiēs aliū ⁊ aliū colorē. pluresq3 p̄tes habebit ſp̄ē eaſdē. Et eīn q̄d ſentit ī eodem gñe ē Si āt q2 ⁊ oculi duo dicat q̄s nihil p̄hibere. ſic ⁊ in aīa dōm. q2 forte ex his q̄dē vnu3 aliq̄d fit. ⁊ vna op̄atio ip̄oꝝ. Ibi āt ſi q̄dē q̄d ex āboꝝ illd̄ ſentiēs erit. ſi āt ſep̄atū. nō ſil'r ſe habebit Ampli⁹ ⁊ ſenſus ij̄dē p̄les erūt ſicut ſi q̄s ſciās idz̄ñtes dicat Neq3 eīn op̄atio erit ſine virtute q̄ ſ̄m ſeip̄am neq3 abſq3 hac erit ſenſus Si āt h̄ in vno ⁊ īdiuiſibili ſentit manifeſtū q̄ alia. mag' eīn ↄtingebat h̄ ſil' plura q̄ gñe altera Si itaq3 alia q̄dem dulce. alia ꝟo albū ſentit p̄te aīa Aut q̄ ex iſtis vnū aliq̄d ē vel nō vnū ſ3 neceſſe vna eīn ſenſitia q̄dā ſenſitia p̄s ē. cui⁹ ḡ illa vni⁹ nullū nāq3 ex iſtis vnū Neceē ḡ vnū aliq̄d eē aīe q̄ oīa ſentit ſicut dictū ē p̄us Alid̄ āt gen⁹ p̄ alid̄

In hac tercia ⁊ vltia p̄te hui⁹ cap̄l'i ponit ſup̄ius inducte dubitatōis verā ſolutōem. Et ſubdiuidit̄ in duas p̄tes. In p̄ma facit q̄d dictū ē In ſcd̄a ſoluit q̄ndā dubitatōem incidentē ex ſupra dict̄. ſc3 An indiuiſibile ſit ſenſibile. de q̄ ſtatim dictū ē. Scd̄a ibi (Om̄ āt ſenſibile oē) Prima itex ſubdiuidit̄. Primo reſumit q̄ſtionē inq̄rendo modū quēdā q̄ imaginari ↄtingit ſil' plura ſentiri et h̄ q̄dē dubitādo iducit ⁊ dupl'r ↄfirmat. Scd̄o declarat illū vex modū oñdēdo quō ſit vn⁹ ⁊ quō nō ſit vn⁹. ibi (Igit̄ ſ̄m q̄ īdiuiſibile) Quātū ad p̄mū oſtēdit ph̄s p̄mo ꝓpoſitū q̄d intēdit dicēs q̄ de p̄us introducta dubitatōe ↄſiderādū ē videl3. An ↄtingat ſil' in vno īdiuiſibili t̄pe plura ſentire vel nō. Et ſuppoſito q̄ ſic. inq̄rēdū ē q̄ mō h̄ ſit poſſibile. An ſc3 ↄtingat p̄ vnū ſenſum ſen-

tire vnū. ꝛ ſil̄r ꝑ alterū ſenſum aliud. ꝛ nō īdiuiſibili ꝟtute ſenſitiua ſ; diuiſibili. Indiuiſibili tn̄ ꝑ ꝯtinuatōem diuerſoꝝ ſenſuū ad īdiuiſibilē virtutē ſenſus cōis in q̄ oēs velut in quodā īdiuiſibili ꝯtinuant̄. Vel ſm alios expoſitores ſic. īdiuiſibili. nō q̄dē ſimplr̄. ſ; eo mō q̄ ꝯtingit aliq̄d dici īdiuiſibile q2 actu nō ē diuiſum. Vel ſic. ꝯtingit ſil̄r plura ſentire vt ꝓmū ſm vnū ſenſum. i. ſm viſuz ꝯtingit plures colores ſentire ſm diuerſas ꝑtes ſenſibil̄r in q̄bus aliꝰ ꝛ aliꝰ color īuenit̄ nō diſcurrēdo ꝑ ꝑtes ſucceſſiue. ſ; ſil̄r oēs apprehēdēdo tāq̄ ſenſibiles formas eiuſdē gn̄is. q2 ſentiunt̄ oēs viſu. Et ſi forte q̄s dicat viſuz duos oculos h̄re. ꝛ in vno ſentire vnū ꝛ in alio aliud nihil obſtat ſil̄r eē in aīa q̄ ē ꝓmū ſenſitiū. q2 ſicut duo oculi dirigunt̄ ad idē in q̄ virtꝰ viſiua ꝑficit̄. ita oēs ſenſus dirigunt̄ ad vnū ꝛ idē īdiuiſibile in q̄ ē ꝓma virtꝰ ſenſitiua. Et ex illis ḡ forte vnū fit. q2 ad vnū aliq̄d dirigunt̄. q̄d ē vna ipoꝝ oꝑatio. Si ꝟo ꝯcedat̄ q̄ ꝯueniat ſentire ſm vnū aliq̄d q̄d ex ambobꝫ ſenſibilibꝫ vel pluribꝫ ē. tūc neceſſario vnū ſenſibile erit ſm q̄ ad hoc ē relatū. ſ; ſeparatū cōparatū ad hūc ꝓpriū ſenſuz vel ad illū nō ſil̄r ſe habebit. Et ſic p; q̄ ꝯtingit vna ꝛ īdiuiſibili ꝟtute ſil̄r plura ſentire. Q̄d ap̄lꝰ ꝯfirmat̄ ꝓmo ſic a ſil̄i. Nā ita ſe h̄nt ſenſus ad ſenſibilia de q̄bus iudicāt ſicut ſe h̄nt ſcīe ad ſcibilia. Scīe em̄ non plurificant̄. ſ; indr̄ n̄tes ſunt in ordine ad intellectū agentē tāq̄ ꝓmū ſciens. S; ꝑ ꝯꝑatōem ad ea de q̄bꝫ ſunt plurificant̄. Nō em̄ p̄t eē aliq̄s actꝰ ſine virtute eſſentiali ꝛ ꝑ ſeipm̄ q̄ ē actꝰ illiꝰ oꝑatrix ꝛ ꝓncipiuz et ſic ſenſus ſunt plures accipiētes plura ſenſibilia ꝛ h̄ in ordine ad ſenſibilia. ſ; in ordine ad ꝓmā ſentiēdi virtutē h̄nt indr̄ām. S; ꝑ ꝟtutē itellectiuā ſcīe. ꝯtingit ſil̄r ꝛ ſel̄ accipe plura ſcibilia. ḡ ꝑ virtutē ſenſitiuā ſenſus cōis cōtingit ſil̄r ꝛ ſemel diuerſa ſentire. Cōña p;. q2 magꝭ ꝯueniūt ſenſibilia etiā ſi gn̄e ſunt diſtincta ſil̄r eē q̄ ſcibilia eo q̄ minꝰ dr̄ñt ſenſibilia ſcibilibꝫ. Et iſtud ꝯfirmat ph̄s tali medio. ibi (Si itaq̄) Et p̄t ſic formari. Nā ſi diceret̄ q̄ aīa alia ꝟtute ſentiat dulce ꝛ alia albū. tūc cū nulla taliū virtutū ſit ꝑ ſe illoꝝ ſenſibiliū op; eē aliquā ꝟtutē illoꝝ diuerſoꝝ ſenſibiliū diſcretiuā. Et hāc op; eē vnā. Et nō p̄t dici q̄ nō ſit vna. q2 oīs multitudo q̄ ē ſub cōi refert̄ ad vnū q̄d ē ꝓncipiū ipius ex q̄ fit multitudo. Neceſſe ē igit̄ q̄ ex his fiat vnū ſenſitiū ꝓmū ſeu ꝓma virtꝰ ſenſitiua q̄ ē vniꝰ organi. Et ſi q̄rat̄ Cuiꝰ. manifeſtū ē q̄ non ſit alicuiꝰ organi ꝓprioꝝ ſenſuū. q2 nullū organū ſenſuū ꝑticularium ē vnū ꝛ vniformit̄ ſe h̄ns ad diuerſas ꝟtutes ſenſitiuas. Ex q̄bꝫ oībꝫ ꝯcludit q̄ neceē ſit eē aliquā vnā ꝑtē aīe q̄ oīa ſenſibilia ſentit ꝓprioꝝ ſenſuū ſicut dictū ē ꝑus in libro de aīa. Aliud aūt genus ꝓprioꝝ ſenſibiliū ſentit̄ ꝑ aliud ꝛ aliud genus ſenſitiuum ꝓprium

Igit̄ ſi q̄d indiuiſibile ē. ſm actū vnū ē. dulcis ꝛ albi. Qn̄ ꝟo diuiſibile factū fuerit ſm actū alterū. vel queādmodū in rebꝫ ipis ꝯtingit ita et in aīa. Idē em̄ ꝛ vnū nūero albū ꝛ dulce ē. ꝛ alia multa. Si nō ſeꝑabiles paſſiones ab inuicē ſed eē alterū vniciuq̄. Sil̄r igit̄ ponēdū ꝛ in aīa idē et vnū eē nūero ſenſitiuū oīum. ſm eē tn̄ alterū et alterū. hoꝝ q̄dē gn̄e. hoꝝ ꝟo ſpē. Quare ꝛ ſentiet vtiq̄ ſil̄r vno ꝛ eodē. rōe aut non eodem

Hic ꝯn̄r oſtēdit q̄ mō ſenſus cōis ſit vnꝰ in ſentiēdo diuerſa ſenſibilia. Et q̄ mō nō ſit vnꝰ dicēs q̄ ſenſus cōis ē vnꝰ ſm q̄ ē indiuiſibilis virtꝰ ꝓma ſentiendi dulce et albū. S; qn̄ fit diuiſibil̄r ſm actōem vt ſc; referat̄ ad diuerſa agētia ſenſitiua q̄ materialr̄ ꝛ iſtrumētalr̄ ſub ipo ſunt. ſic efficit̄ alr̄ ꝛ alr̄ ſm relatōem ad diuerſos ſenſus ꝓprios. Q̄d ꝓbat ph̄s a ſil̄i. Nā ꝯtingit in aīa ſicut in rebꝫ ſenſibilibꝫ. ſ; in rebꝫ ſenſibilibꝫ vnum numero ſubiectū inuenit̄ ſubſtans diuerſis q̄litatibꝫ ſenſibilibꝫ vt vnū et idē nūero ē albū ꝛ dulce. ꝛ alia ſenſibilia multa. ꝛ q̄dē; ille ſenſibiles q̄litates ſeu paſſiones. ſ; vnū ſubiecto ſint ſeꝑant̄ tn̄ ab inuicē ſm ſuas rōes formales. color em̄ nō ē ſapor. ḡ ſil̄r erit in aīa vnū nūero ꝓmū ſenſitiū oīm q̄d tn̄ ꝑ cōꝑatōem ad illū vel illū ſenſum ſm eē fit alterū ꝛ alterū. ſ. genere vel ſpē ſm q̄ ad diuerſa ſenſibilia refert̄ genere vel ſpē diſtincta. q̄ꝓpter aīa vno ꝛ eodem ꝓncipio ſenſitiuo. ſ. ſenſu cōi ſentiet. rōne aūt nō eodem

Qm̄ āt oē ſenſibile magnitudo ē ꝛ nō ē īdiuiſibile ſenſibile. Manifeſtū ē em̄. vnū q̄dē non videbit̄ infinita diſtātia. vnū āt videbit̄ finita. Sil̄r āt audibile ꝛ odorabile. ꝛ q̄cūq̄ nō ipa tāgentes ſentiunt. Eſt itaq̄ aliq̄d vltimū diſtātie. Vn̄ nō videt̄. ꝛ ꝓmū vn̄ videt̄. Hoc itaq̄ neceē indiuiſibile eē q̄d in vlteriori q̄dē nō ꝯtingit ſentire extr̄is. in anteriori āt neceſſe ſentire. Si itaq̄ aliq̄d erit īdiuiſibile ſenſibile cū ponat̄ in vltimo. vn̄ eſt vltimo q̄dē non ſenſibile. ꝓmo aūt ſenſibile. ſil̄r accidet viſibile eē ꝛ inuiſibile. Hoc āt ipoſſibile. De ſenſitiuis q̄dē igit̄ ꝛ ſenſibilibꝫ quo mō habent ꝛ cōmuniter ꝛ ſm vnūquodq̄ ſenſitiuū dictum eſt.

Cōſequēter in ſcd̄a ꝑticula ꝛ vltima huiꝰ ꝑtꝭ oſtendit ph̄s ꝯtra antiq̄s nullū īdiuiſibile eē ſenſibile ſ; oīe ſenſibile eē q̄ntū. Et h̄ tali rōne. Nā ē aliq̄ diſtantia in q̄ nō p̄t aliq̄d videri. Infinita ſc;. nō in ſe. ſ; ſi in infinitū ꝓtendat̄. Et in ea nihil ꝯtinget videri. Eadē āt diſtantia in q̄ ſm aliā ꝑtē ꝟſus videntē ꝯtingit aliq̄d videri ē finita. Et ſil̄r dr̄ de oībꝫ ſenſibilibꝫ q̄ ſentiunt̄ ꝑ mediū extrinſecū q̄ ſc; in certa diſtātia p̄nt ſentiri a ſuo ſenſu q̄ finita ē. ꝛ in diſtātia extra illā q̄ infinita ē nō ꝯtingit ea ſentiri. Supponat̄ ḡ q̄ due he diſtātie ſint ꝯtinue in vno īdiuiſibili ꝯtinuāte. ꝛ ponat̄ in eo viſibile īdiuiſibile. tūc h̄ viſibile indiuiſibile erit ſil̄r viſibile ꝛ inuiſibile q̄d iplicat ꝛ impoſſibile ē. Erit em̄ ſenſibile inq̄ꝫtū ē in diſtātia finita in q̄ ꝯtingit videri. ꝛ iuiſibile inq̄ꝫtū ē in diſtātia īfinita in q̄ ꝯtingit videri. ꝛ inuiſibile inq̄ꝫtū ē in diſtātia infinita in q̄ nihil ꝯtingit videri. Epilogādo ḡ in fine huius libri dr̄ q̄ de ſenſitiuis organis ꝛ de ſenſibilibꝫ exterioribus ſc; quō ſe habeāt tā organa ſm ſe q̄ ſenſibilia ſm ſe et q̄ mō ſingulatim ꝛ cōiter ad ſenſum relata. ꝛ q̄ mō ſingulariter ſe habeāt ſenſus. ſingulariter ad vnūq̄d q̄ organū ſenſus ſit hoc mō a nobis determiatū. Iſta em̄ ſufficiunt cū his q̄ in libro de aīa dicta ſunt.

Incidūt dubia Primū

Vtrū ꝯtingat ſenſum cōem ſil̄r ꝛ ſemel plura ſentire. Et videt̄ q̄ nō. q2 vna oꝑatio vniꝰ virtutꝭ ꝛ potētie nō terminat̄ ſil̄r ad duo. Preterea Quia vnꝰ motus vnius ſenſibiliū excluderet aliū alterius ſenſibilis ſiue ſint ꝯtria

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et actū ſentiendi perficiunt

ſenſibilia ſiue diſꝑata nõ ꝯ̄ria. ſiue ſint eiuſdē gn̄is ſiue diuerſoꝝ generꝝ. Preterea Nõ ꝯtingit plura ſil' itelligere .ij. topicoꝝ. ḡ nõ ꝯtingit plura ſil' ſentire. Cõña pꝫ. qꝛ altioꝛ ē potētia itellectiua q̄ ſenſitiua. ꝛ ad plura ſe extēdit. In oppoſitū ē phs in textu. Solō Sic Senſus cõis em̄ inq̄ꝫtū ꝑncipiū ꝛ finis ſenſuū ꝑticularium plura ſentire pt ꝛ q̄ ſunt eiuſdē gn̄is ꝛ diuerſoꝝ generꝝ ſil' ꝛ ſemel. Nõ tñ ꝑ modū pluriū. ſꝫ ꝑ modū vni⁹ inq̄ꝫtum ſcꝫ ponit ꝯuenientiā ꝛ drām ſenſibiliū ad inuicē ſiue ſint eiuſdem ſenſus ſiue diuerſoꝝ. Et h̄ ꝯuenit ei ex duob⁹. primo ex ꝑte ſenſus. ſcd̄o ex ꝑte obiecti ſenſus cõis. Ex ꝑte ſenſus pꝫ. Quia ſenſus cõis inq̄ꝫtū hm̄õi ꝑncipiū ē oīm ſenſuū. ꝛ ita q̄ ad diuerſos ſenſus ſenſibilia oīm diiudicat. Ex ꝑte obiecti. Nã obiectū ſenſus cõis ē magnitudo in q̄ plures ſenſibiles q̄litates ꝯiungunt ꝛ ita ſentiendo ſenſibile cõe ſm ꝙ illis q̄litatib⁹ ſubeſt ꝯſiderat ꝛ ſenſibiles q̄litates ſm ꝙ in ea ꝯueniūt vel dr̄nt. Ad rõnes in oppoſitū. Ad p̄mā dõm ſm Auerroim cõmētatorē ꝛ Alphorabiū ꝙ opatio illi⁹ ꝟtutꝭ q̄ ſꝫ eſſentiā ꝛ eē vna ē. nõ pt terminari ad duo. neqꝫ pt eē ſup duo. Huiuſmodi aūt nõ ē p̄mū ſenſitiū ſeu ſenſus cõis. Eſt em̄ ſenſus cõis eētialit' vn⁹. ſed ſm eē diuerſificat. ꝛ ita opatio ei⁹ vna exn̄s ſm ꝙ cõpat ad eſſentiā potētie ſenſitiui primi ſeu ſenſus cõis efficit plures ex ꝑte ea q̄ in eē diuerſo cõpat ad ſenſus ꝓprios. ſicut centrū vnū in eētia exn̄s plura ē ſꝫ eē terminādo ꝛ ꝑncipiādo lineas q̄ egrediunt ex ipo. Uel ſcd̄o dõm aliter ꝙ duo ꝯtigit referri ad vnā virtutē dupl'r. vno⁹ referunt ad ipam ſicut fines. ꝛ h̄ mõ impoſſibile ē ꝙ vna virt⁹ ſeu potētia ſm actū ſue opationis accepta ſit ſil' opando ſup duo vel circa duo. qm̄ hoc mõ verꝝ ē ꝙ act⁹ ꝛ opatões ſuis finib⁹ dr̄nt. ꝛ ꝑ diuerſos fines efficiunt diuerſe opatões ꝛ mot⁹ q̄ vel q̄ nõ ſunt ſil' in vno opante. Aliqñ ꝟo nõ ꝯpant ad ipam ſicut fines ſꝫ ſicut ea int' q̄ fecit ꝯpatõem diuerſitatꝭ ꝛ ꝯuenietie. et ſic vna virt⁹ pt opari circa diuerſa ꝛ ſup diuerſa. Reducit em̄ ea ad vnū in q̄ vniunt vel ſepant ſicut ad ſubiectū vel cõpõem. ꝛ in illo vno accepta cõponit ea ꝛ diuidit. ꝛ alias cõpatões inter ea facit. niſi em̄ plura ad vnū reducerent. ipoſſibile eēt vnā virtutū ſm actū opari ſup ea vna opatõe nūero ꝛ eodē nūc tp̄is. Et talis virt⁹ nõ pt eē illa q̄ ē multū material' ſicut ſenſus exterioꝛ ꝓpri⁹. qm̄ ꝟtus hm̄õi exterioꝛ. ſcꝫ ꝓpri⁹ ſenſus nullo mõ ē pluriū niſi eorum q̄ ſunt vni⁹ gn̄is ꝛ h̄ diuiſim. opꝫ em̄ ꝙ ſit forma q̄dam vniens plures materiales ꝟtutes ꝑ q̄s accipit plura ꝑ modū q̄ dict⁹ ē. Ad ſcd̄am dõm ꝙ mot⁹ vnius ſenſibilis expellit motū alteri⁹ qñ accipiunt ſenſibilia vt ſimpl'r diuerſa ꝛ mot⁹ eoꝝ accipiunt vt diuerſi, ita ꝙ q̄libet ſit. Sꝫ qñ accipiunt ābo ſenſibilia vt reducta ad vnū tūc neutꝝ ē vt finis. ꝛ iõ tūc neutꝝ ſm ꝟtutē ꝓpriā mouet. Ad terciā dõm ꝙ cū intentões ꝯ̄rioꝝ nõ ſunt ꝯ̄rie. ꝛ iõ nõ obſtāte ꝙ ſenſus cõis moueat a ꝯ̄rijs nõ tñ in eo fiunt ꝯ̄ria. ſꝫ ꝯ̄rioꝝ intētões q̄ nõ repugnāt ſibi. Sicut em̄ in intellectu nõ repugnāt ſibi rões ꝯ̄rioꝝ neqꝫ ſibi ꝯ̄riant. ita nec intentões ſeu ſilitudines ſenſibiliū ꝯ̄riorū. Si em̄ ſm eē materiale ſubijceret aīa formis rerum ꝯ̄rijs ſm certā potentiā. opteret eā ꝑte fieri albā vel nigram. ꝛ lapidē. ꝛ lignū. ꝛ ita ſenſibilia ꝯ̄ria eiuſdē gn̄is ſiue diuerſoꝝ generꝝ pn̄t ſil' ſentiri. Et q̄ncꝫ organa q̄rundā ſenſuū ꝓprioꝝ accipiant ſpēs ſenſibiles materiales ſeu formas ſenſibiliū materialr' ſicut guſt⁹ ꝛ tact⁹ tñ h̄ qd̄ reddūt p̄mo ſenſitiuo imo q̄ proxime ꝑficit ſenſatio exterioꝛ nõ hꝫ niſi eē intentionale ꝛ ſimplex. Et iõ etiā qñ ſenſus cõis diuerſa ſenſibilia ſentit eiuſdē generꝭ nõ miſcent illa ſenſibilia ad inuicē. alias diſtincta ſenſibilia nõ ꝑciperet ſil' ꝛ ſemel qd̄ falſuꝫ ē. Ad quartā dõm ꝙ nõ ꝯtingit intellectū ſil' ꝛ ſemel plura intelligere ꝑ modū pluriū. ſꝫ bñ plura ꝑ modū vni⁹. Et hoc diuerſimode in p̄ma in ſcd̄a ꝛ in tercia opationib⁹ intellect⁹. In prima plura vnita ꝑ modū definitõis ꝛ definiti ſeu determinatõis ꝛ determiabilis. In ſcd̄a cõponēdo vel diuidēdo. In tercia plura vnita in forma argumētatõis medio vel forma ꝯñe. Sicut etiā nõ ꝯtingit ſenſum cõem plura ſentire niſi aliq̄ mõ vnita vt dictū eſt

Secundum dubium eſt

Utrꝝ motus vni⁹ potētie ipediat motū alteri⁹ potētie. Et videt ꝙ nõ. qꝛ ꝯtingit ſil' ꝛ ſemel ſentire ꝛ appetere intelligere ꝛ velle ꝛ ſm locū moueri. Preterea Dicit in textu ꝙ ꝯtingit ſil' ꝛ ſemel apprehendere ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū. Solō In potentijs ſibi eētialiter non ſubordinatꝭ mot⁹ vni⁹ ipedit motū alteri⁹. Sꝫ in ſubordinatꝭ ſe ꝓmouent. Primū pꝫ. qꝛ potentie diuerſe in eodē ſaltē ſunt vni⁹ eſſentie indiuiſibilis q̄ ſe ꝑ potentiā opando ad aliq̄d diuertit. Indiuiſibile aūt q̄cūqꝫ ſe diuertit total'r diuertit ꝛ ſimpl'r ſe diuertit. ꝛ ḡ qñ ē in actu vni⁹ potētie remittit ab actu alterius illi nõ coordinate eſſential'r. ꝛ q̄to in actu illi⁹ potētie plus intendit tanto in actu alterius potētie nõ coordinate plus remittit. Si q̄dē motus maiores depellūt minores. Scd̄m pꝫ ꝑ rõnem p̄mā añ oppoſitū. Intellectus em̄ ꝛ ſenſus ꝛ appetitus ſunt potētie ſibi ſubordinate. ꝛ iõ vna nõ remittit ex opatõe alteri⁹ qñ ſaltē inferioꝛ coopat ſuꝑiori ſibi ſubſeruiendo. Nã ex h̄ ꝙ q̄s fortiter rē cognoſcit nõ minorat appetitus ſꝫ auget vt ex hoc ꝙ medic⁹ attente reſpicit vrinā nõ deficit vel remittit eius intellect⁹ iudicādo de ſanitate. Secus ſi q̄s vna potētia ſeorſum ꝛ ſepatim vtat vt nõ alteri coordinata. ſic em̄ fortiter ſpeculando vel imaginādo nõ afficit appetit⁹ ſꝫ potius remittit.

Ad ſcd̄am dõm ꝙ nõ ꝯtingit diuerſa illa ſenſibilia vt diuerſa ſil' ꝛ ſemel apprehendere ꝑ diuerſas potētias niſi ſm ꝙ ille diuerſe potētie in vna potētia radicāt. ſ. ſenſus cõis. ſe ad illa ſenſibilia exterioꝝ ſenſuū ꝛ ad ſenſus exteriores ꝑtātiue extēdētis. Uñ ſenſus cõis nõ apphēdit illa plura ſil' vt plura ſimpl'r. ſꝫ ſm ꝙ in vno aliq̄ ꝯueniunt nõ vt in mixto ꝯueniūt ſimplicia. ſꝫ ſm ꝙ ad inuicem referunt ſub rõne ꝯuenietie ꝛ dr̄ne vt dictū ē. Si em̄ accipiant. vt oīno diuerſa ꝛ nõ ad inuicē relata ſil' ꝛ ſemel a ſenſu cõi cognoſci nõ poterūt. Et ſicut cognoſcunt ſil' a ſenſu cõi ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū exterioꝝ. Ita ſenſibilia diuerſa ſenſibiliū interioꝝ cognoſcunt ſil' ꝛ ſemel a phantaſia ſm mentē Albti. ꝛ oīm ſenſuū ſil' ꝛ interioꝝ et exterioꝝ ſenſibilia. etiā ipius phātaſie cognoſcunt ab intellectu. q̄ pt oīm nõ ſolū ſenſibiliū. ſꝫ intelligibiliū quorūlibet ꝯuenientiā ꝛ drām ponere.

Tercium dubium eſt

Utrꝝ ſenſus cõis ſit ſimplicioꝛ ꝛ imaterialioꝛ ꝑticularibus ꝓprijs ſenſib⁹. Et videt ꝙ nõ. qꝛ oē mouēs ē formale reſpectu ei⁹ qd̄ ab ipo mouet. ſꝫ exteriores mouēt ſenſum cõem eodē mõ q̄ mouent a ſenſibilib⁹ ſuis. Nõ em̄ ſenſus cõis iudicare poſſet ſenſibilia ꝓprioꝝ ſenſuū eē altera vel eadē. niſi ad ipm ꝑ exteriores ſenſus tranſiret. ḡ ſenſus cõis cū ab exterioꝛib⁹ ſenſib⁹ moueat. videt eē ma

terialioꝛ Preterea ſcđo Recipiēs ē materiale ꝛ recipit ſm potentiā materialē ꝛ q̄nto plus fuerit receptiuū tāto materiali⁹. Sꝫ ſenſus cōis recipit ſcđa receptōe. exterioꝛ pma. ḡ ē materialioꝛ ſenſib⁹ exterioꝛib⁹ Preterea tercio. Senſus cōis recipit oīm ꝓprioꝝ ſenſibiliū ſenſata. nihil āt recipit̄ niſi qđ hꝫ aliquā cōmunionē cū recepto. ſicut viſus nō recipit niſi colorē ꝓpt̄ cōmunionē quaꝫ hꝫ cū ip̄o. Sonū āt viſus nō recipit. q2 cōionē nō hꝫ cuꝫ ſono. ḡ ſenſus cōis videt̄ q̄d cōpoſitū ex harmonijs oīm ꝓprioꝝ ſenſuū. ꝛ ḡ ꝑ ꝯn̄s cōpoſitioꝛ ꝛ materialioꝛ Solutio Sic Quia ſicut aīa ſup̄ naturā totā ip̄ius coꝛpis ē. ꝛ iō impmit ꝛ influit in totā coꝛpis naturā impmens vires ſuas ſibi abſq3 eo ꝙ ip̄mat̄ ſibi aliq̄d a natura coꝛpoꝛis (ſicut ꝯtingit agēti phyſico qđ in aliud agēs agendo repatit̄) q̄ꝓpt̄ incoꝛpoꝛea ꝛ imaterialis Sic etiam augens qđ eſt virtus aīe nō auget̄. Et ſilr oīe pmum mouens in oīb⁹ pmis. vt in pmo digerēte. nutriente ꝛc̄. Et iō etiā pmū ſentiens nō tpe ſꝫ natura i q̄ pus ſaluat̄ tota virt⁹ ſenſitiua ſicut ē ſenſus cōis ſilr ſe habebit. q2 ē origo ſenſuū ꝓprioꝝ. Ita ꝙ ab ip̄o deriuant̄ ſenſus ꝓprij et nō ecōuerſo. imo nihil ſui eē recipit ab eis ſenſus cōis tūc ſic. Mouens nō motū ē ſuo mobili formali⁹ vt pꝫ de aīa reſpectu oīm virtutū coꝛpoꝛeaꝝ ꝛ reſpectu totius coꝛpis Sꝫ ſenſus cōis ē hmōi. vt pꝫ ex dict̄. ḡ ē oīb⁹ ſenſib⁹ ꝓprijs ſimplicioꝛ ꝛ imaterialioꝛ. Un̄ ſenſus cōis ē forma q̄dā vlis. nō ꝑ p̄dicatōeꝫ ſꝫ ꝑ cauſalitatē formaliter p̄habens ea q̄ ex ip̄a oriunt̄ ſicut architectonica p̄habet formā dom⁹ Ad rōnes Ad pmā dđm ꝙ ſenſus ꝓpri⁹ nō mouet ſenſum cōem. Cū em̄ oportet ſenſibile ꝓpriū ſimplici⁹ ꝛ ſp̄ūali⁹ fieri in ſenſu cōi q̄ꝫ in ꝓprio. ſimplicitatē illā nō dat ei ſenſus ꝓpri⁹. ſꝫ poti⁹ forma ſenſibilis ſm mentē Albti. vel vt q̄dā dicunt ſenſus cōis In ip̄o em̄ ē inq̄unt ſp̄ūs lucid⁹ q̄ ē vehiculū ꝛ inſtrumentū ip̄ius. ꝛ ille ꝓut ē inſtrumentū ſenſus cōis ꝯfert ei maiorem ſimplicitatē ſicut lux coloꝛib⁹ ꝛ in tali actu ꝛ forma facta ſenſibilia ꝓpria ꝑtingunt ad organū ſenſus cōis ꝛ tūc iudicat de eis. Nec pt̄ dici ſm eos ꝙ aliqđ coꝛpoꝛeū ꝯferat eis agere in organū ſenſus cōis. eo q2 dicūt ꝙ foꝛme coꝛꝑales ſunt ip̄a ſenſata nō ſeꝑate ab appēdicijs materie. ꝛ iō coꝛꝑale agens qđ ē tñ inſtrumētū ei⁹ qđ ē incoꝛpoꝛeū hꝫ ꝙ dat eis agere in organum ſenſus cōis qđ formali⁹ ē q̄ꝫ organa ſenſuū ꝓprioꝝ. Et hoc ē qđ intēdit dicere Auguſtin⁹ ponēs ꝙ foꝛme coꝛꝑales nō moueant aīam. ſꝫ poti⁹ talib⁹ formis fact̄ in coꝛꝑe aīa luce ſua facit eas in ſeip̄a. In tali em̄ ordine mouentiū ꝛ motoꝛuꝫ id qđ vltimo mouet̄ formaliſſimū ē oīm ꝛ pmū mouēs oīm materialiſſimū. Et h̄ iō ē q2 in tali ordine ſcđm mouens nō accipit virtutē motiuā a pmo mouēte. ſꝫ ab alio qđ ē aliq̄d ei⁹ qđ mouet̄. Sꝫ in his in q̄b⁹ ſcđm mouēs accipit virtutē mouēdi a poꝛi mouēte. veꝝ ē ꝙ vltimum motū ē materialiſſimū oīm ꝛ min⁹ hn̄s dignitat̄ ꝛ ſimplicitat̄. Et ꝑ h̄ pꝫ etiā ſolō ad ſcđam rōem. q2 lꝫ ſenſus exterioꝛ pmo moueat̄ ꝛ patiat̄. ꝛ patiēdo ſenſus recipiat et ſenſus cōis ſcđo. tñ q2 nō recipit a ſenſu exterioꝛi aliquā virtutē mouēdi aut ꝑfectōem aliquā ſꝫ poti⁹ econuerſo. Ideo ex h̄ nō ꝯcludit̄ materialioꝛ ꝛ ipfectioꝛ imo ſp̄ūalioꝛ ꝛ formalioꝛ. Ad terciā dđm ꝙ cū aīa rōnal' ſit ſup̄ naturā ꝛ infra intelligētiā erit aīa ſenſibilis infra rōem ꝛ ſup̄ vegetabilē. ſicut aīa vegetabilis infra ſenſibilē ꝛ ſup̄ naturā ē. Et iō ip̄a aīa ſenſibil' ē ſubā ꝛ forma q̄dā hn̄s vires multas. quaꝝ q̄dē ip̄a ſenſibilis vis ſeu ſenſus cōis ē potētia a generatoꝛe ꝑfecta habitu ꝯnaturali ſibi q̄ ſm quoſdā antiq̄s habit⁹ ē. ꝛ ichoatio q̄dam ꝛ harmonia oīm ſenſibiliū formaꝝ. ſicut in genere ē ichoatio ꝛ harmonia drāꝝ oīm illi⁹ gener̄ Et illa potentia ſic habitu ꝯnaturali ꝑfecta oīa ſenſibilia hꝫ p̄ſāte. ꝛ actu nullū anq̄ꝫ diſtinguat̄ ab eis. Et in h̄ ſenſu đꝛ a p̄ho ꝙ ſenſus cōis ē ſp̄ēs ſenſibiliū. ꝛ itellect⁹ ſp̄ēs intelligibiliū Talis āt forma vna ſimplex ē ſenſus cōis p̄habēs p̄ſāte ea q̄ꝝ ip̄a eſt cā. ꝛ hꝫ ea actu qn̄ diſtinguit̄ ab aliq̄ illoꝝ. Et ḡ ſimpliciſſima ꝟtus ē int̄ oēs ſenſus nō ꝑ ſterilitatem. ſꝫ ꝑ fecūditatē. Et hec ē cā q̄re Auicebron dixit et cū eo vt videt̄ Auguſtin⁹ ꝛ Plato ſp̄ēs ſenſibiles eſſe in aīa ꝛ nō acceptas ab extra. Qđ tñ negat Albt⁹ ſequēs ſententiā ꝑipateticoꝝ. Et đr ꝙ res ſenſibiles ꝑ ſuas ꝓprias formas agūt ſuas ſilitudines in ſenſus Ita ꝙ diffuſio ſp̄ēi ē actio ſp̄ūalis ſenſibilis vt pulcre reſoluit i cōmēto ſup̄ ſcđo de aīa in q̄dā digreſſione Quidā etiam dixerūt ꝓpt̄ cām iā tactā ſenſum cōem eē ꝟtutē actiuā ꝑ ſe. ꝛ nulli⁹ ſp̄ēi receptiuā. ſꝫ vna ſp̄ē q̄ ē habit⁹ q̄ ē habituat⁹ diſtinguit̄ ad ſenſibilia q̄ ſunt in organis ſenſuum exterioꝝ. ſicut diſtinguit̄ ꝟtus vlis ad ꝑticulare in quod agit ꝛ circa qđ opat̄. Qđ vtiq̄ꝫ falſum ē. q2 lꝫ ſenſus cōis ſit potētia naturalr̄ habituata ſp̄ū ſenſitiuo ex ſe ꝛ ꝑ ſe qđ nō ꝯuenit alijs ſenſib⁹. tñ nō ē potentia ſenſitia naturaliter ꝛ ꝑ ſe habituata ſp̄ē ſicut nec exterioꝛ ſenſus ſꝫ illā a re ſuſcipit mediante exterioꝛi ſenſu nō cauſaliter influēte ſed quodamō miniſterialiter ſeruiente.

Quartum dubium eſt.

Utꝝ ſimplex mag̃ ſit ſenſibile mixto Et videtur ꝙ nō. q2 coloꝛ rubeus plus mouet viſum q̄ꝫ coloꝛ niger

Solō Sic. vt đr p̄hs in textu Mixta em̄ obſcurant ſe inuicē qn̄ alterat̄ alteꝝ ab altero. Et h̄ nō accidit niſi in his ſenſibilib⁹ in q̄b⁹ fit vnū ſenſibile actu mixtum ex vtriſq̄ꝫ cōmixt̄ Ad argumentū dđm ſm Albertuꝫ ꝙ ꝑ ſenſibile ſimplex intelligit̄ ſenſibile qđ formalr̄ acceptum ſe hꝫ in rōne habit⁹ ꝛ nō ꝑ modū ꝓuatōnis. cuiuſmodi eſt coloꝛ niger q̄ ē ꝓuatio albedinis mō ſup̄ tacto. Dixi formalr̄. q2 nō itelligit̄ de eo ſimplici qđ formalr̄ acceptū ſe hꝫ in rōe poſitiui habit⁹. ſꝫ ſolū materialr̄. cuiuſmodi ſunt ſapoꝛ ꝛ odoꝛ illi ꝓpoꝛtionabiles. q̄ vtiq̄ꝫ ꝑfecti⁹ mouēt ſenſum foꝛtioꝛi motu ip̄o mixto

Quintum dubium eſt.

Utꝝ tp̄s aliqđ ꝓpter ſui ꝑuitatē poſſit dici inſenſibile.

Et videt̄ ꝙ ſic. q2 ꝟtus paſſiua eſt ad minimū determinata pmo celi. Senſus āt ꝟtus paſſiua ē ſcđo de aīa ḡ pt̄ dari aliqđ ꝓpt̄ ſui ꝑuitatē inſenſibile. Cōfirmat̄. q2 tp̄s nō ē ſenſibile. ſꝫ intelligibile. cognoſcit̄ em̄ ab eo a q̄ cognoſcit̄ nūer⁹. nūerus āt ꝓprie cognoſcit̄ a numerante aīa q̄lis ē itellectiua In oppoſitū ē p̄hus in textu.

Solō Tēpus ſentit̄ ꝑ accn̄s ꝑ h̄ ſcꝫ ꝙ ſentim⁹ motū q̄ tpe menſurat̄. eo em̄ dicim⁹ tp̄s eē ꝑ accn̄s ſenſibile vel inſenſibile q̄ motū aliquē dicim⁹ ſenſibilē vel iſenſibilem Et q2 act⁹ ſentiendi cuiuſlibet ſenſus mēſurat̄ tpe. iō ꝑ actū ꝛ motū ſentiēdi q̄ ſenſu cōi ſentim⁹ nos ſentire etiā ꝑcipim⁹ tp̄s. Et cū null⁹ act⁹ ſentiendi ſenſus exterioꝛes adeo paruus ſit q̄ ſenſum cōeꝫ lateat. quicq̄d em̄ ſenſus exterioꝛ apprehēdit h̄ ſenſuꝫ cōem latere nō pt̄. imo ip̄m apphēdit ꝛ exterioꝛē ſenſus actū. ꝛ ꝑ ꝯn̄s tp̄s. ꝛ ſic nō ē tp̄s mēſura act⁹ ſentiēdi iſenſibile ꝓpt̄ ꝑuitatē. Si āt loq̄mur de tpe ſm ꝙ ē mēſura mot⁹ alteri⁹ q̄ꝫ ſenſus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et actum ſentiendi perficiunt

exterioris. tūc poterit dari tp̄s q̄d ꝓpť ſui puitatē ſit īſenſibile actu. nō tñ actu ⁊ potētia ſiľ. ex inſenſibilibꝫ em̄ actu et potētia nō fit ſenſibile. ſed ex inſenſibilibꝫ actu potētia tñ ſenſibilibꝫ. Dixerūt tñ q̄dā ſicut Euclides in libro de viſu. Et oēs illi q̄ dicūt viſum ꝑfici tranſitu radiorū ſup illud q̄d ē viſibile ⁊ ꝙ viſio fiat extramittendo ꝙ ſcꝫ viſus videať plura ſiľ videre ꝓpter tpis īpceptibilitateꝫ Sic em̄ dicūt ꝙ duas ptes rei viſibilis vel plures. ocul⁹ vidētis ſuo lumine emiſſo vidēdo ꝯcurreret q̄s iudicaret ſe ſiľ videre ⁊ ꝯtinue ꝓpť īpceptibilitatē tpis. Sed hec opinio falſa eſt. Non ſolū. q2 dr̄ viſionē fieri extramittēdo. ſꝫ ex eo etiā. q2 ſic in toto tpe nihil videť. ſꝫ ps in pte tpis q̄d falſum eſt. q2 totū viſibile ſiľ videť in tpe vel in pte tpis. imo totū viſibile venit ad viſum ſubito ꝑ ſuaꝫ ſpēm. Etiā ſic nūq̄ poſſet totū videri. q2 infinita ſunt indiuiſibilia. q̄ſi alternatōe q̄dā ſucceſſiua videnť. tūc totū nūq̄ ꝑfecte eēt viſuꝫ. ſꝫ indiuiſibilia toti⁹ viderenť ſucceſſione q̄dā Ad rōnes Ad p̄mā pꝫ ſolꝰ ex dictꝭ. Nā ſi loq̄mur de tpe in cōi ꝑ ꝙ app̄henſibile ē ex motu alio q̄ ſenſatōis exterioris ſenſus tūc vtiq̄ ē dabile actu īſenſibile ꝓpter ſui paruitatē ſꝫ nō actu ⁊ potentia ſiľ. Si āt loq̄mur de tpe q̄d eſt menſura ſenſatōis exterioris ſenſus tunc nō eſt dabile tp̄s inſenſibile ꝓpter ſui paruitatē ꝓpter cām tactā Ad ſcd̄am dd̄m. ꝙ tp̄s nō eſt ſenſibile ꝑ ſe neq̄ ꝑ accn̄s. ſi formaľr accipiatur in rōne numeri. q2 ſic ſolo intellectu cognoſcif. Sꝫ materiaľr acceptū vtiq̄ ſentiri poteſt a ſenſu exteriori ⁊ ſenſu cōi. magis tamē a ſenſu cōi cū ſit paſſio ꝯſequens ſenſibile cōe ſcꝫ motum Nō poteſt etiā motus q̄libet ab exteriori ſenſu cognoſci q̄ a ſenſu cōmuni cognoſcif. Non em̄ ſenſus exterior cognoſcit motum ſenſatōnis quem ꝯſequitur tp̄s. Illuꝫ tñ cognoſcit ſenſus cōmunis.

Sextum dubium eſt

Utrū intellectus recte dicatur a ph̄o ſentire Solutō Non dr̄ ſentire quaſi actus ſentiendi ſit ipius intellect⁹ cum ſentire eliciatur a potentia ſenſitiua. Sed dr̄ intellectus ſolum ꝓ tanto ſentire. Quia ex ſenſu multa app̄hendit. immo oīa ſenſibilia apprehendit ad ſenſum aliquem conuerſus. inq̄ntum ergo apprehendit ſaporē dr̄ guſtare. inq̄ntū apprehēdit colorē dr̄ videre. Et q2 ſpūales ſubē ea que animalia ſenſibꝫ diuerſis cognoſcunt vna indiuiſibili virtute intellectus apprehendunt. et oīa fere opantur q̄ hoīes efficiunt. iō metaphorice eis attribuuntur oculi aures ⁊ q̄d plus eſt mēbra ſingula fere humani corꝑis ⁊ totius hoīs effigies. Uerū tñ ē ꝙ intellectus equaliter ſenſus oēs nō reſpicit. ſꝫ ꝑncipaľr interiores ⁊ ꝑ eos exteriores. Ūn̄ ſicut ſe hꝫ ſenſus cōis ad exteriores ſenſus. ita ſe hꝫ itellectus ad interiores. Preterea hoc ſcꝫ ꝙ intellectus ſentit dixit ph̄s ſm̄ modum loquendi epicuroꝝ illoꝝ. ſ. q̄ nō diſtinxerunt inter ſenſum et intellectum quales fuerunt oēs illi inquit Albertus q̄ dixerunt nos plura ſimul ſentire non poſſe.

Septimum dubium eſt

Utrū indiuiſibile ſit ſenſibile Et videť ꝙ ſic. Quia vltimū rei eſt viſibile. ſed hoc eſt indiuiſibile. ergo indiuiſibile eſt ſenſibile Scd̄o Sup̄ficies indiuiſibilis ē. et tamē ſenſibilis. Tercio Indiuiſibile eſt imaginabile. ergo ſenſibile. Cōſequentia patꝫ. q2 imaginari eſt ſentire ⁊ nō erit ſolum ſenſibile interiori ſenſu. ſed ⁊ exteriori ſenſu. q2 quicquid ſenſu interiori apprehendiť hoc p̄us fuit apprehenſum ſenſu exteriori Nihil em̄ eſt in ſenſu interiori quin p̄us fuerat in exteriori ſicut nihil eſt ī intellectu quin p̄us fuerat in ſenſu In oppoſitū eſt auctoritas ph̄i in textu ꝓbantis indiuiſibile eſſe inſenſibile.

Solꝰ Quidam ſicut Plato ⁊ Euclides dixerūt indiuiſibile eē ꝑ ſe ſenſibile. Dixerūt em̄ viſionē fieri extramittendo ꝑ radios quoꝝ indiuiſibili tactu acciperetur ſenſatum. Et q2 non ꝯtingit vltimo radij ac indiuiſibili tangi niſi indiuiſibile Ideo accipiendo indiuiſibile poſt indiuiſibile in ip̄o viſibili. dicebant nō apprehendi vľ accipi aliquod ſenſibile niſi ꝑ partes indiuiſibiles ⁊ hoc in tactū extenderunt vt in tactu corporali ꝑfici dicerent viſibilem opatōem. Et cauſa huius poſitōnis fuit a platone poſita. Quia ſpūs vehētes in corpore virtutes aīe videbat lucidos eē ⁊ lumina quedā ⁊ cum putaret hec lumina egredi de corꝑe dicebar ea vehere ſecum ꝟtutes ſenſibiles ⁊ ꝑ tactum ad ſenſibilia ſenſibiliū habere noticiam Euclides aūt dixit hoc ſolum habere locum de viſu. Et hi ſcꝫ Plato ⁊ Euclides dixerunt inſenſibile eſſe tempus tranſitus radij de parte in partem. ⁊ ideo putari rem totam ſimul videri. quām tamē dicebant ſucceſſiue per partes videri. Et q2 radius tangens eſt extremitatis indiuiſibilis. ideo ſeq̄tur ſm̄ eos ꝙ indiuiſibile ſit ſenſibile per ſe. Sed hec opinio inſufficiens eſt Tum q2 viſio nō fit extramittēdo vt oſtēſum eſt. Tum q2 ſi ſic fieret viſio per cōprehenſionē partium indiuiſibilium tunc res nō poſſet ſm̄ ſe totam videri. ſed fieret viſio ad modū tactus. que em̄ tangimus aliquando tangimus ſm̄ partem ⁊ partem. ſed nō in infinitum. quia tangim⁹ ea ad quātitatē alicuius mēbri tangentis cuius partes nō ſunt infinite. Tum etiam. q2 res tota non erit viſibilis. q2 nō ꝯtingit infinita pertranſire. Hac ergo falſa opinione reiecta. Dd̄m ꝙ indiuiſibile ſimpľr nō eſt ꝑ ſe ſenſibile. licet bene per accn̄s. Primum patet ꝑ ph̄m in textu. Dico indiuiſibile ſimpľr. q2 actu indiuiſum. diuiſibile tñ aptitudine vtiq̄ p̄t videri. ſimiľr īdiuiſibile ſm̄ q̄d ſicut ſup̄ficies vel linea videri p̄t. Sꝫ nō indiuiſibile ſimpľr cuiuſmodi ē punctū. Scd̄m pꝫ. Quia īdiuiſibile eſt aliq̄d illius q̄d ꝑ ſe ſentiť. ꝗ ſi ip̄m ꝑ ſe nō ſit ſenſibile eſt tñ ꝑ accn̄s ſenſibile. Ad rōnes Ad p̄mā dd̄m ꝙ vltimū rei oīno īdiuiſibile nō ē ſenſibile niſi ꝑ accn̄s vt dictum eſt Ad ſcd̄am pꝫ ſolꝰ ex dictꝭ. q2 ſup̄ficies nō ē indiuiſibiľ niſi ſm̄ q̄d Ad terciā dd̄m. ꝙ indiuiſibile nō ē imaginabile ꝑ ſe ſꝫ ſolū ꝑ accn̄s. Magnitudo em̄ a ſenſibilibꝫ q̄litatibꝫ abſtracta imaginabiľ ē. ſꝫ īdiuiſibile magnitudinis ꝟtute imaginatiua ſibi derelicta imaginari nō p̄t. ſꝫ imaginatiua ſm̄ ꝙ ſtat ſub ꝑticipatōe itellectus Preterea nō valet ꝯn̄a Licꝫ em̄ forſan ſenſibile ſit ſenſu interiori. nō tñ ſenſu exteriori. Et ad ꝓbatōem dd̄ꝫ ꝙ lꝫ nihil ſit ī iteriori ſenſu. niſi aliq̄ mō fuerit in exteriori Nō tñ neceē ē eo mō fuiſſe in exteriori q̄ mō in iteriori eſt. q̄m multa iteriori ſenſu app̄hēdim⁹ q̄ eodē mō nō fuerāt foris ſenſibiľr app̄hēſa. vt pꝫ de ītētionibꝫ ſenſibilibꝫ et de multꝭ ſiľibꝫ. Et ſiľr dr̄ de itellectu q̄ multa ex ſenſibilibꝫ elicim⁹ q̄ ſic nō fuerāt ꝑ exteriorē ſenſuꝫ app̄hēſa. vt pꝫ de his q̄ ſunt ad aliq̄d. ⁊ de ſiľibꝫ. q̄ itelliguntur. q̄ tñ vt huiōi nō fuerunt ꝑ ꝓpriā ſpēm ſenſibilē in ſenſu.

Finis libri de ſenſu et ſenſato.

De memoria et reminiſcentia.

Aliquorum aũt primo conſiderãdũ de memoria et reminiſcentia et ſomno et vigilia. De memoria autem et memorari dicendũ quid eſt. et propter quam cauſam fit et cui anime partium accidit hec paſſio. et reminiſci Non enim ijdẽ ſunt memoratiui et reminiſcitiui ſed vt frequenter memorabiliores quidem qui tardi. et reminiſcibiliores qui veloces et bene diſcentes.

Iſte eſt liber de memoria et reminiſcentia. Qui pͥma ſui diuiſione diuidit in partẽ pemialẽ et executiuã Scõa ibi (Primũ qdẽ igit) In pte pemiali oſtendit de quo ſit dõm. Dicens ꝙ inter reliqua opa aĩatoꝝ que ſunt cõia aĩe et corpi. Primo ꝯſiderandũ eſt de memoria et reminiſcentia. Et hoc quo ad iſtũ librũ. Et de ſomno et vigilia. Et tractando de memoria etiã ꝯſiderãdũ eſt de memorari qd̃ ẽ memorie act⁹. Etiã ꝯſiderandũ qd eſt vnũ qd̃qȝ hoꝝ. Et ꝓpt quã cãm ſit in aĩatis qbuſdã. et cui pti aĩe accidat hec paſſio. ſ. memoria. An ſenſitiue vel rõnali. Vegetatiue em̃ nõ accidit. Preterea Finaliter de reminiſci ꝯſiderandũ. Quia licet ꝯiuncta ſint reminiſci et memorari nõ tñ idem ſunt omnino. Quod patet p ſubiecta eoꝝ. q2 ijdem nõ ſunt bene memoratiui et reminiſcitiui. Sed frequenter tardi ingenio ſunt bene memoratiui. qui aũt veloces ſunt ingenio et bene diſcentes ſunt bene reminiſcitiui.

Circa hanc partem prooemialẽ incidit dubiũ.

An ꝯuenienter hic liber de memoria et reminiſcentia ſequatur librum de ſenſu et ſenſato.

Solo Sic Qm̃ in libro de ſenſu et ſenſato determinatum eſt quõ ſenſibilia veniant ad animã. Relinqͥtur ergo ꝯſiderandũ qualiter anima p ſenſibilia exiſtẽtia apd̾ eam redeat in res ſenſibiles ad extra. tunc em̃ mot⁹ ſenſibiliũ pͥmo pfect⁹ eſt. eo ꝙ aĩa ꝓpter aliud ſenſibilia nõ accipit niſi vt ipa in res ſenſibiles deueniat. Et q2 pͥor eſt motus ſenſibiliũ ad animã qȝ redit⁹ anime p formas intentionales receptas a rebus ad ipas res ſenſibiles. ideo liber de ſenſu et ſenſato in quo agitur de ſenſu et ſenſibili ſm ꝙ ſenſibile venit ad animã pͥor eſt hoc libro In quo agitur de memoria et de reminiſcentia. Unde velut a finali potentia anima p ſenſibiliũ formas intentionales reuertit in res ſenſatas. Preterea In pͥori libro determinatũ eſt de ſenſibilib9 exteriorib9 et ſenſib9 eoꝝ. Hic de interiorib9. et maxime de vltimo inter interiores q eſt memoria. Exterior aũt ſenſus et ſenſatũ pcedunt interiorem et ſuum ſenſibile. ergo liber de ſenſu et ſenſato recte hunc librũ pcedit. Preterea A cõmuniorib9 et vlioꝛib9 ſeu ꝯfuſis magis eſt ꝓcedendũ pͥmo phyſicoꝝ. ſȝ ſenſus exterior cõior ẽ ſenſu memorie ex parte ſubiecti. Multa em̃ ſunt aĩalia memoria carentia. Nullũ aũt inuenitur carens ſenſu. Arguitur Quelibet potentia ſenſitia p formã a ſenſibilib9 apprehenſam mouet in rẽ. ergo incõuenienter hoc aſſcribit potẽtie memoratiue Solo Uerꝫ ẽ. ſȝ tñ mot⁹ ſenſibiliũ ad aĩam nõ ẽ pfectus in qlibet vi apprehenſiua ſȝ in vltima. cuiuſmodi ẽ memoria. et ideo mot⁹ hmõi ꝯpleri nequit niſi ad aĩam ꝓredat p mediũ oĩm virtutũ apprehenſiuaꝝ vſqȝ ad memoriã et ab ea redeat vſqȝ ad rẽ. Sȝ ꝯtra Motus ſenſibiliũ ad aĩam ſiſtit in virtute imaginatia. Solo Uerꝫ ẽ q ad imagines. ſȝ nõ quo ad intentões et ſimplr Sed ꝯtra Sic ſiſtit ſolũ in intellectu p formas itelligibiles Solutõ motus ſenſibiliũ ad aĩam in rõe ſenſibiliũ formaꝝ i memoria ſiſtit. In intellectu aũt nõ eſt ſilitudo rei ſenſibilis ſed intelligibilis.

Primum quidem igitur accipiendũ eſt qualia ſunt memorabilia Multoties enim decipit hoc Neqȝ enim futura contingit memorari ſed eſt opinabile et ſperabile. Erit aũt vtiqȝ et ſciẽtia quedam ſperatiua quemadmodum qdam diuinatiuam dicunt. Neqȝ preſentis eſt. ſed ſenſus. Hoc em̃ neqȝ futurũ. neqȝ factum cognoſcimus ſȝ tm̃ preſens. Memorari aũt facti eſt. Preſens aũt cum adeſt vt hoc album cum aliquis videt. nullus vtiqȝ dicet memorari. neqȝ quod cõſideratur cum ſit conſiderans et intelligens. Sed hoc quidem conſentire dicunt. illud autem ſcire ſolum. Cum vero ſine actibus ſcientiam et ſenſum habeat ſic memoratur eas vt qui trianguli ꝙ duob9 rectis equales. Hoc quidem quia didicit aut ſpeculatus fuit Illud vero quoniam audiuit. aut vidit. aut aliquid tale Semper enim cum ſm memorari agat ſic in anima dicit ꝙ hoc prius audiuit aut ſenſit aut intellexit.

Iſta ẽ ps executiua q diuidit in duos tractatus Quorum pͥmus ẽ de memoria. ſcõs de reminiſcẽtia. Scõus ibi (Reminiſci aũt) Primus tractat⁹ ſubdiuidit in tria capl'a. Primũ tractat de obiecto memorie. Scõm autẽ oſtẽdit cui⁹ ptis aĩe memoria ſit paſſio. Terciũ ſoluit quandã incidentẽ dubitatõem. Scõm ibi (Qm̃ aũt de phãtaſia) Terciũ ibi (Dubitabit aũt) Primũ capitulũ ſubdiuidit in tres ptes. In pͥma oñt qd ſit memorie obiectũ. Scõo ifert definitõem memorie. Tercio ifert corolarũ. Scõa ibi (Eſt qdeȝ igit memoria) Tercia ibi. (Quare qcũqȝ) Quantũ ad pͥmã ptẽ ſupponit pͥmo ꝙ in qrẽdo qdditatẽ memorie Primũ ſcire oportȝ qlia ſint memorabilia. q2 ignorãtia illi⁹ ſepe decipit memorie qdditatẽ inqrẽtes. ꝓ eo q2 obiecti ignorãtia ẽ cã deceptõis circa qdditatẽ potẽtie. Quo ſic ſuppoſito vult i effectu hãc ꝯcluſionẽ. Memoria nõ eſt futuroꝝ neqȝ pñtiũ. ſed pteritoꝝ. Primũ pȝ. q2 futura nõ ꝯtingit memorari. ſȝ ſunt opinabilia vel ſperabilia qꝝ ẽ ſcia qdã ſperatia quã qdã mathematicoꝝ diuinatiuã dicũt. Scõm pȝ. q2 ſenſus ſcȝ exterior pñtis ẽ a q memoria diſtinguit. Per ſenſum em̃ exteriorẽ neqȝ futuꝝ neqȝ factũ cognoſcim⁹. ſed tm̃ pñs. Terciũ pȝ. q2 cũ memorabile ꝯcernat aliquam drãm tpis. neceẽ ẽ cũ nõ ſit memoria pñtis neqȝ futuri ꝙ ſit facti ſeu pteriti. Et totã hãc ꝯcluſionẽ declarat phus exẽplarit dicẽs. Nã cũ pñs adẽ ſenſui vt cũ aliqs videt albũ pñs nõ dr̃ qs p hoc memorari. Simılr cum aliqs conſiderat aliquid per intellectum nõ dicitur memorari q2 quod per ſe ſaltem et directe intelligitur. vñ eſt quod

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Cuius partis anime memoria ſit paſſio

eſt vbiqꝫ et ſp.ꝛ ab oi drã tpis ſm ſe ſepatũ. Illud ergo qđ adeſt pñs ſenſui dr ſentiri.ꝛ qđ ꝑ intellectũ ꝯſiderat dr ſolũ ſciri. Cũ aũt qs ſine actib hoc eſt ſine actõe propria obiecti ꝑticularꝫ.ſenſibilẽ noticiã habeat ſenſibil'.vl' vlis ſciam.ſic dr memorari. Sicut exempli grã. Si qs ꝑ intellectũ ſpeculet' hoc.ꝙ triangulꝰ habeat tres angulos equales duobus rectis:qꝛ ſcꝫ hoc didicit vel prius hoc ſpeculatus fuit. Et ſi ꝑ ſenſibilẽ apprehenſionẽ apprehendat ſenſibile aliqđ.qꝛ ꝓus vidit vel audiuit tunc dr memorari. Oportet eñ cum aliqs ſm memoriã agit memorando ſic in anima dicere.ꝙ hoc prius audiuit vl' aliter ſenſit vel intellexit.

Eſt quidẽ igitur memoria neqꝫ ſenſus neqꝫ opinio ſed hoꝝ alicuius habitus aut paſſio cuꝫ factum fuerit tempus Ipius ãt nunc in ipo nũc non eſt memorari vt dictum eſt. Eſt eñ pſentꝫ quidem ſenſus.futuri vero ſpes.facti aũt memoria eſt. vnde poſt tempus memoria oĩis

In ſcđa pte huius capituli infert pħus ex ꝓdictꝫ qđ ſit memoria.dicens ꝙ memoria.neqꝫ ſenſus eſt.neqꝫ opinio.ſꝫ hoꝝ alicuius habitus vel paſſio cũ factũ fuerit tẽpus. Et hanc memorie definitõem ex dictis ſic declarat Quia ipius nunc ſeu pñtis tpis nõ eſt memoria qꝛ ſenſus.neqꝫ futuri.qꝛ ſpes ꝛ opinio vt dictũ eſt.ergo oĩs memoria eſt poſt tempus ſiue preteriti eſt

Quare q̃cunqꝫ tempus ſentiunt ꝛ quo hec ſola animalia memorantur ꝛ iſto quo ſentiunt.

In tercia ꝑticula infert pħus in qbus animalib ſit memoria.dicens ꝙ queciiqꝫ animalia tempꝰ ſentiũt memorant'.ꝛ hec ſola memorant' in eo in quo tempꝰ ſentiũt

Quoniã autẽ de phantaſia prius in his que ſunt de anima dictum eſt ꝛ intelligere non ẽ ſine phantaſmate. Accidit eñ eadem paſſio intellectui que quidem ꝛ in deſcribendo Ibi eñ nulla vtentes quãtitate trigoni determinata.tñ finitum ſm quantitatẽ deſcribimus. Et intelligens ſimil'r etſi non intelligat q̃ntum quod ponitur ante oculos.q̃ntum intelligit autẽ nõ ſm ꝙ q̃ntum eſt. Si autẽ natura quantoꝝ.infinitorum autẽ.ponitur tamẽ quantum determinatum.itelligit autẽ ſm ꝙ q̃ntum ſolum. propter quã igitur cauſam non contingit intelligere nihil ſine continuo.neqꝫ ſine ratione temporis entia.alia ratio.

Oſtenſo quid eſt memoria. Hic ꝯſequenter in hoc ſcđo capitulo oſtendit ad quam anime potentiã ꝑtineat Et diuiditur in duas partes.In ꝓma repetit quoddã dictum in libro de anima.ꝛ hoc ponit hic per moduꝫ ſuppoſitõnis. In ſcđa exequitur ꝓncipale propoſitum. Secunda ibi (Magnitudinẽ aũt ꝛ motum) Quo ad primam partem dicit.ꝙ de phantaſia dictum eſt in libro de anima.ſcꝫ quid ſit ꝛ quomõ diſtinguatur ab alijs ſenſibus. Dictum eſt etiam ꝙ non contingit intelligere ſine phantaſmate. Et iſtud vltimũ probat in effectu tali ratione. Nam eadem paſſio accidit intellectui que eſt in deſcriptõne figuraꝝ. Sed in deſcriptõe hmõi q̃uis nulla vtamur quãtitate trigoni determinata que demonſtratõnem ingrediatur.tamẽ deſcribendo ꝛ diſcretã cognitõnem habere volentes de quãtitate.deſcribimꝰ ipſam finitã ꝛ figuratam.ergo ſimil'r intellectus vt intellectus etſi nõ intelligat quantitatẽ determinatam.ſꝫ ſolũ ſm ratõnem quãtitatis.ꝛ nõ ſm ꝙ eſt ſic vel ſic figurata.tamẽ quando reducit intelligibilia ad res ponit añ oculos quantitatẽ quam refert ad rem figuratam quaſi ſtaret ante oculos. Et q̃uis natura ꝛ rõ quantitatuꝫ ſit talis ꝙ quãtitates in vlĩ ſint infinite.hoc eſt figuris iſtis vel illis nõ determinate ſeu terminate tamẽ intelligibilia reducendo ad res ponit et diſponit quãtitatẽ determinatam ꝑ figuram talem. Et hanc quãtitatẽ ſm ꝙ eam ſolum abſolute intelligit nõ referẽdo ad res ad extra nõ intelligit niſi ſm ꝙ quãtitas eſt in vlĩ. Vel ſic leuius formari poterit hec ratio. Eadem paſſio accidit intellectui que eſt in deſcriptionib figuraꝝ. Sed geometer q̃nqꝫ in ſua demonſtratõne non vtatur aliquo determinato triangulo.tamẽ finitum ꝛ determinatum deſcribendo figurat.ergo intellectꝰ.q̃uqꝫ nõ intelligat hoc quantũ.quod ante oculos eſt.qꝛ intelligit id quod ẽ vle ſicut quãtitatis naturam (ꝛ nõ ſm ꝙ eſt quantũ determinatum.hoc vel illud) ad quod ſe ꝯuertendo intelligit. Et ſubdit pħus dicens. Quare igitur intellectus nihil intelligit ſine continuo ꝛ tempore.eſt etiam alia ratio ꝓter eam que tacta eſt.que ſcꝫ vt dr Albertus ꝑtim in tercio de anima dicta eſt. vbi oſtenſum ẽ.ꝙ intellectꝰ poſſibilis mouetur a phantaſmate quod habet ſpecieꝫ ꝯtinui et tꝑalis.ꝑtim aũt de intellectu ꝛ intelligibili.

Magnitudinẽ autẽ ꝛ motum cognoſcere neceſſe quo ꝛ tempus ꝛ phantaſma cõmunis ſenſus paſſio eſt. Quare manifeſtũ eſt ꝙ ꝓmo ſenſitiuo hoꝝ cognitio eſt. Memoria autẽ ꝛ que ẽ intelligibiliũ non ſine phantaſmate eſt. Quare intellectiui ſm accidens vtiqꝫ erit. Per ſe ãt ꝓmi ſenſitiui. Unde ꝛ alteris qbuſdã ineſt aĩalium ꝛ non ſolũ hominib habentib opinionẽ et prudentiã. Si ãt intellectiuaꝝ aliqua partiũ eſſet.non vtiqꝫ ineſſet multis alioꝝ animalium Forte ãt nulli mortaliũ. Quoniã neqꝫ nunc oĩbus propter id ꝙ non oĩa tpis ſenſum habẽt ſemꝑ eñ cum agat memoria ſicut ꝛ ꝓus diximus qm̃ vidit. Hic ãt audiuit aut didicit ſemel ſentit qꝛ ꝓus. Prius ãt ꝛ poſterius in tpe ſunt. Cuius qdẽ igit' eoꝝ q̃ ſunt aĩe memoria ſit. manifeſtũ.qm̃ qdẽ ꝛ cuiꝰ phantaſia ẽ ꝛ ſunt memorabilia. Per ſe qdẽ quoꝝ ẽ phãtaſia. Scđm accidens aũt q̃cunqꝫ non ſine phantaſia.

In ſcđa pte huiꝰ capl'i oñt cuiꝰ ꝑtis aĩe paſſio ſit. dicens in effectu ꝙ memoria ſit paſſio ꝓmi ſenſitiui. Qđ ſic ꝓbat. Quia illiꝰ memoria ẽ paſſio cuiꝰ ẽ cognoſcere tps. Sꝫ cognoſcere tps ẽ ꝓmi ſenſitiui.g͛ memoria ẽ paſſio ꝓmi ſenſitiui. Minorẽ ꝓmo ꝓbat.qꝛ eiuſdẽ ẽ cognoſcere tps cuiꝰ ẽ cognoſcere magnitudinẽ.ꝛ motũ.ꝛ phãtaſma.eo ꝙ tps nõ hꝫ rõeꝫ q̃titatꝫ niſi ex motu ꝛ magni

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tudine. ſed ſenſus cōis cognoſcit magnitudinē. motū et phantaſma. qđ eſt paſſio ſenſus cōis. phantaſma aūt ē ſilitudo ꝯtinui ⁊ tp̄alis. Maiorē ꝓbat. qꝛ memoria etiā intelligibilis nō eſt ſine phantaſmate qđ eſt ſpēs ꝯtinui et tp̄is. ideo memoria etſi ꝑ accñs ſit paſſio intellectiui. tñ ꝑ ſe eſt p̄mi ſenſitiui. Qꝫ aūt ꝑ ſe nō ſit ꝑtis intellectiue ꝓbat. Quia memoria nō ſolū ineſt hominibꝫ ⁊ omnibus habentibꝫ opinionē ⁊ prudentiā. ſed etiā alijs aialibus. ergo nō eſt ꝑtis intellectiue. Cōſequentia ꝑʒ. qꝛ ſi eſſet aliqua partiū intellectiuaꝝ nō ineſſet multis alioꝝ animaliū ab homine. ⁊ forte nulli mortaliū ꝯueniret vt hmōi. Et ſubdit pħus ꝙ ꝯuis nō ſit paſſio ꝑtis intellectiue. ſed ſenſitiue. nō tñ omnibꝫ animalibꝫ ꝯuenit ſenſum ꝑticipantibꝫ. qꝛ nō oīa aīalia habent ſenſum temꝑis. Memoria aūt cū agit vt ſup̄ dictū eſt agit memorando cū determinato p̄terito tp̄e ſicut apprehendit hoc qđ prius vidit vel audiuit. ⁊ hoc loquendo de memoria reſpectu eius cuius eſt ꝑ ſe. Aut apprehendit qđ p̄us didicit loquendo de memoria ꝙtum ad id cuiꝰ eſt ꝑ accñs memoria. Et vt generalr̄ dicaꝛ. memoria agit ſicut id repreſentans qđ p̄us ſenſit Prius aūt ⁊ poſterius ſunt in tp̄e. Ex his ḡ ꝯcludēdo p̄ncipale ꝓpoſitū dr̄ ꝙ manifeſtū ē cuius ꝑtis aīe paſſio ſit memoria. qꝛ eſt ꝑtꝫ ſenſibilis cōcipientis q̄ntitatē ⁊ tp̄s cuius etiā eſt phantaſia. Sunt eñ ꝑ ſe memorabilia quoꝝ eſt phantaſia. ſm̄ accidens aūt illoꝝ eſt que non ſunt ſine phantaſia

Dubitabit autē vtiqꝫ aliquis ꝓpter q̄d qui dem paſſione p̄ñte. re vero abſente memoratur qđ non p̄ñs Manifeſtū eñ quoniā oportet intelligere talē aliquaꝫ factam propter ſenſum in anima ⁊ in parte corporis habente ipſam velut picturam quandā paſſionē cuius habitū dicimꝰ eſſe memoriā. Factus eñ motus imprimit velut figuram quandā ſenſibilis ſicut ſigillantes anulis. Unde ⁊ his q̄dem qui in motu multo propter paſſionē aut propter etatem ſunt. non fit memoria tanq̄ꝫ vtiqꝫ in aquam fluentem incidente motu ⁊ ſigillo. alijs quidem propter frigida eſſe ſicut antiqua edificioꝝ. Et propter duriciā accipiētes paſſionē nō fit impreſſio Propter quod q̄dam multi noui ⁊ ſenes imemores. Fluunt eñ hi quidem propter augmentum. illi vero propter decrementum. Similiter autē et multum veloces aut tardi neutri videntur memores hi q̄deꝫ eñ plus oportuno humidiores ſunt. Illi vero duriores. His q̄dem igitur nō manet phantaſma in anima. alios vero nō tangit. Sed ſi quidem tale accidens ē circa memoriam. vtꝝ hanc memoraꝛ paſſionem. aut illud a quo facta eſt. Si quidem eñ eſt hoc abſentiū nihil vtiqꝫ memorabimur. Si vero illud. quō ſentientes hoc memoramur quod non ſentimꝰ quod abſens. Etſi eſt ſimile ſicut figura aut pictura in nobis huius ipſius ſenſus propter q̄d. vtiqꝫ erit memoria alterius. ſed non huius ipſius. Agens eñ memoria ſpeculatur hāc paſſionem ⁊ ſentit hanc. Quō igitur non preſens memoratur. Erit ei vtiqꝫ videre non p̄ñs ⁊ audire.

Hic ꝯſequēter in tercio capl'o oſtenſo ꝙ memoria ſit paſſio p̄mi ſenſitiui reſpectu p̄teriti vt p̄teriti. ſoluit q̄ndam dubitatōem incidentē. Et diuidiꝛ in tres ꝑtes In p̄ma ponit dubitatōem ⁊ arguit ad ꝑtes. In ſcđa ſoluit eam. In tercia determinat cauſas quorundā accidentiū circa memoriā. Scđa tāgiꝛ ibi (Aut ē vt ꝯtingit) Tercia ibi (meditatōes aūt) Quantū ad p̄mā ꝑteꝫ mouet queſtionē quare q̄s paſſione in memoria exñte. re vero abſente memoraꝛ id quod nō eſt p̄ñs. Suppoſitū huiꝰ queſtionis videlicꝫ ꝙ paſſio aliqua ſit in memoria declarat pħus dicens q̄m manifeſtū eſt in ꝑte corporis memoratiua que habet virtutē memoratiuā eſſe aliquā ſpēm ſeu paſſionē a ſenſibili ꝑ ſenſum exteriorē ⁊ ſenſuꝫ cōem impreſſam que habet ſe velut pictura quedam ⁊ hec pictura eſt paſſio ſenſibilis ꝑtis anime cuius memoriā dicimus eſſe habitum. Cuius ratio eſt. qꝛ factus motus ſenſibilis ad animam imprimit memorie figuram quandam ſenſibilis ſicut ſigillans imprimit figuram anuli in ceram. Quod ꝓbat pħus ſigno ſumpto ex diſpoſitōne diuerſa potentiaꝝ receptiuaꝝ ſm̄ quaꝝ variatōnē multiplicem etiā multiplr̄ variatur memoria. quod nō eſſet niſi memoria ſilitudine rei intelligereꝛ vere ſigillari. Nā aliqui ſunt male memoratiui. quia non bene reſeruant et hoc ꝓpter frigiditatē inducentē humiditatē que nō eſt bene ꝯſeruatiua. Et fit in eis ſicut in ruinoſis edificijs in quibus nō fit ſigillatio ꝓpter putrefactōnem coꝝ. omnia eñ putrefacta ſunt interiꝰ arida ⁊ foris humida. Alij vero ſunt male memoratiui. qꝛ nō bene recipiunt licꝫ bene reſeruent. qꝛ ꝓpter duriciem accipientis paſſionē non fit in eis facilis impreſſio ſeu receptio. Et ꝓpter hoc multi iuuenes ſeu noui in quibus humida etas dominatur et multi decrepiti ſenes immemores ſunt. ꝓpter fluxum humoꝝ. Infantes quidem ꝓpter humidum fluens a calido in augmentum ⁊ ꝓpter motum augmentatōis. Senes vero propter motus decrementi ⁊ propter humidū humectans extra ⁊ fluens inordinate eo ꝙ interiora manent arida ⁊ deſiccata. Et ſimiliter multum velocis ingenij ⁊ multum tardi nō ſunt bene memores. illi ſcꝫ qui ſunt velocis ingenij. qꝛ ſunt plus oportuno humidiores et per ꝯſequens male conſeruatiui. Hi vero. qꝛ duriores ſunt plus oportuno. ⁊ per ꝯſequens male receptiui. Ad bonitatem aūt memorie req̄ritur vtrūqꝫ. ſcꝫ phantaſma bene recipere ⁊ receptum conſeruare. Suppoſito ergo dicte dubitatōis ſic declarato. videlicꝫ ꝙ huiuſmodi accidens ſit circa memoriam. ⁊ paſſio ſit memoriā ſigillans. queſtionem prius motam repetit pħus dicens. Utrū memoria memoretur paſſionem. vel illud a quo facta eſt paſſio. Et arguit ꝙ nō ſit paſſionis preſentis. qꝛ tunc memoria nihil memorabiꝛ. qꝛ de p̄ſentibꝫ alias habemus apprehenſiones ſcꝫ ſenſus exterioris. ſenſus cōmunis. et virtutis imaginatiue ⁊c̄. Ita ad talium apprehenſionē nō oporteat habere memoriā Scđo arguit ꝙ nō ſit abſentis ſeu p̄teriti. ⁊ h̄ triplr̄. Primo ſic Quia q̄ñ memoramur ſentimꝰ. ſenſus aūt nō eſt abſentiū. Secundo ſic. Nā vt dictū eſt id qđ eſt in memoria ſeu ſpēs ꝑ quā memoramur ē in ipſa ſicut pictura i pariete. ꝓpter

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

An memoria ſit abſentis vel preſentis

q̄d ḡ e͞e alteriꝰ rei q̄ȝ illiꝰ cuiꝰ eſt ſenſus: q̄ſi diceret eiuſdez e. Aſpicie͞tes em̄ parietē vtriq̄ȝ picturā reſpiciu͞t. ḡ videt memoria p̄ntꝭ ⁊ nō abſentꝭ ſeu p̄teriti. Tercio ſic. qꝛ memoria agēs ſeu actu memorās ſpeculaẜ paſſionē p̄ſentem ⁊ ſentit eam. quō ergo non memorabit p̄ns. Si em̄ nō dicaẜ p̄ns memorari etiā nō erit p̄ſentis ip̄e ſenſus ſi ne quo nō eſt memoria ⁊ ſic ꝯtinget videre id qđ nō eſt p̄ns. ⁊ audire qđ nō eſt p̄ns. qđ falſum eſt. ergo memoria videẜ eſſe p̄ntis. Albertus au͞t aliter exponendo textum iſtū quo ad iſtas duas rōes vltimas elicit rōem ꝓbantē p̄mo memoriā e͞e abſentis h̄ mō. Nā ſi memoria ſit paſſio ad modū picture quā ſigillauit res ſenſibiľ tu͞c cū illiꝰ ſit ſenſus nō poterit eiꝰ eſſe memoria q̄ a ſenſu differt. qꝛ p̄mū i q̄ ſigillat ſenſibile ſuā ſilitudinē ſeu picturā eſt ſenſus. ergo cū memoria nō eſt ſenſus ip̄a erit alteriꝰ cuiuſdā q̄ȝ p̄ntis hmōi. Si em̄ dicereẜ ꝙ erit alicuiꝰ preſentis. tunc memoria agens ſeu in actu exn̄s qn̄ memoratur hanc paſſionē. vt p̄ſentē ſpeculaẜ. qn̄ ſcȝ incipit ab intellectu. vel ſentit qn̄ incipit a ſenſu. ⁊ vtrūq̄ȝ hoꝝ eſt incōueniens. qꝛ tunc nō eſſet diſtincta memoria ab itellectu ⁊ a ſenſu. Memoria igiẜ nō eſt p̄ntis vt p̄ſens eſt. In oppoſitū au͞t ꝙ ſit p̄ntis ſic ꝓbat dicens. Querere ḡ oportet quō memoria p̄t nō e͞e p̄ntis. Si em̄ poterit memoria fieri in actu ꝑ id qđ nō eſt p̄ns. tunc eadem rōne om̄es potentie paſſiue poſſent fieri in actu ꝑ illud qđ nō eſt p̄ns. Ita ꝙ contingeret videre non preſens ⁊ audire non preſens.

Aut eſt vt contingit ⁊ accidit hoc. vt em̄ in tabula ſcriptum aīal. ⁊ animal ē. ⁊ imago ⁊ vnū et idem ip̄m eſt ambo. eſſe tn̄ non idem amboꝝ et eſt ꝯſiderare ⁊ ſicut imaginē. Sic ⁊ quod in nobis phantaſma oportet ſuſcipere ⁊ ip̄m aliq̄d ẜm ſe eſſe. ⁊ alterius phantaſma. Scđm q̄dem ſeip̄m ſpeculamur. aut phantaſma. Inq̄ȝtum vero alterius. vt imago ⁊ memorabile. Quare et cum agat motus ip̄ius ſiq̄dem inq̄ȝtum ẜm ſe. ſic ſumpſerit anima ip̄m vt intelligibile aliq̄d aut phantaſma videre ad eſſe. Si autē inq̄ȝtuȝ ip̄m alterius ⁊ ſicut in pictura tanq̄ȝ imaginē cōſiderat. Et q̄ non vidit coriſcum vt coriſci imaginem. Hec alia paſſio huius ſpeculatōis. Et quādo ſicut animal vľ pictum cōſiderat. in aīa. hoc q̄dem fit ſicut intelligibile ſolum. Hoc au͞t vt ibi. qꝛ imago memorabile. Et ob hoc aliquādo neſcimus factis nobis in anima hmōi motibus ab eo quod prius ſenſimus ſi ẜm ſenſiſſe accidit etſi eſt memoria. aut nō dubitamꝰ quādoq̄ȝ. Aliquādo autē accidit intelligere ⁊ reminiſci quoniā aliquid audiuimus p̄us vel vidimus. Hoc autē contingit cum ſpeculans tanq̄ȝ ip̄m ꝑmutetur ⁊ ꝯſideretur ſicut alterius. Fit autē ⁊ aliquando ꝯtrarium vt accidit antifonti ⁊ aliȷ̄s extaſim paſſis. Phantaſmata em̄ dicebant vt facta ⁊ vt memorantes. hoc autē fit cum aliq̄s imaginem nō ꝯſideret vt imaginem.

In hac ſcđa parte huius capituli ponit p̄hus veram ſolutōem dicte dubitatōnis dicens. ꝙ contingens ⁊ accidens eſt. memorari id quod abſens eſt. Quia id quod in memoria eſt. ſcȝ ſpecies ⁊ pictura in modum contingētis ⁊ accidentis habet diuerſos modos q̄bus diuerſimode eſt in vſu. Quod declarando in effectu đr ꝙ phātaſma illud quod in memoria eſt ꝯtingit dupľr ꝯſiderari. Uno mō in ſe ⁊ ẜm ſe ⁊ vt phantaſma eſt. Alio mō vt eſt imago rei abſentis. Sicut aīal ſcriptum vel pictū in tabula. hoc em̄ ꝯſideraẜ dupľr. Primo vt aīal. ſcđo vt imago imitando rep̄ſentans id cuius eſt imago Et hoc idem. ſubiecto q̄dem vnum eſt ⁊ idem. ſed ẜm eſſe non qꝛ vnum eſt abſolutū. ⁊ alteꝝ reſpectiuū. Primo mō cōſideraẜ vt res. ſcđo mō vt rei imago. Similr̄ đr de coriſco q̄ poteſt ꝯſiderari vt res vľ vt imago coriſci. Si ergo ꝯſideretur phantaſma quod eſt in memoria p̄mo mō in quantū motus ip̄ius phantaſmatis agit in animā ẜm ꝙ ꝯſideratur abſolute ẜm ſe. videtur adeſſe aīe velut aliq̄đ ſenſibile quod ꝑ reſolutōem vlteriorē fit itelligibile. Sȝ ſcđo mō quo accipitur vt imago ſic eſt memorabile. ⁊ qꝛ phantaſma in memoria exiſtens rep̄ſentat id quod abſens ⁊ p̄teritū eſt. Ideo nō obſtante ꝙ paſſio ip̄i memorie p̄ns ſit ſeu phantaſma. tn̄ qꝛ eo phantaſmate vtitur vt ad rem in p̄terito ſenſatam relato. ideo ꝓ tāto memoria abſentis ⁊ p̄teriti eſſe đr. Quod ꝓbat. Quia ob ignorantiā dicte duplicis ꝯſideratōnis phantaſmatis neſcimus quādoq̄ȝ an tales motus phantaſmatū ſeu phātaſmata ſint in nobis ab his que ſenſimus quoꝝ motus phantaſmata ſeu imagines ſunt vel accipiuẜ vt phantaſmata ⁊ non vt imagines Sic etiam quādoq̄ȝ neſcimꝰ et dubitamus. An actus talis in nobis ſit memoria vel nō. Aliquādo vero nō latet hoc nos. ſed accidit nos ſcire. nos memorari ⁊ reminiſci ꝙ aliquid audiuimus vel vidimus prius. et hoc accidit quando phantaſma ſpeculatum reflectitur. ac per hoc permutatur in id cuius eſt. Contrariū au͞t fit ꝙ ſcȝ nō referatur ad alteruȝ. ſed ẜm ſe ꝯſideratur ẜm ꝙ ad animam venit ⁊ vt res quedā eſt. ſicut accidit Antifonti ⁊ aliȷ̄s extaſim paſſis qui verſabaẜ circa phantaſmata vt circa facta. ⁊ non vt circa ſimilitudines ſeu vt imagines vt memorantes faciunt.

Meditationes autē memoriam ſaluant in reminiſcendo. hoc autē eſt nihil alterum q̄ȝ ſpeculari multotiens ſicut imaginem. et non ſicut ẜm ſe. Quid quidem igitur eſt memoria et memorari dictum eſt. quoniā phantaſmatis vt imaginis. cuius phantaſma habitus. et cuius particule earum que in nobis. quia primi ſenſitiui ⁊ quoniā tempus ſentimus

In hac tercia ⁊ vltima parte oſtendit per quid memoria conſeruatur dicens ꝙ meditationes ſaluant memoriam ⁊ hoc etiam quodāmodo reminiſcendo. Sic autē meditari nihil aliud eſt q̄ȝ ſpeculari multotiēs imaginem vt imaginē ⁊ non quaſi eſſet res ẜm ſe. Epilogando autē poſt hec om̄ia dicit p̄hs. ꝙ quid ſit memoria ⁊ memorari dictum eſt quoniā phantaſmatis eſt vt imaginis. ⁊ ꝓut phantaſma hmōi habitus eſt et paſſio ꝑticule p̄mi ſenſitiui quo ⁊ tempus ſentimus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Circa iam dicta mouetur

Queſtio. Utrū definitio memorie ſit bene tradita ab Areſtotele.

Et arguitur ꝑmo ꝙ nō. qꝛ definitur ꝙ ſit paſſio ꝑmi ſenſitiui. ſed hoc eſt falſum. qꝛ memoria eſt vna potentia ab alijs diſtincta. ſꝫ vna potentia ab altera diſtincta non dr̄ alterius paſſio. Qd̄ ꝯfirmatur. qꝛ cū paſſio ſit in eo cuius eſt paſſio ſi memoria eſſet paſſio ꝑmi ſenſitiui eēt ipa in ꝑmo ſenſitiuo qd̄ falſum eſt. Scd̄o Eſt ꝗdam memoria intellectualis ꝗ nō eſt ꝑmi ſenſitiui paſſio. ꝭ male dr̄ in generali ꝙ memoria ſit paſſio ꝑmi ſenſitiui. Tercio Memoria eſt potētia. ergo nō eſt paſſio. Quarto Male dr̄. cū factū fuerit tp̄s. qꝛ ꝗlibet interior potētia a ſenſu cōi videtur paſſio ꝑmi ſenſitiui cū factū fuerit tp̄s. qꝛ in abſentia ſenſibiliū apud quēlibet īteriorē ſenſum imo etiā apud exteriorē. manet paſſio. Quinto Paſſio cū ſit effectꝰ ⁊ illatio actōis. ſilr̄ tp̄e ē cū actōe. etiā motu. qd̄ amplíꝰ eſt. ꝭ cū ſenſus cōis nō ſit ſenſibilis p̄teriti neqꝫ agat circa ſenſibile p̄teritū. ſed patitur a p̄nti. ꝭ non videtur vn̄ paſſio iſta inferri dicatur. In oppoſitū eſt ph̄us in textu. Pro reſponſione ordinantur duo diſcurſus cuiꝰ ꝑmi ꝑma ꝓpoſitio ⁊ maior hec eſt.

Maior Memoria nō eſt p̄ſentis neqꝫ futuri ſed ſolum ſenſibilis preteriti. Minor Et ideo ꝑ ſe eſt partis ſenſitiue ⁊ ꝑ accidens intellectiue. Cōcluſio Igitur ꝯuenienter deſcribit eā ph̄us ꝙ nec ſenſus eſt nec opinio ſꝫ horū alicuiꝰ habitꝰ aut paſſio cū factū fuerit tempꝰ.

Prima ꝓpō eſt ph̄i in ꝑmo capl̄o Et ꝯfirmatur. qꝛ memoria eſt ſenſibilis rei. ⁊ ſub certa tp̄is drā apprehenditur. ſꝫ nō eſt ſenſibilis ſub drā tp̄is p̄ntis cuius eſt ſenſus exterior. vel aliꝗs interior alius a memoria. neqꝫ futuri. qꝛ eius eſt opinio vel ſcia diuinatiua ſeu ſperatiua. ꝭ ē preteriti. Sed ꝯtra. Cōtingit interiori ſenſu ſentire hoc qd̄ abſens eſt. ⁊ qd̄ in p̄terito exteriori ſenſu apprehenſum eſt. ꝭ nō ſolū memoria eſt p̄teriti. Sol̄o Licꝫ interior ſenſus alius a memoria ſentiat id qd̄ p̄teritū ē nō tn̄ vt in p̄teritōe. Et ſilr̄ memoria bn̄ apprehēdit id qd̄ p̄ſens eſt. nō tn̄ ſub forma p̄ntꝭ. ſꝫ ſub forma p̄teriti. Solum ꝭ memoria eſt ſenſibilis p̄teriti ſub ratōne p̄teriti.

Scd̄a ꝓpō ſic oſtenditur ꝗtū ad ꝑmā partē. Quia oīs potentia tp̄is cognoſcitiua ſub determinata eius drn̄a eſt potentia ꝑtis ſenſitiue ꝑ ſe. Memoria āt hmōi ē. ꝭ eſt ꝑ ſe potentia ſenſitiue ꝑtis. Maior pꝫ. qꝛ eiuſdē potētie eſt apprehendere tp̄s cuiꝰ eſt apprehendere magnitudinē ⁊ motū. Motus aūt ⁊ magnitudo cognoſcuntur ꝑ partē ſenſitiuā. ꝭ ⁊ tp̄is drn̄e. Scd̄a pꝰ ꝓpōnis parꝫ. ꝙ ſcꝫ ſit ꝑ accn̄s ꝑtis intellectiue ⁊ nō ꝑ ſe. Quia ſi eſſet ꝑtis intellectiue ꝑ ſe. nō ꝯueniret brutꝭ aīalibꝰ qd̄ falſum eſt. Preterea Intellectus eſt vl̄is qd̄ eſt vbiqꝫ ⁊ ſꝑ ab omī drn̄a tp̄is remotū. Quia oīs drā tp̄is materiā ꝯcernit a qua abſtracta eſt forma intellectualis. Inꝗtū autē intelligibilia nō intelliguntur ſine phantaſmate. ſic ꝑ accidens eſt ꝑtis intellectiue ad ſenſibilē memoriam reflexe. Et hoc eſt qd̄ dr̄ cū Areſtotele Gregorius nixenꝰ ꝙ ſenſibilia ſcd̄m ſeipa memorantur. itelligibilia vero ꝑ accn̄s.

Sꝫ ꝯtra. Intellectus intelligit quātitatē ⁊ drās eiꝰ. ꝭ etiā eius eſt cognoſcere tp̄s ⁊ drās eius. ⁊ ꝑ ꝯn̄s memoria ꝗ eſt tp̄is facti ſeu p̄teriti videtur eſſe ꝑtis intellectiue. Qd̄ ꝯfirmatur. qꝛ intellectus ſcd̄m ph̄m. iij. de aīa ꝯponit verū ⁊ falſum ſcd̄m oēm drām tp̄is. ꝭ cognoſcit tp̄s et drās eius. Et ſi dicatur ꝙ intellectꝰ nō apprehēdat magnitudinē motū ⁊ tp̄s. ⁊ horū drās ſub eſſe ꝗtitatꝭ. ꝗntitatiue extenſe quo mō apprehenduntur a ſenſu. ſed ſolum ſcd̄m ſimplicē rōnem ſue eſſentie ⁊ ꝗntitatis (Ut dr̄ Albertus in libro de hoīe) hoc nō valet. Quia itellectꝰ determinatiſſime hec oīa cognoſcit imo ꝑfectiꝰ ipo ſenſu. Un̄ qn̄ intellectus cōponit vel diuidit p̄dicatū tp̄ale de re tp̄ali ſub drā certa tp̄is tunc nota tp̄is quā apprehendit intellectus nō eſt ſeꝑata a motu ⁊ magnitudine. licet hoc forſan fiat qn̄ cōponit vel diuidit vl̄ia. Sꝫ intellectꝰ cōponens ⁊ diuidens tp̄alia determiatiſſime apprehendit tp̄s. Et id̄o aliter dd̄m. ꝙ talis determinatio tp̄is accidit intellectui cōponenti ſcd̄m ꝙ ꝯuerſus eſt ⁊ reflexus ad ſenſibilē memoriā ꝑ intentōes ⁊ imagines in rē in p̄terito ſenſatā ſe reflectentē. ⁊ ex hoc ꝯcluditur ꝙ ſit ꝑtis intellectiue ꝑ accn̄s ⁊ nō ꝑ ſe. Sed ꝯtra Memoria eſt ꝑ ſe ꝑtis intellectiue. ꝓbatur qꝛ Auguſtinꝰ ın libro de trinitate ponit memoriā ꝑtem imaginis ꝗ ꝯfiguramur trinitati ꝑſonarū. Talis aūt memoria ꝑtꝭ intellectiue ē. imo ſcd̄m ſupmā eius ꝑticulā qua reſpicimꝰ ea ꝗ ſup̄ nos ſunt.

Sol̄o Argumentū deficit penes equocatōem. qꝛ memoria equocatur ad memoriā ſenſitiuā ꝗ eſt potentia ſenſitiua ꝯſeruatiua intentionū ꝗ reflectitur in rē ſenſibilē in p̄terito acceptā a ſenſibilibꝰ ꝑ intentōes ⁊ imagines. de qua memoria loquuti ſunt ph̄i. ⁊ p̄cipue Areſtoteles ⁊ et ꝗdā ſancti ſicut Gregoriꝰ nixenus ⁊ Damaſcenus. Equocatur etiā ad memoriā intellectualē ꝗ eſt potētia cōſeruatiua p̄ntis. p̄teriti. ⁊ futuri. imo illius qd̄ ſeꝑatū eſt ab his differētijs. Et hanc dn̄s Albertꝰ vocat intellectū agentē ꝗ eſt theca oīm naturalr̄ intelligibiliū. Alij dicunt eā potentiā ab agente ⁊ poſſibili intellectu diſtictā ſicut btūs Thomas. Alij dicunt ipm itellectū poſſibilē fecundatū ſpēbꝰ intelligibilibꝰ ſcd̄m ꝙ ꝑ eas fertur in rem ſicut in p̄terito intellectualr̄ apprehenſam. Un̄ dr̄ ꝙ hec memoria eſt p̄teritorū ꝗtū ad p̄teritōem actꝰ. ſed nō obiecti. ſicut memoria ſenſitiua ꝗ eſt p̄teritorū ꝗtū ad preteritōem actꝰ ⁊ obiecti ſil̄. Et ſic hec memoria qualitercunqꝫ ꝯſiderata potentia ē ⁊ paſſio ꝑtis itellectiue ſimpliciter ⁊ ꝑ ſe. Quo tn̄ nō obſtante intellectus poſſibilis p̄t dici memoria ſcd̄m ꝙ ꝯuerſus ad ſenſibilē memoriam. actus memoratōis exercet circa ſenſibilia in p̄terito apprehenſa. Et ꝓ tanto memoria ſenſibilis p̄t eē ꝑtis intellectiue indirecte ⁊ minus ꝑncipalitur. Pro declaratōe ꝯcluſionis ꝯſiderandū. Qꝫ memoria ſenſitiua de ꝗ ſermo diuerſimode accepta. ſ. vel ꝓ habitu. potentia. vel obiecto a diuerſis ph̄is ⁊ ſanctis. definitur diuerſis definitōnibꝰ. ex ꝗbus tn̄ hec Areſtotelꝭ definitio intellecta. videtur oībꝰ melior ⁊ artificialior. Nam Algazel ph̄s ꝯſiderans potentiā memoratiuā ꝑ cōparatōem ad ꝓpriū habitū ſic definit eā. Memoria eſt ꝯſeruatrix harū intētionū quas apprehendit eſtimatiua. Un̄ arca eſt intentionū. ſicut imaginatiua imaginū. Habitus eni memorie ꝯſtituitur ex intentionibꝰ ꝗ ꝑus ſunt accepte ꝑ phantaſiam ⁊ eſtimatōem. Et ꝓpter hoc etiā dr̄ Areſto. ꝙ memoria ſit paſſio ſenſus ⁊ phantaſie. vt infra declarabitur latius. Verū tn̄. qꝛ imagines ꝓximiores ſunt rebꝰ ipis intentionibꝰ. inꝗtum reuertitur memoria in rem. Ideo Areſto. ꝓ tanto dr̄. ꝙ memoria phantaſmatꝭ ē ⁊ ima-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ginis. Iſaac aūt in libro de definitionibꝫ cōſiderans me/
moriā ꝑ ꝯparatōem ad ꝓpriū obiectū ⁊ ad ꝓprium actū ſic
definit eā. Memoria eſt ꝯprehēſio rerū exiſtentiū in aīa
cū inquiſitōe Res em̄ exiſtētes in aīa dicunt̄ ab ipō Iſaac
res exītes in p̄terito que vt ſic nō habēt eſſe niſi in aīma
Inq̄ſitio aūt in ꝓpoſito nō eſt actus rōnis. imo fieri pt in/
ſtinctu nature. alˀs em̄ nō cōueniret brutis. ſed eſt actus
req̄ſitus ad actū recordatōis ad quē ſm̄ Alphorabiū
in ſuo libro de memoria ⁊ reminiſcētia q̄ttuor req̄runt̄. ſcꝫ
imago. intētio illius imaginis elicita ꝑ eſtimatiuā. ⁊ face/
re illam intentōem p̄ntem. ⁊ iudicare illā intentōem eē il
lius imaginis p̄us accepte. Collectio em̄ que in his q̄t/
tuor cōſiſtit ab Iſaac inq̄ſitio vocat̄. Gregorius nicenˀ
ſic definit memoriā Memoria eſt memoratiuū ⁊ memo
rie ⁊ rememoratōis cā ⁊ ꝓmptuariū. Et dat̄ de memo
ria ꝑ habitu accepta. talis em̄ habitus eſt cā memorie.
id eſt actus memorādi ⁊ ꝓmptuariū eſt ſeu potētia habi
tuata ex qua tāq̄ꝫ ex ꝓmptuario fit ꝓgreſſus ſup ꝑtē obli
ti reminiſcēdo. ⁊ ita eſtˀ ꝓmptuariū rememoratōis. hoc ē
reminiſcētie. Et ab eodē Gregorio etiā ſic definit̄. Me/
moria eſt phātaſia relicta ab aliq̄ ſenſu ſm̄ actū apparen/
tem. Et dat̄ de memoria ꝑ ꝯparatōem ad primaꝫ cauſam
que eſt ſenſus ſm̄ actū. In hoc em̄ ꝙ dr̄ eſt phātaſia de/
relicta ab aliq̄ ſenſu ſm̄ actū. accipit̄ phātaſia nō ꝓ potē/
tia ſed ꝓ intentōe elicita ab imaginibꝫ ꝑ collatōnem quā
facit phātaſia. Sed hec defintio nō videt̄ bona ſi inten/
tio ſeu imago nō acciperet̄. vt eſt intētio ſeu imago redu
cens in rē que in p̄terito accepta eſt. q2 nō eſſet cū defini/
to cōuertibilis. q2 eſtimatiue vel phātaſie ꝯuenit. Nunc
aūt nō accipit̄ ꝓut eſt motˀ a ſenſu ſm̄ actū factus q̄ño ē
in phātaſia vel in alio ſenſu. Sed accipit̄ ꝓut eſt imago re
ducens in rē in p̄terito acceptā. Quinto a platone ⁊ da/
maſceno definit̄ ſic. Memoria eſt ꝯſeruatio ſenſus ⁊ intel/
ligētie. Et dat̄ de memoria ꝑ ꝯparatōem ad id cuius eſt ꝑ
ſe ⁊ ꝑ accn̄s. eſt em̄ ꝯſeruatia ſenſus ꝑ ſe. ꝑ accn̄s aūt con/
ſeruatio intelligētie. Sine em̄ phātaſmatibꝫ ⁊ intētioni/
bus in memoria nō manet vſus intelligētie in nob. licꝫ em̄
ſm̄ veritatē maneāt ſpēs intelligibiles ī intellectu pˀ ac
tū intelligēdi. tn̄ eis memorabilit̄ vti nō cōtingit ſine me/
moria ſenſitiua. ⁊ ſic eſt ꝯſeruatio intelligētie. Sexto ma
gis ꝓpriam oībus his ponit Auicenna in. vi. de naturali
bus hāc videlꝫ Memoria eſt vis ordinata in ꝯcauitate
cerebri poſteriori ꝯtinens qđ apprehēdit vis eſtimatiua
de intētionibꝫ ſiue ſenſatis ſingulariū ſenſibiliū. Que defi
nitio dat̄ de memoria ꝑ ꝯparatione ad ꝓpriū organuꝫ q̄ ad
primā ꝑtē definitionis et quo ad ꝓpriū habitū q̄ ad ſecun/
dā partē. Septimo Tullius ponit definitōem memorie
hāc videlꝫ. Memoria eſt ꝑ qđ aliq̄s repetit ea q̄ fuerūt
Et dat̄ hec definitio de memoria q̄ntū ad obiectū qđ eſt
id qđ repetit̄ in p̄terito acceptū. Areſto. aūt definit mēo/
riā ſic. Memoria eſt paſſio p̄mi ſentiui cū factū fuerit tē/
pus. Hec etſi ſit ceteris obſcurior. tn̄ ex alijs intellecta ce
teris vt dc̄m eſt melior eſt ⁊ ꝑfectior. ¶ Pro q̄ aduerten
dū ſcđo. ꝙ memoria ſicut q̄libet potētia paſſiua habꝫ duo
videlꝫ vnū ⁊ magis ⁊ eēntiale ſibi qđ eſt pati ſeu recipere
et receptū ꝯſeruare. Aliud minus p̄ncipale. eſt ꝑ recep
tum agere. qđ eſt in reꝫ in p̄terito apphenſam ꝑ intentio/
nem in ea exiſtentē. ⁊ ex ꝯñti ꝑ imaginē redire Primū ho
rū hꝫ ꝑ ſe. Scđm aūt ex ꝯñti rōne p̄mi ⁊ ꝑ actū virtutis
eſtimatiue ⁊ phātaſie. ⁊ ꝓpter hoc ab Algazele illo primo
definit̄ ⁊ nō alio. Et ſilr̄ hoc facit Auicēna. q̄propt̄ etiaꝫ
Alphorabius dr̄. ꝙ memoria nihil aliud eſt q̄ꝫ ꝯſeruatio
cōtinua. reminiſcētia vero interciſa. eo ꝙ eſt ad ꝑtē obliti
¶ Tercio notandū. ꝙ memoria ſicut intellectus accipit̄
multiplr̄ Nā ſicut intellectus aliq̄n noīat potentiā. aliq̄n
habitū p̄ncipiorꝫ ꝯtra ſapientiā ⁊ ſciam diſtinctū. Aliq̄n
vero noīat opatōem intellectualē. Ita ⁊ memoria aliq̄n
accipit̄ ꝓ memoratiua potētia. aliq̄n ꝓ habitu ſeu paſſio
ne. aliq̄n ꝓ obiecto. aliq̄n ꝓ actu. q̄ño ſup dc̄m eſt. et ſm̄
hoc memoria diuerſimode definit̄. Quibꝫ notatis ꝓbat̄
ſic cōcluſio q̄ ad terciā partē. q2 q̄ ad p̄maꝫ ⁊ ſcđam ꝑtes
pꝫ ex dictis ſup̄. Nā memoria ab Areſtotele accipit̄ nō ꝓ
ꝓprie ꝓ potētia memoratiua. ſed ꝓ habitu ſeu paſſione q̄
memoratiua potētia ſpūaliter ꝑficit̄ ad actū memorandi
Sic ḡ accepta memoria nō dr̄ ſenſus nec opinio. ſed ē ho/
rum alicuˀ habitus vel paſſio. Illa em̄ intētio ꝑ quam
memoria habilitat̄ ad actū memorādi eſt paſſio q̄dā ꝑfe
ctiua memoratiue potētie ſeu habitus q̄daꝫ. Et hec dr̄
eſſe horꝫ alicuius ſenſus vel opinionis. Dr̄ eſt paſſio p̄mi
ſenſitiui ⁊ ꝓ tāto ē paſſio ſenſus ⁊ nō alˀs. vt ꝓbatū eſt in
textu. Dicit̄ aūt paſſio p̄mi ſenſitiui vt ſtētūs ille nō regat̄
ex vi demōſtratōnis eſſentie. Sed ex vi effectus cauſe in
ſtrumētalis vt ſit ſenſus. Memoria. hoc eſt memoratia
intētio eſt paſſio ſeu habitus p̄mi ſenſitiui. i. facta a pri/
mo ſenſitiuo miniſterialiter in virtute ſenſibilis memora
tiuā potentiā mouente. ſicut phātaſia dr̄ motus factus
a ſenſu ſm̄ actū. i. a p̄mo ſenſitiuo qđ eſt ſenſus ſm̄ actum
Sicut em̄ phātaſia ḡnaliter accepta ꝓ q̄libet iteriori ſen
ſu alio a ſenſu p̄ᵒ ſm̄ actū q̄ eſt ſenſus cōis. eſt motˀ factˀ
a ſenſu ſm̄ actū. ſeu paſſio facta a ſenſu ſm̄ actū. Ita me/
moria dr̄ paſſio p̄mi ſenſitiui. hoc eſt facta a p̄mo ſenſitio
Addit̄ aūt cū factū fuerit tempˀ. q2 ꝑ hoc diſtinguit̄ ab
alijs interioribꝫ ſenſibꝫ ſeu a phātaſia. Et licꝫ ꝓxime nō
ſit paſſio p̄mi ſenſitiui. ſed potius paſſio virtutis eſtima
tiue ſeu phantaſie. tn̄ p̄mordialiter eſt p̄mi ſenſitiui. ⁊ iō
definit̄ ꝑ ꝓpriū obiectū. ⁊ originalē cām. Originalis cā in
ſtrumētalis eſt primū ſenſitiuū. ⁊ obiectū ꝓpriū eſt ſenſibi/
le ſub forma p̄teritionis acceptū. Sed ꝯtra dicta ar/
guit̄ primo. Hec definitio ꝯuenit eſtimatiue. q2 eſtimati
ua p̄t ꝑ intentōem elicitam ferri in id cuius eſt intētio. ta
lis aūt eſt rei in p̄terito accepte. ḡ ſi hec definitio data de
memoria eſſet ſufficiens. tunc nō videretur diſtingui eſti
matiua a memoria. Preterea. ſicut intētio eſt in mēo/
ria tanq̄ꝫ in potētia ꝯſeruatiua intentionū rerū in p̄terito
ſenſatarꝫ. ſic etiā imaginatiua q̄ eſt ꝯſeruatiua imaginum
erit rerꝫ in p̄terito ſenſatarꝫ. ⁊ iō ꝑ formā p̄teritōis nō vi
det̄ diſtingui memoria ab imaginatiua. ¶ Solō ſm̄ Alb
tum. Dr̄a eſt inter ꝯſideratōem ⁊ memoratiōem ſeu ac
tū memorādi. Nā ꝯſideratio eſt eius qđ eſt p̄ſentialit̄ in
ipa potētia ꝯſiderāte ꝑ intentōem vel imaginē. ⁊ hec ꝑti
net ad interiores ſenſus alios a memoria. Vt ꝯſideratio
ꝑ imaginē ꝑtinet ad imaginatiuā. ⁊ ꝯſideratio ꝑ inten/
tionē ad eſtimatiuā. ⁊ vtriuſq̄ꝫ ad phantaſiā. Memora/
tio aūt eſt acceptio eius qđ eſt in p̄terito vt hmōi. ⁊ ē rei
nō vt ꝑ intentōem p̄ſentis ſed vt p̄terite. Potētie alie in
teriores. licet vt dc̄m eſt ſint rei p̄terite ⁊ realiter abſentꝭ
nō tn̄ niſi vt p̄ntis. qđ nō dr̄ de memoria. q̄ ꝑ intentioneꝫ
ꝓprie eſt rei abſentis ſeu p̄terite vt hmōi. Ex hoc tn̄ non
putandū ꝙ imaginatiua ꝑ imaginē nō ferat̄ in rē cogniti/
ue. ⁊ eſtimatiua ꝑ intentionē. Ita ꝙ ſolū patiant̄ a ſenſibi
libꝫ ⁊ nō agāt. Sūt em̄ omēs potētie ſenſitiue interiores
paſſibiliter actiue. āñcedenter patientes. ⁊ ꝯñter actiue.
Et ita nō differūt iteriores ſenſus alij a mēoria in hoc. q̄ꝫ
ſi interiores alij a memoria ſuſciperet ſolū. ⁊ ꝙ memoria

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ageret reflectēdo ſe ſuꝑ ſenſibile. formā ſui ſenſibilis obie
cti ſuſcipiēdo. ⁊ ꝑ eā ſuſceptā in actū exiēs iudicādo. Sed
in h̄ differūt. q2 memoria ſuſcipit añter intentōēz mediā-
te eſtimatiua tanq̄ʒ rei p̄terite. ⁊ ꝑ hāc ſuſceptaʒ mēorari
d2. Hoc eſt ferr ſe in rē in p̄terito ſenſatā eā iudicando ⁊
cognoſcēdo. Et lʒ imaginatiua in h̄ ꝯueniat cū mēoria.
q2 eſt reſeruatiua ſeu ꝯſeruatiua imaginuʒ ſicut memoria
intentionū. nō tn̄ tanq̄ʒ reꝝ in p̄terito ſenſataꝝ. ſicut me-
moria. q̄ lʒ ſolū formalit̄ habeat intentōnes. virtualiter tn̄
in eis hʒ imagines. Immo per eas p̄t ſe ad eſtimatiuā ⁊
imaginatiuā. imo ad ſenſum cōem ꝯuertere. ⁊ ſic de reb9
in p̄terito ſenſatis nō ſolū ꝑ intentōes. ſed vtrunq̄ʒ ꝑ ima
gines iudicare. Et ſi dicat̄. ſuꝑ dcm̄ eſt ſm̄ Albertū. ꝙ
memoria vt intētio eſt ⁊ imagine vt imago eſt vtat̄. ſ. vt
referant̄ in rem. Sed alij interiores ſenſus vtant̄ iſtis ſm̄
ꝙ ſṫ motus facti a ſenſu ſm̄ actū ſine relatōe ad rē p2ius
ſenſatā. Ad h̄ dōm eſt ꝙ ꝓ tāto dicunt̄ interiores ſenſus
alij a memoria vti ſuis paſſionib9 ſeu formis ſm̄ ꝙ ſṫ in
eis a ſenſu ſm̄ actū. nō q2 hm̄ōi cōſiderēt obiectaliter qđ
eſt phātaſtice ⁊ deceptiue ꝯſiderare. qđ etiā eis ꝯuenire
nō p̄t. q2 nō pn̄t reflecti ſuꝑ ſuā ſpēm. Sed q2 ꝑ eas ſoluʒ
res ꝯſiderāt ⁊ nō ſm̄ ꝙ in p̄terito app̄henſe ſṫ ſiue ꝑ ſen-
ſum exteriorē ſiue quecunq̄ʒ interiorē alium a memoria.
Nō em̄ p̄t mēoria ſuꝑ ſuū ꝓpriū actū Si em̄ ꝯſiderando
imaginē vt imaginē. mēoria diceret̄ mēorari. vt inq̄t Alb
tus in li° de hoīe. tūc poſſit mēorari futura. ſicut artifex
reſpiciens ꝑadigma ſeu imaginē. ad quā rem aliquā facit
et operatur. quod falſum eſt. ⁊ ergo ſub interp̄tatione ta
cta dictum illud intelligendū eſt.

¶ Scđs diſcurſus. Maior Licet in mēo
ria ſit pn̄s paſſio rei ſenſate. eſt tn̄ vt obiecti. rei
p̄terite. Minor Sunt aūt in hoc obiecto
tria. ſcʒ p̄teritū. imago vt imago. ⁊ intētio Cō
cluſio. Ergo memoria ſm̄ quid eſt p̄ſentis.
ſimpl'r aūt rei p̄terite et abſentis

¶ Prima ꝓpō eſt phi in textu in vltimo cap'lo. Q2 āt in
memoria necāria debeat eſſe paſſio pn̄s pʒ. Quia poten-
tia paſſiua eſt q̄ nō p̄t opari p̄uſq̄ʒ patiat̄ vt dictū eſt. Fit
aūt hec paſſio pn̄s a ſenſibili ꝑ mediū ſenſuūʒ interioꝝ et
alicui9 ſenſuū exterioꝝ. Nihil em̄ eſt in mēoria niſi prius
fuerit in ſenſu exteriori formalit̄ vel virtualit̄. Virtualit̄
dico. q2 intentōnes q̄ꝝ thezauraria potētia eſt mēoria et
ꝓmptuariū nō ſṫ formalit̄ in ſenſu exteriori vel in ſenſu cōi
vl' imaginatia. ſʒ ſolū virtualit̄ ⁊ elicibilit̄ inq̄ntū v̄tute
eſtiatia ab ill'elici pn̄t. Dr̄ āt mēoria rei p̄terite n̄ abſolu
te. q2 rei p̄terite p̄t eē ali9 interior ſenſus Sʒ rei in p̄terito
ſenſate aliq̄ ſenſu. nō ſic q̄ſi ſolū ſenſatio p̄terita ſit illud qđ
mēorari ꝯtingit. imo q̄cunq̄ʒ res in p̄terito ſenſate dicun
tur mēorabiles. P̄teritio ḡ formale ē obiecti memorie.
nō ſm̄ ꝙ ſpecificat ſenſatōem ſm̄ ſe nec vt ſpecificat rem.
ſed rē ſenſatā. Sic aūt interiores ſenſus nō ferunt̄ in reʒ
ſenſibilē vt in p̄terito ſenſatā. Si em̄ imago eēt in imagi
natiua poſſet ſentire id qđ nō eſſet ſenſatuʒ p̄ori ſenſu ſm̄
actū. ꝓſuppōnūt ipſi interiores ſenſus alij regularit̄ ſenſa
tionē ſenſus ſm̄ actū. ſed tn̄ abſolute ferunt̄ in ſuū ꝓpriū
obiectū ſenſibile nō ſm̄ ꝙ ſenſatū eſt ſicut mēoria ¶ Mi
nor ꝓpō eſt Alphorabij in ſuo libro de mēoria et reminiſ-
cētia. Et declarat eā Alb. in li° de hoīe dicēs ꝙ in obiec-
to mēorie ꝯcurrūt tria q̄ꝝ vnū determiat rē in quā fert̄
mēoria ꝑ actū recordatōis qđ eſt tp̄s p̄teritū. Scđm eſt
qđ ducit in illā rē ex p̄te aīe et eſt ꝓprimū rei qđ eſt imago
vt imago ducēs in rē imaginatā. Terciū eſt id ꝑ qđ illa
imago eſt illius rei. ⁊ hoc eſt intētio ellicita ꝑ ꝯpoſitionem et
diuiſionē imaginū. ⁊ h̄ ē ꝓximū mēorie. ꝑ intētionē deue
nit mēoria ī imaginē. ⁊ ꝑ imaginē ī rē in p̄terito acceptā
Sed ꝯtra. idē nō eſt obiectū ꝯgnitū. ⁊ p̄ncipiū cogno
ſcēdi. In mēoria āt p̄ncipia cognoſcēdi ſṫ intētio ⁊ ima-
go ḡ. nō ſṫ illa duo p̄ter p̄teritū tp̄s repta in obiecto me-
morie. Minor ē manifeſta. ⁊ ſil'r maior. So°. hec non ſṫ
in obiecto mēorie ſm̄ ſe. ſic em̄ vt dcm̄ eſt obiectuʒ mēorie
eſt ſenſibile in p̄terito app̄rehēſum. ⁊ ita de rōe obiecti me
morie eſt ſolū p̄teritō rei app̄rehēſe. ita ꝙ res ipſa vt app̄
henſa ⁊ h̄ in p̄terito ē mēorie obiectū. vn̄ formalizās ſim-
pl'r obiectū mēorie ē p̄terito Apprehēſio āt h̄ ſolū fac̄ ſm̄
q̄d. Alia āt duo. ſ. imago ⁊ intētio dicunt̄ ꝓ tāto ad mēo-
rie obiectū ꝑtinere. q2 nos in obiectū ducūt ⁊ nō al's. Ip-
ſius em̄ intentōis ꝓprie nō eſt mēoria. ſed ꝑ eā mēoria re-
cordari d2. Vel p̄t dici ꝙ imago ⁊ intētio accipiunt̄ ꝓ re
imaginata vel intenta q̄ cū p̄terito ad obiectū mēorie re
q̄runt̄. Arguit̄. terciū ꝯcurrēs ad obiectū nō videt̄ eē
id ꝑ qđ imago videt̄ eē illius rei. q2 h̄ ꝯpetit imagini ꝑ ſe.
eo ꝙ ꝑ ſe eſt in imaginatū tanq̄ʒ ꝓpria ſilitudo eius referi
bil'. ⁊ h̄ ꝑfectius intentōne q̄ ſolū eſt q̄dā ſcđaria rei ſilitu
do. So°. ꝓprie ꝑ imaginē res imaginata rep̄ntat̄ ⁊ mag'
q̄ʒ ꝑ intentionē. Nec intētio ſic videt̄ necāria. q2 ſcʒ ſoluʒ
imaginē facit eē illius ꝓprij ⁊ ꝑ ſe imaginari. Sed iō q2 fa
cit imaginē eē illi9 rei cuius imago nō eſt ꝑ ſe ſilitudo. ſed
ꝑ accn̄s. ſicut eē amicū vel inimicū. dn̄m. vel hm̄ōi. vt ima
go lupi oñdit colorē ⁊ figurā lupi ꝑ ſe. ſed ꝙ ſint lupi ini-
mici ouiū h̄ oñdit eſtimatia. ¶ Ꝯcl'o ſeq̄tur ex p̄miſſis.
Eſt em̄ mēoria imaginis pn̄tis in mēoria ſicut q̄ fit mēo-
ria. ⁊ eſt ipſius rei p̄terite ⁊ abſentis ſicut ei9 de q̄ eſt me-
moria. Dicit̄ ḡ rei abſentis nō ꝓpter abſentiā intentōnis
vl' imagis. q2 intētio in mēoria eſt. ⁊ imago in imaginatia
nec ꝓpt abſentiā rei rep̄ntate ꝑ imaginē vel intētionē. q̄a
illa p̄t eſſe pn̄s. ſed ꝓpter abſentiaʒ rei vt in p̄terito ſic vel
ſic app̄hēſe ¶ Ad rōes Ad p̄mā dōm ꝙ mēoria nō ē paſ
ſio p̄mi ſeſitiui formalit̄. vt ille ꝯtūs p̄mi ſenſitiui regat̄ ex vi
demōſtratōis eēntie. ſed ex vi effectus cauſe efficientis in
ſtrumētalis. vt ſit ſenſus. mēoria eſt paſſio p̄mi ſenſitiui. i.
facta a p̄mo ſenſitiuo. ⁊ non in primo ſenſitiuo. ſic em̄ vna
potētia bene p̄t eſſe alterius paſſio Nec ſolū mēoria ſic eſt
paſſio p̄mi ſenſitiui. ſed oēs interiores ſenſus ſunt paſſio-
nes primi ſenſitiui. Et per hoc patet ſolutio ad confir-
matōem ¶ Ad ſcđam dōm ꝙ argumentū virtualit̄ pec
cat penes fallaciā equocationis. q2 memoria equocat̄. In
tellectual' em̄ mēoria de q̄ ꝓcedit argumentuʒ nō ē paſſio
p̄mi ſenſitiui vt hm̄ōi. ſed mēoria ſenſitiua. Dico vt hu-
iuſmōi. q2 intellectual' mēoria q̄dammō lōginq̄ origine ē
paſſio p̄mi ſenſitiui inq̄ntuʒ nihil fit in intellectu q̄n prius
aliq̄ mō fuerit in ſenſu. Et h̄ maxime veritatē hʒ de mēo
ria intellectuali ad ſenſibilia ꝯuerſa. ¶ Ad terciā dōm
ꝙ mēoria eſt potētia formalit̄ accepta in ſe. ſed ſm̄ ꝙ acci-
pit̄ ꝓ potētia ꝑfecta ꝑ formā intētionalē rei ſenſibil' in p̄e
terito app̄rehēſe. vel potius ſi accipiat̄ ꝓ illa forma q̄ etiā
q̄dāmō habit9 d2. ſic ē paſſio. Vel p̄t dici paſſio accipien-
do paſſionē ꝓ motu q̄ mēoria patit̄ a ſenſibili mediāte p̄-
mo ſenſitiuo ſeu ſenſu ſm̄ actū. q̄ mō etiā phātaſia d2 mo-
tus factus a ſenſu ſm̄ actū. Sepe nāq̄ʒ motus ꝓ paſſiōe
et ecōuerſo paſſio ꝓ motu accipiunt̄. Vn̄ ſuꝑ dcm̄ eſt ꝙ
mēoria ſicut intellect9 aliq̄n accipit̄ ꝓ potētia. q̄nq̄ʒ ꝓ ha
bitu vel intentōe. q̄nq̄ʒ ꝓ actu. hic accipitur pro habitu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rei p̄terite et abſentis. ſcdm quid vero preſentis.

¶ Ad quartā dōm ꝙ lꝫ q̄libet interior ſenſus eſſe poſſit ſenſibil' abſentis ⁊ p̄teriti. nō tñ vt p̄teriti ⁊ abſentis. ſed potius vt p̄ntis vt dcm̄ eſt. ¶ Ad q̄ntā dōm ꝙ paſſio in mēoria a p̄mo ſenſitiuo nō eſt niſi miſterialit'. ⁊ nō eſt a p̄o ſenſitiuo ꝑ rep̄ntatōem ſui obiecti ꝓprij vel forme ſenſibil' intētionaliter in p̄mo ſenſitiuo exn̄tis. ſed eſt ab ip̄o iſtrumētalit' originalit' ꝑ imp̄ſſionē ꝓprij obiecti ip̄ius mēorie qd̄ eſt ſenſibile in p̄terito ſenſatū. qd̄ licet nō ſit tñ fuit. ita eius p̄t eſſe aliq̄ imp̄ſſio ex actione quaꝫ habuit in p̄terito per ordinē in diuerſis potentijs app̄rehēſiuis. et proxime patit' inſtrumētaliter a virtute eſtimatiua

Incidūt dubia circa textum expoſitū. Primū eſt. Utrum futura ſint ſenſibilia. ¶ Et videt' ꝙ ſic. qꝛ inuenit' q̄dā potētia ſenſitiua p̄ntiuꝫ q̄dā p̄teritoꝝ ſicut mēoria. ḡ quedā erit futuroꝝ. ⁊ ita futura erūt ſenſibilia ¶ Scdo. Bruta aīalia itellectu carētia futura cognoſcūt ⁊ circa futura ſibi ꝓuidēt. vt pꝫ de formicis q̄ colligunt' in domibꝫ ſuis ꝑcipiētes pluuias futuras ¶ Tercio ſic. Si futuroꝝ nō eſſet ſenſus nō poſſꝫ taliū haberi aliq̄ noticia hūana ſaltē. q᷑m oīs noticia hūana eſt vel ſenſitiua. vl' miſterialit' ea coopante naſcit' ¶ In oppoſitū eſt auctoritas ph̄i in textu dicētis. ꝙ p̄ntiū ē ſenſus. ⁊ p̄teritoꝝ mēoria. futuroꝝ aūt eſt opinio vel ſciā ſperatiua. ¶ Solō non. qꝛ nihil eſt ſenſibile niſi ſit natū mouere ſenſum. ſed futura nec̄ꝫ exteriorē nec̄ꝫ interiorē ſenſum mouere p̄nt. ḡ nō ſunt ſenſibilia. Minor ꝓbat'. qꝛ futurū in ſe nō eſt. ſed ſolū in cā. ⁊ ita nō p̄t ꝯgnoſci ꝑ ſilitudinē ꝓpriā. ſed ſolū ꝑ ſilitudinē cauſe inquantū cā ſic ꝑ ſuā ſilitudinē ꝯgnita refert' in cauſatū futurum. qd̄ nō fit niſi collatōe ⁊ relatione cauſe ad cauſatū. Sꝫ ſic ꝯferēdo cognoſcere ſolū p̄tinet ad intellectū ſeu potentiā intellectualē. ſenſus eñ nō eſt vnū alteri cōferre Nec eſt ſile de p̄terito. qꝛ p̄teritū manet in ſenſu ꝑ picturā ex p̄terito derelictam. vñ lꝫ p̄teritū vt p̄teritū nō moueat ſenſum mouet tñ inquantū aliq̄ñ fuit p̄ns. ¶ Ad rōnes. Ad primā dicendū. ꝙ nō valet ꝯn̄a. vt pꝫ ex dictis. qꝛ futura nō ſufficiūt mouere ſenſum ſicut p̄ntia ⁊ p̄terita ſed ſolū mouent ſenſum in cā ſenſibili ex qua nō poteſt ſenſus in effectum app̄rehēſiue moueri. cū hoc ſit diſcurrere qd̄ rationis eſt. ¶ Ad ſcdm dōm. ꝙ illa nō cognoſcūt niſi in p̄nti ſicut in vapore. calore. vel aliquo hm̄oi. ⁊ hoc non ꝓprie. ſed ſolum aliquo inſtinctu nature ex q̄bus ſignis p̄ſentibꝫ de futuris quodā naturali inſtinctu circa futura que non cognoſcunt' operant'. ¶ Ad terciā negāda eſt ꝯn̄tia. qꝛ futura p̄cognoſci p̄nt ꝑ intellectū ad ſenſum ꝯuerſum q̄ affectus eſt vel afficit' ſilitudine cauſe vñ futurus effectus vt neceſſario vel vt in pluribꝫ ſequi cognoſcitur

Secundum dubium

Quā differēter futurū dicit' a ph̄o opinabile ⁊ ſperabile Solō ſm Albertū. futura opinabilia ſunt que expectantur ſolū vt vera. Sperabilia aūt ſt̄ q̄ expectant' vt profictua. Exēplū p̄mi vt eclip̄ſ ſolis vl' lune vl' terremot⁹ ⁊c̄. Exemplū ſcdi. vt fertilitas anni. victoria belli. vel hm̄oi. Sub ſperabilibꝫ aūt timēda ꝯtinēter q̄ expectant' vt mala ⁊ nociua. Eſt eñ q̄dā ſciā ſperatiua ſicut q̄dā mathematicoꝝ dicūt diuinatōem eē ſperatiuā ſciam. ⁊ eā maxime q̄ eſt ꝑ aſtroꝝ pōem ⁊ motū. eo ꝙ illa ſuꝑ certiora fundat' p̄ncipia. Sunt aūt tales necromātia. hydromantia. pyromātia. chiromātia. geomātia. ⁊ aerimātia. Unde hec dictio' mātia idē eſt ꝙ diuinatio. ⁊ ꝯponit' cū alijs dcōibꝫ et ſyllabis ad ſignificandū diuerſaꝫ ſpēm art̄ diuinatiue

Tercium dubium eſt

Quā differēter intellectus ⁊ ſenſus cognoſcūt tp̄s ¶ Solutio Albti. Tēpus ſentit' duplr̄. Uno mō in ſe ſm ꝙ eſt nūerus motus ſm p̄us ⁊ poſterius. ⁊ ſic intellectus ⁊ intellectū hn̄tia cognoſcūt tēpus. Alio mō ſentit' tp̄s in tēporali ⁊ nō ꝑ ſe. ⁊ tunc ſentit' ſub determinata tp̄is dr̄ōna. ſm quā adiacet rei tp̄ali. ⁊ hoc eſt obſcure ꝑcipere tempus. Et ſic ſentit' in p̄terito q̄ñ res p̄terijt ſicut oues ⁊ capre vertunt' ad caulas. cognoſcētes caulas vbi habitauerunt in tp̄e p̄terito. ⁊ formice colligunt' in domibꝫ ſuis ꝑcipiētes pluuias in futuro. Sed tñ min⁹ ſentiūt bruta futurū q̄ꝫ p̄teritū. ſentiūt eñ p̄teritū ꝑ picturā p̄teritoꝝ q̄ ſunt in ip̄is. futura aūt nō p̄ſentiūt niſi ſigno aliq̄ p̄nti ſicut vapore vel calore vel aliq̄ hm̄oi Et ita videt' dōm de tp̄e ſicut de nūero. Sicut eñ bruta aīalia ꝯgnoſcūt nūerū ſm eſſe materiale. Intellectualia āt ⁊ rōnalia ſm eſſe formale. Ita etiaꝫ ſm eē materiale ꝯgnoſcūt bruta tp̄s. ſed nō ſm eē formale. q̄uo cognoſcit' ab intellectū hn̄tibꝫ. Unde duplr̄ intellect⁹ vt ex p̄oribꝫ et nūc dictis colligi p̄t tp̄s ꝯgnoſcit. p̄mo ſm rōem ſue eēntie ⁊ q̄dditatis. ſcdo ſm rōem determinataꝫ cuiuſlibet ꝑtis tp̄is ſm ꝙ inuenit' in p̄mo motu ⁊ ſm ꝙ extrinſecus alijs q̄buſlibet tp̄alibꝫ applicat'. Et hoc ſecūdo mō intellectus nō intelligit tempus niſi ꝑ ꝯuerſionē ad ſenſum memorie. ⁊ ꝯn̄ter ad p̄mū ſenſitiuū poteſtatiue exteriores cōtinente

Quartum dubium eſt.

Utrū neceſſe ſit quēlibet intelligentē ph̄ātaſmata ſpeculari. ¶ Solō. quēlibet hūanitus intelligentē neceſſe eſt (licet dr̄ñter) ph̄ātaſmata ſpeculari. Dixi hūanitus intelligentē. qꝛ ſub̄e ſp̄ūales ſep̄ate intelligūt ſine ph̄ātaſmatuꝫ ſpeculatōe. Et ſilr̄ hō poſtq̄ꝫ ſtudio virtutū ⁊ exercitio intellectualis op̄ationis ſingula infra ſe q̄ ſunt de p̄ncipali vniuerſi cōſtitutōe intellexerit. ⁊ adepto toto lumīe intellect⁹ agētis ad ſe ⁊ ad ſeparata ꝯpleta ⁊ iocūda reditione redierit. tūc eñ ad modicū tp̄s ⁊ ſubito ad modū raptus aliq̄ñ ſine ph̄ātaſmate ſe ⁊ ſeparatas cōtuet' ſub̄as. oīno a ph̄ātaſmatibꝫ auerſus. Sed an̄ ſtatū hm̄oi pauciſſimus ꝯuenientē necāрio intelligit ꝑ ꝯuerſionē ad ph̄ātaſmata. Et hoc duplr̄. Primo ſcꝫ ex p̄te intellectus intelligētis. Scdo ex p̄te rei intelligibil'. Ex p̄te intellectus. qꝛ intellectui noſtro accidit eadē paſſio q̄ accidit deſcriptioni. vt dr̄. p. in textu. hoc eſt diſcrete ⁊ diſtincte ꝯgnitioni. q̄ fit inq̄t Albtus q̄ñ applicat' vl'e p̄ticularibꝫ. vt ex ꝓprijs p̄ticulariū habeat' diſtincta ꝯgnitio. et iō etſi intellect⁹ vt intellectus q̄ntitatē intelligat ſm ſe abſolute ſm rōem ⁊ q̄dditatē q̄ntitatis. ⁊ nō ſm ꝙ eſt q̄ntitas ſic vel ſic figurata. tñ q̄ñ reducit q̄ntitatē ad res. diſcreta cognitōe. tūc ponit an̄ oculos q̄ntitatē. qꝛ refert eā ad rem figuratā tali vel tali figura que rebꝫ cōpetit p̄us ꝑ ſenſum acceptis. Et hec paſſio adeo vehemēter ſeq̄tur intellectū poſſibilē q̄ ex ſenſu noticiā accipit ꝙ Dionyſius ariopagita dr̄ q̄ñ aliq̄s intelligit aliqd̄ diuinoꝝ ip̄m adaptat ad q̄ntitatē ⁊ figurā in q̄bus manifeſtat' ꝑ actū ſuū. ſicut motorē intellectiuū attribuim⁹ figure circulari ſimplici more ab ip̄ſo Et de h̄ plenior ⁊ ꝓfundior reſolutio circa. iij. de aīa danhꝫ. Ex p̄te aūt rei intelligibil' nc̄cē eſt phantaſmata ſpeculari q̄ñ intelligibilia ſt̄ ſub ſenſibilibꝫ ꝯditionibꝫ. cuiuſ

Juuenes et ſenes naturaliter ſunt male meōrie

modi ſunt phyſicalia ⁊ ꝗdammō mathematicalia. nō aurē metaphyſicalia. Vñ nō oꝫ ex pte ꝗrumlibet intelligibiliū phãtaſmata ſpeculari. ſed ex pte ꝗrundã tm̄. ſcꝫ ſenſibiliū quoꝝ noticiã determinatã nō habem⁹. niſi intellectum ad interiores ſenſus. ⁊ p̄cipue phãtaſiã retorquentes. vel ꝯiūter ad ſenſum aliquē exteriorē. Et hūc moduꝫ talia cognoſcēdi vocat Alb. cognitōem diſcretã ⁊ deſcriptiuã q̄ ſine phãtaſmatib⁹ in nobis eſſe nō pt. In nobis dico qꝛ ſpūales ſubē ſepata intelligūt p ſpēs vniuerſi ordinis. etiã ſenſibilia. nō ad aliquē ſenſum intellectū ſuum ꝯuertētes. cū ſenſum nō habeant. Spēs em̄ p q̄s intelligunt. determiatiſſime repn̄tant in vlī ꝑticulariſſima. qd nō faciūt ſpēs abſtracte p q̄s hūanus intellectus intelligit. Verū ſpūales ſubē ꝯuertūt intelligibilia ad determinata intelligibilia ſingularia. ſed nō p ſenſum vel phantaſma. ſed per hoc ꝙ ſpecie vniuerſi ordinis (repreſentatiua tam vniuerſaliū q̄ȝ ſingulariū) per voluntatē ſic determinate vti p̄cipiunt et volunt

Quintum dubium eſt

Vtrū iuuenes ⁊ ſenes ſunt male memorie ⁊ naturaliter immēores ¶ Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ iuuenes cūcta fere q̄ ſuſcipiūt cū ammiratōe recipiūt. ammiratio aūt mēoriã multipl'r ꝓmouet. quãto em̄ actio mirabilior tãto mēoria retētior. ¶ Preterea ſunt ꝯplexionis humide. hūidi autē eſt bñ recipe. bñ aūt recipe ꝯfert ad bonitatē mēorie In ſignū cuius tardi ingenio ⁊ nimis ſicci ſunt male memoratiui. ¶ In oppoſitū eſt phus in textu. So°. iuuenes et ſenes ſm naturã ꝓpriã ſunt naturalit̄ ⁊ p ſe immemores. Qd ſic ꝓbatur. qꝛ ad rōem memorie ꝓprie ꝑtinet acceptã bene ꝯſeruare. Sed iuuenes ⁊ ſenes ex ꝯditione etatis naturalit̄ ſunt mobilis ꝯplexiōis. acceptoꝝ male ꝯſeruatiui Nã in iuuenib⁹ nimis abūdat hūidū radicale virtute calidi fluēs in augmentū In ſenib⁹ vero abūdat humidū phlegmaticū extra humectãs non augēs ſed fluēs indeterminate ꝓpter defectōem caloris aīe ꝯſiſtentiã faciētis. Vñ iuuenes ⁊ ſenes ꝓpter duas cauſas nō bñ retinētes (qd ad bonitatē mēorie req̇rit̄) male ſtꝫ mēorie. Prima q̇dem ꝓpter humiditatē. Licꝫ em̄ hūida facile imaginē recipiūt. receptã tñ in abſentia imaginati nō reſeruant ſicut ſi ſigillū tãgat aquã. formã ei⁹ ⁊ imaginē aq̄ dat. ſed ſepatū ab aq̄ character ſeu imago ſigilli in aq̄ nō manet. Scđa cã eſt mot⁹ q̄ impedit vniformē imaginis apparitionē qꝛ motu diuaricat̄ imago ⁊ ꝯfundit̄. vt ptꝫ ſi q̄s faciē ſuã aq̄ mote opponat vel ſpeculo moto. Et hinc etiaꝫ ebrij nō ſtꝫ bñ mēores. Et hi q̄ꝝ ꝓpter infirmitatē nimis fluxibilis eſt ꝯplexio ſicut ſtꝫ apopletici q̇dã. ⁊ lethargici. ⁊ paralytici ¶ Ad rōnes Ad primã dōm. ꝙ hoc accidit iuuenib⁹ p accñs. qꝛ dū nouiter mundū ingrediunt̄ apphendūt oīa cū nouitate ⁊ vt inſolita cū ãmiratōe. ⁊ ꝓpter hoc ſtꝫ ſenib⁹ plus riſiui. ⁊ qꝛ admiratio multuꝫ ꝯfert ad mēorie retētiua. iō p accñs ex ea pte ſtꝫ bñ mēoratiui. ſꝫ p ſe ꝓpter cãm tactã ſtꝫ male memoratiui. Ex q̄ pꝫ ꝙ p accidēs. iuuenes ſtꝫ decrepitis ſenib⁹ plus mēoratiui ceteris parib⁹ ꝓpter duas cãs. Prima. qꝛ iuuenes hñt mēorie organū q̇ſi nouū. nullis intētionib⁹ vel imaginib⁹ depictuꝫ. q̄nto ãt organū mēorie min⁹ fuerit depictū tãto euidentius depingibile ē imaginib⁹ ſeu reꝝ intentionib⁹. Scđa qꝛ cū admiratōe recipiūt ea q̄ extern⁹ ꝑcipiūt. Dico ceteris parib⁹. qꝛ infantes oīno ſtꝫ imēores non p̄uatiue vel ꝯtrarie ſed poti⁹ ꝯtradictorie ſicut catul⁹ an nonū diem neqꝫ cecus eſt neqꝫ vidēs ¶ Ad ſcđam rōem dōm. ꝙ licet humiditatis exceſſus ꝯferat ad facilem receptōnem. officit tamen ad bonam recepti retentionem. ⁊ quia principalius ad memoriã req̇ſituꝫ eſt retinere q̄ȝ recipe. Iō lꝫ ex mala receptibilitate viciet̄ mēoria. p̄ncipali⁹ tñ ex mala retentiōe. Et ꝓpterea mēorie organū plus ſicco q̄ȝ hūido ꝑficit̄. et ꝓpter hoc humidiores q̄ȝ conuenit ſunt male memoratiui. Quapropter etiã mulieres viris humidioris ꝯplexionis ſunt minus viris memoratiue.

Sextum dubium eſt.

Que ē drña inter intētionē. phãtaſma. ⁊ imaginē ¶ So° intētio differt ab imagine ex vna pte. ⁊ phãtaſma differt ab vtroqꝫ. Primū pꝫ. Tum qꝛ intētio eſt imagine poſterior ex imagine elicita vel elicibilis. ⁊ in hoc intētio ē imagine abſtractior. Vñ ſicut bonū eſt in vero p inchoatiōeꝫ ita intētio eſt in imagine. ⁊ ex ea naturalit̄ elicibilis. ⁊ ita ſenſibilis intētio eſt velut ſilitudo boni. ſicut imago ſilitudo veri. ſed intētiones. imaginib⁹ ꝯiūcte ſtꝫ. ſicut intētio boni intētioni veri ⁊ verū bono. Bonū em̄ ē in vero p inchoatōem. q̄ ex eis elici pñt. Tū ſcđo. qꝛ intētio ſenſibil' ē practica q̄ mouet̄ directiue appetit⁹. ſed imago ſenſibilis eſt in ſe ſpeculatia. Vñ ad nudã imaginatōem nō afficimur vel mouemur. ⁊ iō intētio ſubſeruit intellectui practico plus q̄ȝ ſpeculatio. Imago plus intellectui ſpeculatiuo. Imago ꝟo ⁊ intētio vt dr̄ ſcđa ps ꝯcluſionis drūt a phãtaſmate. Nã ſm Alb. in ꝯmētō phãtaſma ꝯpat̄ ad intentōem ⁊ imaginē ⁊ maxīe ad imaginē ſicut forma ſepatiōis ad formã ꝯpōis. Forme ſepatiōis ſm Alb. ſtꝫ q̄ ſtꝫ a re ⁊ fiūt abſolute in aīa. Cōpoſitōis aūt forme referunt̄ ad res q̄b⁹ applicant̄. Si em̄ forma in interiori ſenſu cpīs. ꝯſideret̄ vt eſt a re in interiori ſenſu Ita vt reſolubiliter ex ea naſcat̄ intelligibil' ſpēs vel intētio. tūc dr̄ eē phãtaſma. Sed ſi ꝯſideret̄ eadē forma vt referat̄ ad id cui⁹ eſt repn̄tatiua tunc dr̄ imago. Imago em̄ dr̄ quaſi imitago. Ex quo ſeq̇tur ꝙ ⁊ imago ⁊ phãtaſma in eodem ſunt vnū ⁊ idem reſolum differētia rōne. Et ſimiliter dicendum eſt de phantaſmate ⁊ intentione

Septimū dubium eſt.

Que eſt cã bonitatis mēorie. ¶ Sol' eſt q̇druplex. Prima eſt frequēs ꝯſideratio imaginis ſeu intētiōis vt imago eſt. ⁊ vt ad rē in p̄terito ſenſatã relata. Ex frequentia em̄ actus hmōi. habit⁹ fit in mēoratiua potētia ad facile rē in p̄terito ſenſatã mēorandū Scđa cã eſt fortis ⁊ attēta meditatio circa idē obiectū. Nã aliq̄n ex vna forti attentōe fit ꝑfectior ⁊ tenacior mēoria q̄ȝ ex multis debilibus ⁊ inattētis ꝯſiderationib⁹. Tercia cã eſt admiratio de obiecto mēorabili. Quarta eſt delectatio vel triſticia illata ex obiecto mēorabili. Vñ ſpeculabilia nō ita ꝑfecte mēoramur ſicut p̄cticabilia. factibilia. vel agibilia. quia in mēorãdo ſpeculabilia vtimur imagine poti⁹ q̄ȝ intentiōe. mēorãdo ãt agibilia vel factibilia vtimur poti⁹ intētiōe q̄ȝ imagine Ad mēorandū ãt ſtꝫ multo vtiliores intentiones imaginib⁹ vt in p̄ma pte dr̄ btūs Thomas

E reminiſci aūt reliquū eſt dicere. Primū q̇dē igit̄ q̄cūqꝫ ī argumētatiuis rōnib⁹ ſtꝫ vera opꝫ ponere vt exn̄tia. Nō em̄ mēorie reſumptio remiſcētia neqꝫ acceptio ¶ Iſte eſt ſcđs tractat⁹ huius libri. In q̄ poſtq̄ȝ in pceſ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De drña reminiſcētie a mēoria et noua acceptōe

denti determinatū eſt de mēoria determiaꝛ de remiſcen/
tia. Et diuidiꝛ in q̄tuoꝛ capl'a In p̄mo ponit dr̄am re/
miniſcētie a mēoria ꝛ noua acceptōe. In ſcdo oñdit que
ſint p̄ncipia ex q̄bus remiſcentia ꝓcedit. In tercio oñdit
quō ſe habeat ad tp̄s p̄teritū. In q̄rto oñdit dr̄am mēo/
rie ꝛ remiſcentie ex pte ſubiectoꝝ. remouēs incidens du
biū. Scd̄m ibi (Cōtingūt aūt remiſcētie) Tercium ibi
(Magic aūt optet ꝯgnoſcere tp̄s.) Quartuꝫ ibi. (Nõ
igiꝛ nō idē ſt' mēoratiui) Quātū ad p̄mū caplm duo fa
cit. Primo oñdit de q̄ ſit dcd̄m. Scdo exeq̄tur intētioneꝫ
ſuā. Et ſm hoc diuidiꝛ in duas ptes. Scda ibi (Cum
em̄) Quātū ad p̄mā partē ꝓemialē dr ꝙ de ipo remiſci
nūc reſtat dcd̄m. Et p̄mū q̄dē opꝫ ponere. i. ſupponere ea
q̄ ſm rōnes argumētatiuas vera ſt' ꝛ exñtia. q̄ ſcꝫ remi/
niſcētie ꝯueniūt. ꝛ ex illis ꝯcludere ꝯueniētiā ꝛ dr̄am re/
miniſcētie a mēoria ꝛ a noua acceptōe. q2 nō ſt' idē. Vel
ſic. De remiſcentia determinādo opꝫ p̄mū ponere q̄ ve/
ra et exñtia ſt' ſcꝫ ꝙ differat remiſcentia a mēoria ꝛ a no/
ua acceptōe. Et hoc argumētatiuis rōnib9. q2 nō identi
catur reminiſcentia memorie ꝛ noue acceptioni

**Cū em̄ p̄mū addiſcat aut patiaꝛ nō reſumit
mēoriā neqꝫ vnā Nulla em̄ an̄ facta eſt neqꝫ ex
p̄ncipio accipit Cuꝫ em̄ factus fuerit habitus
aut paſſio tō mēoria eſt. q̄re cū paſſione q̄ fit nō
inſit Adhuc aūt cū p̄mo facta eſt in indiuiduo
et vltimo. paſſio q̄dē inexiſtit iā patiēti. ꝛ ſcia ſi
optet vocare ſciam habitū aut paſſionē. Nihil
aūt ꝓhibet ſm accñs mēorari q̄dā q̄ ſcim9 Me
moraꝛ āt ſm ſe cū factū ē tp̄s Mēoraꝛ āt nūc q̄
audiuit aut vidit aut paſſus fuit p̄us. nō ꝙ nūc
paſſus eſt mēoraꝛ nūc. Ampli9 manifeſtuꝫ eſt
q̄m mēorari eſt nō nūc remiſcentē ſed a p̄ncipio
ſcientē aut patientē. ſꝫ cū reſumat quā p̄us ha/
buit ſciam aut ſenſum. alicui9 q̄dē habitū mēo
riā dixim9 h̄ eſt ꝛ tūc remiſci eſt nō eoꝝ q̄ dicta
ſt' aliq̄d Mēorari aūt accidit ꝛ mēoriā ſeq̄tur.
Neqꝫ itaqꝫ h̄ ſimpl'r ſed cū an̄ eſſent iteꝝ fiāt ſꝫ
eſt vt ē aut vt nō. Bis em̄ diſcere ꝛ īuenire ꝯti
git eūdē idē. Optet ḡ differre remiſci ab his ꝛ
in ente pluri principio q̄ꝫ ex quo addiſcunt**

¶ Hic ꝯñter ꝓbat ꝯcluſionē p̄ncipaliꝛ intentā in h̄ ca.
videlꝫ ꝙ remiſcentia nō ſit eadē mēorie ſiue reſumptioni
mēorie neqꝫ noue acceptōi. Et p̄mo ꝓbat remiſcentiam
differre a noua acceptōe. Scdo oñdit remiſcentiā differ/
re a mēoria Pri9 vt ex textu colligi pt ꝓbat tali medio.
Mēoria differt a noua acceptōe. ḡ remiſcentia. Conſe/
quētia pꝫ. q2 remiſcentia nō fit ſine opatione memorie.
Añs ꝓbat duab9 rōnib9. Prima. Mēoria tūc fit et locū
habet cū p̄us factus fuerit habitus vel paſſio in potētia
mēoratiua vnde ꝓcedit velut ex aliq̄ p̄ncipio. ſed ſic nō
fit noua acceptio. ḡ mēoria nō eſt eadē noue acceptioni.
Maiorē ꝓbat phs. q2 paſſione nondū facta in p̄terito ſꝫ
q̄n p̄mo fit tūc nō fit memoria. Minorē ꝓbat. q2 cuꝫ q̄s
de nouo addiſcit ꝛ aliq̄d de nouo accipit patiēdo. nullaꝫ
memoriā reſumit. neqꝫ aliquā noticiā in p̄terito factam.
neqꝫ tūc aliquā noticiā accipit ex principio p̄us in memo/
ria facto. Scda rō eſt q̄ tangiꝛ ibi (Adhuc aūt) Sciētia
ſeu noticia noua inexiſtit mox alicui p̄mo in vltimo indi
uiduo q̄n ſcꝫ in vltimo inſtāti tp̄is fit in patiēte paſſio. ſ.
ꝑfectiua. ſi ſaltē optet vocare ſciam habitū aut paſſionē
Sed mēoria nihil taliū eſt. q2 lꝫ mēoria ſit ꝑ accñs intelli
gibiliū. eſt tñ ſcitoꝝ q̄ an̄ ſciuimus. Per ſe em̄ mēoria eſt
tp̄aliū ſub rōne p̄teriti ꝛ tp̄is facti. ſicut mēoraꝛ aliq̄s que
audiuit aut vidit aut paſſus fuit p̄us. ꝛ nō dr mēorari.
q2 nūc paſſus eſt. ſed q2 p̄us paſſus eſt. Scd̄m vero ꝙ re
miſcētia differat a mēoria ꝓbat in effectu tali rōe. Qd ꝓ
cedit q̄dammō ꝛ q̄dāmō ſeq̄tur mēoriā. nō eſt oīno ideꝫ
mēorie. ſed remiſcētia eſt hmōi. Maioꝛ nota eſt. Sꝫ mi/
norē ꝓbat. q2 licet in hoc ꝯueniāt mēoria ꝛ remiſcentia.
q2 ſicut ex dictis pꝫ queādmodū remiſcens nō memoraꝛ
hoc eſt nō reminiſciꝛ nūc. ſcꝫ reſpectu temꝑis p̄ntis. ſed id
qd a p̄ncipio tp̄is p̄teriti ſciuit audiuit ſeu patiēdo acce/
pit (cū reſumat ſciam ſeu noticiā ſenſitiuā quā p̄us acce/
pit vel habuit) ſic etiā mēoria habitus taliū eſt in p̄teri/
to acceptoꝝ. Hoc ꝯueniūt reminiſcētia ꝛ mēoria. Non
tñ reminiſcētia eſt ſimpl'r mēoria. ſed eaꝫ p̄cedit ꝛ ſeq̄tur
q2 ꝑ reminiſcentiā accipiꝛ qd excidit a memoria. q̄ habito
cōtinue mēoria ſuꝑ totuꝫ mēorabile ferꝛ ſimpl'r. procedit
etiā ex aliq̄ reſeruato in id qd excidit. Et ita reminiſcen
tia nō eſt iterata acceptio p̄us acceptoꝝ ſimpl'r. ſicut me
moria. q̄ ꝯtinue apprehendiꝛ ꝛ reſumiꝛ qd p̄us accepit in
p̄terito. Sed remiſcentia eſt quodāmō acceptio iterata
eius qd p̄us apprehēſum eſt ꝛ q̄dāmō nō. q2 q̄dāmō ite
rum de nouo accipiꝛ ꝛ q̄dāmō non. In reminiſcēdo em̄
optet eundē bis diſcere. ignotū ſcꝫ. Primo quidē inueſti/
gādo ꝑ nouā inuentōem ſeu acceptōnem cū p̄mo accipit
noticiā. ſcdo ꝑ id qd in mēoria retentū eſt pte obliti reſu/
mendo. Cōcludēdo ḡ dr phs duo Primū ꝙ optet remi
niſci differre ab his q̄ dicta ſt'. ſcꝫ a noua acceptiōe ꝛ mēo
ria. Scd̄m eſt ꝙ optet etiaꝫ ipm reminiſci ꝓcedere ab eo
quod eſt principiū plurium quale eſt id quo addiſcimus
q2 ꝑ reminiſcentiā accipiuntur plura p̄us memorata. qd
nō cōtingit in noua acceptione ſcientie.

**Cōtingūt aūt reminiſcētie q̄m aptus natus
eſt hic motus iā poſt hunc. Siquidē em̄ ex ne/
ceſſitate. manifeſtū ꝙ cū moueaꝛ illo hoc moue
biꝛ. Si aūt nō ex neceſſitate ſed ex cōſuetudie
vt ad multū mouebiꝛ. Accidit āt quoſdā ſemel
cōſueuiſſe velocius q̄ꝫ alios multotiens mul/
tos vnde quedam ſimul vidētes magis memo
ramur q̄ꝫ altera multotiens**

¶ Oſtenſo in p̄cedēti caplo. quō differat reminiſcentia a
mēoria ꝛ noua acceptione. In hoc ſcdo caplo tractat de
mō remiſcendi. Et diuidiꝛ in duas ptes. In p̄ma oñdit
quō remiſcendo vnus motus apphenſionis rei in p̄terito
ſenſate aliū ſeq̄tur. In ſcda pte oſtendit quō reminiſcētes
optēat ab aliq̄ p̄ncipio remiſcendo ꝓcedere. Scda ibi.
(Optet aūt) Prima ſubdiuidiꝛ in duas. In p̄ma facit
qd dictū eſt. In ſcda ſoluit quandā dubitatōem. Secun/
da ibi (Nihil aūt optet intēdere) Prima iterū ſubdiui/
diꝛ in duas. In p̄ma oñdit in remiſcentia motus ſeinuicē
ſequi. In ſcda ponit dr̄am inter quoſdā motus remiſcen
tie. Scda ibi (Motus aūt hoꝝ) Prima iteꝝ in duas ꝑ
titur. In p̄ma facit qd dictū eſt. In ſecūda infert ꝑ mo/
dū corollarij q̄ ordine ꝓcedendū eſt in motib9 reminiſcē/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tie. Scđa ibi(Cū ergo reminiſcimur) Quantū igiť ad primā ꝑticulā vult ph̄s hāc ↄcluſionē ꝙ remiſcentie contingūt in nob̄ ꝑ hoc ꝙ vnus motus remiſcētie natus eſt ſeq̄ aliū. Quā ſic ꝓbat. qꝛ ſi vnus motus remiſcētie de neceſſitate aliū ſeq̄tur tūc manifeſtū eſt remiſcentiā fieri. et ex eo apphenſo qđ in mēoria retentū eſt aliud q̄ſitū ꝑnci pale reminiſcēdo accipi. ⁊ hic eſt facilis remiſcendi motꝰ. Verū tñ nō obſtāte hoc ordine neccārio motuū ex ꝑte reminiſcibiliū nō ſꝑ neccārio ⁊ de neceſſitate ſic moueť q̄s reminiſcēdo. eo ꝙ remiſcens non ſꝑ vtiť tali ordine. ſed potius frequēter. multotiēs eñ̄ ꝓcedit reminiſcēdo ex ↄſuetudine. Vñ motus q̄ nō ſequunť ſe ſm̄ rem ↄſequunť ſe ſm̄ cōſuetudinem Et ꝓpterea accidit nob̄ q̄ſdā motus ſemel ſumptos velocius meminiſſe q̄ꝫ alios q̄ multotiens facti ſunt in nob̄. qđ nō ꝓuenit aliūde niſi ex cōſuetudine Et hinc q̄dā ſemel videtes magꝭ mēoramur q̄ꝫ alia multotiēs vidētes. qꝛ ſcꝫ ſic ↄſueuimus. Cū ḡ nō reminiſcimur niſi nati ſint ſeq̄ inuicē apphenſionis motus ex ↄſuetudine vel natura reminiſcibiliū. manifeſtū eſt in reminiſcētia vnū motū alium ſequi. Quod erat ꝓpoſitum

Cū ergo reminiſcimur mouemur ſm̄ quendā poꝝ motuū quouſqꝫ vtiqꝫ moueamur poſt quē ille cōſueuit. vñ ⁊ qđ ↄñter venamur meditātes a nunc aut aliq̄ ⁊ a ſili aut ↄtrario aut ꝓpinquo ꝓpter hoc fit reminiſcentia

¶ In hac ꝑticula ph̄s infert ꝑ moduꝫ corollarij oñdēdo quo ordine ꝓcedendū eſt in his motibꝫ q̄bus reminiſcētia ꝑficiť in nob̄. dicēs ꝙ cū remiſcimur mouemur diuerſis motibꝫ quodā ordine a poꝛe aliq̄ motuū q̄uſqꝫ ꝑueniamus ad illū quē cōſueuit cōſequi ille quē principaliter querimꝰ Facimꝰ aūt hoc meditando de aliq̄ principaliť qđ ꝑt eſſe ꝑncipiū reſpectu oīm motuū ſiue illud ſit ſile. ſiue ↄtrariū ſiue ꝓpinquū. Qđ ꝓbat breuiter tali rōne. q̄a ꝓpter hoc fit reminiſcētia q̄ eſt inueſtigatio obliti vt ſcilꝫ ipm̄ q̄d a mēoria excidit rurſus apphendať. hoc aūt fit ꝓcedēdo ab aliq̄ principio quodam ordine. ḡ reminiſcētia etiā ꝓcedit quodā ordine motuū ab aliquo principio.

Motus eñ̄ hoꝝ. hoꝝ q̄dem ijdē. hoꝝ autē ſimul. Illoꝝ aūt partē habēt q̄re reliquū paruū qđ motū ē pꝰ illū Querūt quidē igiť ſic et nō. q̄rentes autē ſic reminiſcimur cū poſt alterū motū ille fiat. vt autē ſm̄ multa alteris factis motibus quales diximus fiebat ille

¶ Hic ↄñter ph̄s ponit drām motuū q̄bus ꝑficiť reminiſcentia dicēs. ꝙ q̄dam hoꝝ motuū ſunt ijdē ſicut quādo vnū ſimiliū apprehēdimꝰ in altero. vel ſm̄ Albertum q̄ñ vnū eēntialiter ⁊ neccārio alteri ↄtinuať ex natura rei. quidā ſunt ſimul. ſicut q̄ñ vnū ↄtrariū apprehēdimus in altero. Quidā vero ſic ſe habēt ꝙ vnus hꝫ ꝑtem alioꝛuꝫ ſicut in quibuſdā ꝓpinquis. ⁊ quia in vno ꝓpinquoꝝ cōſiderať quod ꝑtinet ad alterū. Ideo illud reſiduum quod deeſt apprehēſioni cū ſit paruū cōſeq̄tur motū poꝛis accepti ꝑ ipm̄. Et ſubdit ph̄us ꝙ q̄dam reminiſcēdo querūt principale remiſcibile quod ſcrutanť. ſic vt nunc dictū eſt qꝛ ſcꝫ motꝰ vnꝰ natus ē ſequi aliū ex natura rei. Qui autem non querūt ipm̄ reminiſcibile ſic vt ſcꝫ in ipſum moueantur diuerſis motibꝫ quoꝝ vnus nō ſeq̄tur naturaliter alterū. illi tamē reminiſcunť cum vnū motū accipiunt poſt alium ex quadā conſuetudine reminiſcētis vel memorātis. Nunc autem manifeſtū eſt ꝙ varijs exiſtentibꝫ et ſuccedentibꝫ ſibi motibus ſm̄ multa natus eſt ille ſeq̄. ſcilicet ad minus per conſuetudinem

Nihil autē oportet intēdere que procul ſunt quomō memoremur. ſed nō que ꝓpe Manifeſtū eñ̄ ꝙ idē modus aliq̄liter Dico autem quō dicit quod ↄñter nō ꝑquirens neqꝫ reminiſcēs cōſuetudine eñ̄ conſequunť motus. hic poſt hunc. Et cum igitur reminiſci voluerit hoc faciet. queret accipere principiuꝫ motus poſt q̄d q̄dem ille erit. Unde citiſſime ⁊ optime fiunt a principio reminiſcētie Sicut eñ̄ ſe habent res ad inuiceꝫ in eo ꝙ cōſequenter. ſic ⁊ motus Et ſunt magis reminiſcibilia quecūqꝫ ordinationē habent aliquā ſicut mathematica Que aūt praue. grauiter Et in hoc reminiſci differt ab iteꝝ addiſcere quia ponunt quodāmodo moueri in id quod eſt poſt ꝑncipium. cum vero non ſed ꝑ aliud non adhuc rememorať Multotiens aūt iam q̄dem nō poteſt reminiſci. querens autē poteſt et inuenit Hoc autē fit multa moueti ſi moueat hm̄oi motu quē cōſeq̄tur res. Meminere enim illud ineſſe potentiā mouentē. Hoc auteꝫ eſt. vt ex ipſo et quibus habetur motibus moueatur. ſicut dictum eſt

¶ In hac ꝑte ↄñter ph̄s circa predicta ſoluit quandā dubitatōem. hanc videlicet. quare illa q̄ procul ſunt a p̄ſenti aliq̄ñ memoramur potius q̄ꝫ que ꝓpe ſunt. dicens. nō opꝫ intēdere illi queſtioni quare ſcꝫ illa que ꝓcul ſunt memoramur ⁊ non coꝝ que ꝓpinq̄ ſunt. Om̄ manifeſtuꝫ eſt ꝙ in ordinatis motibꝫ ex natura rei ⁊ in nō coordinatis ex natura rei ſed ſola cōſuetudine eſt idē modus quodāmō remiſcendi aliq̄liter. qꝛ ſcꝫ vnus motus natus eſt alium ſequi. ⁊ licet nō ex natura rei. tñ ex cōſuetudine. Similiť reminiſcēs in talibꝫ licet nō habeat principiū vñ querendo reminiſcibile ꝓcedat. vtiqꝫ tñ ſic remiſcens habꝫ ꝑncipium a quo ꝑ conſuetudinē moueať. Qđ ꝓbat ph̄us duobꝫ ſignis. Primū eſt. qꝛ faciliime ⁊ optime reminiſcimur a ꝑncipio totius negocij ꝓcedentes. Scđm ſignuꝫ eſt ꝙ ea que ſunt bene ordinata ad inuicē ſunt facile et bene reminiſcibilia ſicut cōcluſiōes mathematice. Et q̄ nō ſunt ordinata praue reminiſcibilia ſunt. Sicut eñ̄ ſe habent res ad inuicem in eo ꝙ ↄſequenter ſunt. ita ⁊ ipi motus reminiſcētie cōſequēter ſe habēt. Et ꝓpterea quando res bene ordinate ſunt. facile ſunt reminiſcibiles. qꝛ motꝰ apprehēſionis eaꝝ bonū habent ordinē. ¶ Et ſubdit. p. ꝙ in hoc qđ iam dictuꝫ eſt differt reminiſci ab iterato addiſcere. qꝛ reminiſci eſt quoddā moueri in id qđ eſt poſt principiū adhuc in memoria retentū a quo fit reminiſcētie motus. Sed de nouo addiſcere quod nō eſt aliq̄ modo memorari non eſt moueri in id quod eſt poſt ꝑncipiū ſed ꝑ aliud de nouo acceptū. Ex quo infert ꝙ reminiſcentia fit ſemꝑ accipiendo vnū poſt aliud in memoria retentum. Ideo frequenter et multotiens accidit aliquē non poſſe reminiſci eius quod querit reminiſci. Querēs autē

principia ex quibus reminiſcentia procedit

poſtea reminiſci inuenit ipſum reminiſcendo quod prius non poterat Cuius cauſa eſt.quia aliquādo nō occurrit id a quo tanq̄ a principio fit reminiſcētia.ſed aliquod alterū quod fortius apparet.ſedato aūt motu apparitiōis illius apparet ⁊ relucere incipit principiū ex quo procedit reminiſcētia Et ideo motus hmōi reminiſcentie fit in eo qui multa mouet ſeu reſpicit in memoria retenta.⁊ tā diu mouet donec inueniat ⁊ accipiat illud pricipiū a quo reminiſcētia procedit poſt quod res oblitā que p reminiſcentiā querit conſequit. Meminere em̄ ⁊ reminiſci nihil aliud eſt q̄ in memoria eſſe ſpeciē ſeu potentiā mouentē et pncipiū vel pncipia ex q̄ vel ex q̄bus fit vel fiunt motus in illud quod a memoria excidit ſicut dictum eſt.

Oportet autem acceptum eſſe principiū pp ter qd̄ a locis aliquādo oportet reminiſci. Cauſa autem eſt quia velociter ab alio in aliud veniunt vt a lacte in album.ab albo autē in aerē.et ab hoc in humidū a quo meminit autūni aut q̄rens horam. Videtur autem vniuerſale principium ⁊ mediū omniū. Si em̄ non prius cum in hoc veniat reminiſcet aut non iam neq̄ aliū de vt ſi quis intellexerit in q̄bus.a b g d e z th. Si enim non in e.reminiſcitur in th. meminit. Hinc em̄ ad ambo motū eſſe contingit ⁊ in a et in e.Si vero nō horum aliquod querit. in d g. veniens reminiſcetur. Si in a z.inq̄rit. Si autem non in a.et ſic ſemper

¶ In hac ſecūda pte pncipali huius capli oſtēdit quoddam ſuppoſitū ſcz q̄ oporteat reminiſcentē a principio primo incipere reminiſcēdo. Et diuidit in duas partes. In prima facit quod dictū eſt. In ſcda reddit cauſam quare ex eodē principio pcedentes aliquādo reminiſcimur ⁊ aliquādo nō. Secūda ibi(Eius aūt qd̄ ab eodē) Quantū ad primū in effectu vult hanc cōcluſionē. Id a quo reminiſcētie motus incipit.neceſſario eſt principiū et hoc vniuerſale. Primā huius ↄcluſionis partē pbat duplr.ſcz a ſigno ⁊ rōne. A ſigno ſic.quia ppter hoc q̄ a principio reminiſcēdo oporteat pcedere. neceſſe eſt reminiſcēdo pcedere.aliqn̄ a locis q̄bus vidimus vel audiuimus aliqua ita q̄ locus ſit aliqn̄ reminiſcētie principiū Rōne ſic.quia hoīes velociter de vno in aliud mouent diſcurrendo ppter habitudinē vnius ad alterum. vt a lacte in album.ab albo in aerem.q2 ſcz album eſt perſpicuū ⁊ aer ſimiliter.licet differēter. Et ab aere in humidū.eo q̄ naturalis qualitas ipius aeris eſt humiditas. Ab humido aūt memorat autūni q̄ eſt calidus ⁊ humidus reminiſcendo q̄rens hanc determinatā horā. Scdam ptem cōcluſionis ſcz q̄ hoc principiū debeat eſſe vniuerſale ⁊ mediū reminiſcēdi oīa pbat ſic Nam ſi det q̄ prius cū hoc principiū apprehendit nō reminiſcat.tunc ſeq̄tur.ſcz q̄ omino non reminiſcat cum nullū habeat principiū reminiſcendi. deficiente em̄ primo principio deficit ſecundū. Non em̄ poteſt dici q̄ aliunde q̄ ab illo primo vniuerſali principio valeat reminiſci. Quod declarat exēplariter in litteris ſm grecum alphabetū ordinatis que ſunt.a b g d e z th. Naz ponamus principia memorata ex q̄bus pcedit reminiſcentia illas litteras.ſcz a b g d e z th. tunc ſi in e. principio nō reminiſcat rei queſite tunc in th.recordabit quod eſt proximū. Nam ipſum queſitū ex vtriſq̄ his contingit notificari.ſicut ex principijs reminiſcēdi. Cōtingit etiam idē queſitū reminiſcabile noſci in a. ſicut in pmo principio. et in e.ſicut in quinto principio.quia velox eſt pceſſus in motu reminiſcentie de vno in aliud. Si vero dicatur q̄ non fiat reminiſcētia in aliquo hoꝝ principioꝝ reminiſcendi. et q̄ non q̄rit aliquod illoꝝ tanq̄ principiū reminiſcendi in g. veniēs reminiſcetur vel in th. vel in z.⁊ ſic oportz recordari aliquod eoꝝ que ſunt in conſequens dicte numerationis.quia al's non pcederet reminiſcētia ex principio quia iſta ſunt principia reminiſcēdi ⁊ non alia. Si autē dicat q̄ in nullo cōſequentiū fiat reminiſcētia. tunc oportet q̄ fiat in principio quod eſt a.q2 aliter nō fieret ab aliquo pncipio.qd̄ eſſe nō pt.etſi incipiat ab a.g̃ tunc ſemp fit reminiſcētia a pncipio vl'i et ſimplr primo

Eius autē quod ab eodē aliquādo quidem meminere.aliqn̄ autē non cauſa eſt.q2 contingit ad plus motū eſſe ab eodē principio vt ab ipſo.g.in z.aut in d. Si ergo non p antiquum mouet incōſuetius mouet Tanq̄ em̄ natura iā conſuetudo eſt vnde que multotiens intelligimus cito reminiſcimur. Sicut em̄ natura hoc poſt hoc eſt ſic et operatio hoc multotiēs naturam facit. Quoniā autē ſicut in his que ſunt natura ſic et extra naturā ⁊ a fortuna ⁊ adhuc magis in his que p conſuetudinē ſunt quibus natura nō ſimiliter ineſt.quare moueri aliquādo ⁊ ibi et aliter.aliterq̄ cum retrahat inde ipſe caſu quoq̄ et propter hoc cū indigeat nomen reminiſci diſſimile quo ſcim⁹ ſolocizamus. Reminiſci quidem igitur hoc accidit modo

¶ In ſcda pticula hui⁹ ptis pncipalis oñdit q̄ño ↄtingit aliqn̄ reminiſci.ex eodē pncipio reminiſcēdi pcedendo.⁊ aliqn̄ nō.dicēs in effectu hāc ↄcluſionē q̄ ab eodem remiſcendi pricipio ↄtingit q̄nq̄ remiſci ⁊ q̄nq̄ nō Quā pbat duab⁹ rōnibus. Prima q2 idem principiū q̄nq̄ eſt principiū reminiſcendi pluriū ſicut in exēplo predicto ex ipſo g.reminiſcendo mouemur in z.⁊ in d. Contingit autem nos magis aſſuetos eſſe ⁊ ex antiquo moueri reminiſcendo potius in vnum q̄ in aliud. Cum igitur volumus reminiſci ex tali principio quod minus conſueuim⁹ tunc illius reminiſci non poſſumus. Conſuetudo em̄ eſt tanq̄ natura vel altera natura. Unde que multotiens apphendimus et intelligimus.ita vt in conſuetudinem ducamur cito reminiſcimur. Sicut em̄ in natura vnum naturalit alterꝫ ſeq̄tur.ita ex pte reminiſcētis ſepius hoc quod poſt illud apphendendo naturā quandā ſiue conſuetudinē facit. Secūda ratio.quia ſicut in operib⁹ nature aliquid cōtingit extra naturā. ſcilꝫ a caſu ⁊ fortuna.ſic etiā multotiens fit in his que fiunt per cōſuetudinem.cōtingit ⁊ accidit aliqua pter conſuetudinē. Conſuetudo em̄ minus firmata eſt q̄ natura Et ideo q̄uis de vno in aliud remiſcendo ex quadā conſuetudine reminiſcēs decurrat talis tamē cōſuetudo deficit aliqn̄. q2 ſcz reminiſcens diſtrahitur et euagari incipit ad aliud. Et cum ſic reminiſcens retrahitur a conſuetudine et indiget reminiſci aliquod nomen. quod prius audiuit. tunc accipit

diſſimile nomē prius audito qđ ſit illud ſm aliquid. Et
qꝛ tūc nec conſuetudine nec naturali ordine iuuaꝛ facit ſo
leociſſimū i remiſcēdo ſiue incōueniētes ꝯñtias. ꝛ ordiatō
nes incōueniētes Epilogādo ḡ dr ꝗremiſci accidit h̄ mō

Maxime autē optet cognoſcere tempus aut
menſurāte determinate aut infinite. Eſt autem
aliqđ quo iudicat maius ꝛ min9. Rōnabile au
tem ſicut ꝛ magnitudines Intelligit em̄ mag/
nas ꝛ procul nō extēdendo ibi intelligentiā ſi/
cut viſum dicūt quidā Et nāqꝫ cum nō ſint ſi/
miliꝛ intelligat ſed ꝓportionabili motu. Sūt
em̄ in ipſa ſimiles figure ꝛ motus Quō em̄ dif
fert cum maiores intelligat aut qꝛ illa intelligit
que minora Oia em̄ que inter minora et ꝓpor/
tionabiliter et que extra Eſt autē forte ſicut et
ſpēbus ꝛ ꝓportionabile accipe ſed in ipſo ſic et
diſtātijs Sicut ergo ſi ſm a b. b e moueꝛ facit
g d. ꝓportionabile em̄ eſt a g. ꝛ d g. quid ḡ ma/
gis g d. ꝗꝫ z i facit. aut ſicut a g. ad a b. ſe hꝫ ſic k
t. ad t m. ſe habet Scōm hos igiꝛ ſimul moueꝛ
Si vero ſm a z. z i. velit intelligere. ei quidē q̄ g
b. b e. ſimiliter intelliget. ſed pro t c k l m. intelli
get De enim ſe habent ſicut c a. ad b a.

¶ Iſtud eſt terciū caplm. in quo phs determiat moduꝫ
remiſcendi ex pte tpis. Et diuidiꝛ in duas ptes. In pri/
ma oñdit quō anima ꝯgnoſcit tēpus ꝛ pcipue p̄teritum.
In ſcđa ꝙ reminiſcēs necāriо ꝯgnoſcit tēpus reminiſcen
do. Scđa ibi (Cū igiꝛ.) Quantū ad pmā pte pmo ꝓpo
nit phs ꝓpoſitū qđ intēdit dicēs ꝙ optet reminiſcentē ma
xime ꝯgnoſcere tēpus p̄teritū ſcꝫ ſm ꝙ eſt mēſura remiſ
cibilis. ꝛ hoc altero duoꝝ modoꝝ. ſcꝫ determiate vel in/
determinate. Quo pambulariter ſic pmiſſo declarat q̄/
mō aia nata ſit tēpus ꝯgnoſcere. dicēs ꝙ aliqđ vnū ꝛ idē
eſt in aia quo iudicat ꝛ cognoſcit magis ꝛ minus in tpe.
Quod ſic ꝓbat. qꝛ ſicut aliqđ eſt in aīma q̄ iudicat mag
nitudines. ita aliqđ eſt in aia quo iudicat ꝛ ꝯgnoſcit tē/
pus. Intelligit aūt aīma magna ꝛ ea que ꝓcul ſunt ſm di
ſtantiā. nō extendēdo ibi intellectū. ſicut quidā ſcꝫ plato/
nici dicūt viſum extēdere radios ſuos emiſſos ab oculo
vſqꝫ ad rē viſam. Quia ſic nō poſſet aīma intelligere niſi
magnitudines extēs. qđ falſum eſt. Intelligit em̄ mag
nitudines cū nō ſint ꝓpter ꝓportionabiles mot9 figuras
et imagines in aīa exiſtētes ex magnitudinibꝫ pus appre
henſis. ḡ etiā ſic ꝯgnoſcit tps p̄teritū. ipm em̄ nō exiſtit.
intelligit ergo ipm ſicut pñs ꝓpter ſpēm eius q̄ remanſit.
Et ꝓ illius maiori intellectu mouet phs dubitatōnem
hāc videlꝫ Quō differt aīma a ſe cum maiora intelligit ꝛ
minora. Et rñdendo dr ꝙ ea q̄ ſunt intra in aīa. etſi mio
ra q̄dem ſunt rebꝫ ad extra quaꝝ ſtꝫ ſigna. tñ ꝓportiona/
bilia ꝛ ꝓportionata ſunt ipis. Eſt em̄ forte ꝓportionabi/
litas quedā inter ſpēm. tps. ꝛ diſtātias. ꝛ iō vnū intelligi
tur ꝑ reliquū. Qđ manifeſtat phs exēplariter in lrā. Sit
em̄ a b. res aliqua cui adiacet qñ. qđ derelinqꝛtur circa eā
ex adiacentia tēporis. Cum igiꝛ potentia aīe q̄ eſt primū
ſenſitiuū aliquod accipiat a ſenſibilibꝫ. dicamus ꝙ rei ſen
ſibilis ſcꝫ a b. ſpēs exiſtens in ſenſu cōi ſit b e. Et qꝛ quod
in ſenſu cōi eſt ꝯñter mouet intellectū vel memoriā q̄ eſt
intelligibiliū ꝑ accñs. erit ex ꝯñti etiā in ipſa memoria ſpe
cies a ſenſu cōi deriuata rei ſenſibili ꝓportionata. ꝛ voceꝛ g
d. ita ꝙ in memoria a q̄ reminiſcentia incipit. ſit aliquod
rei ad extra ꝓportionabile vt ſcꝫ ꝑ ipm in rē in p̄terito ap
prehēſam valeat ꝯuenire. Preterea. ponam9 ꝙ z i. ſit
res alia cū alia dr̄ia tpis p̄teriti cuius ſpēs in ſenſu com
muni ſit t c. ꝛ ꝯñter ab eadē re in memoria intētio ſeu ſpe
cies ſit k l. Si ḡ q̄rat aliq̄s quare a b. in memoria faciat
potius g d. ꝗꝫ k l. dicemus ꝙ ſicut d g. ſe hꝫ ad a b. ꝓportio
nabiliter. ſ. ſicut ſpēs ꝛ intētio ad rē cuius eſt ſpēs ꝛ inten
tio. ſic ſe habet ꝓportionabiliꝛ t c. in ſenſu cōi ad k l. in me/
moria. eo ꝙ vtriqꝫ eoꝝ eſt ſpēs eius quod eſt z i. ſcꝫ rei ad
extra. Igiꝛ anima ſm hos motus ſeu ſm has ſpēs moue
tur ſiliter. qꝛ cōtinuitas inter primū moueñs ꝛ vltimū mo
tum ſiue incipiat motus a rebꝫ extra ſiue incipiat ab aīa.
et ſic ſoluta eſt q̄ſtio pus inducta. qñ em̄ a b. qđ facit i me
moria g d. nō habet ꝓportionē ad k l. z i. iō nō facit in me/
moria ſilem intentōem. Si vero aia velit intelligere ſiue
ꝑ intellectū accipere. z i. omino ſiliter intelliget ipm in ſuo
ordine ſicut intelligit a b. ꝑ g d. in alio ordine. Sic igitur
ꝑ ſpēs q̄ ſunt in ſenſu cōi intelligit ꝓprime rē ſenſibilē cu/
ius eſt ſpēs ſcꝫ z i. Motus em̄ q̄ ſunt t c. ꝛ k l. oino ſimiliꝛ
ſe habēt ad inuicē. ſicut ſe habēt ad inuicē a b. ꝛ b e. ꝛ g d.
in ordine alio. Patet igitur ex oībus his ꝙ ꝑ ſpēs reꝝ
deuenit anima in res abſentes ꝛ p̄ſentes

Cum igiꝛ rei qꝫ ſimul fiat motus ꝛ tpis tunc
memoria agit Si autē putet nō faciēs memora
ri Nihil autē enim ꝓhibet mētiri quēadmodū
et videri memorari nō memorantē. agentē autē
memoria nō putare. ſꝫ latere memoratū nō eſt.
hoc enim erat ipm memorari Sed ſi q̄d rei fiat
ſine eo quod tēporis aut ipſe ſine illo nō remi/
niſci Qui vero eſt tēporis duplex eſt Aliquan
do quidē mēſura nō meminit ipſum. vt qꝛ ter/
tia die quod tamē aliquādo fecit. Aliquādo au
tem et mēſura ſed memoraꝛ ꝗuis non menſu/
ra Cōſueuerunt enim dicere quoniam memo/
rātur quidē. quando tamen neſciunt. cū ipſius
quando nō cognoſcant quantitatē metro

¶ Hic cōſequēter in ſecūda pte huius capli probat ꝓpo/
ſitum videlicet ꝙ neceſſe ſit reminiſcentē cognoſcere tps
Et hoc in effectu tali ratione. Reſiminiſcentia terminaꝛ
ad memoriam ſicut dictum eſt. ſed memoria eſt tempo/
ris p̄teriti ꝛ memorantē oportet tēpus cognoſcere. ergo
et reminiſcentē. Minorē phus ſic oſtendit. quia memo/
ria non agit neqꝫ fit niſi cum ſilꝛ occurrit motus rei et tē/
poris. Nam ſi aliquis putet ſe cognoſcere rem prius cog
nitam. que tamē prius non fuit cognita. non videtur me/
morari. ſed decipitur. Nihil autem ꝓhibet ſic aliquē ſe cre
dere memorari ꝗuis non memoreꝛ. ꝛ ſic ſibi mentiri me/
morantem eſſe. cum tamen non memoreꝛ. Similiter hoc
accidit quando aliquis accipit et meditatur ea que ſunt
in ſe preterita. ꝛ non accipit vt preterita. ſed ſicut ſimplici
ter intellecta vel ſenſata. non referendo ad rem preteritā
vt preterita eſt. et ſic contingit agentē memoriā non puta
re ſe memorari. Memoratū em̄ vere memoratum. latere
non poteſt. quoniā memorari eſt memoratū cognoſcere.
Vel vt exponit Alb. Non ꝯtingit opinari aliquē ſimul

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De drña mẽorie et reminiſcentie ex pte ſubiectorũ.

eſſe agentẽ cum actio ſit tm̃ circa preſens ⁊ memorantes. Reqꝛitur ergo ad reminiſcentiã tpis noticia. Vñ ſi fiat acceptio rei ſine apphenſione tpis vt hmõi. nõ eſt reminiſcẽtia. Cõtingit aũt remiſcentiã eſſe tpis duplr. ſcꝫ determiate ⁊ determiata mẽſura. vt qñ ꝯgnoſcit aliqð factum in pterito determiato. ſ. tercia die ⁊c. Aliqñ indeterminate ⁊ nõ determiata mẽſura ad pñs. vt qñ cognoſcit aliquod in pterito factum. ſed neſcit quãdo. qꝛ metro certo quãtitas ipſius quando non cognoſcitur.

Q ꝗdem igit non ijdẽ ſunt memoratiui ⁊ remiſcitiui in pꝛorib dcm̃ eſt Differt aũt mẽoraria remiſci nõ ſolũ ſm tps. ſꝫ qm̃ ipo ꝗdẽ mẽorari ⁊ aialiũ alioꝝ ꝑticipãt multa ſed reminiſci nullũ vt ẽ dicere ꝙ ꝯgnoſcunt aialiũ niſi hõ Cã aũt qꝛ remiſci eſt vt ſyllogiſmꝰ ꝗdã. Qð em̃ prius aut vidit aut audiuit aut aliꝗd hmõi paſſus fuit ſyllogizat remiſcens ⁊ eſt vt ꝗſtio ꝗdã. hoc aũt ꝗb ⁊ deliberatiuũ ineſt natura. ſolũ accidit Et nanqꝫ deliberare ſyllogiſmus quidam eſt

¶ Iſtud eſt qrtũ cap. In ꝗ oñdit drãm mẽorie et remiſcẽtie ex pte ſubiectoꝝ. Et diuidit in tres ptes. In pma facit qð dcm̃ eſt. In ſcða remouẽdo dubiũ incidẽs oſtendit remiſcentiã nõ ẽẽ paſſionẽ ptis intellectiue. ſepate ſaltẽ. In tercia ponit drña inter mẽoratiuos ex pte naturalis cõplexionis Scða ibi (Q aũt corpa) Tercia ibi (Sũt aũt ⁊ ſupiora) Quãtũ ad pmã ptẽ dr ꝙ nõ ſolũ in h differũt mẽoria ⁊ remiſcẽtia. Quia ſcꝫ bñ mẽoratiui non ſt bñ remiſcitiui. vt in pꝛorib dcm̃ eſt. Nec ſoluꝫ ſcðo drñt ex pte tpis. qꝛ ſcꝫ mẽoria nõ eſt cũ interruptõe tpis p obliuionẽ ſicut remiſcẽtia. Sed etiã tercio in h drñt ex pte ſubiectoꝝ. qꝛ mẽorari multa aialiũ pter hoiem ꝑticipãt. ſed remiſci nullũ vt ita dicat aialiũ ꝑticipat niſi hõ. Cuius rõ eſt. qꝛ cũ remiſci ſit inueſtigatio p mẽoriã. eſt velut ſyllogiſmus ꝗdam Syllogizat em̃ reſmiſcens id qð priꝰ vidit. audiuit. vel paſſus eſt. ex aliꝗ cognito ꝓcedens. ⁊ ſic fit cũ inꝗſitione ſeu ꝗſtione. Hoc aũt ꝯuenit ſolũ rõem ⁊ deliberatõem habentib ordinantib ãncedẽs ⁊ ꝯñs. Rõ em̃ deliberãs vnuꝫ ex alio eſt p modũ ſyllogiſmi. ⁊ deliberare ſyllogiſmus quidam eſt

Q aũt corporea ꝗdã paſſio ſit remiſcẽtia ꝗſtio in tali phãtaſmatis ſignũ. turbari quoſdaꝫ cum nõ pñt reminiſci. ⁊ valde adhibẽtes diligẽtiã ⁊ nõ adhuc conãtes reminiſci nihil minus ⁊ maxime melãcholicis Hos enim phãtaſmata mouẽt maxime. Cauſa ãt ꝙ nõ in ſeipis eſſe reminiſci. qꝛ ſicut ꝓijcientib nõ amplius in ipis ſiſtere. ſic ⁊ remiſcẽs ⁊ inueſtigãs corpale aliꝗd mouet in ꝗ paſſio eſt Maxime ãt turbant ꝗb humiditas fuerit exñs circa locũ ſenſitiuũ Nõ em̃ facile pauſat mota ꝗuſqꝫ ſupueniat ꝗd ꝗrit et recte ꝓcedat motus. Vñ ⁊ ire ⁊ timores cum cõtra mouerint ⁊ contramouentib iterum his nõ cedant ſed ad eadẽ cõtra mouent. Et cõparat hec paſſio noibus ⁊ melodijs ⁊ rõnibus cũ per hoc fiat aliꝗd ipoꝝ valde Pauſantib em̃ ⁊ nõ volentib accidit iterum cantare aut dicere

¶ In hac ſecũda pte huius capli oſtẽdit ꝙ reminiſcẽtia non eſt paſſio partis intellectiue ſed ſenſitiue. Cum em̃ ſtatim dictũ ſit ꝙ reminiſcẽtia eſt cum deliberatione ſyllogizante poſſet forſan alicui videri reminiſcẽtiã eſſe paſſionem ptis intellectiue ſeparate Hoc ergo remouendo oſtẽdit ipam eſſe paſſionẽ partis ſenſitiue volens in effectu hanc concluſionẽ. Reminiſcentia eſt paſſio ꝗdam corporea. Quã ꝓbat ratione ⁊ ſigno. Rõne ſic. quia patit a ſenſibili phãtaſmate. A ſigno ſic. qꝛ homies volentes reminiſci ⁊ ad hoc magnã diligentiã adhibẽtes ꝑturbant cum nõ poſſunt reminiſci. Hoc aũt nõ eẽꝫ niſi reminiſcẽtia ſic eſſet paſſio corporea. Similit aũt volẽtes ⁊ conantes deſiſtere ab aliquoꝝ remiſcentia nõ poſſunt deſiſtere ſed adhuc reminiſcunt nihil minus ꝗ̃ prius. Quod maxime melãcholicis contingit quos fortiter phantaſmata mouent ⁊ maxime ꝓpter ſiccitatẽ. Et huius cauſa eſt. qꝛ reminiſci non eſt ipſis a ſe. ita ꝙ ſit in arbitrio coꝝ ſtare ⁊ ꝓcedere in motu remiſcentie. Sicut em̃ nõ eſt in poteſtate ꝓijcientis quãdo iam ꝓiecit facere ipm ꝓiectum quieſcere. Sic nõ eſt in poteſtate volẽtis reminiſci quãdo iam mouet aliquod phantaſma corpale facere ſtatim ceſſare motũ phãtaſmatis hmõi Vnde ⁊ in iſto maxime perturbant illi qui habẽt cerebrũ humidũ nimis quod quando cõmotũ eſt nõ faciliter ceſſat a ſuo motu donec ꝑueniat ad terminũ ſuum. Et ſimilit eſt in paſſionib appetitus ſenſitiui. ſcꝫ ira timore. ⁊c. Nam irati ⁊ timentes non pñt ꝓpter motũ contrariũ ire vel timoris in organo corporeo quãdo volunt a motib hmõi paſſionum ceſſare. ſed ſeſe opponentibus ⁊ cõtramouentib eundẽ motuꝫ excitant. Et ideo illa paſſio ſcꝫ inuolũtarius curſus reminiſcentie comparat nominib ſiue verbis in loquela et melodijs. et rationib argumentatiuis. Quia a talib aliquando multũ quieſcentibus ⁊ pauſantibus accidit iteruꝫ loqui cantare et arguere.

Sunt autem et ſuperiora maiora habentes et non prius memoratiui ꝗ̃ cõtrarij propter id quod grauitatẽ multã habent in ſenſibili Et quia neqꝫ a principio motus poſſunt immanere ſed diſſoluti ſunt neqꝫ in reminiſcẽdo facile recte procedunt. Penitus autem noui et multũ ſenes immemores ſunt propter motum Hi quidẽ em̃ in decremento. illi vero in augmento multo ſunt. Amplius autem pueri gnanoſi ſunt vſqꝫ ad longã etatem. De memoria ꝗdem igitur et memorari que ſit natura ipſoruꝫ et que eorum que anime memorent animalia ⁊ de reminiſci quid eſt et quomodo fit et propter quã cauſam dictum eſt

¶ In hac tercia parte determinat differentiam inter memorantes ex parte naturalis cõplexionis. Et totũ deſeruit ad principale ꝓpoſitum oſtendendũ videlicet ꝙ reminiſcentia ſit corporea paſſio. Unde ꝓbando eam corporeã paſſionẽ ponit triplicẽ drñam inter memorãtes ex parte cõplexionis organi. Prima eſt ꝙ hoies ꝗ hñt ſupiora maiora ſm ꝓportionẽ ad inferiora ſt pcius memorantes

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓpter duo Primũ eſt.qꝛ tales in cerebꝛo magnas habẽt grauitates.ꝛ ideo nõ vniformiter ꝛ clare ordinant in eis ſpẽs ſenſibiles. Scd̃m eſt.qꝛ tales hñt multos motus in cerebꝛo.ꝛ ideo ſpẽs in eis recepte male reſeruãt.neqꝫ iſti in reminiſcẽdo facile quieſcũt.ſed mouent multũ ꝛ facilit et ideo ſunt cõiter bone reminiſcẽtie. Scd̃a eſt.ꝙ multũ ſenes ꝛ iuuenes ſunt imemoꝛes. Juuenes ꝓpter motum augmẽti ꝛ nutritionis. Senes vero ꝓpter motum decremẽti. Tercia dr̃ña eſt ꝙ pueri ad longũ tp̃s ſunt gnanoſi hñtes ſupioꝛa mẽbꝛa maioꝛa in ꝓpoꝛtione ad inferioꝛa. Et ideo etiã ex cauſa iã dicta ſunt imemoꝛes naturaliter Epilõgãdo ḡ ꝯcludit ph̃s dicẽs. De mẽoꝛia q̇dem igit et mẽoꝛari q̄ ſit natura ipoꝝ ꝛ que ſunt quoꝝ eſt memoria obiectũ.ſcꝫ memoꝛata.ꝛ ſiliter de reminiſci quid eſt ꝛ quomõ fit ꝛ ꝓpter quam cauſam dictum eſt

Circa hunc tractatũ mo uetur hec queſtio. Utrum differant ab inuicem memoꝛia et reminiſcentia.

¶ Et arguit p̃mo ꝙ non.qꝛ remiſcentia non videt eſſe niſi q̇dam reſumptio memoꝛie ꝑ obliuionẽ delete. Sed memoꝛia reſumpta eſt ip̃a memoꝛia vel ad minus ſe habet vt motus ad terminũ ſuũ ad quẽ.q̄ nõ diſtinguunt. ¶ Scd̃o ſic.ſicut memoꝛia eſt motus cõtinuus.ita etiaꝫ videt de reminiſcẽtia.qꝛ niſi ſic.ad reminiſcentiã reqreret obliuio.ſed hoc eſt falſum.qꝛ ſic reminiſci nõ eẽt niſi iteꝝ addiſcere qđ falſum ē ¶ Tercio.ſi differret hoc eẽt ex eo qꝛ mẽoꝛia ſolũ in bꝛutis eſſꝫ.reminiſcẽtia vero in hõibus Sed hoc eſt falſum.qꝛ reminiſcẽtia eſt paſſio coꝛpoꝛea. vt dꝛ in textu.ḡ ꝯuenit ſolũ ꝑti ſenſitiue ꝛ nõ intellectiue ſed ſenſitiua ꝑs cõuenit bꝛutis. Et h̄ cõfirmat.qꝛ multis aĩalibꝯ videt ineſſe q̇dã diſcurſiua ꝓtãs.vtꝫ de canibꝯ. de cattis.ſimeis.ꝛ vulpibꝯ.elephãtibꝯ.ꝛ de pigmeis maxime. Et h̄ etiã innuit ex ṽbis ph̃i in textu q̄ dr ꝙ remiſci nulli aĩaliũ inẽ niſi hõi vt ita dicat. Nõ em̃ dr abſolute reminiſcentiã bꝛutis nõ cõuenire.ſed cum illo addito vt ita dicat. vñ videt innuere velle remiſcentiã q̇buſdã bꝛutis etiã ꝯpetere ¶ In oppoſitũ eſt ph̃i determĩatio in p̃ſenti. Pꝛo rñſione ſunt duo diſcurſus. Quoꝝ primi

Maioꝛ Que ꝑdit ꝑ obliuionẽ mẽoꝛia.inuenit inueſtigatione remiſcentia Minoꝛ Hec inueſtigatio eſt.oꝛdinata ſꝫm naturã obliti.vel cõſuetudinẽ memoꝛãtis.inq̇ſitio Cõcluſio Igit cũ talis diſpoſitio prouida ſit diſcurſus rationis ad memoꝛiã reflexe.ſoli homini conuenit vſus reminiſcentie

¶ Maioꝛ pꝫ. Nã vt refert Alb.tradũt cõcoꝛdit Auerrois Auicẽna Alexãder Themiſtius ꝛ Alphoꝛabius ꝙ remiſcẽtia nihil aliud eſt niſi inueſtigatio obliti ꝑ mẽoriã. Dicũt em̃ dicti ph̃i.tria reqri ad remiſcentiã. Quorũ primũ rep̃ntatio imaginis vt imaginis ꝛ hoc nõ fit niſi ꝑ mẽoꝛiã ꝑ ſe.incipientẽ a phãtaſmate.ꝑ accñs aũt ab intellectu. Scd̃m eſt deſcriptio figure ꝛ adaptatio ſꝫm ꝙ dꝫ eſſe.ꝛ hoc fit virtute q̄ dꝛ imaginatiua q̄ adunat figuras ꝛ eas adaptat.ꝛ iõ integra vis remiſcentie eſt in bona imaginatione aut phãtaſia. Terciũ eſt ꝙ arabes vocãt virtutẽ diſtinctiuã q̄ eſt ꝯponens oĩa hec.ꝛ attribuẽs rei in p̄terito ſenſate oĩbus modis q̇bus attribui pñt.ſcꝫ ꝑ ſile.ꝑ ꝯtrariũ.ꝓpinquũ.ꝑ locũ.ꝑ tp̃s.ꝛ alijs modis de q̇bus infra dicet ad eliciendũ ꝛ reſumendũ qđ ꝑ obliuionẽ cecidit. Et q̄ ad hoc vltimũ remiſcentia ſolis hõibus cõpetit. Iſtis ergo ſic ſtantibꝯ ꝛ habitis incipit reminiſcentie inq̇ſitio a phãtaſmate ſeu intentione ad imaginẽ ſe retorquẽdo.ꝛ ꝯñter ad rem in p̄terito ſenſatam.non abſolute vt facit memoꝛia.ſed in poteſtate intellectus ad memoꝛiã.ꝛ ad alias vires reflexi.cõponendo et diuidendo. attribuentis rei in p̄terito ſenſate ꝛ quaſi ꝑ obliuionez delete. Ex quo patet ꝙ motus reminiſcẽtie eſt ſicut motus interceptus.quia non cõtinue per eandem formã reflectitur in rem.eo ꝙ illa cecidit in obliuione vel in toto vel in parte. Eſt etiã motus reminiſcẽtie diuerſus Quoniam eſt ex multis foꝛmis ſimiliũ.ſcꝫ antecedentiũ et cõſequentiũ.ꝛ locoꝝ.ꝛ tempoꝝ.ꝛ eoꝛum que accidunt rei queſite ꝑ reminiſcẽtiam. Quapꝛopter quia motus reminiſcẽtie eſt interceptus ſiue diſcõtinuus.ꝛ etiaꝫ diuerſus nõ ſolum numero ſed quodãmodo ſpecie. Ideo dicunt p̄dicti ph̃i memoꝛiã digniorem reminiſcẽtia.ſicut motus cõtinuus ꝛ vniformis dignioꝛ eſt motu intercepto ꝛ difformi. Et quia tria p̄dicta ad reminiſcentiã oꝛdine quodam requiſita ex inuicẽ dependẽt.ideo vnũ ex altero leditur.ꝛ per cõſequens impedit reminiſcẽtie actus. Et modus huius eſt.quia ſemꝑ id quod eſt coꝛpoꝛaliꝰ ledit illđ quod eſt ſpũalius. Senſus aũt cõis ledit phantaſiã ꝛ nõ ecõuerſo.ꝛ phantaſia ledit memoꝛiã.ꝛ nõ ecõuerſo. Memoꝛia autem leſa ledit intellectũ diſtinguentẽ.ꝛ non ecõuerſo. Et ideo aliquãdo bene vtimur imagine vt imagine ꝛ bene ꝛ diſtincte reflectitur ꝛ attribuit rebus.tamen quia leſa eſt phantaſia in adunando imagines eoꝛuꝫ que circũſtabant rem quã q̄rimus.non cõtingit reminiſci eoꝝ que intẽdimus. Et hac de cauſa bene volentes reminiſci trahunt ſe a puro lucido ꝛ vadunt ad obſcurum priuatũ qꝛ in publico lucido ſpargunt imagines ſenſibilium ꝛ cõfunditur motus eoꝛum.in obſcuro oꝛdinãtur ꝛ oꝛdinate mouentur. Et hinc eſt ꝙ Tullius in arte memoꝛandi quã ponit in ſecũdo rhetoꝛice p̄cepit vt imaginemur loca obſcura parum lucis habẽtia. Et quia reminiſcentia requirit multas imagines.ꝛ non ſolum vnã.pꝛecipit idẽ Tullius vt ſimilibꝯ multis id quod retinere ꝛ reminiſci volumus figuremus et figuras adunemus. Et dat exẽplum vt ſi volumus reminiſci eius qui aduerſat nobis in iudicio imaginemur arietez in obſcuro magnis coꝛnibus et magnis teſticulis contra nos venientẽ. Coꝛnua enim reducẽt in recoꝛdatõem aduerſarij ꝛ teſticuli in diſpoſitionem teſtium. ¶ Arguitur. perdita a memoꝛia nõ reparat vel inuenit reminiſcentia. Pꝛobatur. quia reminiſcentia eſt memoꝛia poſterioꝛ ꝛ memoꝛiã pꝛeſupponit. Solutio. Reminiſcẽtia memoꝛiã pꝛecedit.ꝛ ſequitur.et cum ea ſimul eſt. In ratione potentie quidem abſolute identificant in eodem ſꝫm rem.ꝛ ſic non pꝛecedunt ſe. Inquantũ vero actus nominãt in potẽtia ſic p̄cedunt ſe mutuo. Nam memoꝛia pꝛecedit reminiſcentiam dupliciter Uno modo vt ꝑfecta ꝛ completa.quia neceſſario memoria p̄fuit que ꝑ reminiſcentiã reparatur ꝛ ſꝫm aliquid. Et impfecte pꝛecedit.quia reminiſcẽtia ex eo quod remanſit pꝛocedit reminiſcendo. Pꝛecedit autem reminiſcentia memoꝛiã.quia eam iterũ renouat quantũ ad id qđ a memoꝛia excidit Licet em̃ intentio in memoꝛia ꝛ imago in imaginatiua contrariũ non habeãt.tamẽ quia ſunt in potẽtia mobili ꝛ in eodem ſtatu nõ manente.iõ ex parte cõſeruãtis coꝛrũpunt.qđ coꝛruptibile eſt et multiplicater

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Soli homini cōuenit uſus reminiſcentie

variabile. Jmmo forti motu memorie q̄ afficit̃ vna vel
alia intentōe remittit̃ apparitio p̄teritis intentōnis in ea
exñtis. ⁊ qñq̃ oīno abſtergit̃. et ſil'r dr̃ de imagīe in ỽtute
imaginatia. Nō ſunt etiā intentōes oīno imateriales ſi/
cut nec imagines. ⁊ ḡ nō manēt in ſuis ſubiectis imobilit̃
ſicut ſpēs intelligibiles in intellectu. Arguit̃. Multa
ꝑdit mēoria q̄ ꝑ reminiſcētiā inueniri ⁊ reſumi nō poſſunt
So°. verꝫ ē. Nō eñ oīm inuētrix ē remiſcentia q̄ ꝑdidit
mēoria. ſed ſolū q̄rundā q̄ ſcꝫ aliq̄ mō māſerūt in mēoria
ſcꝫ ſm ſui p̄tē. vel in ſili vel in ꝯrio. vel i eo qđ ꝯſuetudie
alterꝫ a mēoria elapſuꝫ inferre ſolet. Sed alia nō reſumū/
tur ꝑ remiſcentiā. ſed ꝑ nouā addiſcatōem ⁊ nouā actio/
nē ſenſibil' in ſenſum ¶ Minor pꝫ. q: reminiſcētia fit cū
q̄dā diſcurſu q̄ reminſcēs mouet̃ de noti noticia in ignoti
noticiā. ſ. ex noticia p̄ncipij vn̄ ꝓcedit in noticiā ignoti q̄/
ſiti p̄ncipalis qđ a mēoria excidit. talis aūt eſt ordinatus
ḡ remiſcentia ē ordinata inueſtigatio. Ordinata q̄dem
ſm naturā obliti vel ſm ꝯſuetudinē memorātis. Cui⁹
rō eſt. q: vt dr̃ Alb. in ꝯmēto. Ordo ipſius p̄ncipij remi
niſcabilis ⁊ illi⁹ qđ q̄rit̃. vel ſumit̃ ex p̄te remiſcentis vl' ex
p̄te remiſcabilis. Si p̄mū tūc eſt ordinata ſm ꝯſuetudi/
nem. Si ſcđm. hoc eſt dupl'r. q: aut eſt ordo neceſſitatis
aut ꝓbabilitatis. Si neceſſitatis tūc ex ipſo ſtatim venit̃
in q̄ſitū. Quāto ei ordo reminiſcētie ad q̄ſitū fuerit cēna
lior tāto velocior eſt remiſcētie mot⁹. Si ỽo fuerit ordo
ꝓbabilis. aut ḡ erit ꝓbabil' ꝓbabilitate dialectica vt in
pluribꝰ. aut ꝓbabilitate rhetorica. Primo° fit ex ſili. ex
ꝯrio. ex ꝓpinq̄tate. vel alia hitudine loci dialectici. Scđo
mō fit ꝑ locū rhetoricū inuētio rei q̄ſite ꝑ p̄ncipiū remiſ/
cētie in mēoria ſeruatū. Et q: q̄nto ordo p̄ncipij remiſci/
bilis ⁊ p̄ncipal' q̄ſiti fuerit certior. tāto remiſcentia eſt re
gularior. Jō ordo q̄ eſt ex p̄te reminiſcabil' ⁊ ꝯſuetudinis
ſil' eſt certior eo q̄ eſt ex altero tm̄. ⁊ q̄ eſt ex p̄te remiſcibi
lis certior ⁊ regularior eſt. eo q̄ eſt ex ꝯſuetudine. Et qui
eſt neccārius certior eſt eo q̄ ex ꝓbabilibꝰ ē Et q̄ ꝓbabil'
eſt ꝓbabilitate dialectica certior ⁊ regularior eſt eo q̄ ꝓ/
babil' ē tm̄ ꝓbabilitate rhetorica. Etſi q̄ ſit mēoria artifi
cialis q: tñ ars naturā imitat̃. iō ordo ille ex aliq̄ horꝫ dic
torꝫ modorū attēdendus eſt. ſ. p̄ncipij remiſcibilis ad id
qđ remiſcētie actu q̄rit̃. ¶ Circa hoc notandū. q̄ ad bn̄
remiſcendū ⁊ ad h̄ q̄ remiſcētie inq̄ſitiuus mot⁹ fiat fa/
ciliter. req̄runt̃ q̄ttuor. Primū eſt ordo debit⁹ remiſcibi/
liū ſiue ſit ex ꝯſuetudīe ſiue ſit ex p̄te remiſcibiliū. neccāri⁹
vel ꝓbabil'. Et q̄nto ordo iſte fuerit infallibilior tāto re/
miniſcētie inq̄ſitio ē facilior. Scđm eſt q̄ remiſcēs atten/
dat diligēter ad imagines ⁊ intētiones. eas retorquēdo
ad res q̄rꝫ ſt̄ vel imagines vel intētiones. ⁊ q̄ntū poſſibi
le eſt cū ammiratōe vel intentōe aliq̄ boni vel mali cū de
lectatōe vel triſticia Terciū. freq̄ues meditatio intentio
nis ꝓut ad q̄ſitū remiſcibile refert̃. Quartū q̄ ꝓcedat a
p̄ncipio. Cui⁹ ſignū eſt. q: volētes remiſci alicuius ver/
ſus in pſalmo incipim⁹ a p̄ncipio. Sicut eñ de mōte de/
ſcēdens tāto mouet̃ impetuoſi⁹ q̄nto ab altiori ſitu ince/
perit. ſic tāto remiſcēs remiſcit̃ celeri⁹ q̄nto plus a p̄nci/
pio inceperit. ¶ Cōcl'o pꝫ. q: inq̄ſitio remiſcītia eſt q̄daꝫ
diſcurſus q̄ ꝓcedit̃ de noti noticia ad ignoti noticiaꝫ. vel
de magis noto ad min⁹ notū. ⁊ ꝑ ꝯñs ordinata ē. Rōis
aūt eſt ordinare ḡ ſoli⁹ hoīs ē vſus ſeu opatio remiſcen/
tie Eſt āt iſte diſcurſus ipius rōnis ad mēoriaꝫ reflexe
q̄m rō ſeu intellect⁹ ſm ſe ꝑ ſe circa intelligibilia verſat̃. ⁊
nō circa ſenſibilia. vel ſenſibiliū ꝯditōnes ⁊ phantaſmatā
ſeu intentōes. ḡ actus iſte ē rōnis ad mēoriā p̄ncipaliter

reflexe. ⁊ ex ꝯñti ad alios interiores in hoc actu reminiſ/
cētie miſterialit̃ ſeruiētes ſicut ſt̄ phātaſia. eſtimatiua. et
imaginatia vt ſup̄ dcm̄ eſt. Et q: remiſci eſt actus rōis
ad ſenſibilem memoriā reflexe. ḡ nō cōuenit brutis neq̃
etiā puris intellectualibꝰ ſubſtātijs ſꝫ ſoli hōi ꝓpriū eſt re
miſci in q̄ ſpūalia ⁊ ſenſibilia ꝯiūgunt̃. ⁊ ꝑ ꝯñs actus itel
lectus ⁊ ſenſus in hoīe ꝯueniunt. Sed ꝯ. iſta inq̄ſitio
ordinata videt̃ eſſe mot⁹ mēorie ſm q̄ identificat̃ remiſcē
tie vel ſm q̄ dr̃ remiſcētia. ḡ nō eſt rōnis ad memoriā re/
flexe. Sol'o Jſte mot⁹ inq̄ſitōis diſcurſiue eſt rōnis ⁊ me
morie ſeu remiſcentie. ſꝫ dr̄iter. Rōnis q̄dē p̄ncipaliter. ⁊
memorie miniſterialit̃. Miſterialit̃ q̄dē. Cuꝫ p̄mo. q̄a
intellectus nō p̄t circa ſenſibilia ſimulacra diſcurrere inq̄
ſitiue niſi ꝯuertēdo ſe ad intentōem in mēoria exiſtenteꝫ.
Queādmodū eñ dicim⁹ quelibet intelligentē phantaſ/
mata ſpeculari. ſic dicim⁹ quelibet remiſcentē intentiōes
in mēoria ꝯſeruatas ſpeculari. Ad memoriā aūt non p̄t
ſe illo mō ꝯgnitiue ꝯuertere. niſi mēoria viuaciter opan
te circa intētiones. ⁊ ſic intellectui ſubſeruiēte ⁊ ꝑ tanto
miſterialiter diſcurſiue inq̄rit. Cum ſcđo diſcurſiue inq̄/
rit q̄m cū mēoria ex redūdantia ⁊ p̄ticipatione rōnis effi/
cit̃ q̄dāmodo rōnalis. Jō etiā actus inq̄ſitionis ſub p̄ti/
cipatione rōnis elicit̃ a mēoria ſm q̄ remiſcentia dr̃. Et
licet actus iſte a mēoria elicitus ſm q̄ ſtat ſub p̄ticipatōe
rōnis ſit diſtinctus ab actu elicito intellectus ad memo
riā reflexi. tñ q: vnus eſt in altū ordinatus. ideo non ſunt
ſimpl'r duo dicēdi. ſed eſt vnus vnitate ordinis ꝑfectus
et cōpletus. Et nō ſolū hanc eminentiaꝫ ſortit̃ memoria
in hōibus ex p̄ticipatōe intellectus cui finalit̃ ſubordina
tur. ſed oēs ſenſitiue vires tā appetitiue q̄ꝫ appḣenſiue
p̄ticipatione rōnis ꝑfectionē habēt ꝓportionabilē. Appe/
titiue quidē. q: cū ſint ꝑ participationē rōnales efficiunt̃
virtutū ſubiecta. ſ. tēꝑantie ⁊ fortitudinis. Appḣēſiue ve
ro interiores ſiliem excellentiā ſortiunt̃. Nā eſtimatiua in
brutis fit in hōibus p̄ticipatiōe rōnis cogitatiua. ⁊ ima/
ginatiua in hōibus poteſtatē hꝫ cōponendi imagines et
diuidēdi ab inuicē. quod nō cōtingit imaginatiue in bru/
tis. Propter quod btūs Thomas imaginatiuā in homi
nibꝰ dicit phantaſiā ⁊ illā ſe habere ad imaginatiuaꝫ ſm
ſe ſicut cogitatiua ad eſtimatiuā. Simil'r patꝫ de appḣen
ſiuis exterioribꝰ. Nam ex rōnis participatōne ſolum ho
mines delectant̃ in cognitione illorꝫ ſenſuū. ⁊ maxime vi/
ſus ⁊ auditus q̄ ſunt p̄e ceteris ſenſus diſcipline. Bru/
ta aūt non delectant̃ in cognitōe. niſi inquantū cōfert ad
delectabile guſtus vel tactus. ad cōſeruatōeꝫ indiuidui
ſeruiens. vel ad eſſe cōſeruatōis ſpeciei

¶ Secūdus diſcurſus Maior Realis ob
iectorꝫ ⁊ actuū indiuiſio facit horꝫ potētias vni
ri in ſubiecto Minor Mēorabile ⁊ remiſ/
cibile ſic ſe hn̄t inter ſe. Cōcl'o Ergo mēo/
ria ⁊ remiſcentia ſunt vna organica potentia

¶ Prima ꝓpō pꝫ. q: ſm pḣm ſcđo de aīa. Actus ⁊ obie
cta ſpecificāt potētias. ⁊ eorꝫ diſtinctio potētias diſtiguit
ḡ ꝑ oppoſitū obiectorꝫ ⁊ actuuꝫ realis ſpecifica indiuiſio
q̄ dr̃ realis a ratitudine exiſtēdi. facit potētias hm̄oi nō
eſſe diſtinctas. Et quia vna potētia ſenſitiua req̄rit vnū
organū. ideo ſpecifica vnitas memorie reminiſcentie req̄
rit vnitatem organi tanq̃ ꝓprij ſubiecti. Uerum tamen
q̄nq̃ vnitas formalis et ſpecifica potentie requirat vni/
tatem ſpecificam organi tanq̃ ſubiecti proprij. vnitas

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tñ organi ſpecifica nõ reqrit vnitatē ſpecificam potentie
Nã tactus eſt materialiter organice vnus. ſed formaliter
plures. ꝛ ꝗ̄ nõ eſt ꝯuertibilis vnitas potētie ꝛ organi in
quo ſubiectat̃. Sed ꝯtra. Actus actiuoꝝ ſt̄ in patien
te ꝛ ꝓdiſpoſito. ꝗ̄ diuerſe potētie reqrunt diuerſa ſubiec/
ta organica. Soꝰ. nõ repugnat qñqꝫ vnũ organũ mate
rialiter acceptũ. eſſe diſpoſitũ vt ſit ſubiectũ pluriũ ꝯtru/
tum ꝛ potentiaꝝ. inq̄ntũ ꝯtingit in organo vno materia
li inueniri plures medietates ꝯtrarioꝝ ſenſibiliũ. ſicut in
organo viſus. auditꝰ. ꝛ guſtꝰ. ꝛ olfactꝰ eſt medietas q̄li/
tatũ tãgibiliũ. ꝛ ꝑ ꝯñs tactus. Et q2 in organo vno ma
teriali qđ eſt neruꝰ tactiuꝰ eſt duplex medietas. iõ eſt ma
terialit̃ vnũ organũ tactus ſed nõ formalit̃. Vñ formalit̃
eſt organũ tactꝰ duplex ſicut ꝛ tactꝰ formalit̃ duplex eſſe
dr̄. Quapropt̃ etiã ꝓ tãto vnitas potētie ꝛ organi ꝯuer
tibiliter ſe hñt ¶ Minor ptꝫ. reminiſcibile ꝛ mēorabile
ſt̄ res ipſa in p̄terito ſenſata. ad quã tñ nõ eq̄liter ſe hñt
q2 ꝯtinue ipam apphendit mēoria. Diſcontinue aũt re/
miniſcētia Arguit̃. mēorie obiectũ ꝛ reminiſcētie non ē
vnũ ꝛ idē. q2 obiectũ ſenſitiue apphenſiue potētie mani/
feſtat̃ ipi potētie ꝑ formã in potētia exñtē. nõ eſt aũt eadē
forma in mēoria ꝛ remiſcētia. ꝗ̄ nõ hñt idē obiectũ. Solꝰ
licet in reminiſcētia nõ ſit eadē forma q̄ formalit̃ mēoria ꝛ
reminiſcētia ſt̄ in actu. eſt tñ idē finaliter apphenſum Fi
naliter dico q2 qđ ꝓxime ꝛ imediate apphendit̃ intētõe
in mēoria exñte. hoc mediate ꝛ q̄daꝫ diſcurſu apphendit̃
intētione in remiſcētia exñte. Remiſcētie eñ eſt ex inten
tiõe exñte in ea diſcurrere de noti noticia ad ignoti noti
tiã. ꝛ apphenſionē eius qđ ꝓncipalit̃ ꝛ finalit̃ q̄ſituꝫ eſt. iõ
nõ eſt eadē intētio ex q̄ fit remiſcētia ꝛ mēoria. vt patꝫ ex
dictis. ¶ Cõclꝰ iſta ſeq̄t̃ ex ꝓmiſſis. Mēoria eñ ꝛ remi
niſcētia organicã nõ hñt diuerſitatē ꝓpter vnitatē ſpecifi
cã obiectoꝝ q̄ ſt̄ mēorabile ꝛ remiſcibile. vt ſup̄ oñſuꝫ eſt
¶ Preterea. eiuſdē potētie ē ꝯſiderare ꝓncipia ꝛ ea q̄ ex
ꝓncipijs educunt̃. cũ igit̃ ꝓncipia remiſcētie ſint mēorata
ſequit̃ ꝙ potētia mēoratiua ꝛ remiſcitiua ſt̄ eadē ꝛ vna po
tētia. Dr̄ña ꝗ̄ ſi q̄ fit inter remiſcētiã ꝛ mēoriã nõ eſt eēn
tialis ꝛ ſpecifica ſꝫ accñtalꝰ ſolũ. nõ ſolũ ex ꝑte habituũ et
actuũ. ſꝫ etiã ex ꝑte org. moꝝ. Eſſentialꝰ eñ actus vtriuſ
qꝫ eſt p̄teriti apphenſio. que accñtaliter eſt altera ꝛ altera
q2 ꝯtinua eſt p̄teriti apphenſio in mēoria. Diſcõtinua ãt
et cũ diſcurſu eſt ipius reminiſcētie Silr̄ habitus vtriuſ
qꝫ eſt intētio. ſꝫ dr̄ñter ſe hñs. q2 in mēoria eſt intētio ꝑfec
te repñtatiua. q̄lis nõ eſt in remiſcētia. Ex ꝑte organoꝝ
diſtinguunt̃. q2 organũ mēorie plus ꝑficit̃ ſicco ꝛ duro. re/
miniſcētie vero molli hũido facile mobili. ¶ Ad rõnes
añ oppoſitũ Ad primã dđm ꝙ argumentũ ꝓbat mēoriã
et reminiſcētiã eēntialiter nõ diſtingui. ſed accñtaliter ſi/
ue accipiãtur ꝓ actibus vt in argumēto ſiue ꝓ potentijs
ſiue pro habitibꝫ vt dictum eſt. Verũ tamē cõtingit qñ/
qꝫ reminiſcētiam ꝛ memoriã aliquo mõ in habitu eſſen/
tialiter diſtingui inquantũ nõ eſt eadeꝫ intētio vñ ꝓxime
ꝓcedit memoria memorãdo. ꝛ reminiſcētia reminiſcēdo
tũc tamē reſpectu eiuſdē finalis obiecti eadē fit intentio
vtriuſqꝫ. reminiſcētia eñ non apphendit finaliter memo
rabile niſi reſumendo intentionē ipius quam prius ha/
buit. ¶ Ad ſcđam dđm ꝙ neganda eſt ꝯſequētia. q2 ite
rum addiſcere eſt motus oĩno diſcõtinuus. ex ꝓori nõ de
pendēs neqꝫ eideꝫ ſubordinatus in id quod oĩnino a me
moria excidit. Reminiſcētie autem motus etſi non ſit cõ/
tinuus in ipſum reminiſcibile. eſt tamē priori apprehenſio
ni ſubordinatꝰ in remiſcibile qđ oĩo nõ excidit a mēoria.

Ad terciã dđꝫ ꝙ argumentũ ꝓbat reminiſcentiã nõ
diſtigui eēntialr̄ a memoria. Nõ eñ ē potētia imaterial̃
et itellectual̃ ꝑ eſſentiã. ſꝫ ſolũ ꝑ ꝑticipatõem rõis in me
moriã redundantis ꝛ eã q̄dãmõ ſublimãt̄ Ad ꝯfir
mationē dđm ꝙ illis aĩalibꝫ ineſt naturalis q̄dã cogni/
tio ſine diſcurſu vel ꝑticipatõe rõnis ꝯiuncte. ſicut in ho
mine. ſꝫ intelligentie ſepate ꝑ modũ naturalis inſtinctꝰ
q̄ eſtimatiua in eis regit̃ ꝛ hec maior eſt in vno aĩali q̄ꝫ in
alio ꝓpter ſenſitiuaꝝ interioꝝ viriũ ꝯuenientiorē habi/
tudinē ꝛ diſpõnem in vno q̄ꝫ in alio repta Et hoc forſan
voluit phs verbis ſuis innuere. Nõ eſt eñ ꝯtra reminiſ/
cētia de qua locuti ſumus. ſꝫ ſm̄ q̄ndã ſilitudinē ex ꝑtici
patõe luminis intelligētie totũ opꝰ nature mouent̄ cu
ius luminis reſonantiã altiori q̄dã gradu ꝑticipãt q̄dã
aĩalia q̄ꝫ alia Si ãt arguat̃ ex dicto Auguſtini. xiº. de
trinitate dicent̄ ꝙ aſcendētibꝫ nob introrſus ꝑ ꝑtes aĩe
occurrit nob qđ nõ ē cõe nob cũ brut̄. cũ ꝗ̄ hmõi ſit re/
miniſcentia. q2 eã bruta nõ hñt videt̃ itellectual̃ potētia.
Dđm ꝙ dictũ Auguſti. intelligit̃ de illis viribꝫ que nec
ꝑtãte nec ſubiecto cões ſunt nob ꝛ brut̄. In illis eñ in/
cipit rõ. Reminiſcētia ãt nob ꝑ beſtijs cõis ē ſubiecto ſꝫ
nõ ꝑtãte ſicut ꝛ alie potētie. Vñ in hoīe oēs potētie cor/
ꝑales maioris efficiunt̃ ꝑtãtis q̄ꝫ ſunt i brut̄ ꝛ alijs rebꝫ
et h̄ ex ꝑticipatõe rõis. ſꝫ nõ ex natura ſui ꝓprij ſubiecti

Inciduñt dubia Primũ

An memoria ſit dignior reminiſcētia Et videt̃ ꝙ nõ
q2 reminiſcentia addit memorie rõnis ꝑticipatõem q̄ ꝑ/
ficit̃ memoria. Preterea Hoīes bñ reminiſcitiui ſt̄
ſimplr̄ melius diſpoſiti q̄ꝫ bñ memoratiui Solꝰ Sic
Et hoc ex eo. vt dr̄ Auicēna Alexãder Theomiſtius
et Alphorabiꝰ. q2 memoria ꝓ actu accepta ē motꝰ ꝯti/
nuus non interceptus. reminiſcentia vero eſt motus
interceptus. ꝛ diſcõtinuus cum quodã diſcurſu vt dic/
tum ē. Et p̄terea reminiſcētia ad memoriã ordinat̃ ſicut
via ad terminũ Ad rõnes Ad ꝓmã dđm ꝙ reminiſ
centia penes intrinſeca ꝛ q̄ ſibi ſm̄ ſe ꝯueniunt memorie
ꝯpata excedit̃ a memoria. ſꝫ extrinſece. ſ. rõnis ꝑticipatõ
ne memoriã excedat. Et ꝑ hoc ptꝫ Solꝰ ad ſcđam. q2 hõ
nõ dr̄ ſimplr̄ meliꝰ diſpoſitꝰ. q2 nobiliores habꝫ ſenſus.
Nã hoīes hñtes optimũ olfactũ cõiter ſunt fatui. vt ſu
pra dictũ ē. ſꝫ q2 ſenſus hñt ꝯuenientiꝰ diſpoſitos ꝑ ha/
bitudinē ꝛ relatõem ad vſum ꝛ exercitiũ intellectus Ad
exercitiũ ãt intellectꝰ plus valet bona reminiſcētia q̄ꝫ bo
na memoria. vñ bñ memoratiui raro ſunt bñ diſcurſiui.
Scđm q̄d ꝗ̄ ꝛ ꝑfectõe intrinſeca bñ memoratiui meliꝰ
diſpoſiti ſunt bñ reminiſcitiuis. ſimplr̄ ãt ꝛ ꝑfectõne ex/
trinſeca bene reminiſcitiui bene memoratiuis ſunt meli
us diſpoſiti.

Secundum dubium eſt

Quõ intelligendũ eſt dictũ phi in textu dicētis ꝙ in no
bis de nouo fiat ſcia qñ fit paſſio in vltimo idiuiduo.
Solꝰ Verba phi duplr̄ itelligi pñt. Primo ſic vt di
ctũ ē ſm̄ cõiter loquētes ꝙ ſcia fit in nob qñ in nobis fit
paſſio. ſ. ꝑfectiua intellectꝰ. ſuſcipiendo itelligibilē ſpēm
rei intelligibilis. ꝛ h̄ in vltimo inſtãti. ſ. tpis qđ eſt nunc
terminãs tps q̄ q̄s ad ſciam mouet̃. Scđm Albtũ ãt
ſic itelligunt̃ ꝙ paſſio diſcipline fit in nobis in vltimo in/
diuiduo. h̄ ē in vltīo idiuiduãte formas qđ ē intellectꝰ
ꝯiunctus phãtaſie. q2 h̄ ē vltimũ hñs ꝛ idiuiduãs ipaꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſciam. Sꝫ ꝯ. dt Albtus p̄mo poſterioꝝ ponēs ſpēs intelligibiles in itellectu nō īdiuiduari. Solo. Licꝫ ſpēs intelligibiles q̄ ſe tenēt ex pte intelligibil' nō indiuiduēt in itellectu ſicut in vltimo īdiuiduāte ſm mentē Albti cū nō habeāt eē reale. ſꝫ intētionale. ꝗꝓpt' nō ſunt res. ſꝫ reꝝ intētōes. vtꝗꝫ tñ in eo ſcia īdiuiduat' q̄ nō eſt formaliter ſpēs ſꝫ habitꝰ ꝓpt' vtēdi ſpē. ingntū ſcꝫ ſpēs hmōi manifeſtat ſubiectū in ſe ⁊ in ſuis p̄ncipijs p̄mo. ⁊ poſtea in ſuis ꝓprietatibꝫ. Dicūt tñ aliq̄ ſpēs ſeu reꝝ intentōes īdiuiduari ꝑ id in q̄ ſunt de q̄ diligētioꝛ inq̄ſitō ptinet ad librū de aīa. Uel dōm ⁊ meliꝰ ſm intentōem phi. ꝙ lꝫ ſpēs nō indiuiduent' ſimplr' ſicut alie forme materiales in ſuo ſubiecto. aliq̄ mō tñ īdiuiduant'. qꝛ in itellectu ſuſcipiunt'. ⁊ tales ſpēs non ſunt paſſiones ſimplr'. cuiuſmodi ſunt paſſiones corruptiue. ſed ſm q̄d. qꝛ ſunt ſolū paſſiones ꝑfectiue. nec etiā ſunt ꝓprie habitus ſcie. ſed habitus fundamentū vt dictum eſt.

Tercium dubium eſt

An opteat reminiſcentē bis addiſcere. Et videt' ꝙ nō. qꝛ reminiſcēs nō addiſcit. g̃ nō oportet eū bis diſcere. Solo. Sic. vt dr̄ phs in textu. Cuius rō ē. qꝛ reminiſcentē opꝫ p̄us diſcere anteq̄ꝫ reminiſcat' ꝑ doctrinā vel inuentōem nouā a re cuiꝰ poſtea erit vel memoria vel reminiſcētia. Scdo mō opꝫ ex noticia noti in memoria extātis . moueri in noticiā ignoti eius qd̄ a memoria excidit. cuius p̄us diſcendo memoriā accepit. Ad rōnem dōm. ꝙ reminiſcens nō addiſcit de nouo bis reminiſcendo. ſꝫ p̄mo anteq̄ꝫ reminiſci poterit addiſcit ſuſcipiendo intentōem rei ſenſibil'. ⁊ ſcdo reminiſcēdo addiſcit aliq̄d ſm id q̄ a memoria excidit. ⁊ ſic non addiſcit de nouo reminiſcendo. ſꝫ hoc addiſcere de nouo reminiſcentie preſupponitur.

Quartum dubium eſt.

Un̄ ꝓuenit ſemel ſumptos motus velocius reminiſci alijs ſepe in nob factis. Solo. ſm Albertū. Huiꝰ eſt duplex cā. Una q̄dē ē etas. qꝛ iuuenit aīam minꝰ occupatā. ꝗꝓpt' paruus motꝰ phātaſmatꝭ in ea ꝓfundat'. et hac ſola de cā pueri diu quorundā reminiſcunt'. Et meliꝰ reminiſcunt' q̄ꝫ memorant' ꝓpt' humiditatē organi memorie q̄ meliꝰ diſponunt' ad reminiſcentiā q̄ꝫ ad memoriā. Et ad hoc etiā ꝯfert iuuenibꝫ ammiratio quam hn̄t plerūq̄ꝫ in motu phantaſmatū. Alia cā ē diſpoſitio rei mouētꝭ aīam. ⁊ hec ē duplex. ē ſcꝫ delectatio vehemēs et abominatio vehemens. Nec eīn ꝓfunde intrāt ī aīaꝫ ⁊ diu manent. ⁊ ꝓpterea vt dt Tulliꝰ. q̄dā ſemel vidētes diutius memoramur q̄ꝫ alia q̄ multotiēs vidimꝰ vt' cognouimus. Motum āt hic vocamus formam ipreſſaꝫ ꝑ motum inquit Albertus.

Quintum dubium eſt

Quare ꝯtingit dum aliq̄s q̄rit diligent' reminiſci. reminiſci nō pt ⁊ poſtea dū nō vult reminiſcit'. Solo. qꝛ in diligentia quā q̄s reminiſcēdo hꝫ ſunt multi motꝰ indiſtincti ipedientes ordinē. q̄bꝫ ſedatꝭ diſtincte icipit reminiſci. ⁊ inuenit' q̄d q̄rit'. Etiā ꝓuenit ex nimio motu organi memorie. ⁊ ꝓpterea vt tangit' in textu noui. ſ. infantes ⁊ ſenes multū. nō ſunt reminiſcibiles. nimiꝰ eīn motus ipedit intentionū ⁊ imaginū ordinatā apparitōem.

Juuenes q̄dē ⁊ īfantes ꝓpt' humidū augēs nimis fluidū rōne vicinitatꝭ ipiꝰ ſpermatꝭ. vñ nō tenent ſenſibiliū ſimulacra. niſi ꝑ āmiratōem vel affectū magni doloris vel gaudij ꝓfundent' in eis. Senes ꝟo ꝓpter motū decremēti ⁊ ꝓpt' extraneā humectantē humiditatē. Illi āt q̄ etate mediocres ſunt in q̄bꝫ humidū ꝓpt' augmētū vel decrementū nō ē nimis fluidū ſicut iuuenes ⁊ virilē agentes etatē ſunt bñ reminiſcibiles ⁊ durat in eis reminiſcētia vſq̄ꝫ ad longā etatē quā vocat phs etatē ſenilem.

Sextum dubium eſt.

An ꝯuenient' diuidat' memoria ſiue reminiſcētia ꝑ naturalē ⁊ artificialē. Et videt' ꝙ ñ. qꝛ natural' memoria aut ē vis aīe q̄ memoria ē. aut habitꝰ q̄ ꝑficit' vis illa. nullo āt hoꝝ modoꝝ accepta ſic diuidi pt. Nō p̄moº. qꝛ potētia aīe nō ꝯdiuidit' habitui eiuſdē potētie. memoria āt artificial' videt' eē habitꝰ. Nō etiā ſcdōm. qꝛ habitꝰ memorabiliū nō ē ꝯnatural' nob. ⁊ iō vt ſic nulla ē artificial' memoria. Scdo ſic. Nō ē aliq̄ imaginatia artificial' neq̄ꝫ eſtimatia. g̃ nō ē aliq̄ memoria artificial'. Oppoſitū pꝫ a ſilī.

Tercio. Memoria artificial' ſi q̄ ſit acq̄ret' ſtudio ordinatōis locoꝝ. intētionū ⁊ imaginū. Sꝫ h̄ nō. qꝛ imagines ⁊ intētōes īfinite ſunt. ⁊ loca. ⁊ iō taliū ordinatio debita ſub arte cadere nō pt. In oppoīt ē autoritas Tullij in ſcdo rhetorice ī fine. libro 3º. Solo. Sic. ſicut dt Tulliꝰ. Nā memoria natural' ē q̄ q̄s bonitate ingenij deuenit in rē p̄us ſcitā. Artificial' ꝟo ē q̄ diſpōne locoꝝ ⁊ imaginū artificiali q̄s in rē p̄us ſenſibilit' cognitā mouetur. Et ita in hac diuiſione h̄ nō diſtinguit' memoria a reminiſcētia. Memoria natural' ſm Tulliū dr̄ eē q̄ nr̄is animis īſita ē ⁊ ſil'cū cognitōne nata. Artificial' ꝟo dr̄ ab eodē illa quā ꝯfirmat īductio q̄dā ⁊ rō ꝑceptōis. Licet eīn oīs memorie facultas habitual' tā natural' q̄ꝫ artificialis ex īductōe ꝓcedat ex pte obiectoꝝ ſui habitꝰ ex illis obiectꝭ relicti. tñ ſm ꝙ ꝯſiderat' memoria q̄ntū ad actū memorādi ⁊ retinēdi memorabile. nō generat' tm̄ īductōne. ſꝫ a ꝑceptionibꝫ multꝭ p̄ncipioꝝ ad h̄ facientiū. Sūt eīn duo hec ad memoriā facientia. ſ. īductio ex pte imaginum. ⁊ ꝑceptio ex pte p̄ncipij vñ ꝓgredi icipit in arte memorādi ⁊ reminiſcēdi. ad apprehendēdū id qd̄ excidit ꝑ tim. vel qd̄ p̄us apprehenſum eſt. Quapropt' ꝑceptio generat' a memoria ex pte memorabiliū p̄us ꝑ īductōnem acceptoꝝ ſꝫ iuuat ad ipam ſm ꝙ ꝑ actū memorādi redit in ip̄m memorabile. Ad rōes. Ad p̄mā dōm ꝙ ꝑ memoriā naturalē itelligit' potētia memoratia ꝑ habitū naturalē ꝑfecta ⁊ nō ipa potētia ī ſui nuditate accepta. Dicunt' eīn naturalr' memores q̄ h̄ hn̄t ꝑ naturā vel totū. vel fere. qd̄ alij ꝑ artē ⁊ exercitiū artꭍ memoratiue. ſicut dr̄ phs de itellectu in actu ꝙ intelligat oīa ꝑ ſeip̄m. ⁊ ſic memoria vt potētia habituata vtꝗꝫ diuidi pt in naturalem ⁊ artificialē. Ad ſcdām dōm ꝙ memoria ꝑ ātiue implicat īferiores potētias. Et iō ſicut memoria q̄dā dr̄ natural' ⁊ q̄dā artificial'. Ita ꝓportionabilr' loquēdū eſt de alijs potētijs. Utꝗꝫ eīn habituant' potētie ſaltē interiores per imagines exercitio debito artificiali. Vlꝫ qꝛ memoria vltima potētia q̄ dāmō ē. iō ex ꝑticipatōe rōnis plus nata ē habituari q̄ꝫ alie. q̄nto eīn potētia fuerit vltimioꝛ tāto plus fit rōnis ꝑticeps. Ad terciā dōm ꝙ lꝫ īfinite ſint itētōes ⁊ imagines iuxta īfinitatē reꝝ ſenſibiliū. ꝯtingit tñ in illis īueniri rōes certas. itentōes et imagines ſumēdi ⁊ ordinādi. ⁊ taliū ē ars memoratiua.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Septimum dubium eſt

Que ſunt p̄cepta memorie artificiali deſeruiētia Solutio Precepta memorie deſeruientia ſunt duplicia.ſ. q̄ ad loca.⁊ q̄ ad imagines. Artificialis memoria eñ ē velut liber q̄ ſcribunt ea q̄ memorie cōmēdari facile nō p̄nt et ita ſicut libri deſeruiunt memorie artificiali. ſic artificialis memorie naturali. In libris autem eſt id cui inſcribuntur littere.⁊ ip̄i characteres litterarum. Sic in memoria artificiali ſunt loca que habent ſe ſicut id cui fit inſcriptio.⁊ imagines ſe hñt vt characteres q̄ inſcribunt̄ ſm imaginatōem. Loca deſeruiunt potiſſime ad ordinē memorabiliū.⁊ intentōnes ſeu imagines ad rerū reminiſcibiliū vel memorabiliū facilē apprehenſionē Loca aūt iſta appellat Tullius.loco quo ſupra.edes.vicos colūnā.angulū.fornacē.⁊ alia hmōi. Imagines ꝟo ſunt forme q̄dā note ⁊ ſimulacra eius rei quā meminiſſe velimus. Ponit ḡ Tulli⁹ p̄cepta p̄mo ꝯcernētia locū. ſecundo ꝯcernētia imagines. Cōcernentia loca ponunt̄ q̄nq3 p̄cepta. Quoꝝ p̄mū ē ꝙ loc⁹ dꝫ eē ſolitarius ⁊ ab hoīm tumultu ſegregat⁹.q2 ſolitudo ꝯſeruatiua eſt imaginū. Ubi frequens aūt loci hmōi frequentia ꝑ res diuerſas imaginū apparitōem ip̄edit. Uñ ſicut in papyro munda imagines ꝑfectius depingunt̄.ſic in loco quieto verius ⁊ ꝑfectius imagines ꝯſeruant̄. Scōm eſt ꝙ imago ⁊ locus diſſilitudinē habeant.vt ſciat facile q̄d in quo loco locauerit. Terciū eſt ꝙ loca ſint mediocris magnitudinis nō nimis magna ne nimis vage ⁊ diſtracte reddantur imagines. Nec nimis parua ne imagines ꝓpter loci paruitatē ꝯfundant̄. Quartū eſt ꝙ nō ſint nimis lucida nec nimis obſcura ne hebeterent̄ ⁊ obſcurent̄ tenebris.aut ſplendore nimis effulgeant Quintū ē ꝙ interualla locoꝝ mediocria ſint. Debēt eñ loca diſponi vt in eis ꝯgrue ⁊ ꝑfecte imaginari ⁊ deſcribi valeāt imagines et facile ⁊ ꝓmpte debito ordine collocari vt facile ex eis velut in libro legi poſſint reminiſcentie ſeu recordatōis actus. Quoꝝ p̄ceptoꝝ ſufficiētia p̄t ſic ſumi. Nā p̄cepta hec dant̄ ad auferendū ꝯfuſionē in actu memorandi Illa aut ꝓuenit ex p̄te loci. vel locati. vel ex p̄te vtriuſq3 Si ſcōm.ſic ē p̄mū p̄ceptū. Si p̄mū.h̄ ē dupl'r.q2 vl' accipit̄ vt diſtinguens locatū ab alio.q2 ſcʒ loc⁹ ꝓpri⁹.⁊ ſic ē ſcōm p̄ceptū. Aut ſcōm ꝙ loc⁹ adeq̄te ꝯtinet.⁊ ſic eſt terciū. Aut ſm ꝙ ē ſpacium rei q̄ accipit̄ vicinitas vel remotio vni⁹ rei ab alia.⁊ ſic ē q̄ntū. Aut ē penes vtrūq3 et ſic ē quartū. De tp̄e āt p̄cepta nō poſuit ſicut de loco.q2 tp̄s oīs memorabilis p̄teritū ē.⁊ ita oīm memorabiliū ē vnū tp̄s. Sic āt nō ē de loco.q2 variat̄ penes ſolitariū.⁊ nō ſolitariū.penes naturale ⁊ manu abſolutum Locus naturalis ē ſicut camp⁹. Et manu abſolut⁹.ſicut edes.eccleſie ⁊c. Et ſilr alie multe ponunt̄ loci dr̄ĩe Cū ḡ loc⁹ diſtinguit memorabilia q̄d nō facit tp̄s nō poſuit precepta memorandi de tp̄e ſicut de loco De imaginib3 āt loquēs Tullius dt ꝙ duplices haberi debent ad memorandū ſilitudines.ſ. ꝓprie ⁊ metaphorice et metaphorice vtiliores ſunt aliȷs nō ad rep̄ñtandū ſed ad fortius memorie imp̄mendū.⁊ q̄nto cū maiori nouitate ⁊ mirabilitate hec fieri poterūt tanto plus memorie deſeruiunt vt ad longū docet Tulli⁹. A diuerſis āt ars iſta memoratiua cōpēdioſe tradita inuenit̄ ex dictis Tulliȷ ⁊ alioꝝ vtiliter ſatis collecta ad memorandum res.actōes.⁊ noīa Ad quoꝝ ſcripta imp̄ſentiaꝝ cā breuitatis ſtudioſos remitto Et ſi dicat̄ ꝙ memoria ꝓprie ꝯſeruet intentōes ⁊ nō imagines.ḡ nō debent dari p̄cepta de imaginib3 quaꝝ ꝯſeruatio ad imaginatiuam ꝑtinet.ſʒ potius de intentionib3. Dōm ꝙ intentōes q̄s ꝯſeruat memoria nō ſunt abſolute a ꝑticulariū imaginibus.⁊ iō ſil' cū imaginib3 accipiunt̄.⁊ ideo nō oportet de hmōi dare ſpecialia p̄cepta Uñ etiā imago vt a re venit ad animā pertinet ꝓprie ad imaginatiuā. Sed ſm ꝙ ꝑ eam nitimur in rem imaginatam. ad memoriā quodāmodo ꝑtinet. Quod tamē nō videtur ſic intelligendū quaſi memoria preciſe ſic vtatur imagine immediate et ꝑ ſe.ſʒ ſic itelligendū ē ꝙ memoria vtatur immediate et ꝑ ſe intentione.⁊ mediate ⁊ ex ꝯſequenti imagine. Uel dicendū ꝙ memoria vtatur imagine ſolū ſm ꝙ ad imaginatiuā reflexa eſt. Et ſic finitur liber de memoria et reminiſcentia.

Liber de Somno et vigilia

De ſomno autem et vigilia conſiderādum eſt quid ſint et vtrum anime vel corporis propria ſint vl' communia ⁊ ſi cōmunia cuius particule anime vel corporis ⁊ propter quā cauſam inſunt animalib3: et vtrū cōmunicant omnia ſimul ambobus ipſis aut alia quidē ſomno.alia vero altero ſolū.vel alia quidē neutro. altera vero vtriſq3. Adhuc aūt quid eſt ſomniū et propter quā cauſam dormientes interdū quid ſomniāt.interdū aūt nō. Uel accidit quidē ſemper dormientibus ſomniare ſʒ nō meminerūt.et ſi hoc fiat ꝓpter quā cauſam fit.et vtrū contingat futura preuidere aut non cōtingat.et qualiter ſi contingat.et vtrū agenda ab hoīe ſolū vel quorū demonū hʒ cauſā.et an natura fiūt aut ab euentu.

Iſte eſt tercius liber paruoꝝ naturaliū Qui prima ſui diuiſione partit̄ in tres tractatus. Primus ē de ſomno ⁊ vigilia. Scōs de ſomniȷs. Tercius vero de diuinationib3 ſomnioꝝ Scōa pars ibi(Poſt hoc āt q̄rendū) Tercia vero ibi(De diuinatōne) Primus tractat⁹ diuidit̄ in tria capitula. In q̄ꝝ p̄mo inq̄rit ph̄us ſomni ſubiectū cōmune ⁊ ꝓprium. In ſcōo determinat de cauſis eius.ibi(Que dormiunt ⁊ vigilant. In tercio veram definitōem ex multis ꝯcludit.ibi(Quare aūt manifeſtū) Prima pars ſubdiuidit̄ in partem ꝓemialē ⁊ executiuā que incipit ibi(Primū q̄dem igitur) In parte proemiali ponit de quo ſit dōm nō ſolum in p̄mo tractatu.ſed in omnibus tribus.dicens ꝙ ꝯſiderandū eſt. Primo quo ad p̄mum tractatum de ſomno ⁊ vigilia quid ſint. ⁊ an ſint paſſiones ꝓprie anime vel corpori.vel vtriq3 cōmunes. Et ſi cōmunes ſm quam ꝑticulam ꝯueniant aīe et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

coꝛpoꝛi. Querendũ etiã eſt ꝓpter quam cauſam inſunt animalibꝫ. Et verũ ſomnus ⁊ vigilia ſimul ꝯueniãt omnibus animalibꝫ vel q̇buſdam eim ſomnus. alijs vero vigilia. Uel ſint aliqua aĩalia que neutrum habent .ſ. nec ſomnũ nec vigiliam. ⁊ aliqua que vtrũqꝫ habent ⁊ vtriſqꝫ ꝑticipant. Quantũ ad ſcõm tractatũ ꝯſiderandũ eſt Quid ſit ſomnũ ⁊ ꝓpter quam cauſam doꝛmientes interdum ſomniant. interdũ vero nõ. Et iteꝝ ꝯſiderandũ quare accidit q̇buſdam doꝛmientibꝫ ſemꝑ ſomniare ⁊ nõ habere ſemꝑ ſuoꝝ ſomnioꝝ memoꝛiam Quantũ ad tercium tractatũ ꝯſiderandũ eſt etiam. vtrum ꝯtingat futura ꝓuidere ſolum ab homĩe cauſata vel ab aliqua virtute que naturaliter eſt in ipo. vel nõ. ſed a q̇buſdã demonibꝫ. Uel ſm̃ alios expoſitores ꝯſiderandũ eſt. An ꝯtingat futura ꝓuidere. ſupple ex ſomnijs que ex nobis cauſam habent. vel ab immiſſione demonũ. Que expoſitio videtur planioꝛ. licet nõ ſit ita textui ꝯfoꝛmis. Querendũ etiam eſt. An huiuſmodi ſomnia cauſam habeãt oꝛdinatam in natura. vel fiant a caſu ſicut q̇dã dixerunt

Primũ quidẽ igitur hic manifeſtũ q̄m circa idem aĩal. vigilia quidẽ eſt et ſomnus. Opponũtur eñ et videtur ſomn⁹ vigilie quedã priuatio Nã extrema ſemper in alijs et in naturalibus circa idem ſuſceptibile videntᷣ fieri et eiuſdẽ paſſiones eſſe Dico aũt veluti viſus cecitas turpitudo pulcritudo. ſanitas egritudo. foꝛtitudo debilitas. auditus et ſurditas Ampli⁹ aũt et ex his manifeſtũ. In quo eñ vigilãtem cognoſcimus in hoc et eum qui ſomno pꝛemitur. Sentientem eñi vigilare putamus et vigilãtem omnẽ aũt eo ꝙ coꝛum que extrinſec⁹ aliquid ſẽtit vel eoꝛũ qui in ipſo motuũ aliquem. Si ergo vigilare in nullo alio eſt q̄ꝫ in eo quod eſt ſentire. manifeſtũ quoniã quo quidã ſentiunt. hoc vigilãt vigilãtia et doꝛmiũt doꝛmiẽtia

Iſta eſt pars executiua p̄mi capituli. In qua agitur de ſubiecto. Cum eñ ſomnus paſſio quedam eſt cuius q̇dditas ſine ſubiecto haberi nõ poteſt. ideo p̄mo inquirit ſubiectum ſomni anteq̄ꝫ ſcrutetur ſomni definitiõem et q̇dditatem Immo licet queſtio de q̇dditate ſomni ſit p̄mo mota. vltimo tamẽ eam ꝓſeq̇tur. Quia eius noticia et ſolutõne aliaꝝ queſtionũ plurimũ dependet. Diuiditur aũt in duas partes. In pꝛima parte determinat queſtionẽ ſcdam de ſubiecto ſomni in ꝓemio motam. In ſcda determinat q̇rtam queſtionẽ in pꝛoemio motã ibi (Similiter aũt) Pꝛima ſubdiuidit in duas particulas. In p̄ma oſtendit quid ſit ſubiectum ſomni generaliter q꞉ animal. In ſcda ſm̃ quam partem ſit ſomni ſubiectum. Scda ibi (Quoniã aũt neqꝫ anime) Quantum ad p̄mam particulam in effectu vult hanc concluſioneꝫ. Somnus ⁊ vigilia habent fieri circa idem quod eſt animal. Pꝛimum ſcꝫ ꝙ circa idem fieri habeant pꝛobat tali ratione que ſic foꝛmari poteſt. Oppoſita ꝑuatiue habẽt fieri circa idem. Sed ſomnus eſt ꝑuatio quedam vigilie. ergo habent fieri circa idem. Maioꝛem pꝛobat. quia extrema oppoſitõnis in cõmuni in alijs a naturalibꝫ ⁊ in ipis naturalibꝫ habent fieri circa idem ſuſceptibile ⁊ videntur eſſe paſſiones illius ſuſceptibilis ⁊ ita etiam priuatiue oppoſita videntur fieri circa idem. vt patet exemplariter inducendo. vt viſus ⁊ cecitas. turpitudo ⁊ pulcritudo. ſanitas ⁊ egritudo. foꝛtitudo ⁊ debilitas. auditus ⁊ ſurditas. Scõm vero ſcꝫ ꝙ circa idem animal fieri habeant ꝓbat in effectu tali ratõne. Circa id fieri habent ſomnus ⁊ vigilia cuius eſt ſenſus. ſꝫ animal eſt huiuſmodi. ergo ⁊c. Minoꝛ eſt nota. Sed maioꝛem ꝓbat ph̄us. q꞉ vigilantẽ aliquẽ cognoſcimus ⁊ iudicamus et ꝑ ꝯſequens doꝛmientẽ ſeu ſomno pꝛeſſum ꝑ ſenſum. q꞉a ſcꝫ extrinſecus aliquod ſenſibile ſentit. vel ꝑ aliquẽ intrinſecoꝝ motuũ qui in ipo ſunt. vt quãdo retrahit virtutẽ ſenſus cõmunis ab exterioꝛibꝫ oꝛganis ſenſuũ ad interioꝛum motuum ꝑceptionẽ vt faciunt foꝛme ſenſibilium recepte in oꝛgano ſenſus cõmunis vel alterius ſenſus interioꝛis. Si ergo in nullo alio eſt vigilia q̄ꝫ in eo in quo eſt ſentire ⁊ ſenſus. q꞉ ſcꝫ manifeſtũ eſt ꝙ eo quo ſentiũt aliqua eo vigilant vigilantia ⁊ doꝛmiunt doꝛmientia. tũc eſt neceſſe vigiliam ⁊ ſomnum fieri circa idem quod eſt animal quod erat pꝛobandum.

Qm̃ aũt neqꝫ aĩe pꝛopꝛiũ ẽ ſentire neqꝫ coꝛpoꝛis. Cui⁹ eſt potentia ei⁹ ẽ et actio. motus q̇dẽ pꝛeter coꝛp⁹ anime eſt. Manifeſtũ q̄m neqꝫ aĩe pꝛopꝛia paſſio eſt neqꝫ inanimatũ coꝛp⁹ poſſibile eſt ſentire. Cũ aũt determinatũ ſit pꝛius in alijs de his que dñr quaſi particule aĩe et de nutritiua ꝙ quidẽ ſeparatᷣ ab alijs in coꝛpoꝛib⁹ vitã habẽtibus. Alioꝝ vero nullo ſine hoc exiſtentẽ Manifeſtũ ꝙ queccũqꝫ viuentiũ augmẽti diminutioniſqꝫ participãt ſolũ q̄m in his nõ eſt ſomn⁹ Neqꝫ eñi vigilia velut plantis Non eñ habẽt particulã ſenſitiuã neqꝫ ſi ſeꝑabile. neqꝫ ſi nõ ſeparabile. ꝑtãte eñi et eẽ ſeparabile eſt.

Oſtenſo ꝙ ſomnus inſit animali. Cõſequenter in ſecunda ꝑticula oſtendit ſm̃ quã ꝑtem animali cõueniat ſomnus. ⁊ in effectu vult hanc ꝯcluſionẽ. Somnus ⁊ vigilia nõ ſunt paſſiones aĩalis ratõne anime vel coꝛpoꝛis ſm̃ ſe. Sed ratõne totius coniuncti. Quam in effectu ꝓbat oſtendendo ipm ſentire nõ eſſe ꝓpꝛium anime neqꝫ coꝛpoꝛis. ergo nec ſomnus. Cõſequentia nota eſt ex dictis. Añcedens pꝛobat in textu ſic. Cuius eſt potentia eiuſdem eſt actio Senſus aũt in actu ſeu ſenſus actio eſt totius ꝯiuncti. Non eñ eſt ꝓpꝛia anime ſed per coꝛpus ineſt anime. ⁊ ideo nõ eſt ſenſus paſſio anime ꝓpꝛia nec eſt ꝓpꝛia coꝛpoꝛi. quia tunc coꝛpus inanimatũ poſſet ſentire. ſed hoc eſt falſum. ergo ſentire eſt totius coniuncti. Ex quibꝫ infert ph̄s coꝛollariũ. hoc videlicꝫ ꝙ ſomnus non ineſt plantis. Quod in effectu ꝓbat ſic. Quia dictum eſt ꝑus in libꝛo de anima de ꝑtibus anime et de vi nutritiua ꝙ in his que ſunt animata coꝛꝑa ſeꝑabiles ſint ab alijs. ſ. a ſenſitiua ⁊ intellectiua parte. ⁊ nõ econuerſo. cum ergo ſomnus ⁊ eius oppoſitum vigilia ſcꝫ. inſunt alicui per ſenſum qui in plantis non inuenitur neqꝫ in his viuentibꝫ que ſolum ꝑticipant nutritiuam ⁊ augmentatõnis ⁊ diminutõnis motum. manifeſtum ẽ plantis ⁊ ſolum vegetatiuam virtutẽ habentibꝫ nõ cõpetere

neqꝫ ſomnū neqꝫ vigiliam. ſiue eñ ſenſitiñ ſit ſepabile a vegetatiuo. potentia ſolum. ſiue etiam definitōne ꝛ non ſubiecto. tamē vegetatiuum a ſenſitiuo ſeparabile eſt vt dictum eſt ſupra

Similiter aūt manifeſtū eſt quoniam nihil eſt q̄d ſemper vigilet aut ſemper dormiat ſed eiſdem inſunt animaliū vtreqꝫ paſſiones he. Neqꝫ eñ ſi eſt aial habēs ſenſuꝫ. hoc cōtingit neqꝫ dormire neqꝫ vigilare

Conſequenter ſoluta ſcđa queſtione ſcꝫ cuius ptis paſſio ſit ſomnus. In hac pncipali ſcđa parte ſoluit queſtionem quintā. Et diuiditur in duas pticulas. In prima ꝓponit intentum ſuum. Scđo exeqtur ibi (Utraqꝫ eñ) Quantū ad pmam pticulam ꝓponit duo ꝓbanda ſeu duas ꝯcluſiones ꝓbandas. Dicit ergo ꝓponendo pmam ꝯcluſionē ꝓbandam ꝙ ſimilr manifeſtū eſt non eſſe animal quod ſemꝑ vigilet aut ſemꝑ dormiat. Sꝫ inſunt eiſdē animaliū viciſſim vtreqꝫ dicte paſſiones. ſomnus ſcꝫ ꝛ vigilia. Scđam ꝯcluſionē ſimiliter ꝓponendo ſubdit ꝙ ſi animal habeat ſenſum ipoſſibile ipm eſt neqꝫ dormire neqꝫ vigilare.

Utraqꝫ enim paſſio hec circa ſenſum primi ſenſitiui.

In hac ſcđa pticula ꝓbat dictas ꝯcluſiōes ꝛ pº ſecūdam. ꝛ ſcđo pmam. Et ſm hoc ſubdiuidit̄ in duas pticulas. Scđa tangitur ibi (Non ꝯtingit aūt) Quantū ad pmā pticulā ꝯcluſionē ſcđam ꝓbat breuit̄ in effectu tali ratōne. Subiectū nequit eſſe ſine ꝓpria paſſione Sꝫ paſſio vtraqꝫ. ſ. ſomnus ꝛ vigilia ſunt circa pmū ſenſitiñ velut circa ſuū ſubiectū. pmum aūt ſenſitiñ ineſt cuilibꝫ aiali. g̃ nullū ē aial qđ neqꝫ dormit neqꝫ vigilat.

Nō cōtingit aūt neqꝫ alteꝝ horū ſemper ineſſe eidē veluti aliqđ genꝰ aialiū ſemper dormire vel ſemper vigilare Amplꝰ quorūcūqꝫ ē aliqđ opus ſm naturā quādocūqꝫ exceſſerit tēpꝰ in quāto pñt aliquid facere vel aliq̄d eorū q̄ poſſunt tēpore facere. neceſſe deficere vt oculos videntes ꝛ q̄ſcere facientes hoc Silr̄ aūt manū et aliud omne cuiꝰ eſt opus aliqđ Si itaqꝫ alicuius eſt opus ſentire et hoc vtiqꝫ excedat quāto erat tēpore potēs ſentire ꝯtinue deficiet ꝛ nō amplius faciet hoc. Si igitur vigilare definit̄ ſolutione ſenſus. ꝯtrariorū vero hoc quideꝫ alterū ad eſſe Illud vero nō Uigilare aūt ei qđ ē dormire cōtrariū et neceſſariū omniū alterū ineſſe neceſſariū vtiqꝫ erit dormire. Si igitur huiuſmodi paſſio ē ſomnꝰ Hoc aūt eſt in potētia propter exceſſum vigilādi. Uigilandi aūt exceſſus quandoqꝫ ab egritudine. quandoqꝫ abſqꝫ egritudine fit. quare ipotentia et diſſolutio ſilr̄ erit. neceſſe omne quod vigilat cōtingere dormire Impoſſibile eñ ſemꝑ agere. Similiter āt neqꝫ dormire ſemꝑ nihil cōtingit Somnꝰ eñ paſſio quedam ſenſitiue pticule eſt vt vinculū ꝛ im mobilitas q̄dam. quare neceſſe eſt oē dormiens habere ſenſitiuā pticulā. ſenſitiuū aūt quod pōt ſentire ſm actū. Agere autē ſenſu ꝓprie et ſimpl'r impoſſibile eſt dormire ſimul. Ideo neceſſarium ē ſomnuꝫ oēm excitabilem eſſe.

Hic ꝯñr ꝓbat pmā ꝯcluſionē ꝛ duo facit Primo facit qđ dictū eſt. Scđo reuertit̄ ad declarandū ꝯcluſionē ſcđam iam ꝓbatā ibi (Alia q̄dem igitur) Quantuꝫ ad pmum. ꝯcluſionē repetendo dt̄ Qꝫ nō ꝯtingit alterum hoꝝ. ſ. ſomnū vel vigiliā ſemꝑ ineſſe animali quaſi ſit aliqđ genus animaliū qđ ſemꝑ vigilet vel ſꝑ dormiat Et pmo ꝓbat pmum. ſcđo ſcđm. Primo ꝓbat pmum ſcꝫ. Qꝫ nō ſit aliqđ animaliū quod ſꝑ vigilet. Sed aliquādo neceſſario dormit. Et hoc duabꝫ ratōnibꝫ Quaruꝫ pma ſic formari poteſt. Quorūcūqꝫ animaliū eſt aliqđ opus ſm naturā viriū que ſunt in ipis quādocūqꝫ exceſſerint tp̄s in quo poſſunt illud opꝰ vel ſi exceſſerint aliquod eoꝝ que poſſunt in aliquo tempore facere ſm ſuā facultatē neceſſe eſt ipa in hm̄ōi opatōne deficere. vt exempli grā. vt oculos videntes opoꝛꝫ q̄ſcere qñ exceſſerint tp̄s ſue viſionis Simil'r dꝛ de manu. ꝛ quocūqꝫ alio cuius eſt aliqđ opus determinatū. Sed ſentire eſt opatio animalis determinata a natura. ꝛ ergo qñ aial excedit tp̄s in quo natū eſt exercere opatōem hm̄ōi ꝛ in quo natū eſt aial ꝯtinue ſentire tunc deficiet ꝛ nō erit amplꝰ in illo opus hoc ſentiendi. ꝛ ꝑ ꝯſequens neceſſe eſt ineē impotentiā que eſt ſomnus. Cum igitur vigilare definiatur ꝙ ſit ſolutio ſenſuū ꝛ ſimiliter ipm ſentire. impoſſibile eſt animal ſemꝑ vigilare. Et qꝛ neceſſe eſt ſemꝑ alterum pꝛiuatiuoꝝ vel contrarioꝝ eidem ineſſe. ideo cum nō poſſit animal ſemꝑ vigilare neceſſe eſt ipm aliquādo dormire. Scđa ratio ſic formari poteſt. Somnus ē paſſio huiuſmodi qualis nunc dicta eſt ꝛ ꝑ ꝯſequens definitiue eſt impotentia ſentiendi ꝓpter exceſſum vigilandi. Ille aūt exceſſus nō ſolum eſt ꝓpter laboris exceſſum. ſed quādoqꝫ ab egritudine. ꝛ quādoqꝫ ſine egritudine. quare etiā impotentia ſentiendi ꝛ diſſolutio ſenſuū q̄ opponunt̄ ꝛ ꝓportionabiliter variant̄. ꝛ ergo neceſſe eſt oē qđ vigilat aliqñ dormire Impoſſibile eñ eſt ſemꝑ agere et vigilare ꝓpter exceſſum nedū abſqꝫ egritudine. ſꝫ etiā ex egritudine. Oſtenſo ergo pmo ſeu pma pte ꝯcluſiōis ꝓbata. ꝓbat etiā ſcđm ſeu ſcđam ꝯcluſionis ptem. ſ. ꝙ nō ſit aliqđ animal quod ſꝑ dormiat. Et hoc tali ratōe Quia ſomnꝰ ē paſſio ſenſitiue pticule vt vinculū ꝛ q̄daꝫ immobilitas eius. ꝛ cū ꝓprietas nequit eſſe ſine ſuo proprio ſubiecto. neceſſe eſt oē dormiens in quo eſt ſomnꝰ habere pticulam ſenſitiuā. ſed ſenſitiñ dꝛ quod natū eſt ſentire ſm actum. ꝛ cum impoſſibile ſit ſimul agere ſenſu ſeu ſentire ꝛ dormire. ideo neceſſariū eſt oēm ſomnum excitabilē eſſe ꝛ qꝫ aial aliqñ nō dormire. ſed vigilare

Alia q̄dem igitur pene oia ſomno cōmunicant et natatilia et volatilia atqꝫ greſſibilia. etenim genera piſciū oīm et que malachioꝝ viſa ſunt dormiētia. et alia omnia q̄cūqꝫ habēt oculos Eteni que habēt oculos duros manifeſta enthonia qđ dormiūt. breuis aūt ſomni ſꝫ huiuſmodi oia Ideoqꝫ latebunt vtiqꝫ q̄dam mul/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

totiēs vtꝝ ꝑticipant ſomno vel nō. Eorum qui dem que durā habēt teſtam ſm̄ ſenſum nūqꝫ q̇dem factū ē manifeſtū ſi dormiant Si cui vero veriſilis rō dicta fuerit ea ſuadebit. Q̄ q̇dē igitur ſomno cōmunicāt oīa alia manifeſtū ex his eo enim q̇d eſt ſenſuꝫ habere definitur animal Senſus autē mō quidē aliquo īmobilitatem ꝛ velut vinculū ſomnuꝫ eſſe dicim⁹. Solutionē āt remiſſionēqꝫ eſſe vigiliam.

Hic ꝯñr reuertit̄ ad declarandū ꝯcluſionē ſcđam. ſcꝫ ꝙ oīa aīalia ſomno cōmunicent. Et duo facit. primo ꝓbat qđ dictū ē. Scđo ꝯfirmat qđ ṗus dictum eſt. ſcꝫ plantis nō ineē ſomnū. Scđm ibi (Plantaꝝ aūt) Ponit ergo ṗmo pħus ꝯcluſionē dicens. Q̄ꝫ pene oīa animalia ſomno cōmunicant. Quam ꝓbat inductōe ꝛ ratione. Inductōne ſic. Nam natatilia. ꝛ volatilia. ꝛ greſſibilia ſomno cōmunicant. ꝛ oīa genera piſcium ꝛ malachioꝝ. id eſt animalia marina ſine ſanguine cuiuſmodi q̇dem exterius molle ꝛ interius ſolidū habent ſicut ſepie. Et ſimilr̄ oīa aīalia que oculos mollos habent. et que habent oculos duros ꝛ nō palpebras q̇bus oculos tegant etiā dormiunt ſicut ſunt animalia enthonia que ſunt animalia interſecta ꝛ interius diuiſa. quaſi ex anulis colligatis. Talia eñ oīa manifeſte dormiunt Sꝫ quia hec oīa breuis ſunt ſomni. ideo ſepe latet ſomnus eoꝝ ꝛ indeterminatū eſt ſi ſomno ꝑticipēt vel nō. ꝛ hoc maxime accidit de illis aīalibꝫ q̄ dura ſunt exteri⁹ ꝛ durām hñt teſtā. q꞉ ſm̄ ſenſum nūqꝫ eſt factū manifeſtū ꝓpt̄ breuitatē ſomni. Si tñ videat̄ cā ſupi⁹ iducta ad ꝓbandū oībꝫ aīalibꝫ ſomniū ineē ſufficiēs eē q̄lis vtiqꝫ ē. tunc ea etiā de his q̄ nō vident̄ dormire ꝓpter breuitatē ꝑſuaderi pt̄ ꝙ ſomno cōicent. Q̄ꝫ āt oīa aīalia alia ab his de q̇bꝫ mag̃ videt̄ ſomno cōicent manifeſtū ē ex his tāqꝫ ꝑ locū a minori. Rōne aūt ſic ꝓbat ꝓpoſitū ꝛ eſt rō eadem cū illa q̄ ṗus poſita fuit. ꝛ pt̄ ſic formari. Oīa aīalia hñt ſenſum. Aīal eñ definit̄ eo qđ eſt habere ſenſum Paſſio aūt nō ſepat̄ a ꝓprio ſuo ſubiecto nec ecōuerſo. Sꝫ ſomnus ꝛ vigilia ſunt paſſiones ſenſus. Nā ſomnū dicim⁹ velut vinculū ꝛ īmobilitatē quandā ipſius ſenſus. ꝛ ſolutōem eius dicimus eſſe vigiliā. iō ſenſus nō reperitur ſine ſomno ꝛ vigilia. cum ergo omnia animalia cōmunicent ſenſu. cōmunicant etiam ſomno ꝛ vigilia.

Plantarum autē nullam q̇dē poſſibile cōicare neutra haꝝ paſſionū Nam ſine ſenſu q̇deꝫ nō exiſtit neqꝫ ſomn⁹ neqꝫ vigilia. Quibꝫ vero inē ſenſus: et triſtari. et gaudere. q̇bus vero hec et concupiſcentia Plantis autē nihil hoꝝ ineſt Signū aūt qm̄ opus ſuū facit nutritiua ꝑticula ī dormiēdo magis q̄ꝫ in vigilādo Nutriūt̄ āt et augent̄ tunc magis nihil egentia ad h̄ ſenſu.

Hic ꝯſequenter ꝓbat ſomnū ꝛ vigiliam plantis nō cōpetere dicens ꝙ nullam plantaꝝ poſſibile ē vtraqꝫ harum paſſionum cōmunicare. Quod ꝓbat ratōne ꝛ ſigno. Ratōne ſic. q꞉ ſomnus ꝛ vigilia nō conueniunt niſi ſenſum habenti ꝛ q̇bus ꝯuenit ad apprehenſionem ſenſitiuam delectari ꝛ triſtari ſiue gaudere. Et q̇bus cōueniunt hec illis etiam ꝯuenit ꝯcupiſcentia qua nata ſunt moueri motu progreſſiuo vel motu ſiſtoles ꝛ diaſtoles. plantis aūt nihil eoꝝ ineſt. ergo nec eis cōpetit ſomnus vel vigilia. Signo aūt ſic oſtendit dicens ꝙ ſignum huius eſt ꝙ ſcꝫ ſomnus nō inſit plantis. Quia nutritiua ꝑticula opus ſuum magis facit in dormiendo q̄ꝫ vigilando. ꝛ magis tunc nutriunt̄ ꝛ augentur nullo ſenſu agente. cum igitur ſomnus nō ſit paſſio illius quod in ſomno nō ligatur cuiuſmodi ſunt virtutes anime vegetatiue q̄lis ē in plātis manifeſtū eſt ſomniū nō ꝯuenire plantis.

Quare dormiūt et vigilant et ꝓpter qualem quēdam ſenſum vel quales ſi proopter plures ē conſiderandum

Iſtud eſt ſcđm capitulū In quo pħus poſtq̄ꝫ duas queſtiones de his que ſupra in ꝓemio mote fuerant determinauerat ſcꝫ ſcđam ꝛ quintam. Hic ꝯſequenter ꝓſeq̄tur alias determinando de cauſis ſomni nō ſolū materiali in qua. ſed effectiua ꝛ finali. De cauſa eñ formali nunc ſatis dictum eſt. q꞉ ſcꝫ q̇d ditatiue ē ſentiendi in potentia. Et diuiditur in duas partes. In ṗma proemialiter ꝓponit intentōnem ſuam. ſcđo eam exeq̄tur ibi. (Quoniā vero) Quantū ad ṗmam partem dt̄ ꝙ deinceps ꝯſiderandū eſt ꝓpter quam ſeu ꝓpter quas cauſas dormiunt ꝛ vigilant aīalia. ꝛ ṗmo ꝓpter qualem ſenſum vel quales ſenſus ſomnus conuenit animali. An ſcꝫ ꝓpter vnum tm̄ vel plures. Nam quedā animalia habēt omnes ſenſus quedam vero nō. vt talpa viſum non habet tactum aūt ꝛ guſtum habent oīa animalia niſi fuerit aliquod aīalium imꝑfectoꝝ vt dictū ē in libro de anima.

Qm̄ vero q̄dam q̇dem aīaliū habent ſenſus oēs. q̄dam vero nō habēt vt viſuꝫ. tactū aūt guſtū omnia hñt niſi ſi q̇d aīaliuꝫ imꝑfectū Dictuꝫ eſt aūt de his q̄ de aīa Impoſſibile aūt ſimpliciter qualicūqꝫ ſenſu ſentire qđ dormit nihil manifeſtū qm̄ oībꝫ neceſſariū ineē eandē paſſioneꝫ inuocato ſomno. Naꝫ ſi huic q̇dē huic vero nō hoc dormiēs ſentiet. hoc aūt īpoſſibile ē. Qm̄ aūt exiſtit ſm̄ vnūqueqꝫ ſenſum h̄ q̇dem aliq̇d ꝓpriū. Illud vero aliq̇d cōe. ꝓpriū q̇dem velut viſui videre auditui aūt audire et alijs ſm̄ eūdē modū Eſt aūt q̇d ā et cōis potētia que ſequitur oēs q꞉ et qđ videt. et audit. ſentit Non enī viſu quidē videt qm̄ videt et iudicat Itaqꝫ et pt̄ diſcernere qm̄ alia q̇dem dulcia ſunt ab albis. nec guſtu. nec viſu nec ābobꝫ ſꝫ quadā cōi ꝑticula ſenſitiuaꝝ oīm Nā ē q̇dam ſenſus vn⁹ et ṗncipale ſenſitiuū vnū Eſſe aūt ſenſui generis cuiuſlibet alterū et velut ſoni et coloris Hoc auteꝫ ſil̄ tactio maxime exiſtit. hoc eñ q̇dem ſepatur ab alijs ſenſitiuis. alia vero ab hoc inſeparabilia Dictū eſt auteꝫ de ipſis in his que de aīa theorematibus Manifeſtū igit̄ qm̄ hui⁹ eſt paſſio. vigilia et ſomn⁹. ꝓpter qđ oībꝫ inē animalibꝫ. nā tact⁹ ſol⁹ omnibꝫ Si eñ in eo qđ oēs patiunt̄

aliq̄d ſenſ⁹ fieret dormitio incōueniēs. ſiq̄dem neq̧ poſſibile in aliquo mō agere ſil̄ hos vacare ſimul et īmobiles exiſtere Cōtrariū eñi rōnabili⁹ accidit eis q̧ ſil̄ quieſcere Queadmodum aūt nūc dicim⁹ rōnabiliter ſe h̄z et de his Nam cū principale alioꝝ oīm ſenſitiuoꝝ ⁊ ad quod tēdunt alia patiant̄ aliq̄d. cōpati neceſſariū et reliqua oīa Illoꝝ aūt cum aliq̄d impotēs fit. non neceſſe hoc impotens fieri

Hic in ſcd̄a pte ꝓſeq̄tur intentōem ſuā. Et diuidit̄ in tres ptes. In p̄ma pte determinat de cā materiali in qua. In ſcd̄a de finali. In tercia de cā efficiente. Scd̄a ibi (Propter quā) Tercia ibi (Ampli⁹ āt) Prima ſubdiuidit̄ in duas. In p̄ma pte oñdit cui⁹ ſenſus ſit ſomnus paſſio ⁊ q̄s ſenſus ſit ei⁹ materia i q̄. In ſcd̄a determinat de alijs cauſis ſomni. Scd̄a ibi (Propter quam ꝓ cām accidat dormire) Prima iteꝝ ſubdiuidit̄ in duas ptes. In p̄ma facit q̄d dictū ē In ſcd̄a remouet q̄ddā dubiū. Scd̄a ibi (Manifeſtū āt ex pluribꝫ) Quātū ad p̄mam ptē intēdit oſtendere ſomnū eē paſſionē p̄mi ſenſitiui. ſ; an̄q̧ hoc faciat p̄mo p̄mittit duo Primū q̄d p̄mittit ē. Q̄ in ſomno optet oēs ſenſus pticulares ligari. Q̄d ſic in effectu ꝓbat. Quia ſi non ligarent̄ oēs ſenſus pticulares tūc dormiens vigilaret. q̄d falſum ē ⁊ impoſſibile Impoſſibile eñi ē ſimpl̄r dormientē aliq̄ ſenſu ſentire etiā q̄licūq̧. ḡ i ſomno oēs ſenſus ligati ſunt ⁊ neceſſe ē paſſionē eis ineē. Maiorē ꝓbat. Nā illud vigilat cuius vn⁹ ſenſus ſolut⁹ ē. Scd̄m āt q̄d p̄mittit ē. q̄ preter ſenſus pticulares optet eē aliquē ſenſum cōem. Q̄d ſic ꝓbat. Primo. q̄ꝛ optet aialibꝫ inexiſtere aliq̄d ꝓpriū ſ̄m vnūquēq̧ ſenſum. q̄d ad ſenſus ꝓprios ptinet. ⁊ aliq̄d cōe q̄d ad ſenſum cōem ptinet. Propriū q̄d inē aialibus vt ſ̄m viſum inē videre. ſ̄m auditum audire ⁊ ſic de alijs Eſt āt in aialibꝫ cōis potētia q̄ ſeq̄tur oēs ſenſus pticulares ad quā oīm ſenſuū pticulariū opatōnes terminant̄ q̄ etiā ē radix oīm ſenſuū pticulariū. Q̄ āt neceſſariū ſit aialibꝫ talē potentiā ꝯuenire ꝓbat ex duobꝫ actibꝫ ſenſus cōis. Primo ſic. q̄ꝛ aial non videt viſu ſe videre. nec auditu pcipit q̄ audit. ſ. ſe audire. cū ḡ ſentit ſe videre. audire ⁊c. hoc ſibi cōpetit p ſenſum cōem. Scd̄o ſic. Quia aial p̄t diſcernere ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuum. ſ. q̄ hec ſint dulcia diſtincta ab albis. ſ; hoc nec guſtu. nec viſu. nec ambobꝫ ſil̄ facere p̄t. ſ; q̄dā cōi pticula oīm ſenſitiuaꝝ potētiaꝝ. ḡ ſenſus cōis cuilibet aiali. pter ſenſus pticulares ē neceſſari⁹. Eſt eñi ſenſus cōis vn⁹ q̄dē in ſe ſubiecto. ex q̄ eſt p̄ncipale p̄mū ſenſitiuū. ſ; eē ei⁹ ē alteꝝ et alteꝝ. ſ̄m q̄ pcipit ſenſibilia vniuſcuiuſq̧ generis ſenſuū pticulariū vt alteꝝ. ſ̄m q̄ pcipit ſonū. ⁊ ſ̄m q̄ pcipit colorē Et ſubdit ph̄s q̄ quāq̧ ſenſus ſic exteriores reſpiciat nō tñ equaliter. q̄ꝛ maiorē h̄z vnitatē ⁊ ſil̄tatē cū tactu. Nā ſenſus cōis ⁊ tactus nō ſepant̄ abinuicē. ſ; ſenſus cōis ſepat̄ ab alijs ſenſibꝫ. ſ; nō ecōuerſo De his āt oībꝫ dictū eſt in theorematibꝫ de aīa. Iſtis ſic p̄miſſis dt in effectu hāc ꝯcluſionē. Somnus nō ē paſſio ſenſuū pticulariū. ſ; ſenſus cōis. ꝓpter quē oībꝫ aialibꝫ ineſt etiā ſolum tactū h̄ñtibꝫ. Primā ptem ꝓbat tali rōne. Nam ſi ſomn⁹ inſit aiali ſ̄m aliquē pticularē ſenſum hoc eſſet ex eo q̄ oēs ſenſus ꝓprij ſ̄m ſe ꝯſiderati aliq̄d paterentur ⁊ immobilitarent̄. ſ; hoc ē incōueniens. ḡ non eſt ſomnus paſſio ſenſuū pticulariū. Minorē ꝓbat. q̄ꝛ ſenſus pticulares in actibꝫ ſuis ⁊ in ſuis q̄etibꝫ nō dependent abinuicē. Immo nō eſt poſſibile hos ſil̄ agere. ſaltē ſic intelligendo. q̄ vno agente alius neceſſario agat. vel ſimul q̄eſcere. ita q̄ vno q̄eſcente aliu s q̄eſcat neceſſario. cū ḡ nō ſit neceſſariū ſil̄ agere oēs ſenſus vno agēte. neq̧ etiā neceſſe ē oēs q̄eſcere vno quieſcente. ꝯtrariū eñi rōnabilius fit ſc; q̄ vno agente nō agat alius. ⁊ vno q̄eſcēte nō q̄eſcat alius. Scd̄am vero ptem ꝓbat dicens q̄ ꝯuenienter dicimus. ſ. q̄ ſomnus ſit paſſio ſicut ⁊ vigilia ſenſus cōis. Et hoc tali rōne. Illius eſt p ſe ſomn⁹ paſſio quo ligato ⁊ paſſo oēs ſenſus ligant̄ ⁊ patiunt̄. ſ; ſenſus cōis ē h̄mōi. ḡ ⁊c. Minorem ꝓbat. q̄ꝛ p̄ncipali ſenſitiuo oīm ſenſitiuoꝝ ad q̄d oīa ſenſitiua ꝯtinuitatē habent p neruos tanq̧ ad ſuū p̄ncipiū aliq̄d patiente neceſſe ē cōpati reliqua oīa ꝓpria ſenſitiua. ⁊ nō econuerſo. vt ſi impotens fiat ſenſitiñ ꝓpriū non eſt neceſſe impotens fieri ſenſitiñ p̄mum. S; ſenſus cōis eſt p̄mum ſenſitiuoꝝ tā ſ̄m naturā organi q̧ ſ̄m naturam potentie.

Manifeſtū āt ex plurib⁹ q̄m nō in ſenſu. ſine opatione eſſe et nō vti ipſis ſomn⁹ eſt nec in nō poſſe ſentire Nam et manifeſte in anime defectionibꝫ tale q̄d accidit Impotētia eñi anime ſenſuū anime defectio Fiunt autē et amētie quedam huiuſmodi Ampli⁹ āt q̄bus in collo vene apprehēdunt̄ inſenſibiles fiunt. S; q̄m impotētia viſ⁹ neq̧ in ſenſiterio neq̧ p quauis cā ſ; queadmodū nunc dictū eſt in primo quo ſētit oīa. cū eñi hoc quidē impotēs fuerit neceſſe eſt ſenſiteria oīa impotētia eſſe ſentire Cū ꝓ illorū aliq̄d nō ē hoc neceſſe

Hic ꝯñr ph̄us remouet dubiū Dictū eſt eñi q̄ ſomnus ſit impotentia ſentiendi. poſſet aliq̄s dubium mouere. An oñis impotentia ſentiendi ſit ſomnus. quod remouendo dt̄ q̄ manifeſtū eſt ex pluribꝫ q̄ ſomn⁹ nō ē ſenſus ſine vſu vel opatōne. nec eſt non poſſe ſentire ſeu impotentia ſentiendi qualitercūq̧. q̄ꝛ in anime defectionibus eſt nō vſus ſenſuū ⁊ impotentia ſentiendi. q̄ꝛ defectio anime impotentia ſenſuū eſt. fiunt etiā q̄dā amentie ex melancholia quibus fit homo impotens ad ſentiendū. ita q̄ nō audiat nec videat ⁊c. ⁊ tamē non dormit. Fit etiam hoc p violentiā q̄ñ alique vene in collo ſeu in ceruice apprehendūtur ⁊ ſtrangulātur. efficiuntur inſenſati ſ̄m ꝓprium ſenſum. cum tñ nō dormiant. Sed ſomnus eſt vt ſupra diximus q̄ñ neq̧ impotentia infirmitatis intercipit vſum ſentiendi. nec aliqua violentia fit in organo nec alia qualibet cauſa. Sed queadmodū dictum eſt. Tunc fit ſomnus quando patitur naturaliter p̄mum ſenſitiuū. quo oñia ſenſibilia apprehendunt̄. cū eñi hoc impotens fuerit neceſſe eſt oñia alia ſenſitiua ꝓpria impotentia fieri ⁊ defectū habere ⁊ nō econuerſo

Propter quā vero cauſam accidit dormire ⁊ cuius paſſio ē dd̄ m. q̄m vero modi plures ſunt cauſaꝝ Nā q̄d cuius grā et vnū p̄ncipiū mot⁹ et materiam et rōnē cauſa; eſſe dicimus

In ſcd̄a pte p̄ncipali huius capl̄i ꝓſequitur ph̄s de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cauſa finali. Et p̄mo ꝓponit dicenda. Scd̄o exeq̄tur. ibi (Primum q̄dem igitur) Quantū ad p̄mum dr̄ ꝙ nunc dr̄m ꝓpter quam cauſam .ſ. finalem ⁊ efficientē accidit ſomnus ⁊ cuius paſſio eſt quantū ad cauſam materialē in qua. de qua etiam ſupra dictum eſt. Cuius ratio eſt qm̄ cauſaꝝ ſunt plures modi ſcꝫ cuius gratia aliq̄d fit ſiue finis. ⁊ effectiua que eſt p̄ncipium vnde mot9. ⁊ materia. et ratio ſiue forma. ⁊ hos cauſaꝝ modos dicimus et aſſignam9 reb9 phyſicis. quaꝝ querimus noticiam

Primū quidē igit̄ qm̄ naturā dicim9 gr̄a huius facere. hoc āt bonū aliq̄d q̄tem ꝓ̄o oīm qđ natura natuꝫ ē moueri cuꝫ nō poſſit ſp̄ ⁊ ꝯtinue moueri. cū delectatiōe neccāriaꝫ atqꝫ vtilē Sōno q̄ꝫ ꝓpter ipaꝫ nccitatē coaptāt metaphoraꝫ hāc tāq̄ꝫ req̄es ſit quare ꝓpter ſalutē aialium exiſtit Uigilia ꝓ̄o finis. nā ſentire et ſape oīb9 ē finis q̄bus ineſt alteꝝ eoꝝ optīa em̄ ē hec. finis ꝓ̄o optim9 Ex āt neccāriū vnicuiqꝫ aialiuꝫ ineſt ſomnuꝫ. dico āt ex ſuppōne neceſſitatem qm̄ ſi aial erit hn̄s naturā ſuā ex neceſſitate ineſſe. q̄dā em̄ oportet et his exn̄tib9 alia exiſtere

Hic ꝯñr exeq̄tur intentōem ſuam dicens. Qm̄ dicimus naturā agere ꝓpter finem/ qui ē bonum aliquod neceſſe eſt ipius ſomni eſſe aliquē finem ⁊ hic duplex ē ſcꝫ ſimpl̄r ⁊ quo ad eſſe ⁊ quo ad bene eſſe. quo ad eſſe finis ſomni ē ſalus animalis ⁊ quo ad bene eſſe delectabilis opatio ſenſitiua eius. Cuius ratio eſt. Quia quies eſt neceſſaria aiali ⁊ vtilis. neceſſaria quo ad eſſe ⁊ vtilis quo ad bene eſſe. ſcꝫ ad delectabilē opatōem ſenſitiuam ſed ſomnus eſt q̄es quedam. ergo eſt neceſſarius ⁊ vtilis aiali. ⁊ p ꝯſequens ſalus aialis ē eius finis ⁊ delectabilis opatio. Maiorē ꝓbat ph̄us. q2 quies eſt neceſſaria oīm eo quod natum eſt opari ⁊ moueri cum nō poſſit ſemp ⁊ ꝯtinue ⁊ cum delectatōne moueri Animalia āt ſunt hmōi Sine quiete em̄ aialia ſalua nō poſſunt manere ⁊ ſimil̄r ſine quiete non poſſit delectabiliter opari ſm̄ ſenſum ſentiendo. nec ſic ſuum finem quo ad bene eē aſſequi. Unde quies nō eſt finis ſed vigilia ſiue ſentire eſt finis ſenſus. ſicut ſapere finis intellectus. q2 ſunt vltimū et optimū ſue potentie. Minorem ꝓbat. q2 ſomnus habet coaptatam metaphoram q̄etis. ergo ſomnus eſt tā neceſſarius q̄ꝫ vtilis animali. Dicit̄ aūt neceſſari9 ſomnus aiali nō ſimpl̄r. ſed ex ſuppōne hac videlicꝫ. Nam ſi animal debeat habere naturam ſuam neceſſe eſt aliqua animali ineſſe. ſcꝫ ſuſceptōem nutrimenti ⁊ illo inexiſtente oportet alia inexiſtere ſcꝫ euaporatōem ſurſum aſcendere ⁊ ita infrigidari ⁊ ex ꝯñti ſomnum eſſe.

Amplius āt q̄li motu in actu ⁊ in corporib9 aduenientib9 accidit vigilare ⁊ dormire animalibus poſt hoc dicendum.

Determinato de cauſa finali. Hic ꝯſequenter in hac tercia parte determinat de cauſa efficiente. Et duo facit. Primo ꝓponit intentōnem ſuam. Scd̄o eam exeq̄tur ibi (Alijs quidem igitur) Primo ergo dicit ꝙ amplius p̄ter ea que dicta ſunt. Dicendū eſt quali motu ⁊ actu (per quod tangit cauſam efficientē) ⁊ quali mēbri motu ⁊ actu (.ſ. in corporibus. per quod tangit p̄9 aliquos cauſam materialē) accidat animalib9 vigilare ⁊ dormire

Alijs quidem igitur animalib9 queadmodum nō habentib9 exiſtimandū eſt cauſas eſſe paſſionis vel eaſdem. vel ꝓportionabiles. ſanguinem vero non habentib9 qui quidem vero hominib9. Quare ex his oīb9 ſpeculandum.

Hic exeq̄tur intentōem ſuam. Et duo facit. Primo oſtendit cauſam efficientem ſomni originalem. ſcd̄o ponit cauſam ꝓximam. Scd̄m ibi (Conſequens autē ex his) Quantū ad p̄mum. iteꝝ duo facit Primo oſtendit quod dictum eſt. Scd̄o ſoluit quandam dubitationem. ibi (Mouetur autē) Quantū ad p̄mum duo facit Primo p̄mittit quoddam p̄ambulum. ſcd̄o ꝓponit et exequitur intentum. Scd̄m ibi (Quod quidem igit̄) Quantum ad p̄mam partem dicit ꝙ de p̄ncipio effectiuo paſſionis huius ſcꝫ ſomni exiſtimandum eaſdem eſſe cauſas vel ꝓportionabiles in animalib9 alijs .ſ. ſanguinē nō habentib9. ſicut in animalibus ſanguinem habentib9 Et in his que ſanguinem habent exiſtimandū eſt eaſdē vel ꝓportionabiles eſſe cauſas que ſunt in hominib9 et ergo ex cauſis ſomni in hominibus ſpeculandum eſt in alijs animalibus.

Ex quidem igitur ſenſus p̄ncipium fit ab eadem parte animalib9 a qua quidem ⁊ motus determinatum eſt prius in alijs. Ipſa vero eſt trium determinatoꝝ locorum. qui medius capitis et deorſum ventris. habentibus quidem igitur ſanguinem. hec eſt que circa cor pars. Omnia em̄ habentia ſanguinem cor habent ⁊ p̄ncipiuꝫ motus ⁊ ſenſus p̄ncipalis huic eſt. Motus q̄dem igitur ⁊ ſpiritus manifeſtum quoniā principium et omnino refrigeratōnis eſt hic. Et reſpirare autē ⁊ humido refrigerari ad ſalutē eius qui eſt in hac particula caloris nata adepta eſt. dicetur autē ⁊ de ipſa poſtea ſm̄ ſe. Nō habentibus vero ſanguinem ⁊ enthomis ⁊ nō ſuſcipientibus ſpiritum in ꝓportionabili plantatus ſpiritus īflans ⁊ reſidens videtur. Palam autē hoc in his que ſunt totalia puta veſpis et apibus ⁊ in muſcis ⁊ quecūqꝫ huiuſmodi ſunt. quoniā autē mouere quidem aliquid aut facere ſine robore non eſt poſſibile. Uigorem autē facit ſpiritus detentio ⁊ reſpirantibus quidem q̄ deforis. non reſpirantibus vero que cōplantata et volantia alata videntur. cum moueantur attractōne ſpūs offendentis ad ſuccinctoriū rotulaꝝ. Mouetur autē omne aliquo ſenſu facto cōueniente vel in alieno ī p̄mo ſenſitiuo. Si vero eſt ſomnus et vigilia paſſio partis huius in quo loco quidem et in qua ꝑticula p̄ma fit ſomnus et vigilia manifeſtum eſt.

Hic ꝯñr exeq̄tur intentū ſuū p̄ncipale dicens in eſſe/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eti ꝙ cor in hñtibꝫ ſanguinē vel aliq̄d ꝓportionabile in
nō hñtibꝫ ſanguinē ē ꝑncipiū ꝑmū ſeu ꝑmordiale ipſius
ſomni ⁊ vigilie. Qđ ſic oſtēdit. Quia vt dictū ē in alijs
ſcꝫ in libro de motibꝫ aīaliū. in libro de aīalibꝫ. ⁊ in libro
de aīa ꝙ ab eadē pte ē ꝑncipiū ſenſus in aīalibꝫ ⁊ motus
et ꝑ ꝯñs ꝑncipiū vigilie ⁊ ſomni Et idē ē ꝑncipiū ſenſus
et motꝰ. ⁊ ſomni. ⁊ vigilie. vigilie ꝑ poſitiuā influentiā. ⁊
ſomni ꝑ ꝑuatiuā Sꝫ talis ps ē in aliq̄ triū determinato
rum locoꝝ in aīalibꝫ ⁊ ē in medio loco inter extrema. ſcꝫ
ſurſum capitꝭ ⁊ deorſum ventris vel epatis. ⁊ in hñtibꝫ
ſanguinē ē ps iſta media circa cor. ⁊ cor ē ꝑncipiū ſenſus
ſenſibilis ⁊ motꝰ. In aīalibꝫ ꝟo nō hñtibꝫ ſanguinem et
enthomis q̄ ſunt intꝰ diuiſa ⁊ in nō ſuſcipientibꝫ ſpūm a
foris eſt aliq̄d ꝓportionabile cordi in q̄ eſt ſpūs naturalr
ꝯplātatus ⁊ inſlans ad naturalia ⁊ aīalia ipoꝝ. ⁊ nihile/
minus naturalr in eis reſidens. ĝ cor vel aliqđ ꝓportio/
nabile đr eē ꝑncipiū originale vigilie ⁊ ſomni. Et ſic cuꝫ
ſomnꝰ ⁊ vigilia ſunt paſſiones ptis illiꝰ ſicut ꝑmi effecti
ui manifeſtū erit in q̄ pticula aīe ⁊ in q̄ loco corpis ſicut
in efficiente ꝑmo ſint ſomnus ⁊ vigilia Minorē ꝓbat
phs ꝑmo de hñtibꝫ ſanguinē. Quia ibi ē ꝑncipiū ſpūs
vbi ē ꝑncipiū refrigeratōis. h ē. illud ē ꝑncipiū ſpūs qđ
refrigeratōe indiget ⁊ gr̄a cuiꝰ refrigeratio ē neceſſaria. ſꝫ
hmōi ē locꝰ mediꝰ. ⁊ ꝑncipiū tale ē cor in hñtibꝫ ſangui/
nem. Quia natura in aīalibꝫ adepta ē ⁊ adipiſcit̄ ſalutē
caloris. q ē i corde ⁊ medio extremoꝝ locoꝝ. ꝑ reſpirare
⁊ humido refrigerari. niſi eñ eēt refrigeriū extrīſecū ſtati
ſuffocaret̄ aīal. Vel vt đt Alb. niſi eēt refrigeraꝰ totꝰ ca
lor ⁊ ſpūs effluerēt ⁊ corrūpet̄ aīal. Nō eñ h loq̄t̄ inq̄t
Alb. de rfrigeratōe q̄ fit ꝑ medicū ſꝫ de refrigeratōe q̄ fit
ꝑ cāꝫ ſōni naturalē. Illiꝰ ei refrigeratōis cā ꝑͣ ē a corde
ſꝫ cā ꝓpria ⁊ efficiēs ſit in cerebro. vt īfra declarabit̄. ſic ſol
ē cā efficiēs ꝑma refrigeratōnis eo ꝙ eleuat vaporē ſur/
ſum ad locū frigidū in medio ſpacio aeris. De hac aūt
media pte a q̄ eſt calor poſtea ſꝫm ſe dicet̄ qñ de mēbris
aīaliū tractabit̄. Scđo ꝓbat minorē in nō hñtibꝫ ſang/
uinē dicēs ꝙ h manifeſtū ē in his q̄ dicunt̄ rotalia q̄ per
modū rotaꝝ q̄rundā ꝑ anulos ꝯſecta hñt corꝑa. dura ex
terius ⁊ rugoſa. ꝓpt qđ rugoſa ⁊ anuloſa a q̄buſdā dicū/
tur. cuiuſmodi ſunt apes ⁊ veſpe ⁊ muſcaꝝ genera ⁊ q̄/
cunq̃ hmōi ſunt. Qꝫ āt ſpūs ſit ꝑncipiū motus. ꝓbat.
qꝛ mouere aut aliq̄d facere nō ꝯuenit ſine robore. ſed ro/
bur hmōi ē a detentōe ⁊ ꝑſeuerātia ſpūs. ⁊ hic ſpūs in re
ſpirantibꝫ q̄dē coalit̄ a ſpū exteriꝰ ⁊ a foris attracto In
nō reſpirantibꝫ ꝟo facit robur ⁊ vigorē ſiue ꝟtutē ſpūs
natura ipa eis cōplātata. Et ꝙ talibꝫ aīalibꝫ ſit natura
hmōi. ꝯſeruādi ꝟtutē ſpūs cōplātata. declarat phs ꝑ h
qꝛ hmōi aīalia nō reſpirātia alata dū mouent̄ de loco ad
locū. ꝑ volatū vident̄ ſonantia ⁊ hoc nō niſi actōe ſpūs. i.
ꝑcuſſione ſpūs ꝯplātati offendētis ad ſuccinctoriū ſiue
diaphragma rotulaꝝ. Maiorē āt q̄ ad ꝑmā ptē videlꝫ
ꝙ idē ſit ꝑncipiū motꝰ ⁊ ſenſus. ꝓbat tali rōne. qꝛ oē qđ
mouet̄. mouet̄ aliq̄ ſenſu ſꝫm actū facto. ſiue hoc fiat pro
ꝑrio ſenſu ſꝫm actū facto. vel rōne alteriꝰ a ltēꝝ dirigētis
ſine eñ ſenſu ſꝫm actū q̄ eſt ſenſus cōis. nullꝰ pticularis
ſenſus ſenſibilia cōponit ad eliciendū terribile vł delecta
bile. Cū ĝ motus ꝑmo fiat a corde oportet ꝙ ſenſus nū
cians referat̄ ad cor. ⁊ ſic ſenſus ⁊ motꝰ ab eodē origina/
liter ꝓcedunt ſicut a principio primo.

**Mouetur autē q̄dam dum dormiunt ⁊ faci
unt multa que vigilantium ſunt. nō tamē abſq̃
phantaſmate ⁊ aliquo ſenſu. Somnium eñ eſt
quodāmō ſenſatū. dicendū aūt eſt poſtea de ip
ſis. quoniā vero ſomnia memorant̄ expgefacti.
vigilie vero actus nō memorantur vt in proble
maticis dictum eſt.**

Hic ꝯñr ſoluit dubiū qđdā tacitū Dictum ē eñ ꝙ
ſomnus ſit ligamentū ſenſuū ⁊ tñ q̄dā mouent̄ dū dor/
miunt ⁊ faciunt multa vigilantiū opa Vñ hoc dubium
ſoluēdo đt. ꝙ talia nō faciūt abſq̃ phantaſmate ⁊ aliq̄
ſenſu Somniū eñ ē q̄ mouent̄ ⁊ ē q̄dāmō ſenſibile ſimu
lacrū ꝑ quendā modū q̄ inferiꝰ declarabit̄. Tales āt dū
vigilant ⁊ expgiſcunt̄ memorant̄ ſomnia ⁊ nō actus vi/
gilie vt dictum eſt in ꝓblematibus

**Cōſequens autē eſt de his que dicta ſunt ꝑ/
tranſire q̄bus factis ⁊ vnde ꝑncipium paſſiōis
ſit vigilandi ⁊ dormiendi.**

Hic ꝯñr agit de cā efficiente ꝓxima ſomni. Et duo
facit. Primo ꝓponit intentōem ſuā. Scđo exeq̄tur eā
ibi (Palā itaq̃) Quantū ad ꝑmū đt ꝙ ꝯñs ē his q̄ pre
dicta ſunt determinādo ptranſire q̄bꝫ motibꝫ factis fiat
ſomnꝰ. ⁊ q̄d ſit ꝑncipiū vñ. hoc eſt effectiū ipſius vigilā
di ⁊ dormiendi.

**Palā itaq̃ ꝙ qm̄ neceſſariū animali cū ſen/
ſum habeat tunc ꝑmo nutrimentū ſuſcipe ⁊ au
gmentū. Nutrimentū āt eſt omībus extremū.
His q̄dem q̄ ſanguinē habent ſanguinis natu/
ra. His vero que ſanguinē non habēt ꝓportio
nabilē. Locus vero ſanguinis vene. Haꝝ autē
ꝑncipiū cor. palā autē quod đr eſt ex anatomijs
De foris q̄dem igitur alimento ingrediente in
ſuſceptiua loca. fit euaporatio ad venas. Ibi
vero ꝑmutatū in ſanguinē vertitur ⁊ vadit ad
ꝑncipium. dictum eſt autē de his in his que de
nutrimento. Nunc autē repetendū eſt de ipſis
huius gratia vt ꝑncipia motus ſpeculemur et
ꝙ patiēte pticula ſenſitiua accidit ſomnꝰ ⁊ vigilia**

Hic ꝯſequēter exeq̄tur intentū ſuum. Et duo facit.
Primo ꝑmittit q̄dam ꝑambula deſeruientia ꝓpoſito.
Scđo ponit cauſam efficientē ſomni ibi (Sed vt dixi/
mus) Quantū ad ꝑmum itēꝝ duo facit. Primo ponit
ꝑambula. Scđo ſoluit quandā dubitatōem ibi (Nō eñ
eſt ſomnus) Quantū igit̄ ad ꝑmū ꝑmittit quinq̃ ꝑam
bula dicens ꝙ palā vtriq̃ eſt ex dictis. ſ. in libro de anima
ꝙ neceſſariū eſt omī aīali cum ſenſum habeat ꝑmo ⁊ cō
uenienti nutrimento ſuſcipere augmentū ꝑter nutritio
nem. Scđm ꝑambulū eſt. ꝙ ꝯueniens ⁊ ꝑmū nutrimē
tum ſeu extremū ⁊ aſſilatū eſt ſanguinis natura oībꝫ his
q̄ hñt ſanguinē. In nō habentibꝫ aūt eſt aliq̄d ſanguini
ꝓportionale. Tercium eſt ꝙ vene ſunt locus ſanguinis
Quartū eſt ꝙ haꝝ venaꝝ ꝑncipiū eſt cor. ⁊ hoc manife
ſtum ē ex anatomijs. i. diuiſionibꝫ aīalium. Quintū ⁊ vl/
timum infert dicens De foris nutrimento ingrediente
ipm aīal ꝑ diuerſa ſuſcepiua loca digeſtionis. ſ. ꝑmo ad
ſtomachū. poſtea ad epar. tūc nutrimēti fit euaporatio ⁊
quaſi quedam ſublimatio ipſius ⁊ ſic ipſum in ſanguinē
vertitur circa gibbum epatis ⁊ tunc qđ ſic ſublimatum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De cauſa efficiente proxima ſomni

eſt in collo venaꝝ. quod eſt inter cor ⁊ epar. vadit ad pncipium qđ eſt cor. ibi accipiens virtutẽ ⁊ formã qua fertˀ ad mẽbra ſicut ad naturalẽ locum ipſius Dictū eſt aũt de his in his que de nutrimento. Sed nunc in tantū de ipſis repetenda ſunt que ibi dicta ſunt. vt ſciamus qđ eſt pncipium induens nutrimentū talẽ habitū quo mouetˀ ad mẽbra. vt pncipium motus ipſius nutrimenti ex illo ſpeculari valeamus ⁊ quõ ex nutrimento ſic moto patiatur ꝑticula ſenſitiua quando accidit ſomnus ⁊ vigilia

Non eñ eſt ſomnus quelibet impotẽtia ſenſitiui vt dictum eſt. Etenĩ amentia ⁊ ſuffocatio aliqua ⁊ anime defectio facit huiuſmodi impotentiã. Jam autẽ facta fuit phantaſia q̃buſdã anime defectum patientibꝫ fortiter. hoc q̃dem igitur aliquã habet dubitatõem. Si eñ cõtingat obdormire defectionẽ anime patientẽ. ꝯtingit vtiq̃ ſomniū eſſe ⁊ phantaſma. Multi autẽ ſunt q̃ vehementer animo defecerunt ⁊ qui viſi ſunt mortui eſſe de quibus om̃ibus eandẽ rationem eſſe opinandū eſt. Sed vt diximus nõ eſt ſomnus impotentia om̃is ſenſitiui. Sed ex vaporatione circa nutrimentū paſſio fit hec

Hic ꝯñr remouet dubiū. Dictū eñ eſt ꝑus ꝙ ſomnus ſit impotentia ſentiẽdi. iđ forſan alicui videri poſſet ꝙ q̃libet impotentia ſentiendi ſit ſomnus. Hoc ergo remouendo dr̃ ꝙ nõ q̃libet impotentia ſentiendi eſt ſomnus vt ſupra dictum eſt. ſed illa dumtaxat q̃ fit euaporatione nutrimenti. Quod ſic ꝓbat. q2 amentia. ſuffocatõ ſicut accidit ſtrãgulatis ⁊ aĩe defectões cauſant impotentiã ſentiendi ſicut latius dictū eſt ꝑus. Nulla aũt harꝝ impotẽtiaꝝ ſomnꝰ ẽ. Quia ſi ille ipotẽtie eſſent ſomnus tunc apparitio phãtaſtica q̃ accidit fortiter. defectꝰ ⁊ impotẽtias hmõi patientibꝫ eẽt ſomniū. qđ vtiq̃ dubitatõnem aliquã hꝫ ꝓpter ſilitudinẽ quã hꝫ cū ſomnio. ſ3 hoc nõ eſt dõm. Multi aũt ſunt q̃ vehementer aĩo defecerūt ita ꝙ nõ ſunt ſolum viſi dormientes. ſed quaſi mortui eẽ de q̃bus om̃ibus eandẽ ratõnem eſſe. opinandū eſt. videlicꝫ ꝙ nõ dormiant. nõ eſt ergo ſomnus quelibet impotẽtia ſentiẽdi. ſ3 ex euaporatõe nutrimẽti cauſata. Et ita ꝯcludit ꝙ euaporatio nutrimẽti ſit cã ꝓxima ſomni

Neceſſe eñ qđ euaporatū eſt pulſum vſq̃ q̃ pelli deinde ꝯuerti ⁊ ꝑmutari ſicut euripū. Calidum vero cuiuſcunq̃ aĩalium ad ſupiora natum eſt ferri. cum autẽ in ſupioribꝫ locis fuerit multum ſimul iterꝝ reuertitˀ. ferturq̃ deorſum ⁊ reuertendo ꝓpellit calorem. ⁊ ideo maxime fiũt ſomnia nutrimento. Nam repente tunc multa humiditas ⁊ corpulenta ſurſum fertur. cõſtãs q̃dem igitur grauat ⁊ facit dormire. cum vero fluxerit deorſum ⁊ reuertens repellit calorem tunc fit ſomnus ⁊ animal dormit.

Cõſequenter ph̃us oſtendit quõ hec fumalis euaporatio nutrimenti ſit effectiua ſomni cauſa. Dicens ꝙ neceſſe eſt euaporatõnem nutrimẽti virtute innati caloris ſurſum pelli vſq̃ ad quendã locum .ſ. craneum capitis ⁊ illic reflecti. conuerti. ⁊ ꝑmutari. ſicut contingit in euripo. id eſt in vento turbinis. in quo vna pars inuoluit aliam. ⁊ inuoluitur ab eadem. Cuius ratio eſt quoniam calidū vniuſcuiuſq̃ animaliū ad ſupiora natum ẽ ſecum euaporationẽ trahendo moueri. Cum aũt in locis ſuperioribꝫ fuerit multa euaporatio calore vecta in ſe inſpiſſatur ⁊ infrigidatur ⁊ deorſum deſcendit. ⁊ deſcẽdendo ſeu reuertendo propellit calorẽ ad interiora. obſtruendo meatus quibus influit ſenſus cõmunis alijs ſenſibus. ⁊ tunc fit ſomnus. Et ideo maxime fiunt ſomnia nutrimento modo nunc tacto quia repente a calore p̃cipue cordis. ⁊ poſt hoc epatis. multa humiditas opulenta ⁊ groſſa vaporabiliter fertur ſurſum ad caput animalis. cum ergo illa cõſtat ⁊ ꝯuerſa in ſe ⁊ ingroſſata grauat organa ſenſus facit dormire. Vel inducendo paulatim vinculum ſenſus et motus facit dormitare. Nã cū primo tangit ſuperiora neruorum paulatim repetendo deorſum ⁊ reuertendo frigiditate ſua claudendo poros propellit calorem ad interiora ⁊ fit ſomnus. ꝑfectus ſcꝫ et cõpletus. ⁊ dormit animal.

Signum aũt horꝝ. ⁊ ſomnifera om̃ia grauedinem capitis faciunt ⁊ potus. ⁊ cibi. vt opiū et mandragora vinum ⁊ lolium ⁊ q̃ deorſum feruntur ⁊ q̃ dormitant hoc videntur pati ⁊ non poſſunt leuare caput ⁊ palpebras ⁊ poſt cibaria maxime talis ſomnus. multa eñ que a cibis euaporatio. Amplius autẽ ex laboribus q̃buſdam. nam labor quid colliquatiuū. colliquatū vero fit quẽadmodū nutrimentū indigeſtū ſi nõ frigidum ſit ⁊ egritudines quedam illud idẽ faciunt q̃cunq̃ a ſuperfluitate calida ⁊ humida vt accidit febricitantibꝫ atq̃ lethargicis. Amplius autẽ prima etas. pueri eñ dormiunt vehementer eo ꝙ nutrimentū ſurſum fertur om̃e. Signum autẽ ꝙ magnitudo ſuperiorꝝ excedit inferiora in prima etate. eo ꝙ adhuc fiat augmẽtum. propter hanc vero cauſam ⁊ epilentici fiunt. Simile eñ eſt ſomnus epilentie ⁊ eſt quodãmodo ſomnus epilentia Et ideo accidit multis principiū huius paſſionis dormientibꝫ. et dormientes quidam capiuntur. vigilantes vero non. Cum eñ feratur multus ſpũs ſurſum deſcendendo rurſus venas tumefacit quibꝫ coartat porum quo reſpiratio fit. Ideo pueris nõ conferunt vina neq̃ nutricibꝫ Differt eñ nihil forſitan ipſos bibere vel nutrices. ſed oportet bibere aquaticum ⁊ modicum. Spirituoſum eñ vinum. hoc autẽ magis nigrum. Ita vero ſuperiora plena ſunt nutrimento pueris ꝙ q̃nq̃ menſibꝫ neq̃ vertũt collum. quemadmodū eñ ebrijs multa humiditas fertur ſurſum. Rationabile autẽ hanc paſſionem eſſe cauſam quare

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

qͥeſcunt in matricibꝫ embrya pͥmum. Et ideo amatores ſomni qui occultas habent venas. etiam ⁊ magna capita habentes. Nam horuꝫ vene anguſte vt nõ facile defluat que deſcendit humiditas. gnanoſis vero magnaqꝫ capita habentibus ſurſum impetus multus ⁊ euaporatõ fit. Manifeſtas vero habentes venas nõ ſomnolenti propter amplitudinẽ venaruꝫ niſi aliquam aliam paſſionẽ habuerint contrariã. Neqꝫ melancholici. infrigidatus eñ eſt locus intus quare non fit ipſis multitudo euaporatõis. propterea edaces ⁊ duri exiſtentes. queãdmodum eñ nullo fruentia afficiunt͛ eis corpora. nigra vero cholera cum naturaliter frigida ſit ⁊ nutrimentũ locum frigidũ facit ⁊ alias ꝑticulas vbicunqꝫ exiſtit poteſtate huius ſupfluitas

Hic ꝯſequẽter ꝓbat fumalẽ euaporatõem eſſe vt dictum eſt cauſam effectiuã ſomni ꝑ ſex ſigna. Primũ eſt ꝙ ſomnifera oĩa grauedinẽ capitis faciũt meatus ſpirituũ ſenſitiuoꝝ oppilãdo nimio humore ſeu vapore aut cõplexionali frigiditate. ſicut cibi ſomniferi ⁊ potꝰ ſomniferi. ſicut opium mandragora. vinũ. loliũ. ⁊ cetera huiuſmodi. Opium eſt ſuccũ ſiue lac papaueris cuius folium ſi ponatur in cibo alicuius multum dormire facit. Mãdragora eſt herba cuius cortex ſi cõmiſceatur in cibo vel in potu alicuius efficiet͛ quaſi inſenſatus Lolium aũt eſt herba que creſcit in bladis ⁊ vocatur zizania Unde ⁊ illi ꝗ ferunt͛ deorſum ſm capita ſua ꝓpter grauedinẽ deſcendentibꝫ humoribꝫ ꝗ ſcꝫ dormiunt videtur hoc pati, declinant eñ caput ⁊ nõ poſſunt ipm leuare. Concidunt etiam palpebre eoꝝ. eo ꝙ vicine ſunt hmõi humoribus. ⁊ ideo citius frigiditate illa ligãtur. ⁊ hmõi ſomnus maxime fit poſt cibaria eo ꝙ multa tunc a cibis eſt euaporatio. Scdm ſignũ quod tangit͛ ibi (Amplꝰ aũt ex laboribꝫ) eſt. ꝙ amplius manifeſtũ eſt ex ꝗbuſdam laboribꝫ ꝙ ſomnus cauſet͛ ex euaporatõne. Cuius rõnem aſſignat. qꝛ labor colliquatiuũ quoddã eſt interioris humidi. motus eñ excitat calorẽ intus. ⁊ tunc euaporat et liquatur humidũ cibi. vel ꝯgelati. vel viſcoſi ſeu nutrimentum indigeſtũ. ſi non fuerit nimis frigidũ ⁊ ſic vapores aſcendendo inducunt ſomnum. Tercium ſignũ ponit ibi (Egritudines ꝗdam) Dicens ꝙ egritudines ꝗdaꝫ que cauſant͛ a ſupfluitate calida ⁊ humida faciunt id qđ inducũt ſomnum. ſicut accidit febricitantibꝫ febre humida. ⁊ in lethargicis ꝗ ſomno excitabili dormiunt. Quartum ſignũ quod tangitur ibi (Amplꝰ aũt) Eſt ꝙ prima etas eſt valde ſomnifera. Pueri eñ vehementer dormiunt eo ꝙ totum nutrimentũ vel maior pars ſurſum fertur. ergo ſomnus cauſatur ex euaporatõne. Qꝫ autẽ nutrimentũ in pueris plurimũ ſurſum feratur. ꝓbat phus ꝑ duo ſigna. Primũ eſt. ꝙ magnitudo ſuperioris in pͥma etate ſiue in pueris excedit inferiora. In prima eñ etate ad hanc partem fit augmẽtũ ꝓpter fortitudinẽ caloris humidũ ſubtile nutrimentale ſurſum eleuantis Ex quo infert duo corollaria. Primum ponendo dͥ ꝙ ꝓpter hanc cauſam. ſ. ꝙ multum de nutrimento ſurſum in pueris aſcendit pueri ſepe fiunt epilentici. Simile eñ eſt ſomnus epilentie. qꝛ ex euaporatõne cauſatur. lꝫ non adeo ſubtili. ⁊ ita eſt quodammõ epilentia. quapropter multis accidit dormientibꝫ pͥncipium huius paſſionis. ſcꝫ epilentie. ⁊ ea dormientes capiunt͛ ⁊ moriunt͛. vigilantes aũt nõ. Quod ſic declarat. Nam cum fert͛ multus vapor ſeu ſpũs ſurſum deorſum deſcẽdẽdo poſt eiꝰ infrigidatõnem ⁊ ingroſſationẽ venas tumefacit ꝓpter groſſitiem ſuã. ⁊ iſtis ſic tumefactis coartat poꝝ quo fit reſpiratio quo facto ſequitur mors. Scdm corollariuꝫ eſt ꝙ pueris nõ ꝯferunt vina neqꝫ nutricibꝫ pueroꝝ. ꝗa nihil differt ſiue pueri bibant ſiue nutrices. Debẽt aũt bibere vinũ aquaticũ et modicũ. Cuius cauſa eſt. qꝛ vinum ſpirituoſum eſt ſeu vaporoſum ⁊ maxime vinũ nigrum ſiue rubeum. Scdm ſignum eius ſcꝫ ꝙ multum de nutrimento ſurſum aſcendit in pueris eſt ꝙ ſupiora in pueris adeo plena ſunt nutrimento ꝙ in pͥmis quinqꝫ menſibꝫ caput neqꝫ collum vertere poſſunt. quemadmodũ eñ ebrijs ſic iſtis multa humiditas ſurſum fert͛. quapropter nec iſti nec illi poſſunt vertere caput Et hec paſſio. ſ. euaporatio ſurſum aſcendens rationabilr͛ cauſa eſt quare pͥmo ꝗeſcunt embryones in matricibꝫ. qꝛ ſcꝫ euaporatõne nimia aſcendente ligat͛ in eis motiua virtus. Quintũ ſignum aũt ad pͥncipale ꝓpoſitum qđ ponitur ibi (Et ideo amatores) eſt. ꝙ habentes venas ex ꝑuitate occultas ⁊ ſtrictas ⁊ magna capita ſunt amatores ſomni. qꝛ illi. ſ. habentes artas venas frigidi ſunt et humidi. quapropter nõ eſt in eis calor ꝑforans ⁊ amplificans venas. ⁊ ideo cum humor eleuatus ⁊ inſpiſſatus nõ poteſt facile defluere neceſſe eſt hoĩes hmõi diu dormire. Et ideo gnanoſi ⁊ magna capita habentes. ꝗa in eis eſt multus ſurſum aſcendentiũ euaporationũ impetus. ſunt ſomniatores Habentes aũt venas manifeſtas nõ ſunt amatores ſomni ꝓpter amplitudinẽ venaꝝ niſi aliquã aliam paſſionẽ habeant ꝯtrariã eis vnde efficiantur ſomnolenti. ſ. ꝓpter nimiã groſſitiẽ euaporationum obturantiũ etiã latas venas in eis. Sextũ vero ⁊ vltimũ ſignũ quod tangit͛ ibi (Neqꝫ melancholici) Eſt ꝙ melancholici nõ ſunt amatores ſomni. Quia in eis interior locus infrigidatus eſt. quapropter nõ fit in ipſis euaporatõis abũdatia ſeu multitudo. inducẽs ſomnũ. Unde edaces ſunt ⁊ duri nulla gaudia hñtes ⁊ corpa eoꝝ efficiunt͛ ſicut oĩno nihil iucũditatꝫ hñtia. Que iucũditas inqͣt Albtus ꝓuenit ex tenui ⁊ ſubtili ſanguine quẽ mouet calor tꝑatus. iſtoꝝ aũt groſſum ſanguinẽ cõpͥmit frigiditas. Iſti eñ oĩno ꝯrie diſpõnis ſunt. hñt eñ groſſuꝫ et grauẽ ſanguinẽ quẽ cõpͥmit multa frigiditas ꝯplexionis. Signũ aũt eiꝰ qđ dixīmꝰ ẽ ꝙ. ſ. pueri ⁊ iuuenes ſubtili ⁊ tꝑato ſanguine calido abundãtes multũ ſunt luſiui ⁊ iucũdi. Senes aũt exiccati. frigidi. graues ſunt ⁊ ſeueri. Nigra eñ cholera ꝗ ẽ melãcholia cũ ſit naturaliter frigida locũ nutrimẽti ⁊ digeſtionis frigidũ facit. ⁊ ſilr͛ ꝑtes oẽs alias. vbicunqꝫ exiſtit poteſtate excellẽti huiuſmodi ſupfluitas humoris melancholici

Quare manifeſtũ eſt ex his que dicta ſunt ꝙ ſomnus eſt ꝗdam ꝯuentus caloris intrinſecꝰ ⁊ naturalis reciprocatio ꝓpter pͥdictã cãm. ideo multus motus dormientis vñ aũt deficit infrigidat͛. ⁊ ꝓpter infrigidatõem ꝯcidunt palpebre ⁊ ſupiora ꝗdem infrigidant͛ ⁊ exteriora. non interiora vero ⁊ inferiora calida velut que circa pedes ⁊ que intrinſecus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

In hoc tercio capło poſitꝫ cauſis ſomni ⁊ vigilie. ꝯñr ponit definitõem cõpletā ſomni ⁊ cām expgefactõis Et diuidit̄ in duas ꝑtes ꝑncipales. In ꝑma oſtēdit ꝑmū ſcꝫ q̄d ſit ſomnus. In ſcd̄a oſtēdit ſcdm̄. ſ. cām expgefactõis. Scd̄a ibi (Expgiſcit̄) Prima ſubdiuidit̄ in duas ꝑticulas. In ꝑma facit qd̄ dictū ē In ſcd̄a ſoluit q̄dā dubia ibi (Quāq̄ʒ vtiqꝫ) Quantū ad ꝑmā ꝑticulā infert definitõem cõpletā ex dictis dicens. ꝙ ex his q̄ dicta ſunt. ſ. de cauſis ſomni manifeſtū eſt ꝙ Somnus eſt cõuentus ſeu reciprocatõ naturalis caloris ad intra ꝓpter ꝑdictā cām ſcꝫ reciprocatõis ⁊ reuocatõis caloris ⁊ ſpirituū ab exterioribꝰ ad interiora. Qd̄ ſic ꝓbat. q2 iō multus ē motus euaporatõis dormientis ⁊ maxime in ꝑncipio ſomni. q2 reciprocatus calor multū ꝑt in mouēdo et cū deficit incipit vinci a ſupiori frigido Infrigidat̄ āt humidū ⁊ deſcēdit ad ſupiora faciei ⁊ tūc ꝯcidūt palpebre ⁊ in ſomno infrigidant̄ exteriora corꝑis. Interiora vero ⁊ inferiora ſunt calida velut circa pedes ⁊ que intrinſecus ſunt in animali dormiente.

Quāq̄ʒ vtiqꝫ dubitabit q̄s quare poſt cibū fortiſſimꝰ fit ſomnꝰ et ē ſomniferū vinū et alia hmōi caliditates hñtia Eſt āt nō rõnabile ſomnum quidē eſſe per infrigidationē. cauſas autē dormiendi calidas

Hic ꝯñr in ſcd̄a ꝑticula mouet dubitatõnem ⁊ circa hoc facit tria. Primo eam mouet. aſſignando cām quare eam mouet. Scd̄o ponit tres inſufficientes ſolutões In tercio ponit verā cām ſeu ſolutõem dicte dubitationis. Et ſcđm hoc hec ꝑticula ſubdiuiditur in tres. Scd̄a tangitur ibi (Utꝝ aūt) Tercia ibi (Uel dicte q̄dem nunc ſolutões) Quantū ad ꝑmam ꝑticulā mouet phs dubitatõem. Quare cum ſomnus cauſet̄ ex cauſa frigida frequenter. fit frequētiſſimus ⁊ fortiſſimus ſomnus poſt ſumptū cibum calidum vt poſt ſumptum vinum et alia hmōi caliditatē habentia. Non em̄ rõnabile eſſe videt̄ ſomnū q̄dem cauſari ꝑ infrigidatõnem ⁊ cauſas ſomni vel dormiendi calidas eſſe.

Utrū ergo hoc accidat q2 quēadmodū vent̄ vacuꝰ cū ſit calidꝰ eſt. Repletio vero cibi infrigidat propt̄ motū. ſic ⁊ qui in capite pori ⁊ loca Infrigidant̄ ſurſuꝫ lata euaporatõne Uel quēadmodū perfuſis calido ſubito tremor fit ⁊ ibi aſcendēte caliditate cõgeſta frigiditas infrigidat. et quod ſcđm naturā calidū facit lāgueſcere et decedere. Ampliꝰ aūt multo incidēte nutrimento qd̄ calor ſubleuat. quēadmodū ignis īpoſitis lignis īfrigidatur q̄uſq; digerat̄ fit em̄ ſomnꝰ vt dcm̄ dum corpulētum ſurſuꝫ fertur a caliditate per venas ad caput Cum ꝟo ampliꝰ nō poſſit ſed in multitudine excedit quod eleuatū eſt iterum repellitur et deorſuꝫ fluit. Ideo cadūt hoīes ſubtracto calore q̄ ſurſuꝫ ferebat. ſolum em̄ aīaliū rectuꝫ ⁊ incidēs q̄dē deſipiētiā facit. poſt modum vero phātaſiam

Hic ꝯñr in ſcd̄a ꝑticula tres falſas ponit ſolutões ꝑ modū dubitatõnis dicens vtꝝ accidat ſic fieri ſomnum ꝓpter hoc ſcꝫ. q2 cum venter vacuus fuerit ꝓpter caloreꝫ cordis ⁊ epatis calidus eſt. repletõne aūt cibi fit frigidꝰ ꝓpter motum quo cibus paſſus a calido agit in ipm̄ calorem eundē hebetando. An ſic etiā cerebrū vacuum calidum exiſtens ſeu pori ⁊ loca que ſurſum ſunt lata euaporatõne ſurſum infrigidētur ⁊ ſequatur ſomnus. calor em̄ diffuſus in humidū amittit acumen eius. Uel fiat aliter quēadmodū ſubito fit tremor ſeu horripilatio accidit ꝑfuſis calida aqua que calore ſuo apit poros ꝑ q̄s apertos expirant ſpūs ⁊ calor. ⁊ tunc frigꝰ accipit ⁊ cõtrahit pellem. ⁊ ꝯtrahendo erigit pilos. An ita calida euaporatõne aſcendente ex reſolutõne cibi vel nutrimenti calidi egredientibꝰ calore naturali ⁊ ſpū frigiditas ipſa cõgeſta. hoc eſt cõpreſſa ⁊ cõꝑmens infrigidet. ⁊ calidum naturale faciat langueſcere ⁊ decedere a partibꝰ exterioribꝰ ad interiora ſomnū inducendo. Uel tercio accidit appoſito multo nutrimento quod calor ſtomachi reſoluendo vaporabiliter ſubleuat ſurſum ad caput mouendo. ita ꝙ caput illo vapore reſoluto ⁊ ad ipm̄ moto infrigidetur donec paulatim huius vaporē ſuo calore digerat. ſicut ⁊ quēadmodū ignis quādo ſupponit̄ lignis viridibꝰ ꝑmum infrigidatur quouſq; digeratur. Fit em̄ ſomnus ſicut in phyſicis dictum eſt. quādo corpulentū et groſſum ſurſum fertur a caliditate ꝑ venas ad caput cum aūt nō amplius hoc ipm̄ calor eleuare poterit. ſꝫ incipit in capite ſua multitudine calorem cerebri excedere in frigiditate ⁊ humiditate. tunc quod eleuatū eſt iterꝫ repellitur ⁊ deorſum fluit. Signū aūt eiꝰ ꝙ ſic fiat ſomnus ex tali cauſa frigiditatis eſt hoc. q2 cadunt homīes dum dormiunt tanq̄ʒ remiſſus ſit calor q̄ eleuabat eorū corpora ⁊ erexit. Hoc em̄ ꝓprium habet hō inter aīalia ꝙ eſt recti corꝑis erecti ⁊ ideo calore cõtracto ſolū inter animalia ſic alteratur in ſomno ꝙ cadit ceteris animalibus ſtando dormientibꝰ. Et ſubdit phus ꝙ homo ſic incidens ⁊ cadens dormiendo. deſipiētiā facit. q2 ab om̄i actu ſenſus deſipit. ita ꝙ cum cadit nihil amplius habebit. poſtmodū vero facit aliquid in ipo phantaſia ⁊ aliq̄d imaginat̄ cū iā aliq̄ntulū dormierit ſomniando.

Uel dicte q̄deꝫ nūc ſolutiões nō ꝯtingētes q̄dem ſunt vt fiat infrigidatio. Quīmo et propius ē locꝰ q̄ circa cerebꝝ quēadmodū dictuꝫ ē in alijs Oim̄ ꝟo q̄ in corꝑe frigidiſſimū cerebꝝ nō hñtibꝰ ꝟo que equalꝫ huic ꝑs. quēadmodū igit̄ humidum qd̄ euaporat a ſolis caliditate cuꝫ venerit ad ſupmū locum ꝓpter frigiditatē ſuaꝫ infrigidat̄. et ꝯgeſtū deorſū fert̄. factuꝫ rurſus aqua ſic ē in eleuatione calidi ad cerebrū. Superflua q̄dem euaporatio in phlegma redigit̄. iō et catarri vident̄ ex capite fieri Nutritiua vero et nō egrotatiua deorſum fert̄ cõgeſta ⁊ refrigerat calidū. ad infrigidādum ꝟo et nō facile ſuſcipiēduꝫ euaporationē ꝯfert et tenuitas ⁊ anguſtia circa cerebꝝ venarū Infrigidatiōis quideꝫ ergo hec ē cauſa quanq̄ʒ euaporatio tranſcendat caliditate

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Hic in tercia ꝑticula ponit verā ſolutōnem dicens ꝙ ꝓdicte ſolutōes ꝯuenientes nō ſunt vt fiat infrigidatio et ꝑ ꝯñs infrigidatōe vapoꝝ ſomnꝰ. mō ſuꝑ dicto. quum immo locꝰ q̄ ē circa cerebrū ꝓpiꝰ ē ad refrigerandū vapores ſurſum aſcendētes quēadmodū dictū ē in alijs .ſ. in libro de natura aīaliū. ⁊ iō vapoꝝ īfrigidatio a cerebro facta cauſat ſomnū. Nā cerebrū ē frigidiſſimū mēbrum oīm mēbroꝝ q̄ in corꝑe aīalis inueniunt̄. In nō hñtibus āt cerebrū ꝑs ꝓportionabilr̄ cerebro frigidiſſima eſt. Et iſtud declarat ph̄s ꝑ ſile in maiori mūdo. Nā ſicut humidū ſiue vapor euaporans a caliditate ſolis ſurſuꝫ. cuꝫ venerit ad ſuꝑmū locū. nō ſimplr̄ ſꝫ reſpectiue. ſ. ad mediā regionē aerꝭ ꝓpt̄ illiꝰ loci frigiditatē infrigidat̄ ⁊ cōgeſtus deorſum fertur pluuialiter vel alio mō. ⁊ fit rurſus aqua. Sic ē in eleuatōe calidi humidi ſeu vaporis ad cerebrū. ꝓpter frigiditateꝫ eīn cerebri infrigidat̄ ⁊ ſic ſuꝑflua euaporatio in aquoſum phlegma redigit̄. In ſignum cuiꝰ catarrei ⁊ īfirmitates ſilēs ex ſuꝑfluo phlegmate vident̄ fieri ex capite in hñtib9 multū de phlegmate. Vñ dr̄ Albertꝰ ꝙ phlegma ē humiditas nō nutriēs ſꝫ extetiꝰ fluens ꝑ nares. Illa āt humiditas q̄ ē nutritia exterioꝝ mēbroꝝ ⁊ nō egrotatiua aliq̄ntulū ꝯgeſtat vſq₃ ad ꝑmū ſenſitīm vt ex ea refriget̄ qđ calidū ⁊ ſcꝫ organum ꝑmi ſenſitiui ⁊ ſic fit ſomnꝰ. q₂ frigiditate ſua ꝓpellit calorē ⁊ ſpūs ad itra ab exteriorib9 mēbris Et ſubdit ph̄s ꝙ diſpōes coadiuuātes ex ꝑte corꝑis ꝙ ſcꝫ diu duret īfrigidatio hmōi. ⁊ ꝑ ꝯñs ſomnus. ⁊ ꝙ nō facile ſuſcipiant̄ euaporatōes ē tenuitas ⁊ artitudo venaꝝ circa cerebrū. Cōcludendo ḡ finalr̄ ponit ſolutōem dicte dubitatōis. dicens ꝙ q̄nq₃ euaporatōes ſurſum aſcendāt. nō ſunt tñ cā īfrigidatōis ſꝫ frigiditas loci cerebri vt dictū eſt. Ex q̄ videt̄ inuere ph̄us ꝙ ad hunc locū copioſa aſcēdens euaporatio a calido nutrimēto. cerebri frigiditate infrigidata vehementer dormire facit. ⁊ magꝭ q̄₃ ea que a nutrimēto nō adeo calido ⁊ euaporatiuo reſoluitur

Expgiſcunt̄ eīn cum digeſtio facta fuerit et obtinuerunt q̄ impacta fuit caliditas. ī anguſto multa ab eo q̄ circūſtabat ⁊ diſcreti fuerint corpulentior ſanguis atq₃ puriſſimus. Eſt autē tenuiſſimus ſanguis ⁊ puriſſimꝰ q̄ in capite denſiſſimus ⁊ turbidiſſimus q̄ in inferiorib9 ꝑtib9. Omis vero ſanguis ꝑncipiū ſicut dictum ē hic et in alijs eſt cor. hoꝝ aūt qui in cordis vtriſq₃ thalamis. cōis qui mediꝰ. q̄rum vterq₃ ſuſcipit ex vtraq₃ vena. et ex ea que vocatur magna. et q̄ adorti. in medio fit diſcretio. Sꝫ definire quidē de his alioꝝ ſermonū eſt ꝯuenientiꝰ Quia vero fit maxime ſanguis poſt nutrimēti oblatōeꝫ indiſcretus ſomnꝰ fit quo ad ſecernat̄ ſanguis Hoc quidē puriſſimū ſurſuꝫ. illud vero turbidiſſimū deorſuꝫ. Cū āt h̄ acciderit expgiſcunt̄ abſoluta ex nutrimēti grauitate

Hic ꝯñr in ſcđa ꝑte ꝑncipali huius capl̄i ponit cām expgefactōis. Et ꝑmo facit qđ dictū eſt. Scđo epilogat q̄ dicta ſunt de cā ſomni. ibi (Que q̄dē cā) Quātū ad ꝑmā ꝑtē dr̄ ph̄s ꝙ tūc expgiſcunt̄ aīalia cuꝫ digeſtio facta fuerit ipius nutrimenti. ⁊ cū obtinuerit victoriam ſuꝑ frigiditatē caliditas multa. q̄ in ſomno erat īpacta ⁊ adunata in loco anguſto circa mēbra nutritia ex frigido circūſtante. Et cū diſcreti fuerint ſanguis puriſſimus et corpulentus ſeu turbilentꝰ. De hoc aūt diſtinguendo ſubdit ꝙ tenuiſſimus ſanguis ſeu puriſſimus eſt q̄ ē ſurſum in capite. denſiſſimus vero ⁊ turbidiſſimꝰ ē. q̄ in inferiorib9 ꝑtib9 inuenit̄. Ois aūt ſanguis ſiue denſi ſiue ſubtilis ꝑncipiū ē cor. ſicut ꝑus dictū eſt. ⁊ in alijs dicet̄ ſcꝫ in libro de aīalib9. Cor āt vt ꝓbat anatomia tres hꝫ thalamos ſeu ꝯcauitates. dextꝝ. ſiniſtrū. ⁊ mediū. mediꝰ eſt ⁊ cōis vtriq₃ extremoꝝ thalamoꝝ. ⁊ vterq₃ extremorum ſuſcipit a medio ventriculo ſeu thalamo ex vtraq₃ vena ſiue ꝑ vtrāq₃ venā. quaꝝ vna vocat̄ magna. ⁊ alia vocat̄ adorti. ⁊ vna aſcēdit ⁊ altera deſcēdit In medio ḡ ventriculo fit ſanguis diſcretio aſcendentꝭ ad nutritōeꝫ mēbroꝝ ſuꝑioꝝ ⁊ deſcēdētis ad inferioꝝ nutritōem De his āt definire hoc eſt ꝑ certitudinē determinare alioꝝ ſermo nū eſt. ſcꝫ libri aīaliū. Et q₂ oblato cibo vel nutrimento maxime fit ſanguis indiſcretꝰ. iō ſomnus fit ⁊ durat q̄adiuſq₃ diſcernat̄ ſanguis ⁊ ſeparet̄ ſanguis purꝰ ab impuro. ⁊ fiat hoc q̄dē puriſſimū ſurſum. hoc aūt turbilentiſſimū ē deorſum. Et cū h̄ factū fuerit tūc expgiſcūt̄ aīalia abſoluta a vinculo ſomni ſeu a ḡuitate nutrimēti.

Que quidē igitur cauſa dormiēdi dictum ē q₂ a corpulēto quod ſurſuꝫ fert̄ ꝑ ingenitū calorē ſubito ad ꝑmū ſenſiteriū. Et quid eſt ſomnꝰ q̄m primi ſenſiterij ꝯprehēſio vt nō poſſit eē ex neceſſitate quidem factū. Nō eīn cōtingit aīal eſſe niſi accidētib9 q̄ ipm perficiunt. propter ſalutem vero ē. ſaluat eīn quies

Hic ꝯñr ph̄us epilogando ꝯcludit dicēs. Que igit̄ ſit cā dormiendi dictū eſt. q₂ ſcꝫ eſt reditio vaporis infrigidati ad ꝑmū ſenſitīm. q̄ vapor a cibo ab ingenito calore ſurſum fert̄. Patꝫ etiā q̄d eſt ſomnus q̄m ē apprehēſio ꝑmi ſenſitiui vt nō poſſit agere Dictū eſt etiā ꝙ ſomnus factus ē ex neceſſitate ſuppōnis q̄m nō ꝯtingit aīal eſſe vel poſſe ſaluari nō exñtib9 ꝯgruentib9 accñtib9 q̄ ipſum aīal ꝑficiunt. ḡ ſomnus nccārius eſt ꝓpter ſalutem aīalis. q₂ eſt quies q̄dam. q̄es aūt ſaluat animal

Circa hunc textū mouet̄ hec queſtio Utrum primū ſenſitiuū ſit ſomni ⁊ vigilie principale ſubiectum

Arguit̄ ꝑmo ꝙ nō. Quia in ſomno ligant̄ ſenſus exteriores. ſed ꝑmū ſenſitīm eſt ſenſus interior. Nec ī ſomno ligat̄ vt teſtant̄ ſomniales apparitōes q̄ non fiunt niſi mediante ꝑmo ſenſitiuo. Scđo Somnus videt̄ paſſio vegetatiue potentie igit̄ nō eſt ſenſus cōis paſſio. Aña pꝫ Quia oēs potētias quaꝝ eſt aliqđ opꝰ ſcđm naturam determinatū dū exceſſerint tps neceſſe ē langueſcere ⁊ q̄ eſcere. ſꝫ talis q̄es eſt ſomnus. ḡ etiā ſomnꝰ eſt paſſio ꝑtis nutritiue. Confirmat̄. q₂ ſomnus fit ex euaporatiōe nutrimēti. ḡ eſt paſſio ꝑtꝭ vegetatie Tercio Senſus q̄libet ē paſſio ſeu potētia cōis corꝑi ⁊ aīe. ſꝫ ſomnus eſt ſolū corꝑis ⁊ nō aīe. ḡ nō ē ſenſus cōis paſſio Minor pꝫ. q₂ cauſe efficientes ⁊ finales ⁊ formales oēs vident̄ corporee. Effectus aūt nō ꝑt excedere cām. igit̄ ſomnꝰ ſolū ē corꝑis Cōfirmat̄. q₂ vt dr̄ 2° phycoꝝ Natura

cōfirmatur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De cauſa efficiente originali ſomni

eſt principiū mouēdi ꝛ quieſcēdi. ergo natura corpis erit
principiū motus q̄ eſt vigilia. ꝛ pncipiū immobilitatꝭ ſeu
quietis q̄ eſt ſomnus. Aīa aūt ſm ſe nec mouet nec quieſ/
cit imo i ſomno videmꝰ impediri motū corpis Quar
to. videt ꝙ ſomnus ſit paſſio intellectus practici ꝛ phan
taſie. qꝛ ſunt pncipia motus pgreſſiui q̄ in ſomno impe/
dit. Etiā intellectus ꝛ phātaſia ſepe in ſomno ligantur.
Cōfirmat. qꝛ Auicēna ꝛ Alphorabius dicit ꝙ ſom
nus ſit vinculū ſenſibiliū virtutū ꝛ motiuaꝝ. ģ nō eſt ſen
ſus tm̄. Quinto. non videt principaliter pmi ſenſitiui
paſſio. qꝛ oēs ſenſus eq̄liter eget q̄ete Sexto. ſomnus
ineſt cuilibet ꝛ ſoli aīali. ģ aīali ꝯpetit ſm illū ſenſum qui
oībꝫ cōis eſt ꝛ a q̄ aīal dr̄ aīal. tactus aūt ineſt oībꝫ aīalibꝫ
nō aūt ſenſus cōis. Septimo. ſenſus in ſomno nō imo
bilitat. ģ nō eſt ſenſus cōis paſſio. Dicit em̄ Auicēna ꝙ
in ſomno fiūt imagines ab imaginatiua virtute ad orga
nū ſenſus cōis ꝛ immutāt ꝛ mouēt ipm. ģ ſenſus cōis nō
immobilitat in ſomno. ſed magis imobilitat tactus quo
ligato ꝛ vacante ceteri ſenſus ligant ꝛ vacāt. organū em̄
tactus materialiter eſt de cōſtitutōne organoꝝ oīm ſen/
ſuū. ꝛ ita oīm ſenſuū organa innitunt organo tactus qḋ ē
expāſum p totū aīal. Octauo. iſte paſſiones nō vident
poſſe aīali ꝯuenire. qꝛ ſtꝫ oppoſita puatiue que in eodē
eſſe nō pñt ſimul nec ſucceſſiue. qꝛ nō fit regreſſus de pua
tione in habitū Nono. nō vident paſſiones vere oppo
ſite. qꝛ ſimul eidē aīali ineſſe pñt. Nā multa aīalia dū dor
miūt faciūt opa vigilātiū In oppoſitū eſt phus in lra.
Pro ſolutōe ordinant duo diſcurſus. Primi pma ppō et

Maior Sentire ē poteſtatiue viuere ſeu
opus ſenſibilis aīe **Minor** Hoc exercitur
ab aīa ſpiritu mediāte a pncipio ſenſitiuo pro/
fluente. **Cōcluſio** Idcirco defectus ſpiri/
tuū aīaliū inducit vigilie ſeu vite ſenſitiue natu
rale vinculum quod eſt ſomnus appellatum.

¶ Prima ps pme ppōnis pꝫ. qꝛ ſentire pſupponit viue/
re. ſicut viuere pſupponit eſſe. Sicut ģ viuere in viuenti
bus eſt eſſe. ita ſentire in ſentientibꝫ ē viuere. Sentire au
tem duplr̄ accipit. Uno mō put dr̄ actū pmū. q̄ aliq̄d hꝫ
eſſe ſenſitiuū ſeu vitā primā ſenſitiuā. Alio mō put dr̄ ac/
tum ſcōm q̄ nō exerit immediate ab aīa. ſed mediāte po
tētia ſenſitiua. ꝛ ſicut ſentire pmo mō acceptū eſt forma/
liter intrāſitiue viuere ꝛ eſſe viuum vel eſſe ſenſitiuū. Sic
ſentire ſcōo mō acceptuꝫ eſt poteſtatiue viuere. Sentire
pmo mō nō pt abeſſe viuēti ſeu ſentiēti. ſed bñ ſcōo mō.
vt pꝫ in dormiēte. Primo mō ſentire ſicut nec viuere non
ſuſpendit nec interrūpit q̄diu aīal manet. Sed ſcōo mō
vtrūq̄ interrūpit. Primo mō ſentire ſicut viuere ꝛ eſſe ſo/
lū auferṫ p morte. ſed ſcōo mō p ſomnū. Et pter hoc dr̄
phs ſcōo de aīa ꝙ actus pmus eſt ſicut ſomnꝰ. ꝛ actus ſe
cūdus ſicut vigilia. qꝛ in ſomno ligata eſt ſenſitiua ptās ab
exteriori opatione. Cū igit vis ſenſitiua ꝯſtituat organū
in eē ſicut aīa ſenſitiua totū aīal in eſſe aīalis. ģ in ſomno
eſt actus pmus. Uigilia aūt eſt expāſio ſenſuuꝫ in actibꝫ
exterioribꝫ. ģ eſt ſicut actus ſcōs. Scōa ps pꝫ. qꝛ aīa ſen
ſitiua eſt pncipiū eſſe ſenſitiui. ģ eſt pncipiū ſentiendi. ꝛ ita
ſentire eſt opus ſenſibilis aīe. Cōſequētia pꝫ. qꝛ qḋ eſt pn
cipiū actus pmi. etiā eſt pncipiū actus ſcōi. ģ aīa ſenſitiua
exñs principiū actus pmi q̄ eſt eē ſenſitiuū etiā eſt princi/
piū actus ſcōi. q̄ eſt ſentire. Añs patꝫ. Quia ſicut forme
pure naturalis opus intrāſitiuū et ſubalis actus eſt eſſe
naturale. ꝛ forme naturā ſupgredietis pxime. ſcꝫ aīe ve/
getatiue eſt eſſe vegetatiuū. ita aīe ſenſitiue intrāſitiuus
actus eſt eē ſenſitiuū. Sed ꝯtra arguit. Eſſe eſt forme
totius in toto cōpoſito ſeu in materia totius. ꝛ ſilr̄ eē ve/
getatiuū ꝛ intellectiuū. ģ eſſe ſenſitiuū non eſt actus for/
me ptis. ſ. aīe ſenſitiue ſed aīalitatis in toto aīali. Solo.
licet opationes ſeu actus ſcōi. ꝛ ſilr̄ actus pmi finales (q̄
ſunt eſſe exiſtētialiter ſeu eſſe exiſtētie) ſint ſuppoſitoꝝ pri
mo metaphyſice tanq̄ habentiū actus hmōi. vel exercen
tiū. tm̄ forme totius tanq̄ illius q̄ mediate vel imediate.
immediate vt eē ſeu actus primꝰ. mediate vero actus ſe
cūdus. Suppoſita em̄ pmo hūt virtutē opandi in eē na/
ture. radicaliter tm̄ ꝛ originaliter pncipia eēntialia totꝰ
cōpoſiti ſcꝫ materia ꝛ forma ſunt vtriuſq̄ actꝰ pricipia.
forma ptis ſcilꝫ formaliter influxiue. ꝛ materia paſſibilit
receptiue. Uñ forma ptis pmo a natura pducta dat eē
materie vñ fit totū ꝯpoſitū. In q̄ ex vnione forme partis
cū materia reſultat forma totius. q̄ ex ꝯñti pducta prin
cipiū etiā eſt actus pmi imediate. ꝛ mediate actus ſecun
di. Silr̄ actus pmo primi ſicut eſſe eēntie ſunt actus for/
me totius q̄uolibet ꝯcretiue deſignate. Scōa ppō dr̄
q̄liter actus ſcōs. ſicut ſentire ſeu ſm ſenſuꝫ opari ſit actꝰ
ipſius aīe. Licet em̄ aīa vt formā corpis ſiue materie p/
me ſit principiū vite pme imediate ſine ſpū tā vegetatiue
virtutis q̄ ſenſitiue ꝛ intellectiue Inquantū tm̄ ipa in rō
ne motricis effectiue reſpicit corpus organizatū ipm mo
uendo et inquantū eſt pncipiū vite ſcōe. ſ. opationis ve/
getatiue vel ſenſitiue eſt principiū mediāte ſpū. Cuiꝰ rō
eſt. qꝛ corpus eſt de ſe groſſum ꝛ terreſtre ꝛ nō hñs debi/
te pportōis harmoniā ad aīam mouentē q̄ tm̄ reqrit inter
mouēs ꝛ mobile. cū ģ aīa moueat corpꝰ ad actus diuer
ſos neccāriū eſt ipi aīe corpus organizatū pportionari Uñ
dixit plato metaphorice loquēs aīam ipam mouere cor/
pus p hoc ꝙ eſt ꝯplexa ad ipm p harmoniacos nūeros.
Nō ſtat aūt ſolū iſta pportio in ꝯformitate q̄dā virtuꝫ et
ptātū corporeaꝝ aīe ad organicas ptes corpis vl̄ potius
ecōtra. ſꝫ in cōformitate q̄ fit p ſpm. qm̄ p ſpm ſubtiliat.
ſublimat. ſeu diſponit in ſe ꝛ in organis diuerſis ad ipas
opatōes. vñ ſicut manus p cultellū non acutatū nequit
ſcindere. ita aīa p corpis organa diuerſa nō pt opari niſi
fuerint ſpū aptata. Et qꝛ aīa multiplicis virtutis eſt re/
quirēs in opationibꝫ ſuis diuerſa organa optet ipa orga/
na his diuerſis ſpiritibꝫ diuerſimode pportionari ipi aīe.
Uerū tm̄ eſt ꝙ queadmodū organa ſibi ſubordinata ſtꝫ
ſm exigentiā ꝟtutū aīe ita ꝙ priꝰ vnū mēbrū ſubſeruiat
aīe in ope q̄ aliud. ſic etiā eſt dōm de ſpiritibꝫ. Uñ ſicut
cor eſt primū viuens ꝛ ab eo vita ſcōa ad alia queq̄ mem/
bra delegat. ita primo eſt ſpūs in corde vel pportionabili
cordi ꝛ p cor deriuat ordine quodā ad alia officialia mem
bra. Et ita ſpūs pcedunt a corde velut a fonte vite dicit
Alb. Licet ꝯtrariū dixit Galienus ꝛ q̄dam alij ponētes
ſpūm naturalē oriri ab epate ꝛ nullo mō a corde. qḋ patet
ex nūc dictis falſum fore qm̄ ſicut organa corpis aīati de/
pēdēt ad inuicē ꝛ ab vno pmo qḋ ē cor. ita et ſpūs oēs
a corde depēdent Et ita ſpūs primū in eo organo eſt qḋ
primū vite ſcōe exercitiū in ſe hꝫ. cuiuſmōi eſt cor. Et cū
ſpūs faciāt corpus organizatū aīe virtutibꝫ diuerſis pri/
me pportionari ſicut inſtrumentū artifici. iō q̄nto hi ſpūs
fuerint lucidiores. clariores. ꝛ nobiliores. tāto aīa p orga
na corpis expeditius exercet ſuas opatōes ſicut artifex
pfectius ꝛ expeditius opat p bona inſtrumēta q̄ mala.
nō em̄ ineq̄litas opationis aīatoꝝ puenit ex diuerſitate

Dicit phus ſcdo de aīa q ſi ſenex haberet oculos vt iuuenis videret vt iuuenis

anime que manet in ſe equalis diſpoſitionis. ſed ex par-
te corpis organici quod nō eſt ſemꝑ debite diſpoſitum.
Et ꝫ dr phus ſcdo de aīa ꝙ ſi ſenex haberet oculos vt
iuuenis videret vt iuuenis. Eſt igit̃ ſpūs ꝓmū aīe in-
ſtrumentū ⁊ ꝓpter virtutē caloris aīe vn̄ effectiue ꝓcedit
nō mouet̃ ad vnā dr̄iam pōnis corpis. ſed ad qualibet.
¶ Pro quo aduertendū ꝙ ſpūs eſt quoddā aereū ⁊ ſub-
tile corpus ſeu euaporatio reſoluta ꝟtute caloris ab hu-
mido nutrimētali digeſtionis vltime. Eſt q̄dē aereū me
diās inter aerē ⁊ aquā queadmodū dr Eraclitus. Et re
ſoluit̃ virtute calidi (ſm ꝙ eſt inſtrumentū aīe) ab humi-
do nutrimētali ⁊ nō radicali. qꝛ ſi ab hūido radicali reſol-
ueret̃ nō eſſet ſpūs ſm naturā. quia debilitaret̃ corpus ex
multitudine ſpirituū. Nec reſoluit̃ ab humiditate nutri
menti indigeſti. Quia a tali hūiditate reſoluti. vapores
ſunt groſſi nimis vel ſtꝫ vētoſitates. Et ꝫ nō reſoluit̃ a
nutrimēto in ſtomacho. nec in epate. ſꝫ in loco ſub corde
in q̄ nutrimentū accipit digeſtōem ⁊ ſubtilitatē ⁊ formā
et accipit habitū vite ⁊ diſpōem q̄ ad ſingula mēbra mo-
uet̃ qd non pt̄ facere niſi mēbꝝ vle in q̄ ē vlis virt⁹ oīm
mēbroꝝ. Et ita ab hūore cuius tota ſubā ad cor refert̃.
reſoluit̃ ſpūs. ⁊ ab ipo dirigit̃ ad mēbra. ⁊ h̄ virtute actia
caloris eius. qꝛ cor fons caloris eſt. Et licet iſte ſpūs ſic a
corde reſolutus vn⁹ ſit in ſubā. tn̄ ſm ꝙ ꝑuenit ad diuer
ſa mēbra officialia diuerſificat̃ in ipis ſm ꝟtutes ⁊ ꝓprieta
tes mēbroꝝ. Vn̄ eſt in minori mundo ſicut in maiori. In
maiori aūt mūdo videm⁹ vnū p̄mū motorē eſſe a q̄ fluit
quicq̄d eſt virtutū ⁊ opationū in toto celo. elemētis. ⁊ oī
bus corpibus. que tn̄ virtus ſm ꝙ applicat̃ inferioribꝫ de
terminat̃ ⁊ ꝯtrahit̃ ſm recipientiū ꝓprietates ⁊ naturas
ꝓprias. Sil'r eſt de virtute lumis ſolaris qd eſt principiū
oīm generatoꝝ q̄ ꝑ applicatōem ſui ad ꝟtutes particula
riū generantiū determinat̃ ⁊ ſpecificat̃. ⁊ ꝑ ꝯñs variatur
Ergo etiā ſic erit in corde cuius virtus ⁊ ſpūs q̄ eſt vehi
culū virtutis motu ſuo ſm ꝙ ad diuerſa mēbra ꝑueniūt
accipiūt aliā ⁊ aliā ꝯditōem Hꝫ ꝫ ſpūs ſedeꝫ p̄mo ⁊ cām
in corde. vel ꝓportionabili cordi. a quo primo delegat̃ ad
epar ⁊ fit ſpūs naturalis eo ꝙ ꝑficit naturalia q̄ ſtꝫ dige-
re. ꝯuertere. ⁊ aſſiīare. ⁊ ꝯñter delegatus ad cerebruꝫ fit
aīalis. q̄ diuerſificat̃ ſm ꝙ delegat̃ ad diuerſa organa ſen-
ſuū interioꝝ ⁊ ꝑficit ꝟtutes aīales. q̄ ſunt ſentire. imagi-
nari. eſtimare. phātaſiari. ⁊ memorari. Et a p̄mo ſenſiti-
uo delegatus ad exteriores ſenſus ꝓportionabilit̃ variat̃
in ipis ſenſuū organis ſeu ſenſibꝫ. Vn̄ alius eſt viſiu⁹ ali⁹
audituus ⁊c̄. ⁊ ꝑficiūt. vt ſic virtutes ſenſitiuas exterio-
res q̄ ſunt videre. audire. guſtare. olfacere ⁊c̄. Ecce pul
crā nature ſagacitatē qm̄ aīa ingrediēs corpus cōplexio-
natū facit ſibi ſubſeruire q̄litates elemētares ſm moduꝫ
eaꝝ. vt q̄litates p̄ncipales ſuperioꝝ elemētoꝝ ſint mo-
tiue et formales reſpectu inferioꝝ. ita ꝙ aīa mediante ca
lore naturali ignis (q̄ dr calor natural' ſm ꝙ fit inſtrumē-
tū aīe) agit in humidū elemētare. reſoluēdo ſpūm. in quo
defert̃ virtus aīe. Spūs eīn dr a ſpirādo ꝓpter ſui mobi-
litatē ⁊ ſubtilitatē. ⁊ hoc ſpū medio influit aīma corpi di-
uerſimode vitaliū operationū virtutē vt dictuꝫ eſt. Ita
ꝙ nullā exercet aīa in corꝑe corporeā operationē ſine ſpū.
Dico corporeā ꝓpter opationē intellectualē que nullius
corpis eſt actus. ⁊ ergo nō req̄rit ſpūm quo ꝑficiat̃. Ve-
rum quia intellectualis opatio cōicat cōmunicāti corpo-
ri et ſenſus in intellectuali opatione ancillant̃. ideo ex eo
req̄ritur ꝙ ſpūs ſenſitiui. ea ꝑte quo ſenſitiui in hoīe. ſint
nobiliores q̄ꝫ in brutis. ſicut etiā a nobiliori nutrimento

Dicit corpoream ꝓpter opationem intellectualem que nullius corporis eſt actus

reſoluunt̃. ¶ Cōcluſio quantū ad primā partē patet ex
dictis. Nam vt ex dictis pꝫ nō poteſt aīa mouere corpus
ſuū motu ſenſuū exterioꝝ niſi mediāte ſpū aīmali Iuxta
eīn diſpōem ſpirituū diſponunt̃ opationes ſenſitiue ceterꝭ
paribus. ⁊ ita defectus hoꝝ ſpirituū inducit ſentiēdi im
potentiā. defectus inq̄ꝫ naturalis ex nutrimēti euapora
tione ꝓcedens vt infra patebit. Iſte āt defectus ſpirituū
inducit vinculū nō influxiue ſed defectiue. Fumalis aūt
euaporatio ſurſuꝫ infrigidata cauſaliter vinculū hmōi in
ducit poſitiue ⁊ influxiue. Dicit̃ aūt defectus ſpirituum
aīaliū. qꝛ defectus ſpirituū naturaliū et vitaliū nō indu-
cit ſomnū ſed potius mortē. Vn̄ q̄ꝫdiu viuēs viuit aīma
opatur opationes vitales ⁊ naturales. ⁊ iō quo ad hmōi
actū nō deficiūt calor ⁊ ſpūs interpolatim ſicut ad actus
ſentiendi. Verū qn̄ remittunt̃ ſpūs hmōi remittit̃ etiam
opatio hmōi. Et cū in toto ſpūs deficit ſeq̄tur mors. vt
fit in apoplexia. Nec quorūlibet ſpirituū aīaliuꝫ defectus
inducit ſomnū. ſed defectus ſpirituū ſenſuū exteriorum
ſm ꝙ a ſenſu cōmuni profluunt. Al's eīn dormientes nō
poſſent facere opera vigilantium

Secūdus diſcurſus. Maior Primo
fit iſte defectus cuꝫ reuocat̃ calor naturalis mo
tiuus ſpirituū animaliū ad interiora ⁊ aſcendit
vapor cibalis ad ſenſitiua organa Minor
Hoc maxime fit tp̄e celebrande digeſtionis q̄ꝫ
uis q̄nq̄ꝫ accidat ſil'r ex alijs cauſis Cōcluſio
Ergo ſomnus eſt ſentiēdi impotētia ex defec-
tu caloris naturalis ⁊ ſpirituū aīaliū. ꝑ ſe ex abū
dantia euaporatōis cibalis. vel ꝑ accidēs alte-
rius cuiuſcūq̄ꝫ paſſionis. ſua fumoſitate meat⁹
ſpirituū ſenſibiliū oppilāte. ⁊ ſpūs eoſdē depau
perante. ob ſalutē aīaliū naturaliter genita.

¶ Prima ꝓpō pꝫ. qꝛ ex nutrimēto aſſumpto in diuerſis
locis digeſtionis aſcēdit fumalis euaporatio ſurſum ad
caput q̄ ibi ꝓpter frigiditatē cerebri ingroſſat̃ ⁊ inſpiſſa-
ta ſua grauitate deſcēdit ⁊ inter deſcēdendū ꝓpellit calo
rem ⁊ ſpūs ad interiora. ſ. ad digeſtionis loca. ⁊ ſic oppi-
lat meatus ſpirituū ſenſitiuoꝝ ꝑ quos fluūt ſpūs a fonte
ſpirituū ſenſitiuoꝝ q̄ eſt ſenſus cōis. Illis āt ſic ꝓpulſis vel
deficientibꝫ. in exterioribꝫ ſenſibꝫ ſequitur neccārio ſomnus
Nec ex hoc accipi dꝫ q̄ſi motus caloris ⁊ ſpirituū ad inte
riora mēbra ſit pure violētus. ꝑ antiparistaſim ipius frigi
ditatis fumalē euaporatōnem ſua ꝯtrarietate ꝓpellentis
qꝛ ſpūs. ⁊ calor. ⁊ ſanguis. q̄ eſt humor optim⁹ mouetur
aīali motu iuxta nature ꝯgruentiā. Cum ergo tp̄e cele-
brāde digeſtionis ſit neceſſarius calor interioribꝫ mēbris
neceſſe eſt ipm calorē naturaliter ad locuꝫ deferri virtute
et poteſtate aīe. Videmus eīn ſanguinē tanq̄ꝫ humoreꝫ
nature amiciſſimū ad mēbra q̄libet patiētia moueri ⁊ ad
loca nature neceſſaria ſm ꝯgruentiā ex poteſtate aīe. er-
go etiā ſic mouent̃ calor ⁊ ſpūs. Si autē iſte defectus fiat
aliūde. ſ. ex infirmitate. puta apoplexia. vel ꝑalyſi. aut aliq̄
ſili. tunc nō eſt ſomnus. Et q̄nq̄ꝫ ſomnus cauſet̃ ex hmōi
defectu ſpirituū ⁊ ſit vigilia p̄uatio. ⁊ vite ſenſitiue impo
tētia. In cōmodū tn̄ ⁊ vtilitatē aīalis ordinat̃. Et p̄mo
quidē ad quietē aīalis q̄ a fatigatōe releuat̃. Non eīm po
teſt aīal ſm ſenſum ſemꝑ opari. qꝛ motus q̄ ꝑficiunt̃ orga
nis corporeis fiūt cū fatigatōe ⁊ pena a q̄ ꝑ quietē ſomni
ſupportant̃. Scđo cōſumpti ⁊ deꝑditi ſpūs aīales inſtau

fumalis evaporatio cibi solum est causa principalis q ex aliis diversificatur secundum magis et minus et aliis

Definitio cōpleta ſomni ſecūdū omnes cauſas

concurrentibus plus somnum inducit

rant. ⁊ tercio fortior fit digeſtio nutrimenti. Virtus em̄ caloris tpe ſomni adunata ꝑſus interiora nutritiua mē/bra in digerēdo eſt vigoroſior. Scđa ꝓpō q̄ntū ad p̄mā ꝑtē pȝ ex dictis. qꝛ q̄n celebrat̄ digeſtio tunc calor duplici de cā reciprocat̄ ad intra. ⁊ quia fumalis euaporatio for/tior aſcēdit in p̄ma digeſtione q̄ȝ in ſecūda. ⁊ in ſecūda q̄ȝ in tercia. ideo in p̄ma fortior eſt ſomnus q̄ȝ in ſecūda. ⁊ in ſecūda fortior q̄ȝ in tercia. licet dulcior ſit in tercia. qꝛ ad il lam ſomnus finalius ordinat̄ a natura q̄ȝ ad primā vel ſe cundā. Prima em̄ eſt ꝓpter ſcđam. ⁊ ſecūda et p̄ma ꝓpter terciā. Quantū ad ſcđam partē ſic oſtendit̄. qꝛ nō ſolū fit ſomnus ex fumali euaporatione tpe celebrande digeſtio/nis. ſed fit etiā alijs de cauſis. vt tactū fuit in textu. ſcȝ ex etate. infirmitate. cibi q̄litate. ex labore. ⁊ viaꝝ ſeu mea/tuū ſpirituū ſenſitiuoꝝ ſtrictitudine. ⁊ capitis magnitu/dine. Verū tamē eſt ꝙ fumalis euaporatio cibi ſolum eſt cā p̄ncipalis q̄ ex alijs diuerſificat̄ ſ̄m magis ⁊ minus et alijs cōcurrentibꝫ plus ſomnū inducit. Cōcluſio iſta eſt ſomni cōpleta definitio data ꝑ om̄es cauſas eiꝰ. For malis em̄ cā tangit̄ in hoc qđ dr̄ ſentiēdi impotētia. Di/cit̄ aūt ſentiēdi impotētia ⁊ nō impotētia ſenſus. q̄m ſom nus ſolū dicit ꝑuatōem vigilie. ⁊ ita nō tollit naturā po/tētie ſenſitiue. ſicut mors. ſed nec tollit ſolū ſentiēdi actuȝ ſed tollit actum ⁊ habitū ꝓximū q̄ ineſt ſenſibꝫ ꝑ anima/lē ſpiritū. Stat em̄ aliqueȝ vigilare qui tñ nullo exteriori ſenſu ſentiat actu. ſed ſenſibili p̄n̄te p̄t ſentire. Priuat er/go actum ſentiēdi cū aptitudine ꝓxima que eſt ꝑ ſpiritū derelinquēdo ſubiectū cū aptitudine remota ad actuȝ et p̄ncipia eius q̄ ſolū impedita ⁊ quaſi ligata ſunt. Et ideo ſ̄m Areſtotelē ſomnus eſt imobilitas ſenſuū velut vincu lum. ⁊ vigilia eſt ſolutio ſenſuū ⁊ remiſſio. Nō eſt aūt im/mobilitas negationis necȝ ꝑuationis. ſed vinculi. ita ꝙ redit mobilitas remoto vinculo. ⁊ illo mō etiā dr̄ impotē tia. Et hec impotētia vel imobilitas non ꝑuat actum et aptitudinē. ſed actū tm̄. ita ꝙ naturaliter ex ea fit regreſ ſus in habitū. Nec tangit̄ in hac definitione ſolū forma q̄ ſi def̄ ꝑ formā ſolum. imo etiam ingredit̄ materia in q̄. que eſt ſubiectū. ⁊ tangit̄ implicite in hoc ꝙ dr̄ ſentiēdi. eſt em̄ paſſio p̄mi ſenſitiui ſ̄m eā habitudinē qua influit exterio ribus ſenſibꝫ. Cauſat̄ aūt hec impotētia ſentiēdi ſeu imo bilitas vinculi ex defectu ſpirituū aīaliū qui ꝓuenit ex re/uocatione caloris ad interiora. ⁊ fumali euaporatione nu trimēti tpe celebrāde digeſtionis aſcēdente ad cerebruȝ. Illa em̄ ſui infrigidatione ingroſſat̄ ⁊ ingroſſata defluit verſus organū ſenſus cōis quantū ad anteriorē partem qua ex eo naſcunt̄ nerui ſenſitiui ſenſuū exteriorū. ⁊ ſic ob/turant̄ ⁊ oppilant̄ meatus ſpirituū ſenſitiuoꝝ qui fluūt a ſenſu cōi. Deficiūt etiā ſpūs in fonte ſenſitiuoꝝ ſpirituuȝ ſeu in ſenſu cōi ⁊ ꝓpter reciprocatōem caloris ⁊ ſpirituum ad interiora. Et hec cā effectiua tangit̄ in definitione per hoc ꝙ dr̄ ex defectu caloris naturalis ⁊ ſpirituū aīaliuȝ ex abūdantia euaporationis cibalis ſua fumoſitate meatꝰ ſpirituū ſenſibiliū oppilante ⁊ ſpūs eoſdem depauperāte. Dicit̄ notāter vel cuiuſlibet alterius. qꝛ licet ꝑ ſe ſomnꝰ vt dictū eſt ſolū cauſet̄ ex fumali euaporatiōe cibi ſeu nu/trimēti. Accn̄taliter tñ dr̄ aliūde cauſari. ſcilȝ ex paſſione ire. accēdētis ꝑ fellis reſolutionē ip̄m ſanguineȝ circa cor et ita faciētis fumos aſcēdere. turbantes cerebrū vſqȝ ad rōnis ꝑturbatōem ſicut ebrijs accidit. Tāta em̄ q̄ncȝ aſ cendit euaporatio ex paſſione ire ꝙ ſeq̄tur apoplexia ma/ior. ⁊ mors. vel ex labore vel exceſſiuo motu qui eſt cōſu mens ⁊ euaporatiuus ſpirituū. In ſignū cuius nimiū fa/tigatis ſomnus dulcior eſt cibo. Vel ex paſſione triſticie mouētis cor motu ſyſtoles. quo motu reciprocant̄ calor et ſpūs ad cor. Cauſa finalis tangit̄ in hoc ꝙ dr̄ Ob ſalu tem aīalis naturaliter generata. Eſt em̄ finis huiꝰ paſſio nis ſalus aīal'. Verū qꝛ rō boni ꝑfecti ſtat in indiuiſione ſeu in vnione actus ⁊ potētie. ⁊ cū in vigilia actus cōiun gitur cōiter potētie ſenſitiue. ita ꝙ frequēter potētie ſenſi tiue ſunt in actu. ideo vigilia eſt melius aliquid ſomno. ⁊ ꝓpterea ſomnus ordinat̄ in vigiliā ⁊ nō ecōuerſo. Dor/mimus em̄ vt vigilare valeamus ⁊ non ecōtra. Eſt itaqȝ ſomnus velut bonū vtile. in aliud ordinatū qđ ꝑ ſe bonū eſt qđ eſt vigilia. Et qꝛ hec ſalubriter ſine ſomno aīali in/eſſe nō poteſt. ideo ꝓ tanto ſomni finis eſt ſalus aīmalis. Ecce iterū mirabilē nature ſagacitatē q̄ ſup̄fluos fu/mos in bonū nature aīalis ⁊ ſalutē eius ordinat. Vñ q̄a natura nō abūdat in ſup̄fluis nec deficit in minutis. ideo hāc que videt̄ ſup̄fluitas nō ordinat in defectū ⁊ impotē tiā ſomni. ſed magis in potētie ꝓfectū ⁊ perfectōnem. vñ ip̄is vaporibꝫ in ſomno digeſtis redit vigilia. Alias du/as definitōes refert Albtus inuenimus a ph̄is perypa/teticis diuerſis poſitas. Nā vt dr̄ Abhamidiu ph̄us cuꝫ cōmentator Auerrois ꝯſentire videt̄. Sōnus eſt vigor et cōfortatio ſenſus ſpūalis ⁊ debilitas ⁊ vinculū ſenſus corꝑalis. Per hoc em̄ ꝙ retrahunt̄ calor ⁊ ſpūs a corpora libus ſenſibꝫ ꝑ ſomnū. minus diſꝑgunt̄ a ſenſibꝫ ſpūalibꝫ. ſcȝ interioribꝫ. ⁊ cū motus maior ſenſuū corꝑaliū q̄ natꝰ eſt expellere minorē ſenſuū ſpūaliū ceſſet tpe ſomni. ideo fortius mouent̄ ſpūales a ſimulacris remanentibꝫ in ip̄ſis in abſentia ſenſibiliū. Ecōtra vero vigilia ꝯfortatio eſt ex terioꝝ ſenſuū ⁊ debilitatio interioꝝ inquantū extrahunt̄ ſpūs ab interioribꝫ ad exterioꝝ ſenſuū organa. Dicuntur aūt ſenſus corꝑales ſenſus exteriores. qꝛ imutant̄ in p̄ſen/tia ſenſibiliū corpoꝝ. Et his ſenſibꝫ exterioribꝫ dr̄ idem ph̄s ſenſus ſpūales ⁊ interiores digniores. qꝛ nō ſtȝ fluē/tes. ſed ꝑcipiunt ſpūalia ſenſibilia ſicut habent eſſe ad ex/tra. qꝛ ex ꝓprijs p̄ncipijs aīe operant̄ ⁊ magis ſpūaliter ⁊ cognitiue operant̄. Qñ aūt fluens eſt tunc motus phan/taſticus ꝯfuſus eſt ex inordinatione phātaſmatuȝ cuius inordinationis ſunt multe cauſe. Alphorabius autē ſic definit ſomnū. Sōnus eſt introitus ſenſus ad interiora et non oīmoda ſenſus imobilitas. Sed vigilia eſt exitus ſenſus ad exteriora. Et q̄ncȝ he tres definitōes ſint ve/re. ꝑfectior tñ ⁊ planior eſt p̄ma tanqȝ data ꝑ oēs cauſas et ꝑ ꝯñs ad demōſtratōem optima. ⁊ poſt tercia q̄ quo/dammō formalis eſt data vtcūqȝ ꝑ cām formalē. Sed ſe cūda data eſt ꝑ effectū. qꝛ ſomnus confortat ſenſus inte/riores et exteriores debilitat. Sed ꝯtra ſecūda nō vi det̄ vera. Tum p̄mo qꝛ in ſomno ligant̄ etiā ſenſus inte/riores. Tum ſecūdo nō cōfortant̄ imo ſpū ⁊ calore ſpo liant̄ ꝑ ſomnū q̄ retrahunt̄ ad interiora mēbra nutritiua. Tum tercio. qꝛ vigilia nō videt̄ cōfortatio exterioꝝ. imo potius debilitatio. qꝛ alias vigilādo cōtinue confortaret̄ qđ falſum eſt. Silr arguit̄ ꝯtra terciā. ſomnus vt ſup̄ dictū eſt. eſt quies. ḡ nō cōueniēter dr̄ introitus ſenſus.

Preterea. ſenſus non ingredit̄ ad interiora necȝ ad ex teriora. ¶ Solutio ad oēs obiectiones ꝯtra ſcđam defi nitōem. Primo ad p̄mā dōm ꝙ interiores ſenſus ſeu ſpi rituales in ſomno ligant̄ ꝑ accñs ſolū. ſcȝ ꝓpter ſomni ꝓ/funditatē. ⁊ nō ꝑ ſe. ⁊ ita aliqui ꝓpter nimiā ſomni ꝓfun/ditatem non habēt ſomnia. Ad ſcđam dōm ꝙ quāqȝ ſpūs ⁊ calor ad interiora moueant̄. ſ. ad mēbra nutritiua a ſenſibꝫ exterioribꝫ. nō tñ ad interioribꝫ niſi ꝑ accñs ꝓp/

Somnus est vigor et confortatio sensus spiritualis et debilitas et vinculum sensus corporalis

Somnus est introitus sensus ad interiora et non omnimoda sensus immobilitas

Vigilia est exitus sensus ad exteriora

Somnus fit ex defectu caloris naturalis et spirituum animalium ex abundantia evaporationis cibalis sua fumositate meatus spirituum sensibilium oppilante et spiritus eosdem depauperante

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ter ſomni ꝓfunditatē. Nec ſolū ex ſpū ⁊ calore interiores
cōfortant̄. ſed ꝓpter remouēs ꝓhibēs qḋ eſt fortioꝛ motꝰ
exterioꝝ ſenſuū. Ad terciā dōm ꝙ vigilia accepta pro
oꝑatione impꝛoꝑe nō eſt ꝯfortatio. ſed fatigatōem indu
cit qñ excedit tp̄s Sed ꝓprie accepta ꝓ ſenſuū diſſolutōe
a ligāte vinculo vigilia ꝑficit exteriores ſenſus. qꝛ ꝑ vigi/
liā ſenſus exteriores actuant̄ caloꝛe ⁊ ſpū q̄bꝫ ꝑus in ſom
no caruerūt Ad obiectōes ꝯtra terciā definitionē. Et
ꝑmo ad ꝑmā dōm ꝙ ſomnꝰ nō dꝛ quies ꝓprie ſed meta/
phoꝛice. Vigilia em̄ nō eſt ꝓprie motꝰ ſed eſt ſile q̄ddam
motui. ⁊ iō etiā ꝑuatio vigilie nō eſt ꝓprie q̄es. ſed dꝛ q̄es
ꝑ metaphoꝛā ⁊ ſilitudinē. Vl' dici pt ꝙ nō ſit q̄es cuiuſcū
ꝗ motus. ſed ſolū motꝰ ſenſatōis exterioꝝ ſenſuū cū q̄ q̄e
te ſtat introitus ſpirituū ad interioꝛa. imo motꝰ ſenſuū
interioꝝ ⁊ motꝰ ꝓgreſſiuus ⁊ oꝑatio vigilātiū Ad ſe
cundā rōem dōm ꝙ ſenſus potētia non ingreditur neꝗ
egredit̄. ſed vtiꝗ ſenſus ſpūs. q̄ ſenſus ad ſentiēdū diſpo
nit̄. ⁊ ſilr̄ ſpēs ſenſibil'. Cū em̄ ſpūs ſenſitiuꝰ ſit vehiculū
forme ſenſibil' ſeu ſpēi ſenſibil' in ſpū recurrēte ab exteriori
bus ſenſibꝫ ad ſenſum cōem recurrit ſpēs ad interiores
ſenſus. ⁊ ꝑmo ad ſenſum cōem recurrit in q̄ etiā ſpēs ſen
ſibil' ē ipſi ſenſui ꝑncipiū ſentiēdi. vñ ꝯditōeꝫ habꝫ ſenſus
cōis ſpēs in eo. ſicut ſi via ꝯpōnis deſcenderet ad ſenſus
ꝑticulares. ꝙ tūc ꝯditōem alicuius illoꝝ ſequeret̄

Ad rōnes. Ad primam

dōm ꝙ licꝫ ſenſus cōis liget̄ in ſomno q̄ntū ad habitudi
nē q̄ reſpicit influ xiue cauſalit̄ exteriores ſenſus. nō aūt q̄n
tū ad habitudinē quā hꝫ ad interiores. niſi aliq̄n ꝑ accn̄s
ex ꝓfunditate ſomni Ad ſcḋam dōm ꝙ lꝫ virtꝰ nutri/
tiua ſit oꝛganica ⁊ coꝛꝑalis. non tñ ledit̄ ⁊ fatigat̄ in actu
ſuo ſicut v̄tus ſenſitiua. Cuiꝰ rō eſt. qꝛ motꝰ oꝛgani coꝛ/
poꝛal' q̄nto fuerit naturali vicinioꝛ ⁊ minꝰ nature faculta
tē ſupgredit̄ tāto minus fatigatōnem inducit vt motus
ꝯialis q̄ eſt ſm naturā elemēti ꝑdn̄antis. vt q̄ aīal ſe deoꝛ
ſum mouet nō inducit fatigatōem. ſicut motus q̄ eſt con
tra naturā elemēti ꝑdn̄antis vt eſt motus aīalis ſurſum
Motus aūt v̄tutis nutritiue ꝯnatural' eſt oꝛgano ⁊ mi/
me excedit naturā. imo naturalibꝫ q̄litatibꝫ exercet̄ natu
ralit̄ etiā oꝑantibꝫ. ⁊ ḡ nō ē fatigabil' vis nutritiua in ſua
oꝑatōe ſicut ſenſitiua. Ex q̄ ptꝫ ꝙ plus ſint fatigabiles
v̄tutes interiores ſenſitiue ꝗ̄ exteriores Interiores q̄dē
q̄ ſꝫ magꝭ ſpūales Verūtñ q̄es interioꝝ ſenſuū ꝓprie nō ē
ſomnꝰ de q̄ ſmo. ſed eſt ſuſpēſio ab oꝑe ſuo vel ludus ſi/
ue ſolaciū q̄ ſpūs recreant̄. talis em̄ recreatio q̄dē eſt inte/
rioꝝ ſenſuū ſicut ſomnꝰ exterioꝝ. Et ḡ hiis q̄ maxie ſenſi
bus interioꝛibꝫ occupant̄ debet̄ alternū ſolaciū ludi. ſicut
exterioꝛibꝫ ſenſibꝫ intētis ſomnꝰ. Preterea. actus vir/
tutis nutritiue ꝯſeruat potētiā in oꝑe ⁊ ꝯfortat̄. ⁊ vigo/
rat̄. ⁊ maxie tp̄e ſomni ⁊ ꝓ certo tp̄e. ſ. ꝗ̄diu viuēs viuit
Hoc āt nō accidit ſenſibꝫ ꝑ actū ſentiendi. ꝙ tñ v̄tus nu
tritiua oꝛganica v̄tus ē rei coꝛruptibil'. iō naturalit̄ tandē
deficit Ad ꝯfirmatōeꝫ dōm ꝙ lꝫ materia nutrimēti ſui
reſolutōe inducat ſomnū nō tñ cauſat effectū hmōi in po
tētia nutritiua q̄ oꝑat̄ in cibo digerēdo ⁊ ꝯuertēdo in ſub
ſtantiā nutriti. Sōnus etiā nō cauſat̄ a nutrimēto inq̄ā
tū nutrimētū ē. ſed a fumo vapoꝛabili a nutrimēto reſolu
to tp̄e ſue digeſtōis vel decoctōnis. Obiectū ḡ poñe ve
getatiue ſeu materia in quā agit ipa poña vegetatia ē effi/
ciēs cā occaſional' ipius ſomni. ⁊ ꝓ tāto ſomnꝰ eſt cauſali
ter a nutritia depēdens. ſꝫ nō eſt nutritiue foꝛmal' paſſio
ſed ꝑmi ſenſitiui. Et q̄nꝗ plantis videat̄ ꝯuenire aliq̄d
ſomno ſile in hyeme. ⁊ vigilie in eſtate. hoc tñ nō eſt vere
ſomnꝰ. qꝛ reuocatio ſpirituū ⁊ caloꝛis in plātis fit a frigo
re circūſtāte ⁊ foꝛinſeco. In aīalibꝫ āt ab intriſeco mediā
te fumali euapoꝛatōe vñ fit ꝙ ſic plāte q̄eſcūt ex receſſu ⁊
acceſſu ſolis. In ſignū cuiꝰ ſm motū ꝓpriū ſolis q̄dā plan
te vegetatōem hn̄t ⁊ ab ea ſuſpēdunt̄. imo qḋ plus eſt in
q̄buſdā ſm motū diurnū accidit q̄ſdā plātas apiri ⁊ cō
ſtringi ſicut patꝫ de heliotrophijs. i. ſolſequijs Ad ter
ciā dōm ꝙ ſomnꝰ ſicut vigilia ē totꝰ ꝯiuncti. Licet em̄
cā ſomni effectiua. ⁊ ſm aliq̄s materialis ſcꝫ fumal' euapo/
ratio nutrimēti. ſit coꝛꝑalis. redūdat tñ in aīam ligando
ſenſum cōem. ⁊ ex ꝯñti oēs alios exteriores. Alie āt cāe
nō ſꝫ coꝛꝑales. vt pꝫ de fine ⁊ materia in q̄. ⁊ foꝛmali. q̄ ē
impotētia ſentiēdi. Vñ ſm Alb. p̄° de aīa duplices ſunt
paſſiōes aīalis ſm ꝙ aīal. Quedā q̄ oꝛiunt̄ ex coꝛꝑe ⁊ ter
minant̄ in aīa ſicut ſomnꝰ. q̄dā ab aīa ⁊ terminant̄ in coꝛ/
poꝛe ſicut ſenſus Ad ꝯfirmatōem dꝛ. ꝙ motus ille nō
eſt ſolū nature ſꝫ etiā aīe. ⁊ ꝓprie eſt ipius aīe ſenſitiue ſm
ꝙ ꝯ̄ naturā ꝓprie dictā diſtinguit̄. Et ſilr̄ coaptata q̄es q̄
lis eſt ſomnꝰ dꝛ eē ipius aīe ſenſitiue ⁊ nō nature ꝓprie dcē.

Ad q̄rtā rōem dōm ꝙ intellectꝰ nō ligat̄ in ſomno ꝑ
ſe ſꝫ ꝑ accn̄s inq̄ntū vires ſenſitiue in ſomno aliq̄n ligātur
intellectui ſubſeruiētes. cuiuſmōi eſt potiſſimū phātaſia.
Et hoc q̄ntū ad exercitiū ꝯgnitōis reſpectu intelligibi/
liū ꝑus acceptoꝝ. Sꝫ q̄ntū ad ea q̄ꝝ p̄° accipit noticiaꝫ
ſic ligat̄ etiā q̄dāmō ligatis ſenſibꝫ exterioꝛibꝫ. Verū q̄a
exercitiū actus intellectus ꝓ̄ctici plus a ſenſibꝫ ꝑticulari
bus depēdet ꝗ̄ intellectꝰ ſpeculatiui. iō ex ea ꝑte plus ꝑ
accn̄s ligat̄ in ſomno intellectus ꝓ̄cticus ꝗ̄ ſpeculatiuus
Dicit̄ aūt intellectꝰ ligari ꝑ accn̄s mō nūc dicto q̄ntū ad
modū ꝯgnoſcēdi hūanū ſꝫ nō q̄ntū ad modū ꝯgnoſcendi
quē ſibi aſſcribit Alb. poſt ſtatū adeptōis. imo tp̄e mo/
derati ſomni ꝯtingit in nob̄ fieri ſinceriſſimas ꝯgnitōes
q̄ tp̄e vigilie nob̄ nō ſꝫ poſſibiles. qꝛ i ſōno ligatꝭ exterio
ribꝫ ⁊ ſolutis interioꝛibꝫ ꝯtigit oꝛdinatōe debita phātaſ
matū in nob̄ fieri ꝯgnitōes reꝝ ſenſibiliū ⁊ reuelationes
occultoꝝ vt infra patebit Ad confirmatiōem dōm ꝙ
ſomnꝰ ē ligamētū ſenſibiliū v̄tutū ſcꝫ exterioꝝ ex ꝯñti. in
q̄ntū eſt ligamētū p̄° ⁊ ꝑ ſe ſenſus cōis ſm eaꝫ habitudi/
nē q̄ exteriores ſenſus reſpicit. motiuaꝝ aūt v̄tutū vincu
lū eſt ſolū ꝑ accn̄s ex ſomni ſcꝫ ꝓfunditate. queādmodū ē
ligamētū ſenſuū interioꝝ. Veꝝ tñ ꝯtingit q̄nꝗ ſenſus in
teriores ſolutos eē ꝙ tñ motiua virtus nō ſit ſoluta ꝓpter
frigiditatē q̄ diutius detinet oꝛganū v̄tutis motiue qḋ ē
in poſteriori ꝑte capitꝭ. tāꝗ̄ in loco magꝭ frigido Cū em̄
calidi ſit diametralit̄ aſcēdere. ſpūs v̄tute caloꝛis citius ꝑ
ueniūt ad oꝛgana ſenſuū interioꝝ ꝗ̄ ad oꝛgana exterioꝝ
vel ꝗ̄ ad v̄tutē motiuā q̄ loca hn̄t in capitis extremitati/
bus duabus. ⁊ iō citius oꝛgana ſenſuum interioꝝ diſſol/
uunt̄ Ad q̄ntam dicēduꝫ ꝙ eſt paſſio oīm ſenſuū exte
rioꝝ. ſꝫ nō ꝓpria ⁊ p̄° ⁊ ꝑ ſe cuilibet ꝯueniēs Stat em̄ ali/
quē ſenſum exterioꝛē ligari fumali euapoꝛatōe. ꝙ tñ nō di
cat̄ aīal doꝛmire. Interiores etiā ſenſus q̄ete egēt. ſed ta/
liū q̄es nō eſt ſomnꝰ. Vñ etiā i ſomno nō ligāt̄ niſi ꝑ acci
dēs vt dcm̄ eſt ꝓpter ꝓfunditatē Ad ſextā dōm ꝙ ſen/
ſus cōis vtiꝗ cuilibet aīali ineſt. lꝫ foꝛſan in q̄buſdā aīali
bus ſcꝫ impꝑfectis nō ſit a ꝓprio diſtinctꝰ. Ille āt ſenſus i
q̄libet aīali dꝛ cōis cui p̄° ꝯuenit actꝰ ſentiēdi. ⁊ illiꝰ eſt ꝑ
ſe ſomnus paſſio. et ita ſp̄ manet ſomnꝰ paſſio ſenſus cōis
Ad ſeptimā dōm ꝙ lꝫ primū ſenſitiuū ſiue ſenſus cōis. vt
ſup̄ dcm̄ eſt quātū ad habitudinē quā hꝫ ad ſenſus inte

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

riores nõ ſit in ſomno necẽario ligatus. tñ ſm habitudinẽ quã hꝫ ad exteriores ꝑmo ꝑ ſomnũ ligaẜ. Nec tactui cõuenit hmõi ſomniale ligamẽtũ niſi ꝑus intelligamꝰ ſenſũ cõem ſm habitudinẽ quã hꝫ ad exteriores ſenſus ligari. quo ſic ligato ligaẜ pᵒ tactꝰ quẽ magꝭ ꝑ ſe reſpicit ꝙ̃ quẽcũqꝫ ſenſuꝫ aliũ. tactu eñ ligato ligantẜ ſenſus alij. ſed nõ ecõuerſo Eſt ḡ ſomnꝰ pᵒ paſſio ſenſus cõis. ex ꝯñti tactꝰ et ꝑ tactũ ẽ paſſio alioꝝ ſenſuũ. In ſignũ cuiꝰ in q̃buſdaꝫ egritudinibꝫ ꝓpter dolorẽ tactꝰ impediẜ ſomnus. ex q̃ dolor nõ ſinit ipm tactũ ligari ꝓpter ꝯcurſum caloris ⁊ ſpũs ad mẽbꝝ qđ tactu lediẜ Ad octauã dõm ꝙ ſomnꝰ nõ eſt ſm ſe paſſio aĩali ꝓpria. ſed ſolũ ꝑ diſiunctionẽ ad vigiliã. vt ſomnꝰ vel vigilia. Cuilibet ei aĩali ⁊ ſoli et ſꝑ ineſt ſomnꝰ vel vigilia. Nec ꝓprie ſtꝫ priuatiue oppoſita. eo ꝙ ſomnꝰ nõ eſt vera q̃es. ſeu ꝑuatio vera ipius motꝰ vigilie. eo tñ mõ q̃ opponunẜ nõ pñt ſil' ſm actũ alicui aĩali cõuenire. ſed bñ ſm potẽtiã vl' ſucceſſiue Ad nonã dõm ꝙ aĩalia dũ dormiũt nõ faciũt oꝑa vigilantiũ. vigilantibꝫ ꝓpria. que ſtꝫ. exterioribꝫ ſenſibꝫ cognoſcere. faciũt tamen opera q̃dam vigilantiũ que regulariter ſolum cõueniunt vigilantibꝫ de quo inferius latius diceẜ

Incidũt dubia circa textũ expoſitũ

⁊ ꝑmo circa ꝑmũ caplm Primũ eſt An cõuenienti ordine h̄ tractet. ꝑ. de ſomno ⁊ vigilia. ¶ Et videẜ ꝙ nõ. q꜡ ſenectꝰ ⁊ iuuẽtus. vita ⁊ mors. ſtꝫ generaliora q̃dã ſomno ⁊ vigilia. ḡ de eis ꝑdeterminandũ eẽt. q꜡ iuxta illud qđ tangiẜ in ꝓemio ꝑmi libri phyſicoꝝ. A cõmunioribꝫ ⁊ ꝯfuſis magis ꝓcedendũ eſt Preterea ſecũdo. ꝑuatio cognoſciẜ ꝑ ſuũ habitũ. ḡ nõ eſt tractandũ de ſomno ſpẽalit potiꝯ ꝙ̃ de vigilia. imo potiꝯ tractãduꝫ eẽt de vigilia ꝙ̃ de ſomno Preterea 3ᵒ. de ſimplicioribꝫ ꝑmo determinãdũ eſt. ſꝫ aĩal videẜ ſimpliciꝰ ſomno. ḡ de aĩali in libro de aĩalibꝫ ꝑdeterminãdũ eſt. ⁊ ꝑ ꝯñs iſte liber non deberet ꝑcedere ſciam de aĩalibꝫ ſed ſeq̃. Minor pꝫ. q꜡ corpꝰ ſimpliciꝰ eſt ꝯiũcto ex aĩa ⁊ corpe. ſomnꝰ aũt et vigilia ſtꝫ ꝯiũcti ¶ Soᵒ. ſic. q꜡ ſomnꝰ ⁊ vigilia ꝯueniũt aĩali ſm organa. ⁊ iõ nõ pñt ſufficiẽter intelligi ea q̃ de ſenſibꝫ dicta ſtꝫ. niſi etiam cognoſcanẜ ſomnꝰ et vigilia. ⁊ ita etiã ꝑtinet tractatꝰ iſtoꝝ ad ꝑtẽ illã phie q̃ ẽ de paſſionibus et oꝑationibꝫ aĩe et corꝑi cõibꝫ de q̃bꝫ poſt ſciam de aĩa tractandũ erat q̃m aĩa nõ hꝫ oꝑatões niſi eas q̃ ſtꝫ totius ꝯiuncti. excepta oꝑatõe intellectuali. Et cũ ſomni q̃dẽ paſſio eſt ſomniũ. ⁊ ſomnia multa nõ ſtꝫ ſine intellectu cõfert etiã hec ſcia q̃ ad eã ꝑtẽ q̃ eſt de ſomnio ad meliorẽ noticiã eoꝝ q̃ de intellectu dicta ſtꝫ. iõ etiam de ſomnio ⁊ de diuinatõe ꝑ ſomnia h̄ tractãdũ ẽ. Aduertẽdũ tñ circa hoc ꝙ apđ antiq̃s Areſto. diſcipulos vt refert Alb. h̄ lib iuuẽtus eſt ꝯtinuari cũ liᵒ de ſenſu ⁊ ſenſato quẽ in q̃ttuor diuidebãt libros ꝑtiales q̃ꝝ pᵐ dicebãt de ſenſu ⁊ ſenſato. Scđm de mẽoria ⁊ remiſcẽtia. Terciũ de ſomno et vigilia. Quartũ ṽo de ſomnio Et hũc libꝝ dicimt quem Areſto. ſepe noĩat de cõibꝫ oꝑationibꝫ aĩe ⁊ corꝑis Cũ q̃bus etiã q̃dam eoꝝ et ꝑcipue Auerrois inuenerũt alios tres .ſ. ꝑmũ de inſpiratõne ⁊ de iuuẽtute. ⁊ ſcđm de motibus aĩaliũ libꝝ. terciũ dicebãt de intellectu ⁊ intelligibili q̃rtũ aũt dicedãt eẽ libꝝ de aĩa. ⁊ tres libri de aĩa hic habenẜ cõiter annectẽdi. ⁊ ſm h̄ iteꝝ non incõgrue interponiẜ iſta ſcia a nob Ad rões Ad ꝑmã dõm ꝙ lꝫ vita et mors ſenectꝰ ⁊ iuuẽtus ſint q̃dã generaliora ſomno ⁊ vigilia. tñ q꜡ ad facilitatẽ doctrine ꝑ oĩa attẽdimus. videẜ nobis de ſomno ⁊ vigilia ꝑus ꝙ̃ de illis eẽ tractandũ. eo ꝙ cũ ſuꝑius digeſtis ⁊ determiatis. maiorẽ hñt cognationẽ. Sic ḡ argumẽtũ ꝯcluderet niſi aliud obſtaret videlicet ꝯgnatio eoꝝ q̃ tacta ſtꝫ in liᵒ de aĩa. Etſi dicaẜ ꝙ ſicut dicũt Auicẽna ⁊ Algazel plurimũ ꝯferũt ad ſciẽdũ q̃liter intellectꝰ materialiũ illumiatõeꝫ totã accipit a ſubſtãtijs ſeꝑatis. ḡ ꝑus eẽt determinãdũ de ſomnio ⁊ de diuinatõe ſomnioꝝ ꝙ̃ de ſomno. ꝓpter vicinitatẽ quã habꝫ ad aĩam. maxime intellectualẽ. Dõm ꝙ q꜡ ſomniũ nõ pt cognoſci ſine ſomno. ⁊ ſomnꝰ ſine ſenſu. iõ h̄ ordine fuit ꝓcedendũ quo ꝓcedit Areſto. Ad ſcđam rõem dõm ꝙ ſõnꝰ nõ ẽ vere q̃es. lꝫ ſit q̃eti ſilis. Et cũ ꝓprias hẽat cãs phicas ſomnꝰ ipẽ. iõ opꝫ inq̃rere de ſomno q̃ſi ꝑncipalit. et ꝑ ſolutõem ſomni ꝯgnoſcere vigiliã q̃ non hꝫ cãs ſpẽales niſi eas q̃ ſomnũ ſoluũt ⁊ terminãt. nec hꝫ ꝓprietates multas ſibi attributas niſi q̃ ſenſui ſm actũ facto videnẜ cõuenire. ⁊ iõ lꝫ ſomnꝰ ſit ꝑuatio q̃dã ⁊ q̃es. tñ q꜡ hꝫ proprias ꝑuatas cãs ⁊ ꝓpria q̃dã ſibi ꝯueniẽtia de eo oꝫ determiare. ⁊ ꝑncipalius de ſomno ꝙ̃ de vigilia Ad terciã dõm ꝙ lꝫ q̃dã dixerint ꝓpter h̄ argumẽtũ tactũ. librũ de ſomno ⁊ vigilia ſeq̃ libros de aĩalibꝫ. tñ h̄ nulla renꝰ dicendũ ẽ. q̃m in ſcia de aĩa determiatũ eſt de aĩa q̃ eſt aĩalis ꝑnᵐ ſine q̃ nõ ꝯtingit ſciri aĩatũ corpꝰ. Aĩa ãt ſaltẽ a nob nõ ſciẜ niſi ſcianẜ oꝑa ⁊ paſſiões eiꝰ. Oꝑa ãt q̃ ſtꝫ aĩe ſenſibil' ſtꝫ agere ꝑ ſenſus ⁊ ſenſuũ organa. paſſiões ãt eiꝰ ſtꝫ q̃bus potẽtie ſenſitiue alteranẜ ſicut ſomnus ⁊ vigilia. Congruũ ḡ eſt de ſomno aĩaliũ determiare poſt ſciam de paſſionibꝫ ⁊ oꝑationibꝫ ſenſuũ. q꜡ hec oĩa ſtꝫ ꝑncipia q̃dam ad ꝯgnoſcendũ totũ aĩal. Sed ꝯ in liᵒ de aĩalibꝫ de ill' eſſet determinãdũ. q꜡ eiuſdẽ ſcie ẽ determiare de ſubiecto ⁊ ꝓprietatibꝫ eiꝰ. ḡ cũ in liᵒ de aĩalibꝫ fiat mẽtio de aĩali etiã de potẽtijs ⁊ oꝑibꝫ eaꝝ ibi determiabiẜ. Dõm ꝙ nõ valet ꝯña. q꜡ aĩal vt hmõi nõ eſt cã taliũ paſſionũ. ſꝫ oꝑa aĩe ſenſibil' ſtꝫ cã eẽntialis ⁊ ꝑncipal'. q꜡ labor ⁊ exercitiuꝫ ſenſuũ ſomni eſt cã. iõ nõ cũ ſcia de aĩalibus ſed poſt ſcientiã de oꝑationibꝫ ſenſuũ ⁊ de paſſionibꝫ eoꝝ tractãda eſt iſta ſcientia de ſomno ⁊ vigilia.

Secundum dubium eſt

An ꝯueniẽter iſte lib denoĩeẜ de ſomno ⁊ vigilia. ¶ Et videẜ ꝙ nõ. q꜡ cũ ſomnꝰ ſe habeat ad vigiliã ſicut ꝑuatio ad ſuũ habitũ. ḡ potiꝰ deberet dici de vigilia ⁊ ſomno. ꝙ̃ de ſomno ⁊ vigilia ¶ Soᵒ. ſic. Tũ q꜡ vigilia potiꝰ tenet ſe ex ꝑte aĩe ꝙ̃ corꝑis. ſomnꝰ ṽo potiꝰ ex ꝑte corꝑis. ⁊ cũ in libris paruoꝝ naturaliũ mẽtio fiat de paſſionibꝫ ſm ꝙ ꝑncipaliter ſtꝫ corꝑis. iõ ꝯueniẽtius iſte liber intitulaẜ de ſomno ꝙ̃ de vigilia. Tũ ſcđo. q꜡ vigilia nõ hꝫ cãs ſpẽales niſi eas q̃ ſomnũ ſoluũt ⁊ terminãt. nec ꝓprietates mltas hꝫ ſibi attributas niſi q̃ ſenſui ſm actum videnẜ ꝯuenire Sõnus ãt hꝫ cãs determiatas ⁊ ꝓprias de q̃bꝫ ad phyſicũ ſpectat determiare. ḡ agiẜ hic de ſomno pᵒ ⁊ ꝑ ſe. ⁊ per accñs de vigilia inq̃ntũ ẽ ſomni ſolõ. ⁊ ita ꝑncipalius intitulaẜ de ſomno ꝙ̃ de vigilia Ad rõem dõm ꝙ nõ eſt ſꝑ illđ. qđ ꝑncipale ẽ. ꝑncipalit ꝯſideratũ. ſicut in rõe albi ꝑncipale eſt ſubiectũ. ſed nõ eſt in noĩe albi ꝑncipalit ſignificatũ. neqꝫ ꝑncipalit definitiue ꝯſideratũ Et iõ ẽ ꝙ lꝫ ſõnꝰ ſit vigilie ꝑuatio. ꝓpter cãs tñ tactas h̄ ꝑncipalit ꝯſideraẜ ſomnus. ⁊ ita a ſomno ſit ꝑncipalit huius libri denoĩatio

Tercium dubium eſt

An ſomnꝰ ſit vere q̃es ¶ Solõ nõ. q꜡ vigilia nõ eſt vere

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

motus.ſed ſicut vigilia eſt motus q̄daʒ.ita ſomnus vigilie oppoſitꝰ eſt q̄es q̄dā. Qd̄ oſ̄ndit̄ duabꝫ rōnibꝫ. Prima Vera q̄es ꝯuenit mobili ſm ꝙ eſt in termīo ad quē motus ꝓprij dicti.ſʒ vigilia nō ē motꝰ ꝓprie dictꝰ. pt em̄ eſſe vigilia ſine q̄cūq; motu .etiā ſine ſenſuū opatōe. vt q̄ñ exteriores ſenſus viuificati p ſpūs non opant̄ neq; imutant̄ ab aliq̄ obiecto. Etſi ſic ſuſpēſi nō fuerint. nō tn̄ mouetur ſenſus.p ſe ſaltē.motu ꝓprie dicto a ſuis ſenſibilibꝫ ſed ſimplici mutatōe ſpūali vt hmōi.cui nō opponit̄ q̄es ꝓprie dicta. Per ſe dico q: cōtingit materialit̄ ſenſibilia agere in ſenſum alterādo ſenſus ꝯ̄a alteratōe.ſʒ motꝰ hmōi nō cōuenit ſenſui vt hmōi.ſʒ ſicut rei alteri inaiate. Scd̄a.q̄es ſaltē natural' eſt finis ꝓpter quē fit motꝰ ꝓprie dictꝰ nō circularis ſʒ rectꝰ. Sʒ vigilia vl' actꝰ vigilie nō eſt ꝓpter ſomnū ſʒ ecōuerſo. Vn̄ dt phs nō vigilamꝰ vt dormiamus. ſed dormimꝰ vt vigilemꝰ.g̃ nō eſt ſomnꝰ ꝯ̄a q̄es.⁊ g̃ dt phs ꝙ ſomnꝰ coaptat̄ quieti.ſed nō eſt quies vera

Quartum dubium eſt.

Vtrū ſomnꝰ ⁊ vigilia opponant̄ ꝯ̄rie vel ꝑuatiue ¶ Soº ꝓprie hn̄t modū ꝑuatōis ⁊ habitꝰ ſi ꝯſiderent̄ formalit̄. Si āt ſm ſuā cām ꝯſiderent̄ opponunt̄ ꝯ̄rie. Primū pʒ. q: ſomnꝰ hʒ ſe ad vigiliā ſicut impotētia ad potentiā. tales āt opponunt̄ ꝑuatiue. Vel ſomnꝰ dt in ſubiecto apto nato carētiā viuificatis ꝑncipij ſcʒ ſpūs ſenſitiui et nō dicit ſolū defectū ſenſatōis. Stat em̄ vt ſepe dem̄ ē aliquē nō dormire ⁊ penitꝰ nihil foris ſentire. Scd̄m pʒ. q: cāe iſtaꝝ paſſionū ſūt frigiditas ⁊ caliditas. Naʒ caliditas p ſe vigiliā inducit.⁊ frigiditas p ſe inducit ſoporē ſeu ſomnū. Per ſe dico. q: p accn̄s caliditas euaporare faciēs ⁊ depaupari.ſomnū inducit. Silr̄ p accn̄s frigiditas vigiliaʒ inducit. vn̄ melꝰ vigilamus tpe frigido q̄ꝫ calido. Silr̄ ſomnus quantū ad cām efficientē ꝓximā que eſt fumalis euaporatio nō eſt pura priuatio. licet rōne carentie ſpirituū ſit quodāmodo priuatio

Quintum dubium eſt

Vtrū ſomnꝰ ꝯueniat plātis. ¶ Et videt̄ ꝙ ſic. q: plātis ineſt opatio determiata tpalis.ſ.nutritōnis.g̃ ſi exceſſerit tps in q̄ nata ē virtꝰ illa opari eget q̄ete q̄ videt̄ fieri p ſomnū. Scd̄o ſic. guſtꝰ eſt ſenſus alimēti ⁊ ſilr̄ tactus. alimēto āt vti ꝯuenit plātis.g̃ ineſt eis ſomnꝰ. ſic arguit Iſaac.p.in ſuo li.de elemētis. Tercio ſic.ſomnꝰ eſt ꝓpt̄ reparationē ſpirituū in q̄litate et q̄ntitate debilitatoꝝ ex h̄ ꝙ mouent̄ ad exteriꝰ corpoꝝ aiatoꝝ. Et iō definiētes q̄dā ſomnū dixerūt ꝙ ſomnꝰ ē retractio ſpirituū ad interiora corpis. In plātis āt ē expāſio ſpirituū ⁊ caloꝛ̄ ad exteriora plātaꝝ. ⁊ cū ex h̄ in q̄litate ⁊ quātitate ꝑdant̄. videt̄ ꝙ ſomnꝰ p inſtauratione ſpirituū ſit in eis nccārius.

Qd̄ ꝯfirmat̄. q: in noctibꝫ flores plātaꝝ claudi videt̄ et ꝯpmi. In die āt apiunt̄. h̄ āt eſt dormiētiū ꝓpriū. Silr̄ vident̄ plāte in hyeme dormire ab actu nutritiōis. In oppoſitū ē.p.in tex. ¶ Soº.lʒ multi antiq̄ꝝ fuerit de hac opinione ꝓpter rōes ſup̄ tactas.tn̄ in veritate falſuʒ oino eſt in plātis inueniri ſomnū ꝓprie dcm̄. q: ſomnꝰ eſt paſſio ꝑtis ſenſitiue vt hmōi. ſenſus āt in plātis nō inuenit̄. q̄a nō inuenit̄ in eis appetitꝰ q̄ ſequit̄ cognitōeʒ cōuenientis vel diſcōueniētis. Qʒ āt in eis nō ſit appetitꝰ pʒ. q: nō eſt in eis motꝰ cuiꝰ appetitꝰ eſt ꝑnᵐ nccāriū. Non em̄ eſt in eis neq; motꝰ ꝓgreſſiuꝰ. neq; motꝰ ſyſtoles vl' diaſtoles alteriꝰ āt hoꝝ nccārio appetitꝰ ꝑncipiū ē. Ad rōes. Ad primā pʒ ſolō ex dictis ſup̄. Dicit em̄ phi ꝑores ⁊ ꝑcipue Auerrois ſoluēdo rōem illā ꝙ illd̄ dcm̄ phi intelligi debeat de potētijs ⁊ v̄tutibꝫ q̄ꝝ actio nō eſt organo natural' ſic ſentire. Nutrire āt nō ē hmōi. motꝰ em̄ nutrimēti ad ſingula mēbra ſicut ad ſua loca ⁊ ad ſpēm ſuā eſt q̄dāmō natural' ⁊ p q̄ntitatē nutrimēti fit augmētū. ⁊ p ſupfluū generatio. ⁊ iō tales motꝰ nō inducūt laſſitudinē mēbris ſʒ ꝑfectōeʒ ꝓpt̄ qd̄ exil' nō cāt̄ ſonꝰ neq; vigilia. Ad ſcd̄aʒ dr̄ ꝙ lʒ guſtꝰ ⁊ tactꝰ ſint ſenſus alimēti qd̄ ſuſcipiūt plante cū nutriant̄. tūc nō ſūt ſenſus alimēti ab eo qd̄ eſt nutrimētū cape.ſʒ ab eo qd̄ eſt nutrimētū capiēdū ſenſibiliter apphēdere ſeu coḡſcere. ſuſcipiēdo ſpēs ſine materia. Vn̄ aia ſm ſe nō ē ꝑncipiū ſenſus.ſʒ aia determiata .ſ. ſenſitiua vel intellectiua ſm gdū q̄ ſenſitiua ē. Et g̃ falſum ⁊ mēdaciū ē inq̄t Alb. qd̄ ꝯfinxit Iſaac phs iſraelita dicēs duplicē tactū ⁊ duplicē guſtū. ponēs hos duos ſenſus ineē q̄buſdā naturalit̄ tn̄. q̄buſdā āt naturalit̄ ⁊ aialiter. Naturalit̄ tn̄ in his q̄ hn̄t tn̄ vegetatiuā aiam. ⁊ naturalit̄ et aialiter in aialibꝫ. Alimētū em̄ ſuſcipe nō ē ſentire. ſed ipm̄ ꝑcipe. ſuſcipiēdo ſpēs ſine materia. qd̄ nō ꝯuenit niſi aialibꝫ. Ad terciā dōm ꝙ in plātis tāq; in corpibꝫ durꝭ ſūt ſpūs pauci ⁊ hūor plurimꝰ ⁊ tenax. ⁊ iō nō facil' eſt excurſus ⁊ recurſus caloris ⁊ ſpirituū in eis. ſʒ p totā hyemē incurrit ⁊ ingredit̄. ⁊ p totā eſtatē educit̄. nō q̄dē ſicut in ſomno ⁊ vigilia. ſʒ ſicut repſſus ſolo frigore circūſtātis aeris. ⁊ reuocatꝰ calore eiuſdē. In ſomno āt ex euaporatione cibi cauſatur hmōi retractio ⁊ emiſſio ſpirituū. Et ad ꝯfirmatōeʒ dōm ꝙ corpa taliū vno tpe ſint minora q̄ꝫ alio tpe nō ē niſi ꝓpter frigꝰ aeris circūſtātis ſeu ꝓpter cōtinēs extriſecū ⁊ nō ꝓpt̄ ſomnū. Et ex eadē cā eſt clauſura floꝝ in nocte ⁊ aptio in die. Si tn̄ crederet Iſaac.p. ſyllogizare ꝙ ex eo. q: plāte repmunt̄ ⁊ dilatant̄ q̄dāmmō ſeu emittunt̄. g̃ dormiūt ⁊ vigilāt. fieret v̄tualit̄ ſyllogiſmꝰ in ſcd̄a figura ex puris affirmatiuis inq̄t Alb. ⁊ iō dcm̄ eius nō cōcludit neq; eſt rōnabile niſi forte loq̄mur de ſomno et vigilia metaphorice. Sic em̄ pt ꝯpetere plantis vigilia vel ſomnꝰ. Et hec dcā cū his q̄ in ſolutionibꝫ argumētoꝝ poſita ſunt ſufficiūt ad huius dubij determinatōem.

Sextum dubium eſt.

Vtrū īpoſſibile ſit aial ſp̄ dormire ¶ Et videt̄ ꝙ nō. quia aial ſp̄ dormit vel vigilat.ſed nō ſp̄ vigilat. vt pʒ ex dictꝭ g̃ ſp̄ dormit. Preterea 2º. ſi ſomnꝰ ſit excitabil'. h̄ erit facta digeſtōe ⁊ ſpū ⁊ calore inſtauratis. ſʒ facta digeſtōe ⁊ ſpiritibꝫ inſtauratꝭ adhuc durat ſomnꝰ. vtʒ in ranis q̄ ad mediū annuʒ dormire dicunt̄. Silr̄ dr̄ de hirūdinibꝫ ꝙ in fundo aq̄ dormiāt. g̃ eadē rōe pn̄t ꝯtinue ⁊ ſp̄ dormire.

¶ Soº. īpoſſibile eſt aial ſp̄ dormire. Qd̄ ꝓbat Alb. q̄nq; rōnibꝫ. Prima q: natura nihil facit fruſtra. ſed oē dormiēs hʒ ſenſū. cū ſolū aial dormiat. ſēſus āt q̄ in ſono ligati ſūt. reſpiciūt vigiliā ⁊ exercitiū eoꝝ tāq; finē ⁊ ꝑfectōeʒ ſuā. g̃ nccē ē oē aial aliq̄ñ vigilare. q: al's ſenſus a ſua ꝑfectione fruſtrarent̄. Preterea ſcd̄a rō. Sōnus deſiderat̄ p accn̄s. vigilia ꝯ̄o eſt finis ſenſitiue ꝑticule p ſe. Qd̄ aūt p accn̄s ⁊ p aliud deſiderat̄. in q̄dā tpe manet. ſʒ nō ſp̄. g̃ neceſſe ē oēm ſomnū fore excitabilē. Preterea tercia rō. q: ſicut organa ſenſuū languēt ex nimia vigilia nō ſolū ꝓpt̄ defectū ſpirituū. ſʒ etiā ꝓpter materialē diſpōem ipoꝝ organoꝝ. ita nimio ſono obſtruunt̄ meatꝰ ⁊ pori ſpirituū ſenſitiuoꝝ groſſis hūoribꝫ. g̃ ſicut nccē ē q̄nq; eē ſomnū vt deſ

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

cãt organa ſenſuũ. ſic q̃ncꝫ neccẽ eſt eẽ vigiliã ⁊ ſomnũ ex-
citari. ne organa ꝑ frigus ⁊ hũorẽ hmõi quibꝫ occupãtur
deſtruãt. Preterea q̃rta. q2 cũ i ſomno calor ⁊ ſpũs ad in
teriora moueant ꝓpt celebrãdã digeſtõez opꝫ digeſtõe fa-
cta nutrimẽti calorẽ ⁊ ſpũs diffundi ad mebra exteriora
Ad h eñ facta ẽ digeſtio vt nutrimẽtũ incorpet. et ſpũs
inſtaurent. ⁊ inſtaurati ꝑ totũ corp9 ⁊ ad ſenſitia organa
diffundant. alꝛ eñ digeſtio eẽt ocioſa ⁊ vana. ğ opꝫ facta
digeſtõne nutrimẽti diffundi calorẽ ⁊ ſpũs ꝑ ſingula men
bra q̃d fit in vigilia. Preterea q̃nta rõ. dr Iſaac. p. q ſpiri
tus mouet in miori mũdo. ſicut lux in maiori mũdo. Sꝫ
mot9 lucis in mũdo maiori ẽ ꝑ modũ aſcẽſus ⁊ deſcẽſus
ğ neccẽ ẽ motũ ſpũs huic ꝓportionari. h aũt nõ fit niſi ꝑ mo-
tũ ꝯſus int9 ⁊ extra in ſono ⁊ vigilia. ꝯſus int9 in ſono. et
extra in vigilia. Et ita ſicut lux in maiori mũdo aſcẽdit
et deſcẽdit cum motu ſolis. ſic aſcẽdit ⁊ deſcẽdit neccãrio
ſpũs. Vñ cũ ꝯtus ſpũs depẽdeat extriſecus a luce celeſti
multiplr. iõ aſcendente luce ſol' naturalr euocant ſpũs et
calor ad extra. recedẽte ꝟo luce ſol' reciprocant calor ⁊ ſpi
rit9 ad intra. ⁊ ꝑ ꝯñs ſicut alternat aſcẽſus ⁊ deſcẽſus ſpi
rituũ ſm aſcẽſuꝫ ⁊ deſcẽſum ſol'. ita etiã alternant ſomn9
et vigilia. Ad rões Ad pmã ſophiſticã dr q peccat pe
nes fallaciã diuiſionis. In ſenſu eñ cõpoſito ⁊ in q̃ntũ eſt
vna de diſiũcto pdicato. hec ꝓpõ ẽ vera. aial ſꝑ dormit vl'
vigilat. ſed in q̃ntũ eſt hypotetica diſiũctiua. ſic eſt falſa
Ad ſcdam dõm. q in aialibꝫ vigilia ⁊ ſomn9 regulariter
nõ equant vt infra de hoc dicet. Et iõ nõ optet ex diutur
nitate ſomni q̃rundã aialiũ arguere ꝑpetuitatẽ ſomni q̃
ad eẽ ꝑpetuũ aialis. hoc ẽ ad totã animalis vitã. Et hec
dñã videt ꝓuenire plurimũ ex diuturnitate digeſtionis
celebrate. talia eñ aialia ꝓpter digeſtõem debilẽ ⁊ nutri-
mẽti abũdantiã neſciũt cibũ pus paulatim collectum in
breui digerere. ſed multo tpis ad eũ digerendum egent.
Quecũꝫ eñ inq̃t Alb. in ꝯmẽtario ſtꝫ frigida ⁊ viſcoſa
et hñt multas ſupfluitates circa locum digeſtõis ⁊ ſunt
ſpiſſe pellis. dormiũt diutius q̃ꝫ alia aialia. ⁊ neccẽ hñt per
multũ tpis ãni dormire qñ phlegma generat. ſicut ſtꝫ ci-
conie ⁊ niſi et cetera hmõi. Quecũꝫ aũt ſubtilẽ hñt hũidi
tatẽ ⁊ paucã paꝝ dormiũt. ⁊ eſt tps ſomni coꝝ breue.

Septimum dubium eſt

Quid hoꝝ pus ineſt aiali An ſomn9 vel vigilia ¶ Et vi
det q ſomn9. q2 dormiẽs eſt id qd pt ſentire. ⁊ ſic ſomn9
includit potẽtiã vigilãdi ⁊ ſentiẽdi. In illis aũt q̃ de potẽ
tia mouent ad actũ potẽtia tpaliter pcedit. ğ ſomn9 tpa
liter pcedit vigiliã. Preterea. dr phs in. xvi. de aialibꝫ
q embryo in matrice pus dormit q̃ꝫ vigilet. ⁊ q pus nõ
exercet opa q̃ꝫ exerceat. In oppoſitũ arguit. Habitus
eſt por puatione ſed vigilia ſe hꝫ ad ſomnũ q̃dãmõ vt ha
bitus ad puatõem Preterea. ſomn9 eſt impotẽtia ſen
tiẽdi ſenſus. ꝓpter exceſſum vigilãdi. exceſſus ğ vigilãdi
cũ eſt cã ſomni. ſomnũ pcedit. ⁊ ꝑ ꝯñs vigilia. q2 exceſſus
vigilandi pſuppõit vigiliã. ¶ Solo. vigilia pcedit ſom
nũ. q2 ſm Comentatorẽ ſomnus eſt receſſus ſenſibil' aĩe
ſeu potẽtie ab organis exterioribꝫ ad interiora corpis. q̃
quidẽ receſſus fit ꝑ reciprocatõnem ſpũs ſenſitiui a ſenſu
cõi in exteriores diffuſi. nihil aũt recedit vel reciprocat ab
alio niſi pus in eo fuerit. Cũ ğ pñtia ſpũs. in exterioribꝫ
ſenſibꝫ faciat vigiliã. ⁊ retractio ſomnũ. neccẽ eſt vigiliam
ſomnũ pcedere. Ibi aduertendũ ſm Cõmẽtatorẽ in ſuo
libello de ſomno q receſſus ꝯtutis ſenſitiẽ ⁊ ſpũs ab exte
rioribꝫ ſenſibꝫ ad interiora. ⁊ per ꝯñs ſomn9 fit q̃ttuor de
cauſis. Quaꝝ due ſtꝫ ex pte aĩe ⁊ due ex pte diſpõnũ que
ſunt in corpe vel in ptibꝫ corpis. Prima ex pte aĩe eſt q
aĩa inſtrumẽta ſua qbꝫ opat reuocat ⁊ ꝯgregat ad opa-
tionẽ q̃ magis indiget ⁊ quã intẽdit. Et iõ cũ ꝯgregãtur
in loco digeſtõis reuocat ſpm ⁊ calorẽ ad interiora. qui re
uocati ad interiora deſerũt exteriora. Et tũc depmit aial
ſomno. Silr accidit qñ aliq̃s ꝓfunde cogitat apud ſe de
re aliq̃ ⁊ maxime ſubtili. ⁊ diuina q̃ vix ſilẽ hꝫ in exterio-
ribus rebꝫ corpalibꝫ. tũc eñ aĩe vigor ingredit ad ſeipam.
et ſilr ſenſus cõis. ⁊ retrahit ſecũ ſpũs ab exterioribꝫ orga
nis. ⁊ deſertis exterioribꝫ a ſpũ ⁊ calore grauat ea frigidi-
tas. ⁊ ſic incipit hõ dormitare Et ex hoc hoies dormiũt
qñ audiũt ſubtilia de qbꝫ ſubtilr cogitãt. vel qñ ſine audi
tu ſubtilr aliq̃ apud ſe tractãt. Cã eadẽ eſt q̃re audiẽtes
deuota frequẽter ſomno depmunt. Et in diſſolutionibꝫ
et nugis exiſtẽtes vigilãt Quia in ill' aĩa tota expãdit in ſen
ſus. vt inq̃t Alb. Et iſto mõ etiã accidit reuocatio ſpiri-
tuũ ex forti cogitatõe vl' imaginatõe. vel memoratõe ⁊c.
q2 ꝑ h retrahunt calor ⁊ ſpũs ad interiores ſenſus. Et iõ
ſi talibꝫ aliq̃d añ oculos ꝓſet nõ videt. Cũ eñ oẽs poten
tie ſint in vna aĩe eẽntia. iõ qñ intẽdit vna potẽtia in actu
ſuo. cetere remittunt. ⁊ nõ ſolũ potẽtie remittunt. ſed vt
dcm̃ eſt ſpũs ⁊ calor ad illã potẽtiã reciprocant q̃ in ſuo ac
tu plus intendit. Secũda cauſa eſt magna affectio circa
aliquod ſenſibile. vt quãdo delectabilia vel concupiſcibi-
lia audit quis vel videt. tunc enim calor et ſpiritus ſubi-
to protenduntur ad exterioia ⁊ cõſumunt humiduꝫ qd
eſt in eis. ⁊ euaporat. et cum debilitatur et diminuit vin-
cit frigus et inducitur ſomn9. Ideo reges et magnates
ſm conſilium pythagore preceperunt muſicos molliter
canere cum vadunt dormitũ vt citius dormiant. Et hec
eſt cauſa quare homĩes ad melodias ⁊ ſymphonias dor
miunt. Et ex eo forſan proceſſit conſuetudo apud nutri-
ces pueroꝝ q canunt. volentes pueros ad ſomnũ prouo-
care. Prima autem cauſa ex parte corporis eſt fatigatio
et labor in quibus reſoluuntur multipliciter per pororũ
apertionẽ calor. ⁊ ſpiritus. ⁊ ſic grauant exteriora ſomno
quia natura ſagax ne deficiant calor et ſpiritus reuocat
eos ad interiora Et hec eſt cã q fatigati labore corporis
vel ſpiritus deſiderẽt ſomnũ. Secũda cauſa ex parte cor
poris eſt duplex frigiditas ſcꝫ vna ex cibo vaporabilr re-
ſoluto. Vapor enim reſolutus ſpargit in omnibus mem-
bris. et ideo propellitur ab eis calor. et ſic incipit obtine-
re frigus quod ſomnũ inducit. Secundũ frigus eſt ex lo
co ad quem fit cibi euaporatio qui locus eſt cerebruꝫ qd
eſt frigidius omni parte corporis vt dictũ eſt ſupra. Eua
poratio enim que mouetur ad ipſum infrigidat et deſcen
dens frigiditate ingroſſata tangit neruos ſenſibiles in ra
dice qua procedunt ab organo ſenſus communis. et gra
uat eos et immobilitat. et ſic ſomnũ inducit. Cuius ſig
num eſt q in dormiẽtibus exteriora ſunt frigida. et ideo
multis coopertorijs ſe tegunt. et corpora contractiora ⁊
minora habent propter frigus comprimẽs exterius ea.
et pallent plus in ſomno. et precipue in principio ſomni
propter frigus quod compmit calorem et ſanguineꝫ ad
interiora. Ex omibus ergo his colligitur q ſomnus eſt
ligamentũ virtutũ ſenſibiliũ. et ex cõſequenti motiuaruꝫ
cum augmento ⁊ confortatione eaꝝ. Vigilia autem eſt
earũdem ſolutio cuꝫ diminutione ⁊ debilitatõe earũ Et
ꝓpterea dr Alphorabius Areſtotelẽ pcepiſſe q homo de
beat ſꝑ ſeruare inter ſomnũ ⁊ vigiliã quaſi mediũ. Si eñ

plus inclinauerit ad vigiliã debilitabunt̃ ⁊ ꝯſument̃ in eo
ſpũs ⁊ ꝟtutes Si aũt plus ad ſomnũ declinauerit tũc ma
lis ⁊ groſſis hũorib; implebunt̃ organa ſenſuũ ⁊ groſſus
efficiet̃ ſpũs. ⁊ ꝑ ꝯñs hebes efficit̃ ꝟtus in ipo Ad rões
Ad ꝑmã dõm ꝙ potẽtia ſentiẽdi abſolute ꝓcedit actum
vigilãdi ⁊ ſentiẽdi. poñã tñ ſentiẽdi ligata q̃ dr̃ vt ſic im-
potẽtia ꝓpter reuocationẽ caloris ⁊ ſpũs (q̃ dr̃ ſomnꝰ) ẽ
vigilia ⁊ actib; vigilie poſterior Ad ſcðam dõm ꝙ fe-
tus in matrice ꝓprie nõ dormit ſʒ cõiter loquendo de dor
mire ꝑut is dr̃ dormire q̃ naturaliter impotens eſt non
ꝓpter exceſſum vigilie. ſed ꝓpter organoꝝ indiſpoſitionem

Octauum dubium eſt.

Vtrꝝ ſomnꝰ ſit paſſio ꝑmi ſenſitiui ¶ Et videt̃ ꝙ nõ. q̃a
illius eſt ſomnꝰ paſſio qð in ſomno imobilitat̃. ſed h̃ nõ ẽ
ꝑmũ ſenſitiuũ g̃. Minor pʒ. Tũ q: ꝑmũ ſenſitiuũ eſt cor
qð nũq̃ ceſſat moueri motu diaſtoles vel ſyſtoles. hoc ẽ
motu dilatatõis ⁊ ꝯſtrictõis. Tũ etiã. ſi ſenſus cõis di-
cat̃ ꝑmũ ſenſitiuũ nõ videt̃ eẽ paſſio ꝑmi ſenſitiui. Quia
ſenſus cõis in ſomno nõ ligat̃ vt pʒ in ſomnio in q̃ mouet̃
et opat̃. imo ſpũs ⁊ calor manẽt in ꝑ° ſenſitio. ⁊ ad ipſum
ab exteriorib; ſenſib; retrahũt̃ Preterea. ſenſus ꝑticu
lares in ſomno imobilitant̃. g̃ eſt paſſio ſenſus ꝑticularis
In oppoᵐ eſt determĩatio phi. ¶ So°. eſt ꝑ ſe ꝑ° paſ-
ſio ſenſus cõis. ⁊ ex ꝯñti paſſio alioꝝ ꝑticulariũ ſenſuum.
Per accñs aũt ⁊ ex nimia eiꝰ ꝓfunditate ẽ paſſio oĩm inte
rioꝝ ſenſuũ. ⁊ q̃dãmõ intellcũs ⁊ volũtatis. Primũ pʒ.
q: illiꝰ ẽ ꝑ ſe paſſio q̃ ligato oĩa alia ligant̃. hmõi eſt ꝑmũ
ſenſitiũ. Ligato eñ ꝑ° ſenſitio oẽs iteriores ſenſus ex ꝯñ
ti ligant̃. cũ a ꝑ° ſenſitio ꝟtutẽ hẽant ſentiẽdi ꝑ influẽtiã
ſpirituũ ſenſitioꝝ a ſẽſu cõi tãq̃ a ſentiẽdi fõte ad exterio
res ſenſus ꝓfluentiũ ꝑ meatus neruoꝝ ſenſibiliũ. Et ita
paſſio q̃ eſt cõis ſenſib; exteriorib; ꝯuenit ipis ꝑ aliqð eis
cõe qð eſt ꝑmũ ſenſitiũ. Et ex h̃ pʒ 2ᵐ ꝙ ex ꝯñti inadeq̃-
te ſit paſſio ſenſuũ exterioꝝ. Quia ꝑ h̃ ꝙ ligat̃ fons ſenſi
tiue ꝟtutis ligant̃ ⁊ riuuli ex eo ꝓfluẽtes. cuiuſmõi ſt̃ ex
teriores ſenſus. Et q: ex ꝓfunditate ſoñi ligat̃ ſenſus cõ-
munis q̃ntũ ad vtrãq̃ hĩtudinẽ. ⁊ etiã q̃ñq̃ ligant̃ oẽs in
teriores ſenſus ſine q̃ꝝ ãminiculo nõ opat̃ intellcũs neq̃
volũtas. iõ nõ ſolũ ꝑ accñs ligant̃ ꝟtutes appetitie ⁊ mo-
tiue in ſõno. ſʒ ⁊ intellcũs ⁊ volũtas Ad rões Ad pri-
mã dõm ꝙ ꝑmũ ſenſitiũ ſimplr̃. qð ẽ cor in ſomno nõ im-
mobilitat̃. vt ꝓbat arguᵐ q̃ntũ ad diffuſionẽ ſpirituũ vi-
taliũ. imo ſic ꝯtinue mouet̃. tñ q̃ntum ad diffuſionẽ ſpiri
tuũ ſenſitioꝝ dr̃ imobilitari. ꝑ tãto q: ſpũs vitales ab eo
ꝓfluẽtes ſenſitiui nõ fiũt in ꝑ° ſenſitio imobilitato ⁊ ipe
dito. ꝓpellunt̃ eñ ⁊ retrahunt̃ ſeu reciprocant̃ ꝟſus cor et
epar. Vñ ꝑrᵐ ſenſitiũ nõ ẽ ꝑma origo ſpũs. vtꝝ ſpũs ñ
ſp in ſõno ad cor ⁊ epar reciprocãt̃. q̃nimo manẽt aliq̃ mõ
ſpũs in ſenſu cõi. lʒ eñ imobilitet̃ ſenſus cõis neccãrio quã
tũ ad hĩtudinẽ quã hʒ ad hĩtudinẽ ꝑmã eiꝰ. nõ tñ q̃ntuʒ
ad hĩtudinẽ ſcðam niſi ꝑ accñs vt dc̃m eſt Ad ſcðaʒ pʒ
ſolõ ex dictis. q: ſenſus ꝑticulares imobilitant̃ ꝑ ſe ſcðo.
ſed nõ ꝑ ſe ꝑ°. Dicũt tñ aliq̃ ꝙ ſenſus ꝑticulares impfec-
te ꝑriꝰ aliq̃ñ ligant̃ q̃ ſenſus cõis. lʒ ꝑfecte nõ ligant̃ niſi li
gato ſenſu cõi. Sʒ videt̃ potiꝰ ꝯrũ. Quia ſicut ſe hʒ ꝑfe
ctũ ad ꝑfectũ. ita impfectũ ad impfectũ. ⁊ iõ ſi ſenſu com
muni ꝑ° ꝑfecte ligato ligant̃ ſenſus ꝑticulares ꝑfecte.
neccẽ eſt etiã impfecte ligari ſenſus ꝑticulares ex impfec-
to ligamento ſenſus cõis. Per vapores eñ in cerebro in-
groſſatos deſcẽdentes ꝟſus anteriorẽ ꝑtẽ frontis primo
ligat̃ ſenſus cõis tam ꝑfecte q̃ impfecte anteq̃ ſenſus ex-
terior valeat ligari perfecte vel imperfecte.

Nonum dubium eſt.

Vtrꝝ ꝑmũ ſenſitiũ ſit cor ¶ Et videt̃ ꝙ ſic. q: dr̃. p. in li.
de morte ⁊ vita manifeſte ꝙ ꝟtus aĩal̃ ⁊ vital̃ ſint i eadẽ
ꝑte. ſicut i corde Nã ſm eadẽ ꝑtẽ aliq̃d viuit ⁊ ſentit. Cũ
g̃ aĩal ſm ꝙ aĩal viuit. ſm eadẽ ꝑtẽ aliq̃d ꝑ° eſt aĩal et vi
uit. ⁊ cũ in corde ſit ꝑnᵐ vite q: vbi eſt ꝑnᵐ ⁊ fons caloꝝ
et ſpũs. ibi etiã erit ꝑnᵐ ſenſus Preterea 2°. ſi ſit aliq̃s
ſenſus ꝑticularis neccẽ eſt eẽ ſenſuʒ cõem. ſʒ in ſolo forma-
to corde ẽ ſenſus aĩal̃ q: ſenſus tactꝰ. q: ſi pũgat̃ retrahit
ſe ⁊ a ꝯueniẽti dilatat ſe. vt pʒ in nouit formatis embryo-
nib; vt dr̃. p. in li. de morte ⁊ vita. g̃ in corde ẽ ſenſus cõis.
Preterea 3°. ibi eſt fons caloris ⁊ ſpirituũ. g̃ ibi eſt ſen
ſus cõis. ⁊ ꝑ ꝯñs cor ẽ ꝑmũ ſenſitiuũ ¶ In oppoſitum eſt
Auicẽna dicẽs ſenſuʒ cõem eẽ in ꝑte medulloſa anteriori
ipius cerebri ¶ So°. ꝯtingit loq̃ de ſenſu cõi duplr̃. vno
mõ ꝓprie vt ẽ in ꝑfectis aĩalib; iã formatis. ⁊ h̃ eſt in ante
riori ꝑte capitis ⁊ ẽ in aĩalib; ꝑfectis ꝓpriũ ſubiectũ q̃. ip-
ſius ſomni. lʒ aĩal ſit ſubiectũ qð Scðo ꝯtingit loq̃ de eo
ĩ ꝓpe magꝰ ꝑut inuenit̃ in aĩalib; impfectꝭ. ⁊ ſic videt̃ in
corde vel ĩ eo qð cordi ꝓportionat̃ Et q: embryo ꝑ° viuit
velut aĩal impfectũ. iõ cor in embryone eſt ꝑrᵐ ſenſitiuuʒ
Dicit aũt Alb. ꝙ veriſilẽ ẽ aliter eẽ in anuloſ̃ ⁊ ꝑuis aĩali
bus ⁊ alit̃ in alijs. In ꝑuis eñ valde minuta ſt̃ capita in
q̃b; impoſſibile ẽ diſtingui organa ſenſuũ. ⁊ in illis corda
facta ſt̃ ⁊ forte non hñt hmõi organa diſtincta in capite
ſm vias ſenſus cõis q̃s hʒ ⁊ q̃b; ꝯtinuat̃ ad organa diſti-
cta ſicut in alijs aĩalib;. Et ita cor in talib; aĩalib; ẽ orga
nũ ſenſus cõis. Et huiꝰ ſignũ ẽ apis crocea q̃ vocat̃ apis
ceca q̃ oculos hʒ in poſteriori ꝑte corꝑis poſt ſuccinctoriũ
In aĩalib; aũt magna capita hñtib; ẽ organũ ſenſus cõis
in capite ſm oẽs ꝑipateticos. licʒ poſt. fluxus ſenſuũ ſit a
corde ⁊ ad ipm referat̃. Et iõ ſomnꝰ nõ eſt cordis paſſio
ꝓrima ſʒ ꝑmi ſenſitiui a corde tãq̃ a ꝑ° ꝑricipio originali
ter effectio ꝓcedẽtis Ad rões dõm. Et ad primã ꝙ
ꝟtus aĩalis ⁊ vital̃ ſt̃ in eadẽ ꝑte originalit̃. ſ. in corde vbi
eſt fons caloris ⁊ ſpirituũ ſʒ nõ ꝓprie. loquẽdo de ꝟtute
aĩali diſticta et determĩata. q̃lis inuenit̃ in ꝑfectis aĩalib;
vt hmõi. Secꝰ in impfectis in q̃b; organuʒ ſenſus nõ eſt
determĩatũ. ſʒ ꝑmiſcet̃ organo ꝟtutis vitalis. ⁊ in aĩalib;
impfectis ẽ cor vel cordi ꝓportionabile. Et ꝑ h̃ pʒ ſo° ad
alias duas rões. Quia ꝑma oñdit organũ nõ ſolũ ſenſus
cõis ſʒ cuiuſlibet ſenſus materialit̃ coincidere cuʒ organo
ꝟtutis vital̃ q̃ eſt in corde. ⁊ ſcða q̃ in ordie 3ª eſt. oñdit
cor eẽ ꝑᵐ ſenſitiũ originalit̃ ſʒ nõ ꝓprie ꝑfcã ſentiẽdi ꝟtute

Decimum dubium eſt

Vtrꝝ dormiẽtes poſſint facere opa vigilãtiũ Et videt̃ ꝙ
nõ. q: dormiẽs nõ ẽ vigilãs ſicut ſomnꝰ nõ ẽ vigilia. g̃ nõ
ꝑt dormiẽs facere opa vigilãtiũ. In oppoſitũ eſt veri-
tas quã declarat. p. in libro de ꝓblematib;. Qui vt dicit
Albtus ad nos nõ ꝑuenit licet fateat̃ ſe vidiſſe q̃dam ex
cerpta de ipſo ¶ Solõ. quedã opa vigilantiũ facere pñt.
ſed nõ oĩa. Scðm pʒ. q: illa que ſunt vigilantib; ꝓpria ſi
cut videre. audire. guſtare ⁊c̃. vt ꝓbat rõ ſup̃ facta. nõ
poſſunt dormientes. Primũ pʒ. q: cõiter oĩa aĩalia vtcũ
q̃ talia pñt. ſicut loq̃. localit̃ moueri. ꝑcutere ⁊c̃. q̃ ꝓprie
exercent̃ ꝑ virtutẽ motiuã. talia aũt ſt̃ vigilantiũ opera.
Pro cuiꝰ declaratõe ſupponendũ eſt ꝙ ad motũ ⁊ actuʒ

vigilie hmōi reqrunť tria ſm .p. in fine tercij de aīa ſcʒ pn cipiū directiuū. appetitiuū. ꝛ executiuū Pricipiū directiuū ē phātaſia vel intellectꝰ ꝑcticus oſīdēs appetitui aliqd ſub rōe boni ꝓſeqbilis vel mali fugibilis Appetitiuū eſt appetitꝰ ſenſitiuꝰ. iraſcibiľ vľ ꝯcupiſcibiľ vel volūtas ſeu appetitꝰ intellectiuꝰ. Exequutiuū āt eſt ꝟtus motiua q̄ originaliť in poſteriori ꝑte neruoſa capitis ē ꝛ expandiť ꝑ neruos ad mēbra mobilia totiꝰ corꝑis. Quo ſic ſuppoſito ꝓbatur ꝓpoſitū. qꝛ oīa ꝑncipia illa ad motū hmōi reqſita inueniri pñt in vere dormiētib. ḡ in eis pñt inueniri motꝰ ſeu oꝑatio q̄ dicunť vigilātiū. Et h̄ qdeʒ in ꝑmis manifeſtū ē de phātaſia q̄ vtiqʒ ſicut alij interiores ſenſus in ſōno diſſoluť vt manifeſtāt ſōnia. Et qa intellectꝰ nō ligať ꝑ ſomnū niſi ſolū ꝑ accn̄s. iō ꝯtingit intellectū etiaʒ q̄uolibet diſſolui. De appetitu ꝟo ſilř iudicādū ē qm̄ appetitiuū ſeqť in ea ꝑte apph̄enſiuū. adeo etiaʒ inſeꝑabiliť ꝙ appetitiū. ḡdū vitē nō ponit diſtinctū ꝯtra apph̄ēſiuū De ꝟtute āt motiua difficultas maior eſt. Quia illa pleruqʒ in dormiētib claudiť. Ip̄a nihilominꝰ aliqñ ſoluiť. ꝛ hoc qdē caliditate ſeu calore qdā innaturali cuiꝰ ꝑnͥᵖ ꝑt eē ira nimia. vel ꝯcupiſcētia. vel cib caliduꝰ. vel aliqd tale. tali em̄ paſſiōe calor ꝛ ſpūs diffundūť repellēdo frigiditatē ab organo motiuo ꝛ ip̄m ad motū laxādo. Cuiꝰ ſignū eſt ꝙ mēbra inferiora citiꝰ mouenť in talib q̄ʒ ſuꝑiora. ꝛ inť ſuꝑiora citiꝰ moueť oīa q̄ʒ oculi. oculi em̄ ꝓximi ſtʒ frigiditati deſcendenti. ſeu vapori infrigidato deſcendenti. vñ illa oꝑa vigilātiū fiūt faciliꝰ. et illa mēbra facilius mouenť q̄ a frigiditate citius ſoluunť. ꝛ ideo ſepius dormientes loquuntur q̄ʒ ambulent.

Undecimū dubiū eſt

Utrū tales oꝑa hmōi faciētes ſimpľr dormiāt Et videť ꝙ nō. qꝛ tales mouenť ad rē ſenſibilē q̄ſi viſaʒ vel auditā. vt ꝑcutiēdo inimicū Scđo ſic. ſenſus tactꝰ in talib ſoluiť. ſʒ ipoſſibile ē dormientē ſimpľr tāgere vel habere exercitiū tactꝰ. Tercio. dormiētes inqt Alb. ꝯtigit ad īterrogata rn̄dere qd nō eēt poſſibile niſi auditu ſoluto. ḡ nō dormiūt ſimpľr. ¶ Soº. ſic. Cuiꝰ rō ē. qꝛ moueť ex phātaſmate in ſomnio. vñ faciūt oꝑa hmōi in tenebris ſicut in lumīe. Et qꝛ ſomniū q̄ dirigunť aliqñ eſt verꝝ. aliqñ vero erroneū. iō qñqʒ multipľr decipiunť ꝛ ſe offendūt vel cadēdo ſe ledūt vſqʒ ad mortē. Sic etiā aliqñ dormiētes. ſomniātes ſe in loco debito ꝛ ſecreto ꝓijciēdi ſuꝑfluū ſcđe digeſtōis ſtratū ſuū inq̄nāt Ad rōnes Ad primā dđm. ꝙ h̄ ſolū ē ꝑ accn̄s ꝛ a caſu. Sōniāt em̄ qñqʒ inimicū in loco tali vel tali ad queʒ tūc ex phātaſmate ſomniali moueť ꝛ ꝑcutiūt inimicū Qʒ āt h̄ ſit ꝑ accn̄s pʒ. qꝛ aliqñ colūnā vľ lignū aut aliqd hmōi ipugnāt ꝓ inimico Ad ſcđam dđm ꝙ tactū nō hñt ſolutū ſimpľr. ſʒ ſolū ſm qd ꝛ valde ꝯfuſe ſm ꝙ ſufficit ad h̄ ꝙ inſtrumēta corꝑis valeant extēdi ad motū localē. Ex q̄ pʒ ꝙ oīno adeo ꝑfecte ꝛ ꝓfunde nō dormiūt. ſicut hi q̄ oꝑa hmōi nō faciūt Ad terciā dđm ꝙ ſimpľr dormiētes loq pñt ꝛ faciliꝰ q̄ʒ ambulare. ſed ad interrogata neq̄unt naturaliť rn̄dere niſi imꝑfecte ꝛ lāguide dormiāt ꝛ cōfuſe audiāt. et hoc accidit qñ ꝑ accn̄s interrogant ſm diſpoſitōem ſomnij. Alˀs ſimpliciter dormiendo nō reſpondēt niſi ꝑ accidens vel per immiſſionē ſpiritus boni vel mali.

Duodecimū dubiū eſt

Quare dormiētes hmōi ſepe euadūt maxima pericula que vigilātes euadere nō poſſent puta qñ ambulāt ſuꝑ tecta domoꝝ ¶ Soº. hoc ꝓuenit ex eo. qꝛ nō hñt imaginationē periculi q̄ imaginatio facit caſuʒ ad minꝰ in corpore imagināntis etſi nō in corꝑe alteriꝰ ꝓut voluit Auicēna Quapropť hoīes lignū longū in loco alto ꝛ ꝑiculoſo poſitū nō pñt ſine ꝑiculo caſus ꝑtrāſire. qd vtiqʒ tranſire pñt in loco alio poſitū vbi nō hñt imaginatōeʒ caſus Ex q̄ etiā ꝓhibeť in alto loco exñtib ne inferius reſpiciant ne in imaginatōeʒ caſus incidāt ꝛ deorſuʒ labanť Et ꝑterea cū qñqʒ ſubito dormiētes hmōi excitanť ꝛ ſe in ꝑiculo poſitos ꝯſpiciūt ḡuiter ſe ledūt. Et qꝛ vocatōne ꝓprij noīs citius excitanť. ideo illo vocati ꝛ excitati ſepe ledunť imaginatōe caſus ꝛ ꝑiculi. Alia āt cā magis theologicaľ aſſignari ꝑt. qm̄ cū ſm theologos vnicuiqʒ deputatꝰ ē ad cuſtodiā bonꝰ angelꝰ ſicut ꝛ malꝰ. Angelꝰ āt bonꝰ maxime illos tueť q̄ ſui cuſtodes eſſe neq̄unt. ꝛ ob h̄ pueri ꝛ fatui cadētes nō adeo facile ſe ledūt queādmodū prudētes ſua culpa ſe nō cuſtodiētes. tales ḡ boni angeli ſua cuſtodia tuenť dormiētes ꝛ oꝑa vigilantiū facientes. Poſſet etiam hoc accidere illuſione ſpūs et angeli mali ꝑ hoc hominibus illudentis

Decimūterciū dubiū eſt

Quare dormiētes remiſci pñt et mēorari ſua ſomnia nō aūt oꝑa vigilātiū ſi q̄ fecerint ¶ Solº. h̄ iō eſt. qꝛ ſimulacrū ſomnij ꝑfecte imꝑmi ꝯtigit ſenſui cōi et ꝯñr ꝓgredi ad imaginatiuā ꝛ ad memoriā. ꝛ ita eiꝰ ꝑt ꝑfecte eē memoria vel imꝑfecte ſicut alteriꝰ rei. Et maxīe qñ ſomnia fiūt cū aliq̄ ammiratōe. Sʒ qꝛ oꝑa vigilātiū ꝑ dormientes facta nūqʒ ſenſu exteriori ꝑceperūt. eo ꝙ ſenſus ligati ſtʒ. iō cū mēoria ꝛ remiſcentia ſunt eoꝝ q̄ prius in ꝑterito apph̄enſa fuerunt nō poſſunt illoꝝ oꝑeꝝ reminiſci vel memorari qm̄ eoꝝ nunqʒ ſenſum habuerunt.

Decimūquartū dubiuʒ.

Utꝝ cor ſit ꝑnͥᵖ ſanguis. ¶ Et videť ꝙ non. qꝛ dr. p. in lrā ꝙ ... deforis ingrediēte deferť ad venas medias inť cor ꝛ epar. ꝛ ibi ꝑmutatū in ſanguineꝫ ꝯtiť ad ꝑnͥᵖ et ad cor. eſt ḡ ſanguis anq̄ʒ veniat ad cor. ḡ cor nō eſt ꝑnͥᵖ ſanguinis. Qd ꝯfirmať. qꝛ ꝑs dextera in q̄ ē epar ē fortior in calore q̄ʒ ſiniſtra in q̄ eſt cor. in loco āt calidiori videtur ſanguis generari. Solº ſic. Et ad h̄ eſt auctoritas .p. in lrā dicētis ꝙ cor eſt ꝑnͥᵖ ſanguis. Et h̄ etiā dr .p. in liº de aīalib. Qd ꝯfirmať ſic. qꝛ lʒ Galienꝰ dixerit ꝑnͥᵖ venaꝝ eē epar tñ in veritate ꝯtrñ cuʒ pħo tenēdū ē dicēte in textu oīm venaꝝ ꝑnͥᵖ eē cor. ſʒ ideʒ videť ꝑnͥᵖ venaꝝ et ſanguis q̄ naturaliť in venis locať. ita ꝙ extra venas ſtatim corrūpiť ḡ cor ē ꝑnͥᵖ ſanguis Maior pʒ. qꝛ vene q̄ ꝓtēdunť ab epate ad cor non hñt ꝑnͥᵖ in epate lʒ orificia in epate ſint maiora. ꝛ in corde ſtrictiora. Quia ſtrictiora ſtʒ in corde. ꝛ latiora in epate. vt eo meliꝰ cor ad ſe ſugat cibi colamētū ſeu benignū digeſtōnis ſcđe. facte in epate. Ibi em̄ cibi colati fit ſublimatio ad venas. ꝛ ibi in ſanguinē vertiť circa gibbū epatis. Et tūc qd ſic in collo venaꝝ ſublimatū ē qd ē inť cor ꝛ epar vadit ad venaꝝ ꝑnͥᵖ qd ē cor ibi accipiēs ꝟtutē oīm mēbroꝝ. q̄ virtute ferť ad qʒ mēbra ſic ad naturalē locū ꝛ manet ſāguis vſqʒ ad extremitatē venaꝝ. ꝛ tūc mutať in glutē ꝛ cābiū ꝛ apper hūor albꝰ q̄ videť qñqʒ effluere a ſubito decollatis ad moduʒ lactis. vt dr Albꝰ Ad rōnes Ad ꝑmā dđm ꝙ i epate vel epatis gibbo ꝛ in venis intermedijs ſeu in collo

venaꝝ nō ē ſanguis verꝰ. ſ; īꝑfectꝰ ⁊ epatꝭ Nec ille ſan
guis ē ſedes aīe. q̄ ablata nō maneret aīa in corꝑe In cor
de aūt accipit verā ſanguinis rōem ⁊ ꝟtutē oīm mēbroꝝ
q̄ꝝ oīm vl'r cauſale ꝑncipiū cor ē Et ita breuit' dici poſſ;
forſan ꝑ diſtinctōem ad q̄ſitū ꝙ ſanguis epatalis ī epa/
tis generat' gibbo. ſ; arterialis ⁊ cordialis ſeu pulſatilis
q̄ ꝑ arterias fert' ꝑ totū corpꝰ. ſolū generat' in corde. Ad
ſcdām dōm. ꝙ cor ē mēbrū calidiſſimū. l; latꝰ dextꝝ ſit
calidiꝰ. qꝛ ꝟtꝰ calefactiua directe ꝟſus dextrū latꝰ dirigit'
q̄re ⁊ ex cordis ⁊ epatis calore ꝯfortat'. Et ergo motꝰ
localis incipit a dextro proxime

Decimūquintū dubiū ē

Utꝝ ſomnꝰ cauſet' ex euaporatōe nutrimēti Et videt'
ꝙ nō. Quia euaporaꝰ calida ē. Sōnus aūt ex frigiditate
ꝯuenit. Preterea Quia multa ſunt aīalia q̄ dormiūt
nō ſuſcipiendo nutrimētū. vt pȝ de ranis ⁊ ſilibꝫ q̄buſdā
q̄ ꝑ totā hyemē dormiunt Solō Sic Sicut ex cā ori
ginali. Qō declarat phus ꝑ ſex ſigna. Et h̄ ꝯfirmat'. qꝛ
frigida vt inq̄t Albꝰ nō malum ſanguinē generātia q̄n
tꝑant' aromatibꝫ valide. tꝑatū generāt ſomnū. Et iō di/
xit Galienꝰ ꝙ q̄libet die olera frigida comedo ex lactucis
cū aromatibꝫ. qꝛ diligo ſomnū cū ſim iā ſenex. Cauſa aūt
ꝓpinq̄ ē receſſus ꝟtutꝭ ſenſibilis ab exterioribꝫ mēbris.
et reciprocatio caloris ⁊ ſpūs. in q̄ ꝟtus defert' ad iterio
ra. Que ꝓuenit ex q̄ttuor cauſis. ſ. ex ꝓfunda cogitatōe
ex affectōe magna. ex labore corꝑali. ⁊ ex euaporatōe ci/
bali ſurſu; aſcēdēte infrigidata. Quaꝝ due ꝑme tenent
ſe ex ꝑte aīe. ⁊ alie due ex ꝑte corꝑis. vt ſuꝑ dictū ē. In ſi/
gnū cuiꝰ hec vaporoſa ingroſſata humiditas ꝟſus inte
rius capitꝭ deſcēdit. qꝛ ibi ſunt vie ⁊ pori ꝑ q̄s vel quos
defluit ⁊ purgat'. Un̄ phlegma de illo reſudās defluit ⁊
purgat' ꝑ nares. qd̄ melācholicum ē purgat' ꝑ oculos. qd̄
cholericū ē ⁊ incineratū ꝑ aures. Sāguis aūt. qꝛ benigniſ
ſimū humidū ē purgamētū ſuū nō h;. Et inde ē inquit
Albꝰ ꝙ dormiētes in dorſo poſt bonā refectōnem fre/
quēter incipiūt ſtertere. eo ꝙ ſuꝑfluitates grauedine ſua
declinānt a vijs ſuis naturalibꝫ ⁊ nō fluūt ī eas ⁊ tūc clau
dunt vias anhelitꝰ. ⁊ ex tali ꝯſtrictōe fit ſonꝰ ſtertentiū
Pingues aūt ſtertūt ex abūdāti ⁊ ſuꝑflua phlegmatica
humiditate claudēte deuio curſu ſuo viā anhelitꝰ Ad
rōes Ad ꝑmā dōm ꝙ euaporatio vt hmōi nō inducit
ſomnū inq̄ntū actu calida. ſ; īgroſſata ꝑ frigiditatē ſom/
nu; īducit. Ad ſcdām dōm ꝙ talia aīalia cū in eſtate
plus nutrimēti accipiānt q̄; in eſtate digerere valeānt. iō ꝑ
totā hyemē calor reciprocatur ad digeſtionē nutrimenti
in hyeme aſſumpti.

Decimūſextū dubiū eſt.

Utꝝ ſtatim poſt alimēti aſſumptōem expediat dormi/
re Et videt' ꝙ ſic. Quia vapor cibalis eſt potētior et
groſſior vn̄ ſomnꝰ cauſat'. Solō Nō Immo precipit
Areſto. in de regimīe ꝑncipū ⁊ dn̄oꝝ poſt cibaria moue
re ⁊ leui motu āmbulare donec reſideat cibꝫ. Licet eñ vt
ꝓbat obiectio maxime locū habeat euaporatio ſomnife/
ra. tn̄ qꝛ tūc reſoluit' a cibo nō colliq̄to. iō fumi ſtꝭ groſſi
et terreſtres ⁊ incenſi. Et iō dormiens ſtatim poſt cibū
fumi hmōi ꝯfuſum faciūt ſomnū. Immo dormiēs ꝑūctꝰ
calore mouet' de latere in latus. ⁊ iacere nō ꝑt q̄etus. Et
groſſi fumi eleuati ſua groſſicie obſtruūt poros. iō frequē
ter talis ſomnus inducit ſurditatē ⁊ cecitatē vel aliquod
hmōi. vt inq̄t Albertus. Cū aūt ꝑ vigiliā calor ⁊ ſpūs ex/
tra detinent'. nō ita ꝑt fundare cibū. qui īmo cū ſua graui
tate deſcēdit. ⁊ tūc id quod leuius et purius eſt remanet
et ſublimat' in venas ⁊ ꝯueniēs fit ſomnus Ad rōem
dōm ꝙ licet euaporatio ſit tūc groſſior tamē aliquid ob/
ſtat quo ſuauitas ſomni quo ad nature ꝯueniētiā impe/
ditur vnde ſomnus finalior ſolet eſſe dulcior.

Decimūſeptimū dubiū

Utrū ꝑs maior nutrimēti in pueris ferat' ſurſum ¶ Et
videt' ꝙ nō. qꝛ maior eſt caliditas in iuuenibꝫ q̄; in pueris
qꝛ in pueris eſt multū humiditatis Humidū aūt hebetat
calidū. iuuenes aūt ſtꝭ plus ſicci. ſiccū aūt eſt lima caloris
Sed caliditas in iuuenibꝫ nō facit plus de nutrimento
ſurſu; ferri. ḡ nec ſic erit in pueris. ¶ Soº. ſic. ſm̄ dictum
phi in textu ꝓbātis hoc ꝑ duo ſigna. Tū qꝛ ſuꝑiora mē
bra in eis ſunt maiora. Tū qꝛ in q̄nq; mēſibꝫ nequnt col/
lū ꝟtere. Et ꝯfirmat' ex fine ⁊ efficiēte ⁊ materia Ex fine
cū mēbra ſuꝑiora ſint ꝑncipalia. natura in ꝑncipio eſt de
taliū ſalute magis ſollicita. ⁊ iō facit plus de nutrimento
ſurſu; moueri. Ex efficiēte ⁊ materia ſil'. qꝛ in puerꝭ mag
nus calor eſt. l; hebetatus aliq̄liter humido. eſt etiā in eis
ſubtile hūidū facillime euaporabile et reſolubile ſurſu; ḡ
in eis plus de nutrimento ſubtili. calido. bn̄ actuato ſur/
ſum mobili. Et hac vltima de cā in viris mēbra ſuꝑiora
ſtꝭ ceteris ꝓportionabilit' maiora. ꝓpter ſc; dominiū calo/
ris. In mulieribꝫ aūt inferiora ſtꝭ groſſiora. ⁊ ob h̄ viri ca
dētes ruūt ſuꝑ collū. caput. vel humeros. graui colliſiōe
Mulieres aūt cadūt ſuꝑ poſteriora. ⁊ iō nō adeo collidū
tur. Propt' h̄ etiā viri in aq̄s mergunt' cū capite ꝟſus fun
dū. Mulieres ꝟo cū poſterioribꝫ hn̄tes caput ſurſu;. In
iuuenibꝫ aūt l; calor ſit acutior. qꝛ non ita hebetat' humi/
do. tn̄ in illis non eſt tantū de ſubtili hūido reſolubili. ⁊ ꝑ
ꝯn̄s nō adeo in eis augent' ꝑtes ſuperiores ſicut in puerꝭ
Et per hoc patet ſolutio ad obiectū

Decimūoctauū dubiū

Utrū labor corꝑal' ⁊ ſpūal' eodē mō ſint ſomniferi Soº.
nō. qꝛ labor corꝑal' ſomniferꝰ ē. eo qꝛ colliq̄tiuꝰ eſt hūidi
interioris. Motꝰ eñ intus extꝰs calorē excitat. ⁊ ꝓpterea
ꝑ laborē euaporat hūidū cibi ſiue ꝯgelati. ſiue viſcoſi. Ex
teriꝰ etiā aperit poros ꝑ q̄s euaporare facit ſpūs ⁊ calo/
rē. Et iō ex labore tandē inducit' frigꝰ. retrudēs calorē ⁊
ſpūs ad interiora. ſomnū inducēdo. Et qꝛ labor corꝑalis
colliq̄tiuꝰ eſt hūidi vl' chimi ꝯgelati. iō vt dr̄ Alb. ꝑcipit'
his q̄ malā pinguedinē hn̄tes. inſōnes effecti ſtꝭ ꝙ labo
rēt vt ſc; labore liq̄ſcat in eis hūidū ꝯgelatū vt ſua vapo
rabili reſolutōe ſomnū inducat. ⁊ calore digerēte ꝯſumat'
ſuꝑfluū ⁊ diuidat' viſcoſu;. ⁊ ſic redire facit ad pulcritudi
nē coloris ⁊ ad ſtatū ſanitatis. vbi al's hūido illo nō colli
q̄to īpetu caloris fiūt ſomni inexcitabiles ⁊ diuerſe egritu
dines ⁊ canicies. Labor autē ſpūalis ſomniferus eſt qꝛ a
ſenſibus auertit ⁊ ſic ad interius diriguntur calor ⁊ ſpiri/
tus tali labore ſpirituali

Decimūnonū dubiū eſt

Utrū pueris ⁊ nutricibꝫ officiat vinū ¶ Et videt' ꝙ non
qꝛ vinū ē potꝰ nature ꝯueniētiſſimꝰ. Quia cū ſitis ſit ap
petitꝰ frigidi ⁊ humidi. nō eſt frigidi formalit' ⁊ virtualit'
ſimul. ſed formaliter frigidi et virtualiter calidi. Quod
eñ eſt formaliter ⁊ virtualiter frigidū eſt mortiferū. ſed

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vinũ eſt formaliter frigidũ ⁊ virtualiť calidũ. ꝗ his quibꝫ
maxĩe neccãria eſt nutritio. optim⁹ potus cuiuſmõi eſt vi
nũ nõ officit ſꝫ poti⁹ ꝓficit ¶ Solõ ſic. vt dr̃. p. q꞉ cũ vinũ
ſit fumigatiuũ ſeu euaporatiuũ. ſꝫ nim⁹ q̃ꝫ medo. iõ pue/
ris q̃ maxĩe abũdãt euaporationibꝫ ꝓpter nutritiõem et
augmẽtatõem ⁊ maxĩe ſunt ſomnoleti multũ officit. Vi
nũ eñ inducit epilentiã ⁊ ſiĺes infirmitates. Et q꞉ ꝟtus
nutrimẽti manet in lacte nutricꝫ. iõ nutricibꝫ etiã officit vi
nũ. nõ ꝑ ſe ſeu ſuis ꝑſonis. ſed ꝑ ꝓlibꝫ euitãdũ. Et ob h̄.
dr̃ phus. ꝙ nihil differt nutrices vinum bibere ⁊ pueros
Limphatũ aũt fortiter ⁊ multũ non nocet bibentibꝫ nu
tricibꝫ. Cõuenientiſſimũ aũt nutrimẽtũ pueroꝝ ẽ lac In
quo ſm̃ medicos eſt triplex materia. ſ. Butyꝝ qḋ inſtau
rat humidũ radicale. ⁊ ipm̃ ſpm̃ cõfortat. Suba caſeica
ſeu coagulũ qḋ eſt ꝯſolidatiuũ mẽbroꝝ ⁊ nutrit ꝑtes me
lãcholicas ſcꝫ oſſa ⁊ neruos. Et cerũ mũdificatiuũ men/
broꝝ qḋ tanq̃ꝫ vehiculũ ꝑ ſingula menbra ſecũ ducit nu
trimentũ. Verꝫ tñ eſt ꝙ vinũ plus officit pueris ꝑ ſe bi/
bitũ q̃ꝫ ꝑ nutrices. q꞉ in ſua ſuba vinũ eſt plus vaporati/
uũ q̃ꝫ in lacte virtualiť ꝯtentũ Ad rõem dõm ꝙ ſꝫ vi/
nũ ꝑ ſe ſit potus cõuenientiſſimus vt ꝓbat obiectio. tñ ꝑ
accñs maxime nocet iuuenibꝫ ꝓpter abundantiã fumalis
euaporatõis. vt dcm̃ eſt. q̃ ſurſum aſcendẽs adeo pertur
bat cerebꝝ vt infra ſpaciũ q̃ncꝫ ꝑmoꝝ menſiũ nec verba
nec ſigna notãt. Multus eñ fluxus hũidi non ſinit for/
mas ſignoꝝ in eis ſtare vt ĩ eis aliq̃ ꝯceptio fiat. Et hãc
humiditatẽ vocat Plato crathere lacteũ in q̃ obliuiſcunť
aĩe eoꝝ q̃ ꝓri⁹ in ꝯparibꝫ ſtellis extites ſciuerũt. Vñ qui/
bus hmõi fumales euaporationes deſunt ſicut ſenibus
vinum eſt cõuenientiſſimũ velut lac pueris. Unde vul/
go dici ſolet. Vinum eſt lac ſenum

Vigeſimũ dubium eſt.

Quare melãcholici ſñt ceteris magis edaces ⁊ triſtes
¶ Solõ. q꞉ locus interioꝛ digeſtõis. ſ. frigid⁹ eſt ⁊ ſiccus
ex frigido ⁊ ſicco ꝓuenit appetit⁹ multũ comedẽdi. Fri/
gidũ eñ ſꝑ grauãdo deſcẽdit vſq꞉ ad ꝓfundũ ſtomachi.
ſiccũ aũt nõ eſt vaporatiuũ. ſꝫ ad forte calorẽ ſoluꝫ groſſe
fumigat. vñ cauſať melãcholicis terroꝛ q̃ncꝫ. Et ſic ſupe
rioꝛa ſtomachi in melãcholicis ſꝑ manẽt vacua. ⁊ hec va
cuitas eſt cã famis. caloꝛ aũt debilis pungendo ſtomachi
orificiũ ꝓuocat deſideriuꝫ. ⁊ facit venire ad os id qḋ ſua
pũctura facit ſenſuꝫ famis. In his aũt q̃ calidi ſñt ⁊ hũidi
ſcꝫ ſanguineis vel ſaltẽ hũidis vt in phlegmaticꝫ nõ fit ta
le deſideriũ. Caliditas eñ in talibꝫ facit euaporare fun/
dũ ſtomachi et vapoꝛ replet ipm̃ orificiũ ſuꝑius ⁊ tollit
deſideriũ. et h̄ idẽ facit caloꝛ in ſicco vt in cholericis. ſꝫ mi
nus. Hũiditas ãt frigida eſt viſcoſa ⁊ ſepe adheret orifi
cio ſtomachi. ⁊ tollit deſideriuꝫ adeo ꝙ etiã inducit nau/
ſeã et faſtidiũ. Et ex eadẽ cã melãcholici ſñt duri non per/
mobiles de facili ad aliqḋ et oĩno nihil iocũditatis habẽt
Iocũditas eñ vt ſuꝑ dcm̃ ẽ prouenit ex ſubtili ſanguine
quẽ mouet tꝑata caliditas Iſti ãt melãcholici oĩno ꝯrie
diſpõnis ſñt. hñt eñ groſſuꝫ ⁊ grauẽ ſanguinẽ quẽ cõpri/
mit frigiditas ꝯplexionis. Et hui⁹ ſignũ eſt ꝙ iuuenes
et pueri ſunt multũ luſiui. et iocundi. ſubtili ⁊ tẽperato.
ſanguine calido abundãtes. Senes autem et exiccati et
frigdi. graues ſunt et ſeueri

Vigeſimũprimũ dubiũ

Vtruꝫ in ſomno inferioꝛa ſicut interioꝛa ſñt ceteris ꝑtibꝫ
corꝑis magis calida ¶ Et videť ꝙ nõ. q꞉ ꝯ naturã calo/
ris ẽ poti⁹ deoꝛſuꝫ q̃ꝫ ſurſũ aſcẽdere. ꝗ ꝑtes ſuꝑioꝛes erũt
magis calide Preterea. pl⁹ diſtãt pedes a fonte caloꝛꝫ
q̃ꝫ caput. ꝗ pedes in ſomno frigidioꝛes ſñt capite. Soᵒ ſic.
Nã hũidũ vaporabile in capite doꝛmiẽtis infrigidatum
deſcẽdit ad ſuꝑioꝛa faciei ⁊ tũc ꝯcidũt palpebꝛe. vñ in ſõ
no infrigidanť pl⁹ ſuꝑioꝛa q̃ꝫ inferioꝛa. ⁊ exterioꝛa q̃ꝫ inte
rioꝛa. Suꝑioꝛa q̃dẽ pl⁹ infrigidanť inferioꝛibꝫ. q꞉ ad in/
ferioꝛa deſcẽdit groſſus hũoꝛ ſanguis calefacti ⁊ nõ infri
gidati ꝑ cerebꝝ. ⁊ ob h̄ freq̃nter doꝛmientes pedes mo/
uẽt. Qꝫ aũt imobilitanť crura in ſomno. h̄ eſt iõ. q꞉ nerui
motiui q̃ a capite veniũt in ſuis ꝑncipijs imobilitanť ab
hũoꝛe frigido ſurſum exiſte in poſterioꝛi capitis ꝑte. In/
terioꝛa vero iõ caleſciũt. q꞉ ſñt iuxta fontẽ caloꝛis. Ad
rõnes. Ad ꝑmã dõm. ꝙ verꝝ ẽ ceteris paribꝫ ⁊ niſi aliud
obſtaret. Hic ãt caloꝛis aſcẽſus. ꝑ frigiditatẽ deſcẽdẽtis
hũoꝛis ꝓhibeť. ⁊ iõ deoꝛſuꝫ deſcẽdit. ingenit⁹ groſſo ſang
uini. ſua ꝗuitate deoꝛſuꝫ deſcẽdenti Ad ſcḋam dõm ꝙ
pedes plus diſtãt a fonte caloꝛis. ⁊ ꝓpterea ꝑ ſe nõ ſñt ma
gis calidi. ſꝫ ꝑ accñs ſcꝫ ꝓpter ꝗuitatẽ ſanguis groſſi deſ/
cendẽtis ad iferioꝛa mẽbꝛa. ⁊ ꝓpter deſcẽdentẽ hũoꝛẽ fri/
gidũ. ꝓhibentẽ aſcẽſuꝫ ſanguis ſubtiĺ et calidi. Et dicũt
aliq̃ ꝙ tãta frigiditas in ſomno occupet ꝑtes ſuꝑioꝛes ꝙ
aĩalia maxĩe timida q̃ ꝓpter timoꝛẽ q̃ꝫdiu ꝑñt detinẽt ocu
los apertos. doꝛmiũt ocuĺ apertis. q꞉ anq̃ꝫ ocli in talibꝫ clau
danť caloꝛe reciprocato ꝑ frigus palpebꝛe ruganť vt clau
di nõ valeant. Dictũ tñ eſt ſuꝑ de leporibꝫ ꝙ palpebꝛas
non habeant nec eis egent ꝓpter oculoꝝ duriciem. ⁊ ꝙ iõ
apertis oculis doꝛmiant.

Vigeſimũſecũdũ dubiũ

Vtrꝫ ꝯpletio digeſtõis ſit cã naturaĺ ipius diſſolutiõis
ſõni ¶ Et videť ꝙ nõ. q꞉ multi euigilãt añ digeſtiõis cõ/
pletõem ¶ Preterea. ſomn⁹ nõ eſt ꝓpť digeſtõeꝫ. ſꝫ ꝓpť vi
giliã ad quã req̃riť q̃es ſenſuũ q̃ ſꝑ ĩ exercitio ſuoꝝ actuũ
ẽẽ nequnt. In ſignũ cui⁹ nihil comedẽtes ſõno nõ egent.
Siĺr nõ doꝛmiẽtes in vigilia cibũ digerũt. Soᵒ. expꝗefa
ctiõis duplex ẽ cã. ſ. ꝑ ſe ⁊ ꝑ accñs. Per ſe ẽ ꝯpletio dige/
ſtiõis. ⁊ ꝑ ꝯñs victoꝛia calidi ſuꝑ frigidũ Cõpleta eñ di
geſtõe nõ ſolũ ꝑtialiť ſꝫ totaliť. h̄ eſt ſegregato ſanguĩe pu
ro ab ipuro. caloꝛ et ſpũs inſtaurati ad exterioꝛa mẽbꝛa
diffundũť ad act⁹ vigilie. Cã aũt ꝑ accñs eſt q̃cq̃d ꝑter
modũ nũc tactũ fac̃ ad aꝑtõeꝫ meatuũ. q̃ ſpũs a ꝑᵒ ſenſiti
uo ad oꝛgana exterioꝝ ſenſuũ diffundũť. ſiue ſit nimi⁹ me
tus aut nimia cura ſeu ſollicitudo q̃ q̃s moueť phãtaſian/
do. cogitãdo ꝓpť anxietatẽ. Aut inoꝛdinat⁹ motus coꝛ/
dis vĺ accñs doloꝛ alicui⁹ mẽbꝛi ⁊ maxĩe capitꝫ Leſo eñ
capite vĺ oꝛgano interioꝛis ſenſus. ſpũs ⁊ caloꝛ naturaliť
in adiutoꝛiũ illi⁹ mẽbꝛi ad ipm̃ abũdanť deferũť. ⁊ ſic ſõ/
nũ diſſoluũt Ad rões Ad ꝑmã pꝫ ſolõ ex dictis Ad
ſcḋam dõm ꝙ ſomn⁹ nõ eſt ꝓpť digeſtõeꝫ finaliť ſꝫ ꝓpť vi
giliã. Ad vigiliã eñ ſomn⁹ ſufficiẽter non ꝓmouet niſi ꝑ
digeſtõeꝫ q̃ ſpũs inſtauranť Nã ſi in ſõno nõ fiat digeſtio
alleuiari q̃dẽ poterũt menbꝛa exterioꝝ ſenſuũ ab laboꝛe
fatigatio. ſꝫ ſpũs nõ iſtaurareť. ſꝫ poti⁹ depaupareť. et ſic
debilitareť doꝛmiẽs. Ad q̃tẽ ꝗ a fatigatio laboꝛe nõ re/
q̃riť ſomn⁹. q꞉ ad eã ſufficit ꝑuatio nuda ſenſitiaꝝ oꝑatio
nũ exterioꝝ ſenſuũ. Et q̃ñ dr̃. nihil comedẽtes ſomno nõ
egẽt. verũ eſt q̃ ad digeſtõem ꝑficiendã in ſe. egent tñ ꝓp/
ter ſpirituũ generatõem ad quã finaliť oꝛdinať digeſtio.
Et licꝫ in vigilia digeſtio ꝑficiatur. nõ tñ adeo ꝑfecte ſi/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cit in ſomno. nec ſpūs cū quiete mēbroꝝ adeo ꝯuenīēter generat̄ ꝓpter defectū ⁊ depauperatōem caloris q̄ fortifi caꝛ ꝑ eius reciprocatōem in ſomno qḋ nō fit in vigilia.

Vigeſimūterciū dubiū

Quale regimē ſomni plus eſt ſalutare ⁊ expediens dor/ mīēti ❡ Solō. vt dī Alphorabius Areſtotelē dixiſſe in de regimīe dn̄oꝝ ad Alexandrū. Homo dꝫ ſeruare me/ diū inter vigiliā ⁊ ſomnū. Naꝫ nimia vigilia extenuat. et vires debilitat. calorē ⁊ ſpūs cōſumēdo Preterea. per nimiā vigiliam groſſi vapores derelinquunt̄ incōſump ti ⁊ generāt grauedinē q̄nqꝫ capitis a q̄ nō liberant̄ niſi ꝑ ſternutatōem vel ꝑ ſomnū. Nimi⁹ aūt ſomn⁹ officit ꝓpt̄ duo Primo. q: peſſimas inducit infirmitates. eo ꝙ caloꝛ reciprocatus attrahit peccātes ⁊ malas materias a cor/ de ⁊ epate. ⁊ ab inteſtinis ad ſtomachū. ⁊ ex ꝯñti ad ſpūa lia mēbra ⁊ ea incēdit ibi. Scḋo q̄a caloꝛ reciprocatus ꝑ ſomnū ad interiora nō inueniēs materiā ex q̄ ſpūs vale/ at cōfortari ⁊ reparari tūc multiplicatus ⁊ diffuſus cōſu mit humidū vñ ſpūs generari deberēt. imo cōſumit radi cale humidū. Tercio nimio ſomno organo ſenſuū oppila/ ti groſſis humoribꝰ ledunt̄. vt ſupra dictū eſt. Quarto Nimius ſomn⁹ groſſos generat humores ⁊ ſpūs et he/ betudinē mentis generat. ⁊ iō licet robuſtiores reddant̄ ex nimio ſomno. ſuppoſito ꝙ in ſtomacho ſit ſufficiens ci/ bus ad digerendū tñ obtuſi fiūt ⁊ ad vſum rōnis inepti/ ores. Vñ ſeqtur ꝙ ruſticis ⁊ laboratoribꝰ plus eſt ꝯſulē/ dū ꝙ ad exceſſum declinēt ſomni. Et ſilr̄ ſenibꝰ defectum patientibꝰ in hūido nutrimētali. licet nō phlegmatico. cō ſulendū eſt ꝙ bñ dormiāt. ſomn⁹ eīm actuās humidū nu triens valde prolongat eis vitam ⁊ conſeruat

Vigeſimūquartū dubi.

Utrū ſomnus ſit dimidiū vite ❡ Solō ſic. duplici intel/ lectu. Primo q: cū vita ſit duplex (ſaltē ſenſitiua ſenſuū exteriorū) ſcꝫ prima ⁊ ſecūda. In ſomno aūt ſuſpendit̄ vi/ ta ſecūda remanēte vita pͥma. Ideo cū vita tota ſenſiti/ ua q̄ſi in duas ptes intelligit̄ partiri. ſcꝫ in primā ⁊ ſecun/ dā. ideo pro tāto dī ſomnus media vita ſenſitiua. q: eſt ſo lum vita pͥma. Eſt aūt media vita ſenſitiua. ſed nō vege tatiua vel intellectiua. q̄a in ſomno vita vegetatiua tam prima q̄ꝫ ſecūda ſunt in dormiente. Uita etiā intellectia ſecūda non ſuſpendit̄ ꝑ ſe in ſomno. neqꝫ etiā ſemꝑ ꝑ acci dens eo ꝙ interiores ſenſus ſemꝑ in ſomno nō ligant̄. ſi/ cut exteriores. que potiſſime intellectuali vite ſecūde ſub ſeruiūt. Secūdo dī ſomnus ſaltē in hoībus vita media quo ad tp̄s. nō tñ regulariter et pciſe. ꝑ mediū eīm tpis hoīes fere dormiūt. Sed primū dictum rōnabilius eſt q: nō eſt ſomnus in aīalibus brutis quo ad tp̄s eq̄lis vi/ gilie. nec etiā in hoībus ꝑ totā vitam. Iuuenes eīm plus dormiūt q̄ꝫ vigilant. ⁊ ſilr̄ multa aīmalia. Sed ruſus multa ſunt aīalia plus vigilantia q̄ꝫ dormientia. Senes eīm paꝝ dormiūt ꝓpter ſiccitatē. licet eīm abundent humi do phlegmatico. nō tamē vero ⁊ nutrimentali

P Oſt hoc autē querendū de ſomnio. Et primo cui eoꝝ que aīme paſſio hec in/ eſſe videtur. ⁊ vtrū intellectiue ꝑticule paſſio eſt hec vel ſenſitiue. his eīm ſolū eoꝝ que in nobis ſunt cognoſcimus aliquid

❡ Iſte eſt ſecūdus tractatus huius libri ſm diuiſionē ſupra poſitā. In quo poſtq̄ꝫ determinatū eſt in p̄cedenti tractatu de ſomno. determinat hic ꝯñter phs de ſomnio qḋ accidit dormientibꝰ. Et diuidit̄ prima ſui diuiſione in ſex capl̄a. In quoꝝ pͥmo oñdit cuius ſomnū ſit paſſio In ſecūdo ꝙ ſenſibilia agūt in ſenſum. ita ꝙ paſſio mane at in ſenſu abeuntibꝰ ſenſibilibꝰ. In tercio oñdit cauſam deceptionis ſomnialis in generali. In q̄rto oſtēdit cauſaꝫ eiuſdē in ſpēali. In q̄nto oſtēdit q̄d ſit ſomniū. In ſexto oſtēdit q̄uo differēter ſomniū reperiat̄ in diuerſis. Secū dū ibi (Quid aūt eſt ſomniū) Terciū ibi (Adhuc aūt) Quartū ibi (Sedato aūt) Quintū ibi (Q̄ꝫ autē vera.) Sextū ibi (Iam vero quibuſdā) Primū capl̄m ſubdiui dit̄ in ptē proemialē ⁊ exequutiuā. Pars exequutiua inci pit ibi (Si itaqꝫ) Quantū ad primā partē proemialē dī phs ꝙ poſtq̄ꝫ determinatū eſt de ſomno querendū eſt de ſomnio. ⁊ cū paſſio non ſciatur niſi cognito ſubiecto opor tet determinādo de ſomnio inq̄rere cuius ptis aīe paſſio ſit An ſcꝫ ſit paſſio ꝑticule intellectiue vel ſenſitiue. His eīm ꝑticulis aīe ſolum cognoſcim⁹ aliq̄d. Et cū ſomniū ad cognitionē ꝑtinet neceſſe eſt ipm̄ eſſe paſſionē ꝑticu/ le intellectiue vel ſenſitiue. ❡ Ibi nota vt dī Alexander in principio de ſenſu ⁊ ſenſato ꝙ natura dedit nobis duo iudicatoria. ſenſum ſcꝫ ⁊ intellectū. vt entia ꝯgnoſcamus Nā entia his duabꝰ potētijs diſcernimus. vt corꝑalia ⁊ ſenſibilia ꝑ ſenſuꝫ. itelligibilia v̊o ⁊ incorꝑalia ꝑ intellectū

Si itaqꝫ vſus viſus viſio. ⁊ auditus audire et oīno ſenſus ſentire. cōmunia aūt ſunt ſenſuū veluti figura ⁊ motus. ⁊ magnitudo. ⁊ alia hu/ iuſmōi. aut ꝓpria veluti color. ſonus. ſapor In potētia autē ſunt oīa claudētia ⁊ dormientia videre. ſimiliter autē ⁊ in reliquis. Manifeſtuꝫ quoniā ſentimus nihil in ſomnis. non ergo ſen ſu ſomniū ſentimus

❡ Hic ꝯñter in pte exequutiua exeq̄tur intentū. Et diui/ dit̄ in duas ptes. In pͥma oñdit cui⁹ ſomniū nō eſt paſſio In ſcḋa oñdit cui⁹ eſt paſſio. Scḋa ibi (Ponat̄ ḡ.) Pͥa ps ruſus ſubdiuidit̄ in duas. In pͥma facit qḋ dcm̄ eſt. In ſcḋa epilogat cū dī (Q̄ꝫ q̄dē igit̄.) Pͥa ps iteꝝ ſub/ diuidit̄ in q̄ttuor ꝑticulas. In pͥma oñdit ꝙ ſomniū nō ē paſſio ſenſus. In ſcḋa oñdit ꝙ nō ſit paſſio opinōis ſiue intellectus. In tercia oñdit ſomniū nō eē ſine ſenſu. In q̄r ta ꝙ nō ſit ſine intellectu. Scḋa ibi (Atuero neqꝫ opinio ne) Tercia ibi (Palā āt de his) Quarta ibi (In ſomno āt) Quātū ad pͥmā ꝑticulā intēdit hāc ꝯclōem. Sōniū nō ē paſſio ſenſus. vt ſcꝫ ſenſu ſomniū ſentiam⁹ vel appͥ/ hendam⁹ Quā ꝓbat ſic. Illo nō ſentimus vel ꝑcipimus ſomniū neqꝫ illi⁹ ſomniū ē paſſio qḋ in ſomno eſt ligatū ⁊ clauſum ⁊ impotēs ad ſentiendū. ſed oēs ſenſus ſt̄ in ſom no ligati clauſi ⁊ impotētes ad ſentiēdū. ḡ nō eſt ſomniū iudiciū ſenſus neqꝫ paſſio ei⁹. Maioꝛ ē nota. Sꝫ minorē ꝓbat. q: vſus ſeu operatio ipſius viſus ē viſio. et vſus ſeu opatio ipſius audit⁹ eſt audire. ⁊ ſenſus in cōi vſus eſt ſen tire ſenſibilia cōia. q̄ ſt̄ figura. motus. magnitudo. ⁊ hu iuſmōi alia. vel ſenſibilia ꝓpria q̄ ſt̄ color. ſonus. ſapor ⁊c̄. Sed talis opatio q̄ ꝑcipiunt̄ hmōi ſenſibilia. cōia vel pro pria. in ſomno eſſe non poteſt. ergo in ſomno ſenſus exteri ores ſunt clauſi et ligati ſeu impotentes

Atuero neqꝫ opinione. Nō eīm ſolum adue niens dicim⁹ hoīem eſſe vel equū. ſꝫ ⁊ albū vel

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Cuius ſomniū eſt paſſio et cuius non

pulcrū quoꝝ opinio ſine ſenſu nihil vtiqꝫ dicet
neqꝫ vero neqꝫ falſo. in ſomnis accidit animam
hec facere. Similr̄ eñ qm̄ hō eſt ⁊ qm̄ alb⁹ ē qđ
eſt adueniens videmur videre. Amplius p̄ter
ſomniū aliud aliqđ intelligimus queadmoduꝫ
in vigilando ſentientes aliqđ. de eo eñ qđ ſen/
timus ſepe ⁊ intelligimus aliquid. Sic eñ ⁊ in
ſomnis preter phantaſmata alia aliqñ intelligi
mus Videbit̄ aūt alicui hoc ſi qs adhibeat mē
te ⁊ tentat memorare ſurgens. Jam vero qdaꝫ
viderunt ſomnia hm̄oi velut q̄ videnť ſm me/
moratiuū p̄ceptum ponere q̄ p̄ponunť Accidit
eñ eis aliud quid preter ſomniū ponere añ ocu
los in loco phantaſma. Quare manifeſtū qm̄
neqꝫ ſomniū omne qđ in ſomnis phantaſma et
qm̄ intelligimus que opinione opinabamur

Jn hac ſcđa p̄ticula oñt ph̄s ꝙ ſomniū nō ſit paſſio
opinionis ſeu intellect⁹ ſm ꝙ circa ſenſibilia ꝓſaſ. Et h̄
duab⁹ rōnib⁹ Quaꝝ p̄ma ſic formari p̄t Illi⁹ nō ē ſomni
um q̄ ſomniū nō apprehendim⁹. Sꝫ opinione ſomniuꝫ
nō apprehendim⁹. ḡ nō ē paſſio opinionis. Maior nota
eſt. ſꝫ minorē p̄bat ph̄s. qꝛ ſomnio nō ſolū apprehēdim⁹
ip̄m qđ aduenit nobis imaginādo ip̄m hoiem vel equū
intellectualr̄ opando. ſꝫ ⁊ albū vel pulcrū Jn ſomnijs eñ
ſepe accidit aīam ſomniantꝫ videre nō ſolū hoiem. ſꝫ ho
minē albū. ſꝫ taliū nō ē opinio p ſe. ḡ nō ē paſſio p ſe opi/
nionis. Scđa rō Jllius nō ē ſomniū paſſio vt hm̄oi quo
ꝯtingit aliqđ apphēdere qđ nō ē ſomniū. ſꝫ aliqđ preter
ip̄m. Sꝫ opinione ſeu intellectu ꝯtingit aliqđ in ſomno
apprehēdere qđ ē p̄ter ſomniū. ḡ. Minorē p̄bat. Quia
in vigilia de eo qđ ſentim⁹. intellectualr̄ aliqđ apprehen
dimus qđ nō ē phantaſma. Sic etiā accidit in ſomnis
ꝙ p̄ter phantaſmata quoꝝ eſt ſomniū multa apprehēdi
mus. Qđ ſic declarat ph̄s. Nā ſi qs circa ſomniū men/
te attenta ꝯſiderauerit poſtqꝫ ſurrexerit a ſomno. multa
intelligibilia. i. ꝯſiderabit ex ſenſib⁹ elicuiſſe p̄ter phātaſ/
mata. quoꝝ ſcꝫ phātaſmatū ē ſomniū. Quidā eñ talia ſom
nia viderūt. ex eis ſcꝫ intelligibilia eliciendo ſicut vigilā
tes q̄ ex phātaſmatib⁹ ꝯpoſitꝫ ⁊ ordinatꝫ ſm p̄ceptū me
morandi eliciunt vl̄e intelligibile. Accidit nāqꝫ talibus
dormientib⁹ p̄ter ſomniū aliqđ phātaſma vel phantaſ/
mata ponere añ oculos ⁊ ī loco diſponere ⁊ ordinare ad
intellectus ꝯceptōem. Manifeſtū ḡ ē ꝙ nō oē phantaſ
ma qđ videť in ſomno ē ſomniū. qꝛ ſomniū vt infra pate
bit ſolū ē phātaſtica apparitō Manifeſtū etiā ē qm̄ mul
ta intelligimus in ſomno q̄ extra ſomnū ſolum opinaba
mur. ꝙ taliū etiā nō ē ſomniū ſꝫ intellect⁹ Jbi Notā/
dū vt dr̄ Albt⁹ ꝙ cū multa in ſomno appareant q̄ꝝ p/
prie nō ē ſomniū. Ideo dr̄ ꝙ Socrates in tria diuiſit ea
q̄ nobis in ſomno apparent vel occurrūt. ſ. in ſomniū. in
diuinatōem. ⁊ in ꝓphetiā. de q̄b⁹ infra dicetur. Et refert
cōmentator de q̄dā q̄ ſomniauit ſomniū cui⁹ expōnem
neſciuit ⁊ tñ verā expōnem eius ſomniauit.

Palā āt de his vniuerſis in tantū qm̄ eodeꝫ
quo vigilantes in egritudinib⁹ decipimur hoc
idē in ſomnio in ſomno facit paſſionē. ⁊ ſanis ve
ro ⁊ ſcientib⁹ tm̄ pedalis ſol videť eſſe. Sꝫ ſiue
idē ſiue diuerſum phantaſticū aīe ⁊ ſenſitm̄ ni/
hilominus nō fit abſqꝫ ſentire ⁊ videre aliquid.
preter videre eñ ⁊ p̄ter audire videntis veꝝ ali
qđ ⁊ audientis. nequaqꝫ tñ id qđ arbitratur.

Jn tercia p̄ticula oñt ꝙ ſomniū nō ſit ſine ſenſu. Et
hoc tali rōne in effectu. Sine illo nō ē ſomniū quo dor/
mientes decipiuntur. ſed ſenſu dormientes decipiun/
tur. ergo non eſt ſomnium ſine ſenſu. Maior eſt mani/
feſta. Sꝫ minorē ſic p̄bat ph̄s. qꝛ ex his vniuerſis q̄ di/
cta ſunt palā ⁊ manifeſtū eſt ꝙ eo q̄ vigilātes in egritu/
dinib⁹. ſ. in melācholia vel freneſi ꝯſtituti decipiunť eodē
etiā decipiunť dormiētes. ⁊ idē facit paſſionē deceptōis
ſomnialis. Et ſilr̄ eo q̄ ſani ⁊ ſcientes ſeu videntes deci/
piunť ſicut illi q̄b⁹ videť ꝙ ſol bipedalis ē q̄ntitatꝫ q̄ tñ
maior ē tota terra. eodē etiā ⁊ dormiētes in ſomno deci
piunť. Sꝫ iſta deceptio in vigilantib⁹ nō fit ſine ſenſu ne
qꝫ abſqꝫ ſentire ⁊ videre aliqđ. ſiue ſenſus cōis (q̄ ē quo/
dam phantaſticū aīe) ſit idē cum ſenſu exteriori ſiue nō.
Preter videre eñ ⁊ p̄ter audire nō fit deceptio iſta. licꝫ
nō ſit id qđ p viſum vel auditum iudicať vel arbitrať. ḡ
dormientes in ſomno nō decipiunť ſine ſenſu. Licet eñ
ſup̄ dictū ſit ꝙ in ſomno oīno nihil ꝯtingat videre vl̄ au
dire exteri⁹ neqꝫ oīno ſentire. qm̄ oēs ſenſus ligati ſunt.
tñ exp̄imento ſcimus ſenſus in ſomno aliquo mō pati. ſ.
viſum. ⁊ ſilr̄ alios ſenſus. ſꝫ nō p exteriora ſenſibilia. ſed
inq̄ntū ſilitudines ſenſibiliū refluunt ab imaginatiua ad
ſenſum cōem cui ſenſus oēs exteriores q̄dāmō ꝯtinuan
tur. ſingulū eñ eoꝝ q̄b⁹ patimur ſm⁹ ſingulos ſenſus eue
nit nobis dormientib⁹ queadmodū vigilantib⁹. licet non
p oīa ſimilr̄ ſicut vigilantibus.

Jn ſomno āt poſitū ē nihil. videre atqꝫ audi
re neqꝫ oīno ſentire. ḡ nō videre veꝝ. nihil āt pa
ti ſenſum nō ē veꝝ. ſꝫ ꝯtingit ⁊ viſum pati aliqđ
et alios ſenſus. Singulū āt hoꝝ queadmoduꝫ
vigilanti adiacet q̄dem quodāmō ſenſui. non ſic
āt vt vigilanti. ⁊ qñqꝫ q̄dem opinio dr̄ qm̄ falſuꝫ
queadmodū vigilans. quandoqꝫ vero detine/
tur et ſequitur phantaſma.

In q̄rta p̄ticula p̄bat ꝙ ſomniū nō ſit oīno ſine opinio
ne. Et hoc tali medio in effectu. Sine illo non ē ſomniū
qđ iudicat in ſomno ſomniū eē phantaſticū ⁊ decepto/
riū ⁊ ſenſum in ſomno decipi. ſꝫ opinio ſiue intellect⁹ eſt
hm̄oi. ḡ ⁊c. Minorē p̄bat. qꝛ opinio ſiue intellectus dr̄
aliqñ falſum eē qđ in ſomno p ſomniū nobis apparet ſi/
cut. etiā accidit in vigilia. erroneū ſenſus alicui⁹ iudiciū
corrigi. Qñqꝫ āt ſup̄ior potētia errorē dijudicans tam in
dormiente qꝫ in vigilante detineť vt inferioris potentie
falſum iudiciū nequeat corrigere ⁊ vterqꝫ tam dormiēs
qꝫ vigilans ſequitur phantaſma.

Q̄ q̄dem igiť nō eſt opinātis neqꝫ intelligē/
tis paſſio hec quā vocam⁹ ſomniare manifeſtū
Sed neqꝫ ſentientis ſimplr̄. videre eñ vtiqꝫ et
audire ſimplr̄ ſed qualiter oportet. ⁊ ſm quē mo
dum conſiderandum.

Hic ꝯñr ph̄s ponit epilogū quorundā dictoꝝ dicēs

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝙ manifeſtū eſt ſomniū nō eē paſſionē intelligētis neq̄ opinātꝭ neq̄ etiā ſentiētꝭ ſimpl̄r ⁊ i actu. q2 tūc ſomnia re eēt videre ⁊ audire. Simpl̄r āt ſomniare nō eſt aliqđ taliū. ꝯtingit tn̄ in ſomno aliq̄ mō ꝑ ſomniū videre ⁊ audire. Sȝ quo mō hoc fiat hoc oſtendendū eſt

Ponatur ergo ꝙ et manifeſtū eſt ꝙ et ſenſitiui paſſio ſiquidē ⁊ ſomnꝰ Nō eñ alicui quidē alij aīaliū ineſt ſomnus Alij vero alicui ſomniare ſed eidem.

Hic ꝯñr phs oñdit ꝑncipale ꝓpoſitū huiꝰ capl̄i. ſcȝ cuiꝰ ſomniū ē paſſio ⁊ duo facit. Primo oñt ꝙ ſit paſſio ſenſus cōis ſeu ꝑmi ſenſitiui. Scđo oñt quō ē eiꝰ paſſio Scđm facit ibi (Qm̄ ꝟo) Quātū ad ꝑmū vult in effectu hāc ꝯcluſionē. Somniū ē paſſio ꝑmi ſenſitiui. Quā ꝓbat tali rōne Eiꝰ ē ſomniū paſſio. cuiꝰ ē paſſio ſomnꝰ Somnꝰ āt vt manifeſtū ē. ē paſſio ꝑmi ſenſitiui. g̃ ⁊ ſomniū. Minoꝛ nota ē ex dictꝭ Maioꝛē ꝓbat. q2 alicui alteri aīaliū nō ineſt ſomnus ⁊ alteri ſomniū. ſȝ inſunt eidē.

Qm̄ vero de phātaſia in his q̄ de aīa dictū ē et eſt q̄dem idē ſenſitiuo phātaſticū. eſſe aūt ſenſitiuo ⁊ phātaſtico alteꝝ Eſt āt phātaſia q̄ a ſenſu ſm̄ actū fit motus Sōnium vero phātaſma q̄ddam videt̄ eſſe Nā qđ in ſomno phantaſma ſomniū dicimꝰ ſiue ſimpl̄r ſiue q̄dam mō factū manifeſtū ꝙ ſenſitiui quidē eſt ſomniare. huiꝰ autem ſm̄ ꝙ phantaſticū

Hic oſtēdit quō ſomniū eſt paſſio ꝑmi ſenſitiui. Et vult in effectu hanc ꝯcluſionē. Somniū ē paſſio primi ſenſitiui ſm̄ eā habitudinē quā hȝ ad interioꝛes ſenſus ⁊ ſm̄ ꝙ phātaſticus ē Quā ſic declarat. qm̄ phātaſticū eē idē ē ſubiecto cū ipo ſenſitiuo. eē āt ē phātaſtico ⁊ ſenſitiuo alteꝝ ⁊ alteꝝ. vt in libro 2° de aīa dictū ē. q2 phātaſia formal̄r loquēdo ſaltē de phantaſia. ē motꝰ factꝰ a ſenſu ſm̄ actū facto. Somniū āt ē motꝰ q̄dā phātaſmatꝭ ſimpliciter. aut nō ſimpl̄r factꝰ. ſȝ nō ē motꝰ phātaſmatꝭ ſimplicit̄ q̄ venit ab exterioꝛibꝫ ſenſibꝫ. ſȝ ſm̄ ꝙ ab imaginatiua ꝓcedit vſq̄ ad ꝑmū ſenſitiū. g̃ cū ſomniū ſit motꝰ phātaſmatꝭ ſm̄ q̄d. nō ē paſſio ꝑmi ſenſitiui. ſm̄ ꝙ ab exterioꝛibꝫ ꝑ mediū ſenſuū exterioꝝ ꝑficit̄. ſȝ ſm̄ ꝙ ab imaginatiua immutat̄ Sōniare g̃ ē ꝑmi ſenſitiui ſm̄ ꝙ phātaſticū ē ſiue ſm̄ habitudinē quā hȝ ad iterioꝛes ſenſus Notandū ſm̄ Cōmentatoꝛē in ſuo libello de ſomno ꝙ motus ſenſuū in vigilante incipiūt a ſenſibꝫ exterioꝛibꝫ vſq̄ ad ſenſum cōem. In doꝛmiente ꝟo incipiūt a phantaſia ꝯ̄ſus ſenſum cōem. ⁊ iō ſenſus cōis vt phātaſticꝰ. hoc eſt ſm̄ ꝙ motꝰ ē a phantaſia dꝛ eſſe ſubiectū ſomnij ⁊ nō ſm̄ ꝙ natus eſt ab exterioꝛi ſenſu immutari

Quid āt eſt ſomniū et quō fit ex his q̄ circa ſomnū accidunt maxime vtiq̄ ſpeculabimur. Sēſibilia eñ ſm̄ ſingulū ſenſitiū nobis efficiunt ſenſuȝ et q̄ fit ab eis paſſio nō ſolū ineſt ſenſiterijs dū ſenſus agūt ſȝ et dū abeunt Silr̄ eī paſſio in his et q̄ in his q̄ ferunt̄ videt̄ eē Etenī in latis eo ꝙ mouit nō vlteriꝰ ꝯtingēte mouet̄. Nā qđ motuȝ fecit mouit aerē quēdā et rurſus hic motus aliū ⁊ hoc itaq̄ mō quouſq̄ quodeȝ ſtet facit motū ⁊ in aere ⁊ in humidis. Silr̄ aūt opoꝛtet opinari hoc ⁊ in alteratōne. Nā qđ calefactiuū eſt a calido proximū calefacit ⁊ hoc diſtribuit vſq̄ ad ꝑncipiū quare ⁊ in quo eſt ſentire qm̄ eſt alteratio q̄dam q̄ ſm̄ actum ſenſus neceſſe eſt hoc accidere. Ideo paſſio eſt nō ſolum ſentientibꝫ in ſenſiterijs. ſed q̄ſcentibꝫ ⁊ in profundo ⁊ ſupꝼicie tenus. Palam āt cū ꝯtinue ſentiamus aliq̄d. transferentibꝫ eñ ſm̄ ſenſum ſeq̄tur paſſio vt de ſole ad tenebras. accidit eñ nihil videre ꝓpter adhuc ſubſiſtentē motū in oculis a lumine. et ſi ad vnum coloꝛē multo tempe aſpiciamus aut album vel viride eiuſdē modi videt̄ ad q̄dcunq̄ viſum ꝑmutemus. Et ſi ad ſolem ꝓſpicientes vel aliquod ſplendidū ꝯcluſerimus. obſeruantibꝫ q̄dem videtur ſm̄ directōeȝ qua accidit viſum videre. Primum q̄dem huius coloꝛē donec ꝑmutatur in puniceū. deinde in purpureū quouſq̄ in nigꝝ veniat coloꝛem et euaneſcat. Et ab his que mouentur aut ꝑmutantur veluti a fluminibꝫ. maxime autē ab his que citiſſime fluunt. videntur eñ quieſcentia moueri. fiunt autē ⁊ a magnis ſonis obſurdeſcentes fiunt autē ⁊ a validis odoꝛibus difficile odoꝛantes ſilr̄. Hec itaq̄ manifeſte accidunt hoc mō

Oſtenſo in ꝑcedēti capl̄o cuiꝰ ſomniū ē paſſio Nunc ꝯñr in hoc capl̄o ſcđo oſtēdit quō ſe hñt ſenſus ⁊ ſenſibilia penes actōem ⁊ paſſionē ad inuicē. Et partit̄ in duas ptes. In quaꝝ ꝑma oñdit ꝙ ſenſibilia agunt in ſenſum derelinquēdo ſpēm ſenſibil̄ in ſenſu in abſentia ſenſibiliū. In ſcđa oñt ꝙ ſenſus nō ſolū patit̄ a ſenſibilibꝫ. ſȝ etiā q̄dāmō agit in ſenſibilia. Scđa tangit̄ ibi (Qꝫ āt ſenſiteria) Quantū ad ꝑmā ꝑmittit ꝓhemialit̄ intentōeȝ ſuā dicēs. Quid ſit ſomniū ⁊ quō fiat. maxime ſpeculari poterimus ex his q̄ circa ſomniū accidūt. Cōferūt eñ accidentia ad cognoſcendū ꝙ q̄d ē. vt ſupͣ in ꝓhemio de aīa dictū ē. Quo ſic ꝓhemialit̄ ꝑmiſſo in effectu ꝑncipal̄ intētio ꝑme ptis huius capl̄i ſtat in hac ꝯcluſione. Senſibilia inferunt ſenſibꝫ ſuis paſſionē q̄ nō ſolū ineſt qñ iam in ſenſum agūt. Sȝ manet abeuntibꝫ ſenſibilibꝫ Quā ꝓbat ꝑmo ꝑ ſile ⁊ ꝑ quinq̄ ſigna. Per ſile ſic. Quia hec paſſio q̄ ſenſus patiunt̄ ſilis eſt motui ꝓiectoꝝ ⁊ motui alteratōis. Nā ꝓiecta adhuc mouent̄ iā ſepata a ꝑmo mouente ſeu impellente ꝑ hoc ꝙ ꝑmum impellēs motū qđ ꝑmū motū facit. mouet aerꝭ ptē. ⁊ illa ps mouet aliā donec ceſſet virtus violentatꝭ ꝑmi. ſicut manifeſte patȝ in aere ⁊ aqua q̄ ſunt humida facile diuiſibilia in q̄bꝫ nata ſunt ꝓiecta moueri. Silr̄ opoꝛtet hoc opinari in alteratōne. Nā qđ calefactibile eſt. calefactū ab aliquo calido. hoc calefactū ꝯñr aliud calefacit ſibi ꝓximuȝ. ⁊ hoc vlteriꝰ diſtribuit caloꝛē. ⁊ ſic fit ꝯtinue ꝑ mouētia mota vſq̄ ad ꝑmum ꝑncipium quod eſt ſolū mouens nō motum. in genere ſaltem motus illius in quo mouet vl̄ diſtribuit virtutē vſq̄ ad ꝑncipiū. hoc eſt. vſq̄ quo durat virtus ꝑmi calefacientis. ergo ſimil̄r hoc opinandū eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hoc accidere in ip̄o ſentire. qꝛ ſentire ē motꝰ q̄dā. imo alteratio q̄dā. q̄ ſenſus fit in actu a ſenſibili. ꝛ ita paſſio ſenſibilis non ſolū eſt in ſenſibꝫ q̄n iā actu ſunt ſentientes et immutanť ab obiecto ſenſibili. ſꝫ deſcētibꝫ ſenſibꝫ ab illa immutatōe. Et hoc dupliť. ſ. in ꝓfundo ꝛ ſupficie tenus. In ꝓfundo q̄ ad ſenſus īteriores q̄ ſunt in ꝓfundo capitis ꝛ ſupficie tenus q̄ntū ad exteriores. Signū āt ꝑmū q̄ ꝓbat ꝓpoſitū tangiť ibi (Palā āt) Et eſt tale. Nam cū diu ꝛ ꝯtinue patiť ſenſus ab aliq̄ ſenſibili valde actio et nos ſꝫm ſenſum ſic paſſum transferimus ad alia ſenſata eiuſdē ſenſus. tūc palā ē ꝙ paſſio ꝓpꝛis ſenſibilis ſeq̄ť ſenſum. Queadmodū accidit poſt viſum ſolē. ꝯuertentibꝫ ſe ad tenebras nihil videre ꝓpter paſſionē que eſt in oculis a lumine. ſiue ꝓpter lumē ſolis adherens oculis. Scđm tangiť ibi (Et ſi ad vnū colorē) Et ē Si aliquē colorē aſpiciamus multo tp̄e puta albū vel viridē ſiue ceruleum. eiuſdē coloris videť eē id ad q̄dcūq̧ viſum cito ꝑmutamꝰ. Et apparet res quā poſt ꝑmutato viſu videmus inq̄t Albertus q̄ſi pelle alba vel cerulea ſupducta Terciū ſignū tāgiť ibi (Et ſi ad ſolē) Et ē Si aliq̄ꝫ diu aſpiciamꝰ ad ſolē vel ad fulgidū aliq̄d ſeu ſplendiduꝫ. ꝛ ꝯcluſerimus oculos. tūc ſic nobis obſeruantibꝫ oculos clauſos. accidit ꝑmū ſꝫm directū vel directōnem videre ꝑmū colorē fulgidū ſeu lucidū. donec ꝑmuteť in puniceū hoc ē in colorē rubeū. deinde i purpureū ꝛ ſanguineum q̄uſq̧ ꝑueniat in nigrū. ꝛ tandē euaneſcat. Vel ſic exponitur ſꝫm Albertū. ſi inſpiciamus fulgidū vel ſolē aliq̄ꝫdiu ꝛ ſtatim cōmutamus claudēdo oculū. ꝛ nob̄ obſeruantibꝫ aliq̄d aliud ſꝫm directū viſum īmediate ꝯſpiciendū vbi accidit viſum videre. ſtatim apteis ſubito pꝰ aſpectū ſolis. oculis. ꝑus iudicabit oculus eſſe colorē huius q̄lis ē in lumine. ꝑncipalē. ſ. luminis. deinde paſſiōe oculi modicū remiſſa ꝑmutabiť in puniceū. ꝛ deinde in ſanguineū ſeu purpureū. ꝛ vltimo in nigrū veꝝ. vel colorem rei. quā directo viſu videt viſus. eo ꝙ tūc euaneſcit paſſio in oculo. Quartū ſignū tāgiť ibi (Et ab his) Et eſt ꝙ ſi oculi imuteť ab his q̄ moueť aut ꝑmutanť ſicut a fluminibꝫ. ꝛ maxime ab his q̄ citiſſime ꝛ velociſſime fluunt. tunc videnť q̄eſcentia moueri ſi ab illis ſic motꝫ cōuertat ſe ad q̄eſcentia. Quintū ſignū tangiť ibi (Fiūt āt et) Et eſt ꝙ poſt ꝑceptos magnos ſonos fiunt homīes ſurdeſcentes. Non qꝛ corrūpiť auditus organū. ſꝫ qꝛ forma ſeu ſiľitudo magni ſoni manet in auditu. ꝛ iō nō ꝑcipiunt ſtatim alios ſonos quaſi eſſent ſurdi. Et ſiľr a validis ꝛ fortibꝫ odoribꝫ fiunt hoīes male ꝛ difficuľ odorātes alios odores. ꝛ in oībꝫ ſiľibꝫ ſenſibꝫ ſiľe ē iudiciū. Hec aūt oīa iā tacta accidūt ſꝫm modū iā dictū. qꝛ abeuntibꝫ ſenſibilibꝫ manēt adhuc ſiľitudines reꝝ ſenſibiliū i ſenſu

Et autē ſenſiteria cito ꝛ modicas differentias ſentiunt ſignū eſt ꝙ in ſpeculis accidit de q̄ eodem inſiſtens vtiq̧ ꝯſiderabit q̄s ꝛ dubitabit. Simul autē ex ip̄o manifeſtū quoniā quēadmodū viſus patitur ſic ꝛ facit aliquid. In ſpeculis em̄ valde puris cum menſtruis ſupuenientibus mulieres inſpiciant in ſpeculum fit ſupficies ſpeculi ſicut nubes ſanguinea. Et ſi q̄dem nouum ſit ſpeculum nō facile eſt abſtergere huius maculam. Si vero vetus facile Cauſa vero vt diximus quoniā non ſolum viſus patitur aliquid ab aere. ſed ꝛ facit aliquid ꝛ mouet. quēadmodū ſplendida. Nam viſus ſplendidoꝝ et habentiū colorē. Oculi quidem igitur rationabiliter quando fiūt menſtrua. afficiunť. ſicut et alia pars quelibꝫ corpis. etem̄ natura exiſtunt pleni venaꝝ. ideo cum fiunt menſtrua propter turbatōnem ꝛ phleumaſiā ſanguineā nobis q̄dem que in oculis differētia incerta eſt. ineſt āt. nam eadem natura ſeminis ꝛ menſtruoꝝ. aer q̄ ꝙ mouetur ab ip̄is ꝛ eum qui in ſpeculis eſt aera ꝯtinuum exiſtentē qualem quendam facit et talem velut ip̄e patitur. hic vero ſpeculi ſupficiē quēadmodū em̄ veſtiū que maxime munde ſunt citiſſime inq̄nantur. Nam purū diligenter oſtēdit quicquid exceperit ꝛ ꝑſertim minimos motus. Es vero eo ꝙ planum ſit qualēcunq̧ tactū maxime ſentit. Oportet vero intelligere tanq̄ꝫ attractōem eſſe aeris tactum. ꝛ tanq̄ꝫ extenſionē et ablutionē. propter mundiciā vero manifeſta fit qualiſcunq̧ ſit. Non exeundi vero celeriter ex nouis ſpeculis cauſa eſt ꝙ purum ſit ꝛ planum. ſerpit em̄ per hmōi in ꝓfundum ꝛ omnino magis in talibus. nam eo quidem quod purum eſt in ꝓfundum. eo autē quod planum omnino. In veteribus vero non immanet q̄m nō ſimiľr ſubit macula. ſed ſupficie tenꝰ magꝭ Quī q̄dem igitur ꝛ a ꝑuis differētijs fit motus ꝛ q̄m celeres ſunt ſenſus ꝛ ꝙ non ſolum patitur. ſed ꝛ ꝯtra facit coloꝝ ſenſiteriū manifeſtū ex his. Atteſtantur autē his que dicta ſunt ꝛ que circa vina ꝛ que circa pigmenta eueniunt. Nam quod ꝑparatum eſt oleum cito accipit proximoꝝ odores. ꝛ vina hoc ip̄m patiuntur. Non em̄ ſolum eorum que immittūtur vel cōmiſcentur. ſed eorum que prope vaſa ponuntur vel naſcuntur recipiunt odores. Ad eam vero que ex principio eſt cōſideratōnem ponatur. vnum quidem q̄d ex his que dicta ſunt patꝫ ꝙ recedēte ſenſibili extrinſecus imanent ſimulacra q̄ ſenſibilia ſunt.

Hic ꝓbat phus ſcđm ꝑncipale. ſ. ꝙ nedū ſenſibilia agunt in organa ſenſuū ꝛ in ſenſus. ſed ꝙ organa ſenſuū ſeu ſenſus materialiter accepti agunt in ſenſibilia. Qđ ꝓbat ꝑ ſiľe dicens ꝙ ſenſiteria ſeu ſenſitiua organa cito ꝛ faciliť modicas drās ſuoꝝ ſenſibiliū ꝑcipiāt ꝛ ab illis patianť. ꝛ ꝙ etiā agāt i ſenſibilia ꝑ ſignū ꝓbari pt. de q̄ q̄d accidit i ſpeculꝭ ex illo em̄ q̄d accidit ſpeculꝭ q̄s diligēter ꝯſiderādo iſiſtēs ꝯſiderabit cām ꝛ dubitabit ſeu āmirabiť de facilitate hmōi paſſiōis q̄re facile ſenſus patianť a ſenſibilibꝫ. ꝛ quare ſenſus materialiter accepti. hoc eſt ſenſuū organa agāt in ſenſibilia. Ex illo em̄ ſiľ manifeſtum erit ꝙ quēadmodū viſus organū patiť a viſibili.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝙ ſic etiã agat aliq̄ḋ in ipm quod videtur Et hoc ſic de
clarat. Primo aſſignando cauſam ex parte agentis .ſ. or
gani viſus. ſcđo patientis .ſ. ex parte ſpeculi. Ex pte ocu
li ſeu agentis. Quia mulieres menſtruū patientes cum
inſpiciunt ſpeculum valde purum inficiunt ipm .ꝛ fit ſu
pficies eius ſicut nubes ſanguinea. que in ſpeculo nouo
nō facile abſtergi poteſt. In ſpeculo aūt antiquo de facili
abſtergitur. Hoc aūt nō eſſet poſſibile niſi qꝛ nō ſolum
oculus patitur ab aere ſm ꝙ in eo eſt forma viſibilis .ſꝫ
etiam in ipm agit ſicut faciunt alia queeūqꝫ ſplendida.
Splēdida eñ nata ſunt agere in corpa ſibi ꝓpinq̄ ꝓpter
ſplendorē q̄ diffunditur ab ipis ſuper alia corpa Uiſus
aūt organū oculus .ſ. de numero ſplendidoꝝ eſt. ꝛ habē/
tium colorē. multa eñ colorata ſunt ſplendida Uerum
aliunde etiã hoc ꝯuenit oculis. qꝛ tale corpus Oculi eñ
mulieꝝ menſtruū patientiū afficiunt ſicut alia q̄libet ps
corpis. immo plus. qꝛ naturalr ſunt pleni venaꝝ q̄ ſunt
vie ſanguinis. ideo cum fiunt menſtrua ꝓpter turbatōez
et feruorē ſanguineū ſeu ꝓpter feruorem ſanguinis men/
ſtrui ꝛ ꝓpter phlegmazia ſanguineã. vene oculi hmōi ſan
guine menſtruo implentur. licȝ eñ natura ꝛ dn̄a ſangui
nis qui diſcurrit ex oculis nobis incerta eſt. tñ ineſt ipis
vtiqꝫ ſanguis etiam menſtru⁹ tempe menſtruoꝝ ſicut
alijs mēbris. Eadem eñ eſt natura ſeminis ꝛ menſtruo
rum. ꝛ ergo ſicut ſemen a toto corpe deſcindit. ita ꝛ men
ſtruum a toto corpe deſcinditur. ꝛ ſic erit aliqua ſui ps
decurrens in oculis. Et cum reſoluuntur vaporabilit. mo/
uetur aer ꝓpinquus oculis. ꝛ ſerpit alteratiua illa motio
vſqꝫ ad aerem qui eſt continuus ſpeculo. tangens ipm
et ita facit ipam ſpeculi ſupficiem qualis ipe eſt. inficien
do ipam. Ex parte aūt patientis ſeu ſpeculi cauſam aſſi
gnat ſue paſſionis ab oculis que eſt mundicia. ꝓpter eñ
mundiciã eius facile ab oculis patitur. Quod ꝓbat du
plici ſilr. Primo de veſtibus mundis. Nam ſicut veſtes
que maxime munde ſunt citiſſime inquinantur. ita pu/
rum ꝛ mundum diligēter oſtendit quicq̄d acceperit ſor/
didum. ꝛ pſertim oſtendit minimos motus alteratōis
Scđo de ere. Nam ex eo quo planum ꝛ politū eſt. ta/
ctum quantūcunqꝫ paruum etiã mundiſſime man⁹ ſen
tit ꝛ demonſtrat. Et ita oportet intelligere hunc tactū
ſeu qualitatē. quo vel qua tangens infectus aer. inficit
ſpeculum tanqꝫ quandã aeris infecti attractōem ad ſpe
culum ꝛ extenſionē vſqꝫ ad ꝓfundū ꝛ ablutōem. qꝛ ſpe/
culum aere lotū abluitur ꝓpria venuſtate. ꝛ aere infecto
nubis infectōnem ſuſcipit. que ad ſtatim ꝓpter ſpeculi
mundiciem apparet. ſiue magna ſiue parua. Qꝫ aūt ce/
leriter a nouis ſpeculis ipa macula deleri nō poteſt. pro
uenit ex eius puritate. politura. ꝛ planicie eius Ex illis
eñ ſerpit macula oīno in ꝓfundū ſpeculi. Nam ex eo
ꝙ ſpeculum purū eſt ſerpit in ꝓfundū ſpeculi. ꝛ ex eo ꝙ
planum eſt ſerpit oīno ꝛ vlr ꝑ totam ſpeculi ſupficiem
In plana eñ ſupficie facilis eſt diffuſio vapoꝝ cū nulla
pars alteri emineat ꝓtegens vicinas ab infectōe In ve
teribus aūt ſpeculis nō adeo fortiter manet indelebilr
qm̄ cū nō ſit adeo purum. macula nō ſubit ꝛ penetrat ſi/
militer in ꝓfundū ſpeculi. ſicut in nouis. ſed manet poti
us ſupficie tenus ſolum in ſpeculo. Epilogando ergo
finaliter concludit phus dicēs ꝙ manifeſtum eſt ex his
ꝙ a paruis differentijs ſenſibiliū fiat motus ꝛ alteratio
organoꝝ. Et ꝙ colores qui ſunt qualitates ſenſibiles a
viſu ſunt ſenſus ſm actum. ſ. ꝛ ꝙ non ſolum patiatur or/
ganum ſenſus ſeu ſenſus. ſed ꝙ etiam ſenſus organum
ſeu ſenſiteriū facit colorem quodãmodo vel aliquid cir/
ca ipm. hoc eſt circa ipm viſibile. Qꝫ aūt ſpeculum pa/
tiatur ab oculis. ꝛ ꝑ ꝯſequēs ſenſibile ab organo ſenſus.
Probat phus ꝑ ſile dicens. Illi dicto atteſtãtur illa q̄
eueniunt circa vina ꝛ pigmenta ſibi ꝓpinqua. nam oleū
ꝑparatum ꝛ ſepatū ab amurca ꝛ depuratū cito cōtrahit
et accipit odores corpoꝝ ſibi ꝓximoꝝ. ꝛ ſimilr hoc ipm
patiuntur. Non eñ ſolum vina ꝯtrahunt odorem eorū
que eis immittunt vel cōmiſcent. ſed etiam eoꝝ recipiūt
odores que prope vina ponuntur vel naſcunt. Poſt hec
oīa finaliter recolligit que dicta ſunt dicens. ꝙ ſi intē/
tio noſtra referatur ad ꝯſideratōem illam que a princi/
pio queritur de quiditate ſomni. vnum patet ex his q̄
dicta ſunt. ſcȝ ꝙ recedente ſenſibili extrinſecus adhuc in/
trinſecus manent ſimulacra ſenſibilium in ſenſu.

Adhuc autē ꝙ facile decipimur circa ſenſus
cum in paſſionibꝫ exiſtimus. Alij autē in alijs.
veluti trepidus in timore ꝛ qui amat in amore.
Ita vt videatur a modica ſimilitudine hic qui
dem hoſtes videre. ille vero dilectū. ꝛ hoc vti/
qꝫ quanto paſſibilior quis fuerit tanto a minori
ſimilitudine videtur. Eodem vero modo ꝛ in
ira ꝛ in omnibꝫ cōcupiſcentijs facile decipiunt
oēs. ꝛ magis quantūcunqꝫ in paſſionibꝫ ma
gis fuerint. Ideo ꝛ febricitantibꝫ interdū ani/
malia videntur in parietibꝫ a modica ſimilitu/
dine lineaꝝ cōpoſitaꝝ. Et hi quidem aliquãdo
decertant in paſſionibꝫ ſic vt ſi vehementer nō
laborant non lateat quoniã falſum ꝙ ſi maior
ſit paſſio ꝛ mouentur ad ipa

Iſtud eſt terciū capłm In quo oſtendit cãm decep/
tionis ſomnialis in generali. Et diuiditur in duas p/
tes. In pma oſtendit cãm deceptōnis ſenſuū in vigilia.
In ſcđa declarat quō hmōi deceptio fiat in ſomno. Se/
cunda ibi (Ex his itaqꝫ) Prima rurſus ſubdiuiditur in
duas. In pma oſtendit ſenſus decipi circa ſua ſenſibilia
In ſcđa oſtendit cãm quare latet nos aliquãdo iſta de
ceptio. ꝛ ꝑ ꝯñs ſenſum decipi. Scđa ibi (Cauſa vero vt
hec) Quantū ad pmã pticulã in effectu vult hanc ꝯclu
ſionē. Senſus decipiunt faciliter circa ſua ſenſibilia. ex
paſſionibꝫ in q̄bꝫ exiſtimus diuerſis. in q̄bꝫ diuerſimode
ſumus. Quã ꝓbat exēplariter. Nã trepidus ꝛ in paſſio
ne timoris exñs ex modica ſilitudine iudicat ſe hoſtes vi
dere. Silr in paſſione amoris vel ꝯcupiſcētie exñs. vt q̄
amat ex modica ſilitudine iudicat ſe dilectū videre. Et
q̄nto quiſpiã hoꝝ paſſibilior fuerit aliqua paſſionū. tãto
a minori ſilitudine mouet ꝛ decipit. Et eodē mō eſt lo/
quendū de paſſionatis alijs paſſionibꝫ ire iraſcibilis ap/
petitus. ꝛ ꝯcupiſcentijs ſeu in paſſionibꝫ appetitus ꝯcu
piſcibilis. Omnes eñ aliqua illaꝝ paſſionū paſſionati fa
cile decipiuntur. ꝛ tanto facilius ꝛ magis decipiunt q̄n/
to in paſſionibꝫ fuerint plus detenti. Et ideo febricitan
tibus aliquãdo videntur animalia in parietibꝫ ex modi
ca ſilitudine lineaꝝ cōpoſitarū. Et hi quidem. ſic infir/
mantiū vel paſſionatoꝝ quibus nō detinetur vſu ratō
nis (quales ſunt qui vehementer paſſionibꝫ nō laborāt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vel detinent) decertant apud ſe contra phantaſmata apparentia. iudicātes falſum eſſe qđ apparet ⁊ ꝯtingit eis. Dum aūt vehementer paſſionib⁹ laborauerint ⁊ maior ſit impetus paſſionis vel infirmitas ita ꝙ detineat iudicium ratōnis mouentur ab ip̄a modica ſilitudine velut a repēte iraſcēdo vel timendo vel ꝯcupiſcendo

Cauſa vero vt hec accidant hec eſt. q͂z non ſm̄ eandē potentiā iudicat quod p̄ncipale eſt ⁊ quo phantaſmata fiunt. Huius vero ſignū eſt qm̄ videt̄ ſol pedalis. Cōtradicit aūt aliud aliqđ ſepe ad phantaſiā. ⁊ ꝑmutatōne digitorum vnū duo videt̄. attn̄ nō dicimus qm̄ duo. dignior em̄ tactu viſus Si vero eſſet tactus ſolus iudicaremus vnū duo. Mētiēdi aūt cauſa qm̄ nō ſolum cū ſenſibile mouet apparent quelibet ſed etiam cū ſenſus ip̄e moueatur ſi eodem mō mouet̄. queadmodū ⁊ a ſenſibili. dico aūt velut terra videtur nauigantib⁹ moueri. dum mouetur viſus ab alio.

Cōſequenter in ſcđa ꝑticula oſtendit cām hm̄ōi deceptōnis dicens. Cauſa quare deceptōnes ſic fiāt hec eſt. videlꝫ ꝙ nō ſm̄ eandē potentiā aīa iudicat id qđ p̄ncipale eſt. ſ. res ⁊ id quo fiunt phantaſmata. Quia p̄mū iudicat rōne. ⁊ ſcđm ſenſu cōmuni. vel eſtimatōne. quaſi diceret. Cauſa q̄re deceptio hm̄ōi nō latet eſt. q͂z virtus ſuꝑior iudicat ꝯriū eius qđ iudicat ꝓtus inferior q̄ ꝓpt̄ paſſiones decipit̄. ad quā q̄dem virtutem ſuꝑiorē ꝑtinet iudicare rem ſiue ſubſtantiā ⁊ id qđ p̄ncipale ē Et iſtud declarat phus iterū ꝑ exempla duo ſeu ſigna. dicens ꝙ ſignū huius eſt. ꝙ ſol videt̄ a viſiua potentia pedal̄ q̄ntitatis. Sed alia ps aīe ⁊ virtus ſuꝑior ꝯrium dr̄ ⁊ ꝯtradicit ad phantaſiā hm̄ōi. ponendo ſolē maiorē tota terra. Scđm ſignū eſt ꝙ ꝑmutatōe digitoꝝ ſeu cācellatōe vnū. tactu iudicat̄ duo. attn̄ nō dicimus hoc ſic duo apparens eſſe duo. Immo viſus q̄ eſt dignior potētia tactu. ꝯtradicit. Si vero nō haberemus niſi tactū ⁊ talem tactum q̄ eſt cum tranſpoſitōne digitoꝝ ⁊ nō alium. tunc ꝓcul dubio decepti iudicaremus duo eſſe qđ vnū ē. Et cā ſic mentiendi ⁊ deceptōnis eſſet. q͂z nō eſſet ali⁹ dignior ſenſus. vel potentia errorē tactus iudicans. Uel ſic exponit̄ textus ꝙ mentiendi cauſa eſt. qm̄ nō ſolum ſenſibile mouet ſenſum. ita ꝙ apparēt forme ſenſibiliū quelibet. ſ. ſm̄ exigentiā ſenſibiliū. ſed etiā apparent ſm̄ conditōnem ſenſus recipientis. Ut cum ſenſus moueatur. tunc ſenſibile quod ſenſum imutat ſm̄ ꝯditōnem eius a quo p̄us mouebatur ⁊ adhuc mouetur. ſicut pꝫ de his qui nauigant. q̄bus apparet terrā moueri. Cauſa em̄ vl' mentiendi de ſenſibilib⁹ eſt. nō ſolum ex hoc ꝙ quelibet forma apparet cum mouet ip̄m ſenſibile quod p̄mo mouet ſenſum exterius. Sed etiam ex hoc ꝙ fiunt apparitōnes multe. cum ip̄e ſenſus mouetur ſm̄ formas preacceptas. vel naturalr̄ in eo exiſtentes. ſed ⁊ lumen diaphaneitas et ſplendor ⁊ hm̄ōi. tunc em̄ eodem mō mouetur. quēadmodū a ſenſibili p̄us accepto mouebatur ſicut terra videt̄ moueri ab aſpicientib⁹. quoꝝ viſus prius ab alio eſt motus. ſicut eoꝝ q̄ nauigarunt Notandum ſm̄ Albertū Q; cauſa deceptōnis in ſomno ꝓuenit ex vno p̄ncipaliter. ⁊ ex trib⁹ ſcđario. Primū p̄ncipale eſt. q͂z nō eſt ſuꝑior potentia ꝯtradicēs niſi valde raro. eo ꝙ humiditas ſomni oppilat poꝛ ꝑ quē eſt tranſitus imaginū ad vſum ⁊ exercitium ratōnis. ⁊ tunc accipitur phantaſma vt res. Et ſilis cauſa eſt in om̄ibus amātib⁹ Primū minus p̄ncipaliū eſt paſſio. Nec em̄ trahit formam ſm̄ modū ſuum ſm̄ ꝙ ſcꝫ vel timet vel deſiderat. Nam ꝙ quiſq3 timet vel ſperat. ꝑ ſomniū cernit idip̄m. et ideo luxurioſis fit ſomniū decipiens de coitu. ⁊ famelicis de cibo. Scđm decipiēs eſt ſilitudo cibi vel humoris q̄ dominat̄ in corpore ad id quod ſomniat̄. Sicut cui dulce phlegma diſtillat a capite ꝑ dentes. ſomniat ſe bibere mel. ⁊ cholericus ſomniat ſe ꝓpter motum cholere in igne eē phlegmaticus ꝓpter motum phlegmatis frigidi in aqua eſſe. Terciū aūt minus p̄ncipale eſt lineatio imaginū in vapore fluido interius organa tangente ſicut em̄ vapor ē icerte figure. ita imagiēs q̄ ferunt̄ in ip̄a

Ex his itaq3 manifeſtū qm̄ nō ſolum vigilādo motus a ſimulacris fiunt ⁊ que extrinſecus et que in corpe ſunt. ſed etiam quādo fit paſſio hec que vocat̄ ſomnus ⁊ magis tunc apparēt. ſub die em̄ repellunt̄ dum opantur ſenſus ⁊ intelligētia ⁊ exterminant̄. quēadmodū iuxta magnum ignem minor. ⁊ triſticie ⁊ oblectatōnes parue iuxta magnas. dum vero q̄eſcunt ſupnatant ⁊ parua ſimulacra Noctu vero propter vacatōnem ꝑticulariū ſenſuū ⁊ impotentiā agendi. eo ꝙ ab exteriorib⁹ ad id quod intrinſec⁹ fiat caloris reflexio. ad p̄ncipiū ſenſus referunt̄ ⁊ fiunt manifeſta ſedata turbatōne

Hic ꝯſequenter in ſcđa pte p̄ncipali oſtēdit ꝙ hm̄ōi deceptio ⁊ phantaſtica apparitio locum habeat in ſomno. Et duo facit. Primo oſtendit quod dictū eſt Scđo oſtendit modum quo phātaſmata in ſomno diuerſimode mouentur. Scđm ibi (Oportꝫ āt imaginari) Quātum ad p̄mum in effectu vult hanc concluſionē. Phantaſtica apparitio ſeu motus a ſimulacris ſeu deceptio ſenſus. nō ſolum locū habet in vigilia ſiue ſit extrinſecus in organis ſenſitiuis exteriorib⁹. ſiue intrinſecus in corpore ſicut in phātaſia ſeu interiori ſenſu. ſed etiam fit in ſomno. immo magis in eo apparet. Quā ꝯcluſionē ꝓbat tali ratōne. Nam in die quādo opantur ſenſus exteriores ⁊ ex ꝯſequenti intelligentia q̄ finaliter ab illis mouetur repelluntur ⁊ exterminant̄ debiles motus phantaſmatū. Quēadmodū iuxta magnū ⁊ fortem ignem ꝯſumitur ⁊ exterminatur minor. ⁊ ꝑue delectatōnes ⁊ triſticie circa magnas. In nocte vero quādo ſcꝫ frigiditas claudit organa ſenſuū ⁊ ꝓpter impotētiam exterius agendi. vacant ſenſus ab exteriori tumultu fortiſſimaꝝ paſſionū q̄ fiunt ab exteriorib⁹ obiectis ꝓpter ligamentū ſomni quo ab exteriorib⁹ mēbris fit reciprocatio caliditatis ⁊ ſpūuꝫ reflexio ad interiora ⁊ referunt̄ vigores ſenſuum ad primum ſenſitiuū originale quod eſt cor. tūc em̄ interiores motus phantaſmatū fiunt manifeſti Et hoc maxime ſedata turbatōne que eſt in ea euaporatōne que ſurſuꝫ fertur in ſpiritu digeſtionis ⁊ poſtq3 ſegregatus fuerit ſanguis groſſus a ſubtiliori. ergo in nocte magis nate ſunt fieri phantaſtice apparitōnes q̄3 in vigilia.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Oportet aũt opinari tanꝙ modicas vertigines que in fluminibꝯ referuntur ſic motum vnicuiqꝫ fieri cõtinue. ſepe ꝗdem ſimiles. ſepe vero diſſolutas in alias figuras ꝓpter repulſionem. Ideo ⁊ poſt nutrimentũ ⁊ omnino teneꝛꝫ exiſtẽtibus veluti pueris nõ fiunt ſomnia. Multus eñ motus eſt propter eam que ex nutrimento eſt caliditatem vt queadmodũ in humido ſi vehementer moueat quis quãdoqꝫ nullum apparet idolũ. quãdoqꝫ apparet vero ꝗdem. diſtortum ãt omnino. vt appareat alteriuſmodi ꝙ ſit ꝙ ſi ꝗeſcat pura ⁊ manifeſta idola. Sꝫ ⁊ in dormiendo phantaſma ⁊ reliꝗ motus qui ꝓueniũt a ſimulacris. interdũ ꝗdem cũ vehementioꝛ ſit ꝗ dictus eſt motus omnino exterminaꝛ. Interdum vero cõturbate apparent viſiones ⁊ monſtruoſe ⁊ tetrioꝛa ſomnia velut melãcholicis et febricitantibꝯ ⁊ vinolentis. Omnes eñ hmõi paſſiones cum ſpirituoſe ſint multum faciunt motum et turbatõnem.

Hic ↄñr phs oſtendit modũ quo diuerſimode mouentur phantaſmata in ſomno dicẽs ꝙ opꝫ opinari ꝙ ſicut fiunt modice vertigines ſeu circulatiões ꝗ feruntur in flumine. ſic motus phãtaſmatũ in ſomno fiunt. Stante eñ flumine. circuli fiunt magni. ⁊ vna ab alia naſciꝛ. ⁊ oñes vniformiter ad ſuũ ꝑncipiũ refluunt. Sed in flumine cito fluente vel moto. res inicere faciunt ꝗdẽ vertiginẽ ſed cito frangitur ꝓpter motũ aque. Ergo ſic ſilr vnicuiqꝫ opinandũ eſt de motu phantaſmatũ ↄtinue in ſomno ad ipm ꝑmum ſenſitm̃. Sepe eñ ſilis imago redit ad ꝑmũ ſenſitm̃ qualis ab eo ad phantaſiã ſeu imaginatiuã ꝓceſſit. ⁊ ſepe corrũpitur. ⁊ diſſoluiꝛ in aliã imaginem ꝓpter fluxum humidi ⁊ ſpẽaliter vapoꝛantis quo defertur forma phãtaſmatꝫ. Corrupto eñ ſubiecto neceſſe eſt corrũpi figuratõnẽ forme que eſt in ipo. Hec ãt corruptio ꝓpter repcuſſionẽ vapoꝛãtis humidi ad cõcauum capitis a quo reflectiꝛ in ſeipm nõ tenet figuraꝫ in qua aſcendit. Ex his infert phus corollariũ. hoc videlꝫ ꝙ poſt multũ nutrimẽtũ ſtatim aſſumptũ ⁊ in mollem ⁊ tenerã cõplexionẽ habentibꝯ velut in pueris nõ fiũt ſomnia ꝓpter multum motũ euapoꝛatõnis aſcendentꝫ a nutrimento ꝑ caliditatẽ alterato. Quod ſic declarat. qm̃ ſicut in humido vehemẽter moto nullum apparet idolũ Quando aũt nõ ita vehementer moueꝛ tñ cito moueꝛ. apparet idolũ ſꝫ diſtortũ. ⁊ ideo alteriuſmodi ꝙ apparere deberet ſi aqua ꝗeſceret. Si vero quieſcat aqua apparent in ea idola pura ⁊ manifeſta corpoꝝ obiectoꝝ ſibi. Ergo ſimilr in ſomno. motus ⁊ phãtaſmata que fiunt refluendo a ſimulacris qñqꝫ omnino exterminanꝛ ⁊ nõ apparent. cũ ſcꝫ impetuoſioꝛ ⁊ vehementioꝛ fuerit motus fumalis euapoꝛatõnis. Aliqñ vero ↄturbanꝛ ⁊ diſtoꝛte fiunt viſiones ſomniales ⁊ mõſtruoſe ⁊ tetrioꝛa ſeu vmbroſa ſomnia. ſicut accidit melãcholicis. febricitantibꝯ et vinoſis ſeu vinolentis. Quia paſſiones ille cum ventoſe ⁊ ſpirituoſe ſint multũ motũ faciunt ⁊ turbatõnem.

Notandũ ſꝫm Albertũ ꝙ ꝓpter diuerſas cauſas diſtoꝛta ſomnia ↄueniunt febricitantibꝯ vinolentis ⁊ melancholicis. Nam febricitantibꝯ accidunt ꝑ eo ꝙ materia febris obſcuro fumo ſurſuꝫ fertur ⁊ caliditate ſua formas cõmiſcet ſomniales. ⁊ ita monſtruoſa apparẽt ſomnia. groſſitie aũt ⁊ multitudine ſua oppilat poꝛos logiſtice celle. ⁊ ſic tenet ratõem ↄtradicentẽ. ⁊ ꝑ ↄñs eger febricitans mouetur ad ſimulacrũ ſicut ad rem. Vinolẽtis aũt eueniunt hec eadẽ. qꝛ caloꝛ vini facit eleuari multum humidũ vini. ita ꝙ ſua abundantia obſtruit poꝛos logiſtice celle. ita vt ligeꝛ rõ ↄtradicens ⁊ ꝑturbat etiam imagines refluentes ⁊ inde reſultant diſtoꝛta ſomnia. ⁊ ꝓpter motũ humidi qđ a calido vini moueꝛ. videꝛ eis ꝙ res que eis apparẽt videanꝛ eadẽ. Immo hoc accidit ipſis vigilantibꝯ ꝓpter motũ hmõi. etſi vini fumus foꝛtꝫ incipiat grauare neruos motiuos. facit ipos trementes ⁊ ex his ſimlꝛ iunctis facile cadunt ebrij. Melancholicis aũt fit hoc ꝓpter nigrũ vapoꝛẽ ꝗ ſpiſſus eſt. eo ꝙ eleuat eum ꝑua caliditas. ⁊ ideo imagines videnꝛ in eis terre. ſed nõ ꝑmixte ⁊ ↄfuſe. ⁊ ſunt velut in nigris nubibꝯ. videntur ꝗdem nigre ſilitudines imaginũ herentes diu. Et ꝓpter hoc hec ſomnia ſunt. vnde terroꝛes ⁊ melancholicoꝛuꝫ conceptõnes phantaſtice diu durant. Hec aũt euapoꝛatio ſua groſſitie claudit. ⁊ frigiditate ſua cõſtringit poꝛos celle logiſtice. ↄtradicentis phãtaſtice apparitioni huiuſmodi.

Sedato aũt ⁊ diſcreto ſanguine in habentibus ſanguinẽ ↄſeruatus ſimulacroꝝ motꝰ ab vnoquoqꝫ ſenſuũ valida facit ſomnia ⁊ apparere et videri. propterea vero ꝗdem que a viſu deferuntur videre. ꝓpterea vero que ab auditu audire. Similr aũt ab alijs ſenſiterijs. Ex eo eñ ꝙ inde ꝓgreditur motus ad ꝑncipiuꝫ putatur videre ⁊ audire ⁊ ſentire.

In hoc quarto capitulo tractat cauſas deceptõnis in ſpẽali. Et diuiditur in duas partes. In ꝑma oſtendit quõ ſimulacra conſeruata in ſenſibꝯ interioꝛibꝯ moueant in ſomno oꝛgana ſenſuũ. Scđo oſtendit ꝙ in tali motione ſimulacroꝝ fiat ſomnialis deceptio Scđa ibi (Quia aũt viſus) Quantũ ad ꝑmam partẽ vult in effectu hãc ↄcluſionem. Sedato motu fumalis euapoꝛatõnis ⁊ diſcreto ſanguine puro ab impuro in habentibꝯ ſanguineꝫ ↄſeruatoꝝ ſimulacroꝝ. ab vnoquoqꝫ ſenſuũ exterioꝛum receptoꝝ. in imaginatiua exiſtentiũ. motus ſcꝫ verſus ꝑmum ſenſitiuũ valida facit ſomnia Quam declarat exemplariter dicens. ꝙ ꝓpterea ea ꝗ a ſenſu viſus ad imaginatiuã ſeu phantaſiam deferuntur. ⁊ iteꝝ referuntur ad ſenſum cõmunem. faciunt ſcꝫ ad apparentiã videre. et que ab auditu ad imaginatiuã vel phãtaſiam deferũtur. ⁊ iteꝝ ad ꝑmum ſenſitm̃ refluunt. faciunt audire ſaltem ad apparentiã. ⁊ ſimilr đꝛ de alijs ſenſiterijs ſiue ſenſitiuis potentijs exterioꝛibꝯ. Ex eo eñ ꝙ ſcꝫ a phãtaſia ꝓgreditur talis motus ſimulacroꝝ ad ꝑncipium vigilãdi. hoc eſt ad ſenſum cõem vbi ↄtingunt ſe nerui ſenſibiles exterioꝝ ſenſuũ. videtur ſibi ſomnians videre ⁊ audire. ⁊ vniuerſalr omnino ſentire.

Quia aũt viſus interdũ moueri videtur qui nõ mouetur vt dicimus. ⁊ qꝛ tactus duos motus annũciat. eo ꝙ vnũ duo videatur. omnino eñ quod ab vnoquoqꝫ ſenſu đꝛ ꝑncipium niſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

alius dignior ꝯtradicat Apparet q̄dem igitur ſemꝑ.putatur ât nō ſemꝑ.qđ apparet ſi qđ dijudicat nō detineať vel etiā moueať ꝓprio motu.

In ſcđa pꝛte huius capituli oſtēdit in tali apparitōne ſimulacroꝝ fieri deceptōem. Et duo facit. Primo ꝓponit intentū ſuū. Scđo cām eiꝰ aſſignat.ibi(Queadmodū ꝓo) Quantū ad ꝑmū đr.ꝙ viſus videť qn̄qꝫ iudicare aliq̄d moueri qđ nō moueť tn̄.ſic vel ſic ꝓo iudicat aliq̄d moueri ex pꝛte rei viſibilis. Sꝫ ē hoc iudiciū a forma motꝰ in ip̄o viſu quā iudicat inee rebꝫ viſis q̄s videt Sicut etiā tactus trāſpoſitis ꝛ cancellatis digitis iudicat vnum eſſe duo.qđ nō ꝓuenit aliunde q̄ꝫ ex pꝛte tāgentis Et cām eius aſſignat.qꝛ ꝑmū ꝑncipiū ſentiendi qđ eſt ſenſus cōis ab vnoq̄qꝫ pꝛticulariū ſenſuū ꝑcipit ꝛ apph̄ēdit ſenſibile aliqđ vniꝰ vel alteriꝰ ſenſus.eo mō q̄ ſenſus exterior ꝑcipit.ꝛ ſic fit deceptio niſi ſit aliq̄ potētia dignior cōtradicens.id ē qđ videť in ſomnis ꝑ viſum ꝛ qđ iudicať ꝑ auditū apparet hoī.ſꝫ id qđ ſic apparet nō putatur ſꝑ ſic ſe habere in rei veritate queadmodū apparet. Et hoc ſi id quod veꝝ iudiciū ferre habet non detineať ſimplr̄ vel ſi moueatur ꝓprio motu.

Queadmodū vero diximus ꝙ aliq̄ propter aliam paſſionē facile decipiuntur. Ita dormientes ꝓpter ſomnium. ꝛ qꝛ mouentur ſenſiteria ꝛ alia accidentia circa ſenſum. quare modicam habens ſilitudinem videtur illud

Hic ꝯñr aſſignat dicte deceptōnis cām. Et duo facit. Primo facit quod dictū eſt. Scđo dearticulat eam ibi(Cum eñ) Quantū ad ꝑmum đr ꝙ deceptio iſta fit ꝓpter ſomnum. ſicut diximus ſupra eā facile fieri ꝓpť aliquā paſſionē detinentē. Sicut eñ aliq̄ ꝓpter paſſionē facile decipiunť. Ita etiā ꝓpter vinculū ſomni quo detinetur id qđ natū eſt iudicare. Et qꝛ moueně a ſimulacris reꝝ organa ſentiendi qua dicunť ſenſiteria a ph̄o et qꝛ multa accidunt circa ſenſuꝫ tꝑe ſomni. ſicut qualitas cibi ꝛ potus. ꝛ qualitas cōplexionis dormientis ꝛc̄. Iđ modicā habentes ſilitudinē alicuius iudicant ꝑ eā rem ip̄am cuius eſt impꝑfecta ſilitudo ꝛ videť ip̄is dormientibus hmōi ꝙ ip̄a ſilitudo impꝑfecta ſit res ip̄a q̄ videť. Actiōs eñ ſomniantis inquit Albertꝰ multū ad ſe trahit ſomniū.vt ſcꝫ ſomnium eius naturam ſequatur.

Cū eñ dormierit deſcendente plurimo ſanguine ad ꝑncipium cōdeſcendunt ꝛ mouent q̄ inſunt motus. Hi q̄dem poteſtate illi vero tactu. Sic aūt ſe habent vt in motu hoc. hic q̄dē ſupꝑnatat ex ip̄o motus.ſi vero hic corrūpatur. hoc.ꝛ ad inuicē itaqꝫ ſe habent. queadmodū ficti ramūculi aſcendentes in aqua liquefacto ſale.ita inſunt poteſtate. Cedente vero qđ ꝓhibebat agunt ꝛ ſoluto in exiguo reliquo ſanguine ſenſiterijs mouentibꝫ habentes ſilitudines. queadmodū in nubibꝫ que ſimiles dicuntur hominibꝫ ꝛ cētauris cito ꝑmutata.hoꝝ aūt vnūquodqꝫ eſt ſicut dictum eſt.

Hic ꝯñr dearticulat cauſam deceptōnis ſomnialis ponendo duas cauſas eius. Et duo facit. Primo aſſignando ꝑmam cauſam oſtēdit quō cōtingat in ſomno deceptio iſta ꝑ motum ſimulacroꝝ. Scđo aſſignando ſcđam oſtendit quō fiat deceptio ꝑ ſomnum. Secundū ibi(Cedente vero) Quantū ad ꝑmum đr ꝙ in ſomno fit hec deceptio.qꝛ cū dormierit animal deſcendente plurimo ſanguine ad ꝑmum ſenſitm̄ vaporabiliter deſcendunt ſimul motus.hoc eſt impreſſiones imaginū vl' ip̄e imagines. Ita ꝙ q̄dam hoꝝ motuū ſeu imaginum idem ſunt poteſtate.quidam vero actu Habent eñ ſe ꝑ oīa phantaſmata ſicut forme in motu ad formā. Sicut eñ in motu ad formā.forma eſt poſt formam.ꝛ forma ſuccedit forme.ꝛ vna exiſtente actu.reliqua eſt poteſtate Ita etiam in motu phantaſmatū ſomnialiū verſus ꝑmū ſenſitiuū.qꝛ vnū phantaſma ſuccedit alteri .ꝛ vno exiſtente in actu reliquū ſequitur poteſtate Unus eñ motus ſeu phantaſma eſt poteſtate in ſenſu cōmuni.ꝛ alius in actu et quādo hic corrūpitur generatur alius.vnus eñ motus phātaſmatis ſupꝑnatat.ꝛ alius tangit ſenſum cōmunem. Et ſi hic motus corrūpitur generatur alius. qꝛ in tꝑe fit forma imaginis poſt formam in ſenſu cōmuni. Et hoc declarat ph̄us ꝑ ſilē dicens.ꝙ motꝰ iſti ſibi ſuccedentes habent ſe ad inuicem queadmodū ramunculi ſalis liquefacti in aqua.qui ſicut aſcendunt poſt ſe ſucceſſiue vnus poſt aliū.ita ſibi motus ſomniales ſuccedunt ita ꝙ vnus eſt poteſtate.altero exiſtente in actu. Cedente eñ vna forma imaginis que ꝑus fluxit ad ſenſum cōmunem ꝓhibens formam agentem.illā ſuccedit alia.et cedente illa . iteꝝ venit alia ſm̄ ſucceſſionē. ꝛ in exiguo ſanguine reliquo ſoluto q̄ mouetur ꝟſus ꝑmum ſenſitm̄ vaporabilr̄ in ſpiritu in quo ſanguis remanet natura. et tunc ſenſibilia mouentia ꝑ ſilitudines ſuas mouentur ꝑ ſucceſſionē hmōi motuū ad actum ſomnij. Sicut etiā accidit in nubibꝫ in quibus cito videmus formas ꝑmutari.vt ſilitudo hominis ꝛ ſilitudo centauri aliquando in nube apparentes cito mutantur. Simulacra eñ quelibet ſomnialia habent illum modū ſucceſſionis ꝛ alternationis ſicut dictum eſt de reliquis imaginibꝫ in nubibꝫ. et ramūculis aque liquefacte ſalis. Ad ꝓpoſitum ergo cōcludendo vult ph̄us.ꝙ ꝓpter iſtam ſucceſſionē ſimulacroꝝ fit iſta deceptio.qꝛ nō manent ſtabilia. ſed fortiori aduenienti cedit ꝑmum ꝛ inuoluunt ſe in ſpiritu vaporabili.quo deferuntur ꝟſus ꝑmum ſenſitm̄ ab interioribus ſenſibus. Nota ſm̄ Albertum.ꝙ ſal in ꝓfundum cadens emittit albas vias liquefactōis ſue diuerſas aſcēdētes ſucceſſiue vna poſt aliā ꝛ ſplēdet i eis q̄dā corpꝑa lucida ꝑuula.ſicut ꝛ ſal aliquādo micat ꝛ ꝑcipue marinum quando mouetur.

Reliq̄ eiꝰ qđ in actu ſimulacri ꝛ abeūte ꝟo ꝛ veꝝ dicere qm̄ h̄ q̄le choriſcꝰ.ſꝫ nō choriſcꝰ Cū ât ſentiebat nō dicebat choriſcū qđ ꝓpriū ꝛ qđ dijudicabat.ſꝫ ꝑ h̄ illū choriſcū veꝝ qđ itaqꝫ ſentiendo đt eē.h̄. ſi nō oīno detineať a ſanguine queadmodū ſentiens h̄ moueť a motibꝫ q̄ ſunt in ſenſiterijs ꝛ videť q̄dē ſilē ip̄m eē qđ veꝝ ē et tanta ſomnij potētia ꝙ facit hoc latere

Hic ꝯñr ponit ſcđam cām deceptōnis ſomnialis ſeu oſtendit quō deceptio ſomnialis ꝓueniat ex pꝛte ſomni. Et diuidiť in duas pꝛticulas. In ꝑma facit qđ dictū ē In ſcđa declarat quō hec deceptio aliq̄n lateat. ꝛ quando

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝙ nō. Quantū ad ꝑmam ꝑticulā vult in effectu hāc cōcluſione Somni vis ⁊ potentia. eſt cauſa deceptōis ſomnialis. Quā ſic ꝓbat Quia abeunte motu ſimulacri eiꝰ qḋ eſt in ꝑmo ſenſitiuo ipm afficiens. verū eſt dicere ꝙ ipm ſimulacrū eſt tale quale eſt choriſcus. Non eſt aūt verū ꝙ ſit hoc. ſcʒ res ſenſibilis que exteriori ſenſu ſentit et ita ſimulacrū eſt in ſenſu cōmuni. ſicut forma choriſci. ſed nō ſicut verus choriſcus. Cum em̄ ille qui nunc ſomniando dormit ſentiebat vigilando. nō dicebat proprium ſenſum formalē qui dijudicat vel q̄ memorat rem ſenſibilē eſſe choriſcū vere ⁊ ſm̄ rem. ſed dicebat ꝑ hunc ſenſum formalē accipere ⁊ apprehendere illum eſſe choriſcum. ita ꝙ ſenſus ꝑ formam choriſci in eo exiſtentem apphendit verꝫ choriſcū. Sic ergo ſentiens vigilando ꝑ formam ſeu ſimulacrū dr̄ ⁊ iudicat eſſe hoc ſi nō detineatur a ſanguine amentiā faciente. quēadmodū nō ſentiēs qui ſcʒ dormit mouetur a motibus ſeu a formis q̄ ſunt in ſenſiterijs. hoc eſt in ſenſitiuis potētijs cui videtur ꝙ ſimulacrū ſile ſit ipi quod verum eſt ⁊ quod vere ſentit. et ita ſomnus hanc deceptōem facit. Et tanta quidem eſt hec potentia ꝙ nos hec latere facit.

Quēadmodū igitur ſi quem lateat ſuppoſitus digitus oculo nō ſolum apparebit ſed ⁊ putabitur eſſe duo quod eſt vnū. ſi vero nō lateat apparebit q̇dem. nō putabitur aūt ſic ⁊ in ſomnis ſi ſentiat q̇deʒ qm̄ dormit ⁊ paſſionē in qua eſt ſenſus dormitōnis apparet q̇dem. Dicit āt qm̄ videtur q̇dem in ipo. vt choriſcus. non eſt aūt choriſcus Sepe em̄ dormiendo dr̄ aliquid in anima qm̄ ſomniū eſt quod apparet. ſi vo lateat qm̄ dormit nihil ꝯtradicit phantaſie

Hic ꝯſequenter in hac ꝑticula declarat quō hec deceptio aliquādo lateat ⁊ quandoqʒ non. Et hoc ꝑ ſimile. dicens ꝙ quēadmodū igitur eſt in ſuperius inductis ſimilibꝫ deceptōnis ſenſuū in vigilia. ſic eſt in ſomno Si em̄ lateat aliquem ꝙ digitus ſit ſuppoſitus oculo vnum apparebit duo. ⁊ nō ſolum apparebit duo. ſʒ etiam tunc putabitur vnum eē duo. Si vero nō lateat tunc apparebit id qḋ vnū eſt eſſe duo ſed nō putabit. Sic etiā accidit in ſomno. Nam ſi adeo tenuis ſit ſomnꝰ. ꝙ ſentiat ſe dormire ⁊ ꝑcipiat paſſionē ſomnialē ipius dormitōnis qua ligatus eſt ſenſus cōmunis eius. tunc apparet quidem ſomniū. ſed nō decipitur ipe. qꝛ nō videtur ei ita eē. immo dum ſomniat ꝯtradicit ſomnio ⁊ dr̄ ſomniū videri in eo vt quaſi eſſet choriſcus cum tamē nō ſit choriſcus in rei veritate. Sepe em̄ hoc contingit ꝙ aliq̇s dormiendo dr̄ illud quod ſibi apparet ſomnium eſſe ⁊ nō rei veritatem. Si autē lateat eum ꝙ dormit tūc in nullo cōtradicit phantaſie ſomniali.

Q aūt vera dicimus ⁊ ꝙ ſunt motus phantaſtici in ſenſiterijs manifeſtū ſi q̇s attendēs tētet memorare que patimur dormiētes q̇dem et expgefacti. Interdum em̄ que apparent idola dormienti aſpiciet expgefactus eſſe motꝰ in ſenſiterijs. q̇buſdam em̄ iunioꝝ ⁊ omino ꝑſpicientibus ſi ſint tenebre idola apparent multa. que mouent ita vt velent frequenter timentes

Iſtud eſt quintū capitulū tractans de ſomnij quidditate ſeu definitōne ⁊ eius explanatōne. Et diuiditur in duas partes. In ꝑma ꝑmittit quedam ſeruientia ad ꝓpoſitum ſcʒ ꝙ motus phantaſtici ſint in ſenſiterijs ſeu organis ſentiendi. In ſcd̄a infert definitōnem ſomnij Scd̄a ibi (Ex his itaqʒ) Quantum ad ꝑmam partem vult phus in effectu hanc concluſionē. Motus phantaſtici ſunt in organis ſentiēdi. Quam ſic ꝓbat. Nam ſi quis diligenter attendens que patimur dormientes ⁊ expgefacti ſomniando. ⁊ tentet reuocare ad memoriam manifeſtū erit ꝙ vera dicimus ⁊ ꝙ motus phantaſtici ſint in ſenſitiuis organis. quia interdū expgefactus idola que apparuerūt ipi dormienti ꝑ ſomnium. aſpiciet in eiſdem organis in quibus fuerunt tempore ſomni Sed in q̇buſdam hoc manifeſtius patet. ſcʒ in iuuenibꝫ. Naʒ illis quādo vigilant ⁊ in tenebris exiſtendo ꝑſpiciūt nihil niſi tenebras. plurima idola erumpunt ⁊ apparere incipiunt in interioribꝫ organis. ita ꝙ horreant ex eis ⁊ timentes ſe tegant ⁊ velent. ⁊ videtur eis inquit Albertus ictus datus.

Ex his itaqʒ vniuerſis oportʒ ſyllogizare ꝙ eſt ſomniū phantaſma q̇dem aliquod ⁊ in ſomno. Nam que mō dicta ſunt idola nō ſunt ſomnia neqʒ ſi quid aliud ſenſibꝫ ſolutis videtur. neqʒ qḋ in ſomno phantaſma omē. Nam ꝑmū q̇dem aliq̇bus accidit ⁊ ſentire aliquo mō. ⁊ ſonos. ⁊ lumen. ⁊ ſapores. ⁊ tactū. languide q̇deʒ et veluti delonge. Jam em̄ in dormiendo reſpicientes ⁊ mox excitati quod debiliter videbant lumen lucerne dormientes vt arbitrabant expgefacti ſtatim cognouerūt ꝙ lucerne erat. ⁊ gallorū. ⁊ canū debiliter audientes vocē. expgefacti manifeſte cognouerūt. q̇dam vero ⁊ reſpondent interrogati. Cōtingit em̄ ⁊ vigilare ⁊ dormire ſimplr̄ altera exiſtēte ⁊ alterꝫ aliquo modo ineſſe quoꝝ nullū ſomniū dicendū. Sed neqʒ quecūqʒ in ſomno q̇dem fiunt vere intelligentie ꝑter phātaſmata. Sed phantaſma quod eſt a motu ſimulacroꝝ cum in dormiendo ſit ⁊ in eo ꝙ dormit hoc eſt ſomnium.

In ſcd̄a parte huius capituli ſyllogizādo infert ſomnij definitōnem dicens ꝙ ex vniuerſis nunc dictis ſyllogizare oportet ꝙ ſomnium eſt phantaſma aliqḋ in ſomno ſeu apparitio phantaſtica in dormiente ſimplr̄. Quaʒ definitōnem explanando dr̄ phus ꝙ ſomnium non eſt phātaſma ſeu phātaſtica apparitio niſi ī dormiēte ſimplr̄ Nā qꝛ idola q̄ diximꝰ iuuenibꝫ accidere in tenebris non ſunt ſomnia. eo ꝙ nō dormiūt. Neqʒ aliqḋ idolū. phantaſma. vel phātaſtica apparitio. ē ſomniū apparēs his q̄rum ſenſus ſoluti ſunt ad vigiliā. etiā ſi foris nihil ſentiant. neqʒ ſomniū ſimplr̄. dōm ē phātaſma ī ſomno q̄licūqʒ. ſʒ in ſomno ſimplr̄. Aliq̄n em̄ accidit tenuiter dormientibꝫ in ꝑncipio ſomni aliqua ab extrinſeco ſentire. ſonū videlʒ ⁊ lumē. ⁊ saporē. ⁊ tactū. ⁊ hoc lāguide valde. veluti immutati ſint delonge ab ipis dictꝭ ſenſibꝫ Quod to

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quã differenter ſomniũ in diuerſis reperiatur

num accidit. qꝛ ſenſus exteriores in his nõ ſunt penitus ligati. ⁊ iõ debiliter quaſi a longe ſentiũt ſenſibilia ad extra. Qꝫ aũt iſta ſenſibilia ſentiant forinſecus ⁊ nõ ꝑ motum ſimulacroꝝ ex phantaſia ad ſenſuꝫ cõem. ꝓbat phs expimento. Quia tales reſpicientes poſt ſomnũ talem debilẽ. ⁊ ab eo mox excitati ⁊ e veſtigio .i. ſtatim ſurgentes cognoſcunt idem eſſe lumen lucerne qđ tenuiter dormientes viderunt. Et quod iam excitati vident. Silr multi galloꝝ ⁊ canũ voces audiendo. expꝑgefacti cognouerunt eaſdem eſſe quas ꝑus ſubaudiendo in ſomnis q̃ſi delonge ſenſerunt. Quidã etiam in tenui ſomno exiſtẽtes reſpondẽt interrogati. Et hec oĩa accidũt ꝓ eo. qꝛ ꝯtingit aliquẽ ſimul dormire ⁊ vigilare. ita ſcꝫ ꝙ alterũ iſtoꝝ inſit ſimplr. ⁊ alteꝝ aliquo modo ſiue ſꝫm qđ. ꝓpt quod nullum ꝑdictoꝝ modoꝝ. dicimus eſſe ſomnũ ſimpliciter ⁊ vere. qui em̃ vtit̃ ſenſib⁹ nõ dormit niſi forte ſꝫm quid. qꝛ iam incipit grauari ad ſomnũ. Et ſubdit phs ꝙ neqꝫ etiam ſomniũ dr̃ quicq̃d apparet in dormiẽte ſimpliciter. qꝛ vere intelligentie ꝑter phãtaſmata in ſomno ſimplr apparentes nõ ſunt ſomnia. Eſſentiale em̃ dicit Albertus eſt ad ſomniũ decipi ex paſſione ſomni. Non etiã oĩe phantaſma mouens in ſomno eſt ſomnium. qꝛ in aliquo ꝑter phantaſma ꝯtingit adeſſe verã intelligẽtiam ⁊ nõ decipi. ſed phantaſma id quod eſt a motu ſimulacroꝝ in dormiente ſimplr dr̃ eſſe ſomniũ. Ex q̃bus ꝯcludit Albertus ꝙ ſomniũ incipit vbi vigilia finit ⁊ finis eius eſt ad ꝑncipium vigilie.

Jam vero q̃buſdam accidit vt nullum ſomnium viderint in vita. Raro quidem hmõi eſt. accidit tamẽ ⁊ his. quidam omnino ꝑſeuerant. quod quibuſdã vero ⁊ multum prouectis etate accidit cũ ꝑmum nullum ſomniũ viderint

Jſtud eſt ſextũ ⁊ vltimũ capitulũ. In quo terminata queſtione quid eſt. oſtendit ꝓpter quam cauſaꝫ ſomniũ inequaliter regitur in diuerſis hominib⁹. Et diuiditur in duas ꝑtes. In ꝑma oñdit diuerſimode ſe habere ſomnia ad diuerſos homines Jn ſcđa aſſignat cauſam illius Scđa ibi (Cauſam aũt) Quantũ ergo ad ꝑmam partem dr̃ phus ꝙ iam inuenti ſunt q̃dam hominũ qui per totam vitam nõ viderunt aliquod ſomniũ. ⁊ lꝫ hoc raro accidat valde. Accidit tñ ita ꝙ in tali diſpõne ꝑmanſerint ꝑ totam vitam vſqꝫ ad mortem. Aliq̃bus aũt in ꝓuecta etate accidit ſomniũ. lꝫ in pueritia ⁊ in etate virili nunq̃ꝫ viderint ſomnium

Cauſam aũt quare nõ fiat ſimile aliq̃d oportet arbitrari quoniã neqꝫ poſt cibũ dormitauerint neqꝫ pueris fit ſomnium Quibuſcunqꝫ em̃ hoc modo ꝯſiſtit natura. ita vt multa aſcendat euaporatio in ſuꝑiorem locum vel iteꝝ deorſuꝫ lata facit multitudinẽ motus. cõuenienter iſtis nullum apparet phantaſma. Prodeunte vero etate nihil incõueniens eſt apparere ſomnia. ꝑmutatõne em̃ aliqua facta vel ſꝫm etatem vel ſꝫm paſſionẽ neceſſariũ accidere cõtrarietatẽ hanc.

Hic in ſcđa ꝑte huius capituli cauſam ſui dicti aſſignat dicens ꝙ cauſam illius oportet arbitrari ex ſilr̃ ad eos q̃ poſt cibũ immediate dormientes ſomnia non vident. ⁊ ex ſilr̃ ad hoc quod dictum eſt. pueris nõ ꝯpetere ſomnia. Nam quibus talis natura et cõplexio conſiſtit ꝑſeueranter q̃ multa euaporatio groſſa. ſpiſſa. ⁊ ꝑmixta. ꝯtinue ꝑ totam dormitiõem aſcendit in ſuꝑiorem locum capitis q̃ iteꝝ in ſeipam reflexa ſpiſſam multitudinem motus facit ad vigilandi ꝑncipium. ſ. ſenſum cõmunem. iſti graui ſomno dormiunt Et ſic oppreſſi nullũ vnq̃ꝫ vident ſomnium. Prodeunte vero etate. ſi immuteñt ꝑ calorẽ ⁊ humiditatẽ nullũ incõueniens eſt tũc apparere ſomnia. Permutatõne em̃ corꝑis facta ſꝫm paſſionem corꝑis ꝯtrariam ⁊ ſꝫm etatem neceſſe eſt hanc contrarietatẽ ſomniandi ⁊ nõ ſomniandi eis accidere

Circa tractatũ expoſitũ

incidit hec queſtio. Vtꝝ in ſomno ꝯtingat ſomnialis deceptio que fit primo ſenſitiuo.

Quo ad ꝑmum videtur ꝙ nõ. Quia deceptio ſomnialis ſi que fieret ꝓcederet ex inordinato motu phantaſmatũ. Sed in ſomno motus phantaſmatũ videt̃ ordinatiſſimus. qꝛ maiori motu ſenſatõis exterioꝝ ſenſuũ in ſomno nõ inordinant̃ phantaſmata Preterea ſcđo Si ſenſus interiores deciperent̃ in ſomno hoc eſſet ex eo qꝛ ſenſus interiores ſine exteriorib⁹ actu ipis miniſtrãtib⁹. cognoſcere nõ poſſent. ⁊ ſic ſicut neceſſe eſt oẽm intelligentẽ phantaſmata ſpeculando ſe ad phantaſiã conuertere. ita neceſſe eẽt quẽlibet phantaſiantẽ ſpeculando ſilitudines ſenſibiliũ ſe ꝯuertere ad aliquem ſenſum exteriorem qđ falſum eſt. Preterea tercio Intellectus tãqꝫ ſuꝑior potẽtia ꝑ te ſomni ſoluta phantaſia nõ videtur ligari. ergo in hominib⁹ in q̃bus ꝓprie ſomnia locũ habẽt nõ deberet fieri ibi ſomnialis deceptio Contra ſuppoſitũ quo ſuppõitur ꝙ ſomniũ ſit paſſio ꝑmi ſenſitiui et ꝙ ſomnialis deceptio accidat primo ſenſitiuo arguit̃ ſic Somniũ nõ eſt paſſio eius qđ in ſomno ligatur. ſꝫ ſenſus cõmunis eſt hmõi. vnde ſomn⁹ nõ eſt paſſio ſenſus cõmunis ſeu ꝑmi ſenſitiui. Scđo ſic. Somnialis deceptio accidit oĩbus viribus interiorib⁹. imo ⁊ intellectui. Alias em̃ homo in ſomno poſſet peccare voluntarie malum agendo. Jn oppoſitũ eſt auctoritas phi in lr̃a tractatus nunc expoſiti. Ad queſtionẽ reſpondendũ eſt duob⁹ diſcurſib⁹ Quoꝝ ꝑmus eſt de queſito. ſcđs de ſuppoſito. Primi diſcurſus ꝑma ꝓpõ eſt hec.

Maior Sicut vigilans verſatur in reb⁹. ſic dormiens in reꝝ ſimulacris que manent abeuntibus ſenſibilib⁹ Minor Hec aliquãdo apparent reb⁹ ſimilia. quãdoqꝫ vero monſtruoſa ⁊ diſtorta nunq̃ꝫ tamẽ ſunt res ipſa.

Concluſio Quare frequenter in ſomno fit ſomnialis deceptio.

Prima ꝓpõ ꝯtinet duas ꝑtes Prima pꝫ. qꝛ vt vigilans ceterꝭ parib⁹ nõ negociat̃ circa ſilitudĩes ſenſibiliũ ſicut circa res. ſꝫ eis mediãtib⁹ ſenſibiles res apphẽdit. Dico ceterꝭ parib⁹. qꝛ ꝯtingit vigilãtẽ ꝑſtigiari vl̃ auertꝫ ⁊ ſtupidũ ſeu amẽtẽ circa ſilitudines ſenſibiles velut circa res ꝟſari. Dormiẽs ãt frequent̃ vt qñ diſpoſit⁹ ẽ ad ſomniandũ ꝟſat̃ i ſimulacris ſicut circa res ſenſibiles Vñ dr̃ Cõmẽtator ſenſũ cõeꝫ imutari i ſomno a ſenſib⁹ interiorib⁹ deferẽtib⁹ ad ipm formã ſenſibilẽ. ſicut in vigilia immutat̃ a ſenſib⁹ exteriorib⁹ deferentib⁹ ad ipm ſpẽm rei ſenſibilis. Sicut ergo vigilans reſpicit obiectũ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

res ſenſibiles. ita dormiens p ſomniũ circa ſilitudies verſat. q2 ſpeculat eas tãq3 res ſenſibiles. Facit aũt hoc dormiẽs pmo z p ſe p ſenſuz cõez ad quẽ refluũt ſimulacra vſq3 ad pncipia neruoꝝ ſenſuũ exterioꝝ. Et q2 alij interiores ſequunt iudiciũ ſenſus cõis. iõ ex ↄ̃ñti z alij interiores ſenſus circa hmõi vt circa res ꝟſant. Hñt em̃ actus ſuos vt ſic. q̃ſi ſenſus cõis formã ſenſibiliũ reꝝ ſumpſiſſet. ſenſib9 exteriorib9 medijs. Scđa ps p3 ex dictꝭ in textu. ☞ Arguit ↄ̃ pmã pte. Nulla potẽtia cognitiua apphẽdit ſpẽm ſue cognitõis niſi itellect9 p actũ reflexũ. ſ3 ſenſus cõis ẽ ꝟt9 organica q̃ nõ p̄t ſup ſe neq3 ſup ſuã ſpẽm reflecti Preterea Sic circa ſpẽm cognitõis ferri actu. nõ ẽ decipi. alias itellect9 actu ſuo reflexo q̃ fert in ſpẽm deciperet Ad pmum dđm q ꝓprie loquẽdo ſenſus cõis in ſomno nõ ꝟſat circa ſilitudinẽ obiectaliter vt ꝓbat pmũ argumẽtũ. q2 h̃ ptinet ad actũ reflexũ quẽ nulla potẽtia organica hr̃e p̄t neq3 ſup actũ neq3 ſup pncipiũ act9 ſiue ſit ſpẽs aut ſilitudo. ſiue ſit poña Sz dr̃ p tãto ꝟſari in ſimulacris ſicut vigilãs in reb9. q2 ſicut in vigilia ſenſus cõis accipit ſilitudinẽ ſuã a reb9 mediãtib9 exteriorib9 ſenſib9. z ita ꝟſari dr̃ in reb9. ſic ſenſus cõis accipit ſilitudinẽ ſeu ſpẽm a reꝝ ſimulacris q̃ cũ recurrũt a phãtaſia cõiter dicta ſiue ab iteriorib9 ſenſib9 ad ſenſum cõem etiã vſq3 ad pncipia neruoꝝ ſenſuũ exterioꝝ. Jõ p tãto ſenſus cõis ſuã ſpẽm accipiens in ſomno a ſimulacris q̃ſi a reb9 ſenſibilib9 dr̃ ꝟſari i ſimulacris q̃ſi in reb9. Quia ſicut in vigila ſenſus cõis a reb9 ſenſibilib9 formaz ſenſibilẽ accipit. Ita in ſomno ſenſus cõis accipit ſuam ſpẽm a reꝝ ſimulacris. recurrẽtib9 ad pncipia neruoꝝ exterioꝝ ſenſuũ. z rurſus refluẽtib9 ad ſenſuz cõem. Non reſpicit g̃ ſenſus cõis in ſomno ſuã ſilitudinẽ in eo exñtez vt rẽ ſenſibilẽ obiectalr̃ cognitã. ſ3 vt p eã apphẽdit rem ſenſibilẽ q̃ſi pñtẽ. cũ tñ nihil pñs ſit niſi ſimulacrũ. non a re ſenſibiũ. ſ3 a phãtaſia deriuatũ. z ex ea pte decep° ſomniat accidit. Quapropt etiam nõ decipit ſenſus cõis .putans ſuã ꝓpriã ſilitudinẽ q̃ apphẽdit eẽ rẽ ſenſibilẽ. ſ3 q2 p illã apphẽdit ſenſibilẽ rẽ q̃ſi pñtẽ. cũ tñ nihil ſit pter ſimulacra. mõ tacto ſenſum cõem in ſomno mouẽtia. z ita p tãto ꝟſat circa ſimulacra illa ſicut circa res .nõ ãt reſpicit ꝓpriã ſpẽm ſicut rẽ ſenſibilẽ Ad ſcđm patz ſolõ. q2 ſenſus cõis in ſomno nõ reſpicit ſuã ſpẽm ſicut in id qđ ſentit ſ3 q̃. Intellect9 ãt. q2 h3 actũ directũ z reflexũ. p̄t p ſpẽm itelligibilẽ itelligere actu directo. z etiã eã itelligere actu reflexo ſine falſitate. ſi actu reflexo itelligat eã nõ eẽ om̃iq3 rẽ itelligibilẽ. Et ſic ſi ponat p ipoſſibile q ſenſus cõis ſentiret ſuã ſpẽz obiectalr̃ nõ decipet. q2 eã ſentiendo nõ iudicaret eẽ rẽ ſenſibilẽ. ſ3 id q̃ res ſenſibil' cognoſcit. ☞ Arguit ↄ̃ ſcđaz pte. Videt q abeũtib9 ſenſibilib9 nõ maneãt ſenſibiles ſilitudines in ſenſu exteriori. q2 in h̃ differt exterior ſenſus ab iteriori. eo q ſenſus exterior apprehẽdit formã ſine materia. ſ3 nõ ſine pñtia materie ſicut iteriores. Quia in abſentia rei ſenſibil' manet ſilitudo in iteriori ſenſu Preterea Spẽs ẽ in ſenſu ſicut imago rei in ſpeculo. Imago ãt in ſpeculo nullatenus manet abſente re obiecta vñ ꝓceſſit imago. g̃ in abſentia ſenſibil' manere nõ debebit ſpẽs ſenſibil' in ſenſu. Ad pmũ dđm q Areſto. ꝓprie intẽdit oñdere p ſigna q maneant ſilitudines in aĩa abeũte ſenſibili. q2 abeũte ſenſibilia ſenſu exteriori remanet ſilitudo ſenſibil' plus abſtracta in iteriorib9 ſenſib9. ſ. imaginatiua zc̃. Veꝝ vt ex ſignis Areſto. in lr̃a poſitis haberi p̄t etiã ad modicũ tp̃s manet in exteriori ſenſu. ſ3 nõ ſimplr̃ z p notabile tp̃s ſic manẽt in iteriori ſenſu. Vñ q̃nto ſilitudo ſenſibil' fuerit immaterialior z a materialitate ſeparatior tãto ipa fit ſtabilior z in abſentia ſui ſenſibil' magꝭ pmanẽs Ad ſecundũ dđm q nõ ẽ ſile. q2 imago ſolũ in ſupficie fit ſpeculi. z nõ vlteri9 ſm q̃ndã ſpũalitatẽ penetrat .ſe formalit diffundẽdo ſm quedã modũ ſeparatiorẽ z imaterialiorez. Hoc ãt accidit in diffuſione imaginis a re ſenſibili. q2 ipſa nõ ſiſtit in organo ſenſus. ſ3 p neruũ in ſpũ a ſenſu cõi emiſſo diffundit vſq3 ad ſenſum cõem. in q̃ etſi nõ manet pfecte niſi in pñtia ſenſibil'. ipfecte tñ manet. z pfecti9 q3 in exterioris ſenſus organo. Eſt em̃ ſpũalitatꝭ analogia q̃dã in eodẽ abſtractõis gradu. q̃ imago ſenſibil' ſuſcepta in pñtia materie. diuerſimode ſpũaliter diffundit a ſenſu exteriori p neruũ ſuũ vſq3 ad ſenſuz cõez. q̃ cũ exteriorib9 ſenſib9 ↄuenit in latitudine vni9 grad9 abſtractõnis. q̃ in pñtia materie pcipit ſuũ ſenſibile ſicut exteriores ſenſus. Et ꝓpt h̃ Areſto. iſtđ declarãdo dat ſilẽ de circulatõib9 in aq̃ ex incidẽtia lapidis in ipaz Sicut em̃ ceſſante motu lapidis in aquã ꝓiecti. circulatões ab iuicem naſcunt Ita motu incidẽtie ſenſibil' in ſenſuz exteriorem fit ſilitudo in ipo. ex q̃ ſimplici diffuſione naſcit ſilitudo in ſenſu cõi. z ex ea fiũt reſolutõne diffuſionis ſilis imagines z itẽtões in reliq̃s poſteriorib9 ſenſib9. etiã euaneſcẽte ſilitudine ex organo exterioris ſenſus. Et q2 pfecte z ſimplr̃ nõ manet imago i organo exterioris ſenſus in abſentia ſenſibil'. iõ ipfecte p eã cognoſcit ſenſibile i abſentia ſua. mod9 em̃ apphẽſiõis ſenſus ſeqt diſpõez imaginis. Minor ꝓbõ q̃ ad pmã pte p3 ex dictis phi in lr̃a z maxime vltimi capli. Et ↄfirmat p ſile de aq̃. Naz imago in aq̃ mota apparet diſtorta. In aq̃ q̃eta apparet rei imaginate p oĩa ↄformis. Cũ g̃ organa interioꝝ ſenſuũ aliq̃n multitudine z fortitudine euaporationũ fumaliũ inq̃etent z turbent in eis vniformiter imagines apparere neq̃unt. Et q2 imagines vehunt in aĩali ſpũ. iõ ſm9 q ſpũs ille fuerit purior z ↄplexionatior ceterꝭ appareret imago expſſior. Vñ duplr̃ ↄtingit imagines ab imaginati pfecta ↄformitate deficere. ſ. in figura z colore. Ex mot9 iordinatõe variat figura imaginis. ſ3 ex nimia groſſitie ſpũs deficit ↄformitas coloris. Unde nigre imagines horride apparẽt q̃buſdã melãcholicis ita vt afferãt ſe q̃nq3 vidiſſe demonia in ſomno p ſomnia. Scđa pars manifeſta eſt q̃ntũ ad modũ eſſendi realẽ quẽ aliũ h3 imago z res imaginata. ſ3 tñ q̃ ad ſubam videt Albtus in pluib9 locis velle imaginẽ cũ re cui9 ꝓprie imago ẽ non differre. ſ3 identificari. p ſubam dico z eſſentiã. ſicut ſenſibile lumẽ ẽ in medio. in corpe colorato. z in oculo vidẽtis. Eſt em̃ formal' act9 forme in materia exñtis q̃ q̃ntũcũq3 fuerit imerſa materie. ſe nihilo min9 formalr̃ cõicat Dixi cũ re cui9 ẽ imago. Nã ſpẽs ſenſibil' ꝓprie eadẽ in ſuba ẽ cũ q̃litate ſenſibili. z ſpẽs imaginaria cũ q̃ntitate. et itellectual' cũ ſuba. q2 tñ q̃litas ẽ in ſuba mediãte q̃ntitate. iõ ex ſpẽ ſenſibili iterior ſenſus accipit imaginatiuã. et ex his itellect9 poſſibil' mediãte itellectu agẽte itellectualẽ. De q̃ reſolutorie loq̃ nimis ꝓlixũ ẽ z iptinẽs .potius de h̃ tractare ptinet ad librũ de aĩa Cõclõ iſta ſeq̃tur ex pmiſſis. q2 i ſomno iuenit duplex deceptio Una ẽ ſomnio eẽntialis. Alia ẽ ſibi accñtal'. Eſſentialis ẽ q̃ ẽ de rõne ſomnij q̃ dr̃ ſomniũ eſt apparitio phantaſtica in dormiẽte ſimplr̃. Accñtal' q̃ ꝓuenit ex iordinato motu ſimulacroꝝ i ſomno quẽ efficit ipet9 fumal' euaporatõis et ſtreſtreitas ſpũs ſenſitiui. vñ imagĩs difformitas ꝓuenit vt dictũ ẽ. Et ex vtraq3 hac deceptõe nõ ſolũ ſenſus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De ſubiecto ſomnij qḋ eſt ſenſus cõmunis

cõis ſʒ ⁊ ſomnians decipit̃. ſi ſaltẽ cellula logiſtica clauſa manſerit. ⁊ ꝑ accñs itellectꝰ ligetur. cuiꝰ ẽ iudiciũ ſenſuuʒ corrigere. q̃ ſi ſolutꝰ fuerit. ſolũ decipit̃ ſenſus cõis primo. ⁊ ex ꝯñti ſenſus iteriores alij ſʒ nõ decipit̃ ſomniãs Dicit̃ frequent̃. q꞉ aliq̃n vt in vltimo capl'o dictũ ẽ. nõ fit ſomniũ in ſomno. etſi fiat. tñ aliq̃n nõ decipit̃ ſomnians deceptõe eẽntiali ipſius ſomni neq꞉ accñtali. Aliquãdo aũt vtrũq꞉ decipitur vt dictum eſt.

Secundus diſcurſus.

Maior Somniũ ẽ actualiter in dormiente motus phantaſmatũ. operibꝫ vigilie ſĩilium.
Minor Qḋ fit dũ ligatis ſenſibꝫ exterioribus nõ ligant̃ iteriores Cõcl'o Ergo cum ſenſus cõis ſit pmũ ſenſitĩm. ſenſatõis iterioris ad ſĩitudinẽ ſenſatõis exterioris formatĩm. idẽ ſenſus ꝓ̃e dicitur pncipale paſſionis ſubiectũ.

Maior pʒ. q꞉ motꝰ phãtaſmatũ q̃liſlibet nõ eſt ſomniũ. ſʒ ille dũtaxat q̃ fit in dormiẽte ſimplr̃. Nec q̃libʒ talis. ſed is tm̃ q̃ phãtaſticꝰ ẽ q̃ dormiẽs ꝟſat̃ circa phantaſmata velut circa res mõ ſupiꝰ dicto. Et hic motꝰ eſt phãtaſmatũ. ſĩilum opibꝫ vigilie. q̃ phãtaſmata afficiũt dormientẽ q̃ſi vigilaret ⁊ actꝰ vigilie exerceret. audiendo. vidẽdo. guſtãdo. vel tãgẽdo ⁊c. Nec ẽ ſomniũ motꝰ ſolũ phãtaſmatũ q̃ ſunt ꝓprie reꝝ ſĩitudines. ſʒ etiã itẽtionũ ad q̃ꝝ apphẽſionẽ mouent̃ aĩalia in ſomnis. ꝓſequẽdo aliq̃d ſub rõe boni. vel fugiẽdo ſub rõne mali. q̃ oñdunt opa vigilãtiũ q̃ fiũt a dormiẽtibꝫ. q̃m talibꝫ pncipiũ regulatĩm. directĩm ſeu cognoſcitĩm ẽ ſomniũ. q꞉ ſm̃ ſomnia ſunt vigilãtiũ opa. Pro q̃ Aduertẽdũ ꝙ lʒ ſenſus cõis in ſomno non afficiat̃ niſi ꝓpria rei ſĩitudine. tñ ſenſus alij iteriores ꝯñr afficiunt̃ ⁊ h̃ iuxta ſuã ꝯditõem intentõe vel imagine. vel circa eas cõponẽdo vel diuidẽdo opant̃ vel ꝑſuãdo. vñ ad ſomniũ nõ ſolũ ꝯcurrit ſenſus cõis. ſʒ ⁊ alie iteriores vires. Veꝝ tñ phãtaſtica deceptio ſtat in h̃ ꝙ ſenſus cõis afficit̃ ab imagine refluẽte ab imaginatia q̃ſi iã a foris veniret ꝑ aliquẽ ſenſuʒ exteriorẽ. ⁊ illo ſic decepto decipiunt̃ oẽs alij ſenſus iteriores i actibꝫ ſuis Scḋa ꝓpõ pʒ. q꞉ ligatꝭ exterioribꝫ et interioribꝫ ſit̃ nõ fit ſomniũ. ſil'r ſolutꝭ exterioribꝫ ſenſibꝫ q̃liſcũq꞉ fuerit motꝰ phãtaſmatũ ſiue phãtaſticꝰ ſiue nõ phantaſticus nõ dicitur fieri ſomnium. Fit ergo ſomnium ligatis exterioribus ſenſibus et ſolutis interioribꝫ. tunc eñ ceſſante motu maiori exteriorum ſenſuum apparere pñt motꝰ minores iterioꝝ. Notãdũ tñ ꝙ ad h̃ ꝙ ꝑfecte ⁊ cõplete fiat apparitõ phãtaſtica ſomniat̃ nõ ſufficit ſolutũ eẽ ſenſuʒ cõeʒ q̃ntũ ad habitudinẽ quã hʒ ad iteriores ſenſus vt ꝟtutẽ imaginatiuã ⁊c. q꞉ ſine illis poſſibile ẽ eẽ ſomniũ. ad ꝑfectõeʒ ãt ⁊ ꝯſummatõeʒ ſomnij ãpliꝰ req̃rit̃ ſol'o eſtimatie ⁊ phãtaſie. Immo ad finale ꝯplemẽtũ ⁊ ad ſomnioꝝ multiplicatõeʒ req̃rit̃ etiã ſolutio memorie. Cuiꝰ rõ ẽ. q꞉ ſomniũ nõ pt eẽ cũ itentionibꝫ ſine eſtimatia ⁊ phãtaſia q̃ ꝟſant̃ circa intẽtões Cũ ãt ſicut via reſolutõis ex imaginibꝫ fluũt itẽtões. ita ex intẽtionibꝫ refluũt via cõpõis imagines. Jḋo cũ itẽtiões ſunt in memoria ex eis imagines nõ refluũt ad ſomnioruʒ multiplicatõeʒ memoria clauſa ⁊ nõ ſoluta. dʒ g̃ etiã memoria eẽ ſoluta ſi ꝑ oĩa debeãt ſomnia q̃libet nõ ſolũ ex imaginibꝫ in imaginatia reſeruatꝭ. ꝓxime ꝓcedere. ſʒ etiã ex itẽtionibꝫ in memoria reſuatꝭ Cõcl'o ſeq̃t̃ ex pmiſſis. Quãtũ tñ ad pmã pte ſic oſtẽdit̃. Quia ſenſus cõis i h̃ ꝙ ſuſcipit imaginẽ ſeu ſĩitudinẽ ſentiẽdi ab imaginatia ꝑ reditũ phãtaſmatũ ab imaginatiua ꝓxime. et originalit̃ a memoria. q̃ pus ꝑ ſenſuʒ cõem ingrediebat̃ ad aĩam. ẽ pncipiũ ſenſatõis cuiuſdã ad ſĩitudinẽ ſenſationis exterioris. q꞉ ipẽ ſenſus cõis iudicat ꝑ hm̃oĩ ſĩitudines q̃ſi veniret ab exterioribꝫ ſenſibꝫ Nõ ẽ ãt ſenſus cõis pncipiũ elicitĩm ſenſatõis iterioris q̃rũlibet ſenſuũ iterioꝝ ſʒ ẽ elicitiũ ſic ſolũ pncipiũ ſenſatõis q̃ſi ab extra immutaret̃ ꝑ mediũ exterioris ſenſus a ſenſibilibꝫ exterioribꝫ. Veꝝ ẽ pncipiũ miniſteriale ſenſatõis ſenſuũ interioꝝ ꝓ tãto. q꞉ nõ pñt phantaſmata igredi ad iteriores ſenſus niſi mediãte ſenſu cõi. Miniſteriale dico. q꞉ nõ influit iterioribꝫ ſenſibꝫ ſpũm ſenſitĩm. ſicut ſenſibꝫ exterioribꝫ. nec iudicat de ſenſibili cõponẽdo ⁊ diuidendo neq꞉ de actibꝫ eoꝝ. qḋ facit i ordĩe ad ſenſus exteriores Secũda ꝑs pʒ Quia illiꝰ potẽtie ẽ paſſio ſomniũ cuiꝰ ẽ ſomnꝰ lʒ nõ eodẽ mõ. Eſt ãt ſomnus paſſio pmi ſenſitiui. g̃ ⁊ ſomniũ ẽ paſſio pmi ſenſitiui. ſʒ nõ ſm̃ habitudinẽ quaʒ hʒ ad ſenſus exteriores. Dicit eñ phs ꝙ vt ſic nõ ẽ paſſio ſenſus. eo ꝙ illi in ſomno ligantur. ſʒ ſm̃ habitudinẽ quã hʒ ad iteriores. Nec ẽ paſſio opinionis q̃ aliq̃n ẽ ꝟa q̃nq꞉ falſa ſicut ſomnia Jnẽ eñ ſomniũ brutꝭ q̃bꝫ opinio nõ ꝯpetit. Et ſi in ſomno iueniat̃ opinio. hec tñ nõ ẽ ſomniũ. ſʒ potiꝰ motꝰ q̃dã rõis ſeu itellectus. Quilibet eñ motꝰ in ſomno ſiue ſit ſenſus iterioris. ſiue itellectꝰ. nõ ẽ ſomniũ. ſʒ ſolũ ille q̃ ẽ ſenſus cõis ab imaginibꝫ ex imaginatia ad ipm refluentibꝫ. Etiã ſomniũ ꝑ ſe ẽ circa phantaſmata. circa q̃ directe ⁊ ꝑ ſe nõ ꝟſat̃ itellectꝰ. Eſt ãt circa phãtaſmata nõ abſolute ſʒ cum credulitate opinandi phãtaſmata tãq꞉ res. qḋ etiã nõ ꝑtinet ad itellectũ. Eſt g̃ paſſio vt hm̃oĩ pmi ſenſitiui. inq̃ntũ ẽ a ſimulacris ad ipm refluentibꝫ affectibile Qꝫ ãt nõ afficiat̃ ab imagine in ſenſu cõi ꝯtinue remanẽte. ſʒ ab imagine refluente ab interioribꝫ ſenſibꝫ accidit ꝓpt̃ duo incõuenietia. Primũ q꞉ ſpẽs exñs actu in ſenſu cõi q̃ꝫdiu ẽ in eo. afficit ipm. ſicut q̃ꝫdiu ſpẽs viſibil' ẽ in oculo tãdiu viſus videbit etiã in abſentia rei. g̃ ſi ſenſus cõis afficiat̃ ab imagine i ſenſu cõi manẽte. ꝯtinue ab ea afficeret̃. ⁊ ſic hõ ꝯtinue ſomniaret qḋ ẽ ipoſſibile. Scḋm ẽ ꝙ non hñs organũ viſus vt cecꝰ nũq꞉ aliq̃d ſomniaret de rebꝫ viſibilibꝫ. Relinq̃t̃ g̃ ꝙ ab intꝰ ad ſenſuʒ cõem decurrãt ab iteriori ſenſu. ſ. memoratia q̃ eſt archa intentionũ vel magis ab imaginatiua q̃ ẽ arca imaginũ. Quã imaginatiuã dt̃ Alphorabiꝰ ſp̃ eẽ in motu ⁊ actõe ꝯtinua ⁊ trãſlatõe ꝯtinua de vna imaginatõe ad aliã. A memoratia ꝟo adeo frequẽt̃ nõ veniũt imagines. imo ſepe ipa memoria in ſomno ligat̃. Ex q̃ ifert̃ corollarie ꝙ ſomniũ ẽ opatio media ipiꝰ aĩe ſenſitiue int̃ ſomnũ ꝑfectũ ⁊ vigiliã ꝑfectã. q̃m ẽ opatio ſenſus iterioris ⁊ potiſſimũ ſenſus cõis ligatꝭ ſẽſibꝫ exterioribꝫ. icipit ãt motꝰ ſomnij vbi t̃miat̃ motꝰ vigilie. ⁊ terminat̃ motꝰ ſõnij iteꝝ ad pncipiũ vigilie qḋ ẽ pmũ ſẽſitĩm

Ad rões Ad primam

dõm ꝙ motꝰ ſimulacroꝝ nõ hʒ inordinatõeʒ ex pte ſenſuũ exterioꝝ. Habʒ tñ inordinatõem ꝓpt̃ refluxũ ſimulacroꝝ ad pmũ ſenſitĩm. ⁊ ꝯñr ad pncipia neruoꝝ ſenſuũ exterioꝝ. Et ex hac iordinatõe ꝓuenit ſomniat' deceptõ

Ad ſcḋam dõm ꝙ nõ eſt neceſſe phantaſiantẽ habe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

re miniſteriū alicui⁹ ſenſuū exterioꝝ in vſu ⁊ exercitio ſui. p ſimulacrū a ſenſu exteriori habitū. ſꝫ in adq̄ſitōne ſimulacri vel phātaſmatꝫ. Et ſic nō decipit ſenſus cōis et ex ꝯñti alij ſenſus in ſomno ꝓpter defectū āminiſtratō nis ſenſuū exterioꝝ. ſꝫ ꝓpter refluxū phātaſmatū ad ſenſum cōem vt dictū ē. Intellect⁹ āt vtit vtroq̄ꝫ mō añ ſtatum adeptōis adminiſtratōe phātaſie tā in vſu habit⁹ adq̄ſiti q̄ꝫ in adq̄ſitōe ſpēi intelligibilis vel habit⁹ intellectualis. Ad terciā dōm ꝙ qñ phantaſia oīno ſoluta ē ⁊ cellula logiſtica q̄ ſubſeruit miniſterialr̄ itellectui. tunc nō decipit ſomnians ſimplr̄. ſꝫ ſenſus cōis decipiat et alij ſenſus ſequētes. q2 itellect⁹ ſic diſpoſit⁹ corrigit errorē iferioꝝ potētiaꝝ. Qñ em̄ cellula logiſtica (q̄ ē cellula phantaſie) ſoluta ē tunc nō obſtante ꝙ phantaſia ſm ſe accepta ſequens imaginatiuā ⁊ eſtimatiuā ⁊ ſenſum cōem decipi poterit. tñ ſm ꝙ ſtat ſub ꝯtactu rōis vel rō ad ipām ꝯuerſa nō decipit. imo intellect⁹ qñq̄ꝫ abſtrahit vlē a pticulari in ſomno pfectiſſime definiendo. cōponēdo. diuidendo. ⁊ diſcurrēdo. hoc inueniens qđ in vigilia inuenire nō pt. Qñ āt phātaſia nō ē pfecte ſoluta ſꝫ impfecte. multiplr̄ deficit itellectus in iudicio ſuo. ⁊ ꝓpterea qñq̄ꝫ credit ſomnians aliq̄ argumēta fortiſſima q̄ iudicat in vigilia nulli⁹ roboris ⁊ oīno ſophiſtica Ad q̄rtā rōnem pꝫ ſolo ex dictꝫ. q2 ſenſus cōis ligat in ſomno ſm habitudinē quā hꝫ ad exteriores ſenſus. Non tñ ſm ꝙ phantaſticus eſt. hoc eſt ſm habitudinē quā hꝫ ad interiores. Primo° ē paſſio ei⁹ ſomn⁹. ſcđo° ei⁹ paſſio ē ſomniū. Ad q̄ntā dr̄ ꝙ deceptio accidit oīb⁹ virib⁹ iterioribꝫ ex ꝯñti. inq̄ntū ſenſus cōis añcedenter decipit Duplīciter em̄ alij ſenſus pter memoriā decipiunt in ſomno Primo. q2 a memoria recurrūt intētiones ad eſtimatiuam. illas em̄ recipiendo iudicat. ⁊ memoria hꝫ ſe circa eas quaſi ab eſtimatiua veniſſent. ⁊ ſic ſilr̄ ab intentionibus refluunt imagines in imaginatiuā. circa q̄s ſe hꝫ q̄ſi a ſenſu cōi veniſſent Et ſic ꝯñr hec imago recurrit ad ſenſum cōem q̄ eſt pmo pfecte ſomnialr̄ agens. Scđo decipiunt interiores ſenſus ad huius ſenſus cōis deceptōeꝫ ſeq̄tur em̄ deceptio in poſteriores in q̄b⁹ non ē facultas corrigendi iudiciū ſenſuū exterioꝝ q̄ p intellectū ſoluta cellula logiſtica corrigit errorē oīm potentiaꝝ

Incidūt dubia Primū

An in ſomno ſolutis ſenſib⁹ interiorib⁹. ligati manere pñt exteriores ſenſus Et videt ꝙ nō. q2 ſenſus interiores ab exteriorib⁹ dependent Preterea In ſomno ligat ſenſus p reſolutōem vaporis a loco digeſtionis. ⁊ ingroſſatōem ⁊ infrigidatōem eiuſdē vaporis. Vapor āt aſcendens occupat totū cerebrū. imo vapor pus videt rigare organa ſenſuū interioꝝ q̄ꝫ exterioꝝ. ḡ ſicut exteriores ſenſus in ſomno ligant. erunt ⁊ ligati ſenſus iteriores Solō Sic Quia vapor ſomnialis diametraliter aſcendens ad craneū capitꝫ plus hꝫ de virtute caliditatis tāq̄ꝫ pncipij eleuantis. ⁊ p ꝯñs ſubtilior ē q̄ꝫ ſm ꝙ declinat a ppendiculo verſus āterius vel poſteri⁹ ipius capitis. ⁊ iō debilit ingroſſat. ⁊ ingroſſatus faciliter non reſidet. ſꝫ defluit verſus anteri⁹ vel poſteri⁹. Cū ḡ fumali euaporatōe ingroſſata ſenſitiua virt⁹ liget. ⁊ imobilitet. ⁊ cū interi⁹ interiores ſenſus ſituent ꝓſus interi⁹ capitis maxime imaginatiua. eſtimatiua. ⁊ phātaſia. exteriores ꝟo foris ⁊ ꝓſus exterius. Ideo fumali euaporatione ingroſſata ⁊ aliq̄ꝫdiu reſidēte. ligatꝫ ſenſib⁹ exterioribꝫ. ſoluti eē pñt ſenſus interiores. ⁊ maxime ſenſus nominati. Vñ interiores ſenſus. ſ. ſenſus cōis ⁊ memoria extremales frequēter p ſomnū ligant ſꝫ drñter. Nā ſenſus cōis ſm habitudinē q̄ exteriorib⁹ influit ligat i ſomno ſp. ſꝫ nō ſm ꝙ phantaſtic⁹ ē ⁊ interiores ſenſus reſpicit. Memoria ꝟo vt inq̄t Albtus frequenter in ſomno ligat Per hoc pꝫ ſolō ad ſcđm. Licet em̄ vapor occuper totū cerebrū. nō tñ ſm ꝙ ingroſſat⁹ ē. rigat humectando ⁊ infrigidādo oīm ſenſuū interioꝝ organa Ad pmū dōm ꝙ interiores ſenſus ab exteriorib⁹ dependēt q̄ntū ad pmariā ſenſuū interioꝝ imutatōem. ſꝫ nō q̄ꝫtū ad eſſe ſenſitm̄ vitaliter pfectū. neq̄ꝫ quātū ad eoꝝ vſum et exercitiū qđ hñt p ſimulacra pus accepta.

Secundum dubium eſt

Quare q̄dā multū ſomniant Sꝫ ꝯtinue ſuoꝝ ſomnioꝝ obliuiſcunt Solō Hoc ꝓuenit ex trib⁹ Primo. quia frequēter vt dictū ē in ſomno memoria ligat Proprie tñ vt ſic nō dicunt obliuiſci. q2 eoꝝ nūq̄ꝫ habuerunt memoriam. Scđo. q2 cū mot⁹ maiores expellant minores. q̄dam āt adeo fortiter in vigilia mouent ⁊ circa ſenſibilia exteriora. ꝙ minores mot⁹ phantaſmatū vel intentionū memorent. imo q2 intentōes ſomniales aliq̄ñ adeo debilit ipreſſe ſunt ꝙ ipetu fortioris mot⁹ vigilie nō ſolū aufert act⁹ memorādi. ſꝫ pncipiū memorādi elicitm̄. qđ ē intētio extñs in memoria. ⁊ maxime hoc accidit. ſomniorum. ſ. nō reminiſci q̄ fiunt in fine ſomni. Tercio ē multitudo ſomnioꝝ. q̄nto em̄ plus onerat memoria multitudine ⁊ varietate memorabiliū. eoꝝ ſaltē q̄ ſine āmiratione vel affectōe ſuſcipiunt. tanto memoria ad memorandū debilior ē. Memoria em̄ ē ꝟtus corporea q̄ molliter et dulciter tractari vult. ⁊ nō multitudine memorabiliū opprimi. Et ſicut his de cauſis aliq̄ñ aufert oīno memoria. Ita qñq̄ꝫ remittit. ita ꝙ qñq̄ꝫ ꝯfuſe ſomnioꝝ memoramur qñ memoramur nos ſomniaſſe. ſed q̄d neſcimus Accidit etiā iſtud ꝓpter ꝯfuſionē phantaſie q̄propt nō ꝯtingit habere vera ſomnia. ſꝫ ſomnioꝝ cortices Et hinc aīalia bruta nō hñt vera ſomnia ſꝫ ipfecta. q̄lia expimur in canib⁹ q̄ voces dant in ſomno ⁊ mouent ad imagines ſꝫ nō pcipiunt hoc ipm. nec attendūt in vigilia ꝓpter defectū rōnis. Et iō nō dicunt ſomniare niſi cortices imaginum ⁊ nō ipās medullas. dicit Albertus

Tercium dubium eſt

Utrꝫ ſomniare ē ſicut ſentire Et videt ꝙ nō. q2 ſentiens mouet a ſenſibili. ſomnians āt a phantaſmate qđ nō mouet ſimplr̄. ſꝫ ſolū imaginarie Solō Somniare nō ē vere ſentire ſenſu exteriori ſimplr̄ ſꝫ phātaſtice. Primum manifeſtū ē. q2 ſomnians hꝫ oēs ſenſus exteriores clauſos nec ſomnians mouet a re ſenſibili exteriori ſed a phantaſmate. Scđm pꝫ. q2 ſenſus cōis q̄ pficit ſentiendi actus afficit a ſilr̄tudine vel imagine rei ſenſibilis q̄ſi a re ſenſibili p mediū exterioꝝ ſenſuum ad ipm ꝯfluente. Hoc āt falſum ē. q2 ab imaginatiua refluunt ad ipſum vt dictū ē. ⁊ ſic mouet phātaſma quodāmō in rōne ſenſibilis Sꝫ contra Senſibile in forma ſenſibilis nō mouet viſum niſi in actu lucis. ⁊ ſonus non mouet auditum niſi in actu motus violenti. ⁊ odor non mouet olfactū. niſi in actu calidi vaporabiliter odorabile reſoluentꝫ Solō Hoc eſt veꝝ loquēdo de ſenſibili ſm ꝙ ē in potentia. ſꝫ iā ipm interi⁹ in imaginatiua exiſtēs nō eſt in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

potentia ſ3 in actu. q2 iam ſpẽs ſeu forma ſenſibilis a materia depurata eſt. et ſi nõ ab appēditijs materie Tale aũt extrinſecus ipm ſenſibile exteriori agere nõ eget. Vñ alphorabius dt ꝙ in ſomno videt hõ quaſi ſentiat per quinqꝫ ſenſus abſqꝫ eo ꝙ ſit aliqđ extrinſecũ ſenſibile. Hoc autẽ accidit per contrariũ motũ illi q̇ eſt in vigilia In vigilia ei extrinſecũ ſenſibile mouet per ſenſum aliquẽ exteriorẽ ſenſuꝫ cõem In ſomno aũt a virtute imaginatiua refluit ad cõem ſenſuꝫ imago ꝛ ad principia neruoꝝ ſenſitiuorũ. ꝛ ſic accidit ꝙ dormiẽs ſomniãdo apphẽdit ſenſibilia. licet non ſint extrinſeca. q2 intẽtiones ſeu eaꝝ imagines ſunt in inſtrumẽtis ſenſuũ interioꝝ. Pꝫ ḡ ꝙ phãtaſma nõ eſt de rõe ſomnij vt phãtaſma. ſed vt ſenſibile q̇dammõ qđ eſt refluẽs ab imaginatiua ad ſenſum cõem. Et licet res ſenſibil' nõ ſit pñs realiter. eſt tñ per imaginẽ pñs. ꝛ vt pñs ſenſum cõmunẽ afficit. ꝛ in hoc ſit ſomnialis deceptio. Si aũt ſpẽs ſeu imago nõ accipiat' vt refluẽs ad ſenſum cõem. ſ3 vt in imaginatiua extrĩs principiũ imaginãdi. tũc nõ ſit ceteris paribꝫ deceptio. imo vera vel falſa imaginatio. Spẽs ergo vt dt Alphorabius. p. extrĩs in organo ſenſus eſt ſenſibilis ſiue veniat ab intra ſiue ab extra. Et hoc q̇dem intelligendũ eſt nõ obiectiue. Sed ſic ꝙ ſit ſentiẽdi principiũ ſimplr ſi veniat ab extra. ꝛ phãtaſtice ſi veniat ab imaginatiua. Dicit aũt Algazel. p. ꝙ ſpẽs viſibilis facit in ſenſu cõi viſionẽ q̄uis etiã palpebre ſint clauſe. Vñ ſi remaneat in ſenſu cõi ſpẽs. in abſentia ſenſibilis. vtiqꝫ fiet vera ſenſatio ꝛ nõ ſomnialis deceptio. Secus autẽ ſi ab imaginatiua refluant ſpẽs vel imago

Quartum dubium eſt.

Vtrũ per imaginẽ ex imaginatiua ad ſenſum cõem refluẽtem cõtingat ſenſum cõem habere iudicia ſenſuũ particularium ¶ Et videt' ꝙ nõ. q2 imago ſolũ eſt rei imaginate repreſentatiua. ꝛ ita ea cõtingit imaginari. ſed nõ phãtaſtice audire ꝛc. ¶ Solo ſic. Quia in virtute aĩalis ſpũs refluentis ab imaginatiua. imago refluens ad ſenſuꝫ cõem ꝛ ad principia neruoꝝ ſenſitiuoꝝ cõditiõem accipit ſenſibilis illius vel illius ſenſus. Vt ad principium nerui viſiui accipit ſĩlitudinẽ viſibilis. ꝛ ad principiũ nerui auditiui cõditionẽ accipit ſoni audibilis. ad huius aũt vl' illius ſenſus nerui principiũ refluit nõ indifferẽter. ſed ſm modũ originis q̇ primũ extrinſecus ad imaginatiuã peruenit. Quẽadmodũ eñ circuli in aq̄ ad incidẽtiã lapidis facti ab inuicẽ naſcunt'. egrediẽdo a centro incidẽtie. refluẽdo verſus centrũ. ſic modus refluxus imaginis ab imaginatiua ad ſenſum cõem ꝛ ad neruũ hunc ſenſitiuũ huius vel illius ſenſus. ſeq̇tur legẽ ꝛ modũ effluxus. Ad obiectũ dõm ꝙ imagine vt in imaginatiua extñte ſolũ cõtingit imaginari. ſed vt refluxa mõ nunc dicto cõtingit ea phantaſtice ſentire. guſtare vel audire

Quintum dubium eſt

Quare magis conſeruat' ſpẽs ſenſibilis in phantaſia q̄ꝫ in ſenſu cõi vel exteriori ¶ Solo. ideo. q2 phãtaſia ſimplicior eſt ꝛ formalior q̄ꝫ ſenſus. ꝛ iõ ſpẽs magis a materia ꝛ ab appẽditijs eius ſeparatas recipit. q2 recipit eas ſeparatas nõ ſolũ a materia ſicut ſenſus. ſed etiam a pñtia materie Unde etiã virtutes interiores q̇ hic nõie phãtaſia deſignant' non indigẽt medio in q̇ ſit ſpũaliꝫatio. q̇ egẽt ſenſus qui ſine medio ſpũalizante nõ percipiunt ſuũ ſenſibile. eo ꝙ ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum nõ facit ſenſationẽ. req̇runt ergo exteriores ſenſus mediũ in q̇ ſpẽs ſpũalizent' ꝛ deferant' ad ſenſum in q̇ extñtes medio ſpũalizãte nõ egent

Sextum dubium eſt.

An in vigilia poſſint fieri hmõi motus phãtaſmatum ſicut in ſomno ¶ Solo. accidit talis motus in vigilia ꝛ tñ talis motus nõ eſt ſomniũ. Scđm pꝫ. q2 ſomniũ ſoluꝫ locum hꝫ in dormientibꝫ. Primũ pꝫ. q2 licet motus hmõi fiãt in vigilia ex multis cauſis. Solent tñ oẽs ad q̈ttuor reſolui. Prima eſt iuuẽtus. In pueris eñ ſp ſunt multe euaporatões nutrimẽti. ꝛ ita a medio capitꝭ verſus ſenſum cõem ꝛ principia neruoꝝ ſenſitiuoꝝ multi vapores mouent'. ꝛ ideo cũ abſtrahunt' ſenſus exteriores in eis ab actibꝫ ſuis. ſicut accidit in tenebris ꝛ in loco ſolitario horribili. tũc cũ ſanguine ꝛ ſpũ ſenſitiuo verſus anterius capitis ſiue verſus ſenſum cõem ꝛ principia neruoꝝ deſcẽdunt ꝛ fluunt imagines ab imaginatiua. ꝛ ſic videt' eis ꝙ audiãt vel videãt horribilia vel ꝙ percutiant'. Sed cũ fuerint in lumĩe vel cũ hõibus vel cantu aut aliq̇ exteriori ſenſibili occupant'. ſenſus cõis diffundit' ſup ſenſus proprios quantũ ad actus proprioꝝ ſenſuũ maiores. impediẽtes motus ſimulacroꝝ in interioribꝫ ſenſibꝫ minores. ꝛ iõ propter maiores motus ſenſuũ exterioꝝ nõ ſentiũt motus ſimulacroꝝ interi⁹. Scđa cã ẽ cõplexio frigida ꝛ ſicca melãcholica. Frigidũ eĩ ꝛ ſiccũ faciũt fortiſſimã retẽtionẽ ſimulacroꝝ i imaginatiã extñtiũ. ꝛ debiliſſimã receptõeꝫ ab exterioribꝫ ſenſibilibꝫ. ita ꝙ q̇ ad motũ ſenſuũ exterioꝝ a ſuis ſenſibilibꝫ ſic cõplexionati ſunt q̈ſi ſtupidi. ꝛ iõ fortiſſimo motu i eis refluũt imagines ab imaginatiua ad ſenſuꝫ cõem. Et propter maliciã complexionis ꝛ groſſiciẽ ſpirituũ melancholicoꝝ apparẽt eis horribilia. Et videtur eis ꝙ videãt demonia. ꝛ ꝙ cũ eis loquant'. ſermone tñ intercepto ꝛ diſcõtinuo. qđ accidit eis ex frigido ꝛ ſicco q̇ difficulter mobilia ſĩꝫ ꝛ propter paſſionẽ timoris infrigidatiui ꝛ reciprocatiui caloris verſus cor. ꝛ ideo in talibꝫ nullus motuũ pt pertingere ad debitũ finẽ. Et hec etiã cã eſt in ſenibꝫ ꝙ delirant. ꝛ q2 ruinã habẽt cõplexionis ꝛ diſſolutõem. ideo forme ipis impſſe corrũpunt' ſicut corrũpunt' forme artis in ruinoſis edificijs. Tercia cã eſt infirmitas ꝛ precipue ex calida cã ꝛ ſicca. Calidũ eñ fortiſſime mouet. ſiccũ aũt ſimulacra cõtinet fortiter Per calidũ ḡ mouens ſimulacra fortiter impſſa deſcendũt ad ſenſum cõem et ad pricipia neruoꝝ. Et iſtud pꝫ experimẽtalit' in infirmitate febrili vl' in ſĩlĩ in qua eleuat' ꝛ rapit' materia infirmitatꝭ ad cerebꝝ. Quarta cã eſt fortiſſima imaginatio. affectiõe vnius vel alterius fortit' impſſa. qñ eñ q̇s ſic diſpoſit⁹ eſt ꝛ abſtrahit ſe a ſenſibilibꝫ exterioribꝫ q̄rendo locuꝫ ſolitudis in q̇ aĩa ad exteriora nõ excitat'. tunc fortiter incipiũt moueri ſimulacra ꝛ apparere. eo ꝙ fortiori motu nõ impediunt' Et ſi debilis fuerit rõ. nõ iudicat' deceptio. Et tunc videt' homini ſic diſpoſito per motũ imaginũ ad primũ ſenſitiuũ ꝙ videat rẽ exterius ſĩlem imaginibꝫ ꝛ ſimulacris interius exiſtentibꝫ. ꝛ modicã vidẽtes iuncturã ꝛ habitudĩes lineaꝝ in pariete vel in terra. propter modicã ſĩlitudinẽ cuꝫ beſtijs putãt eſſe beſtias vel hmõi aliqđ. maxime circa qđ interius occupant'. Et q2 ſm phm modica permutatõe facta circa principiũ. multas ꝛ magnas deinceps manifeſtũ eſt fieri permutatões in cõtibus. Iõ etiã naturaliter vel artificialiter alteratõe facta circa principiũ ſenſus ſiue ſenſum cõem cauſari pñt facile multe deceptões phantaſtice ſeu apparitões deceptorie multiformiter in ſenſibꝫ exterioꝝ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bus ꝑ auerſionē quandā ab exterioribꝫ rebꝫ ſenſibilibꝫ et tractōem vehementē ad interiores ſenſus ꝑmutatos vehemēter ⁊ affectos atꝗ occupationi tali ſingulariter deditos ⁊ ex toto intētos. Sic aūt ꝑturbare ⁊ ꝑmutare ptinet ad maledictā magicā faſcinādi ꝙ facit auerſionē et ſuſpēſionē naturaliū opationū ſenſuū reſpectu ſuoꝝ exterioꝝ ſenſibiliū. ⁊ ex ꝯñti ꝑ inordinatū motū imaginū ad ſenſum cōem deceptōem iudicat. Hoc aūt faciūt magi ꝑ quaſdā ſuffumigatōes, adhibitis etiā ꝗbuſdā lapidibꝫ ⁊ herbis. ꝗbus etiā poſſibile eſt fieri qñꝗ ſenſuū ſtupefactionē. obſcuratōem. ⁊ auerſionē ſenſuū. ꝙ facto ope demonū faciūt imaginū cōpoſitōem ⁊ intentionū aliā ⁊ aliam ſm ꝙ diuerſa apparere faciūt. ⁊ tunc imaginibꝫ ſic ꝯpoſitis recurrentibꝫ ad ſenſum cōem fit deceptio

Septimū dubium eſt.

Cum ſomnia habeamus de ſenſibilibꝫ oīm ſenſuū q̄re rariſſime habem⁹ ſomnia de odoribꝫ ¶ Solō. qꝛ habemus hūc ſenſum olfactus debiliſſimū. Et qꝛ forme ſomnioꝝ accepte ſunt ꝑ ſenſū. iō forma illius ſenſibilis ꝗ ſenſu debiliter imp̄mit̄ vel nō manet. vel ita debilit̄ remanet. ꝙ ſine p̄ñtia rei ſenſibilis ſenſum afficere nō p̄t. nec̄ eē forma ſomnij. Forme aūt odoꝝ debiliſſime in imaginatiua recipiunt̄. ⁊ ꝑ ꝯñs cū nō maneāt. vel ita debilit̄ ſint ꝙ ſine p̄ñtia rei ſenſibilis ſenſum afficere non p̄nt. iō de eis raro habemus ſomnia. Et iō ſi ſe ꝗs ſomniat in locis fetidiſſimis ſicut in latrinis nō ſomniat ſe loca illa odorare. Similit̄ ſi ꝗs ſomniat ſe eſſe in locis aromatū ſiue in hortis nō ſomniat de odoribꝫ niſi valde raro. ſꝫ ſolū de ſenſibilibus maioꝝ ſenſuū. Etſi ſomniet de odore h̄ eſt accñs per guſtū ꝙ ſe ſomniat guſtare aliqđ et ex ꝯñti odorare.

Octauum dubium eſt.

Quō ſe habēt motus ſomnij ⁊ vigilie ¶ Solō. habent ſe oppoſito mō in terminis Nam motus ſomnij incipit vbi terminat̄ motus vigilie. ſꝫ in thezauro imaginū ꝓprie vel quodāmō intentionū. ⁊ ꝑuenit ad locū vbi incipit vigilia hoc eſt ad organū ſenſus cōis vl̄ ad principia neruoꝝ. et vehens formas iſtas de vno loco oppoſito in oppoſitū. et eſt euaporatio ſomni vel potius ſpūs animalis

Nonum dubium eſt.

Utrū cōtingat in ſomno p̄ter phātaſmata aliq̄ intelligere. ¶ Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ d̄r p̄hus tercio de aīa. ꝙ neceſſe ſit quēlibet intelligentē phātaſmata ſpeculari In oppoſitū arguit̄. qꝛ d̄r Algazel. p̄hm dicere ꝙ in ſomno fiūt ſincere intelligētie. Solō ſic. vt d̄r p̄hs in lr̄a. qꝛ cōtingit in ſomno cellulā logiſticam diſſolui. et tūc p̄t intellectus ex phātaſmatibꝫ ꝑ phātaſiā ꝯpoſitis rectū ferre ⁊ veꝝ iudiciū de vl̄ibꝫ intelligibilibꝫ p̄ter phantaſmata. imo ſic ſomniale iudiciū nō ſolū corrigit. ſed ip̄m interp̄tat̄ qñꝗ ſicut hercules interp̄tationē ſui ſomnij d̄r in ſomno ꝑ intellectualē app̄henſionē habuiſſe. Et ſic etiā ꝗdā diſputantes in ſomno de ſenſibilibꝫ. ꝑ intellectū app̄hendūt ⁊ inueniūt intelligibilia qđ ſine actu rōnis ſeu intellect⁹ fieri neq̄t Et h̄ idē pꝫ teſtimonio ſanctoꝝ ꝗ dicūt nobis in ſomno fieri reuelatōes intellectuales. ⁊ deū viroꝝ dormientiū aures. intellectualiū cognitōe reuelare. Ūn̄ cū dicit Daniel intelligētia opus eſſe in viſione ꝑ intelligentiā ſepe viſiones reuelant̄. ſicut factū fuit Danieli et alijs ſanctis ¶ Pro quo aduertendū. ꝙ licet intellectus poſſit app̄hēdere intelligibilia ⁊ aliq̄ mō opari ligata cellula logiſtica. ſꝫ ꝯuertēdo ſe ad imaginatiuā ad ſenſum cōem. ⁊c. ꝗ ſunt etiā eius inſtrumēta. tñ qꝛ phātaſia eſt ꝓximū eius inſtrumentū. iō cellula logiſtica oīno clauſa. alijs ſolutis. iudiciū intellectus ſeq̄tur errorē iudicij ſomnialis. Dico oīno. qꝛ ſi ꝑtim ſoluta fuerit ⁊ ꝑtim ligata hꝫ ſe intellectus imp̄fecte ⁊ mediocriter. Ad rōnes Ad p̄mā dōm. ꝙ neceſſe eſt quēcūꝗ hūanitus intelligentem phātaſmata ſpeculari ī intellectōe vera ſine falſitate phātaſmata ꝗdē ſm ꝯpōem ⁊ diuiſionē phātaſie ſolute. Uel neċē eſt intelligentē intellectōe ꝗdammō phātaſtica et cū falſitate etiā phātaſmata ſpeculari imaginatiue v̄tutis. cellula logiſtica clauſa manēte. Illū aūt ꝗ iam ad adeptionis ſtatū ꝑuenerit nō eſt neċē aliq̄ phātaſmata ſpeculari Immo cōtingit eū ꝗ ad ſtatū adeptōis ꝑuenerit maxime in ſomno ꝯſtitutū frequēter ⁊ magis ꝑmanēter ꝗ̄ in vigilia intelligibilia pura intelligere ſine ꝯuerſiōe ad phātaſmata vel ſine phātaſmatū ſpeculatōe. Ad id quod in oppoſitū arguit̄ pꝫ ſolō ex dictis. Nā ſincere intelligentie fiūt in ſomno ſoluta phātaſia Nō tñ ita ſincere quin etiā aliq̄ mō phātaſmata ꝯcurrāt. p̄cipue añ ſtatū adeptionis. vt dictū eſt. Etiā dici p̄t intelligētie ille dicitur a p̄ho fieri ſine phātaſmate que ſꝫ nō ſunt phantaſtice deceptorie ex ſumniali deceptione ꝓuenientes.

Decimum dubium eſt

Quare hoīes ſepius ſomniāt in ſenectute ꝗ̄ in iuuētute. ¶ Solō. qꝛ in iuuētute multitudo fumalis euaporatōis ſua fumoſitate ligātis tā interiores ꝗ̄ exteriores ſenſus impedit ſomnia ꝗ nō ſīt ſine opatione ſenſuū. In ſenibus aūt fumalis euaporatio tāta nō eſt. ⁊ iō ex ea p̄te nō impediunt̄. imo cū tenuit̄ dormiant. ſenſus interiores pleriꝗ in eis ſoluti ſīt. Et qꝛ in p̄ncipio ſomni magis groſſe aſcēdunt euaporatōes fumales oppilatiue ꝗ̄ in medio vel in fine. iō ſomnia in p̄ncipio ſomni nō fiūt niſi valde diſtorta ſed in fine fiūt regulariora ⁊ magis frequenter

Undecimū dubiū eſt

Utrū oculi mulieꝝ mēſtruū patientiū inficiāt ⁊ corrumpāt ſpeculū ¶ Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ oīne qđ inficit̄ ⁊ corrūpitur. a ſuo ꝯrio inficit̄ ⁊ corrūpit̄. Speculū aūt ⁊ ocul⁹ mēſtruate ꝯrietatē nō h̄nt. imo patit̄ ſpeculū paſſione ꝑfectiua ad modū oculi Scđo ſic Mouēs ⁊ motū dn̄t eē ſil̄. ſed ocul⁹ mēſtruate ⁊ ſpeculū nō ſīt ſil̄. Tercio ſic. Si inficeret oculus mēſtruate. vel h̄ eſſet inq̄ntū vidēs. vel inq̄ntū euaporās. Nō p̄mū. manifeſtū eſt. qꝛ tūc ſpeculū viſum ab oculo in multa diſtātia in ꝗ determiāte videt̄ inficeret̄. qđ falſum eſt. Non ſcđm. qꝛ alie ꝑtes corporis etiā euaporāt. ⁊ ꝑ ꝯñs plus inficerēt. In oppoſitū eſt p̄hs in lr̄a. Sō⁹. ſic. Et q̄nto ſpeculū clarius fuerit ⁊ mūdius tāto inficit̄ citius. ſicut veſtes q̄nto fuerint mundiores tāto citius videnẗ inquinari. Qđ eñ puꝝ eſt ⁊ mundū. mōſtrat ſordidū. qđ excipit ⁊ afficit̄ minimo motu alterationis. In ſignū cuius qđ politū ⁊ terſum eſt tactu mūdiſſime manus afficit̄ ⁊ nubē q̄ndā ꝯtrahit. Cum ḡ ſanguis ſubtilior in oculis exn̄s vaporabiliter in aere fit ꝑ reſolutōem. iō aer alteratus vapore tangēs ſpeculū ipſum alterat. ⁊ tāto manifeſtius q̄nto puri⁹. nec ab hm̄ōi ſpeculo facile abſtergit̄. Nā ex eo vt inq̄t Albtus. qꝛ ſpeculū purū eſt macula ſerpit in ꝓfundū. ⁊ ex eo qꝛ planū ſem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

politū eſt ſerpit vſꝫ ⁊ oīno. qꝛ in plana ſupꝑficie facilis eſt diffuſio vaporis cū nulla pars emineat que ꝓtegat ſibi vicinas ꝑtes ab infectione. In veteribꝫ ḡ ſupꝑficie tenus diffundit̄ ꝓpter placiē ⁊ politurā ſupꝑficiei. Sed nō ſerpit in ꝓfundū ꝓpter impuritatē Et qꝛ materia ſeu vapor ille a ſanguine mēſtruo reſolutus q̄dammō venenoſus ⁊ corroſiuus ē adherēs. iō ex ꝑte ſanguis ꝑrim dependet hec infectio. Et nō ſolū hec materia inficit ſpeculū. verꝫ etiaꝫ inficit qn̄qꝫ eos q̄ nobilis pure ⁊ ſubtilis ſunt ꝯplexiōis ſicut pueri Vn̄ pueri ſepe inficiūt̄ a mulieribꝫ mēſtruū patientibꝫ Ad rōes Ad ꝑmā dōm ꝙ vapor ab oculo reſolutus ꝯrietatē quandā hꝫ ſm quā realiter agit in ſpeculū Vn̄ nō agit in ſpeculū oculus ſolū actione ꝑfectiua. cōſtituēdo ſuā imaginē in ſpeculo ſed actōne reali ꝑ realē alterationē Ad ſcđam dōm ſic dꝛ. vij phyſicoꝝ. ꝙ mouēs ꝑmū ⁊ mobile ſunt ſil̄. h̄ aūt eſt aer infectus. Et ꝑ hoc pꝫ ſolo ad terciū. qꝛ nō inficit inq̄ntū vidēs. ſed inq̄ntum euaporās. Et qꝛ in oculo ſꝫ plures vene ꝯcurrētes in quibus eſt ſanguis mēſtruus. iō potius oculus q̄ꝫ alias partes corpis mēſtruate hāc infectiōem efficit. lꝫ in q̄libet ꝑte corpis mēſtruate ſit ſanguis mēſtruus. qꝛ eadē eſt materia ſemis ⁊ mēſtruoꝝ. eo ꝙ vtrūqꝫ eſt ſupꝑfluū ex q̄ fit generatio. niſi qꝛ ſemē eſt actiuū in generatōe. ſanguis autēꝫ mēſtrual̄ paſſiuū. Semē aūt a q̄libet mēbro deſcindit̄. licet a capite plus deſcindat̄. ḡ etiā a toto corꝑe deſcindit̄. et ḡ etiā deſcindit̄ a capite ꝓpter venaꝝ copiaꝫ. q̄ vene ſꝫ ſedes ſanguis ⁊ natural̄ locus. Eſt ḡ ibi etiā in mēſtruatis abūdantia ſanguis mēſtrui. ⁊ iō ꝓpter turbatiōem et feruorē ſanguis hmōi vaporabilit̄ reſoluit̄ dictus ſanguis ab oculis q̄ ad aerē q̄ alteratus tangēs motu ſuo imꝑceptibili ſupꝑficiē ſpeculi ꝯnter inficit ſpeculū. ¶ Notanduꝫ tñ ꝙ q̄buſdā videt̄ ꝙ hec infectio nō fiat ꝑ reſolutionē vapoꝝ. ſed virtute aīali imaginātis mulieris. Dicit em̄ et maxime Auicēna ꝙ q̄litates naturales. imo ⁊ corꝑa obedīūt naturaliter imaginatiōi nō ſolū in imaginānte. ſꝫ etiā extra circa q̄ fit imaginatio. Et ſic dicūt corꝑa alterari et moueri ad imaginatōeꝫ mulieris. ſiue menſtruū patiat̄ ſiue nō. Sed hoc falſum eſt. vt infra dicetur

Duodecimū dubiū eſt

Cū ſomnū ſit oꝑatio q̄dā qꝛ phātaſtica cognitio. vtꝝ ſit phātaſie vel virtutis imaginatiue vel alterius ¶ Soꝰ. elicitiue. actus ſomnial̄ q̄ phantaſtica viſio eſt. eſt ſenſus cōis. hic tñ actus depēdet ab imaginatōe tāqꝫ a ꝑncipio a q̄ eſt motꝰ deceptōis ſomnial̄. Et ſic intelligendū eſt dictū Alphorabij attribuētis ſomnū virtuti imaginatiue. Et ſic etiā intelligēdū eſt dcm̄ Auicēne dicētis ꝙ virtus imaginatiua agat in ſomno. Et nō ſolū ē inicialit̄ imaginatiue v̄tutis ſm modū nūc tactū ⁊ añter ſed etiā ꝯñr. vñ in ſōnio ſꝫ plures motꝰ. imo ē motꝰ circularis ad modū v̄tiginis ſm. p. q̄ ꝯponit̄ ex pulſu ⁊ tractu. motꝰ pulſus eſt motꝰ forme ſenſibil̄ ꝑ ſenſus exteriores ⁊ cōeꝫ vſqꝫ ad imaginatiuā. ⁊ tractꝰ eſt ab imaginatiua ad minꝰ ꝓprie ad ſenſuꝫ cōem. Et q̄ pꝫ ꝙ eēntia ſōnij ꝯſiſtit elicitiue habitualit̄ in phātaſmate. nō aūt vt phātaſma ē. ſꝫ vt ſenſibile ⁊ in ſenſu cōi extñs. ⁊ lꝫ phātaſma taliter acceptū non ſit rei p̄ntis. eſt tñ rei q̄ſi p̄ntis. Etſi in ſomno fiant vere intelligētie preter phātaſmata. ille tñ nō ſunt ſomnia. imo cognitiones intellectiue de quibus ſupra.

Decimūtertiū dubiū eſt

Vtrū ſpēs ſenſibiles q̄ ſunt ſomnioꝝ principia in ſenſitiuo primo ſint eedē rei a q̄ abſtracte ſꝫ. ¶ Et videt̄ ꝙ nō. q2 dꝛ ꝑ ph̄s tercio de aīa ꝙ res nō ſꝫ in aīa ſed ſpēs rei ¶ Solutio. ſpēs q̄ ſꝫ in ſenſu cōi ꝑ reuerſioneꝫ ab imaginatiua nihil ſꝫ de eſſe materiali ⁊ naturali ipſius rei ſenſibil̄. vt ꝓbat rō in oppoſitū facta. Qđ cōfirmat̄. qꝛ ſi ſpēs eēnt res tūc ſenſus accipiēdo ſpēm rē acciꝑet. ⁊ ita minorarēt̄ res ꝑ ſpēi diffuſioneꝫ. ſꝫ ḡ ſilitudines ab illis naturalibꝫ rebꝫ genite. Et ſic de ſpē ſenſibili dꝛ. ſic etiā ſilr̄ de ſpē intelligibili ꝙ ſcꝫ ſit ſilitudo rei intelligibilis. intentio. ⁊ q̄dditas ſm rōnem. licet nō ſm rē. Et ꝓprie ſilitudo ſenſibil̄ dicit̄ imago. ⁊ intelligibil̄ dꝛ vt inq̄t Albertus rō. Et he ſilitudines genite ſunt a rebꝫ q̄ꝝ ſꝫ ſpēs nō actōe reali ⁊ phyſica q̄ eſt ꝑ q̄litates actiuas ⁊ paſſiuas p̄parātes ⁊ diſponētes materiā ⁊ remouētes ꝯtrariū ab ipa. qꝛ tali actione agēs penitus ſibi paſſum aſſilat̄. ſi fuerit ſaltē vniuocū. ſꝫ actōe ſue forme ſine p̄paratiōe ⁊ trāſmutatione materie ad aliā ſpēm. ſicut generat̄ forma in ſpeculo p̄ter hoc ꝙ ſupꝑficies ſpeculi remoueat̄ a planicie ſua vel a natura vitri. Et hec ſpēs ſeu intētio nō hꝫ in potētia cognitiua eſſe in trāſitu ⁊ in fieri. ſicut in medio. q̄ mō hꝫ ſolū eſſe potētiale tm̄. qꝛ tūc nō eſſet ꝑncipiū actualis cognitōis ſed potētialis. ſed ē in potētia ſicut in ſubiecto nō ſm eſſe materiale ⁊ naturale ſenſibilis. ſed ſm ꝙ ſpēs eſt intētio vel imago rei cognoſcibil̄. Quidā aūt dicūt ſpēm nō eſſe ibi vt in ſubiecto. qꝛ nō egent ꝓprie ſubiecto. Et his dictis ſequitur ꝙ ſpēs identificet̄ vtrīqꝫ rei cuius eſt ſpēs nō in eſſe reali. ſed in eēntia originali. qꝛ eſt formalis actus forme. de q̄ latius ſuꝑ dcm̄ eſt. Dico rei cuius eſt. ꝙ ſpēs ſenſibil̄ q̄litatis illi q̄litati identificat̄. ⁊ ſpēs magnitudis forme magnitudinis. ⁊ ſpēs intelligibil̄ rei intelligibili ſeu ſube intelligibili. Verū qꝛ quātitas eſt ſub qualitate ⁊ ſub his ſubāā ſub ſpē q̄litatis. quātitatis ſpēs latet. et ſub his intelligibil̄. Et ſicut ſubā ꝑncipiū eſt quātitatis ⁊ q̄litatis. ita ſpēs intelligibil̄ ipſius ſube repñtatiua eſt in ordine ad alias ſpēs ſenſibilē ⁊ imaginariā q̄ntitatis ⁊ q̄litatis

Decimūquartū dubiuꝫ.

Vtrū organa ſenſuū q̄nolibet agāt in ſenſibilia vel ſolum ab ipſis patiant̄ ¶ Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ dcm̄ eſt ſuꝑ. ꝙ generalit̄ ſentimꝰ intus ſuſcipiēdo ⁊ nō extramittēdo. qđ aūt nihil intus ſuſcipit. ſed ſolū extra agit nō patit̄. ḡ ſenſibilia nō patiunt̄ a ſenſuū organis ſed patiunt̄ ſolum organa

Preterea. Si agerēt tūc ſenſus eēnt in actu ſuoꝝ ſenſibiliū. ⁊ ſic a ſenſibilibꝫ nō paterent̄ In oppoſitū ē ꝑ ph̄s in lr̄a de oculis inficiētibꝫ ſpecula. Solo. organa patiunt̄ tm̄ paſſiōe ꝑfectiua in ſentiēdo ⁊ nihil agūt niſi ꝑ accñs in quātū talia corꝑa ſꝫ illiꝰ nature. ⁊ h̄ actōe materiali Sic em̄ agit oculꝰ inq̄ntū tale corpꝰ a q̄ vapores calidi ⁊ ſpiritꝰ ſubtiles reſoluūt̄ ab organis. inficiēdo q̄dam vicina corꝑa. ſic em̄ vapores ⁊ ſpūs ab oculo reſoluti in q̄ eſt ſanguis mēſtruus inficiunt̄ ab illo ſanguīe dꝛ Alb. ⁊ ſic ꝯñr inficiūt ſpeculū ⁊c. Sicut etiā vinū inficit̄ ex odoribꝫ vicinis ꝓut odorabiles vapores tranſeūt in vinum

Decimūquintū dubiuꝫ

Quid eſt vehiculū ſimulacroꝝ ſomnialiū. ¶ Soꝰ Alb. ſimulacra deſcendūt a loco phātaſie ſiue imaginatiua ⁊ mouēt̄ v̄ſus ſenſuꝫ cōem quē ⁊ tangūt. ⁊ iterꝫ reuertūt̄ ad eūdē locū. Vehiculū āt q̄ mouent̄ ſimulacra eſt ſpūs aīalis illo em̄ ingrediunt̄ ⁊ regrediunt̄ ⁊ fluxū ſuū habent. ⁊ ſine

ſllo nō pn̄t eſſe pncipiū apphenſionis. Moueť aūt ſpūs
ſeu vehiculū ſimulacroꝝ cū ſubtili ſanguie aſcendēte a lo
co digeſtōis ad cerebꝝ. deſcendēte ꝯ ſus anterius capitis
et ad organū ſenſus cōis In illo em̄ ſanguie ſic moto mo
ueť ſpūs. ꝛ p ꝯn̄s ſimulacrū ꝛ ſic afficiēdo ſenſuꝫ cōem fa
ciūt ſomniū. Cū aūt ip̄e ſpūs vehiculū ſimulacroꝝ ſit de
natura hūidi aerei ꝛ ferať cū hūido ꝛ ſubtili ſanguie qua
ſi vaporabili dr. p. ꝙ mot⁹ ſimulacroꝝ in ip̄o ſpū ꝛ ſang/
uine ſubtili eſt ſicut motus ſalis liq̄facti in aq̄ calida. Cū
em̄ in aqua calida liq̄ſit ſal. ſubtile eleuať ſurſuꝫ ex calido
mouēte ꝛ hūido liq̄faciēte ſicut ramuſcul⁹ albꝰ. et poſtea
iteꝝ deſcēdit ex natura ḡuis qđ eſt in terreſtreitate ſalis.
ſicut forme ꝛ imagines deſcēdūt deſcendēte ſpū ꝛ ſanguie
ab imaginatōe ad ſenſuꝫ cōem. ꝛ reuertunť ad cellā ima/
ginatōis tanq̄ȝ ad locū ꝓpriū in q̄ hn̄t manere. Quia ꝟo
hmōi mot⁹ fit in ſanguie ſubtili ꝛ ſpū. ꝓpter h̄ vnus mo
tus freq̄nter inſeq̄ť aliū et infringit ip̄m ſicut ē videre in
nubibꝰ. Quaꝝ q̄dā ſt̄ ſiles hōibꝰ ꝛ centauris, vt dr phs
et cito ꝑmutanť vna nube inundante ſup aliā. Hec tn̄ in
q̄buſdā hōibus plus accidunt in q̄buſdam vero minus.

d

E diuinatōe ꝟo q̄ in ſomnis fit ꝛ dr ac
cidere a ſomnijs neq̄ȝ ꝯtēnere idoneuꝫ
neq̄ȝ ſuaderi Nā qđ oēs q̄dē vl' plures
exiſtimāt habere aliquā ſignificatiōem ſomnia
pſtat fidē tanq̄ȝ ab expientia dictū. Et ꝙ de qui
buſdā fiat diuinatio in ſomnis non incredibile.
Hꝫ em̄ aliquā rōnem. iō ꝛ de alijs ſomnijs ſilr
vtiq̄ȝ q̄s arbitrabiť. Nullā ꝟo rōnabilē cām vi
dere ſm quā vtiq̄ȝ fiat hoc decredere facit. Nā
deū q̄dē eē imittentē cū aliq̄ irrōnabilitate ꝛ nō
optimis et prudētiſſimis ſꝫ q̄buſlibet imittere
ſncōueniēs. Ablata ꝟo q̄ a deo cā nulla aliarū
cōueniēs eſſe videť cā. De his q̄ ſecus hercule/
as colūnas. ꝛ q̄ in boriſtene ꝑuidere aliq̄ ſuper
noſtrā videť eē prudētiā inuenire originē hoꝝ

¶ In hoc tercio ꝛ vltimo tractatu tractat. p. de diuina/
tione q̄ fit p ſomnia. Et diuidiť in tria capl'a In pmo tra
ctat q̄ſtōem ſi eſt. In ſcđo remouet q̄ſdā errores. In ter/
cio oñdit p ſomnia ab extriſeca cā imiſſa fieri diuinatōez
adiūgendo in q̄bꝰ ſomnia hmōi locū habeāt. ꝛ q̄ ſt̄ boni
ſomnioꝝ interpres. Scđm ibi (Omino aūt) Terciū ibi
(His āt ſomnijs) Primū. c. ſubdiuidiť in duas ptes In
pma mouet q̄ſtōem ſi eſt. arguēdo ad ptes ei⁹. In ſcđa p
mittit q̄dā. Scđa ibi (Necē eſt igiť) Quātū ad pmā p/
tē dr. ꝙ nō eſt idoneū neq̄ȝ ꝯueniēs ꝯtēnere diuinationeꝫ
poſſe fieri p ſomnia q̄ dr a phis ſōnijs accidere. neq̄ȝ etiā
cōueniēs ꝛ idoneū eſt ſuadere ip̄am poſſibilē eē. ꝛ ita que
ſtio ē ꝛ difficultas. vtꝝ poſſibile ſit fieri diuinatōeꝫ p ſom/
nia. Cui⁹ ptē affirmatiuā ꝓbādo dr. p. ꝙ fidē illi⁹ pſtat
hoc ſcꝫ ꝙ oēs aut plures putāt diuinatōem p ſomnia fie
ri poſſe nō ex inani auditu. Sꝫ teſtimonio expientie. Vn̄
dr Alb. Vix arbitror quēq̄ȝ hoim inueniri q̄ nō de mul/
tis futuris pmonitus ſit p ſomnia. Qđ ꝯfirmat. p. q̄a p
quedā ſomnia fieri diuinatōeꝫ nō eſt incredibile. eo ꝙ rō
nē hꝫ. ḡ etiā q̄s arbitrari ſilr poterit de oībꝰ ſomnijs ꝙ ex
eis fieri poſſet diuinatio. Negatiuā aūt ptē ꝓbādo dr ꝙ
nō eſt rōnabilis cā ſm quā dici poſſet p oīa ſomnia diui/

natiōnē fieri poſſe. ḡ diſcredendū eſt p q̄libet ſomnia poſ/
ſe fieri diuinatōem. Añs ꝓbat. Nā ſi p q̄libet ſomnia fie/
ret diuinatio. vel ḡ illa ſomnia eſſent a deo vl' aliūde. Si
a deo ſicut Socrates dr q̄ poſuit ſciam diuinādi nō hūa
nā ſed diuinā. ꝓpter qđ Simonides poetice loquens dr
deū hāc diuinādi ſciam nob̄ inuidere. ſimulacris nob̄ eā
velādo ꝛ deceptiōibꝰ. tūc videť irrōnabile q̄re nō imittit
ſomnia vel diuinatōeꝫ optimis ꝛ prudētibꝰ. ſed q̄buſlibꝫ
indiffñter. ꝛ maxīe fatuis ꝛ melācholicis dr Alb. Nō ē etiā
aliūde q̄ȝ a deo. q2 nulla alia cā ad h̄ videť ꝯueniēs. cogſce
re ei vel apphēdere aliq̄ q̄ ſt̄ circa herculeas colūnas. aut
circa gades q̄ ſt̄ in finibꝰ occidentis. ꝛ de his q̄ ſt̄ circa
orizontē in vltima pte oriētis. ꝛ de his iuenire origineꝫ ꝛ
pncipiū iſtoꝝ q̄ ſt̄ ita remota a nob̄ de q̄bꝰ ſt̄ ſomnia vi/
deť eē ſup̄ prudentiā nr̄am. Supra nos em̄ eſt accipe ali/
quā ſciam eoꝝ ſēbiliū quoꝝ pncipia nō attingimus

Necē igiť ſomnia vel cās eē vel ſigna coꝝ q̄
fiūt aut accñtia. vel oīa vel aliq̄ coꝝ vel vnū ſo/
lū. Dico āt cām q̄dē vt lunā defectus ſolis ꝛ la
borē febris. Signū vero defectus ſtellā ſubin
trare. Aſpitatē ꝟo lingue febriēdi. accñs ꝟo ali
q̄ ambulāte deficere ſolē. neq̄ȝ em̄ ſignū deficiē
di hoc ē neq̄ȝ cā neq̄ȝ defect⁹ ambulādi Iō ac/
cidentiū nullū neq̄ȝ ſp fit neq̄ȝ vt multū Sūt ḡ
ſomnioꝝ hoc q̄deꝫ cāe ꝛ ſigna velut eoꝝ q̄ circa
corpus accidūt. Dicūt q̄dā ꝛ medicoꝝ gratioſi
qm̄ opꝫ valde intēdere ſomnijs. Cōueniēs aūt
ſic eſtimare. ꝛ artificibꝰ aūt ꝯſiderātibꝰ aliq̄d et
philoſophātibꝰ. Naꝫ q̄ in die mot⁹ niſi magni
valde fuerint. ꝛ fortes latēt ſecus maiores q̄ in
vigilādo ſunt mot⁹. In dormiēdo āt ꝯtrariūꝫ.
etem̄ pui magni videnť eē. Manifeſtū autē ex
his q̄ in ſomnijs accidūt freq̄nter Arbitramur
em̄ fulgura cadere. ꝛ tonitrua fieri puis ſonis ī
auribꝰ factis. et melle et dulcibꝰ ſaporibꝰ pfrui
tenui phleumate defluēte. et ambulare p igneꝫ
et calefieri vehemēter puo calore circa q̄ſdā p/
tes facto. Expgefactus āt manifeſta hoc mō ſe
hñtia. q̄re q2 pua oim pncipia. manifeſtū qm̄ et
egritudinū ꝛ aliaꝝ paſſionū q̄ in corpibꝰ dr fie/
ri. manifeſtū ergo qm̄ neceſſariū hoc ī ſomnis
eſſe patētia magis q̄ȝ in vigilādo. Atuero q̄dā
q̄dem q̄ ſomnis phātaſmata cās eē ꝓprioꝝ cu
iuſq̄ȝ actuū nō eſt irrationabile. quemadmodū
em̄ debētes agere ꝛ in actibꝰ exiſtētes aut olim
agentes ſepe recta his ſomnia intuemur et agi
mus. Cauſa autē qm̄ ꝑparatus exiſtit motus a
diurnis inchoationibꝰ. Sic rurſus neceſſariuꝫ
eſt eos q̄ in ſomno ſunt motus frequēter princi
piū eſſe diurnoꝝ actuum. eo ꝙ ꝑparata ſit rur/
ſus ꝛ hoꝝ intelligentia in phantaſmatibꝰ noc/
turnis. Sic ergo cōtingit ſomnioꝝ q̄dam ſig/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Sõnioꝝ q̄dā ſunt ſigna q̄dā cāe q̄dā accn̄tia

na ꝛ cauſas eſſe. Plurima vero accidētibꝫ aſſimilant̄ maxīe vt trāſcendētia oīa ꝛ quoꝝ non eſt origo i nobis ſed de navali bello ꝛ de his q̄ ꝓcul accidunt ſunt. De his eñ eodē mō ſe habere veriſimile eſt velut qn̄ memoranti de aliq̄ cōtingat hoc factuꝫ eſſe. Quid eñ ꝓhibet et in ſomnis ita. magis āt veriſilē multa huius accidere. Queadmodū igit̄ neqꝫ meminiſſe de aliq̄ neqꝫ ſignū neqꝫ cā accidēdi ipm. ſic eñ ibi poſt euentū ſomni videti. neqꝫ ſignū neqꝫ cā. ſed ſyntoma. iō ꝛ multa ſōnioꝝ nō eueniunt. Syntomata eñ neqꝫ ſemꝑ neqꝫ vt frequēter fiunt

¶ In ſcđa pte huius capli ꝑmittit .p. q̄ndā diuiſionē ſomnioꝝ q̄ ſeruit ad ꝓpoſite dubitatōis reſolutōem dicēs ꝙ ſomnia q̄ꝝ ſaltē ꝑncipia ſt̄ in nob neccāriо ſunt vel cauſe eoꝝ q̄ fiūt. vel ſigna vel accn̄tia. Et anteq̄ꝫ cōcluſionē declaret oñdit hoꝝ triū dr̄ñam ꝑ exēpla. Et ꝑmo de cā dicēs. vt luna ꝑ ſui interpōem inter ſolē ꝛ nos eſt cā eclipſis ſolis. ꝛ labor putrefaciēs eſt cā febris. Signuꝫ vero ē qđ deſignat aliq̄d. licet nō ſit cā eius qđ deſignat. Sicut ipſius eclipſis ſignuꝫ eſt ſtelle ipius lune directa acceſſio ad locū caude vel capitꝭ draconis. ꝛ directe ſubintratio eiuſdem lune eſt ſignū eclipſis. Aſpitas aūt lingue ſignū eſt febriēdi. Accidēs vero eſt vt aliq̄ ambulāte ꝯtingit deficere vel eclipſari lunā. Ambulatio eñ nec ſignum eſt nec cā eclipſis lune vl̄ ſolis. iō ꝙ ē accn̄s illo mō eſt de nūero raro ꝯtingētiū ꝛ eoꝝ q̄ fiunt extra ſꝑ ꝛ frequēter ſicut caſualia ꝛ fortuita. Illo ſic oñſo declarat ꝓpoſitā diuiſionē ſomnioꝝ. Et oñdit q̄daꝫ ſomnioꝝ eſſe ſigna. ſcđo cās. tercio accn̄tia. Vñ dr̄ ꝙ q̄dā ſomnioꝝ q̄ꝝ ꝑncipiuꝫ in nobis eſt ſunt cauſe ꝛ ſigna paſſionū q̄ circa corpus accidūt. ꝓpter qđ gratioſiores ꝛ doctiores inter medicos dicūt ꝙ opꝫ valde intēdere in ſomnijs egrotātiū. Qm̄ vt dr̄ Alb. cōplexio. paſſio. ꝛ accn̄s aīe ꝛ corꝑis bonū ꝛ malū frequentiſſime demōſtrant̄ in ſomnio ſiue ꝑ ſomniū. Cuiꝰ rō eſt. ꝙ cōueniēs eſt ſic artificibꝫ philoſophātibꝫ ꝛ cām q̄rentibus reſpicere ad aliqđ ſignū. ꝛ ex eo eſtimare de cā. et ita cōuenit medicis reſpicere ad ſomnia q̄ ſt̄ ſigna paſſionuꝫ corꝑis ꝛ aīe. vt dr̄ Alb. Hee eñ paſſiones corꝑis et aīe et cōplexiones magis manifeſtant̄ in ſomno ꝑ ſomnia q̄ꝫ in vigilia ꝑ phātaſmata vel ſilē. Quia paſſiones motus affectionū corꝑis vel aīe niſi fuerint valde magni et fortes latēt in die ꝛ nō ſentiunt̄. Propter eñ maiores corporū motus in vigilia ꝛ magni ꝑui apparēt. In ſomno aūt ꝑui motꝰ hmōi affectionū apparēt magni. Qđ pꝫ manifeſte ex his q̄ nobis dormientibꝫ accidūt ꝑ ſomnia. Arbitramur eñ ſomniādo fulgura cadere ꝛ tonitrua fieri qn̄ ꝑui ſoni fiūt in auribꝫ noſtris ꝛ ꝑua micant. ꝛ fulgent lumina. ꝛ videmur nobis ꝑfrui melle et dulcibꝫ ſaporibus qn̄ tenue ꝛ dulce phlegma deſcēdendo fluit ad linguam. Et ſomniamꝰ nos ambulare ꝑ ignē ꝛ vehemēter calefieri ꝑuo calore facto circa aliq̄s ꝑtes corꝑis maxime ꝛ ꝑcipue in interioribꝫ corpoꝝ. Expgefactis āt nob experimur et manifeſtum fit ꝙ nulla alia cā fuerit hmōi ſomnioꝝ niſi diſpoſitio corꝑis vel aīe ſcḋm affectiōem paſſionis. Sicut ei ꝑncipia oīm ꝛ egritudinū ꝛ paſſionuꝫ ꝑua ſt̄. ꝛ iō in vigilia ab eo q̄ fortiori motu circa alia occupatꝰ eſt neq̄ꝫ ꝑcipiunt̄. q2 debilis ſt̄ motus. Sic etiā q̄daꝫ ſomnia ſeu motus phātaſmatū ꝓdeuntia a paſſionibꝫ corꝑis vl̄ aīe debilē motū dicūt. ꝛ iō nō ꝑcipiunt̄ niſi in ſomno ꝛ non in vigilia. Qꝫ aūt ſomnia etiā ſint cauſe eoꝝ de q̄bꝫ fit diuinatio ꝓbat .p. ibi Atuero. dicēs ꝙ ſomnia non ſolū ſt̄ ſigna eoꝝ q̄ dicta ſt̄. ſed ſt̄ etiā cauſe ꝓprioꝝ actuū noſtroꝝ q̄ ꝑ nos fiūt in vigilia. queadmodū actōes in vigilia an̄ facte ſt̄ aliqn̄ ꝛ frequēter cauſe phātaſmatū ſomnialium. Queadmodū eñ agētes ꝛ olim in actu fuimus. ſepe ſcḋm hmōi ſomnia habemꝰ ꝛ intuemur. Quod ꝓbat tali rōe. Qm̄ ſicut ꝑparat̄ motus phātaſmatū in ſomno in diurnis inchoationibꝫ opeꝝ. ſic rurſus neccāriū eſt motus phātaſmatū ſomniales eē ꝑncipiū diurnoꝝ actuuꝫ. eo ꝙ illis phātaſmatibꝫ nocturnis ꝑparat̄ intelligētia ꝛ ꝑficit̄ intelligētia. Ex q̄bꝫ oībꝫ epilogādo ꝯcludit ꝙ ſomnioꝝ q̄daꝫ ſt̄ ſigna. q̄dā ſunt cauſe. ¶ Notandū ſcḋm Albertū ꝙ tale ſomniū fuit. de q̄ dr̄ Galienꝰ. Refert eñ quēdā fuiſſe dolentē ſplenē q̄ ſepe cōtulit ꝛ excogitauit q̄d facere deberet. vñ ſibi ꝯtra vitiū ſplenis mederi poſſet. et ſomniauit ꝙ minueret ſuꝑ manū inter duos digitos. ſcꝫ auricularē ꝛ anularē. Cū aūt euigilauit fecit ꝛ conualuit. ꝛ ſic ſomniū fuit ſibi ꝑncipiū opis diurni. Qꝫ vero tercio ſomnia inueniant̄ q̄ ſt̄ ſicut cā ꝑ accn̄s q̄ nec ſt̄ ſigna nec cauſe ꝑ ſe oñdit. ꝑ ibi Plurima. dicēs ꝙ plurima ſomnia ſt̄ q̄ nō hn̄t cām niſi accidētalē motū phantaſmatū. nec habent ſe ad euentū reꝝ niſi mere ꝑ accn̄s ꝛ caſualit̄. ſicut ſt̄ ſomnia q̄ ſunt de his q̄ ꝓcul a nobis ſunt vel fiūt. ſicut de navali bello grecoꝝ. ſ. ꝯtra phrigeos. Qđ ꝓbat ꝑ ſilē. q2 cōueniēs eſt eodē mō q̄ntū ad euentū reꝝ reſpectu ſomniorū. ſicut qn̄ q̄s de aliq̄ memorat̄ ꝯtingit ꝛ accidit ꝛ caſuale eſt hoc de q̄ memorat̄ factuꝫ eſſe. Nihil eñ prohibet ſic etiā fieri in ſomnijs iſtis. ſicut eñ meminiſſe ſiue memorari de aliq̄ neqꝫ ſignū eſt neqꝫ cā. ꝑ ſe ſaltem. ſed ſyntoma. Ita multa ſomnioꝝ nō eueniūt neqꝫ vera ſunt niſi ꝑ accidēs. Syntomata eñ neqꝫ ſꝑ neqꝫ frequēter fiunt. ſed extra ſꝑ ꝛ frequēter ¶ Nota ꝙ ſyntoma eſt ꝯcurſus caſualis. hoc ḡ ꝓuenit vi ſyntomatis qđ caſualiter euenit. vel dr̄ accidens ſicut caſus. Aliqui tamen dicunt vt medici ꝙ ſyntomata ſunt accidētia febriū ſcilꝫ dolor capitis. fluxus narium. vomitus. ꝛ ſimilia.

Oino aūt qm̄ ꝛ alioꝝ aīaliū ſomniāt q̄dam. a deo vtiq̄ꝫ miſſa nō erunt ſomnia neqꝫ facta ſt̄ huiꝰ grā diamonia tn̄ natura ei diamonia nō diuina. Signū aūt. valde eñ ſtulti hoīes ꝓuidētes ſunt ꝛ recte ſomniātes tanq̄ꝫ deo nō immittēte. Sꝫ q̄runcūq̄ꝫ q̄ſi loquaꝝ natura eſt et melāc holica multimodas viſiōes videt. eo eñ ꝙ ſcḋm plura ꝛ multiph aria moueant̄ cū theorematibꝫ fortunati exn̄tes in his ſicut q̄dā rapiūt cōtendētes. nā queadmodū ꝛ dr̄. Si multa iacias alia diſpari iacies ꝛ in his hoc accidit

¶ In hoc ſcđo caplo circa ꝑdicta de ſomnijs q̄ ſt̄ cauſe ꝑ accn̄s remouet phus duos errores. Et ſcḋm hoc diuidit̄ in duas ꝑtes. In ꝑma remouet ꝑmū. ſcꝫ ſtoicoꝝ q̄rundā et q̄rundā epicuroꝝ dicentiū ſomnia ſolum a deo eſſe immiſſa. In ſcđa ſcḋm. ſcꝫ dicentiū diuinationē ꝑ ſomnia eē infallibilē. Scđa ibi. Qm̄ aūt nō euenit. Quantū ad ꝑmā partē intēdit hanc cōcluſionē. Non hꝫ veritatē oīno ſeu vl̄r omnia ſomnia eſſe ſolū a deo immiſſa neqꝫ huius

gratia optet ponere diamonia. Quã ꝓbat a ſigno. quia ſi ſomnia immitterent a deo tũc maxime illis nõ abundarẽt hoĩes ſtulti. quoꝝ loquax eſt natura ꝛ melancholica. quales multimodas vidẽt viſiões futuroꝝ vel occultoꝝ que ſubdunt celeſti influẽtie oĩno. Sapiẽs em̃ de9 inq̃t Alb. nõ immitteret imprudẽtibꝫ amẽtias patientibꝫ. dimiſſis viris optimis prudẽtibꝫ. Sed iõ tales viſiones hmõi habẽt q2 ſm̃ pla ꝛ multiformia phãtaſmata mouent ex qbꝫ fortunati ſꝫ accipe theoremata ꝛ ſpeculatões ꝛ apparitões. Qd̓ declarat p ſile. Nã ſicut ꝯtẽdẽtes libẽter rapiũt ita et iſti q̃ſi ex cõtentõe rapiũt. Eſt aũt hoc certũ dr Albertus. qꝛ melãcholici ꝓpter multos ſibi inherẽtes mot9 q̃ſi ſp ſecũ ꝯtendũt ex hoc qꝛ rapiũt ſimulacra opationũ et motuũ. Et iõ infert phus corollarie ſicut in ꝓuerbijs dr qꝛ q multa ꝛ multotiens iacit iacula q̃nqꝫ iacit diſpariter ſigno q̃nqꝫ parit ꝛ tãgit ipm. Ita accidit alijs melancholicis quantũ ad viſiones que ſumunt ex ſomnijs

Om̃ aũt nõ eueniũt multa ſomnioꝝ nihil inconueniẽs. neqꝫ em̃ eoꝝ q̃ in corpibꝫ ſunt ſignorũ ꝛ celeſtiũ velut aq̃ꝝ ꝛ vẽtoꝝ. Si em̃ ali9 vehemẽtior iſto accidat mot9 a q̃ futuro nõ ſit ſignũ ꝛ multa ꝯſulta bñ que fieri expediebat diſſoluta ſunt ꝓpter alias digniores inchoationes. Omino em̃ non om̃e fit qd̓ futurum erat. neqꝫ idẽ qd̓ erat ꝛ qd̓ futurũ. Verũtñ q̃dem pncipia dicendũ eſſe a quibꝫ nata pfecta ſꝫ ꝛ ſigna. ꝛ ſigna nata ſunt. hec aliquoꝝ que non fiunt

¶ In hac ſcd̓a pte remouet ſcd̓m errorẽ dicentiũ diuinationes p ſomnia eſſe infallibiles. dicẽs qꝛ multa ſomniorũ nõ eueniũt nõ ſolũ ſomnia que nõ ſunt cauſe p ſe neqꝫ ſigna. verũ etiã illa ſomnia que ſunt ſigna vel cauſe p ſe occultoꝝ euentuũ. De pmis q̃dem dubiũ nõ eſt. Sed de ſecũdis ꝓbat phs p ſile. Nam multa ſunt ſigna in corporibꝫ noſtris p que medici fallibiliter iudicãt. ꝛ ſilr in celeſtibꝫ ex qbus ꝓnoſticationes fiũt eoꝝ q̃ aliq̃n nõ eueniũt ſcilꝫ aquaꝝ ꝛ ventoꝝ. Si em̃ vehementior ſupueniat motus impediẽs cãm tal̓ euẽtus vel cãm ſigni. vñ fit diuinatio tũc etiã impeditur euentus rei de qua facta eſt diuinatio Quod cõfirmat p ſile in factis humanis. q2 multa cõſulta q̃ tanq̃ vtilia fieri expediebat. diſſoluta ſꝫ ꝛ diſſoluũt ꝓpter alias digniores cõſultatões. Et ꝓpter diuerſos caſus emergẽtes. Nõ em̃ oĩno ſimplr ꝛ vlr ſp fit qd̓ futurũ eſt. Quo nõ obſtãte dõm ẽ qꝛ ſint pncipia a qbꝫ nata ſꝫ pfecte fieri. lꝫ nõ pfecte. ꝛ infallibiliter ab eis fiãt. Et ſilr ſigna ſunt licet infallibiliter non ſignificent

Ex his vero ſomnijs que non hmõi habent origines. ſed dilationes vel tpibꝫ. vel locis. vel magnitudinibꝫ. vel hoꝝ q̃dem nihil. nõ tñ habentibꝫ in ſeipis pncipia q̃ vidẽt ſomniũ niſi p uiſum fiat ab accñte. tale vtiqꝫ erit magis qꝛ vt dicit Democritus idola. et defluxiones caſus. Queadmodũ em̃ cũ q̃s amoueat aquã vel aerẽ hoc aliũ mouit. ꝛ q̃eſcente illo accidit hui9 motum ꝓdire vſqꝫ ad aliud. illo qd̓ mouit nõ pſente. Sic nihil ꝓhibet motũ aliquẽ ꝛ ſenſum pertingere ad animas ſomniãtes a q̃bus ille idola facit ꝛ defluxiones ꝛ q̃ſcunqꝫ ꝯtingit ptingentes magis ſenſibiles eẽ nocte. eo qꝛ q̃ in die deferunt diſſoluunt magis. Plus em̃ ſine turbatione aer noctis eo qꝛ ſilẽtiores ſunt noctes ꝛ in corpe facere ſenſum ꝓpter ſomnũ. Ideo ꝛ paruos motus intrinſec9 ſentire dormiẽtes magꝭ q̃ꝫ vigilãtes. hi vero motus phantaſmata faciunt ex q̃bus preuident futura de hmõi

¶ In tercio ꝛ vltimo caplo oſtendit q̃õ fiat diuinatio p ſomnia ab extrinſeca cauſa depẽdẽtia. Et diuidit in tres ptes. In pma oſtẽdit q̃õ ſint q̃dam ſomnia ab extrinſeca cã dependentia. In ſcd̓a oñdit in q̃bꝫ maxie hec ſomnia locũ habeãt. In tercia declarat q̃s ſit bonus ſomnioꝝ interpres. Scd̓m ibi (Et iõ accidit.) Terciũ ibi (Artificioſiſſimus ãt eſt iudex) Quantũ ad pmũ in effectu vult hãc cõcluſionẽ. qꝛ ex his dictis ſomnijs ſunt q̃dã q̃ nõ hñt cauſam in nobis neqꝫ ſigna ſunt alicuius in nobis. ſed dilationes ſeu diſtãtie magne tẽpoꝝ vel locoꝝ inter ſomniantẽ ꝛ euentũ ſomnioꝝ taliũ intermediant. vel ſi nulla intermediet diſtãtia tñ ſomnia nõ habent primã originẽ in ſomniãte niſi p accñs ex accñtali ꝛ caſuali incurſu. ex quibus nõ cõtingit artificialiter fieri diuinatõem. Et hec quidẽ ſomnia fiũt a ptãte celeſtiũ corpoꝝ q̃dãmodo ſicut dr Democritus q̃ poſuit a celeſtibꝫ corpibꝫ idola eſſe defluẽtia. Et ideo hec ſomnia magis ſenſibilia ſunt de nocte q̃ꝫ in die. Primã huius ꝯcluſionis partẽ ꝓbat p ſile. Queadmodũ em̃ fit in motu locali violẽto cũ aliq̃d primũ mouerit aquã vel aerẽ p quos fit motus localis ꝓiectoꝝ. pmũ mouẽs impmit virtutẽ ſue ꝓpinquiori pti medij ꝛ illa ps alteri donec tandẽ virtus mouendi deficiat in parte tm̃ mota. etiã ceſſante pmo mouẽte a motu Sic nihil ꝓhibet motũ aliquẽ ſenſibili apprehẽſione ad ſenſuꝫ ptingere. ꝛ ad animas. p corpa ſomniantiũ ab illis motibus ſeu a corpibus celeſtibus ordine quodaꝫ. a quibꝫ dr Democritus fieri idola ꝛ defluxiones. Scd̓am ptem ꝓbat dupliciter. Primo ex pte medij p qd̓. ſcd̓o ex pte percipientis. Primo ex pte medij ſic ꝓbat. Quia in die diſſoluit et impedit pceptio iſtoꝝ. Aer em̃ noctis plus ſine turbatõe eſt q̃ꝫ diei. ꝛ ſilentiores ſunt noctes q̃ꝫ dies Secũdo ex pte pcipientis ſic. Quia in nocte plerũqꝫ eſt ſomnus quo ſenſus exteriores ligant q̃bꝫ q̃eſcentibꝫ melius ꝛ facil9 intrinſec9 pcipiunt phãtaſmatũ pui mot9 q̃ faciũt phãtaſmata ſomnialia ex quibꝫ futura preuidẽtur.

Et ideo accidit hec paſſio q̃buſlibet et non prudẽtiſſimis. In die em̃ vtiqꝫ fierẽt ꝛ ſapientibꝫ ſi deus eſſet mittẽs. Sic aũt veriſile quoſlibet puidere. nã intelligentia hoꝝ nõ eſt curis affecta ſed tanq̃ deſerta ꝛ vacua ab omnibus et mota ſm̃ mouens ducitur

¶ In hac ſecũda pte oſtendit q̃bus hec ſomnia accidũt que ab extrinſeco dependẽt. ſcꝫ ex poteſtate ꝛ virtute extrinſeci cõtinentis celi. Et diuidit in duas pticulas. In prima oſtendit in generali q̃bus cõueniant. ſecũdo in ſpeciali ꝛ que eis cõueniant. Scd̓a ibi (Et qꝛ q̃dam) Quantum ad primã pticulã vult hanc concluſionẽ. qꝛ ſomnia q̃

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De diuinatione que fit per ſomnia

a cauſa dependẽt extrinſeca ⁊ ex ꝗbus cõtingit fieri diuinatõem nõ accidit ꝗbuſlibet. Quã ſic probat. Quia non accidũt prudentiſſimis. ſed illis qui nõ multis curis effecti ſunt. ergo accidunt oĩbus. Añs ꝑ prima pte ꝓbat ſic. Quia ſi ſomnia talia cõuenirent ſapietiſſimis tunc acciderent ſapientibus vtiqꝫ in die. Si eñ deus ad regimẽ vite immitteret talia ſomnia cũ pro certo ſciamus deum eſſe in operibꝰ ſuis ordinatiſſimũ faceret iſtam immiſſionem ſomnioꝝ eo tpe quo ad maiorem ꝑueniret vtilitatem reginũis. ſcꝫ in die. Adeo ergo nõ immittunt ſapiẽtibus. etiã nec in nocte. qꝛ nocte ⁊ die ꝗdãmodo occupãtur circa honeſta virtutũ ⁊ ſciaꝝ. Pro ſecũda parte probat. Qm̃ taliũ intelligentia non eſt affecta curis ſicut honeſtoꝝ ⁊ ſapientũ. ſed curis deſerta ⁊ vacua. ⁊ ideo facile mobilis eſt a dictis deſluxionibus celeſtis corporis. ⁊ ſic mota ducit̃ ⁊ afficitur ab ipis. Sicut paſſio vt inq̃t Albtus afficiens aliquem facit paſſionatum querere ſimulacra ⁊ imagines paſſioni ꝓportionatas. ſic etiã hoc ideꝫ faciunt celeſtis corporis deſluxiones

Et ꝙ ꝗdam extatici preuidẽt. cã eſt qm̃ proprij motus nõ infeſtãt. ſed longe ꝓijciunt. Extraneos ꝗ̃ maxie ſentiũt. quoſdã aũt recte ſomniãtes eſſe ⁊ notos de notis maxie ꝓuidere accidit eo ꝙ noti maxie ꝑ ſe inuicem ſolliciti ſunt. Queadmodũ ꝓcul entes maxime cognoſcũt et ſentiũt ſic ⁊ motus. Notioꝝ eñ notiores motus ſunt. Melãcholici autem ꝓpter vehemẽtiã queadmodũ iaciẽtes lõge bene ꝯiectãt ⁊ ꝓpter ꝑmutatõem cito habitum imaginantur ipſi Queadmodũ eñ phyleidi poemata ⁊ ꝗ furioſi ſunt habita ſĩlia dicũt ⁊ intelligũt veluti venerẽ et verem. et ſic copulant ad id qđ longe Amplius aũt ꝓpter vehementiã non repellitur eorum motus ab alio motu

¶ Hic in ſecũda ꝑticula oſtẽdit ꝗbus cõueniãt hec ſomnia determinate ⁊ diuerſimode. Et vult in effectu hanc concluſionẽ. Qꝫ extaticis ⁊ melancholicis ⁊ furioſis hec ſomnia conueniunt. Primum probat. Quia extatici nõ habẽt ꝓprios motus quibꝰ occupãtur. ſed caſu feruntur lõge. ⁊ vagi. ⁊ inſtabiles. ergo maxime in ſomno impreſſiones ſomniales hmõi ꝑcipiunt. Et ſubdit phus ꝙ ꝗdaꝫ tales veſani ⁊ extatici ſic maxime ſomniant de ſuis notis qualia eis accidunt vel eueniũt. ⁊ hoc recte ſicut res habꝫ eſſe. Noti eñ maxime ſolliciti ſunt pro ſeinuicem ⁊ maxime ſe cognoſcũt ⁊ ſentiunt motus ab inuicẽ factos ſibi ꝑ paſſiões ſpei timoris ⁊ amorꝭ. ⁊ h̃ mõ ſe hñt motus ſomnia facientes. notoꝝ eñ motus magis ꝓfundati ſunt ꝗ̃ extraneoꝝ. Que verba duplr̃ intelligi poſſunt. Primo vt dictũ eſt ꝙ iſti magis ſomnia recipiũt ex influentia celeſtium ꝑ metaphoras ⁊ ſimilitudines proximoꝝ et notoꝝ maxime diſtantiũ ꝗ̃ alioꝝ. quia phantaſmata hmõi ſunt eis plus familiaria. Secundo ex influentia celeſtiũ manifeſtat̃ nob ꝑ ſomnia diſpoſitio notoꝝ amicoꝝ vel inimicoꝝ. Scdm ptꝫ. quia melãcholici fortiter impſſiones et motus imaginũ ſuſcipiũt. Et qꝛ in habẽtibus ſymbolum facilior eſt trãſitus ⁊ metaphorica trãſlatio. ideo ꝓpter multitudinẽ imaginum quas habẽt ⁊ ſuſcipiũt facile ſm̃ influentiã celi ſomnia in eis fiunt. ⁊ per metaphoras et longinquas ſimilitudines bene cõiectant. Unde vicinus eſt ſomnio quod imaginat̃ ꝑ rõem ſymboli ſicut docent phileidi poemata. qui vt dr̃ Albertus pmo poetriã ordinauit ⁊ ſcripſit. Ars eñ poetica ſm̃ phiam hoc modo ſup ſymbolũ conſcribit fabulas. ⁊ ideo dicitur cõpoſita fabula ex miris. Terciũ patet. quia furioſi dicunt futura adherentia per metaphorã illi ſcꝫ quod imaginãtur Et ideo ſomniantes venerẽ intelligunt vernũ tempus propter ſimilitudinẽ caloris ⁊ humoris leticiarũ ⁊ amenitatũ. Venerea eñ talia importãt et per hunc moduꝫ cõiectant futura ſeu id quod longe eſt ad interiora phantaſmata que vident. vnde dicit Albertus ꝙ furor omnino non aufert rationẽ nec claudit omino intellectũ. ſed relinquit interuallum. Et ſubdit phus ꝙ in oĩbus his qui ſic nati ſunt ſomnijs his affici hoc cõmune eſt ꝙ non repellitur motus eoꝝ ab aliquo alio motu qui fiat in ipſis. Talibus enim vt diximus ꝓprijs motibus deſtituti ſunt qui ſunt ex celeſti corpore

Artificioſiſſimus aũt eſt iudex ſomnioꝝ qui pt ſĩlitudines inſpicere Recta eñ ſomnia iudicare cuiuſqꝫ eſt Dico aũt ſĩlitudines qm̃ ſĩlia accidũt phãtaſmata eis que in aquis ſunt idolis Sicut ⁊ pus diximus Ibi vero ſi multus fiat motus nõ ſĩlis fit apparitio ⁊ idola veris. pmptus vero emphaſes iudicare erit vtiqꝫ ꝗ pt cito inſpicere ⁊ ſentire diſſipata ⁊ diſtorta idoloruꝫ qm̃ eſt hoĩs vel equi aut cuiuſcunqꝫ. ⁊ ibi itaqꝫ aliꝗd pt ſĩliter ſomniũ hoc. Motus eñ impedit rectũ ſomniũ. Quicꝗd ꝗdem igit̃ eſt ſomnꝰ et ſomniũ ⁊ propter quam cauſam vtrunqꝫ horum ſit. Amplius auteꝫ et de ea que in ſomnijs eſt diuinatione dictum eſt

¶ In hac tercia parte oſtendit philoſophus quis ſit bonus ſomnioꝝ interpres. Et in effectu vult hanc concluſionem. Artificioſiſſimus ſomnioꝝ iudex eſt et interpres qui nouit ſimilitudines inſpicere referendo eas in res ꝗ̃rum ſunt ſimilitudines non ſolum in proprias et perfectas ſed imperfectas vel metaphoricas. Primuꝫ probat Quia ſomnia recta iudicare que ſcilicet per oĩa ſimilia ſunt his que eueniunt cuiuſlibet eſt. etiam imperiti Sõnia autem (que non ſunt proprie ſimilitudines et perfecte) inſpicere ⁊ per ea iudicare artis eſt ⁊ habentis vſum interpretandi. Secundũ probat. quia phantaſmata ſomnialia ſimiliter ſe habent in ſomno ſicut imagines ⁊ idola in aqua ſicut prius diximus. In aqua autem ſi multus fiat motus tunc idola non apparent ſimilia ꝑfecte rebus ſed diuaricãtur partes idoloꝝ per aque ſuperficiẽ. ⁊ partes imaginũ ſeu idolorum confundũtur. ⁊ idola diſtorta apparent. et iudex promptior ille erit qui recte huiuſmodi idola diuulſa et diſtorta coniungendo et cõponendo poteſt ſua ſeruata referre. dicẽdo hoc eſt hominis. ⁊ hoc eſt equi. et ſic de alijs. Et quia ſimili facultate qua iudicãtur in aquis motis idola. iudicãtur ſomnia. eo ꝙ motus in ſomno impedit rectum ſomniũ ⁊ clarã ⁊ debitaꝫ ſomnialiũ phantaſmatũ apparitõem. igitur bonus interpres ſomnioꝝ eſt qui bene nouit ſimilitudines non ſolum proprias ſꝫ etiã impfectas ꝯfuſas ⁊ metaphoricas inſpicere

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Epilogādo ergo ex oībus his cōcludit dicta in trib⁊ his tractatibus dicens. Quid igitur ſit ſomnus. ⁊ quid ſomniū. ⁊ propter quā cauſam accidit vtrūqꝫ. ⁊ de diuinatione que ſit per ſomniū dictum eſt.

Inci dūt dubia. Primū

Utrū ſit aliq̄ ars ſeu ſcīa diuinādi ꝑ ſomnia. ¶ Solo. eſt ſcīa q̄dam ⁊ ars diuinādi ꝑ ſomnia. ſed non humana niſi debiliſſima. impfecta. atqꝫ difficilis. Primū patꝫ teſtimonio Socratis mgr̄i Platonis. Qui ꝑ ſomniū inſtruct⁹ platonē puerū in diſcipulū aſſumpſit. Ferť em̄ refert Albertus Socrates ſomniū habuiſſe ꝙ cuiuſdā cygni pullus ex altari ſc̄m ritū academicoꝝ ꝯſecrato volauerit ⁊ in ei⁹ gremio reſederit ⁊ poſtea volatu pēnis celuꝫ tetigerit canore muſico auditus hoīm deoꝝūqꝫ mulcēs. Et cū hoc ſomniū in academia in ꝯuētu ſocioꝝ referret. ecce apparuit quidā Hermon noīe. platonē puerū offerēs imbuendū. quē cū Socrates reſpexiſſꝫ ⁊ ingeniū eius tanqꝫ ꝓphera ex exteriori facie ꝯſpicatus fuiſſet. ad ſocios clamauit dicēs ⁊ cōteſtans Platonē puerū illū eſſe cygnuꝫ q̄ ſibi per ſomniū viſus fuerat in altari. cupidini deo academie ꝯſecratū ⁊c̄. Iſte etiam Socrates ſciam diuinatōis in ſomnijs magnifice extollens ferť exclamaſſe. O viri athenienſes ⁊ ph̄i abſit a me vt hāc noſtrā quaꝫ experti eſtis ꝑ ſomnia falſam dicā eſſe ſciam. Sed me hanc vt diuinā ignorare. ⁊ humanā me ſcire exiliter ꝓfiteor. Et vt verū dicā h̄ ſolū me ſcire arbitratus ſum q꞉ ignoro eo ꝙ ſciam ſanctoꝝ deoꝝ nondū ſum adeptus. Preterea idē ꝯfirmatur auctoritate ph̄i qui hāc ſciam nobis vtcūqꝫ tradidit ſupponēs eam eſſe. Qd̄ rōne ſic oſtendiť. Eſt ſcīa diuinādi ex aſtris p̄mis ⁊ ex aſtris ſc̄dis. ſ. ex nubib⁊ ⁊c̄. ḡ eſt ſcīa diuinādi ꝑ ſomnia. ꝯñia pꝫ a ſili. Sc̄d̄m pꝫ ſcꝫ ꝙ non ſit humana niſi debilis ⁊ impfecta. q꞉ cuiuſlibet vere ſcīe humane due ſunt p̄cognitiones. Quaꝝ prima d꞉ cognitio principioꝝ neceſſarioꝝ cōplexoꝝ. Alia vero eſt p̄paratio in nobis vt dicunt arabes que eſt acceptio terminoꝝ. Principia em̄ cognoſcimus inquantū terminos ſimplices apprehendimus ſenſuū amminiſtratione. Ad diuinationis aūt ſciam nulla p̄exiſtit talis p̄cognitio in nob. Immo quod plus eſt diuinatōis ſcīa ſicut nō poteſt eſſe effectus demōſtrationis. ita nec ſyllogiſmi dialectici. vt dicať ſcīa diuinatiua ꝑ ſomnia opinio. ꝑ ſyllogiſmū dialecticuꝫ vel inductōem dialecticā genita. Nō em̄ eſt aliq̄ via perſuaſionis ꝓbabilis ꝙ ſi luna alterari videať alicui ꝑ ſomniū ꝙ ex hoc augmentuꝫ ſequať fortune. vel ſi ſol videať eclipſari ꝙ diffuſio fame ⁊ poteſtatꝭ debeat minorari. Cū em̄ oīs ꝓbatio ſit aut ex vlibus veris ex toto. vel in pluribus. ſicut eſt hec ꝓpoſitio. Oīs mater diligit filiū. ad opinionē p̄dicte diuinatōis neutro mō̄ poſſumus deuenire. taľ em̄ eclipſis ſolis ⁊ lune mutatio nō videť ſe habere vt vlē vel ꝑticulare ad felicitatē vel infelicitatē. Si aūt dicatur ꝙ metaphorice ⁊ ꝑ ſilitudinē accipiēda ſtꝫ. hoc eſt incōueniēs. Quia peccatū eſt in ꝓblematib⁊ vocare platanū hoīem. ⁊ aſinuꝫ vas. Preterea. ſcīa humana eſt a reb⁊ cauſata. ſed ea de q̄bus fit diuinatio ſtꝫ talia ꝙ nō pn̄t habere ſpēm in nobis. ḡ nō cōtingit ꝑfectaꝫ ⁊ veram eſſe in nobis diuinādi ſciam vel etiā opinionē. ſed ſolū quandaꝫ cōiecturalē ſuſpitiōem. Secus eſt de ſcīa alioꝝ. ſcilꝫ dei et ſpirituū. qm̄ ſcīa taliuꝫ potius eſt reꝝ cauſa vel cauſe ſilis quantū ad ſubam habitus ſcīētifici q̄ eſt ſpēs q̄꞉ ſit a reb⁊ cauſata. Terciū pꝫ. q꞉ nullus vt d꞉ Albertus adhuc apparuit q̄ de mō̄ diuinādi ꝑ ſomnia ſcīaliter ſatiſfaceret ſtudioſis. imo in hoc ipſoꝝ peripateticoꝝ v̄ba intantū variaň ꝙ fere a ꝓpria ſecta recedāt afferētes documēta ad ꝓpoſitum que ſunt de ſchola ⁊ ſtoicoꝝ ⁊ epicuroꝝ. Naꝫ q̄dam peripateticoꝝ attribuūt dijs immortalib⁊ cū platonicis et ſtoicis. Quidam hoc attribuūt ſubſtātijs alijs q̄ ſunt principia rerū reb⁊ ipis ſilia ſicut epicuri. Et hoc ipm qd̄ Areſtoteles peripateticoꝝ p̄nceps de diuinatōe d꞉ imꝑfectum eſt. habēs in ſe plurimas dubitatiōes ⁊ breue q̄dem eſt. Dico aūt breue. q꞉ carēs ꝓbatione. parū em̄ habens ph̄ie. videť quedaꝫ narratio. nec ſpēs ſomnioꝝ nec ꝓbatoꝝ ſomnioꝝ aliqd̄ ſentiēdi in ſe cōtinens. Impfectum vero eſt qm̄ licꝫ ſine magicis ⁊ aſtronomicis nō poſſit ars interp̄tandi ſomnia ab aliq̄ adipiſci. Tamen ex ſolis phyſicis ſufficiēter ſciri p̄t ex q̄bus ⁊ qualib⁊ ſimulacrꝭ cōſiſtit ſomniū ꝑ qd̄ debet eē diuinatio. ⁊ hoc ab Areſtotele nec a ph̄oꝝ quoqꝫ determinatum inueniť. Plurimas etiā hꝫ dubitationes. q꞉ incerta relinq̄tur taliū ſomniorū cā. Nec etiā eius qd̄ ſcꝫ ꝙ ſilitudines inſpiciens eſt iudex ſomnioꝝ determinat modū ⁊ cām. Ueruntamen hoc qd̄ d꞉ ph̄s plus appropinquat veritati q̄꞉ qd̄ añ vel poſt aliq̄s de diuinatōne ſomnioꝝ ſcripſit cuius ſcripta ad nos deuenerūt. Porro ſi aliq̄s inſpiciat q̄ de hoc aliqui phyloſophyce loquētes dixerūt tantā inueniēt diuerſitatē ꝙ ipſa diuerſitas ſermonū difficultatē oñdit materie. Et cuꝫ hoc dubietatē in his que ab eis tradita ſunt demōſtrat. et cū dubia dicant auctores ex eoꝝ dictis doctrina haberi nō poteſt. Uñ Auicēna Algazel ⁊ Abhamidiu non ꝑ oīa inter ſe ꝯcordāt ⁊ ſil' improbanť a rabbi moyſe egypto. Si q̄s aūt Tulliuꝫ legerit q̄ ad ſc̄d̄m librū de natura deoꝝ qui de diuinatione intitulať inueniet ꝙ ille cuꝫ nullo dictoꝝ ꝯcordat p̄nominatoꝝ. Similr̄ etiam pꝫ de Socrate qui fidem magnam ponebat in diuinatōne ſomniorum afferens eā vnā de p̄ncipalib⁊ ſcientijs. Illi tn̄ cōcordat Plato ſicut diſcipulus cū magiſtro. Et totū iſtd̄ intelligendū eſt de ſomnijs q̄ ab extrinſeco ſunt in nobis et nō de his q̄ in nobis ſunt cauſa ꝑ ſe vel ſignū reſpectu futuroꝝ aut occultoꝝ euentuū. qm̄ ꝑ talia ſomnia q̄ ſunt cauſe ꝑ ſe vel ſigna ꝓbabilia in ſomniante ꝯtingit multa ꝓbabiliter occulta videre ⁊ intelligere. Nā ſicut medicus ex tactu pulſus iudicat ꝓbabiliter de ꝯplexione ⁊ qualitate ei⁹. ſic etiā bon⁹ ſomni interp̄es ex illis ſomnijs ꝓbabiliter p̄t de occultis diuinādo aliqua p̄dicere. Et q꞉ ſcīa diuinandi ꝑ ſomnia eſt futuroꝝ ꝯtingentiuꝫ. ideo nō p̄t diuinatio q̄ fit ꝑ talia ſomnia eſſe certa ⁊ infallibilis. ⁊ ideo etiā nec poteſt eſſe vera ſcīa.

Secundum dubium eſt

Utrꝫ ſit ſcīa diuinādi ꝑ ſomnia ſpeculatiua vel practica

Pro ſolutōe Notādū ꝙ lꝫ ſpeculatiua ⁊ practica ſcīa in h̄ ꝯueniāt. q꞉ ꝑficiūt itellectū. In h̄ tn̄ diffñt. q꞉ p̄ctica ē ꝑfectiua itellect⁹ ſc̄m ꝙ dirigit volūtatē in ope. elicito eius vel ipato alteri⁹ poťe q̄꞉ itellect⁹. ſic artes mechanice et ſcīa moraľ q̄ ꝑficiūt itellectū ſc̄m ꝙ dirigit volūtatē i actionib⁊ ⁊ factionib⁊. Dico alteri⁹ poťe q̄꞉ itellect⁹. q꞉ ſcīa q̄ ꝑficit intellectū ad actū volūtatꝭ imꝑatū ⁊ elicitū ipi⁹ intellect⁹ q̄ ſunt arguere. ſyllogiſare. definire. cōponere. et diuidere ⁊c̄. nō ē dicēda practica. ſꝫ ſpeculatiua. ⁊ h̄ ſaltem ſpeculatōe exercita. Speculatiua v̄o ꝑficit intellectum ſc̄m ſe ⁊ non in ordine ad voluntatis actum elicitum vel imperatum alterius potentie q̄꞉ intellectus.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quo modo reuelationes occultoꝝ fiant.

Practice eñ ꝓprie dicte ſunt ille ſcie q̄ ꝑficiūt intellectū in ordine ad praxim. Praxis autē ꝓprie dicta eſt opatio alterius potētie q̄ʒ intellectus. naturaliter intellectu poſterior. nata ꝯformiter elici rōni recte. Proprie inq̄ʒ quia cōiter loquēdo de praxi praxis eſt opatio q̄ extēdit ſe ad opatōem ſpeculatiuā ſicut ad practicā Sed ſic nobis de praxi nō eſt ſmo. Scḋo notandū. ꝙ noticia ſenſitia ſicut intellectualis duplex eſt ſcʒ ſpeculatiua ⁊ practica. ſʒ ſenſitiua ſpeculatia fit imaginatōe ſiue appḣenſione ſilitudinis ſenſibilis q̄ nō inclinat̃ appetitus. Practica vero eſt q̄ fit mediāte eſtimatiua q̄ inclinat̃ appetitus ſenſitiuus. ⁊ ideo q2 in ſomno nedū imaginatiua ꝑ ſilitudines ſʒ ⁊ eſtimatiua ꝑ intentōes mouent̃. ideo ꝓ tāto ſomnia q̄dā ſtꝫ ſpeculatiua. q̄dam practica. et ꝑ ꝯñs ſomnialis cognitio. ¶ His ḡ ſic ſuppoſitis rñdendū ad queſitū ꝑ hāc cōcluſionem. Hec ſcia diuinandi ꝓprie nec ſpeculatiua eſt nec practica. ſed modū habet vtriuſq̄ʒ. potius tñ ſpeculatiua q̄ʒ practica. Primū patet. quia ſpeculatiuū ⁊ practicū ꝓprie diuidunt ſciam realē humanā a reb9 cauſatā. Sed hec ſcia maxime quantū ad ea ſomnia que ab extra ſunt nō eſt realis ⁊ humana. ſed potius diuina vt teſtat̃ Socrates ad athenienſes appellans ſciam diuinatōis ſomniorū diuinā. Et Areſto. dr̄ eam eſſe ſupra noſtrā ſciam. eo ꝙ nō accipitur ex p̄ncipijs ſpeculatiue vel practice ſcietie Preterea. ipſa accipit̃ ſine medio ꝓbante vel inferēte cōcluſionē. ⁊ ꝓpter hoc nō eſt ſpeculatiua. Accipit̃ etiaʒ ſine eligētia vel cōſiliatione. ideo non eſt practica ſaltē actiua De factiua nō ē dubiū. Scḋm pʒ. q2 hec q̄dā nō eſt ꝑ tm̄ de opabilib9 ⁊ ꝑti de nō opabilib9. ⁊ cū ſcie ſecent̃ quēadmodū ⁊ res. iō ꝓ tāto ꝑti poſſet eē ſpeculatia ⁊ ꝑtim practica. Terciū patet. q2 ꝑ hanc ſciam nō ꝑficitur ꝓprie intellectus ſm ꝙ dirigit in opere alterius potentie q̄ʒ intellectus. Et iō ſimplr̄ plus ſpeculatiua q̄ʒ practica. Et hoc q̄dem manifeſtū eſt de ſcietia diuinādi ꝑ ſomnia que ſunt ſignū vel cauſa ꝑ ſe in nobis. De ea aūt q̄ fit ꝑ phantaſmata ſomnialia a foris immiſſa nō cōſtat adeo euidēter. nihilominus etiā ipa vt ſic eſt ſimplr̄ formaliter et ꝓprie ſpeculatiua. licet materialit̃ ſm q̄d et improprie ſit practica. Dixi notanter ſcia diuinādi ꝑ ſomnia. quia vt dictum eſt licet ſomnialis cognitio q̄nq̄ʒ eſt practica tm̄ q̄nq̄ʒ ſpeculatiua tm̄ ſm diuerſitatē ſomnioꝝ. tamen ſcia diuinādi ꝑ ſomnia ſimplr̄ magis eſt ſpeculatiua

Tercium dubium eſt

Q̄uō differunt hec tria ſomniū viſio ⁊ ꝓpheria. ¶ Solō. habēt ſe ex additione. Nam viſio ſuꝑaddit ſomnio. ⁊ prophetia vtriq̄ʒ. ſcilʒ tam viſioni q̄ʒ ſomnio. Viſio q̄dem in ꝑmis addit ſomnio. q2 ſomniū ſolū locum hʒ in ſomno. Viſio aūt locū etiam habet in vigilia. vñ viſio fit quādo auerſo ⁊ introrſum retracto ſpū ſenſitiuo ⁊ ſuſpēſis ſenſibus ipis a ſentiendi exercitio aliquid apparet. ſiue auerſio hm̄ōi fiat ꝑ ſomniū ſiue ꝑ alienatōeʒ ſiue ꝑ ſyncopim Somniū aūt ſolum locuʒ habet in ſomno. Preterea differt ſecūdo. Quia ſomniū ſolū eſt phātaſma vel phātaſtica apparitio. viſio vero p̄t eſſe vera apparitio. etiā cum illuſtratione intellectuali. Et huius viſionis maxim9 vſus eſt in magicis. Magi eñ ſtudent incantationib9 ſenſus auertere. ⁊ ꝑ quaſdaʒ res applicatas vel ſumptas ſenſus claudere quo facto refluūt phātaſmata ſicut in ſomno ꝑ ſomniū. Prophetia vero nō ſoluʒ ſic differt a ſomnio ſed a viſione. Quia viſio aliq̄ñ eſt ſine illuſtratōe intellectuali. ꝓphetia vero cum intellectuali illuſtratione. Scḋo viſio ꝓprie eſt eoꝝ que in q̄ſitione rationis haberi ⁊ cognoſci poſſunt. Prophetia aūt eoꝝ occultoꝝ que inq̄ſitione rōnis haberi nō poſſunt. Preterea tercio. viſio eſt ſemꝑ cū phātaſmate. aliq̄ñ aliquod repñtante. aliq̄ñ non. ꝓphetia aliquo mō ꝑ modū raptus eſſe p̄t ſine phātaſmate. prophetia inq̄ʒ naturalis ſcʒ de qua ſermo. q̄ eſt q̄dam habilitas nature vel habitus ex illuſtratione intellectus facta a ſuꝑioribus ſubſtātijs qua futura et occulta cognoſcunt̃. Et ꝓpterea dixerūt phi ꝙ viſio aliquod futurū prenūcians eſt caſus a ꝓphetia factus ſeu immaturus fructus q̄ figurā ⁊ ſaporē aliquo mō veri fructus oſtendit. ſʒ nō ſimplr̄. Et ſilr̄ ſomniū eſt caſus viſionis ⁊ ꝓphetie loquēdo de ſomnio quod aliq̄d futurū deſignat vel occultum. Hoc eñ ſomniū figurā ꝓphetie habet in oſtenſione ⁊ quēdam ſaporē a longinq̄ in cōueniētia ſimilitudinū et tñ in illo vſq̄ʒ ad plenā ⁊ ꝑfectaʒ intellectus illuſtrationem nō ꝑuenit. In hac aūt cōparatione minus cadit viſio a prophetia q̄ʒ ſomniū. Dicit̃ notāter ꝓphetia naturalis de qua ſermo que nō eſt eadē cum ea de qua loquunt̃ theologi. ſed illa de qua loquunt̃ phi et aſtronomi.

Quartum dubium eſt.

Quare reuelaº occultoꝝ fit regularit̃ ſub phantaſmatuʒ ſilitudinib9 Soº. vndecūq̄ʒ fiat reuelaº ſiue a deo ſiue ſubſtātijs ſepatis ſiue a ſtellis vel a cā que eſt in nobis. neceſſe eſt eā fieri ſub phātaſmatū ſilitudinib9. Cui9 rō eſt. q̄a intellectus nr̄ naturalit̃ ad phātaſiaʒ ꝯuerſus parum vel nihil intelligit niſi cū cōtinuo ⁊ tpe Licet eñ reuelatio a ſpūalib9 ſepatis ſubſtātijs ſm ſe nō fiat ſub phātaſmatū ſilitudinib9 ſeu imaginib9. ſicut q̄ñ fit a ꝟtute celeſti ⁊ corporea. tñ ex ꝑte ſuſcipiētis. reuelatōem hm̄ōi ſine phātaſmatib9. nō apḣendētis neceſſe eſt reuelatōem phātaſmatibus ſenſibilib9 velari ⁊ ꝑfici. Etſi q̄nq̄ʒ cellula logiſtica oppilet̃ ⁊ obſtruat̃ ꝑ quā fit applicatio luminis intellectual̃ tunc remanet ſola imaginatio ſub imaginib9 ⁊ ſenſibilib9 formis. Denici̇̃ ḡ Simonides poeta dicēs deū nob ſciētiā hāc diuinatōnis inuidere. ⁊ ꝓpterea eam ſimulacris ⁊ phātaſmatib9 velare ⁊ deceptōe phātaſtica. niſi forte ſm poeticū modū fabuloſe dixit ſilitudineʒ eē inuidie in h̄ ꝙ velat̃ hec reuelatio Quia vt dr̄ Plato a deo inuidia relegata eſt et tāto longius quanto eſt cunctis melior. imo bonitas ꝑ eſſentiā. quāto eñ aliquid melius tāto liberalius ⁊ ſine inuidia ſue bonitatis plus cōmunicatiuū.

Quintum dubium eſt

Quare raro fit hm̄ōi reuelaº ꝑ ſenſibiles imagines ꝓpias Sʒ ꝑ metaphoricas. cū tñ lucidi9 clari9 ⁊ ꝯpēdioſi9 ſciret ex ꝓprijs q̄ʒ metaphoricis. ꝯpendium āt eligit natura. eo ꝙ nō abūdat ſuꝑfluis ¶ Soº. q2 talia oīa de q̄b9 p̄cipue fit reuelaº ſtꝫ freq̄nt̃ ꝯtigētia de futuro Hec āt nō ſtꝫ in ſe anq̄ʒ fiāt. nec etiā hñt cām ſtantē ⁊ ordinantē. ꝓpt̃ q̄ḋ nec ſilitudine ꝓpria ſue eēntie nec ſilitudine cauſe fieri pñt in aīa. ꝑcipue cū oēs ſilitudines q̄ ſtꝫ in aīa fiūt ꝑ abſtractōem a reb9. Ex quo ḡ non pñt fieri ſimulacra ꝓpria nec ſimulacra cāꝝ ꝓximaꝝ. ſeq̄tur neccārio ꝙ reuelatōnes de hm̄ōi futuris ꝯtingētib9 (q̄ꝝ ꝓprie eſt reuelatio diuinatiua) fiāt ꝑ aliena ſimulacra. Et h̄ ꝑ influentiā aliquā ſuperiorē q̄ eſt cā valde remota ab effectu cōtingēti futuro Cui9 eſt cā. q2 ꝑ hoc ꝙ influentia talis tāgit aīam nō p̄t facile fieri ꝓpria ſilitudo effectus cōtingētis futuri. oꝑtet

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝙ fieri ſub ſilitudine metaphorica ꝛ aliena. Et iſtō intelligendū ē ꝑcipue de reuelatōe q̄ fit ꝑ ſomnia q̄ nō habēt ſigna neq̨ cauſas in nobis. Sꝫ ꝯ̄ arguit̄ Influētia eſt cā reuelatōis. ꝙ ſub motu ꝛ ſilitudine illius ꝓpria ꝯtingit videri poſſe ꝯtingentē effectū futuꝝ. ſub eadē em̄ ſilitudine cognoſcit̄ cā ꝛ effect⁹. Solō Influentia illa ſiue ab intelligētia facta ſit ſiue a ſtellis. cōis eſt valde ꝛ indeterminata ꝛ hꝫ determinari a ꝑticularibꝫ ꝑ naturā ꝑticularē. vel ex ꝓpoſito. Et ideo in ſe non hꝫ figurā neq̨ colorē neq̨ quantitatē. ꝛ ideo nō innoteſcit ſicut eſt niſi intellectui q̄ in ſomno ꝑ accn̄s plerūq̨ ligatur. vt ſupra oſtenſum eſt. Quādo aūt dr̄ ꝙ res ab aīa cognoſcit̄ ſilitudine ſue cauſe. Hoc intelligendū eſt de ſilitudine cauſe ꝓprie cum effectu ꝯuertibilis. ſiue accipiat̄ res ꝑ eſſentialia ſiue ꝑ cōmunia q̄ ſunt ſigna ꝓbabilitatē facientia. ſiue etiam accipiant̄ nō in cauſa. ſed in ſeipa. ꝯtingēs aūt futuꝝ nullo hoꝝ modoꝝ accipi pt̄ ſaltem loquendo de ꝯtingenti ad vtrūlibet qd̄ nō eſt plus determinatum ꝑ vna pte ꝯtradictōis q̄ꝫ ꝑ alia. Sꝫ ꝯtra Talis influētia cā cōmunis ē ꝛ remota potius intellectualis q̄ꝫ ſenſibilis vel imaginabilis. Et potius vl̄is q̄ꝫ ꝑticularis. ꝙ ipa nō pt̄ apprehendere aīam ſenſibilē ꝛ eā afficere ſimulacro alieno ſenſibili. Solō Licet influentia nō ſit figuralis nec quātitatē nec ſenſibilē qualitatē habens. tn̄ ex hoc ꝙ effluit in lumine motu celeſti. motiua eſt corꝑis ꝛ aīe vegetabilis ꝛ ſenſibilis. Motus aūt talis nō efficit̄ in aīa ſenſibili ꝛ corꝑe ſm̄ poteſtatē recipientis aīe ſenſibilis ꝛ corꝑis. Et ideo illa influentia ſic afficiens animaꝫ ſenſibilē eſt ei loco paſſionis inclinantis ad hoc vel ad h̄. Cum aūt ſic informata ꝛ affectata fuerit tunc ipa ꝑ imaginatōem parat ꝛ fingit ſimulacra q̄bus hoc vel illud repſentet̄. ꝛ cū nō hꝫ ꝓpria nec habere pt̄. ꝑparat aliena q̄rum metaphoris hoc ꝓnunciet̄. ꝑ oēm eundē modū ꝙ timens imaginat̄ terribilia ꝛ amans ꝯcupiſcibilia. ꝛ eſuriens ſimulacra ciboꝝ. Forma em̄ celeſtis ex influentia afficiens agit in animam ꝑceptibiliter qn̄ aīa vacat a tumultu ſenſuū. ꝛ qn̄ q̄etuꝫ eſt mediū ꝑ qd̄ ꝑuenit ad animam quā tangit ꝛ tunc facit in anima qd̄ ſolēt facere dicte paſſiones. Circa qd̄ notandū Q; licꝫ ſic aīa afficiat̄ ab influentia celeſti ꝛ a forma celeſtis ordinis in moduꝫ paſſionis. ꝛ ꝑ ꝯn̄s ſic imaginatiua. phantaſmata paret metaphorica. ꝯtingit tn̄ cellula logiſtica nō exn̄te clauſa intellectū ex ꝯn̄ti ab influentia exteriori affici ſilitudine intellectuali ꝓpria vel aliena ſeu metaphorica. Nam qn̄ cellula eſt aliqualiter ſoluta. ſed nō ꝑfecte tunc illuſtratōne luminis intellectualis ꝯtingit intellectū affici ſilitudine nō ꝓpria. ſed qn̄ cellula logiſtica ſimplr̄ eſt ſoluta tūc irradiatōne luminis intellectualis intellectus abſtrahit formas ꝛ ſpēs ꝓprias ꝛ eas ordinat ſub ꝓprio ꝛ ꝑfecto ꝯceptu rōnis quo dr̄ hoc vel illud eſſe futurum. quando aūt in toto eſt ligata logiſtica cellula. ꝛ ꝑ ꝯſequēs aīa intellectualis tunc pro certo nō pt̄ niſi in alienis phātaſmatibꝫ ꝑ modū q̄ dict⁹ ē a forma celeſti affici vl̄ immutari.

Sextum dubium eſt

An ſomnia ſemꝑ fiant ſub ſilitudinibꝫ metaphoricis

Solutio diſtinguēdū eſt. Quia ſomnia que in nobis ſe habent vt cauſa. vel ſignum. fiunt regulariter ſub ſilitudinibus proprijs. Ea aūt que a foris in nobis ſunt ab influentia. moti a ſpiritualibꝫ motoribꝫ ſcꝫ ab intelligentijs vel deo. regulariter fiunt ſub metaphora vel ſilitudine aliqua aliena. ꝛ hoc in imaginatione. qꝛ in intellectu vt dictū eſt ꝑ abſtractōem poteſt fieri ſilitudo ꝓpria. quādo cellula logiſtica deoppilatur. ꝛ diſſoluit̄ a fumali euaporatione. Dico regulariter ſeu cōiter Quia aliquādo et pauci habētes optimā cōplexionē ꝛ clariſſimā diſpoſitionem virium poſſunt ex affectōe qua corporalit̄ afficiūtur a virtute celeſti imaginari ꝓprias imagines rerum vt inferius patebit de gradibus quibꝫ ꝯtingit auerſum a ſenſibilibus a forma celeſtis ordinis moueri. Si autē ponamus nos moueri immediate a deo vel ab intelligentijs ſeu angelis ſine medio corpoꝝ celeſtiū de quo inferius latius dicet̄. vtroq̨ poſſunt ſomnia fieri diuinatiua ſub proprijs ſilitudinibus ꝛ nō metaphoricis. Poſſunt em̄ ſpūs tam boni q̄ꝫ mali in nobis cōpoſitōem imaginū facere diuerſam. ꝛ ſm̄ hoc poſſunt nobis res ſaltē viſibiles manifeſtare ſub ꝓprijs ſuis ſimilitudinibus

Septimū dubium eſt.

Quomō in ſomnijs vnū ꝯtrarioꝝ q̄nq̨ interpretat̄ ꝑ reliquū ¶ Solō. nō ſolum ſomnia fiūt per ſilitudines metaphoricas. ſed aquādo fiūt. licet raro. ꝑ ſilitudines ꝓprias ꝑfectas. ꝛ aliqn̄ ꝑ imꝑfectas. Immo ꝙ plus eſt ꝑ ꝯ̄ria et ꝑ q̄libet oppoſita. Q; nō ſolū ſilitudo ꝓpria manifeſtat id cuius eſt. ſed metaphora ꝛ vnū oppoſitoꝝ natū eſt manifeſtare reliquū. ꝛ maxime vnū relatiuoꝝ manifeſtat reliquū. Somnia aūt q̄ in nobis ſūt ab intelligētia mediante influentia ꝛ virtute celi. ſequunt̄ affectionem corporis ſomniātis a corpore celeſti. ſicut ſomnia ſequūtur corpus vna paſſione vel alia paſſionatū. Ad talem em̄ affectionem imaginatio format imagines iuxta diſpoſitionē ſuaꝫ ſm̄ ꝙ imago vnius rei eſt nob notior Sicut ꝙ docēs aliquem oſtendit aliquid per ſimile. per metaphorā. ꝛ ꝑ oppoſitum contrariū. per relatiua ꝛc̄. Ita contingit ex hac paſſione vnde ſequitur imagines diuerſe fieri diuerſimode ſomnia ſm̄ ꝙ in quibuſdam imaginibus et ſimulacris promptiores ſum⁹ q̄ꝫ in alijs. Et ſic artifices ſinguli ſub metaphoris ſuorum inſtrumentorū et ſuorum officioꝝ ſomniant futura. Sicut patꝫ de duobus miniſtris Pharaonis. ſcilicet pincerna ꝛ magiſtro piſtoꝝ. Quoꝝ vn⁹ ſcꝫ pincerna vidit in ſimilitudine vitis calicis ꝛ vini preſagium eius quod ſibi fuit futurū. ꝛ magiſter piſtorū in caniſtris farine. ꝛ oībus generibꝫ panū qui fiūt arte piſtoria vidit hoc qd̄ ſibi fuerat futurū. Circa cōſueta em̄ aīa plus afficit̄ q̄ꝫ circa alia. ꝛ ita imiſſio ſomniat̄ a ſupioribus in talibꝫ plus recipit̄. Et qꝛ q̄nq̨ vnū ꝯ̄rioꝝ eſt nob noti⁹ altero. ꝛ ꝓmptior vnius imago q̄ꝫ alteri⁹. iō ſic vnū ꝯ̄rioꝝ in ſōnijs q̄nq̨ apphēdit̄ ꝑ reliquū. ꝛ detorquet ſe phātaſia de vno in alteꝝ. Et ſic ſi alicui videat̄ ꝙ debeat mori. interꝑtatio fieri pt̄ de ꝓlongatōe vite. vt dr̄ phūs

Octauum dubium eſt.

Vtrum ꝑ ſomnia q̄ apparent in fine ſomni ſint certiora diuinādi principia. ¶ Solutio. ſic. vt dr̄ Auicenna. Cuius ratio eſt. qꝛ tūc motus humoꝝ ſunt finiti. nec imaginatiua tunc impedita ē ꝑ corpus. nec ꝑ alios actus aīe. nec ſunt cōfuſi motus ſimulacroꝝ. In vigilia aūt exterior motus ſenſus ꝛ corpoꝝ imaginatiuā impediunt

Nonum dubium eſt.

Vtruꝫ quelibet ſomnia equaliter ſint diuinādi ꝑncipia.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

An oĩa ſõnia ſint equaliter diuinãdi pĩcipia

¶ Solõ.nõ. vt dꝛ Albertus in libro de hoĩe. Nam ſunt quedã ſomnia q̃ ſunt phãtaſmata ⁊ ſomnia ſolũ. non habentia ſignificatõem. q̃ ſolũ ſunt motus ſimulacroꝝ. Alia aũt ſunt ſignificatiua. Et hoc ſub triplici relatõe ſeu habitudine. cauſe ſcꝫ. ſigni. ⁊ incurſus accñtalis. Cuius rõ eſt. q2 id qđ ex ſomnijs cognoſcit᷑ aut ꝯgnoſcitur ex ꝓprijs vel ex cõibꝫ. Si ex ꝓprijs tũc ꝑ cauſam hꝫ cognoſci. Si ex cõibus hoc ꝯtingit dupl'r ſcꝫ ꝑ cõia ꝓpinq̃. ⁊ remota. Si ꝑ ꝓpinq̃ tunc cognoſcit᷑ ex ſignis. q2 ꝓpinq̃ accñtia ſunt ſigna. Si vero ꝑ remota tunc cognoſcit᷑ ꝑ incurſum accidẽtalẽ. Si ṽo cognoſcat᷑ ꝑ cãm. vel ĝ ꝑ cãm ex ꝑte corporis vel aĩe. Ex ꝑte corꝑis q̇dem ſicut ſomnia q̃ ſequunt᷑ naturã cõplexionis. Sicut cholerici ſomniãt ſe frequenter ardere. phlegmatici natare ⁊ ſubmergi in aquis. Melãcholici obſcura ⁊ nigra ſomniãt ſe videre. Sil'r talia ſunt ſomnia q̃ ſequunt᷑ naturas ciboꝝ. Qđ em̃ cõplexio facit ꝑ naturã. hoc cibꝫ facit ex accñte. Similia quoq3 ſꝫ ſomnia ſequẽtia naturas infirmitatũ. Cauſa vero ex ꝑte aĩe duplex eſt ſcꝫ ex ꝑte ſcibiliũ ⁊ ex ꝑte oꝑabiliũ. Ex ꝑte ſcibiliũ qñ inq̇ſitio fit aliquoꝝ in vigilia tũc repñtat᷑ motus ille frequẽter in ſomno ꝑ ſomnia. ⁊ in eis manifeſtant᷑ futura ſcibilia. Ex parte oꝑabiliũ vero qñ diſpoſitio aliquoꝝ operabiliũ p̄cedit in vigilia. tũc em̃ motus eiuſdẽ diſpoſitionis in ſomno ꝑ ſomniũ preoſtẽdit futurã operationem. Signũ vero eſt triplex. in celo. in elemẽtis. ⁊ in ſomniante. In celo q̇dem ſicut ſtella mouet ad aliq̇d cuius motus exiguus extñs in vigilia nõ ꝑcipitur. ſꝫ in ſomno manifeſtat᷑ ſm q᷑ cõiter dicũt phi q᷑ aliud ſignificãt ſomnia in plenilunio. ⁊ aliud in ſole. ⁊ aliud in nouilunio. In elementis ſunt ſigna qñ elemẽta diſponunt᷑ ad ſerenitatẽ vl' pluuiã vel ventos vel aliquod hmõi. Cum em̃ illa diſpoſitio eſt parua in elemẽtis. nõ ſentitur in vigilia ſed ꝑcipitur in ſomno ꝑ ſomniũ. ſm q᷑ aliquis ſomniãs piſces. ſuſpicat᷑ futurã pluuiã. ⁊ ſm q᷑ aliq̇s ſomniat piſces mori ſuſpicat᷑ futurã ſerenitatẽ. Signa vero ex parte ſomniantis ſunt diſpõnes ſomnij nõ parue que nõ niſi in ſomno ſentiunt᷑. Sicut aliquis ſomniãs ignem. ſuſpicatur futurã irã. Et ſomniãs videre os putridum interp̄tatur impoſitionem falſi criminis. eo q᷑ talium diſpõnes mouerunt ſomniantes ex parte corꝑis vl' ex parte aĩme vt memoria iniurie vel aliq̇s debilis accenſus ſanguinis circa cor vl' ſuſpicatio alicuius crimis. vel factũ aliquod cuius motus accipitur vt ſignũ. Incurſus autẽ accidẽtalis eſt de his que procul ſunt tempore vel loco. ⁊ quoꝝ noticia videtur ſupra noſtram prudentiã. ſicut de nauili bello futuro vel de regnis ſubuertendis. vel de toto ſtatu mundi futuro. ſicut in ſomnio Nabugodonoſor. Et noticia ſomnioꝝ hmõi non fit ſine reuelatione. Et hec dicta ſunt de ſomnijs que habẽt ſe in nobis vt cauſa ꝑ ſe vel ꝑ accidẽs vel vt ſignũ. ⁊ non de his que ab extra in nobis fiunt.

Sed cõtra arguitur. Primo ſic. Nullũ ſomniũ poteſt eſſe cauſa alicuius futuri. quia ſomniũ eſt ſimulacrũ ſeu motus ſimulacri in aĩma. ergo ⁊c̄. Maioꝛ ꝑꝫ. quia ſpẽs rerũ in anima non ſunt reꝝ cauſe. ſed potius a rebꝫ cauſate. Solõ Alber. ſimulacrũ in aĩa non dꝛ cã rei cognite q̃ſi eã ꝓducat. ſed ꝓ tanto dꝛ cauſa. q2 eſt ſimulacrũ cãe. Et qñq3 eſt ſimulacrũ cãe efficientis. qñq3 formalis. q̃ndoq3 finalis. ⁊ qñq3 materialis. Poteſt nihilominus ſomniũ dici cauſa ꝓ tanto vt ſupra dictum eſt in expõne textus. Inquantũ ſomnia in nobis preparant ⁊ diſponunt nos et inclinant ex cõſequẽti ad agendũ talia vel talia. Secundo arguitur. q᷑ ſomniũ non ꝑt eſſe ſignũ. quia ſi eſſet ſignum cõtingeret ex ſomnio ſyllogiſare aliquod futurũ vel ꝓbabiliter vel apparenter. eo q᷑ hoc fit ex ſignis. Sed hoc non eſt poſſibile per ſomnia fieri. Nõ enim ſequitur probabiliter neq3 apparenter ꝓbabiliter. Iſte ſomniat piſces. ergo pluet. Ad quod dicendũ. q᷑ ſignoꝝ quedam ſunt ꝓpinquiora. ⁊ quedam remotiora. et quedam accepta ex parte rerum. ⁊ illa ſunt ratio inferendi ſignatũ apparenter tm̃ vel etiam exiſtẽter ⁊ ꝓbabiliter. Quedã autẽ ſunt que accipiunt᷑ ſm metaphoricas proprietates. Et per illas non poteſt inferri probabiliter neq3 apparenter. Dicit em̃ phus. Non contingit determinari problema ad eos qui extraneis nominibus res appellant. tranſgrediunt᷑ em̃ poſitam loquutionẽ. ⁊ talia ſunt ſigna ſomnialia. Et dicit Algazel q᷑ ſomniũ eſt ſcientia accepta ſine medio. quia non accipit᷑ cum medio locali dialectico. habens ſe ſicut terminus inferens reſpectu illati ſm habitudinem alicuius loci dialectici. nec eſt cum medio ſyllogiſtico ſeu demonſtratiuo. imo nec ſophiſtico. Tercio arguitur. q᷑ non poteſt eſſe cauſa ꝑ accidens. quia vt ſic nec habet virtutẽ rep̄ſentandi id quod futurũ eſt. Solutio. ordinatio ſomni ad id quod futurũ vel occultũ eſt per accidens non notificat ſine reuelatione vt dictum eſt. Et licet de quo ſomniũ eſt ſit contingens. non tamẽ omnino ad vtrũlibet. imo ꝑ ordinatõem ſubſtantiaꝝ ſeparatarũ et alioꝝ. q̇dammõ ad alterã contradictionis partẽ fit declinatio. ⁊ ꝓ tanto ex eo poteſt fieri pronoſticatio

Decimum dubium eſt

Utrum equalis ſit diſpoſitio hominũ ad interpretationem ſomnioꝝ ad viſiones ⁊ ꝓphetias naturales. ¶ Solutio. non. vt dicit Albertus in ꝯmento. Sed inuenitur quo ad huiuſmodi in hominibus triplex diuerſitas naturalis. Nam primo q̇dem inueniunt᷑ in quibus intellectus eſt multũ clarus. et anima maxime accedens ad ſimilitudinem ſubſtantiaꝝ ſeparataꝝ. Et cum intelligentia mouens celum ſit plena formis explicabilibus per motum celi. cum radij et figura radiorum tangunt organa et anime partem inferiorem. tunc accipit᷑ lumen intelligẽtie ſic practice diffuſũ ⁊ vectum per celum vſq3 ad corpus ab intellectu ſm modũ ſibi poſſibilem. ⁊ accipitur clarũ valde. Et ideo homines tales optime nati ad altiſſimas ſciencias que ſapiẽtie vocãtur diſpoſiti ſunt. ⁊ propter hoc moyſes egyptius tales vocauit ſapientes. Sunt ſecundo alij optimũ habẽtes organũ phantaſie ⁊ imaginatõis in qualitate. quantitate. complexione. poſitione. ſitu. et figura et alijs omnibus diſpoſitũ que exigunt᷑ ad imaginatiue virtutis organi bonitatem. ⁊ horum imaginatiua excellenter eſt cõpoſitiua imaginũ verarum et metaphoricaꝝ et perfecti ſunt metaphoris ſm nature habilitatem. Et niſi eis aſſit lumen intelligentie multiplicit᷑ rationem adiuuantis in phãtaſmatibus. propter imaginationis nobilitatem ⁊ multiplicitatẽ imaginum confundunt ſaphiſticis veras ſapientias. ⁊ innitũtur probabilibus. et talia eis placent. Abundantes etiam ſunt in rhetoricis et ciuilibus que omnia probabilitatem in imaginationibus habent. Et tales fuerunt Eraclitus et ſui ſequaces. Sunt autem tercio alij optimã diſpoſitionem in vtriſq3 habentes. ſcilicet tam in intellectu q3 in imaginationis organo qui valde bona ⁊ ordinata habent ſimulacra et preparantur ſemper ad certos et veros intellectus. et illi ſunt de habilitate nature ſomniantes ⁊ pre

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aliꝭ viſiones habẽtes ⁊ nõnunq̃ p̄clariſſimas p̄nũciando ꝓphetias. Et hoc ſuppoſito q̄ aliũde ſcʒ paſſionibꝰ nõ impediant̃. Timoꝛ eñ ⁊ cõcupiſcẽtia venereoꝝ. ſollicitudineſq̃ rerꝝ tp̄aliũ ⁊ varioꝝ gaudioꝝ diſſolutiões ⁊ triſticie ad ſe trahũt aĩam ⁊ turbãt imaginatiuã ſeu interiores vires ne moueri poſſint ab intelligẽtia mouẽte celuʒ vel ab alia cã. Propter qḋ multi ſapiẽtes dixerũt vt narrat Moyſes egyptius. q̄ tp̄e ↄcupiſcentie. triſticie. ⁊ timoris ꝓphete nõ ꝓphetizant neq̃ verũ dicũt. Opoꝛtet ḡ eos q̄ hmõi ſt̃ de q̄bus ſup̄ p̱ ſtudiũ longũ honeſtos moꝛes ↄponere ⁊ p̱ oꝛdinatõem affectuũ aĩam ab exterioꝛibus ad interioꝛa reuocare. ⁊ claudere vias ne tumultus exterioꝝ ſenſibiliũ ſenſus q̄ ſt̃ via ad animã extrahat ad exterioꝛa. Qḋ ſi multo tp̄e factũ fuerit ita q̄ iam euanuerint illa phãtaſmata accepta p̱ ſenſus ⁊ paſſiones animã ꝯtrahẽtes ad alia. tũc diuinatio certioꝛ erit Et hec eſt cã q̄ Hermes ⁊ aliꝭ q̄dam diuinationi ſtudentes in antris deſerti latuerũt vt ſic aĩa in eis ſedẽs ⁊ quieſcẽs ab omĩ p̱turbatione moueret̃ ſuauiter ⁊ clare a foꝛma celeſtis oꝛdinis. Vñ abutẽtes naturalibꝰ ſuis. cura ſollicitudis ſeculi ⁊ paſſionibꝰ inq̄eti. ad ſomnioꝝ interp̄tationẽ. viſioneʒ et prophetiam penitus ſunt inutiles

Vndecimũ dubiũ eſt

Utrum p̱ imp̄ſſionẽ ſepataꝝ ſubaꝝ fiant ſomnia in nob diuinatiua viſiones ⁊ ꝓphetie imediate. ¶ Pro ſolutiõe notanduʒ q̄ in hac materia diuerſi diuerſimode opinati ſt̃. Nam vt dt̃ Albtus in ↄmẽto Auicẽna et Algazel p̱ omĩa cõcoꝛdãtes dicũt aĩam intellectualẽ non eſſe in coꝛpoꝛe. ſed potius illuſtrare in ip̄m ſuũ ſplendoꝛeʒ. Dicunt eñ q̄ intellectus ſiue aĩa intellectualis in hoĩe de natura ſit intelligẽtie agẽtis. tanq̃ ꝓprius eius effectus. ⁊ ideo ẽ ſepatus ⁊ nõ imixtus coꝛpi. Immo dicũt q̄ ſup̄ totã naturã hʒ influere ſuas ꝟtutes ⁊ opationes. p̄cipue tñ ſup̱ coꝛpus cũ quo incipit ip̄a aĩa intellectualis. q̄a circa ip̄m ſuũ coꝛpus plus afficit̃. Addũt etiã hi gradus eſſe in aĩa intellectuali. Vñ dicũt quoſdã hoĩes ſoꝛtiri aĩmas altiores ⁊ plus a mole materie ſeu coꝛpis ſeparatas ⁊ eleuatas. Nam q̄dam ſt̃ habẽtes aĩas adeo ſepatas q̄ p̱ congruitatẽ. ſupioꝛibꝰ ſepatis ſubſtãtiꝭ ↄgruũt ⁊ ex illa congruentia imp̄mũt ſepate ſube in eas lumẽ ſuũ ad reuelationẽ ⁊ manifeſtatõem eoꝝ q̄ diſpoſita ſt̃ fieri in vniuerſo. Etiã ſine medio coꝛpe. Et tantũ exaltãt dicti phi nobilitatẽ intellectus ſeu aĩaꝝ in q̄buſdã hoĩbus q̄ dicunt aĩam quandã inueniri que p̱ ſeip̄am omĩa ſcit. Et hoĩem hmõi dicũt quaſi deũ incarnatũ quẽ dicũt p̱fectionẽ habere cognoſcẽdi omĩa p̱ ſeip̄m. In q̄buſdam ponũt minoꝛẽ nobilitatẽ aĩe. ⁊ illos dicũt bene addiſcere multaq̃ inuenire p̱ ſe. ſed non omĩa ſcire ex ſeip̄is. Sicq̃ dicũt talẽ eſſe deſcenſum donec inueniat̃ aĩma que nihil p̄t ſcire nec ex ſe nec ab alio. Et quia vt ip̄i dicũt aĩa nõ eſt immixta coꝛpoꝛi. ideo dicũt q̄ aĩa ſit eleuata ſup̄ naturã coꝛpis ſui et naturã alioꝝ coꝛpoꝝ. Et q2 omĩs motoꝛ eleuatus ſupra naturã agit in eã ⁊ mutat eã ſicut intelligẽtie mutant oꝛbem ⁊ naturã coꝛpoꝝ generabiliuʒ ⁊ coꝛruptibiliũ. ideo dicũt aĩas ſic ſeparatas nõ ſoluʒ ſua coꝛpa. ſed alioꝝ coꝛpa mouere. ⁊ hmõi ſignũ dicũt eſſe faſcinatõnem ⁊ virtutes magicas in q̄bus vt aſſerũt aĩa vnius operat̃ in coꝛpus alterius. ⁊ impedit opatõem eius imp̄mendo ꝓpriã Et in hac virtute motiua ponũt ſilr̃ ſicut in cognitõe nobilitatẽ maioꝛẽ vel minoꝛẽ In tantũ eñ poſſe aĩe aliq̄ñ dicũt cõgruere intelligẽtie celeſti q̄ mutabit materias ſicut voluerit. ⁊ tunc facit hõ ille mirabilia. Et p̱ gradus ab hoc gradu eſt deſcẽſus iſte donec inueniat̃ hõ cuius aĩa paucaꝝ ⁊ minimaꝝ opationũ eſt. etiaʒ in ꝓprio coꝛpe. Iſti ḡ dicũt q̄ ꝓpheria ⁊ ſomnia oñdentia futura ſt̃ in aĩalibꝰ actione intelligẽtiaꝝ ſepataꝝ. in quaꝝ aĩaꝝ coꝛpibꝰ oꝛganũ imaginatõis optime eſt ↄplexionatũ ⁊ ↄpoſitũ. ⁊ menſuratũ. ⁊ vlr̃ remotũ ſm̃ q̄ poſſibile eſt a nocumẽtis Dicũt eñ q̄ intelligentiaꝝ lumẽ et ſplendoꝛ miſtrat aĩmabꝰ ſm̃ oꝛdinẽ ꝑrime intelligẽtiꝭ ſubiectis tanq̃ ipaꝝ intelligentiaꝝ inſtrumẽtis foꝛmas exemplares futuroꝝ ⁊ occultoꝝ effectuũ. Et hec eſt ſentẽtia opinionũ Algazel' in fine phĩe ſue ⁊ Auicẽne in p̄ncipio ſue phĩe in q̄bus locꝭ iſti duo loquunt̃ de ꝓphetiꝭ ⁊ ꝓphetis. Sed hec dicta inquit Albtus. fabula vident̃. Tum q2 he aĩmaꝝ graduales drĩe nõ p̄nt a coꝛpe cauſari. vt manifeſtũ ẽ ſm̃ iſtos. p. q2 ponũt aĩas nõ eſſe foꝛmaliter in coꝛpibus. nec habent ex ſe. op̱tet ḡ q̄ ſit ab intelligẽtiꝭ. Intelligẽtie aũt quelibet ſpẽ diſtinguunt̃. ḡ aĩe ſm̃ hos gradus ſpecifice diſtinguent̃. qḋ falſum eſt. vel res vnius ⁊ euſdeʒ ſpẽi cauſaret̃ a rebꝰ diuerſaꝝ ſpeciꝝ qḋ iterũ falſuʒ eſt. Quapropter dixit Auerrois Cõmẽtatoꝛ q̄ ſi inueniret̃ hõ p̱ ſe omĩa ſciens ⁊ mouẽs celeſtia coꝛpa ille eſſet equoce hõ nobiſcuʒ Tum q2 falſum eſt animaʒ nõ eſſe foꝛmaliter in coꝛpe vt alibi oſtẽdi habet. ⁊ p̱ ↄñs falſum eſt aĩam imediate ſine medio ſui coꝛpis mouere coꝛpus nõ ꝓprium. Tum quia ſupponit hec opinio aĩam ab intelligẽtia ꝑduci. ſicut vnã intelligentiaꝝ ab alia ꝑduci aſſeruit. qḋ falſum eſt. cum a ſolo deo p̱ creatõem ꝑducat̃ vt cognouit phs. Preterea Cõmẽtatoꝛ Auerrois Alphoꝛabius ⁊ Iſaac phus iſraelita ꝓbabilius aliter dixerũt. Dicũt eñ aĩam eſſe p̱fectionẽ coꝛpis. ⁊ ex drĩa coꝛpoꝝ in bonitate vel malicia cõplexionali eſſe drĩas aĩaꝝ ſm̃ nobilitatẽ ⁊ ignobilitatẽ opationũ. Et has ſic infoꝛmãtes coꝛpa dicũt cũ Auicenna a lumie intelligentiaꝝ ſepataꝝ moueri ⁊ intellectualiter illuſtrari de diuerſis ſcibilibꝰ. etiã de futuris cõtingẽtibus ⁊ occultis p̱ phãtaſmata influxa imaginatiue. Et quia foꝛme nõ accipiunt̃ ſm̃ poteſtatẽ dantis. ſed recipiẽtis Iõ licet foꝛa quã hʒ intelligẽtia ſit vlĩs ⁊ intellectualis ſuſcipit̃ tñ ab aĩa intellectualiter magis determiate vt imago ſenſibilis vel imaginabilis. Et de hoc dãt exẽpluʒ Quia ſicut omẽs foꝛme q̄s explicat motus celi ſt̃ in celo vlẽs. ⁊ tñ in elemẽtis recipiũtur determiate ⁊ materia rei generabilis recipit eas p̱ticulares. determiatas ad hᷓ vel ſᷓ ad illud eſſe ſignatũ in rebꝰ nature. ſic ſilr̃ ab intelligẽtia p̄ſidente oꝛbi dicũt fieri imp̄ſſiones in aĩa ⁊ q̄deʒ vlẽs minus tñ vlr̃ q̄ꝫ erant in intelligẽtia. ⁊ hec fit in imaginatiua ſm̃ modũ ſibi poſſibilẽ ſub determiata q̄ntitate ⁊ figura. Sed nec hoc dictuʒ videt̃ ↄueniens. Tum q2 ſm̃ phm̃. aĩa nõ p̄t illuſtrari imediate ab intelligẽtia ſed mediãte coꝛpe. Intelligẽtia eñ plenifoꝛmis foꝛmis practicꝭ quas explicat his inferioꝛibꝰ p̱ motũ celi ſicut p̱ ſuum inſtrumentũ nõ agit in aĩam niſi ſm̃ q̄ coꝛpus cui aĩa coniungit̃ prius afficit̃ paſſione redũdante in aĩam ad app̄rehenſionẽ alicuius p̱ virtutẽ app̄henſiuã. imaginatiuã ſcʒ vel aliã. Tũ etiã. q2 ſepe nos ſcimus nos diuinare p̱ motum aſtroꝝ. ḡ p̄mus effluxus immediate nõ eſt ab intelligentia. ſed mediãte celo. Tum q2 falſum ſupponit aĩaʒ nõ eſſe foꝛmã coꝛpis. ſed ſeparã ⁊ ſepatim ſubſiſtentẽ qḋ falſuʒ eſt. Iõ tercio aliꝭ. ſcʒ Stoici dixerũt ſcʒ Plato ⁊ Socrates p̄ceptoꝛ eius ſed ⁊ illius p̄ceptoꝛ Dionyſius academie ponẽtes ↄcoꝛditer animas a cõparibus ſtellis

deſcendere ⁊ in ſe drās nobilitatū ⁊ ignobilitatū habere ſm̄ ſtellaꝝ drām. Et ſm̄ hoc habere drās intellectus et imaginatōis. Et dicunt amplius hi dicti phi ſomnia ⁊ viſiones ē a dijs corporeis Prophetias ṽo a dijs incorporeis quos ſolo intellectu vix ꝯtemplanť hoies mortales. vt dr̄ Apulei⁹ in libro de deo ſocratꝭ. Et dr̄ idem Apuleius q̄ dogma ſit platonis eē quaſdā ſubās ſepatas in aere q̄ mortaliū aiabꝫ ꝯcupiſcētias ⁊ iras immittunt imp̄mentes in eas formas quas volunt. Et forte iſte ſunt ſubē quas intellexit Orphe⁹ qñ dixit aerē iſtū eſſe plenū dijs. Sꝫ hec opinio ſilr̄ inſufficiens eſt. Tum qꝛ aie nō ſunt create in cōparibꝫ ſtellis ⁊ añ corpa create. ſꝫ increando infundunť ⁊ infundēdo increanť. vt dicit phs. de quo alibi latius videndum eſt. Tum ſcdo. qꝛ nō videť rōnabile dictū q̄ dij iuiſibiles ⁊ incorporei poſſint ſuas formas aiabꝫ immittere cū nulla ſit cōio vel applicatio inter deos illos ⁊ aias. Silr̄ nō videť rōnabile demones ſenſibiles formas aiabꝫ immittere. Nec ad h̄ adduxit ꝓbatōem aliquā. Et lꝫ Tulli⁹ ⁊ plurimi alij imo oēs antiq̄ aſſerant deos ⁊ hoc famoſum eē ⁊ ex his fieri ſomnia ⁊ diuinatōes. tñ dr̄ Albtus q̄ phophice loquētes videmus q̄ ex phycis ꝓbari nulla mō poſſit ex huiuſmodi dijs ſomnia vel diuinatōes immitti. Iſtis ḡ ſic notatis r̄ndetur ad q̄ſitū ꝑ hanc ꝯcluſionē. Phyſice loquēdo ⁊ naturalr̄ ſm̄ mentē phi nō fiunt immiſſiones ſomnioꝝ. viſionū. ſeu ꝓphetiaꝝ ab intelligētijs ſeu ſepatis ſubſtātijs ſine medio iſtrumētali celeſtꝭ corpis. Quā ꝓbat Albt⁹ q̄ttuor rōnibꝫ. Prima q̄m oim̄ generabiliū et corruptibiliū mot⁹ reducunť ad motū orbis. ſicut ad cām q̄ nō eſt motoris ſimplicis. ſꝫ poti⁹ ē motoris mouentis ſeip̄m. ex motore ⁊ mobili vtrūqꝫ cōpoſiti. Quicq̄d āt ṽtutis eſt in tali motore nō p̄t ad locū generatoꝝ et corruptoꝝ venire niſi ſit vehiculū qđ vehat ip̄m ſicut ſpūs corpore⁹ vehit virtutē aie ad totā materiā corpis q̄ ſubiacet mouēti aie. Preterea ſcda. Nullibi in phia inuenit ꝓbatū intelligentiā ꝑ ſe agere vel cauſare q̄m ipſum celū ad hoc datū ē ei vt ſit eius inſtrumentū. oportꝫ ḡ q̄ lumē radicale diuerſimode figuratū aduehat nob oēs virtutes orbis originaliter ab intelligētia emanantes. Preterea. ponere demones in aere habitātes ad nos venire futura oſtēdendo. oino abſurdū eſt. Subē em̄ ille nō ponerenť niſi vt p̄ncipia q̄dā generatoꝝ. Manifeſtū āt ē virtutes celoꝝ cū actiuis ⁊ paſſiuis q̄litatibꝫ elementoꝝ ſufficienter generare oē qđ ē generabile ⁊ corruptibile. Preterea ſunt alie ſcie diuinatiue p̄ter diuinatōem ſomnioꝝ q̄ oēs innitunť motibꝫ aſtroꝝ. Ex q̄bus ꝯcludit Albtus tāqꝫ phs philoſophice loquēs q̄ ſomnia hmōi nō ſunt a dijs vel a demonibꝫ ſicut ꝯcorditer quodāmō phi noiati triplicis ſecte dixerunt. ſꝫ a cauſis nature vel ꝑ accñs eueniunt. Et lꝫ ꝓpoſitū humanū vel voluntas ſint cā ꝑ ſe opeꝝ humanoꝝ de q̄bꝫ etiā cōtingit haberi diuinatōem ꝑ ſomnia nihilomin⁹ ex celeſtium corpoꝝ influentia. hec ip̄a dependēt. nō ſm̄ neceſſitatē. ſꝫ ſm̄ inclinatōem. Sicut em̄ inclinat voluntatē paſſio ire vel ꝯcupiſcentie ad volendū aliq̄d. qđ ceſſante paſſione nequaqꝫ vult. Sic ꝑ oēm eundē moduꝫ trahit voluntatē vis celeſtis euecta ad nos. ſꝫ nō ita ꝑcipiam⁹ eſſe niſi in ſomnijs qñ q̄ſcim⁹ ab operibꝫ ⁊ paſſionibus alijs. Et iō ſomnia de hmōi actibꝫ humanis plerūqꝫ reſoluuntur ad ṽtutes celoꝝ. Hoies em̄ plerūqꝫ ſequunť ſuas ꝯcupiſcētias. Dicit notanť in ꝯcluſione naturalr̄ phophice loquendo. qꝛ peripatetici naturalr̄ loquētes de diuinatōibꝫ tractāt. ꝓut mere ex cauſis naturalibꝫ accidunt. Et ita numeꝝ ſubaꝝ ſeparaꝝ ſumebant ex numero mobiliū vel motuū aut aſtroꝝ. ita q̄ nihil dicebat intelligentias vel ſeparas formas in hec inferiora opari niſi mediante ſuo legitimo inſtrumento qđ eſt celū. Si aūt loq̄mur de eis ſm̄ veritatē ſimplr̄ et ſm̄ veritatē fidei q̄ ponunť angeli boni adminiſtratorij ſpūs coꝝ q̄ capiunt hereditatē ſalutis ⁊ ꝓut ſunt in exercitiū bonorū deputati tunc vtiqꝫ aliter dōm eſt. videlꝫ ſomnia viſiones ⁊ cetera hmōi maxime fieri ab ip̄is ſeparis ſubſtantijs. ſ. ab angelis bonis ⁊ malis. vt dr̄ Auguſtin⁹ ſup geneſ ad lrām. Et hoc forte nominari phi expientia poti⁹ q̄ꝫ rōne coacti dixerūt ab intelligentijs ⁊ ſubſtātijs ſepatis fieri ſomnioꝝ ⁊c. imiſſionē. ⁊ hoc ipfecte ⁊ cū multꝭ falſitatibꝫ veritatē illā catholicā tāgentes ⁊ theologizātes. Nec hoc repugnat. Quia angeli boni vel mali p̄ñt immittere noticiā hmōi multiplr̄. ſ. ꝑ itelligibilē loquutionē ⁊ hoc in illis q̄ h̄ñt intellectū adeptū. In alijs ꝑ loquutōem imaginariaꝫ q̄ ſuo artificio occulto cōponunt diuerſimode imagines vel etiā ꝑ modū preſtigij. Et ſilr̄ p̄ñt hoc ip̄m apprehēdendo ⁊ afficiendo corp⁹ hois ſicut dictū ē de celo ⁊ ṽtute influētie celeſtis. ad affectōeꝫ em̄ hmōi. ip̄a ṽtus imaginatiua imagines format ⁊ diuerſimode cōponit. Et ſi dicať forme reꝝ in eis ſunt ſimplices ⁊ vlēs. Verꝫ ē inq̄t Albertus. forme abſtractōis q̄bus ſimplr̄ intelligiť ꝯtemplatiue. ſꝫ forme cōpōnis q̄bꝫ practice ip̄e ſepate ſubē intelligūt ſunt determinatiſſime

Duodecimū dubiuꝫ eſt.

Quō ꝑ corpa celeſtia forme ſomniales viſiones vel ꝓphetie in nobis fiant. Solō Albti in cōmēto. Quia cū hō ſit p̄cipue minor mund⁹ ⁊ totius mundi maioris imago ē ex motore itellectuali ⁊ mobili cōpoſitus ſicut mundus maior. Et qꝛ minor mūdus ſub maiori ē oportꝫ q̄ totus mundus ſupior hoi tāqꝫ minori mundo īfluat ṽtutes ⁊ formas practice mouētes. imo vnūq̄dqꝫ horū inferioꝝ paſſiuoꝝ natū eſt moueri a ſupiori mūdo ⁊ in ſe ſuſcipit virtutē ei⁹ ⁊ formā ſm̄ ꝯditōem ⁊ capacitatem eius. Nec em̄ forma ſic defluens a mundo maiori in ea q̄ ſuſcipiunt ip̄am efficaciſſima eſt ad mouendū. imo fortior q̄ꝫ q̄cūqꝫ paſſio ire vel deſiderij ⁊c. In ſignū cui⁹ vbi iſta forma ſeu virtus celeſtꝭ a cōmixto ex elementꝭ ſuſcipitur ſtatim q̄litates elemētales nō opanť in illo niſi ſicut inſtrumēta ipi⁹ ⁊ natura ip̄a alterať ⁊ dirigiť ad ſpēꝫ in qua forma celeſtis p̄ma in actu ꝑficiť. ꝓpter qđ forma hmōi formalior eſt in mouēdo q̄ꝫ q̄litates elementales. vel forme q̄ poſt fiunt in materia. Vñ lꝫ ip̄a celeſtis virtus ſeu forma ſimplex ſit ⁊ vnica tñ illapſa cōmixto opatur plures ṽtutes ⁊ eas multiplicat ſm̄ q̄ neceſſe fuerit ad īducendā ſpēm. Et qñqꝫ terminanť he ṽtutes ⁊ forme ad formas pure naturales. qñqꝫ ad aīas diuerſorum graduū. Qꝛ ḡ forme ſic celit⁹ euecte ad nr̄a corpa tāgēdo fortiſſime ip̄a afficiant. ſꝫ ꝓpter exterioꝝ motuum tumultū ſepe nō ꝑcipianť tꝑe vigilie. iō plerūqꝫ in ſomno ſedato exteriori tumultu ad hmōi affectōnem a maiori mundo factā imaginatiua ṽtus ad quā ꝑ redundantiā ꝑuenit motus hmōi forme. imagines q̄rit ⁊ ſimulacra q̄bus explicať talis forma. Sicut imaginatiua in eo qui paſſionat⁹ eſt amore venereoꝝ q̄rit imagines nō ſolum in ſomno. ſꝫ in vigilia. Sic ḡ forma ⁊ virtus celeſtis ſeu maioris mundi iniacens ſomnianti ⁊ mouēs ip̄m facit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vires corporis ⁊ aīe ſibi inſtrumentalr̄ deſeruire. ſicut fa cit in materia quā mouet ad alteratōem ⁊ generatōem et iō talibꝫ īſtrumētis multiplicant̄ ſimulacra ſicut ī ma teria multiplicant̄ ei multa ſuppoſita. Et tñ ē ꝙ ſomniū fit multoꝝ factoꝝ ⁊ dictoꝝ in qbꝫ demōſtrat̄ celeſtꝫ for me explicatio. Cuiꝰ exēplū eſt videre in forma artꝫ qm̄ hec ē ſpēs ogis. ⁊ vbi ꝓcedit in materiā artificiatā mul tis vtit̄ inſtrumētꝫ ⁊ hec eadē mouēs aīam artificis mo uet ꝟtutes ad imaginandū figuras oīm ꝯuenientiū ad ad hoc vt in artifici :tū ꝓducat̄ Poteſt āt hec ipreſſio ce leſtis forme adeo fortꝫ eē vt nō ſolū faciat ſomnia. ſꝫ vi ſiones in vigilia. ⁊ qđ plus eſt ꝓpter ꝯgruentiā illius ꝗ afficitur facere poteſt ꝓphetiam

Decimūtertiū dubiū eſt

Utꝝ aīe hoīm aliūde analogiā habeāt ꝗ̄ ex ꝑte corpis

Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ ſi analogia eēt aliunde tūc eēt ex ꝑte aīe ſꝫm ſe. Sꝫ h̄ nō. qꝛ oīs diuerſitas formalis videt̄ implicare ſpecificā diuerſitatē Analogia āt formal' ī aīa bus īplicat formalē diuerſitatē Solō Hic diuerſi di uerſimode ſentiūt. qꝛ ꝑtermiſſis ⁊ ſuppoſitꝫ de h̄ opinio nibꝫ āti ꝗꝝ phoꝝ int̄ modernos videt̄ in hac materia al tercatio. Nā ꝗdā dicūt aīas nullā hr̄e analogiā niſi ex ꝑ te corpis ſicut btūs Thomas ⁊ ſui ſeqꝫes in h̄ ſequen tes quōlibet opinionē Cōmētatoris. Alij ꝟo vt Alb tus ꝗ in ea ꝑte videt̄ fauere aliq̄liter opinioni Auicēne ⁊ Algazelis ac etiā ſtoycoꝝ dicūt aīas hr̄e analogiā ſꝫm ſe aliūde ꝗ̄ ex ꝑte corpis Que tā ꝗꝫ ꝓbabilior ſic ꝓbari pt̄ Quia dr̄ articulꝰ ꝗdā pariſienſ dicere aīam chriſti ſꝫm ſe nō eē ꝑfectiorē aīa alteriꝰ hoīs error. Preterea For ma nō ē ꝓpt̄ materiā ſꝫ ecōuerſo Forma em̄ ē finis mate rie. 2° phycoꝝ. ḡ potiꝰ ē diuerſitas corpis ex diuerſita te aīaꝝ ꝗ̄ ecōuerſo. Et hec opinio ꝯſona ē ei ꝗ ponit an gelos ſub eadē ſpē multiplicari īdiuidualr̄. ⁊ ſꝫm gradꝰ indiuiduales analogiā ꝗndā hr̄e Sicut Alb. ⁊ plꝫes alij qñ loquunt̄ de angelis ꝓut ciuilit̄ ꝯſtituit ordinatā mul titudinē celeſtꝫ milicie. Secꝰ ſi fiat ſermo de itelligētijs qꝛ ꝗlibet ab altera ſpē diſtinguit̄ ſicut ⁊ ſphere celeſtes.

Ad rōem dðm ꝙ diuerſitas formal' duplex ē. ſ. abſo luta ⁊ hec ē ſpecifica Alia ē ꝑ drās finales ⁊ reſpectiuas ꝗdāmō ⁊ hec pt̄ eē īdiuidual' ⁊ nō ſpecifica q̄lis ponit̄ in ter angelos ⁊ aīas. Uel ſcđo alit̄ dđꝫ ꝙ drn̄e pure forma les ſunt ſpecifice Aīe āt ſaltē inꝗ̄ntū itelligētie nō diſtin guunt̄ differētijs extra corpꝰ pure formalibꝫ. ſꝫ ꝗdāmō materialibꝫ. ſ. nō ꝑ materiā. ſꝫ ꝑ aliꝗd materie ꝓportiona bile. ꝗ mō etiā itelligētie nūeralit̄ diſtinguunt̄ ꝑ aliqđ ꝓ portionabile materie. ⁊ talis drā ē material' ſicut ea ꝗ ſu mit̄ ex ꝑte materie ꝓprie dicte. ſꝫ nō poſſit eē ſenſibil' per q̄ntitatē vel ſenſibilē q̄litatē. Ex ꝗ patꝫ ꝙ ſi ꝯſideret̄ aīa in ꝗ̄tū aīa ſic diſtinguit̄ ꝗ ad illū eſſendi modū nūeralit̄ ex ꝑte corpis. Inꝗ̄ntū āt itelligētia diſtiguit̄ nūeralit̄ ꝑ ſuū ꝓpriū qđ ē. ſiue ꝑ ꝓportionabile materie qđ hꝫ cōe cū ſubſtātijs itellectualibꝫ. Stāte ḡ eq̄litate corpis pt̄ eē ieq̄litas aīaꝝ. vñ ſtat aliquē hr̄e optimā corpalē diſpōez ꝗ tñ itellectuali opatōi nō ſit idoneor vt declaratū eſt

Decimūquartū dubiū ē

Qualis ē hec forma ſeu ꝟtus ꝗ maior mūdꝰ ſub eo ꝯtē ta ⁊ ꝑcipue minorē mūdū diuerſimode afficit. Solō Hec forma ſeu ꝟtus ē forma ordinis. forma explicatōis celeſtꝫ. ⁊ forma vlt agēs. Dicit̄ forma ordinis Quia cū multa ſint ordinata ad h̄ ꝙ fiat effectꝰ oīa illa informat ſicut ars iformat īſtrumēta ⁊ materiā ad ꝓductōez effe ctus artificial'. Et ꝓpt̄ h̄ pt̄ dici forma ordinis oīm a na tura ꝓducibiliū. Scđo dr̄ forma explicatōis. Quia ſic effluxa celeſtibꝫ ꝟtutibꝫ elemētoꝝ. ⁊ materie diſpōnibꝫ explicant̄. qꝛ ſine illis nō pt̄ ordinare effectū ꝑficere Ter cio dr̄ vlt agens. Quia in toto ordine ſue explicatōis ipa ē ꝑmū agēs in materia ⁊ alia. ꝟtute ipiꝰ agūt. eo ꝙ ipſa ē ꝟtus formal' in materia ꝗ format oīa ⁊ dirigit ad h̄ vt ad formam agant.

Decimūquintū dubiū ē

An forma vlt agēs ifallibilit̄ ⁊ vniformit̄ opet̄ Solō Nō qm̄ lꝫ ex eiꝰ ꝑte nō ſint difformitates ⁊ mutabilita tes in opatōe. tñ bñ ex ꝑte eoꝝ ꝗ ab ipa mouent̄ vltimo ⁊ finalit̄. vl' ꝓxime tā ꝗꝫ īſtrumēta mouēdi alia Quia cū ꝓ ficiſcat̄ a corpibꝫ celeſtibꝫ ⁊ eoꝝ motoribꝫ ꝑ motū. lumē. et influentiā. in hec iferiora. pt̄ ipa ꝯfortari ex diſpōe bo na eā ſuſcipientiū ⁊ ex indiſpōne debilitari vt plus vl' mi nus corpa moueat ꝗ afficit. ſilr̄ ⁊ aīas. ꝓpt̄ qđ dr̄ ptholo meꝰ ꝙ celeſtꝫ effectꝰ in diſpōnibꝫ iuuat̄ diſponētibꝫ paſ ſibile ſubiectū ſicut iuuat̄ ſemen terrearatōe ⁊ fimatōe. Et iō dꝰnter mouent̄ hec iferiora tali forma ꝓpt̄ differen tem ſuā diſpōem. Cuicūꝗꝫ ḡ h̄ ꝯuenit ꝙ corpꝰ ⁊ aīa ha bilitatē ⁊ diſpōem hn̄t ad ſuſcipiendū forme ipreſſionez ad talē vel talē effectū. talia cito ad hmōi effectū mouet̄ ſicut ſi ꝗs cogitatōe occupet̄ vel paſſione aliꝗ afficiat̄ cir ca ea ad ꝗ celeſtꝫ influētia mouet ⁊ iclinat. talis fortꝰ et clariꝰ mouet̄ ⁊ efficaciꝰ a forma celeſti euidētiori ſomnio īmmo q̄n ꝗꝫ viſione. Si tñ paſſione timore vel cogitatōe figurat plura ſimulacra ꝗ̄ ad ꝗ mouet forma celeſtꝫ tūc ſomniū erit ꝑtim inane ⁊ ſilr̄ viſio ⁊ ꝑtim ꝟcatm̄ Patꝫ ḡ ꝙ illa forma celeſtꝫ nō afficiat neceſſitādo. licꝫ afficiat in clinando. Cuiꝰ etiā ꝯfirmatio ē. qꝛ forma illa cā remota ē. ad cuiꝰ cauſalitatē appropriandā plura reqrunt̄ in ele mentis ⁊ elemētatꝫ anteꝗꝫ ad actū vltimū ꝑueniat. ꝗꝝ oīm indiſpōe pt̄ effectꝰ finalis ipediri ⁊ poteſtas forme celeſtꝫ ea ꝑte finaliter euacuari. ꝗ tñ veriſſime futurum ꝟcat. qđ etiā abſꝗꝫ dubio eueniſſet ſi ꝯcauſatiua cū ipſa forma celi ꝯcurriſſent Hinc dixit Ptholomeꝰ in atletha ꝙ ſtelle mouēt ꝑ aliud ⁊ ꝑ accn̄s. ⁊ nō de neceſſitate eue nit id qđ mouet intellectꝰ ꝑ media. qꝛ cū media variabi lia ſunt. multiplr̄ variat̄ ꝟtus mouētꝫ in illis. Et ꝓpter h̄ ꝑcipit dictꝰ Ptholomeꝰ ꝙ diuinās in aſtris nō faciat niſi iudiciū cōe. Appropaº em̄ ē cōmixtiōis ⁊ materie ⁊ ꝟtutū ꝓprie agētiū ⁊ patiētiū. ꝗ ſtꝫ ī materia. ꝗ ꝑ aſtra ſci ri nō pn̄t. ſꝫ ex phycis rōnibꝫ reꝝ. Et iō etiā idē ꝑcipit ꝙ iudex aſtroꝝ nō ſit iperitꝰ in phycis. Uñ aſtrologia nō hꝫ certitudinē. cū phyca ꝑtim ſit. nō ſolū ex ꝑte ſub iecti ſicut aſtronomia. ſꝫ ex ꝑte medij. Et ꝓpterea dr̄ Al bertꝰ ꝙ frequent̄ decipiunt̄ Aſtrologus Augur. Inter pres viſionū. Et ſilr̄ oīs diuinās Et ſubdit ꝙ oē fere ta le genꝰ hoīm deceptionibꝫ gaudet. ⁊ paꝝ lrāti exn̄tes pu tant necēāriū eē qđ ē ꝯtingēs. ⁊ ꝓnūciant tā ꝗꝫ abſꝗꝫ ipe dimēto futuꝝ aliqđ. qđ cū nō eueniat faciūt ſcias vileſce re in ꝯſpectu hoīm iperitoꝝ. cū nō ſit defectꝰ in ſcientijs ſꝫ in abutentibꝫ. Uñ Ptholomeꝰ dixit nō eē iudicādū ex aſtris niſi valde generalr̄ ⁊ cū ꝓteſtatōe. illa ſcꝫ ꝙ ſtel le talia faciunt ꝑ aliud ⁊ ꝑ multa inſtrumenta ꝗ ipediri poſſent. ☞ Arguit̄ Forma iſta etiā in ſe mouet̄ ſicut effectus celeſtiū corpoꝝ variant̄ ad motū planetaꝝ ad

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

oras climatū. In ſignū cuiꝰ ī arte īterp̄tatōis ſomniorū magi ꝑcipiunt in diuerſis oris ꝛ terris aliter ꝛ aliter interp̄tari ſomnia ꝛ ꝑcipue ſm manſiones lune ꝓpter eiꝰ ꝓpinquitatē ſicut teſtanꝰ multe infirmitates. q̄ꝓpter videtur hec forma mutari. Soluͦ Uex eſt variaꝰ. ſꝫ variaꝰ regulariter ꝛ vniformiter ꝛ infallibiliter. in q̄ntū āt deſcendit forma hm̄ōi ad ꝓpaginē nature ꝑticularis generabiliū variaꝰ fallibiliter ꝛ irregulariter. ꝛ nō regulariter. ſicut forma celeſtis ordinis.

Decimūſextū dubiū eſt.

An citius ꝛ regularius moueat celeſtis forma homies vel bruta Et videꝰ ꝙ hoies. qꝛ ſomnia q̄ ſunt ex virtute celeſtis forme ſolū īueniunꝰ in hoībꝫ Dicit em̄ Auerrois ꝙ alia aīalia nō h̄n̄t niſi corticē ſomnioꝝ. Soluͦ Citiꝰ ꝛ regulariꝰ afficiunꝰ bruta aīalia q̄ꝫ hoies. qꝛ plene ſubdunꝰ celeſti influentie circa nulla ꝓpria ſollicitudine occupanꝰ. ꝛ iō q̄ſi agunꝰ a natura. Homo āt circa ꝓpria ſollicitus nō ꝑcipit motꝰ q̄ ſunt in ipo ꝟtute celeſtꝫ forme ꝓpter fortiores alios. vn̄ etiā nō agiꝰ ab aſtris. ſicut bruta aīalia q̄ agunꝰ a natura niſi forſan ꝑ accn̄s ab hoībꝫ circa bruta aīalia opantibꝫ impedianꝰ. Et ꝓpter h̄ ꝑcipitur in augurio ꝙ taliū aīaliū motus ꝛ garritus attendanꝰ. qꝛ ſm ptholomeū ſunt velut ſtelle ſcd̄e ſeu aſtra ſcd̄a. Ex q̄bus ↄtingit circa ꝑticularia veriora fieri iudicia q̄ꝫ ex aſtris ꝑmis Ad obiectū dd̄m. ꝙ in brutꝫ vti q̄ꝫ fiunt ipreſſiones ꝛ ph̄ātaſmatū motꝰ. ſꝫ hm̄ōi deficiunt a vera rōne ſomnij. Quia ph̄ātaſmata in eis nō mouenꝰ ordinate ſicut in hoībꝫ. qꝛ ordinem h̄n̄t ph̄ātaſmata hois ad explicatōem forme celeſtꝫ ad actū ꝛ effectū ꝓcedentis ꝟtute imaginatiua ex ꝑticipatōe rōis ꝛ intellectus. qualis cū nō ſit in brutis. iō nō h̄n̄t bruta niſi corticem ſomnij hm̄ōi. Et huius exemplū ē. Nā ſi groſſus et ſtolidꝰ vehemēter aliq̄ ſenſibili afficiaꝰ nō poterit imagines adeo aptas ꝑ imaginatiuā imaginari illi affectōni ↄſentaneas ſicut is qui minus afficitur et ſubtilē habet et bonam imaginatiuam.

Decimūſeptimū dubiū

Que req̄runꝰ ad hoc ꝙ aliq̄s facile valeat moueri a forma celeſtis ordinis Soluͦ Duo ad hoc req̄runꝰ. vt ex dictis Albti in cōmēto haberi pt. Primū ē naturale. ſecundū voluntariū. Primū qd̄ req̄riꝰ ē altitudo itellectꝰ agentis ꝛ bonitas imaginatōis ph̄ātaſmata miniſterialiter ſumminiſtrātis. imo req̄riꝰ etiā bonitas oīm virtutū aīe app̄henſiuaꝝ. q̄bꝫ diſponiꝰ ad ↄuerſatōnem vite intellectualis ꝛ ad ꝑcipiendū nō ſolū ipreſſionē ſomnialē ſꝫ intellectualē reuelatōem in viſione ꝛ ꝓpheria. Scd̄o req̄riꝰ tranquillitas vite q̄ ē ꝑ ꝟtutē q̄ aīa ſedēdo ꝛ q̄eſcendo fit prudens vn̄ ſequēs ↄcupiſcētias ꝛ inrpatꝰ ꝓcul dubio nō ꝑueniet ad actum ꝓphetie. ꝑcipue ſi multo tp̄e eis fuerit detentus q̄m ab eis mutabiꝰ eiꝰ cōplexio et ꝑ ↄn̄s imaginatōis organū ꝛ ſic ꝑdiꝰ nature habilitas ad ꝓphetandū ꝛ ad videndū. Si āt ſic naturalr̄ diſpoſitus bonitate itellectꝰ agētis ꝛ imaginatōis ſtuduerit ꝟtuti intellectiue ꝛ ſcientijs ꝛ a cura ꝛ ſollicitudine ſeculi aīam ſuā liberauerit. ꝛ aliena curioſe nō iueſtigauerit. ſꝫ potiꝰ ſe intra ſeip̄m recluſerit. opamq̄ꝫ dederit ſcientijs altis in q̄bꝫ multū abſtrahiꝰ intellectꝰ. tūc abſq̄ꝫ dubio de facili manifeſtabiꝰ tali pulcritudo celeſtꝫ in oībus his q̄ ab orbe effluunt ad regimē eoꝝ q̄ generanꝰ et corrūpuntur. Et hoc eſt qd̄ dixit ſapiens Ptholomeus in diſciplina ꝑuerbioꝝ ſuoꝝ. Excellentior in hoībꝫ eſt q̄ nō curat in cuiꝰ manibꝫ ſit mūdus. excellētius eē ꝛ altiꝰ inter hoies eſt q̄ q̄s tale faſtigiū intellectꝰ ꝛ imaginationis ꝑ naturā ē adeptꝰ. ꝛ talis ad actū ꝓphetie ꝑueniet ſi curas abijciat ꝛ circa mūdana ꝓrſus nihil cogitet gaudendo. vel triſtando. vel timēdo. vel ſperando. Ille em̄ vere nō curat in cuius manu ſtat mundꝰ. Et ꝑ hūc modū ꝓphetie ꝑmo ſurrexit ꝓpheria Socratis in academia Eſt āt aliud genꝰ ꝓphetie extēdētis ſe tā ad viſionē ſomniū q̄ꝫ ad ꝓphetiā ꝓprie dictā de qua theologi loquunꝰ. ſed ea ad p̄ſens loqui imptinens eſt.

Decimūoctauū dubiū ē

Quot modis ↄtingit aliquē auerſum a ſenſibꝫ moueri a forma celeſtis ordinis Soluͦ Ut refert Albtus in cōmēto. xij. gradibꝫ. Quoꝝ ſeptē ꝑmi ↄcernūt dormiētes. alij āt vigilātes. Primꝰ ꝛ ip̄fectiſſimꝰ ē. q̄ manifeſtat ſe ſolū in q̄dā fiducia. q̄ hō ↄcipit aliquā audaciam aliq̄d faciendi vel p̄dicēdi cū tn̄ deſuꝑ nullā habeat cognitōem imaginatiuā vel itellectiuā. Cuiꝰ cā ē. qꝛ cū forma celeſtꝫ mouēdo ꝑmū tāgit corpꝰ mouet in ꝑmis virtutē motiuā ꝛ nō redūdat ꝟtutē app̄henſiuā niſi īplicite et ↄfuſe vt dicaꝰ hoi cor teſtari hoc futuꝝ eē. Hic ḡ eſt ꝑmus ꝛ minimꝰ gradꝰ q̄ ꝟtꝰ celeſtꝫ nos afficit frequēter fallens. eo ꝙ aliq̄n q̄s ↄcipit audaciā ex alijs accn̄tibꝫ cōplexionis ꝛ tūc nō hꝫ ordinē ad futura nec auxiliū hꝫ q̄le hꝫ a forma celeſti. Scd̄s gradꝰ ē q̄ affectꝰ forme celeſtis ꝛ motꝰ q̄ afficiꝰ aīa ꝑuenit ad ipam aīam ſm lucem indiſtinctā ꝛ ↄfuſam q̄ ex ſuis ſimulacris ꝓprijs determinari nō pt. ſꝫ ſolū ſimulacris nō bn̄ rep̄ntatiuis ꝛ valde incōuenientibꝫ q̄ vix p̄t aliq̄s interp̄tari. Sicut plato ait quendā ſomniaſſe ꝙ moreretꝰ ꝛ eiꝰ vita ꝓlongabatur Terciꝰ gradꝰ ē q̄ forma celeſtꝫ afficit aīam adeo expſſe ꝙ ꝑ metaphoras ↄuenientes exponiꝰ. ꝛ hm̄ōi ipreſſiones ſomniales ſomnia ſunt q̄ ſapiētes interp̄tanꝰ ꝛ ad q̄ interp̄tāda ars in magicis ſciētijs inuēta ē. Quartꝰ gradus q̄ q̄s a celeſti forma adhuc euidētiꝰ afficiꝰ. ſ. ſub ꝓpria rei ſiītudine imaginaria ꝛ nō extolliꝰ ſuꝑ imaginationis actū. ſicut accidit in ſomnio de q̄ narrat Tullius in 2º de natura eoꝝ ꝙ cū duo ſocij incaute hoſpitati fuiſſent altero dormiēte vigilās receſſit a dormiente quippiam negocij expleturꝰ. ꝛ cū dormiret ille q̄ mā ſerat apparuit ſocius petēs ſibi auxiliū preſtari alioq̄n iugulādꝰ eēt. Ille āt nō reputās rurſus dormiuit ꝛ ꝑ oīa eandem habuit viſionē quā ꝑus. vn̄ ſibi videbaꝰ ꝙ a ſocio inſtantius rogareꝰ alioquin iā ſtatim eēt iugulādus. Sꝫ neq̄ꝫ hoc reputans tercio obdormiuit. cui tercio ſocius apparens cū q̄rela magna dixit ſe iā iugulatū ꝛ in craſtino in plauſtro fimi funere ſubiecto extra portā portādū ꝛ ꝓijciendū vt celari poſſet homicidiū rogās vt ſummo mane ad portā illā cū iudice ꝑgeret ꝛ de iniq̄ nece ſua vltionem experi faceret in eū q̄ tanti fuit miniſter ſcelerꝫ Surgens āt mane q̄ ſomniū viderat oīa iuenerat ſicut in ſomnio viderat. Sīle etiā refert Albtꝰ ſomniaſſe ſe fuiſſe ſuꝑ ripā fluminis in q̄ ſuſpēſum ſuꝑ aquā fabricatū fuerat molendinū. Uidebaturq̄ꝫ ei ꝙ puer in aquā caderet ꝛ veniēs ad rotā molēdini dep̄mereꝰ ꝛ necareꝰ ibidem. Euigilās āt cū hoc ſocijs referret nōdū q̄ꝫ finita eſſet narratio nūciaꝰ adire mulier magno eiulatu nuncians h̄ idē ꝑ oīa qd̄ ſibi ī ſomnijs videbaꝰ. cū tn̄ an̄ h̄ nec mater

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nec pater ſuffſent de noticia Alberti. Quintus gradꝰ ꝗ nõ ſolũ afficit phãtaſia dormientis ſʒ videt aliqͥs aſſiſtere explanãs qđ ſub ꝓpria ſilitudine expſſe ꝛ clare nõ videtur ſed in ṽbis et figuris et h̄ fit ꝑ illucentẽ itelligẽtie radiũ licʒ nõ a phãtaſmatũ ꝑmixtiõe depuratũ ſicut frequẽtiſſime fere oĩbus accidit hoĩbus. et ideo de h̄ gradu nõ eſt opꝰ exẽpla adducere inquit Albertus. Sextꝰ gradꝰ eſt qñ fit hmõi explanatio expſſe ꝑ modũ docẽtis viſiõis ſignificatõez. ꝛ h̄ gradus accidit ſoluʒ tũc qñ ꝓ certo intelligẽtia ſoluta eſt ſimplr. et ſm quid ſolũ ligata. Ita videlicʒ ꝙ luce ſui luminis accipit taꝗ̃ a quodã alio docẽte et h̄ vocauerũt phĩ ſplẽdorẽ intelligẽtie deſuꝑ deſcẽdẽtis ꝛ irradiãtis in aĩas ſõniãtiũ attribuẽtes figurã ſimulacroꝝ celeſtibꝫ corꝑibꝫ et ſplẽdorẽ intellectꝰ ipi intelligẽtie mouẽti qđ Albertꝰ loquẽs ſm opiõnẽ peripateticoꝝ nõ approbat ſi dicat ꝙ lumẽ intellectus intelligentie imediate veniat in aĩam ſomniãtis ſine aliquo vehiculo corꝑali ſe ei ingerẽdo. licet ſm peripateticos admitti poſſit venire lumẽ intelligẽtie ad intellectũ noſtrũ mediãte forma celeſtis corꝑis. Cuiꝰ ſimile ẽ de forma pulſus in hoĩe Spẽs ei pulſus tãgit quodem corpus ꝛ tñ ab anima ſapiẽtis pacipit in ea diſpoſitio aĩe eius cuiꝰ eſt pulſus ꝛ motꝰ ſue vite. Sic ꝗ etiã in forma mouẽte in ſõnijs vel alijs viſiõibꝫ ẽ forma corꝑis celeſtis. ꝛ hec tãgit corpꝰ ſomniãtis ꝛ tñ in ea ẽ vis ꝛ lumẽ intellectꝰ agentis ex quo etiã illuſtrat ꝛ afficit mentem intelligentis et diffundit ipſam mentem intelligentis ſuper ſignificationẽ ſimulacrorum. Septimus gradꝰ ꝗ in ſomno ſõniãti vere et expſſe apparẽt intelligẽtie ſine ſimulacris. et tale videt fuiſſe ſõniũ Scipionis de colẽtibꝫ iuſticias ꝙ ſcʒ ad ethereas ſedes recipiãtur. Et huius ſomnij cauſa ẽ fulgor intellectꝰ agentis et ſplẽdor ꝗ ſua irradiatiõe totã ad ſe trahit aĩaʒ et auertit ab imaginũ motu. intentio ãt aĩe qñ tota ad intellectũ et excellẽter ẽ in ipſo tũc diſtrahitur a cõſideratione ſenſibilium in vigilia et a perceptione imaginuʒ in ſomno ita vt inueniat optimas demonſtratõnes et apprehenſiones intellectuales quas in vigilia inuenire non poteſt dum exterioribus ſenſibilibus vel imaginibus detinebatur. Et per hec genera ſomniorum a phis numẽ deorum eſſe probatur et precipue a ſtoicis et epicuris. Quia omnia huiuſmodi ſomniorum genera ſcilicet quintum. ſextum. et ſeptimum. per numina in ſomnijs hominibus aſſiſtentia fieri arbitrabantur. In hoc tamen gradu inquit Albertus venit forma mouens a corpore ſed potentior intellectus anime (qualem diximus ſuperius eſſe ſapientis animam) luce nimia intellectiua ex forma concipit veras intelligentias. et hoc eſt quod dicit Areſtoteles ꝙ in ſomno ſunt aliquando vere intelligentie. Et hucuſqꝫ et non vltra procedit viſio ſomnialis. Octauus gradus ẽ quo forma celeſtis adeo fortis eſt ꝙ etiam in vigilia aliqueʒ auerſum tamen a ſenſibilibus et retrahentem ſenſus intra ſe. mouet et afficit in ſimulacris obſcuris Et iſte gradus correſpondet ſecundo ſuperius dicto ſed in hoc omnes potẽs excellit ꝙ mouʒ i vigilia Hoc ei ẽ fortiꝰ mouere eo ꝙ in vigilia ſenſꝰ ſũt minꝰ ligati ꝗ̃ i ſõno. licʒ ſint etiam ad intra retracti. et iõ nõ ꝑualeret tũc motꝰ forme celeſtis exterioribꝫ motibꝫ ſenſuũ niſi eẽt in mouẽdo fortior ſm hũc gradũ ꝗ̃ ſm alios ꝑcedẽtes Et h̄ mõ forma celeſt̃ mouʒ corꝑa aĩaliũ vigilãtiũ. ita ꝙ in motibꝫ coꝝ ꝑſignãt aliqđ futuꝝ qđ ſtudẽt augures ſcire ꝛ ꝯiectare Sine tñ rõe inqͣt Alb. fũdata ẽ diuinatõ auguꝝ. Nonꝰ gradus reſpõdẽs 3º eſt. ꝗ vigilãs a ſenſibilibꝫ auerſus afficitur a forma celeſti ꝑ ſilitudinẽ expſſaʒ rei future vl̃ occulte. que ſilitudo facile adaptabilis ẽ et hmõi ſunt viſa melãcholicoꝝ et coꝝ ꝗ amẽtias patiunt qñ auertũtur a ſenſibꝫ. Etiã frequẽter occurrit modꝰ huiꝰ gradꝰ infirmis Et hic gradꝰ precedẽtibꝫ fortior eſt qꝛ ꝯuenit vigilantibus ꝗ adeo faciliter nõ mouentur ſicut dormientes. Decimus gradus ſũptus iuxta quitũ eſt ꝗ vigilans afficit a forma celeſtis ordinis imaginibꝫ expreſſis cũ intemixtione aliquali ipſiꝰ luĩs intellectualis ꝑ modũ inſtruentis et docẽtis cuiuſmodi ſunt illi ꝗ loquuntur ſibi. quaſi hoĩbus aſtãtibꝫ ſibi. quaſi audirent verba inſtruẽtia ſignificatões coꝝ ꝗ vident. Undecimꝰ gradus ſumptus iuxta ſextũ eſt quo a forma celeſt̃ ordinis afficit vigilãs ꝓprijs imaginibꝫ cũ illuſtratione etiã intellectus iã ſoluti veras intelligentias futuroꝝ vel alioꝝ occultoꝝ accipientis. Hoc ſiquidẽ accidit ex nimio ſplẽdore intellectꝰ agentis ſuꝑ ſilitudine aut imagine ꝓpria in imagine exiſtẽtis ſeu ſuꝑ optima imaginũ cõpoſitione ꝗ ſunt ex forma celeſtis ordinis Duodecimꝰ gradus ꝗ ſumit iuxta quartũ extrinſecus gradus ꝓphetie de quo phĩ locuti ſunt eſt. ꝗ fiunt inexpſſe imagines rerum futurarum aut occultarũ ſicut euenũt ipſis vigilãtibꝫ. retractis tñ et auerſis aliqualiter a ſenſibus exterioribus. licet non adeo perfecte ſicut ſm precedẽtes gradus. Et hunc gradũ habens iuxta dictũ hermetis dicitur ſpiritum dei habere. Et ſocrates dicit hanc occultorum ſcientiam ſm hunc gradum eſſe omnino diuinam. Decimustercius gradus qui eſt cõplementum ꝓphetie naturalis eſt. quo homo occulta ſic concipit ꝙ veram intelligentiam de ipſis habet etiam abſqꝫ magna auerſione a ſenſibus ꝛ hic eſt gradus ſummꝰ anime humane. Et dicit Albertus hos gradus a peripateticis diuerſis notatos. nos abſqꝫ dubio exprimur. Inter hos autem gradus ſeptem ſunt ſomniales. ꝛ ſequentes quattuor ſunt viſiõis. et duo vltimi prophetie

Decimũnonũ dubium

Quare ſimulacra ſomnialia ſepe mutãtur de forma i formam ſicut videtur alicui ꝙ videat homines ꝗ ſtatim ſibi mutãtur in canes vel equos Solutio Alberti Huius ſunt due cauſe. Prima eſt humiditas complexionis fortiter mota ſicut in pueris et in iuuenibus Secũda eſt vapor nimis motus et vehemẽtia caloris. tunc eñ vna ꝑs motus conſequẽs aliam. frangit figuras eius ꝛ ideo reſultant frequẽter imperfecta ſimulacra Et ꝓpterea hec duo genera hoĩm incertiſſima hñt ſomnia.

Uiceſimum dubium eſt

Utrum melancholici quoruʒ natura loquax eſt ſint fortunati eo ꝙ ſtudioſi ſunt et ꝓpter multitudinẽ phantaſmatum cõmunicẽt ad futura cũ tñ alias ſint infeliciſſimi ex ꝯplexione Et videt ꝙ nõ qꝛ frigidi ſunt et ſicci. frigidũ ãt et ſiccũ nõ euaporãt vel ſaltẽ nõ euaporãt multũ. ꝛ iõ nõ videt multũ i eis phãtaſmata mouere Solõ Sic vt dictũ ẽ in textu Quia vapor multis et fortis plus impedit viſiões et ſomnia ꝗ̃ ꝓmoueat. Cuiꝰ ſignũ eſt ꝙ immediate poſt cenã dormientes parꝝ vel nihil ſomniamus Calidũ ergo paucũ qđ eſt in melãcholicis eleuat vaporẽ ꝛ ſpiritũ debilem qui conſumeretur ſi fortis eſſet Et qꝛ calor debilis nõ conſumit ſpiritum ſed potius cõſeruat. Ideo bene tenent imagines in ſpiritu Siliť cum ſiccũ melãcholici complexionale cũ debili calore euaporet vapore͵ bene

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

retẽtiuo qꝛ vapoꝛ ex ſicco reſolut⁹ bene retinet imagines ideo ex parte ſiccitatis etiam bene retinet imagines Similiter frigidum cōplexionale in eis repertum etiam facit ad bonam imaginum retentionem. Verū tamen nullum hoꝛum eſt cauſa multiplicationis imaginum q̄ ſunt in melancholicis, ſed ſunt cauſa retentionis bone. Imaginatio autem eſt cauſa multitudinis imaginum in ip̄is propter facilimum eius ad omnis impreſſionis et alterationis motum. Ex his ergo coniunctis melancholici ſunt multarum imaginum et multipliciter in eis permanent. et ideo fere omnes melancholici amentias patiuntur Propter multitudinem ergo imaginū quas bene oꝛdinate retinent ſtudioſi ſunt et bene ad futuroꝛum diuinationem diſpoſiti. Sunt enim quaſi ab exterioꝛum ſenſuum operationibus ſtupidi. et foris minus turbātur ſed magis quieſcunt. interioꝛum ſenſuum operationib⁹ dediti Unde dr̄. p. i libro de ꝓblematib⁹ q̄ melācholici ſunt ſtudioſi p̄cipue ſi patiantur melancholiam que ex cholera per incinerationem facta eſt. Illa enim fumoſa eſt ſicut vinum rubeum et eſt multum retentiua phantaſmatum circa que profundatur intellectus.

Uiceſimūprimū dubiū

Quare a foꝛma celeſtis oꝛdinis potius mouentur ꝛ afficiuntur homines in nocte q̄ in die. Solutio. Propt̄ duas cauſas vt dicit Democritus. Prima qꝛ licet magis ſpiſſus ſit aer noctis q̄ diei. propter frigus tamē aer noctis circa ſomniantem. quietus magis eſt q̄ aer diei Strepitus enim et tumultus circa homines multas ꝑceptiones impediunt. Cuius ſignum eſt q̄ ſonus cāpanarum et tubaruꝫ remotius auditur de nocte q̄ de die Verūtn̄ vt notat Albertus Tempeſtas vel venti parū vel nihil impediunt tales motus ꝛ defluxiones quibus afficitur homo a celeſti foꝛma qꝛ cū lumine fluūt. ꝛ mot⁹ quo ſic mouentur a foꝛma celeſti eſt ſpiritualis ſicut et eſſe foꝛme ſic cauſaliter fluētis Tale aūt eſſe parum aut in nullo diſſipat̄ a vēto vl̄ tēpeſtate. Secūda cauſa eſt quia tūc plerūq; homines doꝛmiūt ꝛ ſenſus ab exterioꝝ ſenſuum ſtrepitu clauſos habēt vnde doꝛmiētes paruos motus intrinſecus plus ſentiūt q̄ vigilātes Intrinſecus dico qꝛ extrinſecus coꝛpoꝛa doꝛmiētiū frigida ſunt ꝛ ligata reponūtur aūt ille foꝛme ad interi⁹ Quia naturales ſunt defluxiones luminis in ip̄is ſpiritib⁹ ꝛ ideo protrahunt̄ ad intus. Et qꝛ eſſe celeſte magis oīb⁹ alijs intrinſecus efficit̄. inde venit ad coꝛpoꝛat coꝛꝑm mixtiones. hoc em̄ foꝛmatiuū ē. et oīb⁹ alijs vtens p̄ro inſtrumētis Hi ergo motus quib⁹ mouet celeſtis foꝛma eos q̄ ſomno depreſſi ſunt vl̄ alias vtcūq; vigilāt. faciūt phātaſmata ꝛ apparitiones varias diuinatiuas ſm̄. xiij gradus ſup̄ tactos.

Finis libri de ſomno et vigilia

Liber de longitudine ꝛ breuitate vite

De eo autem quod eſt hec quidem eſſe longe vite animalium. hec autem breuis vite et de vite vniuerſaliter longitudine et breuitate conſiderādum cauſas

Iſte eſt quartus liber ꝑuoꝝ naturaliū. intitulatus de lōgitudine ꝛ breuitate vite. Qui ꝑma ſui diuiſione diuiditur in duos tractatus. Primus ē ꝑambularis. ponēs quedā deſeruiētia ad ꝓpoſitū Scd̄s tractat cauſas lōgitudinis ꝛ breuitatis vite. Scd̄s ibi Erūt aūt. Primus tractatus ſubdiuidit̄ in duo capl̄a. In primo ponuntur quedā ꝑambula principali ꝓpoſito deſeruiētia. In ſcd̄o ſoluit quaſdā dubitationes. Scd̄a ibi Propter qd̄ etiā Primū capl̄ꝫ rurſus ſubdiuidit̄ in duas ꝑtes. In prima oſtēdit ꝑemialiter de quo ſit dc̄m. In ſcd̄a ponit q̄dam ꝑambula Scd̄a ibi Sūt aūt hn̄tia differētia Prima aūt ꝑs ſubdiuidit̄ in tres ꝑticulas In ꝑma aperit intētū ſuum reſpectu dicēdoꝝ In ſecūda oſtēdit modū ꝓcedendi In tercia dat oꝛdinē huius libri ad alios libros naturales Scd̄a ibi Principiū aūt. Tercia ibi De ſomno. Quātū ad ꝑmā ꝑticulā dicit. p. q̄ nūc reſtat ꝯtervidendum de eo quare hec inter aīalia ſunt lōge ꝛ hec breuis vite ꝛ nō ſolū de lōgitudine et breuitate vite aīaliū vidēdū eſt Sꝫ vl̄r oīm viuētiū que ſcꝫ ſit cauſa longitudinis ꝛ breuitatis vite in ip̄is.

Principiū aūt cōſideratōis neceſſariū ꝑmo ex eo q̄ ē dubitare de ip̄ſis Nō em̄ eſt palā vtꝝ alteꝝ aut idē cā omib⁹ animalib⁹ et plātis eius qd̄ eſt hec q̄dem eſſe lōge vite. hec aūt breuis et plātaꝝ. has q̄dē pauci tp̄is. has aūt multū durabilē habere vitā. Adhuc aūt vtrū eadē q̄ lōge vite ꝛ que ſm̄ naturā ſana natura ꝯſtātium aut ſepata ſūt et qd̄ breuis vite lāguoroſū. Aut ſm̄ q̄ſdā q̄dē lāguores appropinquāt lāguoroſa ſm̄ naturā coꝛꝑa his que breuis vite. ſm̄ q̄ſdaꝫ aūt nihil ꝓhibet lāguoroſos eſſe longe vite exiſtentes

In hac ſcd̄a ꝑticula ponit. p. modū ꝓcedēdi dicēs q̄ mod⁹ ꝓcedēdi in hac materia de lōgitudine ꝛ breuitate vite erit per dubitationes. Cuius cauſam aſſignat. Qꝛ nō eſt certum in primis An eadē ſit cauſa lōgitudinis et breuitatis vite in oīb⁹ aīalibus et oībus plātis. Secūdo etiam nō aſt certū An inter viuētia que conſtant in natura. ea que ſunt lōge vite ſint ſanioꝛa. et breuis vite ſint q̄ ſunt lāguida. vel ſint ſeparata hec. ita q̄ ea q̄ ſūt breuis vite ſint ſana. ꝛ lāguoroſa ſint lōge vite Videtur em̄ quedā lāguoroſa eſſe breuis vite ꝛ quedā lōgioꝛis vite

De ſomno quidē igitur ꝛ vigilia dictum eſt prius. de vita aūt ꝛ moꝛte dicendum eſt poſterius. Similiter autem de languoꝛe et ſanitate quantum adiacet naturali philoſophie. Nunc autem de cauſa eius quod eſt hec quidem eſſe.

lõge vite. hec aũt breuis ſicut dictũ ē prius cõ
ſiderandum

In hac tercia particula dat ordinẽ hu⁹ libri ad alios
dicẽs ꝙ dictũ eſt prius de ſomno ꝛ vigilia. poſterius aũt
dicet̃ de morte ꝛ vita ꝛ ſimiliter de ſanitate ꝛ egritudine
quãtum hoc adiacet et ꝑtinet naturali phie Sʒ nũc red/
dẽda eſt prius cauſa ꝑpter quam hec quidẽ ſunt lõge vi/
te. hec aũt breuis vite.

Sũt aũt habẽtia differentiã hãc tota ad to
ta genera ꝛ coꝝ que ſub vna ſpecie altera ad al
tera. dico aũt ſm genus q̇dẽ differre vt hoĩem
ad equum Longioris eñ vite genus hominũ
q̃ȝ ad equorũ. Scd̃m ſpẽm aũt hoĩem ad homĩ
nẽ Sũt eñ ꝛ hoĩes hi quidẽ lõge vite Hi autẽ
breuis vite alteri ſm altera loca diſtãtes. Que
q̇dem ꝛ calidis gẽtium longioris vite. que aũt
in frigidis breuioris vite. Et habitãtiũ aut eun
dẽ locũ drñt ſilr aliqui hac differẽtia qd̕ inuicẽ
Oportʒ eñ accipere q̇d facile in natura corrup
tibile cõſtantibus ꝛ q̇d quod nõ facile corrup/
tibile. Ignis eñ ꝛ aqua ꝛ his cõgnata non ha
bentia eãdem virtutem exiſtunt generatõnis ꝛ
corruptionis cauſa. alijs itaqȝ ꝛ q̃libet aliorũ
ex his entia ꝛ cõſtituta participare borũ natu/
ram rationabile q̃cũqȝ q̇dem cõpoſita ex mul
tis ſunt vt domus. de alijs quidem alia ratio
corruptionis. ſunt enim ꝛ proprie corruptiões
multis exiſtẽtium vt ſciẽtia ſanitas ꝛ egritudo
Hec enim corrũpuntur etiam non corruptis.
ſuſceptiuis ſed ſaluatis. vt ignorãtie quidẽ cor
ruptio reminiſcẽtia ꝛ eruditio Scientie autem
obliuio ꝛ deceptio ſm accidens aũt cõſequun
tur naturalibus que aliorum corruptiones.
Corruptis enim animalibus corrumpuntur.
et ſciẽtia ꝛ ſanitas que in animalib⁹.

In hac ſecũda parte principali ponit phus duo preã/
bula deſeruiẽtia ꝓpoſito. Primum eſt. ipſorum viuẽtium
differẽtia eſt in lõgitudine ꝛ breuitate vite ſm genus et
ſm ſpeciem. Quod ſic declarat Nam ſm genus differũt
homo ꝛ equus qꝛ lõgioris vite eſt genus hominũ q̃ȝ eq̃/
rum. Secũdum ſpeciem aũt dicimus hominem vnũ eſſe
alio lõgioris vite ꝑpter diuerſitatem locorum que ĩhabi/
tãt Nam qui in calidis regionib⁹ habitãt ſunt longioris
vite. ꝛ breuioris qui in frigidis Similiter hominum eũ
dem locum inhabitãtium inuenitur differẽtia. in lõgitu/
dine ꝛ breuitate vite. Scd̃m preambulum eſt ꝙ inter ea
que cõſtant in natura. que vt ſubſtãtie per ſe ſubſiſtũt ali
qua ſunt facile corruptibilia ꝛ aliqua difficile In alijs au
tem accidẽtibus in alio exiſtẽtibus eſt modus alius Qd̕
ſic declarat. quãtum ad primam partem de ſubſtantijs
quia ignis aer ꝛ his cõgnata elemẽta ſcilicet aqua ꝛ ter/
ra nõ habentia eãdem virtutem ꝛ potẽtiam ratione qua
litatum actiuarum ꝛ paſſiuarum ſed cõtrarietatem. nõ ſo
lum ſunt per ſe corruptibilia ꝛ generabilia. ſed ſunt cau/
ſa generatiõis ꝛ corruptiõis omnium eorum. que ex eis
ſunt cõſtituta immo etiam rationabile eſt ea que ſunt cõ
poſita ex multis in quibus multa componẽtia in ſuis for
mis ꝛ qualitatibus ſaluãtur ſicut domus ꝛ ſimilia artifi
cialia ſimiliter participatõe elemẽtorum corruptibilia eẽ
Quãtum ad ſecũdam partem ſcilicet de his que nõ ſub
ſiſtũt probat quia accidentia q̄ ſunt in alio ſicut ſanitas ꝛ
egritudo habent alium modum corruptiõis preter eum
qui tactus eſt Quoniam dupliciter corrumpũtur ſcilicȝ
ad corruptiõem ſui ſubiecti in quo. ſunt vl̕ corrũpuntur
etiam a ſuo cõtrario vt ignorãtia corrũpitur per reminiſ
cẽtiam ꝛ eruditionem ꝛ ſciẽtia corrumpitur obliuione ꝛ
deceptiõe. Sed per accidens corrumpũtur hec ad cor/
ruptionem aliorum. nam corruptis animalibus corrũpi
tur ſciẽtia ꝛ ſanitas

Propt̃ quod ꝛ de anima ratiocinabitur q̇s
vtiqȝ ex his Si eñ nõ eſt a natura ſed quemad
modum ſcientia in anima ſic ꝛ anima in corpo
re erit vtiqȝ ipſius ꝛ alia corruptio preter cor/
ruptionem qua corrumpitur corrupto corpore
itaqȝ quoniam non videtur talis exiſtens aliter
habebit vtiqȝ ad corpis cõmunionẽ

In ſecũdo capitulo ſoluit phs duas difficultates. Et
diuiditur ĩ duas partes ſm duas dubitatiões quas mo
uet. Secũda tãgitur ibi. Forte autem. In prima pte mo
uet dubitationẽ primã dicẽs ꝙ vtiqȝ quis de aĩa dubi
tãdo ratiocinari pt An aĩa dupl'r ſit corruptibil'. ita ꝙ ſit
corruptibil' ꝑter corruptõeȝ quam hȝ ĩ corpore ſicut ſcia
Et arguit ꝙ ſic quia anima ſic eſt in corpore ſicut ſcientia
in aĩa Soluẽdo aũt hãc dubitatõem dicit ꝙ aĩa nõ eſt eo
dẽ mõ in corpore quo mõ ſciẽtia ē in aĩa ꝛ ergo nõ opor/
tet ꝙ ſic corrũpatur

Forte aũt vtiqȝ quis dubitabit rationabili
ter vtrũ ē vbi incorruptibile erit quod corrup
tibile vt ignis ſurſum vbi nõ eſt contrariũ Cor
rũpuntur eñ que quidẽ inexiſtũt cõtrarijs ſm
accidẽs eo qȝ illa corrũpuntur Interimunt̃ eñ
ꝯtraria ab inuicẽ. ſm accñs ãt nihil ꝯtrariorũ
in ſubſtãtijs corrũpit̃ ꝑpter de nullo ſubiecto ꝑ
dicari ſubſtãtiam vel ſubiectũ Quare cui non
eſt ꝯtrariũ ꝛ vbi nõ ē ĩpoſſibile vtiqȝ erit corrũ
pi Quid eñ erit corrũpẽs ſi a ꝯtrarijs q̇dẽ acci
dit corrũpi ſolis. hoc eñ nõ exiſtit aut totaliter
aut hic. aut h̃ ſic q̇dẽ verꝫ ē ſic aũt nõ. Impoſſi
bile eñ naturã habẽti nõ exiſtere aliqualit̃ ꝯtra
riũ Omnino q̇dẽ eñ ineẽ calidũ aut rectũ ꝯtingit
oẽ aũt eẽ impoſſibile aut calidũ aut rectũ aut al
bum Erunt eñ paſſiones ſeparate. ſi igitur q̃ñ
ſimul fuerit factiuum ꝛ paſſiuum hoc quidẽ ſp
facit. hoc ãt patitur ĩpoſſibile non permutare

In hac ſcd̃a pte ſoluit ſcd̃am difficultatem. Et duo fa
cit Primo facit qd̕ dictum eſt Secũdo idem ꝯfirmat Se
cũdum ibi Adhuc autem Quantũ ad ꝑmũ dr phus mo
uẽdo difficultatẽ. Utrꝫ aliq̇d corruptibile ĩ vno loco poſ
ſit fieri ĩcorruptibile in alio Et arguit ꝙ ſic Quia ignis ē
corruptibilis deorſum. tñ ſurſum videtur ĩcorruptibilis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quia qđ corrūpit̄ corrūpit̄ a ſuo ꝯrio vel ad corruptōnē ſubiecti. nullo hoꝝ modoꝝ ignis ſurſuꝫ ē corruptibil' ꝗ. Minorē probat. Et p̄mo ꝙ nō a cōtrario qꝛ ſurſum nō habet ꝯtrariū cōuictū. cōtraria eñ ab inuicē interimunt̄ Scđm accñs aūt corrūpūtur ꝗ ſunt in ꝯtrarijs ſed ſubſtātia nō pt̄ eē i cōtrarijs qꝛ ſubſtātia nō habꝫ eē niſi i alio ita ꝙ de ſubiecto velut accñs p̄dicari poſſit cū ipſa potiꝰ ſit ſubiectū de ꝗ fit p̄dicatio. Et ita cū ignis ſit ſubſtātia nō eſt in cōtrarijs. vel ſi habeat ꝯtrariū nō tamē ſurſum vbi eſt. nō videtur ergo ignis poſſe corrūpi. nullū eñ habet ſurſum corrūpēs ſi corruptio ſolū ſit ex ꝯtrarijs Hāc dubitationē ſoluēdo dicit ꝙ corruptibile in vno loco trāſpoſitū nō fit incorruptibile ſimpl'r. licet verū ſit ꝙ aliquo mō fiat diuturnius Qđ ſic ꝓbat Quia ipoſſibile eſt materiā habēti nō exiſtere aliqđ ꝯtrariū. qđ aūt eſt corruptibile in vno loco ſicut ignis habet materiam. ergo habꝫ cōtrariū Maiorem ꝓbat qꝛ oportet ſemper vnū cōtrarioꝝ ineſſe ſubiecto ſeu materie niſi dixerimus ꝯtraria paſſiones ſeu formas ſepatas qđ eſt impoſſibile Nam ſi ꝯtrarium actiuū fuerit ſicut calidū neceſſe eſt ipm̄ ineſſe vel oppoſitū eiꝰ Similiter ſi paſſiuū ſit rectum neceſſe eſt ipꝫ ineſſe vel eius oppoſitum qꝛ nō eſt poſſibile oē eſſe calidum ſed aliqđ frigidū. nec oē eſt rectum ſed aliqđ curuū. Nec oē albū ſed aliqđ neceſſe eſt eſſe nigrū. Tūc vltra ꝓſyllogizādo arguit phus ſic Cōtraria actiua ꝛ paſſiua ad inuicē q̄ ſimul ſunt nc̄ario ſe trāſmutāt. ꝛ ita oīa ꝯtraria ſūt neceſſario ꝛ ſimpl'r corruptibilia Sꝫ ꝗ materiā hn̄t ſicut ea ꝗ in vno loco ſūt corruptibilia habēt cōtrarium ergo ſūt ſimpl'r corruptibilia

Ad huc ſi neceſſe ſupfluū facere ſupfluū aūt ꝯtrariū, ex ꝯtrario eñ ſemper ꝑmutatō ſupfluū aūt reliquie prioris. Si aūt omne expellit qđ actu cōtrariū etſi hoc corruptibile vtiqꝫ ſit aut nō ſed cōtinente corrūpitur. ſi ꝗdem ſufficiens ex dictis. Si aūt ſupponere nō oportet qꝛ ineſt aliꝗd actu cōtrariū et ſupfluū fit ꝓpter qđ ꝛ minor flamma cōburitur a multa ſm̄ accidēs qꝛ alimētum qđ illa in multo tpe cōſumit fumum hec flāma multa cito. propter qđ omnia ſemp in motu ſūt et fiunt aut corrūpuntur. Cōtinēs aūt aut coopatur aut cōtra opatur. Et propter hoc trāſpoſita durabiliora ꝗdem fiūt et pauci oris durationis natura. eterna aūt nuſꝗꝫ quibuſcunqꝫ contraria erunt

Hic ꝯfirmat quod dictū eſt. Et duo facit. Primo facit hoc ſcđo ꝓbat quoddam ſupius ſuppoſitū Scđm ibi Cōfeſtim eñ materia Et itendit in effectu hāc rationem Nō ſolum vere ꝛ totaliter pfecte ꝯtrariū permutat reliquum. verum etiam vnū cōtrariorum qđ eſt excellens et ſupfluum agit in id qđ ē remiſſum ꝛ in id qđ excellitur qꝛ inter ea eſt aliqua partialis ꝯtrarietas ratione cuiꝰ trāſmutātur. ex ꝯtrario eñ fit ꝑmutatio ſiue pfecte ſiue imperfecte ꝛ ita excellēs tāqꝫ ꝯtinens exceſſum. corrūpit exceſſum ipm̄ inquātum exceſſum. ꝑmiſcetur quodāmō cū altero cōtrario. ꝓpter qđ flamma maior cōſumit minoreꝫ huidum eñ qđ multo tpe nutriret puam flammā conſumit̄ ꝛ ꝯburit̄ a maiori flāma in breui tpe. Et ita abſorbet̄ minor flāma. Ex quo infert phus corollarie ꝙ oīa in motu ſp̄ ſunt ꝛ fiunt. ꝛ corrūpūtur. Et tūc arguit̄ ſic. Corpora corruptibilia in vno hn̄t ꝯtriū pfecte ꝛ totaliter. vel ipfecte ſicut tepidū ꝛ calidū ſiue ſit exceſſum. excellēs ergo corruptibile ad quēcūqꝫ locū trāſmutetur nō poteſt fieri icorruptibile. licet poſſit fieri durabiliꝰ ꝯtra opante aliꝗ loco ꝯtinēte. Et ꝓpter hoc trāſpoſita fiūt durabiliora que minoris duratōis ſunt ſm̄ naturam

Confeſtim enim materia contrarium habet quare ſi ꝗdem eius qđ vbi ſm̄ locum permutat Si autem quanti ſm̄ augmētū ꝛ decremētum Si aūt paſſionis alteratur

Hic in ſcđa ꝑticula oñt ꝙ materiā hn̄s habeat cōtrariū vt ſupra ſuppoſitū fuit dicēs Cōfeſtim eñ materia hꝫ cōtrarium. nā materia mobilis motu locali ꝯtrarietateꝫ habet ſm̄ locū. vel vbi. ꝛ mobilis ad quātitatem penes magnum ꝛ paruum. ꝛ mobilis motu alteratōis cōtrarietatem penes paſſiōes ꝛ paſſibiles qualitates

Nūt aūt neqꝫ maxima icorruptibiliora Equꝰ eñ hoīe breuioris vite. neqꝫ pua epeteia eñ multa entonioꝝ. neqꝫ plāte totalit̄ aīalibꝰ Epeteia eñ ꝗdā plātaꝝ. neqꝫ ſanguinē hn̄tia. apis eñ durabilior ꝗrūdā ſanguinē habētiū neqꝫ exāguia. malakia eñ ꝛ epeteia ꝗdem exanguia aūt neqꝫ ꝗ in terra. etenim plāte epeteia ſunt ꝛ aīalia greſſibilia. neqꝫ ꝗ in mari. etenim ibi ꝗ breuis vite ꝛ oſtrakina ꝛ malakia

Iſte ē ſcđs tractatꝰ huius libri In quo ꝑtractat cauſas lōgitudinis ꝛ breuitatis vite. Et diuidit̄ in duo capitula In p̄mo tractat aliqua ꝗ nō ſunt cōuertibiliter cauſe lōge vite. In ſcđo oſtēdit que ſunt cauſe lōgitudinis ꝛ breuitatis vite Scđm ibi Manifeſtū aūt de his Primū ca. rurſus ſubdiuidit̄ in duas ꝑtes In p̄ma facit qđ dictū ē. In ſcđa oſtēdit ꝙ illa tm̄ cōmuniter ꝛ frequēter ſunt cā lōgioris vite. Scđm ibi Omīno āt Quātum ad primū ſeptē poit ꝑ ordinē ꝗ nō ſunt cā lōgitudinis vite ꝛ ꝑ ꝯñs eoꝝ oppoſita nō ſunt cauſa breuis vite. Et h̄ loquēdo de lōgitudie ꝛ breuitate vite i cōi ꝛ in gn̄ali Primū ē ꝙ magnitudo corꝑis viuorū nō ē cauſa vite longioris. ꝛ ita maxīa quātitate nō ſunt minime corruptibilia Qđ ꝓbat exēplo Nā equꝰ maioris quātitatis ē hoīe ꝛ tm̄ breuioris vite. ꝓuerbio eñ dr̄ inꝗt Albꝰ ꝙ tres vite canis faciūt vitam eꝗ ꝛ tres vite eꝗ ꝯſtituūt vitā hoīs Secūdum ē. ꝙ nō ē ꝑuitas in viuētibꝰ cā longioris vite. Qđ ſic ꝓbat̄ exemplo Nā multa aīalia ꝑuula valde ꝗ ſunt de numero inciſoꝝ ſiue diuiſorū in loco diaphragmatis ꝗ ꝓpter hoc entonia dicūt̄ quaſi intꝰ diuiſa ꝗ etiā vt inꝗt Alb. anuloſa vl' rugoſa vocatur. epeteia ſūt ſeu breuis vite. Vn̄ dr̄ idem Alb. ꝙ ꝗrūdā illorū aīaliū periodus ē quaſi annꝰ Et ꝗrūdam periodꝰ ē ſolū tp̄s veris. ꝗ viridia ꝛ mollia ſunt folia plātaꝝ. Terciū nō oēs plāte ſunt durabilioris vite aīalibus ꝗbuſlibet Qđ ꝓbat exēplo Quia ꝗdā plātarū epeteia ſt̄. Qđ declarādo Alb. dicit ꝙ eſſe duri corporis ꝛ ſicci qualis ē vita in plātis nō eſt vl'r ꝛ ꝑ ſe cauſa lōgitudinis vite qꝛ multe ſunt plātaꝝ ꝗ nō habēt periodū vnius āni Sed citra annū reſoluūtur. Multa aūt aīalia habētia mollia corpora diutius manent. Quartum eſt habere ſanguinē non eſt cauſa longioris vite vniuerſalit̄ in viuentibꝰ et ita ſanguinem habentia nō ſunt longioris vite exanguibus

Qđ probat exemplo. Nam apes ſanguine carentes lon
gioris vite ſunt multis ſanguinē hñtibꝰ Quintū. exan/
guia vl̄r non ſunt lōgioris vite habentibus ſanguinem
qđ probat exemplo. Quia ſanguinem habentia malakia
ſunt. ſanguine autem carentia ſūt epeteia ſeu breuis vite
Unde dicit Albtꝰ ꝙ multa aīalia ſanguine carētia ſunt
valde debilis vite ꝛ quaſi ſtupida ꝛ periodꝰ vite talium
finitur circa annū. Sextū eſt ꝙ vl̄r habitātia in terris nō
ſunt aquaticis lōgioris vite. Qđ ꝓbat exemplo. q꞉ q̄dā
plāte ſunt epeteia ꝛ q̄dam aīalia greſſibilia ſup terrā. bre
uioris vite ſunt multis aquaticis. Septimū. eſſe in ma/
ri nō eſt cauſa lōgioris vite viuētibꝰ ſup terram. ꝓbatur
exēplo. q꞉ in mari inueniūt multa breuis vite ſicut oſtra
kina ꝛ malakia Unde dicit Alb. ꝙ oſtrea ꝛ cōchilia ī ma
ri habitantia breuioris vite ſūt multꝫ ī terra habitātibꝰ

Omnino aūt longiſſime vite et in plātis ſūt vt palma ꝛ cypreſſꝰ Etenim ſanguinē hñtibꝰ animalia magis q̄ȝ in exanguibꝰ ꝛ in greſſibilibus q̄ȝ in aquatilibꝰ quare ꝛ cōbinātibꝰ in ſanguinē habētibꝰ et greſſibilibus q̄ longiſſime vite animaliū ſūt vt homo et elephas Et vtiq̄ȝ que q̄dē maiora vt ad plus ē dicere minoribꝰ lōgioris vite. etenim in alijs accidit his que lōgioris vite magnitudo ſic dictis.

In hac ſcđa pte huius capl̄i dicit ꝙ licet iſte cē iā tac/
te etſi vl̄r nō ſufficiāt ad lōgitudinē vite frequēter tamē
cōferūt ad eam. Qđ declarat exēplariter. Nā frequēter
plāte in quibꝰ palma ꝛ cypſſus ſunt longiſſime vite ſunt
lōgioris vite animalibꝰ. Unde palma et cypreſſus in plā
tis ſunt lōgiſſime vite Et excedūt vitā aīalium quorūli/
bet Silr̄ ſanguinē hñtia ſunt exāguibꝰ lōgioris vite Et
greſſibilia frequēter lōgioris vite ſūt reptilibꝰ natatilibꝰ
et volatilibus Nam elephas et homo que ſunt animalia
greſſibilia excedūt frequēter aīalia nō greſſibilia. Silr̄
maiora frequēter durabilioris vite ſunt minoribꝰ. Et ſi/
cut in hoīe et elephāte accidit lōgitudo vite ex magnitu
dine frequēter. ita in alijs viuētibus

Cauſam aūt de his oībꝰ hinc vtiq̄ȝ quis cōtēplabitur. oportet eñi accipe ꝙ aīal eſt natura calidū ꝛ humidū ꝛ viuere tale Senectus autē frigida ꝛ ſicca ꝛ quod mortuū. videtur eñi ſic. Materia eñi corpm exñtibꝰ. hoc calidū. ꝛ frigidū. ꝛ ſiccum. et humidum. neceſſe igitur ſeneſcentia deſiccari.

In hoc ſecūdo capitulo oſtendit q̄ ſunt cauſe lōgitu/
dinis et breuitatis vite vt huiuſmodi ꝛ ꝓprie ꝛ ad eq̄te
Et diuiditur in duas partes In prima facit hoc In ſecū
da tractat de lōgitudine et breuitate cōparatiue cōpa/
rando viuentia penes lōgitudinem ꝛ breuitatē vite ad
inuicem. Secūda ibi In plātis autem. Prima pars ſub
diuiditur in duas In prima ponit cauſas lōgitudinis
et breuitatis vite vt dictum eſt In ſecūda infert ex dic/
tis quattuor corollaria. ibi Eadam autē. Prima ſubdi/
uiditur in duo pūcta. In primo ponit cauſas intrinſecas
In ſecūdo ſpecificat eas Secūdū ibi Propter quod non
Quātum ad primum pūctum dicit philoſophus ꝙ nūc
cōtēplabimur de his omnibus viuētibus de quibꝰ dic/
tum eſt quid ſit manifeſtū eſſe principium lōgitudinis ꝛ
breuitatis vite. Quo ſic proemialiter pmiſſo vult ī effec
tu hāc cōcluſionem. Vite lōgitudo ipſius aīalis et per
cōſequens omnium viuētium cōſiſtit in calido ꝛ humi/
do. Quam dupliciter probat Primo ſic Animal ē natu
raliter calidum ꝛ humidum vt ſenſibiliter notum eſt. er
go viuere ſeu vita conſiſtit in calido ꝛ humido quia eſſe
animalis ē eſſe viuū. Secūdo probat ſic quia frigidū et
ſiccum ſunt cauſe ſenectutis ꝛ mortis. ergo calidū ꝛ hu
midum ſunt cauſe vite. ꝛ per cōſequens lōgitudinis vi/
te Antecedēs probat. Quia corpora viuētium quorūli/
bet naturaliter habent pro materia calidum. frigidum.
humidum. et ſiccum ad equalitatem cōplexionatorū di/
uerſimode reducta. quaꝓpter neceſſe ē ſeneſcētia deſicca
ri ꝛ infrigidari. ꝛ ſimiliter moriētia. quādo ſcꝫ incipiunt
ſiccū ꝛ frigidū dominari calido ꝛ huīdo Coña patꝫ q꞉ ca
dē ſītꝫ principia oppoſitorū.

Propter qđ oportet nō facile deſiccabile eē hūidū. ꝛ propter hoc pinguia īputribilia. Cā aūt q꞉ aeris. aer aūt ad alia Ignis aūt nō fit putrefactus. neq̄ȝ rurſum paucū oportet eſſe hūidum facile. ſiccabile enim qđ paucū. ꝓpter qđ magna animalia et plāte vt vl̄r eſt dicere lōgioris vite queadmodū dictū eſt prius. Rōnabile enim maiora plus habere humidum. non ſolū autem propter hoc longioris vite. due eñi cauſe quod quantum et quod quale. quare oportet nō ſolum multitudinē eſſe humidi ſed hoc et calidū vt neq̄ȝ facile congelabile. neq̄ȝ facile deſiccabile ſit Propter hoc omnes lōgioris vite magis quibuſdā maioribꝰ lōgioris vite deficiens multitudine humidi. Si pluri ratione excedat ſm quale q̄ȝ deficiat ſm quantum. Eſt autem aliquibus calidum quidem pingue qđ ſimul facit nō facile ſiccabile ꝛ nō facile īfrigidabile Quedā āt aīaliū habēt humorē. ideo oportet firmum eſſe non leuiter corruptibile neq̄ȝ ſuperfluū Interimitur eñi quod tale aut languore aut natura. Contraria aūt ſuperfluitatis virtus ꝛ corruptiua. hec quidē nature. hec aūt pticule. ꝓpt' qđ coitiua ꝛ multi ſpmatis. ſeneſcūt cito Spma enim ſuperfluū ꝛ amplius deſiccat emiſſuꝫ. ꝛ ꝓpter hoc mulus lōgioris vite aſino ꝛ equo. ex q̄bus genitus ē. Et femelle maſculis ſi coitiui ſint maſculi. ꝓpter qđ ꝛ paſſeres maſculi breuioris vite femellis Adhuc autē queq̄ȝ laborioſa maſculoꝝ propter laborem ſeneſcunt magis. deſiccat enim labor. ꝛ ſenectus ſicca eſt. natura aūt vt ad omne ē dicere maſculi femellis longioris vite. Cauſa aūt q꞉ calidiꝰ aīal maſculus eſt q̄ȝ femella.

Hic 2ňr in ſcđo pūcto ſpecificat hūidū ī q̄ ſit lōgitudo ꝛ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

breuitas vite oſtẽdẽdo q̃le ſit adijciẽdo vnũ corollarium Unde in effectu vult hãc concluſionẽ. Qꝫ nõ in quocũq; hũido cõſiſtit vite lõgitudo. Sꝫ ad ipm quattuoꝛ requirunt. Primũ eſt ꝙ ſit pingue ꝛ ꝑ ↄ̃ñs imputrefactibile. Unde pinguia iputrefactibilia ſunt qꝛ pingue eſt aereuꝫ fluens extra ſeipm Aer eñi reſpectu inferioꝝ elemẽtorũ in motu ſuo eſt velut ignis ita ꝙ ptes eius mouentur ad circũferentiã a centro. Ignis vero nõ putrefit. Scdm ꝙ nõ ſit paucũ. Quia paucũ cito ſiccabile eſt. In ſignũ cuꝰ magna aĩalia et plãte vlr loquẽdo ſunt lõgioꝛis vite quẽadmodũ dictũ eſt prius. Rationabile eñi ẽ ꝙ maioꝛa plꝰ habeant de hũido. tñ propter hoc ſolũ nõ ſunt longioꝛis vite ſed etiã ꝓpter alteꝝ iam tactũ Et ita requiritur ad hũidũ duo ſcꝫ debita quãtitas ꝛ debita qualitas. Non eñi ſufficit hũidũ eſſe multũ ſed opꝫ etiã ipm eſſe calidũ nõ cito cõgelabile neq; deſiccabile quale eſt hũidum pingue in quibuſdã viuẽtibꝫ repertũ qd vtrũq; facit qꝛ ſcꝫ nõ eſt facile ſiccabile ꝓpter viſcoſitatẽ nec facile infrigidabile ꝓpter hoc qꝛ aereũ. Humidũ eñi aereũ inquit Albertꝰ. ẽ naturale ſubiectũ caloꝛis et calidũ eſt Qd ꝓbat a ſigno qꝛ hoĩes ꝓpter hoc ſunt lõgioꝛis vite q̃buſdã aĩalibꝫ maioꝛibꝫ plus humiditate abundãtibꝫ qꝛ ſcꝫ hoĩes plus excedũt in qualitate humidi q̃ꝫ deficiant in quãtitate. ꝛ ita qualitas bona recupat defectũ quãtitatis. Quedaꝫ eñi aĩaliũ habẽt humoꝛẽ aliũ non viſcoſuꝫ et pinguẽ ſiue aereum et ita ex ea pte non ſunt longe vite licꝫ abũdent humiditate ſicut equi. Terciũ requiſitũ eſt ꝙ humidum debeat eſſe firmũ ſiue conſtãs in quãto ſcꝫ et quali de quibꝰ dictum eſt et nõ eſſe leuiter coꝛruptibile Quartũ reqſitũ eſt ꝙ ipm nõ ſit ſupfluũ. Qꝫ autẽ nõ debeat eſſe infirmũ ſꝫ cõſtãs ꝛ firmũ ꝓbat qꝛ tale facile interimit ꝛ vincit a caloꝛe naturali aut lãguoꝛe qꝛ facile putreſcit inquit Albertus ꝛ coꝛruptibile ẽ cito ab egritudine ꝑ naturã putreſcentẽ inducta Qꝫ aũt nõ debeat eſſe ſupfluũ ꝓbat qꝛ virtus ꝛ potẽtia ſupfluitatis in humido eſt vite contraria ꝛ coꝛruptiua aut nature ipſius viuẽtis in toto vl foꝛte i pte aliqua et in illa breuiat vitam Et hec ẽ cã inquit Albtus quare illa viuẽtia que ſunt ſupflue humiditatis ſupeffuſe q̃ mẽbris nõ ibibit ꝓpter ſui incõpletionẽ cito ſeneſcit qꝛ talis humiditas cito putreſcit ꝛ ducit ad moꝛtẽ Ex q̃ infert phs cõcluſioneꝫ talẽ Aĩalia multũ coitiua ꝛ multi ſpmatis cito ſeneſcũt ꝛ breuis ſũt vite. Qd ꝓbat duplr Primo qꝛ vt ex nũc dictꝭ ptꝫ. Sperma ſupfluũ eſt humidũ qd ẽ coꝛruptiuũ. Secũdo qꝛ qñ ſemẽ amplꝰ q̃ꝫ ſuſtineri poſſit emittit ꝑ coitũ vel infirmitatẽ deſiccãdo nimis humidũ abbreuiat vitã Qd declarat phs quattuoꝛ exẽplis. Primũ ẽ qꝛ ꝓpt h mulꝰ lõgioꝛis vite ẽ aſino ꝛ eq̃ ex qbꝫ genitꝰ ẽ. qꝛ mulus paꝝ aut nihil ſeminat inquit Alb. neq; cõcipit. Et ꝓpt h etiã galline multũ ouãtes cito moriunt ꝛ mulieres multũ cõcipiẽtes ꝛ pariẽtes. Scdm ẽ ꝙ ꝓpter h femelle maſculis ſi coitiui ſunt multũ ſũt lõgioris vite ꝛ femine ſint caſte Et hac de cã ẽ dicit Albtus ꝙ caſtratꝰ diutiꝰ viuit q̃ꝫ nõ caſtratꝰ luxurioſus. Terciũ ẽ ꝙ ꝓpter h etiã paſſeres maſculi breuioꝛis vite ſunt femellis Quartum eſt ꝙ maſculi laboꝛioſi exiſtentes cito ſeneſcunt. quia laboꝛ deſiccatiuus eſt. Senectus autem ſicca eſt. Et licet vniuerſaliter et regulariter ſeu natura ſint maſculi femellis longioꝛis vite propter dominium calidi et humidi bene propoꝛtionatoꝛum quale non inuenitur in femella vt teſtatur multitudo phlegmatis in mulieribus quod eijciunt. tamen propter laboꝛem nimium contingit maſculos citius ſeneſcere

Eadẽ aũt i calidis lõgioꝛis vite ſũt q̃ꝫ frigidis locis ꝓpt eãdẽ cãꝫ ꝓpt quã q̃dẽ ꝛ maioꝛa ꝛ magis notabilis magnitudo aĩaliũ frigidoꝛũ ſcdm naturã. ꝓpter qd ꝛ ſerpẽtes et ſaure ꝛ ſolidata magna i calidis locꝭ ꝛ i rubro mari oſtrokodrina. Augmẽti eñi calida hũiditas. cã et vite. in frigidis eñi locis magis aqueũ hũidũ qd in aĩalibꝫ ẽ propter qd facile cõgelabile Quare hec q̃deꝫ nõ fiũt oĩno aĩaliũ q̃ pauci ſanguis aut ſanguinẽ hñtiũ in his q̃ ad arctũ locis neq; greſſibilia in terra neq; aquatilia ĩ mari. hec aũt fiũt q̃deꝫ minoꝛa aũt ꝛ breuioꝛis vite Aufert aũt cõgelatio augmẽtũ Alimẽta aũt nõ ſumẽtia ꝛ plãte ꝛ aĩalia coꝛrũpũtur Cõſumit eñi ipm ſeipm quẽadmodũ multa flãma cõburit et coꝛrũpit paucã eo ꝙ alimẽtũ cõſumat Sic naturale calidũ ꝑmo digeſtiuũ ↄ̃ſumit materiã in q̃ eſt Aquatilia aũt greſſibilibꝫ minꝰ longe vite nõ qꝛ humida ſimplr ſed qꝛ aq̃ſa tale aũt hũidũ facile coꝛruptibile. qꝛ frigidũ ꝛ ↄ̃gelabile de facili Et exãguia ꝓpter idẽ ſi nõ magnitudine recõpenſetur neq; eñi pinguedinẽ neq; dulce habẽt. in aĩali eñi qd pingue dulce. ꝓpter qd apes lõgioꝛis vite alteris maioꝛibꝫ aĩalibꝫ

In hac ſcda particula infert phs quattuoꝛ coꝛollaria Primum eſt ꝙ eadeꝫ animalia in calidis regionibꝫ ſeu locis longioꝛis vite ſunt q̃ꝫ in frigidis In calidis nãq; maxima eſt magnitudo. vt patet de ſerpentibus ꝛ de animalibus ſimilibus frigidis cuiuſmodi ſunt ſcdm Albertum talpe et ea que pelle varia ſunt in ventre que vocant ſtelliones ꝛ ſunt frigidiſſima ꝛ pigra animalia ꝛ veſpertiliones. Omnia ſiquidem talia magna ſupra modum nature ſunt in calidis regionibus. Et ſimiliter ex eadem cauſa que ſunt in mari rubro quod natura calidum eſt ſicut indicat ruboꝛ eius ſicut ea que vocantur oſtrokodrina q̃ figuram habent oſtrilium ſunt magne quantitatis ꝛ maioꝛis q̃ꝫ in frigidis. In frigidis autem locis hec animalia nominata que ſunt ſine ſanguine aut pauci ſanguinis non generantur ſicut in locis ſeptentrionalibus vltimis ſub polo artico vel iuxta polum articum. Neq; greſſibilia huiuſmodi frigida animalia ſunt ibi neq; aquatica iſtius generis in mari ſeptentrionali generantur. etſi fiant ſunt vel breuis vite ꝛ minoꝛis quantitatis q̃ꝫ debita ſit ſpeciei communiter Totum autem iſtud aliunde non ꝓuenit. niſi quia vt dictum eſt humiditas calida vite non ſolum cauſa eſt ſed et augmenti. Secus eſt de humiditate aquea et de frigoꝛe. Humidum enim aqueum facile cõgelabile eſt. congelatio autem aufert augmentum. Secũdum coꝛollarium tangitur ibi. Alimentum autem. Et ẽ alimentuꝫ non ſumentia ſiue ſint plãte. ſiue animalia breuis ſunt vite ꝛ coꝛrumpuntur. Conſumit enim calidum digeſtiuum materiam in qua eſt ſcilicet humidum Et ſic hoc totum quod eſt calidum et humidum in quo conſiſtit vita conſumit ſeipſum ratione calidi conſumentis et humidi conſumpti. ſicut flamma multa conſumit et conburit paucam eam in alimentum ſumen-

do. Tercium corollariũ qđ tangit̃ ibi (Aq̃tilia aũt) Eſt φ aq̃tica ſeu aq̃tilia ſunt greſſibilibꝫ breuioris vite. Cuius rõ ẽ. qꝛ humida ſunt nõ ſimplr̃. ſꝫ humiditate aq̃tica tale aũt humidũ facile corruptibile ẽ a debita habitudine ꝯplexionali. qꝛ frigidum ẽ de facili ꝯgelabile. frigido eñ nimis inſpiſſat̃. frigidũ etiã extinguit calorẽ ⁊ deſtruit ꝯplexionẽ. vt đr Albꝰ. Quartũ corollariũ qđ tãgitur ibi (Et exanguia) Eſt φ exanguia ſunt breuioris vite ſanguinẽ hñtibꝫ niſi magnitudine recõpenſet̃. qꝛ non hñt pinguedinẽ neqꝫ humidũ dulce i q̃ ꝯſiſtit vita. Dulce eñ ẽ humidũ bñ digeſtũ calido ⁊ eſt ꝯueniens nutrimentũ. ⁊ iõ in ſanguinẽ nõ hñtibꝫ raro inuenit̃ pinguedo In aiali aũt pinguedo. humidi dulcedo eſt. pinguis eñ ſapor eſt ꝓximus dulci. vt đr in de ſenſu ⁊ ſenſato. Et ꝓpter hoc apes ſunt longioris vite alijs ſanguine carentibꝫ. humidũ eñ dulce qđ ẽ in eis nutrimentũ ipoꝝ indicat in eis caloris actõem in humido nutrimentali.

In plantis aũt ſunt que lõgiſſime vite ⁊ magis φ̃ in animalibꝫ. Primũ q̃dem. qꝛ aquoſa minus quare nõ facile cõgelabilia. Deinde hꝫ viſcoſitatẽ ⁊ frigiditatẽ ⁊ ſicca ⁊ terreſtria exiſtẽtia tamẽ nõ hñt facile ſiccabile humidũ. De hoc ãt quod eſt naturã arboꝝ eẽ durabilẽ accipe oportet cauſam. habẽt eñ ꝓpriã ad aialia ꝑterqꝫ ad enthonia Iuuenes eñ plante ſemꝑ fiunt ꝓpter quod multi temporis. ſemꝑ eñ altere germinatões. Hee aũt ſeneſcunt ⁊ radices ſimilr̃ ſꝫ nõ ſimul. Sed aliquãdo q̃dem ſolus ſtipes ⁊ rami perierunt Alteri aũt iuxta nati ſunt. cũ autẽ ſic fuerint radices alie exeuntes generantur et ſic ſemꝑ manet hoc quidem corruptum. hoc autẽ factum propter quod longe vite.

In hac ſcđa ꝑte ꝑncipali tractat de lõgitudine ⁊ breuitate vite cõꝑatiue. Et diuidit̃ in duas ꝑticulas. In ꝑma cõꝑat in longitudine ⁊ breuitate vite ad inuicẽ ea que ſunt diuerſoꝝ generꝝ. In ſcđa cõꝑat ea ad inuicem que ſunt eiuſdẽ generꝫ. ibi (Accidit aũt) Prima rurſus ſubdiuidit̃ in duo puncta. In ꝑmo cõꝑat plantas ad aialia in cõi. In ſcđo cõꝑat plantas ad aialia enthonia. Scđm ibi (Aſſilant̃ aũt) Quantũ ad ꝑmũ đr. φ inter plãtas q̃dã ſunt longiſſime vite. ⁊ regularit̃ plante ſunt longioris vite aialibꝫ. Scđm ꝓbat ex tribꝫ. Primũ eſt. qꝛ plante ſunt minꝰ aquoſe q̃re nõ ſunt facile ꝯgelabiles et iõ đr Albꝰ φ ſunt dure nec ita facile denſat̃ eaꝝ humidũ. ⁊ iõ cremabiles ſt̃ ꝓpt̃ humidũ aereũ eaꝝ. Scđm qꝛ hñt humidũ magis viſcoſum ⁊ pingue ꝑ calorẽ ſolis decoctũ qđ nõ ẽ leuiter deſiccabile. ꝑcipue cũ ſint ſicce terreſtri ſiccitate. et taliũ ãt ſiccoꝝ reſolutõe nõ ꝑt facile fieri euaporatio ꝓpt̃ duriciẽ ⁊ ꝯſtãtiã ꝑtiũ. Aialia ãt vt đr Albꝰ hñt ꝑtes molles q̃ de facili euaporant ⁊ hñt humidũ magꝫ aqueũ qđ cito euaporabile ẽ ⁊ ſiccabile ⁊ ꝑ ꝯñs oportet eẽ ifrigidabile eoꝝ calidũ ⁊ vtroqꝫ vite ꝑncipio ceſſante. ceſſat vita tota. ꝓpterea diutiꝰ viuũt plãte q̃dã magne ⁊ dure φ̃ aialia vt dictũ ẽ. Terciũ eſt. qꝛ plante hñt in ſe ꝓpriã cãm vite. qꝛ deciſe in diuerſas partes adhuc viuũt ⁊ iuueneſcũt qđ nõ cõpetit aialibꝫ niſi enthonijs. Plante eñ ꝑ ſucceſſum tpis ſꝑ faciũt nouas germiatões Ita φ radix radicẽ. ⁊ ſtipes ſtipitẽ. ⁊ ramꝰ ramũ. ⁊ iteꝝ radix ſtipitẽ. ⁊ ſtipes radicẽ. ⁊ vtraqꝫ hoꝝ ramos. ita φ ſꝑ nouũ exit de veteri. ⁊ iõ ſeneſcũt Nõ ãt ſiſtiũt hmõi germinatões noue. ſꝫ ſucceſſiue vna ſeneſcẽte altera pullulat ex illa ⁊ ꝓijciũt radices circũ circa ⁊ ex illis radicibꝫ generant̃ alie plante. Quapropter ſic ſemꝑ manent hoc quidem corrupto ⁊ hoc facto

Aſſilantur aũt plante enthonijs ſicut dictũ eſt ꝑus. diuiſa eñ viuunt ⁊ duo ⁊ multa fiunt ex vno. Enthonia aũt vſqꝫ ad viuere ꝑuenerũt multo aũt nõ poſſunt tempore. nõ eñ habẽt organa neqꝫ poteſt facere ipa ꝑncipiũ in vnoquoqꝫ. Id aũt in planta poteſt. vbiqꝫ eñ habet ⁊ radicem ⁊ germen potentia propter quod ab hac ſemꝑ ꝑuenit hoc q̃dem nouũ. hoc aũt ſeneſcẽs modico aliquo differẽtia ineẽ longe vite ſic quẽadmodũ que abſplãtantur. Et eñ in abſplantatione mõ aliquo dicet vtiqꝫ aliquis eadem accidere. ꝑticula eñ q̃dam quod tranſplantatũ In abſplantatõe igitur q̃dem ſeꝑatim accidit hoc ibi aũt ꝑ ꝯtinuum. Cauſa aũt qꝛ ineſt vbiqꝫ virtute exiſtens principium.

In hoc ſcđo puncto cõꝑat in longitudine ⁊ breuitate plantas enthonijs dicens in effectu φ licet plante ⁊ animalia enthonia in hoc conueniãt. φ deciſe partes viuãt in vtriſqꝫ. ⁊ φ ex vno fiunt multa vt ex vna planta multe et vno aiali tali multa viuentia ſenſitiua vita. In hoc tñ differunt. quia partes deciſe in enthonijs nõ ꝑueniunt. niſi ad hoc φ viuere ꝯueniat ꝑtibus abſciſis. ſed non ita diu viuunt ſicut in plantis. Cuius cauſa eſt. qꝛ ꝑncipiũ vite nõ habent enthonia animalia neqꝫ organa ſicut plãte in qualibet parte. Plante eñ vbiqꝫ habent radicem ⁊ germen ⁊ ꝓpter hoc ab hac radice ꝑuenit ſemꝑ nouum ita φ vno ſeneſcente reliquũ innouat̃ ⁊ h̃ q̃dẽ ꝯtinue qñ nõ fit trãſplãtatio vel diſcõtinue in tranſplãtatõne.

Accidit aũt idem in animalibꝫ ⁊ plantis. in animalibꝫ aũt longioris vite maſculi vt in pluribus. Hoꝝ aũt ſuꝑiora magis maiora φ̃ inferiora. Magis eñ validũ maſculus φ̃ femella. in ſuꝑiori aũt calidũ in inferiori frigidũ. Et plãtarum que capite graues longioris vite. talis aũt que nõ epeteia. ſed arboroſa. Superiꝰ eñ plante ⁊ caput radix eſt. Epeteia aũt ad inferiꝰ et fructum accipiunt augmentũ. Sed de hoc q̃dem ꝑ ſe in his que de plantis determinabitur. nunc aũt de alijs animalibꝫ dicta eſt cauſa de magnitudine vite ⁊ vite breuitate. reliquuꝫ aũt nobis ꝯſiderare de ſenectute ⁊ iuuentute. ⁊ vita ⁊ morte. his eñ determinatis finem vtiqꝫ habebit que de animalibꝫ methodus

In hac ſcđa ꝑticula cõꝑat viuentia in longitudine et breuitate ad inuicem penes ea que ſunt eiuſdem generꝫ dicens φ in aialibꝫ illa q̃ hñt ſuꝑiora maiora ſeu ſummitates maiores ſunt ceterꝫ lõgioris vite. ⁊ ĝ maſculi ſunt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

longioris vite femellis. Cōſequētia ptʒ. qꝛ maſculi hn̄t
ſupiora maiora rōne calidi. femelle ꝟo inferiora. rōne fri
gidi. Silr̄ in plātis idē accidit. qꝛ q̄ in capite ſunt maio
res ꝛ grauiores ſunt longioris vite. ſʒ arboroſa ꝛ nō ſunt
epeteia ſicut plante q̄ ſunt in capite minores hoc ē in ra-
dice. Radix eñ ē caput in plātis. qꝛ ab ea accipit nutri-
mentū ꝛ nō ab alia pte q̄ dr̄ inferior. qꝛ ꝟſus illā pte ſunt
epeteia ꝛ frigidū accipiūt nutrimentū. Sʒ de hoc mag
in libro de plātis determinandū erit. Nūc āt generalr̄
dictū ē de aīalibꝫ q̄ꝫtū ad cām longitudinis ꝛ breuitatis
vite. Reliquū ꝟo reſtat determinandū de ſenectute ꝛ iu
uentute. ꝛ de vita ꝛ morte. Quibꝫ determīatis hʒ vtiqꝫ
methodus ſeu liber de aīalibꝫ finē. i. ꝯſummatōem q̄ꝫtū
ad ea q̄ cōplent determinatōnem illius libri

Inciduūt dubia Primū

Utrū liber h̄ de lōgitudine ꝛ breuitate vite vltimus ſit
int eos q̄ ſunt de cōibꝫ aīe ꝛ corpis Et videt q̄ nō. q̄a
pluribꝫ ꝯuenit viuere ꝛ mori q̄ꝫ ſentire. ꝛ itelligere. ꝛ mo
ueri ſm locū. cōmuniora āt priora ſunt ꝛ in phyca prius de
termināda pmo phycoꝝ Solo Sic Quia poſt oīa
p̄dicta in q̄bꝫ de cōibꝫ aīe ꝛ corpis agit. ſ. de ſtatu ꝛ pfe-
ctu ꝛ de defectu ꝟtutū in opando ſicut factū ē in libro
de ſenſu ꝛ ſenſato. ꝛ de memoria ꝛ reminiſcentia. ꝛ preci-
pue de ſomno ꝛ vigilia. Reſtat agēdū de morte aīatoꝝ
Quia cū ꝟtus aīe ꝛ p̄cipue vegetabiliū q̄ ſunt q̄dā aīa-
ta mortalia ſe habeat ſicut ꝟtus rei genite ꝛ corruptibi
lis nō p̄t mouere p īfinitū tp̄s. ſʒ hʒ determīatū terminū
in morte. Sʒ nulla rōne de morte ſciam plenā hr̄e poſſu
mus niſi ſciam⁹ de vita. eo q̄ p̄uatōes nō cognoſcūtur
niſi p habitū. Mors āt ē p̄uatio vite. iō etiā de vita opʒ
facere mētionē ꝛ cū illa ſcia tradita fuerit tunc ſcient oīa
opa ꝛ p̄uatōes a q̄bꝫ natura aīe p ꝟtutē ei⁹ depēdet Ex
ceptꝭ his q̄ ꝯcernūt honeſtū ꝛ ihoneſtū de q̄bꝫ opʒ ma
gnā eē p hiam p ſe q̄ moral vocat de q̄bꝫ h̄ nullā faciem⁹
mentōem. Tunc arguit ꝯñr ſic. Cū h̄ q̄rit de morte q̄
ꝯcludit mēſura ꝛ tp̄s q̄ vel q̄ aīa p̄t mouere corp⁹ ſm na
turā opʒ dare nccārio cauſas naturales lōgitudinis vi-
te ꝛ breuitatꝭ eoꝝ q̄ viuūt. qꝛ alit nō ſcirem⁹ ꝟtutē po-
tentie aīe mouētꝭ vitalit ſuū corp⁹ q̄ntū ip̄m mouere p̄t
ſm naturā. Coña pʒ. Quia ſicut in de celo ꝛ mūdo oſtē
dim⁹ motorē eē ꝟtutꝭ īfinite. qꝛ ip̄m qd̄ mouet p ſe ab
ip̄o mouere p̄t īfinito tp̄e ſine termino tp̄is ſm naturam
ita nūc q̄n ptractam⁹ de eo qd̄ mouet p ſe ꝛ a ſe ꝛ ē mor-
tale opʒ oñdere ꝓportionē motoris ad id qd̄ mouet ſm
q̄ntitatē lōgitudīs in q̄ ſm naturā mouere p̄t poſt quā
lōgitudinē corrupta habitudīe motoris ad mobile nccē
ē motū deficere. Per h̄ ad obiectū dd̄m q̄ argumētū
ꝯcluderet q̄ pmo eēt determinādū de lōgitudine ꝛ bre
uitate vite q̄ꝫ de alijs min⁹ cōibꝫ niſi obſtaret qd̄ dictū ē.
videlʒ q̄ p noticiā mortis ad cui⁹ noticiā reqrit noticia
vite. ꝛ p ꝯñs noticia lōgitudinis vite manifeſtarent ꝟtu
tes aīe q̄bꝫ mouet ſua corpa q̄uſqꝫ. ſ. ea moueāt. Nec hic
tractādū ē de cauſis lōgitudis ꝛ breuitatꝭ vite p accn̄s.
Nec pticularit put determīatꝭ rebꝫ ꝯueniūt de q̄bꝫ vel
p q̄s nō ē ſcia. ſʒ in cōi put oībꝫ viuis ꝯueniunt ꝛ p ſe. qꝛ
ex illis ſcialiter cognoſcit ſm quā aīa p̄t mouere corpus
et ſm quam corpus p̄t moueri ab anima

Secundum dubium eſt

Utrū ꝯuenīēter definiat vita hoc mō. Uita ē act⁹ pm⁹
et eſſentialis ꝛ ꝯtinuus aīe in corpus nō p modum ſom
ni. ſed p modum vigilie. Et videt q̄ nō. qꝛ vita non
ſolum eſt actus pmus. ſed actus ſcd̄s. vñ comedere bi-
bere ꝛc̄. ſunt vita ꝛ tamē ſunt actus ſcd̄i. Preterea
Actus pmus eſt forma ſubſtantialis Sed vita non eſt
forma ſubſtantialis. ſed potius effectus ei⁹ q̄ diſtinguit
a cauſa. Preterea Non eſt actus ꝯtinuus. qꝛ genera
re ꝛ ſentire ſunt quoddā viuere. ꝛ tñ nō ſunt actus cōti-
nuus. Preterea Inuenit in multis vita que corpus
nō hn̄t. vt ptʒ de ſubſtantijs ſepatis quaꝝ vita optima ꝛ
delectabiliſſima eſt quā pficiunt in toto eterno pmo celi.
et tñ ſunt incorporee. Preterea Uita eſt act⁹ pfect⁹
viuentis qualis nō eſt in fieri ꝛ mouere. ſed potius in
q̄ete Solo Sic Quia ſicut cuiuſlibet eſſentie forma
lis ſeu forme q̄ dat eſſe ꝛ rōnem ei in quo eſt ꝓprius ꝛ pri
mus actus eſt eſſe. qd̄ eē dat illi cuius eſt forma. Ita for
me ſpecifice determinate ꝛ vltime eſt dare eſſe determi-
natū ꝛ ſpecificū qd̄ eſt eſſentialr actus eius talis forme.
ſicut lucere eēntialr ē act⁹ lucis. Cū igit aīa ſit q̄daʒ for-
maꝝ determinataꝝ ſm ſpēm ꝛ vltima. ſibi eſſentialr ꝯue
nit dare eē aīato corpi determīatū ꝛ ſpecificuʒ qd̄ vocat
vita in viuētibꝫ. Et iō egregie dictū ē q̄ viuere ſit i his
q̄ tm̄ viuūt ꝛ nō ſentiūt eē. Et qꝛ ſenſibilis aīa vlterius
dat determinatū eē qd̄ in ſentientibꝫ ē ſentire. iō ſentire
hoc in ſentientibꝫ eſt eē. ꝛ ſic vlteri⁹ intelligere p eundeʒ
modū in intelligētibꝫ eſt eē. Propter qd̄ Areſto. bene
dixit q̄ hō ſit ſolus intellectus. qꝛ nihil dat hoī eſſe in q̄n
tum hmōi niſi intellect⁹ ſeu aīa intellectiua ꝓprie. Ois
eñ forma dat eſſe. qualiſcūqꝫ fuerit ſiue ſepata ſiue con-
iuncta materie. Sʒ nobili⁹ q̄ plus ē ſepata. ꝛ pmo nobi
liſſime illa q̄ ē oīm formaꝝ pfectiſſima. Eſt ḡ vita act⁹
eſſentialis aīe vt dicūt pme tres pticule definitōis. Et
ſicut tota aīa ſm ſe eſt actus totius corpis. ꝛ p ꝯñs pn-
cipiū vite totius. Ita ps poteſtatiua aīe vt ptās viden-
di. actus eſt ptis determinate. ſicut oculoꝝ. ꝛ p ꝯñs pn-
cipiū vite in tali potentia. ꝛ ideo videre oculi ē eē viſiuū.
ſine quo oculus nō eſt oculus. niſi eq̄uoce ꝛ ſic eſt in oībꝫ
alijs partibus. Eſt autē vita actus eſſentialis. quia vita
eſt eſſe eſſentiale in viuentibus. Ante quod nec eſt de re
omnino in actu. ꝛ poſt ip̄m eſt virtus ꝛ opatio ꝛ quic-
quid aliorum conuenit ei quod ſic eſt per formam. ideo
conuenienter dicitur vita actus pmus. ꝛ non ſolum pri
mus. ſed cum nō inſit per aliquam potentiarū. ideo di-
citur actus eſſentialis. Dicitur autē actus continuus
ad excludendū operatōes anime vel animati corporis
que nō ſunt actus continuus. ſed interrumpuntur quie
te ꝛ quandoqꝫ ſomno. ꝛ non per modum ſomni quaſi ac
tus reſideat abſolute in pncipio formali ip̄ius actus ſed
eſt diffuſio formalis principij illius actus.

Ad ratōnes Ad primam patet ſolutio. quia hic nō
definitur vita ſecunda. ſed prima ex qua ſecunda cauſa-
liter dependet tanq̄ꝫ effectus eius. quapropter etiaʒ no-
minatur operatio viuentis. nomine ſue cauſe. ꝛ dicitur
vita non abſolute ſed cum addito. ꝛ dicitur vita ſecun-
da que quomodolibet multiplicatur ſm exigentiam vi
te prime. Ad ſecundam dicenduʒ. q̄ forma ſm mo-
dum ſuum proprie nō eſt actus pmus. Sed formale pn
cipium actus primi. ꝛ forma accidentalis principiuʒ eſt
formale actus ſcd̄o pmi. ſicut operatio conſequens rem
eſt actus tranſitiuus operantis ꝛ rei perfecte. Anima
ḡ q̄ ē forma ſubſtālis nō ē ꝓprie vita pma Sʒ vita pma ē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

act⁹ intranſitiu⁹ ei⁹ in corpe. vñ vita nihil aliud ꝙ̃ diffuſio formalis q̄ ſe formalr̄ cōicat corpi. ſicut eē eſt diffuſio forme ⁊ cōio qua ſe forma cōicat materie. Et ꝓpterea ſicut lux lumen ⁊ lucere eandē formā nominant dr̄iter. q2 lux nominat eā ſm ſe. ⁊ lumē diffuſam in luminoſo ſiue in eo qđ luminat. Lucere vero nominat ei⁹ eſſentiale agere. Ita aīa. vita. ⁊ viuere. dicūt vnā naturā. ſ3 nō eodem mō. q2 aīa nominat hāc ſm ſe. ⁊ vita diffuſionē ipius in eo qđ eſt aīatū. Et viuere dr̄ eē aīe eſſentialē actū. q̄ actus q2 ē actus formalis aīe ſicut forme. iō realiter ab ea nō diſtinguit. ſ3 ē actus eius intranſitiuus vt dictū eſt. Forme eñ actus formalis ſp̄ intranſitiu⁹ ē. Sec⁹ āt eſt de actōe ei⁹ effectiua. q2 effect⁹ ſeu actio ei⁹ effectia realiter ab aīa agente diſtinguit. Et qñ dr̄. Cauſa eſt ad cuius eē ſeq̄tur aliud. ḡ effectus forme ē aliud. ſicut effect⁹ aliaꝝ cauſaꝝ. ⁊ maxime cauſe efficientꝫ q̄ dr̄ efficere q̄ſi extra ſe facere. Dōm ꝙ effectus totalis hoc eſt totū cōpoſitum eſt aliud a qualibet cauſarum. Sed ꝑtialis et ꝓportionatus cauſalitati cuiuſlibet cauſe. non eſt aliud reſpectu cuiuſlibet cauſe. immo effectus cauſe formalis ſemꝑ ē cauſe formali idē in re. l3 nō in modo eſſendi. Et magꝭ in mō eſſendi idē ē qñ accipit vt ē forme ſm ſe ſicut ⁊ eſſentie ꝙ̃ informātꝫ materiā vel vt ſup materiā delate qđ ē eē exiſtentie. Veꝝ eē ſicut ⁊ vita ꝓpriū eſt forme totius ⁊ ꝓprie. l3 originaliter ⁊ radicaliter ſit forme ꝑtis. Ad terciā pz ſolo ex dictis. q2 l3 vita ſcđa nō ſit actus ꝯtinu⁹. tñ vita ꝑma actus ꝯtinuus ē ꝯtinuitate nō ſucceſſionis ſicut mot⁹. cū vita ꝑma ſit potius terminus mot⁹ ſeu mutatōis aut q̄es in termino mutatōnis vel mot⁹. ſ3 dr̄ ꝯtinu⁹ negatiue. q2 ꝑ ꝯ̃riū nō interrupt⁹. ſc3 ꝑ morte. Nec ꝓprie dr̄ vita ꝑma eē ꝯtinua ꝓpter tp̄s ꝯtinuū q̄ durat. q2 eē viuū ꝓprie nō meſurat tp̄e. ſ3 poti⁹ menſurat nunc tp̄is. ſm ꝙ ſm ſubam idē manet in toto tp̄e toti tp̄i ꝯtinuitatꝫ rōnem ꝓbendo. Ad quartam dōm ꝙ nob hic ſolū ſermo ē de vita ꝓut ē eē viuentiū generabiliū ⁊ corruptibiliū ⁊ hec definita eſt. ⁊ nō in ſua cōmunitate maxima. q̄ ſe extēdit ad actū formalē cuiuſlibꝫ forme formā pure naturalē ſupgredientꝫ q̄m ſic etiā diuidit in vitā creatā ⁊ increatā. Increata ē oīno intrāſitia ꝑ oēm idētitatē viuificantꝫ ⁊ viuificati ⁊ in creatā. Et hec ſubdiuidit. q2 q̄dā ē forme informātis act⁹ q̄ hic definita ē vbi viuificans forma ⁊ viuificatū nō ſolū diſtinguunt. ſ3 ⁊ tpaliter diſtant ⁊ ſeꝑabilia ſunt. Alia ē forme foris manentꝫ. forme imaterialis act⁹ ⁊ ſm mentem dñi Alberti ipius ꝓportionabilis materie eſt tāꝙ̃ ſuſcipientis ⁊ viuificati. ſicut forme ē tāꝙ̃ dātis ⁊ cōicantꝫ. vñ in hñtib⁹ vitā hmōi l3 viuificans ⁊ viuificatū diſtinguant. nō tñ diſtant. In ꝑpetuis eñ eē ⁊ poſſe nō diſtant. Corporib⁹ āt celeſtib⁹ hec vita ꝓprie nō ꝯuenit ſubiectiue q̄m forme ſeꝑate ea nō informant ſm ꝓbabiliorē ſniam Improprie tñ aliq̄ mō vita eis ꝯuenit inquantū ꝑ naturam habilia ſunt ad motū quo a ſeꝑatis ſubſtantijs mouent. et ſic ſm q̄ndā ꝑticipatōem improprie poſſunt dici viuā vita ſcđa. ſed nō ꝓprie. Et ſm inferiorē quendā moduz hec inferiora oīa ſaltē pure naturalia que a celo ſic aīato ⁊ viuo mouent. ⁊ intra ſe habent aliquod ſui motus ꝑncipium dicunt viuere ⁊ vitam habere. Dico pure naturalia. q2 alia aīata formaliter ꝓprie dicuntur viuere

Ad vltimā dōm ꝙ vita nō eſt motus. vt ꝓbat argumentū. ſed tñ dr̄ actus non ſterilis. ſed fecundus. q2 vite ſcđe ꝑncipiū. ſicut vigilās nō dr̄ q̄ opat. ſ3 q̄ ꝓxime diſpoſitus eſt ad hoc vt ſm ſenſus operetur.

Tercium dubium eſt

Utꝝ mors ſit ꝑuatio vite ex corruptōe ꝓportōnis q̄ eſt inter viuificans ⁊ viuificatū ꝓcedens. Et videt ꝙ nō. Quia ꝑ mortē ſp̄ nō corrūpit aīa cui⁹ ꝓpri⁹ act⁹ intrāſitiuus eſt vita. ḡ nō ē mors ꝑuatio. Añs pz de aīa rōnali. Etiā forma nō corrūpit ſicut nec generat. Preterea Mors nō ē ꝑuatio vite. q2 q̄ morit viuit. Solō Sic. vt dr̄ Albe⁹ Pro q̄ aduertendū ſm eundē Albtū ꝙ vita ꝓprie dicta ſupius definita. l3 nō ſit tria q̄dā ſeꝑata. tñ triplr̄ itelligit. videlꝫ ꝑmo in cā vite. ſ. in aīa [illegible] nō opponitur mors. Scđo ꝯſiderat vt ē i fluxu ab ipa aīa ⁊ nec huic vite opponit mors. eo ꝙ illa magꝭ eſt aīe ꝙ̃ corpis. Sicut flux⁹ luminis potius ē ſolis ꝙ̃ aeris recipientis Tercio Vita ē vita ꝑticipata corpi ⁊ adherēs ei ſicut forma formato. Et l3 vitā ſic ꝯſideratā triplr̄ intelligamus. tñ h̄ nō ē niſi ſm intellectū. ⁊ nō ſm rem. q2 ſm rez ꝓ certo nō ē niſi vna ⁊ eadē. ⁊ vite ſic tercio mō ꝯſiderate ꝑuatio eſt mors. ⁊ eā ꝑuat ⁊ nō aliā quālibet. vlr̄ de vita loquēdo. Nā vite increate nihil ē oppoſitū. vite create intellectuali opponit annihilatio Forme āt pure naturali vt ſuā materiā informāti opponit corruptio Mors ḡ ē vite ꝓprie dicte (de q̄ ſermo) ꝑuatio. ꝑuans nō actuz tm̄. ſ3 actū ⁊ aptitudinē ad vnā ⁊ eandē formā. Eſt āt ꝑuatio vite de q̄ ſermo nō vite ſcđe. ſaltē ꝑ ſe ſ3 ꝑme Per ſe dico. q2 ceſſante oīm vita ſcđa in viuēte aīa ſeꝑatur a corpe. q2 cū de⁹ ⁊ natura nihil faciāt fruſtra ipa in corpe fruſtra nō manet. Si tñ placeat extēdere mortē ſic vitā tūc oportz dici ꝙ ſicut mors ꝑma ē ꝑuatio vite ꝑme. ita ponit mors alia q̄ ē ꝑuatio vite ſcđe. ⁊ hec ꝑfecta non ē niſi fuerit cuiuſlibet vite ſcđe. h̄ eſt cuiuſlibet opatōis aīati corpis ꝑuatio. Hec ḡ ꝑuatio vite ꝑme de q̄ ſermo dr̄ ꝓcedens ex corruptōe ꝓportōis q̄ ē inter viuificās ⁊ viuificatū. q2 ſicut dr̄. viij. phyſicoꝝ. inter motorē ⁊ ſuū mobile ē ꝓportio q̄ ſe hz motor ad mobile. ⁊ ecōuerſo mobile ad motorē. ⁊ ea corrupta ceſſat mot⁹ ⁊ q̄ ſaluata manet mot⁹. q2 ḡ corp⁹ indiſponit ꝑ alteratōem q̄ dr̄ corruptō ſm eē. iō ꝑ alteratōem illā ſoluta ꝓportōne ſeq̄tur mors q̄ dr̄ vite ꝑuatio. Ad rōes Ad ꝑmā dōꝫ ꝙ cū vita de q̄ ſermo triplr̄ ꝯſiderabil' ſic mō ſup̄ dicto nō ē in oīb⁹ viuētib⁹ corruptibil' ſm quēlibet illoꝝ triū modoꝝ. S3 in q̄buſdā tm̄ q̄tū ad terciū modū ꝯſiderādi. vt pz de vita humana. Nā aīa rōnal' q̄ ē ſubalit hec vita nō ē corruptibil' niſi ſm modū ⁊ actū q̄ īfluit corpi dādo ſibi eē ⁊ nō ſm ſubam ⁊ rē. In oīb⁹ āt alijs aīatꝫ ⁊ viuētib⁹ corruptibilib⁹ vita oīb⁹ modis corruptibil' ē. Dico ī viuētib⁹ corruptibilib⁹. q2 ſi loq̄mur de vita ꝓut ꝯuenit ſubſtātijs ſeꝑatꝫ. ipa ē icorruptibil' ſm ſubam ⁊ actū. Et ſi dicam⁹ corpa celeſtia viuere ſiue ꝑ informatōem vt q̄dam (l3 minus ꝓbabiliter) ſiue ꝑ aſſiſtentiā. ſimilr̄ ipa non erit corruptibilis neq3 ſm ſubſtantiā neq3 ſm actum. Verūtñ nō eſt aīa. qualiſcūq3 fuerit. ſicut nec forma. corruptibil' ꝓprie. ſicut illud quod. ſed ſicut id quo. vt ſolet dici circa ꝑmum phyſicoꝝ. q2 totum cōpoſitū eſt quod in veritate generatur ⁊ corrumpit. Ad ſcđam dōm ꝙ hic accipitur mors nō ꝓ mutatōne ſimplici ⁊ ſm ſe. neq3 cum implicatōne alteratōnis ꝑuie. q2 ſic mors opponit ꝑuatiue generatōni duplr̄ ſic ꝯſiderabili. generatōni dico nō quarūlibet reꝝ. ſed viuētiū dūtaxat. S3 accipit h̄ mors ꝓut ē termin⁹ corruptōis viuētiū. ſicut nō eē ē termin⁹ corruptōis reꝝ q̄rūlibet ⁊ approꝑate reꝝ pure naturaliū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quartum dubium eſt.

Utrum mors proueniat ex parte aie viuificātis vel ex parte corporis viuificati Et videt̄ q̄ ex parte vtriuſq;. Quia actus et potētia ꝓportionātur Sȝ corpus viuificatū et aīma viuificās hn̄t ſe ſicut potētia et actꝰ. ergo nō videt̄ mors q̄ eſt defectꝰ vite potius ꝓuenire ex parte corporis q̄ȝ anime Preterea Aīa ē forma finite v̄tutis et determinate. ergo etiā ꝓuenit corruptō ex parte aīe. etiā ſtāte diſpoſitōe corporis. Solō Sic Quia aīatū mouet ſeipm̄ et ꝯponit̄ ex aīa viuificāte et corpe viuificato vnde reſultat vita. hec aūt vita durat q̄ȝdiu manet ꝓportio aīe viuificātis et mouētis et corpis viuificati. qua ſoluta ablata ē vita et introducta ē mors Et q̄r vt dictū ē vita eſt eſſentialiter ab aīa in corpꝰ (ita q̄ anima ſm̄ eſſentiā ſuā formalit̄ mouet corpus ipi dādo eſſe et ꝯn̄ti ea q̄ ad eē ſequūtur) nō pt̄ eſſe defectus vite necȝ mors ex parte aīe viuificātis et vitaliter mouētis. ſed ē defectꝰ ex parte corpis viuificati q̄d nō manet ſp̄ i eq̄li diſpoſitiōe ꝓpt̄ eiꝰ trāſmutationē Quapropt̄ d̄r phs ſi ſenex haberet oculos vt iuuenis. videret vt iuuenis Nec h̄ ſolū d̄r de aīa q̄ ē forma ſupgrediēs naturā. ſȝ etiā hoc dicēdū eſt de qualibet forma informāte Nō em̄ res naturales corrūpūtur ꝓpter idiſpoſitiōem forme vniformiter ſp̄ agētis et mouētis. ſed ex indiſpoſitōe et iequalitate materie alterabilit̄ variabilis et diuerſimode diſponibilis. Per hoc ad rōnes Ad p̄mā d̄om q̄ licet inter actū et ſuā potētiā ſit ꝓportio nō tn̄ idētitas. ꝓportiōe em̄ ſtāte deformitas manet ꝓportionabiliū. hoc em̄ eſt de ratione actꝰ ſeu forme vniformiter ſe habere. ſȝ de ratione ſuſcipiētis varia qualitate ſeu diſpoſitiōe mutabilit̄ variari Q̄d etiā ex eo eſt q̄r vt dictū eſt forma agit p̄ eſſētiam ſuā actū ſuū eſſendi Sȝ materia p̄ diſpoſitōes in materia p̄ illas em̄ ad formam trahit̄ hanc vel illā Ad ſcd̄am dicēdū q̄ licet aīa ſit finite v̄tutis. tn̄ ex eo q̄r forma eſt ideo ratiōe ſui fontis indeficiētis (p̄mi p̄ncipij ſcȝ) lumē ſuūȝ indeficiēter iuxta capacitatē materie manare faciētis vniformiter ſe haber et ſic nō eſt principiū corruptōis et interruptōis actꝰ eſſendi vel variatōis Sed varia diſpoſitio materie formā de vniformitatē forme diuerſificātis Ex q̄ patȝ q̄ cā lōgioris vite vel breuioris nō eſt ſumēda ex parte anime ſed corporis

Quintum dubium eſt

Utrū ſana ſunt egris lōgioris vite Et videt̄ q̄ ſic. q̄r egritudo eſt diſpoſitō q̄dā. vite ꝯria q̄dammō. immo eſt diſpoſitō ſeu alteratō corruptiōi preuia Preterea. Uita ſtat in equalitate ꝯplexionū et ſilr̄ ſanitas Corpus aūt nō diſponit̄ ad vitā et ad hoc q̄ ab aīa moueat̄ niſi ſm̄ eq̄litatē ꝯplexionis In eadē aūt ꝯſiſtit ſanitas. ergo ſaniora ſunt vite lōgioris Solutō Nō vlr̄ q̄r certū ē quaſdam egritudines eē purgatiuas ꝯplexionū et cōſumētes humores ſupfluos aptos putrefactōi q̄ ſi nō cōſumerentur mortē ꝓculdubio iducerēt in breui. Licet ergo vt ꝓbat p̄ma rō egritudines diſponāt ad nō eē pleriq;. nō tn̄ vlr̄ immo aliq̄n tāq; remouēs ꝓhibēs ſunt cā ꝓlōgatiōis vite Preterea Uite lōgitudo ſtat in multitudine hūidi et calidi ꝓportionatoꝝ. et ſanitas quodāmō ſtat in equalitate poſſe. qua nō exiſte in certo gradu ꝯfeſtim ſequit̄ egritudo Inequalitas aūt hm̄ōi ſm̄ certū gradū ad ſanitatē req̄ſitū nō excludit vitā. ſed cū vita ſtare pt̄. donec ꝯſumatur hūidū a calido. ſicut patȝ in lāpade ardēte in qua eſt lychni magnitudo cū multo oleo nō puro. Si ḡ ſit modicū de hūido et calido optime ꝓportionatis poterit ſtare ſanitas p̄fectiſſima cū breuitate vite E cōtra ſi multū fuerit de calido et hūido tali ꝓportione optime nō ꝓportionatis ſtare poterit cū vite lōgitudine egritudo Ad rationes Ad p̄mā d̄om q̄ nō q̄libet egritudo ē diſpoſitō ad mortē. ſed illa q̄ aufert omnē equalitatē ꝓportōnis p̄ncipioꝝ vite Ad ſcd̄am d̄om q̄ vita nō ſtat p̄ciſe in equalitate ꝓportōis ſicut ſanitas. Etiā p̄ egritudinē certam aufertur diſpoſitō inequalitatē mortiferā faciēs vt ſup̄ dictū ē

Sextum dubium eſt.

Utrū homo ad equū recte valeat ꝯparari in lōgitudine et breuitate vite ſicut totū genꝰ ad totū. Et videt̄ q̄ nō q̄r homo et equus nō d̄n̄t genere ſed ſpē ſola Soꝰ Hō et equus nō differunt genere logico vt ꝓbat obiectō ſȝ differūt genere ciuili accipiendo genꝰ ꝓ eo q̄ eſt generatiōis p̄ncipiū vel ꝓ collectiōe eorum q̄ ab vno generatōis p̄ncipio deſcēdunt. et ſic dicūtꝰ totū genus hūanū eſſe lōgioris vite q̄ȝ equū Et ſic accipiēdo genꝰ ꝯparantur in eodem genere adinuicē hoīes diuerſi in lōgitudine et breuitate vite q̄ dicitur a phō ſm̄ ſpēm differre nō logice acceptaȝ ſed ciuilit̄ et ꝓportionaliter ſub genere ciuili vt ſcȝ dicātur eiuſdē ſpēi q̄ in eadē regione generātur. vel q̄ ab vno patre deſcēderūt. et quia diuerſis ſpē differre. Sumēdo āt ſpēm ꝓprie logicaliter manifeſtū ē hoīem homini nō poſſe ꝯparari ſm̄ ſpēm q̄ſi int̄ ſe ſpē d̄rant quod tn̄ i textu d̄r phs

Septimum dubium eſt

Utrū hoīes in calidis regionibꝫ habitātes ſint lōgioris vite his q̄ morant̄ in frigidis Et videt̄ q̄ nō. q̄r ethiopes morātur in regione calida et ſunt breuioris vite habitātibꝫ in regiōibꝫ frigidis, immo dicūt coſmographi inueniri mōtes hypboreos in quibꝫ vix hoīes ſunt mortales. Preterea. Aer calide regiōis eſt calidus et educit calorē naturalē ꝯtinue et aperit et laxat corpꝰ. calor autēȝ eductꝰ ſecū fert humidū et ſic inducit putredinē et exiccationē et mortē Preterea Calidū extrinſecū exterminat et cōſumit hūidū. et ideo opat̄ ad vite breuitatē ſicut magna flāma lychni in modico oleo Preterea Calidū extrinſecū p̄ antipariſtaſim fortificat̄ a frigido. in locis autē calidis ſtatim diſpgitur et debilitat̄ ſui diſgregatione et diffuſiōe In oppoſitū eſt phus in textu. Pro ſolutōne Notādū q̄ in hac materia vt refert Albtus fere ab oībꝰ peripateticis naturas reꝝ ſciētibus ꝯtradicit̄ Areſtoteli ꝓpter obiectiōes tactas. Et ꝓpter hoc etiā Alb. dicit q̄ locus frigidꝰ et ſiccus ſanior eſt. et lōgioris vite ſunt in eo hoīes q̄ȝ in loco calido ſiue ſit humidus ſiue ſiccꝰ Et iō dicit idem Albtꝰ q̄ ſi debeat dictū phi ſaluari tūc opus eſt hac moderatōe ſcȝ q̄ hoīes ſint lōgioris vite in locis calidis caliditate tpata. ſicut mediū tp̄s veris inter hyemē et eſtatē d̄r calidū et hūidum Cuius cā eſt q̄r tale calidū eſt calidū fouens et nō educēs calorē naturalē. Frigida aūt regio d̄r q̄ reſpectu huiꝰ medij ē frigida et hec habet frigiditatē glatialē et gelātem humores et extinguentē calidū naturale ſicut hyems d̄r frigida. Et tūc verū eſt q̄d hic d̄r. Alij aūt dicūt licet minꝰ ꝓbabilit̄ q̄ in calidis regionibꝫ q̄ ad mortē accītalem diutiꝰ viuūt Quia ſcȝ calidū exterminās humidū p̄ſeruat a putrefactōe Sȝ quo ad mortē naturalē tardiꝰ morīunt̄ in frigidis regionibꝫ q̄r frigꝰ fortificat p̄ antipariſtaſim calorē. et humidū ma-

gis retinet ac plus ꝯſeruatur ꝓpter multitudinem nutrimenti cit⁹ tñ putreſcūt ꝓpter abūdātiam humiditatis ⁊ ſic ꝯcordāt dictum Areſtotelis cū alijs oppoſitū tenētibꝰ Sed iſtō nō eſt adeo rōnabile ſicut p̄cedēs: q: in calidis regionibꝰ plures ſunt morbi ex putrefactōne vt docet experiētia Cuius cauſa eſt q: putrefactio fit per h̄ ꝙ humidū a cētro verſus ſupficiem trahitur. vñ ab humido nō ꝓuantur niſi per extractionē putrefactiuam ita ꝙ putrefactio exiccationem p̄cedat Per h̄ ad rationes tres p̄mas p̄z ſolutō Et qd̄ d̄r in prima ratione de mōtibꝰ hyperboreis nihil arguit q: mōtes illi nō ſunt frigidi imo delectabiliſſime habitationis ⁊ tꝑatiſſimi in calore ⁊ frigore Ad quartam dōm ꝙ frigus tꝑatū ꝑ antipariſtaſim calorem ꝯfortat ſed nō frigus excellēs immo calorē naturalē extinguit ⁊ huidū ꝯgelat Et ꝗuis frig⁹ tꝑatū ip̄ꝰ loci calore ꝯfortat. calor tñ tꝑat⁹ exterior ip̄ꝰ loci vtilior ē ad ꝯfouēdū calidū naturale ip̄z i naturali huido. Et iō videt̄ ea p̄te calor p̄ſe vite ſalubrior ꝙ̄ tꝑatū frigus.

Octauum dubium eſt.

Quare Areſtoteles h̄ mentionem facit de corruptione rerū oſtēdēdo differentiam corruptionis rerum Soꝰ Hoc fit ideo q: mors eſt corruptio viuētiū tm̄ ideo op̄z p̄mū determinare modos corruptōis vt ex his ſciamus cauſam mortis naturalis. oportet em̄ cauſas mortis q̄rere ex ip̄is corruptibilibꝰ quas ſcire nō poſſum⁹ niſi corruptibile vt corruptibile ē inueſtigem⁹. Sic igit̄ neceſſe ē accipe qd̄ ꝓprie ē corruptibile i rebꝰ illis q̄ naturalit̄ ſubſiſtūt q: de numero illoꝝ ſunt ea q̄ ꝑticipāt vita ⁊ morte

Nonum dubium eſt

Utrum accidētia ſint dupliciter corruptibilia Et videtur ꝙ nō. quia accidētia nō ſunt termini generatōis ergo nō p̄nt corrūpi Solutō Dupliciter ſunt aliqua corruptibilia accipiēdo corruptōem cōiter vt eſt corū q̄ quocūqꝫ modo habēt eſſe quomodo de corruptōe ph̄s h̄ loquitur Nam quedā ſunt ꝑ ſe corruptibilia ſicut ea que corrūpūt̄ a ſuo ꝯtrario Et hic modus corruptōis eſt cōis tam ſubſtātijs ꝙ̄ accidētibus per ſe ꝯtrarietatem habētibus Et ſic primo ⁊ ꝑ ſe corruptibilia ſunt quattuor elemēta q̄ ſibi primo ꝯtrariātur. Mixta aūt nō corrūpūtur niſi participatiōe elemētorum ꝯtrariorum per hoc ꝙ elementa ſoluūtur ab illa medietate qua in mixto coeūt in eſſe mixtionali ſub forma mixti Vñ ſubſtātie que nō ſunt ꝯtrarie neqꝫ ex ꝯtrarijs nō ſūt corruptibiles Accidētia vero preter modum hūc corruptiōis cōmunem omnibus quia ſcilicꝫ eſſe habēt depēdens ad ſubiectuꝫ ſine quo eſſe nō p̄nt. Iō ad corruptōem ſubiecti corrūpūtur ⁊ hec eſt corruptō ꝑ accn̄s ad corruptiōem ꝯſeruātis ſicut corrupto homine per accn̄s corrumpūtur in eo omnia accidētia que in co viuēte fuerūt vt figura albedo quātitas ⁊ ſimilia. naꝫ licꝫ q̄dam maneāt i corrupto ſm̄ ſpeciem nō tamen ſm̄ eſſe indiuiduale Accidētia aūt reſpectiua nō ſolum corrūpūtur ad corruptionem ſubiecti per accn̄s ſed etiam ad corruptiōeꝫ ſui termini correlatiui Per h̄ obiectū ſoluit̄ ex dictꝫ

Decimum dubium eſt.

Utrum ignorātia ſit corruptibilis ꝑ reminiſcētiaꝫ ⁊ eruditiōem. Et ſciētia obliuione ⁊ deceptiōe. Et videtur ꝙ nō Quia nō entis nō eſt corruptō. ignorātia autem nihil eſt Similiter ſciētie nō eſt corruptō q: eſt habitus quidam in ſubiecto icorruptibili ſcꝫ anima ⁊ cum ſit ſubſtātialiter ſpēs itelligibilis nō habēs ꝯtrarium vel promptitudo vtēdi ſpē ſic ꝯſiderādo rem ⁊ cum nō etiam ꝑ accidēs corruptibilis nullo mō videtur corruptibilis Solutō Sic. vt d̄r ph̄us in textu. Vñ aduertēdū ꝙ ignorantia duplex ē ſcꝫ pure negatōis q̄ d̄r neſciētia ⁊ huius ꝓprie nō ē corruptō ſꝫ potius eſt ip̄a met corruptō licet generatō ſcie improprie loquēdo poſſet dici eius corruptō Ignorātia āt praue diſpoſitiōis q̄ d̄r error alio nomine. qualitas q̄daꝫ ē realis in aīa que opponit̄ ſcie ⁊ generatur in nobis ꝑ ſyllogiſmū falſigraphū ⁊ corrūpitur ꝑ veram demōſtratiōem vel opponitur itellectui p̄ncipiorum ⁊ fit in nobis falſa app̄hēſiōe vel obliuione p̄ncipiorū Et huius duplicis ignorātie ē in nobis corruptio vt ignorantia q̄ fit obliuione p̄ncipioꝝ veroꝝ corrūpit̄ ꝑ reminiſcētiam verorū p̄ncipioꝝ. q̄ aūt ſimplici app̄hēſione p̄ncipioꝝ falſorum ⁊ ꝯtrariorū veris principijs fit docibilitate ſeu eruditione Et ꝑ hoc patet ſolutō ad p̄mā ratione Ad ſcd̄am dōꝫ ꝙ itellectus nō ſubiectat ſciam ꝑfecte niſi inquātum ſtat ꝯuerſus ad phātaſiā phātaſmatibus ꝯuenientibꝰ diſpoſitā. phātaſia aūt ⁊ ſubſtātialiter ⁊ accidētaliter ē trāſmutabilis. ḡ ſcia ea p̄te per accn̄s eſt corruptibilis ſcꝫ ex corruptione ſcientis habentis phantaſiam et ad corruptionem phantaſie ⁊ aliaꝝ potētiaꝝ a quibus depēdet. Corrūpit̄ etiam ex obliuione q: labitur phātaſma a phātaſia Ex corruptōe autem medij vel ſcibilis nō eſt corruptibilis ſcia ꝓpriſſime dicta que eſt medij ⁊ ſubiecti ſcibilis tā ꝙ̄ icorruptibiliū niſi forſan ꝯditionalit̄. ⁊ lꝫ ꝑ ſyllogiſmū falſigraphū oppoſitū ſcie ē generabile. ſ. error tñ ꝓ habitu ſcie i aliq̄ exñte nō videt̄ errore vinci poſſe vl̄ falſigꝑhia

Undecimum dubiū eſt.

Utrū aīa ſit corruptibilis Et videt̄ ꝙ nō Quia nō eſt ex ꝯtrarijs nec habet ꝯtrariū nec p̄t corrūpi ad corruptōnem ꝯſeruātis ſeu ſubiecti Tū quia nō eſt in altero quia ſubſtātia Tū q: ſubiectū cui ieſt vt forma partis materia eſt. q̄ ē ingenerabilis ⁊ icorruptibilis primo phyſicorū. Preterea. Anima ſm̄ eſſentiā ꝯiūgitur materie p̄me. ergo nullis diſpoſitōibus p̄t auferri In oppoſitū arguit̄ Eſt generabilis quia termin⁹ generatōis ḡ vt ſic etiā corruptibilis ē vegetatiua ſcꝫ ⁊ ſenſitiua. Secus de itellectiua q̄ ſeꝑatur ab alijs ſicut ꝑpetuū a corruptibili ſaltē ſm̄ eſſe ſupius quo excedit aīas ceteras Solutō Nō quelibet icorruptibilis eſt ſꝫ ſicut dixit Plato ⁊ magiſter ſuꝰ ſocrates ⁊ multi aliorū ph̄orum ſolū aīa itellectualis que licꝫ generatiōe attingatur ſm̄ eſſe quo viuificat corp⁹ ſuum tñ entitas ⁊ eſſentia nō generatiōe ſed increatiōe producit̄. Quecūqꝫ em̄ aīa eſt forma in materia abſqꝫ dubio corruptibilis ē ſicut aīa vegetatiua ⁊ ſenſitiua Aīa autēꝫ q̄ nō eſt forma in materia ſed eſt ſeparata cum nō habeat cōtrarium ꝑ ſe neqꝫ in materia. ⁊ ita illa icorruptibilis ſicut eſt itellectiua ſaltem. q̄ ſimpliciter ⁊ ſm̄ eſſentiaꝫ ⁊ modū eſſendi quē habet cū itelligentia ē omnino icorruptibilis licꝫ ſm̄ modū eſſēdi q̄ generatōe ꝓportionat̄ copori d̄r ſm̄ qd̄ corruptibilis Ad ratiōes Ad p̄mā dōm ꝙ licet aīa q̄ ē virt⁹ i corpe nō ſit ex ꝯtrarijs nec habeat ꝯtraria ſm̄ ſe ip̄am eſt tñ forma corpis in ſe ꝯtrarietatē habētis quā excellit aliqd̄ ſimplicium qd̄ eſt extra ip̄m Eſt etiam q̄libꝫ taliū animaꝝ forma inchoata in materia ꝑ eſſe habituale ꝯfuſuꝫ formaꝝ elemētariū miſcibiliter fractaꝝ ab excellētia ſue ꝯtrarietatis. ⁊ iō ſoluto tali eē habitualiter ꝯfuſo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

neceſſe ē corrūpi aīas ſenſitiuas ꝛ vegetatiuas q̄ ſunt forme mixti Et licet materia que formarū ſubſtantialium ſubiectū ē ſit incorruptibilis ſm ſubſtātiam ꝛ eſſentiā. eſt tn̄ ſm eē actu corruptibilis ꝛ mobilis de forma in formā Aīa aūt intellectualis nullo hoꝝ modoꝝ eſt corruptibilis ſimplr ſed ſolū ſm q̄d vt dictū eſt ſm modū eſſendi Arguit᷑ Aīa intellectiua diſpoſito corpe vltima diſpoſitione infundit᷑ p̱ increatiōem. ergo hac diſpoſitiōe remota ipſa ſui ſepatiōe ānihilabit᷑ Sicut etiā videt᷑ velle Auicēna Solutō In ea pte dictū Auicēne falſuꝫ ē. nec eſt ſimile qꝛ neceſſitate nature aīa creādo nō īfunditur ſed libere et iō corpe indiſpoſito nō ānihilat᷑ aīa. immo cuꝫ dei opa ꝓpt ſui bonitatē ſint ſine penitudine nō annihilat᷑ aīa ad indiſpoſitiōem corporis ſicut ad diſpoſitiōem eius increatur Ad ſcđam ratiōem dđm ꝙ cū deꝰ ꝛ natura nihil faciant fruſtra aīa licꝫ ſm eſſentiā ꝯiūgatur materie pme tn̄ quia corpori omnino īdiſpoſito ad quācūqꝫ exercēdā opatōnē aīe p̄exiſtētis neceſſe eſt aīaꝫ ſm eſſentiā etiā a corpe ſepari Plenarie ꝛ reſolutorie de ꝑpetuitate ꝛ corruptibilitate aīe tractare nō eſt p̄ſentis negocij. Solū enī p̱ accn̄s h̄ de corruptiōe eiꝰ agit᷑ vt ſciamus an ne aliqua cauſa lōge vite vel breuis ſit ſumēda ex pte aīe

Duodecimū dubiuꝫ eſt.

Qualis ē habitudo in qualitatibꝫ p̄mis ipſius corpis cōuenienter aīe viuificāti viuificabilit᷑ ſubiecti Solutō Alberti Neceſſe eſt in tali corpe dominari calidū ſup qualitates ceteras ꝛ poſt calidū humidū ꝛ tūc ſiccū. remiſſiꝰ ergo in viuo corpe debet eſſe frigidū. Primū patꝫ qꝛ ſi calidū nō excelleret nō faceret humidi digeſtionē ꝛ terminatiōem ꝛ ſic cū ſit excellēs ſp̱ educit aliq̄d de humido. cuꝫ aūt iuuat᷑ nimis calore loci ꝯtinētis nimis educit et citiꝰ corrūpit ꝛ ſic ē cauſa corruptiōis ꝛ mortis aīatorū viuentiū Qꝫ aūt quidā dicūt calidū hoc excellēs alias qualitates nō eē calidū ignis qꝛ ꝯſumeret ſubſtātiā ꝛ deſtrueret alia ꝯtraria ꝛ ſic induceret᷑ mors oīno nullā veritatē habꝫ vt patꝫ teſtimonio Auerrois ꝛ Auicēne dicētiū Hoc eſſe calidū ignis Et ratiōe ſic oſtēditur. Quia ſi nō eſſet calidū ignis nō ꝯgregaret homogenea heterogenea ſegregādo. q̄d manifeſte falſū ē Verū tn̄ h̄ calidū ignis nō ē excellēs ſic in elemēto ſiplici ſꝫ ē ꝓportōnatū huido ꝯplexionali et eſt anime inſtrumentum et habet in ſe virtutem celeſtem Et ideo licet continue conſumat aliquid ꝛ exiccet de humido ꝛ tādē totū ipm ꝯſumat. nō tn̄ hoc facit ſtatim ſꝫ paulatim ſicut īferius dicet᷑. Scđm ptꝫ qꝛ cū humiduꝫ ſit materia ſpiritus in aīatis que ſunt ſenſibilia ipſum humiduꝫ excellit poſt calidū. ꝛ iō molles ſunt partes aīalis et molles ſunt cibi. et porꝰ eoꝝ humidi. molles quideꝫ ſunt ptes oēs his exceptis que ſunt quaſi corporis fundamēta vt oſſa. Terciū ꝛ quartū patet Quia ſiccū ꝛ frigidū ſunt qualitates mortifere ꝛ p̄cipue frigidū. ꝛ iō in nullo viuoꝝ cū alijs adequāt᷑ Sed potiꝰ alie due dāt ſubſtātiā veꝝ humidū oportꝫ eſſe a ſicco aliq̄d paſſuꝫ qꝛ alit᷑ humidū nō cibaret neqꝫ ꝯſtitueret ſubſtātiā carnis vel alteriꝰ mēbri q̄d ē loco carnis Et ſimiliter dđm ē in plātis ſꝫ pluꝰ ſunt in eis ſiccū ꝛ frigidū q̄ꝫ in aīalibꝫ Minimū ergo ē de frigido in viuētibꝫ. falſuꝫ ergo ē ꝛ īintelligibile dictū eoꝝ qui dicūt omne animatum equaliter eſſe ex elemētis ꝛ elemētorum qualitatibꝫ miſceri quo ad mixtiōem. ꝛ inequaliter quo ad ꝯplexionē qꝛ in talibꝫ nō poteſt eē mixtō niſi cōplexiōis ſolum tam in toto q̄ꝫ in ptibꝫ ſicut manifeſtū eſt ex definitiōe ꝯplexionis

Decimūtertiū dubiū eſt

Utrū minor flāma corrūpi poſſit a maiori Et videt᷑ ꝙ nō Quia corrūpētia ſeinuicē ſunt ſibi ꝯtraria. Sed maior flāma ꝛ minor nō habēt ꝯtrarietatē Solutō Sic. vt dt phus in textu Et ad argumētum dđm ꝙ flāma maior ꝛ minor licꝫ in toto nō ꝯtrariētur ſicut calidū ꝛ frigidū habēt tn̄ aliquā ꝯtrarietatē Nam excellēs in ꝯtrarijs ꝯtrariat᷑ aliquo mō nō excellēti. ſiue excellēs calidum ꝯtrariat᷑ tepido. qꝛ minus excellēs pmixtum eſt alteri ꝯtrarioꝝ a quo excellēs oīno ſepatum ē. ꝛ cū mediū ꝯpatū vni extremoꝝ habeat ratiōem alteriꝰ iō excellēs ꝯtrariū ad id q̄d ē minꝰ ꝯtrariū aliquā habet ꝯtrarietatē. rōne cuiꝰ p̄t alterū in ipſum ꝯuertere. formā diſſimilitudinis auferēdo ꝛ ſic maior flāma ꝯſumit ꝛ ꝯburit minorē ꝓpter excellētiam quā habet ad ipām. vnde humidū q̄d pluri tpe nutriret flāmā pūaꝫ ꝯſumit᷑ ꝛ ꝯburit᷑ a maiori in pūo tpe Ubi aūt pūū ꝛ magnuꝫ oīno ſunt ſimilia ſicut pūa aqua ꝛ magna ibi vnū ꝯſumit alterū. licet vnū alteri naturalit᷑ aliq̄n ꝯtinuetur ſicut in his que nō terminātur termino ꝓprio ſicut aqua ꝛ aer ꝛ cetera huiuſmodi.

Decimūquartū dubiū ē

Utrū omnia ſint in motu. Et videt᷑ ꝙ nō Quia tūc rediret opinio eracliti dicētis vnū ꝛ eūdē equū nō poſſe intrare ꝛ exire fluuiū Preterea Subſtātie ſpirituales habēt eſſe ꝑfectū nec in eis eē ꝛ poſſe diſtāt. ergo ſunt īmobiles. Similiter terra eſt in medio ꝑpetue q̄etis ꝛ oīa corpora in ſuis naturalibꝫ locis quieſcūt In oppoſituꝫ eſt auctoritas phi in littera. Solutō. Omnia corpalia ſp̱ ſunt in motu licet nō ꝯtinuo ꝓpter ꝯtrarietatē. qꝛ omnia p̄ter celeſtia corpa habēt ꝯtrariū vno mō vel alio mō Celeſtia aūt corpa ſunt in ꝯtinuo motu ꝛ coꝝ motu ꝯtraria ꝯiūgunt᷑ ꝛ trāſmutātur ad inuicē. ꝛ cū corpa celeſtia ſp̱ moueātur neceſſe ē hec inferiora ſp̱ moueri vno motu vel alio ſed nō mouētur ꝯtinue vno motu vt oſtēdit᷑ viij. phy coꝝ ꝯtra eraclitū Unde ſol cū ceteris planetis aſcēdēdo p̱ ſex ſigna ꝛ deſcēdēdo p̱ ſex ſigna mouet ꝯtraria ad inuicē ꝛ vnū trāſmutat in alteꝝ ꝛ ecōuerſo Dicit᷑ notāter oīa corpalia Nā ſpiritualia ꝓprie nō mouētur vniuoco motu cum corporalibus ſed equiuoco de quo in alio loco videri habet.

Decimūquintū dubiū ē

Utrū corruptibilia in vno loco. trāſpoſita ad locū aliū fiāt icorruptibilia Et videt᷑ ꝙ ſic Quia elemēta nō habēt in ſe actuale corruptiōis principiū. ergo localit᷑ ſepata nūq̄ꝫ corrūpentur. quia nihil corrūpit᷑ niſi a ſuo ꝯtrario in toto vel in pte vt dictuꝫ eſt Preterea Dicūtur mōtes hypborei in q̄bus hoīes reddūtur īmmortales Et dicit Areſtoteles ꝙ in triuanis bonum ſit mactare parētes qꝛ mori nequeūt. Et ſilr dicūt theologi de paradiſo ꝙ in eo hoīes natura corruptibiles fuiſſent īmortales Solutō Naturalit᷑ nō ē poſſibile ꝓpter motū ꝯtinētis primi ſcꝫ celi q̄d pro. ꝛ ꝯtra opatur. ꝛ ꝓpter hoc elemēta nō manēt in locis ſuis ꝑpetuo ſepata. ſꝫ partialit᷑ ad inuicē mouentur ꝛ ſeſe trāſmutāt. aſcēdēte enī ſole. elemēta īferiora mouētur ptialit᷑ ad loca ſupioꝝ. ꝛ ecōtra fit deſcēdēte ſole. Veruꝫ tn̄ ē ꝙ trāſpoſita corruptibilia fiunt vtiq̄ꝫ durabiliora vt ꝓbāt argumēta ſꝫ nō fiūt icorruptibilia. Vñ ī mōtibꝫ hypborei nō efficiūt᷑ hoīes īmortales. ſicut nec īmortales

ſunt in triuanis ſed difficilē habēt ⁊ grauiſſimā mortem
a cuius acerbitate vt facilius liberētur ſm quid bonū eſt
parentes in triuanis occidere Quod aūt dicit̄ de paradi
ſo ⁊ argui poſſet de celo nō accidit per naturā ſʒ ꝑ gratiaʒ

Decimūſextū dubiū eſt.

Utrū materia cōfeſtim cōtrariū habeat. Et videtur ꝙ
nō Quia ſubiecto ꝯriorū nihil eſt cōtrariū Et ideo p̄mo
phycoꝝ cōcludit Areſtoteles duo eſſe cōtraria ⁊ mate/
riā que eſt ſubiectū cōtrarioꝝ nulli ꝯtrariari Preterea
In celeſtibus eſt materia que non habet ꝯtrariū neqʒ ſm
formā neqʒ ſm vbi Solutō Sic. vt dicit phus in litte
ra Un̄ eodē mō materia habet ꝯtrariū quo ſubijcit̄ trāſ/
mutatōni. Nam ſubiecta mutatōni ſm locū. ꝯtrariū ha/
bet ſm vbi. ⁊ ſubiecta mutatōni ſm formā ſcʒ qualitateʒ
ſubſtātialē vel accidētalē. de tercia ſpecie ꝓportōnabiliter
habet ꝯtrariū Per hoc ad argumēta. Ad primum
dōm ꝙ materia nulli ꝑ ſuā ſubſtātiā ꝯtrariat̄ cū ſit ꝯtrari
orū ſubiectū vt ꝓbat argumētū tn̄ ſm eſſe ei aliq̄d ꝯtrari
atur inquātū aliq̄d in ſe habet cui alterū ꝯtrariat̄ Et hoc
different̄ Nā materia p̄ma imediate habet ꝯtrariū iquā
tū habʒ formā ſubſtātialē mutabiliter. cui ꝯtrarietate cō
munit̄ dicta ē aliqua alia forma ꝯtraria Scdario vero ⁊
mediāte forma ſubſtātiali ſeu toto cōpoſito cuꝰ materia
eſt ps habʒ ꝯtrariū ſm quātitatē ſm qualitatē ⁊ ſm vbi.

Ad ſcdm dōm ꝙ ꝓpter hoc argumētū Cōmetator dt i
celeſtibꝫ nō eſſe materiā ſed hoc falſuʒ ē. qꝛ licʒ nō ſit eiuſ/
dē rōnis ꝑ oēʒ modū cū materia ſubceleſtiū. ē tn̄ vtriqʒ ma
teria vt expſſe vult phs p̄ͦ celi ⁊ in pluribꝫ alijs locis. Et
hec q̄dē in celeſtibꝫ habet ꝯtrariū ſm vbi. nō ſimplr̄ ſicut
mobile motu recto. ſed q̄dāmō ſm differētias poſitōnis
que ſunt ſibi cōtrarie.

Decimūſeptimū dubiū

Utrꝫ calidū ⁊ frigidū ſint pricipia vite Et videt̄ ꝙ nō
qꝛ nec ſunt p̄ncipia vite p̄me nec ſcde Nō p̄me qꝛ vita pri
ma eſſentialiter dependet a corpe viuificato ⁊ p̄ncipalit̄ ab
aīa viuificāte. Scda vero vita depēdet a potētijs aīe ſm
ꝙ ſunt p̄ncipia diuerſaꝝ opatōnū. ⁊ originaliter ab aīa ſʒ
ꝙ eſt diuerſis pfectiōibꝫ fecūda Solutō Sic. Materi
alit̄ p̄paratiue. ⁊ hoc inq̄ꝫtū vita ſe tenʒ ex pte corpis Qd
ſic declarat̄. qꝛ aīa nō eſt actus ⁊ p̄ncipiū viuificatiuū cu/
iuſcūqꝫ. ſed materie diſpoſite. ſeu copis diſpoſiti Corpus
aūt ſine calido ⁊ humido nō poteſt eē diſpoſitū ꝓ anime
iformatiōe ergo vita vt ſic ꝯſiſtit in calido ⁊ huido Mi/
nor patet qꝛ ex calido ⁊ humido accipit duplicē diſpoſi/
tiōeʒ ad aīaʒ ſcʒ remotā ⁊ ꝓpinquā Remotā habet qꝛ ca/
lidū. ex humido format auget ⁊ ꝯſeruat corpꝰ. potiſſimū
in ptibꝫ formalibꝫ ⁊ organicis. ꝓpinquā ꝟo accipit maxie
q̄ ad vitā ſcdam ⁊ ex ꝯſequēti q̄ ad vitā p̄mā qꝛ ſine vita
ſcda fruſtra eēt vita p̄ma a calido ⁊ humido. qꝛ illa vita ne
qͭ corpꝰ ab aīa moueri ſine ſpiritibꝰ q̄bꝫ corpꝰ habilitat̄ ꝑ
ſps ad opatiōes aīe In ſignū cuꝰ ſm diſpoſitiōem ſpūū
q̄ ad nobilitatē maiorē vel minoreʒ diuerſimode in corpe
aīa exercʒ ſuas opatiōes. Spūs aūt eē neqͭ ſine calido et
humido imo ab humido ptāte calidi reſoluit̄ velut vapor
ſubtilis. ⁊ hic diſponit ⁊ vtrūqꝫ ſpūalizat organa ad actꝰ
vitales diuerſos diuerſimode vt ſupra dictū ē. ⁊ eo defi/
ciēte vita ſcda deficit. ⁊ oīno expirāte deficit oīno vita ſe/
cūda ⁊ ꝑ ꝯn̄s vita p̄ma qꝛ fruſtra eē nō pt̄ aīa in corpore
Cū ḡ ſpūs ſine q̄ vita nō ē. actiōe calidi ab humido reſol

uat̄. maniſeſtū ē calidū ⁊ huidū eē p̄ncipia vite quo ad ꝓ
ximā diſpoſitiōem corpis. qua ꝯgruit aīe ſicut iſtrumētuʒ
ſue p̄ncipali cauſe ageti ⁊ ſicut mobile ſuo ꝓprio motori.
Per hoc ad obiectū ptʒ ſoͦ qꝛ licʒ eſſentialiter vita nō cō
ſiſtat i calido ⁊ humido vt ꝓbat argumētū. materialit̄ tn̄
p̄paratiue mediate vel imediate calidū ⁊ humidū ſūt p̄n
cipia vite vt dictū eſt

Decimūoctauū dubiū ē

In quo calido ⁊ humido mō dicto ꝯſiſtit vita Pro ſo
lutiōe Notādū ſm Albtū in cōmento ꝙ vt ſupra dictū ē
oē viuū abūdat calido ⁊ huido ſup frigidū ⁊ ſiccū Et p̄ci
pue id qd viuit vita aīalis. hoc aūt calidū itraneū ſcʒ qd ē
p̄ncipale p̄ncipiuʒ vite ē duplex. quoꝝ qdlibet in ſe habet
triplicē ꝟtutē vt infra patebit. Primū calidū itraneuʒ eſt
originale qd eſt in ipō ſemine ⁊ cū mēbra fiāt ex ſemine eſt
ꝑ oīa mēbra trāſfuſum Alterꝝ aūt eſt qd iā formato ꝯſi/
ſtēte corpe trāſfundit̄ a corde p̄ncipaliter ⁊ ordine q̄dā a
p̄ncipalibꝫ mēbris in totū corpꝰ. Et illud quidē qd eſt in
corde influētiā habet ⁊ informādi potētiā oē aliud calidū
ſiue ſit originale ſiue a ceteris mēbris. Qdlibet aūt horū
calidoꝝ vt dictū ē triplicē habet ſui motoris ꝟtutem ſcʒ
p̄mo ꝟtutē aīe cuꝰ gratia operat̄ ad operatōes vite. ſcdo
ꝟtutē celi ⁊ ſic ē calidū ꝯplexionatiū ⁊ ſic habet in ſe vt dicit
phs ꝟtutē celeſtē. miſcibiliter ⁊ ꝯplexōnabilit̄ elemēta cō
ſiliātis ⁊ ꝯtinētis Et per ꝯn̄s ſic agit ad ꝯplexionati ani
mati corpis ꝯſiſtētiā ſicut oīs ꝟtus celeſtis facit ꝯſtitui
et in eē ꝯtineri ſubſtātias mixtas et generatas q̄ remote
ſunt ab excellētia ꝯtrarietatis q̄ eſt in ſimplicibꝫ elemētis
Tercio habet ꝟtutē elementi ignis inq̄ꝫtū ē calidū aſſimi
lās. ⁊ ex ꝯtraiacētibꝫ paſſiōibꝫ ⁊ qualitatibꝫ nutrimētum
diſſimile ſepans ⁊ digerēs ⁊ nutrito aſſimilās ⁊ incorpo
rās. Humidū aūt qd eſt ſubiectū ⁊ pabulū huius calidi
duplicis duplex ē ſcʒ ſeminale qd ⁊ radicale vocat̄ qd ꝯfi/
citur ex tribꝫ humoribꝫ ſcilicʒ ſeminis maris. ſeminis fe/
mine. ⁊ humore ſanguinis mēſtrui in ꝯplementū ⁊ aug/
mētum aſſumpti Et ex iſto humido ſeu humore ſic cōfe/
cto formant̄ radicalia mēbra quibꝫ in corpe ꝯpoſitis iſun
ditur aīa. ⁊ diffundit̄ humidū iſtud in mēbris totiꝰ cor/
poris vt mediāte ipſo retineāt mollicīē ⁊ cibū recipiāt ꝑ
ipſius mixtionē cū nutrimētali humido. Secūduʒ auteʒ
humidū eſt nutrimētale qd ē duplex ſcʒ plene aſſimilatuʒ
⁊ nō plene aſſimilatū qd tn̄ ad mēbra ⁊ in mēbra tractū ē
Et iſtud nutrimētale humidū duplex ē reſtauratiuum ⁊
augmētatiuū p̄mi humidi radicalis Et vtrūqꝫ hoꝝ hu
midoꝝ tam nutrimētale ꝙ̄ radicale aereū eſt ⁊ aliquātu
lū pingue Nō quidē ſicut adeps pinguis ē Sed potiꝰ ſi/
cut iura de carnibꝫ aſſis vel elixis ebulliētia q̄ nō ebulliūt
ex aqua ſupfuſa. Sʒ ex ipō carnis humido. Hec enī ſunt
alba pinguedinē nō iflāmabilē habētia Hoꝝ igit̄ hūidoꝝ
p̄mū ſcʒ radicale eſt caloris ſupradicti ſubiectū i q̄ ſalua/
tur. Scdm aūt ⁊ terciū hoc eſt humidū nutrimētale aſſi/
milatū ⁊ quaſi aſſimilatū ſunt caloris p̄dicti pabulū ⁊ p̄/
mū q̄dem eſt pabulū ꝯueniēs. ſcdm ē pabulū aliquātulū
incōueniens ⁊ diſſimile. Cuius Auicēna dat ſimile valde
ꝯueniēs i lāpade q̄ ē plena oleo in q̄ ē lychnꝰ ardēs In illa
enī triplex eſt humidū. vnuʒ q̄dem qd flāmā cōtinet cum
lychno ⁊ hoc ē quaſi ignis materia ⁊ ſubiectuʒ ex lychno
cōtinue eductū in ignē ꝑ calorē ignis Scdm eſt qd eſt iaʒ
lychno imbibitū qd q̄dem eſt ſufficiēter iā igni p̄paratū
ſed nōdū ab igne attractuʒ in ignis materiā ⁊ hoc eſt qd

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

An in calido et humido vita conſiſtat

ꝑmo humido eſt ſufficiēter aſſimilatū. Terciū autē eſt qḋ
lychno in tota capacitate lāpadis circūfuſum eſt qḋ calor
nec calefacit adhuc nec attraxit in lychnum ⁊ ideo nō eſt
aſſimilatū adhuc ſed in ꝓximo aſſimilādꝫ. Primū horū
humidoꝝ ſimile ē humido radicali in q̇ ſicut in ſubiecto
habet eſſe calor naturalis qui diſpſus eſt in mēbris radi-
calibus ex calore ſeminali ꝑcreatꝰ. Scḋm autē eſt ſīle illi
pti nutrimētalis humidi qḋ iā aſſimilatū eſt ⁊ mēbris ad
cibū imbibitū ⁊ attractū. Terciū āt ē ſimile illi qḋ nōdū
plene aſſimilatū ē ſed ē adhuc trāſfuſū mēbris in vaſis nu
trimēto ſeruiētibꝫ qḋ tn̄ calore digeſtiuo cōtinuo tēpore
aſſimilat᷑. Vn̄ cū calor elemētoꝝ ⁊ vt inſtrumētū ignis a-
gat cōtinue cōgregādo homogenea ſibi ⁊ ſegregādo he
terogenea manifeſtū eſt ꝙ calor cōtinue humidūꝫ in quo
eſt depaſcit ⁊ ideo ſm̄ humidū datū eſt in ſuccurſūꝫ ꝑmi
humidi. In duobꝫ eīn̄ fert auxilium. Primū eſt ꝙ miſcēdo
ſe primo humido impedit calorem ne tātum agat in pri
mū quātū faceret ſi ſibi ſcḋm immixtū nō eſſet. Scḋm eſt
quia mixtum reſtaurat ei id qḋ iam deꝑditum eſt ex ipo
per calorē cōſumentē. Humidūꝫ aūt tercium fert primo
humido auxiliūꝫ in vno in hoc ſcꝫ ꝙ attractū ſibi aſſimila
tur ⁊ ſubintrat in mēbra loco eius quod vlterius tranſi-
bit in reſtauratōnē deꝑditi primi humidi. Scḋm autē ⁊
tercium ferunt etiā auxilium ⁊ munimētum ſpeciale in h
ꝙ nō ſolum ſic reſtaurant deꝑditū ſed ſi eſt vltra reſtaura
tum deꝑditum in menbris de ipſo nutriuntur mēbra ⁊
augētur in tēpore augmēti ⁊ etiam ad generationē ordi-
natur in nō ſuſcipientibꝫ augmētum. His ſic notatis reſ-
pōdetur ad queſitum ꝙ vita modo ſupra tacto conſiſtit
in calido naturali intraneo principaliter. Et in humido
radicali adiuncto admiculāte humido nutrimentali or-
dine iam tacto. Quod patet. Quia ex tali humido agēte
calido naturali ꝟtute celi ignis ⁊ anime fabricatur corpꝰ
et menbra ⁊ ad perfectum eſſe perducitur ⁊ ab eodē ſaltē
ſm̄ ꝙ ſibi incorporatum eſt nutrimentale humidū reſol-
uuntur ſpiritus. vnde in calido extrinſeco loci neqꝫ in hu
mido nutrimētali adhuc diſſimili nō cōſiſtit vita niſi qua
dam lōginqua amminiculatōne

Decimūnonū dubium

Utrum vita cōſiſtat in calido ⁊ humido debite propor-
tionatis. Solutio. Sic. Quia habent ſe ſicut agens et
patiēs. humidū vt patiēs ⁊ calidū vt agēs. Et qꝛ calidū
habet ſe vt agēs ad formā menbrorūꝫ in quātum inſtru
mētū eſt triplicis ꝑncipalis agētis ſcꝫ anime. celi. ⁊ ignis
Ideo ꝓportio inter calidū ⁊ humidum ſtat in hoc vt ca
lidū vincat humidū ⁊ cōuertatur a calido ⁊ vincatur qḋ
dicitur humidi terminatō ⁊ cōpletio. Non autem debet
calidum vincere humidum vt humidum incēdat ⁊ ſic
cōſumatur ⁊ vt ipſum humidum appḣendat digerendo
cōuertēdo ⁊ aſſimilādo ipi viuēti. Qn̄ aūt ab hac ꝓportō
ne recedūt calidū ⁊ humidū ſequitur egritudo viuentis
⁊ tandem mors. Pro quo Notādum ꝙ calidum ⁊ humi
dū ab hac ꝓportione recedūt dupliciter. Primo ex pte ca
lidi dominātis. ſcḋo ex pte humidi. Ex pte calidi ꝯtingit
dupliciter. Primo cū materia. ſcḋo ſine materia. Cū mate
ria vt qn̄ materia in corpe eſt in cauſa q̇ ſui calore incēdit
cor ⁊ cor incenſum eſtum efflat ſup cetera mēbra ⁊ fit ca-
lor imoderatus q̇ cōſumit humidū ſicut accidit in febri-
bus putridis. Et tunc pro huiuſmodi infirmitatis cura
oportet medicos peritos ſtudere vt materia huiuſmodi
educatur ⁊ cōſumatur. Sine materia aūt corrūpit ꝓporti
onē qn̄ nō eſt aliqua materia in corpe mala ſed tn̄ excedit
in qualitate caloris vel remiſſione ⁊ tunc ſtudere oportꝫ
nō ad educēdū ſed ad alterādūꝫ vt deducat᷑ calor ad eq̇li
tatem que cōplexioni viuētis debetur. Hec aūt eadē pro
portio corrūpitur etiam ſcḋo ex pte humidi dupliciter. ſ.
quātitate ⁊ qualitate. Et vtreqꝫ horū modoꝝ eſt cū ma-
teria vel ſine materia. Quātitate aūt ſine materia corrūpi
tur qn̄ humidū qualitate q̇dem cōueniens eſt ⁊ nō eſt in
materia aliena. ſed in humido qḋ cōpetit corpi ipſius vi-
uentis ſed eſt nimiū ⁊ tunc niſi ſuccurrat᷑ nimietate ſua ſuf
focat calorem naturalem ſicut flāma lāpadis ſuffocat᷑ per
nimium ſibi ſupfuſum oleū ⁊ tunc oportet iuuare p deſic
catiua aliquātulum. Si autē peccatū fuerit p diminutio
nem quātitatis ſolius ⁊ ſine materia deſiccāte tūc oportꝫ
ſtudere ad humectātia paulatim ne calor non halēs ma-
teriā euaneſcat ſicut ignis lampadis quādo deficit oleūꝫ
Si autē peccat in qualitate ⁊ ſine materia. hoc quidē ra-
ro cōtingit quia illud peccatū ſemper eſt ex debilitate ca-
loris nō conuertētis. Si tamē accidat aliqn̄ tunc oportꝫ
ſtudere p alterātia ipſum ⁊ reducētia ad qualitatem de-
bitam q̇cunqꝫ ſit illa. vnde ſi humidum fuerit nimis aq̇-
ſum qḋ eſt calido i duobꝫ cōtrariū ⁊ extinguat ipm tunc
oportet adhibere calida exiccantia. Si vero fuerit nimis
inflāmabile ſicut pinguedo ſulphuris ⁊ nō ſicut pingue-
do carnis de qua ſuperius diximꝰ ⁊ tunc ſtatim expirat
per calidum, tunc oportet occurrere per auferentia hu-
iuſmodi pingue. Et hec ſunt acuta ſupantia pinguia duo
que ſunt in ipſo ſcꝫ primo illud qḋ eſt cōmiſcibile ſubſtan
tie ſine vehemēti ⁊ ſubita inflāmatiōe. ⁊ ſecundo illḋ qḋ
ſupnatat illi qḋ facile inflāmatur ⁊ expirat. Qn̄ autē pec-
cat ex materia ſibi admixta quecunqꝫ eſt illa ſiue in quali
tate ſiue in quātitate ⁊c. oportet ꝙ educat᷑ p aliquā pur-
gationem. Cauſe autē omnium hoꝝ peccatorū ſcilicet ex
parte humidi ⁊ calidi ſunt valde multiplices. Aliqn̄ qui
dem ex mēbris corporis ꝓueniūt. Aliqn̄ ex locis. tempo
ribus. vel exercitijs. cibis. potibus. ſomno. gaudio. triſti
tia de quibꝫ particularꝰ pertinꝫ ad medicū determinare

Vigeſimū dubium eſt.

Utrū ex pte ſpūs attendatur vite lōgitudo vel breuitas
Solutio. Ut dicit albertꝰ ſm̄ Areſtotelis ſubtilē in-
tellectū. ſpiritus nequaqꝫ cauſa eſt lōgioris vite p ſe ſed
ſolum p accñs. Cuius rō eſt vt ſupra dictū eſt qꝛ ſpiritus
materialiter generat᷑ ex humido. ⁊ actiue ex calido natu-
rali ergo paucitas ⁊ multitudo ſpūs ſimiliter aūt ⁊ cete-
re diſpoſitiones eius ſunt cauſate ex humido vel ex cali-
do aut ex vtroqꝫ ſimul. Et ideo cauſa prima ⁊ p ſe. in cali
do ⁊ humido q̄renda eſt ⁊ nō in ſpū licꝫ aliqui ita dixerūt
qꝛ eīn̄ ſpūs ē ꝓximum ꝑncipiū opatōnum vitaliū ⁊ aliqn̄
puus eſt aliqn̄ multꝰ. aliqn̄ groſſus. aliqn̄. ſubtilis vltra
equalitatē debite cōplexionis. Ideo ſm̄ hoc dicūt diuerſi
ficari vitā ſicut in melācholicis, qn̄ eīn̄ multus. exufflādo
extinguit calorē ſicut ventus extinguit lāpadē. qn̄ autēꝫ
groſſus tūc impedit opatiōes ꝟtutum vitaliū et natura
liūꝫ ⁊ ꝑcipue aīalium. ⁊ qn̄ eſt nimis ſubtilis tūc de facili
expirat ⁊ inducit mortē. Qḋ licꝫ verū ſit tn̄ qꝛ ſpūs variā
tur ſm̄ differētiā calidi ⁊ humidi ideo querētes cām lon
gitudinis ⁊ breuitatis finaliter nō q̇etamur niſi aſſignet᷑
id. vnde hec ē diuerſitas in ſpiritibꝫ. ⁊ maxime qꝛ ſpiritꝰ
ſm̄ accidētia facile variant᷑ ſm̄ dicta accidētia ꝙ tn̄ manē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tibus calido et humido in ſua habitudine non ſequitur abbreuiatio vite

Vigeſimū primū dubiū

Quomō calidum et humidum in quib⁹ cōſiſtit vita eſſe pnt cauſa lōgitudinis ⁊ breuitatis vite   Solutō Lōgitudo et breuitas vite ſumitur ſm mēſurā quantitatis calidi ad humidū ⁊ humidi ad calidū Cuius ratō ē quia quāto tempore calidū valet ſubſiſtere in humido nō conſumpto neq̄ etiā aliter depurato ſm naturā ⁊ quāto tēpore humidū reduci poteſt ⁊ cōuerti a calido. tanto tēpe ſm naturā durat vita Quia vita cōſiſtit vt dictū ⁊ declaratū eſt ſupra in calido ⁊ humido. ⁊ ergo quanto tpe hec manēt cōmēſurata modo dicto ɔtinuatꝛ vita. Sed vt pticularius hoc videatꝛ cōſiderādum ꝙ calidi virtus ⁊ mēſura ꝟtutis eius in humido attēdiꝛ ex multis inter q̄ tn̄ ſunt tria potiſſima ſcʒ quātitas qualitas ⁊ diſpoſitō vaſorū in quib⁹ opatur. Unde ex pte calidi requiriꝛ quantitas magna. ꝓportionabiliter tn̄ ad humidū Et ſimiliter qualitas bona ⁊ vaſa bene diſpoſita ſi vita ex pte calidi lōga eſſe debeat. Debēt autē vaſa ſeu mēbra formalia eſſe calida Quia ſepe optimus artifex deficit in opere ꝓpter corruptiōem vaſorū in quib⁹ operatur ſeu mēbrorū que ſunt vaſa et inſtrumēta in quib⁹ calidū operatur Illis em̄ deficientib⁹ ſequitur ꝙ calor defectiue opetur etiam ſi alias nō ſit defectus ex parte caloris. Similiter hec tria requirūtur ex parte humidi ſcʒ debita quantitas ꝓportionata calori ita ꝙ humiditas nō ſit nimis magna alias propꝛ magnitudinē extingueret calidū ⁊ nō digereretꝛ a calido neq̄ cōpleretur magnitudine impediēte. Nō poteſt em̄ tm̄ humidū a calido vinci imo derelinqueretꝛ frigidū nō aſſimulatum ⁊ circa loca digeſtōnis remanet cōſtans ⁊ facit phelgmaticā pinguedinē in qua tādem calidū ſuffocatur In cuius ſignum oēs excellenter pingues ventroſi multī moriūtur ſubito ſuffocato calido a quātitate humidi Minor autem quātitas nō ſufficienter pabulat calidum ⁊ tūc calidum radicale humidū cōſumēdo inducit maciem. cōſumptōnem ⁊ mortem. Et huius ſignum eſt ꝙ omnes macilēti ſm plurimuʒ moriuntur. calore pacuto cōſumēte ſubſtātiā. Qualitas aūt cauſat longam vitā vel breuem ꝑ modum ſuperius dictū Nā ſi fuerit humidi qualitas bona vt dictum eſt in textu et nō nimis pinguis nec nimis aquoſa confert ad vite prolōgatōnem ceteris parib⁹ ex pte calidi. Similiter requiriꝛ tercio diſpoſitō vaſorum. Nā vaſa corrupta corrūpunt humiduʒ qđ in ipſis decoquitur ſicut ſeniū ⁊ vetuſtas vaſorū oſtēdūt et ideo humidū fit viſcoſum ipis vaſis ⁊ mēbris extrinſecus adherēs ⁊ nō nutriens. ⁊ ideo calor interior modicus euaneſcit. Et huius ſignū eſt ꝙ ſcilicet omnes ſenes tali abūdant humore. in ſputis ⁊ ſtercorib⁹. Abundant em̄ ſputis ⁊ multo ſtercore liquido propter indigeſtionē Et frequenter moriuntur immediate poſt cibi ſumptionem quādo multum ſenes efficiuntur eo ꝙ tunc ſupfluo humido nutrimētali ⁊ indigeſto opitur ⁊ extinguitur in eis calor modicus. Hec dicta probāt ꝙ humidū radicale nunq̄ inſtauratur ea puritate qua conſumitur ⁊ precipue in ſenib⁹. Et ideo ſuccedūt ſibi etates in viuētib⁹ vt fit poſt calidum ⁊ humidum. calidum ⁊ ſiccum. ⁊ poſt calidum ſiccum frigidum ⁊ ſiccum ⁊ tādem ſeqtur int⁹ ſiccum. ⁊ extra aliena humiditate humidū in ſenio putreſcente Et hec eſt cauſa ꝙ nō amara eſt mors ſenum cuʒ calidum pungēs in eis ſit quaſi nullum immo alieno humido quodammodo ſuffocatum. ⁊ ideo impotens ad pungendum. vnde membra eorum ſunt iam quaſi putrida ⁊ inſenſibilia

Vigeſimū ſecūdū dubiū

Penes quid determinatur nobis quātitas vite ⁊ mēſura vite viuētium   Solutō Penſatꝛ hec quātitas ex quātitate virtutis caloris naturalis et phyſici. ita ꝙ quāta ē quātitas caloris huiuſmodi tāta eſt quātitas et mēſura durationis viuētiū. Illa aūt attēditur ex quattuor ſcʒ ex ſubiecto in q̄ ē. ex virtute celeſti. ex virtute elemēti ignis et virtute anime Ex parte ſubiecti qđ ē humidū radicale requiritur ꝙ nō ſit excedēs in quātitate ꝟtutē talis actiōis neq̄ ſit diminutū ab ipa ſed in debita habitudine quātitatis ꝓportōnata ⁊ nō ſolum quātitatis ſed qualitatis ita ꝙ in qualitate nō ſit repugnās Ex virtute autēʒ anime ⁊ celi requiritur etiam ꝓportio virtutis caloris ſcʒ anime celi et elemēti inter ſe. ita ſcʒ ꝙ virtus anime apprehenſiua teneat celeſtem ſicut motor in mouendo tenet ſuum inſtrumētū ꝙ nō diuertat ab operib⁹ artis ſue Et iterū ꝙ celeſtis ⁊ anime apprehenſiua teneat eaʒ q̄ eſt elemēti. ꝙ nō niſi ſub ea ⁊ ea influente opetur et quāta eſt ꝓportio caloris huiuſmodi cū ſubiecto ſuo in quātitate ⁊ qualitate diſpoſito tāta eſt pōſſe ꝑ ſe vite quātitas. Quotiēs aūt hec quātitas ꝟtutis caloris impediꝛ ex quātitate vꝉ qualitate humidi totiēs breuiatur vita per ſe ⁊ per naturā ꝓprie loquendo Si aūt abbreuietur vel ex inequalitate vel cōfuſione materie. ſ. leſione corporis. vel ex pte cibi. loci. exercitiȷ vel ex parte alterius accidētium q̄ in infinituʒ multiplicātur. tunc abbreuiatur ꝑ accidens Et hec mēſura vite ſic accepta ē que per modū linee recte protrahitur per gradus etatū vſq̄ ad decrepitū gradū ſenſuū et delirum qđ eſt vltimū vite Period⁹ em̄ eſt mēſura celeſtis q̄ cōpletur in vita ex iuuātibus eam celeſtib⁹ per circuli virtutem et eorum ſiderū que ſunt in circulo cōtinue ſuꝑ vitam ſcintillātium ad adiuuādū vel infirmādum ꝟtuteʒ celi que influxa eſt nato in caſu primo ſeminis. Et qꝛ hec virtus cōpletur per circulū ꝑiodus vocatꝛ Hec aūt mēſura de qua nūc dictū eſt que ē quātitas ⁊ menſura ꝟtutis agētis in ſuū ꝓpriuʒ ſubiectū ꝓcedit diminuēdo ⁊ reſtaurando ⁊ aliqn̄ plus addit q̄ʒ diminuit ſicut in prima etate. Aliqn̄ equaliter ſicut in ſcđa etate. aliqn̄ minuit ſicut in tercia etate In fine aūt etatum ſeu in quarta etate erit frigida et humida ⁊ deſtituta. Et quia motus iſti ſunt de cōtrario in cōtrariū ſm quātitatē ⁊ qualitatem. ſm quātitatem paruo in magnū ⁊ ecōuerſo augmentatione ⁊ diminutione ſm qualitatem. qꝛ in prima etate vita eſt calida et humida In ſcđa calida ⁊ ſicca In tercia frigida ⁊ ſicca. ⁊ in fine eſt frigida deſtituta. Ideo cū omnis mot⁹ de cōtrario in contrarium ſit motus rectus ideo mēſura de qua dictum eſt ſolū eſt imaginabilis ſm ꝓtēſionem linee recte. Aduertendū tamen ꝙ mēſura vite ſm habitudinē triplicē calidi ad humidū ſibi ſubiectū tripliciter ſe habʒ Nam calor relatus ad aīam que eſt motrix ꝟtutis determinate habet mēſuram determinatam quia calidū ſic nō ſemper mouebit ⁊ formabit humidū ſed omnis menſura ex ea parte nō eſt recta nec circularis vt ſic. Inquātū aūt habet ꝟtutem circuli. ⁊ eorū que in circulo oriūtur ⁊ occidūt ⁊ accedūt ⁊ recedūt ſic mēſura eius eſt circularis Et dicitur periodus a peri qđ eſt circū ⁊ odos mēſura quaſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Penes quid determinaꝛ quãtitas vite viuẽtiũ

circularis mẽſura. Jnquantũ aũt eſt caloꝛ elemẽti altera
tiuus ⁊ cõuerſiuꝰ ⁊ augmẽtatiuuꝰ ⁊ diminutiuꝰ menſu
ratur recto ⁊ eius menſura recta eſt. De diſpoſitione au/
tem periodi in libro de generatiõe latiꝰ videbiꝛ.

Vigeſimũtertiũ dubiuꝫ

Quare humidũ qđ eſt caloꝛis ſubiectũ debet eſſe pingue
Solutõ. Quia pingue humidũ difficile putrefactibi
le eſt ꝓpter duas cauſas. Prima ẽ viſcoſitas ⁊ ideo humi
dũ huiuſmodi eḻxabile nõ eſt. ſicut patꝫ de oleo qꝛ humi
dũ viſcoſum ⁊ pingue a ſicco ſepari nõ poteſt Sc̃da cau/
ſa eſt qꝛ humidũ viſcoſum fluit ad circũferentiã ſicut cali
dũ ⁊ ideo calidũ ipſum humidum tanq̃ȝ qđdam ſibi con
naturale retinet ⁊ ab eo nõ ſepatur ſicut ab humido aq̃/
ſo. naturaliter eñ aquoſuȝ humidum a caloꝛe ſeparatur
Et quia humidũ pingue nõ eſt facile ſiccabile nec facile i
frigidabile iõ ꝯuenientiſſime ponit̃ p̃ncipiũ materiale vite

Vigeſimũquartũ dubi.

Utrũ aĩalia frigide ꝯplexionis in regiõib⁹ calidis ⁊ cali/
de cõplexiõis in regioibus frigidis ſint maioꝛis quãtita
tis Et videt̃ ꝙ nõ Quia in primo 2° ⁊ 3° climate q̃nq̃ȝ
eſt eſtus nimiꝰ aduſtiuus. So° Sic. Quia calidũ in
locis calidis fouet ⁊ educit humidũ qđ in frigidis locis
cõgelatũ ⁊ inſpiſſatũ extinguit calidũ. ⁊ hec eſt etiã cã lõ
gioꝛis vite. ⁊ ideo aĩalia frigida ſanguinẽ ſaltẽ nõ habẽtia
efficiũtur extẽſione humidi p calidum apphenſi ⁊ educti
magne quãtitatis Et ꝓpter hoc ſerpẽtes ⁊ talpe ⁊ ea que
pelle varia ſunt in vẽtre ſicut q̃ vocãtur ſtelliones ⁊ ſimi/
lia ſupꝛa modũ ſue nature in calidis regionib⁹ magna fiũt
Et ſimiliter ex eadeȝ cauſa que ſunt in mari rubꝛo qđ na
tura calidũ eſt ꝓut indicat coloꝛ rubeꝰ ſicut ea que vo/
cãtur oſtrito domita que figurã habẽt oſtrilium maioꝛis
quãtitatis q̃ȝ in frigidis locis incõparabiliter Et hec etiaȝ
eſt cauſa quare aĩalia frigida in regionib⁹ ſeptẽtrionalib⁹
et frigidis nõ generãtur et maxime ſub polo artico vł iux
ta polũ iuxta circulũ vꝛſe minoꝛis vel maioꝛis neq̃ȝ gene/
rãtur in mari ſeptẽtrionali. etſi in q̃buſdam vicinis vel no
minatis illis locis aliqua inueniãtur ſunt modice quãti/
tatis ⁊ breuioꝛis vite qꝛ gelu illoꝛũ locoꝛũ aufert augmẽ
tũ reſtringẽdo ⁊ vitã aufert ꝯgelãdo et inſpiſſando hu/
midũ. Jn ſignũ cuius etiam quedã aĩalia frigida ſicut q̃/
dã ſerpẽtes in illis locis nõ ouãt eo ꝙ ꝯgelarẽtur eoꝛum
oua ſed cõcipiũt in vtero ſicut greſſibilia ⁊ cõplent in vte
ro ptũ qđ refert Albtus cõptũ expimẽtatoꝛe tpe ſui qui
in mari liuonico baculo preſſit ſerpẽtẽ puum de cuius vẽ/
tre plures pui exierũt. qꝛ tñ ſunt ſtricti coꝛpis valde ideo
freq̃ẽter in ptu rũpuntur Et ex hoc credit vulgꝰ ꝙ moꝛ
ſu ſuo iuuenes ventrẽ ⁊ vterũ matris pfoꝛent qđ tñ nulla
tenus verũ eſt Et ꝓpter hãc pariendi difficultatem dicte
ſunt vipere. i. vi parientes. Ecõtra aũt in mari ſeptẽtrio/
nali ⁊ in locis frigidiſſimis aĩalia calide ꝯplexõnis ⁊ ſan/
guinẽ habẽtia ſunt maxime quantitatis ⁊ longioꝛis vite
Quia talia aĩalia cũ ſanguinẽ habeãt ⁊ aqueã pinguedi/
nẽ Jdeo calidũ qđ eſt in eis retẽtũ in ipa humiditate val
de auget eoꝛũ coꝛpa Sunt aũt hec aĩalia freq̃ẽter piloſa
et magna oſſa habẽtia que oĩa indicia ſunt magni caloꝛis
in humido retẽti qđ humidũ eſt augmẽti materia Sunt
etiã plura eoꝛũ coeuntia ⁊ nõ ouantia qđ etiam indicium
eſt magnũ ⁊ infallibile magni caloꝛis. Sapoꝛ etiã ⁊ coꝛuꝫ
coloꝛ hoc teſtãtur ꝙ ſint valde humida ⁊ calida ita ꝙ ca/
lidũ humidũ ei ꝓpoꝛtionatũ cõuertit nõ conſumendo. in
ipm agit tanq̃ȝ in ꝓpꝛiũ cõueniens ſubiectũ augmẽtando
ipa animalia Jn ſignũ cuius inueniũtur freq̃ẽter doꝛmi
ẽtia ⁊ pauſantia. ad humidi digeſtionẽ faciẽdã. ⁊ inueniũt̃
multe adipis Hec eñ oĩa ſigna ſunt ꝙ ſunt caloꝛis nõ ex
cellẽtis ⁊ aduſtiui ſed cõuertẽtis ⁊ aſſimulatiui Ad rõ
nẽ dicẽdũ ꝙ ſemel in anno q̃ñ in locis illis nimius ẽ eſtus
tũc talia aĩalia ſub terra habitãt

Vigeſimũquĩtũ dubiuꝫ

Que eſt cauſa ꝙ q̃dã aĩalia multo tpe ſunt ſine cibo.
So°. Quia q̃ ſunt modici caloꝛis ⁊ ſunt frigidioꝛis hu
midi viſcoſioꝛis ⁊ ſpiſſe pellis ⁊ nutrimẽti humidi ⁊ fri/
gidi nõ facile digeſtibilis multo tpe abſtinent ⁊ ſunt ſine
cibo vt digerãtur ſupfluitates que ſunt in ipſis Talia aũt
ſunt quedã aĩalia vt vꝛſus ciconia hirũdo coꝛnix ⁊ cucu/
lus ⁊ huiuſmodi. Silr̃ rane que doꝛmiũt p totã hyemẽ i
ꝓfundo aque donec nutrimẽtũ digerat̃ ⁊ ideo cõſumpto
eo ſi hyems frigida ꝓrogetur ita ꝙ nutrimẽtũ cõueniẽs
habere nõ valeãt moꝛiũtur. Et ꝓpterea q̃ñq̃ȝ in marcio in
ueniunt̃ in ſupficie aque rane moꝛtue. Et p̃terea in codeꝫ
genere aĩaliuȝ ſunt quedã diutius ſine cibo alijs. ſicut in
hominib⁹ femina maſculo diutiꝰ ẽẽ pt ſine cibo Et melã/
cholicꝰ diutiꝰ abſtinere pt cholericis cũ tñ melãcholicꝰ
ſit voꝛax Et hoꝝ oĩm cauſa ẽ caloꝛ debilis ⁊ humiditas
ſpiſſa ⁊ aquoſa q̃ ꝯtinue hauſta creſceret ad calidi extinc/
tionẽ Et ideo neceſſe eſt fieri iterpolatõnẽ ⁊ quietẽ a ſũp/
tione nutrimẽti donec a calido digerat̃ ⁊ vincat̃ humidũ
De quo prolixius determinare ſpectat ad libꝝ de aĩali/
bus Hec ex diuerſis potiſſimũ ꝯmẽto dñi alberti circa p
ua naturalia collecta ſufficiãt

Sequũtur aliquot libel

li paruoꝛũ naturaliũ. Areſtotelis cũ cõmẽtario
iuxta doctrinã Alberti magni ſtudioſoꝛũ deſi/
derio ſatagẽtes prioꝛib⁹ ob materie coherentiã
ac eiuſdem et predictoꝛũ neceſſariam cognitio
nem adiuncti Et ſunt hi.

De iuuẽtute et ſenectute
De inſpiratione ⁊ reſpiratõne
De vita et moꝛte
De motu animalium
De motu coꝛdis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Liber de ſenectute et iuuentute.

E iuuentute autem et ſenectute. et vita et morte. nunc dicendum ſimul et de reſpiratione. neceſſarium forte cauſas dicere. Quibuſdam enim animaliū propter hoc accidit viuere et non viuere.

Iſte eſt quītus liber paruoꝝ naturaliū Areſtotelis q̄ intitulatur de inſpiratiōi ⁊ reſpiratiōe. de iuuentute ⁊ ſenectu te. de morte ⁊ vita. Qui p̄ma ſui diuiſione diuidit̄ in ꝑtem ꝓemialē ⁊ executiuā. In parte proemiali premittit intētōnem ſuam. In parte vero ſecūda proſequitur ipſam. Secūda ibi. Quoniā aūt de anima. In prima dicit poſtq̄ determinatū eſt de cauſis lōgitudinis ⁊ breuitatis vite tam in plātis q̄ʒ in animalibus Cōſequēter dōm eſt de iuuētute ⁊ ſenectute que ſunt quidā ſtatus viuētium Iuuentus eñ eſt ſtatus perfectus. ſenectus vero ſtatus defectus Dicēduʒ eſt etiam de vita ⁊ morte q̄ mors eſt vite terminus. Similiter de infrigidatōne que in quibuſdam fit per inſpiratiōnem ⁊ reſpiratōnem. In quibuſdam vero aliter Refrigeratō eñ neceſſaria eſt in viuentibus propter ſaluatōnem naturalis caloris vel calidi. determinādum ergo eſt nūc ſimiliter de cauſis reſpiratōis ⁊ inſpirationis. hoc aūt faciendum eſt q: quibuſdam animalibus ineſt viuere. ⁊ non viuere. hoc eſt mors propter defectum reſpiratōis

Quoniā aūt de anima in alijs determinatū eſt et palā quoniā nō eſt poſſibile ſubſtantiā ipſius eſſe corpus. Sed tamē ꝙ in aliqua exiſtit corporis particula manifeſtum ⁊ in hoc aliquo habētium virtutem in particulis. Que quidē igitur alia anime aut partes aut virtutes qualitercunq̄ꝫ q̄dē oportet nominare dimittat̄ nūc

In hac ꝑte executiua proſequit̄ intētōem ſuam. Et diuidit̄ in tres tractatꝰ. In p̄mo agit de refrigeratōne. In ſcd̄o determinat de morte. ibi Eſt q̄dam q̄dem In tercio redit pħus ad declarādū modū refrigeratōis in aīalibꝰ ibi Tria aūt ſunt accn̄tia Primꝰ tractatus ſubdiuiditur in duo capl̄a. In p̄mo oſtēdit ꝙ in oībus viuentibus neceſſe eſt eſſe caliditatem naturalem quam neceſſe eſt ſaluari ſi viuere debeant. In ſecūdo oſtendit quomodo refrigeratōne huiuſmodi naturalis caliditas ſaluetur Secūdū ibi Palā ergo quidē Prim. ca. ſubdiuiditur ī duas ꝑtes In p̄ma oſtēdit ꝙ in oībꝫ viuētibꝫ p̄mū p̄ncipiuʒ ꝑtis aīe vegetatiue ē in aliqua ꝑte determinata. In ſcd̄a oñt ꝙ in illa ꝑte ſit calidū qd̄ oportʒ ſaluari. ibi Oēs aūt ꝑtes Prima ꝑs ſubdiuidit̄ in duas ꝑtes In p̄ma oñt ꝙ in oībꝫ viuētibꝫ p̄mū p̄ncipiū ꝑtis aīe vegetatiue ſit ī aliqua parte corpis determiata ex habitudine ſenſus ad ꝑte aīe nutritiue In ſcd̄a ꝓbat h̄ ꝑ alias rōnes. ibi Pricipiū q̄dē Priarīſꝰ in duas ſubdiuidit̄ In p̄ma oñt ꝙ in aīalibꝫ neceſſe eē eſſe vnā ⁊ eādē ꝑtē ſm̄ quā p̄mo viuit aīal ⁊ ſm̄ quā ē aīal In ſcd̄a ex hoc ꝓbat intētū ſuū. ibi Om̄ igit̄ ꝓprioꝝ Quātū ad p̄mū iteꝝ duo facit Nā p° reſumit q̄dā dicta in libro de aīa. Scd̄o oñt qd̄ dictū ē videlʒ ꝙ in aīalibꝫ neceſſe ē eē vnā ꝑtē determinatā ſm̄ quā p̄mo viuit aīal et ſm̄ quā eſt aīal Scd̄m ibi Quecūq̄ꝫ aūt aīalia Quātū igitur ad p̄mū dicit pħus ꝙ cū in libro de aīa ſit determinatū de aīa ⁊ de eius potētijs manifeſtū ē ꝙ ſubſtātia ⁊ natura aīe nō poſſit eē corpus q: corpꝰ nō habet eē in alio ſʒ eſt ſubiectū alterꝰ Aīa aūt habet eē in alio Iō aīa nō ē corpus. Verū q̄uis nō ſit aīa corpus exiſtit tn̄ in aliqua ꝑte corpis determinata ſm̄ ꝙ per virtutē ſuā determinat ſibi ꝑtem determinatā corpis que quidaʒ pars corpis ſignata ⁊ de numero ꝑtium habētium ꝟtutem aliquā ⁊ in illa eſt anima. Et ſubdit pħus dicens vtrum iſte virtutes q̄ inſunt anime ſm̄ diuerſas particulas corpis debeant dici anime diuerſe prout platonici volebant vel diuerſe ſint ꝟtutes ſiue potētie vnius ⁊ eiuſdem anime et dubitatōnes ſimiles de hoc formabiles ad preſens dimittātur.

Quecūq̄ꝫ aūt aīalia dicūtur. et viuere in his quidē que adepta ſūt in vtraq̄ꝫ hec. Dico aūt vtraq̄ꝫ ⁊ qd̄ eſt eſſe aīali et qd̄ viuere neceſſe eandē et vnā eſſe particulā ſm̄ quā viuit et ſm̄ quā appellamꝰ ipſum animal. Aīal quidē eñ ſm̄ ꝙ animal īpoſſibile eſt nō viuere. ſi aūt viuit. ſic aīal exiſtere nō neceſſariū. plāte eñ viuūt quidem. nō habēt aūt ſenſum. per ſentire aūt animal aut nō aīal determinamus. Nunc quidem igitur neceſſariū vnam eſſe et eādem hāc particulā. ineſſe aūt plura et alteram. Nō eñ idem eſſe animal et viuere

Hic cōſequenter oſtendit pħus ꝙ in animalibus neceſſe eſt eſſe vnam ꝑtem determinatam ſm̄ quam primo viuit animal ⁊ ſm̄ quaʒ eſt animal. Et vult in effectu hāc concluſionem ꝙ in omnibus illis que dicuntur animalia et viuunt ita ꝙ hec duo ſcilicet ꝙ viuant et animalia ſint habeant. neceſſe eſt vnam ⁊ eādem eſſe particulā ſm̄ quā primo viuūt ⁊ ſm̄ quā animalia ſunt Quā ꝓbat tali ratione. Illud ſm̄ qd̄ animal p̄mo ⁊ realiter eſt animal de neceſſitate viuit ergo neceſſariū ē eſſe eādē ꝑticulā ſm̄ quaʒ p̄mo eſt aīal ⁊ viuit. Cōſequētia manifeſta ē nec eā declarat. Sʒ āñs declarando dt̄ ꝙ īpoſſibile ē ꝙ aīal ſm̄ ꝙ aīal nō viuat. ergo aīal ſm̄ ꝙ p̄mo ē aīal viuit Nā ſi non. tunc det̄ oppoſitū ſcʒ ꝙ nō viuat ⁊ ſequit̄ ꝙ nō ſit aīal. qd̄ enim nō viuit nō eſt aīal. vl̄ erit aīal ſine vita. quoꝝ vtrūq̄ꝫ ē impoſſibile ⁊ ꝑ ꝯñs ſm̄ ꝙ p̄mo ē aīal viuit ⁊ nō ecōuerſo. q: nō ē necāriū ꝙ ſi viuat ꝙ ſit aīal. q: plāte viuūt ⁊ tn̄ nō ſūt aīal Aīal aūt ē aīal ꝑ ſenſuʒ ⁊ differt a nō aīali ꝑ ipm̄. q̄re manifeſtū ē ꝙ nō ē ncāriū ꝙ ſi aliq̄d viuat. iō ſit aīal Ex quo ꝯcludit ꝯñr. p. ꝙ ncāriū eſt eſſe eandē ꝑticulā numero ⁊ ſubiecto ſʒ quā p̄mo viuit ⁊ ē aīal ſed rōne differētē ⁊ ſm̄ eē. Quāuis eñ idē ſint ſubiecto eē aīal ⁊ viuere tn̄ rōne differūt q: aliud eſt eſſe aīal ⁊ viuere

Om̄ igit̄ ꝓprioꝝ ſenſitiuoꝝ vnū aliqd̄ cōmune ē ſenſitiuū in qd̄ eos q̄ ſcd̄m actū ſenſus necāriū obuiare. H̄ āt vtiq̄ꝫ erit mediū āterioris vocati ⁊ poſterioris Anteriꝰ q̄dē dr̄ in q̄ ē nob ſenſꝰ poſteriꝰ āt oppoſitū Adhuc āt diuiſo corpore viuētiū oīm ſupioꝝ ⁊ īferioꝝ. oīa eñ hn̄t ſuperiꝰ ⁊ īferiꝰ. Quare ⁊ plāte q̄dē palā q: nutritiuū p̄ncipiū habebūt vtiq̄ꝫ in medio horū.

Hic ꝯñr. p. ꝓbat intentū ſuū principale videlicet ꝙ p̄mū principium partis anime vegetatiue ſit in aliqua parte corporis determinata Et intendit probare ꝙ ſit ī medio

Superiꝰ et iferiꝰ differēt i aīalibꝰ ꝛ plātis accipiūt

ſupioris ꝛ inferioris anterioris ꝛ poſterioris. Et ſubdiuiditur hec ps in tres pticulas. In quaruꝫ pͥma facit qͦd dictū eſt In ſcda exponit qͦdam dictū. ibi. Particula enim In tercia aſſignat ratoēꝫ nois pticule illiꝰ ſcꝫ medie ibi Tribꝫ āt exiſtētibꝫ. Quātū igit ad pͥmā pticulā ꝓbat ꝓpoſitū iā dictū tali ratōne Eadē ē pticula ſꝫ quā aīalia pͥmo ſentiūt ꝛ nutriunt ſed pticula ſm quā primo ſentiūt ē in medio ſupioris ꝛ inferioris ꝛ anterioris ꝛ poſterioris ergo pticula ſm quā aīal pͥmo nutrit eſt in medio ſupioris ꝛ inferioris anterioris ꝛ poſterioris Huius aūt ratōnis maior ꝓbata ē in pcedēti pticula textus. ſed minorē ꝓbat. ꝛ dicit. ꝙ ſenſꝰ pticulares ꝓprij habeant ſenſum cōmunē ad quē terminant alteratiōes eoꝝ ſed ſenſus cōmunis ē in media pte anterioris ꝛ poſterioris. ſupioris ꝛ inferioris Anterius eīn eſt in quo eſt in nobis ſenſus ſcilicet exterior. ꝛ poſterius eſt oppoſitum Quod confirmat tali medio. Cum corpus cuiuſlibet viuētis diuidatur in inferius et ſuperius. quodlibet habet inferius ꝛ ſuperius ergo plāte etiam ſuperius ꝛ inferius habēt. Si ergo vt ꝓbatum ē principium nutritiuum ſit in eadem parte cum ſenſitiuo ꝛ illud eſt in medio anterioris ꝛ poſterioris. manifeſtum eſt ꝙ pͥncipium nutritiuuꝫ eſt in medio ſupioris ꝛ inferioris. anterioris ꝛ poſterioris

Particula enim quam ingreditur alimentū ſuperius vocamꝰ ad ipſā reſpicientes. ſed nō ad ambiens totum Deorſum aūt ſm quam ſuperfluum emittunt primo.

Hic cōſequenter phūs exponit quoddā dictum quia eīn mentio facta eſt de ſuperiori ꝛ inferiori in plantis Ideo hͦ oſtendit quid vocatur in plantis ſuperius. ꝛ quid inferius Et primo facit hoc Secundo oſtēdit ꝙ differenter ſuperius ꝛ inferius inueniātur in plātis ꝛ in animalibꝫ Secūdum ibi. Habēt autē cōtrarie. Quātum ad primū igit dicit ꝙ pars illa in plantis in qua recipitur vel ſm quam recipitur alimētum dicitur eſſe ſuperius ꝛ habet ſe vt os pars autē ſm quam ſupfluum emittunt dicitur inferius vnde ſuperius ꝛ inferius ſumens reſpiciet ad totum ambiens hoc eſt ad totum vniuerſum quia in plātis ꝛ in vniuerſo ſuperius ꝛ inferius ſe habēt cōtrario ordine.

Habēt aūt contrarie plātis hoc ꝛ animalibꝫ homini quidē enim ꝓpter rectitudinē maxime quidem exiſtit hoc animaliū habere que ſurſū particulā ad id qͦd totius ſurſum. Alijs autem intermedie. plātis aūt immobilibꝫ exiſtentibꝫ. et accipiētibꝫ ex terra alimētum neceſſarium ſemper deorſum hāc habere particulā: Proportionales aūt ſunt radices plantis. et qͦd vocatur os in animalibꝫ per qͦd alimentū hec quidē ex terra accipiunt. Hec aut per ipſa

Hic aſſignat philoſophus diuerſitatem ſuperioris ꝛ inferioris in plātis ꝛ animalibus dicēs ꝙ ſupius ꝛ inferius ecōtrario ſe habēt in plantis ꝛ in animalibꝰ. Homo eīn propter rectitudinē ſtature quā habet maxime inter omnia animalia continet particulam que ſuperiꝰ dicitur ad ſurſuꝫ totius vniuerſi. Animalia autē alia medio modo habēt ſuperius vniuerſi. Plante vero ſimpliciter habēt ad inferius vniuerſi Cuius ratō eſt quia plāte immobiles ſunt. Surſum autem in plātis eſt vnde recipiūt alimētum. qͦd recipiunt per radices terre affixas ꝛ ergo ſurſum in plantis eſt ad inferius vniuerſi Et ſubdit philoſophus ꝙ radices in plātis ꝓportionabiles ſunt ori in animalibꝫ. Sicut eīn plante per radices ſuſcipiūt alimentuꝫ ex terra. ita animalia ꝑ os alimētū ſuſcipiūt

Tribus aūt exiſtentibꝫ partibꝫ in quas diuiduntur omnia perfecta animaliū. Una quidē qua ſuſcipit alimentum Una aūt qua ſuperfluum emittit. tercia autem harum media. et hec in maximis animalibus vocatur pectꝰ. in alijs autem proportionale Dearticulata autem ſunt magis altera alteris Quecūqꝫ autem ipſorum ſunt proceſſiua apponuntur. et particule que ad hanc adminiſtrationem quibus totum fertur kichos crura et pedes et habentia eandem his virtutem

Hic conſequenter declarat qualiter vocetur hec pars media dicens ꝙ cum ſint tres particule in animali. vna ꝑ quam recipit alimentum. Alia per quā ſupfluuꝫ emittit ꝛ alia ſit pars media Harū iſta media in maximis animalium vocatur pectus. In alijs aūt ꝓportionabile eſt aliqͩ iſti parti. Sunt enim in quibuſdā animalium partes iſte magis dearticulate et diſtincte ꝙꝫ in alijs Quecunqꝫ aūt alie particule animaliū ſcilicet que mouētur motu ꝓgreſſiuo. apponūtur ꝓpter iſtas particulas ꝓpter amminiſtratōnem que ſcilicet iſtis ſeruiunt. vt caro ꝓpter repletiōeꝫ vacuitatū iſtarum ptiumꝫ kichos ꝛ crura ꝛ pedes quibꝫ totū aīal fertur. ꝛ ſimiliter dicendū de his que habēt eandē ꝟtutem cum iſtis ptibꝫ.

Sed pͥcipium quidem nutritiue anime in medio triū particularū et ſm ſenſum exiſtēs videtur et ſm rationem Multa eīn animalia ablata vtraqꝫ particularū et ea que vocatur caput et ſuſceptiua alimenti viuunt. cū quocūqꝫ vtiqꝫ fuerit medium. Palam aūt in entonijs vt veſpis et apibus hec accidunt et multa autē nō entoniorum diuiſa poſſunt viuere propter nutrimentum Talem quidem particulam actu habent vnā. virtute aūt plures. Eodem aūt mō plantis cōſtituta ſunt. etenim plante diuiſe viuūt et ſeparatim. ꝛ fiūt multe arbores ſub vno pͥncipio. Propt quā aūt cām hec qͩdē nō poſſūt diuiſe viuere. De aūt abſplātant plātaruꝫ alter erit ſermo Sꝫ ſilr̄ habēt ſm hoc plāteqꝫ genꝰ entonioꝝ. Neceſſe āt ꝛ nutritiuā aīam actu qͩdē i habētibꝫ eſſe vnā. virtute āt plures. Silr̄ aūt ꝛ ſēſitiuū pͥncipiū. videt eīn habētia ſenſuꝫ diuiſa ipſoꝝ Sꝫ ad ſaluari naturā plāte qͩdem poſſūt. hec āt nō poſſūt qꝛ nō habēt organa ad ſalutem Et qꝛ indigentia ſunt hec quidem capi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Omne viuēs neceſſario hab; caliditatē naturalē i

entis.hec aūt ſuſcipiētis alimētū . hec aūt alio
rū et horū amborū Aſſimilātur eñ talia aialiū
multis animalib9 ſimul iunctis. Optime autē
conſtituta hoc nō patiūtur aialium propter eē
naturā ipſorū.et cōtingit maxime vnam. prop
ter quod et paruū ſenſum quedā faciūt diuiſe p
ticularū q2 habēt aliquā animalē paſſionē.ſep/
atis enim viſceribus faciūt ſenſum vt cornice
corde ablato.

Poſtq̄ phus pbauit pncipiū partis aie nutritiue eē
in medio anterioris ꝛ poſterioris ꝛ ſupioris ꝛ iferioris.
p habitudinē nutritiue ad ptē aie ſenſitiuā.hic pbat idē
p alias ratiōes.ꝛ duo facit.nā primo pbat p ratiōes na/
turales ꝛ ꝓrias .ſcdo facit h̄ p rationes cōes et logicas
Scdā ibi.Scdā ratiōeȝ āt Quātū ad pmū tria facit ſm
q9 adducit qdaȝ ordine tres ratiōes naturales.ex ꝓrijs
ꝓpoſitū pbātes. Scda ratō tāgit ibi Adhuc āt in plātis
Tercia ibi Sed adhuc. Quātū igit ad pmū ponit phs
in effectu hāc cōcluſiōem Principiū ptis aie nutritiue eē
in medio triū pticularū videt p ratōnes naturales que
ſcȝ ſumūtur ex ſenſu ꝛ p ratōnem cōmunē ꝛ dialecticam
Quaꝝ pma ex ſigno ſumpta ſic formari poteſt. Quia vi
dem9 q9 multoꝝ aialiū (deciſa vl' pciſa vtraq3 pticula.ſ.
inferiori pte.ꝛ capite tanq̄ ſupiori q̄ eſt ps ſuſceptiua ali
mēti) p̄ media viuit.ꝛ quecūq3 pticulaꝝ extremarū cū il
la med[illegible] fuerit ſilr viuit.hoc aūt nō eſſet poſſibile niſi
pmū p[illegible]pū nutritiuū eēt in dicta pte g̊ ꝛc. Maiorē pro
bādo dicit hoc palā eſſe in aialibus entonijs inciſis que
habēt vētrem ad vnā partē.ꝛ caput ad aliā partē colliga
tos aliquo gracili et tenui.ſicut ſunt veſpe ꝛ apes multa
eñ taliū videtur viuere diuiſa quēadmodū etiā ſic viue/
re pñt.hoc aūt accidit ꝓpter pncipium nutritiuū qd eſt in
ptib9 Nec hoc cōuenit illis aialibus ſolū ſed plurib9 alijs
nō entonijs ſicut in lūbricis terre ꝛ ſimilib9 ꝛ ꝓpter eādē
cauſam.huiuſmodi autē particula in qua inuenit pmum
pncipium partis aie nutritiue in predictis aialib9 actu
qudē ē vna ſed ꝟtute eſt plures Et quātū ad hoc ſunt cō
ſtituta a natura ſilr ipſis plātis Videm9 eñ q9 quedā
plāte deciſe viuūt ꝛ fiūt multe ex vna.cui9 cauſa eſt quia
aia in plantis vna quidē eſt ſm actum.plures aūt ſm vir
tutē ꝛ pficit ipſa aia totam plantā actu.ptes aūt in potē
tia. Sicut ptes actu ſunt vna.plures ꝟo virtute ꝛ fiunt
actu plures p diuiſionē. Et ꝓpter nūc dictam cauſam he
plāte deciſe pñt viuere vt dictum eſt Quedā vero nō ha/
bēt ſe ſic ſed aliter ſcȝ facta diuiſione vna pte viuēte ꝛ trāſ
plātata alia viuere nō poterit.de quo h̄ nō habȝ videri ſȝ
de hoc ſermonē fieri oportet ſicut in libro de plātis.ſuffi/
cit autē ad pñs q9 ſimiliter ſe habeant plāte q̄tū ad hoc
qd dictum eſt ꝛ genus entonioꝝ. Pro cuius ampliori de
claratōne ſubdit phus cōparatōnem aialium ad plātas pe
nes cōueniētiā ꝛ differētiam.nā cōueniūt plāte ꝛ aialia ꝛ
differūt Cōueniūt.nā neceſſe ē in habētib9 ptē nutritiuaȝ
aie ipſam animā nutritiuam actu eſſe vnā ſed ꝟtute plu/
res Similiter pricipium ſenſitiuū eſt vnū actu.plura ꝟtu
te.vedētur eñ quedā aialia deciſa habere ſenſum qd non
cōtingeret ſi pncipium ſenſitiuum non eſſet ꝟtute plura.
Differūt aūt Quia q̄uis ita ſit q9 pncipium nutritiuū
in habētibus ipſum ſit actu vnū ꝛ ꝟtute plura.ſilr et
pncipiū ſenſitiuum In hoc tñ diuerſitas eſt inter plātas
et aialia q2 plāte diu poſſunt viuere eo q9 paucam exigāt
organorū diuerſitatē ad opatōnes vite que eſt virtute in
plurib9 ptibus ꝛ poteſt eſſe actu poſt deciſionē Animalia
autem nō poſſunt ſic deciſa diu viuere quia indigent ad
operatōnes per quas ſaluātur multa diuerſitate organo
rū. Indigent eñ ad minus organo quo ab extra ſtati ſuſ/
cipiant vel ſuſcipere valeant nutrimētum conueniens .ſi
cut ore.ꝛ cū hoc aliquo ſuſcipiente intra ꝛ digerente.egēt
et aliquo inſtrumento quo expellatur ſupfluum ꝛ alijs ſi
milibus. Et quāto perfectiora fuerit aialia tāto plurib9
idigēt ſicut apparȝ i pgreſſiuis aialib9 Vñ talia aialia aſſi
milātur multis animalibus imperfectis ſimul iunctis.
Animalia autē que maxime ſunt perfecta ſicut homo ta/
lem diuiſionem non ſuſtinēt. Cuius cauſa eſt Quia talia
animalia maxime vnitatem habent ꝛ ideo partes talium
animalium diuiſe paruum faciūt ſenſum.faciunt autē ſen
ſum aliquem propter motum ſiue paſſionem determina
tam in illis partibus. In viuentibus enim eſt vna pars a
qua mittitur virtus ad ſingulas partes Et ideo cum ab
ſcinditur vna pars remanet virtus aliqua in parte.ꝛ vir
tus illa videtur facere ſenſum aliquem ꝛ motum .non q9
hoc proueniat a ſubſtantia anime ibi ſm actum exiſtente
ſed a virtute per modum paſſionis ibi exiſtente. Et hoc
videtur philoſophus intendere per illa verba ſcilicet
habent aliquam animalem paſſionem. Q2 autem partes
tales deciſe faciāt ſenſū aliquē declarat dicēs q9 ſeparatis
viſceribus faciunt ſenſum vt cornice ablato corde mouet

Adhuc aūt in plātis palā ꝛ aialib9 eā que ex
ſpermatib9 generationē conſiderātib9 ꝛ inciſio
nes et abſplantatōes Que eñ ex ſpmatibus ge
neratio accidit omnib9 ex medio. Dithiron eñ
exiſtētibus omnib9 ſm q9 nata ſūt. mediū enim
vtriuſq3 eſt pticulaꝝ . hinc ramuſcul9 oritur et
radix naſcētium . Pricipiū aūt mediū horū eſt
in inciſionib9 que et abſplantationib9 hoc max
ime accidit circa oros .oros eſt eñ pricipiū qd
dam oros rami ſimiliter aūt ꝛ medium . Quare
aūt hoc auferūt. aut in hoc oros inſerūt vt ra/
mi et radices ex hoc generētur tāq̄ exiſtēte pn
cipio germinis ex medio et radicis At aialium
ſanguinē habētiū cor fit pmo Hoc aūt palā ex
quib9 in ꝯtingētib9 adhuc factis videre cōtem
plati ſumus Quare ꝛ in exanguib9 neceſſarium
analogū cordi fieri primo. Cor aūt quod eſt ve
narū principiū in his que circa ptes aialium di
ctum eſt prius.et q9 ſanguis ſanguinē habenti
bus eſt vltimum alimētum ex quo fiunt parti/
cule Manifeſtum ergo q9 vnā quādam opatō
nem oris virtus exercet.alteraȝ aūt que vētris
circa alimētum. Cor autē gratia huius operis
anime eſt.optȝ eñ principale ad id cui9 eſt gra
tia pficere.ſed nō in his que hui9 gratia vt me/
dicus ad ſanitatē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

corde ⁊c quā neceſſe ē ſaluari per refrigerationē

Poſtq̄ phus probauit ꝙ primū principiū nutritiuuȝ ſit in medio ſupioris ⁊ inferioris anterioris ⁊ poſterioris ꝑ ratiōem ſumptā ex diuiſione aialium ⁊ plātarum Cōſequēter oſtēdit idem ꝑ ratiōem ſcḋam ſumptā ex generatiōe aialium ⁊ plātarum. ꝓ quo premittit itētiōem ſuaȝ dicēs ꝙ manifeſtuȝ adhuc eſt ꝯſiderātibus generatōem q̄ ē ex permanētibus ⁊ ꝯſiderātibus ad plātatiōes ⁊ inſtitutiōes ꝙ primuȝ pricipiū ꝑtis aie nutritiue eſt in medio ſupioris ⁊ iferioris anterioris ⁊ poſterioris Jllo ergo ſic premiſſo in effectu vult hāc ratiōem Aia nutritiua ē in ꝑte illa ex qua accidit generatō omnibꝫ aialibꝫ generatis ex ſemine. hec fit ex media Sed in omnibꝫ viuētibꝫ generatō ex ſemine ē ex parte media. ergo. Minorē ꝓbat ꝑmo de aialibꝫ ſcḋo in plātis. tertio iterū oſtēdit in aialibꝫ Jn animalibꝫ ꝓbat ſic. nam ſemē in aialibꝫ eſt ſupfluū tertie digeſtiōis qḋ natū ē in mēbra animaliū mutari. vltima autē digeſtio fit in corde. ⁊ ideo ſemē prouenit ex media parte quare manifeſtum eſt ꝙ generatiōes accidūt aialibus ex medio. q̄propter principium nutritiuum eſt in medio Jn plātis aūt idem ſic oſtēdit ꝑ iciſiōem ⁊ applātatiōem dicēs ꝙ in plātis que nō ſunt orbate ſed ſunt ſm qḋ nate ſꝫ eſſe. dytirō eſt ꝑticula media inter partem ſupiorem ⁊ iferiorem ⁊ ab iſta parte oritur ramus ⁊ radices terre affixe principiū eñ rami ⁊ radicis ē in parte illa media qḋ maxime apparet in iciſiōibꝫ ⁊ applātatiōibꝫ. Jn illo eñ ē pricipiū nutritiuū ex quo icipiūt pullulatiōes Jncipiūt aūt ex medio Uidemus eñ ꝙ in plātis ramus oritur ad ſupiꝰ a medio. radix vero ad iferius quare manifeſtū eſt ꝙ primum principium nutritiuum ſit in parte media propter quod illi qui volūt abſplātare aut inſerere illam parteȝ ſimul cum ramo accipiūt vt ex illa parte generetur ramus tāq̄ ibi exiſtente pricipio nutritiuo ⁊ germinis radicis. ⁊ rami. Jbi notādum ꝙ dytirō eſt pars illa que ē in ꝯtactu rami ⁊ radicis Nec ē opinādū ꝙ pars illa ſit medulla quia medulla in plātis ꝓportōnabiliter ſumitur ⁊ in aialibus Jn animalibus autem medulla nō eſt primum principiuȝ nutritiue quare nec in plātis. Rurſus autem hoc idem in animalibus iterum probat. ⁊ intendit in effectu talem rationem. Primum pricipium aliarum partium ē ꝗ cor de. ſed cor eſt in medio ſupioris ⁊ inferioris. ergo ꝑmum principium nutritiuum eſt in medio ſupioris ⁊ inferioris Minorem ſupponit notam ſed maiorem probat dicens ꝙ primum qḋ generatur in animalibus eſt cor qḋ manifeſtum eſt in his que fiūt. ſicut ꝯtemplati ſumus in quibuſdam factis Et iſtud verum eſt Sperma enim maris in matrice mulieris reſoluitur in ſpiritū. ſpiritus aūt ille mēſtruū mulieris penetrat ⁊ facit ſibi primum domicilium qḋ vocatur cor. ⁊ inde incipit generatō aliorꝫ mēbrorꝫ quare manifeſtū eſt ꝙ in aialibꝫ cor ꝑmo generatꝛ. ſimiliter i nō habētibꝫ ſanguinē ꝓportōnabile cordi ꝑmo generatur Cor eñ ē ꝑncipiū venaꝝ vt dictū ē ꝑus de aialibus ⁊ ꝙ ſanguis i ſāguinem habētibus eſt vltimū alimētum ex quo. digeſtiōe terminata. fiūt particule alie a corde ſicut epar cerebrum. Manifeſtum eſt autem ꝙ prima digeſtio nutrimētifit in ore. ⁊ ꝙ virtus oris vnam exerceat operatiōem in digeſtione alimēti. Alia fit in ventre ꝗ eſt in ſtomacho ⁊ in epate que ſunt in ventre. Cor autem operatur ad huiuſmodi digeſtionis complementum.

Q̄ñcūq̄ enim plura agentia ordinātur ad aliquem effectū iducēdū. tūc illud qḋ principalius eſt inducit ꝯplemētū ⁊ finē cuiꝰ grā ſꝫ alie diſpoſitōes ꝓcedētes q̄ ſꝫ finis ⁊ ꝯplemēti. Sicut apparet in generatione ſanitatis q̄ ꝓcedit a medico ⁊ medicina. nā ipſum ꝯplemētū medicorꝫ rigēti attribuitꝛ. diſpoſitō aūt ad ſanitatē medicine. Cū ergo cor ſit mēbrum principale ipm oꝑatur ad digeſtionis ꝯplemētum ⁊ per ꝯſequēs ꝯpletō digeſtiōis alimēti eſt ex ipſo. ⁊ ita alia mēbra ab ipſo generātur ⁊ habent in ipo principium ſuum.

Sed adhuc quod principale ſenſuū in hoc in ſanguinē habētibꝫ oībꝫ Jn hoc eñ neceſſarium eſſe. ꝙ omniū ſenſitiuorū cōe ſenſitiuū. duos aūt manifeſte hic tendētes videmꝰ guſtū et tactū Quare ⁊ alios neceſſariū Jn hoc quidem eñ ⁊ in alijs ſenſitiuis cōtingit fieri motū Hec aūt nihil tendūt ad eū qui ſurſū locū. Sine his aūt ſimile in hac ꝑticula oībus ē palam q̄ ſenſitiuū principiū neceſſariū. Qua quidē eñ aial hac ⁊ viuere dicimus Qua aūt ſenſitiuum hac corpus aial eſſe dicimus. Propter quid aūt hi q̄dē ſenſuȝ manifeſte tēdūt ad cor. Hi aūt ſunt in capite. ꝓpter quod ⁊ videtꝛ quibuſdā ſentire aīalia ꝓpter cerebrū cā in alteris dicta ē ſeorſū Secūdū apparētiā quidē ergo palaȝ ex dictis ꝙ in hoc ⁊ in medio corporis trium partium ſenſitiue anime principium eſt et augmentatiue et nutritiue.

Hic cōſequēter ponit phus tertiā ratiōem ad idē ſūptā ex ſituatiōe ꝑmi ſenſitiui. Et in effectu ē talis. Primū ſenſitiuū ⁊ ꝑmū ꝑncipium nutritiuū ſunt in eadem parte ſed ꝑmum ſenſitiuū eſt in corde ergo in codē eſt primum ꝑncipiū nutritiuū Minorē declarat dicēs ꝙ cōis ſenſus ⁊ principalis inter oēs eſt in hoc medio ſcꝫ ſupioris ⁊ inferioris ⁊ ꝗ in aialibꝫ ſanguinē habētibꝫ. Jn alijs aūt primū ſenſitiuū eſt in ꝓportionabili cordi Q̄ꝫ aūt in ſāguinē habētibꝫ ꝑmū ſenſitiuū ſit in medio manifeſtū ē. q̄ videmꝰ ꝙ duo ſenſus imediate tēdūt ad cor. ſ. tactus ⁊ guſtꝰ etſi iſti imediate tēdūt ad cor. ⁊ oēs alij mediate tēdēt ad ipſum. nā alij ſenſus fundātꝛ i ſenſu tactꝰ. ⁊ iō ſi tactus immediate tēdit ad cor. ⁊ oēs alij ſenſus. alteratiōes eñ oiȝ ſenſuū ꝯtingit ferri i ſenſum cōem q̄ nō tēdūt ad cerebꝝ niſi colligātiam haberēt ad aliqḋ qḋ ſit in cerebro Et ſine his q̄ dicta ſunt vita in aialibꝫ ē ꝑmo in corde. q̄ corde ꝑmo mouetꝛ. q̄re ꝑmū ꝑncipiū ſenſitiuū ē i corde. ſm eñ eādē ꝑticulā ſm quā aial ꝑmo viuit ſm illā eādem ē aial. et ecōuerſo ſm eādem ꝑticulam ſm quam animal ꝑmo eſt. aial ꝑmo viuit. immo ſunt idem ſubiecto licꝫ rōne differāt. ꝗ ſunt in eodē ſitu. ſ. medio ſupioris ⁊ iferioris Et q̄ dictū ē ꝙ duo ſenſus tēdūt imediate ad cor ⁊ alij i cerebꝝ Quereret aliq̄s cāȝ huiꝰ. ꝓpt qḋ ſubdit phus dicēs ꝓpt quā cām q̄dam ſenſus. i. tactꝰ ⁊ guſtꝰ immediate tēdūt ad cor. alij āt tres ad caput qḋ viſuȝ fuit. ꝙ ſenſitiuuȝ cōe eſſꝫ i cerebro dictū ē alibi. ſ. in li. de generatōe ꝑtiū aialiuȝ Cōcludēdo ꝗ ex oībꝰ his ꝯcluſiōem ꝑncipalē dicit ꝙ ex apparētibus de quibꝫ dictū eſt manifeſtū eſt ꝙ principiū ꝑtis aie ſenſitiue nutritiue ⁊ augmētatiue eſt in corde et in medio coporis qḋ eſt trium partium. quaꝝ vna eſt ſuperior. alia inferior. et tertia media in qua eſt ꝑncipiū ſenſitiuū augmētatiuū ⁊ nutritiuū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

**Scdm ratõnē aūt qꝛ naturā videm⁹ in om
nibꝫ ex poſſibilibꝫ faciētē optimū. Jn medio
aūt ſubſtātie exñte pricipio vtroqꝫ. maxime ꝑ
ficit vtraqꝫ particularū ꝓprium opus. operās
ſcꝫ vltimū alimētū. et ſuſcipiēs. penes vtrūqꝫ
enim ipſoꝝ ſic erit Etenim eſt talis mediꝫ regio
pricipātis Adhuc vtens ⁊ quo vtit᷑ optet dif/
ferre queādmodū fiſtule et mouēs fiſtulas ma
nus Siquidē ergo aial determinatū eſt per ha
bere ſenſitiuā animā. ſanguinē quidē habētibꝫ
neceſſariū in corde hoc habere principiū. exan
guibꝫ aūt in ꝓportionali pticula**

Cōſequenter phus probat idem ꝑ tres rationes cō/
munes ⁊ dialecticas. Quarū prima ſic formaᵵ quia vide/
mus qᵭ natura ex omnibꝫ ⁊ poſſibilibꝫ facit optimum eſt
Principio aūt nutritiuo ⁊ ſenſitiuo in medio exiſtēte op/
ationē ꝓpriā perficit. maxime vtraqꝫ pticula tam nutriti
ua qꝫ ſenſitiua Cū eñ virt⁹ nutritiua ponaᵵ in medio op
time fit nutritio dirigēdo nutrimētū ad ipa mēbra. Sic
ergo ꝟtus nutritiua in medio magis pōt equalit᷑ nutrire
et nutrimētū ſuſcipere. Silr̄ a ſenſitiuo ṗncipio fiūt al
teratões ad pticulares ſenſus ⁊ ab ipo deriuaᵵ virtus in
ſenſus pticulares. hoc aūt fit meli⁹ ſi primū ſenſitiuū ſit
in medio. Scḋa rō. Principalis ꝟtutis debet eſſe regio
principalis ſeu principalis loc⁹. eo ꝙ loc⁹ ſequit᷑ naturam
quaꝓpter ṗncipali virtuti debetur locus principalis. Jn
ter ꝟtutes aūt ſenſitiuas ṗncipalis virtus eſt ſenſus cō/
munis Locus aūt ṗncipalis ē locus medi⁹. ergo primū
ṗncipiū ſenſitiuū eſt in medio. Sed in eodē eſt ṗncipium
nutritiuū in quo eſt ſenſitiuū. ergo manifeſtū eſt ꝙ pmuꝫ
ṗncipiū nutritiuū ſit in medio. Tercia rō Jllud qᵭ vtit᷑
et illᵭ quo vtit᷑ differūt ſicut fiſtula ⁊ man⁹ q̄ mouēt fiſtu
las Jllud eñ qᵭ vtit᷑ eſt principale Jllud aūt quo. ē velut
inſtrumētū. ſenſitiuū aūt cōmune vtitur ſenſibꝫ pticulari/
bus ſicut organis ⁊ inſtrumētis. ergo ſenſitiuū cōmune
ē ṗncipale magis Eius aūt qᵭ eſt principale debet eſſe lo/
cus ṗncipalis. Talis aūt ē locus medius. ergo ṗncipiuꝫ
ſenſitiuū eſt in medio. ⁊ cū in eodē loco ſit nutritiuū. ergo
et nutritiuū ṗncipiū ē in medio. Si igit᷑ aial determina/
tū ſit per habere animā ſenſitiuā manifeſtū ē ꝙ in habēti
bus ſanguinē neceſſariū ē eſſe ṗmū ſenſitiuū in corde. Jn
non habētibus autem ſanguinem neceſſarium eſt eſſe pri
mum principium ſenſitiuum ⁊ nutritiuum in parte ꝓpor
tionabili cordi

**Omnes aūt particule ⁊ totum corpus anima
lium habent quādam caliditatem naturalem
ꝓpter quod viuentia quidem videntur calida.
morientia autem ⁊ priuata viuere ꝯtrariū**

Poſtqꝫ phus determinauit ꝙ ṗncipium nutritiuum
ſit in medio ſupioris ⁊ inferioris in omnibꝫ viuētibꝫ Con
ſequēter declarat ꝙ neceſſariū ē omnia viuētia habere cali
ditatem. ⁊ diuiditur in tres partes Jn ṗma probat ꝙ ne
ceſſariū eſt in omnibꝫ viuētibꝫ eſſe aliquā caliditateꝫ. ſcḋo
ꝙ ṗmum ṗncipiū illius caliditatis ſit in medio. ibi. Ne
ceſſariū eſt aūt. tercio ꝙ neceſſariū ē illam caliditatem ſal
uari ſi debeat eſſe animal. Jbi Neceſſe igit᷑ Dicit ergo in
ṗma pte ꝙ omnes ptes corporis ⁊ totū corpus aialium
neceſſarium ē habere caliditatem naturalem ⁊ propter h̄
viuentia calida ſunt. morientia autem frigida. ⁊ ſimiliter
que ſunt mortua

**Neceſſariū aūt caliditatis eſſe huius princi
pium. in corde ſanguinē habentibꝫ. exanguibꝫ
aūt in proportionali Opantur eñ ⁊ digerūt na
turali calido alimēto omnia. maxime aūt quod
principaliſſimū. propter qᵭ alijs quidē partibꝫ
infrigidatis remanet viuere. eo autē qui in hoc
corrūpitur omnino qꝛ hinc oritur principiū ca
liditatis ⁊ anime tanqꝫ ignitis. in his quidē pti
culis exanguinum ⁊ ꝓportionali quidē Jn cor
de aūt ſanguinē habentiū**

Jn hac ſcḋa parte oſtēdit ꝙ primū ṗncipium calidita
tis ſit in corde Et ṗmo ꝓponit intentū ſuū dicēs ꝙ cū ne/
ceſſariū ſit omnia viuētia habere caliditatem neceſſarium
eſt principiū huiuſmodi caliditatis in habētibꝫ ſanguineꝫ
eſſe in corde Jn ꝓportionabili vero cordi eſt in nō habēti/
bus ſanguinē Qᵭ probat phus dupliciter ṗmo ratione.
ſcḋo ſigno. Ratōe ſic. Oīa viuētia idigēt nutrimēto. nu/
trimētū āt i ṗncipio ē ꝯrīū i fine āt ſile. ꝯrīū āt nō fit ſimi
le niſi ꝑ alterationem. viuētia aūt corpa agunt in ipm nu/
trimentum ⁊ digerūt naturali caliditate. ſꝫ maxime in ipꝫ
alimētum agūt ꝑ ptem ṗncipaliſſimā. vnūqḋqꝫ eñ agēs
agit ꝑ illud qᵭ ṗncipale eſt. hoc aūt eſt cor vel ꝓportiona/
bile ei ergo neceſſe eſt maxime principiū caliditatis eſſe in
eo. Signo aūt ſic ꝓbat dicēs ꝙ ṗmum ṗncipium caliditatis/
tatis in corde ſit manifeſtuꝫ eſt qꝛ ꝓpter hoc videmus ꝙ
alijs ptibꝫ infrigidatis remanet adhuc vita in corde. cor
de aūt infrigidato corrūpitur animal Cuius ratio eſt. qꝛ
in corde eſt primū ṗncipiuꝫ caliditatis ⁊ virtutis anime
ita ꝙ partes animalis que ſunt circa cor ſint quaſi ignite
ꝓpter vehementē caliditatem cordis. ṗncipiū ergo calidi
tatis in nō habētibꝫ ſanguinē ē i ꝓportionabili cordi ſicut
in hoibus eſt in corde

**Neceſſe igitur ſimul viuere exiſtere et calidi
huius ſaluationem et vocatam mortem. et hu
ius corruptionem.**

Jn hac tercia pte oſtēdit ꝙ neceſſe ſit illud calidū ſal/
uari ſi debeat aial ſaluum remanere. Et circa h̄ duo facit
nā ṗmo oſtēdit qᵭ dictum eſt. ſcḋo aſſignat modū ⁊ cau
ſam corruptionis calidi Quātum ad ṗmum dicit ꝙ cuꝫ
oīa viuētia caliditatē habeāt. neceſſe ē iſta duo ſimul ex/
ſtere ſcꝫ vitā ⁊ calidi ſaluationē. nō eñ viuit aial ſine cali
do. nec calidū ē in viuētibꝫ ſine vita ⁊ ideo neceſſariuꝫ eſt
iſta duo ſimul ꝯſiſtere vitā ſ. ⁊ calidū. ſimiliter neceſſe eſt
ſimul ꝯſiſtere ⁊ mortē que ē vite ṗuatio ⁊ corruptionem
huius calidi. ſic ergo manifeſtū ē ꝙ neceſſariū ē ſaluari ca
lidū ſi debeat ſaluari viuēs.

**Sed adhuc ignis q̄dē duas videmus cor/
ruptiones ſcꝫ marcedinem et extinctionem. vo
camus aūt eam quidem que a ſeipſo marcedi/
nem. eam q̄ a contrarijs extinctionē. hanc q̄dē
ſenectutē. hanc aūt violentiam**

Hic ꝯñr aſſignat ꝑ. modos quibꝫ corrūpitur hoc cali
dū. Et ṗmo facit h̄. ſcḋo aſſignat cauſā haꝝ corruptōnū
ibi Accidit aūt. Quātū ad ṗmū dᵗ ꝙ vt videmus ignis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

due ſunt corruptões. vna eſt qua a ſeipſo corrũpitur que dicitur marcedo. ſecũda z alia ẽ a cõtrario que dicitur extinctio. prima corruptõ eſt ſenectus vel ſenectutis. ſecũda dicitur violenta.

Accidit aũt ambas propter idẽ fieri corruptões. deficiente enĩ alimento nõ potente calido accipere alimentum corruptio fit ignis. contrariũ quidem enĩ ceſſare faciens digeſtionẽ ꝓhibet nutriri. Quãdoqꝫ aũt marceſcere accidit ampliori cõgregato calore propter nõ reſpirari neqꝫ infrigidari. cito enĩ et ſic conſumit alimentũ multũ congregatũ calidũ ⁊ preuenit cõſumẽs ante ad eſſe euẽtationẽ. ꝓpter quod quidẽ nõ ſolũ marceſcit minus ſec⁹ plurimũ ignẽ ſed et ipſa ſm ſeipſam lucerne flamma interpoſita. in minori flãma cõburit̃. ſicut ꝙdcũqꝫ aliꝺ cõbuſtibiliũ. Cauſa aũt qꝛ alimẽtũ ꝙdẽ exiſtẽs in flamma preoccupat accipiẽs maior flãma ꝓuſqꝫ adueniat alterũ. ignis aũt ꝑmanet ſemper factus et fluens ſicut fluuius. ſed latet propter velocitatem

Hic cõſequenter aſſignat cauſam vtriuſqꝫ corruptionis dicens ꝙ vtraqꝫ corruptõ accidit ꝓpter eandẽ cauſaꝫ Calidũ enĩ indiget alimẽto. alimẽtum aũt calidi ẽ humidũ Et ideo deficiente humido calidũ corrũpitur. Sed illa corruptõ que fit a cõtrario ſcꝫ a frigido ideo fit qꝛ contrariũ. ſ. frigidũ ꝓhibet digeſtionẽ. ingroſſando humidũ humidũ aũt ingroſſatuꝫ fit ineptũ ad nutriẽduꝫ caliduꝫ quare debilitat̃ et deficit caliduꝫ ꝓpter defectũ cõuenientis nutrim ẽ ti Qñqꝫ ãt accidit calidũ corrũpi i ſe marceſcẽdo a calido interius adunato et fortificato ꝓpter defectũ refrigeratõnis que in quibuſdã fit per reſpirationem In quibuſdã vero aliter et etiã ꝓpter motũ ꝯtinuuꝫ cordis in habẽtibꝫ ipſum Calidũ aũt adunatuꝫ ⁊ fortificatuꝫ cito cõſumit alimentuꝫ multũ. qꝺ multo tꝑe alias ſufficeret ſi eſſet ꝓportõnatũ. et ſic calidũ ꝑuenit citius corrũpẽdo. qꝫ humidi euẽtatio veniat ad reprimenduꝫ ipm ⁊ ſic cõſũpto alimẽto marceſcit calidũ. Quaꝓpter vtraqꝫ corruptio accidit ꝓpter defectũ alimẽti. Ex quo infert phus corollariũ dicẽs ꝙ cũ ita dictũ eſt. ſ. ꝙ caliduꝫ multum cõſumit humidũ. ideo ꝓpter hoc accidit ꝙ nõ ſolum ꝑuũ caliduꝫ vt ꝑuus ignis cito cõſumitur Jmmo minor flãma ſm ſe poſita in maiori cõſumitur ⁊ ꝯburitur ſicut qꝺdaꝫ cõbuſtibiliuꝫ. Cuius cãm aſſignãdo dicit ꝙ cauſa quare flãma minor cito a maiori ꝯſumitur ẽ. quia in minori flãma eſt aliqꝺ humidũ. eo ꝙ flãma nõ ẽ aliud niſi fumus ardẽs. fumus aũt humidũ habet Eſt enĩ cõpoſitus ex ſicco terreſtri. ⁊ humido aereo vnctuoſo. maior aũt flãma huiuſmodi humidũ attrahit ⁊ ſubtiliat et ꝑoccupat ãnqꝫ eueniat aliud huidũ ita ꝙ ignis ſꝑ manet idẽ ſm ſpecieꝫ nõ tñ ſm materiã ⁊ numeruꝫ. ſed fluit ſicut flumẽ licet lateat nos ꝓpter velocitatẽ Cã aũt quare nõ manet idẽ ſm numerũ ẽ qꝛ huidũ qꝺ eſt ſubiectuꝫ ⁊ materia flãme non manet idẽ ſed fit aliud ⁊ aliꝺ

Incidũt dubia Primũ

Quis eſt hui⁹ libri titulus Solutõ. Secũm tria que in hoc li° ꝑncipaliter tractant̃. liber iſte intitulat̃ de inſpiratõne ⁊ expiratõne ⁊ de morte ⁊ vita et de ſenectute et iuuẽtute. Verꝫ qꝛ ꝑncipaliter hic agitur de vita ⁊ morte cõuenienti⁹ videtur intitulari de morte ⁊ vita. qꝛ de alijs hic nõ agitur niſi inquãtũ ad mortẽ ⁊ vitã referuntur Vñ plane errãt a veritate trãſlatõnis textualis quã pre manibꝫ habemus hi q̃ dicũt diſtinctos eẽ libros. de his tribus. nã adeo de his tribꝫ cõmixtim in hoc libro agitur ꝙ ſm tres has materias nõ pñt tractat⁹ tres diſtincti ꝓportionari. Si aũt alie ſint trãſlatõnes vel libri a certis auctoribꝫ ꝯpilati de his tribꝫ materijs ſpecialiter tractãdo ſicut videt̃ innui ex cõmento Alberti de iuuẽtute ⁊ ſenectute. hoc nihil refert. qꝛ de materijs diuerſis ꝑt vna ſcia vel diuerſe haberi ſm aliũ ⁊ aliũ modũ ꝯſiderãdi Et cõmẽtum Albti nõ eſt ꝓporcionatũ aliquatenus trãſlatõni quã coiter inuenimus ⁊ pre manibꝫ habemus.

Secundum dubium eſt

Verꝫ viuũ mortale vel mors vt ẽ ꝑuatõ vite ſit ſubiectũ libri Et videt̃ ꝙ nõ Quia de nõ ente nõ eſt ſcia. Mors ẽ huiuſmodi. ergo ⁊c̃ Preterea nõ ſoluꝫ hic agit̃ de morte ſed de vita de reſpiratõne de iuuẽtute ⁊ ſenectute. ergo cũ hec ſint digniora morte nõ debet dici mors vel viuum mortale ſubiectũ huius ſcie Solutõ Sic Quia poſtqꝫ determinatuꝫ ẽ de paſſõnibꝫ coibꝫ corpis ⁊ aie oportꝫ tractare de morte que ẽ viuẽtiuꝫ termin⁹. ⁊ ſm ꝙ eſt viuẽtium termin⁹. qꝛ ſꝫ Albertũ in ꝓemio de lõgitudine ⁊ breuitate cũ ꝑt⁹ aie ⁊ ꝑcipue vegetabiliuꝫ q̃ ſunt ꝙdã determinata mortalia ſit virtus rei genite ⁊ corruptibilis non pñt mouere vitaliter ꝑ īfinituꝫ tps ſed habẽt determinatuꝫ terminũ in morte Et qꝛ hic agit̃ de morte ſeu de mortali oportꝫ etiã determinare de ꝓportõne viuificãtis aie ⁊ corpis viuificati ſm quãtitatẽ lõgitudinis ⁊ breuitatis et hec cõſideratõ prior eſt. Et ideo poſtqꝫ de lõgitudine et breuitate vite determinatũ ẽ reſtat nunc determinãdũ de morte Verꝫ qꝛ de morte cũ ſit ꝑuatõ vite noticia perfecta haberi nõ ꝑt ſine habitu vite morti oppoſito. iõ ex ꝯſequẽti etiã de vita determinãdũ ẽ. et de his q̃ ad mortis ꝑfectã noticiam vtrũqꝫ faciunt. puta de reſpiratõne Ad rõnes Ad ꝑmã dõꝫ ꝙ nõ eſt nõ ens ſimplr. ſed ꝑuatõ ex ſpecialibꝫ depẽdẽs ꝑncipijs. imo vite qꝺãmõ cõtrariat̃. de talibꝫ aũt vtriqꝫ ſcia eſſe poteſt etiã diſticta ab ea q̃ ẽ de habitu oppoſito ſꝫ ſe ꝯſiderato Ad ſecũdã ꝑꝫ ſo° ex dictis. qꝛ lꝫ hmõi ſint morte ꝑncipaliora i ĩtẽtiõe nõ tñ hꝑncipaliter cõſiderata Aliud enĩ ẽ aliqꝺ eẽ altero ꝑncipali⁹ ⁊ digni⁹. ⁊ ꝑncipalius altero ꝯſiderari

Tercium dubium eſt

Quare. p. ꝑ⁹ i h̃. li. tractat de refrigeratõe qꝫ de morte So° Quia refrigeratõ i cõı̃ ẽ cã vite ⁊ mortꝫ vt infra patebit cũ g̊ ꝑus determinãdũ ſit de cã qꝫ de effectu in his in qbꝫ etiã cã nobis notior ẽ iõ cõueniẽter ꝑus phus tractat de refrigeratõne qꝫ de morte De mõ aũt refrigeratõnis ſpeciali⁹ poſtremo determinat.

Quartum dubium eſt.

Vtrũ verꝫ ſit ꝙ aia ſit in aliqua parte corpis determinata Et videtur ꝙ nõ Quia aia ẽ forma et actus toti⁹ cor

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Omne viuēs neceſſario habꝫ caliditatē naturalē i

ꝓis ergo nō eſt ſolū in aliqua pte determinata In oppo-ſitū eſt phus in littera dicēs qm̄ nō eſt poſſibile ſubſtātiam ipſius anime eſſe corpus. ſed tñ ꝙ in aliqua exiſtit corꝑis particula manifeſtū Solutō Anima ſm ſuā ſub-ſtātiā in ratōne forme accepta eſt totius corꝑis forma et actus. exiſtens tota in toto et in qualibet corꝑis ꝑte tota ſm potētias vero in rōne totius poteſtatum ē tota in toto ſed nō in qualibet ꝑte tota. ſed ſi ꝯſideret ſm partem poteſtatis ſue ſic eſt in corꝑis organici ꝑte aliqua deter-minata Ut ſm partē poteſtatis qua eſt in corꝑe potētia viſiua eſt in oculis. ſm partē poteſtatis qua ē in corpore potentia auditiua eſt in auribꝰ. et ſic de alijs dōm eſt. Et hoc mō intelligendum eſt dcm̄ phi in littera. et per hoc patꝫ ſolutō ad obiectū Errauit ergo plato dicēs ꝙ ſint diuerſe aīe in diuerſis corꝑis partibꝰ formalibꝰ. nō eñ ſunt ibi diuerſe anime ſed poteſtates diuerſe vnius et eiuſdeꝫ fecunde forme. formas pure naturales q̄ ſunt vnꝰ ſimplicis poteſtatis ſupgredientis

Quintum dubium eſt.

Quare inter viuētia hō eſt recte ſtature habēs ſuperius et ſurſum ſuum. ad ſurſuꝫ et ſuperius totius vniuerſi

Solutō Propter duo. Primū eſt qꝛ hō ꝑfectiſſimum eſt animaliū et maxime accedit ad equalitatē celi. medietas eñ elemētoꝝ miſcibilium in homine ē maxime celi-formis et ꝑpatiſſima vt atteſtat nobilitas tactus eius. et iō habet ſuum ſuperꝰ ꝓſus ſuperꝰ vniuerſi. Scōm ē qꝛ hō ꝓpter magnitudinē cordis ſui qua in ꝓportōne ſui corꝑis excedit. habet maiorē caliditatē q̄ꝫ qdcūqꝫ aliorum viuētiuꝫ. calidi aūt eſt ſurſum erigere. In ſignū cuiꝰ qñ ꝑ ſomnum reciprocat calor ad intra nō pt hō ſtare rectꝰ ſꝫ caput ſe inclinat et mēbra ſupra ſe ad curuitatē labuntur Alia aūt aīalia medio mō habēt ſupius. qꝛ ſcꝫ minꝰ accedunt ad equalitatē celi et minꝰ habēt de erigente calido. Plāte vo ſimplr habēt ſuū ſurſum ſeu ſupius ad inferꝰ vniuerſi Quia plāte imobiles ſunt. ſurſuꝫ aūt in plantis ē vnde ſuſcipiūt alimētū. ſꝫ alimētuꝫ ſuſcipiunt ꝑ radices q̄ ſunt terre infixe ꝓſus inferꝰ vniuerſi. ꝛ iō cum minime accedūt ad equalitatē celi ꝛ minimū habēt de calore. ſur-ſum in plātis ē ad deorſum vniuerſi.

Sextum dubium eſt

An aīa eſſētialiter actu vna ſit poteſtate plures in plātis et in imꝑfectis aīalibus Et videt ꝙ nō qꝛ tūc plante ꝛ imꝑfecta aīalia eſſent quedā homogenea nō habētia par-tes heterogeneas et organicas. qd̄ falſum eſt. qm̄ aīa eſt actus corꝑis organici phyſici vitam in potentia habētis. Qd̄ ꝯfirmatur qꝛ nō quelibet pars plāte ꝛ aīalis deciſa viuit. quelibet aūt plāta et qdlibet aīal viuere pōt. ſi ergo aīe taliuꝫ fierent plures diuiſione. tūc plāte plurificarent et aīalia et ꝑmanere poſſent aliquādiu in rerū natura. In oppoſituꝫ eſt phus in littera dicēs. Neceſſe aūt et nu-tritiuā aīam actu quidē in habētibꝰ eſſe vnā. ꝟtute āt plures. ſimiliter aūt et ſenſitiuū ꝓncipium. Solutō. Sic. Quia in q̄cūqꝫ forma eſt tota in toto et in qualibꝫ parte tota ibi eſt ſm eſſentiā et poteſtatē Sicut euidētiſſime pꝫ in rebꝰ pure naturalibꝰ a natura ꝓprie dicta. ibi res ſm ſpeciem et numerū vna actu exñs eſt potētia numeralit mul-tiplicabilis. que potētia ad actum deducitur per diuiſionem in ꝑtes quātitatiuas et integrales In rebꝰ autē perfectiſſime animatis que ſunt in actu per aīaꝫ q̄ nullo mō eſt tota in toto ꝛ in qualibet ꝑte tota. vt in ꝑfectis aīalibꝰ aīa ſenſitiua nō ē ſolū vna numero ꝛ ſpē actu. ſed etiā ꝟtute ꝛ potētia Talis eñ aīa ꝑ diuerſas ꝑtes poteſtatis ſue ꝑtibus diuerſis ipſius corꝑis multā differētiā habētibꝰ eſt ꝓportionata. ꝛ iō actū vnius ꝟtutis per organū alterius ꝟtutis nullatenꝰ ꝑficere oportet. ſicut aīa nequit per oculos aliquatenus audire. In imꝑfectis autē animatis puta in plātis ꝛ in animalibꝰ iperfectis. minor ē diſtinctō ꝑtium organicaꝝ et minor in plātis q̄ꝫ in iperfectis aīalibus Immo tāta ē indiſtinctō plerūqꝫ in diuerſis ꝑtibus plātaꝝ ꝙ ideꝫ officiū quod agit in vna parte etiā in alijs ꝑtibꝰ agatur ꝛ ꝓ tanto in talibꝰ licet aīa ſit ſpē et numero vna ſm actū. eſt tñ plures ſm ꝟtutē et potentiam q̄ ꝑ ac-tualem diuiſionē ad actum deducit Ad rōnes Ad primā dōꝫ ꝙ aīata nō ſunt pura homogenea nec ſimpliciter ꝑfecte heterogonea ſed quodāmō medio mō ſe habētia et licꝫ habeāt ꝑtes organicas nō tñ adeo diſtinctas ſicut aīata ꝑfecta ſed habēt eas ꝯfuſas adiuicē ita ꝙ in qualibꝫ ꝑte qdāmō exerceatur actꝰ ꝑtis cuiuſlibet. Dico q̄dāmō qꝛ in iꝑfectis aīalibꝰ ſunt q̄daꝫ ꝑtes organice puta guſtꝰ vel ſimilis ſenſus q̄ nō ſunt virtualiter in qualibet ꝑte Ad ſcdam dicendū ꝙ fieri pñt diuiſiones aīatoꝝ vt dictū eſt. verūtñ ꝑtes quelibet diuiſe nō pñt diu ſubſiſtere. ſed ſolum alique. ille videlicet in qbꝰ eſt ꝓncipiū et ꝟtus capiendi nutrimētū. pōt aūt ita abſcindi plāta ꝙ pars abſciſa nihil habeat de illo principio nutritiuo deciſa ꝛ iō illa ſubſiſtere nō pōt a corꝑe diuiſa Illa aūt in qua inuenit h̄ ꝓncipiū viuit abſciſa. ꝛ abſciſa creſcit auget ꝛ germinat de nouo. Et ſiliter pōt in aīalibꝰ iperfectis eē abſciſio ſalua ꝑte manente qñ in ea eſt ꝓncipiū nutritiuū. Sub illa tñ differentia qꝛ illa ꝑs in aīalibꝰ abſciſa nō creſcit in ꝑfectū aīal ſꝫ maneat ꝑs abſciſa aliquādiu in eē. in plātis vero ꝑs abſciſa creſcit in ꝑfectā plantā

Septimum dubium eſt

Utꝝ in aīalibꝰ q̄ deciſa viuūt virtꝰ in ꝑte diuiſa maneat ſine aīe ſubſtātia Et videt ꝙ nō qꝛ poteſtas ꝑſuppōnit eſſentiā ſicut ſm preſuppōnit ꝓmū ergo ipoſſibile eſt eſſe virtutē aīe ſeu poteſtatē ſine eſſentia aīe Solutō In q̄-buſdā ꝑtibꝰ abſciſis ꝟtus aīe manꝫ cū aīe eſſentia. qua ꝓpt etiā ſm partiū diuerſitatē ipa diuerſimode plurificat vt dictū eſt In q̄buſdā aūt accidit ꝯtrariuꝫ qꝛ ſcꝫ in illis manet in diuiſis ꝑtibꝰ ꝟtꝰ aīe ad tps ſꝫ nō aīa. ꝟtus quidem manꝫ ꝑ modū paſſionis trāſeuntis. talit āt nō repugnat ꝟtutē eē ſine aīa ſicut etiā in embryōe in q̄ nō ē aīa tñ in eo ſm mētē dñi Alb. manꝫ ꝟtus aīe ꝑ modū paſſiōis trāſeūtis ꝑ potētiā aīe matris. Ad rōnē dōm ꝙ poteſtas ꝑſuppōnit eſſentiā in eodē vl in diuerſis. vñ virtꝰ embryonis nō ſuppōnit aīam in eodē. ſꝫ in eo a q̄ deſcidit et ꝟtu-te talis eſſentie embryo opat ꝑ virtutē in eodē exiſtētē ꝑ modū paſſiōis trāſeūtis Et iſtō itelligēdū ē de vera ꝟtute aīe Quia i aīalibꝰ occiſis manꝫ q̄dā ꝟtꝰ aīe q̄ manifeſtatur i motu ſpirituuꝫ corporaliū. ſꝫ hec nō ē vera ꝟtꝰ ſꝫ ſolū aīe effectꝰ i corꝑe derelictꝰ. vera aūt ꝟtus q̄ ē potētia aīe preſuppōnit aīe eſſentiā i eodē vel in diuerſis vt dcm̄ eſt.

Octauum dubium eſt.

An i ore fiat digeſtio Et videt ꝙ nō qꝛ i digeſtione ſepat puꝝ ab ipuro in ore aūt nō ſepat purū ab ipuro. ḡ i ore nō fit digeſtio In oppoſitū ē. p. in littera Soluꝰ In ore nō ē vera digeſtio ſꝫ ad digeſtiōꝫ q̄dā ꝑpatō q̄ ſtatim

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

duob⁹.ſ. in cibi ↄtritiõe et actuatiõe ei⁹ ꝑ humorẽ a ſtomacho aſcẽdẽtẽ q̃ apprehendẽdo actuat cibũ illũ vt ↄñr ad ſtomachũ deſcẽdat. Vñ dr alb. ꝙ a ſtomacho aſcẽdit humor ad os apphẽdẽs ⁊ actuãs cibũ. dãdo ſibi habilitatẽ ⁊ ↄnaturalitatẽ ad ſtomachũ deſcẽdẽdi et calore ei⁹ decoqndi ⁊ ſine illi⁹ humoris actuatiõe cib⁹ naturalr̃ ad ſtomachũ nõ deſcẽdit nec i eo pfecte digerit̃. Et ſĩliter dr alb. mitti humorẽ a loco digeſtiõis quolibꝫ ad locũ porẽ a q̃ mouet̃ cib⁹ ſeu nutrimẽtũ Et ꝑ h̃ pꝫ ſolutõ ad obiectũ Loquit̃ enĩ areſtoteles de nutritiõe cõiter et nõ ꝓprie q̃ mõ in quattuor locis tm̃ ꝑficat̃

Nonum dubium eſt

An ſenſus tact⁹ et guſtus imediate tẽdãt ad cor. alij ãt tres ad cerebꝝ Et videt̃ ꝙ nõ. Quia oẽs ſenſus naſcunt̃ a ſenſu cõi ⁊ ab eo ſuſcipiũt ſpm̃ ſenſitiuũ ꝑ quem habiles fiũt ad ſenſibilẽ et aĩalem immutationẽ et poſt factã imutatõnẽ hmõi a ſenſibilib⁹ referũt formã ſenſui cõi g̃ tẽdunt oẽs ſenſus ad cerebꝝ non ſolũ añcedẽter ſꝫ cõſequẽter Preterea In corde nõ naſcunt̃ ſpũs ſenſitiui ſed vitales qui nõ ſunt principiũ ſentiendi. g̃ nullus ſenſuũ a corde naſcitur nec ad cor tẽdit In oppoſitũ ẽ. p. in littera dicẽs ꝙ duo ſenſus ſcꝫ guſt⁹ ⁊ tact⁹ tendũt ad cor. alij vero ad cerebꝝ Solutõ Sic Cui⁹ cã ẽ qꝛ cũ ſenſus tact⁹ ceteris ſenſib⁹ materialior eſt magis materialr̃ alterat̃ ⁊ iõ opꝫ ipm̃ eẽ talis ſubſtãtie ⁊ diſpoſitõis ꝑ quã poſſit magis ſuſtinere hmõi alteratõnẽ. talis aũt diſpoſitõ cõgrua ẽ ſoliditas ſubſtãtie. Et qꝛ terra ẽ a dñio ſolida opꝫ cor eẽ diſpoſitõis ſolide ⁊ terreũ a dñio quapꝓt cõgruit ipm̃ eẽ in tali ꝑte que magis terreſtris ẽ. Inter ꝑtes aũt ſenſitiuas hec ẽ cor. iõ ſenſus tactus tẽdit ad ipm̃ cor. Preterea Senſus tact⁹ eget maiori caliditate i actõne ſua ꝙ̃ aliq̃s alioꝝ ſenſuũ. Iõ cũ in corde ẽ maxima caliditas ideo debꝫ eẽ in corde ⁊ maxime illic dominari Et qꝛ guſtus ẽ q̃dã tact⁹ debꝫ etiã guſtus vt ſic tẽdere i cor Alij aũt ſenſus idigẽt caliditate remiſſa magis. eo ꝙ actiones eoꝝ magis ſunt ſpirituales iõq̃ tẽdunt verſus ꝑtẽ illam vbi caliditas refrigerari põt. hoc autẽ ẽ cerebꝝ ⁊ ꝑ ↄñs illi tres ſenſus tẽdũt in cerebꝝ Ad rõnes. Ad primã dicẽdũ ꝙ licet ſenſus tact⁹ ſicut alij ſenſus habeat originẽ in cerebri anteriori ꝑte qua reſidet ſenſus cõis tam rõne organi ꝙ̃ rõne ſpiritus ⁊ etiã rõne ſpeciei ſenſibilis quã ad cõem ſenſum refert tãq̃ ad alti⁹ ſentiẽdi ↄſiſtorium. tñ qꝛ tactus habꝫ organũ ſuũ ꝑ totũ corpus expãſũ etiã vſq̃ ad cordis ſubſtãtiã. iõ cum ꝓpter dictas cauſas magis diſponit̃ organũ eius circa cor dicit̃ tẽdere ad cor. Et ꝙ̃q̃ guſtus organũ nõ habeat in corde tñ qꝛ qualitates ille ſcꝫ ſoliditas et caliditas poſt ſenſum tact⁹ ſunt ſibi magis neceſſarij iõ pro tanto etiã dicitur tẽdere ꝟſus cor. Ad ſcdam dõm ꝙ in corde naſcunt̃ originalr̃ oẽs ſpũs ⁊ ꝙ̃q̃ ꝓprie ſpũs ſenſitiu⁹ naſcat̃ i cerebro in rethi materiali vt medici dicũt. tñ qꝛ ſpũs iſte habilitat tact⁹ et guſt⁹ organũ. iõ eoꝝ ſpũs plus ſapit de natura ſui primitiui. ſ. ſpũs vitalis ꝙ̃ ſpũs ſenſitiui quib⁹ alioꝝ ſenſuũ organa habilitãt̃ de q̃b⁹ in p̃cedẽtib⁹ latius dictum eſt

Decimum dubium eſt.

An calidũ ſit viuẽtib⁹ neceſſariũ Et videt̃ ꝙ nõ. Quia vita ſtat in vnione formali aĩe ⁊ corpis. qꝛ qð dat aĩa formalr̃ corpi ẽ vita. viuere ſiq̃dẽ in viuẽtib⁹ ẽ eẽ In oppoſitũ ẽ. p. in littera Solu⁹ Sic. ꝓpter duo Prio ꝓpter corporis ↄſiſtẽtiã. Scdo ꝓpter vitales opatiões ſine q̃b⁹ aĩa nõ manet in corpe Propt̃ pmũ req̃rit̃ calor qꝛ oĩa viuẽtia nutrimẽto idigẽt nutrimẽtũ ãt qꝛ i pncipio ↄrijs paſſionib⁹ ſubiacẽs diſſilr̃ ẽ nutrito. neceẽ ipm̃ ab hmõi ↄtraiacẽtib⁹ paſſiõib⁹ ſepari qð nõ fit ſine calido. vñ ſꝫ differentẽ digeſtiõis alternatiõem calor variat̃. vt alter eſt calor ſtomachi alter epatis alter cordis Propter ſcdm̃ ꝟo req̃ritur calor qꝛ vitalis opatio ẽ ab aĩa mediãte ſpũ quo habilitat̃ corpus ad aĩe motõem multiplicẽ. ſpũs aũt cũ ſit vapor ſubtilis ſine calido ab humido reſolui nõ põt. calidũ g̃ eſt viuẽtib⁹ neceſſariũ. Viuẽtib⁹ inq̃ nõ vita itellectuali ſepata. ſed vita aĩali vel itellectuali ↄiũcta. ſubtilitas nãq̃ ſpirituũ multũ ſuffragat̃ ad opatõem hõis itellectualẽ. vñ qꝛ ſpũs ꝓ diuerſitate tpm̃ variant̃. tpa diuerſa pſtãt idirecte alia ⁊ alia ſapere Ad rõnẽ dõm ꝙ calidũ nedũ ẽ neceſſariũ ad vitã ſcdam mõ nũc expoſito. verũ etiã ad vitã pmã. nõ quaſi calidũ aptificꝫ corpus ꝓ capacitate aĩe in rõne formalis pncipij accepte. ſed qꝛ aĩa non manꝫ formalr̃ in corpe niſi ꝓpter opatõem vnã vel aliam In ſignũ cui⁹ cũ nullã habere valꝫ ſeparat̃ aĩa a corpe. iõ cum nullã habꝫ opatõeꝫ ſeu ſine ſpũ impoſſibile eſt aĩal ſine calido ſubſiſtere.

Palã igitur. ꝙ ſiquidẽ oportet ſaluari calidũ. hoc aũt neceſſariũ ſi futurũ ſit viuere optet fieri eius quod in pncipio calidi ꝑ quãdã refrigeratõem Exemplũ aũt hui⁹ accipe eſt qð accidit in ſuffocatis carbonib⁹ Si em̃ fuerit circũquaq̃ obſtructi vocato ſuffocatorio cõtinue extinguũtur cito Si aũt ſec⁹ iuicẽ quis faciat frequẽter ablatõem et appoſitiõem manẽt igniti multo tpe. occultatõ aũt ſaluat ignẽ. Neq̃ em̃ reſpirare prohibet̃ propter raritatẽ cineris retũdit̃q̃ eo qui in circuitu aere vt nõ extiguatur multitudine exiſtẽtis in ipſo caliditatis

Poſtq̃ in p̃cedẽti ca. p. declarauit ꝙ oĩa viuẽtia habeant caliditatẽ exiſtẽtẽ in corde in habẽtib⁹ ſanguineꝫ. et in alijs in ꝓportionabili cordi ꝙ neceſſariũ ſit hmõi calidũ ſaluari ſi debeat viuere viuẽs. ↄñr in hoc ſcdo ca. oñt. p. ꝙ ſi debeat ſaluari hmõi calidũ neceſſariuꝫ ẽ fieri refrigeratõem Et diuidit̃ in duas ꝑtes. In pria facit qð dictũ eſt. In ſcda oñt quõ fiat iſta refrigeratõ ibi. Om̃ aũt. Pria ſubdiuidit̃ in duas In pͣ oñt qð dictũ ẽ In ſcda remittit ad aliũ locũ in diſſolutõe cuiuſdã queſtõis Scda ibi Sꝫ de cã q̃dẽ. Quãtũ igit̃ ad pmã ꝑtẽ in effectu vult hãc cõcluſionẽ Viuẽtib⁹ necẽria ẽ refrigeratõ Quã ꝓbat. p. rõne ⁊ exẽplo Rõne ſic. Calidũ viuẽtib⁹ necẽriũ vt patꝫ ex dictis. g̃ ⁊ refrigeratõ Cõſeq̃ntiã ꝓbat Quia calidũ ſcdm̃ ꝙ in pncipio ſuo ẽ. puta in corde vel in ꝓportionabili cordi ſaluari nõ p̃t ſine refrigeratiõe Palã g̃ ẽ ſi debeat ſaluari viuũ. qð ſine calido eẽ nõ põt. ꝙ necẽria ſit refrigeratio Exẽplo ꝟo ſic ꝓbat. nã in carbonib⁹ neceſſaria ẽ refrigeratio ita ꝙ ſine ea ignis nõ remanet in ipis ſed extinguit̃ Si em̃ carbones ſuffocatorio appoſito obſtruãt̃ ↄtinue cito extiguũtur Si autẽ viciſſim ponat̃ ſuffocatorium ⁊ amoueat̃. multo tpe durat ignis in eis qꝛ nõ ꝓhibet̃ tũc ifrigidatõ Si vero coopiatur ignis cinerib⁹ diu põt durare. qꝛ cineres raritatẽ habẽt. ⁊ iõ aer circũſtãs bene põt ſubintrare ita ꝙ carbones ꝓpter defectuꝫ refrigerationis nõ extiguãtur Circa qð notãdũ ꝙ cũ appoit̃ ſuffocato/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rium ſupra carbones ita ꝙ nulla reſpiratō pertingere poteſt ad ipſos calidū reflectitur in ſeipſum et fortificatꝛ. fortificatum autē reſoluit humidū ſubtile et conſumit ipm ꝛ remanet groſſum quod eſt ineptum ad nutriendū ignē Ipſo autem humido ſubtili reſoluto et conſumpto conſumitur ignis

Sed de cauſa quidem hac ꝙ contrarium accidit occultato et ſuffocato igni hic quidem enim marceſcit. hic autem permanet pluri tempore dictū eſt et in problematibꝫ.

Hic conſequēter in ſecūda particula remittit philoſophus de ſolutōne cuiuſdam dubij ad alium locum dicēs de cauſa propter quam ſuffocatorio appoſito ſuper carbones continue extinguitur ignis. viciſſim autem appoſito diu remanet dictum eſt in libro de problematibꝰ. Circa quod notādum ꝙ in libro de problematibus nō manifeſte inuenitur aſſignaſſe cauſaꝫ iſtius. ſed aliquo modo haberi poteſt ex his que dicit particula tercia problemate quinto vbi querit propter quid ebrij tremūt et hoc magis quādo intemperatum vinum bibūt. vinum enim calidum eſt. tremor vero fit maxime a frigido Quā queſtionem ſoluēdo dicit ꝙ tremor vniuerſaliter cauſatur ꝓpt infrigidationem que fit aut propter repercuſſionem calidi ad interius. aut propter frigus ſicut in hyeme accidit aut propter extinctionē calidi naturalis. extinctio autem fit a cōtrario vel propter lōgitudinem temporis ſicut in ſeneſcentibꝫ contingit. aut propter ſupabundantiam extranei calidi ſicut accidit in eſtuatis a ſole vl' igne. vl' a labore attenuatis imoderato. hoc autem accidit bibētibꝫ intemperatum vinū. Vinum em̄ intemperatum bibituꝫ cū ſit calidum virtute. ſuperabūdātiam caliditatis extranee iducit in corpore. Supabūdans autē calidum citius diſſoluit humidum naturale. et ideo debilitatꝛ calidū naturale Debilitato aūt calido inducitur frigiduꝫ quod inducit tremorem. Ex quo habetur ꝙ ſupabundantia calidi improportionabilis corrūpit per accidens hoc eſt per aliud calidū proportionabile et naturale qꝛ propriuꝫ ſubiectum ſcilicꝫ humidū exterminat. Ex hoc etiā poteſt haberi cauſa propter quam appoſito ſuffocatorio marceſcit ignis. non autē ſi occultetur cinere vel ſi viciſſim apponatꝛ et amoueatur ſuffocatoriū qꝛ coopertorio appoſito reflectitur calidū in ſeipſum et fortificatur. fortificatū autem conſumit humidū quo conſumpto corrūpitur caliduꝫ et et ſic manifeſtum eſt ꝙ cauſa eſt ꝙ ſuffocatorio appoſito continue cito corrūpitur ignis. cū autem viciſſim apponitur et amouetur fit aliqua refrigeratio. qua facta fortificatur calidū. quo fortificato humidū diu ſaluatur. et per conſequens calidum. et iſta arte vtuntur illi qui faciunt carbones

Quoniam autem omne viuens habet animam ipm autē non exiſtit ſine naturali caliditate ſicut diximus. plantis quidem per alimentū et continens ſufficiens fit auxilium ad naturalis calidi ſaluationem. Etenim alimētum facit refrigerationem ingrediēs ſicut et hominibus primo oblatis Jeiunia autem calefaciētia ſitim faciunt. Jmmotus em̄ exiſtens aer ſemper caleſit. Alimento autem ingrediēte refrigeratur motus donec vtiqꝫ accipiat digeſtionē Si aūt cōtinēs excedat frigiditate propter boreaꝫ fortibꝫ factis omnibꝫ exiccātur Aut ſi eſtate fortia accidāt caumata et non poſſit tractū ex terra humidū refrigerare corrūpitꝛ marcefactū calidū et dicūtur ſpakellinzin et aſtroblice fieri arbores circa tēpora hec. ꝓpter quod et genera q̄dā lapidū radicibꝫ ſummittūt ꝛ aquā ī vaſis vt radices infrigidētur plantarum.

Hic cōſequēter in hac ſcđa parte principali determinat de refrigeratōe oſtēdēdo quomodo fiat Et diuiditur in duas In pma oſtēdit quomō fiat in plātis. In ſcđa oſtendit quomō fiat in animalibꝫ. ſcđa ibi Aialium aūt Quātū ad primā ꝑtē in effectu vult hāc cōcluſionē Cū omne viuēs habeat aiam. ꝛ cū nō exiſtat ipm viuēs ſine caliditate naturali. ipis plātis ad naturalis calidi ſaluatōnem que fit per refrigeratōnem et per cōſequens ad vitā ſufficiūt alimentū et cōtinēs Quam pmo probat de alimēto. ſecūdo de cōtinēte. De alimēto quidē ſic probat. nam ſicut ē in hominibꝫ ita et in plātis In hoibꝫ aūt videmꝰ ꝙ cū alimētum primū ſuſcipitꝛ fit q̄dā infrigidatō. cuiꝰ ratio eſt qꝛ ieiuniū ſitim inducit. aer aūt immotꝰ intus in ventre calefacit. cū aūt alimētum ingreditꝛ fit infrigidatō donec alimētum fuerit digeſtum. Alimēto em̄ ingrediēte calor cōuertitꝛ ſuper alimetum. ita ꝙ in ꝑtibus alijs minꝰ ſit de calido et ita infrigidātur. De cōtinēte vero etiā manifeſtum eſt per ipm fieri refrigeratōem in plātis. ꝙ ſic probatur. nā ſi cōtingat ꝙ cōtinēs ſit multū excedēs in frigiditate accidit tūc ꝙ calidum corrūpatur in plātis. et hoc q̄dem accidit qꝛ calidū multum debile exiſtēs non poteſt reſiſtere frigiditati continētis ꝛ tunc extinguitur Aut qꝛ propter excellentiā frigidi calidū impellitur ad interiora et fortificatur. fortificatum autē humidū cōſumit. quod eſt ei ſubiectum quo conſumpto cōſumitur calidum. et ideo ſi cōtinens frigidum fuerit excellenter corrūpitur calidū plātarum et per conſequēs plante Si autē cōtinens ſit vehemēter calidum ita ꝙ in eſtate fiāt caumata fortia ꝙ alimētuꝫ attractū ex terra nō poſſit infrigidari tūc corrūpitur calidū corruptione que dicitur marcedo Cuius ratio eſt qꝛ tūc calidum plantaruꝫ fortificatur. fortificatuꝫ ꝟo corrūpit humidum qđ eſt ſubiectuꝫ caliditatis ꝛ ideo tunc corrūpitur calidum vl' propter hoc corrūpitur qꝛ caliduꝫ cōtinens propter ſui excellētiam facit euaporare humidū radicale ipſius plāte et ita conſumitur humidū. cōſumptio aūt humidi cauſa eſt cōſumptionis calidi Et ideo in eſtate ſi fiant magna caumata corrūpitur calidum. et ideo accidit talibꝫ tēporibꝫ folia fluere et decidere et arbores exiccari. Et ideo etiam homines tali tempore arbores ſaluare volētes apponūt radicibꝫ plātarum quoſdā lapides certi generis frigidos ſcꝫ et aquā vt frigiditate lapidū et aque poſſint refrigerari.

Aialium aūt quoniā hec q̄dem ſūt aquatilia Hec aūt in aere faciūt dietā. ex his ꝛ per hec adq̄rūt refrigeriū. hec q̄dem aqua. hec aūt aere Quo aūt modo ꝛ qualiter dicēdū ſcientibꝫ rationem. ſm ſcientes magis.

In hac parte ſcđa oſtendit philoſophus quomō fiat refrigeratio in animalibꝫ Et duo facit primo premittit intentionē preambulariter premittēdo tractatū de reſpi

ratōne tam ſm opinionem antiquorū q̄ȝ ſm propriaȝ Secūdo exequitur intentionem ſuam ibi. Quare neceſſe eſt Quātum ad primum iterum duo facit. nam primo premittit intētionem ſuam vt dictum eſt. Secūdo tractat de reſpiratōne Secūdum ibi de reſpiratōne aūt. Quantum ad p̄mum dicit ꝙ cum animaliū quedam ſint aquatilia. quedā vero viuētia in aere et cum omnia caliditatē habeant et oporteat calidū ſaluari ſi debeat animal viuere. iſtis animalibus ſufficiēs fit refrigeratio per aerem et aquam. p̱ aquam quidem aquatilibꝫ. et per aerem terreſtribus. Quō aūt et qualiter fiat refrigeratio ꝯſiderādū eſt ſcientibꝫ magis cauſam

E reſpiratione em̄ aliqui quidem pauci priorum phiſicorum dixerunt. cuiꝰ tamen gratia exiſtit animalibus. hi q̄dem nihil enūciauerūt. hi aūt dixerūt quidem. nō bene aūt dixerūt. ſȝ inexꝑte accidētibꝫ. Adhuc aūt omnia animalia aiūt reſpirare. hoc autē nō eſt verū Quare neceſſariū de his p̄mo ſuꝑuenire. vt nō videamur oēs inaniter accuſare

Hic conſequēter philoſophus tractat de reſpiratione Et duo facit Primo oſtendit ꝙ neceſſarium eſt tractare de reſpiratione. ſecundo de ipſa tractat. Secundum ibi Q. quidem igitur. Quantum ad primum vult in effectu hanc cōcluſionem. Neceſſarium eſt ad preſens dicere et determinare de reſpiratione. Quam probat ſic. Nam licet de reſpiratione inter naturales philoſophos quidā antiquorum priorū aliquid dixerit. pauci tamen inter naturales philoſophos et eorūȝ qui de ea locuti ſūt nemo aliquid dixit propter quē finem inſit animalibus. Et illi qui de fine eius locuti ſunt inſufficiēter tamen et incōplete. ſicut homines inepti circa accidētia reſpiratōnis Dixerūt em̄ omne animal reſpirare quod falſum eſt Quia igitur aut nihil aut incōplete aut falſo de reſpiratōne locuti ſūt ātiq̄. neceſſariū ē dicere ⁊ tractare de ipa ⁊ opiniones alioꝝ referre ne videamur oēs opinātes inanit̄ accuſare

Q quidē igitur quecūq̄ȝ animalium habent pulmonē reſpirant omnia manifeſtū. Sed horum ipſorū quecūq̄ȝ quidem exanguem habent pulmonem et concauū minus indigent reſpiratōne. propter quod multo tempore poſſunt permanere preter corporis valitudinem. Pulmonem aūt concauū habent omnia ouificātia vt ranarum genus. Adhuc autē omidemes et tortuce multo tēpore manent in humidis Pulmo em̄ modicam habet caliditatem. pauci em̄ ſāguinis habent ipſuȝ. Inflatus igitur tēpore motu refrigerat ⁊ facit permanere multo tēpore. Si tamen cogat quis valde detinēs longo tempore ſuffocantur omnia. Nihil em̄ talium ſuſcipit aquam ſicut piſces. habentia autē pulmonem habentem ſanguinem omnia magis indigent reſpiratione propter multitudinē caliditatis. Alioꝝ aūt quecūq̄ȝ nō habēt pulmonē nullum reſpirat

Hic cōſequenter philoſophus tractat de ipſa reſpiratōne et duo facit. Primo oſtendit que ſunt reſpirātia et que nō. ſeu in quibus eſt reſpiratō ⁊ in quibus nō eſt Secundo tractat de ipſa reſpiratōne in ſe Secūdum ibi Democritus aūt Quātum ad primum duo dicit. Primum eſt ꝙ manifeſtū eſt omnia animalia que pulmonem habēt eē reſpirātia et hēc vocalē arteriā ad hoc neceſſariā Secūdum eſt ꝙ quedā animalia ſunt que pulmonē figura concauū habēt cum pauco ſanguine et talia minus indigent reſpiratōne. propter hoc enim talia animalia multo tempore eſſe poſſunt ſine reſpiratōe corporis ſalua valitudine ſiue ſine detrimēto Animalia aūt que pulmonem concauum habēt ſunt animalia ouificantia ſicut ſunt genus ranarum et quoddam genus animaliū quod vocatur omides et tortuce et multo tempore manēt in humidis ſine reſpiratōne Et cauſa huius eſt quia pulmonē habent ſine magna caliditate. quia parum habēt de ſanguine. pulmo aūt inflatus ſemel multum recipiēs de aere ſm quantitatem corporis propter figurā et propter motuȝ aeris ſubingredientis refrigerat caliditatē corporis multo tempore. Quia igitur talia animalia parū habent de ſanguine et pulmonē habent concauum non multum indigent reſpiratōne. quia aer receptus in pulmone diu poteſt infrigidare. finaliter tamen indigēt reſpiratōne Et hoc apparet quia ſi aliquis multo tempore teneat ipſa in aqua ſuffocātur. quia nullum iſtorum refrigeratur per aquam ſicut piſces. In piſcibꝫ enim ſufficiens fit refrigeratō per aquam. ſed nō iſtis cum aquam nō recipiant ad refrigerādum Omnia autem animalia habētia pulmonem et q̄ ſunt multi ſanguinis indigent reſpiratione frequenti et multa. quia talia multam habent caliditatem Animalia autem que nō habēt pulmonē nō reſpirāt.

Democritus autem abderides et quidā aliȷ̄ qui de reſpiratione dixerūt nihil de aliȷ̄s determinauerūt animalibꝫ. viſi ſunt tamē dicere quaſi omnibus reſpirantibꝫ.

Hic cōſequenter determinat philoſophus de reſpiratōne ⁊ duo facit. nam primo tractat de reſpiratōe ſm opinionem antiquorū. ſecundo facit idem ſm opinionē ꝓpriā Ibi. Qm̄ aūt dictū eſt. Quantū ad p̄mū iterū duo facit Primo recitat opinionē eorū q̄ oia dixerūt reſpirare. ſecūdo ponit opiniones dicentiū cōtrariū Ibi In Timeo aūt Quo ad p̄mū rurſus duo facit. p̄mo ponit antiquorum opinionē in generali. ſcd̄o proſequit̄ opiniones varias in ſpeciali Scd̄m ibi Anaxa. auteȝ Dicit ergo philoſophus quantū ad primū ꝙ democritus abderides ita nominatus a loco. et quidā aliȷ̄ phi determinātes de reſpiratiōe que cōuenit tm̄ animalibꝫ habētibꝫ pulmonē cōſiderationē faciūt volētes dare cām et modū reſpirādi De aliȷ̄s āt aialibus nihil dixerūt niſi ꝙ viſi ſunt opinari omnia animalia reſpirare

Anaxagoras aūt et diogenes oia dicentes reſpirare de piſcibꝫ et oſtreis dicunt quō reſpirāt. Et ait anaxagoras q̄ dē cū dimittāt aquā p̱ brācias cū q̄ in ore factū aerē trahētes reſpirare piſces. nō em̄ eē vacuū nihil Diogenes āt cū dimittāt aquā p̱ brācias ex circūſtante circa os aqua trahere vacuo qd̄ in ore aerē tāq̄ȝ in aqua exiſtente aere.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De reſpiratione ſm opiniones antiquoꝝ.

Hic cõſequẽter ꝓſequit̃ opiniones antiquoꝝ in ſpeciali
Et diuidit̃ in duas ꝑtes. In pͣ ꝓſequit̃ opinionẽ Anax.
et Dioge. In 2ͣ opinionẽ Democriti ibi. Democritꝰ ãt
Quãtũ ad pͥmũ duo facit. pͦ eas recitat. ſcðo reprobat
ibi. Hec ãt ſunt ĩpoſſibilia Quãtũ ad pͥmuʒ dr̃ ꝙ Anaxa.
⁊ Dioge. dixerũt omnia aĩalia reſpirare. qualiter aũt reſ/
pirãt nõ dixerũt niſi de piſcibꝯ ⁊ oſtreis Et dixit anaxa. ꝙ
piſces cũ expellunt aquã per brancias attrahũt aerem q̇ ẽ
in ore factus ex aqua ꝑ v̾tutẽ calidi. hoc autẽ fit ne ponat̃
vacuũ Cũ eñ expellũt aquã niſi aer attraheret̃ eẽt vacuũ
intra piſces et ideo ne ponat̃ vacuũ oportet ꝙ attrahant
aerẽ. Aer aũt attractus infrigidat calidũ qð eſt in piſcibꝯ
Diogenes v̾o dixit ꝙ cũ piſces expellunt aquã ꝑ branci/
as fit reſpiratõ ꝑ hoc ꝙ ex aqua eam circũſtante circa os
ꝑ naturã vacui attrahit̃ aer qui eſt cã refrigeratõis. dixit
eñ ꝙ vacuũ hʒ naturã attractiuã. ⁊ dr̃ aerẽ eſſe in aqua

Hec aũt ſunt impoſſibilia Primo quidẽ eñ
medium rei auferũt ꝓpter dicere ꝙ cõmune in
altero ſolo. reſpiratõ eñ vocatur. Huius autẽ
hoc quidẽ expiratio. hoc aũt inſpiratio. de qua
nihil dicũt quõ expirant talia aĩalium. neqʒ cõ
tingit ipſis dicere Cũ eñ reſpirauerint hac qua
reſpirauerũt iterũ oportet expirare ⁊ hoc ſemꝑ
ꝑmutatim faciũt Quare accidit ſimul ſuſcipere
aquã ſm os et expirare Neceſſe aũt obuiãs ipe
dire alteꝝ alteꝝ Deinde cum dimittãt aquã tũc
expirant ſm ora aut ſm brãcias Quare accidit
ſimul expirare ⁊ reſpirare Tũc eñ aiunt ipſum
reſpirare. ſimul aũt inſpirare et expirare ĩpoſſi/
bile Quare ſi neceſſe reſpirãtia expirare et inſpi
rare Expirare aũt nõ cõtingit nullũ ipſoꝝ. Pa
lam qm̃ reſpirat. neqʒ ipſorũ vllum Adhuc aũt
dicere aerẽ trahere ex ore aut ex aqua ꝑ os ĩpoſ
ſibile. Nõ eñ habẽt arteriã propter pulmoneʒ
nõ habere. Sʒ ſtatim vẽter penes os ẽ. quare
neceſſariũ vẽtre trahere. hoc aũt et alia vtiqʒ fa
cere aĩalia. nũc aũt nõ faciunt. Etſi illa extra hu
midũ eẽnt. manifeſte vtiqʒ hoc facerẽt. videt̃ ãt
nõ facientia hec. Adhuc oĩm reſpirãtiuʒ et tra
hẽtiũ ſpm̃ videmꝰ q̃ndã motuʒ factum ꝑticule
trahentis In piſcibꝯ autẽ nõ accidit Nihil eñ
videntur mouẽtes eoꝝ que circa ventrem niſi
brancias ſolũ et in humido et in ſicco exciden/
tia. cũ capta fuerint Adhuc aũt cum moriãtur
ſuffocata in humidis oĩa reſpirãtia fiũt ampul
le ſpũ exeũte violẽter vt ſi q̇s cogat torculatas
aut ranas aut aliq̇d aliud taliũ geneꝝ In piſci
bus aũt nõ accidit expientibꝯ oẽm moduʒ tãq̃
nõ habẽtibꝯ ſpm̃ de foris nullũ. Quo ãt modo
dicũt fieri reſpiratiõem ipſis cõtingit et hoĩbꝰ
exiſtentibus in humido accidere Si eñ piſces
trahunt ex ea que in circuitu oris aqua. ꝓpter
q̇d hoc non vtiqʒ faciũt et hoĩes alia animalia
et eũ qui ex ore vtiqʒ trahẽt ſĩliter piſcibꝯ. Qua
re ſiquidẽ etſi illa eſſent poſſibilia. et hec eſſent
qm̃ aũt nõ ſunt. palã ꝙ neqʒ in illis eſt Adhuc
aũt ꝓpter quã cauſam in aere moriũtur et videṽ
tur exterminata ſicut ſuffocata ſiquidẽ reſpirãt
Nõ eñ vtiqʒ alimẽti indigẽtia hoc patiuntur.
Quaʒ eñi dicit Diogenes cãm ſtulta. ait eñ ꝙ
aerẽ multũ valde trahũt in aere. in aqua ãt mo
deratũ et ꝓpter hoc mori Eteni in greſſibilibꝰ
oportebat poſſibile eſſe hoc accidere. nũc aũt
nullũ per valde reſpirare ſuffocatur greſſibile
animal Adhuc aũt ſi omnia reſpirãt. palam ꝙ
⁊ entonia aĩalium reſpirant Videtur aũt ipſoꝝ
multa decisa viuere. nõ ſolũ in duas ꝑtes ſed ⁊
in plures. vt que vocãtur ſcolopẽdre. q̃ qualiter
aut q̇bꝯ cõtingit reſpirare

Improbat opiniones iſtoꝝ. et duo facit Nã primo re/
probat opinionẽ Anaxa. et Dioge. Scðo reprobat opi/
nionẽ Democriti Quãtũ ad pͥmũ reprobat opinionẽ iſto
rũ ſimul. Scðo dat cãm erroris eorum propter quem de
cepti fuerũt Ibi Cauſa aũt Quãtum ad pͥmũ vult in effe
ctu hanc cõcluſionẽ Opinio iſtorũ antiquoꝝ erronea eſt
Quã probat ex tribꝯ. primo ꝙ̃ inſufficiens. ſecundo quia
falſa eſt. tercio ꝙ̃ ponit omnia reſpirare. Ex inſufficientia
probat ꝙ̃ ipſi medietatẽ rei dimittũt Quãdo eñ aliqua
duo cõtinentur ſub aliqua natura ſi aliquis velit ſufficiẽ/
ter determinare de natura illa. nõ ſufficit de altera natu/
ra cõtẽtari. ꝙ̃ ſic determinãdo. medietatẽ rei dimitteret
quodammodo. reſpiratõ aũt cõmunis eſt ad reſpiratõeʒ
et inſpirationẽ. volẽtes aũt de reſpiratõne determinare.
ſolũ de inſpiratõne determinãt. ⁊ nõ de expiratõne nec ex
dictis ab ipis cõtingit cauſam reddere. Inſufficiẽs etiaʒ
eſt eorum dictũ quia ex eorum dictis nõ poteſt eſſe mani/
feſtũ. quomodo inſpirant huiuſmodi animalia Unde di/
cit phus cũ huiuſmodi animalia reſpirauerint interiꝰ ne
ceſſe eſt ipſum aerẽ calefactum expirare et ſm illam partẽ
ſm quã inſpirauerunt. ſicut videmus in animalibꝯ mani/
feſte reſpirantibꝯ puta in homine et in ſimilibus et hoc vi
ciſſim fieri oportet et permutatim inſpirãdo et expirãdo
Si ergo piſces et oſtree et ſimilia expirãt neceſſe eſt hoc
aut fieri ſimul cũ ſuſcipiunt aquam ab extra aut cum di/
mittũt Si ſimiliter cũ attrahunt eã. tunc cũ motus aque
ad interius et aeris ad exterius ſint cõtrarij ſeſe ipedien
tes. ſequetur ꝙ aqua obuiãs aeri in motu ſuo impediret
ipſum et ecõuerſo. quare nõ poſſunt ſimul cũ attrahũt in/
ſpirãdo aquaʒ expirare aerem. ſi aũt ſimul cum dimittũt
aquam per brãcias ꝑ ora expirant aerem ſimul accidet in
ſpirare et expirare ipſum aerẽ Simul enim cum attrahi/
tur aqua dicũt fieri inſpirationeʒ. hoc aũt eſt impoſſibile.
ergo et pͥmum impoſſibile eſt ſcilicet ſic ſm eos aſſignare
cauſam expiratõis. et ita eorum dictũ eſt inſufficiẽs. Eſt
etiam opinio eorũ falſa. Quia manifeſtũ eſt ꝙ quecunqʒ
animalia inſpirãt etiaʒ neceſſario expirãt. et ideo ſi piſces
vt ipſi aſſerũt inſpirent neceſſe eſt etiam eos expirare. ſed
nullꝰ piſcis expirat. ergo nullꝰ inſpirat ſicut ipi dixerũt
Preterea ſcðo falſa ẽ eorũ opinio ex eo ꝙ dicit piſces reſ/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſpirare p̲ attractionem aeris. Q̄d probat p̄hus ſex rationibus Prima quia quecūq̲ʒ attrahūt aerem per os arteriam habēt piſces aūt arteriaʒ non habent quia pulmone carēt. quecunq̲ʒ autem pulmone carent arteria etiam carēt que eſt inſtrumētum quo pulmo ad ſe attrahit. vnde piſces carēt pulmone et carent arteria vocali. venter ergo eorū ſtati cōiunctus eſt ori. Et ideo ſi attraherēt aerē eū attraherent ad ventrem immo vētrem attraheret. hoc aūt eſt inconueniēs quia ſequeretur ꝙ alia animalium ſimiliter attraherēt ipſum ad vētrem. ſed manifeſtum eſt ꝙ hoc ipſum nō faciunt. Secūda ratō Si piſces reſpirando attraherēt aerem in aqua exiſtētes ita ꝙ ſufficiens fieret refrigeratio p̲ illum attractum aerem. tūc cum eſſent extra aquā attraherēt aerem et viuerēt hoc autem nō faciūt. Tercia ratio In omnibus ⁊ īſpirātib⁹ ⁊ expirātib⁹ cū expirāt et inſpirant apparet motus cuiuſdā particule ſ̄m eleuationē et depreſſionem ſicut in hominib⁹. cum enim inſpiratur aer eleuatur pulmo. cū vero expiratur deprimitur In piſcib⁹ aūt nō apparet aliq̄s motus huiuſmodi nō enim videmus aliquam particulam circa vētrem moueri ſed ſolum circa brācias et in humido immo cum in ſicco ſunt et palpitāt non apparet aliquis talis particula moueri Quarta ratio Quia in omnibus reſpirātib⁹ cum ſuffocātur in aqua apparēt quedam ampulle in ſuperficie aque. et cauſa huius eſt qꝛ in talib⁹ animalibus aer expellitur ad ſup̲ficiem qui erat inſpiratus prius. expulſio aūt ipſius aeris ampullas cauſat ſicut apparet de tortucis et ranis. vel ſimile aliq̄d animal. ſi violenter detineātur ſub aqua. In piſcib⁹ autē non appareꝫ hoc quocūq̲ʒ modo etiam ſub aqua detineātur. q̄d prouenit ex eo quia non habent inſpiratū aerem. Quinta ratio Si piſces reſpirarēt in aqua inſpirādo et expirādo aerem iuxta os in aqua exiſtētem. etiam homines et animalia ſic in aqua reſpirare poſſent Homines em̄ attrahūt aerem circa os exiſtenteꝫ ſi ergo piſces ſic poſſent in aqua reſpirare etiam ꝯueniret hominib⁹ et alijs animalib⁹. ſed hominibus ceteriſq̲ʒ animalib⁹ hoc eſt impoſſibile. ergo et piſcib⁹ repugnat Sexta cauſa eſt. Si animalia aquatilia reſpirāt propter quaꝫ cauſam moriūtur ⁊ extermināntur in aere ſicut ſuffocata alia Quaſi diceret. nō videtur eſſe ratio aliqua Et quia aliquis dicere poſſet ꝙ hoc proueniat ex defectu nutrimēti et nō aeris ideo dicit p̄hus ꝙ illud videlicet ꝙ extra aquā moriātur nō eſt propter defectum alimenti quia piſces pluri tēp̲e ſūt ſub aqua ſine nutrimēto q̄ʒ extra aquā ergo propter defectum nutrimēti nō moriuntur extra aquā Unde cauſa propter quam piſces moriūtur extra aquā quam aſſignabat Diogenes ſtulta eſt ⁊ fatua Dixit em̄ Diogenes ꝙ piſces extra aquā attrahebāt multum aerē et improportionabilē ſibi. in aqua autē proportionabilē. et ideo propter īproportionabilitatem aeris attracti in loco aeris piſces moriūtur. in aqua autem non Hoc em̄ nihil valet. quia animalia greſſibilia in aere poſſunt attrahere ſibi aerem īproportionabileꝫ et tamen nullum animal greſſibile quātumcūq̲ʒ reſpiret ſuffocatur ex hoc. ḡ nec ſimiliter hoc accidit piſcib⁹. Tercio reprobat philoſophus horū opinionē quia ponunt omnia reſpirare Et h̄ tali medio. Si omnia animalia reſpirarēt entomia etiam reſpirarēt. q̄d falſum eſt quoniā talia decīſa non ſolum in duas ſed ī plures partes viuūt. vt animalia que dicūtur ſcolopendre Hoc autem eſſet īpoſſibile quia tunc in omnibus illis partib⁹ ī quibus vita manet eſſent reſpirandi organa puta pulmo et vocalis arteria q̄d falſuꝫ eſt ḡ ⁊c.

Cauſa aūt maxime non dicēdi bene de ipſis ꝙ inexperti erāt earum que intus partiuꝫ. et qꝛ nō accipiebāt gratia alicuius naturā omnia facere Querētes em̄ cuius gratia reſpiratio animalib⁹ exiſtit et in particulis hoc inſpiciētes. vt in brācia et pulmone inuenirēt vtiq̲ʒ velocius cauſam

Hic cōſequēter aſſignat p̄hus cauſam erroris iſtoruꝫ p̲pter quam decepti ſunt dicēs ꝙ cauſa propter quam decepti fuerūt eſt duplex. prima quia neſciebāt anatomiam ſiue diſpoſitionē partium intrinſecarū puta pulmonis et arterie. Secunda qꝛ non ſupponebant naturam operari propter finem Si em̄ poſuiſſent ꝙ natura agit propter finem et ꝙ reſpiratō ineſt animalibus propter finem ⁊ inſpexiſſent ad anatomiam partiū intrinſecarū ſicut pulmonis et arterie et etiā branciarum citius cauſam reſpiratōnis inueniſſent. ⁊ qꝛ iſta nō inſpexerūt decepti fuerunt in determinādo de reſpiratiōe

Democritus aūt quia q̄dem ex reſpiratione accidit reſpirātib⁹ aliq̄d dicit inquiēs prohibere extrudi animā. nō tamen vt huius q̄dem gratia facientē hoc naturam nihil dicit. omnino enim ſicut ⁊ alij phyſici. et iſte nihil tetigit talē cauſam. Dicit aūt ꝙ anima et calidū idem prime figure ſphericorum. Segregatio igitur ipſis a continēte et cōprimente auxilium fieri reſpiratione inquit In aere em̄ multum numerū eſſe taliū que vocat ille ītellectū ⁊ aīam Reſpirato igitur et ingrediente aere cōgredientia hec ⁊ prohibētia cōpreſſiōem prohibere in aīalibus exiſtētem aīam pertrāſire Et propter hoc expirare et reſpirare eſſe viuere et mori Cū enim preualuerit ꝯtinēs opprimēs et nō ampli⁹ de foris īgrediēs pōt p̲hibere nō potētem reſpirare tūc accidere morteꝫ aīalibus. eſſe em̄ mortē taliū figuraꝝ ex corp̲e exitū ex ꝯtinētis ꝯpreſſiōe

Poſtq̲ʒ. p̲. īprobauit poſitōnē Anaxa. et Dioge. improbat opinionē Democriti Et p̄mo eam ponit. ſc̄do eaꝫ improbat ibi Cauſa aūt Quātū ad p̄mū aduertēdū ꝙ dicit Democrit⁹ ꝙ ex reſpiratōe accidit aīalibus p̄mo. hoc ſcꝫ ꝙ aīa non extrudat̄ vel expiret a corp̲e. non t̄n dixit ꝙ p̲pt̄ hoc velut p̲pter finē fieret reſpiratio. qꝛ ſicut alij p̄hi nihil tetigerūt de cā finali ita nec iſte. et iō nō dixit reſpiratōeꝫ fieri gr̄a alicuius tanq̲ʒ finis. Quō āt hmōi reſpiratō faciat ad h̄ ꝙ aīa a corp̲e nō extrudat̄ declarat ſic. Quia Democrit⁹ dixit ꝙ aīa et calidū ſeu ignis ⁊ atomi et figure ſpherice ſint vnū et idē. ſegregatis ḡ illis atomis ab aere ꝯtinēte et ꝯp̄mēte aīaꝫ it⁹ p̲ reſpiratōnē fert̄ auxiliū. quia reſpiratiōe attrahūt̄ cū aere atomi circulares ⁊ ſpherici. ⁊ mouet̄ ad iteri⁹ p̄hbēdo auxiliū illis atomis ſphericis it⁹ exiſtētib⁹ ex q̄b⁹ ē anima. ⁊ ita p̲hibēt aīmā exire. In aere enim dixit eſſe multum numerum talium atomalium corporum ſphericorū que vocauit et dixit intellectū ⁊ aīam Cōcludit ergo ph⁹ ꝙ cū p̲ reſpiratōnem aere ingrediēte coingrediētia atomalia ſpherica corpa ſimul cum aere. p̲hibeant cōpreſſionem atomaliū intus exiſtentiū motum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et vitam abſcindentē. ⁊ per ↄſequēs impediant animam
ptranſire et exire de corpore Ideo ꝓpter hoc reſpirare eſt
viuere et expirare mori. qꝛ reſpiratione attrahūtur ea ex
q̇bus eſt anima viuificās. et per expiratōnē principia ani
mam cōponentia elabūtur ⁊ expirant Cū eīn continēs ex
terius ſcilicet aer preualuerit opprimēs et cōprimēs aial
ita ꝙ cōpreſſione atomi intus exiſtētes expirant et cōpſſi
one extrudūtur. ſic ſcꝫ ꝙ nec atomi ingreſſi hmōi cōpreſſi
onis impetū prohibere poſſunt ꝓpter defectū reſpiratio
nis. tūc accidit mori aialia. Mors eīn ſm democritū nō
eſt aliud ꝙ̄ extruſio atomorū exiſtētiū in aiali ad exteri⁹
ꝓpter cōpreſſionē ↄtinētis.

Cauſā aūt quare omibꝫ q̇dē neceſſariū mo
ri. nō tamē quādo cōtigit. ſꝫ ſm naturā q̇dem
ſenectutē violētia aūt preter naturā nihil demō
ſtrauit quāuis oporteret. qm̄ aliquādo q̇dem vi
detur hoc factū. aliqn̄do aūt nō videtur. vtrū
cauſa extriſec⁹ eſt aut intus. Nō dicit aūt neqꝫ
de pricipijs reſpirādi quid cauſa vtrū intriſec⁹
aut extriſecus. neqꝫ eīn qui de foris intellectus
ſeruat auxiliū. Sed intriſec⁹ principiū reſpira
tionis fit ⁊ mot⁹ nō vt inferētē vim continente
incōueniēs aūt et ſimul cōtinēs comprimere ⁊
ingrediēs dilatare. que q̇dē igitur dixit et vt fe
re hec ſūt Si aūt oportet putare vera eſſe pri⁹
dicta et nō omnia animalia reſpirare nō de om
ni morte cauſā putandū dictā eſſe hāc. ſed ſolū
in reſpirātibꝫ. q̇nimo neqꝫ in his bene Palam
aūt ex accidētibus et talibꝫ quorū habem⁹ om
nes experiētiam. In eſtibꝫ eīn calefacti magis
et reſpiratione magis indigem⁹. et ſpiſſius reſ
piram⁹ omnes. Cum eīn in circuitu fuerit fri
gidum. et cōſtringatur et cōpingatur corp⁹ de
tinere accidit ſpiritū quāuis tūc oportebat de
foris. ingredietē prohibere cōcuſſionem Nūc
aūt fit contrarium. quādo aūt multū valde con
gregatū fuerit. calidum nō expirātū tunc indi
gēt expiratione Neceſſariū aūt inſpirantes reſ
pirare. Eſtuantes aūt frequēter reſpirāt tanꝗ̄
refrigerationis gratia reſpirantes. qn̄ qȯ dici
tur facit ignē ſuper ignem

Hic ↄñr phus pdictā poſitionē reprobat duplicitet
pmo q꞉ inſufficiēs. ſcdo q꞉ falſa Inſufficientē eam oñt du
pliciter. primo q̄ꝫtum ad aſſignationē cauſe mortis. ſcdo
quātū ad aſſignatiōem cauſe reſpiratiōis. Quātū ad cāꝫ
mortis opinio eſt inſufficiēs Quia licet democrit⁹ cauſā
dederit ꝓpter quā quedā mors ineſt aiali nō tn̄ dedit cāꝫ
mortis cuiuſlibet Quedā aūt ē mors naturalis et quedā
violēta. naturalis que fit ex ſenectute. violenta vero ſicut
mors eorum q̇ ſuffocant. opꝫt aūt vtriuſqꝫ mortis cām
aſſignare et cū illa cā vel ē extrinſeca vel intrinſeca quarū
nullā aſſignat ideo inſufficiēs ē opinio democriti quātū
ad cauſā mortis. Inſufficiēs etiā eſt quātū ad cauſam reſ
piratōis. quia de pricipio reſpirationis quid ſit et an ſit
intrinſecū vel extriſecum non dixit Eſt preterea hec poſi
tio falſa dupliciter. primo in aſſignatione cauſe mortis.
ſecūdo in aſſignatōe cauſe reſpirationis. In aſſignatione
cauſe mortis. quia ſi vera ſunt que dicta ſūt ſuperi⁹ ma
nifeſtum eſt ꝙ cauſa mortis quā aſſignat Democrit⁹ nō
eſt cā cuiuſliber mortis. ſed ſolum in aialibꝫ reſpirātibus
nō aūt in non reſpirantibꝫ Quia mors ſm Democritū nō
eſt aliud ꝙ̄ extruſio atomorū exiſtētium in aiali ꝓpter con
tinēs cōprimēs. ſic aūt nō accidit mors in nō reſpiranti
bus Silr̄ falſa eſt in aſſignatōe cauſe reſpiratōis in ani
malibꝫ reſpirātibꝫ. Qȯ manifeſtū eſt ex his que accidunt
circa reſpiratōem in his quorum oēs poſſumus habere
expientiam. videm⁹ eīn ꝙ in eſtate quāto fuerim⁹ magis
calefacti. tāto magis indigem⁹ reſpiratōne. et omnes fre
quētius reſpirāt. ſed cū cōtinens vndiqꝫ frigidū fuerit in
circuitu ita ꝙ cōpingat et cōſtringatur corpus et aer inclu
ſus in aiali ad diu refrigerādū ipm calidūꝫ aialis. minus
neceſſariū eſt ſepe reſpirare. ſm opinionē aūt Democriti
opteret tunc fieri ſepius et frequētius reſpiratiōem q꞉ cū
cōtinens eſt frigidū. corpus ↄprimit. et quāto plus cōpri
mit tanto atomi intus exiſtētes magis extrudūtur. et p
cōſequēs ſm eūdē Democritū tūc reſpiratō ē magis ne
ceſſaria ad phibēdū extruſionē atomoꝝ Cōtrariū aūt ſm
veritatem manifeſtū eſt. videm⁹ eīn ꝙ cū calidum ē mul
tum et valde vnitū et cōgregatum tunc aialia inſpiratōe
magis indigent. neceſſariū eſt eīn aialia que reſpirant ali
qn̄ inſpirare et expirare ſi debeāt ſaluari Quāto aūt calidi
ora ſunt tāto frequēti⁹ iſpirāt. q꞉ inſpirāt gratia īfrigida
tiōis Quāto ꝓo calidiora ſunt tāto plus infrigidatione
egēt. frequēti⁹ ergo tempe calido reſpirāt qn̄ calidū cōti
nētis aeris augmētat calidū intrinſecū et ſic ipm cōtinēs
facit ignem ſuper ignem

In Timeo aūt ſcripta circūpulſio de alijs
aialibus nihil determinauit quō ipſi⁹ calidi fit
ſalus in alijs. vtrū eodem aut ꝓpter aliquā aliā
cauſaꝫ Si eīn ſolis campeſtribꝫ ꝙ reſpiratōis
exiſtit dicēdū cauſā. quare ſolis Si aūt et alijs
modus aūt alius Et de hoc determinādū. ſiq̇
dē poſſibile reſpirare oībus. Adhuc aūt et ficti
cius mod⁹ cauſe. Exeūte eīn extra calido p os
ambiētē pulſum aerē latū incidere in eūdē locū
ait p raras exiſtētes carnes. Vñ qȯ itrat exiuit
calidū ꝓpter nihil eſſe vacuū antipariſtaſim pa
tiētibꝫ inuicē. calefactū aūt iteꝝ exire ſm eūdeꝫ
locū et circū pellere intra p os aerē excidētē ca
lidū. et hoc itaqꝫ agere ſemp faciētes reſpiran
tes et expirātes Accidit aūt ſic putātibꝫ pus ex
piratione fieri ꝙ̄ inſpiratōem Signū aūt. ſiūt q̇
dē eīn adinuicē hec ſecus inuicē Morietia aūt
expirāt quare necāriū eſſe pncipiū inſpiratiōeꝫ
Adhuc aūt cui⁹ gratia hec exiſtūt aialibꝫ Dico
āt reſpirare et expirare nihil dixerūt ſꝫ mō dicē
tes Sꝫ velut de icidēte aliq̇ enūciāt ſoluꝫ q̄ꝫuis
pncipalia hec videam⁹ viuēdi ⁊ moriēdi Cū ei
reſpirare ñ potuerit. tūc accidit corruptōēꝫ fie

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ri reſpirantibꝫ. Adhuc autem incōueniens cali
di q̄d e ꝑ os exitū. ꝛ iterū introitū nō latere nos
In pectus aūt ſpiritus introitū ꝛ iterꝫ calefacti
exitū latere. incōueniēter autem et calidi reſpi/
rationem introitū eſſe. Uidetur em̄ cōtrarium
qui quidem em̄ expiratus eſſe calidus. qui aūt
inſpiratus frigidus. Quando autē calidus fue
rit ſentiētes expirant. quia em̄ nō refrigerat ſuf
ficiēter ingrediens multotiēs accidit ſpiritum
trahere. Sed etiam neqꝫ alimēti gratia exiſti/
mādum fieri reſpirationem tanquam alito ſpi
ritu eo qui intus igne alito et reſpirante quidē
quemadmodū ſuper ignez hypercauma adijci
alito autē igne fieri reſpirationem. Hoc em̄ di
cemus verum et ad hūc ſermonem. que quidez
ad prioꝛes. etenim in alijs animalibus opoꝛte
bat hoc accidere aut propoꝛtionale huic Om/
nia em̄ habēt caliditatem vitalem. deinde et fie
ri calidum ex ſpiritu quo opoꝛtet modo dicere
ficticium. magis em̄ ex alimento hoc factum vi
demus. accidereqꝫ ſm hoc ſuſcipere alimentū
et ſuperfluū emittere. hoc aūt in alijs non vide/
mus factum.

Poſtq̄ꝫ philoſophus improbauit opinionē democri/
ti qui viſus eſt dicere omnia animalia reſpirare. cōſequen
ter philoſophꝰ improbat opinionē platonis ꝛ Empedo
clis Et duo facit. Nam primo improbat opinionē plato/
nis. et ſecūdo Empedoclis Secūdum ibi Dicit autez de
reſpiratione Quātum ad primum reprobat philoſophꝰ
opinionez Platonis in effectu quantū ad duo Primo ꝓpt
inſufficientiā. ſecūdo propter falſitatem Propter inſuffici
entiā eam reprobat hoc modo. quia plato voluit ꝙ reſpi
ratio fiat per quandaz circūpulſionem aeris. dixit em̄ ſm
ꝙ ſtatim apparebit infra ꝙ cum aer intra in animali ex
iſtēs calidus eſt expellitur per os et tūc ne dimittatur va
cuū aer circūſtans intrat per os et poꝛos et ſic fit reſpira/
tio Dicit ergo Areſtoteles ꝙ circūpulſio de qua determi
nat plato i Timeo quā dixit eſſe cauſam reſpirationis in
ſufficiēs eſt in aſſignando cauſam reſpiratōnis et inſuffici
enter determinat de reſpiratōne Quia cū dixit ꝙ circum
pulſio ſit cauſa reſpirationis dixit hoc eſſe in animalibus
perfectis ꝛ cāpeſtribꝫ. ſed quomodo fiat ſaluatō in anima
libus imperfectis nō dixit. an ſcilicet eodem modo acci/
dat ſicut in animalibus perfectis aut alio modo et pro/
pter aliā cauſam Si enim ſola animalia cāpeſtria reſpirāt
opoꝛtebit aſſignare cauſaz quare illa ſolū reſpirāt Si aūt
alia reſpirāt et modus reſpirādi ſit aliꝰ opoꝛtebit de hoc
etiaꝫ reddere cām. et determinare opoꝛtebit an reſpirare
inſit oībus aīalibꝫ Quātū ad falſitatē ſꝰo ſic iprobat eādē
opinionē dicēs ꝙ modus ſm quē plato poſuit aīalia ter/
reſtria reſpirare ficticius eſſe videtur ꝛ nō verꝰ Dixit em̄
plato ꝙ cū aer interiꝰ intra aīal eſt calidꝰ expellit̄ extra ꝑ
os. et tūc aer qui ē extra circūſtans coꝛpꝰ mouetur ad eū/
dem locū in quo erat aliꝰ. et ꝑ os et raras carnes. q̄ poꝛo/
ſitates habēt Donec autē aer ille inquit plato a foris ver
ſus intꝰ cum expellit̄ calidus ad prohibēdū vacuū ita ꝙ in
iſto motu fit quedā antipariſtaſis intrātis ꝛ egredientis
Cū aūt ille aer calidꝰ fuerit exit ꝑ os et alius intrat ꝑ ra
ras et poꝛoſas carnes Et dixit iſtō fieri ſꝑ ꝑ totam vitam
aīalis. et quādiu fit inſpirant et reſpirant aīalia Hāc ergo
opinionē oñt phus falſam eē quadrupliciter qu itum ad
quattuoꝛ Primo q̄tū ad hoc ꝙ expirare ꝑus inſit aīalibꝫ q̄ꝫ
inſpirare. Secūdo quantū ad hoc ꝙ nō poſuit reſpiratōnez
fieri ꝓpter aliquē finē Tercio quātū ad hoc ꝙ ponit exitū
et itroitū aeris in iſpiratiōe et expiratiōe nō latere nos ꝑ
os ſꝫ ꝑ alias partes poꝛoſas Quarto q̄ ad hoc ꝙ dixit ae
rē calefactū inſpirari Quo ad ꝑmū dr̄. ꝑ. ſm hāc opinionē
putantibꝫ et opinātibꝫ ꝙ ſcꝫ reſpiratō fiat ſm modū p̄ta/
ctū accidit ꝙ reſpiratō ꝑus inſit aīalibꝫ q̄ꝫ inſpirare ſed h̄
ē falſuꝫ Cuiꝰ ſignū ē qꝛ reſpirare et iſpirare fiūt ꝑmixtim
adinuicē. ita ꝙ poſt vnū fit aliud. moꝛs aūt et vita ſunt cō
traria quare opoꝛꝫ ꝙ fiant motibꝫ ꝯtrarijs. ſed videmꝰ
ꝙ moꝛiētia vltimo expirāt quare manifeſtū ē ꝙ ꝑmo iſpi
rāt viuentia ꝛ ſic inſpirare ꝓcedit in aīalibꝫ expirare Quā
tū ad ſcdm ſiliter falſitatē dicte opinionis oñt ſic. quia illi
q̄ ſic loquūtur de reſpiratiōe incōueniēter loquūtur Lo/
quunt̄ em̄ ſicut de aliq̄bꝫ q̄ contigunt a caſu ꝛ tn̄ reſpirare
et ꝑ oppoſitū inſpirare vident̄ ꝑncipales cauſe moꝛiēdi et
viuēdi Cū em̄ aīalia reſpirātia nō poſſunt ampliꝰ reſpira
re accidit tūc ea coꝛrūpi. q̄ꝫ diu aūt pñt reſpirare iſpirare
et expirare viuūt. nō ꝙ iſta caſualiter accidūt ſed ſunt ꝑn
cipales cauſe vite ꝛ moꝛtis Quātū ad terciuꝫ ſꝰo ſic. ꝑ. fal
ſitatē oñt dicens ꝙ incōueniēs ē ꝙ nō lateat nos itroitus
et exitꝰ aeris ꝑ os ſed ꝑ pectus et raras carnes coꝛpis aīa
lis reſpirātis. Cuius rō ē qꝛ aer calidus extra ſentitur et
quātum ad alteratiōem que ē ꝑ calefactiōem et quātum
ad motū Siliter aūt videtur ꝙ aer q̄ ingreditur ꝑ poꝛos
carnis ſm platonē alteret pectus quo ad caliditatem et
mouetur. quare ſi nō lateat nos motꝰ aeris per os. nec ꝑ
pectus nec per poꝛos latebit. Quantum ad quartum fi/
naliter et vltimo ſic probat dicens incōueniens eſt ꝙ aer
calidus inſpiret̄ cōtrarium em̄ apparet nobis ad ſenſum.
Uidemus em̄ ꝙ illud quod expiratur calidum eſt et q̄ꝺ
inſpiratur frigidum eſt. Et quando aer ingrediēs calefa
ctus eſt tunc inſpirant animalia Et cauſa huius eſt quia
ſpiritus ingrediens nō ſufficienter poteſt infrigidare. et
ideo accidit multotiēs ſpiritum attrahere. vnde etiam
quanto aer inſpiratus calidioꝛ factus fuerit tanto citius
expirant animalia ipſum interim inſpirātia alium Et qꝛ
dictum fuit platonez erraſſe quia non dixit gratia cuius
fiat reſpiratō in animalibus ideo ſubdit cōſequenter phi
loſophus quādam falſam ſolutionem quam remouet di
cens ꝙ nō eſt exiſtimandum ꝙ fiat reſpiratio vt per aerez
inſpiratum calidum interius nutriatur ita ꝙ ſit alimen/
tum ipſius calidi. ipſum enim calidum continue agit in
humidum conſumendo ipſum. conſumēdo autem ipſum
debilitatur. igitur vt ipſum cōſeruetur fit reſpiratio vt
ſic ſpiritu reſpirato nutriatur et augmētetur. Sicut nos
videmus ignem nutriri et cōſeruari per appoſitōnem hy
percaumatis ſeu alicuius exhalatōnis iſlammabilis. ita
ꝙ alito igne fiat reſpiratio. Illam quidem ſolutōnem re
mouet duabus rationibus Primā ponēdo dicit ꝙ con
tra reſponſionem iſtam dicemus quod contra prioꝛes di
ctum fuit. Nam ſi in animalibus terreſtribus ſit reſpi
ratio propter nutriendum calidum opoꝛteret calidum
in alijs animalibus nutriri per ſpiritum inſpiratum
cum non poſſint ſaluari ſine infrigidatione. cum omnia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

talia habeãt vitalem caliditatẽ vel ad minus habeant ali
quod proportionabile huic. ſed iſtud nõ apparet. ergo rẽ
Secundam vero rationẽ ad idem ſubiũgẽdo dicit q̃ ca/
lidũ nutriatᷓ a ſpiritu ſeu aere iſpirato ficticiũ eſt. Quia
ficticiũ ẽ qḋ nõ ɔcordat apparẽtibꝫ. nõ ɔcordat aũt appa/
rẽtibꝫ q̃ calidũ nutriatᷓ a ſpiritu inſpirato. ſed ex nutrimẽ
to magis Ex alimento eñ generatur humidum quod ẽ
ſubiectum calidi et ideo oportet ſuſcipere alimentum et
emittere ſuperfluum Alimentum enim in principio con/
trariũ ẽ. ꝛ iõ oꝫ ipm alterari ꝛ trãſmutari donec p̱ ſeparatõ
nẽ ipuri nutrimẽtũ fiat ſimile. hoc eñ non videmus fieri
nec fieri poteſt a ſpiritu inſpirato

Dicit aũt et de reſpiratõe Empedocles. nõ
tñ cuius gratia neqꝫ de omnibꝫ aĩalibus nihil
facit manifeſtũ. ſiue reſpirant ſiue non Et de ea
que per nares reſpiratiõe dicẽs putat et de p̃n
cipali dicere reſpiratiõe Eſt aũt per arteriam ex
pectore reſpiratõ et q̃ per nares. ipſis aũt nari
bus ſine illa nõ eſt reſpirare. et ea quideꝫ que p̱
nares facta reſpiratiõe. priuata aĩalia nihil pa/
tiuntur. ea ãt que ſm arteriã moriũtur. Vtitur
eñ natura ex abũdanti ea que p̱ nares reſpirati
one ad odoratũ quibuſdã aĩalium Propter qḋ
quidẽ odoratu fere participãt omnia animalia
Eſt aũt nõ omnibꝫ idem organũ ſenſus Dictũ
eſt aũt de ipſis in alijs planius.

Poſtq̃z p. improbauit opinionẽ platonis de mõ reſpi
randi ɔñr improbat opinionẽ Empedoclis Et duo fa/
cit. nã primo improbat opinionẽ empedoclis de inſufficiẽ
tia. ſcḋo de falſitate Ibi Fieri aũt. Quantũ ad primũ oñt
opinionẽ empedoclis inſufficientem ex tribꝫ. primo q: nõ
oſtendit gratia cuius fiat reſpiratõ. ſcḋo quia moduꝫ reſ
pirandi nõ declarat in omnibꝫ animalibꝫ. tercio q: poſuit
reſpiratõem ſolum fieri per nares. Dicit ergo q̃ ſicut alij
inſufficiẽter dixerunt de reſpiratiõe ita ꝛ empedocles Et
primo. quia cum loqueretur de reſpiratõe nõ fecit men/
tionem gratia cuius fit reſpiratõ. qḋ tñ fieri congruebat
et ideo inſufficienter dixit. Scḋo quia. ſcꝫ non declarauit
vtrũ omnia animalia reſpirẽt vl' nõ. qḋ oportebat Et ſi q̃/
dam ſic. quedam non. quomodo ꝛ per quem modum fit
infrigidatio in iſtis que non reſpirant nõ declarauit Ter
cio q: empedocles loquens de reſpiratione que fit per na
res credebat ſufficienter determinare de reſpiratione ſed
hoc non eſt verum. Eſt eñ quedam reſpiratio per nares
alia per vocalem arteriam Et inter eas. illa que eſt per vo
calẽ arteriã ẽ principalis. q: illa que fit per nares non eſt
ſine alia. aer eñ qui inſpiratur per nares tranſit per voca
lem arteriã. Illa vero que eſt per vocalem arteriã poteſt
eſſe ſine illa que eſt per nares Et hoc patet Quia priuata
illa que eſt per arteriam moriuntur animalia. non autem
priuata illa que eſt per nares. Vnde ſicut natura lingua
vtitᷓ ad duo. ſcilicet ad guſtũ et ad loquelã. ita naribꝫ ad
duo vtitur ſcilicet ad reſpirationem et olfactum ꝛ hoc in
quibuſdam animalibus. Sũt eñ quedam animalia que
porum reſpirationis habent opertum quadam caruncu
la ꝛ ideo nõ reſpirant talia niſi amoueatur talis caruncu
la quod fit per inſpirationem et expirationem. Quedam
autem ſunt animalia que habent porum reſpiratiõis dif

coopertum et talia ſtatim ad preſentiam odorabilis edo
rant ſicut animalia que non habent aliquod velamen ſup̱
oculos ſicut palpebras ſtatim vident. ita talia animalia
preſente odorabili ſtatim percipiunt odorem Et in tali/
bus natura tantum vtitur naribus ad olfactum. In pri/
mis autem animalibus vtitur naribus ad olfactũ et reſ/
pirationem. Quia melius et citius fit infrigidatio per
nares et per arteriam q̃ꝫ per arteriam ſolũ. et hoc innue/
bat philoſophus cum dixit quedam animalium Ex qui/
bus infert corollarium dicens cum dictum eſt q̃ natura
vtatur ex abundanti naribus propter olfactum et reſpi/
ratõnẽ et h̃ in q̇buſdã ita q̃ in q̇buſdã ẽ tãtũ proptᷓ reſpi/
rationem propter hoc eñ fere omnia animalia odoratu
participant. tamen organum olfactus nõ eſt eodem mo/
do diſpoſitum in omnibus animalibus. Nam quedam
habent organum olfactus quadam pellicula coopertum
quedam vero non ſicut dictuꝫ eſt alibi ſcilicet in libro de
ſenſu et ſenſato. Dicit autem philoſophus fere propter
animalia imperfecta que vel ſolũ tactũ habẽt vel cuꝫ hoc
guſtũ ſm q̃ eſt quidam tactus

Fieri autem ait reſpirationem et expirati/
onem propter venas eſſe quaſdaꝫ in quibus in
eſt quidem ſanguis. nõ tamen plene ſunt ſan/
guine. Habent autem poros in eũ q̇ extra aerẽ
partibus quidem corporis minores. his autẽ
que aeris maiores. propter quod ſanguinẽ ſuũ
moueri ſurſum et deorſum. deorſum quideꝫ la
to influere aerem. et fieri reſpirationem. Sur
ſum autem procedente excidere extra et fieri ex
pirationem. aſſimilans quod accidit clepſedris
Sic autem reſpirant omnia et expirant omni
bus deficientes ſanguine carnium canales in
vltimis ſm corpus tenduntur et ipſis oribꝫ ſpi
ſſis ſimul perforate ſunt canalibus narium vl
time ſummitates per totum. vt exundans qui/
dem occultetur. etheri autem facile iter duplici
via pateat Quapropter cum redierit tenet ſan
guis ether calens deſcẽdat tumore magno. cũ
autem exiliat iterum expirat quemadmodum
cũ puella de clepſedra ludẽs perbene malleatũ
es. cum quidẽ fiſtule aperturam obſtruẽs for/
moſa manu in aqua clara tixerit. Et delectabi
le corpus neqꝫ in vas aqua ingreditur ſed pro
hibet aeris moles internus vadens ad forami/
na ſpiſſa donec reuelauerit crebrum fluxũ. De
inde vere ſpiritu deficiẽte ingreditur aqua mũ/
da Eodem autem modo cum aquam quidem
habeat ſm profunda aeris. canali autẽ obſtru
cto humana manu et poro. aere autem deforis
intus anguſtiatus aquam prohibꝫ circa por/
tas canalis male ſonans extrema obtinens q̃ꝫ
diu manu obſtruatur. Tunc autem iterum
aut prius ſpiritu incidente effluit aqua munda

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De reſpiratione ſm opiniones antiquorū.

Similiter autē et delectabilis ſanguis . exundans per mēbra cum ipe retroactus redierit ad intimum alteruz Hoc rheuma deſcēdit tumo reipetuoſo cū exilierit iterū expirat eque poſtea Dicit quidē igit hoc de expirare.

Hic cōſequent phus reprobat opinionez empedoclis ex eo quia falſa . Et duo facit . primo ponit diffuſe opinionez Empedoclis . ſcdo facit qd dictum eſt ibi Reſpirant autē Quātum ad pmum dicit philoſophus q empedocles poſuit fieri reſpiratōnem et expiratōnē per hoc q in corpore animalis ſunt quedā vene in quib eſt ſanguis . ſunt eīm vene vehiculum ſanguinis z has venas dicebat non eſſe plenas ſanguine z q in parte exteriori verſus ſuperficiem corpis haberent poros minores q̄ ſint partes corpis licet maiores ſint q̄ partes aeris Volebat ergo q cū ſanguis corpis aialis nat ſit moueri verſus ſupi ſurſuz et inferius deorſuz cū mouetur verſus interius et inferius aer ſequatur z ſubintrat z tunc fit inſpiratō . cū aūt excedit vel exundat et mouet ad exterius tūc expiratur aer z fit expiratō . Et ita ponebat reſpiratōnem per ebullitionem ſanguinis ad exterius et rebullitionem verſus interius . aſſimilans reſpiratōnem ei quod accidit clepſedris Pro quo aduertendū q clepſedra eſt quoddā corp ſeu vas habēs foramen vnū verſus ſuperius z vnū verſ inferius . cū āt ponit in aqua ita q ī pte inferiori in qua ſunt multa foramina tāgat aquā tunc aer expirat p foramē ſupius Cum āt aqua deſcēdit p illa foramina tunc aer deſcēdit verſus inferius Sic volebat empedocles q cū ſanguis qui eſt in venis exundat ad exterius expellit aer et fit expiratō Cū autē mouetur ad interius ſequit aer z fit inſpiratō Vn̄ dixit ēpedocles q cū aialia reſpirāt z expirāt in oīb aialib canales carniū . i . vene in carnib exiſtentes deficiētes ſanguine quando ſcilicet nō ſunt plene ſed ptendūtur ſm corpa vſq ad vltima . i . vſq ad ſupficies corpoꝝ z pforata ſunt orificia venaꝝ ſeu vltime venaruz ſummitates ita q ſanguis poſſz exūdare per motum ad ſummitates illas et poſtmoduz ingredi ad inferius . z ſic tunc aeri parz duplex via vna p nares alia per poros ſiue p orificia venarū . et pter hoc cum ſanguis tener reuertitur ad inferius aer magno motu deſcēdit z tunc fit inſpiratō . cum autē iterū ſanguis exundat expellitur aer et fit expiratō Quod declarat p ſimile nam ſicut puella aliqua tenet clepſedrā que eſt de ere bene malleato et vult bibere cuz ea et manu ſua foramina claudit et obſtruit foramē ſuperius z ponit clepſedrā in aqua clara que eſt corpori delectabilis nō ingreditur clepſedrā aqua quia aer intus exiſtēs phibet aquam ingredi p foramina ſpiſſa donec remouerit manū z tunc aer crebre expelletur z aqua ſubintrabit cum eīm ſpiritus expellitur intrat aqua Et eodem mō ſicut clepſedra ſe habet cuz aqua poſita in ea ita q aer exiſtens in clepſedra ſit pfundatus in aqua . foramine tn̄ ſuperiori obſtructo cū manu . tunc aer anguſtatus phibz aquam exire p illa foramina vbi fit ſonus quidē mal ita q aer intus exiſtens extrema clepſedre obturet Et iſtud continget quamdiu foramen exterius clauditur manu cū autem foramen aperitur et aer egreditur aqua incipit ingredi Similiter eſt in propoſito nam ſanguis delectabilis cum exundat per venas et mēbra et cum iterum ad interius regreditur tunc fit rheuma et deſcendit motu quodam impetuoſo et fit inſpiratō . cum autem ſanguis iterꝝ exit expirat . z eodē mō fit poſtmodū Sic igit loqbat de reſpiratōne et iſpiratiōe Empedocles .

Reſpirāt aūt queadmodū diximꝰ manifeſte reſpirātia per arteriā per os ſimul et per nares Quare ſiquidē de hac reſpiratōe dicit neceſſarium querere quomodo congruit dicta ratio cauſe . Videtur eīm cōtrariū accidēs . eleuātes quidem eīm locum queadmodū folles in erarijs expirant . attollere e aūt calidū rationabile Habere aūt ſanguinē calidū locū . Cōprimentes aūt et deponētes queadmodū ibi folles expirāt Verūtn̄ ibi quidē nō ſm idē ſuſcipiūt aerē . et iterū emittūt . reſpirātes aūt ſm idē Si aūt de ea que ſm nares dixit ſola . multū peccauit Nō eīm eſt reſpiratō nariū ppria ſed ſm canalem qui circa guttur . ſm q extremū palati in ore ſimul pforatis narib cedit . hoc quidē ſic ſpiritꝰ . hoc aūt p os ſilr exiēs et intrās Ab alijs qdē igit dicta de reſpiratōe , tales z tātas habēt difficultates

Hic ɔn̄r predictam opinionē reprobat phus Pro q̄ pmittit manifeſtū eſſe ſicut dictū eſt q aialia reſpirāt p os z nares . z p arteriā ſimul . immo aliqua reſpirāt p arteriam z p os z nō p nares Quo ſic pmiſſo poſitōez empedoclis ſic reprobat . Si ēpedocles de reſpiratiōe iquirat (q fit p arteriā) dubitatiōez habz neceſſariā quō cauſa quā ipſe ponit de reſpiratiōe ſit ɔueniēs . q2 cōtrarium videt accidere Videmus eīm q cū aialia inſpirant pectus iflari et eleuari . z cū expirant deprimi ſicut fit in follib inflato et expirato aere z cū dictum ſit q animalia ſm eandē ptē expirēt et iſpirent aerē . iō vt apparet cōtrariū accidit illi qd dixit empedocles Dicebat eīm q cū aer inſpirat cōprimitur pectꝰ cū aūt expellitur eleuat Si aūt empedocles ſolū loquat de reſpiratiōe q fit p nares multū errauit . quia reſpiratō q fit p nares nō eſt ppria aialibus . ſed illa que ē p vocalē arteriā que ɔtinuat a pulmone vſq ad extremū palati in quo qdē eſt foramē et aer per os intrat et exit p nares Epilogādo . p . ɔcludit dicēs q dicta ab alijs de reſpiratiōe , tales habēt dubitatiōes z tātas ſic iā dictum eſt

Qm̄ aūt dictū eſt priꝰ q viuere z aīe habitꝰ cuz caliditate quadam eſt igne enim operatur omnia.

Poſtq̄ . p . reꝑbauit aliorꝰ opiniones de reſpiratione determinat nūc de ipſa ſm opinionem propriā . Et diuiditur pn̄s textus in duas partes . In prima repetit quedam determinata prius ſecūndo de ipſa pſequitur . Ibi Qm̄ aūt aialiū Prima ſubdiuidit in tres partes In pma repetit qd dictum fuit de neceſſitate calidi et loco Scdo repetit qd dictum eſt de corruptione calidi Ibi Corruptō aūt ignis Tertō repetit qd dictū eſt de neceſſitate reſpirationis . Ibi . Quare neceſſe fieri . Prima rurſus in tres ſubdiuiditur In prima repetit quod dictum eſt de neceſſitate calidi Secundo quod dictum eſt de loco Ibi Propter quod quidem . Tercio ponit quoddaz incidēs Ibi Alias quidem igitur . In prima dicit q cum dictum ē q aīa ē forma ſubſtātialis z habitꝰ z q ipa ē pncipiū viuendi manifeſtum q hoc non cōpetat anime niſi per cali/

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ditatez Quod ꝓbat hoc mõ q: anima igne oĩa operatur Viuificare autez eſt opus aĩe. ergo ſine igne ⁊ ꝑ ɔñs ſine calido nõ viuificat corpus

Propter quod quidẽ in quo ṗmo loco ⁊ corporis et in qua prima loci huius parte ṗncipiũ neceſſariũ eſſe tale hic. et primã nutritiuã aĩam neceſſariũ exiſtere. Iſte aũt eſt medius locus ſuſcipiẽtis alimẽtum et ſcḋm quem emittũt ſuperfluum. exanguibꝫ quidem igitur innominatuz Sanguinẽ aũt habentibꝫ cor hec particula eſt Alimẽtum q̇dem eñ ex quo iam fiunt partes aĩalibus. ſanguinis natura ẽ. Sanguinis aũt et venarũ idem principiũ eſſe neceſſariũ. Alterius eñ gratia alterũ eſt vt vas et ſuſcipiens. ṗncipium aũt venarũ cor ſanguinẽ habentibus. Nõ eñ per hoc ſed ex hoc pertracte omnes exiſtũt. palã aũt hoc nobis ex anatomijs

Hic ɔñr repetit qḋ dictuz eſt de loco dicens ꝙ dictũ ẽ ꝙ anima indigeat in ſua operatõne caliditate ɔñr oſtendit in quo eſt hoc calidũ vt in loco Et vult in effectu hãc cõcluſionez Caliduz illud eſt in loco medio viui nutrimẽtuz ſuſcipientis Quã ꝓbat tali rõne Caliduz illud eſt in ea parte corpis vt in loco ṗmo in qua eſt ṗma virtus nutritiua ſeu primũ ṗncipiuz nutritiuuz. iſte autẽ locus eſt locus ſuſcipientis nutrimẽtuz medians inter locũ q̇ nutrimẽtuz ſuſcipit et locũ quo emittitur ſuperfluuz. Et ſubdit phus ꝙ in exãguibꝫ locus iſte ẽ innominat᷒. In habẽtibꝫ vero ſanguinẽ eſt cor Qḋ declarat q: vltimũ alimẽtũ ſeu benignuz ẽ ſanguis ex q̇ fiunt partes aĩalium. ſed ſanguinis ⁊ venaꝝ idẽ eſt ṗncipiuz eo ꝙ vene ſũt gratia ſanguinis ſicut vas eſt gratia cõtenti. ṗncipiũ autẽ venaruz in habẽtibꝫ ſanguinẽ eſt cor eo ꝙ vene nõ penetrãt cor ſed protenduntur a corde ad ſingulas partes. qḋ palã factuz ẽ nobis ɔſiderãtibꝫ anatomiã.

Alias quidem igitur virtutes aĩe impoſſibile exiſtere ſine nutritiua Propt̃ quã ãt cauſã dictum eſt prius in his que de anima. hanc autez ſine naturali igne. In hoc eñ natura collocauit ipſam

Hic ɔñr ponit phus qḋdã incidens videlicz ꝙ alie v̾tutes aĩe nõ pñt eſſe ĩ mortalibꝫ ſine nutritiua. ſed nõ econuerſo. ⁊ hoc ꝓpter cauſam dictã in libro de aĩa. nutritiua aũt ſine caliditate eſſe nequit et ſine igne. Immo natura collocat illam virtutem in ipſo igne ⁊ in loco ignis.

Corruptio aũt ignis queadmodũ dictuz eſt prius extinctõ et marcor Extinctõ quidẽ que a cõtrarijs. propter quod quidẽ ſubito que a cõtinẽtis frigiditate et ꝙ̄ꝫ celeriter extinguitur diſtractus. hec quidẽ igitur corruptio violenta. Similiter in animatis ⁊ in inanimatis. etenĩz organis diuiſo aĩali ⁊ cõgelato propter frigoris excellẽtiam moriũtur Marcor aũt propter multitudinez caliditatis: etenĩ ſi excedat quod in circuitu calidũ et alimentum ſi non accipiat corrũpitur qḋ ignitum nõ infrigidatũ. ſed marcorem paſſum

Hic ɔñr repetit qḋ dictũ eſt de corruptõne calidi. Et in effectu vult hanc cõcluſionem Sicut dictuz eſt duplex eſt corruptõ vna que dr̃ extinctõ que fit a ɔtrario. Alia q̇ dicitur marcor que fit a ſenectute. Quã ɔcluſionem manifeſtat. et primo quo ad ṗmam ꝑtem dicẽs ꝙ illa corruptõ que dicitur extinctõ fit a ɔtrarijs. ⁊ ꝓpter hoc videm᷒ ad ſenſum ꝙ calidũ cito corrũpitur a frigiditate cõtinentis cũ eſt excellens. ⁊ multũ cito corrũpitur cum caliduz detrahit̃ a frigido. ⁊ iõ manifeſtuz eſt ꝙ iſta corruptõ eſt violenta Et fit duobꝫ modis. vno mõ agẽdo in humiduz ⁊ igroſſando ipm̃ ⁊ ꝑ ɔſequẽs diminuẽdo ipſum. Alio mõ cũ frigidũ circũſtando caliduz fortificat ⁊ ipm̃ fortificatuz cõſumit humidũ qḋ erat eius ſubiectuz q̇ cõſumpto ɔſumitur etiaz calidum. Talis aũt corruptõ nõ ſoluz fit in inanimatis. ſed ⁊ in aĩatis. q: videmus ꝙ cum aĩal diuiditur in partes organicas ⁊ infrigidatur ꝙ ipm̃ moritur ⁊ ꝑtes aĩalis et calidũ Quo ad ſcḋam ꝑtẽ ɔcluſionẽ dictã ꝓbando dr̃ ꝙ illa corruptõ que dicitur marcor accidit ꝓpter multuz caliduz et excellens. cũ eñ calidum circũſtans humiduz eſt excedẽs ipm̃ humidũ. tunc ſi humiduz nõ recipiat alimẽtum corrumpit̃ calidũ nõ corruptõne q̇ dicitur extinctõ. ſed marcore ſiue ꝑ ſuffocatõez

Quare neceſſe fieri refrigerationem ſi debeat ſalutẽ adipiſci. hoc enim auxiliatur. ad hanc corruptionem.

Hic ɔñr phus repetit ⁊ recolligit qḋ dictũ eſt de neceſſitate refrigeratõnis Et duo facit. nã ṗmo oſtẽdit refrigeratõnis neceſſitatẽ. ſcḋo oſtẽdit modũ refrigeratõis diuerſum in diuerſis Scḋm ibi. Oñ aũt. Quãtũ ad primũ dr̃ ꝙ cũ dictum eſt ꝙ excellẽs calidum cauſa eſt corruptiõis calidi qḋ de neceſſitate requirit̃ ad vitã viuẽtiũ iõ neceſſe eſt fieri refrigeratõnẽ ſi calidum debeat ſaluari Si eñ nõ fiat refrigeratõ augmẽtat̃ caliduz. qḋ facit ad corruptõnẽ ipſius ſicut dictuz ẽ ṗus

Oñ aũt animaliũ hec quidez aquatilia. hec autem in terra faciũt conuerſationẽ. horum paruis quidem omnino ⁊ exãguibus facta ex continente aut aqua aut aere. infrigidatõ ſufficiẽs aut exilium corruptionis huius. Modicum eñ habentia calorem modico indigent auxilio propt̃ quod ⁊ breuis vite fere omnia talia ſũt Ad ambo eñ exiſtentia modica ſortiuntur inclinatione

Hic ɔñr tractat de mõ refrigerãdi diuerſoꝝ aĩalium Et primo in aĩalibꝫ nõ habẽtibꝫ ſanguinẽ. ſcḋo in habẽtibus ſanguinẽ. Ibi. Sanguinẽ autẽ habẽtibꝫ. Quantum ad ṗmuz itẽꝝ duo facit Nã ṗmo dat cauſam ⁊ modũ refrigeratõnis in nõ habẽtibꝫ ſanguinẽ Scḋo manifeſtat q̇dã ſuppoſita ṗus. Ibi Et ſanguinẽ Quãtuz ad ṗmũ rurſus duo facit. nã cũ quedam aĩalia ſint lõgioris vite quedã vero breuioris vite. iõ ṗmo declarat modum infrigidatõnis in aĩalibus breuioris vite. ſcḋo in animalibꝫ lõgioris vite Ibi Quecũꝗ autẽ lõgioris vite Dicit ergo ꝓ. ṗmo ſic ꝙ aĩaliũ quedam habitãt in aquis ⁊ dicitur aq̇tilia quedam terreſtria que ɔuerſatõnem habẽt in terra Iſtoꝝ inquã aĩalium ſiue aquatiliuz ſiue terreſtriuz que

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

parua ſunt et penitus ſine ſanguine ſufficiēter refrigerantur et cõtinēte ſiue fuerit continens aer ſiue aqua ita ꝙ ꝑ huiuſmodi infrigidationē adiuuatur calidum et in ipſis ſaluatur et nõ corrumpitur. Talia eñ animalia modicã habent caliditatem ideo modica indigēt infrigidatione et ꝓpter hoc omnia iſta animalia fere breuis vite ſunt et cito deficiunt Cum enim talia et ꝑcipiant vita et indigeant reſpiratione. vtrumqȝ ſortiuntur per modicam inclinationē. vitam quidem ꝑ modicũ calidum. et refrigerationē ꝑ ipm cõtinens Dicit aũt fere propter multa animalia talia ꝙ multum durãt pro eo ꝙ calidũ bene ꝓportionatum eſt humido

Queecũqȝ aũt longioris vite entonioꝝ. exangaia eñ ſũt omnia entonia his ſub diazomate diuiſum eſt. vt per ſubtiliorē exiſtētem particulam infrigidentur. Magis eñ exiſtētia calida ampliori indigent refrigeratione velut apes Apum eñ quedã viuũt ſeptē annis et alia aũt queecũqȝ ſonãt. vtputa furbones et melolonte et tectiges Eteni ſonuȝ faciũt ſpiritu velut aſtimatica. In ipſo eñ ſuccinctorio inſito ſpiritu eleuato et depreſſo et accidit ſm pelliculã fieri detractionem. Mouēt eñ locum hũc. queadmodũ reſpirantia deforis pulmonem. ⁊ piſces brãcias Simile eñ accidit ⁊ vtiqȝ ſi quis aliqua reſpirãtium ſuffocet os tenēs Etenim hoc faciet pulmone eleuationē hanc ſed his quideȝ nõ ſufficiētem facit talis motus refrigerationē illis aũt ſufficienter. ⁊ concuſſione ad pelliculã faciunt ſonum queadmodum diximus quale per calamos perforatos pueri quãdo ſuppoſuerũt pelliculam ſubtilem. per hoc eñ et tetiguȝ decantãtes cantãt. calidiores enim ſunt et diuiſum eſt ipſis ſuccinctoriũ Nõ cantãtibꝫ autē hoc eſt nõ ſciſſum

Poſtqȝ aſſignauit cãm refrigeratõis in aialibus que ſunt breuis vite aſſignat cãm infrigidatõis in aialibꝫ longe vite Et ꝑmo facit hoc. ſcđo manifeſtat qđã dicta. Ibi Et ſanguinē. Quãtum ad ꝑmũ dr ꝙ oia animalia entonia q̄ ſunt lõgioris vite ⁊ ſine ſanguine q̄ ſub diazomate diuiſa ſunt per quãdam pelliculã ſubtilem diuidētē. huiuſmodi aialia refrigerãtur ꝑ pelliculam illã Illa eñ particula ꝑmo infrigidatur et ꝑ illa alia vſqȝ ad illam parteȝ in qua eſt ꝑmũ ꝑncipium caliditatis. Et cũ iſta animalia ſint magis calida illis aialibꝫ de quibꝫ dictuȝ eſt q̄m ſunt lõgioris vite. ideo maiori indigēt refrigeratõe. Sũt aũt aialia talia ſicut apes q̄ ſeptē annis viuũt. et oia illa aialia q̄ motu ſuo quedã faciũt ſonũ ſicut furbones et melolõte et tectiges Faciũt autē talia aialia ſonũ ſpũ ſicut aſtimatica. et habēt in ipſo ſuccinctorio ſpm cõplãtatum Iſte autē ſpũs qñqȝ mouetur exteriꝰ ⁊ qñqȝ interius. ex quo accidit fieri depreſſionē et eleuatõnē talis pellicule Cũ eñ ſpiritus mouet̃ ad exterius. eleuat̃. et cũ mouet̃ ad interius depmit̃. ꝙ talia aialia mouēt ꝑtem iſtam. ſicut aialia que reſpirãt de foris. mouēt pulmonē eleuãdo et depmendo ſicut piſces brãcias mouēt depmendo ⁊ eleuãdo Et accidit ſimile in his aialibꝫ entonijs ſicut ſi quis aliqđ reſpirãtium aialiũ nitatur ſuffocare claudēdo os et nares. tũc eñ animal ſuffocãdũ eleuat pulmonē ⁊ pectus ꝓpter refrigeratõis indigentiã. qđ etiã videmus in epilenticis Similiter aialia entonia ꝓpter refrigeratõnē mouent ſuccinctoriũ. ſed ſub differētia ꝙ in aialibus reſpirantibꝫ talis motus nõ facit ſufficientē refrigeratõnem. in entonijs ãt facit ſufficientē In talibꝫ ergo aialibus et cõcuſſione ſpũs ad pelliculã cauſatur qđam ſonus vt diximus Sicut vidimus ꝙ cũ pueri apponũt ſubtilē pelliculã calamis ꝑforatis cauſant quēdam ſonũ Similiter iſta animalia ꝓpter motũ ſpũs ad pelliculam illã ſubtilē ex ꝑcuſſione faciunt quendã ſonum. et ꝑ iſtũ modũ illa aialia que dicũtur cetigines faciētia ſonũ ⁊ cãtantia cãtant. Talia eñ aialia calidiora ſunt alijs. et ideo motus ſpiritũ maior ē in iſtis q̄ in alijs et ideo talia ſonãt et cãtant Talia etiã aialia in ſuccinctorio diuiſa ſunt.

Et ſanguinē aũt habētiũ et pulmonē habētiũ. pauci aũt ſanguinis habētiũ et inanē. quedã horum multo tempore poſſunt ſine reſpiratione viuere. ꝙ pulmo eleuationē habet multã paucũ habet ſanguinem et humidũ. proprius eñ motꝰ ad multum tēpus ſufficit refrigerãs tandē eñ aut non poteſt ſed ſuffocantur nõ reſpirãtia. queadmodum dictum eſt prius. Marcoris autem que propter nõ refrigerari corruptio. vocatur ſuffocatio. et ſic corrupta ſuffocari dicimus. Quod autē non reſpirant entonia animalium dictum eſt et prius. Manifeſtum eſt aũt et in paruis animalibꝫ. puta muſcis et apibus. In humidis eñ multo tempore viuũt ſi non valde ſit calidum aut frigidum quãuis modicam habentia virtutem ſpiſſius exigunt reſpirare. ſed corrũpuntur hec Et dicuntur ſuffocari repleto ventre ⁊ corrupto humido quod in ſuccinctorio. propter quod in cinere demorata reſurgunt Et animalium autē que in humido queecũqȝ exanguia pluri tempore viuũt in aere ſanguinem habentibus et ſuſcipientibꝫ mare vtputa piſcibus propter habere eñ modicum calidum aer eſt ſufficiens ad multum tempus refrigerare. vtputa mallacoſtratis ⁊ polipodibus. non tamen in finem ſuſcipiunt ad viuere quia ſunt pauci caloris quoniam et piſciũ multi viuũt infra laticem. tamen inueniuntur fodientes. queecũqȝ eñ nõ totaliter habent pulmonem aut exanguem rarius indigent reſpiratione. De exanguibus quidem igitur ꝙ his quidem continens aer. his autem humidum auxiliatur ad vitam dictum eſt

Hic quedã dicta manifeſtat adijciendo qđdã incidēs manifeſtat aũt duo prius dicta. quorũ ꝑmum eſt ꝙ que/

dā aīalia reſpirātia diu poſſunt viuere ſine reſpiratione. hoc ergo manifeſtādo dicit. ꝙ qdā animalia ſanguinez ꝛ pulmonē habētia. pulmonē inqꝫ pauci ſanguinis poroſuz ꝛ cōcauum. diu eē poſſunt ſine reſpiratiōe ꝛ viuere. Cuiꝰ rō eſt qꝛ talia animalia paucā habēt caliditatez qꝛ paucū habēt ſanguinē. ꝛ qꝛ paucā hn̄t caliditatē modica idigēt reſpiratiōe vnde pulmo in talibꝫ poroſus eſt ꝛ cōcauitatē habet multam. ideo multū recipere poteſt de aere infrigidante calidū ꝛ diu retinere. Et qꝛ talia modicā habent caliditatē ꝛ pulmonem poroſum in quo multus aer recipitur. ideo talis ſic receptus eis ſufficit vt multo tēpore ſine reſpiratione viuere poſſint. qꝛ tamen finalit̄ talis aer infrigidare nō poteſt. ideo ſi nō reſpirēt aliū aerem ſuffocanť. ſicut dictū fuit ꝑus. Illa aūt corruptio que fit ex defectu infrigidatiōis dꝛ marcoꝛ ꝛ vocať ſuffocatio. cū em̄ animalia moriunť ꝓpter defectū īfrigidatōis. tūc dicimꝰ ea ſuffocari. Scd̄m autem manifeſtāduz eſt ꝙ ſcꝫ entonia aīalia nō reſpirant. hoc ergo manifeſtādo dꝛ ꝙ animalia entonia nō reſpirent manifeſtum eſt in muſcis ꝛ apibꝫ. poſſunt em̄ iſta aīalia diu viuere in humido qd̄ non eſſet niſi infrigidarenť ab humido. ſi aūt viuūt in humido ꝛ infrigidanť ab ipſo manifeſtū eſt ꝙ nō reſpirāt ꝛ dico ꝙ viuūt in humido calido vel frigido. ſi humidū non fuerit valde calidum vl̓ valde frigidū. quāuis em̄ talia aīalia modicā habeant caliditatē tamen ſi reſpirarent frequētius ꝛ citius reſpirarēt qꝫ poſſunt in humido. Sed qꝛ forſan aliqs diceꝛz ꝙ corrūpunť in humido qd̄ nō accideret ſi nō reſpirarēt. ideo dicit ꝙ non videnť ideo eſſe mortua ꝓpter defectum reſpiratiōis ſed qꝛ aqua ſubintrat ad iteriꝰ ꝛ humectat pelliculā ꝑ quam fit infrigidatio. cumqꝫ per hoc heberet calidū. ideo apparent mortua ſed non eſt ita. qm̄ ſi ponantur in cineribꝫ reſurgunt ꝛ viuunt. hoc autē non eſſet ſi fuiſſent mortua. Incidens autē quod adijcit eſt ꝙ quecūqꝫ animalia que viuūt in aqua ꝛ ſanguinē non habent. plus poſſunt viuere in aere qꝫ animalia que habitāt in aqua que ſanguinē habent ſicut ſunt piſces. Quia em̄ talia animalia modicū calidum habent ſufficit eis aer ad refrigerādū multo tempore ſicut ſunt animalia que dicūtur malocoſtrata ꝛ polipedes. finaliter tamen nō ſufficit infrigidatio facta per aerē vt poſſint cōtinuo viuere. immo finaliter ſuffocantur. Quia em̄ ſunt pauci caloris. modica indigent refrigeratione que fit per aerē. Qꝫ autē ſint aliqua talia manifeſtū ē. Quoniam inueniūtur multi piſces qui habitant ſub terra ꝛ ibi latēt q̄ a fodiētibus inueniunť. Uniuerſaliter em̄ que nō habēt pulmonez aut que habēt ſine ſanguine minus indigēt reſpiratione. Recapitulando autem poſt hec omnia dicit ꝙ de animalibꝫ non habētibus ſanguinem dictū eſt ꝙ quibuſdaz ſufficiēs fiat infrigidatō ꝑ aerez. qbuſdā vero ꝑ aquā ꝛ fit hoc modo auxilium ad vitam.

Sanguinē aūt habētibus et habētibus cor quecūqꝫ quidem ipſoꝝ habent pulmonem omnia ſuſcipiūt aerem et refrigeratōnē faciūt per reſpirare et expirare. Habēt em̄ pulmonē animalificantia in ipſis et nō de foris ſolū. Selachea aūt animalificant quidem ſed nō in ipſis et ouificātium pennata vtputa aues et ſolidota puta tortuce et lacerte et ſerpētes. Illa q̄dem igitur euemen ſanguinē habentem. Horuz aūt plurima et pulmonem habēt inanem. propter quod ꝛ reſpiratione vtūtur rarius. quēadmodum dictū eſt ꝛ prius. Utūtur aūt omnia ꝛ quecunqꝫ morātur et faciunt vitam in aquis. puta hydrorū genus et hirudinis ꝛ ranarū et cocodrillorum et tortuce et marine et terreſtres ꝛ boues marini. Omnia enim hec et talia pariunt in ſicco aut in humido extollentia caput propter reſpirationem

Poſtqꝫ phus determinauit de refrigeratōne ꝛ modo refrigerandi in aīalibꝫ non habētibus ſanguinem. In pte iſta tractat de refrigeratione et refrigerādi modo in animalibus ſanguinē habētibus. Et duo facit. Primo oſtendit que aīalia reſpirāt et q̄ nō. ꝛ de organis refrigeratōis ꝛ reſpiratōis q̄ ſcꝫ ſn̄t organa. Scd̄o determinat de ipā refrigeratōe. ibi De refrigeratiōe aūt. Quātū ad p̄mū iterū duo facit. nam primo facit qd̄ dictū eſt. ſecundo ſoluit quādam dubitationem. ibi Circa cocodea. Quātum ad primum rurſus duo facit. nā primo oſtendit que ſunt reſpirātia ſupponendo organa. Secūdo cum organa in reſpirādo ſunt ſicut pulmo ꝛ brancie oſtendit ꝙ nullum animal habet ſimul illa duo. ibi Simul autē pulmonē. Quo ad p̄mum iterum duo facit. Nam primo oſtendit que refrigerātur per aerem. Scd̄o que refrigeranť per aquā. ibi Quecunqꝫ autē brancias. Quantum ad p̄mum dicit ꝙ quecunqꝫ animalia habēt ſanguinem ꝛ coꝛ ꝛ pulmonem ſuſcipiūt aerem ad ſui refrigeratōnem per expiratōnez ꝛ inſpiratōnem. Pulmonē autē habent animalia animalificantia in ſeipſis ꝛ nō de foris. ſicut animalia quedam dicta ſelachea que ſolum exterius animalificāt. primo ouificātia in ſeipſis ſicut dicit phus in capitulo de hiſtorijs animalium. Similiter animalia ouificātia que pennata ſunt exterius habēt pulmonē ſicut aues ꝛ ſolidota ꝛ tortuce. lacerte. ꝛ ſerpētes. Et horum quidē ſcilicꝫ pulmonē habētium talis eſt differētia. qꝛ illa habēt pulmonem plenū ſanguine. Plurima aūt aliorū aīaliū pulmonē habēt inanez ꝛ ꝓpterea talia animalia rarius indigēt reſpiratōne ſicut priꝰ dictum eſt. Et ſubdit phus ꝙ multa ſunt animalia que vtuntur aere ad refrigeratōnem que habitāt in aquis ꝛ viuūt ibi. ſicut genus hydrorum. Hydrus em̄ eſt ſerpens qui cōuerſatur in aquis ꝛ tamē reſpirat. ꝛ q̄daz alia animalia que dicunť armides ꝛ rane ꝛ cocodrilli ꝛ tortuce marine ꝛ ſimiliter tortuce que in terra habitāt ꝛ boues marini. Oīa iſta quāuis nutrianť in aquis tamen pariunt in terra. In humido autē exiſtentia omnia iſta extollunt caput extra ipm̄ quādo indigēt reſpiratiōe

Quecūqꝫ autē brancias habent omnia refrigerātur ſuſcipientia aquam. Habent autē brācias genus vocatorum ſelacheorū et aliorum que ſine pedibus. Sine pedibꝫ autē piſces omnes. Etenim que habēt ſm̄ ſimilitudinem aliarū habēt. Pedes autez habētium vnuz habet brāciam viſorum vocatus cordilos. Similiter autem pulmonē ꝛ brancias nullū viſum vnqꝫ habens. Cauſa aūt qꝛ pulmo quidē gratia refrigerationis a ſpiritu eſt. Uidetur autē nomen

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

accepiſſe pulmo propter ſuſceptionē ſpiritus. Brancias autē ad refrigeratiōē ab aqua. vnū autē ad vnum oportunum organū ⁊ vna refrigeratio ſufficiens omnibus Quare quoniā ꝓpter fruſtra nihil videmus faciētē naturā. duobus aūt entibus alterū vtiqꝫ eſſet fruſtra ꝓpter hoc hec quidē habēt brācias. hec aūt pulmonē ambo aūt nullū

Hic oſtēdit phs que animalia refrigerātur per aquā dicens ꝙ omnia animalia que brācias habēt refrigerantur per hoc ꝙ ſuſcipiūt aquam. habent autem brācias genus animaliū que dicuntur ſalachea ⁊ genus animalium quorūdam que ſunt ſine pedibus Sine pedibꝰ autē ſunt piſces omnes Illi enim piſces qui vidētur habere pedes habēt ipſos ad modum alarum. Ale eñ in piſcibꝰ ſunt ſicut pedes in greſſibilibus Inter animalia aūt que pedes habēt vnum eſt qđ habet brāciam ⁊ dicitur codrillos Et ſubdit iterū phus ꝙ nulliū animalium ſimul viſum eſt habere pulmonē ⁊ brācias Cuius ratio eſt qꝛ pulmo ē organum refrigeratōnis per qđ attrahitur aer ad refrigerandum cor in ſua caliditate. vnde pulmo nomē accepit a ſuſcipiēdo aerem ſeu ſpiritū. quod intelligēdū eſt apud grecos Brancie aūt ſunt inſtrumētum ꝑ quod attrahitur aqua ad refrigerādū cor in caliditate. manifeſtū eſt autē vnū organum primo ⁊ per ſe ad vnā oꝑatōnem oportunū eſſe. ⁊ ideo ex vnitate oꝑationis cōcludi poteſt vnitas organi. cū ergo vna refrigeratio ſufficiat omnibꝰ animalibus ab aere vel ab aqua. ⁊ cū natura nihil faciat fruſtra ſi autem eſſent duo organa vnum ſupflueret. manifeſtū ē ꝙ vnius animalis nō poteſt eſſe niſi vnū organū. ⁊ ꝓpter hoc quedā aīalia habēt brācias quedā pulmonē. nullum aūt habet illa duo ſimul

Quod autē ad eſſe quidem alimēto indiget animalium vnūquodqꝫ. ad ſalutem aūt refrigeratione eodem organo vtitur natura ad ambo hec. quēadmodum quibuſdam. Ligua ad ſapores ⁊ ad interpretationē ſic habentibus pulmonem vocato ore ⁊ ad alimēti operationem ⁊ ad expiratōnem ⁊ reſpiratōnem Non habentibus autem pulmonem neqꝫ reſpirantibus os quidē ad operationem alimēti. ad refrigerationem autē indigētibus refrigeratōne branciā exiſtit natura Qualiter quidem igitur dictorū organorum virtus facit refrigeratōnem poſterius dicemus Ad nō impedire autē alimentū ſimiliter reſpirātibꝰ accidit ⁊ ſuſcipiētibus humidum. Neqꝫ enim reſpirātes ſimul ſuſcipiunt alimētum alioquin accidit ſuffocari ingrediēte alimēto aut ſicco aut humido. ⁊ ad pulmonē per arteriam. prius eñ ponitur arteria iſophago per quam alimētum progreditur in vocatū ventrē Quadrupedibus quidem igitur ⁊ ſanguinem habētibus habet arteriā velut opculum epiglotū. auibus autē ⁊ quadrupedū ouificātibꝰ non ineſt. ſed concluſione idem faciunt ſuſcipiētia enim alimentum hec quidem claudūt. hec autē ſupponunt epiglotū. Progreſſo aūt hec quidem attollūt. hec aūt aperiunt ⁊ ſuſcipiūt ſpiritum ad reſpiratōnem. habentia autem brācias dimittētia ⁊ has humidū per os ſuſcipiunt alimentum. arteriam quidē eñ non habēt Quare hec quidem igitur nihil vtiqꝫ ledētur ab ea que humidi decidētia ſed in ventrem ingrediēte. propter quod velocem faciūt dimiſſionem ⁊ ſuſceptōnem alimēti ⁊ dentes acutos habēt. ⁊ oīa fere ſunt karkarotūda Nō eñ ꝯtingit cōminuere alimentū.

Hic cōſequenter phus remouet quoddā dubiū Dixit eñ ꝙ vnius oꝑatōnis nō poteſt eſſe niſi vnum organū crederet aliqs ꝙ natura nō poſſꝫ vti vno ad duo Hoc ergo remouēdo phus dicit ꝙ cū animalia indigēt alimēto ad eſſe. ⁊ reſpiratōe ad ſaluationem manifeſtū eſt ꝙ natura in ipſis eodē organo vtitur ad duo ſcꝫ ad eſſe ⁊ ad ſalutem ipſius animalis. Sicut eñ natura in quibuſdā animalibꝰ vtitur lingua ad duo ſcꝫ propter diſcretōnem ſaporū. lingua eñ diſcernimus ſapores. vtitur etiā ipſa et ad interpretādum ſiue ad loquēdum Ita in animalibus pulmonē habētibus natura vtitur ore ad duo ſcilicet ad alimēti ſuſceptōnem vel digeſtionem ⁊ ad expirationem ⁊ reſpiratione In animalibus vero nō habētibus pulmonem neqꝫ reſpirātibus vtitur ore ad ſuſceptōnem nutrimēti. ⁊ propter refrigerationem in his que refrigeratiōe indigēt vtitur brāchijs ſeu brāciarum natura Sed quomodo ꝟtus ⁊ natura organorum facit ad refrigerationē poſterius dicetur. Et ſubdit phs ꝙ propter hoc ꝙ natura vno organo vtitur ad duo nō impeditur in ſua operatione ita ꝙ oꝑatio vna ipſius nō impedit ipſum organū in operatōne altera. Quia animalia reſpirantia nō ſimul ſuſcipiūt alimentum ⁊ reſpirant. Quia ſi ſimul ſuſciperēt alimētum ſiue ſiccum ſiue humidum ⁊ reſpirarēt accideret animalia ſuffocari Quia cū ſuſciperent alimentum aliquid de alimēto ingrederetur per arteriā vſqꝫ ad pulmonē. Quia arteria primo locatur qꝫ iſophagus. ⁊ ꝓpter hoc in quadrupedibus habētibus ſanguinem arteria habet quoddam coopculum quod dicitur epiglotum ꝑ qđ cū alimentum attrahitur clauditur arteria vocalis ita ꝙ nihil de alimēto ingredi valeat per vocalē arteriam. cum aūt fit inſpiratō aut expiratō tūc aperitur. In auibus āt et in quadrupedibus que ouificāt nō eſt huiuſmodi epiglotum ſed illud quod faciūt per epiglotū. habentia ſcꝫ epiglotum. hoc ſine epigloto faciūt per cōcluſionem Cū eñ illa ſuſcipiūt alimētum cōcludunt arteriam. Illa autē que habēt epiglotum illa claudūt arteriam. ⁊ cum alimētum iam progreſſum ē ad interius amouēt epiglotum ⁊ inſpirāt aerem Alia vero apiunt ipam ⁊ ſuſcipiunt aerē ad infrigidādum Et hoc idem declarat in non reſpirantibus dicēs ꝙ animalia que brācias habent ꝑ illas aquā expellūt ⁊ per os ſuſcipiūt alimentum. talia enim animalia arteriā non habēt ⁊ ideo ſm partem illam non pñt ledi propter alimētum vel humidum cadēs. ſed alimentū ſtatim vadit ad vētrē. vnde auide ⁊ cito recipiūt alimē

tũ⁊ demittũt in ventrem ori ꝓpinquũ et ideo dentes habẽt acutos vt cito cibũ terere valeãt et ad vẽtrem mittere. ⁊ ideo parũ cibũ terunt ſed ipm ſtati deglutiũt. vnde fere omnia aĩalia aquatilia fere ſunt kakarodẽtia i. nõ potẽtia cõminuere alimẽtũ. ⁊ hoc eſt qd̕ ſubdit dicẽs. nõ em̃ poſſunt ꝯminuere alimentũ.

Circa cocodia autẽ aquatilium dubitabit vtiqꝫ quis. habꝫ em̃ ⁊ ibi ſm proportionẽ vtputa circa delphĩes et balenas. ⁊ aliorũ quecunqꝫ habẽt vocatũ canalẽ. hec em̃ ſine pedibꝯ quidẽ ſunt. habentia aũt pulmonem ſuſcipiunt mare Cauſa aũt huius qd̕ nunc dictũ eſt Non em̃ refrigerationis gratia ſuſcipiũt humidũ. hoc quidẽ em̃ fit ipſis reſpirãtibus. habent em̃ pulmonem. propter qd̕ ⁊ dormiũt extollentia os ⁊ ſtertunt delphini. Adhuc aũt ſi capiantur retibus cito ſuffocãtur. propter nõ reſpirare. ⁊ ſupernatãtia videntur talia in mari propter reſpirationem. Sed qm̃ neceſſariũ facere alimentum in humido. neceſſariũ ſuſcipientia humidũ dimittere Et propter hoc habẽt omnia canalẽ Suſcipientia em̃ aquam queadmodũ piſces ſm brãcias. hec ſm canalẽ remittunt aquã. Signum aũt et poſitio canalis. ad nihil eſt ſanguinẽ habentiũ terminatur Sed ante cerebrũ poſitiõeꝫ habet ⁊ demittit aquã. Propter idem autẽ hoc ſuſcipiũt ⁊ malakia aquã ⁊ malacoſtrata Dico autẽ puta vocatos carabos ⁊ cancros Refrigeratione quidẽ em̃ ipſorum nullũ exiſtit indigẽs pauci caloris em̃ eſt ⁊ exangue vnũquodqꝫ ipſorum Quare ſufficiẽter refrigerãtur a continente humido. ſed propter alimẽtum. vt nõ ſimul ſuſcipiẽtibꝯ influat humidũ. malacoſtrata q̇dẽ igitur velut cancri ⁊ carabi ſcd̕m aſpera amittunt aquam per epitigmata. Sepie aũt ⁊ polipodes per concauũ. que per ſuperuocatũ caput Scriptũ eſt aũt de ipſis per diligẽtiam magis in his que de animalibus hiſtorijs. De ſuſcipere quidem igitur. humidũ dictum eſt quod accidit propter refrigeratõnem. Et propter oportere ſuſcipere alimẽtũ ex humido ſm naturã exiſtẽtiã aquatilia aĩaliũ

Poſtqꝫ phus declarauit que animalia reſpirant ⁊ que nõ. et de organis infrigidatiõis In hac parte ſoluit quandam dubitatõnem Eſt autem dubitatõ quam proponit hec. Dictum eſt ſupra ꝙ animalia habẽtia brãcias refrigerãtur aqua Brãcias autem habẽt que ſine pedibꝯ ſunt propter hoc ergo dubitabit aliquis circa aĩalia que dicũtur cocodea in quibus omnibus inuenit̃ aliquid ꝓportionabile. vtputa circa delphinos ⁊ balenas. talia em̃ canalẽ habẽt per quã ꝓpellũt aquã attractam cum nutrimẽto nõ propter refrigerationẽ. iſta em̃ ſunt non habentia pedes. ſed pulmonẽ. et ſuſcipiũt aquam maris cuius oppoſitũ dicebatur. Quã dubitationem ſoluendo dicit phus ꝙ cauſa huius ꝙ ſcꝫ cocodea ſuſcipiũt mare eſt. qꝛ in talibꝯ animalibus oportet mare refrigerari ſi debeant ſaluari. Talia aũt nõ recipiũt aquam ꝓpter refrigeratõem. imo cũ aquam ſuſcipiũt cũ hoc reſpirant ⁊ pulmonẽ habẽt Et qꝛ pulmonẽ habẽt ⁊ reſpirãt ideo cũ dormiũt tenẽt caput extra aquam et ſtertiũt ſicut apparet in delphinis qd̕ non eſſet niſi reſpiraret. vnde ſi capiãt̃ rhetibꝯ ⁊ diu ſub aqua teneãtur ſuffocãtur qd̕ non eſſet niſi reſpiraret Cauſa aũt ꝓpter quam iſta animalia aquã recipiũt eſt qꝛ talia animalia viuũt in aqua ⁊ nutrimẽtum in aqua ſuſcipiũt Impoſſibile eſt aũt in aqua nutrimẽtum ſuſcipere quin recipiat̃ aqua. ⁊ iõ talia recipiũt aquã. recipiẽtia ãt aquã neceſſe illã dimittũt ⁊ hoc ꝑ canalẽ. cũ em̃ aquam ſuſcipiũt. per os (ſicut piſces per brãcias) poſtmodũ emittũt per canalẽ Q̈ aũt iſta animalia nõ ſuſcipiãt aquã ꝓpter refrigerationem probat a ſigno quia ſi ita eſſet ſequeretur ꝙ canalis in his haberet aliquã cõtinuationẽ ad partẽ illam in qua eſt ſanguis ſcꝫ ad cor nũc autẽ nõ habẽt ſed ante cerebrũ habent poſitionem et per illã emittũt aquã. nõ ſuſcipiũt ergo delphinus et cocodea animalia aquã ꝓpter refrigerationẽ. Et ꝓportionabile inuenitur in quibuſdã animalibus. nã quedã animalia nõ reſpirãtia aquã ſuſcipiũt nõ propter refrigerationẽ ſed propter eãdẽ cauſam propter quã et alia animalia de quibꝯ dictum eſt ſcꝫ qꝛ talia habitãt in aquis ⁊ ſuſcipiũt alimẽtum in aqua ⁊ nõ pñt viuere ſine aqua Sũt autẽ hm̃õi aĩalia malakia malakoſtrata carabi ⁊ cãcri Cuius cã eſt qꝛ nullũ iſtorum indiget refrig eratõe qm̃ parum habẽt de caliditate Sunt em̃ ſine ſanguine ⁊ ideo ſufficiẽter infrigidãtur a cõtinente humido. Sed qꝛ recipiũt alimentũ in aqua ſimul aquã recipiunt. ſed cũ aquam emittũt malacoſtrata ſicut ſꝫ cãcri et carabi emittũt aquã per ꝑtem aſperã hoc eſt ꝑ epitigmata hoc eſt ꝑ cicatriceꝫ. Dicitur em̃ epitigma ab epi quod eſt ſupra ⁊ tigma quod ẽ cicatrix. hoc eſt ꝑ partẽ quandã eleuatã ſupra caput Sed ſepie ⁊ polipedes emittũt ipaꝫ per cõcauũ ſiue ꝑ canalem q̃ tendit ad caput De iſtis aũt animalibꝯ diligentius dictũ ẽ in libro de hiſtorijs animaliũ. Recapitulãdo ergo dicit ꝙ de ſuſceptõe aque dictũ ẽ videlicet ꝙ quedã ſuſcipiũt aquã ꝓpter refrigeratõem quedã ꝓpter alimẽtũ. cũ em̃ habitet in aqua nõ pñt ſuſcipe alimẽtũ q̃n et aquã ſuſcipiãt

De refrigeratõne aũt quo fit modo reſpirantibus et habentibꝯ brancias poſt hoc dicendũ Q̈ quidem igitur reſpirant quecũqꝫ animaliũ habent pulmonem prius dictum eſt. ꝓpter q̇d aũt hãc particulã habẽt quedã ⁊ ꝓpter quid habẽtia indigẽt reſpiratione

Poſtqꝫ oñt phus que aĩalia reſpirãt ⁊ que nõ ⁊ de organis infrigidatõis ⁊ de ſolutione cuiuſdã dubitationis Hic cõſequẽter ꝓ. determinat cãm ⁊ modum reſpirãdi Et duo facit. pͦ oñt quõ ⁊ qualiter fit reſpiratõ in aĩalibꝯ reſpirãtibꝯ habẽtibꝯ pulmonẽ. 2ͦ qualiter fiat in nõ reſpirãtibꝯ. ſ. in habẽtibꝯ brãcias. Scd̕m ibi Habẽtia auteꝫ coꝛ Quãtũ ad pͥmũ duo facit. pͦ mouet duas dubitatõnes 2ͦ ſoluit eas Scd̕m ibi Cã habẽdi Quo ad pͥmũ pmittit ordinẽ dicẽdoꝝ dicens ꝙ poſt ea q̃ dicta ſunt dicẽduꝫ eſt quõ ⁊ qualiter fiat infrigidatõ in aĩalibꝯ reſpirãtibꝯ ⁊ qualiter in nõ reſpirãtibꝯ ⁊ habẽtibꝯ brancias. Quo ſic pmiſſo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quō fit reſpiratō in aialib⁹ hñtib⁹ pulmonē.

mouet phus duas q̄ſtiones dicēs ꝙ dictuȝ eſt ſupius ꝙ aialia q̄ habēt pulmonē reſpirāt. Sed dubiū eſt ꝓpter q̄d aialia habent pulmonē. ⁊ ſcđo dubiū ē ꝓpter q̄d pulmonē habētia indiget reſpiratione.

Cauſa habēdi quideȝ ꝙ honorabiliora aīalium pluri ſortita ſunt caliditate Simul eñ neceſſe ⁊ anima ſortita eſſe honorabiliori. honorabiliora eñ hec q̄ȝ natura plātarum. propter qđ ⁊ maxima habētia pulmonē ſanguinē habētem ⁊ calidum maiora q̄ȝ magnitudinib⁹. et puriſſimo ⁊ plurimo vſum ſanguine aīalium rectiſſimū eſt homo ⁊ ꝙ ſurſum ad totius ſurſum habet ſolū. propter tale habere hanc ꝑticulam Quare ſubſtātie ⁊ huic ⁊ alijs ponēduȝ eſt cauſam ipſam. quemadmodū quācūq̄ȝ aliam particulam. habēt quidem igitur gratia huius Eaȝ autem que ex neceſſitate motus cauſam ⁊ talia putare cōſiſtere animalia Quemadmodū ⁊ nō talia multa cōſtituta ſunt. hec quidē eñ de terra ampliori facta ſunt. puta plātarū gen⁹ Hec aūt ex aqua puta que aquatilium Volatilium aūt ⁊ campeſtrium. hec quidē ex aere. hec āt ex igne. Singula aūt in ꝓprijs locis habent ordinem ipſorum.

Hic ꝯñr ſoluit dictas queſtiones ⁊ p° p̄mam 2° ſcđaȝ Scđam ſoluit ibi. Propter quid. Quantū ad p̄mū duo facit. nā p̄mo facit qđ dictū eſt. ſecūdo excludit ſeu reprobat opinionē Empedoclis Scđm ibi Empedocles autē Soluēdo ergo primā queſtionē đr ꝙ cauſa propter quā quedam aīalia habēt pulmonē eſt. q2 aīalia honorabilia q̄ etiā perfectiora ſunt maiorē habent caliditatem. habētia eñ animā neceſſario habent caliditatē ſicut dictū eſt pri⁹ ergo que perfectiorē ⁊ honorabiliorē habēt animam plus neceſſario habēt de caliditate. vnde ⁊ aīalia plus habent de caliditate q̄ȝ plāte genus. q2 honorabiliora ⁊ ꝑfectōria ſunt Qđ etiā apparet. q2 ꝓpter hoc aīalia habētia pulmonē cū multo ſanguine ⁊ per cōſequēs cū multa caliditate ſunt maxima. i. abſolute alijs maiora. calidi eñ eſt extēdere Et iterū ꝓpter hoc homo habēs plurimū ſanguinem ⁊ ſubtiliorē ⁊ calidū ſubtilius. rectiſſimū eſt omniū aīaliuȝ ⁊ habet ſurſum ipſius ad ſurſuȝ vniuerſi. q2 pulmonē habet plurimi ſanguinis. vnde aīalia honorabiliora ⁊ ꝑfectiora maiorē habēt caliditatē. caliditas aūt maior nō eſt ſine plurimo ſanguine. plurimus vero ſanguis in pulmone eſt Quare multitudo calidi eſt cauſa ſubſiſtēdi hāc particulā. ſ. pulmonē ⁊ alias q̄ſcūq̄ȝ hñt gr̄a hui⁹ ſic ſt̄ arterie ⁊ ꝯſilia Sic ḡ pȝ ꝙ cā q̄re aīalia honorabiliora ⁊ ꝑfectiora habeāt pulmonē ē multitudo calidi Cā āt caliditat̄ i aīalib⁹ ꝓpter quā quedā aīalia ſunt calida ⁊ quedā nō ſunt talia ſed frigida ⁊ quedā humida (cā inq̄ȝ quā neceſſe eſt exiſtere ſi res ſit. q̄uis nō ꝓpter ipā ſit p̄ncipaliter res. cuiuſmōi eſt cā materialis q̄ eſt cā motus naturalis ⁊ maxime ſm antiquos) putāda ē eſſe corꝑa ſimplicia ex q̄bus p° ꝯponūtur aīalia a dñio Videmus eñ quedā q̄ ſt̄ terre a dñio. quedā q̄ aque. q̄dam aeris. ⁊ quedā ignis Terre a dñio ſunt plāte Aq̄ ſicut aquatilia Volatiliū aūt ⁊ cāpeſtriū q̄dā ſunt aeris. q̄dā ignis a dñio Unde videmus quedā aīalia ſub terra. quedā ſupra quedā in aquis. q̄dā vt plurimū in aere. Iſtarū aūt q̄litatuȝ cauſe in iſtis ſunt elemēta ex quib⁹ ꝯponuntur. ita ꝙ in his in quibus terra dominat̄ ⁊ qualitas eius etiā magis dominat̄. In quib⁹ aqua. qualitas aq̄. ⁊ ſic de alijs ⁊ q̄dlibet corꝑm mixtorū ordinē habet naturalē ad locū ꝓpriū quē hȝ v̄tute elemēti p̄dominātis in ipō ad quē locū mouet̄ ⁊ in quo quieſcit.

Empedocles aūt nō bene dixit hoc. dicens calidiſſima maxime ignē habentia plurimū animaliū aquatilia eſſe. fugientia exceſſum eius q̄ in natura caliditatis. vt quoniā frigido ⁊ humido deficiunt ſm locū ſaluantur. cōtraria exiſtentia. que eñ humidū calidū eſſe minus aere

Hic reprobat opinionē Empedoclis Et duo facit. nā p° facit qđ dictū ē. ſcđo ſoluit ratōnem Empedoclis ibi Sed qualia. Quātū ad p̄mū duo facit. nā primo ꝓponit opinionē. ſcđo eam duab⁹ rōnibus reprobat Secūdū ibi Totaliter Quantū ad p̄mū đr ꝙ. Empedocles nō bene dixit ꝙ aīalia aquatica ſunt calidiſſima ⁊ maxime a dñio ignis. ⁊ ꝙ ꝓpter exceſſum caliditatis fugiāt ad humiduȝ puta ad aquā. ⁊ ꝙ ꝓpter defectū in frigido ⁊ humido moueātur ad aquā velut ad locū in quo ſaluētur. ⁊ ꝙ ex eo ꝙ aqua eſt min⁹ calida q̄ȝ aer ideo aq̄tica ad aquā mouent̄

Totaliter quidē igitur incōueniēs quodam modo cōtigit factū vnūquodq̄ȝ ipſorū in ſicco permutare locū in humido. fere eñ et ſine pedibus plurima ipſoꝝ ſūt. dicens autē eam que a p̄ncipio ipſoꝝ conſtitutionē factā quidem eſſe in ſicco aīt. fugientia aūt venire. ad humidum Adhuc aūt neq̄ȝ videntur calidiora exiſtētia q̄ȝ cāpeſtria. hec quidē eñ exanguia omnino hec aūt pauci ſanguinis ipſoꝝ ſunt.

Hic cōſequēter reprobat opinionem Empedoclis et duo facit. nā p̄mo oſtēdit opinionē Empedoclis falſam eſſe duab⁹ rationib⁹. ſcđo ſoluit motiuū Empedoclis Secūdū ibi Sed qualia Quo ad p̄mum dicit ꝙ totaliter incōueniēter dixit Empedocles Qđ probat duabus rationibus. Prima ſm dictū Empedoclis omnia aquatilia facta ſunt in ſicco ⁊ deinde mouētur ad humidū vt contrarietate loci ad quem mutantur ſaluētur Sed iſtud incōueniēs manifeſtū eſt Plura eñ immo fere oīa ſunt ſine pedib⁹ quomō ergo cōtingit ꝙ primo facta in ſicco moueant̄ ad humidū. ex quo eñ nō habent pedes nō videt̄ poſſe aſſignari rō ad hoc ꝙ ſic moueātur. Scđa ratio q2 manifeſtū ē ꝙ animalia aquatilia nō calidiora ſunt campeſtrib⁹ Quia illa aīalia que ſunt calidiora plus habēt de ſanguine. illa ergo q̄ omnino ſunt ſine ſanguine aut paruȝ habēt. ſunt minus calida. cuiuſmōi ſunt aquatilia Aquatilia eñ nō habēt ſanguinē. aut modicū habēt

Sȝ qualia q̄dē oportet dicere calida ⁊ frigida ſm ſeipaȝ ꝯſideratōneȝ ſuſcipit De q̄ āt dixit Empedocles ſic q̄dē hȝ q̄ſitā rōnē. nō tñ ꝙ ait ille verū. habituū eñ exceſſus habētia loca cōtraria et tꝑa ſaluāt. Natura aūt in ꝓprijs ſaluatur maxime locis Non ē aūt idē materia aīaliuȝ. ex qua eſt vnūq̄dq̄ȝ et habit⁹ et diſpoſitōes ipſi⁹

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Dico ãt puta ſi quid ex cera cõſtitueretur. natu
ra nõ vtiq̃ʒ in calida ponẽs ſaluaret. neq̃ʒ ſi q̃d
ex glacie. corrũpetur eñ vtiq̃ʒ cito ꝓpter ꝯtrari
uʒ. liq̃facit eñ calidũ q̃ð a ꝯtrario ꝯſtat Neq̃ʒ
ſi q̃d ex ſale aut nitro ꝯſtitueret non vtiq̃ʒ in hu
midũ ferens reponeret Corrũpit eñ humidũ a
ſicco ⁊ calido ꝯſiſtentia. Si igiť materia oĩbus
corpibus humidũ ⁊ ſiccũ rõnabiliter. q̃ quideʒ
ex humido ⁊ frigido ꝯſiſtentia in humido ſunt
etſi frigida erũt in frigido q̃ aũt ex ſicco in ſicco
Propter hoc arbores nõ in aq̃ naſcũtur. ſed in
terra. quãuis euiſdẽ rõnis eſt in aq̃ ꝓpter eẽ ipa
valde ſicca. queãdmodũ ſuper ignea ait ille Nõ
eñ ꝓpter frigidũ venit in ipm. ſʒ q: humidum
Nature q̃dẽ igitur materie in q̃ q̃deʒ loco ſunt
tales entes exiſtũt ⁊ q̃dẽ in aq̃ humide. q̃ aũt in
terra ſicce. q̃ aũt in aere calide Habit⁹ tñ q̃ q̃deʒ
excedẽtes caliditate ĩ frigido. q̃ ãt frigiditate in
calido poſiti ſaluanť magis Reduciť eñ ad mẽ
ſuratũ loc⁹ habit⁹ exceſſum. hoc q̃dẽ igiť optʒ
querere in locis ꝓprijs vniuſcuiuſq̃ʒ ſm ꝑmu
tatõẽs cõis tpis. habit⁹ q̃dẽ eñ cõtingit locis
ꝯtrarios eſſe. materiã aũt ĩpoſſibile Q: q̃dẽ igiť
nõ ꝓpter caliditatẽ nature. hec q̃dẽ aq̃tilia. hec
aũt cãpeſtria aĩaliũ ſunt. queãdmodũ Empedo
cles ait tãta dicta ſunt Et q: hec quidẽ nõ habẽt
pulmonẽ. hec autem habent

Hic ꝓñr ſoluit rõnem Empedoclis dicens q̃ Empe-
docles in ꝯſideratione ſua ꝓpoſuit dicere qualia ſunt cali
da ⁊ frigida ſm ſe ⁊ ſm ſuam naturã Sed nõ dixit verita
tẽ de his que ſunt calida ⁊ frigida ſm ſe ⁊ ſimul de his q̃
ſm accidens accipiũtur. Unde illud q̃ð dixit Empedo.
ſcʒ q̃ res a qualitatibꝫ ꝯtrarijs ſue nature ꝯſeruẽtur in lo
cis ꝯtrarijs vt ſi fuerint excellẽter frigida ꝯſeruẽtur in ca
lidis. ⁊ ſi fuerint excellẽter calida preſeruẽtur in frigidis
verũ ẽ de qualitatibꝫ accidẽtalibꝫ. ſed non ẽ verũ de natu
ralibꝫ qualitatibꝫ Q: aũt ſua ratio vel dictũ ſuũ non ꝯclu
dat de qualitatibꝫ naturalibus ꝓbat. p. dicẽs q̃ qualitas
naturalis q̃ cauſať ex natura iporũ aĩaliũ. ſic̃ ex qualitati
bus elemẽtorũ. aĩalia materialiter ꝯſtituẽtũ. non ẽ eadeʒ
cũ qualitate accidẽtali q̃ diciť diſpoſitio vel habitus que
cauſať ab aliqua cã extrinſeca Quia habẽtia qualitates ac
cidẽtales q̃ dicũtur vel diſpoſitiõẽs vel habit⁹ ſaluantur
in locis ꝯtrarijs. ſed habẽtia qualitates naturales ſaluãť
in ꝓprijs locis. Uerbi grã ſi materialiť ex terra aliq̃d ꝯſti
tuereť nõ ſaluareť illud in calido loco ĩmo in illo poſitum
corrũpeť. vel ſi aliq̃d ꝯſtitueretur ex glacie nõ ſaluabiť in
loco calido. imo ꝓpter ꝯtrarietateʒ calidi cito corrũpetur
Corpa nãq̃ʒ q̃ coagulãť a frigido a calido diſſoluũť Uel
ſi natura ex ſale ⁊ nitro faceret vel ꝯſtitueret aliq̃d. non
poneret ipm in humido q: corrũpeť. que eñ coagulantur
a calido diſſoluũť a frigido ſicut dꝫ quarto methaurorũ
Unde nitrũ ẽ quoddã genus ſalis a calido coagulabile
ſicut vniuerſaliť ſal Sic ergo appeꝫ q̃ qualitates natura-
les in ꝓprijs locis ſaluãtur. in ꝯtrarijs ꝟo nõ. Quia propť
ſi qualitas naturalis corpis animalis ſit calidũ ſaluatur
aĩal in calido loco. ſi frigidũ ſaluatur in loco frigido. ſi ſic-
cũ in loco ſicco ſi humidũ in loco humido Ex quo ĩfert. p
corollariũ dicẽs q̃ q: dictũ eſt q̃ diſpoſitõnes naturales
ſaluentur in locis ꝯſimilibꝫ. q: ſcʒ arbores creſcũt in terra
in qua ẽ ſimile eis. tñ ꝓpter eadem rõnẽ ꝓpter quã Empe
docles poſuit de alijs viuẽtibus q̃ mouebãť ad aquam
deberet dicere de plãtis Sũt eñ ſm ipʒ plãte calidiſſime
⁊ multũ habẽt de calido quare deberẽt moueri ad aquã
Nec valʒ ſi q̃s dicat q̃ ſcʒ moueãtur ad terrã q: frigida ẽ
terra. q: cũ plante ſint calidiſſime ⁊ ſicce deberet moueri
ad humidũ. terra aũt nõ eſt humida. ſic̃ piſces q̃ ꝓpter ſic
citatẽ ⁊ caliditatẽ quã habebãt mouebanť ad frigiditatẽ
⁊ humiditatẽ ſm Empedoclem Cõcludit ergo. p. ſolutõ
nẽ predictã dicẽs q̃ diſpoſitiõẽs naturales q̃cũq̃ʒ inſunt
corpibus ex ſuis ꝑncipijs materialibꝫ tales ſunt quales
ſunt diſpoſitõẽs loci naturalis in quo naturaliť eſt corp⁹
vt q̃litas naturalis corũ q̃ ſunt aquee nature ex ſua ma-
teria ẽ humida ⁊ frigida. q̃ terree frigida ⁊ ſicca. q̃ aeris
calida ⁊ humida ⁊c̃. ⁊ in tali loco aque vel terre vel aeris
ſaluanť naturaliter Sed res tales hñtes naturales quali
tates ſeu diſpoſitõẽs illis ꝓportionatas diſpoſitõẽs acci-
dẽtales hñt. q̃ habẽt ſe oppoſito modo. vt que excedunt
in caliditate. in frigido loco ſaluanť. ⁊ que in frigiditate. ĩ
calido ſaluanť. locus eñ ꝯtrarius reducit exceſſum diſpo
ſitõis accidẽtalis ad ꝓportionem Ex quo ſequitur corol
larie q̃ q: qualitates naturales aĩalium conſimiles ſunt
ſuis naturalibus locis ideo ſequitur ex hoc q̃ quales ſiť
qualitates naturales corporum mixtorum oportet que
rere ex diſpoſitione naturaliũ locorũ Tales eñ ſunt qua-
les ſunt qualitates locorum ſm permutationem. ita q̃ ſi
mutentur qualitates loci per tempus cõtinue mutantur
qualitates naturales locati. Non ſic autẽ de qualitatib⁹
accidentalibus quia tales ſaluãť in locis contrarijs Sũt
eñ contrarie locis qualitates accidẽtales, naturales ve-
ro cõtrarias eſſe ẽ ĩpoſſibile. Recapitulando dicit q̃ tan
ta dicta ſunt ꝯtra Empedoclem q̃ ſcilicet propter calidi-
tatẽ naturalẽ iſta ſũt aq̃tilia. illa cãpeſtria ſic̃ Empedocles
dixit. ⁊ dictũ ẽ etiã q̃ q̃dã habẽt pulmoneʒ q̃dã nõ habent.

Propter quid aũt habẽtia ſuſcipiũt aerem
reſpirãt et maxime ipſorũ quecũq̃ʒ habent ſan
guinem habẽtem Cauſa reſpirandi quidẽ pul
mo inanis exiſtens. et plenus ſiringis et maxi
me vtiq̃ʒ ſanguinem habens hec particula vo
catorũ viſcerum Quecunq̃ʒ itaq̃ʒ habẽt ſangui
nem habentem ipſum celeri quidem indigent
reſpiratione propter paruam eſſe inclinationẽ
animali ignis. Intra autem ingredi per omne
propter multitudinem ſanguinis ⁊ caliditatis
hec autem ambo. aer quidem poteſt facile face
re. propter habere eñ ſubtile naturam per om
ne celeriter penetrans refrigerat. aqua autem
contrarium. Et q̃ maxime reſpirant habentia
pulmonem habẽtem ſanguinem ex his palam
Q̃ð eñ calidi⁹ ampliori ĩdiget refrigeratiõe.

Oſtẽſo propter quã cauſam quedam animalia habẽt
pulmonem Hic cõſequẽter declarat ꝓpter quam cãm ha
bẽtia ipſum reſpirãt Et diuidiť in duas partes In prima

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

infrigidatio fit in habentibus brancias

oñt cām quare habētia pulmonem reſpirāt. In ſcđa oñt qualiter ad reſpiratõnem ſequiť infrigidatio caliditatis cordis Scđm ibi Simul aūt Quātum ad primū dicit ꝙ cū dictū ſit ꝓpter quam cām quedā aīalia habēt pulmonē dicēdū eſt ꝯſequēter ꝓpter quam cām habētia pulmonē reſpirāt ⁊ maxime que habent pulmonē habentem ſanguinē plurimū Cāʒ aūt illius reddēdo dicit ꝙ cauſa illiꝰ eſt. qꝛ pulmo ſꝫm naturā ſuam eſt poroſus ⁊ eſt plenus ſyringis. puis venis. ⁊ inter ꝑtes que vocanť viſcera multū habet ſanguinē habentē multam caliditateʒ. quapropter indigēt aīalia pulmonē habentia reſpiratione celeri. qꝛ pꝰuam habent inclinatõem ad eſſe ⁊ ad durationē ꝓpter facilem ꝯſumptionē humidi ⁊ ſubtilitatem. ⁊ qꝛ pulmo ſanguinem intra habet per totum. indiget ⁊ refrigeratõe ꝑ totum. ⁊ ideo indiget reſpiratõe corporis talis quod cito penetrare poteſt ad intra per totū ⁊ per motum ſuuʒ īfrigidare Iſta aūt oīa poteſt facere ipſe aer. penetrat em̄ celeriter ꝑ totū interiꝰ ꝓpť ſubtilitate eiꝰ. cuiꝰ ē penetrare. ⁊ refrigerare pōt frigiditate ſua Nō ſic auteʒ aqua poteſt quia cū groſſa eſt non celeriter penetrat. nec per totum etiam ſubintrat. etſi ſubintraret per totū magis corrūperet calidum ꝗ͞ refrigeraret. ⁊ ideo habentia pulmonem rationabiliter reſpirāt aerem. Illa autem animalia que habent pulmonem multi ſanguinis indigēt multa reſpiratione propter caliditatē Quia animalia que plus habent de caliditate magis indigent reſpiratione. huiuſmodi āt ſunt aīalia habentia pulmonē multi ſanguinis

Simul ħ aūt et ad principiū caliditatis que in corde progreditur ſpiritus de facili Quo autem modo cor colligationem habet ad pulmonem oportet contemplari ex anatomijs et hiſtorijs circa animalia ſcriptis. Refrigeratione quidem igitur totaliter indiget animalium natura propter collocationē anime in corde. hāc autem faciunt per reſpirationem quecunqꝫ nō ſolum habent cor ſed etiam pulmonē aīaliū

Hic cōſequenter oſtēdit phꝰs qualiter ex reſpiratiõe ſequať infrigidatio caloris. ⁊ duo facit. nam primo oſtendit qualiter fiat infrigidatio in animalibus nō habentibus brācias. ſcđo oſtendit quomodo fiat in habentibus brācias Scđm ibi Habentia autem cor. Dicit ergo phꝰ quātum ad ꝓmum ꝙ manifeſtum eſt ſimuliter ꝙ per reſpiratõem aeris calor cordis (in quo corde eſt caliditatis principium) cito poteſt infrigidari. quia aer cito poteſt peruenire ad cor Aer enim per pulmonē attrahitur. pulmo autem colligationem habet ad cor. Protēdiť em̄ q̄dā vena a pulmone ad cor. ⁊ iō aer a pulmone ꝑ venas illas ꝓcedit ad cor Q̄ʒ aūt pulmo colligatõem ad cor habeat manifeſtū ē ex anatomijs. ⁊ ex libro de hiſtorijs aīalium Recapitulādo ꝗ͞ poſt hec đr ꝙ manifeſtū ē ex dictis ꝙ vnūqđqꝫ aīaliū indigeat refrigeratõne ſꝫm ſuā naturaʒ ⁊ hoc ꝓpter caliditatē anime q̄ aīa ē in corde. hec aūt fit ꝑ reſpiratõeʒ in aīalibꝫ q̄ nō ſolū hn̄t cor ſʒ etiā pulmonem

Habētia aūt cor. pulmonem aūt nō queadmodum piſces propter aquatilem ipſorū naturam aqua faciūt refrigerationem per brancias Quō aūt habet poſitio cordis ad brancias. ad viſum quidē ex anatomijs oportet cōtemplari ad certitudinē aūt ex hiſtorijs. Vt aūt in ſumma dicatur et nūc habet hoc modo. Videbitur quidē em̄ nō eodē modo habere poſitionē cor cāpeſtriū animaliū et piſcibꝫ. Habet autē eodē modo Qua em̄ viuūt capita ac cor acutū habet Q̄m aūt nō eodē modo capita viuūt cāpeſtribꝫ aīaliū et piſcibꝫ. ad os cor acutū habʒ Tēdit aūt ex extremitate cordis canalis. quaſi vena ⁊ neruꝰ ad mediū ſꝫm ꝙ cōtigūt inuicē oēs brācie Maximꝰ q̄dē igitur iſte eſt. hic autē et inde chorde ꝓtēdūť et alteri in extremitate vniuſcuiuſqꝫ brāciaꝝ ꝑ quas refrigeratio fit ad cor decurrēte ſemꝑ aqua per brācias.

Hic ꝯn̄r aſſignat cām ⁊ modū infrigidatiõis in hn̄tibus brācias Et duo facit. nā pº facit qđ dictū eſt 2º aſſignat ꝯuenientiam inter reſpirātia ⁊ nō reſpirātia aīalia. Scđm ibi Eodē aūt modo Quātū ad ꝓmū anqꝫ oñdat intētionē ꝓponit ꝑambulū dicens ꝙ in habentibꝫ brācias brācie ſic ſe habent ſic pulmo in hn̄tibus pulmonē. qꝛ pulmo hʒ colligātiam quādā ad cor qđ ē ꝓncipiū ⁊ fons caloris. ⁊ brancie ſiliter quādā hn̄t colligātiaʒ ad cor. quō aūt brācie ſe hn̄t ad cor ⁊ econuerſo pōt appere ex anatomijs ⁊ hiſtorijs aīaliū. Etſi alicui videatur ꝙ cor nō habeat eādē poſitionē in cāpeſtribꝫ ⁊ piſcibꝫ. manifeſtū tn̄ ē ꝙ q̄modolibet eodē mō ſe habeant. qꝛ cor ⁊ in iſtis ⁊ in illis poſitū eſt in medio ſupiori ⁊ īferiori. ⁊ oīa aīalia dirigūt acutū cordis ⁊ eius orificiū ad ꝑtē illā ſꝫm quā capita vniūtur alijs mēbris ſcʒ ad collū. ſiliter ⁊ ad caput vt a caliditate effluente orificio cordis frigiditas cerebri exiſtētis in capite mitigeť Et ſiliter ꝑ ipam cerebri frigiditatē mitigeť aliqualiť calidū cordis. Sʒ qꝛ non oīno vno mō ſe hn̄t capita ad alias ꝑtes in piſcibꝫ ⁊ cāpeſtribꝰ. co ꝙ in piſcibꝫ capita magis deprimūtur ꝗ͞ in alijs aīalibꝰ iō nō eodē mō videnť ſe habere cor in piſcibꝫ ⁊ in cāpeſtribꝰ In piſcibꝫ em̄ videť cor habere acuiē ꝟſus os qđ magis depmiť Quo ſic ꝑmiſſo oñt ꝓpoſitū dicēs ꝙ ab extremitate cordis ꝓtendiť canalis q̄dā q̄ ē ſic vena vł neruꝰ ad mediū qđ ē inter ipm cor ⁊ caput vbi coligatõem hn̄t oēs brācie Iſte aūt neruꝰ in medio maxie vnꝰ ē ⁊ colligatõeʒ hn̄s ad circūferētiā totā orificij cordis ita ꝙ ab vtraqꝫ ꝑte cordis vene ⁊ nerui ad iſtđ mediū ꝯiūgūť ⁊ ibi fiūt vnū Ab ħ aūt ꝓtēdūť alie vene vł nerui ad extremitates oīʒ brāciaꝝ. ⁊ iō infrigidatis brācijs ꝑ aquā īfrigidāť capita illaꝝ venaꝝ ⁊ illis īfrigidatis īfrigidāť ꝯn̄r ꝑtes alie illaꝝ ⁊ ſic vſqꝫ ad illā canalē vn̄ oriūť frigiditas ꝓtēdiť. ⁊ ſic illa canali īfrigidata refrigerať cor ꝑ aquā decurrētē ſꝫm ſubſtātiā ꝑ alteratõem factā ab ipſa

Eodē āt mō reſpirātibꝫ thorax ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ moueť frequēter ſuſcipiētiū ſpm̄ ⁊ emittētiū. vt brācie piſcibꝫ Et reſpirātia q̄dē ī pauco aere ⁊ eodē ſuffocāť velociť em̄ vtrūqꝫ ipſorū fit calidū Calefit em̄ ſanguis attractꝰ vtrūqꝫ. calidꝰ āt exiſtēs ſanguis ꝓhibet refrigeratõnē ⁊ nō potētiū mouere reſpirātiū q̄dē pulmonē. Aquatiliū āt brācias ꝓpter paſſionē aut ꝓpter ſenectutē. tūc accidit mors

Hic aſſignat ꝯuenientiā inter reſpirātia ⁊ nō reſpirātia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

triplicē dicēs ꝙ p̄mo ꝯueniūt ꝙ ſic in aīalibꝫ reſpirātibꝰ pectꝰ eleuat̄ ⁊ deprimitur cū expirāt ⁊ inſpirāt ſic in piſci bus brancie cū emittūt aq̄ꝫ eleuant̄. dep̄munt̄ autē cū at trahūt aquā. 2° ꝯueniunt q᷑ reſpirantia in pauco aere eo dē cito moriūtur. q᷑ aer ille inſpiratꝰ cito caleſit eo ꝙ ſan guis ſua caliditate calefacit ipꝫ. cū eīm ſanguis ſit calidꝰ prohibet refrigerationē ⁊ iō moriunt̄. ſiliter piſces in eadē aqua ⁊ pauca ſuffocāt̄ q̄uis nō ita facile. Tertō ꝯueniūt in hoc ꝙ aliqñ reſpirantia nō p̄nt mouere pulmonem nec piſces brācias qđ accidit ₰pter paſſionē aliq̄ꝫ vel ₰pter ſe nectutē ⁊ tunc accidit mors ₰pter defectū infrigidatiōis

Incidūt dubia Primū

Quare ignis cineribꝫ cooptus diu durat Solutio Quia cineres diſcōtinuitatē habēt. ⁊ ideo aer circūſtans bene p̄t ſubintrare ita vt carbones ₰pter defectū refrige ratiōis nō extinguūt̄. vnde ſi apponat̄ ſup carbones ſuffo catoriū ita ꝙ nulla reſpiratō poſſit ptingere ad ip̄os cali dū reflectit̄ in ſeip̄m ⁊ fortificatur. fortificatū aūt reſoluit humidū ſubtile ⁊ ꝯſumit ip̄m ⁊ remanet groſſum qđ eſt ineptū ad nutriendū ignem. ipſo aūt humido ſubtili reſo luto ⁊ ꝯſumpto ꝯſumitur ignis ꝓut ē in materia aliena q᷑ tale humidū ē ignis fomētū

Secundum dubium eſt

Quare aīalia habētia ſanguinē cor ⁊ pulmonē ſuſcipiāt neceſſario ad ſui refrigeriū aerē Solutō Quia aīalia hm̄ōi multā habent caliditatē ₰pter quā multa indigēt refrigeratōne Nō p aquam Tū q᷑ ſi fieret p aquā hoc ac cideret ſic in piſcibus q᷑ p̄mo aliqua ps aīalis infrigida ret̄ ⁊ deinde alia pars vſqꝫ ad cor pgrediendo. Sꝫ hoc mō neq̄t fieri ifrigidatō cū non ſit ſufficiēs Aut fieret ita ꝙ aqua ingrederet̄. Sed h̄ nō q᷑ aq̄ nimis ē frigida imo ingroſſaret̄ humidū ⁊ p ꝯſequens extingueret̄ calidū Nō fit ergo refrigeratio p aquā ſed p reſpiratōem ⁊ inſpira tōnē aeris. Tū q᷑ aīalia hm̄ōi ₰pter multitudinē calidi indigēt veloci refrigeratōe. quapropter oꝫ eā fieri p id qđ cito penetratiuū ē ad interius. hm̄ōi aūt ē aer. rōne eīm humidi ſubtilis penetratiuꝰ ē aer ptotū interius

Tertium dubium eſt

Quare q̄dā aīalia foris aīalificāt. q̄dā ₰o intꝰ Solutō Hoc ē iō q᷑ quedā aīalia calidū habēt modicū ſm̄ quāti tatē ſui corpis ita ꝙ nō ſufficiat ad digerēdū nutrimētū neceſſarium aīalibꝰ hm̄ōi ⁊ fetui ſi aīalificarent in ſeipis ₰pterea primo in ipſis ouificāt. deinde aīalificāt extra vt ſtatim fetꝰ accipiat extra nutrimētum

Quartum dubium eſt.

Utrū delphini reſpirent Solutio ſic Quia cū dormi ūt tenēt caput extra aquā ⁊ ſtertūt. hoc autē nō eſſet niſi reſpirarēt Tñ delphini videtur aliqñ ſupnatare qđ ideo ē q᷑ reſpiratione indigēt Et ideo ꝯtingit ꝙ cū mouet̄ ad fundū maris ₰pter nutrimētū. indigētes reſpiratōne ve lociſſime rurſus mouet̄ ad ſupficiē aque ⁊ ₰pterea q̄nqꝫ ip̄etu ſui aſcēſus nauē ſubuertūt Et eoꝝ frequēs apparē tia in ſupficie aque ſignū ē tēpeſtatis Cuius cā eſt q᷑ tpe tēpeſtatis ſurgūt exalatōnes de fundo maris q̄ ſunt cā tēpeſtatis ⁊ tūc excitat̄ calidū in delphinis. ⁊ generāt̄ ſpi ritus calefaciētes eos. vñ eſtuātes illis. frequētiꝰ ad aq̄ ſupficiem p reſpiratōis refrigerio mouētur

Quintum dubium eſt.

Utrū aīa ſit collocata in corde. Solutio Per eſſentiā eſt vndiqꝫ equalit̄ in corpe. ſꝫ per poteſtatē inequalit̄. nā ſm̄ vnā partē poteſtatis eſt in vna ⁊ ſm̄ aliam ptē in alia Dicit̄ ḡ a pho eſſe in corde nō quaſi ſubſtātia aīe ſit ibi ſo lū. ita ꝙ nō alibi. ſed hoc modo. q᷑ virtꝰ aīe ſm̄ quā opa tur eſt p̄mordialiter in corde ⁊ ab eo ad alia mēbra dele gat̄ ⁊ ptendit̄ mediāte ſpiritu a corde diffuſo

Scđs tractatus.

Et quidē igitur omibꝫ animalibus cōmune viuere. generatio et mors Modi aūt differūt ſpecie. Nō eīm indifferēs corruptio. ſed habet ali quid cōmune. Mors eſt hec quidē violenta hec aūt ſm̄ naturā Violēta quidē qñ principiū extra fuerit Secūdum naturā aūt quando in ip ſo et partis cōſiſtentia ex p̄ricipio tali ſed nō ad uēticia aliqua paſſio. plātis quidē igitur abau ſis. In animalibus autē vocatur hec ſenectus Eſt aūt mors et corruptio omnibꝫ. ſimiliter nō impfectis. his aūt aſſimilatim quidē alio autē modo. Imperfecta autem dico vtputa oua et ſemina plantarum quecunqꝫ ſine radice.

Poſtq̄ꝫ in precedēti tractatu determinatū ē de infrigi datōe tam in aīalibꝫ pulmonē habētibꝫ q̄ꝫ in habētibꝫ brā cias. In hoc 2° tractatu phus tractat de morte ⁊ vita et de iuuentute ⁊ ſenectute Et diuidit̄ in duo ca. In p° aſſi gnat cām iſtoꝝ. in 2° aſſignat ratōes ⁊ definitiōes eoꝝ Ibi Generatio Primū ſubdiuidit̄ in duas ptes In p̄ma pte diſtinguit mortē In ſcđa cām mortis aſſignat ibi Oi bus quidē igitur Prima rurſus ſubdiuidit̄ in duas. In p̄ma diſtinguit mortē. in ſcđa oſtendit ꝙ nō eodē modo inuenit̄ mors in oībꝫ Ibi Eſt aūt mors Quātū ad p̄mam ptē dt̄ ꝙ mors ⁊ generatio ſunt coīa quidē oībus aīalibꝫ Coīa dico cōmunitate generis. Modi aūt corruptionū dr̄ñt ſpecie Qđ probat dupliciť Prio ſic. q᷑ mors nō ē in differens ſm̄ ſpeciem licet ſit vna ⁊ eadē ſm̄ genus vnde mors diuiditur q᷑ q̄dam eſt violēta ⁊ quedā naturalis Uiolenta eſt cuius p̄ncipiū eſt ab extra. naturalis vero cuius principium eſt vt in toto vel in partis conſiſtentia propter corruptōnē eīm ptis poteſt totū corrūpi propter principiū corruptōnis exiſtēs in illa parte licet non ſit ali qua paſſio ab extrinſeco. ⁊ talis corruptio in plantis. dici tur abauſis In aīalibus vero vocatur ſenectus Secūdo probat idē ſic q᷑ mors nō eſt eadē in pfectis ⁊ iperfectis animalibꝫ. nam licet mors ſit eadē ſm̄ genus in perfectis animalibꝫ tamen in ipfectis non eſt ſm̄ rationē vnam ali quo modo cū ea que eſt in perfectis Cuius ratio eſt quia mors ſumit rationē ab illo a quo generatio. generatio aūt ratōnē ſumit a ſubſtātia ergo etiam mors Si ergo aīalia viuentia pfecta ⁊ impfecta nō ſint eiuſdem rationis nec mors i ipſis erit eiuſdē rōnis Ueruntamē i ipfectis iuenit̄ ſm̄ eādē rōnē ſm̄ quādā aſſimilatōnē ⁊ ₰portōnē ipfecto rū ad pfecta Impfecta aūt genita ⁊ corupta q̄ꝝ gr̄a mors ⁊ generatio dicunt̄ pfecte ⁊ ipfecte ſunt ſic oua ⁊ ſemina q̄rūcūqꝫ plātaꝝ i q̄bꝫ nō ſt̄ radices i actu ſꝫ i potētia tm̄

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De cauſa mortis. et deſitionis ipſius calidi

Omnibꝫ quidē igitur corruptio fit propter
calidi alicuiꝰ defectū. Perfectis aūt in quo ſub
ſtātie pricipium. Hoc aūt eſt quēadmodū dic
tū eſt prius in quo ſurſum et deorſū copulātur
plantis quidē medium vitulaminis et radicis
Animalium aūt quidē habētibus ſanguinem
cor. exanguibꝫ aūt proportionabile Horꝫ autē
quedā virtute multa pricipia habēt. nō tamen
actu. ꝑpter quod ꝛ entoniorꝫ quedā diuiſa viuūt
et ſāguinē habētium quecūqꝫ nō vitalia valde
ſūt multo tēpore viuūt ablato corde ꝛ puta tor
tuce et mouētur pedibꝫ adhuc exiſtētibꝫ tortua
libus propter nō componi naturā ipſorū bene
ſimiliter entonijs

Hic cōſequēter aſſignat cām mortis Et duo facit pri
mo oſtēdit ꝙ mors accidit ꝑpter defectū calidi. ſcḋo oſtē-
dit quomodo accidit iſte defectus calidi. ibi Principium
aūt vite. Quātum ad ꝑmum dicit ꝙ mors accidit ꝑpter
defectū calidi. omnia eñ animalia ſm naturam corrūpū
tur ꝑpter defectum calidi Cuius ratio eſt qꝛ omnia quan
dam caliditatem habēt quam neceſſe eſt ſaluari ſi debeant
viuere ita ꝙ ad corruptiōem illius calidi neceſſe eſt ipſa
corrūpi. ſed animalia perfecta corrūpuntur propter defe
ctū calidi in parte principali vbi eſt principium ſubſtātie
ſcꝫ ipſa anima. ꝛ propter ꝑticipationem calidi cuiuſdam
in illa parte ꝑncipali inueniūtur viuere. ergo propter cor
ruptionē eiuſdem in eodem principio corrūpuntur. Hu-
iuſmodi aūt principiū eſt particula media ad quam con-
iūguntur ſurſum ꝛ deorſum. Ut in plantis mediū radi-
cis ꝛ vitulamis eſt particula huiuſmodi In animalibus
vero habētibus ſanguinē cor. in exanguibus proportōna
bile cordi. Et ſubdit pħus ꝙ tale ꝑncipium in quibuſdaꝫ
inuenitur multū ſm virtutem. licet actu ſit vnum. ꝛ ideo
vnum animal actu. ē plura ſm virtutē. Et ideo animalia
entonia multa. habentia talia ꝑncipia virtute. diuiſa in
multa. viuūt. ꝛ quedam etiaꝫ habētium ſanguinē que nō
optime cōſtituta ſunt nec multū vitalia. viuūt adhuc ab
lato corde ita ꝙ pars que aufertur cum corde viuat ꝛ ſit
animal. relique vero partes inueniūtur moueri puta pe-
des ꝛ quibus pedes ſunt coniuncti. hoc autem accidit
eis quia non ſunt optime compoſita ꝛ maxime vna ſicut
dictū eſt ꝑus ꝛ ſunt ſimilia quantū ad hoc entonijs.

Pricipiū aūt vite deficit habentibꝫ cū nō re
frigeretur calidum. ꝛ cōmunicās ipſi. et quēad
modū eñ dictum eſt frequenter contabeſcit ip
ſum a ſeipſo. Quando igitur his quidē pulmo
his aūt brācia indurata fuerit propter tempo
rum longitudinē. deſiccatis his quidē brācijs
his autē pulmone et factis terreſtribꝫ non poſ
ſūt has ꝑtes mouere. neqꝫ eleuare. neqꝫ ſimul
ducere. tandē facta incenſione. marceſcit ignis
propter quod et paruis paſſionibus aduenien
tibus in ſenectute velociter moriuntur. propter
paucum eñ eſſe calidum velut plurimo euapo
rato in multitudine vite. ſiqua vtiqꝫ moleſtia fi
at particule. cito extinguitur. Quēadmodum
eñ momētanea et perua in ipſo flāma exiſten-
te propter paruū motū extinguitur. propter qḋ
et ſine triſticia eſt que in ſenectute mors. Nulla
eñ violenta ipſis paſſione contingente moriū-
tur Sed inſenſibilis anime abſolutō fit omni-
no Et infirmitatum quecūqꝫ faciunt pulmoneꝫ
durum. aut naſcētijs aut ſuperfluitatibus. aut
caliditatis egritudinalis exceſſu. quēadmodū
in febribus ſpiſſum ſpiritum faciūt propter nō
poſſe pulmonem longe tollere ſurſum et dimit
tere Tādem aūt quādo nō amplius potuerunt
mouere moriūtur expirātia

Hic conſequēter aſſignat cauſā defectus calidi ſeu ꝑn
cipij dicens ꝙ primum pricipiū vite. ſcꝫ anima deficit vi
tam habētibꝫ cum nō refrigeratur calidū et ipſum cor cō
municans et habēs in ſe calorem. Sicut eñ ſupra dictū
eſt calidū corrūpitur marceſcendo propter hoc ꝙ corrū-
pit humidū. qḋ eſt ſubiectū eius. hoc aūt fit propter de
fectū refrigerationis Accidit aūt iſte defectus ſic In ha-
bētibus eñ pulmonē. pulmo eſt inſtrumētum reſpiratio-
nis. in nō reſpirātibus brancie. cuꝫ ergo propter tempo
ris longitudinē pulmo ꝛ brancie indurate fuerint ex con
ſumptione humidi in eis ita ꝙ fiūt terreſtres. tunc aīalia
nequeūt iſtas partes leuare. ſunt eñ taliter alterate inep
te ad motū ꝛ tunc facta quadā intenſione calidi vł inten
ſōne propter defectū humidi corrūpitur humidū natura
le qḋ erat ſubiectū ipſius calidi quo corrupto corrūpitur
calidum ꝛ per cōſequens accidit mors. Et iſtud decla-
rat ex duobꝫ qꝫtum ad hoc ꝙ dictum eſt mortem cauſari
ex defectu calidi. Primo qꝛ ꝙ mors accidat ex defectu
calidi ideo cōtingit ꝙ in ſenectute modicis exiſtentibus
paſſionibus inducitur mors. quia in ſenectute viuentia
modicū habent calidum eo ꝙ calidum cōtinuum agit in
humidū ipſum conſumendo. quanto autem plus conſu-
mitur de humido. tāto calidum amplius debilitatur Et
qꝛ in ſenectute ꝑpter temporis diuturnitateꝫ humidum
fere conſumptum eſt ideo calidum eſt paucum. Si er-
go fiat aliqua parua moleſtia ꝑticule que eſt inſtrumētū
refrigeratōis ipſis ſenibus ſtatim ſenes moriuntur. quo
eñ exiſtente calido ꝛ momentaneo propter modicum cō
trarium corrūpitur ipſum. ſicut videmus ꝙ parua flam-
ma exiſtens in humido propter ꝑuum motum vēti extin
guitur Et quo infert. p. corollarium dicēs ꝙ animalia in
ſenectute modico facto motu cōtrario faciliter moriūtur
ꝛ propter hoc mors ſenuꝫ eſt ſine triſticia. Quoniā dolor
accidit ex occurſu ꝛ cōcurſu cōtrarij violentā paſſionē in-
ferentis ꝯtra naturalem inclinationē rei. ideo ſine dolore
moriūt ꝛ fit oīno ſeparatio aīe qḋāmō inſenſibiliter Scḋo
declarat qḋ dictū ē qꝫtū ad h. ſ. ꝙ mors ꝛ defectus calidi
accidūt ꝑpt īduratōem pulmonis vel brāciaꝝ. dicēs ꝙ bñ
dcm̄ eſt ꝙ defectꝰ calidi ꝛ mors accidāt ꝑpt īduratōnem
pulmonis ꝛ brāciaꝝ eo ꝙ īfirmitates faciūt pulmonē du
rū ꝛ ineptū ad motū qḋ accidit vł ꝑpt adnaſcētiā aut ꝑpt
ſupfluitatē humiditatis vł caliditatis ſic accidit in febri
bꝰ accidētibꝫ ex ſpū ꝛ humoribꝫ groſſis q̄ cito mortē īdu
cūt qꝛ pulmone vł brācijs īduratis ꝛ ieptis ad motū nō

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pn̄t eleuari aut deprimi ad attractionē refrigeratõnis. H autem nõ facto non accidit refrigeratõ propter quod calidum ſuffocatur ⁊ animalia moriūtur vltimo expirādo Expiratõ enī eſt vltimo motus in ipſis

Generatõ quidē igiť eſt prima ꝑticipatõ in calido nutritiue anime. vita aūt māſio huius Iuuētus aūt ē prime refrigeratiue ꝑticule augmētatio. Senectus aūt huius detrumētū. actiue aūt horū medium. mors aūt ⁊ corruptõ violenta quidē calidi extictio et marcor. Corrūpetur aūt vtrīqꝫ propter ambas has cauſas. Que autē ſm naturā eiuſdē hui⁹ marcefactio propter tēporū lōgitudinē facta et ꝑfectiſſima. plantis q̇dem abauſis. in animalibꝫ autem vocatur mors. Huius aūt que q̇dem in ſenectute mortis marcedo particule ꝓpter impotētiā refrigerandi a ſenectute Quid q̇dem eſt generatio et vita et mors. et propter quas cauſas inexiſtūt animalibus. dictū eſt Palam aūt ex his et ꝓpter quam cauſā reſpirantibꝫ quidem animaliū ſuffocari accidit in humido. piſcibus aūt in aere His quidē enī per aquā refrigeratio fit. his aūt per aerem quorū vtroqꝫ priuātur permutātia loca. Cauſa itaqꝫ motus his quidē branciarum. his aūt pulmonis quibus eleuatis et depoſitis hec quidē et expirant et inſpirāt. hec autem ſuſcipiunt humidum et emittunt. Adhuc aūt cōſiſtētia organi hunc habet modū

Hic cōſequēter in hoc ſecūdo capitulo aſſignat rationē iſtorū Et ſubdiuiditur in tres ꝑtes. In prima aſſignat ratõnē ſeu diffinitõem generatõis et vite. In ſecūda aſſignat rationē iuuētutis et ſenectutis. Ibi. Iuuentus aūt. In tertio aſſignat rationē mortis. Ibi. Mors aūt Quātum ad primā partem dicit ꝙ generatio de qua ſermo ſm ꝙ contracta eſt ad certā naturam viuentium. eſt prima participatio nutritiue anime cum calido ſibi proportionabili. Vita aūt dicitur eſſe manſio ſeu permanētia huius ſcꝫ anime. Iuuentus ē prime refrigeratiue ꝑticule augmentatio. Senectus vero eſt detrimentum illius particule. Status autē dicitur tūc mediū in quo nec deficit nec proficit Mors ſcꝫ violēta eſt extinctio calidi ſiue marcor Fit enī mors propter vtrāqꝫ cauſam. extinctõ enī calidi fit a frigido. ⁊ cum ſic extinguitur calidū moriť viuens. Alio modo fit violēta mors corruptõne que eſt marcor. ⁊ fit ꝑ fortificatõeꝫ calidi corrūpentis ſuum ſubiectum humidū ⁊ per cōſequens ſeipm̄ conſumentis. et ſic calidū extinguitur marceſcēdo. Mors aūt naturalis eſt marcefactõ calidi naturalis propter lōgitudinem tēporis facta ⁊ perfectiſſima. Et iſta marcefactõ in plantis dr̄ abauſis In animalibꝫ autem mors naturalis. Mors vero illa que accidit in ſenectute eſt marcefactio calidi in parte refrigeratiua propter impotētiam refrigerādi que accidit in ſenectute propter lōgitudinem tēporis. Recapitulando ergo poſt hec omnia dicit phūs ꝙ nūc dictum eſt quid eſt generatõ. quid mors. ⁊ propter quas cauſas iſta inſunt animalibꝫ. manifeſtuꝫ etiaꝫ eſt ex dictis ꝓpter quā cauſam animalia reſpirātia ſuffocātur in humido. et propter quā cauſam piſces ſuffocātur in aere. Quia animalibꝫ reſpirātibus fit infrigidatio per aerem piſcibus vero per aquam Cū aūt reſpirantia ponuntur in aqua et piſces in aere nullū illoruꝫ habēt vnde fit eis refrigeratõ ſufficiēs. ⁊ ideo propter defectum infrigidatõis moriuntur ⁊ ſuffocātur Manifeſtum ergo eſt ex dictis ꝙ cauſa infrigidatõis in animalibꝫ eſt motus brāciarum in habētibꝫ brācias. ⁊ mot⁹ pulmonis in habētibꝫ pulmonē. pulmone enī eleuato habētia ipſuꝫ īſpirāt. depreſſo aūt ipſo expirāt Similiter eleuatis brācijs piſces ſuſcipiūt aquā et depreſſis emittūt. Et preterea manifeſtum eſt ex nunc dictis ꝙ ſubſiſtētia organi hunc habet modū q̇ dictus ē

Incidūt dubia Primū

An mors ⁊ generatio cōia quedam ſint omnibꝫ animalibus Solutio Sic ſm genus. ſpē aūt differūt. generatio enī eſt via in ſubſtātiam ⁊ ideo rationē et ſpeciem ſumit a ſubſtātia genita ad quaꝫ eſt. Mors vero eſt via a ſubſtātia. priuatõ autem ſpeciem ſumit ex habitu. ideo corruptõ ratõem et ſpeciem ſumit ab eo qd̄ corrūpiť. Si ergo cōſiderētur animalia vnius ſpeciei generatio taliuꝫ eſt vna ſm ſpeciem et ſimiliter corruptõ taliū Si differāt ſpecie et cōueniāt genere. ſpecie etiā differūt generatões taliū ab inuicem. ⁊ ſimiliter corruptões taliū ad inuicem genere cōueniūt et hoc ſm gradus maioris vel minoris cōmunitatis Et hec quidem dicēdo. et vnitas generatõnis et mortis dicitur eſſentialis. accidētaliť aūt variant generatões q̄ eiuſdē ſpeciei ſt̄ penes naturale ⁊ violētū.

Secundum dubium eſt

An ſit aliqua mors naturalis ⁊ aliqua violēta. Et videtur ꝙ nō Quia omnis corruptõ eſt violēta qꝛ eſt cōtra naturaꝫ forme ⁊ eius qd̄ corrūpitur. vnde natura abhorret corruptõem ſicut nō eſſe tanqꝫ malum ⁊ illud quod ē ſue naturali perfectioni cōtrarium Solutio Sic vt dicit phūs in littera. qꝛ mors naturalis eſt cuius principium eſt intra totū vel in partis cōſiſtentia eius qd̄ corrūpitur. ⁊ hāc appellat Areſtoteles quinto phyſicorū. fatatam ⁊ naturalē Mors autem violēta eſt a ꝑncipio extrinſeco ſicē q̄ fit interemptõe Et licet proprie loquēdo de violento. mors nō dicatur violenta. ſicut nec aliquis motus ad formā poteſt dici proprie violētus. dicitur tamen aliquo modo mors violēta reſpectiue in ordine ad eam que omnino fit a ꝑncipio intrinſeco Quot modis autē mors naturalis dicitur ſcꝫ a natura materie tantum. vel forme tantū. vel vtriuſqꝫ. vel a natura ꝑticulari tantum vel vniuerſali tantū vel ab vtraqꝫ. latius determinari ſolet circa q̇ntum phyſicorū Ad ratõem dicēdum ꝙ et ſi corruptio nō ſit naturalis a natura forme quam ꝓuat vt probat argumētum. eſt tamen naturalis a natura materie. quia materia eſt in potētia naturali taꝫ ꝓuationis q̄ꝫ forme. et ꝑ cōſequēs corruptio ſic dicitur naturalis nō ſolum a natura materie in ſui nuditate accepte. ſed a natura materie diſpoſite ꝑ forme formabilis inchoatiõem cum ſupadditis diſpoſitõibꝫ materie q̇bꝫ diſponiť ad aliā formā habēdā ⁊ indiſponiť in ordine ad formā habitā.

Tercium dubium eſt

Quare aīalia q̇dā circa mortē naturalē eis īminētē letāť.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De diffinitōibꝰ vite. iuuētutis. ſenectutis. ⁊ etatis

Solutio hoc accidit propter humidi conſumptionē Quādo enim circa mortem humidum conſumitur calidū exacuit᷑ et ſpiritꝰ quodāmō ſubtiliant᷑ ſubtiliationē enim ſpirituum et ſerenationem naturaliter comitat᷑ leticia ſaltem animalis.

Quartum dubium eſt.

An generatio ſit prima ꝑticipatio nutritiue anime cū calido ſibi ꝓportionabili Et videt᷑ ꝙ non qꝛ dꝛ in quito phyſicorū eſt mutatō de nō ſubiecto in ſubiectū. ⁊ primo de generatiōe ꝙ ē mutatō huius totiꝰ in hoc totū Solutō Generatō accipit᷑ dupliciṫ. Uno mō ſm eſſentiā ꝓut eſt mutatio ad formā ſubſtātialē ⁊ ſic fit in iſtāti ⁊ indiuiſibilis eſt ſicut ⁊ forma ſubſtātialis que ē eius formalis itrinſecus terminus. ⁊ ſicut actus eiuſdē forme eſt indiuiſibilis ſcꝫ ipm eſſe ſubſtātiale Et qꝛ vt ſic ē finis cōcomitās lꝫ nō intrinſecus alicuius motus ꝓprie dicti puta alterationis preuie. ideo ex ea pte etiam dꝛ indiuiſibilis. Secūdo cōſiderat᷑ ſm eſſe quo ꝑmiſcetur preuie alterationi vel potius ꝓ alteratiōe preuia vel pro toto aggregato Nō aūt ſcdo modo ſed primo mō hic diffinit᷑. non in ſua cōmunitate ſed vt particularit᷑ cōtracta ad viuētia Dicitur ergo generatō vt ſic prima ꝑticipatio nutritiue aīme cū calido ſibi ꝓportionabili Et dicit᷑ notanter pma ꝑticipatō. quia qꝺ primo natura inducit᷑ in materia ē forma ſubſtātialis quā natura ꝯcomitāt᷑ accidētia. natura dico qꝛ ſimul tpe ſepe forma ſubſtātialis inducit᷑ cū comitātibꝫ accidētibꝫ.

Quintum dubium eſt.

An conuenient᷑ definiat᷑ hic vita hoc modo Uita eſt ꝑmanētia huius partis anime nutritiue cū calido ſibi proportionabili Solutio Sic. particulariter accepta ⁊ non in ſua cōmunitate quo modo inuenit᷑ in omnibus rebus que ſunt in actu ꝑ formā ſupergredientē formā pure naturalem. quomodo etiā inuenitur in ſubſtātijs ſpiritualibꝫ Pro quo aduertēdum ꝙ vita ſic particularit᷑ accepta dicitur tripliciter Uno modo ipa anima. ſecūdo modo idē eſt ꝙ ipa exiſtentia anime in corpus ſeu diffinitō anime in corpus ſeu eſſe qꝺ dat corpori vt ſupra dictū eſt in libro de lōgitudine ⁊ breuitate vite Tercio modo idem eſt qꝺ opatio tranſitiua ⁊ ſic procedit ab anima Uita pmo mō accepta non eſt formalit᷑ permanētia huius ptis anime ſꝫ anima eſt principiū eius formale Similiter tercio modo accepta nō eſt formaliter ꝑmanētia ſed eſt ꝑmanentie effectus. Scdo modo aūt accepta dicitur formaliter ꝑmanētia. ⁊ dicitur ꝑmanētia qꝛ non eſt exiſtētia ptis aīe in corpore per modū fieri ⁊ moueri. ſed potius ꝑ modū ſtabilit᷑ quieſcētis ⁊ in corꝑe ꝑmanentis.

Sextum dubium eſt.

An cōuenienter definiat iuuētutem per refrigeratiuā partem dicēs Juuētus eſt augmentatio prime particule refrigeratiue Et per oppoſitū Senectutē. ꝙ ſit detrimētū illius particule. ⁊ ſtatum. vt ſcꝫ ſit medium in quo nec deficit nec proficit. Solutō Sic. Pro quo aduertēdū ꝙ cū omnia viuētia generētur ſub iꝑfecta quantitate ⁊ ſimiliter ſub iꝑfectis alijs diſpoſitōnibus ideo recipiunt alimētū ⁊ digerūt illud ⁊ cōuertūt illud in ſui ſubſtātiam ⁊ augmētantur Omne autē quod vadit de imperfecto ad ꝑfectū habet tempus in quo mouetur ad ſui ꝑfectionem. ⁊ tempus quo mouetur ad nō eſſe ⁊ quo deſtituit᷑ a ꝑfectiōe huiuſmodi. Et cū inter duos motus contrarios cadit quies media vt dicitur octauo phyſicorū neceſſe eſt eſſe tempus mediū in quo viuens nec deficiat neqꝫ proficiat qꝺ eſt tēpus ſtatus mediātis inter profectum ⁊ defectū Tempus aūt profectus huiuſmodi dicit᷑ iuuētus. ⁊ tempus defectus ſeniū ſeu ſenectus. ⁊ mediū tēpus dicit᷑ tps ſtatus abſolute quapropter manifeſtum eſt ꝙ in reſpirantibꝫ qꝫ diu perficiūtur. augmentatur ps refrigeratiua. cum autem deficiūt ⁊ illa particula deficit Et ideo philoſophus volens definire iuuentutem definit eā per partem refrigeratiuam. Et dicit ꝙ. Juuentus eſt augmētatio prime particule refrigeratiue. Senectus vero eſt detrimentū illiꝰ particule. Et ſtatus tūc dicitur mediū in quo nec deficit nec ꝓficit

Hic reſtant interponenda dubia ex libro ⁊ cōmentario Alberti

Primum dubium. Quid eſt etas Solutio Alberti in cōmento de iuuentute ⁊ de ſenectute ex quo hec collecta ſunt. Etas ē ſpaciū temporis in viuente derelictum. in quo virtus anime omnē perficit ſue menſure motum niſi per accidens impediatur In hac ſiquidem notificatōe ſpacium ponit etatem in genere Et qꝺ additur diſtinguit ipſam deferentialiter ab his que ſunt in alijs ſpacijs loci vel ſm platonem perennitatis. Plato enī dicit perennitatem eſſe ſpacium ſtans ex quo ⁊ generatur tēpus ⁊ in idem corrumpitur ſicut narrat Apuleius in pmo de dogmate platonis Qꝺ aūt additur in viuente derelictū propter duo addit᷑ Primū eſt ꝙ temporis ſpacium in ſe cōſideratum nō eſt etas ſed nec temporis quātitas. ſed etas vocatur ſm ſtatum qui relinquitur ex tāto ſpacio in re temporali viua Scdm aūt eſt ꝙ nō viua proprie non habēt etatem. quia virtus eorū non ita variatur ſm ꝑiodum ſicut aliorum animatorū Nō viua aūt huiuſmodi ſunt elemēta ⁊ elemētata mineralia inter que elemēta minus participāt de vita qꝫ mineralia eo ꝙ longius a vita recedūt ⁊ ꝑiodo. vnde mineralia aliquo modo habēt ꝑiodum Qꝺ autē additur In quo ꝟtus anime omnem ſue menſure perficit opationem. dicit᷑ propterea ꝙ omnibꝫ viuis cōmuniter definitio ꝯgruat Uita enī cōmuniter (licet nō equaliter) in animalibus ⁊ plātis inuenitur. vnde tam plāte qꝫ animalia variātur in opationibus vite ſm etatē. Quod autē vltimo additur niſi impediatur per accidēs. ideo dictū eſt qꝛ ⁊ motus vite ⁊ terminus aliquādo breuiat᷑ ⁊ aliquando prolōgatur ex accidētalibꝫ cauſis. ⁊ alias etiam ex accidētibus recipit varietates ſm naturam autē ⁊ per ſe habet ꝑiodum determinatā Ex quibus omnibꝫ derelinquitur ꝙ cōuertibilis eſt cū etate definitio iam data Nō eſt ergo etas tēpus nec qn̄ temporis cuiuſcūqꝫ. ſed eſt quando derelictum ex adiacētia tpis in viuēte in quo ipſa animata ꝑ ſe ſuas naturales opationes perficiūt

Secundum dubium eſt

Quomodo diuidatur etas Solutio Alberti In omnibus etatem participātibus in quattuor diuiditur. puta in etatē augētem tā ſubſtātiā qꝫ virtutē. et i etatē ſtādētā in ſubſtātia qꝫ i ꝟtute. ⁊ in etatē diminuēdi ꝟtutē ſine diminutiōe ſbſe. ⁊ i etatē minuētē tā ꝟtutē qꝫ ſubſtātiā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Et q₂ etates in homine magis note ſunt ideo in homine
nomina ſpecialia receperūt. Unde pͥma vocata eſt pueri/
lis. ſcd̄a iuuētus ſiue virilis Tercia aūt vocatur ſenectus
quarta et vltima ſeniū ſiue etas decrepita. Et harū etatū
dr̄ne ſumūtur ſm lune circulū ita q̄ differētia circulatio/
nis lune eſt differētia etatū Unde luna cū pͥmo accēditur
eſt calida ⁊ humida per effectū ſicut prima etas. et currit
vſq₃quo efficitur dimidia. et talis eſt pͥma etas Et deinde
ab eo quo dimidia eſt vſq₃quo fuerit plena eſt effectiue
calida et ſicca ⁊ tūc calido paulatim extrahēte humidū
efficitur etas calida ⁊ ſicca. ⁊ eſt etas ſcd̄a. Ab eo vero q̄
plena decreſcit vſq₃quo fuerit media. fit frigida et ſicca.
cū ergo tūc cū humido egrediente deficit calidū eo q̄ hu
mor erat ꝓpͥū ſubiectū caloris fit etas tercia que ē frigi/
da et ſicca Cū vero declinauerit luna ab eo vſq₃ ad finem
lunatōis eſt frigida et humida. et tūc frigiditate inualeſ
cente inducitur humidū extraneū nō nutriēs vel augēs
ſed extrinſecus humectās quale eſt humidū phlegmati
cū et ſic inducitur etas quarta ⁊ vltima

Tercium dubium eſt

Quare etatū dr̄ne potius attēdūtur ſm circulū lune q̄₃
ſolis aut alicuius alioꝝ planetaꝝ. cū tamen ſol ſit plane/
tarū pͥcipuus Solutō Alberti Hoc ꝓuenit ex eo q₂ lu
na pͥncipatum habet in corporibꝰ terrenis. Et hoc ꝓpter
tres cauſas quarū due ſunt pͥncipales. Prima ē vicinitas
eius ad hec inferiora. ea eñ que nō multū diſtāt efficaciꝰ
hec inferiora mouēt. luna aūt eſt ꝓpinquiſſima nobis Se
cūda cā pͥncipalis eſt q₂ cum luna ſit infima in ea ꝯgregate
ſunt oēs virtutes mouētium ſupiorū ⁊ ideo mare ⁊ om
ne humidū mouet ex ſeipa Unde ⁊ virtute luminis qd̄
mutuat a ſole efficitur quaſi ſol ſcd̄s. breuiter explicās opatō/
nes ſolis. Dico aūt breuiter explicās opatōnes ſolis q₂
qd̄ ſol facit in anno ſm variatōnē humorū ⁊ calorum. lu/
na facit in mēſe vt dicit Areſtoteles in libro de aīalibus
Tercia cā eſt q₂ luna eſt terreſtris nature et ideo obſcuri
tatē aliquā retinet etiam poſtq̄₃ illuminatur a ſole. ꝓpter q̄
materialitatē terream magis variat vt dicit phus q̄₃ ali
qd̄ aliorū corpm que ſunt in celo. Uerūtamen licet hec
pͥncipaliter faciat luna motu ſuo iterato et lumine mutu
ato. tñ virtus et lumina ſupiorum nō ita vniūtur inferio
ribus ſtellis. q̄n etiam immediate attigūt hec inferiora iō
⁊ coadiuuāt corpa viuorum ad etatū differētias ⁊ ipedi
unt. ⁊ nō ſolum aſtra hoc faciūt. ſed etiā ſpacia celi nō ſtel
lata que gradus vocatur. ⁊ ideo vt dictū ē in libro pige/
neos piodus accipi debet in viuētibꝰ ſm totiꝰ celi redu/
ctione in circulū. xij. domoꝝ in quibꝰ virtutes ⁊ debilita
tes inueniūtur ſtellarū ex hoc q̄ adiuuant ſeipm vel ipe
diūt ad mouēdū ea que generātur in his inferioribꝰ. Eti
am ad hmōi dr̄am facit equalitas vel inequalitas mate/
rie ſicut expſſe videtur in maſculo ⁊ femina. Femina eñ
ꝓpter multū humidū dilatabile ⁊ interminabile citiꝰ pu
beſcit q̄₃ maſculus. q₂ humidū citius terminatur q̄₃ ſiccū.
eo q̄ calori terminātī magis obedit ⁊ minꝰ repugnat q̄₃
ſiccum Sed diutius calorē tenet ſiccum q̄₃ humidū. ⁊ iō
vir diutius generat. q̄₃ femina ꝯcipe poſſit Propter qd̄
ſtatutū dr̄ fuiſſe regis pſidis q̄ nullus niſi iuniorē ſe duce
ret. ne ſi vetuſtiorē ſe ſumeret citius impediretur filioꝝ
procreatio. qua impedita terra non bene popularetur
nec patria defenſionem haberet nec reipublice ſtatus eſſ₃
bonus

Quartum dubium eſt.

Quare prima etas dicitur augēs ſubſtātiā ⁊ virtutem
Solutio Alb. Quia ꝟtutes in q̄buſdam viuis ſunt tm̄
vitales In quibuſdā vero cū his ſunt aīales Et ille q̄de₃
q̄ ſunt vitales cuiuſmodi ſunt alens augēs ⁊ generās ſꝫ
in pͥma etate debiles ⁊ diminute ⁊ ergo egent augmēto
⁊ ita in prima etate non ſolum creſcit ſubſtātia viuētis ſꝫ
⁊ ꝟtus. Q₂ aūt virtus debilis ſit in eis ꝓuenit ex tribꝰ
inquit Alb. pͥmo ex icōpletōe organorū Scd̄o ex multa
humiditate. vnde nō eſt diu in eis q̄ ipſa fuerūt humor
et euaporatō quedā fumalis in ſemine vnde facta ſūt na
turaliter. Tertio ex defectu quātitatis quia oīs virtus
creſcit ꝓprio ſubiecto creſcēte et decreſcit illo decreſcēte
Cuius ſignū ē q̄ infantes abūdātes humore phlegma
tico et indigeſto vomūt et ſanguināt frequēter. Anima
les āt virtutes in iuuētute cōfortari nō pñt ꝓpter multū
fluxū humidi et debilitatē organoꝝ ipſoꝝ. et aīaliū virtu
tum que nō permittūt fieri fortē anime ſenſibilis cōuer
ſionē ad formas cōceptas. nec ipſe forme pure ſūt neq₃ ꝑ
manētes ꝓpter multitudinē humoris et fluxum eius

Quintum dubium eſt

Quomodo diuiditur etas pͥma. Solutio Alb. in quinq₃
ꝑtes ſubdiuiſibilis eſt. pͥma eſt fluēs humido ⁊ vapore
multo. ſcd̄a ē quaſi plātatiua quorūdā organorū ex hu/
mido qd̄ exiccatū ⁊ paulatim terminatū eſt. tercia ē que
concutit ⁊ quaſi ſubijcit ⁊ domat ipm humorē vniuerſa
liter ab inordinato motu vt ſtet ad facturam ſubſtātie ⁊
quātitatis. quarta aūt eſt q̄n iā calor ꝑualere incipit ita
q̄ reſcindat ⁊ eijciat ſupfluū. quīta eſt q̄n iam calor plene
ꝑualuit ⁊ cōuertit humidū ad pͥncipiū ſiccitatis ⁊ hoc
fit q̄n eſt in ſtatu fortitudinis in vltimo ſue quantitatis
ꝑfecte Iſte aūt dr̄ne in homine magis note ſunt. ⁊ harū
pͥma vocatur infantia eo q̄ tūc ꝓpter fluxū multum humi/
di nec ſignificatiōes ꝟborū attendat neq₃ formare poteſt
mollicie organorū ⁊ humiditate ipedita. debilitato cra/
tere lacteo. vt dr̄ Plato. eo q̄ nuper fuit humor lacteus
ſpermatis ⁊ ſanguinis mēſtrui ⁊ ſpūs q̄dam voporabili
ter in ꝑtibus ſpermatis inuiſcatus Scd̄a aūt vocatur den
tiū plātatiua q̄ eſt q̄n gingine implentur dentibꝰ eo q̄ calor
q̄ ex natura aſcendit in ſupioribꝰ fortior eſt icipit cōduce
re ꝑtes ſiccas ſparſas in humido ſeminali ⁊ ſnutrimētali
⁊ ex eis incipiūt indurare ꝑtes oſſium ⁊ dura formare. ⁊
ideo ſapiētes medicorū ꝑcipiunt ne pueris permittatur q̄
maſticent in illa etate aliqd̄ durū q̄m ſciunt q̄ calor icipit
iam apprehēdere ꝑtes ſiccas ⁊ in ipſis acui ⁊ excitare pru
ritū in ginginis. ꝓpter qd̄ pueri omnia q̄ apprehēdunt ori
ſuo applicāt vt fricent pruritū ginginarū ⁊ q̄ñ durū diu
⁊ ſepe confricāt euaporat materia dētium. ita vt fiāt aut
edētuli aut debiles adquirūt dētes aut in pͥma aut in 2ª
dētium plātatione Et q̄uis forte hoc nocumētū in iuuē
tute nō ꝑpēdunt vtiq₃ tñ in ſenectute quando ꝟtus defi
cit cū ſubſtātia Silr autē eſt in omnibꝰ viuis eo q̄ oīa vi
ua ex humido terreſtri ꝑmixta habēt generatiōem ꝑ cali
dū qd̄ eſt humidi radicalis formatiuū terminatiuū ⁊ ex/
iccatiuū. Tercia etas vocatur in hominibꝰ equalr̄ cōcuſſi/
ua eo q̄ in hac concutitur humidum ⁊ incipit ſubijci ⁊ acui
calidū ex quo generatur pruritus Precipue in locis ad que
declinat cibꝰ ſicut in inguine tñ adhuc nihil ex humido
reſcinditur vel reſecatur Quarta vocatur etas pubertatis in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

homine qñ calore vincēte ⁊ expelli incipit ⁊ deſcendere ſuperfluū humidū per pollutiem nocturnā maxime qñ ꝑ ſomnū incenditur caliditas interiꝰ. Quinta aūt ⁊ vltima ē etas iuuētutis qñ ſemen eſt iam maturatū et quātitas venit in ſtatū ⁊ incipit iam notabiliter exiccari humidū ⁊ hec etas a quibuſdā vocatur etas crinita. eo ꝙ tunc pili tam in barba ꝗ̄ in alijs partibus vt in inguine ⁊ ſub aſcellis naſcātur. propter humidi em̄ exiccatione vapor ex locis illis egrediēs faciliter cū aerē tangit exiccatur. ⁊ iō ad formam pilorum cōuertitur. pilus em̄ nihil aliud eſſe videtur niſi vapor de poro corporis expirās ad aerem exiccatus ⁊ induratꝰ. Sed de natura pilorū quare citius in quibuſdā locis naſcātur ꝗ̄ in alijs. ⁊ quare in capite ſtatim naſcantur ⁊ quare quedā piloſa tota naſcantur ⁊ quedam in toto ſine pilis vt aues ꝗdam. alterius eſt ſpeculationis. In plātis autem ⁊ plātarum partibus has ꝗnqꝫ etatū differētias expreſſe inuenimus. Qm̄ pmo ſunt molles valde ⁊ tenerrime. ita ꝙ ſi parū manu ↄprimātur effluunt humore. ⁊ tūc videtur eſſe quaſi herba minuta etiã ille plāte que poſtea creſcūt in arbores maximas. deinde vincente calido ſuper humidū creſcūt ramuſculi quidam ⁊ folia plura. Tercio aūt ſubijcitur in eis humidū. ita ꝙ nō ita libere ſicut prius humorem fundūt. ſed aliqualiter expreſſe vel cōpreſſe. Quarto dureſcere incipiūt reſudantes humidū ſuperfluum cuius pars reſudat ⁊ pars conſumitur a calore naturali partim. ⁊ partim a calore extrinſeco. Quinto aūt dureſcūt in toto ⁊ maturantur ⁊ ad ſtatum perueniūt ſue quātitatis. ꝓportōnabiliter aūt hec ſūt in omnibus viuis. Uerum diuerſitas aliqua in eis inuenitur ſm̄ diuerſitatē caloris ⁊ humidi ſeu humoris eorꝫ. paruus nãqꝫ humor citius terminatur ꝗ̄ multꝰ. ceteris paribꝰ. ⁊ ſubtilis humor citius terminatꝰ ꝗ̄ groſſus ⁊ terreſtris ceteris paribꝰ. et per naturā calidus humor ſicut aerius citius terminatꝰ ꝗ̄ aquoſus ⁊ frigidus ceteris paribꝰ. ⁊ ſic de alijs differētijs quas facile eſt in omnibꝰ proportionabiliter inuenire que ex humore ⁊ calore recipiūt generationē ⁊ vitã. Et hec prima etas quītuplíciter ſubdiuiſibilis cōuenit virtuti augmētanti. ⁊ ſm̄ ꝙ ſic procedit in tempore vt dictū eſt. ita in tempore proportionabiliter minoratꝰ. Q' autē ſic creſcit virtus in tempore patet qm̄ molle humidum facilius extēditꝰ ꝗ̄ ſiccius ⁊ durius nos em̄ videmus ꝙ cum calor intrat in humidum citius mouetur calore humidū ſubtile ⁊ ſimplex ꝗ̄ groſſum aliquo terreſtri inſpiſſatum ⁊ cū mouetur dilatatur ⁊ creſcit ⁊ per omnia ſimile in augmēto. Cū em̄ calor eſt in humido ſubtili cito dilatatur humidū. ⁊ cū inſpiſſatur humidū tardius mouetur. Et hec eſt cā ꝙ pueri frequēter pluſ ꝗ̄ dimidiū ſue quātitatis explēt in primo ſeptenio. Tunc em̄ vt diximus incipit in ſicci partibꝰ acutis pruritū fortiter facere calidū. ꝓpterꝗ̄ qđ in illa etate frequētiſſime puerorū mouētur genitalia tā maſculorū ꝗ̄ feminarū. Et iō legiſlatores dederūt hanc etatē vel huius etatis gradū pme deſponſatōi. eo ꝙ tūc incipiunt placere ſponſalia. ſm̄ aūt ꝙ magis procedit hec etas ſm̄ hoc magis debilitatꝰ actus augmētatiue ꝟtutis niſi hoc fiat per accidens ⁊ in paucis. In his em̄ in quibꝰ multa humiditas impedit caloris extēdentis actionem aliqñ eſt ſtatus quidē ſtature breuioris vſqꝫ ad pubeſcētiam vſqꝫ quo calor liberatus a ſuꝑfluo humido cōfortatus fuerit. tūc em̄ incipit velociter extendere mēbra ad incremētum. In plantis autem quibuſdā videmus ꝙ in primo anno nō accipiūt plantationem organorum vel determinatā quātitatē ſed in ſecūdo ⁊ hoc ↄtingit eis ꝓpter ipſarū humiditatis interminabilitate. Aliqñ em̄ per multū tempus creſcūt ſicut dicitur de palmo ꝙ creſcat tpe centum annorū ⁊ hoc contingit ꝓpter ſui humidi viſcoſitatē qd ⁊ diu permanet non euaporās. ⁊ ideo pōt diu extēdi ⁊ ē calidum eius retētū in viſcoſitate humidi ſui. iō non pōt ſenſibiliter minui ꝑ euaporationē. Q' autem dicit plinius Plātas omni tēpe creſcere. hoc oīno falſum eſt inquit Alb. ⁊ preter rōnē dcm̄ de quo infra dicetꝰ poſt aſſignatā dīnam etatū.

Sextum dubium eſt.

Quare hec pma etas dicitur eē augmēti. Solutō Alb. ꝓpter duas cauſas ſcꝫ actiuā ⁊ paſſiuā. Propter paſſiuam ꝗdē ex parte materie ē hec etas augmēti. qꝛ humiditas ⁊ mollicies ꝗ dominantur in ea etate ſunt facile extēſiōi obedientes. Propter actiuam vero ⁊ ex parte agentis qd eſt virtus anime principaliter operans ⁊ calor inſtrumentum eius

Septimum dubium eſt

Utrū gradus pme etatis nominati in oībꝰ viuis equaliter diſtinguātur. Solutō Nō. Sed diuerſificātur. et inequalia ſunt ꝓpter humidorū ⁊ calidorū in eis reptorū diuerſitatem. Uerū in hoīe hmōi gradus ſenſibiliter magis diſtinguūtꝰ. vñ pmꝰ gradus pme etatis eſt coīter vſqꝫ ad annū. iiij ſcds vſqꝫ ad vij. terciꝰ vel xi. vel xij quartꝰ vſqꝫ ad xvi. vltimus ſcdo vſqꝫ ad xxiiij. ⁊ in quibuſdam vſqꝫ ad xxx. ⁊ in quibuſdam vſqꝫ ad xxxv ſm̄ cōplexionū diuerſitatem.

Octauum dubium eſt.

An ſcda etas pncipalis recte dicatur ſtatiua. Et videtur ꝙ nō. Quia virtus augmentatiua in ea deficit. Solutio Alb. Sic qꝛ ꝓpterea ſtatiua dicitur qꝛ eſt etas ſtās tā in ꝟtute ꝗ̄ in ſubſtātia ſine aliqua declinatōe. ⁊ ſic hec dꝛ in hominibꝰ etas virilis. qꝛ iam materia ꝑtiuꝫ corporis virorꝫ cōfortata ē. ⁊ virtus in ea reſedit ⁊ quieuit liberata ab humido defluēte. ⁊ hec eſt etas calida ⁊ ſicca. Ex parte quidē ſicca ꝓpter vicinitatem etatis. humida ⁊ plꝰ calida ꝓpter cōfortationē caloris ex elongatione ab humore ſpermatis ⁊ mēſtrui ſanguinis. vel vt generaliter loꝗmur ab humore ſeminaliter ↄcepto ⁊ vaporoſo. hec ergo etas ſtat qꝛ nō ſufficit humidū ex vicino ſtatu augēdi derelictū. ⁊ ideo nō cadit adhuc i ſubſtātia eo ꝙ ſiccitas cā eſt diſſolutōis ſubſtātie ⁊ hoc ex parte materie. Nec iterū deficit calor iſtius etatis eo ꝙ adhuc hꝫ materiā multã in radicalibꝰ mēbris. ꝗ nōdū euaporauit ꝗ eſt ſubiectū ⁊ nutrimētū ipſius. Deficit tñ vt ꝓbat argumentū in hac etate virtꝰ augmētatiua nec in ordine ad eã dicitur ſtatiua quia in ea etate qua augmētatiua virtus eſt nō ſtat viuū et ideo augmētatiue virtutis exercitium repugnat etati ſtatiue.

Nonum dubium eſt.

Quare in etate hac ſtatiua ꝟtus augmentatiua deficit. Solutio Alb. ꝓpter duas cauſas. Prima eſt qm̄ oīs ꝟtus in vno eodēqꝫ ſubiecto. in ſtatu vno hñs duas opationes. ⁊ in alio ſtatu deficiens. ab vtraqꝫ illarū habet neceſſario mediū ſtatū. in quo deficit ab altera illarū opatō-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nū. ⁊ retinet alteram. niſi ita ſit ꝙ vna illaꝝ opationuꝫ ſit
cauſa alterius ⁊ nō immediate equalit̄ ſint a ꝟtute ꝑma
Sūt aūt due opatiões ipſius caloris naturalis in augē/
di ſtatu. quaꝝ vna eſt conſeruatō ſubſtantie in natura. ⁊ aͣ
augmētatio eiuſdem. quaꝝ vtraqꝫ deficit in ſtatu ſenij ⁊
ſenectutis. vtraqꝫ vero viget in ſtatu iuuētutis. ergo ne
ceſſario in medio ſtatu retinꝫ alterā illarū opatōnuꝫ. Nō
em̄ dici poteſt ꝙ vna haꝝ opationum ſit cā alterius quia
videmus iſtas opatōes etiam in eodem ſubiecto ⁊ in di
uerſis diuerſas eſſe ab inuicem. Medi⁹ aūt ſtatus ſcilicꝫ
virorū nō eſt niſi etas ſtandi. In hac ergo etate retinet al/
terā illarum opatōnū. aut ergo retinet augmētatiuā ſine
cōſeruatiua ſubſtātie. aut econuerſo cōſeruatiuā ſubſtātie
ſine augmētatiua. Sed primū hoꝝ eſt ipoſſibile qꝛ nihil
augetꝰ cui⁹ ſubſtātia nō ꝯſeruetꝰ. erit ergo. ſcd̄m neceſſariū
ꝙ retineat ſubſtātie ⁊ ꝟtutis ꝯſeruationē ſine augmēta/
tiua opatōe. ⁊ iō recte vocatꝰ etas ſtandi. in ſubſtātia ſcꝫ
⁊ ꝟtute. Cā aūt ſcd̄a ſumitꝰ ex duob⁊. quoꝝ vnū ex pte ꝑn
cipij materialis ⁊ ē duricies inducta in mēbris ⁊ ſiccitas
que nō obedit extenſioni. Scd̄m ē defectus aliqualis ipſi
us calidi cauſatꝰ ex ſumpto extraneo nutrimēto ⁊ nō ſuf
ficientꝰ ꝑ digeſtionem decocto. de quo alibi. puta in pᵒ de
generatōe ſatis dcm̄ ē

Decimum dubium eſt.

Cū due ſint etates ꝑncipales ſcꝫ ꝑma ⁊ ſcd̄a ⁊ ꝯmunio
nē habeant in caliditate. q̄ illarū habet eam excellētius

Solutō Albti. In huius queſtiōis materia antiq̄ diſ/
ſidere inueniuntꝰ. Antiquiſſimi em̄ dixerūt etatē augēdi
eē magis frigidam. ⁊ etatē iuuētutis ⁊ ſtatus eē magis
calidam ⁊ ſiccā. Qd̄ nituntꝰ probare rōne ⁊ ſignis. Ratiōe
ſic. qꝛ calidū in ſimplicib⁊ nō eſt adeo incēſum cū humido
queadmodū cū ſicco ſiue etiam ſit ſiccū ſubtile vel tenue
vel ſit ſiccū groſſum. Exēplū ꝑmi vt in igne. Exēplū ſecūdi
vt terra. ſeu in lapide ignito. cū humido aūt nō ē calidūꝫ
igneum ita igni incēſum. ſicut ē in his q̄ dicta ſunt. ⁊ ꝑci/
pue in humido aqueo. cū ei in vtraqꝫ qualitate cōtratiꝰ
Cū ergo inquīt humidū ſeminale ſit aqueū. ⁊ hoc abun
det in etate augēdi ſiē ꝑꝛ ꝑ antedicta videtꝰ illa etas frigi
dioꝛ eē q̄ etas ſtatiua. A ſigno ꝓbāt multiplici. antiqſſi
mi phoꝝ ⁊ medicoꝝ. Primū eſt. qꝛ in hac etate abūdat
ſupfluitas aquea. ⁊ febres in tali etate fiunt phlegmati/
ce. Scd̄m ē. qꝛ illa ꝑma etas eſt guloſa vltra modū. gulo
ſitas aūt camina catur ex frigiditate ſupflua. Terciū ē qꝛ
emanat ſanguis de narib⁊ coꝝ. Quartū qꝛ ſunt egeſtōes
coꝝ que ſunt etatis ꝑme humide qd̄ nō eēt ſi in ipis do/
minaretꝰ calidū. Et ſimilia hmōi ſigna multa adducūt. q̄
licet appareant in hoīb⁊ magis. tn̄ ꝓportōnabiliter ſunt in
omnibus viuis. Ecōtra aūt multi peripateticoꝝ ſenſe/
rūt calidiorem eē etatē ꝑmā q̄ ſcd̄am. ⁊ ideo dicūt calidi
ores eſſe ptes ꝑmas q̄ vltimas etatis ꝑme. Qd̄ ſimiliter
ꝓbant rōne ⁊ ſignis. Rōne ſic. qꝛ nō pōt inueniri ſm̄ eos
aliqua cā quare nō ſit calidioꝛ alijs etatib⁊. Cum em̄ etas
que ē ꝑncipijs vite ꝓpinquioꝛ (q̄ ſunt calidū ⁊ humidūꝫ)
videtꝰ plus de illis participare. inter hmōi aūt ꝑncipia ꝑ/
cipuū eſt calidū. humidū etiam ꝑmū ē calorū ſubiectū ⁊
pabulū. iō cū etas ꝑma eſt ceteris illis principijs vite ꝓpi
quioꝛ videtꝰ ceteris calidioꝛ. nihil em̄ caliditatis videtꝰ in
ꝑma etate expiraſſe ſicut in alijs. A ſigno probant multi/
plici. ꝑmum eſt ꝙ appetitus iuuenū ē melioꝛ. incremētum
in eis ē fortius. ⁊ mobilitas multa. ⁊ digeſtio bona ⁊ fre/
quēs. Vñ dicunt ꝙ ſi ex frigido ꝓueniret eorum appetit⁹
tunc nō eēnt iuuenes bone yſtrimbrie. nūc autē melioris
yſtrimbrie ſt q̄ eē pnt ſenes. Inſtribrie āt ſt appetit⁹ ci/
bi naturales cū bona digeſtione. Et addūt ꝙ h̄ qd̄ aliqn̄
facit iſtis pueris nauſeam ⁊ abominatōem nō ē defectus
caloris ſed potius ſupflui nutrimēti ⁊ humoris. Scd̄m
ſignū magis naturale ē ꝙ mēbra iuuenū ſuperioꝛa ſt ma
gis groſſa (ꝓportionabilitꝰ loquēdo) inferiorib⁊. hoc autē
atteſtatꝰ ſup caliditate dominante ⁊ mouēte ſuo dn̄io nu
trimentum abundantꝰ ꝟſus ad ſupius. Terciū ſignuꝫ ē qꝛ
etas ꝑma ē ſomnifera cuius cā eē nō poteſt calidū euapo
ratōem faciēs ex multo humido. Poſt iſtas ſectas venit
Galienus dicēs iſtas etates fore equalitꝰ calidas. ſed pri/
mā excedere in q̄titate caloris. ſecūdā ꝟo in qualitate ca
loris. Et ſimilitꝰ finis ꝑme etatis excedit in qualitate pri/
mas ptes eiuſdem. Et huius exēplum dicitꝰ ſicut ſi nos
imaginemur aliqd eē calidū vel corpus aliqd calidūꝫ vel
ſubtile ꝑmo ingredi in corp⁹ humidum ſic in aquā ⁊ po
ſtea imaginemur ipm̄ ingredi in corpus ſiccū ſpiſſum mi
nus in quātitate q̄ ſit humidū ſicut in lapidē vel ferrum.
tunc nō erit differētia in eētia corporis calidi. hoc em̄ eſt
vnū ⁊ idē in vtroqꝫ. ⁊ tn̄ differētia erit in qualitate cali/
di. qꝛ acutius ē in ſicco q̄ in humido. ⁊ differētia ē in quā
titate. qꝛ magis dilatatꝰ calidū in humido q̄ in ſicco. cum
tn̄ in vtroqꝫ ſit equalis caliditas ſm̄ eētiam. Et ſic eſt in
cōparatione caloris ꝑme etatis ad vltimas ptes eiuſdem.
vel ad ſcd̄aꝫ etatē q̄ ſunt calide ⁊ ſicce. cū ꝑme etatis ꝑme
differētie ſint calide ⁊ humide. ⁊ ideo dicit pueros opti/
me eē yſtrimbrie qꝛ illa pficitꝰ calido ⁊ huido ⁊ multe gu/
loſitatis appetit ex incremēto multo. Si aūt appetitus ex
frigiditate eēt. eſſent male yſtrimbrie. Qꝫ aūt febres non
habēt ita acutas ſic iuuenes ⁊ vt ſcd̄a etas cōtingit ex hu
more remittēte acumē caloris ⁊ nō diminuēte quātitatē
eiuſdem. ⁊ ex eodem dicit prouenire tenuitatem ſuper/
fluitatum egeſtarum. Et hec ſententia Galieni inquit
Alber. vera eſt valde ſi ſubtilitꝰ conſideretur. licet ſm̄ ſu/
perficiem videatur aliquid falſitatis continere. Videtur
em̄ ſm̄ ſupficiem omnino ipoſſibile eſſe ꝙ de corporibus
tenellis in ꝑma etate nihil de calore expirauerit ⁊ cū nihil
ſit de calore in ſcd̄a etate niſi qd̄ trāſmiſſum ē ab etate pri
ma. videtur calor etiam in eſſentia eē diminutus in ſcd̄a
etate ⁊ maioꝛ eſſe in ꝑma. Sed Galienus relinquit ꝙ ꝓpt
digeſtionis bonitatem ꝑme etatis digeſtione que vocatꝰ
optoſis perfecte aſſimilabatur nutrimentum ei quod nu
tritur ⁊ ideo ſi quid de calore naturali euanuerit reſtau/
ratur per nutrimētum. quia omnis forma actiua multi/
plicatꝰ multiplicata materia ſua. Acumē autēꝫ ſecūde eta
tis mai⁹ ē q̄ pᶜ. qm̄ magis ſētitꝰ calor in ſicco q̄ in huido
⁊ vt dicit Demo. acutiorib⁊ angulis pūgit tāgētꝫ tactū.

Undecimum dubiū eſt.

An tercia etas que dicitur ſenectus ſit cum defectu
virtutis ⁊ nō ſubſtantie. Solutō. Sic vt dicit Alb. Cu
ius ratiōem aſſignat qꝛ cum euaporat continue humidū
neceſſe ē etiam vt expiret calidum. ⁊ cū hec duo ſint cau
ſe virtutis ⁊ vigoris oportet in aliquo deficere virtutē.
Cum autem dicitꝰ ꝙ eſt ſine defectu ſubſtantie. intelligē/
dum eſt ꝙ eſt ſine defectu ſubſtantie mēbroꝝ quia nec
in qualitate nec in quātitate ſignificatur defectus mem/
broꝝ ſimilium ſiue etiam heterogeneoꝝ. ſed non poteſt
eſſe ſine diminutōne ſubſtātie humiditatis naturalis. qꝛ
ſi illa maneret. etiam calidū remaneret qꝛ hoc eſt ꝓprius.

caloꝛis ſubiectū· ⁊ quo ad illam humiditatem aliquo mō deficit ſubſtātia·ſed cū in illa etate nerui adhuc nō ꝯtrahant nec corrugetur pellis neqꝫ incuruentur ſpondiles dorſi neqꝫ aliq̄d alioꝝ mēbroꝛuꝫ diminuat̄ vel curuet̄ dr̄ nō deficere ſubſtātia. Cōtingit aūt ꝓpterea ꝙ caloꝛ āncedētiū etatū optime reſtituit deꝑdita q̄ adhuc manēt ita ꝙ nō pt̄ depꝛhēdi in mēbꝛis ſimilibꝫ ſi quid ē diminutū· ꝟtus aūt remiſſioꝛ eſt qđ percipit̄ per exiccationē factam in humido radicali·huius eīm diminutō nō ſtati ſentitur in mēbꝛis licꝫ ſubtrahat̄ in ſeipſa Cuiꝰ exemplū ē de oleo in lāpade·nā cū ipm imbibitū eſt in lychno ⁊ videt̄ euapoꝛare de lychno non tamen ſentitur effectꝰ eius in lampade,ſed tunc pꝛimum ſentitur cum multum fuerit epocatum per ignem.

Duodecimū dubiuꝫ eſt.

An ne huius etatis ſint alique differētie Solutio ſic vt dicit Alber· In ea eīm ſunt differentie ſicut in omni medio qđ eſt inter duo extrema Pꝛia eīm ps ꝑticipat ſm aliq̄d ꝓprietates etatis 2ᵉ ⁊ ſm aliq̄d ꝓprietates etatis quarte· ⁊ ſm aliq̄d ē in medio ꝑ eq̄diſtantiā·vn̄ ſm aliq̄d habet ꝓprietates etatis virilis que ē calida ⁊ ſicca· ⁊ ſm aliq̄d ꝑticipat ꝓprietates etates ſenij ⁊ decrepite etatis· et ſm aliquid ſtat in medio· ⁊ in illo medio directe ē frigida ⁊ ſicca ꝓpter humiditatis euapoꝛatōēꝫ Et iō talibꝫ attribuit̄ ꝯſtantia ⁊ foꝛtis apphēſio Conſtātia q̄dē ex hoc ꝙ frigidū ⁊ ſiccū bene retinēt· Apphēſio aūt ꝓpter defectuꝫ calidi ꝯmiſcētis oꝑationes rationis. Sapiētia aūt ꝓpter multā expiētiam ⁊ multoꝝ memoꝛiā q̄ ex frigido ⁊ ſicco ꝯfoꝛtatur In talibꝫ eīm ceſſat diſſolutō iocoꝝ ⁊ venereoꝝ ꝓpt̄ imobilitatē frigidi·abſcindētis motū· ⁊ ſicci qđ nō de facili mouet̄ extra ſeipm Hoc āt ꝓpoꝛtionabilit̄ hec etas oꝑatur in oibꝫ viuis ſicut in hoibꝫ Eſt aūt hec etas ſicca ꝓprie int̄ oēs etates qꝛ ex euapoꝛatōe lōga dataꝝ etatum deſtituta ē humido interioꝛi mēbroꝝ· ⁊ iō qꝛ adhuc dominās frigus nō idūxit humidū alienū nō hꝫ huīditateꝫ exterioꝛē· ⁊ ideo hec etas ſicca ē intus ⁊ intra

Decimūtertiū dubiū eſt

Qualis ē etas quarta q̄ ſeniū ſeu decrepita etas appellat̄

Soꝰ Hec etas vt dr̄ Alb. ē frigida ⁊ humida·humiditate nō naturali ſꝫ extrinſeca ⁊ accītali·etiā cū diminutōe ſubſtātie ⁊ ꝟtutis Primū pꝫ qm̄ vt dr̄·iiij. methauroꝛuꝫ qn̄ humidū euapoꝛabilit̄ ꝯtinue de ꝓfundo extrahit̄ caloꝛe reſoluēte remanet humidū in ſupficie· ⁊ ē viſcoſum ⁊ phlegmaticū ꝓpter ſui frigiditatē a deſtitutōne caloꝛis cauſatā·calide eīm ꝑtes euolarūt in tali euapoꝛatōe·adheret ergo pmo mēbꝛis ſilibꝫ intrinſecus de medullis membꝛoꝝ expirās cū calido anq̄ʒ ad ſupficieꝫ cutis educatur ⁊ iō mēbꝛa ſimilia efficiunt̄ in tali etate humida aliena humiditate·nō naturali ſed coꝛrupta·q̄ humiditas dr̄ humiditas phlegmatica,adherēs ⁊ nō augēs Scd̄m pꝫ qꝛ tūc mēbꝛa deſtituta ſenſibiliter intrinſeco humido ꝯtrahunt̄ ⁊ rigeſcunt· ⁊ pellis coꝛrugat̄ frigoꝛe ⁊ induratur. ⁊ nerui exiccati quaſi ſpaſmate ꝯtrahūtur. ⁊ poſt ſe trahūt mēbꝛa quibꝫ colligātur ſicut ſpinā doꝛſi tunc icuruatur doꝛſuꝫ. ⁊ frigido ⁊ ſicco ſpūs deficiūt. ⁊ pauci q̄ remanēt inſpiſſantur ⁊ ingroſſant̄ ⁊ iō nō penetrāt poros· ⁊ ſic obſurdeſcunt aures· ⁊ caligāt oculi· ⁊ hec q̄dē eſt coꝛruptio naturalis in oibus viuētibus· Et iō egregie dic̄ Areſto. in quarto methauroꝝ ꝙ ois coꝛruptio naturalis ē in via vetuſtatis ⁊ ſenectutis Cū aūt fuerit ꝯpata hec etas ad ſenectutē pcedentem tunc ē interius ſiccioꝛ ⁊ exteriꝰ humidioꝛ in mēbꝛis ſcꝫ humiditate innaturali. Et hec ē cā ꝙ multas coꝛruptas humiditates eijciūt ſenes· ⁊ ꝙ ſunt multe egeſtionis ⁊ comeſtōnis· Egeſtio eīm in eis multa cauſat̄ ex comeſtione multa coꝝ indigeſta Comeſtio autē multa in eis cauſatur ex frigido ⁊ pondere cibi·qđ ſemꝑ tendit ad fundū ꝑ poꝛtenariū ſtomachi ad ſeceſſum·ſicut dcm̄ eſt de melancholicis in de ſomno ⁊ vigilia Sūt autē eaꝝ egeſtiōes quaſi fluxus ſynthetici· Sūt etiam de hac quarta etate malaꝝ oꝑationū aialiū ita ꝙ nō ſolū virtus aie vegetatiue deficit ſed etiā aialis ꝟtus· ita ꝙ incipiūt tandē puerilia agere ⁊ facere Qđ ꝯtingit ꝓpter ſpūuꝫ aialiū groſſiciē ⁊ pigriciam,q̄ nō penetrāt vſqꝫ ad cellā logiſticā ſed remanet in anterioꝛi interioꝛi capitis ꝑte cū defectu· ⁊ iō nō pꝛohibet̄ phantaſtica apparētia in eis ꝑ actuꝫ rōnis· ⁊ tūc ſunt delyri·eo ꝙ diſtēperata ē· ⁊ fit in eis harmonia virtutū aialium coꝝ ſicut lyra efficit̄ diſſona Sūt etiā memoꝛie male ꝓpt̄ frigꝰ ⁊ interioꝛem ſiccitatem Hec aūt ſicut dcm̄ eſt ſupꝛa magis apparēt in hoīe.ſed nihilominus imaginari opoꝛtꝫ ꝙ ꝓpoꝛtionabilit̄ ſint in hominibus ⁊ in alijs viuis In oī eīm eo in quo agit calidū in humidū tandeꝫ neceſſe eſt ⁊ induci talem exitū vite ⁊ iduci coꝛruptōnem

Decimūquartū dubiū ē

An hec etas habeat differētias quibꝫ ſit ſubdiuiſibilis Solutio ſic Habet quidem tres ſicut omne mediū qđ eſt inter duo extrema· Ea eīm ps q̄ ē iuxta etatē poꝛē magis accedit ad frigidū rigens vel vigēs· ⁊ humidū extraneū valde viſcoſum·extrinſecus adherens Pꝛopt̄ qđ fere oēs tuſſiunt ſenes reſpirātes cū q̄dam cātu anhelitus Cuiꝰ cā eſt qꝛ pulmones coꝝ implent̄ ſuperfluo viſcoſo phlegmate. Ea aūt ps etatis huius q̄ ē media medias etiā hꝫ ꝓprietates. Sed in medietatibꝫ iſtaꝝ duaꝝ vltimaꝝ etatū differētia eſt ad poꝛum etatū medietates·qm̄ medietates duaꝝ pmarum accedūt ad tpantiā ꝯplexionis ſm veritatem Medietates aūt duaꝝ vltimaꝝ accedunt ad temperantiam deſtituētem ꝯplexōnem. vna quidem ſm ſiccitatē·alia vero ſm frigiditatē·q̄ ſunt due cauſe moꝛtꝫ

Decimūquintū dubiū ē

An in oibus aīatis poſt ſenectutē renouari ⁊ redire poſſit Iuuētꝰ Solutō Alb. in q̄buſdā renouat̄ iuuētꝰ in toto·in q̄buſdā in ꝑte· ⁊ in q̄buſdā nec in toto nec in ꝑte· In plātis eīm multe ſꝫ·in q̄bꝫ iuuētꝰ redit in toto pꝰ ſenectutē In aialibꝫ impfectis aūt q̄ ſunt ꝑtium multū ſimiliū iuuētus redit in ꝑtibꝫ.ſed in ꝑfectis q̄ ſunt ꝑtiū multū diſſimiliū ⁊ heterogeneoꝝ nec in toto nec in ꝑtibꝫ reuertit̄ Cuiꝰ cauſa in oibꝫ his ē diuerſa ſimilitudo vl̄ diſſilitudo in iſtꝫ Silitudo eīm coꝛpis in ꝑtibus ē cā traſmutatōis vnius ꝑtis in aliam Qđ eīm in nutrimēto eſt ſile nature radicis hoc etiā ſile eſt nature ſtipitis ⁊ nature ramoꝛū ⁊ nature ꝟgaꝝ·et vt generaliter dicat̄ ē ſile oibus ꝑtibꝫ plātaꝝ· ⁊ iō in radice coquit̄ nutrimētū ⁊ terminat̄ vn̄ fiunt oia plātaruꝫ oꝛgana ſic aūt nō ē in his q̄ valde ſunt heterogenea ſic in aialibꝫ ꝑfectis Qđ eīm in illis ſile ē oſſi·nō ē ſile carni ⁊ qđ ē ſile carni nō ē ſile vene· ⁊ qđ eſt ſile vene nō ē ſimile neruo· ⁊ ſic de alijs· ⁊ iō in talibꝫ opꝫ nutrimentū in q̄libet mēbꝛo nouā accipe aſſimilatōem,ꝓpter qđ cum coꝛrupta ſunt ꝑ ſenectutē oꝛgana vl̄ amputata nō pt̄ redire iuuen-

Omne viuū neceſſario incurrit ſeniū

tus ꝑ generatōez alioꝝ organorū ex ſtomacho vl' corde ſed remanēt vetuſta vel corrupta In aialibꝫ ergo multuꝫ ſimilibꝫ in ptibꝫ vt in cancris ſerpētibus ⁊ lacertis ꝯmibus ⁊ ſimilibꝫ alijs aliqñ recreſcūt ptes abſciſſe. vel teſte depoſite recreſcūt. ſicut in cācris ⁊ oſtreis q̄buſdā Teſta eñ in talibꝫ pro pelle ē. nō exiſtēs formale mebꝝ aialis. ſꝫ habꝫ ſe ſicꝫ vngule in aialibus. ⁊ iō recreſcit de fumo terreſtri generato in corpibus coꝝ. ꝓpter qḋ eſt etiā dura val de acſi optēſi decocta eēt. terreſtre aūt aſſatū ꝯſtituit eā. Et qꝛ talis fum⁹ ē mult⁹ in corpibꝫ coꝝ iō recreſcit iuuenis ⁊ deponitur vet⁹ qꝛ alit nimis dureſceret ⁊ īpediret aiales oꝑationes Mēbra aūt taliū aialium recreſcūt ⁊ iuuētutē accipiūt ꝓpter ſimilitudinē corpis ſicut de plantis dictū ē Precipue aūt recreſcūt ptes q̄ lōge diſtāt a ꝑncipio vite ſicut caude in q̄buſdā In generationibꝫ aūt cancroꝝ recreſcūt pedes Et hoc ideo fit qꝛ illis abſciſſis adhuc manet vita in poteſtate mēbroꝝ ꝑncipalium. ⁊ ideo abſciſſis partibꝫ illis virtus in ꝑncipalibꝫ mēbris exiſtēs ſufficit formare ex nutrimētali humido ſilia mēbra Necꝫ oꝫ ad hoc ſpeciale vas habere in quo nutritō fiat digeſtō ⁊ aſſimilatō. nō eñ in partibꝫ illis puta cauda ⁊ pedibus in cancris ē diſſimilitudo ab alijs partibꝫ ſicut ē diſſimilitudo partiū in aialibꝫ ꝑfectis Verū nulluꝫ aialiū inuenit qḋ in toto mutatū recreſcat ſucceſſiue ꝑ partes ſicut planta que ſucceſſiue accipit nouas radices ⁊ nouū ſtipiteꝫ et nouas virgas. licet tñ nō ꝑ oīa ſimiles Qñ enim accipit vnū nō accipit alterū. qꝛ ſi omnia hec ſimul noua acciperꝫ nō eſſet aliqḋ vnū in quo formaret ⁊ aſſimilaretur materia nutrimēti vnde generari habet. ⁊ hoc eſt impoſſibile Sic aūt nō eſt de aiali ꝑfecto. Oportet eñ in omni aniali ꝑfecto remanere mēbra ꝑncipalia nō renouata. ⁊ ꝑcipue cor qꝛ ex illo formātur omniū organoꝝ reſtauratiua ſufficiēter Sūmum eñ reſtauratiuū nō pt̄ formari ex aliquo alio. ⁊ hec eſt cauſa quare diximus ꝙ ad talia non redit iuuēt⁹ eorū niſi ſm partem Sed in heterogeneis animalibus que multum diſſimilia habēt mēbra ex nullo menbrorum reſtauratiuū ſufficienter formatur ad alterum. ⁊ ideo oportet quodlibet ſeruari ad qḋ in ipo nutrimētum formetur. ⁊ ideo etiam in illis vnū non creſcit ex alio Caro tamē materialis ⁊ nō formalis pars fluit ⁊ refluit noua ſuccedēs veteri ſicut ſufficiēter in libro de generatis determinatū eſt Fuerunt autem quidā de ſecta medicoꝝ qui hic incōuenienter aſſignauerit dictorum cauſaꝫ ⁊ ratōem dicētes ꝙ ea que formātur de humido ſeminali nō recreſcūt abſciſſa. ſed ea que creſcūt de humido nutrimētali abſciſſa recreſcūt. Si eñ hoc eſſet verꝝ aliqua caro in quolibet mēbro nūcꝫ recreſceret. qꝛ conſtat ꝙ tota caro que ꝑmo formatur in corpore de humido ſit ſeminali. et hec tamē ſicut alia fluit ⁊ refluit ſm materiaꝫ accepta. ħ eſt. vt pars materialis Unde nō ſolum ex humido nutrimentali ſed etiam ex ſeminali partes materiales fiunt Preterea. conſtat ꝙ omnia mēbra cancrorum ⁊ ſerpētuꝫ prima. ⁊ ipſa pellis ⁊ teſta de humido formātur ſeminali que tamē recreſcere videmus oculis noſtris Preterea Ratio iſta nō eſt niſi in parte materie accepta. humiduꝫ eñ ſiue ſit ſeminale ſiue nutrimētale materia formabilis eſt ⁊ nō cauſa formans Deberet autem queri cauſa q̄ eſſet principiū oꝑatiōis talis. ⁊ ideo ſtandū eſt prime ratōni inducte ⁊ nō ſecunde

Decimūſextū dubiū eſt.

Quot modis renouatur Iuuētus in plantis Soꝰ Ut inquit dñs Albtus magnus Tribꝫ modis Primus eſt quo poſtꝗ̄ ſenuit plāta dureſcit cortex eius ⁊ ex frigiditate claudūtur pori radicis eius. ⁊ ſi tunc preſcindatur areſacta ſuperius ⁊ findatur radix ei⁹ inferi⁹ multis fiſſuris. trahit ſuccū per lignum radicis ⁊ nō per corticem. et incipit emittere ſurculos ⁊ ramos. quaſi iā primo pullulauerit ſed tamē nō durabunt plāte huiuſmodi ſicut ille q̄ in toto de nouo pullulāt Secūdus modus eſt per inſciſſionem. nō tamen adeo verus ſicut primus. quia dubiuꝫ ē vtrū ſit vna planta vel due. et ſi eſſet vna dubiū eſſet vtrū eēt eadē cū prima vl' alia hec aūt in de vegetabilibꝫ ⁊ plātis determinari habēt Tercius āt modus eſt quo amputātur rami ſuperiores ⁊ plāte. ⁊ fit noua pullulatio de ſtipite ſed necꝫ hic mod⁹ adeo efficax ē ſicut ꝑmus

Decimūſeptimū dubiū

An neceſſe ſit omne viuū incurrere ſenium Solutō Sic. Nullū eñ generatorum ex ꝯtrarijs euadere poteſt quin ſm naturam veniat ad terminum exitus per ſeniuꝫ quantūcumꝗ̄ temperate nutriatur ⁊ cuſtodiatur Et hoc propter ſex rationes quas aſſignat domin⁹ Alber. Quarum prima ē quia quod ingeritur extraneū ⁊ diſſimile. et quātumcunꝗ̄ aſſimiletur tñ in principio diſſimile ē quando ingeritur mēbris. Sanguis eñ frigidus ē qui generatur ex lactuca. licet poſtea caleſcat in corpore. ⁊ ſic eſt de omni eo quod extraneo corpori ingerit. oportet eñ aliqḋ ſue extraneitatis retinere etiā poſtꝗ̄ mēbris incorporatū eſt ꝑ aliquod tempus Per illam enim extraneitateꝫ alterat ꝟtutes menbrorū. eo ꝙ in phyſicis omne agēs patit ⁊ omne patiēs aliquo modo agit. Alterationes autē virtutū ſibi cōtinuo ſuccedētes debiles faciunt virtutes mēbrorum ⁊ organa eorum vel eaꝝ que ſunt qualitates cōplexionales mēbrorū hebetāt ⁊ confundūt. his autem ſepe ⁊ diu ſibi ſuccedētib⁹ neceſſe ē incurrere putrefactōne ipſum mēbrum per ſenium Secunda autē cauſa eſt ex celo ⁊ mūdo Omne eñ quod ex ꝯtrarijs diſtabat in ſuis ꝯponētibus aliquando. ita ꝙ leuia erūt ſurſum ⁊ grauia deorſum anteꝗ̄ diſtant ſm actum. differenter diſſolutiones complexionis ligantis ea paulatim. et ſic virtus menbri et qualitas incipiunt retractari et impediri per ſpacium temporis. et hoc vocamus ſenium. neceſſe eſt ergo ꝙ omne menbrum ſenium incurrat. Tertia autem cauſa huius ē quia et ſi ponamus non nutriri menbrum niſi nutrimento vltimo aſſimilato. tamen illud non vnitur menbro niſi per calorem aperientem menbri ſubſtantiam et diuidentem ſubſtantiam nutrimenti per poros menbri. omne autem qḋ ſic calore ſepe diuiditur neceſſe eſt ꝙ aliquo ſubſtantiali humido euaporato per calorem inſpiſſetur et induretur. et quanto magis induratur tanto minus eſt ipſum ſuſceptibile reſtaurantis. neceſſe eſt ergo tandem contrahi et rigeſcere menbrū humido ſubſtantiali educto. et tunc inhabile efficitur ad aliud ſimile ſibi recipiendum. Quarta cauſa eſt calor circundantis medij. quia neceſſe eſt ꝙ a circūdatione illius quod tāgit nos diſſoluātur corpora cōmixta ⁊ educatur humidum ⁊ cū ipſo calidum. ⁊ ideo remanēt mēbra itus arida ⁊ gelida ⁊ exterius humida aliena humiditate. qḋ ad ſenium pertinet vt patet ꝑ ante dicta Quinta cauſa ē quia anima tū aut quieſcit aut mouetur. Et ſi quideꝫ quieſcit aial inualeſcit ſuꝑ ipm frigus ꝯplexionis ⁊ inſpiſſat humiduꝫ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ipſius. ⁊ extinguit calidū ⁊ ſic inducit mortē Si aūt mouetur ex motu frequēti acuitur. qui cū circūdātis medij calore educit humidum. inducit ſeniū Sexta cauſa ē q2 cū aīal nō poſſit vacare a motib9 animalibus qui exercētur p animales ꝟtutes. ſicut ſunt imaginari ſentire cogitare ⁊ hmōi. etiā illi diſtrahēdo ad exteriora ſpūm ⁊ calorē paulatim reſoluūt humidū ⁊ inducit ſeniū His ergo de cauſis inducitur neceſſario ⁊ ineuitabiliter ſeniū in corporib9 animatoꝝ Quidā autē addiderūt his cauſis cauſā tēporis. propt hoc q dicit Ariſto. iiij. phicorū tēpus per ſe fore cauſam corruptionis. ⁊ p accidēs ipſius generatōnis Sed hec phi dicta nō intelligūt Tempus eñ non eſt cauſa corruptōis p ſeipſum. ⁊ tamē non ſequit q ꝓpter h p accidēs ſit cauſa corruptōis. q2 eſt cauſa corruptiōis eo q in tpe p motū qui nō accidit tēpori. ſed eſt eius ſubſtātia vel cauſa hoc mō quo poteſt habere eſſentialē cauſam cū ſit accñs qd debiliſſimū eſt inter omnia que habēt eſſe Motus eñ cū ſit cauſa mutationis eorū que ſunt. facit diſtare omne qd ſub ipſo ē a ſuis pncipijs primis. ⁊ cum elōgauerit ille diſtātiā p modū qui dict9 ē in gradib9 etatū. faciet diſtare omne generatū a pmis pncipijs vite. ſcȝ calido ⁊ humido ſcḋm q ſunt cē generatōis vite. ⁊ ſic ⁊ nō alit tpus ē cā corruptōis ⁊ ſenectutis ⁊ ſenij

Ria autem accidētia circa cor. que videntur eandem naturā habere. hñt āt nō eandem ſaltus et pulſus et quod reſpiratōnis

Poſt q̄ phus oñt infrigidationis cauſam in animalibus In hoc 3° ⁊ vltimo tractatu redit ad declarādū qualiter fiat infrigidatio. Et q2 infrigidatio accidit propter motū cordis vel alicui9 particule iuxta cor. aſſignat cauſam motuū accidētium vniuerſaliter circa cor Et diuiditur in tria capitula In primo aſſignat cauſam motus ſaltus ipſius cordis In ſcḋo dat cauſam motus pulſus. ibi Accidēs autem In 3° dat cauſam reſpirationis. ibi. Reſpiratio Primū capitulū ſubdiuidit in duas partes In pma ponit cauſam. ſcḋo manifeſtat eā. ibi Etenim timētes Prima ſubdiuidit in duas particulas. In quarū prima proponit intētum In ſcḋa exequitur intētōnem ſuam ponendo cauſam motus ſaltus ipſius cordis. ibi. Saltus quidem Quātum igitur ad primā dicit q tria ſunt accidentia circa cor ſcȝ motus ſaltus. modus pulſus. ⁊ reſpiratio. que etſi videant habere eandē naturam tamē nō habent eandē in veritate Vidētur quidē eandem habere naturam quia fiūt per modum eleuationis ⁊ depſſiōis. nō tamē eandem habēt naturam quia fiūt a diuerſis cauſis Et preterea ſaltus cordis innaturalis ē. alij aūt duo motus ſunt naturales

Saltus quidē igitur eſt conſtrictio calidi quod in ipſo propter refrigerationem ſuperfluificam aut contabeſcitiuam vtputa infirmitate que vocatur ſpaſmos. et in alijs infirmitatib9 et timoribus

In hac ſcḋa particula aſſignat cauſam motus ſaltus ipſius cordis dicēs q ſaltus cordis non ē aliud q̄ ɔſtrictō calidi in corde exiſtētis. ⁊ hoc propter refrigerationē ſuperfluā aut mortificatiuā ſeu tabefactiuam ſicut accidit in infirmitate que dicitur ſpaſmus ⁊ in alijs infirmitatib9 et timoribus.

Etenim timentes infrigidantur ſcḋm ſuperiora. Calidum aūt fugiens contrarium facit ſaltum in paruū et ſtrictum ita vt aliquando extinguantur animalia. et moriantur animalia. propter timorem et propter paſſionem egritudinalem.

Hic ɔñr manifeſtat cauſam illius mot9 dicēs q timētes infrigidant in ptib9 exteriorib9. Timor eñ nō ē aliud q̄ turbatō cauſata ex apprehēſione mali futuri. ɔtriſtantis ſcȝ vel corrūpētis Et ideo ɔtingit q in timētibus calidū a ptibus exteriorib9 reuocet ad interius a frigore ꝓpter lēte. vnde qñq ɔtingit ventris diſſolutō vel iictura Calidū aūt ſic cōſtrictū a frigido in puū locum facit quēdā ſaltū in ptibus inferiorib9. ⁊ ɔtingit aliqñ ita ɔſtringi calidū vt extinguant ⁊ moriant animalia ꝓpter timorē Si eñ frigidū fuerit excellens ita vt calidum expellat. ⁊ non expellatur rurſus frigidum a calido. tunc ipſum calidum extinguitur. quo extincto moriuntur animalia Cōtingit etiā ꝓpter paſſionē egritudinis calidū ſic repelli ⁊ extigui ⁊ p ɔñs aīalia mori

Accidēs aūt pulſatio cordis quoniā ſemper videtur faciens continue. ſimilis naſcentijs eſt que faciunt motum cū dolore propter preter naturam eſſe ſanguinis permutationem. Fit autem vſq quo vtiq ſanies fiat digeſtus. Eſt autem ſimilis bullitioni hec paſſio. Bullitio aūt fit ſpumoſo facto humido a calido. eleuant eñ propter ampliorem fieri molem. pulſatio aūt in naſcentijs quidem. ſi non ſpirauerit ſpiſſioris facti humidi putrefactio. bullitioni autem excedentia per orizontes.

In hoc ſcḋo caplo aſſignat cām motus pulſus. Et diuiditur in duas partes Primo facit qd dictū ē. Secūdo recapitulat ibi Reſaltatio Prima pars ſubdiuidit in duas particulas In pma ponit ſimile In ſecūda adaptat ibi In corde autē. Quantū ad primam partē dicit q mot9 pulſus qui cordi accidit. ⁊ fit cōtinue aſſimulatur motui naſcētiarū Fiunt autem naſcentie ex cōgregatione humidi indigeſti. que quidem fit propt oppilationē vel propt ſupfluitatem. vel propter cauſam attrahētem ad locum aliquē illud humidum Cum autē illud humidum groſſum ⁊ indigeſtum ē congregatum calor naturalis agit in illud humidum digerēdo ⁊ reſoluendo aliquid de illo in ſpiritū. qui ſpiritus pulſat ad exterius. ⁊ deinde regreditur ad interius. ita q motus egreſſus ⁊ ingreſſus fiat cū dolore. cuius cauſa ē quia fit ille motus ſanguinis preter naturam cū pmutatione quadam intenſōnis eiuſdē. Durat autē motus ille donec ⁊ quouſq ſanguis fuerit digeſtus ⁊ in ſaniē conuerſus Eſt autem motus ſeu paſſio huiuſmodi ſimilis bullitioni que ſcȝ accidit quando calidū agit in humidū ⁊ reſoluēdo ipſum in ſpiritum qui ad exteri9 mouet. Ille nanq ſpūs q2 appetit maiorē locū. iō ad exteri9 mouet extēdēdo illud humidū quēadmodū accidit in bullitiōe. Iſte ꝟo motus q fit in apoſtematib9 ſeu in naſcētijs duob9 modis ceſſat Vno mō p expiratōnem qñ humidū ē viſcoſū. ⁊ ptes ille in qb9 ē apoſtema ſunt rare. ⁊ calidum potens eſt reſoluere. tunc eñ expirat tota

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

materia. ⁊ per ꝯñs ceſſat motus apoſtematis Alio° ceſſat ſi humidũ ſit groſſũ ⁊ viſcoſuz nõ potẽs reſolui qñ ſcꝫ humidũ ꝯuerſuz eſt in ſaniẽ. mot⁹ ãt bullitiõis ceſſat qñ humidũ ẽ eleuatũ vſqꝫ ad orificiũ vaſis

In corde aũt ſemper accidẽtis humidi ex alimento per caliditatem tumefactio facit pulſum eleuata ad vltimam tunicã cordis. et hoc ſemper fit continue. Affluit eñ ſemper humidum ex quo fit ſanguinis natura. Primo eñ in corde fit. palam aũt in generatione a principio Nõ eñ diſtictis venis videt̃ habẽs ſanguinẽ.

Hic ꝯñr. p. adaptat ſimile ad ꝓpoſitũ Et p° facit hoc 2° aſſignat cauſas ꝓprietatũ ꝯſequẽtiũ motũ cordis. ibi. Et ꝓpter h̄ Quãtũ ad p̃mũ aduertendũ ꝙ in corde ẽ calor naturalis. vt ſupra ꝓbatũ eſt. Eſt etiã ſupponendũ ꝙ neccariũ eſt aial recipe alimentũ ꝯtinue ꝓpter ꝯtinuã actõnẽ calidi in humidũ ſubtiliando ip̃m. ⁊ quendã tumorez inducẽdo Dicit ergo. p. ꝙ calidũ cordis ꝯtinue agens in aduenies alimẽtũ rarefacit ip̃m ⁊ etiã reſoluit. alimentũ aũt rarefactũ ⁊ purificatũ tumefactõnẽ inducit Et hunc motũ facit pulſus in corde Huidũ eñ tumefactũ eleuat̃ vſqꝫ vltimã tunicã cordis. ⁊ inducit motũ dilatationis. nõ pt aũt vlterius ꝓgredi. ſꝫ redit ad interius. facta tñ aliqua reſolutõe. ⁊ fit mot⁹ ꝯſtrictõnis. ⁊ hoc fit ꝯtinue ꝑ totã vitã aialis. q͛ alimentũ ex q̄ fit ſanguinis natura p̃ncipalit̃ in ipſo corde ꝯtinue aduenit Qd̾ pt eẽ manifeſtũ ꝯſideranti gñationẽ q̄ fit a principio Cũ eñ nõ ſunt vene diſtincte nec mẽbra formata. apparet ſanguis in eo. ⁊ calidũ naturale ꝯtinue agit in ip̃m rarefaciẽdo. rarefactio ãt ſanguinis cã ẽ motus pulſus. ⁊ ideo cõtinue fit ꝑ totam vitam animalis

Et propter hoc pulſat magis iunioribus q̃ȝ ſenioribus. fit enim exhalatio amplior iunioribus.

Hic ꝯñr. p. aſſignat cauſas quarũdã actõnũ Et q͛ reddit cãm duarũ. iõ ſm̃ h̄ diuidit̃ in duas ꝑticulas In p̃ma reddit cãm primi. in 2ª ſcd̾i. ibi. Et pulſant. In p̃ª d̾r. Ita deñ eſt. ꝙ calidũ ſubtilians alimẽtũ cã ẽ mot⁹ pulſus taz iuniorũ q̃ȝ ſeniorũ Cui⁹ cã ẽ q͛ in iunioribꝫ calidũ magi⁹ eſt q̃ȝ ſenibꝫ Et q͛ calidũ maius ẽ iõ plus eleuat̃ eius ꝟtute de ſpũ ſeu de exhalatõe q̄ ẽ cã motus cordis ⁊ iõ fortior ẽ motus pulſ⁹ in iuuenibꝫ q̃ȝ in ſenibꝫ. ⁊ iõ medici bene iudicãt ꝑ pulſum de calido ⁊ de diſpoſitõibꝫ cordis

Et pulſant et vene omnes et ſimul inuicem propter ortas eſſe omnes a corde. mouent aũt ſemper. quare et ille ſemper et ſimul inuicem quando mouetur.

Hic reddit cãz 2ᵉ dicẽs ꝙ q͛ mot⁹ cordis fit in eo ꝓpter reſolutõem ſpũs ex alimẽto moto vſqꝫ ad tunicã exteriorem accidit omnes venas moueri. quia omnes vene ortum habẽt ex corde. mouetur autez ꝑs ſuperior cordis ex qua vene ortuz habẽt. quare vene mouẽtur ſimul quãdo illa ꝑs mouet̃. vñ pulſus ẽ humidi nutrimẽtalis purificatio ⁊ hoc ẽ materialis pulſus diffinitõ

Reſaltatio quidem igitur eſt facta obuiatio ad frigidi conſtrictionem. pulſatio aũt humidi calefacti ſpirituificatio

Hic ꝯñr ponit phus quãdã recapitulatõnẽ dicens ꝙ manifeſtũ ẽ ꝙ motus ſaltus fit obuiatio calidi q̄ fit ꝓpter cõſtrictõem factã a frigido. motus aũt pulſus fit q͛ generat̃ ſpũs ex huido calefacto q̄ motus ad exteriorẽ tunicã cordis cauſat motũ

Reſpiratio aũt fit augmẽtato calido in quo principiũ nutritiuũ. quemadmodum eñ et alia indigẽt alimento et illud et alijs magis Etenim alijs illud alimenti cauſa eſt. neceſſe itaqꝫ amplius factũ eleuare organum: Oportet aũt exiſtimare cõſiſtentiam organi ſimilem eſſe follibꝫ qui in erarijs. Non longe eñ neqꝫ pulmo neqꝫ cor ad ſuſcipere figurã talem. duplum autem eſſe quod eſſe quod tale Oportet eñ in medio eſſe nutritiuũ naturalis virtutis.

Hic ꝯñr in hoc tercio capi. aſſignat modũ reſpirationis. ⁊ p̃mo in reſpirãtibꝫ. 2° in non reſpirantibꝫ. ⁊ ſm̃ hoc diuiditur capi. in duas partes. ſcd̾a ibi Eodẽ aũt mõ Prima rurſus ſubdiuidit̃ in duas. In p̃ª dat modũ reſpirandi in abſolute reſpirãtibꝫ. 2° facit idem in hñtibꝫ pulmonez multũ ſanguinẽ habẽtem ibi Et maxime ẽ habẽtibus Prima iterũ ſubdiuidit̃ in duas Nã in p̃ma aſſignat modũ mot⁹ reſpiratõis In 2ª modũ expiratõnis ibi Quem admodũ eñ. Prima ꝑs ſubdiuidit̃ in tres ꝑticulas In p̃ª oñt modũ ſm̃ quẽ neccariũ ẽ moueri pulmonẽ In ſcd̾a oñt quõ illo eleuato ⁊ dilatato neceſſariuz eſt moueri pectus ibi Eleuato aũt In tercia oñt quõ pectore eleuato attrahit̃ aer ibi. Eleuato eñ. In p̃ma d̾r ꝙ motus reſpiratõis fit ꝓpter augmẽtatõnẽ calidi ex humido in illa ꝑte in qua ẽ p̃mũ p̃ncipiũ nutritiue ꝑtis aie Sicut eñ alie ꝑtes indigẽt nutrimẽto ita ⁊ cor ⁊ magis. q͛ cor ẽ cã alimẽti alijs ꝑtibꝫ. ergo ip̃m nutritur ⁊ magis. ſed calidũ augmẽtatum eleuat organũ reſpiratõis. nã cũ calidũ augmentatũ fuerit mouet̃ cor ꝑ dilatationẽ. ⁊ cũ pulmo colligantiã hꝫ ad cor iõ augmentato calido eleuat̃ pulmo Exiſtimãdũ aũt ẽ pulmonẽ eẽ ſimilẽ follibꝫ nec multũ diſtat figura ipſius a figura folliuz niſi ꝙ in pulmone apparet figura follis duplicata ꝓpter duas ꝑtes ipi⁹ Eleuat̃ ergo pulmo amplior ⁊ maior factus ꝑ naturã calidi quod neceſſe ẽ eſſe cũ p° principio nutritiuo qd̾ exiſtit in medio ipſius aialis

Eleuato q̄dem igitur neceſſariũ eleuari. et continẽtem ipſam particulam Quod q̄dem videntur facere reſpirantes. eleuant eñ pectus propter principium exiſtens in ipſo huius particule idem hoc facere.

Hic oñt quõ pulmone eleuato ⁊ dilatato neceſſariũ ẽ moueri pectus dicẽs ꝙ cũ pulmo fuerit eleuat⁹ oꝫ ꝙ illa ꝑticula q̄ ip̃m ꝯtinet ſcꝫ pectus eleuet̃ Qd̾ apparet ĩ reſpirãtibus. videm⁹ eñ ꝙ reſpirãt ⁊ eleuãt pect⁹. cuius cã ẽ calidũ mouens pulmonẽ. cũ eñ pulmo mouet̃ ꝯtingit ꝑtes ꝓpinquas moueri. ⁊ ideo pectus mouet̃. hmõi eñ p̃ncipiũ ẽ intus ſub pectore.

Eleuato eñ quemadmodum in folles neceſſarium inferre aerem qui de foris et frigidum exiſtentẽ ⁊ refrigerãtẽ extiguere exceſſũ ignis

Hic ꝯñr oñt phus quõ pectore eleuato neceſſariũ ſit intrare aerẽ dicẽs. ꝙ ſicut videmus in follibꝫ ꝙ ſui eleua

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tione neceſſariū ſit aerē intrare. ita pectore eleuato neceſſariū ē aerē intrare Cuius rō ē qꝛ pulmo poroſus ē ꝛ multas vacuitates hꝫ. cū ergo eleuatꝰ oꝫ aerem ſubintrare aliter poneretꝰ vacuū. qḋ eſt impoſſibile Intrat autē aer frigidꝰ q̄ ꝓpter frigiditatē ſuā mitigat exceſſuꝫ caliditatis.

Quēadmodum autem creſcente eleuabitur hec particula et detrimentum patiente neceſſarium demittere et demiſſo exire aerem. qui ingreſſus fuit iterum ingredientem quidem frigidum Exeūtem autem calidum propter tactum calidi exiſtētis in particula hac.

Hic pn̄r aſſignat modū motus expiratōis dicens ꝙ cū augmētatur calidū eleuatur pulmo ꝛ depreſſo calido deprimitꝰ. ita neceſſariuꝫ eſt depreſſo calido ꝛ pulmone aerē exire. ſicut eleuato ſubintrat aer. aer inqꝫ frigidꝰ quia aer inſpiratꝰ calefit ꝓpter calorē cordis.

Et maxime habētibus pulmonem ſanguinē habentem In multas eñ velut canales et concauitates incidere eas que in pulmone. quarū ſecus quacūqꝫ protenſe ſunt vene. vt videatur totus pulmo eſſe plenus ſanguine. vocatur q̇dem autē ingreſſus aeris reſpiratio. exitus aūt expiratio. et ſemper vtiqꝫ continue q̄ꝫdiu vtiqꝫ viuit et mouetur hec particula cōtinue. Et ppter hoc inſpirare et expirare eſt viuere.

Hic pn̄r oñdit modū reſpiratiōis in habētibꝫ multuꝫ ſanguinē dicēs ꝙ reſpiratio maxime neceſſaria ē in habētibꝫ pulmonē habētem multū ſanguinē Cuius rō ē qꝛ concauitates pulmonis hn̄t quaſdam canales ꝛ iuxta illas ſunt multe vene ita ꝙ pulmo totus plenus eſt venis. vene autem ſunt vaſa ſanguinis nec ſunt ſine ſanguine. quare manifeſtum eſt ꝙ in talibus totus pulmo plenus ē ſanguine. plenus aūt ſanguine maximam habet caliditatem que vero maximā habent caliditatem. maxime indigent reſpiratione quare manifeſtū eſt ꝙ in talibus animalibꝰ reſpiratio eſt maxime neceſſaria Et quibus infert duo corollaria Primū ꝙ cum ſint duo motus contrarij quorum vno attrahitur aer. alio vero expellitur. primus vocatur inſpiratio. ſecūdus expiratio Secundum Neceſſarium ē animalia q̄ꝫ diu viuunt in hac particula reſpirare ꝛ ideo in talibus animalibus vita exiſtit in reſpirando ꝛ inſpirādo aerem.

Eodem aūt modo et piſcibus motus fit brāciarum. Eleuato quidem eñ calido ꝙ in ſanguine per partes eleuantur et brancie. et pertrāſit aqua. deſcendenti aūt ad cor per poros et refrigerante dimittuntur et emittunt aquā. Sēper autem eleuato eo quod in corde ſemper ſuſcipit iterum refrigerans. Propter quod et illis eius quod viuere et non viuere. finis eſt in reſpirare. et his ſuſcipere humidum. De vita quidem igitur et morte. et de cognatis huiꝰ ſpeculationis fere dictum eſt de omnibꝫ.

Hic conſequenter aſſignat modum reſpirationis in non reſpirantibus dicēs ꝙ eodem modo fit infrigidatō ſicut in habētibus pulmonem. ſicut eñ in illis fit infrigidatio per motum eleuationis et depreſſionis pulmonis ita ſimiliter fit in piſcibꝰ infrigidatio per motum eleuatiōis ꝛ depreſſionis brāciarum Cum enim calidū in piſcibus augmētatur ipſo eleuato per partes ſuperiores cōiūctas et eleuātur brancie. tūc ſubintrat aqua refrigerās calorē cordis. cum autē aqua deſcendit per poros ad inferius et deprimūtur brācie tunc exit aqua. ſemper eñ cū eleuatur calidū quod eſt in corde ſuſcipitur aqua que refrigerat calorē cordis Ex quo infert corollarium dicēs ꝙ quia q̄ꝫdiu viuūt animalia habētia pulmonem inſpirāt ꝛ expirāt. finis ꝛ cauſa eius quod eſt viuere conſiſtit in inſpirare ꝛ reſpirare Similiter in habētibus brancias finis et terminus eius qḋ eſt viuere et non viuere eſt in ſuſcipere humidū vel aquam Recapitulādo ergo dẛ ꝙ dictū eſt de vita ꝛ morte. dictū ē etiā de alijs q̄ ꝯueniētiā ꝛ ꝓportionē hn̄t ad mortē ꝛ vitam

Incidūt dubia Primū

An tria ſint accidētia circa cor Solutio. ſic ſcꝫ motus ſaltus. pulſus. et reſpirationis Quorū ſufficiētia ſic ſumitur. motus accidēs circa cor. autē eſt naturalis aut violētus Si primū hoc eſt dupliciter qꝛ vel eſt localis vel alterationis. ſi ṗmū ſic eſt motus pulſus qui dẛ naturalis nō diſtinguendo naturale ab aiali. vel naturalis a natura cōmuniter dicta. Si ſecundum ſic eſt motus reſpirationis Si violētus ſic eſt motus ſaltus Hi ergo motus licet videātur habere eādem naturam qꝛ fiunt per modum eleuationis et depreſſionis. non tamen eādem habēt naturam. Tum quia habent diuerſa principia. Tum etiam quia ſaltus cordis innaturalis eſt. alij autem duo motꝰ naturales ſunt

Secundum dubium eſt

Quid eſt ſaltus cordis Solutio Eſt ꝯſtrictio calidi in corde exiſtētis et hoc propter refrigeratōnēꝫ ſuperfluam aut mortificatiuā Dicitur autem conſtrictō nō formaliter et per predicationē formalem Unde in hac diffinitiōe ſaltus ponitur ſubiectū ſaltus et diſpoſitio eius ꝓpria cum cauſa efficiēte. ſubiectū ſaltus ē calidum cordis propria diſpoſitio eſt eius ꝯſtrictio. efficiēs autem eſt frigidū ſuperfluum vel mortificatiuū. ſicut accidit in quadam īfirmitate que dicitur ſpaſmus que accidit propter cōſtrictionē vel repletionem neruorū. frigidum enim habet exiccare ſicut apparet in terra. cū eñ ſumme eſt frigida. ideo ſicca. ſimiliter accidit in alijs īfirmitatibꝫ ꝛ timoribus Pro quo aduertendū ꝙ cū vnum cōtrarium circūdatur ab alio. vnitur ꝑ antipariſtaſim ab alio ſicut patet de exhalatione in nube incluſa. talis eñ incluſa a nube ab ea coartatur vnitur et fortificatur Et quia vnū cōtrariū nititur aliud repellere ideo videmus exhalationē talem in nube incluſam cōtrariā vapori multa percuſſione nubem percutere et quādoqꝫ eam ſcindit Sic etiā eſt in corde in quo eſt caliditas. ꝛ ideo calidū frigido circūcipitur conſtringitur et congregatur ad minorem locum. et ita nititur frigidū ſuum contrariū repellere in quo fit ſaltꝰ

Tercium dubium eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De cauſa motus aīalium

An calidū alterās alimētum in corde poſſit eſſe cauſa
motus cordis Solutō Non principalis ꝛ ꝑmaria. ſed
minꝰ ꝑncipalis ꝛ ſecūdaria. Primū ꝑꝫ. qꝛ ipſius motus
cordis eſt aliqua cauſa ꝑ ſe. cum nō ſit per accidēs ſed per
ſe. calidū aūt nō poteſt eſſe per ſe ꝑmo cauſa ipſius motꝰ
cordis. ſed calidi ꝑ ſe eſt alterare ſubtiliare ꝛ reſoluere ad
que ſequit̄ motus. nō eſt ergo principalis cauſa Preterea
Qđ fit a motu cordis non poteſt eē cauſa motus cordis
qꝛ ſic idem eſſet cauſa ſuiipſius qđ eſt impoſſibile. motus
aūt cordis ē cauſa caliditatis ergo nō ē calidū cauſa mo/
tus cordis. augmentat̄ eīm calidū ꝓpter motum cordis
Preterea ꝑmus motus in aīali eſt a cauſa ꝑma ꝛ per ſe
motus cordis in aīali ē hmōi ergo ē a cauſa ꝑma que nō
eſt calidū nec calidi actio. qꝛ eius actio eſt alteratō que ſe
quit̄ motū localē Dicēdū ergo ꝙ motꝰ cordis ꝑ ſe primo
fit a forma aīalis puta ab aīa aīalis cor habētis. Principa
lis eīm oꝑatio animalis aſcribi debet ꝑncipali agēti. vna
aūt ꝑncipalis oꝑatio in aīali eſt motꝰ cordis ergo depen
det a cā ꝑncipali in aīali que eſt aīa. Unde ſicut mixtis
inaīatis debet̄ aliqͣ motus. puta ferro ad motū magne/
tis ꝛ etiam ſimplicibus elemētis. ita ꝛ aīali debet̄ aliquis
motus. hmōi aūt eſt motus cordis Uerū ꝗꝫ aīa ſit cau
ſa ꝑncipalis hmōi motus agit tn̄ eū mediāte calido ſicut
ignis calefacit ꝑ ſuam formā. agēs tn̄ ꝓpīe mediāte ca/
lido. mouet ergo aīa ipm̄ cor mediante calido Et ita ſen/
ſitiua anima habet hic locum tanꝗ̄ ꝑcipalis cā. calidum
vero ſecundaaria.

Quartum dubium eſt.

Utrū principiū motiuū cordis ſit aīa vnius vel alteriꝰ
generis Et videtur ꝙ nō ꝑ ſingulas aīas diſcurrēdo
qꝛ nec aīa vegetatiua nec ſenſitiua nec intellectiua Nō pri
mū. Tū pº qꝛ oꝑatiōes anime vegetatiue ſunt generare
alimēto vti. ꝛ augmentatio. ꝛ diminutio. quoꝝ nullū vi/
det̄ eſſe motꝰ cordis. Tū 2º qꝛ hec aīa ineſt plātis. motꝰ
aūt cordis ē aīalibꝫ ꝓpriꝰ Nō etiā ſcđm neqꝫ terciū. quia
ſenſus ꝛ intellectꝰ nō mouent niſi mediāte appetitu. mo/
tus aūt cordis inuolūtariꝰ eſt. In oppoſitū arguitur
Quia oīs motus vel ē naturalis. vel aīalis. vel violētꝰ. ſꝫ
motus cordis nō ē naturalis neqꝫ violentꝰ. ergo ē aīalis
ꝛ per ꝯñs eſt ab aīa Nō eſt naturalis qm̄ ē ad ꝯtrarias ꝑ
tes cū cōponitur ex pulſu ꝛ tractu. motꝰ aūt naturalis ē
ad vnā partē tm̄ ſcꝫ ſurſum vel deorſuꝫ. Nec ē violētꝰ qꝛ
hoc ē oīno extra rōnē. qꝛ non fit a ꝑncipio extrīſeco Et p/
terea violētū non eſt ꝯſeruatiuū nature. nunc aūt motus
cordis ē aīalis ꝯſeruatiuꝰ Pro ſolutōe notandū. Qꝫ q/
dā dicūt hunc motū naturalē eſſe non a natura ꝑticulari
ꝓprie dicta vel coīter dicta qualis ē aīa ſed a natura vlī ꝛ
impreſſione ꝟtutis celeſtis Sed h̄ ridiculū eſt In oībus
eīm rebus naturalibꝫ ꝓprie paſſiōes alicuiꝰ generis vl' ſpe
ciei aliqđ principiū intrinſecū ꝯſequūtur. naturalia enim
ſunt quoꝝ ꝑncipiū motꝰ in ipis ē. nihil aūt ꝓpriū magis
eſt aīalibꝫ ꝗꝫ motus cordis. quo ceſſante perit eoꝝ vita. ꝗ̄
neceſſe ē in aīalibꝫ eſſe aliqđ ꝑncipiū talis motus ꝛ ita nō
eſt ex impꝛ̄ſſione nature vniuerſalis ſicut motꝰ fluxꝰ ꝛ re/
fluxus maris. Preterea Motꝰ qui ē in corꝑibꝫ īferioribꝫ
ex impreſſiōe nature celeſtis ꝛ vniuerſalis nō ſꝑ adeſt eis
patꝫ de motu fluxus ꝛ refluxꝰ maris q̄ ſequit̄ motū lune
motus aūt cordis ſꝑ adeſt aīali. nō eſt ergo a cā ſeꝑata ſꝫ
a ꝑncipio intrinſeco. Et ꝓpterea dicūt ſcđo alij ꝑncipium
intrinſecū motus eē calorē qui ꝑ ſpūm quē ſpirat. mouet
cor Sed hic modus irrationabilis ē. nā illud qđ ē in alij
qua re ꝑncipalius. oꝫ eſſe cām. ꝑncipalius aūt in aīali vi/
detur motꝰ cordis. ꝛ magis videt̄ ille vite ꝯtemporane
us ꝗꝫ alteratio ſm̄ calorē vt dcm̄ eſt ſupra. non ē ergo cā
ꝑncipalis motus cordis alteratō ſm̄ calorē qua ſpūs naſ
cit̄. ſed potiꝰ ecōtra motus cordis ē cā hmōi alteratiōis
Unde phꝰ đr in libro de motu aīaliū. Oportꝫ qđ futuꝝ
eſt mouere nō alteratōe tale eſſe Preterea Aīal ꝑfectū qđ
eſt mouēs ſeipm̄ maxime accedit ad ſiltudinē totiꝰ vni/
uerſi. vn̄ ꝓpter hoc aīal ꝛ maxīe hō đr minor mūdus. In
vniuerſo aūt ꝑmus motꝰ ē motus localis q̄ ē cā alteratō
nis ꝛ alioꝝ motuū. ꝛ ita videt̄ in aīali motus localis eſſe
prior ꝑoritate cāūtatis alijs motibꝫ ſicut motus localis ē
ꝑncipiū alioꝝ motuū in mūdo maiori teſte pho. viij. phy.
inquiētē motū localē celi eſſe vitā quandaꝫ oībꝫ deorſum
ſubſiſtentibꝫ Preterea Illud qđ ē ꝑ ſe. ꝑus ē eo qđ eſt per
accn̄s. ꝑmus aūt motꝰ aīalis ē motus cordis. calor autē
nō mouet localiter niſi ꝑ accn̄s. per ſe eīm caloris ē altera/
re. ꝑ accn̄s ꝟo mouere ſm̄ locū Ridiculū ergo ē dicere ꝙ
calor ſit principiuꝫ motus cordis ſꝫ oꝫ eis aſſignare cām
q̄ ꝑ ſe poſſit eſſe ꝑncipiū motus localis Pro q̄ aduertē
dū eſt qđ đr phus. viij. phyſicoꝝ. Quorūcūqꝫ ē ꝑncipiuꝫ
motus in ſeipſis. hec natura dicūtꝰ moueri Un̄ aīal to/
tū ſm̄ naturā ſuā ſeipm̄ mouet. corpꝰ aūt eius ꝯtingit ꝛ
natura ꝛ extra naturā moueri. differt eīm ſm̄ qualē motū
qđ mouet̄ eueniatꝛ ex quali elemēto ꝯſtet Cū eīm aīal mo
uet̄ deorſum eſt q̄dē motus naturalis ꝛ toti aīali ꝛ corꝑi
eo ꝙ in corꝑe aīalis elementuꝫ graue predominat̄. cuius
natura ē moueri deorſuꝫ. Cū aūt animal mouetur ſurſuꝫ
eſt q̄dē motus naturalis animali. qꝛ ē a ꝑncipio intrinſe/
co quod eſt anima. licꝫ non ſit naturalis corpori graui vt
huiuſmodi. vnde ꝛ magis fatigatur animal in motu tali
motus autē ſm̄ locum in animalibus cauſatur ex appeti/
tu ꝛ apprehenſione ſenſitiua vl' intellectiua vt dicit̄ tercio
de anima In alijs igitur animalibꝫ totus proceſſus natu
ralis ē. nō enim agunt a propoſito ſed a natura Naturali/
ter eīm hirundo facit nidum. ꝛ aranea telā Solius autē
hominis eſt a propoſito oꝑari ꝛ non a natura. ſed tamen
cuiuſdā operationis naturale principium eſt Licet enim
cōcluſiones ſcientiarū ſpeculatiuarum ꝛ practicarū nō na
turaliter ſciat ſed rationabilit̄ inueniat. ꝑma tn̄ ꝑncipia in
demōſtrabilia. ſunt ei naturalit̄ nota ex quibꝫ ad alia ſcien
tialiter ꝓcedat Similit̄ ex ꝑte appetitus appetere vltimū
finē (qui eſt felicitas hoīs) eſt homini naturale ꝛ fugere
miſeriā. ſed appetere alia non eſt ei naturale. ſꝫ ex appetitu
vltimi finis ꝓcedit in appetitū alioꝝ. ſic eīm ē finis in appe
tibilibꝫ ſicut principiū demonſtrabile in intellectualibus
vt dicitur. ij. phyſicoꝝ. Cū ergo motus omniū alioꝝ mē/
broꝝ ex motu cordis cauſetur vt ꝓbat phus in libro de
motu animaliū Motus quidē alij pn̄t eſſe volūtarij. ſed
pꝰ motꝰ q̄ ē cordis ē naturalis. Oportet āt ꝯſiderare ꝙ
motꝰ ſurſuꝫ ē naturalis igni. eo ꝙ ꝯſeq̄t̄ formā eiꝰ. vn̄ ꝛ
generās qđ dat formā ē ꝑ ſe mouēs ſm̄ locū. Sic āt for
mā elemēti ꝯſequit̄ aliqͣ motꝰ naturalis ſic nihil ꝓhibꝫ
alias formas ſeq̄ alios motꝰ naturales Uidemꝰ eī ꝙ fer
rū naturalit̄ mouet̄ ad magnetē tn̄ motꝰ ille nō ē ei natu
ral' ſm̄ rōnē grauis vl' leuis ſꝫ ſꝫ ꝙ hꝫ talē formā Sic igit̄
ꝛ aīal inq̄ꝫtū hꝫ talē formā q̄ ē aīa nihil ꝓhibet hēe aliquē
motū naturalē. ꝛ mouēs hūc motū ē qđ dat formā Dico
autē motum naturalem animalis eum qui eſt cordis. qꝛ
vt phus dicit in libro de motu animaliū Exiſtimādū eſt
cōſtare aīal quēadmodū ciuitatē bene ac legitime rectā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

An ꝑncipiū motiuū cordꝭ ſit vniꝰ ł multimōi gn̄is

In ciuitate em̄ quādo ſemel ſtabilitus fuerit ordo nihil
ē opus ſeꝑato monarcho quē oporteat adeſſe ad ſingula
eorū que fiunt. ſed quilibet facit que ipſius ſunt. vt ordi-
natū eſt. ⁊ fit hoc poſt hoc ꝓpter ꝯſuetudinem In anima
libꝫ hoc idem ꝑ naturam fit Et qꝛ natū ē vnūquodqꝫ ſic con
ſtantiū facere ꝓprium opus. vt nihil opꝰ ſit in vnoquoqꝫ
eſſe animal ſcꝫ inquātum ē principium motus. ſed in quo
dā principio cordis exiſtēte alia quidem viuere eo ꝙ ap-
ta nata ſunt facere ꝓprium opus ꝓpter naturam. Sic igit̄
motus cordis ē naturalis quaſi ꝯſequēs animam inquā
tum eſt forma talis corporis. ⁊ principaliter cordis. Et
forte ſm̄ hunc intellectum dixerūt quidam motū cordis
eſſe ab intelligētia inquātū poſuerunt animā ab intelligē
tia eſſe ſicut phus dicit. viij. phicorū motum grauium et
leuiū eē a generante inquātū dat formam que ē principiū
motus Omnis autē proprietas ⁊ motus ꝯſequitur ali-
quam formam ſm̄ ꝯditōnē ipſius. ſicut formam nobiliſſi
mi puta ignis. ꝯſequit̄ motus ad locum nobiliſſimū. qui
ē ſurſum Forma autē nobiliſſima in inferioribꝫ ē anima q̄
maxime accedit ad ſimilitudinē ſui principij quod ē mo-
tus celi. vnde ⁊ motus conſequens ipſam ſimillimus eſt
motui celi Sic em̄ ē motus cordis in animali ſicut motꝰ
celi in mundo. ſed tamē oportet motū cordis a motu celi
deficere. ſicut ꝑncipiatum deficit a principio Eſt aūt mo
tus celi circularis ⁊ ꝯtinuus. ⁊ hoc ei ꝯpetit inquātū eſt
ꝑncipium omniū motuum mundi. acceſſu em̄ ⁊ receſſu
corpus celeſte imponit rebus ꝑncipium eſſendi. ⁊ ſua cō
tinuitate ꝯſeruat ordinem in motibus qui nō ſunt ſemꝑ
Motus autē cordis principium ē omnium motuū qui
ſunt in animali. Unde phus in. iij. de partibus animaliū
dicit ꝙ motus delectabilium ⁊ triſtiū ⁊ totaliter omnes
ſenſus hinc incipiētes videnť ſcꝫ in corde. ⁊ hoc termina-
ri. Unde ad hoc ꝙ cor eſſet principiū ⁊ finis omniū motuū
qui ſunt in animali habēt quidē motum nō circularē ſim-
pliciter ſed organice circularē. ⁊ ſimilem ex circulari. cōpo
ſitū ſcꝫ ex tractu ⁊ pulſu. Unde phꝰ dicit in. iij. de anima
ꝙ mouēs organice ē vbi eſt principiū ⁊ finis idem. omnia
autē pulſu ⁊ tractu mouētur, ꝓpter quod ſicut in circulo
mouere aliquid ⁊ huic accipe motū. Eſt etiam iſte motꝰ
continuo. durante vita animalis. niſi inquātū neceſſe eſt
incidere morulā mediam inter pulſum ⁊ tractū eo ꝙ defi
ciat a motu circulari. Per hoc ergo de facili ſoluūtur que
in ꝯtrarium obijci poſſunt Neqꝫ em̄ dicimus cordis mo
tū cordi eſſe naturalem inquātū eſt graue vel leue ſed in
quantū ē animatum tali anima. ⁊ duo motus qui viden-
tur ꝯtrarij ſunt quaſi partes vnius motus ꝯpoſiti ex v-
troqꝫ. inquantuꝫ deficit a ſimplicitate motus circularis
quē tamē imitatur inquantū eſt ab eodem in idē. ⁊ ſic nō
eſt inconueniēs ſi quodammō ſit ad diuerſas partes. qꝛ
⁊ motꝰ circularis aliqualit̄ ſic ē Nec verꝫ ē ꝙ cauſet̄ ex apꝑ
hēſione ⁊ appetitu. licet ſit ab anima ſenſitiua. nō em̄ cau
ſatur ab anima ſenſitiua ꝑ operationem ſuam. ſed inquā-
tum ē forma ⁊ natura talis corporis. Motus autē pro-
greſſiuus animalis cauſatur per opationē ſenſus ⁊ appe-
titus. ⁊ ꝓpter hoc medici diſtinguunt opationes vitales
ab opationibus animalibus. ⁊ dicunt ꝙ ceſſantibus ani
malibus remaneant vitales. vitales appellantes q̄ mo-
tū cordis comitantur. quibus ceſſantibus ceſſat vita Et
hoc rationabiliter Uiuere em̄ in viuētibꝫ eſt eē vt dicitur
ſcdo de aīa. eē autē cuiqꝫ ē a ꝓpria forma. Hoc autē differt
inter principiū motus celi ⁊ animā. quia illud principiuꝫ
nō moueť ꝑ ſe neqꝫ ꝑ accidēs. Anima autē ſenſitiua licet
nō moueatur ꝑ ſe moueť tamē per accidēs. vnde prouenī
unt in ipſa diuerſe apprehēſiones ⁊ affectiones Unde mo
tus celi ſemper ē vniformis. motus autē cordis variatur
ſm̄ diuerſas affectiones ⁊ apphenſiones anime Nō em̄
affectiones anime cauſanť a diuerſis alterationibus cor-
dis. ſꝫ cauſant eas. Unde in paſſionibꝫ anime puta in ira
formale ē quod ē ex parte affectionis ſcꝫ ꝙ ſit appetitꝰ vin
dicte. Materiale autē ꝑtinet ad motum cordis. puta ꝙ
ſit acceſio ſanguinis circa cor Nō autē in rebus naturali-
bus forma ē ꝓpter materiā. ſed ecōtra vt dicitur. ij. phiſi
coꝝ ſed in materia ē diſpoſitō ad formā Nō ergo propter
h̄ aliqs vidictā appetit qꝛ circa cor ſāguis accedit̄ ſꝫ ex h̄
aliqs ē ad irā diſpoſitꝰ, iraſcit̄ āt ex appetitu vidicte. Lꝫ
āt accidat aliq̄ variatō in motu cordis ex apphēſione di-
uerſa ⁊ affectōe. non tamē illa variatio motꝰ ē voluntaria
ſed inuoluntaria. quia nō fit ꝑ imperiū voluntatis Dicit
em̄ philoſophus in libro de cauſa motꝰ animaliū ꝙ mul-
tociēs apparēte aliquo. non tamē iubente intellectu moue
tur cor ⁊ pudēda Et huius cauſam aſſignat quia neceſſe
ē alterari animalia alteratione naturali. alteratis autē ꝑti
bus. huius quidē augeri. hoc autē detrimētum pati vt
iam moueanť ⁊ permuteť natis haberi permutationibꝰ
ad inuicē Cauſe autē motuū animalis caliditas ſunt ⁊ fri
giditas que de foris ⁊ intus exeuntes naturales ⁊ preter
rationē vtiqꝫ facti motus dictarū partium. i. cordis ⁊ pu
dēdi alteratione incidēte fiunt Intellectus em̄ ⁊ phanta-
ſia paſſionē auferūt vt ꝯcupiſcētie. ire. ⁊ hmōi. ex qbꝫ cor
calefit ⁊ infrigidat̄.

Explicit liber de morte et vita et de cognatis huius ſpeculationis.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De cauſa motus animaliū.

E motu aūt eo qui animalium que cūqꝫ quidem circa vnūquodqꝫ genus ipſorū exiſtūt ⁊ que differentie ⁊ que cauſe ſingulorū actuū ipſis cōſideratum eſt de omnibꝫ in alijs. Vniuerſaliter aūt de cōmuni cauſa eius quod eſt moueri motu quocūqꝫ Hec quidem eñi volatione mouentur. hec autem natatione. hec autē greſſu animaliū. hec aūt ſm alios modos tales cōſiderandum nūc Quod quidē igitur pricipiū aliorꝫ motuū ꝙ ipſum ſeipſū mouet Huiꝰ aūt quod immobile ⁊ ꝙ primū mouēs neceſſariū immobile eſſe determinatū eſt priꝰ. quādo quidē⁊ de motu ſempiterno. vtrū eſt aut non eſt. etſi eſt quis eſt Oportet aūt hoc nō ſolū vniuerſaliter ratiōe accipere. ſed et in ſingularibꝫ et in ſenſibilibꝫ. ꝓpter quod quidē et vniuerſales querimꝰ ſermones et in quibus putamus oportere adaptare ipſos

Incipit liber de motibꝫ aīaliuꝫ. Qui pma ſui diuiſione diuidit in duos tractatus. In pmo pmittit quedam neceſſaria ad ꝓpoſitū oñdenduꝫ Scdo ꝓſequitur de cauſis motꝰ. ibi. Om̄ aūt inaiata Primꝰ tractatus ſubdiuidit in duo capi In pmo oñt ꝙ ad hoc ꝙ aliqd moueat oꝫ eſſe aliqd quieſcens In 2° remouet quaſdā dubitationes. ibi Dubitabit aūt Primū capi. ſubdiuidit in partē ꝓemialē ⁊ in ꝑtē executiuā In ꝑte ꝓemiali pmittit itentōeꝫ In ꝑte executiua ſ°o exequit intentōem ⁊ ꝓpoſitū. ibi Manifeſtū eñi. Quātū igit ad pmū dt ꝙ de motu appetitiuo ſeu volūtario qui debetur ipſis aīalibus nō in vniuerſali ſm ꝙ motꝰ volūtariꝰ eſt abſolute⁊ ꝓut ꝯſequitur oē aīal ſm ſe. ſed in ꝑticulari ſm ꝙ conſequit vnūqdqꝫ genus aīalis. puta volatile aut greſſibile aut reptile. ⁊ de differētijs generū aīaliū ⁊ motuū. ⁊ de cauſis paſſionuꝫ ⁊ eis ꝑ ſe accidētiū ꝯſideratōem fecimus in alijs puta in libro de generatōe aīaliū In quo ꝯſiderat de generatōe ipoꝝ ⁊ natura ⁊ accidētibꝫ ⁊ paſſionibꝫ ⁊ per ꝯñs de motu ſm ꝙ ꝯpetit vnicuiqꝫ nature ipoꝝ Nunc aūt vliter dicendū eſt de vniuerſalibꝫ cauſis motus aīaliū quocūqꝫ motu moueātur. Quedā eñi aīalia mouent motu volatōis. qdā motu reſpiratōis ⁊ ſm alios motus Nec dicēdū eſt nūc de cauſis motꝰ ambulatōis ſm ꝙ ambulatō. nec volatōnis ſm ꝙ volatio. ⁊ ſic de alijs. Sed dicēdū ē de cauſis iſtoꝝ ſm ꝙ ſunt motus qdam appetitiui ſimplr in alijs puta in. viij phyſicoruꝫ. vbi qſitū ē Vtꝝ ſit aliqs motꝰ ſepiternꝰ vł nō Etſi ē ſempiternꝰ qs ē motꝰ ille. dictū ē ꝙ illud qd mouꝫ ſeipꝫ eſt pncipiū alioꝝ motuū Cuiꝰ cā eſt qꝛ pmū in vnoqꝫ genere eſt cā aliorū motuū. motū aūt ex ſe. pmū ē. qꝛ qd eſt ꝑ ſe. pus ē eo qd eſt ꝑ aliud. ıō cā eſt alioꝝ Et dictū eſt an motū ex ſe ē primū. qd aūt eſt pmū mouens. oꝫ eſſe mouēs oīno imobile Vexꝫ tñ illud ſic dictū ⁊ determinatū ē inſufficiēs eo ꝙ in vlı̄ dictū ē Nō ſolū aūt oꝫ dicere in vlı̄ ſꝫ oꝫ applicare vlı̄a ad ſingularia ⁊ ſenſibilia Ad ꝑfectā eñi reꝝ cognitōem nō ſufficit cognitio in vlı̄ qꝛ talis ē ipfecta ⁊ in potētia. ſed oꝫ applicare eā ad ſenſibilia. ⁊ adaptare vlı̄a ad ꝑticularia. vñ ꝓpter hoc ꝗrimus primo vlēs ſermones ⁊ adaptamꝰ eos ad particularia

Manifeſtum eñi et in his ꝙ eſt impoſſibile moueri nullo quieſcente. Primum quidem in ipſis animalibus.

Hic ꝯñr in iſta ꝑte exequutiua exequit intentionē ſuā oñdendo ꝙ ad hoc ꝙ aīal moueatur oꝫ aliqd eē quieſcēs Et duo facit. primo ꝓponit qd itēdit. ſcdo manifeſtat. ibi Oportet aūt Dicit ergo pmo ſic ꝙ in ſingularibꝫ manifeſtū eſt ꝙ impoſſibile eſt aliqd moueri motu locali ſi nō ſit aliqd aliud quieſcēs. ⁊ iſtud primo manifeſtū eſt in aīalibus. Impoſſibile eſt eñi animal moueri ſi non ſit aliquod quieſcens.

Oportet eñi ſi moueatur aliqua particula qeſcere aliquā. et propter hoc iuncture animalibus ſunt. Quemadmodū eñi centro vtuntur iūcturis. et fit tota pars in qua iunctura et vna et due et recta recuruata permutās potentia ⁊ actu propter iūcturam. reflexo aūt ⁊ moto hoc qdē mouetur ſingulariū. hoc autē manet eoꝝ que in iūcturis. quemadmodū vtiqꝫ ſi quidem diametri. que quidem a et d mouet. que aūt b moueatur et fiat a et g.

Hic ꝯñr ꝓbat ꝓpoſitū Et duo facit Nam pmo oñt ꝙ ſi aliqua ꝑs aīalis moueat neceſſe eſt aliquā ꝑtē animalis qeſcere. Scdo oñt ꝙ ſi aīal moueat oꝫ extra eē aliqd qeſcēs fixum ⁊ ſtans. ſcdm ibi Sed tñ oēs Quātū ad pmuꝫ iterū duo facit Primo ꝓbat ꝙ ſi aliqua ꝑs aīalis moueat neceſſe ē aliquā aliam quieſcere Scdo remouet qddaꝫ dubiū. ibi Sed h qdeꝫ Quo ad pmū dicit. ꝓ. ꝙ ſi aliq ꝑs aīalis moueat oꝫ aliquā aliā qeſcere. ⁊ ıō iūcture iſunt aīalibꝫ Et cā huiꝰ ē qꝛ mouēs ⁊ motū nō pñt eē ꝯtinua. oꝫ aūt ꝙ ſint approximata. ſi ergo vna ꝑs moueat aliam ſibi nō ꝯtinuam ſed approximatam ⁊ ſibi colligatā ergo manifeſtū eſt ꝙ neceſſarie ſint iūcture. ꝑtes eñi ille vtunt iūcturis ſicut centro. ⁊ tota illa pars in qua ē iūctura aliquo mō vna ē. ⁊ aliquo mō plures Si ꝯſideret ſm ſe ē vna. ſm aūt ꝙ vna mouetur ⁊ alia mouꝫ ⁊ qeſcit. ſic ē duo. Et ꝑs que ē in iunctura qñqꝫ recta eſt. qñqꝫ curua. ꝑmutata potētia ⁊ actu ita ꝙ per ꝑmutatione iuncturaꝝ de potentia in actum. in potētia curua. actu recta ſit ⁊ econuerſo. cū aūt fit reflexio vna ꝑs mouetur ⁊ alia qeſcit Quō aūt ꝑtes contiguātur declarat ꝑ ſimile Verbi gratia. Sit circulꝰ. g. d. b cuius ſit diameter. b. a. ⁊ ſit. a. cētrum Si moueat medietas diametri vtputa. b. a. ⁊ moueat vſqꝫ ad pūctū. g. ſignificatū in circūferētia. b. a. medietas qeſceret circa cētꝝ. a. ſimiliter ſi vna ꝑs aīalis moueat ⁊ alia qeſcat. vna mouebit et alia qeſcet circa iūcturā ſicut circa cētrum.

Sed hic quidē videtur ſm omnē modū indiuiſibile eſſe centrum. etenī moueri vt aiunt figunt in ipſis. nō eñi moueri mathematicorū nihil. Que aūt in iuncturis potentia et actu fiunt. aliquando quidē vnum. aliquando aūt diuiditur. Sed equidē ſemper principium primum inquātū pricipiū quieſcit mota particula que de ſubtus. vt puta brachio quidem moto cubitus. toto autem menbro humerus. et tibia quidem genu. toto autem ſceleo vertebrū.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Si aĩal moueatur oportet eſſe aliquod quieſcẽs

Quod quidem igitur vnũquodqꝫ in ſeipſo aliquid oportet habere quieſcens vnde principium eius quod mouetur erit. et ad quod pulſũ quod appulſum totum integrum mouebitur. et ſm partes manifeſtum.

Hic ꝯñr phus remouet dubiũ Compauit eñ iuncturã cẽtro. ⁊ partes diametri partibꝫ aĩalis. quãñ vna mouef circa iuncturam ⁊ alia ꝙeſcit. crederet aliquis forte ꝙ oĩo eẽt ſimile in diametro. ex ꝓpoſito ergo remouet h̃ dicẽs ꝙ nõ. qꝛ centrũ eſt ſimplr̃ indiuiſibile Iũctura autẽ ꝙ ꝓportionaf ei nõ eſt inflexibilis Nõ eſt etiã verꝫ ꝙ ſemidiamef moueatur. qꝛ ẽ res mathematica. mathematice autẽ res ſunt abſtracte a motu ⁊ materia ⁊ non mouenf vt huiuſmodi. ⁊ iõ diamef eſt abſtracta ⁊ imobilis Partes ꝟo aĩalis ꝙ ad iuncturã copulanf in iũctura aliqñ ſꝫ plures aliqñ vna ſm potẽtiam ⁊ actũ Qñ eñ totũ ꝙeſcit tũc iunctura ẽ vna. qñ autẽ vna pars ꝙeſcit ⁊ alia mouef tũc iunctura ẽ plures. ⁊ cũ iunctura principiũ ꝑmum motus eſt ipoſſibile ẽ eſſe vnũ inquãtum ẽ ꝑncipiũ motus ⁊ ꝙeſcit. alia pte iferiori mota Verbi grã Brachio moto quieſcit iũctura ſiue cubitꝰ. ⁊ moto mẽbro toto .ſ. toto brachio ꝙeſcit humerus Similiter tibia mota ꝙeſcit genu. toto aũt ſcelo moto ꝙeſcit vtebꝝ Vocaf autẽ ſceleũ totũ aggregatũ ex tibia ⁊ coxa. Vertebꝝ ꝟo vocaf illud os in quo ꝟtit coxa Recolligẽdo ergo dt̃ phus ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ in aĩali qꝺ mouef proceſſiue cũ vna pars mouef oportꝫ aliꝗd eẽ quieſcẽs vnde ẽ ꝑncipiũ motꝰ in illa aĩalis parte que mouef. ad qꝺ ꝑncipiũ pars ꝙ mouef appulſa tota iegra mouef Silr̃ ſi aliqua ps illius qꝺ mouef moueat ꝓprio quodã motu opꝫ ꝙ ſit aliꝗd aliud quieſcens ad quod appulſum moueatur

Sed tamẽ omnis que in ipſo quies inſufficiens ſi nõ aliquid ſit extra ſimpliciter quieſcẽs et immobile Dignum aũt ſcientes conſiderare de dicto. habet eñ theoriã nõ ſolum quantũ ad animalia ſed et ad totius motum et lationẽ protenſam. queadmodũ eñ et in ipſo oportet aliquid immobile eẽ ſi futurum ſit moueri Similiter adhuc magis extra animal debet eſſe immobile ad quod appulſum mouetur quod mouetur Si eñ cedet ſemper vtputa muribꝫ qui in terra aut in arena progrediuntur nõ ꝓcedit neqꝫ erit neqꝫ greſſꝰ ſi nõ terra maneat neqꝫ volatio aut natatõ ſi nõ mare aut aer ſiſtat Neceſſe aũt hoc alterꝫ eẽ a moto ⁊ totũ a toto ⁊ ptẽꝫ nullã eſſe eiꝰ qꝺ mouef qꝺ ſit imobile. ſi aũt nõ. nõ mouebif. Teſtimoniũ aũt huiꝰ qꝺ dubitaf quare ꝗdẽ nauẽ adlitꝰ extra. ſi ꝗs pellat fuſte attingẽs malũ. aut aliquã aliã ptẽ mouꝫ facile Si aũt in ipa exiſtẽs ꝗs naui h̃ tentet agere nõ vtiqꝫ mouebit neqꝫ vtiqꝫ circiꝰ neqꝫ boreas flãs itrinſecꝰ ex naui ſi accidat flãs ſm modũ iſtũ quẽ ꝗdẽ pictores faciũt Ex ipa eñ vẽtũ emiſſũ pigũt Siue eñ remiſſe ſpũm ꝓiciat ꝗs ſiue vehemẽt ſit vt vẽtũ faciat maximũ ſiue aliquid aliud proiectũ aut pulſum neceſſe ꝑmum ꝗdem ad quieſcens aliꝗd ſuaꝝ partiũ appulſum propelli Deinde iterum hec pars aut ipſum aut cuius accidit pars. exiſtẽs ad aliꝗd extrinſecorũ firmatũ manere. nauẽ aũt pellẽs in naui ipſe exiſtẽs et firmatus ad nauem rationabiliter non mouet nauẽ quia neceſſariũ eſt ad quod firmatur manere. Accidit aũt ipſi idẽ quod mouetur et ad quod firmatur. ab extra aũt pellens aut trahẽs mouet. terra eñ nulla pars nauis.

Hic ꝯñr oñt ꝙ ſi aĩal debeat moueri oꝫ extra ipm eẽ aliꝗd ꝙeſcens qꝺ nõ eſt ps aĩalis neqꝫ aliꝗd eius Et in effectu vult hanc ꝯcluſiõem Si aĩal debeat moueri neceẽ ẽ eẽ aliqꝺ ꝙeſcens. nõ ſolũ in ipo ſed etiã extra ipm Quã concluſionẽ ꝓponẽdo dt̃ ꝙ dignũ eſt facere ꝯſideratiões ipis ſapientibꝫ de hoc. qꝛ ꝯſideratio hmõi vtilis eſt nõ ſolum quãtũ ad aĩalia vt ꝯſiderenf ꝑncipia motus coꝝ. Immo quãtũ ad motũ celi Sicut eñ ad h̃ ꝙ celum moueaf opꝫ eẽ aliqꝺ ꝙeſcens ⁊ ſtans. ſic ad hoc ꝙ aĩal moueaf opꝫ eſſe extra ipꝫ aliqꝺ imobile ad qꝺ appulſum aĩal qꝺ mouetur moueaf. ⁊ ampliori ratione hoc de aĩali veritatẽ habeꝫ Illo ergo ſic ꝑmiſſo ꝓbat ꝯcluſionẽ. ⁊ ꝑmo ꝙ ad ꝑmã ptẽꝫ 2º quo ad ſcdam Quo ad ꝑmã ꝓbat ſic Si cũ aĩal mouef non ſit aliqꝺ ꝙeſcens ⁊ fixũ ſed illud ad qꝺ appellif cedat tunc nũqꝫ ꝓcederet aĩal. ſicꝫ ſi mures cũ ambulare volũt in terra vel in arena. ſi terra vel arena nõ quieſceret ſꝫ cederꝫ nũqꝫ ꝓcederẽt nec irẽt Et ſilr̃ nunqꝫ eſſet volatõ nec natatio ſi aer vel aꝗ nõ quieſcerẽt ad minus a motu illo vel illa velocitate ꝙ vl̃ ꝙ animal mouef Quo ad ſcdam ptẽ ſic ꝓbat dicẽs ꝙ illud fixũ ⁊ ſtans qꝺ extra aĩal reꝗrif. nec eſt aĩal. nec aliqꝺ aĩalis qꝺ mouef. ita ꝙ totũ fixꝫ ⁊ imobile circa qꝺ fit motꝰ eſt alterũ a toto. ⁊ pars a pte. qꝛ ſi nõ eſt ita nõ poterit moueri aĩal motu ꝓgreſſiuo. Cuius teſtimoniũ eſt ſolutio ꝗſtõnis de ꝙ ſolet dubitari ꝗre cũ aliꝗs eſt extra nauẽ ⁊ cũ baculo attingat ad nauẽ vel ad malũ ⁊ ipellat pt̃ de facili ipam nauẽ mouere Si eñ eẽt in naui ⁊ cũ baculo appodiaret ſe ad puppim vel ad aliquã ptẽ nauis non mouebit ipam Nec iterꝫ ſi ventus ꝙ dꝛ circius alias eurus vel boreas. ꝙ ſunt vẽti ſeptẽtrionales flarent ex aliqua pte nauis ad velũ ipius vl̃ aliquaꝫ eiꝰ ptem ſm modũ quẽ depingũt pictores. pingunt eñ vẽtos flare ex naui. ſiue remiſſe emittãf ſiue cũ magno ipetu ſiue aliꝗs in naui exiſtens innixꝰ alicui pti eius ipellat aliã quãcũqꝫ ipoſſibile erit mouere ipam ꝑ hoc. ſꝫ neceariũ eſt ꝙ ipellẽs aliꝗd appellaf ad aliquam ſuarum partiũ Deinde oportꝫ ꝙ iſta pars vel ipm totum ſiue illud cuius eſt pars pelletur ad aliquod extrinſecũ firmatũ ſiue fixum ⁊ immobile Ille autẽ qui eſt in naui ⁊ vult nauim impellere cũ ipſe appodietur ⁊ firmetur ad ipſam. rationabiliter non mouebit eam quia oportet illud ad quod appellitur eſſe quieſcens. ſi eñ moueret appulſus ad eaꝫ ſequeref ꝙ moueref ⁊ ꝙeſceret Quieſceret eñ qꝛ mouẽs eã innitif ei Mouef aũt ex hypotheſi. ꝗre moueref ⁊ ꝙeſceret. ſꝫ h̃ ẽ ipoſſibile. quare exiſtẽs in naui appodiatꝰ ad eã nõ mouebit eaꝫ Cũ aũt ẽ extra ⁊ affigif ipi terre mouꝫ eã. ſꝫ terra nulla ps nauis ẽ Ergo manifeſtũ ẽ ꝓpoſitũ videlꝫ ꝙ illꝺ fixũ ⁊ imobile qꝺ requirif ad h̃ ꝙ aĩal moueaf. nec ẽ aĩal qꝺ mouef nec aliqua ps ipius ſed oĩo diuerſuꝫ ab eo

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Dubitabit autē vtiq; aliquis vtrū ſi quod mouet totū celum vult eſſe immobile. ⁊ hoc nullā eſſe celi partē neq; in celo

Poſtq; phus in pcedenti capi. ꝓbauit ꝙ aīalis quod mouetᷣ neceſſariū eſt vnam ptē quieſcere ⁊ aliā moueri. ſimilitᷣ neceſſariū eſt extra ipſuꝫ aīal eſſe aliqđ fixū ad quod appulſum mouetᷣ qđ non eſt aliqua ps eius ſed aliqđ extrinſecū. Hic pñr in ſcđo capi. mouet circa pcedentia tres dubitatiōes Et diuidiᷣ in tres partes In pma mouet dubitationem pmam circa celum ⁊ motus eius Scđo mouet ſcđaꝫ circa motū aīatorū. ibi De aīalib⁹ autē Tercio mouet dubitatōeꝫ circa motus inaīatorū alios a motu locali. ibi Vtrū autem in mouente Circa pmū duo facit Primo mouet dubitatōem duas ptes habētem. 2° ſoluit eaꝫ In pma dicit ꝙ occaſione eorum que dicta ſūt dubitabit aliqs. Cū mota natura celeſtis moueatᷣ ab aliq̄ vtꝝ illud qđ mouet totū celū ſit imobile. ⁊ ſi ſic. An ipm ſit celi ps vel in celo

Siue eñ ipſum motum mouet ipſum neceſſe alicui immobili adhibitū mouere et hoc nullam eſſe partē mouentis ſiue confeſtim immobile eſt quod mouet Similiter nullam fore partē eius quod mouetur. et hoc recte dicunt dicētes ꝙ circulo lata ſphera nulla manet particula. aut eñ totā neceſſarium erat manere aut diſtrahi ɔtinuitatē ipſius

Hic diſſoluit dubitationē. ⁊ pmo ſoluit ſcđam ptē qſiti. 2° pmā Primā ibi Vtrū āt oportꝫ aliqđ Quātū ad pmū duo facit. primo facit qđ dictum eſt. 2° remouꝫ duos errores. ibi Sed ꝙ polos Quātū ad pmū igitᷣ đt ꝙ ſi celū moueatᷣ ab aliquo corporeo aut illud eſt motū a ſe aut ē ſtatim immobile. ⁊ ſi ſit motum ex ſe. oꝫ ipſum ſtatim reduci ad aliqđ imobile Et ita ſi dicamus ꝙ celū moueatᷣ aliquo corpe cui appellitᷣ in motu ſuo neceſſe eſt ipm reduci ad aliqđ imobile Si ſit corporeū cui affigitᷣ in motu ſuo illud nō pt eſſe aliqua ps ipſius mouētis. h̄ eſt ipſius mobilis. accipit eñ hic mouēs ꝓ mobili Si ꝑo dicam⁹ ꝙ celū ſtatiꝫ moueatᷣ ab aliquo imobili corporeo neceſſe eſt ꝙ illud nō ſit aliqua pars celi Cuius rō eſt qm̄ ſi illud imobile fixum. eſſet aliqua pars ipſius oporteret aliquā partē celi quieſcere reliquis partib⁹ motis vt eſt manifeſtuꝫ ex ſe Hoc aūt accidēte fieret diſtractō in partib⁹ celi. qđ ē impoſſibile. Et hoc eſt qđ quidā dicūt ⁊ conuenienter ꝙ ſphere ſm̄ locū circularitᷣ mote nulla pticula manet Aut eñ totam neceſſe ē manere aut totaꝫ moueri ſm̄ quālibet partem eius. aut partē moueri ⁊ partē quieſcere. quod ē impoſſibile eo ꝙ tūc celū diuideretᷣ. qđ oīno repugnans ē ſi ergo moueatᷣ neceſſe ē quālibꝫ ptē ei⁹ moueri. ⁊ ſi qeſcit quālibꝫ ptē quieſcere

Sed ꝙ polos putāt quandam virtutem habere nullam habētes magnitudinem ſed exiſtētes extrema et pūcta non bene eſt. cum hoc eñ quod eſt nullam ſubſtātiam eſſe nullius talium et moueri nullū motū a duob⁹ impoſſibile polos aūt duos faciūt

Hic pñr remouet duos errores Et ſm̄ h̄ duo facit Primo remouꝫ pmū. 2° ſcđm Ibi Qđ qđē igitᷣ Quantū ad pmū conſiderādū ꝙ quidā dixerūt celum moueri ab immobili corporeo qđ dixerūt eſſe polos duos. ſoli eñ poli in celo ſunt imobiles Dicit ergo. p. ꝙ illud qđ quidam dixerūt volētes ſoluere dubitatōem nō eſt ɔuenientᷣ dictum Dixerūt eñ ꝙ duo poli virtutē habeant vt ſuper ipos firmetᷣ motus celi in mouēdo ipſum celū Sed h̄ eſt impoſſibile Et ꝓbat phus tripliciᷣ. pmo qm̄ poli celi nullā habent magnitudinē. ſed ſunt extrema magnitudinis. tanq; quedā idiuiſibilia Si g̊ poli ſint illud fixū imobile qđ exigitᷣ in motu celi non erit aliqđ corporeū ⁊ magnitudo. velut imobile mouens ſit. qđ eſt cōtra poſitōem ipſorū. Scđo Illud cui affigitᷣ motor celi in mouēdo oportꝫ eſſe aliquā ſubſtātiam q: prius eſt celo vt motor celi ſic firmans illđ in mouendo Poli aūt non ſūt ſubſtātie ſed accidētia puta extrema celi Tercio Impoſſibile ē vnū motū eſſe a duob⁹ motoribus per ſe non ordinatis poli autem ſic ſe habent ꝙ duo ſunt. ergo ipoſſibile eſt vnū motū celi eſſe a duob⁹ polis ſic ab eo ſup qđ firmatᷣ mouēs

Qđ quidem igitur habet aliquid et ad totā naturam ſit quemadmodū terra ad animalia ⁊ ad mota per ſeipſa ex talibus vtiq; quis dubitabit. Qui autem fabuloſe Atlantem faciunt in terra habentem pedes videbitur vtiq; ab intellectu dixiſſe fabulam ꝙ habet velut diametrū exiſtentem et vertentem celū circa polos Hoc autem vtiq; accidit ſm̄ rationem quia terra manet.

Hic remouet ſcđm errorē Et duo facit p° tāgit errorē. 2° iprobat eū ibi Sed hoc dicētib⁹ Quātū ad pmū đt ꝙ alij dixerūt neceſſario aliqđ eſſe qđ ita ſe habeat ad motū celi ſic terra ad aīalia ⁊ ad ea que mouentᷣ in ipſa. h̄ aūt dixerūt eſſe terrā Ita ꝙ celū mouetᷣ firmatū ad ipſam Et hoc ex his dubitādo dixerūt figurari ꝑ fabulam de Atlāte Finxerūt eñ quidam Atlātē eſſe magnū hoīem caput habētē in celo ⁊ pedes in terra. dextruꝫ in oriente. ſiniſtrū in occidēte ⁊ ipm ſic ſuſtinere celū ⁊ mouere ipꝫ a dextro in ſiniſtrum. Iſtud aūt ſi intelligatᷣ ſm̄ ꝙ littera ſonat falſum eſt ⁊ deriſibile Si autē conſideretᷣ quantum ad illud qđ per iſtud ſignificari intelligebāt intelligētiā veritatis dicūt habere Per Atlantē eñ intellexerūt axim celi. tranſeuntē a polo in polū per centrū mūdi. qđ centrū fixum eſt fixione terre. Voluerūt eñ ꝙ motor celi mouēdo firmetᷣ ſupra hmōi axim q: ad terrā firmatᷣ. Et hoc ſm̄ ratiōem accidit q: terra per quā trāſit ſm̄ ſe ē imobilis Et ita voluerūt ꝙ motor celi mouēdo firmaretᷣ ad terrā

Sed hoc dicētib⁹ neceſſarium dicere ipſam nullam eſſe partem totius Adhuc autē oportet virtutem equare mouentis ⁊ eā que manentis Eſt eñ aliqua multitudo vigoris ⁊ virtutis ſm̄ quā manet qđ manet. quemadmodū ⁊ ſm̄ quā mouet mouens Et eſt quedā proportio ex neceſſitate quemadmodū ⁊ contrariorū motuū ſic ⁊ quietū et equales autem et impaſſibiles adinuicem. obtinētur autem ſm̄ exceſſuꝫ Propter qđ ſiue Atlas ſiue aliquid tale eſt quod mouet alteruꝫ ab his que in terra non oportet magis cō-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tratēdere māſione q̄ȝ terra ſoꝛtitur manens. aut mouebitur terra a medio ⁊ ex ꝓꝓꝛio loco. Sicut eñ pellens pellit. ſic pulſum pellitur et ſimul ſm virtutem. mouet aūt quieſcens primū quare magna et amplioꝛ virtus et ſimilis et equalis quieti. Similiter aūt et moti quidem. nō mouētis aūt. tantam ergo opoꝛtebit virtutē eſſe terre in q̄ſcēdo. quātam totū celum habȝ et mouēs ipm Si aūt hoc impoſſibile. impoſſibile moueri et celuȝ ab aliquo tali eoꝛū que in terra Eſt aūt quedā dubitatō circa motus partiū celi. quaȝ vt exiſtētē cōuenientē dictis cōſiderabit vtiq̄ȝ quis. Si eñ aliquis excedat virtute motus terre quieteȝ palā quia mouebit ipſaȝ a medio et virtus aūt a qua hic potentia ꝙ nō infinita manifeſtū. neq̄ȝ eñ terra infinita. quare neq̄ȝ grauitas ipſius. Quoniā aūt impoſſibile dicitur multipliciter Nō eñ ſimiliter dicimus vocē eſſe impoſſibile videri. et eos qui in luna a nobis. hoc q̄dem eñ ex neceſſitate. hoc aūt natu videri nō videbitur.. Celū aūt incoꝛruptibile q̄dē eē ⁊ idiſſolubile putam⁹ q̄dem ex neceſſitate eſſe Accidit aūt ſcd̄m hāc rationē nō ex neceſſitate natū. eſt eñ vt cōtigit eē motū maioꝛē ⁊ a quo q̄ſcit terra ⁊ a quo moueł ignis ⁊ qd̄ ſurſuȝ coꝛp⁹. Siq̄dem igił ſunt excedētes motus diſſoluentur hec ab inuicem. Si vero nō ſunt q̄dem. cōtigūt aūt eē. Infinitū eñ nō cōtigit ꝓpter neq̄ȝ coꝛp⁹ cōtingere infinitū eſſe cōtigit itaq̄ȝ diſſolui celū Quid eñ ꝓhibȝ hoc accidere. ſiq̄dem nō impoſſibile Nō impoſſibile aūt ſi nō oppoſitū neccariū. Sed de hoc quidem dubio alter fit ſermo

Hic ꝯñr improbat hūc erroꝛē duab⁹ ratōnib⁹ Quarū p⁹ eſt. Si motoꝛ celi firmał ad terrā in mouendo celū ſm ꝙ iſti dicunt ⁊ cū terra nō ſit aliqua ps celi qd̄ moueł ſeq̄reł ꝙ fixū requiſitū ad motū celi nō ſit aliqua ps eius. qd̄ etſi verū ſit tñ contra eoꝛū opinionē ē Pro ſcd̄a ratōe premittit quandā ꝓpoſitionē dicēs ꝙ quādocunq̄ȝ aliqd̄ mouens mouet aliq̄d innixū alicui fixo tūc in mouēdo oȝ adequari ⁊ ꝓpoꝛtionari virtutē mouētis in mouēdo. ⁊ q̄ſcētis in q̄ſcendo ſm aliquā determinatā ꝓpoꝛtionē. Mouens eñ in mouēdo hȝ determinatū vigoꝛē ſeu v̄tutem ſm quā mouet mobile. ⁊ ſilr̄ illud cui innitił hȝ quādā determinatā virtutē in q̄ſcendo ſm quā q̄ſcēs pōt figere mouēs. ⁊ eſt determinata q̄dā ꝓpoꝛtio v̄tutū mouētiū ꝯ inuicē ⁊ q̄ſcētiū ſm ꝙ īnixū q̄ſcēti p̄t mouere ⁊ ſm quā fixū ⁊ q̄ſcens p̄t mouēs figere ⁊ ſm quā p̄t mouere innixū q̄ſcenti ⁊ illud mouere. Si aūt mouēs īnixū q̄ſcēti ⁊ mobile ⁊ vlr̄ agentia ꝯtraria fuerit oīno equata ſcd̄m ſuas v̄tutes ſm quas agunt ⁊ patiunł ipoſſibile ē ꝙ vnū in alteruȝ agat p⁹. q̄ȝuis poſſit in ipm agere ſm ptem. Sȝ ſi debeat agere vnū in aliud oȝ ꝙ excellat in v̄tute. ſm hoc eñ h̄ mouet. ⁊ illud moueł. ⁊ h̄ agit ⁊ illud patił. qd̄ agit excedit in virtute. ⁊ qd̄ patił excedił Quandocūq̄ȝ ḡ mouens mouet aliqd̄ mobile. ꝑ hoc ꝙ innixū eſt alicui q̄ſcēti q̄ſcens illud erit maioꝛis v̄tutis in q̄ſcēdo q̄ȝ motoꝛ celi in mouēdo Illo ḡ ſic p̄miſſo arguit ad ꝓpoſitū ⁊ dicit Propł hoc ſiue Atlas ſiue quodcūq̄ȝ moueat celū firmatū ad dexterū ſiue ad aliq̄d eoꝛū que ſunt in terra Qd̄ itēdit ꝑ hoc ꝙ dr̄ ꝙ ab his q̄ nō poſſunt eē maioꝛis v̄tutis in mouendo q̄ȝ terra ſit in manēdo Si eñ ſit maioꝛis virtutis in mouēdo terrā q̄ȝ terra in q̄ſcendo ipelleret eā ex loco ſuo qm̄ ſicut hm̄oi mouēs pellit celū in mouēdo ipȝ ſic pellet terrā ⁊ ſm v̄tutē eius Ita ꝙ ſicut pellēs pellit ſicut qd̄ pellił. quare ſi Atlas ſit maioꝛis v̄tutis ipellit eā Sed manifeſtū ē ꝙ p̄mū qd̄ mouet celū q̄ſcit. q2 ē oīno imobile. vt ꝓbatū eſt in octauo Phyſicoꝝ. quare ē maioris virtutis cū eo cui innitił. ⁊ verificał diſiunctiua ꝓ altera pte Silr̄ oȝ ipm habere maioꝛē virtutē in mouēdo q̄ȝ celū in q̄ſcēdo. Si ergo terra ſit illud cui firmał in mouendo ipſam oȝ eē maioꝛis v̄tutis in q̄ſcendo q̄ȝ ſit celū ⁊ eius motoꝛ in mouendo Hoc aūt eſt ipoſſibile q2 v̄tus terre ꝑ quam q̄ſcit eſt grauitas eius q̄ cauſał a motu celi Et manifeſtū eſt motoꝛē celi maioꝛis v̄tutis eſſe q̄ȝ ipſuȝ celū. ⁊ celū totū q̄ȝ grauitas terre. ergo ipoſſibile eſt celuȝ moueri ab aliquo motoꝛe firmato ad terraȝ vel ad aliqd̄ coꝛpoꝛeū inter ipm exiſtēs Circa qd̄ ph̄s occaſione cuiuſdā iam dicti inducit quādā dubitationē. ⁊ p⁹ tāgit ipſaȝ cū ratōe eius Scd̄o remouet rationē. Dicit ḡ ꝙ ex p̄cedētib⁹ poteſt accidere dubitatio q̄dā circa motū celi ⁊ ptiū eius puta ſpherarū Quā dubitationē ſicut cōuenientē vel cōſequētē ad ea que dicta ſunt prius pōt aliq̄s ꝯſiderare ꝙ ſi motoꝛ celi firmatus ad terram in mouēdo excederet terrā in q̄ſcendo vt ſuppoſitū eſt. manifeſtū ē ꝙ mouebit ipſam a medio Sicut ſi terra ad quā firmał nauta. in mouendo. eſſet maioꝛis v̄tutis in q̄ſcendo q̄ȝ nauta in mouēdo moueređ terra Sic ē in ꝓpoſito. ſi motoꝛ celi firmatus ad terrā eēt maioꝛis virtutis in mouēdo q̄ȝ terra in q̄ſcendo moueret terrā Non eñ p̄t dici ꝙ terra ſit ifinite virtutis in q̄ſcēdo ⁊ ideo nō mouetur a motoꝛe celi. ſiue motoꝛ celi ſit finite v̄tutis ſiue ifinite Terra eñ q̄ſcit ꝓpł grauitatē eius. grauitas aūt eius finita ē q2 quātitas ei⁹ finita eſt quare virtus ꝓpter quaȝ q̄ſcit terra. finita eſt. p̄t ergo moueri a maioꝛi v̄tute His aūt p̄miſſis remouȝ ph̄us reſpōſionē quandā ad dictā dubitatōēȝ Poſſet eñ aliq̄s dicere ꝙ motoꝛ celi firmatus ad terrā pōt ipſaȝ mouere ex medio nunq̄ȝ tñ mouebit ipſaȝ Et iō nō ſeq̄ł ꝙ celū nunquā coꝛrūpał. Dicit ergo hāc reſpōſionē remouendo ꝙ ſi aliq̄s ponat ꝙ motoꝛ celi non mouebit terrā. ⁊ ꝙ nō erit maioꝛ motus q̄ȝ ſit. q̄ȝuis contingat ita eē. terra ei infinita non eſt. ita vt moueri non poſſit. ſequeł ḡ ꝙ q̄ȝuis nō coꝛrūpatur mot⁹ ei⁹ ꝙ cōtingat ipſaȝ coꝛrūpi. ⁊ ſi cōtingat ipſaȝ coꝛrūpi. nihil ꝓhibet ipſam coꝛruptā eē. ſi nō eſt ipoſſibile ipſam coꝛrūpi. nō ē aūt ipoſſibile ſi oppoſituȝ ſcȝ. ipſam eē. nō ſit neceſſariuȝ Unde poſſibili poſito in eē nullū ſequił ipoſſibile Sed de hac dubitatōe ſcȝ Utrū celū ⁊ motus eius quādoq̄ȝ coꝛrūpāł aut nō. alibi fit ſermo puta p⁹ de celo ⁊ mūdo. ⁊ octauo phyſicoꝛū.

Utrum aūt opoꝛtet aliquid immobile eſſe ⁊ quieſcēs extra id quod mouetur nulla pars illius exiſtēs aut nō. Et hoc vtrum et in omni ſit exiſtere neceſſarium eſt.

Poſtq̄ȝ ph̄s diſſoluit dubitationē quātū ad ſcd̄aȝ ptē

ipſius ſoluit nūc quantū ad pmā ⁊ pncipalē. Et diuidit in duas ptes Primo eā reſumit vniuerſali⁹ ꝗ̄ pus ꝓpoſuerat Scđo ſoluit cū dr Forte em̄ Quātū ad pmū repetēs dubitatione vniuerſalius dr ꝙ reſumēdo pus ꝗ̄ſitū qrimus Utrꝝ extra illud qđ mouet̄ oporteat eē aliqđ q̄ſcēs ad qđ appulſuꝫ moueat̄ ⁊ hoc quātuꝫ ad aiata q̄ ſunt hic Et vtrꝝ etiā in primo moto puta in moto qđ ē celū oporteat eē aliq̄d tale q̄ſcēs corporeū ad qđ motor ei⁹ firmetur in motu eius. Et hoc ē qđ dr quātū ad primam partem dubitationis.

Forte em̄ vtiqꝫ videbitur incōueniens eſſe ſi principium motus in terra. propter quod videbitur vtiqꝫ ſic extimantibus bene dictū eſſe apud Homerum. Sed non vtiqꝫ amouebūt e celo in terram Jouem ſupremum omnium. Neqꝫ ſi valde multum laborēt apprehendere omnes dij omneſqꝫ dee. totaliter enim immobile a nullo contingit moueri.

Hic ꝯn̄r ſoluit. ⁊ pmo ꝗ̄ſtū ad celū. ſcđo ꝗ̄ſtū ad aialia. Circa pmū duo facit. pmo facit qđ dictū eſt. ſcđo cōcludit ſolutōem dubitatōnis incidentalr̄ more. ibi. Un̄ ſoluitur. In pmo g̃ dr. Utrꝝ oporteat aliq̄d immobile eē ⁊ q̄ſcens extra mobile qđ mouet̄ nulla extr̄is ptiū ei⁹ vel nō. Et vtrꝝ in oib⁹ hoc neceſſariū ſit ꝙ mouens ſit extra mobile. Et ſubdit ꝙ forte incōueniens videt̄ ſi pncipiū motus ſit intra. ⁊ ꝓpter hoc videt̄ recte ſic extimātib⁹ bn̄ dictū fuiſſe apud Homerꝫ dicentē. Si oēs dij et dee. ſꝫ ⁊ oēs virtutes maiores ⁊ minores laborēt apprehendere Jouē. hoc eſt pmū motorem nō poterunt ipm mouere a celo ad terrā. Et intendit ſm ꝙ videt̄ ꝙ ꝗ̄ſtūcunqꝫ multiplicent̄ virtutes aliorꝫ. nō poterunt ipm mouere. Et cām ſubiūgit. q2 illud qđ oino ē imobile a nullo ꝯtingit moueri. Primus aūt motor celi ē oino imobilis ꝑ ſe ⁊ ꝑ accn̄s vt ꝓbatū eſt. viij. phicorꝫ. g̃ a nulla virtute ꝗ̄ſtūcūqꝫ multiplicet̄ pt moueri. Si āt firmetur ad terrā. in mouendo celū aliqualiter moueret̄ a terra. vel ſolum dependeret in motu ex ea.

Unde ſoluitur ⁊ olim dicta dubitatō Utrū contingit aut non contingit diſſolui celi conſtantiam. ſi ex immobili ortum eſt principio

Hic ꝯn̄r excludit ſolutōem queſtionis pus more incidentalr̄. Et dr ꝙ ex his q̄ dicta ſunt manifeſtū ē ꝙ nō oportꝫ dicere ꝙ celū corrūpat̄ ꝓpter rōnem p̄dictā. quia illud qđ imediate ꝓcedit a pncipio imediate imobili nō pt corrūpi. Nec opter ꝙ dicam⁹ ipm corrūpi ꝑ rōem. q̄ dicebat̄ ⁊ arguebat̄ ita. Si motor celi ſit maioris ꝟtutꝫ in mobili in mouendo mouebit terrā. ſꝫ ſi terra nō moueatur. celū nō mouebit̄ ⁊ ita corrūpet̄. Dđꝫ g̃ ꝙ nō opꝫ ꝙ motor celi ſit maioris ꝟtutis in mouēdo ꝗ̄ terra in q̄eſcendo. q2 ꝓpter hoc moueat ſeipam. verꝫ em̄ eēt hoc ſi motor celi affigeretur ipi terre in mouendo. Sed nō eſt ita vt probatum eſt.

In animalib⁹ autem non ſolum ſic immobile oportet exiſtere ſed et in ipſis que mouentur ſm locum quecunqꝫ mouent ipſa ſeipſa. oportet em̄ ipſius hoc quidem quieſcere. hoc autem moueri ad quod appulſuꝫ quod mouetur mouebitur velut ſi quid moueatur partium. appellatur em̄ alterum vt ad manēs alterū.

Hic diſſoluit p̄dictā dubitatōeꝫ ꝗ̄ſtū ad aialia. dicēs ꝙ nō ſolū in aialib⁹ neceſſariū ē eē aliqđ imobile q̄n̄ mouent̄ a ſe. vtꝝ opꝫ in ipis q̄ mouent̄ ſm locū a ſeipis eſſe aliquā pte imobile a q̄ altera mouet̄. Neceſſe ē em̄ ſi aliq̄ ptiū moueat̄ alterā q̄ſcere cui alia appellit̄ vt ad manēs.

De inaiatis aūt quecūqꝫ mouentur dubitabit vtiqꝫ aliquis vtrum omnia habēt in ipſis et quieſcens et mouens et ad aliquid extrinſecorū quieſcentiū appelli neceſſe. et hoc aut impoſſibile puta ignem aut terram aut inanimatorum aliquid Sed a quibus primis mouentur. hec omnia em̄ ab alio mouentur inanimata pricipium aūt omniū ſic motorū ipſa ſeipſa mouētia. taliū aūt de animalibus quidem dictum eſt. talia em̄ oia neceſſe et in ipſis habere quieſcens ⁊ extra ad qđ ꝓpulſent̄ Si aūt aliquid eſt ſuperius et primū mouēs imanifeſtū et alius ſermo de tali principio Aialia quecūqꝫ mouentur oia ad exteriora appulſa mouent̄ reſpirātia et expirātia. nihil em̄ differt. magnā ꝓijcere grauitatē aut paruā. qđ quidē faciūt ſpuētes et tuſſiētes et inſpirātes et expirātes

Hic ꝯn̄r phs mouet dubitatōem circa mot⁹ inaiatorum. Et diuidit̄ in duas ptes. In pma mouet dubitatione de motu locali. In ſcđa mouet q̄ ad alios motus. Scđa ibi. Utrꝝ in mouendo. Quātū ad pmū dr ꝙ circa inaiata q̄ mouent̄ dubitabit aliq̄s. vtrꝝ in ipis oib⁹ ſit aliq̄ ps q̄ſcens ſicut ē in aialib⁹. Et vtrꝝ habeant aliqđ extrinſecū imobile affixū q̄ſcens a q̄ appellit̄ neceſſario Quā dubitatōem ſoluēdo dr ꝙ ipoſſibile ē ꝙ inaiata ſicut ignis aut terra ⁊ alia inaiata habeāt in ſe aliqđ q̄ſcens. q2 nō hn̄t in ſe pncipiū ſui mot⁹. ſꝫ hec oia ab alio mouent̄ ⁊ nō a ſeipis ſicut aialia. Inaiata em̄ tota ſunt ꝯtinua ⁊ eiuſdē nature in toto ⁊ in ptib⁹. In talib⁹ āt impoſſibile ē vnā ptē moueri nō mota alia. ⁊ iō inaiata non hn̄t aliqđ q̄ſcens in ſeipis. nec etiā hn̄t inaiata aliqđ extrinſecū imobile ⁊ affixū ⁊ q̄ſcens a q̄ moueant̄. q2 hoc cōpetit aialib⁹. Aialia em̄ oia neceſſario hn̄t in ſeipis aliqđ q̄ſcens. ⁊ etiā extra ſe. ad qđ ꝓpulſent̄. Un̄ mouent̄ aialia motu ex pulſu ⁊ tractu cōpoſito. In motu āt pulſus ipellunt aliq̄d a ſe. ⁊ in motu tract⁹ trahūt aliq̄d ad ſe vel ad aliud. ⁊ iō oportꝫ ꝙ ſit aliqđ fixū extra. Si aūt hmōi fixū extra ſupius pmū dabile ſit qđ oino ſit imobile imanifeſtū ē nūc ex iſto tractatu. ali⁹ em̄ de hoc ſmo ē puta in. viij. phicorꝫ. Naturalia āt inaiata nō mouentur motu pulſus ⁊ tractus ſicut aialia. g̃ nō hn̄t pncipiū ſui motus imobile neceſſario fixū. vt hmōi Qꝫ āt oia aialia q̄ mouent̄ a ſe habeāt aliqđ pncipiū extra q̄ſcens ad qđ pulſa mouent̄. oñdit phs in reſpirantib⁹ ⁊ expirātib⁹. dicens ꝙ nō refert in illis ſiue magnā molem ꝓijciant ſiue paruā. ſicut ſunt ſternutantia ⁊ tuſſientia. ſꝫ em̄ in talib⁹ oportet eē aliqđ fixū. Si em̄ moueat pedē aliq̄s. q̄ſcit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

An in motu inanimatoꝝ ſit aliquod quieſcēs.

tibia.ſi pedem ⁊ tibiam moueat quieſcit coxa ⁊c̄. Silr̄ in expirantib⁹ opoꝛ꜍ intus aliquid quieſcere.

Utrū aūt in mouente ſeipm̄ ẜm locū ſolo opoꝛtet aliquid manere. aut etiā in alterato ipo a ſe ipſo ⁊ augmentato. De generatōe aūt ea que a ꝓncipio ⁊ coꝛruptōe altera ratio. Si eñ eſt qđ quidē dicimus ꝓmus motus generatōis ⁊ coꝛruptōis. hec cā q̇dem vtiq꜍ erit ⁊ alioꝛum foꝛte motuū omniū. quēadmodum autē in toto ⁊ in aīali motus ꝓmus iſte cū ꝑficiatur. Quare ⁊ augmentationis ſiq̇dem fit ipm̄ ſibiipſi cā ⁊ alterationis. ſi aūt nō. non neceſſe. Prime aūt ⁊ augmentatōes ⁊ alteratōes ab alio fiunt ⁊ ꝑ alteras. Generationis aūt ⁊ coꝛruptōnis nequaꝗꝫ poſſibile eſt ipam cām eſſe ſibiipſi nullam. ꝑexiſtere eñ opoꝛtet ei qđ mouetur mouens ⁊ generans ei qđ generat̄. Nihil aūt ꝓus eſt ipſum ſeipſo. De aīa q̇dem igit̄ ſiue moueatur ſiue nō et ſi mouet̄ quō mouetur ꝓus dictū eſt in determinatis de ipſa.

Hic ꝯſiter ph̄s mouet dubitatōnem de alijs motib⁹ ꝗ̄ motu locali in aīatis repertis dicēs. Utrū ſoluꝫ in motu locali aīalis ſeipm̄ mouentis requirat̄ aliqđ fixū q̇eſcens et nō in alijs motib⁹. ſicut in motu alteratōis augmentationis. De generatōe vero ⁊ coꝛruptōne q̄ fit a ꝓncipio intrinſeco alteratio eſt. q꜠ ẜm generatōem q̄ eſt a ꝓncipio intrinſeco adquiritur eſſe. ⁊ ideo nō p̄t eſſe ꝙ aliquid tali motu ſeipſum moueat. Si aūt generatio ſit ꝓmus mot⁹ erit cauſa alioꝝ motuū. q꜠ ꝓmuꝫ in vnoquoq꜍ genere eſt cauſa alioꝝ. ⁊ ſiliter eſſet in toto vniuerſo. Si eñ eſſet generatio primus motus in celo. eſſet cauſa motus localis nūc aūt non eſt ſic. qm̄ generatio eſt finis motus alterationis preſupponentis motum localem. ideo generatio nō p̄t eſſe ꝓmus motus in celo. Tamē ſicut motus localis eſt ꝓmus in vniuerſo. ita generatio in aīali cū generat̄ ꝓmus motus eſt. dico via generatōnis. q꜠ via perfectionis motus localis eſt ꝓoꝛ. Uel aliter p̄t exponi. videlꝫ ſi in toto generatio eſſet primus motus. ſic totum eſſet generatum. ſic eñ in aīali cum generat̄ generatio eſt ꝓmus motus. Hanc dubitatōem ſoluit. ⁊ ꝓmo ꝗ̄tum ad alterationē ⁊ augmentatōem. ſecūdo ꝗ̄tum ad generatōem. ibi Generās aūt. Soluit aūt ſub ꝯditōe ꝗ̄tum ad augmētatōem ⁊ alteratōem. dicens ꝙ aīalia habeant in ſe ꝓncipiū ſue alteratōis. Et huius rō eſt. q꜠ augmentuꝫ fit aliquo aduenientē qđ ꝯuertit̄ in ſubam ⁊ menbꝛ̄ ei⁹ qđ dr̄ nutriri. nutrimentū aūt in ꝓncipio eſt ꝯtrariū. ⁊ ideo oꝫ ipm̄ digeri. hoc aūt fit ꝑ alteratōem. alteratio ꝟo non fit niſi aliqua ꝟtute inexiſtente. ſi aūt aīalia habeāt in ſe ꝓncipiū ſue augmentatōis opoꝛ꜍ vt habeant in ſe ꝓncipiū alteratōis. ꝗ̄ ſi aīalia a ſe augmētent̄ ⁊ a ſe alterent̄. ꝓme tn̄ augmentatōnes ⁊ alteratōnes fiunt ⁊ ab alijs cauſis et ab aliquo ꝓncipio ſicut apparet in embꝛione. alteratio eñ q̄ fit in materia ex qua generat̄ aīal non eſt a ꝓncipio intrinſeco ſed extrinſeco. et verū eſt ꝙ aīalia mouent̄ iſtis motib⁹ a ſe que hn̄t ꝓncipiū iſtoꝝ motuū in ſe. illud autē ꝓncipiū q̇eſcens eſt. ⁊ ideo in motu alteratōis ⁊ augmentationis eſt aliqđ fixum ⁊ ſtans qđ vel eſt virtus aīe q̄ alterat ⁊ augmentat in alterata ⁊ augmētata ſaltē illa alteratiōe qua alterat ꝑ ſe. vel ſi q̇dē vna ps alterat̄ a ſeipa ꝓmo. fixū eſſꝫ illud altera ps in qua virtus erit alterādi. q̄ tn̄ nō alterat̄ illa alteratōe ẜm illū gradū. Quātū ad generatōem vero ſoluit ꝓdictā q̄ſtionē dicēs ꝙ nihil p̄t moueri a ſeipo motu generatōis. Cui⁹ rō eſt. q꜠ ſicut dictuꝫ eſt generās ex hoc generat q꜠ eſt mouens. eſt aūt mouēs ex hoc ꝙ eſt actu. quare opꝫ generās eſſe actu. qđ auteꝫ generat̄ eſt in potētia ⁊ eſt in fieri generatōis. ꝗ̄ nihil p̄t ſe mouere iſto motu. aľs eñ idem eſſꝫ ꝓus ſeipo ⁊ poſteri⁹ et cā ſuiipſius. q̄ ſunt impoſſibilia Et q꜠ ꝓmū ꝓncipiuꝫ motus in aīali eſt aīa. crederet aliq̇s ꝙ ipe vellet dicere q̄ modo aīa mouet̄ ſi mouet̄. ⁊ ideo dr̄ hoc remouēs ꝙ ſiue aīa moueat̄ ſiue nō et ſi moueat̄ qualiter moueat̄ dcm̄ eſt in libꝛo de aīa vbi dictum eſt de ipſa. ⁊ ideo nihil hic de hoc determinat.

Incidūt dubia Primū

dubiū eſt Quod eſt ſubiectū huius libꝛi Solō. Aīal ẜm ꝙ mobile eſt a ſeipo. Pꝛo quo aduertēdū ꝙ vt ph̄s iij. phy. dr̄. Necē eſt volentē ꝯſiderare naturā ꝯſiderare motū qui eſt nature actus. q꜠ ignoꝛato motu necē eſt naturam ignoꝛari. Unde etiā ꝓpter hoc natura ꝑ motū def̄init. ⁊ ꝯſiderantē de motu opꝫ cōſiderare de naturalib⁹ eo ꝙ naturalia ſunt illa que hn̄t intra ſe ꝓncipiū motus. Et hoc ſub dr̄ntia. q꜠ quedā hn̄t intra ſe ꝓncipiū ſui motus paſſiuū. ſicut oīa naturalia. ſiue ſint naturalia a natura particulari ſiue a cōi ⁊ vlī. qualis eſt in celeſtib⁹. Quedā ꝟo hn̄t in ſe ꝓncipiū actiuū ſui motus. ⁊ nō ſolū paſſiuū. ſicut aīata. Et q꜠ motus eſt varius nō oīa hn̄t eq̄liter ſui motus ꝓncipiū. ſed quedā hn̄t ꝓncipiū motus nutritionis ⁊ augmētatōis. diminutōis alteratōis. ſine motu locali. vt aīata aīa vegetatiua. Quedā cuꝫ motu locali. ſicut aīalia. ⁊ hoc ſub dr̄ntia. q꜠ quedā ſunt que mouent ſe motu ſyſtoles ⁊ diaſtoles. vt aīalia impfecta. quedā vero cū hoc mouētur ꝓgreſſiue vel de loco ad locū. ſicut aīalia ꝑfecta. Motu aūt generatōis ſimplr̄ ⁊ totalis non mouet aīatū qđcūq꜍ ſeipm̄. Cuius rō eſt. q꜠ illud qđ generat eſt ens in actu. illud aūt qđ generat̄ eſt in pura potentia. ⁊ fit in actu ꝑ generatōis finē. cū ergo idē neq̄at eſſe in actu ⁊ in potētia ſeq̇t̄ ꝙ nō poterit qđcūq꜍ aīatū ſeipm̄ motu gn̄atōis mouere. dixi gn̄atiōis totalis. q꜠ cuꝫ aīata ſeſe nutriāt. ⁊ cū nutritio ſit q̇dā ꝑtialis generatio. pꝫ ꝙ ſe partialiter generēt. ſed nō totali generatōe Uerū ꝓpꝛie et imediate aīalia nō mouent ſe motu ad formā. vt circa octauū phy. dici ſolet. Augmētatōe eñ ſicut ⁊ nutritiōe agit ipm̄ nutritū vel auctū in nutrimentū nutriēs ⁊ augens. vn̄ nō p̄t aīal ꝓ ſua volūtate ꝑ virtuteꝫ aīe nutrire vel extendere ſe. ſed ꝑ calorē naturalē coꝛpis ſubſeruientem aīe aſſimilat nutrimentū ſibi ⁊ auget̄ nutriēdo ⁊ augendo. ⁊ q꜠ in hoc ſibi incoꝛporādo agit dr̄ ex ꝯſequēti ſe ad formā mouere. Dicit̄ mediate. q꜠ mediante motu locali ſe mouet alterando Et q꜠ de alijs motib⁹ puta nutritionis ⁊ augmentatōis ⁊ alteratōnis dcm̄ eſt in libꝛo de aīa. ideo de motu locali dicenduꝫ nūc. quō aīal ſe mouere dicat̄. ⁊ hoc quidē non in ſe abſolute. ſed ꝗ̄tum ad virtutēs. partes ⁊ oꝛgana quib⁹ ꝑficit̄ Sed q꜠ ſupius dictum eſt ꝙ ps ſubiectiua ꝓncipalis coꝛpis mobilis nō eſt ſubiectū alicui⁹ libꝛi paruoꝝ naturaliū poſſet alicui videri ꝙ aīal mobile ꝓgreſſiuo motu nō ſit ſubiectū. Ad qđ dicē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

p̄t ꝙ iſti libri poſteriores oēs quos p̄ manibꝰ habemus nō ſunt libri paruoꝝ naturaliū. imo libri ſunt phyſicales p̄ncipales. licꝫ minus p̄ncipales reſpectiue. ſcꝫ ad libꝝ de vegetabilibꝰ ⁊ plantis. ⁊ ad librum de animalibꝰ.

Et ſi dicat̄ ſufficienter in libro de aialibꝰ de motu ꝓgreſſiuo determinat̄. Dōm ꝙ verū eſt particulariter ſm ꝙ vnūqdqꝫ genus aialiū ꝓpriū hꝫ motū actū ⁊ oparōnem. ſed hic fit mentio de his ſm ꝙ ꝯueniūt aiali in cōi ⁊ non ſm vnūqdqꝫ genus aialium

Secundum dubium eſt

Que eſt paſſio huius ſcie Solō. mobilitas ꝓgreſſiua ſeu motus ꝓgreſſiuus. Pro quo aduertendū ꝙ aialis motus tripl'r eſt ꝯſiderabilis. Primo mō in ſe ⁊ abſolute Scdo mō q̄ꝫtum ad drn̄tias motus. Tercio mō q̄ꝫtum ad organa. Primo mō de eo fit mentio hic ⁊ in tercio de aīa. Sed differēter. nā in tercio de aīa agit̄ de ipo ꝓut p̄ncipaliter dependet ab aīa. hic aūt vt p̄ncipaliter dependet a corpe. vn̄ in tercio de aīa parū dr̄ de motu ſm ꝙ ab inſtrumentis corporeis dependet. ⁊ de ipſis corporeis inſtrumētis queadmodū fit in hoc libro. in quo oſtendit̄ q̄modo in omi motu aialis oporteat aliquā pt̄ē quieſcere et alia hmōi. De motu vero ſm drn̄tias ſuas ⁊ ſm ꝓpriā eaꝝ rōnē. ſic determinatur in libro de generatōe aialium Quātū vero ad ptes ⁊ organa determinat̄ de ipſo in libro de ꝓgreſſu animalium

Tercium dubium eſt

An aīal dicat̄ mouere ſe. qꝛ aīa mouet corpus Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ actus ⁊ opatōes ſunt ſuppoſitoꝝ. aīa aūt nō eſt ens in actu ſed actus. nec corpus eſt ens in actu. ſed eſt materia informata p̄ aīam. Solō. aīal mouet ſe tanq̄ꝫ diuiſibile in ptem mouentē ⁊ ptem motā eſſentiales ⁊ integrales. Sed differēter. qꝛ aīal nō mouet ſe rōne ptiū eēntialiū quaſi ille ſint mouens ⁊ motū. vt ꝓbat argumētū. ſed ſolū ſunt id quo aīa mouet ⁊ mouet̄. Partes aūt integrales in aīali hn̄t ſe ſimpl'r ſicut mouēs ⁊ motū quod. Eſt eñ vna ps id qd̄ mouet reſpectu alterius que eſt id qd̄ mouet̄. vn̄ eſt deuenire ad p̄mā ptē aialis integralē q̄ eſt mouens imobile ab alia pte integrali. cuiuſmodi ē cor vel aliqd̄ cordi ꝓportōabile. Sꝫ nihilominus illa ps p̄ma mouens diuidit̄ in ptem mouentē eſſentialē q̄ eſt aīa. et partē eſſentialē motā. ſcꝫ ipm materiale cordis.

Quartum dubium eſt.

An vna pte aialis mota necēe ſit aliā q̄ſcere. Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ videmꝰ ꝯtrariū. totū eñ crus ꝯtingit ſil' moueri moto pede Preterea. mota tibia in motu ꝓgreſſiuo mouet̄ ⁊ coxa. ⁊ mota manu mouet̄ etiam arūdo brachij Solō. ſic. vel ſimpl'r vel ab illo motu quo alia mouet̄. vel ſi moueat̄ illo motu. oꝫ tñ q̄ſcere a q̄litate motus ptis q̄ in ea mouet̄ puta a velocitate motꝰ. Et p̄ h̄ pꝫ ſolutio ad ſcdm. Ad p̄mū dōm ꝙ nō repugnat duas ptes ſil' in rōne vnꝰ ꝯtinui moueri. ſed qn̄ accipiūtur vt due ⁊ vna hꝫ ſe vt mouens ⁊ appellens. ⁊ alia vt appulſa tūc nō pn̄t ſil' p̄ oīa moueri vt dcm̄ eſt.

Quintum dubium eſt.

An eadē rōne extra celū opteat eē aliqd̄ fixū ſicut in aiali Solō. eſt eadē rō cōis ſed nō ꝓpria Primū pꝫ. qꝛ opꝫ ꝙ ſit aliqd circa qd̄ mouet̄ reſpectu cuius ſe habeat aliter nūc et p̄us. Illud aūt eſt q̄ſcens vel non mouet̄ eadē ſpē motus. vel nō tanta velocitate. ⁊ ſi illud q̄dē moueatur aut erit ꝓceſſus in infinitū. aut erit deuenire ad aliqd qd̄ oīno imobile eſt. Scdm pꝫ. qꝛ aīal mouet̄ impellendo et trahendo. impellendo q̄deꝫ a ſe ad aliud. g̃ oꝫ ꝙ aīal ſup̄ aliqd̄ figat̄. nō in ſe. g̃ extra req̄rit aliquod a quo appulſuꝫ pellat. in motu aūt tractus fit motus ab alio in ipm. q̄re opꝫ aliqd aliud eſſe fixū. ſic aūt nō mouet̄ celū niſi q̄ꝫtuꝫ ad ſimilitudinem.

Sextum dubium eſt.

Utꝝ ſi motor celi moueret terrā circa cuꝰ q̄etē motꝰ celi firmat̄. celū ipm corrūperet̄ Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ celū nō eſt corruptibile ꝓpter defectū ꝯtrarij ⁊ materie de contrario in ꝯtrariū mobilis. Solō. ſic. qꝛ ſi motor celi moueret terrā extra mediū. ꝯtingeret celū maiori motu moueri q̄ꝫ quo natū eſt moueri. celū eñ natū eſt moueri q̄ſcēte terra. motus aūt q̄ mouet̄ celū ⁊ cū hoc ignis aer aqua ⁊ terra maior eſſet eo quo ſolū celū mouet̄ q̄ſcēte terra. et ita motor celi faceret maiorē motū q̄ꝫ ſit celū natū moueri. Hoc aūt accn̄te ⁊ illo poſito diſſolueret̄ ꝓportio motꝰ ad mobile determinata. ⁊ ita motus ⁊ mobile vt hmōi corrūperent̄. ſicut eñ motor eſt cā celi. ita ⁊ eē. ſi g̃ motor celi mouendo ſit maioris ꝟtutis vt ſuppoſitū eſt q̄ꝫ terra in q̄ſcendo. diſſolueret̄ celū ⁊ motus eius Ad rōnem dōm ꝙ impoſſibile eſt celū corrūpi p̄ ſe. qꝛ nō eſt de numero coꝝ q̄ nata ſunt corrūpi. vt ꝓbat obiectio. nō eſt tñ impoſſibile ex ſuppōne ex caſu poſito

Septimum dubium eſt

An verū ſit dcm̄ Homeri ꝙ ſi oēs dij ⁊ dee laborent apprehēdere Iouē nō poterūt ipm mouere a celo ad terrā Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ eſt ꝯtra veritatē fidei Preterea. oē verū vero ꝯſonat. g̃ cū dictū h̄ Homeri fidei repugnet falſum eſt. ⁊ tanto falſius q̄ꝫto ꝟitati maiori magis repugnat. Motꝰ eñ eſt dei filius ad terrā p̄ humane nature aſſumptōem. Preterea dixit Plato ꝙ ſummꝰ deꝰ mouetur ⁊ dij ceteri placant̄ ſacrificio capitis agnelli Solutio. ſic. vt dr̄ p̄ hꝫ in l̄ra. qꝛ eñ primus motor eſt imobilis eo ꝙ p̄mꝰ motor. ideo nulliꝰ deoꝝ vel dearuꝫ ꝟtute moueri pt. qd̄ aūt nō ſolū ꝯuenit ex eo qꝛ p̄mus motor ē cui repugnat a p̄ori moueri. ſed etiā ex eo qꝛ infinite ſube abyſſus eſt. vbiqꝫ exiſtēs p̄ eēntiā p̄ſentiā ⁊ potētiā. Imobilis g̃ manēs dat cūcta moueri. ⁊ ꝓpterea a dijs ꝑfectis ſup̄ioribꝰ intelligētijs neqꝫ ab impfectioribꝰ ⁊ inferioribꝰ q̄ dicūtur dee dr̄ imobil' a celo ad terrā Ad rōes Ad p̄mā dr̄ ꝙ ꝟitas phī nō eſt ꝟitati fidei ꝯtraria ſꝫ cōſona. qꝛ nō mutatōe dei ſed creature dr̄ ad terrā deſcendiſſe. et hoc gentile Platonis dictū p̄ſidū eſt de nūero coꝝ q̄ parū fidelis aduertit. Uerū fidelis dr̄ p̄mū deuꝫ vel deos mobiles non ꝓprie dicto motu. ſed metaphorico vel intellectuali q̄ mouet̄ appetitꝰ ab appetibili quo placari moueri dicitur

Qm̄ aūt inaīata oīa mouent̄ ab altero. de p̄mo aūt moto ⁊ ſp̄ moto ſm quē motū mouet̄. et q̄uo mouet p̄mū mouēs determinatuꝫ eſt p̄us in his q̄ de p̄ma phīa Reliquū eſt conſiderare q̄uo aīa mouet corpꝰ ⁊ qd̄ p̄ncipiū motꝰ aialis

Alioꝝ eñ ꝑter totius motū ꝙ aīata cā motꝰ ꝙ cūqꝫ nō mouenť ab inuicē. qꝛ offendūt ad inuicē. ꝓpter qꝺ ⁊ finē hñt oēs ipoꝝ motus etem̄ ꝙ aīatoꝝ. oīa em̄ aīalia ⁊ mouēt ⁊ mouenť gratia alicuiꝰ. ꝙre hoc eſt ipſis oīs terminus qꝺ cuiꝰ gratia motus

¶ Poſtqꝫ pħs in ꝓcedēti tractatu determinauit ꝙ in aīali qꝺ mouet oꝫ eſſe aliqꝺ ꝗeſcens extra ⁊ intra ad qꝺ ap-pulſum mouet. In hoc ſcꝺo tractatu determinat de ꝓncipijs ⁊ mō motꝰ ꝙ fit in aīalibꝫ. Et diuidiť ꝓma ſui diuiſione in duo capl'a. In ꝓmo determinat de cauſis ⁊ ꝓncipijs motꝰ volūtarij. ⁊ ꝙliter fit ab illis ꝓncipijs. In ſcꝺo determinat de cauſis ⁊ ꝓncipijs motꝰ inuolūtarij. ꝙliter fit ab illis ꝓncipijs. ibi. Mouenť aūt ⁊c. Primū rurſus ſubdiuidiť in duas ꝑtes. In qꝛ ꝓma ꝓmittit intentōem In ſecūda exeꝗtur eā. ibi Videmꝰ aūt. Quātū ꝗ ad ꝓmā ꝑtē dt. ꝙ cū dictū ſit ꝙ oīa inaīata moueanť ab alio. et ꝙ̄o ꝓmū motū ſempiterno motu dicať moueri. ⁊ ꝙ̄o ꝓmū mouēs moueat. ⁊ h̄ in ꝓma phyſica. h̄ eſt. viij. phy. ⁊ etiā ꝓmo celi. Reſtat nunc reliquū ꝯſiderare ꝙ̄o aīa mouet corpꝰ. ⁊ ꝗd eſt ꝓncipiū motꝰ ipſius aīalis ſiue ꝓncipale ſiue inſtrumētale ꝙ ꝑficiť motꝰ aīalis. Cām aūt huius aſſignādo dt. qꝛ ꝑ h̄ ꝙ de aīa tractatur ꝙ̄o corpꝰ mouet tractať etiā de motibꝫ alioꝝ inaīatoꝝ mobiliū. ꝓ tanto qꝛ ea ꝙ aīata ſunt ſicut aīalia ſunt cā motꝰ alioꝝ. excepto tñ motu totiꝰ. ſcꝫ celi. Aīalia eñ ꝙ ſeipa mouēt nō ſꝫ cā motꝰ celi. ſꝫ potiꝰ ecōuerſo. Sūt ꝗ aīalia cā motꝰ alioꝝ ꝙ ſcꝫ nō mouenť ad inuicē naturaliter ex ſe. ſed eoꝝ ꝙ offendūt ad inuicē. ſicut ea ꝙ mouenť motu ꝓiectōis tractionis ⁊ pulſionis. ⁊ qꝛ motꝰ inaīatoꝝ dependēt ab aīalibꝫ ideo ſicut motus aīalis finē hꝫ. ꝙ habito ceſſat. ita ⁊ oīm alioꝝ inaīatoꝝ motꝰ. cū in motū aīalis in finē ordinētur Cū ꝗ motꝰ inaīatoꝝ fit ab aīalibꝫ ⁊ in ipſa vt in finē ordinētur. ideo cū motꝰ aīaliū fit ꝓpter finē ꝙ eſt gr̄a cuiꝰ aliqꝺ fit. ⁊ ꝙ adepto ceſſat motꝰ. ⁊ cū motꝰ aīaliū ſit ab aīa dicendū eſt ꝙ̄o aīa mouet corpꝰ. ⁊ ꝙ̄o corpꝰ mouet. et ita dcm̄ eſt de alijs ꝓncipijs motꝰ aīalis vt inſtrumētalibus. qualiter ſcꝫ motus fiat per iſta.

Videmꝰ aūt mouētia aīal intellectū ⁊ phātaſiā ⁊ electōem ⁊ volūtatē ⁊ ꝯcupiſcentiā Hec aūt oīa reducunť in intellectū ⁊ appetitū. etem̄ phantaſia ⁊ ſenſus intellectui eūdē locū habēt iudicatiua em̄ oīa. Dr̄nt autem ꝺm cās in alijs dictas Volūtas aūt ira ⁊ ꝯcupiſcētia oīa appetitus. electio aūt cōis intellectui ⁊ appetitui.

¶ Hic ꝓſeꝗtur pħs intentōem ſuā Et duo facit. ꝓmo facit qꝺ dcm̄ eſt. Scꝺo ꝯpat aīal ad ciuitatem ad eūdē tiā dictoꝝ ibi. Exiſtimādū aūt Circa ꝓmū duo facit. qꝛ ꝓncipioꝝ motꝰ aīalis ꝗddā eſt ꝓncipale. aliud ꝟo inſtrumentale. Primo ꝗ determinat de ꝓncipalibꝫ ꝓncipiātibus motū in aīalibꝫ. ⁊ ꝙ̄o fit ab illis. Scꝺo determinat de ꝓncipijs ⁊ cauſis inſtrumētalibꝫ ibi. Quēadmodum. Circa ꝓmū iterū duo facit. Primo determinat de ꝓncipijs ꝓncipalibꝫ motꝰ volūtarij ꝙ ſunt ⁊ ꝗt ſunt. Scꝺo oñt ꝙ̄o motꝰ fiat ab illis. ibi Om̄ aūt itelligēs Quo ad ꝓmū iterū duo facit. ꝓmo eñ determiat de ꝓncipio mouente moto. Scꝺo determinat de ꝓmo mouēte imobili. ibi Quare mouēs ꝓmū Quo ad ꝓmū dt ꝙ ea ꝙ mouēt aīal ſunt iſta. intellectꝰ. ſenſus. phantaſia. appetitꝰ. volūtas. ꝯcupiſcētia. ⁊ electio. ꝙ tñ oīa reducūtur ad duo. ſcꝫ ad intellectū ⁊ appetitū. Sūt eñ ꝗdā inter hec ꝙ mouēt ꝑ modū iudicātis. ſicut intellectꝰ ſenſus ⁊ phātaſia. ꝗdā āt ꝑ modū iclinātis. vt volūtas ⁊ ꝯcupiſcētia. Quo aūt dr̄nt ſenſus phātaſia ⁊ itellectꝰ dcm̄ eſt ī alijs. puta ī libo de aīa. Volūtas aūt ⁊ ꝯcupiſcētia in h̄ ꝯueniūt ꝙ ad appetitū ꝑtinēt. Electio aūt cōis eſt appetui ⁊ intellectui.

Quare mouet primū appetibile ⁊ qꝺ intellectuale nō eſſe intellectuale. ſed qꝺ operabiliū finis. ꝓpter qꝺ tale eſt bonoꝝ qꝺ mouet ſed nō om̄e qꝺ bonū. Inqꝫtū em̄ gratia huiꝰ aliud. ⁊ inqꝫtū eſt finis eoꝝ ꝙ alteriꝰ alicuiꝰ gr̄a exiſtūt ſic mouet. Opꝫ aūt ponere ⁊ apparēs bonū boni locū habere ⁊ delectabile. apparēs em̄ ē bonū

¶ Hic ꝯñter pħus determinat de mouēte imobili. Et duo facit. ꝓmo eñ oſtēdit qꝺ dcm̄ eſt. Scꝺo īfert ex dictꝭ tria corollaria. ibi Itaqꝫ palā. Quātū ad ꝓmū in effectu vult hāc ꝯclonem. Mouēs imobile ꝙ mouet aīal eſt appetibile ⁊ intellectuale bonū. Quā ꝓbat ſic Dictū eſt ꝙ intellectus ⁊ appetitꝰ ſꝫ duo mouētia aīal. illa aūt mouenť ab appetibili ⁊ intelligibili bono. ꝗ ꝓmū mouēs aīal eſt appetibile ⁊ intelligibile. Bonū dico. qꝛ intellectuale vt hmōi nō mouet appetitū ⁊ intellectū. ⁊ ꝑ ꝯñs nec aīal qꝛ intelligibile ſpeculatiuū non mouet appetitū. qm̄ mouet intellectū ſub rōne veri cognoſcibilis. ſed intellectuale bonū qꝺ mouet intellectū practicū qꝺ eſt opabiliū finis Verū nō oē bonū eſt mouēs hmōi imobile. qꝛ bonum in vli nō eſt hmōi. ſed in ꝑticulari. cuiꝰ gr̄a exiſtit operatio actualis ipſius agētis a bono hmōi ſub rōne finis moti. non tñ opꝫ illud bonū eſſe verū ⁊ exiñs bonū. ſed ſufficit ꝙ ſit apparens. opꝫ em̄ ponere apparens bonū habere locū boni in mouēdo etiā bonū apparēs delectabile. apparens em̄ bonū aliquo mō bonū eſt

Itaqꝫ palā qꝛ eſt ꝗdē vt ſilr̄ mouet qꝺ ſꝑ mouet a ſꝑ mouēte. ⁊ aīaliū vnūqꝺqꝫ Eſt aūt vt aliter ꝓpter qꝺ. ⁊ hoc ꝗdē ſꝑ mouet. Aīalium aūt motꝰ hꝫ terminū. ſempiternū aūt bonū ⁊ qꝺ vere ⁊ ꝓmo bonū. ⁊ nō aliqn̄ ꝗdē. aliqn̄ aūt nō diuiniꝰ ⁊ honorabiliꝰ aliqlit ee ad alterū. Ex ꝗdē igiť ꝓmū nō mouet motū. appetitꝰ aūt ⁊ appetitiuū mouet. vltimū aūt motoꝝ nō neceſſe mouere aliqꝺ. Manifeſtū aūt ex his etiā qꝛ rōnabiliter latio vltima factoꝝ in his ꝙ fiunt. Mouet em̄ ⁊ ꝓcedit aīal appetitu. aut electōe alterato aliquo ꝺm ſenſum aut phantaſiam

¶ Hic ꝯñter infert ex dictis tria corollaria. quoꝝ ꝓmū eſt. Eſt ꝗddā mouentiū ſe qꝺ ſilr̄ter vniformiter ⁊ ſemꝑ mouet ab eo qꝺ eſt mouens ſemꝑ ⁊ vniformiter ſe hñs. Quoddā aūt eſt vt vnūqꝺqꝫ aīaliū qꝺ nō mouet ſꝑ vniformiter. ſed aliter. qꝛ nō vniformiter neqꝫ ſꝑ. cū aīalium motꝰ irregularis eſt terminū hñs. Et rō huiꝰ eſt. qꝛ mouente ⁊ mobili ſilr̄ ſe hñtibꝫ. hꝫ ſe ⁊ ſilr̄ motꝰ. diſſilr̄ter vero ſe hñtibꝫ ſilr̄ hꝫ ſe diſſilr̄ motus. cū ꝗ qꝺdā eſt mouēs ſeipm qꝺ mouet a bono appetibili vniformiter ſe habente

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſcꝫ a bono ſempiterno vero ⁊ p̄mo qđ vniformiter ſe hꝫ ⁊ nō aliqñ q̄dē ſic ⁊ aliqñ aliter ſicut aliud bonū. ğ tale bonū p̄mū qđ eſt diuinius ⁊ honorabilius oĩbꝫ poſterioribus hꝫ ſe vniformiter ad alterū. ſcꝫ ad mobile. ⁊ ita ſequitur vniformis motus. Secūdū correlariū eſt. appetibile bonū q̄ mouet̄ aíal nō nc̄cario mouet̄. imo p̄t eſſe imobile. Cuius rō eſt. qꝛ appetitus ſeu appetitiuum mouet vt mouens motū. appetibile vero vt vltimū mouentiū. vltimū aūt motoꝝ nō eſt neceſſe moueri ab aliquo alio. Tercīū correlariū eſt. motus localis in aíalibꝫ eſt vltimū motuū via generatōis. Cuius rō eſt. qꝛ aíal mouet̄ ⁊ ꝓcedit localiter ꝑ inclinatōem appetitus aut ꝑ electiōem. facta aliqua alteratōe in ꝑtibꝫ corꝑis. vel ꝑ ſenſum exteriorem. vel ꝑ phantaſiā. cum eſt ſenſus alterat̄ ꝑuenit alteratio vſqꝫ ad phantaſiā. phantaſia aūt alterata mouet̄ intellectus ⁊ ſequit̄ appetitus inclinatio. quo facto alterat̄ aliq̄ pars corꝑis que p̄mo mouet̄. ⁊ tunc mouet̄ aíal. Et ita manifeſtū eſt motū localē eſſe finē alteratōnis. et q̄ ſit vltimus motuū qui fiūt in aíali. et hoc via generationis qꝛ via perfectionis eſt primus

Quoniā aūt intelligens qñqꝫ quidem operatur. quādoqꝫ aūt non operatur. ⁊ mouet quandoqꝫ aut nō mouet. Videtur ſimiliter accidere ⁊ de immobilibꝫ intelligētibꝫ et ſyllogizātibꝫ

Oſtenſo de p̄ncipijs ⁊ cauſis p̄ncipalibꝫ motꝰ aíaliū declarat ꝯñter qualiter motꝰ ꝓcedat a p̄ncipijs alijs inſtrumentalibꝫ. ⁊ qꝛ duo ſunt p̄ncipia. ſcꝫ intellectꝰ ⁊ appetitꝰ ideo p̄mo oſtēdit q̄ñ intellectus practicus mouet. Secūdo q̄ñ appetitus mouet. et ſm hoc diuiditur in duas partes. ſecūda tangit̄ ibi. Vltima q̄dē. Quātum ad p̄mū duo facit. nā p̄mo ꝯparat intellectū practicū ad ſpeculatiuū ſm ꝯuenientiā p̄mo. ⁊ ſecūdo ſm dr̄ñtiā. ſcđm ibi. Sed ibi q̄dem theorema. Quātum ad p̄maꝫ dicit. q̄ in hoc ꝯueniūt ⁊ ſimiliter ſe habent q̄ ſicut intellectus practicus aliquādo operatur. hoc eſt. intelligit. ⁊ quādoqꝫ nō operatur. id eſt non intelligit. ſic etiam intellectus ſpeculatiuus. Et videtur ſimiliter hoc accidere ⁊ in imobiliter intelligentibꝫ. hoc eſt tam quo ad p̄mam operationem intellectus qua ſimpliciter ſine diſcurſu apprehenditur aliq̄d. ⁊ in ſyllogizātibꝫ hoc eſt diſcurrētibꝫ de noti notitia ad ignoti notitiam

Sed ibi quidem theorema finis. cum enim duas propoſitiones intellexerit concluſionem intellexit et compoſuit. hec autēꝫ ex duabꝫ propoſitionibꝫ ꝯcluſio fit operatio.

¶ Hic ꝯſequēter ꝯparat iſtos duos intellectus ad inuicem penes differentiam. Circa quod duo facit. p̄mo ꝓponit differentiam Secūdo manifeſtat eam ꝑ exemplū ibi Vtputa. In p̄ma dicit in effectu q̄ cūiis ꝯuenientia ſit inter intellectum ſpeculatiuū ⁊ practicū. differunt tamen ex parte finis. quia finis intellectus ſpeculatiui eſt ꝯſideratio. cum intellectus ſpeculatiuus accipit duas ꝓpoſitiones. eas ordinando ſm modū ⁊ figuram ex quibꝫ ſtatim ſequitur concluſio cognita. Finis aūt intellectus practici eſt operatio. Cum eñ intellectus practicus accipit propoſitiones duas. non concludit ꝯcluſionem ſed opus. vt dꝫ ſecūdo metaphyſice.

Vtputa cuꝫ intellexerit. qꝛ omni homini ambulandum. ipſe autem homo ambulat confeſtim. Si autem q̄ nulli nunc ambulanduꝫ homini. ipſe autē homo ſtatim quieſcit. et hec ambo facit ſi non aliquid prohibeat aut compellat faciendi inibi bonum. domus autem bonū facit domum ſtatim.

¶ Hic conſequēter declarat exemplariter quod dictum eſt. Et duo facit. In primo oſtendit qualiter intellectus practicus aliquando vtitur duabus propoſitionibus. Secundo oſtendit qualiter ſupponit vnam inferens operationem ex alia ſola expreſſa. ibi. Quemadmodum autem. Prima rurſus ſubdiuiditur in duas In prima oſtendit qualiter intellectus practicus vtitur duabus propoſitionibus. In ſecunda oſtēdit vnde ſumitur ratio illarum. ibi Propoſitiones autem. Et quia intellectus practicus ſicut ſpeculatiuus quandoqꝫ per vnū ſyllogiſmum venit in concluſionem. quādoqꝫ per duos ſyllogiſmos. ideo primo oſtendit quomodo accidit ꝑ vnuꝫ ſyllogiſmum. Secūdo quomodo per duos ſyllogiſmos hoc accidit. Secūdum ibi. Tegumenta Quantum ad primum declarat exemplariter q̄ intellectus vtitur duabus propoſitionibus. dicens ſicut cum intellexerit q̄ omni homini eſt ambulandum. et ipſe eſt homo. ſtatim ambulat. Si autem intelligat q̄ nulli homini ſit ambulandum et ipſe eſt homo. ſtatim intelligit q̄ ipſe quieſcit Et iſtud ſicut dictum eſt accidit ſi non impediat aliquid vel extra ipſum aut in ipſo. vt ſi intelligat q̄ faciendū ſibi bonū. ⁊ domus eſt bonū quoddā. ſtatim facit bonū

¶ Tegumento indigeo. veſtimentuꝫ autem tegumentum. veſtimento indigeo. Quo indigeo faciendum. veſtimento indigeo. veſtimentum faciendum. ⁊ concluſio veſtimentum faciendum operatio eſt. Operatur autem a principio. ſi veſtimentum erit neceſſe hoc primū Si autē hoc ⁊ hoc. ⁊ hoc operatur ſtatum. qđ quidem igitur operatio manifeſtum

¶ Hic oſtendit qualiter intellectus practicus deuenit in concluſionis notitiam per duos ſyllogiſmos. dicens q̄ aliquando non poteſt intellectus practicus deuenire ad operatōeꝫ percipiendā per vnū ſyllogiſmū. ſed per duos et tūc facit duos ſyllogiſmos. Verbi gratia. tegumento indigeo. veſtimentū eſt tegumentū. ergo veſtimento indigeo. Tūc vlterius arguit. quo indigeo faciendum eſt. veſtimento indigeo. ergo veſtimentum faciēdum eſt. et ſequitur operatio. ⁊ ſic procedit ab eo quod primo intendit vſqꝫ ad illud ex quo incipit operatio. Verbi gratia. ſi veſtimentum erit neceſſe eſt hoc eſſe primo. ſcꝫ pannum ſi pannus erit. oportꝫ eſſe pecuniā. ⁊ ita procedēdo vſqꝫ ad illud ex quo incipit opatio. ⁊ ſi illud ſit ī poteſtate nr̄a opamur. ⁊ ſic manifeſtū eſt q̄ q̄ obtenta ſit opatio

Propoſitōes aūt factiue ꝑ duas ſpēs fiūt. ꝑ bonū et per poſſibile.

¶ Hic oſtendit ꝯſequenter a quo ſumit̄ ratio propoſitionū practicaꝝ et a quo determinat̄. ⁊ dꝫ ꝓpoſitiones in

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſyllogiſmo practico debent determinari per bonū ⁊ poſſibile. Sicut em̄ in ſyllogiſmo ſpeculatiuo ꝓpoſitiones terminanꝫ per ratione͂. ſic in practico per bonū ⁊ poſſibile. et iſta duo oꝑtet cōſiderare in om̄ibus ꝓpōnibus. Cuꝫ em̄ per rōcinatione͂ deuentū eſt ad aliqꝺ niſi illud ſit bonum ceſſat intellectus. Si aūt fuerit bonuꝫ. nō tn̄ ſibi poſſibile ceſſat. ⁊ ideo ſi debeat ſequi oꝑatio oꝑtet iſta duo conſiderari. ⁊ ꝙ ſit bonū et ꝙ ſit poſſibile

Quemadmodū aūt interrogantiuꝫ quidam ſic alteram propoſitione͂ eam que manifeſta neqꝫ intellectus inſiſtens cōſiderat nihil. Puta ſi ambulare bonū homini ꝙ ipſe homo. iam non immoraꝫ. ꝓpter quod et quecūqꝫ non rōcinantes operamur. velociter operamur. Cum em̄ operatus fuerit aut ſenſu ad id quod cuius gratia aut phātaſia aut intellectu quod appetit ſtatim facit. pro interrogatione em̄ aut intelligentia appetit⁹ fit ⁊ operatio. Potabile mihi cōcupiſcentia dicit. Iſtud aūt potabile ſenſus dixit aut phantaſia aut intellectus ſtatim bibit Sic quideꝫ igitur ad moueri et operari animalia impetum faciunt.

¶ Hic oſtendit qualiter aliquādo ſupponit vnā ꝓpoſitionem ſicut manifeſtā. ⁊ alteram ſolum exprimit. Dicit ergo. Sicut in ſpeculabilibus interrogantes non accipiunt duas ꝓpoſitiōes ſed vnā. ⁊ alterā que manifeſta e͂ ſupponunt. ita ꝙ intellectus non reſiſtat illi. Sic eſt in practicis. vbi intellectus practicus vnā exprimit vel cōſiderat actu. ⁊ aliam quia manifeſta eſt dimittit. Sicut ſi intelligat ꝙ ambulare ſit bonuꝫ homini. ⁊ circa hanc ꝙ ipſe ſit homo. non immoraꝫ quia manifeſtū eſt ſed ſtatim cōcludit concluſione͂. Quod declarat ex effectu dicens. ꝙ ꝗa in ſyllogiſmo practico non accipitur vna ꝓpoſitio. ſed ſupponiꝫ multotiens. freque͂ter fit error. ſicut in ſpeculabilib⁹ cum non accipitur minor ꝓpoſitio vel maior. quia creditur eſſe manifeſte vera cum non ſit vera multotiens fit error. Sic ergo in practicis fit error. quia illa ꝓpoſitio nō accipitur que ſupponiꝫ ſicut manifeſta. Unde ꝗcunqꝫ opera operantur nō deliberantes cito operanꝫ. Cum em̄ deuenit homo vel per ſenſum vel ꝑ intellectū vel phantaſiā ad aliquid quod operanduꝫ eſt. ꝓpter illud gratia cuius fiunt alia. ⁊ in qꝺ fertur appetitus. ſtatim operatur. vt ſi cōpiſce͂tia dicat ꝙ potandū eſt. ſi ſenſus vel intellectus dicat. hoc eſt poſſibile. licet nō ſm̄ certitudine͂ deliberet ſtatim bibit. Sic ğ aīalia faciūt impet⁹ ad mot⁹ ⁊ oꝑatōeꝫ

Ultima ꝗdem cauſa eius quod eſt moueri appetitu exiſte͂te. hoc aūt facto aut ꝑ ſenſuꝫ aut ꝑ phantaſiā ⁊ intellige͂tiā. Appetentiū aūt operari. hec ꝗde͂ ꝯcupiſcentiā aut irā. hec aūt ꝓpꝫ appetitū aut volūtate͂. hec ꝗde͂ faciūt. hec āt agūt

¶ Hic ꝯñter oſtendit ꝗre mouet appetitus que eſt cauſa ꝓxima. Et dicit ꝙ vltima cā ꝓxima ipſius motus eſt appetitus. q̄ rō non mouet niſi ſm̄ ꝙ determinata eſt ꝑ appetitū. vt d̄r. ix. metaphi͂ce. ⁊ nō ꝑ quecūqꝫ appetitū ſed per appetitū exiſtente͂ in actu ⁊ nō in pote͂tia. q̄ nihil agit niſi ſm̄ ꝙ eſt in actu. Fit aūt appetitus in actu vel per ſenſus vel phantaſiā vel per intellectum. appetitus vero eſt principium operationis. appetitus aūt ꝗdam eſt cōcupiſcibilis ⁊ ꝗdam iraſcibilis. ⁊ ideo quedā fiunt ꝑ concupiſcentiā. ⁊ quedā per iraꝫ. ꝗdam aūt ꝑ appetitū intellectualem ſeu per voluntateꝫ. Ea ergo que faciunt aliquid vel agunt ꝓpter appetitū agunt ⁊ faciunt

Quēadmodū aūt antomata moueñꝫ modico motu facta ſolutis ſtrebilis ⁊ pelle͂tib⁹ inuice͂ ſtrebilas ⁊ currus que͂ ꝗd inſidet mouet ip̄m in rectū. ⁊ iteꝝ circulo moueꝫ. eo ꝙ inequales habeat rotas. minor em̄ quaſi centrū fit quemadmodū in horologijs ſic ⁊ aīalia moueñꝫ. habe͂t em̄ organa talia ſanaqꝫ neruoꝝ naturā ⁊ cā que oſſiū. hec ꝗdem vt ibi lignū ⁊ ferrū. nerui aūt vt ſtrebile ꝗbus ſolutis ⁊ remiſſis mouentur.

¶ Poſtqꝫ philoſophus determinauit de principijs ⁊ cauſis principalibus mot⁹ ⁊ quomodo ex illis dependet motus. Hic ꝯſequenter determinat de principijs et cauſis organicis motus que ſunt partes animalis. et quia inter iſtas partes eſt deuenire ad vnaꝫ principalem que primo mouetur a principio mouente principali que ⁊ mouet alias. Ideo ſubdiuiditur pars iſta textus in duas. In quarum prima determinat qualiter mouetur pars organica prima a mouente primo principali. In ſecūda oſte͂dit que eſt illa pars que primo mota eſt ⁊ vbi. ⁊ qualiter moueat alias. ibi Primū aute͂ mouens. Prima rurſus ſubdiuiditur in duas. Et quia artificialia ſunt poſteriora naturalibus. poſteriora autem natura cuꝫ ſint nobis magis nota et prius qꝫ alia ideo declarat intentum ſuum per ſimile in artificialibus. ⁊ primo compat artificialia ad animata ſm̄ conuenientiā quantū ad motum a principali mouente. ſecūdo facit idem ſm̄ differentiā. Secundū ibi. In antomatis. Quantū ad primū aduertendū ꝙ artificialium quedam habent principiū ſui motus immanifeſtū nobis vt antomatica. id eſt que videntur eſſe ex ſe mota. Antomatica em̄ dicūtur quaſi a ſe mota. Alia vero habe͂t pͥncipium ſui motus manifeſtū magis ſicut currus. Quo notato dicit phūs ꝙ ſicut antomatica. id eſt ea artificialia que videntur in ſe habere principiū ſui motus ſicut horologium modico motu mouetur ſolutis ſtrebilis. id e͂ vinculis a primo mouente. ⁊ vna ſtrebila aliam pellente et trahente inuicem per virtute͂ eiuſde͂. ⁊ ſicut currus ab eo qui inſidet equo mouetur puta ab auriga per hoc ꝙ mouet equū trahente͂ ſuo motu lignū ad quod eſt ligatus. Lignū autem trahit axim currus. quo tracto per equū moueñꝫ medioli ſm̄ circulū. ⁊ per ꝯſequens rote maiores que ſunt in extremitatibus colligate ad mediolos per radios inchilmoꝝ. id e͂ in horologijs mota minori rota mouetur maior. ita ꝙ in tali motu eſt cōſiderare illum qui inſidet ſuꝑ equū ſicut pͥncipalis motor. ⁊ lignū ad qꝺ ligatus eſt ⁊ axim ⁊ mediolos ⁊ rotas. Sic eſt etiaꝫ in motu aīmalis. moueꝫ em̄ animal facta extenſione ⁊ retractione neruoꝝ. ſunt em̄ in animali partes ꝓportionabiles eis que currunt ad motum currus. Unū eſt in animali aliquid qꝺ ꝓportionatur ei qui inſidet. ſcꝫ anima. ⁊ eſt quod ꝓportionaꝫ eq̄ qui trahit mouet ⁊ moueꝫ. et hec e͂ pars prima organica que mouetur. ⁊ habet virtute͂ mouendi alias partes. Ligno ad qꝺ ligaꝫ equus. ꝓportionanꝫ oſſa. Stre-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

blis autē q̄bus ligat̄ equus ꝓportionant̄ nerui. Sicut eñ extenſis chordis ſeu vinculis ⁊ retractis mouet̄ currus. ita extenſis neruis ⁊ retractis mouetur animal

In automatis q̄dem igit̄ ⁊ curribus non eſt alteratio. etiā ſi fiant minores que intra rhete ⁊ iterū maiores etſi circulo idē moueat̄ In aialibus pt idē ⁊ maius ⁊ minus fieri et figure ꝑmutari augmentatis ꝑtibus ꝓpter calorem et ſpiritum ⁊ frigiditatem ⁊ alteratis

¶ Hic ↄſequenter aſſignat ph̄s drñam inter motū iſtorum q̄ mouent̄ ꝑ artē ⁊ motū aialis. ex illa ſiq̄dem differentia apparet modus motus organi moti. ꝑmo a mouēte principali dicens. ꝙ ↄ̄uis motus aialis ꝓportionetur motui currus ⁊ coꝝ artificialiū que vident̄ habere principiū ſui motus intra ſe ſicut horologiū. tñ differūt. q2 automata ⁊ currus nō mouent̄ ꝑ alteratōem. et dato ꝙ minor rota ſicut mediolus fieret maior. nō tñ moueret̄ ꝑ alterationē. etiā ↄ̄uis idem mediolus factus maior vel minor circulariter moueret̄. Nō ſic aūt eſt de motu aialis. Immo in aiali fit eadē ꝑs maior ⁊ minor. et ꝑmutat̄ eius figura facta extenſione vel retractione in ꝑtibus. Fit autē iſta retractio et extenſio ꝑtibus alteratis diuerſimode ꝑ calorē ⁊ ſpūm. Cum eñ ſpūs diffundit̄ ⁊ dilatat̄. mouet̄ ſm extenſionē. cū aūt retrahit̄ ſpūs ⁊ retrahit̄ menbrum. Fit aūt hmōi retractio a frigido. Et per hunc modum fit motus brachij. cum eñ ſpūs extendit̄ brachiū extenditur. ⁊ cū retrahit̄ ⁊ brachiū retrahitur

Alterant aūt phantaſie et ſenſus et meditationes. Senſus eñ ſtatim ſunt alterationes q̄dam exiſtentes. phantaſia aūt et intelligētia habent reruꝫ virtutem. Aliquo eñ modo ſpecies intellecta calidi aut frigidi aut delectabilis aut triſtabilis talis exiſtit qualis quidē et reꝝ vnaq̄q3 propter quod tremūt ⁊ timent intelligētes ſolum. hec aūt oīa paſſiones et alterationes ſūt Alteratis autē in corꝑe. hec q̄dem maiora. hec aūt minora fiunt. Ex aūt modica ꝑmutatio facta in ꝑncipio multas et magnas facit drñas de inceps nō in magnū velut gubernaculo ſm aliquid modicum tranſpoſito. magna prorefit diſpoſitio. Adhuc ſm caliditatē aut frigiditatē aut ſm aliā aliquā talē paſſionē cum fiat alteratio circa cor. ⁊ in hoc ſm magnitudinē in ſenſibili ꝑte multā. multā facit corꝑis drñam in ruboribꝫ ⁊ palloribꝫ ⁊ tremoribꝫ ⁊ timoribꝫ ⁊ hoꝝ cōtrarijs. Principiū q̄dē igit̄ queadmodū dictū eſt motus q̄d in oꝑabilibꝫ ꝓſeq̄bile ⁊ fugibile ex ncc̄itate āt ↄſeq̄t̄ meditatōi et phātaſie ipoꝝ caliditas ⁊ frigiditas. triſtabile ei fugibile. delectabile aūt ꝓſeq̄bile. ſ3 latet circa modica accidens hoc. Sūt āt triſtabilia ⁊ delectabilia omnia fere cum frigiditate aliqua ⁊ caliditate Hoc aūt palā ex paſſiōibꝫ. audacie eñ ⁊ timores ⁊ ad venerea motus ⁊ alia corꝑalia triſtabilia ⁊ delectabilia. hec q̄dē ſ3 ꝑtē cū caliditate aut frigiditate ſunt. hec aūt ſm totū corpꝰ Memorie āt ⁊ ſpēs q̄ſi idolis vtētes his. aliq̄ñ aūt minus aliq̄ñ aūt magis cauſe eorundē ſunt Quare rōnabiliter iam cōdita ſunt que intus ⁊ que circa ꝑncipia organicaꝝ partium permutātia ex cōdenſatis humida et ex illis humidis compacta et mollia et dura ex inuicem

¶ Hic ↄñr ph̄s declarat ſcd̄am ꝑtē dicte drñe. ⁊ duo facit. ꝑmo declarat q̄ ſit cā alteratōis ad caliditatē et frigiditatē. ſcd̄o declarat q̄liter iſtis ↄcurrētibꝫ mouet̄ aimal. ibi. His aūt. Quo ad primū oñdit ꝙ ſenſus et phātaſia et intellectꝰ alterāt corpus ad caliditatē ⁊ frigiditatē Et q2 ſpēs exñs in ſenſu vel phātaſia vel i intellectu videt̄ habere modicā virtutē in alterando. declarat q̄liter modico motu facto fit alteratio in ꝑtibꝫ remotis. Dicit g̃ ꝙ ꝑncipia alterātia corpus q̄ntū ad caliditatē ⁊ frigiditateꝫ ſūt ſenſus phātaſia ⁊ intellectus q̄ntū ad actus eoꝝ ſeu meditatiōes. Qđ ꝓbat duabꝫ rōnibꝫ. Quaꝝ ꝑma eſt. q2 in ſenſibꝫ ſtatim fiūt alteratōes a ſenſibilibꝫ. Phātaſia aūt et intellectus fiūt in actu ꝑ formas a ſenſibilibꝫ deriuatas ꝑ q̄s hñt reꝝ ſenſibiliū virtutes. Aliq̄ mō eñ ſpēs calidi vel frigidi aut alicuius delectabilis vel triſtabilis ſenſibil̄ talis eſt q̄lis eſt reꝝ ſpēs in exteriori ſenſu ⁊ q̄ñlibet talis eſt q̄lis eſt forma rei ſenſibilis. ⁊ ꝓpter hoc ↄtingit ꝙ ad ſolam apphenſionē alicuius triſtabilis vł terribilis ſtatim tremūt hoīes ⁊ timent. dato ꝙ nihil videāt de terribili ſ3 ꝙ ſolū intelligāt. ⁊ ſili mō alie paſſiones fiūt in homibꝫ q̄les omēs cū alteratione fiūt. Ex quo infert ph̄s ꝙ alteratis ſic ꝑtibꝫ q̄ ſunt in corꝑe q̄dā fiūt maiores ⁊ q̄dam minores. Si eñ fiat alteratio ad caliditatem fiūt maiores Si aūt ad frigiditatē fiūt minores ꝑ ↄdenſatōem. Ex q̄ infert ph̄s ꝙ modica ꝑmutatio in ꝑncipio infert magnaꝫ diuerſitatē in ꝑtibus. Quod oñdit. q2 manifeſte ad ſenſum videmus ꝙ gubernaculo nauis modice trāſlato ſm poſitōem ſeu ſitū magna fit trāſpoſitio nauis ad dexterā vel ad ſiniſtrā. Cor aūt eſt principiū in aiali. modica ergo facta alteratione in corde vel circa cor ad caliditatē vł frigiditatem aut ſm aliquā aliam paſſionē. magna et multa fit diuerſitas in partibus exterioribꝫ cordi influentialiter ſubditis. puta ad ruborē vel pallorem. ad tremorem vł timorē. ⁊ ad horum cōtraria. Secunda rō que tangit̄ ibi. Siq̄dem igitur. ſic formari poteſt. Primū principiū in operabilibꝫ eſt appetibile ſeu fugibile. Appetibile q̄deꝫ principiū proſequutionis et fugibile principium fuge. et hec duo neceſſe eſt meditari anteq̄3 moueant. Meditationē vero ⁊ phātaſiā coꝝ neceſſario ſequūtur caliditas et frigiditas. Illud eñ quod eſt appetibile eſt delectabile fugibile vero triſtabile que inferūt meditanti caliditatē ⁊ frigiditatē. licet hoc immanifeſtū ſit quādo delectabile et triſtabile inferunt modicas paſſiones. ſed quando magnas inferunt tunc ſequunt̄ meditationes ⁊ phantaſias eorum caliditas ⁊ frigiditas. Manifeſtū eñ eſt ꝙ delectabilia oīa et triſtabilia fere cum caliditate et frigiditate ſunt. quod palam eſt ex paſſionibus. Audacie enim ⁊ timores et motus ad venerea et alia corporalia triſtabilia et delectabilia fiunt cum caliditate et frigiditate ſm partem corporis. vel ſm totum. et idem faciunt ſpes et me-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Qualis et in qua pte ſit virtus motiua determiate

morie. qꝛ ſpẽs delectabiliũ ꝛ triſtabiliuꝫ alterãt corpus ad caliditatẽ vel frigiditatẽ. ꝛ hoc aliqñ magis ꝛ aliquã do minus. Ex qbus cõcludit ꝙ partiũ corporis alteratione hmõi facta quedã extendunt ꝛ quedã cõtrahũtur vt cũ facta fuerit ad caliditatẽ (cuius eſt extendere) partes extendunt. quãdo aũt ad frigiditatẽ (cuius eſt condenſare) partes cõdenſantur. nõ ſolũ que ſunt intus. ſed etiã ptes ille que extra ſunt organice. de facili eñ a diſpoſitione in diſpõem permutant. ita ꝙ condẽſantur ꝛ humefiunt ꝛ fiunt dura ꝛ mollia ex inuicem.

His aũt accidentibꝫ ſm hunc modũ et adhuc paſſiuo ꝛ factiuo talẽ habentibꝫ naturã. qualẽ in multis locis diximus quãdo contingit vt ſit hoc quidẽ factiuũ. hoc aũt paſſiuum et nihil deficiat ipſoꝝ vtrũqꝫ coꝝ que in rõne cõfeſtim hoc quidẽ facit. hoc aũt patitur.

¶ Hic ꝯſequenter declarat qualiter his cõcurrentibꝫ mouet animal. Primo facit hoc. ſecundo infert correlarium. ibi. Propter hoc. Quantũ ad primũ dt ꝙ accidentibus his que dicta ſunt ꝛ ſm modũ qui dictus eſt. et iteꝝ actiuo ꝛ paſſiuo exiſtentibus talibus qualia dicta ſunt ſepe in alijs. puta ꝙ actiuũ ſit in diſpoſitione in qua natũ eſt facere. ꝛ paſſiuũ in illa in qua natum eſt pati. et nihil deficiat ratione actiui ꝛ paſſiui. de neceſſitate hoc agit ꝛ illud patitur. ꝛ ſm hoc proportionabiliter intelligitur animal ſm partẽ vel ſm totum moueri

Propter hoc aũt ſimul vt eſt dicere intelligit quia ambulandũ ꝛ ambulat ſi nõ aliquid impediat alterũ. Organicas eñ ptes preparãt idonee paſſiones. appetitus aũt paſſiones. appetitũ aũt phantaſia. hoc aũt fit aut ꝑ intellectum. aut ꝑ ſenſum Simul aũt ꝛ cito qꝛ paſſiuũ et factiuũ coꝝ que ad inuicem ſm naturam

¶ Hic ꝯñter infert correlariũ ꝙ pñte actiuo ꝛ paſſiuo neceſſario fit actio ꝛ paſſio Accidit eñ hoc cũ aliqs intelligit qꝛ ambulandũ eſt. ꝯſequẽte volũtate. ſtatim vt eſt dicere ambulat ſi nõ ſit impedimentuꝫ. Et dt vt eſt dicere qꝛ nõ ſtatim mouet ſp. Cõtingit eñ aliqd deficere. vel ex pte aĩe vel ex pte organoꝝ. Mouentur eñ qꝛ paſſiones idonee. ſ. calidũ ꝛ frigidũ ꝑparãt ptes organicas ꝛ paſſiones appetitus appetitũ ꝛ phãtaſiã. phãtaſia aũt fit ꝑ ſenſum vel ꝑ intellectũ. Sil' ꝫ cito cũ intelligit qs qꝛ ãbulandũ eſt mouet. Actiuũ eñ ꝛ paſſiuũ iſtoꝝ que ad inuicem ſunt ordinata ſm naturã pñtiũ ſunt. ꝛ in diſpoſitõne in qua hoc natũ eſt agere. illud vero pati.

Primũ ãt mouẽs aĩal neccẽ ẽẽ in aliq̃ pñcipio

¶ Poſtqꝫ phs determiauit qualiter pmũ mouẽs organice mouet a pñcipali mouẽte. in iſta pte oñt in q̃ pte extriñs pmũ mouẽs pñcipale mouet pmũ organice motũ. Et diuidit in duas ptes. In pma phs oñdit in q̃ pte pmuꝫ mouẽs. i. virtus aĩe ſit ſituatũ. ꝛ in ſcda oñdit qd ꝛ q̃le eſt primũ mouẽs organice. ibi Scdm rõem. Prima ſubdiuidit in duas ptes. In pma ꝑponit ꝙ eſt in aliq̃ pte. In ſcda requirit q̃ eſt illa. ibi Iũctura. In pma dt ꝙ pmũ mouens ipſum aĩal puta virtus ſeu potẽtia aĩe q̃ immediate mouet neceſſario eſt in aliqua pte corpis. qꝛ eſt virtus in corpe.

Iunctura aũt qꝛ qdem eſt huius qdem pñcipiũ. huius aũt termiatio dcm̃ eſt. ꝑpter quod eſt qdẽ vt vno. eſt aũt vt duobꝫ vtit natura ipa. Cũ eñ moueat. hinc neceſſe hoc qdem qeſcere ſignoꝝ extremoꝝ hoc aũt moueri. qd eñ quieſcens optet appelli qd mouet dictũ eſt prius

¶ Hic oñdit in q̃ pte corpis ſit. ꝛ tria facit. primo declarat qualẽ optet eſſe ptẽ in q̃ eſt ꝟtus aĩe motiua. ſcdo dt ꝙ nõ eſt in extremis ptibꝫ nec in iũcturis. tercio declarat in q̃ pte exiſtit determiate. ꝛ qꝛ magis videt virt' motiua in iũctura ẽẽ. iõ pmo declarat quõ iunctura ſe habeat ad motũ. 2º cũ dt Mouet qdẽ igit. oñdit q̃lis eſt ps in qua eſt pma ꝟtus motiua. ſcdm ibi. Qm̃ aũt ꝯtingit. terciuꝫ ibi. Qm̃ aũt ſilr ſe hꝫ. Quantũ igit ad pmũ dt. ꝙ ſupius dcm̃ eſt ꝙ iũctura eſt pñcipiũ vnius ptis ꝛ termin' alterius. ꝛ iõ natura vtit aliqñ vt vno. ꝛ aliqñ vt duobꝫ. Qm̃ eñ tota ps mouet in qua eſt iũctura vel qeſcit tunc natura vtitur ea vt vno. cum aũt vna pars qeſcit ꝛ alia mouet tunc vtit ipſa vt duobꝫ. ꝛ quãdo vna ps mouet neceſſariũ eſt ꝙ altera qeſcat. qꝛ dictũ eſt ꝙ om̃e qd mouet oportet appelli alicui quieſcenti.

Mouet quidẽ igit ꝛ nõ mouet extremũ brachij. ei' ãt q̃ in cubito iũcture. hoc qdẽ mouet et mouet qd in ipo toto moto. Necẽ ãt ẽẽ aliqd imobile qd vtiqꝫ dicim' potẽtia qdẽ vnũ ẽẽ ſignũ operatõne ãt fieri duo. q̃re ſi aĩal eſſet brachiũ. hoc vtiqꝫ alicubi eſſꝫ principiũ aĩe mouẽs

¶ Hic oñdit q̃lis eſt ps in q̃ eſt pmũ mouẽs. ꝛ ꝯclõnem inferẽs ex dictis dt. ꝙ extremũ brachij nõ mouet ſꝫ mouet. qꝛ extremũ brachij nõ eſt pñm alteri' ſicut iũctura ſꝫ eſt termin'. ꝛ iõ nõ mouet. ſꝫ iũctura q̃ in cubito aliqd eſt In ea eñ ẽ aliqd qd mouet ꝛ aliqd qd mouet. Et ꝯſilr ẽ in toto aĩali in q̃ eſt aliqd qd mouet ꝛ aliqd ꝑ qd mouet. Et ꝯſilr accidit in toto aĩali ẽẽ aliqd qd mouet. ꝛ aliqd q̃eſcẽs ꝛ imobile. qd vtiqꝫ qdeꝫ eſt vnũ potẽtia ſeu ꝟtute. opatõe vero ꝟo duo. qꝛ illud vnũ in ſe eſt pñm mot' ꝛ qetis. ꝛ ita duo ẽ in opatõe. Ex qbꝫ manifeſtũ eſt ꝙ ſi totuꝫ brachiũ ẽẽt aĩal ꝙ in eo ẽẽt aĩa mouẽs. Et ita necẽ ẽ pmã ptẽ q̃ ẽ pm mouẽs ẽẽ vnã ſubiecto. ſm opatiõem ꝟo plẽs

Qm̃ aũt ꝯtingit vt ad manũ habere aliqd ſit inaiatoꝝ puta ſi moueat baculũ in manu. manifeſtũ qꝛ nõ vtiqꝫ erit in neutro extremoꝝ aĩa neqꝫ in extremo eius qd mouet neqꝫ in altero pñcipio. etem̃ lignũ hꝫ ꝛ pñcipiũ ꝛ finẽ ad manum Itaqꝫ ꝑpter h̃ ſi nõ ꝛ in baculo mouẽs ab aĩma pñcipiũ ineſt neqꝫ in manu Silr eñ hꝫ ꝛ extremũ manus ad carpon ꝛ hec ps ad cubitum

¶ Hic ꝯñr oñdit ꝙ talis ps nõ ẽ iũctura neqꝫ in aliq̃ extrema. Et duo facit. pmo oñdit qd dcm̃ ẽ. ſcdo remouet qdda dubiũ. Scdm ibi Nihil eñ differũt. Quãtũ ad pmũ ꝑponit intẽtionẽ ſuã di. ꝙ ꝯtingit aliqd inaiatoꝝ ſic ſe hr̃e ad manũ ſicut man' ad iũcturã manus. vt ſi manus moueat baculũ. Sicut eñ man' mouet baculũ ſic ꝟtus in iũctura man' mouet manũ. ſi ꝫ in neutro extremoꝝ baculi eſt aĩa. nec in extremo pñº in q̃ tãgit manũ nec in alio aĩa mouẽs nõ eſt in extrema pte man'. nec in alia in q̃ tangit carpon. Et hoc qdẽ intentũ ſic ꝑpoſituꝫ ꝑbat. p. di. ꝙ ſicut bacul' ſe hꝫ ad manũ ſic manus ad cubitũ. quia ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cut baculus principiū habet ⁊ finē ad manus. et manus
ſiliter ad carpon ⁊ cubitū. ⁊ ſicut baculus mouet̃ a virtu/
te exiſtente in manu. ita manus mouet̃ a virtute exñte in
carpon ⁊ cubito. tñ manifeſtū eſt ꝙ virtus baculum mo/
uens nō eſt in aliq̄ extremitate baculi. nec in coniunctio/
ne manus ad baculū. ſed magis in manu. quare nec ſimi
liter virtus mouens ꝑmo manū erit in aliqua extremita
te manus nec in iunctura ꝓxima. ſed in aliquo ſuperiori

Nihil em̄ differūt que ſunt adnata ab his q̄
nō. fit em̄ queādmodū auferibilis ps baculus.
neceſſe igit̃ in nullo eſſe ꝑncipio. q̄d eſt alterius
terminatio. neq̃ ſi q̄d eſt alterū illa magis extra
velut extremi baculi in manu ꝑncipiū. hui⁹ āt
in carpon. Si āt neq̃ in manu q̄ ſuperius ad/
huc ꝑncipiū neq̃ hic. Adhuc em̄ manēte cubi
to mouetur totum quod deorſum continuū

¶ Hic dñr phs remouet dubiū. rōem iā tactā vlterius
deducēdo. Aliqs em̄ poſſet dicere ꝙ nō eſt ſile. q̄a man⁹
eſt ps adnata ipi carpon. ſed baculus nō eſt adnat⁹ ma/
nui. Hoc g̃ remouēs Areſto. dī ꝙ q̄ntū ad ꝓpoſitū illa
que ſūt adnata nō differūt ab his q̄ nō ſunt adnata. Ba
culus em̄ eſt ſicut ps auferibilis. manus vero eſt ps non
auferibilis ſm naturā a carpon. ſed ſicut cōtinuat̃ natu/
raliter manui mote. ſic quandā cōtiguitatē hab3 ad ba/
culū motū in actu. Cum ergo in nullo extremo baculi ſit
virtus mouēs ipſum. manifeſtū eſt ꝙ ſiliter virtus ꝑtem
aliquā mouēs non eſt in ꝑncipio aliq̄ alterius ꝑtis ad qđ
principiū terminat̃ ps illa. puta virtus motiua non eſt in
extremo brachij ad quod terminat̃. Si em̄ ſit aliquod ex
trinſecū magis ab homie quod tamē a manu moueat̃ ex
tremū habens in ipſa ſicut baculus motus extremū h3 in
manu. virtus mouēs ipm nō eſt in extremo man⁹ ad ba
culū ſed ſuꝑius magis. Siliter ſi manus mota termine
tur ad carpon brachij. virtus mouens ipſam non erit in
ipſo carpon. ſicut nec mouens baculū in extremo manus
ſed ſuꝑius magis eodem mō ſe habet de extremo brachij
reſpectu cubiti. cōtingit em̄ totū inferius ad cubitū mo
ueri virtute exiſtente in ſuperiore cubito

Qm̄ aūt ſilr ſe habet a ſiniſtris ⁊ a dextris et
ſimul ꝯtrarijs mouent̃ vt nō ſit hīn q̄eſcendo. ſꝑ
dextrū moueri ſiniſtru3 neq̃ in eo ꝙ hoc illud.
ſemꝑ aūt in ſuꝑiori amboꝝ pricipiu3. neceſſe in
medio principiū eſſe aīe mouētis. amboꝝ enim
extremoꝝ mediū vltimū. Silr aūt h3 ad motus
hoc ⁊ ad eos q̄ deſurſum et deorſum. puta eos
qui a capite ad caput ad eos q̄ a ſpina habenti/
bus ſpinā Et rōnabiliter aūt hoc accidit. etem̄
ſenſitiuū hoc dicim⁹ eſſe. q̄re alterato propter
ſenſum loco q̄ circa principiū. ⁊ ꝑmutatione ha
bita. ſimul ꝑmutantur extenſe et conducte ꝑtes
vt ex neceſſitate ꝓpter hoc fiat motus in aīalib

¶ Hic cōſequenter declarat in qua ꝑte exiſtit Et primo
oſtendit ꝙ principiū mouens eſt in medio ſuꝑioris et in
ferioris anterioris ⁊ poſterioris. ſecūdo oſtendit ꝙ illa ps
in qua eſt principiū mouens eſt diuiſibilis. ibi Mediam
aūt corꝑis. tercio oſtendit ꝙ nō cōſiſtit in tota illa parte.
ſed in medio eius. ibi Sed adhuc cōtingit. Quantū ad
primū probat intentū ſuū per duas rōnes. Quarū ꝑma
partitur ſm ꝙ oñdit ꝑmo principiū mouens eſſe in me/
dio dextri ⁊ ſiniſtri. ⁊ ſecūdo oſtendit ꝙ ipſum principiu3
eſt in medio inferioris ⁊ ſuꝑioris Q3 ſit in medio dextri
et ſiniſtri ꝓbat in effectu ſic Quādo aliqua duo ſimul mo
uent̃ vel cōſimili motu vel cōtrarijs oꝑtet principiū mo
tus eoꝝ a quo ſimul mouent̃ eſſe in aliquo ꝑori ⁊ diuerſo
ad illa. mouens em̄ eſt ꝑus moto. ⁊ diuerſum ab eo. Cō/
tingit aūt dextrum ⁊ ſiniſtrū ſimul moueri etiā motibus
cōtrarijs. non ita ꝙ ſiniſtrū moueat̃ ⁊ dextrum quieſcat.
vel ecōtra. ſed ſimul ergo neceſſe eſt eſſe principiū motus
in aliquo prioꝝ. hoc aūt eſt mediū dextri ⁊ ſiniſtri. quare
principiū aīe mouens eſt in medio. Q3 aūt prius ſit me/
diū patet. quia vltimū dextri ⁊ ſiniſtri medium eſt eoru3.
illud aūt vltimū eſt in quo eſt principiu3 mouens. quare
principiū mouens eſt in medio. Et dicitur vltimu3 illud
partiū exterioꝝ eſſe diuerſum. quia medium comparatū
vni extremoꝝ habet ratōnem alterius. Q3 aūt ſit in me/
dio ſuperioris ⁊ inferioris ꝓbat ſiliter ſicut prius. dicens
ꝙ iſtud quod dictū eſt ſilr ſe habet ad motus oīm ꝑtium
et ſilr ad motū ſuperioris ⁊ inferioris. ſicut ſunt caput et
ſpina dorſi in habentib; eam. Sicut em̄ dcm̄ eſt quando
aliq̄ duo ſimul mouent̃ oꝑtet ꝙ ꝑncipiū mouens ſit in ali/
quo ꝑori qđ eſt diuiſum. hoc aūt eſt mediū. Oꝑtet enim
mouēs eſſe cōiunctū cū mobili. ⁊ ita mouens vnū eſt cum
mobili. nō poſſet aūt hmōi cōiunctū. ſc3 inferiori ⁊ ſupe/
riori niſi eſſet mouēs in medio ſuꝑioris ⁊ inferioris ⁊ dex
teri ⁊ ſiniſtri. Secūda rō que tangit̃ ibi. Et rōnabiliter.
ſic formari pt. Quia ſenſitiuū principiū eſt in medio ⁊ ꝓp
ter alteratione factam ab illo fit alteratio in partibus cō
ſequenter ſe habentib; et propter alteratione partes per/
mutant̃ ſm extenſionem. ⁊ ſimul dicuntur. ⁊ propter hoc
neceſſario ſimul fit motus in alijs partibus. Si ergo ſen
ſitiuū primū eſt in medio. ꝑmū aūt ꝑncipiū mouēs ē vbi
eſt ſenſitiuū ꝑmū. q̄ motus fit ꝓpter alteratione factā ab
illo. Manifeſtū g̃ ꝙ primū principiū mouēs ſit in medio

Mediam aūt corporis partem. potentia q̄
dem vnam. operatione autem neceſſe fieri plu/
res. etem̄ ſimul mouent̃ menbra a principio et
altero quieſcente alterum mouet̃. Dico aūt pu
ta in a. b. g. b. mouetur. mouet autem a ſed ad/
hoc oportet q̄dem aliquid quieſcere ſi futurū ſit
hoc quidem moueri. hoc autē mouere. vnū igi
tur potentia exiſtens. ipm aūt operatione duo
erit. quare neceſſe non punctum ſed magnitu/
dinem aliquam eſſe

¶ Oſtenſo ꝙ ps in qua ē ꝑmū pricipiū mouēdi ſit in me/
dio. ꝓbat ꝙ ps illa in q̄ primū ꝑncipiū mouēs ſit diuiſibi
lis. ⁊ ꝙ nō in toto ſ3 in medio eius eſt dī. ꝙ illa ps media
in qua eſt primū ꝑncipiū mouēs eſt vna ſubiecto. plures
autem operatione. Quod probat ſic. quoniā contingit
menbra. hoc eſt partes ſimul moueri. ⁊ contingit altera3
partē moueri altera quieſcente. Ut ſi ponamus a. b. eſſe
partē corporis. et a. g. eſſe vnam partē ipſius. ſ. a. b. et g. b.
aliā. ꝯtigit in a. b. tota magnitudie g. b. velut ꝑtes extre
mas moueri diuiſim. ſ. vnā ꝯtigit moueri. q̄eſcēte altera

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De mouente inſtrumentali

Simil' etiã ↄtingit ābas moueri. puta. g. ⁊. b. ab ipo mouente. Oportꝫ aũt cũ aliq̇d mouet̃ eſſe ꝑncipiũ mouens in aliquo ſupiori. Cũ g̃. g. et. b. poſſunt moueri quieſcē te aliquo. oportet in ipo toto eſſe illud a quo mouentur g. et b. et illa que mouentur. Quare eſt aliquod vnum re. a. eſt aliqđ vnũ ſubiecto. duo aũt ſm opatõem Neceſſe eſt g̃. a. cũ in ipo ſit aliq̇d qđ mouet ⁊ aliq̇d qđ mouet̃ nõ eẽ idiuiſibile ſicut pũctũ. ſꝫ diuiſibile ſm magnitudinẽ

Sed adhuc cõtingit et g ſimul cũ. b. moueri Itaqꝫ neceſſe ambo pricipia ea que in a mota mouere. Oportet igitur aliquid eẽ preter hoc. alterꝫ mouẽs et nõ motũ. appellentur quidem igitur extrema et pricipia motorꝫ que in a ad inuicem. queadmodũ vtiqꝫ ſi qui dorſa contra tenẽtes moueant crura ſed mouẽs ambo neceſſe eſſe vnum. hoc aũt eſt anima. alterꝫ q̇dẽ exiſtẽs a magnitudine tali. in hac aũt exiſtens

Hic pñr oſtendit ꝙ virtus illa mouens nõ ↄſiſtat in tota illa pte ſꝫ eſt in ↄtactu ipaꝝ. Accidit eñ vtrãqꝫ ptem ipius. a. ptis medie. ſ. moueri etiã ſil'. Cũ eñ a ſit diuiſibile ſi diuidat̃ in. g. a. et. a. b. ↄtingit. g. a. quã vocat. b. et. a. b. quã vocat b. ſil' moueri ab altero mouente immobili illo motu. Huiuſmodi aũt mouens immobile ꝑus ē et diuerſum a ptib⁹ q̃ mouent̃. Oportꝫ g̃ in. a. ꝑter. g. et b. aliqđ eſſe diuerſũ ꝑus. qđ eſt mediũ vtriuſqꝫ ſcꝫ. g. et b. Copulabit̃ g̃ vtrũqꝫ extremoꝝ mobiliũ q̃ ſunt in a toto ad ſe inuicẽ ſicut duo q̃ ſe inuicẽ dorſa tenentes mouẽtur ſm crura quaſi virtute exiſtente in ↄtactu In ipo aũt ↄtactu ipaꝝ ptiũ videt̃ eſſe ꝑncipiũ mouens qđ eſt virtus aie motiua. Exiſtit g̃ in magnitudine ſicut virt⁹ q̇dam ipius. diuerſa tñ ab ipa ſm rõnem ⁊ hoc in ipo cõtactu duaꝝ partium ꝑmarum.

Scđm rõnem q̇dem igit̃ dicentẽ cãm motus eſt appetitus mediũ quod mouet motum. In animatis aũt corporib⁹ oportet aliqđ eſſe corpus tale. quod q̇dem igitur mouetur. nõ natum aũt mouere poteſt pati ſm aliam virtutem

Poſtqꝫ phs determinauit de mouente ꝑncipali. hic pñr determinat de mouente inſtrumentali ſiue de eo qđ mouet vt inſtrumentũ. Et duo facit. nã ꝑmo innuit ꝙ ꝑter ꝑncipale mouens in aialib⁹ oportꝫ eẽ aliqđ mouẽs organicũ vel mouens inſtrumentale ſeu inſtrumentum Scđo oſtẽdit q̇d ſit illud. ibi. Mouens aũt neceſſariũ Quantũ ad ꝑmũ đr ꝙ vt ex dictis ſeq̇tur eſt aliqđ mouens ſm rõnem qđ đr cãm motus ꝑ ſe. ſꝫ non ꝑmo ſicut appetitus q̃ nõ mouet ꝑ ſe ꝑmo. ſꝫ eſt velut mouẽs motum ab appetibili. Et ꝑter hoc mouens ſm rõnem quaſi ſpũaliter eſt in aiatis corporib⁹. puta in aialib⁹ aliquod mouens corporeũ ⁊ organicũ qđ eſt mouens motũ. mouens alias ptes organicas Et ꝑter iſtud mouens ē aliqđ in aialib⁹ qđ tantũ mouetur. nõ natum mouere. ⁊ ps in aialib⁹ q̃ nata eſt moueri ⁊ nõ mouere. ⁊ que nata eſt pati a virtute alterius ptis ⁊ nihil agere in aliam. ⁊ hanc neceſſe eſt eſſe in corpore. ſicut eſt extrema ps manus. q̃ mouet̃ ab alia pte. ſed ſm virtutẽ alienã alterius ptis. ⁊ nõ hꝫ virtutẽ mouendi aliã ptẽ corꝑis aialis

Mouens aũt neceſſariũ habere quandã potentiam ⁊ virtutẽ. Oĩa aũt mouent̃ aialia habentia ſpiritũ cõplantatũ ⁊ potentia iſta. Que q̇dẽ igit̃ ſaluatio ſpũs cõplantati dictũ ē in aliis

Hic pñr declarat q̇d eſt illud mouens organice motum. oſtẽdens ꝙ illud ſit ſpũs ꝑ duas rões. Et ſm hoc diuidit̃ textus in duas ptes In ꝑma oñdit ꝑ ꝑmã rõem In ſcđa ꝑ ſcđam. Scđm fit ibi. Videt̃ aũt hñ. Quantũ ad ꝑmum iterꝫ tria facit. Primo ponit rõnem ꝑmã. qua oſtendit̃ ꝙ ſpũs ſit hmõi mouens Scđo oſtẽdit in quo eſt ſpũs hmõi. Ibi. Hoc aũt ad ꝑncipiũ. Scđo excuſat ſe a diſſolutõne cuiuſdã queſtionis q̃ moueri poſſet. ibi. Vtꝝ aũt. Quantũ ad ꝑmũ đr ꝙ mouens ꝑmũ organice in aialib⁹ dꝫ habere potentiã ꝑ quã poſſet ab alio moueri ⁊ ipelli. ⁊ ꝟtutẽ ꝑ quã poſſet aliđ mouere ⁊ ipellere Huiuſmodi aũt ſit ꝑ ſpiritũ cõplantatũ ⁊ ꝓportionatũ Per illũ eñ de facili ꝑt mouere ⁊ virtutem hꝫ mouendi aliud Et q: ſpũs iſte eſt ꝓpter hoc neceſſarius. ideo ſubdit oſtendendo quõ ſpũs cõplantatus in aialib⁹ ſaluet̃. dicens ꝙ quõ ſpũs cõplantatus in animalib⁹ ſaluet̃ dictum eſt in aliis. ſcꝫ in libro de generatõne aialium

Hoc aũt ad ꝑncipiũ aiale habere ſimil'r viſum eſt. queadmodũ quod in iuncturis ſignum mouens ⁊ motum ad immobile. Oĩm aũt ꝑncipium his q̇dem in corde. his aũt in ꝓportionabili. ꝓpter qđ ⁊ ſpũs cõplãtat⁹ hoc videt̃ exñs.

Hic declarat in q̃ ꝑmo inueniat̃ ſpũs. dicens ꝙ ſpũs q̃ mouet in aialib⁹ organice videt̃ ſe habere ad principale mouens. ſ. appetitũ ſicut ſignũ mouens in iunctura ſe hꝫ ad mouens imobile Signum aũt in iunctura mouet motũ. mouet eñ ptẽ corꝑis poſteriorem ⁊ mouetur. Sicut aũt hmõi ſignum recipit a mouente immobili virtutẽ mouendi ⁊ mouetur. ſic ſpũs recipit virtutem ꝑ quã mouet ⁊ mouetur. ⁊ modum mouendi a mouente ꝑncipali accipit. nunc autẽ ita eſt ꝙ mouens ꝑncipale eſt in corde. vel cordi ꝓportionabili. Cuius rõ eſt. q: ibi debꝫ eſſe ꝑncipale mouens vbi terminant̃ alteratõnes ⁊ imutatõnes oĩm ſenſuum. hoc aũt eſt cor vel ꝓportionabile ei. ergo mouens ꝑncipale eſt in corde vel ꝓportionabili et ita primo ſpũs debet eſſe in corde. Quod etiã ſic extra textum ↄfirmatur. q: oportet primũ mouens ⁊ mobile ꝑmum ſimul ⁊ ꝓxima eſſe ſibi. ergo cum principale mouens eſt in corde ⁊ ꝑmũ motũ. ſ. ſpũs in ipo erit i habentib⁹ cor. vel in ꝓportionabili cordi in nõ hñtib⁹ cor

Vtrũ quidem igitur idem eſt ſpũs ſemꝑ aut fit ſemꝑ alteri alter ſermo. idem eñ eſt etiam de aliis partibus

Hic pñr excuſat ſe phs a diſſolutõe cuiuſdã queſtionis. Dictũ ē eñ ꝙ ſpũs eſt mouens organice. q̃reret aliq̇s. vtꝝ iſte ſpũs vnus ⁊ idẽ maneat in tota vita. Illã g̃ dubitatõem reiiciendo đr ꝙ de hoc alibi dictũ ē. Eadẽ eñ videt̃ rõ de ſpũ ⁊ de aliis ptib⁹. Qualiter aũt maneant ptes alibi dictum eſt. ſ. in libro de generatõne ⁊ corruptõne. vbi dictum eſt quõ partes formales maneant nõ aũt materiales ꝑ totam periodum viuentis.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Videt̄ āt bene naturalit̄ hñs ad h̄ q̄ ſit motiuū et exhibeat ꝟtutē. opa aūt motus pulſio ⁊ tractio. quare oꝫ organū augeri poſſe vt breuiari. talis aūt eſt ſpūs. natura eteni ſine violentia correcta ⁊ tractiua ⁊ pulſiua. ꝑpter eā eandē cāꝫ et hꝫ grauitatē ad ignea. ⁊ leuitatē ad ꝯtraria.

Hic ꝯñr ponit. p. ſcdam rationē ad ꝓbādū ſpūm eſſe q̄ddā organice mouens Et duo facit. nam p° ponit rōnē 2° declarat q̄ddam poſitū in ea Scdm. ibi Oportet āt qđ futuꝝ eſt Quātū ad primū ponit rōnē dicēs Illud qđ eſt mouens organice in naturalib⁊ debet eē tale vt poſſit bene moueri a mouēte p̄ncipali. ⁊ q̄ habeat ꝟtutē mouēdi alia de facili ⁊ ſine violētia. Motus aūt q̄ mouent̄ aīalia ſine violētia ē mot⁹ pulſus ⁊ tract⁹. In motu aūt pulſus oꝫ q̄ mouēs impellat a ſe ad aliud In motu aūt tract⁹ oꝫ q̄ ab alio trahat ad ſe vel ad alia. g̃ manifeſtū ē q̄ in vtroq̄ꝫ motu oꝫ mouēs organice eſſe ꝯiūctū mouēti p̄ncipali. et ꝯñr mobili non mouēti. h̄ aūt eē nō p̄t niſi mouēs organice poſſit augeri ⁊ minui. ⁊ ergo oꝫ mouēs organice in motu aīali eſſe. qđ natū ſit augeri ⁊ minui. augeri p̱ rarefactionē. ⁊ minui per ingroſſationē. tale aūt ē ſpūs. Spūs eñ p̄t ꝯtrahi ⁊ iterū pelli ⁊ trahi ⁊ augeri ⁊ minui ſine violētia ꝑpter eandē cām q̄r ſpūs hꝫ grauitatē ⁊ leuitatē ſm̄ q̄ ꝯpat̄ ad diuerſa. nā ſm̄ q̄ ꝯpatur ad ignea hꝫ grauitateꝫ Inquantū aūt in ipō ſpū manēt corpa ꝯdēſabilia ⁊ rarefactibilia ad grauia ꝯpat⁹. hꝫ leuitatem. q̄r leuia manent in ipō ꝟtute ⁊ poteſt rarefieri. q̄r manifeſtuꝫ ē q̄ ſpūs pōt augeri ⁊ minui. ⁊ ita hꝫ potētiā vt de facili poſſit impelli et vt de facili moueat̄. ⁊ ꝟtutem p̱ quā poſſit de facili mouere vel vt de facili moueat. eſt g̃ ſpūs organice mouens in animalibus

Oportet aūt qđ futurū ē mouere nō alteratōe tale eē. obtinēt eñ ſm̄ exceſſū naturalia corpa īuicē. leue q̄dē deorſuꝫ a grauiori deuictum graue aūt ſurſuꝫ a leuiori Qua q̄dē igit̄ mouet mota pte aīe dcm̄ ē ⁊ ꝑpter quā cām

Hic ꝯñr manifeſtat qđ dcm̄ eſt de ſpū videlicet q̄ poſſit augeri ⁊ diminui. q̄r ſcꝫ hꝫ grauitateꝫ ⁊ leuitatem. declarat ergo quō ſpūs habeat iſta dicēs q̄ illud qđ mouet organice debet eſſe tale ſcꝫ graue ⁊ leue. nō alteratōe ſoluꝫ ſed ꝯpatione. ꝯtingit eñ q̄ aliq̄d p̱ alteratōneꝫ graue. vt ignis ingroſſari poſſit a frigido ⁊ ſic grauitatem ꝯparatiue accipit. ſed nō vt ignis ē ⁊ naturaliter ſed poti⁹ violēter. ſilr̄ ſpūs grauitatē accipit p̱ alteratōeꝫ vt ſi igroſſetur vl' infrigidet̄. ⁊ leuitatē accipit ſi calefiat ⁊ rarefiat Et nō ſolū ſpūs hoc mō leuitatē ⁊ grauitatem hꝫ p̱ alteratōneꝫ ſed ex ꝯparatōne Si eñ ſolū ſm̄ alteratōnē habere grauitatē vel leuitatē nō poſſit ſine violētia ꝯſtringi vel ꝯdēſari aut rarefieri Videmus eñ q̄ illa q̄ ſunt alteratōne grauia vel leuia continere ſe inuicē violēter vt leue a grauiori ꝯtineat̄ deorſum. ⁊ graue a leuiori ſurſum. ſi g̃ ſpūs ſine violentia p̄t igroſſari ⁊ rarefieri ⁊ extēdi ⁊ remitti. manifeſtū ē q̄ nō ſolū alteratōe ē grauis ⁊ leuis ſed ꝯpatiōe Recapitulādo ergo dt̄ q̄ in qua pte aīe exn̄s mouet corpus ⁊ ꝑpter quā cām dictū ē

Exiſtimādū aūt cōſtare aīal queādmodū ciuitatē bene legib⁊ rectā. In ciuitate eñ quādo ſolū ſtabilit⁹ fuerit ordo nihil opus eſt ſeparato monarcha quē oportebat adeſſe per ſingula eorū que fiūt ſed ipſe quilibet facit que ipſi⁹ vt ordinatuꝫ eſt. Et fit hoc poſt hoc propter conſuetudinem. In animalib⁊ aūt idem hoc propter naturā fit Et quia natū eſt vnūq̄dq̄ꝫ ſic cōſtātiū facere ꝓpriū op⁹ vt nihil op⁹ ſit in vnoquoq̄ꝫ eſſe aīaꝫ Sed in q̄dam pricipio corporis exiſtēte alia q̄dem viuere eo q̄ ad nata ſunt. facere aūt ꝓpriū op⁹ propter naturā

Poſtq̄ꝫ in p̄cedentib⁊ determinauit. p. de p̄ncipijs in mō motus aīaliū. hic ꝯñr ꝯpat mot⁹ q̄ fiūt in aīali ab aīa motib⁊ eorū q̄ fiunt in ciuitate a monarcho. Et duo facit p° facit qđ dcm̄ eſt. 2° recapitulat. ibi. Quō quidē igitur Quantū ad primū dicit q̄ exiſtimandū eſt aīal q̄ ad motū progreſſiuū ſe habere ſicut ciuitas bene ꝯſtituta ⁊ legibus ordinata Sicut eñ ciuitas ꝯpoſita eſt ex ptib⁊ habētib⁊ ordinē ad inuicē ⁊ ad aliqđ vnū. ſic ⁊ aīal ꝯpoſitū eſt ex ptibus habētib⁊ ordinē ad inicē ⁊ ad aliqđ vnū. ⁊ ſicut in ciuitate oēs ptes recipiūt virtutē opandi ⁊ moduꝫ ab aliquo vno ⁊ bonū ſuū ordinant in bonū illius. ſic ē in aīali. oēs eñ partes eius ꝟtutē ⁊ modū accipiūt ab aliq̄ vno et bonū ſuū ordināt in bonū illius Et ſicut videm⁹ in ciuitate q̄ñ ordo policie ſemel bene ſtabilitus ē p̱ legē vel cōſuetudinē. non oꝫ q̄ in opatiōe eius ſit ſp̱ pñs monarcha ſm̄ ſubſtātiā ſed q̄libet facit q̄ ad ipm̄ ptinet. ⁊ ſm̄ q̄ ordinatū ē. ⁊ vnū fit poſt aliud ꝑpt̄ ꝯſuetudinē vel legē. ſic ſilr̄ in animalib⁊ accidit. ꝯtingit eñ cū aīal ꝯſtitutū ē ſm̄ oēs ſuas ptes tūc q̄libet ps naturaliter opat̄ ſm̄ q̄ nata ē operi Nec nccē eſt aīam cuilibet pti corpis pñteꝫ eſſe. ſaltem ſm̄ eē prātiuū. lꝫ ſit nccario pñs cuilibet ſm̄ eſſētiā. ſed eē poteſtatiuū pñs ē vni parti. alie āt nate ſunt ſic poteſtatiue viuere ⁊ moueri eo q̄ ꝯiuncte ſunt ⁊ adunate illi parti in qua ē aīa. opat̄ āt q̄libet ps ꝯpoſitū opus ꝑpter naturaꝫ ⁊ nō ꝑpter ꝯſuetudinē

Quomodo q̄dē igitur mouētur volūtarijs. motib⁊ animalia et ꝑpter quas cauſas dcm̄ eſt

Hic recapitulat ⁊ dt̄ q̄ q̄ñ aīalia mouent̄ motib⁊ volūtarijs et ꝑpter quas cās dcm̄ eſt

Mouet̄ aūt et aliq̄b⁊ inuolūtarijs quedam partiū. plurimis aūt nō volūtarijs. Dico aūt inuolūtarios. vtputa eū qui cordis et eū qui pudēdi. Multotiēs eñ apparēte aliquo nō tamē iubēte intellectu mouentur Nō voluntarios āt vtputa ſomnū ⁊ vigiliā ⁊ reſpirationē ⁊ q̄cūq̄ꝫ alij tales ſunt. nulli⁹ eñ hoꝝ differētia ſimplr̄ ē neq̄ꝫ phātaſia neq̄ꝫ appetitus

Poſtq̄ꝫ. p. determinauit in p̄cedēti caplō de cauſis motus volūtarij. hic ꝯñr determinat de cauſis motus inuolūtarij Et diuidit̄ in duas pte In p̄ma ponit intētōnē ſuā 2° exequit̄ intētū. ibi Sed q̄m nccē Quantū ad p̄mā pteꝫ dicit q̄ ſicut aīalia mouētur motib⁊ volūtarijs. ſic ꝯtingit ipſa moueri motib⁊ inuolūtarijs hoc ē motib⁊ nō volūtarijs. ⁊ plurib⁊ nō volūtarijs mouētur q̄ꝫ inuolūtarijs. Et exponit q̄ ſunt mot⁹ iuolūtarij ⁊ nō volūtarij dicēs q̄ motus inuolūtarij ſunt mot⁹ q̄ fiūt p̱ ſenſuꝫ vel imaginatiōnē ſed nō mediāte appetitu aīali vel intellectuali ſed naturali magis. ſicut ſepi⁹ ꝯtigit in corde ⁊ genitalib⁊ Cōtin

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De cauſis motus inuolũtarij

git em̄ apparente aliquo delectabili vel triſtabili moueri coꝛ ⁊ pudendum. ⁊ hoc contra imperiũ rationis ⁊ intellectus. Et hm̃oi motus inuolũtarius eſt q꞉ fit ꝯtra imperium volũtatis. Motus vero non volũtarij ſunt ſicut ſomnus ⁊ vigilia ⁊ inſpiratio ⁊ ꝯſimiles Iſti ſunt nõ volũtarij. q꞉ phantaſia ſimpliciter nõ eſt domina vel ꝑncipium alicuius iſtoꝝ. ſimiliter nec appetitus. Et dicit ſimpliciter. quia phantaſia aliquo modo domina eſt et appetitus ſed non ſimpl̃r. Et dicũtur inuolũtarij. q꞉ nõ ſꝫ cõtra imperiũ rõnis vel volũtatis

Sed quoniã neceſſe alterari naturali alteratione. alteratis aũt partibꝰ. hoc q̇dem augeri. hoc aũt decrementum pati vt iam moueant̃. et ꝑmutentur natis haberi ꝑmutationibꝰ inuicez. Cauſe aũt motuũ caliditas ⁊ frigiditas que de foris ⁊ intus exiſtentes naturales. ⁊ ꝓ̄ter rõnez vtiqꝫ facti motus dictarũ partiũ alteratione incidente fiunt. Intellectus em̄ ⁊ phantaſia ſicut dictuz eſt ꝓus factiua paſſionũ afferũt. ſpẽs em̄ factiuoꝝ afferunt.

¶ Hic ꝯſequenter aſſignat cauſam motus inuolũtarij et ꝑmo facit hoc. ſecũdo recapitulat ibi. De partibꝰ q̇dẽ Primo adhuc duo facit. Primo aſſignat cãm motus inuolũtarij Secũdo modũ hm̃oi motus ſubiũgit inuolũtarij. declarando quare quedam partes moueñt iſto motu. ibi. Maxime aũt partiũ. Quãtum igitur ad ꝑmum dicit ꝙ aĩalia mouentur motibꝰ inuolũtarijs. qm̄ neceſſe eſt aĩalia et partes aĩalium cũ ſint coꝛpoꝛa naturalia alterari quibuſdã alteratõibꝰ naturalibꝰ ab extrinſeco. alteratis aũt partibꝰ aĩalis neceſſe eſt quaſdã dilatari ⁊ augeri. quaſdã aũt minui ⁊ reſtringi. ⁊ hoc ſ̃m ꝙ ſpiritus ingroſſat̃ vel rareſit. ita ꝙ moueant̃ ab inuicem ꝑmutationibꝰ quibꝰ nate ſunt moueri. Cauſa aũt hm̃oi tranſmutationũ ⁊ alterationũ ſunt caliditas ⁊ frigiditas itrinſece et naturales. Si em̄ ꝯtinens fuerit calidũ vel frigidũ calefacit vel frigefacit ꝯtentum. Silr̃ calidũ intrinſecuz et naturale ⁊ frigidũ alterant coꝛpus. ⁊ tũc ꝯtingit partes alterari nõ iubente intellectu. imo ꝓ̄ter rõnez ⁊ intellectũ mouẽtur dicte partes ſicut pudenda ⁊c̃. ⁊ hoc ab aliquo extrinſeco. Verũ incidũt etiã alteratões interius ꝑ intellectũ vel phantaſiã inq̃ꜩtum intellectus ⁊ phantaſia paſſiones afferũt ꝓpter cãm ſupꝛa tactaz. Intellectus em̃ et phantaſia ſpẽs in ſe ſuſcipiũt. q̇ ſpẽs ſi ſint calidi vel frigidi. ipſius calidi vel frigidi ꝟtutẽ hñt. vt ſup̄ dcm̄ eſt

Maxime aũt ꝑtiũ hec faciũt notabiliter propter velut aĩal vtrãqꝫ ſeparatã eſſe partiũ. Huius aũt cauſa. q꞉ habent humiditatem vitalem Coꝛ q̇dem igitur manifeſtũ ꝓpter quã cauſam ꝑncipia em̄ habet ſenſuũ. Pars autẽ genitalis q꞉ talis eſt ſignũ. et em̄ exit ex ipſa velut aĩal q̇ddam ſpermatis virtus

¶ Hic ꝯſequẽter declarat pħus quare quedaz partes maxime moueñt motu inuolũtario. dicens ꝙ inter om̃es ꝑtes coꝛpoꝛis maxime notabiliter inuolũtarie mouẽtur coꝛ ⁊ genitalia. Cuius cã eſt. q꞉ ꝑtes hm̃oi velut aĩal ſeparatũ habent humiditatẽ vitalem Coꝛ q̇dem. q꞉ in corde eſt ꝑmũ ꝑncipiũ ſenſitiuũ ⁊ ad ipm̃ terminantur alteratões ipoꝝ. Aĩal aũt hꝫ humiditatẽ vitalem. hoc eſt ſpiritũ ꝯplantatum. talis vero humiditas vitalis ſeu ſpiritꝰ de facili eſt mobilis naturaliter ꝓpter qđ de facili mouentur. Coꝛ ergo ⁊ ꝑs genitalis moueñt iſto motu. q꞉ vtrũqꝫ eoꝝ eſt velut aĩal ſeparatũ. ⁊ eſt velut ſignũ aĩalis vnde exit ſperma. qđ hꝫ aĩalis virtutem

Motus aũt ꝑncipia a partibꝰ ⁊ partibꝰ a ꝑncipio rõnabiliter eueniũt. ⁊ ad inuicẽ aũt ſic pertingunt. Opoꝛtꝫ em̄ intelligere. a. ꝑncipiũ. motus igitur ſ̃m vnũquodqꝫ elementũ inſcriptoꝝ ad ꝑncipium ꝑtingũt ⁊ a ꝑncipio moto ⁊ permutatione. qm̄ multa virtute. c. ꝑncipiũ q̇dem ipſius. b. ad. b. qđ aũt ipſius. g. ad. g. qđ autez amboꝝ ad ambo. A. b. aũt ad. g. ꝓpter. a. b. q̇dem ad. a. venire vt ad ꝑncipiuz. Ab. a. aũt ad g. vt a pꝛincipio

¶ Hic ꝯſequenter dat pħus modũ motus in aĩalibus Et ꝑmo facit hoc. Secũdo ſoluit quãdam queſtionẽ incidentẽ. ibi. Ex aũt qñqꝫ. Quãtum ad ꝑmũ d̃r ꝙ rõnabiliter motus fiũt a partibꝰ. qñqꝫ ad ꝑncipiũ. qñqꝫ a ꝑncipio ad ꝑtes. qñqꝫ a partibꝰ ad partes. ita ꝙ motus qñqꝫ incipit a parte ⁊ terminat̃ ad ꝑncipium. qñqꝫ a ꝑncipio ⁊ terminat̃ ad partez. qñqꝫ vero ab vna parte incipit ⁊ tendit ad aliã partẽ. Et hoc manifeſtat pħs in terminis di. Sit. a. ꝑncipiũ motus. ſcilꝫ coꝛ b. et. g. ſint due partes. vt puta ſit. b. viſus. ⁊. g. auditus. ita ꝙ deſcribat̃ vnus. triangulus. ⁊. a. ſit in cono ipſius b. et g in extremitatibꝰ baſis. tũc manifeſtũ eſt ꝙ motꝰ ipſius b. ⁊ ipſius g. ſcꝫ viſus et auditus ꝑtingũt ad ꝑncipium. ſcꝫ ad. a. qđ eſt coꝛ. alterationes em̄ ſenſuũ exterioꝝ terminantur ad coꝛ. ⁊ ita facte alteratões in ſenſu viſus ⁊ auditus ꝑtingũt ad coꝛ. Similiter ⁊ motus trãſmutatõe facta in coꝛde ꝑtingũt ad viſum ⁊ auditum. cũ em̄ coꝛ alterat̃ alterant̃ partes exterioꝛes. ſimiliter ꝯtingit motum venire ab eodẽ in idez vt a viſu ad viſuz. vt a g ad g. vel ab auditu ad auditũ. vt a b ad b. Cũ em̄ alterat̃ viſus hm̃oi alteratio ꝑuenit ad coꝛ. coꝛde aũt alterato iterũ alterat̃ viſus ad magis inſpiciendũ vel ad minus inſpiciendũ. Silr̃ alterato auditu alterat̃ coꝛ. quo alterato iteruꝫ alterat̃ auditus ad magis vel minus audiendum. Et ſilr̃ poteſt motus vniꝰ partis ſcꝫ ſenſus ꝑtingere ad aliũ. vt a viſu ad auditũ. et fit hoc modo. nam cum alteratur viſus cõtingit alterari coꝛ. coꝛde aũt alterato alteratur auditus ad audienduꝫ et ſic ꝑtingit motus a viſu ad auditũ. Silr̃ poteſt fieri econuerſo. cũ em̄ auditus alteratur. alteratur coꝛ. coꝛde aũt alterato alteratur viſus ad videndum magis vel minus. Patꝫ itaqꝫ ꝙ motꝰ poteſt ꝑtingere ab vno ſenſu ad coꝛ ⁊ econtra. ⁊ iterum ab vno ſenſu in alium. ⁊ ab eodem in idem.

Ex aũt quãdoqꝫ quidẽ eadem intelligentibꝰ fit motus qui pꝛeter rõnem in partibꝰ. qñ autez non cauſa quandoqꝫ quidem ineſſe paſſiuã materiã. qñqꝫ aũt nõ tantã aut talem

¶ Hic ſoluit pħus quãdam rõnem que poſſet fieri Cõtingit em̄ qñqꝫ ꝙ eadem appꝛehendentibꝰ fiat motus. et

ꝯtingit quandoqꝫ ꝙ non fiat motus. Sicut aliquis qñqꝫ preſente delectabili vel triſtabili mouetur. aliquando non mouetur. vel minus mouetur. Poſſet igitur aliq̄s querere ꝓpter quam cauſam hoc accidat. Quod ſoluēdo dicit ꝙ cauſa ꝓpter quā aliquādo eadem intelligentibus vel apprehendentibꝰ fit motus ⁊ aliquando nō. hoc accidit ex eo qꝛ ad motū nō ſolum requiritur appetitus. ſed id quod mouetur ⁊ diſpoſitio eius. ⁊ ideo ſm diuerſitatē eius qđ mouētur ſeqtur diuerſitas motꝰ Aliqñ em̄ ſubiectū mobile eſt diſpoſitū ad motum. ⁊ tūc ſenſibili p̄ſente moueṫ aial. ⁊ ſm ꝙ magis eſt diſpoſituꝫ magis vel citius moueṫ aial. Si aūt ſubiectū nō fuerit diſpoſitū nō mouebiṫ aial ſenſibili delectabili vel triſtabili p̄ſente Et quia ꝯtingit vnū animal eſſe diſpoſitum ad motum ⁊ aliud non. ideo accidit ad preſentiaꝫ ſenſibilis delectabilis vel triſtabilis vnū animal moueri altero quieſcente. Et ſic etiam accidit de eodem animali cū diuerſis temporibus. diuerſimode diſponi poteſt. diuerſis etiā temporibꝰ equaliter preſente delectabili vel triſtabili diuerſimode moueri

¶De partibus quidem igitur vniuſcuiuſqꝫ animalium ⁊ de anima Adhuc autem de ſenſu et ſomno ⁊ memoria et cōmuni motu diximus cauſas. Reliquū aūt de generatōe dicere

¶Hic ꝯſequēter recapitulat dicēs. ꝙ dictū eſt de ꝑtibꝰ cuiuſlibet animalis. ſicut in libro de animalibꝰ. Dictū eſt etiā de anima in libro de aia. dictū eſt etiā de ſenſibꝰ ⁊ ſenſibilibꝰ ipſis. ⁊ de memoria ⁊ reminiſcentia. Iterū dictuꝫ eſt de cauſis motus aialium ⁊ hoc in vniuerſali. Dicendum nūc ꝯſequenter de generatione aialium. Et tantuꝫ de textuali expoſitione

Incidūt dubia Primū

dubiuꝫ eſt. Unde ꝯueniat anime mouere ſuū corpus Pro ſolutōe notandū ſm Albertū. ꝙ platonici ſm ꝙ acceperūt a Socrate dixerūt aiam per ſe moueri ⁊ nō fieri aliquā animalis animam. neqꝫ corrumpi cum corpore. ſꝫ potius dixerūt omnē animam ex fonte omniū animaruꝫ que eſt anima orbis ⁊ mūdi ad corpora deuehi. ⁊ ex corporibꝰ omnes animas in eūdem fonteꝫ refundi. ꝓpter qđ cum anima deuecta ad corpora corruptibilia ſm eum per ſe moueatur. ideo immortalem in Phedrone animā aſſerit. ⁊ poſt corruptionem animalis iterum ad fontem vite totius ⁊ motꝰ reuehi ad ſedes ſupernas. Et hec ſententia etiam inueniṫ in libro Apuleij macedonē. quē fecit de Platone et dogmate eius. dicens in eadem opinione fuiſſe Socratem Leucippum ⁊ alios academie ſapientiores. Ex quibꝰ accipitur ꝙ ſm opinionem illam anima moueat corpus motu locali. qꝛ per ſe mouetur. Mouetur autē per ſe ſm plurimos tanqꝫ pars anime mundi et orbis qui ꝑ ſe moueṫ. vel ſaltē quia eſt aliqua illius anime ſimilitudo. Sed hec opinio falſa eſt. licet quo ad aliquid ſit vera. Falſa eſt in hoc ꝙ dṫ animā aialis eſſe partem anime mundi. qm̄ ſicut ſe habet motor ad mobile ita pars mouentis ad partē mobilis. Si ergo anima aialis ſit pars aie mūdi. pars corporis aialis erit ꝑs orbis. ſed hoc eſt falſum. corpus em̄ mortale nequit eſſe pars orbis incorruptibilis. falſa etiam eſt euehi ex anima orbis. ſicut ex fonte ⁊ ad eum reuehi. Sed verum eſt ꝙ anima mouet inq̄ꝫtum eſt ſimilitudo quedaꝫ participata anime orbis. ita ꝙ ex illa ſimilitudine habet virtutē mouendi Etiam vera eſt ꝙ mouendo moueaṫ. ſꝫ motu deſiderij. ſicut appetitus motus a ſenſibili aliquo bono. Quanto em̄ forma plus fuerit ſuꝑ materie potentialitatē eleuata. tanto plus nata eſt corpus mouere. Unde forma pure naturalis cū ſoluꝫ reſpiciat corpus in duplici genere. ſꝫ forme et finis. non mouet corpus ſuū. ſed anima in triplici genere cauſe. ſꝫ forme finis ⁊ efficientis corpus ſuū reſpiciens et tantū accedens ad bonitatem p̄me cauſe vt imagineꝫ eius aliquo mō gerat. mouet quodāmodo localiter corpus ſuum Sed contra. ex illo videtur ſequi ꝙ corpori animato nō deeſſet motus. quia ſm iam dicta om̄is illa ſubſtantia que ante orbem eſt dignitate nature facultateꝫ habꝫ mouendi. hoc autem falſum eſt. qꝛ anime quorūdā animaliū nequeūt ſuū corpꝰ mouere. Solutio ſm Platonē. ea q̄ eſt mūdi aia. ſeipam mouet ꝯtinue ꝓpter deſideratū qđ exoptat ⁊ ꝯtinue adipiſciṫ ꝑ motū ſuū. hec aūt eſt ſilitudo aliqua dei deoꝝ. hoc eſt cauſe p̄me. Similitudinem autē illā ꝯſtat non mouere aiam niſi deſideratā et ꝯceptam. Erit ergo anima celeſtis ſi qua eſt celeſtis ſeipſam mouens ex hoc. qꝛ agit ſe ꝑ ꝯceptum mentis ⁊ deſiderū in bonitatem nobilem p̄mi motoris. qui pater orbis a Platone vocatur. cuius etiam mentis filius ab eodem dicitur eſſe mūdus ⁊ materia mater. Quecunqꝫ ergo anima in ꝯceptu ⁊ deſiderio boni alicuius non capit ſimilitudinem cum anima orbis illa prorſus nulluꝫ poteſt mouere motū ſm Platonē. Anima aūt vegetabilis ſm ſe accepta neqꝫ concipit bonuꝫ neqꝫ deſiderat. ⁊ ideo ſm Platonem nulli corpori ſuo preſtat motū. ſicut neqꝫ ipſa vel in ſeipſa mouetur

Secundum dubium eſt

Unde ꝓuenit diuerſitas formarum in rebus ꝙ adeo diuerſimode ſe habeant ad principiandum motus Solutio. de hoc diuerſi diuerſimode ſentiūt. vt inq̄t Albertꝰ Nam Democritus qui omneꝫ formam ab anima orbis diriuari dṫ ſicut ⁊ Platonici diſſimiliter in hoc Platoni locutus eſt. quia Democritus dicit omnē formā corporꝫ eſſe quandam animā apprehendentem ⁊ deſideranteꝫ ⁊ habentem mouendi facultatem. ſed tamen ꝓhiberi inq̄t eam ab his operibꝰ per corpulentiam ſue materie ⁊ defectum organoꝝ. Ad hoc aūt inducit rōnem quoniā certiſſimū eſſe dicit a principio vniuerſitatis omne eſſe rerū diuari. ꝯſtat autē vt dicit ſimile ſile ſibi ꝓducit. ſicut lux lucem ⁊ vita vitā. ⁊ mouens mouentem. ⁊ intelligens intelligentem. Om̄e ergo qđ procedit a p̄mo hmōi habet eſſe. ⁊ qđ non agit ſm poteſtatū facultatem ꝯſequentiuꝫ eſſe impeditur ꝑ accidens per impedimentum quod eſt corpulētia materie ſeu inhabilitas materie. in qua eſt talis eſſentia effluens a cauſa prima. Sed hec opinio ſtulticia eſt. qꝛ licet omnis eſſentia cauſetur a prima eſſentia tamen aliqua educitur de materia. ⁊ ideo nec eſt eſſentia nec facultatem accipit neqꝫ agit niſi ſm materie qualitatem ⁊ cōgruitatem. Neqꝫ cauſa prima agit ſola. ſed lux eius per multa agentia diffuſa venit vſqꝫ ad particularia in qualitatibꝰ elementoruꝫ agentia que ſm materie agūt qualitatem ⁊ diſpoſitionem. ⁊ ideo contingit ꝙ vita non producit niſi vitam. ⁊ lux niſi lucem. ⁊ intelligētia nihil ꝓducit niſi intelligentiam. De his autem dictum eſt in octauo phyſicoꝝ. ⁊ precipue qualiter ſic diuerſitas in eſſe producatur ab vno ſimplici primo ⁊ immobili. Sed tamen

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tm̄en ad plenū de hoc dici nō poteſt in philoſophia. Dicendū ergo eſt ꝙ inducte queſtionis ſit alia ſolutio. dicendo cum Auicenna in quarta parte ſexti naturaliū ſuoꝝ ꝙ quedam ſunt forme adeo impreſſe ſuis materijs ꝙ victe ſint ab eis taliter ꝙ eis in nullo prouident neqꝫ regūt eas. ſed tm̄ eſſe mortuū ⁊ immobile dant ſuis ſubiectis Et he dicūtur forme omnino materiales a ꝗb9 nulla prorſus cauſatur forma mouens in materia aliqua. eo ꝙ propter nimiā diſtantiam a pͥncipio pͥmo nullam habēt operationem diuinā. Alie aūt ſunt que ꝓpter multā ꝯiūctionem quā habent ad cauſam pͥmā nō impͥmūtur ſuis materijs. que potius neqꝫ diuidūtur diuiſione corporis. neqꝫ mouentur motu corporis. ⁊ in toto ſunt ſeparate pͥter hoc ſolum ꝙ mouent corpus inſtrumentaliter. ⁊ ille habent multas operatōes diuinas. Diuinam aūt voco operationem illā potiſſime que eſt in intellectu inducere formas ad eſſe rerū. hanc ſolus deus habet. Sed intellectuales ſubſtantie que ſunt iuxta eum ⁊ diſtant perparū ab ipſo habent intellectuales formas per inſtrumentū motū ab eis. ſcꝫ celum in materiā totius mūdi inducere etiam quādo nō tangūt materiā. vt dicit Auicenna. licꝫ hoc vltimū aliquam habeat dubitatōem. de quo infra dicetur. Sunt aūt forme alie materiales. ⁊ inter has quecūqꝫ viciniores ſunt ſubſtantijs ſeparatis plus habent de operatione. quapropter anima intellectualis que ſeparata eſt magis inter animas mortaliū format formas ſimplices et intellectuales. ⁊ ꝑ ſolum imperium inducit eas in materiam cuius regimine ꝓuidet. ſicut experimur in nobis ipſis. vt cū ꝯcipit delectabile aliquod. corpus ipſum mouetur ad proſequendū. ⁊ ſpiritus ⁊ ſanguis ⁊ etiam membra exteriora ad ipm̄ extendūtur in toto corpore. Et experimur hanc tranſmutatōnem eſſe fortiorē in mouendo corpora noſtra qꝫ eam que eſt a calido vel frigido humido vel ſicco. Nulla em̄ illarum virtutū corporaliū ⁊ elementaliū ita totū corpus cōcitaret ſicut forma intellecta vel phantaſiata concitat materiam ſui corporis. Sic em̄ videmus in corpore cauſari colorem a nō calido. frigus a nō frigido. humidū a nō humido. ſiccum a nō ſicco. per omnia ſicut in arte medicine fit aut architecture. quoniā ꝑ imperiū cauſatur forma intellectualis in materia. ⁊ nō eſt diſſimilitudo niſi in hoc ꝙ forma artis indiget inſtrumentis corporalib9. ⁊ hoc non eſt ꝓpter ſui indigentiam. ſed ꝓpter ineptiam materie. In nobis aūt experimur iſtas formas in nos traduci ſine inſtrumentis per ſolum imperiū ab intellectu vel phantaſia factū. Et hec veriſſima eſt operatio diuina per quam forma que eſt actionis pͥncipium introducitur in materiā ſibi ꝯiunctam Quedam aūt ſunt alie forme magis imerſe materie ⁊ ab eadem victe que habent operatōem ſed materialem ſm̄ corporis potentiam ⁊ non anime ſolius. ſicut vegetatiua anima facit generando formā ſpeciei. ſed nō ſpūaliter nec ſpūaliter habet eam. neqꝫ ꝑ ſolum imperiū. ſed per inſtrumenta corporea. que ſunt calidum frigidum humidum et ſiccum. Et in tali operatōe fit quidē aliquid ex nō exiſtente. ſicut hō ex ſemine hominis. qđ non eſt homo. ſed qualitates tranſmutantes materiam non fiunt ſic. ſꝫ materia calida ſeu calidū fit ex calido. ⁊ humida ſeu humidum ex humido. ⁊ ſicca ſeu ſiccum ex ſicco. Quecunqꝫ ergo forme ſic eleuate ſunt ſupra materiam vt per imperiū regere poſſint ⁊ diuina in ea operari he ſunt que ꝑ ſe ſuā materiam mouent ⁊ aliena mouere poſſunt. ⁊ hoc eſt veriſſimum. vt aiunt.

Tertium dubium eſt

Utrū ſubſtantie ſeparate per ſolum imperiū moueant hec inferiora ad formas ſuas ſicut dixit Auicenna. Et videtur ꝙ nō. q2 tūc nō indigerēt motu celeſtis corporis ¶ Secūdo ſic. tūc forme inducerentur in materiā generabilium ⁊ corruptibilium ſine motu celi. quod ſi eſſet verum non fieret actio per contactum. neqꝫ mouens quodlibet eſſet immediatū mobili ¶ Solutio. vt inquit Albertus circa iſtam materiam dicunt Auicenna Algazel Abyamidiu ꝙ in veritate ab intellectu ſeparatarū ſubſtantiarum multa fiunt in inferiorib9 per ſolum imperiū et non per motum celi. Et hec ſunt inquiūt illi que monſtra ⁊ prodigia vocantur ⁊ mirabilia. que per nullū contactum fiunt niſi ſolius volūtatis earum imperio. cuius tamen ꝓprie non eſt contactus aliquis. Et huius rōnem inducūt dicentes ꝙ cuicunqꝫ obedit corpus ſuperius. illi etiam obedit quicquid illi corpori in natura ſubiectū eſt. ꝯſtat autem ꝙ in his ſubſtantijs obediūt celeſtia que rēgunt ⁊ mouent omnia corpora generabilium ⁊ corruptibiliū. obediet ergo etiam illis materia ſubceleſtium. etiā ſine corporib9 celeſtib9 mouentib9. Et ſimiliter dicunt iſti ꝙ in animab9 humanorū corporum inuenitur differentia tanta penes eſſe plus vel minus ſeparatum. ꝙ ꝗdam anime non ſolum corpus ꝓpͥum ſed alia corpora ſuo imperio moueant. immo dicunt animam tantum ſeparatam poſſe inueniri ꝙ etiā mouere poſſꝫ celum ⁊ inducere trāſmutationes in aere penes coruſcatōnes tonitrua ⁊c. Et hanc dicūt eſſe poteſtatem ꝓphetarum qui ſigna ⁊ portēta oſtendūt. Certiſſimum eſt inquiūt quoſdam ſic naſci vt mira faciant. ⁊ quoſdam ſic vt huiuſmodi nequaqꝫ facere poſſint. ⁊ cuꝫ omne opus animati ab anima dependeat. dicūt huiuſmodi cauſam eſſe animā mouentem ꝑ intellectum ⁊ imperium. Cuius exemplū eſt. quia apparuerūt multis videntib9 gemini in germania nati. quorum vnus dum deferretur iuxta hoſtia. oīa hoſtia iuxta verſus ſuū ſiniſtrum latus aperiebantur quātūcunqꝫ ſerata fuerant. et hanc virtutem quam vnus geminorū habuit in ſiniſtro alter habuit in dextro. ⁊ in breui ſpacio temporis ambo defuncti ſunt. Sed vt dicit Albertus. hec dicta videntur a tramite veritatis aliquātulum aberrare. Quod ſic declarat. nam ſi ex ſolo anime imperio vel motorum celeſtium ſine motu celi hec omnia fierent nō eſſet ſcientia per artem inuenta vnde poſſent pronoſticari talium natiuitates. habem9 autem ſcientiā nobis a multis philoſophis vtcūqꝫ traditā ex qua talia pronoſticamus ex ſitu ſtellarum ⁊ motu orbis. ⁊ ita talia non ſolum fiūt per conceptum mentis intellectiue. Preterea ſm̄ dicta illa oporteret ꝙ conceptus intelligentie orbem mouentis variaretur ſm̄ diuerſa concepta. omnis autem talis intellectus ſic per concepta variatus mouet inordinate ſm̄ inordinationem conceptorum. ⁊ ita ſubſtantie ſeparate aliquando inordinate mouerent ⁊ exorbitarent ſicut dixit Plato qđ non conceſſerunt peripatetici. Propter hec ergo ⁊ multa his ſimilia dicimus falſa eſſe omnia que inducta ſunt. preter hoc ſoluꝫ ꝙ intellectus ⁊ imaginatio mouent corpora ſibi coniūcta ⁊ vnita per formam intellect9 et imaginationis. Intelligentiam autem inducere aliqđ in materiam generabilium non per motuꝫ orbis. nō opinamur. Intelligentia em̄ illa practica eſt. ⁊ ita forma procedens a prima cauſa forma eſt que explicatur ab omnib9

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et hec forma eſt eſſentia eſſe prebens. et eſt per lucis modum in omnib⁹ intelligentijs. Et determinatio ⁊ obumbratio ipſius ⁊ diuerſitas ⁊ numerus ⁊ differentia in ſpecie ⁊ genere eſt ex determinatione que fit per diuerſa magis ⁊ minus particulariter ⁊ vniuerſaliter mouentia. et ideo non variatur intelligentia ſeparatarum ſubſtantiarum. ſicut mouens ad diuerſa. nec tamen aliquid mouetur cuius ſuus motor nō ſit immediatus. nec aliquid patitur qḋ ſuū agens non contingat aut per ſe aut per medium ꝓprium mouens. Sicut celum mouet ꝑ lumen aerem vel per ignem. ⁊ per aerem mouet terram Et vniuerſaliter loquendo primus motor in omni ordine nature ⁊ artis mouet tercium per ſecūdum. ⁊ ſic venit virtus primi mouentis vſq3 ad vltimum quod mouetur ita ꝙ nihil mouet. Et iſtud ſm Albertum verum eſt ſm opinionem peripateticorum qui dixerūt intelligentiam in hec inferiora nihil facere preter motum celi. cuius tamen contrarium tenet veritas fidei De faſcinatione autem et de preſtigijs inquit Albertus dicimus omnino aliā eſſe cauſam. Dicimus eñ ex virtute conſtellationis innaſci virtutem his omnib⁹ que motu celi producūtur. que cū conſtellatio prodigioſa eſt ſimilem virtutem inducit in natum. Quꝫ autem hec aliquādo ad natorū imperium fiunt nō habet aliam cauſaꝫ niſi ꝙ tūc conatus eſt ad id faciendum. ⁊ tunc virtus ꝯiūcti efficitur inſtrumentū anime vt perficiat. Nec fit hoc ſine cōtactu. q2 virtus illa q̄ mutat materiam ad formā preſtigij vel faſcinationis ꝑ medium venit ad hoc vt tangat id quod mutat. ſicut venit virtus magnetis ad ferrum qḋ ad ſe trahit. Sic eñ videmus operari imagines ⁊ anulos qui fiunt ad ſtellas que tamen nullam formam imaginari poſſunt vel intelligere poſſunt. ⁊ nihil omnino valent imperare. Dictum eſt eñ in ſcientia de ſomno ⁊ vigilia. ꝙ huiuſmodi forme celeſtes fortiſſime ſunt ⁊ efficaces valde in tranſmutādis rebus. precipue cū hoc videamus tantam eſſe efficaciam earū ꝙ omnia alia mouentia efficiūtur eiſdem formis organice ⁊ inſtrumentaliter deſeruientia. ⁊ ideo cū confortantur a ſtellis tūc mouebūt corpora quaſi violenter nō valente repugnare anima que eſt in ipſis aliquādo. Sed tamen volūtatem nō mouent violenter. cū ſit ꝯtra volūtatis naturā violentari. Redit ergo hec ſententia ꝙ anime ſunt mouentes corpora ſua ſibi ꝑ naturā ꝯiūcta. et eas habere hanc facultateꝫ ex ſimilitudine ad ſubſtātias celeſtes. mouentes in operatione diuina per hoc ꝙ ſtꝫ corporib⁹ oīno nō immerſe. ꝗ̄n etiam habeāt actōnem preter corpus oīno vt eſt intelligere aut actōem que magis eſt anime q̄3 corporis. ſicut eſt imaginari ⁊ eſtimare ⁊ memorari. ⁊ hmōi. Illas autem animas que nullas habent actiones plus ſuas q̄3 corporis. ſ3 potius plus corporis q̄3 ſuas. vt eſt nutrire augere ⁊ generare. dicimus eſſe tales per victoriam ⁊ dominiuꝫ materie. Preterea ille eſſentie ſeu forme q̄ ſolū ꝗ̄ſcūt in materia ſeparate agere nō pñt. et impoſſibile eſt eas eē motiuas ſue materie.

Quartum dubium eſt.

Utruꝫ anima inq̄ꝫtum forma vel inq̄ꝫtum anima vel inq̄ꝫtum eſt aliquo modo ſeparata moueat ſuū corpus.

Solutio. non inq̄ꝫtum forma nec inq̄ꝫtum anima. ſed inq̄ꝫtuꝫ ē aliquo modo ſeparata conformis motori celeſti Non inq̄ꝫtum forma. quia tūc oīs forma corporis moueret motu locali. quod falſum eſt. Similiter nec inq̄ꝫtū anima. quia tūc omnis anima moueret. cuius contrariū patet de anima vegetabili. Preterea. in anima nihil eſt inuenire niſi ꝙ ſit perfectio materie ſeu corporis phyſici. et ꝙ ſit ſeparata ſm aliquid. ſed non mouet ſm ꝙ eſt ꝑfectio corporis. q2 ſic oīs perfectio moueret. mouet ergo inq̄ꝫtum eſt aliquo modo ſeparata ⁊ non ꝯiūcta corpori. Quod confirmatur. q2 per idem non dicitur aliq̄d habere rōnem mouentis ⁊ mobilis. ſed anima ſm ꝙ eſt ꝑfectio corporis eſt mobilis. ergo ſm ꝙ ſeparata eſt habꝫ rationem mouentis. Preterea. potentiā que oīno ſeparata eſt inuenimus motiuam. ergo etiā anima erit motiua ſm ꝙ nihil accipit a corpore. Item ſubſtantie intelligentiarum que ſeparate ſunt ⁊ ſeparate vocanť. ipe ſunt que ꝑmo ſunt motrices corporum. oīs ergo ſubſtātia que eſt actus mouens mouere habebit ꝑ aliquod ſimile illis. Scimus eñ ꝙ ſi aliquid vniuoce inueniať in plurib⁹ oportet ꝙ ſit cauſatum ꝑ aliquod vnū qḋ eſt in omnib⁹ illis. ſicut doceť in ſecūdo libro phie ꝑme. Cum ergo intellectus celeſtes moueant motū localem ꝑ hoc ꝙ ſunt ſeparate. neceſſario oīs ſubſtātia mouens localem motū ſeparata erit Sed ꝯtra arguiť. inter motorē ⁊ id quod moueť nihil debet eſſe mediū. ergo anima vt ſeparata nō poterit mouere. Solō. localis diſtantia nō debet eſſe inter motorem ⁊ mobile. eo ꝙ in his q̄ ꝑ ſe ſeu a ſe mouētur id qḋ mouetur ꝯponitur ex motore ⁊ mobili. Quꝫ auteꝫ nō per ſe ſeu a ſe moueuť tūc ea que mouentur ſunt in potentia ad motū aut per ſe aut per accidens. Et ſi ſunt in potentia ꝑ ſe ad motū. moueuť a generante ꝑ ſe. ⁊ tūc eſt idem mouens ad locum ⁊ ad formā. Et idem eſt motus ex parte mouentis inq̄ꝫtum motus. vt ſic eſt actio mouētis. licet forte nō ſit idem motus ſm ꝙ motus eſt mobilis paſſio vel prout neutraliter accipiť. Si aūt ſint in potentia ad motū ꝑ accidens. tunc habent motoreꝫ ꝑ accidens qui eſt remouens impedimentū. Et in oīb⁹ his motibus motor eſt immediatus mobili ꝑ ſubſtantiā ⁊ virtutē que multiplicať ꝑ media mouentia vſq3 ad id qḋ vltimo moueť. nihil eñ repugnat ꝙ motor ſit ſeparat⁹ ſm ſubſtātiam ⁊ intellectualem operatōem. ⁊ tamen ſit immediatus ei quod moueť. ex quo vnū ꝯpoſitum eſt in celeſtibus ex tali motore ⁊ tali moto. nō eñ eſt ſeparatus ꝑ locū ſed per eſſentiam ⁊ operatōem. ⁊ ꝯiūctus ſibi ꝑ virtuteꝫ motiuā. Eſt etiam ꝑ ſubſtātiā ꝑſens ⁊ ꝯiūctus. nō tñ ſic ꝙ ipſa ſubſtantia immerſa ſit ꝑ informatōem eius qḋ moueť. ſed libera exiſtens ꝯiūgiť inq̄ꝫtum motor tm̄ Et ſic dicimus ꝙ celeſtes motores ſint ſubſtātie ſeparate. nō eñ dicūtur ꝑ locū ſeparate a ſuis mobilib⁹. ſed ideo dicūtur ſeparate. q2 cū inſint alicui materie ſubiecte. ſcꝫ ſpheris celeſtib⁹. nō ſunt obligate alicui materie ſphere celeſtis. ita ꝙ in aliquo ſubiaceant proprietatib⁹ eius Et ideo nec diuidūtur diuiſione corporis. nec moueuť motu ſui corpis moti. nec obligantur eidem. Separate itaq3 dicūtur nō per locum. ſed a corporalis materie quātūcūq3 ſimplicis obligatione. Ex quib⁹ omnib⁹ patꝫ ꝙ cum mouere cōueniat ſeparatis ſubſtātijs inq̄ꝫtum ſeparate ſunt ⁊ mouētes. ſubſtantie formales eo magis ſunt mouētes quo fuerint ſeparatiores. quapropter intellectus magis mouet q̄3 phātaſia. ⁊ ꝓpter h̄ etiā eius motus ſunt magis diuerſi. Cuius ſignū eſt. ꝙ hō eſt multaꝝ operationū ⁊ ad intellectū ſūt oēs. Alia aūt aīalia ſunt paucoꝝ motuū et operationū ⁊ nō diuerſificātur. ſ3 vno mō operanť. eo ꝙ mouentur potius ad nature inſtinctū q̄3 ad formam apprehenſi. ⁊ ita ꝙ vnius ſpēi vno modo operari videntur

Ex his ergo concludendo dicit Albertus ꝙ pro certo ſcietur ex dictis ꝙ nulla ſubſtantia forma exiſtens et actus mouet motū localem. niſi inquantū cōmunicat in aliquo cum formis ꝑmis celeſtibus ſeparatis. hoc eſt inꝗ̄ntum ipa aut ſm quid aut ſimplr̄ ſepata eſt. ⁊ vltra materie ſui corꝑis obligationē eleuata

Quintum dubium eſt

Quare forme ſeparate plus potentes ſunt ad mouendum ꝙ̄ omnes forme corporū naturaliū. ¶ Pro ſolutione huius dubij premittende ſunt ſm Albertū alique propoſitiones. Quaꝝ prima eſt. Omne mouens per ſe. mouet ad formā aliquā que eſt per aliquē modū in ipſo mouente. Generans eīm mouet ad formaꝫ ſuam ſi vniuoce moueat in generatione. ⁊ mouendo ad formā ſuam mouet ad locum. Similiter aūt primus motor ⁊ omēs inferiores mouent ad formas que ſunt in ipſis Similiter autem eſt in omī arte ꝙ medicus mouet ad ſanitatē quā habet in anima. architectus ad formā domus quā habet in anima. alr̄s eīm tres cauſe in vnā non coinciderent cauſam Secūda eſt. Omne quod mouetur. mouetur ad formā quā non habet. Cuius veritas patet quoniā ſi mobile iā haberet formā tunc eſſet in actu ſm illam formā vel vbi. et tunc non moueretur quoniaꝫ motus eſt exitus mobilis de potentia ad actum. Ex quo ſequitur. Tercia propoſitio. ſcꝫ. Omē quod mouetur. mouet̄ ad aliq̄d quod eſt extra ipſum ſm ꝙ mouetur ad illud. Quarta ꝓpoſitio eſt. Omīs forma que in nullo eſt ſeparata. ſm ſe totam eſt in materia. ⁊ ſm omē quod eſt. eſt in ipſa. Cuius veritas patet. qm̄ ſi ſm aliquid non eſſet impreſſa materie ſm illud eſſꝫ ſeparata. ſed ponimus eā in nullo ſeparatam eſſe. Ad hanc aūt ſi adiūgimus ſecundā iam cōcludemus quoniā nullū mobiliū poteſt moueri ad formā q̄ iam impreſſa eſt materie ſue. neqꝫ moueri poteſt ad aliquod quod eſt in ipa. Accipiamus ergo reſumēdo pauliſper primā ꝙ ſcꝫ mouens quod mouet ad formā mouet ad ipam formā que eſt ipſius vel in ipo ſm ꝙ mouet. ⁊ ſciemus ꝙ nulla formaꝝ impreſſaꝝ iā in materia poteſt mouere id cui ineſt. ⁊ hec eſt vera cauſa ꝑ quā demonſtrat̄ ꝙ nullū corpus ꝑ ſe mouet̄. et hanc viſus eſt Plato omnino ignoraſſe ⁊ fere omēs antiqui ante ſectā peripateticoruꝫ Redeuntes ergo dicimus ꝙ ſi nulla formaꝝ impreſſarū in materia mouere pt̄ deſtruemus ꝯſequēs. ⁊ inferemus oppoſitū aīitis. ſic ꝙ ſi aliqua formaꝝ mouet materiam ⁊ corpus cuius ipa forma eſt oprtet formā ſm ꝙ mouet eē ab ipſa ꝑ aliquē modū ſeparationis ſeparatā. Cū ergo mouens mouet ad formā que eſt in ipſo mouente. oprtebit ꝑ ſecundā ꝓpoſitionē inductā ꝙ illa etiā ſit ī mouēte ſm ꝙ eſt aliquo mō ſeparatōis ſeparatū. ⁊ hoc quidē eſt veruꝫ. ¶ Pro quo tm̄ vlterius aduertendū ꝙ duo ſunt modi ſeparatōis in mortalib9. ⁊ tercius eſt in imortalibus. Primus in mortalib9 eſt q̄ id qđ mouet neqꝫ ſit corpus neqꝫ actus corꝑis alicuius organi corꝑalis. licet ſit ꝟtus in corpore ꝑ aliud a q̄ accipit. ſicut intellectus eſt ſepat9 ab hominib9. ⁊ hoc mō mouendi habet ipe intellectus facultatē. q2 qđ ſic eſt in ipo nō eſt extra id qđ mouet̄. ⁊ iō mouet̄ ad illud. Secūdus modus eſt ſub illo q̄ ſcꝫ aliquid ſit in corꝑe ⁊ ſit actus alicuius ꝑtis corꝑis. ita tm̄ ꝙ actus ille quo agit magis aīe eſt ꝙ̄ corꝑis. ⁊ q̄ ſm ꝙ eſt in ipa nō eſt in corꝑe. Et hunc modū habēt phantaſia ⁊ eſtimatio et alie ſenſibilis aīe potentie mouentes que cōcipiūt intentiones cōuenientis vel incōuenientis boni. que tm̄ intentiones nō ſunt in corꝑe ſm eundē modū quo ſunt in illis potentijs. ⁊ ideo corꝑa ad illas moueri poſſunt. In celeſtibus aūt et imortalibus ſunt forme exiſtentie oīm. ⁊ iō omīa que ſunt ſibi ꝓportionabilia mouent̄ ad illa ¶ Iſtis ergo ſic ꝑmiſſis dicendū ad queſituꝫ ꝙ cauſa illius eſt. q2 id qđ natura vt hmōi mouet̄ tali motu mouet̄ ad formā ad quā mouetur que extra eſt. Et quāto plus extra mobile eſt tāto plus natū eſt moueri. cū g̃ forma ſepata plus ſit in actu ⁊ in forma q̄ ad modū eſſendi differētie. iō tanto efficacius mouent forme ſeparate ꝙ̄ alie. Et ideo nullū inanimatoꝝ poteſt ꝑ ſe moueri. neqꝫ etiā animatuꝫ aīa vegetabili. Et ex hoc ſumpſit occaſionē dicti ſui Auicen. putans ꝙ ex quo oportuit mouēs eſſe ſeparatum ab his que mouent̄ per ſe. ⁊ quāto magis fuerit ſeparatū. ad tanto plura ⁊ ampliora ſe extendit motus ſuus. Iō ſi aliq̄s haberet animā multū agenti intellectuali ſimilē. et eleuatā. que multū in natura de ſplendore haberet intelligētie quales diximus ſapiētes veteres in libro de diuinatione ille ſcꝫ nō ſolū moueret materiā corꝑis ſui. ſꝫ etiā mundi. ſicut videmus totā mundi materiā moueri ad ſplēdorē intelligentie celeſtis. ⁊ dixerūt hominē hmōi naturaliter ꝓphetā. Et ideo finxit Auicen. talē hominē poſſe producere nubes ⁊ facere pluuias ⁊ coruſcatōes ⁊ tonitrua qn̄ vellet. Et ſequutus fuit eū in hoc Algazel Et Moyſes egyptius videtur in idē cōſentire. ⁊ multi alij. Sed hoc totū erroneū eſt ⁊ ſuꝑſtitione plenū.

Sextum dubium eſt.

Utrū in alia ꝑticula aīe ſit facultas mouendi ⁊ facultas apprehēdendi ſenſibiliter vel intellectualiter. vel in eadeꝫ ¶ Solutio. in eadē eſt per ſubiectuꝫ. ſed nō ꝑ eſſe. Quia dictū eſt in tercio de aīa ꝙ oporteat in omī motu fieri nūciū de mouendo. ⁊ ſi ad aliud fieret nunciū ⁊ ad aliud moueret. hoc accideret. ſicut ſi mihi fieret nunciū ⁊ tu exeq̄reris. ſed hoc eſſe nō poteſt. oprtet ergo ꝙ idē ſit nunciū de motu. ⁊ quod exeq̄tur motū. nunciū autē non fit niſi ꝑ apprehenſionē delectabilis per ſenſitiuaꝫ vel intellectiuam animā. oprtet ergo ꝙ intellectiua moueat vel ſenſitiua et nō alia. ⁊ ſic idē eſt mouens ⁊ apprehendēs per ſubiectuꝫ licet aliud per eſſe. mouentis eīm eſſe nō eſt apprehendentis. Preterea. Si per formā moueāt ſenſitiua aīa ⁊ intellectiua. . vel ergo illā formā ſemꝑ ſecū habuit naturaliter. aut apprehendit eā. Nō aūt ſemꝑ ſecū naturalit̄ habuit formā illā. g̃ apprehendit illā formā. erit g̃ facultas aīe ⁊ mouēs ⁊ apphendens. licet eſſe ſit aliud ſm ꝙ apprehendēs eſt. ⁊ ſm ꝙ mouens eſt. Ex quib9 concludit̄ ꝙ in his que nō mouent̄ ꝑ ſe ſeu a ſe ſed a generāte motus ſm ꝙ eſt actus mouentis idē eſt ⁊ ad formā ⁊ ad locū. ſed ſm ꝙ eſt actus mobilis eſt diuerſus. Ita etiā in his que ꝑ ſe mouent̄ motus ſm ꝙ eſt actus mouētis idē eſt ad formā ⁊ ad locū. qm̄ mouens in talib9 ꝑ formaꝫ mouet ⁊ ad formā rei ſenſibilis. ſed ſm ꝙ eſt actus eius qđ mouet̄ eſt alius. Sed eſt ꝯuerſus ordo. qm̄ in his q̄ nō ꝑ ſe mouentur. in eo ꝙ mouent̄. motus ad locuꝫ eſt ſm naturā ꝓ̄us ad motū q̄ eſt ad formā. locus eīm eſt de ꝯ̄ntib9 ad formā In his q̄ ꝑ ſe mouent̄ ſeu a ſe mouent̄ motus localis eſt ꝑn̄ motū ad formā. determīabilis ſm tp̄s. qm̄ mot9 local̄ in talib9 non eſt niſi inq̄ſitio ⁊ acq̄ſitio quedā delectabilis intentione tamē ⁊ definitōne eſt ꝓ̄or ꝙ̄ motus localis. q2 eſt cā eius. Quid aūt in aīa ſit mouēs. ⁊ vtrū vnū vl̄ duo

vel tria. ⁊ quõ vnũ vel duo vel tria in libro de aĩa dictũ ẽ.

Septimum dubium eſt

Cui particule corporis ꝑmo cõuenit motus. cum eñ ſit de cõibus anime ⁊ corporis oportet ꝙ ſicut inquiſitũ eſt cuius ſit facultatũ anime. Ita etiam inquirendũ eſt cu9 particule ſit corporis. Pro ſolutione nota ꝙ valde diuerſificantur ſuper hac queſtione qui de phiſicis ſcripta reliquerũt Galienus eñ ⁊ ſequaces eius poſterius capitis (vbi nucha deſcendit a cerebro) id quod mouet ex parte corporis primũ eſſe dixerũt ꝓpter quinq3 cauſas Prima quia vbi eſt virtus et facultas anime ibi videt̃ eſſe ꝑmũ organũ mouendi. ſed cum ſenſitiua ⁊ intellectiua ſint ſole mouentes operentur ꝗ3 in capite, videt̃ ꝙ in capite ſit primũ organu3 motus. Anterior eñ pars humida eſt valde ⁊ mollis. ꝑ hoc cõpetens ſigillationi formaꝝ ſenſibiliũ in ſenſib9. Motus aũt cũ ꝑ humida ⁊ mollia expleri nõ poſſit eo ꝙ illa tracta a motore reſoluerent̃. op3 ꝙ ex oppſito ſit diſpoſita ãterior ps capit3. Erit g̃ ſic poſterior pars capitis principiũ mot9 ex pte corporis ſiqdem ſicco ꝑficitur motus ſaltem ꝓgreſſiuus magis ꝗ3 humido. motum aũt dico ꝓgreſſiuũ qui eſt motus animaliũ. Secunda ratio. diuerſaꝝ virtutũ ⁊ ſubalternatim poſitarum diuerſa ſunt organa. cũ ergo motiua ⁊ ſenſitiua ſint diuerſe virtutes et non ſubalternatim poſite. habebũt organa diuerſa. ⁊ cum eedem mouẽtes. ⁊ apprehendẽtes ſubiectũ oportet ꝙ ſint vicine. ⁊ ideo apprehendentib9 anteri9 capitis. motiuis aũt poſterius attribuũt. Tercia rõ ſumpta ex rationib9 anatomie. q̃a cum diuidit̃ corpus nerui motiui oĩes cõtinuati videntur aut ad nucham que eſt vicarius poſterioris partis cerebri ex qua deſcendit aut ad poſterius capitis. Quarta ratio ſumitur ab expertis hoc modo. Nam mollificãtia neruos motiuos ⁊ infrigidantia que ſtupefaciunt ⁊ immobilitãt neruos motiuos et reſoluunt. deſcendũt a poſteriori parte capitis. ⁊ cum ibi tangũt neruos tollitur motus a mẽbris ⁊ fiunt contracta. Relinqtur ergo ꝙ illð ſit principiũ motus in toto corpore. Quinta ratio Inciſis aliq̃bus neruis. animalia cõtractionẽ ⁊ immobilitatẽ incurrunt quorundã menbroꝝ. quod nõ eſſet niſi ibi eſſet primũ motus principiu3 Et eandẽ hãc ſententiã videt̃ tenuiſſe Plato. Qui ſicut narrat Apuleius in libro de platonis dogmate totũ hominẽ in vultu eſſe dicebat eo ꝙ oĩes alie virtutes originaliter erant in capite. ⁊ ꝑcipue motiua que mouere habet ꝑ imperiũ. vnde iuſtũ eẽ dicit hanc arcẽ corporis tenere ſicut ⁊ in mũdo quecũq3 ſuꝑiora ſunt. inferioribus habẽt imꝑare. Addunt autẽ q̃dam ſicut Raſis ⁊ aliȷ̃ indirecte argumẽtantes ꝙ ſi cor vel epar eſſet principiũ motiuum tũc deberẽt ab ipo et ad ipm inſtrumẽta motus deriuari Hoc autem non eſt verum eo ꝙ in hoc eſſet maximũ nocumentũ. quoniã extendendo neruos et oſſa frequenter cõmoueret̃. ⁊ ſic forte a baſi ſua ſolueret̃. ⁊ hoc induceret mortẽ. Qð cõfirmatur experimẽto nam cadẽtes. vel percuſſi in poſteriorib9 capitis. ſtatim obrigeſcũt ⁊ incurrũt menbroꝝ immobilitatem. Cõſentiunt autem oĩes iſti Platoni quem fere oĩes antiqui ſequebant̃. exceptis admodũ paucis qui cõcupiſcentiã et appetitũ poſuerunt in epate eſſe tanq3 in inferno alui. audacia3 ſeu traſcentiam in corde. rõem aũt oĩa ad nutum mouentẽ cum omnib9 ſibi deſeruientib9 dixit eſſe in cerebro. Et propter hoc caput dixerunt eſſe ſphericũ vt organu3 motus in aĩalibus etiam in figura videret̃ congruere corporib9 que ꝑmo in celeſtibus mouent̃. ⁊ ſunt cauſa motus inferioꝝ. eſſe autem diſtinctum dicunt ipſum caput vt motiua principia arcem tenerent imperãtia ⁊ altrinſecus diſtribuerentur illis deſeruientia. Aĩ equidẽ ea que motũ eſſe faciendum vel nõ faciendũ eſſe denũciant. Retro ea que mãdant exequutionẽ eiſdẽ. Quidã aũt ſocraticoꝝ phoꝝ addũt ꝙ ſi attribuat̃ principiũ motus animaliũ cordi in quo eſt iraſcẽtia. vel epati in quo ẽ latebroſa ſedes libidinũ. nunq3 eẽ hunc motũ niſi inordinatũ. cauſa aũt omnis inordinationis in motibus eſt quãdo hec ꝑma mouent ⁊ non ratio. Tunc aũt dicũt motus ordinatos quãdo deſcendũt ab arce dignitatis. h̃ eſt a ſede rõis in capite. Oĩe aĩal aſſerunt quandã cognitionis ſcintillã habere in capite. que ẽ cã ordinatõis motuũ ſuoꝝ ſm nature exigẽtiã. ꝗuis nõ habeant rõnem. Addũt aũt predictis his ꝙ leſiua arcis in capite faciunt inordinationẽ. nõ autẽ leſiua in corde vl in epate. Cordiaci eñ ⁊ epatici motus habẽt ordinatos nõ aũt hi q̃bus corrupta eſt media cella capitis quã logiſticã prius Socrates appellauit. ⁊ hoc eſt ſignũ ꝙ principiũ motus a capite ſit ⁊ nõ ab alio organo. Sed hec opinio ipis peripaticis oĩa ꝑ rõem inueſtigantibus nullo mõ placet. ꝓpter quod Auerrois vbi loqtur de mouente ſuꝑ libro de aĩa Areſto. ⁊ Auicẽna in quarta pte ſexti naturaliũ ſuoꝝ ⁊ aliȷ̃ cõplures cor dicunt eſſe primã particulã cui ꝑmo cõpetit motus inter cetera mẽbra corporis ⁊ nõ caput. Quod ꝓbant ſex rõnibus fortiſſimis virtute3 demõſtrationis habentib9. Prima eſt. Oĩe qð mouetur in mũdo. neceſſario ad ꝑmi corporis ꝑmũ motũ velut ad cãm reducit̃. eſt eñ aĩal in mouendo ſicut minor mũdus. vt dr viȷ̃. phiſicoꝝ. opꝫ ergo ꝙ omis motus totius corporis aĩalis reducat̃ ad motũ ꝑmi organi ſicut ad cãm. non eſt aũt dubiũ apud aliquos q̃n primũ menbrũ motũ in aĩali ſit cor. hoc g̃ erit principiũ omniũ alioꝝ motuũ cuius motu quõlibet rapiunt̃ mẽbra alia ſicut motu diurno celi mouent̃ cuncte ſphere celi. Scða rõ. cor eſt principiũ facture omniũ alioꝝ menbroꝝ ⁊ nõ caput. nã formatiua virt9 in ſemĩe exiſtẽs ꝑmo format cor ſibi in ſedẽ ⁊ domiciliũ. ⁊ ex illo porrectis lacertis ⁊ venis ⁊ arterijs ſuꝑiora fabricat et inferiora. Qð aũt eſt principiũ ſube alioꝝ mẽbrorũ ipm etiã eſt principiũ oꝑationis ⁊ motus. g̃ cor eſt primũ ꝑncipiũ. Tercia rõ. q2 oĩs motus aĩalis fit imitãdo vel fugiẽdo. ⁊ his duob9 ſenſibiliter ꝑcipit̃ cor. ſm diaſtole3 quidẽ in vno. ⁊ ſm ſyſtolẽ in alio. ꝯſtat g̃ indubitãter motũ cordis hoꝝ duoꝝ motuũ ꝑncipiũ ꝑmũ. Quarta rõ eſt qm̃ paſſiones q̃ faciũt motus iſtos oẽs ſt3 cordis. ſicut timor triſticia ſpes ⁊ gaudiũ ⁊ delectatio ⁊ amor ⁊ oĩa huiuſmõi. Cũ g̃ ſint effectiua motus ⁊ ad cor referunt̃. conſtat cor eẽ mẽbꝝ qð organice mouẽs in motib9 aĩaliu3 eſt primũ. Quĩta rõ ſumpta a ſpiritib9 ⁊ ſanguĩe eſt. qm̃ ꝑ calorẽ ⁊ ſpũs ⁊ ſanguinẽ ꝑparant̃ organa ad motũ. Hec ãt in omi motu aĩaliũ videm9 aut a corde ꝓcedi. aut ad cor refugere. qm̃ in amãdo. ſperãdo. gaudendo. delectãdo a corde ꝓcedũt ⁊ ꝓtendunt̃ in organa mobilia Timẽdo ãt et triſtãdo. verecũdãdo ⁊ dolẽdo ſentim9 iſta ad cor refugere. vt infra dicet̃. Cũ g̃ ſpũs ⁊ ſanguis ⁊ faciãt motũ. ⁊ accelerent cõfortando organa. videt̃ ineuitabili rõne concludi cor eſſe primũ principiũ motuum animaliũ. eo ꝙ eſt principiũ ſanguinis ⁊ ſpirituũ. Sexta rõ. oĩa oꝑa vite neceſſe eſt ꝑncipiari a ꝑmo organo vite. eſt aũt mot9 aĩaliũ ꝑcipuũ inter oꝑa vite. g̃ o3 ꝙ a ſede ⁊ domicilio vite ꝑncipiet̃. qð eſt cor. Multa aũt talia ſunt ex q̃bus idẽ probat̃

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Cui particule corporis primo cõuenit motus

Nam in ordine vniuerſi celi ⁊ mũdi ſcit nihil eſſe motus
principiũ niſi quod cõtinue mouet. ſiliter aũt erit in ordi-
ne omniũ organoꝝ animaliũ nihil eſſe principiuꝫ motus
et alioꝝ operũ niſi quod ſuo mõ continuũ habet motuꝫ.
Scit aũt hoc nihil eſſe cor ipm. Preterea cum motus
animaliũ ſit de dextro in ſiniſtrũ. conuenientiſſime refert
ad mediũ inter dextrũ ⁊ ſiniſtrũ. hoc autem nõ eſt niſi cor
qm̃ licꝫ declinet parũper ad ſiniſtrũ. tamẽ hoc nõ fit niſi ꝑ
accidens. vt ſcꝫ a nocumẽtis epatis que aſcendũt ad dex
trum ſubducatur ⁊ etiã ſiniſtrũ aliquantulũ calefiat. qđ
ex abſentia epatis calidi et pñtia ſplenis frigidi aliter in
frigidaret. Harũ autem duaꝝ ſectaꝝ. medicoꝛuꝫ vulgus
ſm plurimũ rõnis expers eligit viam Platonis. phiſico
rum aũt peritiſſimi cõſenſerũt in viam peripateticoꝝ di-
centes cor eſſe principiũ ⁊ vite et ſpiritus ⁊ ſenſus et mo-
tus ⁊ omniũ coꝝ que fiunt in corpore. Quibus ſic no-
tatis reſpondendũ eſt ad queſitũ per hanc concluſionẽ ꝙ
primo virtus motiua cõuenit cordi ⁊ ex cõſequenti mẽ-
bris alijs. quoniã ſpiritus primũ eſt quod poſt cor mouet
cum motũ ſit. Sicut autẽ dicimus ſpiritus eſſe directos
ad cerebrũ. ⁊ ibi determinari in organis ſentiẽdi ad hoc
ꝙ fiant ſenſitiuis adminiſtrantes et pñtantes formas
ſenſibiliũ. Ita videtur hic dicendũ ꝙ in veritate ⁊ ineuita
biliter cõcluſum eſt cor eſſe motus principiuꝫ. ſed tamen
ſpiritũ extendi ⁊ retrahi ꝑ neruos cerebri ad ipſius cere-
bri poſteriores partes ⁊ cellas. ⁊ ibi induere formã ſpiri-
tuũ motiuoꝝ plene. ⁊ ibi ab illa parte ſentiuntur extendi
nerui ⁊ chorde ad ipſius motus perfectionẽ. Nec videt
cõtradictio in verbis antiquoꝝ. quoniã ipſi peripatetici
optime concludũt cor eſſe principiũ primuꝫ inter organa
animalis motus. proximũ aũt ⁊ determinatum eſt poſte
rior pars cerebri que per ſpiritum illuc protenſum moue
tur a corde. motor aũt non ſemꝑ ad ſe ducit immediate
ligamenta ⁊ chordas mouentes. ſed ad locum vbi cõue-
nienter fit motus. quoniã ſi vie iſte omẽs ſingulatim per-
uenirent ad cor vna impediret aliã. ⁊ ideo cum ſubſtãtia
liter oriant a corde deriuant ad cerebrũ. ⁊ inde diuidun-
tur per corpus vt totum per muſculos moueant. Cor
eñ eſſe principiũ neruoꝝ oſtendit ipſa eius duricies que
non eſt aliunde cauſata niſi quia ex carne neruoſa tota eſt
cauſata ſubſtantia cordis plus ꝙꝫ caro alicuius alterius
menbri. Ex ſubſtãtia ergo cordis deriuant. licet hoc me
dici dicere videãtur. Unde ſm Areſtotelẽ in libris ani-
maliũ tam vene ꝙꝫ nerui deriuantur a corde. ſicut et arte
rie. ⁊ quicꝗd eſt alioꝝ in corpore. Huius aũt talẽ poſſu-
mus aſſignare rõnem. Scimus eñ ꝙ omĩs diuerſitas
que eſt in organis animaliũ eſt propter diuerſitatẽ parti-
cularũ ſeu poteſtatũ anime. oportet ergo ꝙ talis ſit ordo
organoꝝ ad vnũ aliquod organum. qualis eſt ordo po-
tentiaꝝ anime ad vnam anime ſubſtantiã ex qua fluunt
hmõi potentie. aliter eñ vt dicit Auicẽna. nec anima nec
corpus eſſet vnũ. Cum ergo manifeſtũ ſit animã eſſe in
corde. videtur omniũ organoꝝ eſſe relatõ ad cor. ſicut ad
principiũ primũ. Principiũ ꝗdem primuꝫ eſt ex quo ſunt
alia. ⁊ ipſum non ex alijs. Caput enim ſcimus creſcere ex
alijs menbris. ⁊ quaſdã partes capitis vltimo cõpleri in
generatione. Cor autem ſic diſpoſitũ eſt ꝙ non ex aliquo
alioꝝ menbroꝝ. oportet ergo eſſe principiũ motus. ⁊ vi-
te ⁊ ſenſationis ⁊ omniũ alioꝝ operum vite. Sed ſicut ꝑ
ma ſemꝑ vniuerſalia ſunt ⁊ confuſa ⁊ indiſtincta ⁊ inde-
terminata. determinant aũt quando applicant ſecundis.
Ita eſt de iſtis viribus ⁊ motibꝫ ꝙ videlicet non habe-
ant plenam determinationẽ ⁊ diſtinctionem ſm ꝙ a cor-
de procedunt. ſed applicata alijs organis principalibꝫ ac-
cipiunt formas ⁊ virtutes illoꝝ. ⁊ ex his diſtincta deter
minatas habẽt oꝑationes. Et ideo ſentiendi oꝑatio dici
tur ꝑfici in prima parte capitis. ⁊ mouendi in vltima ſiue
poſteriori parte capitis eiuſdẽ. ⁊ naturaliũ virtus dicitur
ꝑfici in epate. formatiua vero in teſticulis. Sic aũt dicen
do ꝑ conformitatẽ reſpõdent ea que microcoſmi ſunt eis
que ſunt macrocoſmi. quoniã eſſe nature quãto altius re
fertur ad principia mũdi eſt indiſtinctius ⁊ ſimplicius. ⁊
deſcendendo per principia mouentia ad eſſe. que tñ oĩa
non principiant niſi virtute primi. accipiunt diſtinctiõem
et quãdã oꝑatõem. Aliter eñ vt videtur fruſtra eſſꝫ lo-
cis inuentus ſecũdoꝝ. ſi ⁊ eſſe eoꝝ ⁊ diſtinctõem accipe-
rent ea que ſunt a primo vniuerſitatis motore. Propter
aliud eñ eſt ſcõm. ⁊ ꝓpter aliud terciũ. ⁊ ſic deinceps. Et
eadem rõ eſt de menbris ꝑncipalibꝫ in corporibꝫ aĩalium
Secũdũ eñ aliꝗd ꝯfert addens ad id qđ initiauit ꝑmũ
et terciũ iterũ aliꝗd addit. ⁊ ſic deinceps. donec id qđ ꝓ-
cedit in opus vtiliter ⁊ ſufficienter diſtinctuꝫ ⁊ determi-
natũ ſit. Per hoc eñ patꝫ ſolutio omniũ eoꝝ q̃ in ꝑoribꝫ
generabãt dubitationem

Octauum dubium eſt.

Quot ſunt genera paſſionũ omniũ mouentiũ animaliuꝫ
Solo ſm Alb. in ꝯmẽtario ſunt duo principalia ſcꝫ
triſticia ⁊ delectatio. q̃ ſunt finales paſſiones appetitꝰ cõ
cupiſcibilis. Ad illas eñ cetere paſſiones cõcupiſcibilis.
puta amor odium deſideriũ ⁊ fuga reducũtur. ⁊ qꝛ iraſci
bilis eſt ꝓpugnatrix concupiſcibilis. in concupiſcibilem fi
naliter ordinatur. ideo nõ ſunt paſſiones iraſcibilis fina-
les ſimpliciter. ſed in iſtas nominatas finaliter ordinãtur
Sicut eñ ſe hꝫ potẽtia ad potentiam ita paſſio ad paſſi-
onem. appetitus autẽ concupiſcibilis eſt finis iraſcibilis.
ideo paſſiones ꝗnꝗꝫ iraſcibilis in finales paſſiones q̃ ſtꝫ
ipſius ꝯcupiſcibilis ordinãtur. Licꝫ ꝗ ſint vndecim paſ-
ſiones. ad duo tñ genera dicta reducibiles ſunt. Et qꝛ ſi-
ne noticia paſſionũ hmõi nõ bñ pt haberi intellectꝰ mo-
tuũ aĩaliũ. qm̃ paſſiones noĩate multiplr variãt cor. ideo
vt in motu eo plenꝰ intelligamꝰ naturã motꝰ aĩaliũ ex-
pedit parũ tractare de paſſionibꝫ. Pro q̃ incidit

Nonum dubium.

Quid ſit paſſio aĩalis de qua ſermo. Pro ſolõne notã
dum. ꝙ hic non eſt curandum quid paſſio ſit ſm eſſentiaꝫ
et formalem definitionem. de qua ad moralem philoſo-
phiam determinare pertinet. ſed potius quid ſit materi-
aliter vel cauſaliter hoc querendum eſt. ſm ꝙ per paſſio-
nem diuerſimode habitudinatur cõplexio cordis ſm ꝙ
Andronicus peripateticꝰ dixit omnia in motibꝫ cordis
perfici conſtrictione et dilatatione. quos motus greci ſy-
ſtolem ⁊ dyaſtolem vocant Secundo notãdum eſt ꝙ
omnis ſenſus diſſimilitudine perficitur. Quando eñ or
ganũ rei ſenſibili aſſimilatum eſt tũc nõ ſentitur amplius
et ideo contingit ꝙ ethicus non ſentit calorem ſuum. cũ
tamen maior ſit aliquando ꝙꝫ febricitantis. Cauſa auteꝫ
huius eſt. quia calor ethicus infuſus eſt menbris factus
habitualis. ⁊ ideo non ſentitur. qđ et nomen eius oſtẽdit.
quia ethicum morem ſonat vel conſuetudinem. Febrici
tantis autem calor eo ꝙ circũſtat menbra ſentit multum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Quibus ſic notatis reſpōdetur ad queſitum ſm An/
dromicū paſſionem definientem. ꝙ paſſio eſt irrationalis
anime motus ⁊ p̄ter naturā motui appropinquās. Di/
citur aūt irratōnalis anime motus. quia pars aīe rōna/
lis paſſionibus non ſubiacet proprie eo ꝙ nullius partis
corporis eſt actus. Paſſio aūt de qua ſermo ſine paſſio/
ne corpis nullo mō ꝑficitur. Additur aūt appropinquās
motui p̄ter naturā. qꝛ ſi eſſet motus redactus ad naturā
corporis. abſqʒ dubio nullā faceret omino ſenſus percep
tionem. ⁊ ita per cōſequens non faceret motū. Eſt ergo
prima cauſa paſſionis. ſenſibilis mouentis ⁊ ſenſus mo/
ti diſſimilitudo.

Decimum dubium eſt.

An duabus paſſionibꝫ principalibꝫ. delectationi ſcilicʒ et
triſticie ꝓportionetur duplex cordis motus puta ſyſto/
les ⁊ diaſtoles ¶ Solutio ſic. Et quia q̄ttuor p̄me diffe/
rentie paſſionū quas ponit Andromicus ⁊ omes peripa
tetici, ſcʒ triſticia, timor. ⁊ concupiſcētia. quā quidā ſpem
vocant ⁊ delectatio ſiue gaudium ad duas principaliſſi
mas in cauſis naturalibꝫ et motibus reducunꝫ puta ad
anguſtiā ſiue triſticiam. ⁊ ad delectationē ſiue gaudium
ideo his duabus paſſionibꝫ principalibꝫ ꝓportionanꝫ ſm
gradus diuerſos duo motus cordis. ſcʒ diaſtoles ⁊ ſyſto
les. Anguſtia eñ ſeu triſticia eſt ex p̄ſenti vel futuro. et ſi
militer delectatio. Et in p̄mo quidē moueꝫ cor ſm ſyſto
lem cōſtringendo ⁊ fugiendo in ſeipſum. In ſecūdo ve/
ro moueꝫ ſm diaſtolē dilatando ſe extra ſeipſum. Cuius
ſignū eſt. quia cum homies ſunt in anguſtia cōſtringūtur
ſuſpirantes. cum aūt ſunt in delectatōe multū intenſa ex/
tendūt brachia ⁊ totū corpus. quaſi nō in poteſtate ſuo/
rū exiſtentes. Cā aūt primi eſt. quia cor trahit ad ſeip̄m
ſpūm ⁊ ſanguinē vt calefacti extendātur in adiutorio cor
poris ⁊ menbroꝝ. propter quod etiā plurimi p̄mū in plus
pauidi ⁊ timentes poſt audaces et feroces inuenti ſunt.
Cauſa aūt ſecūdi eſt. quia cor expellēdo dulcedinē com/
plerā implet menbra ſpiritu cum impetu a corde ꝓpulſa/
to ⁊ cum ſubtili ſanguine. ⁊ hec cōpulerunt menbra extē
di. Scimus aūt ꝙ nihil fugit id quod eſt naturale ſibi ⁊
cōſeruationi ſue. ſed potius quod eſt ſue natura cōtrariuʒ
et deſtructiuuʒ. oportet ergo ꝙ omis motus anguſtie et
ipſa anguſtia ſit ex hoc quod eſt cōtra naturā. et ex eodeʒ
cōuincitur motū dilatationis eſſe ſm naturā propter id
quod eſt nature cōferens apphenſum. ⁊ ideo in hoc imi/
tatur natura ⁊ proſeqtur totū ſpiritū ⁊ corpus extēdit in
illud Sed cōtra. Supra dictū eſt paſſionē eſſe motū ir
ratōnalis anime ⁊ p̄ter naturā motui appropinquanteʒ.
ergo delectatio nō eſt ſm naturā. Ad quod dicendum ꝙ
delectatio vt in ꝑfecto eſſe eſt ſm naturā. ſed ſm eſſe im/
perfectū. vt eſt in fieri eſt preter naturā. Et licet delecta/
tio ſit ſicut dictū eſt ex cōiunctione cōuenientis cum ꝯue/
nienti. vt dicit Dionyſius. tamē hec ſm Areſtotelem et
Platonē diuerſimode accepta inueniunꝫ. Plato eñ con
ſiderans paſſionis eſſe. nō eſſe niſi ſm corporeas et cor/
dis virtutes. dicit ꝙ omis delectatio eſt generatio in ſen
ſibilē animā. ⁊ triſticia ſimiliꝫ corruptio eſt in ſenſibilē ani
mā. cum oppoſita nata ſint fieri circa idem. Areſtoteles
aūt in ethicis vult ꝙ omnis virtus ſenſibilis anime et in/
tellectualis nō habens impedimentū in propria et natu/
rali operatōe delectaꝫ. Et ideo phus ꝑ cauſam definiēs
delectationē dicit. ꝙ delectatio eſt operatio propria et cō
naturalis non impedita. Et hanc definitionem ſequens
Auicenna in ep̄la de diſpoſitione. cordiū ⁊ ſpiritibꝫ coruʒ
dicit ꝙ omis delectatio eſt apprehēſio ꝑfecte acquiſitiōis
ꝓprie virtutis. ſicut ſentire dulce. ⁊ odorē bonū delecta/
tio eſt ſenſui. ꝑcipere vindictā virtuti iraſcibili. et ꝑcipere
ſpeciem virtuti cognitiue ⁊ eſtimatiue. ⁊ theoremata vir
tuti intellectiue. cum autem omis perfectio ſit naturalis
optet neceſſario vt dt Auicēna delectationē innaſci cum
quelibet virtus ꝑcipit qđ naturale eſt ſibi. Ille ḡ ſtʒ due
cauſe imitatōis vel fuge in omi motu animaliū

Undecimum dubiū eſt.

Quare ſepe de naturalibus et conferētibus bone habi/
tudini quoſdā ꝯtriſtari videmus ⁊ anguſtiari. ſicut de ab
ſentia meretricū vel vini ſuperflui. triſtantur fornicatores
et potatores ¶ Solutio patet ex dictis. nam habitus in/
naturalis trāſponit animal extra ꝑceptionē ſenſus. ⁊ qđ
ſentit contrariū illi habitudini innaturali mouet ad tri/
ſticiā. ⁊ quod cōueniēs illi ſenſerit mouebit ad delectatio
nē. ⁊ ideo delectatōes fornicatoꝝ ⁊ potatoꝝ triſticie ſtʒ
ſicut delectationes egrotatiuoꝝ ⁊ triſticie.

Duodecimū dubiuʒ eſt.

Quot potentias anguſtiandi ⁊ delectandi habet quideʒ
omne quod moueꝫ motu animalis ¶ Solutio. nō eſt vna
omniū in his naturalis habilitas ⁊ aptitudo. quoniā dif
ferentia inter potentiā paſſiuā ⁊ habilitatē ſiue aptitudi
nem eſt. quia potentia equaliter eſt inter oppoſita. Habi
litas aūt inclinata eſt magis ad alterū oppoſitoꝝ. oporʒ
autem nos aptitudines iſtas determinare ex diſpoſitōne
primi organi motus. hoc eſt cordis. cuiꝰ ꝯplexiones mul
te ſunt ſicut ⁊ totius corporis aīaliū Eſt autē omis equa
litas naturalis. ⁊ egreſſus ab equalitate eſt innaturalis.
aut ad innaturalia appropinquat. Dico aūt equalitateʒ
ꝓportionis geometrice medietatis. ſicut eſt ſepe dictum
in ante habitis libris. Quot ſunt autem equalitates cō
plexionū in cōmuni alibi dictū eſt. ſcʒ in libro de natura lo
coꝝ ¶ Dicendū ergo hic in cōmuni ꝙ cor ꝓportionabi/
liter in medietate cōſiſtens habet ſue ꝯplexioni correſpō
dentē ſpiritū ⁊ ſanguinē. ⁊ precipue thalami cordis in q̄/
bus eſt ſubtilior ſpiritus ⁊ ſanguis clarior. Poſſunt au/
tem iſta ſm egreſſum ab equalitate ⁊ ſm equalitatē mul
tis modis variari. Aut eñ eſt multus ſubtilis ⁊ clarus
tēperate cōplexionis ipſe ſpiritus ꝑ humidū ⁊ calidum. ⁊
talis ſpiritus maxime accedit ad diſpoſitioneʒ celeſtium.
Aut habet omes ꝓprietates his cōtrarias ꝙ ſcʒ eſt pau/
cus. groſſus. obſcurus. intēperate cōplexionis. ⁊ in frigo/
re excendens. aut in calido vel humido vel ſicco equalita
tem ſue cōplexionis derelinquens ꝓpter hoc ꝙ cor et cor/
pus ſimiliꝫ recedunt. Aut eſt deficiēs in aliqua qualita/
te ab illo. vel in quantitate qualitates retinēs. Quod cō
tingit multis modis Aut eñ eſt paucus ſubtilis. clarus
tēperatus. quod raro contingit. Groſſities eñ illa proue
nit ab aliquo obſcurante eum. ⁊ ideo frequēter ꝯcomita
tur ſubtilitas ⁊ claritas ⁊ groſſities ⁊ obſcuritas. Con/
tingit tamē aliquādo obſcuritas ex ſpiritus cōpreſſione
licet ſit clarus in ſeipſo. ⁊ hec cōpreſſio aut cōtingit ex fri/
gore accidentali. aut ex reuolutione ſpūs in ſeipſum. aut
eſt etiam ſpiritus multus ſubtilis. ſed non clarus. ſed ni/
ger ⁊ fuliginoſus ⁊ intēperatus. Et ſunt tot modi ſpiri/
tuū quot modis dici ſpūs conditiones poſſunt cōponi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et diuidi. ⁊ in quolibet mõ ſtꝫ multi ꝑticulares modi. q̄ q̄
dẽ ſi aptitudinẽ cordi faciãt ex natali ꝯplexiõe. tũc ꝑdu/
rãt hmõi habilitates. ⁊ ſi aliq̄n q̄s ſtudiũ ponat in ꝯtra/
riũ tñ redeũt ⁊ vincũt freq̄ꝰter. ſicut dixit Horatiꝰ Na
turã expellas forte tñ vſq̧ recurret. Aliq̄n aũt cauſant ex
ꝯſuetudine ⁊ ſtudio. ⁊ ille etiã durãt diu. Aliq̄n etiã fiũt
ex nutrimẽto ſumpto. ⁊ ille nõ diu durãt niſi aſſiduet tal'
nutrimẽti ſumptio. Dicimꝰ ẽ ꝙ ſi in corde ſit multꝰ ſpũs
clarus ſubtilis calidꝰ ⁊ humidꝰ tꝑate hic ẽ aptiſſimꝰ gau
dio ⁊ delectatõi. ⁊ nõ triſtabit hñs ſpũm hmõi. nec angu
ſtiabit niſi ex magna cã. ⁊ hec ẽ optima diſpõ ſm ſpũm q̄
q̄ſi vitã florẽtẽ facit. ⁊ tñ hec ꝓpter ꝯiũctã ſibi diſſolutõez
ĩpedit ſtudiũ ſcie ⁊ ꝟtutꝫ. ſicut refert Arꝫ. in li. de ꝓblem
aſſerẽs ꝙ oẽs excelſi in ſapia ⁊ heroycas ꝟtutes hñtes fe
re fuerũt melãcolici. Talis ẽ homo in cuiꝰ corde generat
hmõi ſpũs in oĩa mẽbra corꝑis ĩmittit ſpũs. q2 multi ſtꝫ
et nõ deficiũt. ⁊ ideo ꝑſeuerat in eo gaudiũ ⁊ delectatio.
et talis claras ⁊ iocũdas hꝫ ꝯceptas formas eo ꝙ tales
repñtat clarꝰ ſpũs. Tal' etiã intime gaudet. q2 in medul
las eiꝰ penetrat ſubtilis ſpũs. nec remouet a delicijs ꝓpt
h̄ ꝙ nihil intꝑatũ ẽ excutiẽs ſpũm extra ſtatũ quẽ hꝫ. Si
aũt q̄s ẽ pauci ſubtilis ⁊ clari ſpũs ⁊ hũidi facile gaude/
bit ex q̄libet occaſiõe ⁊ vehemẽter ſꝫ cito deſerit. q2 ſpũs
deficit ex paucitate ⁊ facile dimittit q̄d ꝯcipit ex hũore.
et q2 talis eſt paucoꝝ ſpirituũ. iõ facile iucundat. ⁊ facile
cadit a iocũditate. Si q̄s aũt ẽ pauci ſpũs ⁊ tenuis. ⁊ nõ
clari. ſicut ſtꝫ ſpũs ꝯualeſcentiũ ex egritudinib9 ⁊ macilen
toꝝ ſiccoꝝ. hic non gaudet de facili. eo ꝙ ſpũs vix ſufficit
ꝑncipio vite. ⁊ ideo in corde retinet ⁊ nõ diffũdit in delici
as corꝑis. Hi aũt quoꝝ ſpũs eſt multꝰ q̄dẽ ⁊ groſſus. ſi
h̄ cũ ſit calidꝰ ⁊ obſcurꝰ erit fortiſſime ire diu durãtꝫ nõ
de facili remiſcibilis. q2 ſpũs groſſus repugnat diffuſioni
et ideo pondere ſuo ꝯprimit cor. ⁊ obſcuritate ſua terri/
bilia ſua ingerit. ⁊ groſſicie ſua diu tenebit. vñ tales ſpũs
hñtes ſunt memores iniuriaꝝ cũ tꝑe. Et vt inq̄t Arꝫ.
hñt tales ꝓprie rubei vini ꝓprietates. q̄d fumoſum ⁊ va/
poroſum eſt. ⁊ hꝫ vaporẽ ſpiſſũ ⁊ calidũ. caput ſpiritib9
replẽtẽ. ⁊ ideo ſunt ſtudioſiſſimi ⁊ ꝯſtãtes in grauitate
et magnanimitate heroice ꝟtutis. ⁊ magis attẽdũt his
q̄ ſunt q̄ꝫ his q̄ fuerũt ꝑ longã morã formaꝝ in cellul' ca/
pitis ſuꝑ q̄s nõ ſenſus ſed intellectꝰ ꝯuertitur. Si aũt ſit
ſpũs paucus ⁊ nõ clarꝰ ſed ſubtilis ⁊ calidꝰ. talis erit bre
uis ⁊ feruẽtis ire. ſed nõ diu durãtis. tũ ꝓpter ſpũs pau
citatẽ. tum ꝓpter ſubtilitatẽ. Feruet aũt ira ex calido. et
nõ de facili gaudẽt ambo iſti. Si aũt ſit ſpũs paucꝰ groſ
ſus ⁊ obſcurus ⁊ frigidꝰ. hoc erit de ꝯditõne melãcolie ⁊
ſenũ. ⁊ h̄ tantũ excedere p̄t ꝙ nunq̄ꝫ gaudebit. ſꝫ ſemꝑ tri
ſtabit. et ſi nõ excedit multũ tũc tñ nõ facile gaudebit. ſꝫ
facile triſtabitur. ⁊ erit pauidus ex q̄libet cã ⁊ fugiẽs etiã
vt ita dicã formas. ⁊ ideo ſenes triſtes ſunt ⁊ melãcholi
ci de melancholia naturali. Q̄nq̄ꝫ aũt eſt varietas ſpiritu
um nõ ex ꝯplexione hoĩs. ſed ciboꝝ ⁊ potuũ. ⁊ inde eſt ꝙ
medicoꝝ ſapiẽtes dicũt ꝙ boni cibi generant bonos hu/
mores. ⁊ boni humores bonos ſpũs. ⁊ boni ſpũs bonos
mores ⁊ delectabilẽ vitã. Hinc eſt etiã ꝙ vinũ d2 facere
hoiem bone ſpei. q2 calidũ eſt naturaliter. ⁊ hꝫ humorez
actualẽ ſubtilez ex q̄ generant multi ⁊ boni ſpũs. ſꝫ tñ tal'
nõ gaudet niſi i ſenſibilib9. q2 vinũ ſuo vapore obturbat
cellã logiſticã. ita vt diſcurrat ſpũs inter organa ſenſuũ et
per mediã capitis vacuitatẽ. ⁊ nõ repñſentãt niſi ſenſibilia
Et hec eſt cã ꝙ ebrijs videt ꝙ moueant ea in quib9 ſunt
ꝓpter ſpirituũ diſcurſum ex calore vini

Decimũtertiũ dubiũ eſt

Quare intellectualia diuina rõnalia ⁊ honeſta minꝰ ſen
tiũtur delectabilia. ⁊ ꝯtraria hoꝝ minꝰ triſtãtia q̄ꝫ ſenſibi
lia ⁊ humana ⁊ vtilia. ⁊ aliq̄n inhoneſta. cũ tñ illa multo
et incomparabiliter ſm ſe magis delectabilia ſint iſtis

Solõ. hoc eſt ex eo q2 ſenſibilia ⁊ humana ꝑticularia
et vtilia ſunt corꝑaliter in ſpũ q̄ a corde ꝓcedit repñſenta
ta. ⁊ ideo afficiũt fortiter ⁊ ꝯpatit ꝑm delectatõez vel tri
ſticiã eis corpꝰ q̄d corꝑal'r ⁊ corꝑali ſpũ mouẽt. Sꝫ intel
lectualib9. ⁊ rõnalib9 ⁊ honeſtis nõ ꝯpatitur corpus. eo ꝙ
ſint in ſpũ corporeo. ⁊ ideo parũ mouẽt maxime eos q̄ cir/
ca abſtracta ⁊ ſimplicia ⁊ incorꝑalia neſciũt attẽdere Et
hec eſt etiã cã q̄re vt freq̄ꝰter vincũt delectatões corpo
rales ⁊ euertũt delectatões ꝟtutis honeſtas ⁊ diuinas

Decimũquartũ dubiũ ẽ

An diſpõnes cordiũ in fuga vel imitatõne ſint eedẽ. vt
debilitas coangũſtatõi ſeu ꝯſtrictõni cordis. ⁊ vigor cor
dis dilatatõi ⁊ ãpliatõi Solõ. licꝫ ꝑmo ſilitudinẽ habe
ant cordis debilitas ⁊ coanguſtatio eiuſdez. ⁊ ſil'r vigor
cordis ⁊ dilatatio eiuſdẽ. nõ tñ identitatẽ q̄nimo q̄ntupli
ci dr̃ña ſecernũtur. Prima q2 vnũ coꝝ nõ ſꝑ ꝯcomitat ad
alteꝝ. nõ eñ oĩs q̄ in corde eſt debilis. eſt triſtis vel angu
ſtiatꝰ. nec oĩs triſtis eſt timidꝰ vel corde debilis. ſicut nec
oĩs q̄ hꝫ cor vigoroſũ ẽ letꝰ. nec oĩs q̄ ẽ letꝰ hꝫ cor forte et
vigoroſum. Scđa dr̃ña eſt i definitõib9 coꝝ. Timiditas
eñ q̄ eſt cordis debilitas definit ꝑ res formidatas. etiam
q̄n nõ ſunt ſufficiẽs cã timoris ſeu formidatõis. ⁊ tñ tole
rari nõ pñt. Formidoloſus vel timidꝰ eſt q̄ ea q̄ timẽda
et nõ timẽda ſunt cordis infirmitate tolerare nõ p̄t. An
guſtia vero cordis definit ꝑ ꝯtriſtãs Anguſtioſus eñ eſt
quẽ angit in corde id q̄d modicã hꝫ cãm triſticie. ex eo ꝙ
tolerare nõ p̄t ꝓpter apparẽtem iniuriã illatã. Tercia aũt
dr̃ña eſt ſumpta ex ꝯcomitãtib9. Fuga eñ ſꝑ ſeq̄tur cor/
dis debilitatẽ q̄ eſt timiditas. ⁊ ideo cor in timore nõ mo/
uet niſi ſm ſyſtolẽ. anguſtiã autẽ ſeq̄tur vindicta. cũ nõ p̄t
tolerare iniuriã. ⁊ ideo q̄dẽ cor mouet ſm ſyſtolẽ. ⁊ poſtea
ſm dyaſtolẽ q̄n vindicat. Quarta aũt dr̃ña eſt effectꝰ eo
rũ in corꝑe. debilitatẽ eñ cordis q̄ eſt timiditas ſeq̄tur re
miſſio caloris natural' ⁊ dñiũ frigiditatis Anguſtiã aũt
cordis ſiue triſticiam ſeq̄tur accẽſio caloris ⁊ feruor ſpũs
Quinta ꝟo dr̃ña ſumit in ꝑparãtib9 cor ad vtrũq̧ iſtoꝝ
Nimia eñ tenuitas ⁊ paucitas ſpũs parat cor timidita/
ti ſꝫ ſpiſſitudo ſpũs ⁊ accẽſio parat cor triſticie ⁊ anguſtie
et ideo aĩalia hñtia magnũ cor ⁊ ſpũm paucũ ⁊ ſanguinez
frigidũ ſtꝫ timida multũ ſicut lepꝰ. Habẽtia aũt cor ma/
gnũ ⁊ ſpũm multũ ⁊ ſpiſſũ ⁊ ſanguinez calidũ ſtꝫ valde
ferocia ⁊ audacia. ⁊ de hoib9 eſt ſil'r. Cuiꝰ cã eſt. q2 cum
ſpũs ſit tenuis ⁊ paucꝰ recurrẽs ad cor magnũ. retinet in
eo ⁊ nõ calefit. ⁊ ꝓpter hoc ſanguis ẽ frigidꝰ ⁊ remanẽt il/
la aĩalia ꝯſtricta. Cũ aũt cor magnũ eſt ⁊ ſpũs multus ⁊
calidꝰ q̄n ſanguis ⁊ ſpũs ad cor recurrũt. ibidẽ calefiũt ⁊
ſubtiliant. ⁊ tũc impetu egreſſus implẽt totũ corpꝰ ⁊ mo
uent ad audendũ. Et hec eſt cã ꝙ q̄dã in ꝑncipijs belloꝝ
terribiliũ tremẽtes ⁊ pallidi ſtꝫ. poſtea vero calefacto ſan
guine ⁊ ſpũ in corde fiũt audaces vltra modũ ⁊ irati. oĩs
eñ ira ꝑ h̄ ꝙ triſticia q̄dã eſt ꝑmo q̄dez hꝫ motũ ſyſtoles
cordis. poſtea aũt in vindicta mouet cor ſm dyaſtolẽ In
his aũt ꝯſiderãda eſt multũ ꝯſuetudo. ꝯſuetudo eñ ſibi
facit ſuccedere in corde ſiles paſſiones. ita ꝙ triſticia ſeq̄t

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

triſticiā. ⁊ timoꝛ timoꝛē. ⁊ vigoꝛ coꝛdis ſiue audacia auda
ciā. ⁊ ita ē i oīb alijs Sicut ei locꝰ q̄ calefieri ꝯſueuit citꝰ
calefit. ⁊ in cātaphoꝛa ſiue ſyphonib ſeq̄r aq̄ aquaʒ p̄mo
attractā p inſpiratōem ſiue ſucceſſionē. ita triſticia ſeq̄tur
triſticie ꝯſuetudinē. ⁊ gaudiū ꝯſuetudinē gaudij. ⁊ iō ſoli
tarij frequēter melācolici ⁊ triſtes efficiūtur. ⁊ ꝯuerſan
tes cū iocūdis ⁊ letis mutanť in ſanguinis naturā.

Decimūquintū dubiū ē

Quot ⁊ q̄ ſtꝫ q̄ naturaliter ſeruāt gaudiū Solō. duo
Primū ē tēperātia ſpūs i ſua ꝯplexiōe Scdm aūt ē larga
materia. eo q ſpūm tēperāt loco eiꝰ qd diſſolutū ē de ſpū
ipm ſpūm reſtaurās. ⁊ q ꝯſeruet ab his q̄ diſſoluūt ipm
p modū violētie. ſic facit laboꝛ ⁊ motꝰ imoderatus ⁊ bal
neū calidū ⁊ lōgū. ⁊ hmōi. diſſolutōeʒ āt ſpūs p̄cipue duo
cāt. p̄mū eſt ſubtilitas ⁊ mobilitas. q̄b caliditas eiꝰ ni/
mis pparat ad dilatatōem. ⁊ ideo dilatādo ſe euapoꝛat
et deficit. Scdm aūt eſt q foꝛte nutrimētū qd reſtaura/
re debuit natum eſt mouere ad aliā ptē q̄ʒ ad eā ad quā
dilatat ſpūs. ⁊ tūc nō reſtaurabit eū ⁊ diſſoluet.

Decimūſextū dubiū eſt.

Qui ſtꝫ effectꝰ triſticie frequētis Solō. duo. p̄mꝰ eſt
debilitas v̄tutꝫ naturał. Scdſ ē ſpiſſatio ſpūs q̄ accidit
ex frigoꝛe ꝯp̄mēte ipm i coꝛde Tūc eīn icipit ex eo extin
gui caloꝛ naturał ꝓpter multā ipiꝰ retractatiōem ⁊ ſpiſſa
tionē. ſicut etiā aer ſpiſſatꝰ mutat ad naturā aq̄ vł terre

Decimūſeptimū dubiū

Utrū ex diuerſitate ſanguinis ſicut ex diuerſitate ſpūs
in motu diuerſificat motꝰ coꝛdis Solō ſic. licʒ dr̄iter
Primū pʒ. q2 ſanguis aq̄ſus tenuis clarꝰ aptat coꝛ debi
litati ⁊ foꝛmidini ⁊ timiditati. Cuiꝰ cā eſt. q2 ſpūs q̄ fit
ex tali ſanguie grauis eſt ad mouēdū exterioꝛa mēbꝛa.
Eſt aūt hic ſpūs pue accēſiōis. eo q ſit frigidꝰ. ⁊ qd ap/
tat ad gaudiū vel ad irā ē i puo valde motu. ex ſua āt te
nuitate tał ſpūs facile diſſoluit. ⁊ ex ſua frigiditate ꝯtigit
ei q ē valde paucꝰ. Sāguis v̄o clarꝰ diſpatꝰ aut diſtēpe
ratꝰ in caloꝛe q̄ eſt gracilis ſpume citrine eſt multū accē/
ſus. ⁊ iō coꝛ aptat iracūdie feruēti ꝓpter ſpūm ſilis ꝯplexi
onis. q̄ generat ex eo. Hic eīn ſpūs eſt cholericꝰ hn̄s calo
ris feruētis imobiles ꝓprietates Sʒ ſanguis groſſus tur
bidꝰ ⁊ diſtēperatus aptat coꝛ triſticie ⁊ iracūdie ptinaci.
ſed triſticia fit ꝓpter turbidū ſpm̄ q̄ generat ex tali ſangui
ne. Ira fit ꝓpter velocitatē accēſionis eiꝰ circa coꝛ. ptina/
cia aūt ire fit ex hoc q eſt ſpiſſus. ſpiſſum eīn calefactū nō
cito frigeſcit. Sāguis aūt flauꝰ ⁊ tenuis aptat ire nō fer/
uenti nec durāti. q2 ſpūs generatꝰ ex tali ſanguine nō ac/
cendit ⁊ cito extinguit. Coꝛ aūt hn̄s ſanguinē groſſuʒ nō
turbidū cū fuerit multi caloꝛis. qd tn̄ rariſſime euenit. p
pter caloꝛē q̄ ſubtiliat ⁊ nō pmittit ſanguinē in ſua groſ/
ſicie pmanere. cū tn̄ euenit aliq̄n nō erit coꝛ illud nō ꝯtri
ſtabile ⁊ audaciſſimū ⁊ foꝛtiſſimū. ⁊ minoꝛat ira eiꝰ q leti
tia eiꝰ ꝯſtringit iram. ſicut ecōuerſo. Triſtitia coꝛ ire ad/
aptat. ira eīn eſt in repellēdo. triſticia aūt ſm aliq̄d. Leti
tia aūt ſm aliq̄d ſui ꝯpat ad delectatōem. ⁊ delectatio p
pter appetitū quē hʒ ꝯpat attractōi ⁊ delectatōi cuidaʒ.
Ira g̃ talis nō fit niſi ex magnis cauſ. ⁊ tūc eſt rigidū in
ira ꝓpter ſpiſſitudinē ſui ſpūs. ⁊ ideo eſt pui vel nullius ti/
moꝛis. Coꝛ aūt qd eſt hn̄s groſſuʒ ſanguinē nō turbidū
diſtēperatū in frigiditate erit. nec erit multū cōtriſtabile.
nec multū letū. neq3 multū iracūdū. ⁊ ē timoꝛ eiꝰ nō mul/
tus. Cuiꝰ cā eſt. q2 coꝛ tale ſtolidū eſt in oīb. ſpūs eīn ge
neratꝰ ex illo ſilis ē illi in ꝯplexiōe. ⁊ h̄ facit ſtoliditatem.
Hn̄s aūt ſanguinē groſſuʒ ⁊ diſtemperatū in frigiditate
erit ⁊ triſte. ſolitudinē amās ⁊ q̄etē. ⁊ ſegnis ire. niſi ſit ex
magna cā. ⁊ ira eiꝰ erit minꝰ pmanēs q̄ʒ ira hn̄tis calidū
ſanguinē. dūmō ſit ſilis iſti i oīb alijs. erit aūt pmanētioꝛ
ira eiꝰ q̄ʒ eiꝰ q̄ hʒ ſpūm tenuē. erit aūt memoꝛ hic iniuria
rū. licʒ nō vlciſcat ſepe. ⁊ h̄ ꝯtingit ꝓpter firmā impſſionē
foꝛme nocētis in extimatōe. ⁊ ꝓpter groſſitiē ſpūs retinē
tis eandē. Ira eīn aliq̄n eſt pmanēs. ſʒ tn̄ motꝰ ad imagi
natōem vindicte nō multꝰ eſt ſʒ foꝛtis. Un̄ ira q̄n ē talis
diſpōnis q nō cito recedat tūc foꝛma eiꝰ nō q̄ſcit in ima
ginatōe. ſed delet ſtatim. ⁊ tūc de cetero nō accidit ei ima
ginatio iniurie. Scdm pʒ ſcʒ q diſpō ſanguinis eſt cā re
mota. ſpūs aūt ꝓpinq̄. q2 ſpūs ſplēdēs purꝰ tpate ꝯplexi/
onis inter tenuitatē ⁊ groſſitiē mediās ex ſanguine reſol/
uit. et eius vnde reſoluit naturā ſapit

Decimūoctauū dubiū ē

Quot et q̄ ſtꝫ q̄ facta vindicta irā ꝯſequūtur Soᵒ. duo
q̄ ipediūt etiā iniuriaꝝ recoꝛdatōem. Primū ē retractio
totiꝰ aīe a motu vindicte. Scdm ē q tūc nō imaginat et
reuoluit iniuria recolēdo illatā ⁊ ꝯmēdādo eaʒ memoꝛie.
Cū eīn q̄ſcit vindicta illata tūc nō imaginat iratꝰ de ce
tero. nec appetit vindictā. ſʒ v̄tutes appetitiue ⁊ motiue
retrahūt vires apphēſiuas ⁊ ecōuerſo. ⁊ exterioꝛ vis re
trahit interioꝛē. ⁊ ecōuerſo. ſicut dcm̄ eſt alibi. Accidit āt
aliq̄n q cū motꝰ valde intendit ad vindictaʒ. ⁊ aīal oino
obſtat ei. eo q tūc reputat ſe obtinuiſſe qd voluit. tūc ſe/
dat impetꝰ ⁊ tūc delet foꝛma iniurie ab imaginatōe ⁊ me
moꝛia iniuriaꝝ. Et ideo nemo vlciſcit in pueros. q2 nō re
putat vltio ſumēda q̄ tā facilis eſt ac ſi iam ſumpta ſit

Quia determinata ſunt

que ex pte p̄moꝝ p̄moꝝ mouētiū dicēda videbant tā in
aīa q̄ʒ in coꝛpe. Reſtat nūc de ipo motu aīalis diſſerēdū
deſcendēdo ad ſpēs eiꝰ iuxta libꝝ phī de ꝓgreſſionibus
aīalū. qd vt tāto faciliꝰ fiat iuxta ſcripta venerabilis dn̄i
Albti magni ſoluēda ſtꝫ aliq̄ dubia. ex quoꝝ ſolōne eluſ
ceſcet veritas tractāde materie. ¶ Primum dubiū.
Quotuplex eſt motꝰ aīalis in genere. Solō duplex:
vnus eſt q̄ in oī aīali inuenit. ſiue ſit pfectū ſiue impfectū
et hic motꝰ eſt ꝯſtrictōis in pn̄tia timoꝛis ⁊ triſticie. ⁊ ge
neraliter loquēdo in pn̄tia nocētiū. q̄ dr̄ alio noīe motus
ſyſtoles. Aliꝰ eſt motꝰ dilatatōis in pn̄tia ꝯferētiū. per
hūc eīn motū aīal cognoſcit eſſe aīal. eo q cū aīali ꝯuerti/
bilis eſt. Alius aūt eſt motꝰ ꝓgreſſiuꝰ de loco ad locū q̄
nō ꝯuenit oīni aīali ſed ſolū pfecto

Secundum dubium eſt

An partib aīalis ex eq̄ ꝯueniat h̄ motꝰ dilatatōis ⁊ cō
ſtrictōis Solō. nō. ſed p̄mo ꝯuenit coꝛdi. vł alicui coꝛ
di ꝓpoꝛtōabili. q̄ʒuis eīn hoc aliq̄n occultū ſit. ꝯuincit tn̄
rō h̄ eſſe neccariū in oī aīali. q2 aliter nō trāſmutaret ſpūs
ab vno mēbꝛo ad oīa mēbꝛa qd eſt p̄ncipiū alioꝝ. ſicut dī
ctū eſt ſupiꝰ. Eſt aūt iſte motꝰ a trib depēdens p̄ncipijs
puta a phātaſia et appetitu ꝯfuſis ⁊ debilib. eo q niſi ta
lia q̄ ſic mouent apphenderēt nocētia ⁊ delectātia nō cō
ſtringerent ab illis fugiēdo. neq3 dilatarent illa ꝓſequen
do. Mouet g̃ nedū a potētia motiua ſed ab appetitu ⁊ a

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

phãtaſia ꝑter ſenſuꝫ.ſi eñ ſolꝰ ſenſus ſufficeret.tũc opteret motũ eẽ ſine determinatõe ꝯuenĩẽtis vel nociui. Hee eñ intentões nõ accipiũtur ꝑ ſenſum.licꝫ cũ ſenſibili ſint.et ab eo eliciãtur ꝑ altiorẽ potẽtiã q̃ꝫ ẽ ſenſus exterior. Dr̃ aũt phãtaſia ꝯfuſa ⁊ ſilr̃ appetitꝰ.eo ꝙ nõ mouetur niſi ad ſenſibilis pñtiã. ⁊ cũ ſpũs eoꝝ pauci ſint obſcuri ⁊ ſpiſſi ꝓpter frigiditatem repugnãt mobilitati q̃ exigitur a ſenſuũ organis ꝑ cellulas capitis ⁊ iterũ ſi moueãtur.nõ tñ ꝓpter obſcuritatẽ bñ repñtantur in eis forme ſenſibiliũ ad qḋ cooperatur ꝙ aĩalia ĩpfecta q̃ h̓ ſolo motu mouentur raro hñt capita diſtincta.⁊ ideo habent organũ phantaſie et appetitus ſenſui imꝑfecto ꝑmixtum ⁊ coniũctum.

Tercium dubium eſt

An motꝰ dilatatõis ⁊ ꝯſtrictõis ſit ꝯpoſitꝰ ex duobꝰ Solõ.nõ eſt vnꝰ ſimplex ꝓpter ꝯtrarietatẽ ꝯtinuatõi repugnãtẽ.ſꝫ ẽ ꝯpoſitꝰ ex duobꝰ.vno q̇dẽ q̃ eſt ex circũferẽtia ad centꝝ.⁊ altero q̃ eſt ex centro v̓ſus circũferẽtiã.ꝓmꝰ eſt ꝯſtrictõis.aliꝰ dilatatõis.ꝓmꝰ eſt fuge.ſcḋs ꝓſecutionis. Nõ ſũt aũt iſti duo motꝰ.aĩalẽ motũ de q̃ dcm̃ ẽ cõponẽtes.motꝰ recti.q2 ſi eſſent motꝰ recti.eẽnt lineales ⁊ in motu ad cẽtrũ deſcriberet id qḋ mouetur duos angulos rectos ſup̃ centꝝ.⁊ oĩno ſilr̃ eſſꝫ in motu q̃ eſt a cẽtro.ita ꝙ id qḋ mouetur deſcriberet duos angulos in circũferentia Videmꝰ aũt oculꝭ nr̃is h̓ nõ eẽ verũ.q2 cũ mouetur aĩal motu ꝯſtrictõis retrahitur tota eiꝰ ſuꝑficies v̓ſus vnũ pũctuꝫ in medio ⁊ figuratur ꝯcauũ dimidie ſphere.⁊ cũ dilatatur iterũ extruditur in vna pte ꝓlꝰ q̃ꝫ in alia ⁊ effigiat ꝯuexũ dimidie ſphere. Cã aũt huiꝰ motꝰ ꝯpoſiti ꝓ certo nõ eſt aliq̃ forma elemẽtaris.ſꝫ eſt aliq̃ reſultatio ⁊ veſtigiũ motoris celeſtis. Si eñ eſſꝫ motor forma elemẽtalis aliq̃ abſqꝫ dubio in ipõ motu iueniretur aliq̃ ꝓprietates motꝰ recti.ſicut videmꝰ qñ cadit aliqḋ aĩal.tũc eñ deſcriberet in loco ſuꝑ quẽ cadit duos ãgulos rectos Motor ãt celeſtis nõ ſic mouet.ſꝫ motꝰ eiꝰ eſt in gyro ⁊ in circulo.⁊ h̓ motꝰ ẽ mutans id qḋ mouetur ſm formã ſꝑ.ſꝫ nõ ſm ſubãꝫ Cũ ãt motor inferior neccario ſꝑ deficiat ĩ aliq̃ a motore ſuꝑiori.tũc motor aĩalis q̃ nõ ẽ celeſtis ſꝫ ẽ q̇dda remotũ veſtigium iſtiꝰ multũ neccario deficiet.⁊ ꝓcipue in aĩalibꝰ ĩpfectis.cũ tñ conatꝰ eiꝰ ſit ad imitatõeꝫ ipiꝰ.ĩõ cũ motor celeſtis mobile ſuũ mutet ſm diuerſas formas ſpheraꝝ motor q̃ eſt veſtigiũ ipiꝰ mutabit ſm ꝓmas ſpheras ſemiſphere ſiue hemiſpherij.q2 hec ẽ dimidia ſphera.ꝓme aũt forme q̃ ſũt ſubales hemiſpherio ſũt ꝯcauũ ⁊ ꝯuexũ.eo ꝙ ille ꝯueniũt eidẽ.⁊ ex linea ãbiente q̃ eſt diuerſaꝝ formaꝝ in diuerſis põnibꝰ ſuis inter intꝰ ⁊ extra.extra eñ ꝯuexa ẽ.⁊ intꝰ cõcaua. Et ſilr̃ ꝯueniũt ei iſte forme ex figura q̃ ſilr̃ intus et extra hꝫ has duas formas.ſm has ḡ mobile ſuũ mouebit motor q̃ ẽ veſtigium aliquod motoris celeſtis Sunt aũt iſti motꝰ etiã ſm formas luminis ⁊ ſpũs.qm̃ lumen hꝫ motũ pyramidalẽ.⁊ ſilr̃ ſpũs.eo ꝙ ſũt iſtrumẽta huiꝰ motꝰ q̃ motor celeſtis mouet materiã ſibi ſubiectã.⁊ ille q̃ eſt veſtigiũ ipſiꝰ. Cõſtat ãt ꝙ pyramis retrahetur in pũctũ ⁊ dilatetur in circũferẽtiã.in cuiꝰ tñ medio ẽ linea q̃ vocatur ſagitta pyramidalis.in cuiꝰ pũctũ extremũ eſt dilatatio vltima.⁊ ad eiꝰ ꝓncipiũ ẽ vltima ꝯſtrictio.oꝫ ḡ ꝙ iſte motꝰ ꝯpoſitꝰ ſit ab vno ⁊ ad idẽ vnũ.nõ aũt eſſꝫ ab vno ad idẽ vnũ niſi h̓ eſſꝫ ſm illũ modũ imobile.oꝫ ḡ ꝙ h̓ motus ſit ab vno ⁊ ad idẽ vnũ imobile ꝓmũ.qḋ ꝓculdubio eſt centrũ cordis vel mẽbri qḋ ẽ loco cordis. Ex q̃ infertur corollariũ.ꝙ inter duos hos motꝰ dilatatõis ⁊ ꝯſtrictionis neceẽ eſt intercidere duas q̇etes ꝓpter ꝯtrarietatẽ ⁊ incõpoſſibilitatẽ eaꝝ. Errãt ḡ inq̇t Alb. rudes q̇dã ⁊ ſtolidi dicẽtes in tali motu ⁊ in alijs aĩaliũ motibꝰ eẽ quẽdaꝫ circulũ.⁊ hũc circulũ eẽ ipiꝰ appetitꝰ.qm̃ appetitꝰ ꝓᵒ mouetur a re ipa.⁊ poſtea ꝓſequẽdo delectabiliter venit in rẽ quã appetit.⁊ ſic ꝯcludit circulꝰ in re exteriori. Aut appetitꝰ motꝰ extra ſe ad appetibile.reuertitur ad ſeipm ⁊ ꝯfruitur illo.⁊ tũc dicebãt ꝯcludi circulũ in aĩa appetẽti. Sꝫ h̓ ſtolidũ ẽ ⁊ falſum.q2 ſm hos motꝰ fuge nõ haberet circulũ in re exteriori ꝯcluſuꝫ. Preterea ſic iſte motꝰ nõ hꝫ figurã circuli vel portõis circuli niſi metaphorice.⁊ talis ſermo nõ ẽ phyſicꝰ.ſꝫ potiꝰ ẽ pctm̃ in ꝓblematibꝰ trãſferre.ad ꝓprietatẽ poſitas loquutões.vt dr̃ in topicis Ariſto.

Quartum dubium eſt.

Quotuplex eſt motꝰ aĩaliũ ꝑfectoꝝ Solõ. prima ſui diuiſione duplex eſt Quidã eñ vocatur ꝓceſſiuꝰ q̃ aĩal mouetur de loco ad locũ. Scḋs aũt ẽ mẽbroꝝ.ſicut manꝰ capitis ⁊ alioꝝ q̃ ꝑter h̓ ꝙ cũ corpe moueantur mouentur ꝓprio motu ſm diuerſa loca ⁊ ſitꝰ.manẽtia tñ in corpe. Inter hos ãt motꝰ ꝑfectior eſt ꝓceſſiuꝰ ⁊ cõior.qm̃ videmꝰ hũc motum q̃buſdã aĩalibꝰ ineſſe.vt limacibꝰ ⁊ oſtreis q̃buſdam q̃ tñ motũ mẽbroꝝ aut nullũ aut parũ habere videntur.

Quintum dubium eſt.

¶ Quot ſint differentie motuum quibus animal tãq̃ꝫ minor mũdus ꝓportiõatur maiori mũdo Solõ.ſicut narrat Apuleiꝰ in li.de Platonis dogm̃.ſeptẽ ſũt motus drñtie. Eſt eñ añ ⁊ retro.dextrorſuꝫ ⁊ ſiniſtrorſuꝫ.ſurſuꝫ ⁊ deorſum ⁊ in gyrũ. Et he oẽs drñtie ĩ celeſtibꝰ inueniuntur.ſic in de ce.⁊ mũ.oñ di ſolet Inueniuntur aũt in lumine qḋ eſt inſtrumẽtũ ⁊ q̃ſi ſpũs emiſſus ab orbe ĩ materiã generabiliũ ſibi ſubiectã Motꝰ eñ in celo incipit a dextro et regyrat in ſiniſtrũ. Motꝰ aũt latitudinis vocatur ĩ aſtronomicis cũ eſt ab añ in retro. Et motꝰ luminis ẽ a ſũmo in deorſum.motꝰ aũt forme celeſtis eſt in gyro. Cũ ḡ ſic ſepe dcm̃ eſt motor aĩaliũ vt ait Plato a fonte celeſtiũ exortꝰ ſit nõ mouebit niſi celeſtes imitãdo motores. Et ſic oꝫ in motu ꝓceſſiuo iſtas drñas inueniri vt in oĩbꝰ aĩalibus ꝑfectis ꝑ ſe motꝰ localis incipit a dextro.niſi per accñs ponatur impedimẽtũ.vñ hõ ꝓponit dextrũ pedẽ in ambulando.⁊ retrahit ſiniſtrum. vñ iſta duo.ſcilꝫ dextrũ ⁊ ſiniſtrũ ſũt ꝓncipia latitudinis Ambulatio aũt eſt motꝰ ſm latitudinẽ.⁊ mouẽs in h̓ motu eſt vis ſenſibilis cuiꝰ motus eſt ab añ retrorſum.ꝓmo in apprehẽdẽdo nociuũ vel ꝯueniẽs imitãdo vel fugiẽdo ꝑ appetitũ.ſed decretũ fit a retro in ante.⁊ h̓ eſt motꝰ vel v̓tus mouendi.⁊ deſideriũ et ſpũs q̃ ab intus ad extra vt ſunt ſenſus ꝓcedit ⁊ expãditur in organa anteriora.ꝓcipue motus a ſurſuꝫ in deorſum.⁊ h̓ eſt motꝰ motiue v̓tutis q̃ affixa eſt neruis ⁊ muſculis q̃bꝰ fit motꝰ.h̓ eñ a ſurſum capitis eſt exiens.ſꝫ in vltima organa pedũ deorſum. In gyro aũt motꝰ eſt ipiꝰ organi ꝑ qḋ fit ambulatõis motus Sic eñ optime q̃ ſunt in macrocoſmo tã ſm peripateticoꝝ q̃ꝫ ſtoicoꝝ congruũt doctrinã vt motus ꝓmi mouẽtis ꝑ imperiũ in aĩa et exequẽtis ipm ſit a ſurſum in deorſum ⁊ non ecõuerſo ſicut nec motor celi aliq̇d mouet de ſuo corpe a deorſum in ſurſum.ſed ecõuerſo effluit v̓tutes motiuas oĩbꝰ que mouentur in terra Motꝰ aũt ꝓmi organi qḋ eſt cor.⁊ ſui inſtrumẽti qḋ eſt ſpũs fit a retro in añ.oĩne nũciũ v̓o eſt ab ante in retro.⁊ ipa ꝓncipia motꝰ ꝓxima ſunt a dextro ꝑ ſiniſtrũ regyrãtia motũ ⁊ ipm crus ⁊ pes ⁊ inſtrumẽta q̃ faciũt ipm motũ.mota ſunt in gyruꝫ q̃tũ poſſibile ẽ ipis

Sextum dubium eſt

Jn q̄ imitaꝛ motoꝛ aīaliū motoꝛē celeſtē Solo. licȝ nulluſ motoꝛ moueat niſi ꝑ ſilitudinē aliquā celeſtis motoris. ꝑcipue tñ motoꝛ aīaliū ꝙtū poſſibile eſt celeſtē motorē imitaꝛ. Et ꝑmo qꝛ ſicut tota ꝟtꝰ mouēdi a ſupꝛemo in oēs inferioꝛes deſcendit motores. ſic ſcimꝰ etiā ꝙ ſm veritatē aliquā ſup̄ exp̄ſſam ꝛ moderatā Platonis ꝛ medicoꝝ ꝟtutē motiuā ab occipite ꝓcedere ꝑ nuchā i mēbra inferioꝛa. in q̄ ſilitudo eſt cū illo qđ fit in celo Scđo ſcimꝰ ꝙ ꝑmū oꝛganū motꝰ eſt coꝛ mouēs exufflādo ad ſeipm. et hic motꝰ eſt ſilis ei q̄ fit in celo q̄ eſt ſm circulū decliuē qm̄ in illo lumē ꝛ radij ſubtrahūtur generatꝫ ꝛ coꝛruptꝫ qñ ſol eſt retro apud capꝛicoꝛnū. expādunꝛ aūt cū ſol mouetꝛ ad cancꝝ. Et ꝑ eundē modū ſpūs ſubtrahunꝛ qñ ad coꝛ redeūt poſteriꝰ. ꝛ imobilitanꝛ tūc oꝛgana. Cū aūt fit motꝰ a retro vbi eſt coꝛ ꝟſus añ vbi ſpūs ꝛ ſenſus ſtꝫ tūc expādunꝛ ſpūs ꝛ caloꝛ ad añ in ſenſuū. oꝛgana ꝛ mobilitātur. vel ad motū habilitanꝛ Et ita motꝰ ſenſibiꝛ ad aīaȝ eſt ꝑ modū ꝓgreſſionis. ꝛ fuge eſt ab añ in retro. Motꝰ aūt appetitꝰ ꝓcedēs a coꝛde velut imitatōnis eſt a retro in añ. Silꝛ 3° ſcimꝰ ꝙ in celo motꝰ eſt a dextris vbi eſt ꝟtꝰ motoꝛis maioꝛ. Et ſilꝛ ꝑ oīa ꝛ fere idē accidit i aīalium motu. niſi fit impedimētū motꝰ ꝑ accñs Dextra em̄ ꝑs eſt in q̄ eſt habūdātia caloꝛis ꝓpter duo. qꝛ licȝ coꝛ declinet ad ſiniſtrū. tñ ventriculꝰ eiꝰ maioꝛ aperiꝛ i dextrū et exufflat in ipm recta dyametro ſpūm ꝛ ſanguineȝ. Sicut etiā videmus in mūdo ꝛ in oī loco caloꝛē multiplicari ad quē recta dyametro incidūt radij celeſtes. Alia cā ē ꝑſentia epatis. Cū ḡ ꝟtꝰ mouētis coꝛdis ſit maioꝛ in dextro illud erit ꝑambulatōis. ꝛ ideo aīalia ꝑfecta ꝑponūt pedē dextrū ſiniſtro. ꝛ hō i poꝛtādo pōdꝰ. dextꝝ hūeꝝ ſiniſtro et dexterā manū ſiniſtre in operādo. Et ſm hūc modum ꝑncipia latitudinis ſtꝫ ꝓxima ꝑncipia ad motū tā in celo ꝙȝ in aīalibꝫ. Jn gyꝛo aūt eſt foꝛmalis motꝰ celi. ꝛ ſm gyrū foꝛmas ꝯuerſiōis mutat. licȝ ſubiecto maneat in codē loco. Hic aūt motꝰ eſt oꝛganoꝝ. ſicut cruriū ꝛ pedū. qm̄ ſcimꝰ ꝙ hoꝝ q̄cūqȝ mouentur fabricata eſſe in ꝯcauo ſue ſphere. qđ mēbꝝ a medicis vocaꝛ pyxis. ꝛ receptū intrat in celo ꝑ ꝯuexū mēbri ſphere qđ mouetꝛ. ſicut pes mouetꝛ in cruris pixide hñs ꝯuexū ꝟtebꝛi ſui. ꝛ crus mouetꝛ in pyxide coxe in genu ipingēs ꝯuexū ſui ꝟtebꝛi. ꝛ coxa hȝ vertebꝝ in pyxide femoꝛis. Talis aūt figura mobiliū nō admittit niſi illū motū q̄ aut eſt circularis. aut circulū imitatur. maxime cū muſculus ille in q̄ eſt ſita ꝟtus motiua ſit ꝯpoſitꝰ ex neruis motiuis q̄ extendūtur ex ipo ad menbꝝ qđ mouetꝛ. ꝛ ꝓcedit ab ipo in acumen muſculi mediāte choꝛda q̄ ex neruis ꝯcurrētibꝫ ꝯficiꝛ. ꝑ quā menbꝝ ad ſuū ſitū retrahiꝛ. Expellit em̄ ꝟtus muſculi mēbꝝ ꝑ neruos extrinſecos ad ipm. ꝛ retrahit ꝑ choꝛdaȝ q̄ ꝓcedēs a fine muſculi alligaꝛ mēbꝛo. Talis aūt expulſus ꝛ retractus ad minꝰ faciūt ſemicirculū. ꝯſtat em̄ ꝙ ſi pes circini mobilis imobili alicui in vna ꝑte ſui q̄ eſt altera ꝑs vocata alligetꝛ ꝛ inferioꝛ ꝑs extēdaꝛ ꝛ retrahaꝛ. circulum vel aliquā poꝛtōem circuli deſcribet. Sic aūt eſt ꝑ oīa de cruribꝫ ꝛ alijs mobilibꝫ mēbꝛis aīaliū ꝙ in vna ꝑte extrudūtur ꝛ in alia ꝑte imobilibꝫ manēt alligata Manifeſtū ē ḡ ex dictꝫ ꝙ ipm oꝛganū motꝰ imitaꝛ celeſtē motū q̄ eſt circularis. Hec aūt prudētia in hac materia ꝑmo inuēta eſt inqͥt Alb. a Pythagoꝛa. in quā poſtea ꝯſenſerūt Socrates ꝛ Pla. dicētes aīe motꝰ ēē celi motꝰ. ꝛ hāc etiā opinionē dcā ꝑipateticoꝝ coꝛroboꝛarūt tā Areſtotel. ꝙȝ alioꝝ

Septimum dubium eſt

Utrū motꝰ mēbꝛoꝝ in aīali ſit ab aliq̄ pꝛimo imobili Solo. ſic. qđ ꝓbat Alb. inductōe ꝛ ſyllīmo. Jnductōne ſic. nā pes motꝰ mouetꝛ a pyxide tibie imobili ꝛ mouetꝛ in ipa. ꝛ tibia mouetꝛ in pyxide coxe imobili. et coxa mouetꝛ in pyxide femoꝛis imobili. ꝛ ſic eſt de bꝛachijs manibꝫ et alijs mēbꝛis. Syllīmo ꝟo ſic oſtēdiꝛ. qm̄ ſcimꝰ ꝑ ea q̄ in vij phyſi. ꝓbata ſtꝫ ꝙ om̄e qđ mouetꝛ. mouetꝛ ab alio q̄dā. et deduciꝛ hoc in viij. phyſi. vſqȝ ad imobile ꝑmū qđ eſt cā totiꝰ motus. ꝛ niſi hoc eēt ꝓcederetꝛ in infinitum

Octauum dubium eſt.

Qui aſſiſtanꝛ mouētia ꝛ mota in motu ꝓceſſiuo Solo nō aſſiſtanꝛ motui circulari ꝑfecto. ſed aſſiſtanꝛ motui cuidā ipius circini. Pꝛimū pȝ. qm̄ nō ꝑt habere aīal oīno circulare coꝛpꝰ ꝓpter h̄ ꝙ ſuꝰ motoꝛ nō eſt ſimplex. ſed multiplex. ꝛ ideo etiā ipm oȝ eſſe ꝯmixtū ꝛ ꝯplexionatū ex coꝛpoꝛibꝫ q̄ recta ſunt vocata. eo ꝙ ſunt rectarū ſuꝑficieꝝ et recti motꝰ. Scđm pȝ. qꝛ inter oīa recta coꝛꝑa nō eſt qđ ꝑfectū circulū ſuo motu ſcribat. niſi circinus directe. cum ḡ motoꝛ aīaliū in recto coꝛꝑe imiteꝛ circulū. oȝ ꝙ oꝛgana ſui motꝰ habeāt aliq̄ mō figurā circini. Scimꝰ aūt cū circinꝰ mouetꝛ ſm foꝛmā ꝛ figurā circini q̄ dat ei eſſe ꝛ ſpēm tūc pes motꝰ in ſup̄ma ꝑte alligatꝰ eſt cuidā centro imobili circa qđ motꝰ ipe circinꝰ deſcribit circulū. ſȝ ſi ſeq̄retꝛ circinꝰ motū ſue materie. q̄ foꝛte eſt lignū vel ferrū. nō deſcriberet circulū. ſȝ linealiter moueretꝛ motu recto ad modū grauis deoꝛſum. Jta ꝑ oīa eſt inter oꝛgana proceſſiui motꝰ. qm̄ ꝟtebꝝ mēbꝛi mobilis mouetur ſicut pes circini mobilis. cuiꝰ centꝝ circa qđ mouetꝛ eſt ſicut pyxis in q̄ eſt ſuū ꝟtebꝝ. cū ḡ extrudiꝛ ꝛ retrahiꝛ circa cētꝝ. illud nō eſt dubiū q̄n imiteꝛ circulū. nō ꝑ modū ꝑfcē imaginis. ſȝ partialiꝛ ꝛ ipfecte. ꝓpꝛ qđ motꝰ aīalis đꝛ oꝛganice circularis

Nonum dubium eſt

Quare laboꝛ ꝛ laſſitudo icidūt in motu aīaliū ꝓceſſiuo Solo. qꝛ duo motores ꝯtrarij ſunt in mēbꝛo. ꝛ vterqȝ impedit aliū. Motoꝛ em̄ foꝛme mēbꝛi vult ire ꝑ circulū. ꝛ motoꝛ materie menbꝛi vult moueri linealiter deoꝛſum. ꝛ ideo incidit pena ꝛ laſſitudo in eo ꝙ hȝ ſenſum ſeu appꝛehenſionē iſtiꝰ ꝯtrarietatis. ꝛ hic motoꝛ eſt aīa que mouet mēbꝝ ſm ſuā foꝛmā contra motoꝛē qui mouet ipſum ſm ſuam materiam.

Decimum dubium eſt.

Cum motus ꝓceſſiuꝰ habeat duplicē motoꝛē. vnū q̄deȝ q̄ mouetꝛ ſm foꝛmā. ꝛ alteꝝ q̄ mouetꝛ ſm materiā. quō ꝑt eſſe ꝛ̄paliter diuturnꝰ Solo. hoc ꝓuenit ex nature ſollertia. oꝛdināntis ꝓuidētialꝛ motoꝛē mēbꝛi imitari celū. ꝛ celi motores ꝑ q̄s eſt ꝯſeruatio eoꝝ q̄ ꝯſeruātur ſm foꝛmā. ne aūt eēt minꝰ laboꝛ in altero miſcuit eū ex omī ſpē motꝰ violēti. vt ſi vnꝰ generaret difficultatem. alter faceret leuamē. Qđ vt liq̄de videaꝛ ſupponēdū eſt q̄ttuoꝛ eē genera motus violēti. vt đꝛ. vij. phy. puta pulſio tractio vectio ꝛ vertigo. q̄ꝝ tres magis ſunt ſimplices. q̄rtus ex duobꝫ ꝯpoſitꝰ eſt. Ex pulſu em̄ ꝛ tractu ꝟtigo ꝯponiꝛ. eo ꝙ ꝑmꝰ arcꝰ expelliꝛ. ꝛ ſecūdꝰ retrahiꝛ ad mouentē. Scimus aūt ꝙ dextꝝ inchoās āmbulatōem expellit ꝑmū menbꝝ āmbulatōis. ꝛ poſt expulſionē retrahit ad virtutē muſculi mouētis. vt dictū ē in ꝑhabitꝫ. Ex his aūt ꝓpter men

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

broꝝ figuras q̄ ſunt ꝯcauū pyxidis ⁊ ꝯuexū ꝟtebri ꝯpo-nitꝰ ꝟtigo. ⁊ in taliter motis mēbris vehitꝰ aīal ad deſide-ratū qđ q̄rit. ꝑ motū ꝟtiginis ꝗ vehitꝰ corpꝰ. ſ; trib⁹ alijs motib⁹ mouetꝰ organū motꝰ. Nec tñ ideo đr oīno ⁊ ſim-pliciter iſte motꝰ violētꝰ. qm̄ ſicut dcm̄ eſt. viij. phy. aīato rū motꝰ aſſilātꝰ motib⁹ violētis. Naturales em̄ ſt̄. nō q̄ dē nature materie ſeu nature mobiliū. ſed ipis aīatis ſm̄ ꝙ aīata ſt̄. Et q̄ ſimpl'r vult dicere eē eoꝝ. dicet qm̄ ap-petitꝰ vel volūtatis ſt̄ motꝰ. q2 volūtas ⁊ appetitꝰ ſt̄ ꝓ ma mouētia in his motib⁹. q̄b⁹ etiā oīa alia mouētia ſub-ſeruiūt. In oīb⁹ etiā his motib⁹ aduertere eſt ꝙ oīa q̄ vi-dentꝰ hr̄e ſilitudinē cū violētis motib⁹ ſt̄ ſubſeruiētia his q̄ mouentꝰ vt celeſtes motores. aliter aūt ꝯtingeret error in motib⁹ aīaliū. ⁊ iō pulſus nō fit niſi ſm̄ ꝓceptu; diſcer-nēt̄ motū. ⁊ ꝯpatꝰ ad illud tractꝰ tracti ⁊ ꝟtigo totiꝰ mē bri. ⁊ vectio corpis aīati. Qđ aūt in toto nō reuoluitꝰ in eodē loco ⁊ centro manēs ſicut celū reuoluitꝰ. ſ; cū gyrati-one ipm̄ aīatū mouetꝰ recte ⁊ lineal'r. ſicut totꝰ currꝰ line aliter mouetꝰ. lic; rota moueatꝰ circulariꝰ circa axim Hinc eſt ꝙ ipfectū necē eſt deficere a ꝑfecto. imꝑfectū em̄ ē cu-ius ꝑficiētia ⁊ ꝯferētia ſt̄ extra ipm̄. ꝑfectū aūt cuiꝰ oīa ꝑ ficiētia ⁊ ꝯferētia intra ſt̄. viij phyco. In motu em̄ ꝟte-broꝝ h; motū expulſionis. ⁊ in motu corpis h; motū re tractōis ad rectā lineam. ſicut trahitꝰ plauſtꝝ. ⁊ in motu forme organi motꝰ totiꝰ ad āбulandū. ſicut totiꝰ crur̄ ſm̄ motū gyratōis ſiue eiꝰ qđ ducitꝰ ꝟtigine. ſicut mouetꝰ id qđ circūducitꝰ in rota molēdini. Sic ꝗ facile q̄s aduerte re pt ea q̄ ſt̄ in motu ꝓceſſiuo. ꝓpter q̄ etiā ſolus ille a py thagora dictꝰ eſt ꝓceſſiuꝰ ⁊ ꝑfectiſſimꝰ motuū q̄ ſt̄ i cor poꝛib⁹ moꝛtaliū. Proceſſiuꝰ q̄dē. q2 nō in locum vnū nec vna ſpē motꝰ ꝓcedit. ſed in oēm locū ⁊ ex omi loco ⁊ omi ſpē motꝰ celeſtis ⁊ violēti. q̄ tñ aīato violēter nullo mō eē dictꝰ eſt. ꝑfectiſſimꝰ aūt eo ꝙ ex oīb⁹ fere ꝯponitꝰ. Et hec eſt cā q̄re Socrates ⁊ Plō oēm aīam aīaliū ſic mouētē a fonte celeſti deriuari dixerūt ⁊ ipam eē mouētē ſeipa;. opi nantes ꝙ id qđ oīs motꝰ cā mouet ſeipm̄. ⁊ ideo ſibi obe-dit in omnē motum

Vndecimum dubiū eſt.

An motu circulari ſeu motu ꝯpoſito moueantꝰ oīa mem bra exterioꝛa corpis aīalis Solō. ſic. ſicut apparet i ca-pitis motu ⁊ manꝰ ⁊ brachij ⁊ alioꝝ exterioꝝ mēbroꝛu; Oīa em̄ hec hn̄t hm̄oi motores q̄les dicti ſt̄. ⁊ motꝰ ta-les q̄les iā diximꝰ. ſ; tñ motꝰ eoꝝ nō vehūt totū corpꝰ. ſ; aliquā ꝑtē. eo ꝙ ⁊ ipa mēbra nō ſt̄ organa motꝰ ꝓceſſiui ſ; ſt̄ motꝰ deſeruiētes ad faciliꝰ ꝯſequēdū id qđ deſidera tur. Iō etiā manꝰ đr organū organoꝝ ⁊ ſpēs alioꝝ orga-noꝝ. Qđ lic; in libro de aīalib⁹ plene ſit determinatū. ſic et cetera. q̄ ſpectāt ad naturā ꝑtiū corpis aīaliū. tñ h̄ tm̄ o; dici q̄uō in brachijs ⁊ manib⁹ plus appareat de motu iſto ꝙ̄ in alijs mēbris. eo ꝙ manus ⁊ brachia foꝛmata ſt̄ vt ipediētia remoueāt ab oīb⁹ alijs mēbris ⁊ ꝯferāt expe diētia. ⁊ ideo cib⁹ in os manu ponitꝰ. ⁊ opa artis aptiꝰ ma nus exeq̄tur. pedes parat ad āбulādū. ⁊ oīa q̄cūq; ſt̄ ex-pediētia aptiſſime ꝑ h̄et organis. Caput aūt mobile ē in his q̄ collū hn̄t ſilī mō motꝰ. ad h̄ q̄dē vt circūductū eiti us vtatꝰ ſenſib⁹. ⁊ maxime viſu. q2 nihil viſu ꝑcipitꝰ niſi ad lineā rectā. Que aūt collū nō hn̄t nō pn̄t hr̄e talē capitis ꝯuerſionē. q2 incideret corruptio ⁊ moꝛs ꝓpter ſepatōem cerebri a nucha deſcēdente. ⁊ ideo qñ tali viſu vti ꝯtingit totū corpꝰ ad illā ꝑtē ad quā viſus dirigēdꝰ eſt ꝯuertūt Silr aūt ⁊ illa q̄ hn̄t aures in ſupmo ꝟtice capitis vltra ſitū oculoꝝ eleuatas. o; ꝙ curua foramina valde habeāt Auditis em̄ in aurib⁹. qm̄ pori auditꝰ ſtatim directi trā ſierūt in ſupmū capitis eoꝝ ex motu corrūpetꝰ eis cerebꝝ. Cuiꝰ ſignū eſt. qm̄ natura oſſa dura valde q̄ petroſa vo-cantꝰ ponit circa auditu;. Quia ꝗ recuruari ad inferiꝰ ad oſſa petroſa necē eſt poros auditꝰ o; eſſe aures magnas q̄ multū aerē capiāt ⁊ mobiles. vt vndecūq; ſoni veniant ipos colligāt anteq̄; refringantꝰ in aere Lic; em̄ ꝑ circulū fiat ſonꝰ. tñ meliꝰ ꝑcipitꝰ ex directo ꝓmi ſonātis. ſignū aūt eiꝰ qđ dcm̄ eſt accipi pt in anatomia capitis Aīalia q̄ hn̄t aures vt dcm̄ eſt eminētes integri oſſis inueniūtꝰ ſub auri bus ⁊ directi. ꝓpter qđ foramē deſcēdit inferiꝰ. Hec ꝗ ē cā q̄re taliū aures mouentꝰ ⁊ nō hoīs vel ſimie. q̄ figura; auriū inferiꝰ ſitā h; ſup foramē auditꝰ. Sic etiā ē de oꝛe et maxillis ⁊ oīb⁹ q̄buſcūq; natura motū dedit. ꝙ ꝯditio nes motꝰ q̄ ſup̄ dicte ſt̄ obſeruāt. nō q̄dē tñ ad pedes. eo ꝙ illi ſt̄ organa motꝰ ꝓceſſiui. ſ; vnūq̄dq; ſm̄ potētia lē ⁊ ꝯgruentē ſibi. In oīb⁹ aūt his motꝰ ꝓcedit ab imo-bili. ⁊ in toto aīali ⁊ in ꝑtib⁹. in toto q̄dē qm̄ cētꝝ cordis eſt a q̄ ꝓcedit ꝓmo totꝰ motꝰ ⁊ ad illud retrahitꝰ. ⁊ cū ex illis ꝯponatꝰ ꝟtigo o; ꝙ totꝰ motꝰ gyratiue ꝑficiatꝰ circa centꝝ cordis reuolutis. In ꝑtib⁹ aūt ſilr eſt ſicut diximꝰ ſupiꝰ. qm̄ vnūq̄dq; ꝟtebꝝ mobilis mouetꝰ in pyxide mē bri ꝓximi imobilis eo motu quo mouetꝰ mēbꝝ qđ moue tur in ipſum. Et ita pat; qualis ſit motus proceſſiuꝰ ta; in toto ꝙ̄ in partib⁹ acceptus

Duodecimū dubiu; eſt.

Utꝝ motꝰ aīalis ꝑficiatꝰ ad minꝰ duob⁹ inſtrumētis ſeu organis. Pro ſolutōe no ꝙ ꝑ q̄ttuoꝛ modos ipe motus aīaliū in genere variatꝰ. Nā q̄dā ſt̄ greſſibilia. ⁊ q̄dā vola tilia. ⁊ q̄dā natatilia. q̄dā aūt eoꝝ reptilia. Quo ſuppoſi-to dōm eſt ꝙ nihil oīno motū ꝓceſſiuū ꝑficit vno tm̄ or-gano ſeu inſtrumēto Cuiꝰ rō eſt. aīal h; dextrū ⁊ ſiniſtꝝ. et niſi moueretꝰ interetꝰ dextro ⁊ ſiniſtro ⁊ opteret ꝙ altera ꝑs decideret. cū in nullo iuuaretꝰ ad motū. ⁊ ideo q̄cūq; mouētur duob⁹ mouentꝰ inſtrumētis ad minꝰ. Et ſi q̄s obijciat de ſaltantib⁹ in pede vno. nihil valet obiectio. q2 talis motꝰ eſt cū tāto laboꝛe ꝙ ipm̄ non pt ferre aīal diu. Motꝰ aūt ꝓceſſiuꝰ inuētus eſt a natura ꝓpter ſalutē aīa lis. Ex h̄ ꝗ p; mētiri mapa; mūdi ⁊ Solinū q̄ vnipedes hoīes q̄ſdā affirmāt ⁊ āбulātes. h̄ em̄ eſt ipoſſibile ꝓpter rōnē inductā. Preterea de rōne motus aīalis aīati cor-poris h̄ eſt ꝙ mouetꝰ a ſubā incorpea ſiue ſit corruptibile ſiue incorruptibile ꝙ fiat a dextro in ſiniſtꝝ. regyrās in de xtro. Dextrū em̄ nulli ineſt niſi cui ineſt ſiniſtrū. eo ꝙ op poſita nata ſt̄ fieri circa ide;. ⁊ ideo nihil oīno pt moueri tm̄ vno organo ꝓceſſiui motus. ⁊ iō nihil āбulat vno pe de nec volat vna ala. nec natat tm̄ vna pinna. nec recipit vno tm̄ anulo ſui coꝛpoꝛis.

Decimūtertiū dubiū eſt

Utꝝ aīalia in motu ꝓceſſiuo eq̄litꝰ vtātur ſuis inſtrumē tis Solō. nō. q2 aliq̄ aīalia ita mouentꝰ ꝓceſſiue ꝙ vno inſtrumēto extruſo ad motū alterū ſuſtētat aīal. ⁊ cū illđ extenditꝰ ad ꝓceſſum. o; alterꝝ figi ad ſuſtētandū. ⁊ nūq̄; duob⁹ ſimul innitūtur ambulādo. ita ꝙ ſilr extēdātur aut ſimul figātur. ſicut ſt̄ oīa āбulantia bipedia. ⁊ ita nō hn̄t niſi vnū modū ꝓcedēdi q̄ iam dictus eſt Ambulātia aūt q̄drupedia aut multipedia pn̄t ſimul duob⁹ niti diuerſi-mode. o; em̄ necāriō ꝙ duo extendāt ſimul. ⁊ duo figant

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſimul.qm̄ ſi vnū tm̄ figerent ſiue hoc eſſet ante ſiue retro caderet ꝑs reſidua.⁊ hoc ideo ꝯtingit.q꞉ talia nō ſūt erecti corꝑis.ſed opꝫ ꝙ corꝑꝰ eoꝝ in q̄ttuor ſitus differētie ſit portatū.ſcꝫ dextrorſum ſiniſtrorſum an̄ ⁊ retro.⁊ ideo nō pōt vno niti ſed duobꝫ.de q̄ inferius latius dicet᷑. Volantia aūt nc̄c̄e eſt niti duobꝫ ſimul organis.quoꝝ vnum ſit a dextris ⁊ alterū a ſiniſtris.⁊ nc̄c̄e eſt ꝙ hoc ſimul expellat ⁊ ſimul retrahat. Aliter em̄ nc̄cario caderet in oppoſita ꝑte in quacūqꝫ ꝑte niteret᷑. Silr̄ aūt eſt de natantibꝫ ꝙ neceſſe eſt duobꝫ niti ſimul a dextris ⁊ a ſiniſtris diſpoſitis organis.q꞉ volatio ⁊ natatio fiūt ꝑ elementa in q̄bꝫ nō q̄ſcit corpus aīalis.⁊ ideo niſi ab vtraqꝫ ꝑte ſuſpēdat᷑ cadit. Ambulatio aūt fit in terra in qua q̄es eſt aīalium et ideo opꝫtet eam in altero pede ſuſtentari.⁊ ſufficit ambulationi ꝓpter hoc ꝙ totuꝫ corpus ſuſtentet᷑ ſuꝑ vnum. In alijs aūt nō eſt ſic.q꞉ ala nō eſt baſis corꝑis grauis.ſꝫ potius impellens ⁊ trahens ſicut remus nauē ⁊ nō baſis eius. Similis aūt rō eſt de natantibꝫ. De multipedibus aūt opꝫ nc̄cario fieri multas baſes.quātūcūqꝫ em̄ corporis pondus ꝓcedit qđ a baſe pede fixoruꝫ portari nō pt tūc oportꝫ figere alias baſes ad ſuſtentatōem corꝑis.talia em̄ vt in pluribꝫ ſunt mobilia ⁊ nō habent oſſa ſe tenentia.exceptis generibꝫ cancroꝝ ⁊ teſtaꝝ.⁊ ideo oportet ad corpora illa multas portare baſes.ſiliter aūt eſt de his q̄ ſunt multaꝝ alaꝝ.ſicut vermes volātes.ſi em̄ illa mouet extendendo et retrahēdo alas.tūc duas extendūt ⁊ duas retrahūt.⁊ hoc ꝯtingit q꞉ corꝑa taliū nō ſunt plumoſa ⁊ pēnata.vt pennis illis porrent᷑.⁊ ideo opꝫ ſꝑ aliq̄ extenſa eſſe.cū aūt ꝯtinue hoc fieri nō poſſit.tūc opꝫ ꝙ qn̄ due ale extendūtur.alie due retrahātur.⁊ ecōuerſo.talia aūt ſūt eruce volantes ⁊ bombices volātes et hmōi. Si aūt ea q̄ ſunt multaꝝ alaꝝ plꝰ q̄ꝫ duaꝝ ſunt extendētia oēs alas ad volandū.ſicut ſūt ſcarabei.tūc due ſūt ad cuſtodiā ⁊ nō ad volatū. Ordinauit autē natura duas ad cuſtodiā ꝓpter debilitatē alaꝝ q̄ cauſate ſunt ad volatū.talia aūt ꝯtinue nitūtur alis extenſis.eo ꝙ leuia ſunt et ad modicū ſuſtentaculū ferant᷑ ſupra aerē.nec neceſſe eſt reflecti alas eoꝝ. Cuiꝰ ſignū eſt ꝙ aues bn̄ plumoſe ⁊ alate diu volāt extēſis alis ⁊ raro retrahūt eas.

Decimūquartū dubiū ē

Quot modis mouent᷑ bipedia. ¶ Solō.tribꝫ.ſcꝫ ambulatōe ſaltu ⁊ curſu.inter q̄s ambulatio ꝑficit᷑ ſicut dictū eſt.ꝑ h̄ ꝙ alter pes figat᷑ ⁊ alter pes expellat᷑. Saltus aūt fit vtroqꝫ pede expulſo.⁊ vtroqꝫ pede fixo.⁊ fit ſaltatio ꝑ multā ſpūs extenſionē in organa motꝰ.⁊ ꝑ multū impulſum corꝑis ꝑ pedes in aerē.ſicut mouet᷑ id qđ eſt ꝓiectū. Curſus aūt fit in talibꝫ ſicut ambulatio.ꝓpter hoc ſolum ꝙ eſt velocior.⁊ ſic mouent᷑ ābulādo oīa bipedia. Bipedia tn̄ pēnata magis apta ſunt ſaltu ꝓpter corꝑis leuitatē ⁊ ꝓpter plumaꝝ ſuaꝝ eleuatōem.plume em̄ totū corpus eleuāt. Hoc g̊ mō bipedū ꝑficit᷑ ambulatio

Decimūquintū dubiū ē

Quot modis mouent᷑ q̄drupedia Solō.tribꝫ modis ſcꝫ ambulatōe.trotatōe.⁊ curſu. Qn̄ aūt ambulat fm ſuam aptitudinē tūc eleuat vnū pedē de p̄oribꝫ in dextro.⁊ vnū de poſterioribꝫ in ſiniſtro.⁊ ecōuerſo.⁊ ſic ꝓcedendo ambulant ⁊ incedūt aliqn̄ velocꝰ ⁊ aliqn̄ tardius fm diuerſitatē talis motus. Quia aūt ſupra baſim fixaꝫ cadit totū corpus ante vel retro.ideo taliter incedens aīal ſi velociter moueat᷑ incōmode vehit ſeſſorē.q꞉ ꝯtinue cadit de latere in latꝰ ante ⁊ retro.⁊ illi caſus faciūt colliſioneꝫ. et ideo docent᷑ equi ⁊ muli ⁊ aſini duos pedes in vno latere etiā eodē latere ſimul extēdere ⁊ ſimul figere.⁊ in alio ſilr̄.tūc em̄ totū corꝑꝰ aīalis ante ⁊ retro figit᷑ eq̄liter et extendit᷑ eq̄liter.⁊ ideo tūc nō facit colliſionē.⁊ talis motus a vulgo vocat᷑ ambulatio. Trotatio autē ꝑficit᷑ vno ante extenſo.⁊ altero poſteriꝰ in oppoſitis lateribꝫ.ꝓpter qđ incōmoda valde eſt vectio ꝓpter caſum collidentē de latere in latus. Curſus aūt taliū ꝑficit᷑ extenſis p̄mis cruribꝫ ante ſimul ad accipiēdū vie ſpaciū.⁊ poſterioribꝫ impingentibꝫ ad ſaltū.⁊ q̄cūqꝫ q̄dē hoc ſimul faciūt velociter currūt.q̄cūqꝫ aūt hoc facere neſciūt.hec velociter non currūt. Eſt aūt generale in oī q̄drupede ꝙ nō mouet᷑ niſi valde male vno crure leſo.ſicut bipes non mouetur niſi valde male altero amputato vel leſo pede. Et h̄ ideo eſt q꞉ corꝑꝰ oꝫ portare an̄ ⁊ retro ⁊ in vtroqꝫ latere.⁊ opꝫtet eſſe q̄ttuor portātia ad minꝰ. In bipedibꝫ autē anterior ꝑs eſt vecta ſupra poſteriorē.nec opꝫ ꝙ poſterior portetur a duobꝫ lateribꝫ.ſcꝫ dextro ⁊ ſiniſtro

Decimūſextū dubiū eſt.

Quot modis mouētur multipedia. Solō. valde diuerſimode mouent᷑ fm diuerſitatē corpoꝝ eoꝝ. qm̄ q̄daꝫ inueniūtur multipedia valde parui ⁊ curti corꝑis.ſicut aranea ⁊ formica.⁊ q̄dā inueniūtur valde longi corporis ſicut eruca ⁊ q̄dā alia. Que oīa in hoc ꝯueniūt primo ꝙ oporteat ea ſimul niti dextro ⁊ ſiniſtro.⁊ anteriꝰ ⁊ poſterius. Scđo ꝯueniūt.q꞉ oſſibꝫ carent ⁊ in q̄cūqꝫ ꝑte corꝑis nō ſunt fulcita in illa decidūt. Nō aūt mouētur oībꝫ pedibꝫ ſimul ſed quoſdā extendūt in ſpaciū qđ ꝑagūt.q̄ſdā aūt figūt ꝓpter corporis fulamentū. Cōueniūt etiā tertio in hoc ꝙ nō habent aliqđ dirigens in motu iſto ⁊ gubernans niſi imaginatōem. Et q̄cunqꝫ inter ea ſunt frigida ſūt facta pigra.q̄cūqꝫ aūt ſunt calida vt formica.ſunt velocia ⁊ agilia.⁊ q̄cūqꝫ eoꝝ ſunt multipedia hn̄t ꝯtebra et pyxides.in q̄bꝫ eſt motꝰ.aut vbi eſt pectꝰ.aut ſub vētre. Quecūqꝫ aūt ſunt bipedia aut q̄drupedia hn̄t membra hec ꝯſus dorſum ꝯtinuata

Decimūſeptimū dubiū

Quō volātia ⁊ natātia cōicant Solō.in multis eo ꝙ natatio q̄dā volatus eſt ⁊ ecōuerſo. Quecūqꝫ aūt talia ſunt eo ꝙ nō egēt in tali motu fulamēto ſꝫ impellēte tm̄ ſicut remꝰ impellit.oꝫ ea oībꝫ ſimul niti inſtrumentis ad motū ꝑtinētibꝫ.⁊ ideo piſces oēs pinnas ſilr̄ extēdūt ⁊ ſilr̄ retrahūt.⁊ ſilr̄ volātia alas p̄ter erucas.q̄ multas habent alas. Silr̄ aūt q̄cūqꝫ natātiū pedes hn̄t ⁊ pedibꝫ natant oꝫ ſilr̄ oēs extēdere ⁊ ſilr̄ oēs retrahere an̄ ⁊ retro.⁊ hec eſt ars natādi. Cā aūt eſt.q꞉ natatio eſt tractꝰ q̄dā ſicut tractus nauis.manifeſtū ē aūt ꝙ vnū ſolū i talibꝫ nō mouet ſed ꝯtus collecta ex oībꝫ talibꝫ mouet.⁊ ideo oꝫ oīa ſimul ad motū extēdere ⁊ retrahere. Cōueniūt aūt natantia ⁊ volātia in motu ſuo in h̄ ꝙ gubernaculū hn̄t. cauda em̄ eſt eis pro gubernaculo ⁊ illa reflexa ſe ſiſtunt.⁊ ideo aues qn̄ cadūt ad terrā flectūt eandeꝫ ꝯſus ventrem.vt ſiſtant motū volationis. Natantia aūt nō ſic poſſunt reflectere.q꞉ cauda eoꝝ diſponit᷑ fm profundū corporuꝫ eorū hoc eſt a dorſo verſus ventrem.⁊ ideo quando ſe ſiſtunt tunc reflectunt eam aliquantulum ad latus. Cauda em̄ in omnibus talibus habꝫ vicem gubernaculi dirigentis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et ſiſtētis motū volatōis ⁊ natatōnis. Sed cauda in volantibꝫ diſponiť in latitudīe corpis. H̄ eſt a latere in latus et iō fit reflexio eiꝰ ad dorſum ⁊ ad ventrē ꝓpter h̄ vt aīalia p̄ eā ſiſtāt ⁊ dirigāt motū ſuū vt diximꝰ. Quecūqꝫ āt volātiū ſꝫ multipedia ⁊ plꝰ q̄ȝ duaꝝ alaꝝ nō h̄nt caudā. ⁊ hoc iō eſt. qꝛ lōgi corpis ſꝫ vel rotūdi ſicut eruca volās et ſicut bombices q̄ lōga h̄nt corpa vel ſicut ſcarabeus q̄ hꝫ rotundū. ⁊ talibꝫ cauda magnū eēt impedimentū. eo q̄ ſꝫ pigra ⁊ debilis volatꝰ. Cuiꝰ etiā alia cā eſt. qꝛ reſidue ale q̄ nō extēdunť ſꝫ eis tm̄ ꝓ gubnaculo. Cum em̄ due alaꝝ ſuaꝝ extendunť ad motū. due ale retrahunť ad corpus. ⁊ ſꝫ vice gubernaculi in tali loco. Quedā aūt ſꝫ q̄ neqꝫ p̄fectū h̄nt greſſum neqꝫ p̄fectū volatū. ſed primo dāt ſaltū ⁊ vt ſaltus ꝓlongeť vtunť motu alaꝝ. ſicut locuſta. ⁊ in illis natura dedit crura lōga ⁊ fortia poſterius vt ex his totū corpus impingať. Si em̄ hec an̄ eſſent in corpe nō innitereť eis totū corpus. ⁊ iō cū impingerēt terrā illis cruribꝫ nō eleuareť corpus eq̄liter ad ſaltū. Et ex hoc p̄pendiť q̄ in oībus aīalibꝫ multipedibꝫ natura ordinauit pedes poſteriores fortiores q̄ȝ anteriores. qꝛ his incūbit pōdus corpis ⁊ p̄ illa impingunť ad motū. Priora aūt crura p̄ponunť ad modū chordaꝝ trahētiū. talia aūt ſunt carētia ſanguīe. ⁊ ſunt frigida. pigra ⁊ pōderoſa. Nō inueniunť aūt aliq̄ natātia q̄ p̄mo ſaltēt ⁊ poſt natādo ſaltū p̄ficiant. Cuius cā eſt. qꝛ natura nō operatur fruſtra. ſaltus aūt in aq̄ fieri nō p̄t ꝓpter ſpiſſitudinē aq̄. In aere aūt ſecus eſt ꝓpter eiꝰ raritatē. In aq̄ autē gradiētia ſunt ⁊ q̄drupedia ſicut lupus marinus. et multipedia vt cancer ⁊ carabo qđ apud nos ſonat locuſta maris. et eſt de genere cancri nō differēs in figura a cācro fluuiali. ſed in quātitate. qꝛ eſt carabo valde magnus Et huiꝰ cā eſt qꝛ aq̄ nō impedit ambulationē pigrā. tn̄ ꝓpterea q̄ ea que natāt in aq̄. q̄eſcunt in terra in fundo aq̄ ⁊ in illa motum h̄nt. ⁊ hec aliq̄n nō natāt pinnis. ſed potius p̄te poſteriori corpis ſui q̄ cauda vocať. licet in veritate cauda non ſit. Cauda em̄ eſt poſt anū. ſed in illis aīalibꝫ p̄s illa ē inter anū ſuū ⁊ corpus. ⁊ quicq̄d an̄ eſt ꝓ vētre videť eſſe in talibus. Et talia oīa q̄ ſic natāt. retrorſum natāt ſicut cācer ſm̄ om̄e genus ſuū. Et hoc iō fecit natura. q̄m an̄ habēt multos pedes aīalia talia. ⁊ magnos q̄bus tenēt ſe in fundo ꝯtra motū aq̄. ⁊ apprehēdunt cibū. ⁊ iō ibi nō eſt locꝰ pinnaꝝ ꝓpter qđ magis necc̄āria organa ſunt an̄. ⁊ illa que faciūt ad bn̄ eēe ſunt retro. Et hec nō poterāt eēe reflexibilia ad dorſum vt ſic recuruata motū darēt ad an̄. q̄m talibꝫ p̄ dorſum nō deſcēdit vis motiua. ſed p̄ ventrē anterius ⁊ ſubtus in corpe. ⁊ iō ad iſtā p̄tē oportuit iſta moueri vbi recipiūt virtutē motiuā. hoc aūt mō motus corporis ſui nō potuit eſſe niſi retrorſum

Decimūoctauū dubiū ē

Quot modis repūt reptilia ¶ Solō. tribꝫ modis. Frigidiora em̄ ⁊ pinguiora ſicut lumbrici terre. ⁊ lūbrici qui naſcunť in ventribꝫ aīaliū repunt ore ⁊ anulis. et hec vocanť trahētia. Quedā aūt coſtaꝝ mobilitate repūt ſicut ſerpētes q̄dam. Quedā autē repūt ſemicirculis in latere ſuo diſpoſitis ex vtraqꝫ p̄te. Quecūqꝫ aūt trahētia ſꝫ inter hec h̄nt p̄ncipia ſui motus in medio quod eſt eis loco cordis. Et cognoſcunť p̄ hoc loca illa in eis. q̄ eſt ibi anulus magnus et aliquantulū croceus magis q̄ȝ reliq̄ pars corpis ſui. ⁊ eſt ſpiſſior multū q̄ȝ alie p̄tes corpis. ⁊ ex illa eijcit totā partē anteriorē ſui corpis in rugas. ⁊ tūc in anulū mediū q̄ loco cordis eſt attrahit. ſilr̄ in rugas ſequentē ſui corpis medietatē. Hec em̄ aīalia ſꝫ multū frigida et ſicca potētialiť. ⁊ iō difficiľ motꝰ. ⁊ ſi natura dediſſꝫ eis pedes vľ alas eēnt inutilia. q̄m oporteret elōgari ⁊ diſtare ea a p̄nᵒ vite. ⁊ tūc obſtupeſcerēt ꝓpter frigꝰ ⁊ ꝯherenť per ſiccitatē. Qꝫ āt vehemēter ſicca ſint ſignū eſt q̄m puluerizata vulnera exiccāt ⁊ cācros et alia hmōi apoſtemata q̄ vix exiccanť. hec ḡ talē h̄nt motū ꝓpter ea q̄ diximꝰ. Sed ea q̄ vi coſtaꝝ ſe repūt nūqꝫ ſil' vtroqꝫ latere nitunť mouere. ſꝫ extrudūt vnū latꝰ ⁊ figētia coſtas illiꝰ trahūt alterū et extrudūt etiā illō. ⁊ ſic de latere in latꝰ mouenť. Huiꝰ aūt ſignū ē. qꝛ h̄nt valde curuū inceſſuꝫ. et nō curuanť in vnā p̄tē tm̄. ſed mō in vnā ⁊ poſt in alterā. Sicut hō q̄n ponit ſe ad vētrē ⁊ ſine adiutorio manuū ⁊ pedū nitiť moueri. ille em̄ oīno moueri nō p̄t niſi extrudēdo p̄ᵒ latꝰ vnū et retrahēdo reliquū poſt illō. Coſtaꝝ āt mobilitas iuuat ad motū. qꝛ p̄ illas figiť qđcūqꝫ latꝰ ē extruſuꝫ ¶ Circa qđ nota q̄ coſte directe non ſꝫ oſſa. qꝛ talia aīalia frigida pauca h̄nt oſſa niſi in capite ſolo. ſꝫ ſꝫ q̄dā inť cartilaginē ⁊ carnē exñtia in duricia. Sic āt nō coſtis q̄dē. ſed mobilitate pinaꝝ p̄uaꝝ in poſtrema p̄te corpis exñtium videť natare q̄dā. q̄ curuā h̄nt natatōeꝫ. ſicut murena et anguilla. ſꝫ anguilla plꝰ q̄ȝ murena hꝫ curuū modū natādi. Quedā āt q̄ſdā circuloꝝ portōes h̄nt in lateribꝫ ⁊ ſꝫ q̄ſi ſquame. ⁊ his moueť. nō q̄dē mobilibꝫ exñtibꝫ. cū ſint inſenſibiles p̄tes ille. vt ſꝫ vngule aīaliū ⁊ ſquame piſciū. ſꝫ moueť extruſiōe lateꝝ vt diximꝰ ⁊ latꝰ extruſuꝫ figūt portōibꝫ circuloꝝ q̄ ſꝫ in lateribꝫ ſuis. ⁊ ſꝫ taliū multa ſerpentū gn̄a q̄ ſic moueť. oīa āt talia crura ⁊ alas nō h̄nt niſi valde raro. ꝓpter ſuā extremā frigiditatē. q̄ crura ⁊ alas ſibi a natura datas ſtupefaceret ⁊ imobilitaret. ⁊ iō eēnt in eis ocioſa talia organa Si āt ſint ſerpētes volātes ſicut dixit Solinus eē in egypto q̄s ipē Ibes vocat oportet illos eſſe calidiores vt alas poſſint habere mobiles

Decimūnonū dubiūꝫ ē.

Vn̄ ꝓuenit q̄ motꝰ in aīalibꝫ aliq̄n eſt ordinatus ⁊ aliq̄n inordinatꝰ q̄ſi demētis alicuiꝰ ¶ Solō. hoc ꝓuenit ex p̄te motoris ⁊ ex p̄te organi. qꝛ q̄n ſpūs diſcurrēs inter ſenſus exteriores ⁊ ſenſum cōem ex vna p̄te. ⁊ organū phātaſie ex p̄te altera corruptus eſt. aut corruptū eſt organū phātaſie. aut appetitiue v̄tutis. aut etiā motiue. inordinatus efficiť motꝰ. Dictū eſt em̄ in libro de aīa. q̄ v̄tus motiua ſiue ſit intellectꝰ ſiue phātaſia nihil accipit a corpore ſm̄ q̄ hmōi. ſed potiꝰ vtiť corpe ad exequēdā formā illā quā apud ſe iā hꝫ Dictū ē etiā q̄ lꝫ bruta nō habeāt rōeꝫ h̄nt tn̄ q̄ndā cognitōem ꝯferentē ſenſibilia ⁊ intentionem ſenſibiliū q̄ eſt loco rōnis. q̄ a q̄buſdā ph̄is cogitatiua vocať improprie. ſed melius dr̄ eſtimatia In hoīe ḡ abſqꝫ dubio ſꝫ due motuū ordinatōes. ⁊ due earūdē ordiationū corruptiōes Quotieſcūqꝫ em̄ motꝰ in hoīe icipit a forā q̄ ſm̄ rectā rōem eſt in intellectu. ⁊ eandē formā inducit ſenſibꝫ phātaſia. ⁊ eandē ſic particulatā appetit volūtas. ⁊ ſic impetū facit in opus quod exeq̄tur virtus motiua tunc ſunt motus ordinati ſm̄ rōem virtutis ⁊ honeſti. et tūc teſtante Platone ꝓpter ordinatōem p̄mi motoris in homine directe ſubdunť ei alij motores inferiores. ⁊ hoc eſt principiū boni moris ⁊ honeſti. Si aūt forma mouēs nō incipiat ab intellectu recto ſꝫ ſit aliq̄ de his que diſcurrūt in ſpū ſenſibili inter organa ſenſus ꝓprij et eſtimatiue ⁊ ſuper eandē ferať appetitꝰ et impetꝰ ad opꝰ. h̄ opꝰ nō erit

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ordinatũ ſcḋm rõem honeſti. ſed ſcḋm intẽtionẽ boni vt nũc
qḋ eſt ṗncipiũ vicij ⁊ ꝑuerſitatis. q2 ſic mouetˀ hõ ſcḋm di-
rectibilia ſenſus Hec ḡ ē vna inordinaᵒ ⁊ oppoſita ſibi or-
dinatio q̄ nõ ſtˀ niſi in hoīe. Eſt āt alia ex corrũpēte aliq̄
vel ipediente ſpũ in organo eſtimatiē. illa em̄ ordinata in
ſenſu expiīte. ē ad minˀ ordo in motib9 ad bonũ vt nũc. q̄l
eſt oīm aīaliũ. Corrupta āt ipa ſcḋm q̄ dixim9 fertˀ aīal in
ordinate ſicut nauis ſine gubernaculo. ⁊ in hac etiā cõicat
hõ. talia em̄ aīalia dicim9 furioſa. ⁊ amētes vocamus ta
les hoīes. Huiˀ āt cā eſt. qm̄ in motore q̄ ē veſtigiũ cele-
ſtis motoris oz obſuare q̄ ⁊ in celeſtib9 obſuantˀ. In cele-
ſtib9 āt ſic ē q̄ ṗmˀ motor forma ſua ṗctica mouet ⁊ hac
eadē mouet inferior q̄ ē ſub ipo. ⁊ terciˀ ⁊ q̄rtˀ. ⁊ ſic dein
ceps. Sꝫ approṗat eā magis ac magꝫ. ac magis determiat
et q2 corrupᵒ in celis accidere nõ pt. iõ nõ accidit in eis
inordinatio. fit em̄ q̄libet inferior cũ motu ſuo ꝓprio q̄ for
mā explicat approṗatā. Hꝫ etiā motũ ſui ſupioris q̄ mo-
uet ad eandē ad quā mouet ſupior. ⁊ iõ harmoniacˀ dr̄ cē
morˀ ſupior. Et qm̄ ꝓportio eiuſdē harmonie ſuatˀ in mo
tib9 aīaliũ tũc eſt ordinaᵒ motuũ. qm̄ āt deflectuntˀ ab ipſa
tũc ē motuũ inordinatio. Opꝫ āt in hoīe obſuare qḋ ob
ſeruat natura. Natura em̄ ꝑticularis q̄ ē in ꝯmixtõne q̄li
tatũ elemētariũ mouēs. ꝓus inducit formā celeſtē cõem
approṗans q̄dē ad fieri h̄ vel illud et huic forme ſũmini-
ſtrare facit oīa inſtrumētaliť ſcḋm rõem recte ꝑueniēdi ad
finē totiˀ ḡnatõis. At vbicũqꝫ aliqḋ elemētaliũ exorbita
uerit egrediť mõſtruꝫ aut ex defectu. aut ex ſupfluitate.
aut ex inordinatõe figure cauſatũ. Siľr āt fit in motibus
cõtinētie ⁊ incõtinētie. Cõtinētes em̄ generaliť vocamˀ
q̄ morantˀ in forma mentis ꝯcepta. ⁊ ſiq̄dē huic inferiores
motores ſũminiſtrāt organice. tũc oīa fiũt ordinate ⁊ bñ
Ubicũqꝫ āt aliq̄s inferiorꝫ egrediť formā ordinis huiˀ
incidit ī incõtinētie viciũ ex ſupfluitate vľ diminutõe vľ
alia inordinatõe operꝫ. Uñ ſapiēs fuit dcm̄ Platonis di
cētis q̄ mõſtra morꝫ fiũt ſicut mõſtra nature. Mõſtruo
ſitas em̄ nature eo q̄ indiciũ eſt corruptõnis organorꝫ in
quib9 ſtˀ ſpũs mouētiũ cauſat mõſtruoſitatē morꝫ. Et iõ
dixit Moyſes egyptius q̄ mõſtrũ in corpe eſt mõſtruꝫ
in aīa ⁊ in morib9 Et tantũ de motib9 aīaliũ. ⁊ de ma-
teria paruorꝫ naturaliũ ex diuerſis et ṗcipue ſcriptis ve-
nerabilis dñi Alberti magni ruditer collecta ſufficiant

Explicitũt feliciter par-

uorꝫ naturaliũ libri Areſto. in florentiſſima Uniuerſitate
Coloñ. legi formaliť ꝯſueti cũ cõmētarijs ſcḋm venerabiľ
dñi Alb. quõdā Ratiſpoñ. Epi doctrinā. illumiatiſſimi
viri Mgr̄i Joānis de Mechilinea Artiũ liberaliũ ac ſa
cre pagine doctoris. mēorate Uniuerſitatis q̄ndā Uice
cācellarij. Que q̄dē cõmētaria e mēdoſiſſima corruptela
ſcriptorꝫ inertia aut negligētia depuata. erepta. ṗſtine ſue
integritati lima caſtigatõis reddita ſtˀ. atqꝫ pulcerrimis
hincinde notulis aucta p maturũ ac graue virꝫ doctrine
Albtiſtice ſectatorē acerrimũ. artiũ liberaliũ magiſtꝫ. diui
narũqꝫ lraꝫ interpretē ꝓfundiſſimũ Magiſtꝫ Jacobũ
Tymens de Amorſfordia. Qui ⁊ ſtudioſorꝫ votis con
deſcendēs aliq̄t libros alteros ꝑuorꝫ naturaliũ ſcḋm ṗorꝫ
doctrinā inter innumeras occupatõēs ſuis lucubrationi
bus cõmētatos in mediũ tradere voluit. Impreſſa vero
ſunt illa ⁊ ꝯpleta p me Henricũ Quentell Inclite vrbis
Colo. Ciuem. Anno xp̄i Saluatoris. M.cccc.xcviij.
Menſis Septembris. die decimatercia

Tabula.

Regiſtrũ queſtionuꝫ ac

dubiorꝫ circa libros ꝑuorꝫ naturaliũ Areſto. necnõ circa
aliquot (ad priorꝫ noticiā ob materie coherentiā neceſſa-
rios) libellos morꝫ. et ſcḋm doctrinaꝫ dñi Alberti magni
lucidiſſime diſcuſſarum

Queſtõēs ⁊ dubia circa li. de ſenſu et ſenſato

Queſtio. vtrꝫ ad pħie naturalis cõplementũ requirantur
etiā cum libris precedentib9 ⁊ ſequentib9 principalibus li
bri paruorꝫ naturaliũ — in A ſcḋo
Quod ſit ſubiectũ huius libri — in A.iij.
Quare pħus enumerando in textu paſſiones cõēs toti
cõiuncto. ſcꝫ ſenſum. memoriā. irā. deſideriũ ⁊c. dicat q̄ fe
re inſunt oībus aīalibus — eodem
Quare pħus nõ facit mentionē de imaginatõe. eſtima-
tione. ⁊ phantaſia ſicut de memoria — eodem
Quare. p. dr̄ ira deſideriũ ⁊ oīno appetitus — eodem
Quare dr̄. p. vbi phiſicus deſinit ibi medicˀ incipit. eodē
An cõſideratio ſanitatis ⁊ egritudinis cõmunis ſit me-
dico ⁊ naturali philoſopho — eodem
Utrũ oīe aīal neceſſario habeat ſenſum — in A.iiij.
Utrũ aīal neceſſario habeat guſtũ ⁊ tactũ — eodem
Utrũ guſtus ſit quidā tactus — eodem
Utrũ aīalib9 ꝑfectis oēs q̄nqꝫ ſenſus ſint neccārij — eodē
Utrũ ſint tm̄ duo ſenſus diſcipline — eodem
Utrũ ſimpľr viſus ſit auditu ad diſciplinā vtilior. eodeꝫ
Utrũ oīa corꝑa colore ꝑticipent — in A.v.
Utrũ vnũquodqꝫ nominũ ſimbolũ ſit — eodem
Quare ſurdi a natiuitate neceſſario ſint muti. — eodem
An prudētia poſſit ineē aīalib9 rõne carentib9 — eodem
Queſtio. vtrum viſus habeat fieri extramittendo vel in
tus ſuſcipiendo — in B ṗmo
Utrũ oculus ſit de natura aque — in B ſcḋo
Ex quot partibus cõponatur oculus — eodem
Cuius figure ſit oculus — eodem
Quare nõ cõtingat ſiľ videre ſurſum ⁊ deorſum — eodeꝫ
Quare vnũ appareat aliq̄n viſui duo — eodem
An habens ſolum vnũ oculum plus habeat q̄ꝫ dimidiuꝫ
viſus. — eodem
Utrũ oīa corꝑa ſint nata fulgere. — in B.iij.
Quõ fulgor ꝓpter celeritatē motus oculi poſſit ab eodē
oculo videri a quo emittitur — eodem
Uñ ꝓueniat diuerſitas vidētiũ circa vidēdi modũ. eodē
Utrũ ex hoc q̄ idolũ rei viſibilis depingitur in oculo cõ
uenienter cõcludatˀ q̄ viſio fiat intus ſuſcipiendo. eodeꝫ
Unde ſit q̄ reſplendētia luminis. color tegitur terſi ⁊ po
liti corporis — eodem
Quare non fiat viſio niſi ad rectam oppoſitionem rei vi-
ſibilis — eodem
An organũ auditus ſit de natura aeris — eodem
Utrũ aer ſit immobilis — in B.iiij.
Utrũ organũ olfactus ſit de natura ignis — eodem
Quare inſpirantes fortes odores ⁊ ad ſoleꝫ reſpicientes
frequenter ſternutant — eodem
Quare rheumatici male audiũt. vidēt ⁊ odorāt — eodē
An organa tactus ⁊ guſtˀ ſint de natura terre — eodeꝫ
Utrum tactus et guſtus inſtrumenta ſua habeant cir-
ca cor. — eodem
Quõ tactus pt̄ ſentire qualitates tangibiles. cuꝫ tamen
ſint oēs de cõpoſitione organi — eodem

Qõnes ⁊ dubia tracta. ij. de ſenſibili exteriori

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tabula.

An perſpicuū ſit cōe omībus corporibus in B.vi.
An potētia ꝑſpicuitatis ⁊ lumen actus eius ꝓprius ꝑus
cōueniāt elemētis ⁊ elemētatis ꝙ̄ qͥtates ꝑme tangibi(les. codeꝫ
An definitio coloris a pħo in textu aſſigna
ta ſit ſufficiens ⁊ bona eodem
Utrū oīa tā ſimplicia ꝙ̄ mixta ſint colorata in C pᵒ.
An coloꝛ ſit qualitas ſimplex eodem
An coloꝛ habeat eſſe in tenebris eodem
An nigredo ſit verus coloꝛ in C ſcdo
Que ſit vera gn̄atio medioꝝ coloꝝ codeꝫ
An colores medij ab extremis ⁊ ab inuicē ſint ſpē diſtīcti
An ſint ſolū ſeptē ſpecies coloꝝ eodem (eodem
An tribus modis cōtingat fieri tranſitū ab albo in nigꝝ
vt teſtatur Auicenne dictū codeꝫ
An nigrū ſit tranſmutabile in albū in C.iij.
An albū viſum ꝑ nigrū appareat rubeū eodem
Quare ſol de mane ⁊ veſpere apparet maioꝛ ſeipſo in me
ridie eodem
Quare in ſpeculo ſoli oppoſito videt̄ ſolū ſol. In ſpeculo
aūt in aq̄ poſito videt̄ planeta circa ſolē poſitus eodem
Quare in collo colūbe ꝓpter diuerſum ſitū appareant di
uerſi colores eodem
An cōuenienter poſt tractatū de coloribꝰ ꝓxime ⁊ imme
diate pħus determinet de ſaporibus in C.v.
Utrū olfactū hō ceteris aīalibus habeat peiorē. codē
Quare hoīes boni olfactus cōiter ſunt fatui. eodem
Quare fructus nouellaꝝ arboꝝ nō ſint adeo boni ſicut
(antiqꝝ. eod
Utrū oīm hūidoꝝ ſubtiliſſimū ſit aq̄. eod
An ſolū ſeptē ſint ſpecies ſapoꝝ eodem
Quare ſudoꝛ eſt amarus eodem
Quare amara ⁊ ſalſa nō tā cito putreſcant ſicut dulcia ⁊
(pinguia. eod.
An figure ſint potētia infinite codeꝫ
Quod ſit ꝓpriū odoris ſubiectū in D.i.
An ſint aliqui odores delectabiles ꝑ ſe qui nō ſunt ſeq̄la
cōplexionis nutrimenti eodem
Utꝝ odores delectabiles ꝑ ſe īpediāt deſideriū cibi. eod
Utruꝫ odores delectabiles per ſe ſolū percipiantur ab
hominibus eodem
Quare hō nō adorat corpa q̄ prius comedit eodem
Utrū ſapoꝛ et odoꝛ inueniantur potius in plantis vel in
animalibus eodem
Utrū ſapores ⁊ odores delectabiles ꝑ accn̄s in omībus
ꝓportionabiliter ſe habeāt eodem
Queſtio. vtꝝ ſapoꝛ ⁊ odoꝛ ſint q̄litates guſtu et olfactu
ſenſibiles. ⁊ ad inuicē ꝓportionabiles in D.ij.
Utꝝ olfact⁹ vn⁹ ſit ſpē in reſpirātibꝰ ⁊ nō reſpirantibus
An reſpirātia ⁊ nō reſpirātia equaliter virtu (in D.iij
tem habeant olfactiuā. eodem
Quō odoꝛ diuerſimode reſpicit ipm odorabile ⁊ fuma
lem euaporationē in D.iiij.
Utꝝ nō reſpirātia ſic̄ reſpirātia odoribꝰ corrūpant̄. codē

Dubia trac. iij. de ſolutōe triū qōnū de ſenſibi.

Utrū qualitas ſenſibilis ſit diuiſibilis in D.v.
Utrum ſit diuiſibilis in infinitū eodem
Utruꝫ partes qualitatis ſenſibilis ſint ꝑus ſenſibiles ꝙ̄
tota qualitas. eodem
Quid mouit Empe. ad dōm viſibile ꝑus eſſe in medio
ꝙ̄ in ſenſu ⁊ ꝑus in pte medij ꝙ̄ in toto in D.vi
Quare nō mouet .p. difficultatē de ſenſibilibꝰ ſenſus tac
tus ⁊ guſt⁹. ſicut de ſenſibilibꝰ alioꝝ triū ſenſuū codē
Utꝝ audiens ſimul audit ⁊ audiuit. vl' aliquo ſenſu ſen
tiens ſimul ſentit ⁊ ſenſit eodem
Utꝝ idē ſonus nūero veniat ad aures diuerſoꝝ codeꝫ
Utꝝ lumē ſit ad aliqͥd ſicut videt̄ .p. innuere in textu. eod
Utꝝ cōtingat aliquā alterationē eſſe inſtantaneā. codē
Quare in abſentia illumināntis nō manet lumē in perſpi
cuo ſicut in abſentia calefacientis manet caloꝛ in calefac
tibili calefacto in E pmo.
Utꝝ ꝯtingat ſenſuꝫ cōem ſil' ⁊ ſemel pl'a ſentire in E.ij.
Utꝝ motus vni⁹ potētie impediat motū alterius potē
(tie. in E.iij.
Utꝝ ſenſus cōis ſit ſimplicioꝛ ⁊ imate
rialioꝛ ꝑticularibus proprijs ſenſibus eodem
Utrū ſimplex magis ſit ſenſibile mixto eodem
Utꝝ tps aliqͦd ꝓpter ſui ꝑuitatē poſſit dici īſenſibile. eod
Utrū intellectus recte dicat̄ a pħo ſentire in E.iiij.
Utrū indiuiſibile ſit ſenſibile eodem

Qōnes ⁊ dubia circa li. de mēoria ⁊ remiſcētia

An cōueniēter hic liber de memoria ⁊ reminiſcētia ſequat̄
librū de ſenſu ⁊ ſenſato in E.iiij.
Queſtio an defiᵒ mēorie ſit bn̄ tradita ab Ariſ. in E.vi.
Utrū futura ſint ſenſibilia in F ſcdo.
Quādrūter futurū dicat̄ a pħo opiabile ⁊ ſperabile. eod
Quādrūter intellect⁹ ⁊ ſenſus ꝯgnoſcāt tps eodem
Utꝝ necē ſit quēlibꝫ īelligētē phātaſmata ſpeculari. eod
Utrum iuuenes ⁊ ſenes ſint male memorie ⁊ naturaliter
immemores eodem
Que ſit dr̄a inter intētionē phātaſma ⁊ imaginē. codē
Que ſit cauſa bonitatis memorie eodem

Queſtōes ⁊ dubia tracta. ſcđi de remiſcentia.

Queſtio vtrū drn̄t ab inuicē mēoria ⁊ remiſcētia. in F.v
An memoria ſit dignioꝛ reminiſcētia in F.vi.
Quō intelligēdū ſit dcm̄ pħi in textu dicētis ꝙ in nobis
de nouo fiat ſcīa qn̄ fit paſſio in vltimo indiuiduo codē
An oporteat reminiſcentē bis addiſcere in G.i.
Unn̄ proueniat ſemel ſumptos motus velocius reminiſci
alijs ſepe in nobis factis eodem
Quare ꝯtingat ꝙ dū aliqͥs q̄rit diligēter remiſci, remiſci
nō pt. ⁊ poſtea dū nō vult reminiſcit̄ eodem
An cōuenienter diuidat̄ memoria ſiue reminiſcentia per
naturalē et artificialē eodem
Que ſint ꝑcepta mēorie artificiali deſeruientia codeꝫ

Queſtōnes ⁊ dubia circa li. de ſomno ⁊ vigilia

Queſtio vtrū primū ſenſitiuū ſit ſomni ⁊ vigilie princi
pale ſubiectum in G.vi.
An ꝯueniēti ordine ħ tractet .p. de ſōno ⁊ vigilia. in H iij
An cōueniēter iſte liber denoīetur de ſōno ⁊ vigilia. codē
An ſomnus ſit vere quies eodem
An ſomn⁹ ⁊ vigilia opponant̄ cōtrarie ſiue ꝑuatiue. codē
An ſomnus cōueniat plantis eodem
Utrū impoſſibile ſit aīal ſemꝑ dormire eodem
Quid hoꝝ ꝑus ineſt aīali. an ſomn⁹ vl' vigilia. in H.iiij.
Utrū ſomnus ſit paſſio primi ſenſitiui eodem
Utrū primū ſenſitiuū ſit coꝛ eodem
Utꝝ dormiētes poſſint facere opa vigilantiū eodem
Utꝝ tales opa hmōi faciētes ſimplr dormiāt. in H.v.
Quare dormientes hmōi ſepe euadunt maxima pericu
la que vigilantes euadere non poſſent puta quādo am
bulant ſuꝑ tecta domoꝝ eodem
Quare dormientes reminiſci poſſint ſiue memorari ſua
ſomnia. nō aūt opa vigilantiū ſi que fecerint codeꝫ
Utrū coꝛ ſit principiū ſanguinis eodem
Utrū ſomnus cauſet̄ ex euaporatōe nutrimenti eodem

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tabula.

Utrum ſtatim poſt alimenti aſſumptionē expediat doꝛ
mire codem
Utrū ps maioꝛ nutrimēti in pueris ferat̄ ſurſum eod.
An laboꝛ coꝛpal' ⁊ ſpūal' eodē mō ſint ſomniferi codē
Utꝝ pueris ⁊ nutricib; officiat vinū eod (in H. vi
Quare melancholici ſunt ceteris magis edaces ⁊ triſtes
Utrū in ſomno inferioꝛa ſicut interioꝛa ſint ceteris par/
tibus coꝛpoꝛis magis calida. eodem
Utrū cōpletio digeſtionis ſit cauſa naturalis ipſius diſ
ſolutionis ſomni eodem
Utꝝ regimē ſomni plus ſit ſalutare ⁊ expediens doꝛmiē
Utrū ſomnus ſit dimidiū vite eodē (ti. eodē

Dubia tractatus ſecūdi de ſomnio

Queſtio vtrū in ſomno cōtingat ſomnialis deceptio que
ſit primo ſenſitiuo in J. v.
An in ſomno ſolutis ſenſib; interioꝛib; ligati manere poſ
ſint exterioꝛes ſenſus eodem
Quare q̄dā multū ſomniāt ſed ꝯtinue ſuoꝝ ſomnioꝛum
Utꝝ ſomniare ſit ſicut ſentire eod (obliuiſcunt̄. eod
Utꝝ p imaginē ex imaginatiua ad ſenſuz cōem refluentē
cōtingat ſenſuz cōez hr̄e iudicia ſenſuū pticularium. in K. i.
Quare magis cōſeruat̄ ſpēs ſenſibilis in phantaſia q̄z in
ſenſu cōi vel exterioꝛi eodem
Utrū in vigilia poſſint fieri hmōi motus phātaſmatuz
ſicut in ſomno eodem
Cū ſomnia habeamus de ſenſibilib; oīm ſenſuū. quare ra
riſſime habemus ſomnia de odoꝛibus. eodem
Qūo ſe habeant motus ſomnij ⁊ vigilie. eodem
Utꝝ ꝯtigit in ſōno p̄ter phātaſmata aliq̄ itelligere. eod
Quare hoīes ſepi⁹ ſomniāt iſenectute q̄z i iuuētute. eod
Utrū oculi mulieꝝ menſtruū patientiū inficiant et coꝛ/
rumpant ſpeculū eodem
Cū ſomniū ſit opatio q̄dā q̄ꝛ phātaſtica cognitio. vtꝝ ſit
phātaſie vel v̄tutis imaginatiue vel alterius in K. ij.
Utrū ſpēs ſenſibiles q̄ ſunt ſomnioꝝ pncipia in ſenſitiuo
pmo ſint eedem rei a qua abſtracte ſunt. eodem
Utrū oꝛgana ſenſuū q̄uolibet agant in ſenſibilia. vel ſolū
ab ipſis patiantur eodem
Quid ſit vehiculū ſimulacroꝝ ſomnialiū eodem

Dubia tractatus tercij de diuinatōe ſomnioꝛū.

Utꝝ ſit aliq̄ ars ſeu ſcīa diuinādi p ſomnia. in K. iij.
Utꝝ ſcīa diuinādi p ſomnia ſit ſpeculatiua vl' p̄ctica. eod.
Qūo differūt hec tria ſomniū viſio ⁊ ꝓphetia. in K v.
Quare reuelatio occultoꝝ fiat regulariter ſub phantaſ
matū ſimilitudinibus eodem (ꝓprias. eodem
Quare raro fiat hmōi reuelatio per ſenſibiles imagines
An ſomnia ſp fiāt ſub ſilitudinib; metaphoꝛicis eodem
Quomō in ſomnijs vnum contrarioꝝ q̄n̄q̄ interp̄tatur
per reliquū. eodem
Utruz p ſomnia que apparent in fine ſomni ſint certioꝛa
diuinandi pꝛincipia eodem
Utrū q̄libet ſomnia eq̄liter ſint diuinādi pncipia codē
Utꝝ eq̄lis ſit diſpō hoīm ad interp̄tationē ſomnioꝝ ad
viſiones ⁊ ꝓphetias naturales in K vi.
Utꝝ p impſſionē ſubāꝝ ſeparāꝝ fiant ſomnia in nobis
diuinatiua viſiones ⁊ ꝓphetie immediate eodem
Qūo p coꝛpa celeſtia foꝛme ſomniales viſiones vel pro
phetie in nobis fiant in L pmo
Utrum anime hominū aliunde analogiā habeant q̄z ex
parte coꝛpoꝛis eodem
Qualis ſit hec foꝛma ſeu virtus q̄ maioꝛ mundus ſub eo
cōtenta ⁊ p̄cipue minoꝛē mūdū diuerſimōe afficit eod.
An foꝛma vl'r agens infallibiliter ⁊ vniformit̄ opet̄ eod.
An citius et regularius moueat celeſtis foꝛma homines
vel bꝛuta in L. ij.
Que requirantur ad hoc q̄ aliquis facile valeat moue/
ri a foꝛma celeſtis oꝛdinis eodem
Quot modis cōtingat aliquē auerſum a ſenſib; moueri
a foꝛma celeſtis oꝛdinis eodem
Quare ſimulacra ſomnialia ſepe mutentur de foꝛma in
foꝛmā. ſicut videtur alicui q̄ videat homīes q̄ ſtatim ſibi
mutantur in canes vel equos eodem
Utꝝ melācholici quoꝝ natura loquax eſt ſint foꝛtunati
eo q̄ ſtudioſi ſt̄ ⁊ ꝓpter multitudinē phātaſmatū cōicēt
ad futura. cū tñ al's ſint infeliciſſimi ex ꝯplexiōe. codē
Quare a foꝛma celeſtis oꝛdinis potius moueant̄ et affi/
ciantur homīes in nocte q̄z in die in L. iij.

Dubia circa li. de lōgitudine ⁊ breuitate vite

Utꝝ liber de longitudine ⁊ bꝛeuitate vite vltimus ſit in
ter eos q̄ ſunt de cōibus aīe ⁊ coꝛpis in L. vi.
Utrum cōuenienter definiat̄ vita hoc mō. Uita eſt ac/
tus pmus eſſentialis ⁊ cōtinuus aīe in coꝛpus nō p mo/
dū ſomni. ſed p modū vigilie eodem
Utrū moꝛs ſit puatio vite ex coꝛruptōe ꝓpoꝛtionis que
eſt inter viuificās ⁊ viuificatū ꝓcedens eodem
Utrū moꝛs ꝓueniat ex parte aīe viuificantis vel ex par
te coꝛpoꝛis viuificati in M pmo
Utrū ſana ſint egris longioꝛis vite codez
Utꝝ hō ad equuz recte valeat ꝯpari in longitudine et
bꝛeuitate vite ſicut totū genus ad totū eodem
Utrū hoīes in calidis regionib; habitātes ſint lōgioꝛis
vite his qui moꝛant̄ in frigidis eodem
Quare Areſto. hic mentionē faciat de coꝛruptione rerū
oſtēdendo differentiā coꝛruptionis earundē eodē
Utrū accñtia ſint dupl'r coꝛruptibilia eodem
Utrū ignoꝛantia ſit coꝛruptibilis p reminiſcentiā et eru
ditionē. Et ſcīa obliuione ⁊ deceptione eodem
Utrū aīa ſit coꝛruptibilis. eodem
Qualis ſit habitudo in q̄litatib; pmis ipſius coꝛpis ꝯue
nienter aīe viuificāti viuificabiliter ſubiecti in M ſcdo
Utrū minoꝛ flāma coꝛrūpi poſſit a maioꝛi eodem
Utrum oīa ſint in motu eodem
Utrū coꝛruptibilia in vno loco. tranſpoſita ad locū aliū
fiant incoꝛruptibilia eodem
Utrū materia confeſtim contrariū habeat eodem
An calidū ⁊ humidū ſint pncipia vite eodem
In quo calido ⁊ hūido mō dicto ꝯſiſtat vita eodem
Utrū vita conſiſtat in calido et humido debite pꝛopoꝛ/
tionatis in M. iij.
Utꝝ ex p̄te ſpūs attēdat̄ vite lōgitudo vl' bꝛeuitas. eod
Qūo calidū ⁊ humidū in q̄bus cōſiſtit vita eſſe poſſint
cauſa longitudinis ⁊ bꝛeuitatis vite eodem
Penes quid determinetur nobis quātitas vite et men
ſura vite viuentium eodem
Quare humiduz quod eſt caloꝛis ſubiectum debeat eſſe
pingue in M. iiij
Utrum aīalia frigide complexionis in regionibus cali/
dis. et calide complexionis in regionib; frigidis ſint ma/
ioꝛis quantitatis eodem
Que ſit cā q̄ quedā aīalia multo tp̄e ſt̄ ſine cibo codē

Dubia circa librū de iuuētute ⁊ ſenectute

Quis ſit huius libꝛi titulus in N pmo

Tabula.

Utrū viuū mortale vel mors vt eſt ꝑuatio vite ſit ſubie-
ctum huius libri eodem
Quare phus prius in hoc libro tractat de refrigeratiõe
q̄ȝ de morte eodem
Utrū verū ſit ꝙ aīa ſit in aliq̄ pte corpis determiata. eod̄
Quare inter viuētia hō ſit recte ſtature hn̄s ſuperius ⁊
ſurſum ſuū ad ſurſum ⁊ ſupius totius vniuerſi eodē
An aīa eētialiter actu vna ſit poteſtate plures in plan-
tis ⁊ in imꝑfectis animalibus eodem
Utrū in aīalibus que deciſa viuunt virtus in pte diui-
ſa maneat ſine anime ſubſtantia eodem
An in ore fiat digeſtio eodem
An ſenſus tactus ⁊ guſtus immediate tendāt ad cor. alij
aūt tres ad cerebrū in N.ij. vbi falſe habeť P.
An calidū ſit viuentibꝫ neceſſariū eodem

Dubia circa tracta. de reſpiratõe ⁊ expiratõe

Quare ignis cineribꝫ coop̄tus diu duret in O iij
Quare aīalia habentia ſanguinē cor ⁊ pulmonē ſuſcipiāt
neceſſario ad ſui refrigeriū aerem. eodem
Quare q̄dā aīalia foris aīaliſicāt. q̄dā ꝟo intus eodē
Utrum delphini reſpirent. eodem
Utrū anima ſit collocata in corde. eodem

Dubia circa tractatū de morte ⁊ vita

An mors ⁊ generatio cōia q̄dā ſint oībꝫ aīalibꝫ in O v.
An ſit aliq̄ mors naturalis ⁊ aliq̄ violenta eodem
Quare aīalia q̄dā circa mortē naturalē eis iminentē letē
(tur. eodē
An gn̄atio ſit ꝑma pticipatio nutritiue aīe
cum calido ſibi ꝓportionabili in O. vi.
An ꝯueniēter definiaťhic vita hoc mō. vita ē ꝑmanētia
huꝰ ptis aīe nutritiue cū calido ſibi ꝓportionabili. eodeȝ
An ꝯueniēter. p. definiat iuuētutē ſenectutē ⁊ ſtatū. eod̄
Quid ſit etas eod̄. Q̄uo diuidať etas eodem
Quare etatū dn̄e potius attendanť ſm̄ circuluȝ lune q̄ȝ
ſolis aut alicuius alioꝝ planetaꝝ eodem
Quare ꝑma etas dicať augens ſubam ⁊ virtutē eodē
Q̄uo diuidatur etas prima eodem
Quare hec ꝑma etas dicatur eſſe augmēti in P ꝑmo
Utrū gradus ꝑme etatis noīati in omibus viuis equa-
liter diſtinguantur eodem
An ſc̄da etas ꝑncipalis recte dicať ſtatiua eodem
Quare in etate hac ſtatiua ꝟtus agmētatiua deficiat eod̄
Cū due ſint etates ꝑncipales. ſ. ꝑma ⁊ ſc̄da ⁊ cōione ha-
beant in caliditate. q̄ illaꝝ habeat eā excellētius eodem
An 3ª etas q̄ dr̄ ſenectus ſit cū defectu ꝟtutiſ ⁊ n̄ ſubē eod̄
An ne huius etatis ſint aliq̄ dn̄e in P ſc̄do
Qualꝭ ſit etas q̄rta q̄ ſeniū ſeu decrepita appellať eodeȝ
An hec etas habeat dn̄as q̄bꝫ ſit ſubdiuiſibilis eodeȝ
An in om̄ibus aīatis poſt ſenectutem renouari ⁊ redire
poſſit iuuentus eodem
Quot modis renouať iuuētus in plantis eodem
An neceſſe ſit om̄e viuū incurrere ſeniū eodem

Dubia circa tractatū terciū de motu cordis

An tria ſint accidentia circa cor in P. iiij
Quid ſit ſaltus cordis eodem
An calidū alterans alimentū in corde poſſit eſſe cauſa
motus cordis eodem
Utrū ꝑnꝰ motiuū cordis ſit aīa vniꝰ vł alterꝰ gꝫ. eodē

Dubia circa librū de cā motus aīaliū mota

Quod ſit ſubiectū huius libri in Q. ij.
Que ſit paſſio huius ſcientie. eodem
An aīal dicať mouere ſe q̄r aīa mouet corpus. eodem
An vna pte aīalis mota nec̄e ſit aliā quieſcere. eodem
An eadē rōe extra celū opteat eē aliq̄d fixū ſic in aīali eod̄
Utrū ſi motor celi moueret terrā circa cuiꝰ quieteȝ mo-
tus celi firmať celū ipm̄ corrumpereť eodem
An verū ſit dcm̄ Homeri ꝙ ſi oēs dij ⁊ dee laborēt app-
hēdere Iouē nō poterūt ipm̄ mouere a celo ad trā. eod̄.

**Dubia tractatus ſecūdi de principijs et mo-
do motus qui fit in animalibus**

Un̄ cōueniat aīe mouere ſuū corpus in R ꝑmo
Un̄ ꝓueniat diuerſitas formaꝝ in rebus ꝙ adeo diuerſi
mode ſe habeant ad principiandū motus eodeȝ
Utrū ſube ſepate p ſolū imperiuȝ moueāt hec inferiora
ad formas ſuas ſicut dixit Auicenna in R. ij.
Utrū aīa inquantū forma vel inquantū aīa vel inquātū
aliq̄ mō eſt ſepata moueat ſuū corpus eodem
Quare forme ſepate plus potentes ſunt ad mouendum
q̄ȝ om̄es forme corpoꝝ naturaliū in R. iij.
Utrū in alia pticula aīe ſit facultas mouēdi et facultas
apprehēdendi ſenſibiliť vel intellectualiť vel in eadē. eod̄
Cui pticule corpis ꝑmo ꝯueniat motus eodem
Quot ſtꝫ gn̄a paſſionū oīm mouētiū aīmaliū in R iiij
Quid ſit paſſio aīalis de qua ſermo eodem
An duabꝫ paſſionibꝫ ꝑncipalibꝫ delectationi ſcȝ ⁊ triſticie
ꝓportionetur duplex cordis motus puta ſyſtoles et dia-
ſtoles eodem
Quare ſepe de naturalibꝫ ⁊ ꝯferentibꝫ bone habitudinꝭ
quoſdā cōtriſtari videmus ⁊ anguſtiari eodē
Quot potētias anguſtiandi ⁊ delectandi habeat om̄e q̄d
mouetur motu animalis. eodem
Quare ſenſibilia hūana ⁊ q̄n̄q̄ȝ inhoneſta magis ſentianť
delectabilia intellectualibꝫ diuinis ⁊ honeſtis in S. i.
An diſpōnes cordiū in fuga vel imitatōe ſint eedē eodeȝ
Quot ⁊ q̄ ſunt q̄ naturaliter ſeruāt gaudiū eodem
Qui ſunt effectus triſticie frequētis eodem
Utruȝ ex diuerſitate ſanguinis ſicut ex diuerſitate ſp̄us
in motu diuerſificetur motus cordis eodem
Quot ⁊ q̄ ſunt q̄ facta vindicta irā ꝯſequunť eodem

Dubia circa li. p. de ꝓgreſſionibꝫ aīaliū

Quotuplex ſit motus aīalis in genere in S. i.
An ptibus aīalis ex equo ꝯueniat motus dilatatiōis et
conſtrictionis eodem (in S. ij.
An motꝰ dilatatōis ⁊ ꝯſtrictōis ſit ꝯpoſitus ex duobus
Quotuplex ſit motus aīaliū pfectoꝝ eodem
Quot ſtꝫ dn̄e motuū q̄bꝫ aīal tanq̄ȝ minor mūdus pro-
portionatur maiori mundo eodem
In quo imiteť motor aīaliū motorē celeſtē eodem
An motꝰ mēbroꝝ in aīali ſit ab aliq̄ pº imobili eodeȝ
Cui aſſimilenť mouētia ⁊ mota in motu ꝓceſſiuo eod̄.
Quare labor ⁊ laſſitudo incidāt in motu ꝓceſſiuo eod̄.
Q̄uo motus ꝓceſſiuꝰ pt̄ tpaliter eē diuturnꝰ eodem
An motu circulari ſeu ꝯpoſito moueantur om̄ia mēbra
exteriora corporis animalis. in S. iij.
Utrū motꝰ aīalis pficiať ad minꝰ duobꝫ organis eodē
Utrū aīalia in motu ꝓceſſiuo eq̄liť vtāť ſuis inſtrīs. eod̄.
Quot modis moueņť bipedia. eodē
Quot modis mouentur q̄drupedia eodem
Quot modis moueņť multipedia eodem
Q̄uo volātia ⁊ natantia cōmunicant eodeȝ
Quot modis repunt reptilia eodem
Un̄ ꝓueniat ꝙ motus in aīalibꝫ aliq̄n̄ ſit ordinatꝰ ⁊ ali-
q̄n̄ inordinatus quaſi dementis alicuius in S. iij

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

[illegible]

~~[illegible]~~

Virgo crastini

Pamphilus [illegible]

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

[illegible]

[illegible] exponendi

ad alique [illegible]

[illegible]

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf